This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

J. H. KRELAGE.

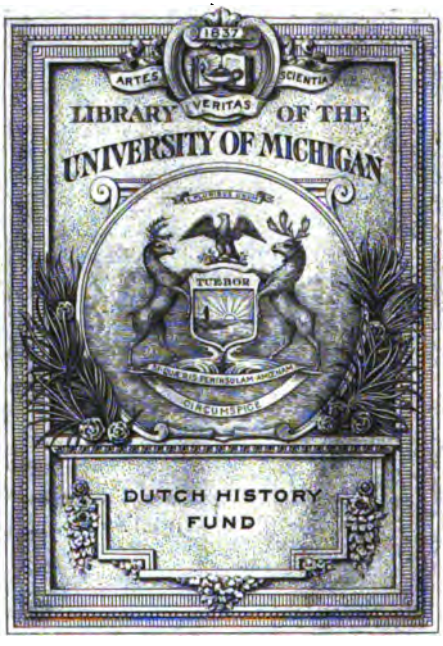
1837
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE
DUTCH HISTORY
FUND

AP
14
.V123

MENGELWERK,

VOOR

1863.

VADERLANDSCHE

LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Eerste Deel.

VOOR

1862,

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1863.

Dutch lit.
Nijhoff
10-3-24
10242

INHOUD.

Blads.

Het kasteel Rashleigh of de voorspelling. Naar het Engelsch, door SERVAAS DE BRUIN. (Met eene plaat.) 1
Nog een moordenaar zijner kinderen uit liefde, door DR. TEMME. 56
Een Oudejaarsavond te Westerloo. Eene schets door P. M. VAN DE VELDE MZ. 70
Wat eene goede vrouw vermag. (Eene ware huwelijksgeschiedenis.) Door H. G. HARTMAN, JR. 81
De vrouw van den handwerksman. Novelle van L. MÜHLBACH. (Met eene plaat.) 112
De Teems met zijne bruggen, door SERVAAS DE BRUIN. (Met eene plaat.) 238
De pleegzoon. Door JULIANUS. 241
Een zeeromannetje. 280
Mexico. 311
Canrobert, Maarschalk van Frankrijk, (Met portret.) 315
De opsporing van eenen schat. 317

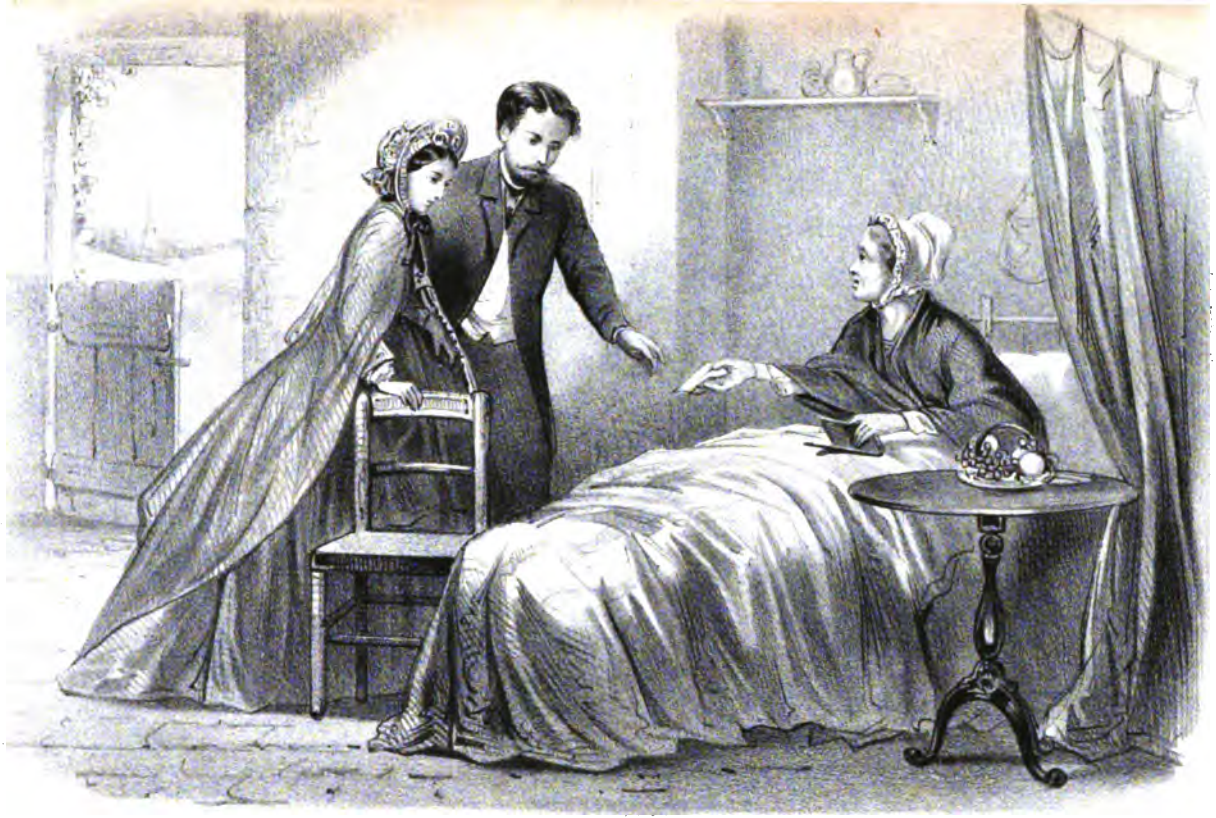

Steendr. v. F. Blommendaal & Zoon

DE VERVULLING VAN DE VOORSPELLING.

MENGELWERK.

HET KASTEEL RASHLEIGH OF DE VOORSPELLING.

Naar het Engelsch

DOOR

SERVAAS DE BRUIN.

(Met eene Plaat.)

I.

„Wanneer ik eens groot ben, volwassen, een man,
Een man met een baard om de kin,
Ja, dan moet ik hebben vier dingen, als 't kan,
Vier dingen, waarmee ik begin:
Een valk op mijn arm voor 't vermaak van de jagt,
Een hond die mij volgt op den voet,
Een rijpaard vol vuur en van 't edelste slacht,
En 'n bruidje zachtzinnig en goed."

„Nu, Ada! wat zegt gij van dat liedje?" riep de jonge Leonard Rashleigh, terwijl hij de deur opende van eene smaakvol gemeubelde voorkamer en naar binnen kwam stuiven met eene onbesuisdheid, die niet zonder gevaar was voor de vele kostbare kleinigheden en rariteiten, die overal te pronk stonden in dit vertrek.

De dame, tegen wie hij sprak, zat of lag bijna als lusteloos op eene sofa, naast den haard. Zij wierp een vlugtigen blik op de heldere oogen en van levenslust blozende wangen van den spreker, en antwoordde met een lachje:

„Wel, als ik de waarheid moet zeggen, Leonard! kan ik niet vinden dat gij bijzonder galant zijt voor uwe aanstaande; want van de vier dingen, waarnaar gij verlangt, schijnt zij het minst in tel bij u te zijn — althans gij noemt haar het laatst.... Maar iets anders, lieve jongen! wanneer gaat gij terug naar school? Mijne zenuwen zijn geheel van streek door de ijselijke drukte, die gij maakt; en onze goede mama zal denkelijk hare kamer dienen te houden totdat gij weder goed en wel vertrokken zult zijn."

In stede van op deze toespraak een antwoord te geven begon Leonard fluitend zijn vischtuig bijeen te rapen van de in-

gelegde tafel, waar het — om niet tegen de waarheid in te spreken — juist niet bijzonder op zijne plaats lag. Doch toen hij er mede aan de deur was, om de kamer uit te gaan, keerde hij zich even om naar zijne zuster, en zeide met een ernstig gezigt:

„Gij zijt ijselijk veranderd, Ada! Als ik vroeger met vacantie t'huis kwam deed het u altijd pleizier, en dan verlangdet gij niet dat ik maar weer weg zou zijn. Ik begin nu te gelooven, dat Gerald Walsinghame gelijk had toen hij mij zeide dat gij eene trotsche, nuffige jonge jufvrouw begint te worden — ofschoon ik hem, toen hij dat zeide, wel een slag in zijn gezigt had willen geven."

Leonard wachtte niet om te zien welke uitwerking deze teregtwijzing op Ada zoude te weeg brengen, maar spoedde zich de deur uit, de laan in, terwijl hij het tweede coupletje neuriede van zijn lievelingsliedje. Ada was schielijk overeind gesprongen, en hield hare hand tegen haar hoorbaar bonzend hart aan, als om het geweldige jagen tegen te houden, terwijl zij met groote schreden heen en weder liep.

„Trotsch en nuffig!" riep zij half binnensmonds uit; „en dat Gerald dat van mij gezegd heeft! Hij plagt vroeger minder ongunstig over mij te denken; maar hij is veranderd! en ik moet het groote geheim van mijn hart zorgvuldig verborgen houden, of ik heb kans dat hij zich gaat verbeelden dat ik, zonder dat hij er aanleiding toe gegeven heeft, verliefd ben geworden op hem. Neen, niet zonder dat hij er aanleiding toe gegeven heeft; maar toch, verliefd op mij is hij nooit geweest, anders kon hij mij zoo spoedig niet vergeten. Hij neemt nu zijn pleizier waar in de wereld — of misschien heeft hij zijne keus reeds laten vallen op een ander."

Juist toen het in eenen hoogen graad van zenuwachtige opgewondenheid verkeerende meisje deze alleenspraak eindigde, werd zij andermaal in hare eenzaamheid gestoord; doch nu door een man van gezetten leeftijd, iemand met een gelaat, dat de goedigheid en de vriendelijkheid zelve was. Hij keek minzaam lagchend de kamer rond, en zeide:

„Hé, Ada! uw gezelschap kan toch niet het raam uitgegaan zijn? want ik hoorde duidelijk spreken hier eer ik de deur opendeed. Of waart gij aan het opzeggen van eene rol voor de liefhebberij-komedie, waarover ik u gisteren heb hooren

spreken? Is het dat, ga dan voort, mijn kind! Ik ben een goed beoordeelaar, en ik zal u eerlijk zeggen of gij kans hebt om mevrouw Siddons te evenaren in de rol van de lieve dame die getrouwd is met den Moor.... Wat ik zeggen wil: Gerald Walsinghame, met zijne donkere tint en zijn gitzwart haar, zou uitmuntend voor Othello kunnen spelen, dunkt mij — ik heb juist een brief van hem gehad, waarin hij mij meldt, dat hij voornemens is ons een vlugtig bezoek te komen brengen eer hij een reisje gaat maken op het vasteland."

Terwijl mijnheer Rashleigh sprak — want de mijnheer die haar was komen storen was haar vader — had Ada tijd om zich te herstellen; en hem om den hals vallende, en een kus op zijn goedig voorhoofd drukkende, zeide zij:

„Ach, papa-lief! plaag mij toch niet. Ik heb volstrekt geen begeerte om mevrouw Siddons te evenaren; en wat betreft mijnheer Walsinghame, ik zal niet hier zijn om hem voor Othello te zien spelen; want ik heb juist plan gemaakt om mevrouw Arnold eens te gaan bezoeken, aan wie ik dat reeds zoo lang beloofd heb. Als gij dus morgen uw rijtuig kunt missen, en gij wilt uwe kleine, stoute Ada ook eens missen, dan geloof ik dat het veel beter voor mij zal wezen eens andere menschen te gaan zien."

„Ik voor mij heb er niets tegen, Ada! maar zal Gerald dat niet onbeleefd vinden?"

„Wat Gerald vindt is mij volmaakt onverschillig, papa! Het is nog niet lang geleden dat hij het laatst hier geweest is; en bij zijne terugkomst zullen wij hem toch stellig ook wel weder zien — als hij al werkelijk op reis gaat. Een „hoe gaat het?" is altijd aangenamer dan een „vaarwel."

Mijnheer Rashleigh zette een gezigt als had hij geen hoogte van zijne dochter; maar hij hield te veel van haar, dan dat hij zich nog langer tegen haren wensch zou verzet hebben; en met de woorden dat zij „eene kleine ondeugd" was, maar dat hij blijde was haar weder opgeruimd te zien, gaf hij haar eenen kus, met de bijvoeging dat zij gaan mogt.

„Vrouwen en meisjes zijn toch eigenzinnige schepseltjes; en de jongelieden van het mannelijk geslacht tegenwoordig zijn niet veel beter," zeide de goedige oude heer bij zich zelven. „Ik had mij stellig verbeeld, dat Gerald en Ada voor elkander geboren waren; en zie — de een gaat de wijde wereld in, de

hemel weet waarheen; en de andere gaat van huis zonder hem eene goede reis te wenschen. Ik heb er geene hoogte van!" En het hoofd schuddende, met een gezigt dat duidelijk verried dat hij niet wist wat hij er van denken moest, belde mijnheer Rashleigh en gaf bevel om zijn paard te zadelen voor een morgenrid.

Terwijl Ada de noodige toebereidselen maakt voor het uitstapje, dat zij zal gaan doen, en Leonard zijn best doet om beet te krijgen, ofschoon de blaauwrug-forellen niet veel trek schijnen te hebben om te bijten, zullen wij den lezer eenigzins nader bekend maken met het kasteel Rashleigh en deszelfs bewoners.

II.

Het kasteel Rashleigh met zijn terrasvormig dak was een gebouw uit den tijd van koningin Elizabeth, maar de oorspronkelijke bouwtrant was door de verschillende eigenaars, die het achtereenvolgend gehad had, geheel gemoderniseerd; en door de portiek met pilaren, die de laatste eigenaar er aan had laten aanbrengen, had het een los en bevallig voorkomen erlangd. De bijgebouwen achter het eigenlijke heerenhuis lagen verscholen in het geboomte, dat er schilderachtig en tamelijk digt rondom stond geplant; en daarachter verhieven zich langzaam rijzende, boschrijke heuvelen, terwijl door die bosschen de heerlijkste wandelpaden waren aangelegd. Ter zijde over eene vrij groote uitgestrektheid lag kreupelbosch, begrensd door een binnenmuur, en onttrok grootendeels de bloementuinen en verdere parken aan het oog van de voetgangers, die daar langs een binnenpad hunnen weg plagten te nemen als zij naar de stad ter markt gingen.

Ten tijde waarop ons verhaal aanvangt was de eigenaar van het kasteel Rashleigh een echt toonbeeld van den waren engelschen *gentleman;* gastvrij voor zijne vrienden en minzaam voor zijne onderhoorigen en ondergeschikten, was hij algemeen geacht en bemind. Zijne pachters hadden een vriendelijk en niet te veel vergend landheer aan hem, de armen een weldoener en beschermer. Nog zeer jong zijnde had hij naar een der westindische eilanden moeten gaan voor zaken van het hoogste aanbelang, en daar had hij eene jonge dame leeren kennen — de

ouderlooze dochter van eenen planter — op wie hij verliefd was geraakt den eersten keer toen hij haar zag. De jonge Rasaleigh vroeg haar ten huwelijk en zijne hand werd aangenomen en, zooals het met de meeste huwelijken gaat die zoo schielijk worden beklonken, het zijne werd een alles behalve gelukkige trouwdag. De dame, gewend aan het weelderige en vadzige leven van een tropisch klimaat, kon zich nooit goed vereenigen met hetgeen zij den nevel en de mist der atmosfeer van Engeland noemde. Zij werd zenuwachtig, prikkelbaar en knorrig van humeur; hetgeen er niet op verbeterde door den dood van vier kinderen, die zij verloor in hunne vroegste jeugd; en op het laatst werd de schoone creool geheel en al ongeschikt voor de samenleving, zoodat zij zich selden of nooit meer vertoonde in den aangenamen, blijden kring van vrienden, die haar echtgenoot zoo gaarne onder zijn gastvrij dak bijeen zag. Uit dit aan eenstemmigheid arme huwelijk waren Ada en Leonard de eenige nog in leven zijnde kinderen.

Op het tijdstip, waarover wij aanvangen te schrijven, was Ada negentien en Leonard vijftien jaar oud. Zij hadden hunne opvoeding genoten in het ouderlijke huis, gelijk met Walsinghame, over wien mijnheer Rashleigh voogd was; maar toen Gerald naar de universiteit te Oxford ging, werd Leonard naar eene kostschool gezonden, en voor Ada werd eene gouvernante in huis genomen. In de keus, die zij daartoe deden, waren zij zeer gelukkig. De dame, die zich met de verdere taak van Ada's opvoeding belastte, had de lessen van christelijke godsvrucht geleerd in de school der tegenspoeden; en terwijl zij hare leerling onderwees in alles wat in die dagen voor eene beschaafde opvoeding vereischt werd, liet zij nooit eene gelegenheid ongebruikt om in haar jeugdig gemoed de kennis in te planten van wijsheid en deugd, die alleen in staat zijn den mensch veilig te leiden door al de gevaren des levens. Toen Ada haar zeventiende jaar bereikt had ging de gouvernante van het kasteel af, om zich voor haar volgende leven te verbinden aan iemand met wien zij van kind af aan verloofd was geweest, doch die zich tot hiertoe door omstandigheden verhinderd had gezien haar te trouwen. En daar zij slechts twintig engelsche mijlen van Rashleigh af woonde had Ada hare vriendin (nu mevrouw Arnold) reeds verscheidene malen bezocht.

Gerald Walsinghame's vader en mijnheer Rashleigh hadden zamen op studie gelegen en waren boezemvrienden geweest. Toen eerstgenoemde zijne vroeg ontslapene jonge wederhelft gevolgd was in het graf, na een kortstondigen maar gelukkigen echt, had mijnheer Rashleigh de laatste oogenblikken van zijnen vriend versacht door de belofte, dat hij als voogd de plaats van vader zou trachten te vervullen over het eenige zoontje van Walsinghame, dat weldra op de wereld alleen zou staan als een wees. En die belofte werd getrouwelijk nagekomen. Gerald werd overgebragt naar het kasteel, en deelde met Ada en Leonard als een eigen kind in al de liefde en zorg van den heer en de vrouw des huizes; terwijl de kleine nalatenschap, die de jonge wees van zijne ouders had geërfd, zóó goed beheerd werd, dat hij toen hij meerderjarig werd — in weerwil dat zijn vader slechts een klein vermogen had nagelaten — in het bezit was van eene tamelijke fortuin. Gaarne zou hij die hebben nedergelegd aan de voeten van Ada Rashleigh; maar reeds eenigen tijd te voren had haar vader hem met aandrang op het gemoed gedrukt, dat hij eerst eens iets van de wereld moest gaan zien eer hij dacht aan trouwen — en in weerwil dat Gerald er in zijnen geest tegen pruttelde, hield hij te veel van zijnen voogd, dan dat hij hem ongehoorzaam zoude hebben willen zijn. Hij was drie jaren ouder dan Ada, en gedurende het laatste jaar had hij druk verkeerd in hetgeen men „de groote wereld" noemt, ofschoon hij slechts met weerzin de uitnoodigingen aannam, die het aanhoudend als bij hem regende, vooral van familiën waar huwbare dochters in huis waren met huwelijksplannen-smedende mama's. Wat aanleiding gaf tot de verkoeling tusschen Gerald en de lieve vriendin uit zijne kinderjaren, zullen wij nu gaan verhalen.

III.

Wij zullen Ada volgen in haar boudoir, en zien wat er gebeurd is, dat de kalmte heeft kunnen storen van haar tot hiertoe kalm leven. Misschien dat wij er iets van te weten komen uit den brief, dien zij zoo aandachtig zit te lezen, met zulk eene uitdrukking van verslagenheid in al hare trekken. Die brief is blijkbaar reeds meer gelezen, want er zijn sporen op te zien van tranen. Wij moeten gebruik maken van een

mengt, dat alleen auteurs hebben, en gluren over hunne schouder.

Clifford Grange.

Lieve Anna! Ik weet niet wat ik er van denken moet, dat gij mij afscheept met zulk een nietig briefje, louter inhoudende dat gij mij geen nieuws hebt te melden van eenig aanbelang? Weet gij dan niet, dat alles wat slechts betrekking heeft op het kasteel Rashleigh en deszelfs omstreken door mij steeds met de hoogste belangstelling wordt vernomen? — alles wat uwen braven vader betreft, met zijn goedig glimlachje, zooals hij ons na plegt te staan kijken als wij aan het ravotten waren rondom het grasperk, of naar jufvrouw Jones in het huisje aan het meir, met haar vriendelijk gezigt en haar neepjeskapje en haar helder witte boezelaartje? Mij dunkt ik zie haar nog aan het hek staan, dien avond, toen wij ons slippertje gemaakt hadden (gij weet nog wel, Ada?) hoe zij ons met groote oogen stond gade te slaan toen wij met het bootje in het boothuis binnen liepen. „Nu, nu!" — ik hoor het haar nòg zeggen, dunkt mij — „gij zijt een paar jonge jufvrouwen die durft, hoor! Hoe is het mogelijk voor twee zulke jonge meisjes zich op het water te wagen in zulk een notendop?" Gij weet nog wel hoe wij haar met een streepjes-doek omkochten om er niets van aan James te zeggen; maar met dat al hebben wij toch nadenhand nooit den sleutel van het boothuis meer kunnen vinden, en ik ben bijna overtuigd dat zij ons verklapt heeft. Gij schrijft mij, dat gij in de couranten gelezen hebt welke feesten er bij ons gevierd zijn, bij gelegenheid dat Charlie mondig is geworden. Ik ben benieuwd of papa het ook in de courant zal laten zetten als ik een en twintig word? Wij hebben een huis vol gasten gehad, en onder hen ook een zeer goeden kennis van u, Ada! Hoe komt het toch, dat wij elkander nog zoo weinig gesproken hebben over Gerald Walsinghame? Het schijnt dat zijne moeder en de mijne te zamen school gegaan hebben, wanneer dat hij op Clifford Grange gevraagd is. Maar o, Ada! welk een onderscheid tusschen hem en al die fatten en kwasten, die aanhoudend om mij heen fladderen — er is er niet een onder hen, die in zijne schaduw kan staan! Maar de vraag is: denkt hij even gunstig over mij? Ik geloof ja, lieve Ada! en, *let wel*, ofschoon het tot nog toe niet tot eene *déclaratie* gekomen is,

zijn wij toch zoo druk bij elkander, en is hij zoo onvermoeid in zijne oplettendheden voor mij, dat ik hoop — ja, Ada! ziedaar, ik zeg u in vertrouwen mijn geheim — ik heb hoop dat Gerald mij bemint. Wij spreken zeer dikwijls over u; en hoe het mogelijk is, dat gij niet op hem verliefd geworden zijt, gaat inderdaad mijn begrip te boven — het eenige dat ik er van denken moet is, dat men, zoo met elkander grootgebragt als gij en hij, slechts van elkander kunt houden als broeder en zuster. Nu kan ik wezentlijk niets meer schrijven. Ik heb u nu een onderwerp gegeven, en hoop spoedig een langen brief van u te ontvangen. Ik moet eindigen; men komt mij zeggen dat Gerald naar mij vraagt. Adieu, lieve Ada! mijne hartelijkste groeten aan allen.

Uwe
Marie Clifford.

„Ik wil dien brief niet meer inzien," mompelde Ada bij zich zelve, „voordat ik hem aan mevrouw Arnold kan laten lezen. Hoe gaarne had ik haar nu hier gehad! Wie weet of zij mij niet aangeraden zou hebben om niet van huis te gaan! Maar ik kan onmogelijk te huis blijven om Gerald te ontmoeten, misschien te hooren dat hij zijn voorgenomen huwelijk bekend maakt, en — wie weet het — door hem verzocht te worden om met hem mede te gaan naar Clifford Grange, om als bruidsmaagd te figureren bij zijne aanstaande! Nu, de droom van mijn jeugdig leven is voorbij. Voortaan zal ik mij geheel en onverdeeld toewijden aan dierbare ouders en vrienden, die een regt hebben op mijne toegenegenheid. Ik schaam mij voor mij zelve als ik bedenk, hoe ik mij aangesteld heb als eene verliefde zottin. Het is geen wonder, dat Leonard over mij geklaagd heeft."

Ada vouwde het rampzalige briefje digt, en borg het weg in eene geheime lade van hare schrijf-cassette. Toen hare donkerbruine, glinsterende krulletjes in orde schikkende, en hare oogen afbadende om alle spoor te doen verdwijnen van de aandoening, waaraan zij ter prooi was geweest, begaf zij zich vervolgens met vasten tred en met een opgeruimd gelaat naar de kamer harer moeder.

Zij vond mevrouw Rashleigh in eenen armstoel zitten, juist klaar met haar toilet, waaraan hare trouwe kamenier Norah haar

als naar gewoonte geholpen had. Alles wat haar omringde getuigde van rijkdom en gemak; in weerwil dat men in de maand Junij was, brandde er een helder vuurtje aan den haard, en de dame zat in een grooten omslagdoek gehuld.

„Goeden morgen, lieve mama!" zeide Ada opgeruimd. „Ik hoop dat gij goed geslapen hebt?"

„Dat gebeurt mij zelden, mijn kind! en uw broeder is weder aan het raketten geweest als naar gewoonte — dat hindert mij vreeselijk. Gij schijnt mij vergeten te hebben van morgen; want het is reeds laat — maar ik begrijp het wel: ik word lastig voor u! Uw vader heb ik hooren uitrijden op dat ondeugende paard Sultan. Hij zal nog eens dood te huis gebragt worden, en...."

„Ho even, mama!" viel Ada haar lachend in de rede. „Ik hoop niet dat gij boos op mij zijn zult: ik beken dat ik van morgen in den late ben; maar dat komt — ik ben bezig geweest — met — met een brief; en Leonard is uit visschen gegaan en zal wel een paar uren uitblijven, als het niet langer is. Papa is niet uitgereden op Sultan, maar op den makker Bruin; en het is zulk een heerlijke ochtend. Zie eens!" en zij schoof den stoel harer moeder naar het raam. „Ik weet zeker dat gij naar beneden zult willen, om met behulp van Norah en mij eene kleine wandeling te doen?"

„Zoo, Ada!" hernam mevrouw Rashleigh, aanmerkelijk minder gemelijk dan haar toon aanvankelijk was geweest; „ik geloof niet dat ik zooveel vermoeijenis zou kunnen doorstaan."

„Och kom, mevrouw! probeer het maar eens," zeide Norah; „als gij te moe wordt van het loopen, kunnen wij u immers voortrollen in den grooten tuinstoel."

Dus aangespoord liet mevrouw Rashleigh zich overhalen om het te proberen; en de frissche lucht, de verkwikkende zonneschijn en de opgeruimde redeneringen van hare twee helpsters bragten haar in zooverre in eene goede luim, dat zij tot Ada's voorgenomen uitstapje naar mevrouw Arnold gereeder hare toestemming gaf, dan de jonge dame had durven hopen; want in weerwil dat mevrouw Rashleigh zich nooit de geringste moeite had gegeven om vertrouwen en hartelijkheid bij haar kind aan te kweeken, was zij toch, gelijk de meeste zwakke karakters, naijverig daarop, en kon zij het denkbeeld niet verdragen die te zien schenken aan een ander. Terwijl het drietal nog

lisp wandelen (want van den tuinstoel wand geen gebruik gemaakt) kwam mijnheer Rashleigh haar opzoeken.

„Wel, dat doet mij genoegen, lieve Marie! dat ik u hier vind," zeide hij, met een vriendelijken maar droeven blik de kwijnende gestalte en het bleeke gelaat van zijne vrouw aanziende. „Ik weet zeker, als gij er maar toe te bewegen waart om meer de buitenlucht te genisten en meer ligchaamsbeweging te nemen, dat dat van heilzamen invloed zou wezen op uwe gezondheid. Wij moeten morgen eens een toertje gaan maken in de phaëton?"

„Wij zullen zien, Edward! wij zullen zien," was het antwoord. „Ik voel mij werkelijk iets beter dan eer ik uitging."

Ada voelde een bitter zelfverwijt in haar hart, dat zij in de laatste twee, drie weken hare moeder min of meer verwaarloosd had, en onvriendelijk was geweest tegen haren broeder.

„Papa!" zeide zij; „mag Leonard dan morgen met mij medegaan? Hij kan met het rijtuig terugkomen. Ik weet zeker dat hij ook blij zal wezen mevrouw Arnold eens te zien."

„Dat is goed, Ada! Dan zullen de arme vischjes eens een dag rust hebben; want hij is een hengelaar zoo als er maar weinig zijn, zoo druk. Ha! daar komt hij aan — hij heeft de kanis al weer vol!"

Terwijl Leonard naderde zagen zijn vader en zijne zuster hem aan met eene gewaarwording van trots, en ieder hunner met de gedachte, dat zij nog maar zelden zulk een knappen jongen gezien hadden. Groot voor zijne jaren, en stevig gebouwd, met haar een tintje donkerder nog dan dat van Ada, en min of meer krullend om de slapen van een open gelaat, met licht bruine oogen van den donkersten gloed, zou hij voor een beeldhouwer een heerlijk model zijn geweest van een Apollo, gebronsd door de zon en blozend van gezondheid; zelfs de oogen zijner moeder straalden van opgetogenheid en trots toen hij zijne vangst van dezen morgen nederlegde aan hare voeten.

„Zie eens, mama! welk eene heerlijke vracht forellen! Er is in overvloed genoeg voor twee dagen. En nu heb ik reeds een zoodje aan juffrouw Jones gegeven, die mij zeide, dat ik een knappe jonker was, en dat ik den ouden naam van Rashleigh eer zou aandoen."

„Wij moeten morgen een zoodje medenemen, Leonard!" zeide

Ada. „Ik ga een bezoek brengen aan mevrouw Arnold; en papa heeft gezegd dat gij met mij mede moogt gaan."

Leonard was in de wolken van blijdschap; en terwijl de kleine groep huiswaarts wandelde, zag Norah hen na met een blik vol hartelijke belangstelling.

„Och!" zuchtte zij, „als mevrouw maar wat liever tegen de kinders wilde zijn, dan zouden wij haar nog wel weer op de been kunnen brengen; maar aan allerlei kleinigheden ergert zij zich, en dan bromt zij en gromt zij, en verliest de groote zegeningen uit het oog, waarvoor zij den goeden God niet genoeg danken kan. Och ja, zoo gaat het — het zoet en het zuur is niet half zoo ongelijk verdeeld in de wereld als de menschen soms wel denken!" En met dit ware woord besloot Norah hare binnensmondsche alleenspraak, terwijl zij het viertal volgde naar huis.

IV.

Den volgenden morgen gingen Leonard en Ada op reis; eene menigte lekkernijën en versnaperingen werden in het rijtuig gepakt — een gedeelte van Leonard's forellenvangst van den vorigen dag vooral niet te vergeten. Leonard onderhield zijne zuster met een omstandig verhaal van eene otterjagt, waarop hij kort geleden uit was geweest — de visch-verslindende eigenschap van deze diersoort was klaarblijkelijk reden genoeg voor hem, om die zooveel mogelijk uit te roeijen. Gedurende den overtogt kwam Ada tevens genoeg van hem te weten om zich overtuigd te houden, dat de haar betreffende aanmerking van Gerald niet anders gemaakt was geworden dan in antwoord op eene klagt van Leonard, en dat er verder tusschen hen geen woord over haar was gevallen.

Mijnheer en mevrouw Arnold ontvingen hunne jonge gasten met een hartelijk welkom; maar de laatste zag al spoedig dat er iets gebeurd was, waardoor de gemoedsrust van hare voormalige leerling was verstoord; en zoodra zij met haar alleen was trok zij haar vriendelijk tot zich, en haar met moederlijke teederheid aanziende, zeide zij:

„Wat is het toch? Er is iets dat u kwelt — ik zie het."

„Laat mij tijd tot morgen, mijne lieve vriendin! dan zal ik u alles vertellen," was het antwoord; en den volgenden morgen

stelde Ada dan ook werkelijk den brief van Miss Clifford ter hand aan mevrouw Arnold.

„Hoe hebt gij Gerald behandeld, de week, die hij op het kasteel doorgebragt heeft, nadat hij op Clifford Grange geweest was?" vroeg de dame na eene pauze van eenige minuten.

„O, zeer onverstandig, vrees ik, dat gij zult zeggen," antwoordde Ada. „In de eerste plaats schreef ik aan Marie om haar geluk te wenschen met hare verovering, en eindigde mijnen brief met een verhaal van ons bal te P., waarbij ik breed opgaf van al de oplettendheden, die Charles Lyle voor mij gehad had. Drie dagen nadat ik geschreven had kwam Gerald aan. Ik verbeeldde mij dat hij koel was en ijselijk afgemeten, en hield mij overtuigd dat hij gekomen was om papa bekend te maken met zijn voorgenomen huwelijk. Ik vermeed alle gelegenheden om met hem alleen te zijn, en behandelde hem met de grootste terughoudendheid. Aanvankelijk scheen hij daarover verwonderd, maar op het laatst werd hij boos, en sprak onderweg tegen Leonard over mij zoo als ik u gezegd heb. Hij bleef slechts acht dagen, en vertrok toen naar Londen. Ik heb naderhand nog een briefje van Marie gehad, waarin zij mij mededeelde dat hij daar was geweest; maar zij vond niet, schreef zij, dat zijn voorkomen en zijn humeur er door zijn bezoek in het noorden op verbeterd waren. En nu, schijnt het, gaat hij Engeland verlaten voor een onbepaalden tijd. Maar ik voelde dat ik hem, zooals nu de zaken staan, niet meer ontmoeten kon, en daarom kom ik hier om u om raad te vragen en om hulp; want wezentlijk, lieve Clara! ik voel mij zeer ongelukkig."

„Ik wilde wel dat gij vroeger bij mij gekomen waart, Ada!" zeide hare vriendin. „Marie Clifford is eene wufte coquette, en ik twijfel geen oogenblik of zij zal het zaad van wantrouwen in Gerald's gemoed hebben uitgestrooid door hem van uw briefje juist slechts zooveel mede te deelen, als noodig was voor haar doel; en den indruk, daardoor bij hem te weeg gebragt, hebt gij ongelukkigerwijze door uw gedrag ten zijnen aanzien nog versterkt. Een half uur verstandig zamenspreken zou alles in orde hebben kunnen brengen; maar wanneer heeft verstandig-zijn en verliefd-zijn nog ooit zamengegaan? Wat betreft hare liefde voor Gerald en zijne oplettendheden voor haar, dat heeft niets hoegenaamd te beteekenen. Zij was bekend met

u, en het was dus natuurlijk dat hij zich aangetrokken moest voelen tot haar, in een huis waar iedereen hem vreemd was. Het eenige dat wij nu te doen hebben is: te hopen dat Gerald nog even hierheen zal komen om afscheid te nemen, en in dat geval zal ik mijn best doen om het misverstand tot klaarheid te brengen; maar mogt hij niet herwaarts komen, lieve Ada! dan zult gij dit uw eerste wezentlijke verdriet moeten dragen met sterkte van ziel. Hij zal met toenemende liefde aan u denken, wanneer hij op eenen afstand van u is; en hoe gij hem door uw gedrag gegriefd hebt zal hij vergeten. Kom, ik ga eens naar het dorp naar mijne arme beschermelingen zien; want al zijn mijne eigene middelen beperkt, ik ben de armverzorgster voor iemand, die door God rijkelijk is bedeeld niet alleen met de middelen, maar ook met den wil om wel te doen aan behoeftige natuurgenooten."

Ada vergezelde mevrouw Arnold op haren liefdadigheidsomgang, en kon niet nalaten de manier te bewonderen, waarop zij zich kweet van hare taak.

Gedurende de rustige week, die Ada doorbragt in de pastorij te Roseville, luisterde zij gretig naar de raadgevingen en hartelijke vermaningen harer vriendin; en dezelve waren van onschatbare waarde voor haar, in de vele lotswisselingen van haren volgenden levensloop. De eerste tijding, die zij van huis ontving, was een brief van Leonard, van den volgenden inhoud:

„Lieve Zus!

Ik ben druk bezig met pakken; de vacantie is bijna uit en overmorgen vertrek ik naar Eton. Wilt gij mijnheer Arnold verzoeken mij eene partij boeken te zenden gelijk aan die, welke ik te H. heb gekocht. Ik kan hier niets vinden dat er naar gelijkt; en zeg aan mevrouw Arnold, dat ik Jack over een hond voor haar gesproken heb, en dat hij beloofd heeft er een voor haar te zullen bewaren — geen al te kleinen. Gerald is hier geweest, maar is reeds weder vertrokken. Ik dacht dat het hem leed zou gedaan hebben u niet te huis te vinden; maar hij heeft niets van dien aard laten blijken; al wat hij gedaan heeft is lagchen geweest, toen ik hem vertelde waar gij waart, en hij maakte slechts de aanmerking, dat Charlie Lyle dan stellig wel druk te Roseville zou komen, aangezien zijn vader niet ver van daar woont. Hij vroeg of papa ons

gezegd had dat hij over dacht te komen; en ik zeide: Ja; dat papa het ons medegedeeld had des middags aan tafel, den dag voor uw vertrek. Hij zeide mij, dat hij niet van plan was om in de eerste jaren in Engeland terug te komen. „Ik hoop wilde buffels te gaan jagen," zeide hij, „in de prairiën van Amerika; tijgers te gaan schieten in de bosschen van Afrika; en mij op den rug van een kameel te laten vervoeren door de zandwoestijnen van Arabië — dat alles hoop ik gezien te hebben, Leonard! eer ik u weer de hand zal drukken, goede jongen!" Hoe gelukkig, vindt gij niet, zoo te kunnen gaan waar hij wil, en te doen en te laten wat hij verkiest? Hè, wat zou ik gelukkig zijn als ik eens met hem mee kon! Ik sloeg hem nog voor of wij zamen even naar Roseville wilden rijden; maar hij had geen tijd, zeide hij, maar verzocht mij wel de complimenten aan mijnheer en mevrouw Arnold en aan u. Meer nieuws weet ik niet te schrijven. Ik heb zeer goed opgepast, Ada! Ik heb al uwe vermaningen goed onthouden, en geen eene deur meer hard digtgeslagen; en ook niet meer op den trap gefloten — dat is op zijn hoogst maar éénen keer gebeurd, zoolang als gij weg zijt. Mama en ik zijn nu de beste vrienden van de wereld. Maak wel de complimenten van mij aan mijnheer en mevrouw Arnold, en geloof mij steeds

Uw liefhebbende broeder
Leonard Rashleigh.

„Nu," zeide mevrouw Arnold, den brief aan Ada teruggevende; „Miss Clifford heeft meer kwaad aangerigt, denk ik, dan in hare bedoeling lag. Er is voor het oogenblik niets anders aan te raden, Ada-lief! dan geduld. Die ronddolende mijnheer kan misschien veel vroeger terugkeeren, dan nu zijn voornemen schijnt te wezen; in dien tusschentijd moet gij het hoofd niet laten hangen over zijne afwezigheid! Gij hebt pligten te vervullen jegens de dierbaren, die gij te huis hebt."

De arme Ada deed haar best om hare aandoening te verbergen; maar het verdriet was sterker dan hare zelfbeheersching. Mevrouw Arnold was blijde te zien dat het lieve meisje verligting zou vinden in tranen. Zij deed al wat zij kon om haar tot bedaren te brengen; en om haar afleiding te geven bedacht zij in de eerstvolgende dagen allerlei uitstapjes in den omtrek, en legde bezoeken af bij verscheidene familiën, totdat Ada's

gemoed op het laatst althans weder in zooverre tot rust kwam, dat niemand aan haar zien konde welke droevige herinneringen bleven voortleven in haar hart. Bij bedaarder nadenken over al wat er gebeurd was, vond zij, dat Gerald's gedrag evenzeer afkeuring verdiend had als het hare; en terwijl zij gedurig bad voor het welzijn van den vrijwilligen balling, vestigde zij meer en meer hare hoop op zijnen terugkeer, als wanneer alle misverstand zich misschien nog ten beste zoude ophelderen.

V.

Brand! Brand! Brand!.... Dèe akelige noodkreet, waarde lezer! klinkt ons in de oören en vervult ons met ontsteltenis en schrik. Het kasteel Rashleigh staat in volle vlam. Hoe de brand is aangekomen is een raadsel; maar hij is het eerst ontdekt in een vleugel van het gebouw, vlak onder de kamers waar Leonard en Ada Rashleigh geslapen zouden hebben indien zij te huis waren geweest.

De gedachte, dat zijne kinderen in veiligheid zijn, schenkt veerkracht en zielesterkte aan den bezorgden vader, te midden van al de verschrikkingen van dit huiveringwekkende schouwspel. Mevrouw Rashleigh is in allerijl overgebragt naar de woning van den prédikant; zij heeft verscheidene zenuwtoevallen gehad achtereen; maar Norah heeft haar kalmérende druppeltjes ingegeven, en nu ligt zij in eenen rustigen slaap. De spuiten van het naburige stadje zijn aangesneld naar de plaats der verwoesting, en werpen ontzaggelijke hoeveelheden waters in het brandende gevaarte; want het binnenmeir is digt bij de hand, en aan hulp is geen gebrek. Maar in spijt van dit alles wordt het kasteel Rashleigh eene prooi der vlammen; en de eigenaar staat met de armen over elkander geslagen daar, en fronst droevig het voorhoofd toen hij het geheele dak van het huis zijner voorzaten eensklaps ziet instorten, een vuurwerk omhoog jagend van gloeijende spaanders en spranken, die echter even spoedig weer neerploffen en uitgaan — en alles is donker en doodsch — en het kasteel Rashleigh is eene uitgebrande ruïne!

De familie is zoozeer geacht en bemind in den ganschen omtrek, dat mijnheer Rashleigh bestormd wordt met vriendelijke uitnoodigingen, die hij echter voor het oogenblik allen erkentelijk van de hand wijst; en nadat hij het zilver en de papieren

van waarde — die gelukkig uit den brand zijn gered — behoorlijk in veiligheid ziet gebragt, en nadat hij expressen heeft afgezonden aan Ada en Leonard, gaat hij zich eindelijk eenige weinige uren rust gunnen. Zijn geldelijk verlies zal wel grootendeels vergoed worden door de waarborg-maatschappijën, bij welke het vaste pand en het huisraad zijn verzekerd; maar zijn hart wordt gekweld door een eandere vrees, die hij niet in staat is van zich af te zetten; want het is alsof hij er een voorgevoel van heeft, dat deze ramp slechts de voorbode is van nog grootere slagen des noodlots.

„Ik hoop dat God mij mijn gemor zal vergeven!" roept hij eindelijk uit, na wel een half uur te hebben doorgebragt in weemoedig gepeins. „Waarom zou ik twijfelen aan Zijne genadige voorzienigheid? Ons aller leven is immers gered! Hoe oneindig rampzaliger zou ik mij gevoelen, hoe onherstelbaar, onherroepelijk onherstelbaar zou de ramp zijn geweest, indien ik mijne arme vrouw en mijne arme kinderen had verloren onder het verschroeide puin tusschen die zwart geblakerde muren!"

Het is den ochtend na den brand, en mijnheer Rashleigh is druk in de weer om eene zijner pachterswoningen, die toevallig ledig staat, onder zijn eigen toezigt in gereedheid te laten brengen, om daar met de zijnen tijdelijk zijnen intrek te nemen. Terwijl hij daarmede bezig is willen wij even bij de oude juffrouw Jones inloopen, en hooren wat die wel van het groote ongeluk zegt. Zij zit aan een tafeltje, en voor haar ligt eene even ouderwetsch als oud uitziende portefeuille, met ijselijk groote, zware geelkoperen sloten en dito beslag aan de vier punten. Terwijl zij het eene papier voor en het andere papier na te voorschijn haalt uit de men zou haast zeggen bodemlooze vakken, waarin de portefeuille is afgedeeld, neemt zij van tijd tot tijd den bril van haren neus om de glazen eens af te vegen. „Nog nooit heeft iemand er hand of vinger aan geraakt, sinds hij ze zelf er in geborgen heeft, en terwijl hij het boek digtsloot tegen mij zeide: gij zult onder deze papieren een paar dingen vinden, die nog te pas kunnen komen, als gij ze ooit noodig mogt hebben, Janet! Ik heb ze tot nu toe nooit noodig gehad; maar nu wil ik toch het papiertje opzoeken, want ik kan mij de juiste woorden niet goed meer herinneren."

Terwijl de oude vrouw deze woorden bij zich zelve zat te mompelen, ging de deur open, en eene buurvrouw trad binnen.

„Ik hoop niet dat ik u overlast aandoe, jufvrouw Jones!" zeide Patty Bell; „maar na zulk een nachtje, als wij van nacht beleefd hebben, heb ik geen rust of duur van ochtend. Het is eene ijselijkheid voor den armen landheer — vindt gij ook niet?"

„Ja," zeide jufvrouw Jones; „maar het ergste is de schrik; want alles is *verassereerd*, en schade zal hij er dus niet veel aan hebben; en daar ze allen gered zijn, heeft hij reden om onzen lieven Heer dankbaar te wezen, dunkt mij — beter het huis van den rijken landheer, dan de hut van den armen daggelder. Hij zal het kasteel wel weer opgebouwd krijgen, en meubelen er in ook; maar als de wind eens net andersom ware geweest, wat had het er dan bedroefd uitgezien voor een aantal arme menschen! Maar het moge wezen hoe het wil — mijnheer Rashleigh is een beste man, en goed voor de armen — en ik gun hem geen kwaad: integendeel, hoe beter het hem en den zijnen gaat, hoe meer genoegen het mij doen zal. Maar wat nu gebeurd is, heeft hem eigenlijk niet kunnen verwonderen, want het was al lang van te voren voorspeld; en ik zit hier juist in dezen ouden rommel van papieren naar die voorspelling te zoeken. Ik weet met zekerheid, dat mijn goede man het er zelf bij gelegd heeft... Ha! hier heb ik het!" En zij haalde een oud, verkleurd strookje papier uit de portefeuille te voorschijn, en hield dit omhoog, om het aan de verwonderd kijkende Patty Bell te laten zien.

„Lees maar eens voor mij wat er op staat, jufvrouw Jones! lees het maar eens voor mij?" verzocht Patty.

En jufvrouw Jones las als volgt:

Dat Rashleigh-kasteel zal door vlammen vergaan,
Geen steen er van blijft op den anderen staan;
En 't bloed van de Rashleighs zal verwen den grond
Waar eens het kasteel van hun voorgeslacht stond.
En is het kasteel dan met luister herbouwd,
Dan wordt om 't verlies door de Rashleighs gerouwd,
Tot eenmaal de valk met de kraanvogel paart
En Rashleigh terugkeert aan voorvaders haard!

Patty Bell stond met een open mond en een paar groote oogen naar dit versje te luisteren, blijkbaar in de hoogste verbazing.

„Ik begrijp er geen jota van," zeide zij eindelijk. „Wel dat

van de vlammen, want dat hebben we gezien; maar die valken en kraanvogels — dat gaat mijn begrip te boven."

„Wel, mensch! weet gij dan niet dat het familie-wapen van de Rashleighs een valk is? Gij hebt toch het uithangbord wel eens gezien van de herberg, waar nu Luuk Johnstone woont — een valk met een arm schaap van een duifje in zijne klauw? Vat gij het nu? Ik voor mij ik zou het zoo duidelijk vinden als iets — als ik hier in den omtrek maar eene familie kende, die een kraanvogel in hare wapens voerde. Och Heere! Och Heere! die brand schijnt het ergste nog niet te wezen wat er gebeuren moet... Maar, enfin! één ding is mij ten minste een troost, dat eindelijk toch het kasteel weer terug moet komen aan den ouden stam!"

Het laatste gedeelte van deze woorden werd eerder bij wijze van alleenspraak geuit, dan wel tegen vrouw Patty, die, toen jufvrouw Jones gedaan had, dadelijk afscheid nam, om aan andere buurvrouwen het groote nieuws te gaan vertellen, dat de brand van van nacht al lange jaren geleden voorspeld was geworden; en dat het kasteel weer opgebouwd zou worden door een valk en een kraanvogel — hoe dat eigenlijk in zijn werk zou gaan wist zij niet te zeggen; maar voor het overige verwees zij alle belangstellenden naar jufvrouw Jones, want „die wist er alles van."

De man van jufvrouw Jones had jaren lang als tuinman gediend bij mijnheer Rashleigh. Toen hij kwam te sterven had hij genoeg duitjes bijeen gespaard om zijne vrouw in een fonds te koopen, waaruit zij sedert dien tijd jaarlijks een weduwpensioentje trok (zij hadden geene kinderen.) Mijnheer Rashleigh liet haar het huisje en tuintje in gebruik, zonder een cent huur van haar te vergen, zoodat jufvrouw Jones, van een en ander en van hetgeen hare bijënkorven haar opbragten, een tamelijk onbezorgden ouden dag mogt beleven; en daar zij eene schotsche vrouw was met een gezond oordeel, zagen hare minder gelukkige buren tegen haar op als tegen een orakel.

Dadelijk op ontvangst van de noodlottige tijding keerde Ada naar huis terug, vergezeld van mijnheer en mevrouw Arnold. Mevrouw Rashleigh omhelsde hare dochter hartelijker, dan mevrouw Arnold haar nog ooit te voren had zien doen.

„O, mijn kind!" zeide zij, „als gij te huis waart geweest, zou niets u hebben kunnen redden. Wij kunnen God niet ge-

noeg danken, dat Hij bij deze zware bezoeking ten minste in Zijne goedertierenheid nog ons leven heeft gespaard!"

Binnen weinig dagen hadden zij hunne nieuwe woning betrokken, en mijnheer Rashleigh had het nu zeer druk met het toezigt over de weder-opbouwing van het kasteel, waaraan met kracht en magt werd gewerkt. Er kwam een brief van Gerald om hun zijne deelneming te betuigen in het plaats gegrepen hebbende ongeluk. Hij had het berigt daarvan in een dagblad gelezen; hij verzocht mijnheer Rashleigh hem te schrijven, en zijnen brief te adresseren naar Rome of naar Napels, daar hij binnen eenige dagen over de Alpen hoopte te zijn. „Uit een van die twee steden schrijf ik u weer," besloot hij zijnen brief. „Het is nog onbepaald waar ik mij heen zal begeven als ik Italië verlaat. Op dit oogenblik ben ik bezig al de schoonheden te bewonderen van Frankrijk's hoofdstad; maar ik houd mij buiten al de vermaken die hier te vinden zijn."

Het was in het begin van het najaar toen het kasteel Rashleigh afbrandde; en toen de rozen bloeiden in de daarop volgende maand Junij, betrok de familie het nieuw opgebouwde kasteel. Het was geheel in den trant van het oude; doch al de moderne verbeteringen waren er in aangebragt, die tot verfraaijing konden dienen en tot gemak: en weder staat Ada Rashleigh aan het raam in haar boudoir, en laat haar oog rondweiden over het schoone landschap, dat zich uitstrekt vóór haar; doch haar gelaat is bleeker dan het plagt te wezen, en er ligt duidelijk eene uitdrukking in, die van verdriet en van bezorgdheid getuigt. Staat zij te denken over de tent van den Arabier en over de gevaren der woestijn? want Gerald is zeer ver weg, en zij hebben in lang niets van hem gehoord. Neen; haar verdriet ontspruit uit eene oorzaak, die digterbij is gelegen. Sedert de laatste drie maanden heeft Ada eene gedrukte stemming, eene soort van moedeloosheid meenen te bespeuren bij haren vader, en eene uitdrukking op zijn gelaat van kommer en zorg, die zij er vroeger nooit had waargenomen.

Het is een jaar van groote schokken in de handelswereld — er heerscht eene ware crisis — verscheidene bank-inrigtingen zijn gesprongen; de oudste, tot hiertoe soliedste kantoren hebben hunne betalingen gestaakt, en alle vertrouwen dreigt uit de wereld te zullen geraken: kortom, het is een moment van panischen schrik, zonder dat iemand eigenlijk regt weet wat daar-

van de oorzaak is, maar zooals men gemeenlijk ziet volgen op een tijdvak van buitengewone welvaart en grooten speculatie-geest.

Maar wat heeft mijnheer Rashleigh daarmede te maken? Zijne landerijën zijn onbezwaard, en zij kunnen toch niet wegloopen. Dat is alles wel mogelijk; maar het neemt niet weg dat er iets is dat hem drukt, en Ada zou gaarne in zijn verdriet willen deelen, om hem zijn deel zooveel mogelijk te verzachten. De tijd nadert, dat Leonard weer met vacantie naar huis zal komen. Mijnheer Rashleigh heeft aan zijne vrouw en zijne dochter zijn voornemen te kennen gegeven om Leonard te gaan afhalen te L—l. „Ik heb toch in die stad iets te doen," zeide hij; „en daar ik Leonard nog een jaar onder eene goede leiding wensch te laten, eer hij naar de akademie gaat, kan ik meteen eens gaan spreken met mijnheer Spence. Ik hoor van zijne inrigting zeer veel goeds en van zijn karakter ook."

Mevrouw Rashleigh wikkelde zich digt in haren omslagdoek; en na de aanmerking gemaakt te hebben „dat de vochtigheid van die nieuwe muren haar stellig den dood zou doen, en dat mijnheer Rashleigh en Leonard stellig een ongeluk zouden krijgen op den spoortrein," verviel zij weder tot hare gewone stilheid.

„Papa!" vroeg Ada, „mag ik met u medegaan? Ik zou zoo gaarne eens te L—l willen wezen.... Och, mama! doe ook eens een goed woordje voor mij. Ik zal goed op pa passen."

„Och, kind! dat is immers al te ongerijmd," antwoordde de moeder; „als gij alle drie om het leven komt op den spoortrein, wat moet er dan van mij worden?"

Zelfs mijnheer Rashleigh moest eens lagchen om dezen uitval, en Ada hield zoolang aan, totdat zij eindelijk van beide hare ouders de vergunning kreeg om mede te gaan.

VI.

Terwijl Ada met haren vader op reis is naar L—l., moeten wij den lezer in kennis brengen met een paar nieuwe personaadjen.

Ongeveer vijf engelsche mijlen van het kasteel Rashleigh stond een oud gebouw, rondom verscholen in digt geboomte; het was in vroeger tijd eene sterkte geweest van tamelijk gewigt, en omringd door eene gracht, waaraan het zijn tegenwoordigen naam ontleende. Ofschoon in vrij bouwvalligen staat, was een groot gedeelte van dit gebouw toch nog niet onbewoonbaar; van

tijd tot tijd kwam de eigenaar er eenige dagen doorbrengen; maar overigens werd het, jaar in jaar uit, slechts bewoond door een paar oude lieden als huisbewaarders. Twee jaar voor het tijdstip, waarop ons verhaal aanvangt, kwam het gerucht in omloop, dat Grachthof verkocht was aan een hollandschen koopman, een weduwnaar met eene eenige dochter, die zich van zijne zaken ontdaan had en hier zijne overige dagen zou komen doorbrengen als rentenier. Menigeen betwijfelde het, dat iemand, die geld had, in zulk een somberen achteraf-hoek van de wereld zou komen wonen; algemeen vond men, dat het volstrekt geene plaats was, waar een jong meisje den besten tijd van haar leven zou willen komen slijten; en op het laatst begon men het bedoelde gerucht reeds voor een verzinsel, voor een uitstrooisel te houden, dat geen zweem van waarheid ten grondslag had, toen aan al die gissingen op een schoonen dag een einde werd gemaakt door eene fraaije reiskoets, die in het dorp aan de herberg „Het wapen van Rashleigh" stilhield. Uit dat rijtuig kwam een heer met twee dames, die een paar uren in het dorp vertoefden, ten einde eenen anderen wagen af te wachten met mannelijke en vrouwelijke dienstboden. Zoodra die wagen een eind weegs voor hen uit was op weg naar Grachthof, liet de mijnheer weder inspannen, om met zijne dames insgelijks de reis derwaarts te vervolgen.

Op al de vragen, waarmede de herbergierster bestormd werd door hare nieuwsgierige buurvrouwen en buurvrijsters, wist zij geen ander antwoord te geven, dan dat hij een man scheen van een stroeven, norschen aard, dat de jonge jufvrouw er vrij wat opgeruimder en vergenoegder uitzag, en dat de andere jufvrouw een stuk van eene gouvernante scheen te wezen of zoo iets.

Met deze magere inlichting waren de goede dorpelingen verpligt zich voor het oogenblik tevreden te stellen; en de tijd maakte hen niet veel wijzer. Mijnheer Vander (want zoo heette de mijnheer) werd zelden of nooit buiten zijn eigen grondgebied gezien. Verscheidene notabelen uit den omtrek (en onder hen mijnheer Rashleigh) kwamen aanvankelijk om een beleefdheidsbezoek af te leggen; maar het eeuwige „bezet" of „niet thuis" waarmede zij telkens afgescheept werden, maakte weldra een eind aan hunne bezoeken, en mijnheer Vander werd aan zijn lot overgelaten. Zijne dochter werd beklaagd door al de dames uit den omtrek; maar zij scheen volstrekt geen medelijden te behoeven.

Vlug als een vogeltje en dartel als een vlinder, kon men Clara Vander in den heerlijken zonneschijn door de bosschen, die Grachthof omringden, zien rondfladderen als eene sylphide uit het tooverland, uit volle borst hare luchtige wijsjes zingende, die de echoos haar terugzonden. Pas dertien jaren tellende, was zij groot voor haren leeftijd, met donkerblaauwe oogen, en kastanjebruin haar, dat in bevallige krullen over hare schouders hing — Clara beloofde eene uitstekende schoonheid te zullen worden; en haar vader, stug en stroef tegen anderen, was tegen haar altijd vriendelijk en zacht.

Het is de dag nadat Ada en haar vader van het kasteel zijn vertrokken naar L—l, en mijnheer Vander zit in zijne eigene kamer; voor hem liggen eenige brieven, die hij blijkbaar aandachtig heeft zitten lezen; op zijn gelaat ligt een glans van zegevierend vergenoegen, en toch spreekt er een zekere twijfel en besluiteloosheid uit zijn oog, als vreesde hij wat hij het vurigst wenscht.

„Eindelijk!" mompelde hij, „eindelijk zal dan de vurigste begeerte van mijn hart vervuld worden; de wraak, waarnaar ik twintig jaren lang gedorst heb, zal ik eindelijk bereiken. Nog eenige dagen, en Edward Rashleigh zal met zijne kinderen tot den bedelstaf gebragt zijn, en de heerlijkheid van hunne voorzaten zal overgaan in mijne handen; want ik zal er eenen prijs voor bieden, dien zijne krediteuren niet zullen afslaan. Ik zal mij niet gelukkig voelen, voordat ik eigenaar ben van het kasteel Rashleigh!"

Hier zweeg hij, en zijn gelaat onderging allerlei krampachtige trekkingen; maar zich spoedig herstellende, liet hij er langzamer op volgen:

„Maar zal ik dan gelukkig zijn? Er zijn oogenblikken dat ik mijzelven afvraag of het wel mogelijk is, dat een man als hij zich schuldig heeft gemaakt aan een laaghartig en eigenbelangzuchtig gedrag. Maar dat zijn dwaze gedachten! In de twee belangen, die het allerzwaarst wegen in eens menschen leven, heeft hij mij gedwarsboomd — *mijne* verwachtingen vernietigd om *zelf* de vruchten te plukken van mijn ongeluk. Aan het sterfbed mijns vaders heeft hij diens zegen ontvangen, terwijl ik als een verstooteling omzwierf in den vreemde! Het meisje dat ik beminde is zijne vrouw geworden! Hij heeft mij van mijne fortuin beroofd en van mijne liefde! Luttel, luttel zal dus de

genade zijn, die Edward Rashleigh van mij te verwachten heeft!"

Juist toen de rampzalige deze alleenspraak besloot, ging schielijk de deur open en zijne dochter kwam de kamer inhuppelen. Zij had een mandje in de hand met de uitgezochtste bloemen, en een bediende kwam achter haar aan met een grooter mandje vol fijne vruchten.

„Lieve papa!" zeide Clara, „zie eens wat ik gekregen heb — rozen en lelien, en, o! zulke prachtige bloemen met lange namen; en hier zijn aardbeijen en perziken en ik weet niet wat al meer!"

Terwijl de knecht weer de kamer uitging, vroeg mijnheer Vander waar Clara toch geweest was?

„Ja, ik was wel bang dat gij mij gemist zoudt hebben — maar gij zijt immers niet boos, dat ik zoo lang uit geweest ben?" vroeg Clara, en zag haren vader vleijend in de oogen. Dat onschuldvolle gelaat van zijn kind, haar donker, open oog deed hem inwendig sidderen; want het herinnerde hem, dat hij in de laatste uren aan niets anders gedacht had dan aan werken des duivels.

„Neen, mijn kind!" zeide hij; „zijt gij dan zoo lang uit geweest?"

„Ik was bang dat gij mij niet vinden zoudt, papa! Miss Cramer had hoofdpijn van morgen; en daarom vond zij beter, dat ik mij door John eene poos liet rondrijden in de phaëton. Dat heb ik gedaan; en het weder was zoo heerlijk, dat wij een verren toer zijn gaan maken, zoo, dat wij eindelijk voor het groote hek kwamen van het kasteel Rashleigh."

Mijnheer Vander ontstelde bij het hooren van dien naam; maar Clara merkte dat niet, en ging voort:

„Ik had het nieuwe gebouw nog niet gezien nadat het voltooid is, zoodat ik John even liet ophouden; en terwijl wij daar stonden zagen wij eene buddachtige dame, leunend op den arm van eene ondergeschikte, op het hek aanstrompelen. John wilde wegrijden, maar mevrouw Rashleigh (want zij was het) riep ons, dat wij even zouden blijven; en toen zij digter bij kwam, hield zij niet op of ik moest even uitstijgen, en de tuinen rondom het kasteel eens in oogenschouw nemen. Zij was uitermate vriendelijk jegens mij, en zeide mij, dat mijn gezigt haar iemand herinnerde, dien zij in haren jongen tijd gekend had. Zij liet mij beloven, dat ik haar eens meer zou komen

opzoeken; en als Ada en Leonard te huis kwamen zouden die mij ook eens een bezoek brengen; en hare kamenier Norah moest mij het geheele kasteel van binnen rondleiden; en daarmede ging zóóveel tijd heen ..... maar, lieve hemel! wat scheelt u, papa? Zijt gij boos op mij?" En Clara vatte zijne hand, en zag hem aan met een blik vol kinderlijke liefde en ongeveinsde hartelijkheid; want naarmate haar verhaal vorderde was de uitdrukking van zijn gelaat hoe langer hoe somberder geworden, doch hij deed zich geweld aan om zijne heftige gemoedsbeweging te onderdrukken, en zeide slechts:

„Gij weet, mijn kind! dat ik niet houd van bezoekers te ontvangen. Wij zullen dus die twee mandjes terugzenden met een beleefd briefje er bij, dat ik van plan ben u eerstdaags naar eene kostschool te zenden. Zoodoende zullen wij van hunne bezoeken verschoond blijven. Ik heb mijne redenen, om alle kennismaking met de familie Rashleigh te willen vermijden; maar ik ben volstrekt niet boos op u, mijn kind!" — dit zeggende trok hij haar tot zich, en gaf haar een kus. — „Zie zoo! ga nu maar eens zien of uwe gouvernante al iets beter is; want het zal spoedig tijd worden om aan tafel te gaan."

Clara deed wat haar vader verlangde; maar haar tred was traag, en zij was blijkbaar niet in haar schik.

„Het is vreemd," zeide haar vader bij zich zelven, zoodra hij weder alleen was. „Ik zou nu bijna moeten gelooven, dat het spreekwoord waar is: de mensch wikt, God beschikt!"

Hij wierp een blik op de bloemen, die Clara verstrooid had laten liggen.

„Arm kind!" dacht hij; „ik heb de bloempjes van hoop en vreugde, die in uw jong hartje een oogenblik beloofden te ontluiken, dadelijk geknakt! maar gij moet niet in vriendschappelijke aanraking komen met den huize Rashleigh!"

Aan tafel deelde mijnheer Vander aan miss Cramer mede, dat hij plan had om Clara eenigen tijd naar eene kostschool voor jonge jufvrouwen te zenden.

„Dat zal echter in ons akkoord geene verandering te weeg brengen," zeide hij. „Ik heb iemand noodig voor het bestier van mijne huishouding, en om Clara gezelschap te houden als zij met vacantie te huis komt. Ik hoop dus, dat gij zin zult hebben om hier te blijven, daar ik alle reden heb om tevreden over u te zijn."

Dit was zeer veel gezegd van mijnheer Vander, die zich anders nooit verwaardigde te zeggen hoe hij over iemand dacht; en de arme gouvernante, die geene ouders meer had en geen t'huiskomen, neeg en knikte en nam het aanbod erkentelijk aan, ofschoon zij zuchtte bij de gedachte aan de lange winteravonden hier op het doodsche Grachthof.

VII.

Onze vrienden van het kasteel Rashleigh hebben eene gelukkige week te L—l. doorgebragt. De neerslagtigheid, de in het oog loopende bezorgdheid is van mijnheer Rashleigh's gelaat verdwenen; hij heeft in den loop van deze week berigten ontvangen, die aan al zijne ongerustheid een einde hebben gemaakt, en in de beste stemming van de wereld namen zij den terugtogt aan naar huis.

Mevrouw Rashleigh was blijde hen weder te zien, en tevens verwonderd dat ze op den spoortrein niet verongelukt waren. De zigtbare tevredenheid van haren echtvriend was van zeer gunstigen invloed ook op hare stemming, en zoodoende kwam de afspraak tot stand om op Leonard's verjaardag, die eerstdaags gevierd stond te worden, eene partij te geven.

„Ik ben nieuwsgierig hoe mijnheer Vander mij bevallen zal," was de alleenspraak van Ada, toen zij daags na hare tehuiskomst aan Bruin den vrijën teugel gaf en op haar gemak op Grachthof aanreed. „Ik weet niet of het wel verstandig is den leeuw te gaan opzoeken in zijn eigen hol; maar mama heeft eene bijzondere genegenheid opgevat voor Clara Vander, en ik beschouw het als eene weldaad, die wij het lieve meisje zullen doen, haar eens een genoegelijken avond te verschaffen. Mij dunkt, dat zal haar vader mij toch niet kunnen weigeren!"

Zoo denkende was zij aan de oprij-laan gekomen, die naar het oude gebouw liep; en zich verzekerd houdende van de onwederstaanbaarheid harer overredingskracht liet zij haren viervoeter iets harder loopen, om er des te spoediger de proef van te kunnen nemen op den ongenaakbaren heer en meester van Grachthof. Den knecht, die haar ging aandienen, volgde zij op den voet; want zij wilde zich niet laten afschepen met het gewone „niet-thuis!"

„Miss Rashleigh, mijnheer!" zeide de gedienstige geest toen

bij de kamerdeur opende; en het naastvolgende oogenblik stond Ada van aangezigt tot aangezigt met Philip Vander.

Zoodra hij haren naam hoorde sprong hij van zijnen stoel op en keek haar aan. Er was waarlijk in die aanminnige gestalte en in dat lieftallige gelaat niets, dat aanleiding konde geven tot die beving, die hem eensklaps beving, of tot den venijnigen blik, die uit zijne donkere oogen schoot. Doch in eenige weinige sekonden herstelde hij zich, en met zijn gewone ijskoude, strakke gezigt vroeg hij:

„Waaraan heb ik de eer te danken van miss Rashleigh's onverwachte bezoek?"

Toen de arme Ada dien trotschen blik ontmoette wenschte zij wel, dat zij er nooit aan gedacht had zich bij hem te vervoegen. Hare stem beefde een oogenblik, maar weldra klonk die helder en liefelijk, terwijl zij antwoordde:

„Ik ben hier gekomen om u een verzoek te doen, mijnheer Vander! Uwe lieve dochter heeft mijne moeder geheel en al voor zich ingenomen; en daar wij over drie dagen een partijtje zullen geven bij gelegenheid van mijns broeders verjaardag, ben ik van morgen eens hierheen komen rijden om te zien of miss Vander ons het genoegen zal mogen doen dat kleine huiselijke feest mede te komen vieren?"

Wederom gleed er eene zonderlinge uitdrukking over mijnheer Vander's gelaat, terwijl hij Ada aanzag. „Over drie dagen, miss Rashleigh!" zeide hij. „Dat is dus reeds spoedig; en toch, in drie dagen kan er nog genoeg gebeuren; maar *als* uwe partij doorgang heeft (en hij drukte bijzonder op het woordje *als*), dan zal Clara komen. Gij zult mij niet kwalijk nemen: maar daar ik niet gewend ben bezoeken te ontvangen, zoomin als af te leggen, kan ik u niet vragen langer te blijven."

Dit zeggende beklde hij en ging weder zitten; terwijl Ada, wie het bloed naar het aangezigt vloog bij deze ongemanierde behandeling, zijnen blik ontmoette met eenen blik, niet minder uit de hoogte dan de zijne was; en zonder iets te zeggen volgde zij den knecht de kamer uit.

Terwijl zij terugreed huiswaarts had zij moeite om niet hardop lucht te geven aan hare verontwaardiging over de manier, waarop hare vriendelijk gemeende uitnoodiging was ontvangen; maar bij goed nadenken over mijnheer Vander's woorden maakte hare verontwaardiging plaats voor levendige ongerustheid.

„Wat kan hij bedoeld hebben met dien vreemden blik toen hij zeide: *als* uwe partij doorgang heeft? Weet hij misschien van iets, dat er tusschen beiden kan komen? Ach, lieve vader! ik hoopte dat mijne bezorgdheid over u geheel over was; maar de blik van dien man, en wat hij gezegd heeft vooral, vervult mij op nieuw met vrees. Als wij met een of ander ongeluk bedreigd worden, dan houd ik het er bepaald voor, dat hij er van weet en dat hij er de hand in heeft!"

In hare mijmeringen had zij haar paard den vrijen teugel gelaten, en het verstandige dier had den inval gehad om van den gewonen rijweg af te gaan en een ander pad te volgen, dat beter door het geboomte beschut was tegen de heete middagzon. Toen Ada eindelijk door het donkere lommer opmerkzaam werd en opkeek, bevond zij zich op een smal paadje te midden van een bosch, rondom begroeid met digt kreupelgewas tusschen de hooge boomen. Om geen gevaar te loopen bij het keeren, steeg zij dadelijk van het paard af, en op het zelfde oogenblik werd zij op een kleinen afstand twee andere dames gewaar — eene eenigzins bejaarde en een jong meisje. In laatstgenoemde herkende zij met een oogopslag Clara Vander, die zij op dit moment liever niet ontmoet had; maar Clara was in een oogenblik, door het geboomte heen, bij haar.

„Dag, lieve miss Rashleigh!" riep zij; „welk eene aangename ontmoeting voor mij — ik herkende u dadelijk: in het jonge precies het gezigt van uwe mama! — Gaat gij met ons mee naar Grachthof?"

Inmiddels had Ada haar paard laten keeren; en na miss Cramer, die zij reeds vroeger ontmoet had, de hand te hebben gegeven, wendde zij zich weder tot Clara, en zeide:

„Neen, lieve! ik kom er juist van daan. Ik heb uwen vader gesproken en hij heeft beloofd, als er niets tusschen beiden komt, dat gij op de partij moogt komen, die wij denken te geven als mijn broeder jarig is, over drie dagen. Deze dame" (op de gouvernante wijzende) „komt natuurlijk ook mee."

Clara was opgetogen van blijdschap. Een bloemenkrans, die zij in het bosch had gevlochten, hing zij om den hals van Ada's paard; en zij hield niet op of Ada moest een mandje wilde aardbeziën, die pas geplukt waren, medenemen voor mevrouw Rashleigh.

„Ik weet wel dat ze niet kunnen halen bij de heerlijke aard-

beijen, die gij op Rashleigh hebt," zeide zij; „maar zeg aan uwe mama, dat Clara ze geplukt heeft. Papa en miss Cramer zijn zeer goed voor mij; maar toch wenschte ik wel dat ik eene mama had!"

Terwijl Clara dit zeide schoten haar de tranen in de oogen, en Ada omhelsde haar en kuste haar.

„Hoe is het mogelijk, dat ik zoo onregtvaardig heb kunnen zijn!" dacht zij heimelijk; „ik had, zoo waar, reeds half en half iets *tegen* dit lieve kind, louter om haren vader — en dat *die* zoo onvriendelijk is kan *zij* toch niet helpen!"

Na op den rijweg teruggekeerd te zijn namen zij hartelijk afscheid van elkander; en zoo onaangenaam als Ada te moede was geweest toen zij Grachthof verliet, zoo vergenoegd was zij nu, nu zij den terugtogt aannam naar het kasteel, vol blijde voorspiegelingen over de naaste toekomst.

De toekomst, ach! 't is een gesloten boek —
Geen sterveling is wis van één sekonde!
't Naastvolgend uur, wat brengt het: heil of vloek?
Wij weten 't niet: of 't rouw of ramp of zonde
Of zegen wezen zal is een gesloten boek!

VIII.

Het is daags vóór de verjaar-partij, en alles op het kasteel Rashleigh is leven en beweging. Ada is van morgen opgestaan voor dag en voor dauw, en druk in de weer met schikken en helpen en de noodige bevelen te geven voor al de toebereidselen tot de feestviering.

De postman blaast op zijnen hoorn aan het hek van het kasteel, juist toen de huisgenooten meenen op te staan van de ontbijttafel, en mijnheer Rashleigh geeft het sein om nog even te blijven zitten. De brieventasch wordt binnen gebragt, en met een goedig glimlachje spreidt hij den inhoud op de tafel uit.

„Nu, kinderen!" zegt hij, aan ieder zijne brieven overhandigende volgens de adressen, „als dat allen kennisgevingen zijn dat de uitnoodiging aangenomen wordt, dan zal het morgen eene groote partij wezen, en ik hoop eene genoegelijke ook!"

Dit gezegd hebbende nam hij de brieven, aan hem zelven geadresseerd, en ging er mede naar zijne eigene kamer.

Leonard en Ada waren druk bezig met het openmaken en

lezen van hunne stapeltjes brieven, toen zij op eens een zwaren slag hoorden. Verschrikt sprongen beiden op, en als door ééne gedachte bezield vlogen zij naar de kamer van hunnen vader. Met een oogopslag zagen zij hunne vrees bevestigd. Mijnheer Rashleigh lag op den grond; getroffen door eene beroerte, was hij van zijnen stoel gevallen; en een open brief, dien hij krampachtig in de ijzervast geklemde hand hield, verried in een oogenblik aan Ada de oorzaak van deze noodlottige gebeurtenis.

Terwijl er dadelijk om geneeskundige hulp wordt gezonden, en al het mogelijke wordt beproefd om den braven man in het leven terug te brengen, zullen wij de oorzaak van den schrik, die mijnheer Rashleigh met eene beroerte trof, aan den lezer met korte woorden bekend maken.

Sedert eenigen tijd was de eigenaar van het kasteel Rashleigh in aanraking met behendige lieden, die in allen deele den schijn hadden van eerlijke en solide menschen, doch die, om het bij den waren naam te noemen, niets anders waren dan schaamtelooze en karakterlooze gelukzoekers. Want al woonden zij in groote huizen, al hielden zij er tal van bedienden op na en rijtuig en paarden — dit nam niet weg, dat zij er louter op uit waren om zich te verrijken ten koste van anderen, om hunne eigene grootheid te bouwen op de puinhoopen van de door hen verwoeste welvaart van anderen.

Maar van dit alles wist mijnheer Rashleigh niets — evenmin als hij wist dat die lieden, zonder het zelven te weten, slechts de blinde werktuigen waren van mijnheer Vander, den doodsvijand van mijnheer Rashleigh.

Vander had het er op gemunt Rashleigh tot den bedelstaf te brengen — waarom zullen wij later zien. Om dat doel te bereiken had hij niet gerust, voor dat de zoo even bedoelde behendige speculanten mijnheer Rashleigh, door hem groote winsten en goede dividenden en ruime interesten voor te spiegelen, van lieverlede verleid hadden tot allerlei dwaze dingen — geldbelegging in aandeelmaatschappijën, die op losse schroeven stonden; beurs-speculatiën, die altijd wisselvallig en gevaarlijk zijn — kortom: mijnheer Rashleigh was bezield geworden met de zucht om eenmaal zijnen kinderen niet eene matige fortuin, maar een aanzienlijk vermogen na te laten; en om dit doel te bereiken was hij de speelbal geworden van eenige buiten het bereik der wet loopende groote schurken.

Reeds toen hij met Ada zijn reisje naar L—l. had gedaan, om daar Leonard af te halen — toen reeds stonden zijne zaken hopeloos. Van daar zijne neerslagtigheid toen. Doch te L—l., waar de lieden met wie hij te doen had woonden, werden zijne vreezen en angsten op eene kunstmatige wijze tot bedaren gebragt; en volkomen gerustgesteld keerde hij toen huiswaarts, om zoo korten tijd daarna de verpletterende tijding te ontvangen, dat hij onherstelbaar geruïneerd was.

Die schrik was zijn dood!

De notaris, die in den boedel kwam, en die sedert jaren aan mijnheer Rashleigh gehecht was geweest als een vriend, vond den staat van zaken nog veel treuriger, dan het zich aanvankelijk had laten aanzien. De verbindtenissen, die mijnheer Rashleigh had aangegaan, bedroegen tienmaal en meer de waarde van zijne gansche nalatenschap; de crediteuren haastten zich geregtelijk beslag te laten leggen op het kasteel, het huisraad, de landerijën — op alles — alles moest publiek, op regterlijk gezag worden verkocht.... en Ada en Leonard, met hunne ziekelijke moeder, stonden prijs gegeven te worden aan de diepste ellende.

De notaris, die de geheele briefwisseling en verdere papieren van zijnen vriend dadelijk onder zich genomen had, zag zonneklaar, dat mijnheer Rashleigh bedrogen was, dat hij op verschillende wijzen in schoonschijnende, veelbelovende speculatiën was gelokt op eene alles behalve eerlijke manier; maar de ellendelingen, die zijn ongeluk hadden bewerkt, hadden dit gedaan zoo behendig, zoo sluw, zoo doortrapt, dat er met de wet in de hand hoegenaamd geen vat op hen was — en dat er aan de bittere ramp, die de familie Rashleigh in het financiële had getroffen, niets anders te doen viel, dan er het hoofd bij te buigen voor den wil der Voorzienigheid, die zooveel snoodheid had laten begaan. — Gods wegen, altijd wijs al schijnen ze nog zoo ondoorgrondelijk, moesten ook stellig hier tot een of ander doel leiden, alleen aan Hem bekend; en daarom, hoe smartelijk het ook vallen mogt en hoe moeijelijk, met kinderlijken eerbied dienden de zwaar beproefden te berusten in hun ongeluk.

De dag, waarop de heerlijkheid Rashleigh met alle roerende en onroerende goederen in het openbaar verkocht moest worden brak weldra aan. En wie werd kooper? Mijnheer Philip Vander!

Het tijdstip was natuurlijk bepaald, waarop de koopar het ge-

kochte zou kunnen aanvaarden. Dat was een dag van rouw en zielewee voor Ada en Leonard, en voor de arme weduwe, die geen anderen steun meer in de wereld had, dan hare arme kinderen.

Toen zij diep bedroefd en weenend aftrokken van het kasteel, stond Philip Vander, de nieuwe eigenaar, voor een der ramen van de groote zaal om hen na te staren. Er speelde een lach van helschen triomf over zijn gelaat, en in zijnen geest jubelde hij:

„Eindelijk! Nu heb ik mijne wraak!"

IX.

Wie was mijnheer Vander?

Zijne geschiedenis is met weinig woorden verteld.

Zijn vader was een Engelschman, op Barbados gevestigd, en bezat een tamelijk vermogen, meerendeels door eerlijke vlijt gewonnen. De zoon begon naauwelijks de kinderschoenen te ontwassen of hij gaf zich over aan allerlei uitspattingen, derwijze, dat de strenge vader hem met onterving dreigde, en al zijne genegenheid vestigde op eene ouderlooze jonge nicht, die hij als kind tot zich had genomen. Dat engelachtige meisje — de liefde is blind! — was aan den jongen lichtmis verloofd, zonder dat de oude man van die genegenheid kennis droeg, welke geheimhouding het gevolg was van het uitdrukkelijk verlangen van den onwaardigen minnaar.

Zijne buitensporigheden, in weerwil van de vaderlijke bedreigingen, en in weerwil van de beden en tranen zijner geliefde, werden hoe langer hoe erger; totdat het eindelijk zoo ver kwam dat hij blijde was eene betrekking te vinden bij eenen neef op Sint Domingo. Hij zeide aan het vaderlijk huis en aan de vaderlijke zedepreken vaarwel, leed onderweg schiphreuk, was de eenige die, na verscheidene dagen rondzwervens op een stuk hout in zee, door een hollandsch koopvaardijschip gered werd; hij kwam na vele wederwaardigheden in Holland aan, zonder iets anders te bezitten dan de kleederen die hij aanhad. In Amsterdam, waar hij dadelijk den naam Vander had aangenomen, werd hij aanvankelijk pakhuisknecht, vervolgens kantoorbediende, begon al spoedig in het klein zaken te drijven voor eigen rekening, had zeer veel geluk, verwierf zoo doende eene vrij aanzienlijke fortuin, en onttrok zich eindelijk aan het zakendrijvende leven om zijne overige dagen in Engeland te gaan

doorbrengen, met zijne eenige dochter, het kind uit een huwelijk, waarin hij zich slechts drie jaren had mogen verheugen.

Waarom was hij naar Engeland gekomen, en waarom had hij daar dat ellendige, zoo te zeggen van de geheele wereld afgesnedene Grachthof tot woonplaats gekozen? Hij was onder zijnen aangenomen naam naar Engeland gekomen om zijne laatste levensjaren toe te wijden aan het (helaas! altijd zoo bittere) zoet der wraak, waarnaar hij sinds zijne verwijdering uit 's vaders huis aanhoudend had gedorst. En hij had Grachthof gekozen tot woonplaats, omdat hij daar in de nabijheid zou zijn van het kasteel Rashleigh; en op het kasteel Rashleigh woonden degenen, die hij gekozen had tot zijne slagtoffers.

Was hij gelukkig nadat hij zijn doel had bereikt? Het antwoord op die vraag zullen wij alsnog in het midden laten, om thans terug te komen op degenen, die door hem in het ongeluk waren gestort.

Troostrijk is de gedachte, dat er in den hemel een Almagtige woont, die de Beschermer is der weduwen en de Vader der weezen. Wat zou er, zonder dat, van Ada en Leonard en beider moeder zijn geworden?

De notaris voornamelijk was het werktuig in Gods hand, om hen staande te houden in de zware beproevingen, die hen troffen. Door zijne ijverige voorspraak vond Leonard eene betrekking in Londen, als klerk op het koopmanskantoor der geachte firma Baldwin & Comp.

Ada zou door de bemoeijingen van hare vriendin mevrouw Arnold gemakkelijk eene betrekking hebben kunnen vinden als gouvernante; maar het lieve meisje voelde daartoe volstrekt geene roeping, nogtans gedurig haar levendig verlangen te kennen gevende om op de eene of andere wijze zelve in haar onderhoud te voorzien en niet ten laste te komen van wie het ook ware. Om aan dien wensch te voldoen werden thans alle pogingen in het werk gesteld, waarbij alweder de notaris de krachtigste medewerking leende. En eindelijk bragt men het zoo ver, dat Ada zich als depôt-houdster van eene groote steenkolenmijn-compagnie konde nederzetten in een der voorsteden of buitenwijken van L—l. Zij, de dochter van een adellijk huis, in hare jeugd aan niets gewend dan aan weelde en aan het leven eener groote dame, werd eene steenkolen-verkoopster in het klein. Maar zij verdiende daarmede op eene eerlijke, en

in betrekkelijken zin onafhankelijke wijze genoeg om zich zelve en hare ziekelijke moeder, die bij haar kwam inwonen, te voorzien van het noodige; en toen hare vriendin, mevrouw Arnolds, haar den eersten keer bezocht, vond zij haar in dezen nieuwen levens-toestand gelukkiger, dan zij zich ooit zou hebben kunnen verbeelden.

„Het is waar," zeide Ada, in antwoord op eenige vragen van hare vriendin, „ik ben nu niet meer in aanraking met lieden van den stand waarin ik geboren ben, niet meer met lieden van mijne opvoeding; maar slechts zelden worden gouvernantes zóó behandeld als dat het geval plagt te wezen ten huize van mijne ouders, lieve vriendin! en ik geloof dat gij mij zult toestemmen, dat er niets grievenders is dan eene beleedigende of vernederende of minachtende bejegening te moeten verduren van lieden, wier brood men gedoemd is te eten, en die in afkomst en beschaving niets meer zijn dan wij, ja niet zelden minder. En dat is toch het lot van vele gouvernantes! Ik beklaag ze, en ik dank God dat ik mijn brood vind in een nederiger, maar niet vernederenden maatschappelijken stand."

X.

Vier jaren zijn er heengevlogen over de gebeurtenissen, in het vorige hoofdstuk medegedeeld; en het tooneel, werwaarts wij nu den lezer verzoeken ons te volgen, ligt niet in het groote-stads gewoel, maar aan den zeekant. Het is eene woeste en rotsige kust in Devon; maar het weder is overheerlijk; en de jongeling, die met de armen over elkander geslagen naar de schepen staat te zien die heen en weer varen in het Bristol-kanaal, vindt dat hij nog nooit een schilderachtiger en levendiger schouwspel heeft bijgewoond. Omstreeks eene halve engelsche mijl meer landwaarts in is een weg, die langs een lagen dijk loopt; en daar ziet men rijtuigen aan rijtuigen, langzaam voortrollend, want degenen die er in zitten zijn ziekelijk of zwak — lieden, die den zeekant zoeken, louter om verandering te hebben van lucht; terwijl jonge heeren te paard en jonge amazonen in den zadel het bewijs leveren: 1. dat de vermoeijenissen van het bal van gisteren avond reeds vergeten zijn; en 2. dat ze zich weinig bekreunen om de zure gezigten van papa en mama, die op de zachte rijtuigkussens toch niet op hun gemak zitten, en die, terwijl de

jongelieden langs den weg rennen dartel en vol levenslust, niet denken: wij zijn ook jong geweest! maar zich ergeren aan het denkbeeld: wij hebben onzen tijd *gehad*!

Niemand van al die levenslustige paardrijders en amazonen waagt zich te digt bij het strand, want er waait een scherpe landwind: in weerwil dat de bloesems verraden dat de lente weldra plaats staat te maken voor den zomer, is de lucht koud aan zee. Onder de rijtuigen die zich langs den weg bewegen is er een, waarin een reeds bejaard heer zit, zigtbaar iemand van eene krakende gezondheid. Een bekoorlijk uitziend meisje rijdt te paard daarneven; en uit den blik vol liefderijke bezorgdheid waarmede zij den ouden heer in het rijtuig gedurig aanziet, en meer nog uit de sprekende gelijkenis die zij met hem heeft, is het zoo goed als zeker, dat die twee vader zijn en dochter. Op eens doet een hard geluit van een ondeugenden kwâjongen, die aan den weg uit, het paard der jonge dame schrikken; het dier steigert, snuift en schiet vlammen uit de vonkelende oogen; in één sprong is de viervoeter over het dijkje heen, en rent als een pijl uit den boog over de groene vlakte op de rotsige kust aan, waar hij in zijne breidellooze vaart zal neerstorten in de steile diepte, van eene hoogte af van meer dan honderd voet. Een akelige gil van doodsangst treft het oor van den eenzamen voetganger, zooeven in den aanvang van dit hoofdstuk bedoeld. Hij kijkt om, en begrijpt dadelijk het gevaar, waarin het hollende paard en de schoone berijdster verkeeren. Gelukkig is hij niet veraf; en snel als een weerlicht schiet hij toe, en met zijnen hoed slaat hij het hollende dier vlak voor den kop; het paard staat er een oogenblik versuft van, lang genoeg voor den jongeling om het bij den teugel te grijpen met de eene hand, en om met den anderen arm den val te breken van de jonge amazone, die haar bewustzijn heeft verloren en van het paard stort.

Inmiddels bereikt een rijknecht in livrei de plaats van het ongeval; hij was dadelijk zijne jonge meesteres nagerend, doch zonder de minste kans haar te zullen kunnen helpen, daar de hoefslag van zijn paard slechts strekte om dat der amazone nog verwoeder te doen doorhollen; en zonder de tijdige hulp van den onbekenden jongeling ware èn paard èn berijdster onvermijdelijk gedoemd geweest tot eenen ijzingwekkenden dood. De rijknecht belastte zich nu met de verdere zorg voor het ver-

schuite paard, dat over al de leden beefde; terwijl de jongeling zijne schoone vracht, die hij had opgevangen in zijnen arm, zacht op het gras nederlegde, en haar voorzigtig ontdeed van haren amazonen-hoed en sluijer, om haar verische lucht te geven. Nu aanschouwde hij eenen rijkdom van donkerbruine krullen, die neergolfden over eenen lieflijken hals, en een gezigtje zoo bekoorlijk, dat hij zich niet herinnerde ooit iets zoo verrukkelijk schoons gezien te hebben.

In deze aanschouwing werd hij gestoord door het naderend gerasa van wielen; en opziende werd hij een rijtuig gewaar, dat met eene vervaarlijke jagt op hen aankwam. Toen het vlak bij was sprong er een heer uit, en op eenen toon van radeloose smart riep deze: „Mijn kind! mijn kind! Is zij dood?"

„Ik geloof niet dat zij zich beseerd heeft, mijnheer! maar zij ligt buiten kennis," was het antwoord.

Terwijl de jongeling dit zeide opende de jonge dame de oogen, en stamelde: „Lieve vader!" En toen haren redder aanziende wilde zij iets zeggen, maar de woorden bestierven haar op de lippen. Hij nam haar nu in zijne armen, om haar in het rijtuig te dragen; en dit gedaan hebbende keerde hij terug naar haren vader, die slechts een oogenblik veerkracht had gehad door de opgewondenheid, maar die nu evenzeer hulp behoefde als zij.

Na ook hem in het rijtuig gebragt te hebben wilde de jongeling zich verwijderen.

De oude heer vatte hem bij de hand. „De dienst, die gij mij bewezen hebt," zeide hij, „mag niet onbeloond blijven. Gij moet van middag bij ons komen eten, dan zullen wij gelegenheid hebben om de zaak op ons gemak te bespreken. Hier is mijn kaartje!" En terwijl hij sprak stelde hij een naamkaartje ter hand aan den jongeling, die begeerig naar den naam keek.

Een pijnlijke blos overtoog zijn gelaat zoodra hij den naam las: Ph. Vander, Esq., van kasteel Rashleigh. En zonder naar het adres te zien dat er onderstond scheurde hij het kaartje aan tweeën en wierp de stukken weg. Zich nu tot het verwonderde tweetal wendende, zeide hij: „Een paar woorden zullen u genoeg zijn, mijnheer! Ik acht mij zeer gelukkig dat ik miss Vander van dienst heb kunnen zijn; maar onze eerste ontmoeting dient ook onze laatste te wezen. Mijn naam is Leonard Rashleigh!" En eene buiging gemaakt hebbende voor het be-

koorlijke meisje, wier oogen hem aanzagen met eene smeekende uitdrukking, keerde hij zich om en verwijderde zich haastig.

De gedachten van mijnheer Vander waren van pijnlijken aard; maar daar er inmiddels verscheidene personen waren komen opdagen, die elkander verdrongen om vader en dochter hunne deelneming te betuigen en geluk te wenschen, herstelde hij zich dadelijk; en zich verontschuldigende op grond van Clara's geschokte zenuwen, reden zij schielijk weg naar hun tijdelijk verblijf — eene villa, omstreeks een uur gaans van de kust af gelegen, te midden van een der heerlijkste landouwen in een der schoonste graafschappen van Engeland, waar mijnheer Vander met zijne dochter voornemens was den zomer door te brengen tot herstel van zijne geschokte gezondheid — want sedert den dag, waarop hij eigenaar was geworden van het kasteel Rashleigh, had hij in den letterlijken zin des woords nog geen gezond uur gehad. Godloochenaars noemen dat toeval — wij zien er de hand in van Gods wrekende geregtigheid.

Leonard, die thans een der eerste en vertrouwdste klerken was op het kantoor Baldwin & Comp., was voor zijne patroons eene boodschap van vertrouwen wezen verrigten te Barnstaple; en blijde dat hij eens uit het gewoel en gewemel en uit den rook en den smook van de groote wereldstad was en in staat om eens een oogenblik de frissche buitenlucht te genieten, werd hij zoodoende, als door eene bestiering van de Voorzienigheid, ter plaatse gebragt waar hij Clara Vander moest redden van een anders wissen dood.

XI.

Nu keeren wij terug naar een der voorsteden van L—l., waar Ada hare nering doet — wat de geldelijke verdiensten betreft ruim door den goeden God gezegend, maar met innig leed in de ziel de overtuiging hebbende dat hare ziekelijke moeder, die bij haar inwoont en met voorbeeldige liefderijkheid door haar verpleegd wordt, langzaam wegkwijnt en haar eerlang — wie weet hoe spoedig reeds — door den dood zal ontvallen.

Norah, de kamenier van de oude mevrouw, heeft haar niet verlaten in den tegenspoed, en — wat nog loffelijker is om te vermelden — zij is de oude, volijverige, bescheidene, pligtbetrachtende, waarlijk aan hare meesteresse gehechte dienstbode gebleven die zij vroeger was.

Het is eenige dagen na Leonard's avontuur, en Ada zit den brief te lezen, waarin haar broeder haar al de bijzonderheden dienaangaande mededeelt.

„Ik wenschte wel," zoo besloot hij zijn schrijven, „dat ik die oogen van Clara Vander kon vergeten; maar dat is mij onmogelijk. Haar zachte, smeekende blik is mij aanhoudend bij. Buitendien heb ik gisteren eene ontdekking gedaan, die mij ten hoogste verwonderd heeft, en die mij stof geeft tot allerhande gissingen. Verpligt om eene geheele correspondentie na te lezen, die ons kantoor vroeger gevoerd heeft met eene amsterdamsche koopmansfirma, is mij een brief in handen gekomen, waarin ik vaders naam vermeld heb gevonden. In dien brief worden eenige verzochte inlichtingen gegeven aangaande mijnheer Philip Vander — dat slechts een aangenomen naam moet wezen — zijn ware naam is Selwyn, heet het in dien brief, en hij moet geboortig zijn van het eiland Barbados. Het is vreemd hoe de dingen somwijlen aan het licht komen! Ik ben zeer benieuwd of moeder ons niets naders zal weten te vertellen van dien man. Ik wenschte wel, Ada! dat gij uw best deedt om haar daarover eens te polsen. Onze grootmoeder heette van haar zelve ook Selwyn."

„Ik zal mijn best doen om iets van haar te weten te komen," zeide Ada, terwijl zij den brief weder digtdeed; „en toch doet het mij leed haar naar iets te vragen, dat haar misschien — wie weet het — onaangenaam kan zijn. Zij neemt hand over hand af; ik twijfel of ik haar wel lang meer zal mogen behouden; en in den laatsten tijd is zij zoo hartelijk en zoo goed tegen mij geworden. Het is juist of ik in haar mijne moeder slechts heb gevonden om haar weldra te verliezen voor altijd."

„Ik ben blij dat ik u van avond zoo wèl vind, mama!" zeide Ada, terwijl zij plaats nam naast de canapé, waar mevrouw Rashleigh lag. „Ik heb van daag een brief van Leonard ontvangen, waarin hij een omstandig verhaal geeft van eene merkwaardige ontmoeting, die hij gehad heeft. Hij is de held geworden van eene soort van roman."

Mevrouw Rashleigh glimlachte eens. „De goede Leonard!" zeide zij; „hij is een beste brave jongen. Alle twee mijne kinderen zijn voorbeeldige karakters. Ik wenschte wel dat ik, hunne moeder, mijne levenspligten ook zoo goed begrepen en

betracht had als zij beiden doen; maar ik heb mijn leven doorgebragt met vruchteloos morren tegen het lot en met kniezen over ongelukken, die ik had behooren te dragen met christelijke onderwerping. Doch dat is nu eenmaal zoo — nu zie ik het in, nu het te laat is om het te herstellen."

„Zeg dat niet, mama! Wij zullen nog vele genoegelijke jaren beleven zamen, hoop ik. Maar ik zal u Leonard's brief maar eens voorlezen."

Naarmate hare dochter met de lezing vorderde, werd de belangstelling van mevrouw Rashleigh gestadig grooter. Toen de brief uit was, rigtte zij zich ten halve overeind op de canapé.

„Laat mij dien naam eens zien, Ada! waar staat hij?" vroeg zij. „Philip Selwyn! Ach! Ach! Nu wordt mij alles duidelijk. De zee, waarin ik dacht dat hij zijn graf had gevonden, heeft hem gespaard; en hij heeft het vermeende onregt, dat hij zich aangedaan waande, gewroken op onschuldigen!"

IJselijk verschrikt belde Ada zoo hard zij kon Norah binnen — de oude mevrouw was in onmagt gevallen; hare dochter en de kamenier droegen haar naar hare kamer. Zij was blijkbaar getroffen door eenen diepen schok; maar zij roerde dat onderwerp nooit weder aan. En Ada, hoe brandend verlangend ook om er iets meer van te vernemen, wilde in geen geval hare moeder met vragen kwellen in den bitter zwakken staat waarin de oude dame verkeerde.

„Ik weet niet wat ik van mevrouw moet denken, miss Ada!" zeide Norah op zekeren dag. „Zoolang als ik haar gekend heb, heb ik haar vroeger nooit eene pen op papier zien zetten; en nu doet zij niet anders dan schrijven, zoodra zij zich slechts een oogenblikje wel genoeg voelt om op te zitten."

„Laat mama maar doen alles wat zij lust heeft te doen, Norah!" was het antwoord; „zij heeft vast het een of ander dat zij in geschrift wenscht te brengen. En het zou niet goed van ons zijn, als wij haar daarin zoechten tegen te gaan."

Op zekeren morgen, kort na het zooeven vermelde gesprek, kwam Ada in de kamer harer moeder, om haar goeden morgen te wenschen.

„Ik voel mij zeer zwak," zeide mevrouw Rashleigh, in antwoord op een der vragen van hare dochter. „Gij moet aan Leonard schrijven dat hij overkome; ik zou den goeden jongen zoo gaarne nog eens zien, eer ik voor goed mijne oogen

sluit. Ween niet, mijn kind! er zal niets hoegenaamd aan mij verloren worden. Ik heb mijn leven doorgebragt in onnut gemor; maar ik dank God dat uw voorbeeldig gedrag en al de liefde, die gij mij hebt bewezen, zooveel jaren achtereen en altijd zonder morren, eindelijk mijne oogen heeft doen opengaan om mij te leeren beseffen, wat ik had kunnen en behoorden te zijn. Na mijnen dood zult gij in mijne schrijf-cassette eenen brief vinden, dien ik u verzoek alsdan af te zenden aan het adres dat er op staat. Ik heb de kracht niet gehad om u na reeds bekend te maken met eenige bijzonderheden uit mijn vroeger leven; al wat ik op dit oogenblik daarvan zeggen kan is: dat daarin de oorzaak ligt van de verkeerde rigting, die mijne gemoedsstemming later heeft genomen. De persoon, aan wien die brief geadresseerd is, zal u en uwen broeder alle verdere inlichtingen geven, die gij verlangen kunt: hij is dat verschuldigd aan de dooden zoowel als aan de overlevenden; al wat hij gedaan heeft is het gevolg geweest van een rampzalig misverstand."

Hier zeeg mevrouw Rashleigh, uitgeput door de inspanning die zij had moeten doen, op haar kussen neer; en na Norah goed op het hart gedrukt te hebben hare mevrouw niet alleen te laten, spoedde Ada zich de stad in, om verscheidene dingen af te doen, die geen uitstel konden lijden; en na eenen brief aan haren broeder te hebben verzonden, keerde zij terug naar huis. Leonard kwam reeds den dag daarna aan, juist nog tijdig genoeg om den zegen zijner stervende moeder te ontvangen; en eenige weinige uren later had mevrouw Rashleigh het afgeleid.

Hare asche ruste in vrede!

Door hare kinderen werd haar stoffelijk overschot naar Rashleigh overgebragt en daar in de dorpskerk bijgezet in het graf bij haren braven echtgenoot. Deezen treurigen pligt volbragt hebbende, gingen Leonard en Ada nog een paar dagen doorbrengen te Roseville, bij mevrouw Arnold en haren waardigen man, en toen keerden beiden terug tot hunne dagelijksche levenspligten. Toen ze de schrijf-cassette hunner moeder openden vonden zij daarin eenen brief, geadresseerd aan Philip Vander, Esq., Kasteel Rashleigh. Die brief werd, overeenkomstig de begeerte der overledene, dadelijk verzonden.

XII.

Het is het uur waarop de morgenbezoeken beginnen in het groote Londen, waar de tegenwoordige eigenaar van het kasteel Rashleigh, mijnheer Philip Vander, tijdelijk een prachtig huis bewoont in Grosvenor Square. Zijne gezondheid is iet of wat verbeterd, sinds wij hem den laatsten keer gezien hebben, en — hij is inmiddels lid geworden van het parlement. De bel staat letterlijk geen oogenblik stil.

„Lady R. heeft mij gevraagd, papa! om van avond mee te gaan naar de opera?" zeide Clara, toen zij met hem aan de ontbijttafel zat.

„Zeer goed, kind!" was het antwoord. „Gij kunt natuurlijk gaan; maar ik kan niet met u medegaan; ik heb beloofd dat ik van avond in tijds zal zorgen bij de beraadslagingen te zijn — wij hebben van avond vergadering van de afdeelingen."

„Ik wenschte wel dat wij al hier van daan waren, papa! Die eeuwigdurende onrust begint mij ijselijk te vervelen; en ik vind, dat gij er weer minder goed uit begint te zien ook. Wanneer keeren wij terug naar huis?"

Mijnheer Vander keek zijne dochter eens verwonderd aan, terwijl hij antwoordde:

„Is het mogelijk, Clara! dat gij — zoo gevierd en bewonderd als gij hier wordt — het leven in Londen reeds moede zijt? Ik houd het er voor dat gij droomt, kind!"

Hij trok haar met vaderlijke teederheid tot zich terwijl hij sprak, en drukte een kus op haar voorhoofd, haar meteen zijn verlangen te kennen gevende dat zij zich gereed zou gaan maken om bezoeken te ontvangen, daar hij verscheidene brieven te schrijven had, die hem den ganschen morgen zouden bezig houden.

„Op dat lelie-blanke voorhoofd," dacht mijnheer Vander, terwijl hij zich verwijderde naar zijne eigene kamer, „zou een grafelijk kroontje niet kwaad staan; en waarom zou zij het niet kunnen dragen? Maar het zou haar misschien niet eens gelukkig maken, want Clara's smaak is in alles voor het eenvoudige, en eerzucht heeft zij volstrekt niet."

Onwillekeurig kwam hier eene gedachte in hem op aan den jongeling, die haar het leven gered had; maar die gedachte even schielijk weder uit zijn hoofd zettende, nam hij plaats in

eenen armstoel, om eer hij iets anders deed de heden morgen aangekomene brieven na te zien. Een dikke brief, met een adres er op dat klaarblijkelijk geschreven was door eene vrouwenhand, trok dadelijk zijne opmerkzaamheid. Het bloed vloog hem eensklaps naar de wangen, en keerde even eensklaps terug om ze doodsbleek te laten worden, terwijl hij met bevende vingeren het lak van dien brief openbrak, en toen las hetgeen hier volgt:

„Eer gij het zegel van dezen brief openbreekt, Philip! zal de hand, die deze regelen neerschrijft, reeds koud zijn en dood. De dagen die mij op aarde nog resten zijn geteld; en de tijding, dat gij nog leeft, is mij zoo even pas ter oore gekomen. Hadde ik dat vroeger geweten, veel leed en verdriet zou bespaard zijn geworden aan mij en aan anderen; want wij hebben uwen dood verscheidene jaren lang betreurd, en dachten niet anders of gij hadt uw graf gevonden in de golven van den Oceaan.

Het doel, waarmede ik u thans schrijf, is om eenige punten op te helderen uit uw jongelingsleven, die gij — vrees ik — verkeerd hebt opgevat, en waardoor gij u hebt laten vervoeren tot eene gedragslijn, die het ongeluk en den dood heeft bewerkt van iemand, die nooit, niet eens met zijne gedachten, laat staan dan met woorden of werken, iets hoegenaamd tegen u misdaan heeft. Doch mijne zwakte waarschuwt mij, Philip! dat ik kort moet zijn. Ik zal niet stilstaan bij bijzonderheden, die u onmogelijk uit het geheugen gegaan kunnen wezen: onze eerste jeugd op ons zonnig, heerlijk eiland, toen gij — een knaap vol levenskracht en levenslust — uw grootste behagen vond om den beschermer te zijn van het schroomvallige meisje, dat — zoo jong reeds eene arme weeze — was toevertrouwd aan de voogdij van uwen braven doch strengen vader. Ik zal ook niet stilstaan bij mijn verdriet, toen gij u als jongeling hadt overgegeven aan allerlei uitspattingen, en toen uw vader op een rampzaligen morgen — in weerwil van mijne beden en mijne tranen — u wegjoeg uit de ouderlijke woning en zwoer dat gij geen penning van zijne nalatenschap zoudt erven, daarbij de strengste bevelen gevende dat uw naam nimmer weder in zijn huis mogt genoemd worden, door geen der bedienden, op straffe dat ze dadelijk uit zijne dienst zouden worden weggejaagd; tevens zijn besluit aan mij te kennen gevende, dat hij

naar Engeland zou schrijven om zijnen jongen neef Edward Rashleigh te laten overkomen, dien hij zijnen eenigen en algeheelen erfgenaam wilde maken.

„Het is u maar al te wel bekend hoe uw vader zijn woord hield. Gedurende een aantal jaren had hij volstrekt geen briefwisseling gehouden met zijne familie in Engeland; en toen uw neef op Barbados aankwam wist hij niet eens dat zijn oom ooit getrouwd was geweest. Toen Edward aan land stapte lag uw vader op het ziekbed, dat weldra zijn sterfbed moest worden; en ik had niet veel tijd om het karakter en de hoedanigheden van onzen nieuwen inwoner gade te slaan; maar al spoedig had ik hem leeren kennen als een jongeling, doordrongen van de edelste beginselen, en ik twijfelde geen oogenblik, als hij bekend wierd gemaakt met den waren staat van zaken, dat hij dan de eerste zou wezen om zijn best te doen ten einde eene verzoening tot stand te brengen tusschen u en uwen vader. Maar, helaas! het was mij onmogelijk u daarvan te overtuigen; en in de weinige heimelijke zamenkomsten, die ik met u had, vond ik u derwijze verbolgen en verbitterd op uwen neef, dat ik alle reden had om bang te wezen dat er vroeg of laat een ongeluk zou gebeuren, als gij en hij elkander hier of daar kwaamt te ontmoeten. In mijne radeloosheid schreef ik aan den eenigen bloedverwant dien ik nog op de wereld had — zooals gij weet, een plantaadje-eigenaar op Sint Domingo. Ik schetste hem den verschrikkelijken toestand waarin ik mij bevond, en verzocht hem aan u te schrijven en u eene betrekking aan te bieden. „Wil hij," schreef ik, „houd hem dan, als hij bij u komt, eenige weken daar, totdat er eene verandering plaats grijpt in de gezindheid zijns vaders. Zoodra Philip vertrokken is van hier, zal ik mijnheer Rashleigh bekend maken met alles, en ik ben overtuigd, dat de engelsche neef zal handelen als een edel mensch; maar zoolang Philip hier is ben ik elken dag in doodelijke vrees, dat zij elkander zullen ontmoeten, en Philip is zóó driftig, dat ik alle reden heb om te vreezen dat in dat geval alle uitzigt op eene verzoening ten eenenmale onmogelijk zou worden gemaakt door zijn eigen toedoen.

„Den brief, dien gij ten gevolge van dat schrijven van mijnen neef ontvingt, liet gij mij zien, en ik deed al het mogelijke om u over te halen het u gedane aanbod aan te nemen. Slechts

met weerwin gingt gij op het laatst daartoe over; en den eigen dag waarop gij scheep gingt geraakte uw vader in een bewusteloozen toestand, en ofschoon hij nog veertien dagen geleefd heeft, is hij toch geen oogenblik meer bij zijne kennis geweest. Den eigen morgen toen hij begraven werd ontvingen wij de verschrikkelijke tijding dat het schip, waarmede gij uitgezeild waart, met man en muis vergaan was. Wat ik op dat oogenblik gevoeld heb, Philip! zal ik nooit vergeten. De droefheid over uws vaders dood werd mij tiendubbel verbitterd door de ijselijke gedachte, dat door mijn toedoen zijn eenig kind nagenoeg gelijktijdig zijn graf had moeten vinden in de golven. Toen eerst — want de ziekte-toestand van uwen vader had het mij vroeger onmogelijk gemaakt — toen eerst werd Edward Rashleigh bekend met uwe geschiedenis, en zijne deelneming was even diep gevoeld als ongeveinsd. Ik vertelde hem alles, behalve de betrekking waarin wij tot elkander gestaan hadden: ik kon over zoo iets niet spreken tegen iemand, die mij, hoe dan ook, eigenlijk zoo goed was als wild vreemd; en ik heb alle reden om het er voor te houden, dat mijn man nooit een zweem van vermoeden heeft gehad aangaande onze verkeering. Hij liet de naauwkeurigste nasporingen doen naar het lot van het schip waarmede gij uitgezeild waart; en in weerwil dat alle berigten luidden, dat niemand noch der bemanning noch der passagiers gered was geworden, bleef hij toch nog verscheidene jaren de nalatenschap uws vaders beheeren voor u, om u — *indien* ge welligt toch nog gered waart — bij uwe wederkomst rekenschap en verantwoording te kunnen geven van die erfenis, die hij beschouwde als zedelijk uw eigendom, en die hij niet eer tot eigen gebruik heeft aanvaard, dan toen er jaren over uwen vermoedelijken dood waren voorbijgegaan zonder dat gij iets van u hadt laten hooren.

„Drie maanden na den dood van den ouden man ontving mijnheer Rashleigh een brief, die hem noodzaakte terug te keeren naar Engeland; en eer hij vertrok bood hij mij zijne hand aan. Ik had die niet moeten aannemen: dat weet ik nu; maar toen redeneerde ik anders. Ik was eene wees, ik stond geheel alleen in de wereld, zonder iemand die zich aan mij gelegen kon laten liggen, en in weerwil dat ik gevoelde dat mijn hart voor immer dood was voor de liefde, liet ik mij toch door de dringende beden van Edward overhalen, en

werd zijne bruid. Hij verdiende een beter lot, dan getrouwd te wezen met iemand, die al zijne genegenheid zoo weinig wist te waarderen. De gedachte dat gij, zonder het door mij uitgedachte middel om u uit uw geboorteland te verwijderen, niet den dood zoudt hebben gevonden op den bodem der zee — die gedachte verbitterde mij mijn geheele leven; en toen ik vier kinderen, die ik onder mijn hart had gedragen, een voor een door den dood van mij zag wegrukken, toen begon ik stokstijf te gelooven, dat dit louter eene straf was, waarmede de hand des Heeren mij bezocht; en mijne zenuwen werden zóó geschokt, dat ik op het laatst een ongelukkig schepsel werd, mij zelve en een ander tot last. Ik kan, helaas! het verledene niet herroepen; maar indien gij — zoo als ik vrees — ooit een zweem van wrok hebt gevoed, Philip! en zoo gij dien wrok hebt gekoeld in wraak, dan bezweer ik u, bij den Alwetende in den hemel! tracht dan op de eene of andere wijze jegens de kinderen goed te maken het schreijend onverdiende onregt dat gij den vader aangedaan hebt; want, geloof mij, hij heeft nooit iets tegen u misdaan, nooit eene gedachte gehad, die ten uwen nadeele was — ofschoon ik gemakkelijk begrijpen kan, dat gij in den waan zijt geweest, dat het een heimelijk vooraf beraamd plan was geweest tusschen mij en hem om u te misleiden, toen gij hoordet dat ik met hem getrouwd was en dat uw vader u had onterfd.

„Ik heb dit geschreven in verscheidene tempoos, en het heeft mij de grootste inspanning gekost; maar ik begreep, dat ik weinig hoop kon hebben mijne te vroeg ontslapene dierbaren weer te vinden in den hemel, wanneer ik u niet den weg aanwees, Philip! om boete te doen op de aarde. Op het woord van iemand, voor wie alle aardsche dingen weldra voorbijgegaan zullen zijn, Philip! ik heb u hier de zuivere, eenvoudige waarheid medegedeeld; en zoo gij aan de edelaardige kinderen tracht goed te maken wat gij leed hebt gebragt over hunne ouders, dan bid ik dat God u zal zegenen hier en hier namaals. — Vaarwel!"

Het eene uur verstreek voor en het andere na, en Philip Vander zat nog altijd met zijn hoofd voorover gebogen in zijne handen, en met den brief van mevrouw Rashleigh op den grond aan zijne voeten. Wie kan zeggen welke bittere herinneringen

er door dat hoofd vlogen, terwijl zijn gansche ligchaam van tijd tot tijd zat te rillen als iemand die de koorts heeft? Maar toen hij eindelijk het hoofd oprigtte was zijn gelaat volkomen kalm. De trotsche blik van triomf, dien de gedachte aan de schoonheid zijner dochter en aan zijn eigen standpunt in de maatschappij in het leven had geroepen, was verdwenen. Nu voor het eerst gevoelde hij hoe zwaar hij had gezondigd, door in zijn gemoed een hartstogt te koesteren, die een gruwel was in de oogen van den Almagtige, en waaraan hij, nietige wereldling, den weidschen naam had gegeven van vergelding. Geen berouw zou in staat zijn het verledene te herroepen: gedane zaken nemen geen keer! Maar hij zou ten minste gedeeltelijk jegens de kinderen kunnen herstellen wat hij misdreven had jegens de ouders.

Wij zullen hem niet volgen in de overpeinzingen, waarin hij nog geruimen tijd als verzonken bleef, en waaruit hij eerst tot de werkelijkheid des levens teruggebragt werd door een zacht tikken aan zijne kamerdeur en een „mag ik binnenkomen?" van zijne dochter.

Zij schrikte toen zij hem zag, zoo doodsbleek was zijn gelaat.

„Gij zijt niet wel, lieve vader! Gij moet niet uitgaan van avond, en ik zal bij u blijven."

„Gekheid, Clara! Ik heb mij over een en ander zitten ergeren, maar het is nu over. Hoe is het met het eten?"

„Het wordt opgedragen, papa!"

„Waar is de tijd gebleven?" zeide mijnheer Vander met een zucht. „Ga maar vast naar beneden, kind! Ik kom dadelijk ook!"

En dat deed hij; en daar er een paar menschen ten eten waren, liep het gesprek over dingen van onverschilligen aard, en Clara vergat hare bezorgdheid.

XIII.

„Welk een oogverblindend schouwspel van schoonheid en pracht en rijkdom is dat hier!" dacht Leonard Rashleigh, terwijl hij plaats nam in den bak in het opera-gebouw, en zijne oogen liet rondgaan over al die bekoorlijke gestalten en tooverschoone gezigtjes, die hem omringden. Eensklaps viel zijn oog op de loge van Lady R—; en daar, te midden van eene groep aanminnige dames en galante heeren zag hij iemand, die nog

geen oogenblik uit zijne gedachten was geweest sedert den dag, toen hij haar gered had van eenen anders wissen dood.

„Wie is die knappe jongeling daar in het *parterre?*" vroeg eene dame in Clara's gezelschap. „Zijne oogen zijn geen minuut van onze loge af. Is er onder de heeren misschien iemand die hem kent?"

„Aan zijne uiterlijk zou ik hem voor een bediende uit een lakenwinkel houden," antwoordde een kort en dik, opgeblazen heerschap, met een tooneelkijker voor een zijner oogen.

„Dat ben ik nu niet met u eens, mijnheer de Vere!" zeide Lady R.... „Maar weet gij bij geval wie hij is, miss Vander? Want die buiging, die hij daar maakt, is bepaald voor niemand anders dan voor u!" En de Lady keek Clara aan, die eensklaps eene kleur kreeg tot achter de ooren.

Zij boog zich voorover en fluisterde Lady R... iets in het oor.

„Och, mijnheer de Vere!" zeide deze dame nu, „gij moest mij verpligten door dien mijnheer te laten weten, dat het mij een bijzonder genoegen zou zijn als ik hem hier mogt zien."

De kleine, dikke, opgeblazene mijnheer zette een zeer verwonderd gezigt, terwijl hij zich haastte aan het verlangen der lady te gaan voldoen; doch eer hij den gang rondgeloopen was, had Leonard het opera-gebouw reeds verlaten, en Clara Vander zag zich in hare verwachting teleurgesteld.

„Dat is niets," zeide de lady vriendelijk; „wij zullen hem wel uitvinden, en ik zal hem eene invitatie zenden om mij een bezoek te brengen. Ik heb zijn vader zeer goed gekend: een echte engelsche *gentleman;* en ik heb alle achting voor den zoon en de dochter, om de prijzenswaardige begrippen, die zij hebben en in praktijk brengen. Ik heb veel van miss Rashleigh hooren spreken!"

Toen Leonard de schouwburgzaal verliet, wist hij eigenlijk zelf niet waarheen hij zijne schreden rigtte.

„Waarom is het niet iemand anders geweest!" zuchtte hij bitter, „waarom niet iemand anders dan de dochter van mijns vaders vijand, de rijke erfgename, door zulk een breeden afgrond van mij gescheiden, en omringd door weelde en grootheid. En toch bemin ik haar — hartstogtelijk, waanzinnig! O, dat wij elkander nooit gezien hadden! of dat het hollende paard ons beiden had neergesleurd in die steile diepte!"

Hier liep onze dweepende jongeling tegen een dronken matroos

aan dat hij star-oogde; en die eerzame pekbroek bediende hem daarop met een paar muilperen, welke hem in eens tot het gebruik van zijne gezonde zinnen bragten. Nu niet meer zoo met zijne gedachten rondzwevende in den zevenden hemel, maar goed uit zijne oogen ziende waar hij liep, vervolgde hij zijnen koers en kwam zoodoende weldra aan de Westminster brug. Het was lichte maan, doch de eene helft van de brug lag in de schaduw; en daar halt houdende stond hij eene geruime poos het rimpelende spiegelvlak des waters gade te slaan daar beneden, verzonken in een droef gepeins. Uit dien mijmerenden toestand werd hij opgeschrikt door een half gesmoorden angstkreet en een druk gescharrel. Zich schielijk omkeerende zag hij twee kerels, die (zooals hem later bleek) bezig waren de handen en voeten te binden van een heer, die even als hij over de bruggeleuning had staan turen. Met de snelheid eener gedachte schoot Leonard toe en deelde een der boosdoeners een stomp toe in de borstholte, zoo goed gemikt, dat de kerel eenige schreden achteruit tuimelde en op den grond viel zoo lang als hij was; doch eer Leonard nog den tijd had om ook nummer twee op gelijke wijze te trakteren, ontving hij van dezen, met een stok met lood aan de punt, een geweldigen slag op het hoofd, zoodat hij bewusteloos ter aarde stortte. Op dat oogenblik kwam er echter een rijtuig aan en de twee schurken kozen het hazenpad, terwijl de mijnheer, die door Leonard ontzet was geworden, nog geheel versuft stond en aanvankelijk buiten staat om zijnen redder hulp te bieden.

„Heiho!" riep de koetsier van het inmiddels digterbij komende rijtuig; „wat is hier aan de hand? Onraad!" ging hij voort, toen hij zag dat Leonard buiten westen op den grond lag en dat de andere mijnheer niet in staat scheen geluid te geven. „Hier is een moord gepleegd! Heiho! Moord! Help! Politie!"

„Suut, suut, mijn goede man!" zeide mijnheer Vander, met eene zwakke stem (want het was het parlementslid, dat dien avond niet met zijne dochter mede had kunnen gaan naar de opera, omdat er vergadering was van de sectiën), „schreeuw maar zoo niet: er is toch geen mogelijkheid om de schurken te krijgen. Help mij liever dien braven jongeling in uwe vigilante tillen, dan kunt gij ons naar mijn huis rijden: gij kondt nooit beter van pas gekomen zijn!"

Leonard werd in de zoogenaamde *cab* geholpen, en zelf zoo

gaande zitten dat hij den jongeling vast konde houden, gaf mijnheer Vander zijn adres op, en na verloop van eenige minuten waren zij aan zijn huis in Grosvenor Square.

„Vlieg eens dadelijk om een dokter, den eersten den besten!" was zijn eerste woord tegen den knecht, die hem openmaakte; en toen er vervolgens meer bedienden te voorschijn kwamen met licht, werd de nog altijd buiten kennis liggende jongeling in huis gedragen. Toen eerst herkende mijnheer Vander zijnen redder, en hij ontstelde hevig.

„Dit is inderdaad vreemd!" riep hij bij zich zelven uit; „en zoo hij blijft leven, zullen wij niet gemakkelijk meer van elkander gescheiden worden."

Nu liet hij den jongeling naar eene logeerkamer dragen en verbeidde met angstig ongeduld de komst van den geneesheer.

„Slechts één duim lager, mijnheer!" zeide deze, „en de geheele faculteit zou hem niet hebben kunnen redden. Zoo als het nu is, hoop ik, zullen wij hem in een dag of acht wel weder op de been helpen, ten minste als er geen koorts bij komt, en daartegen moeten wij onze maatregelen zien te nemen. Ik zal u eene uitmuntende oppasster zenden; en een eerste vereischte is, dat men hem vooral rustig houde."

Tot de aankomst van de ziekenverpleegster bleef mijnheer Vander zelf bij het bed van den lijder waken. Hij dacht volstrekt niet meer om Clara; en eerst toen hij eene koude hand op de zijne voelde leggen herinnerde hij zich dat zij naar de opera gegaan was; en hij had verzuimd aan de bedienden te zeggen, dat ze haar van niets moesten spreken. Zij stond in hare operakleeding naast hem, toen hij opkeek; maar hare lippen waren kleurloos als de japon dien zij aanhad, en hare oogen stonden strak als van iemand, die in een somnambulistischen toestand verkeert.

„Is hij dood, papa?" fluisterde zij.

„St! mijn kind! De dokter zegt dat hij in een dag of acht wel hersteld zal zijn; maar hij moet de strengste rust hebben. Laat ik u de kamer uitbrengen."

„Goed," was het antwoord; en naauwelijks was de deur achter hen digt of Clara begon te weenen en ging snikkende den trap af. Haar vader zeide niets, en was blijde dat zij haar gemoed lucht konde geven in tranen.

In weerwil van al de voorzorgen van den dokter lag de lijder

den volgenden morgen in eene ijlende koorts; en drie dagen lang werd er gewanhoopt aan het behoud van zijn leven. Ada was dadelijk per telegram herwaarts ontboden; en zoodoende door een van die bestieringen der Voorzienigheid, die wij ten onregte toevalligheden noemen, werden broeder en zuster logeergasten van Philip Vander.

Des morgens van den vierden dag kwam Leonard weder bij zijne kennis; maar hij was doodzwak. Hij herkende zijne zuster, en verbeeldde zich, dat hij nog eene andere gestalte — die hij ook herkende — voorbij zijn bed had zien zweven; hij vond dat echter zoo onwaarschijnlijk, dat hij er niets van zeide aan zijne zuster, maar het voor een droom hield. Het duurde echter niet lang of hij kwam tot de ontdekking, dat het niets anders was geweest dan werkelijkheid; maar zoodra hij aan de beterhand begon te komen werden de bezoeken van Clara Vander in de ziekenkamer minder druk; en Leonard zuchtte, terwijl Ada glimlachte. In tien dagen was hij reeds derwijze in beterschap toegenomen, dat zijne zuster begon te spreken van terugkeeren naar haar huis.

„Ik wenschte wel dat gij die steenkolen-nering liet varen," zeide Leonard, „en dat gij met mij zamen kwaamt wonen. Mijnheer Barker, het hoofd mijner patroons, heeft mij gisteren gezegd zoodra de tijd van mijne verbindtenis om is — en dat is nog maar vijf maanden — dat zij mij dan een aandeel zullen geven in de firma. Toe, zusje-lief! word dan mijne huishoudster; waarom zouden wij nog langer zoo van elkander af blijven leven?"

„En als gij dan komt te trouwen, Leonard?"

„Trouwen zal ik nooit."

„Dat is iets waarvan ik zoo zeker niet ben," zeide Ada met een schalksch lachje; „maar daarover spreken wij wel eens nader. Gij zijt nu omringd door goede vrienden. Maar vindt gij het ook niet vreemd, dat mijnheer Vander nog nooit iets gezegd heeft van dien brief van mama? Ik wenschte wel dat ik goed van hem kon denken; want Clara is al engelachtig en opregt wat men zich voorstellen kan. Maar ik kan maar niet vergeten, Leonard! dat hij ons zoo goed als van het kasteel af heeft gejaagd; en ik wenschte wel dat ik maar weer te huis zat."

Aan dit gesprek werd een einde gemaakt door de binnenkomst van mijnheer Vander; en Ada zeide hem, dat zij voornemens was

den volgenden morgen de terugreis aan te nemen.

„Mag ik u dan verzoeken mij van middag een oogenblik te komen spreken in mijne kamer, miss Rashleigh?"

„Met alle genoegen, mijnheer!" was het antwoord.

„Wat kan papa met Ada te bespreken hebben in een apartje?" dacht Clara, zoodra haar dit ter oore kwam. „Hij kan toch niet van zinsazijn met haar te willen trouwen; hij is oud genoeg om haar vader te kunnen wezen!" En eens hartelijk lagchende over haren inval, dacht de schoone Clara er niet verder over.

Maar mijnheer Vander had heel iets anders aan Ada te vertellen dan eene liefdesverklaring, toen hij haar met de meeste heuschheid en wellevendheid eenen stoel aanbood en vervolgens zelf plaats nam vlak over haar.

Die man, die haar zoo trotsch en zoo onbeleefd uit de hoogte had behandeld toen zij hem haar eerste bezoek had gebragt op Grachthof — die zelfde man zat daar voor haar als een berouwhebbend zondaar, de geschiedenis opbiechtend van zijn geheele leven, en haar vergiffenis afsmeekend voor al de rampen en den rouw, die hij over haar en de haren had gebragt. En zij ging van hem af met de belofte, dat zij, eer zij naar L—l. terugkeerde alles zou hebben medegedeeld aan haren broeder, bij wien zij zijne voorspraak zou wezen, opdat ook Leonard hem alles vergeven mogt.

Ada hield woord. En onwillekeurig dacht zij op de terugreis telkens aan Clara Vander als aan eene aanstaande schoonzuster; maar telkens werd die blijde gedachte verdrongen door eene gewaarwording, die haar een pijnlijken zucht ontwrong, en bij die zuchten dacht zij gedurig onwillekeurig aan eenen afwezige — aan Gerald Walsinghame.

XIV.

„Zeg eens, Trevillyan! ziet gij daar ginder aan de overzijde dien vreemden snaak wel, half Turk, half Engelschman, met zijne kolossale moustaches? Hij loopt iedereen aankijken juist als iemand die zoekt of hij geene bekende gezigten ontmoeten zal?"

De mijnheer, die aldus bij den naam van Trevillyan werd aangesproken, rigtte zich op uit de leunende houding, waarin hij aan de deur van een der aanzienlijkste societeits-gebouwen in West-end stond, en keek in de aangeduide rigting naar de

de overzijde van de straat. Hij sprong eensklaps verwonderd achteruit. „Hij is het!" riep hij. „Maar neen — hoe kan ik zoo dwaas wezen — maar — ja, ja, hij is het toch!" En na deze gejaagde alleensprsak vloog sir John Trevillyan, zonder iets meer te zeggen, de trappen van de hooge societeits-stoep af, stak als een gejaagde de straat dwars over, en een oogenblik later schudden hij en de bedoelde vreemde voetganger elkander hartelijk de hand.

„Wel, mijn waarde Welsingham! uit welk gesternte komt gij uit de lucht vallen? want algemeen houdt men het er voor, dat gij sedert lang reeds opgehouden hebt een bewoner te zijn van dit ondermaansche tranendal. Eerst zijt gij gebraden en opgegeten door de wilden op Nieuw-Zeeland; toen ingeslikt en verzwolgen door een krokodil, terwijl gij den Nijl opvoert; en eindelijk gescalpeerd door een tomahawk in het verre Westen van Amerika, waar gij u geëtablisseerd hadt met eene indiaansche schoonheid en een half dozijn in het wild opgroeijende kleine Welsinghametjes."

Gerald begon eens te lagchen. „Ik had niet gedacht," zeide hij, „dat zulk een onbeduidend persoontje, als ik ben, stof zou geven tot zooveel belangstellende gissingen. Door een dom abuis aan het postkantoor, ben ik gedurende de laatste vier jaren geheel verstoken gebleven van nieuws uit Engeland; dus kunt gij nagaan hoe verlangend ik ben om mijne oude vrienden weder te zien en te hooren hoe zij het maken. Ik ben gisteren avond laat pas te Dover aan land gestapt, en denk morgen verder te reizen naar het Noorden. Ik liep hier juist een weinig rond, in de hoop, dat ik misschien wel den een of ander ontmoeten zou, die mij iets zou weten te vertellen eer ik verder reis — en ik had nooit beter ontmoeting kunnen hebben dan u, sir John! Hoe maken het toch de vrienden op het kasteel Rashleigh? De tijd brengt groote veranderingen te weeg. Ik denk dat miss Rashleigh al sedert ettelijke jaren mevrouw Lyle is geworden, en dat mijn vriend Leonard den wensch heeft verwezenlijkt van zijn lievelings-liedje:

„Een rijpaard vol vuur en van 't edelste slacht,
En 'n bruidje zachtzinnig en goed."

Mijn oude vriend en zijne vrouw zijn toch altijd nog...." en Gerald's toon onderging eensklaps eene verandering, toen hij zag

hoe pijnlijk sir John's gezigt betrok. In 's hemels naam, man! wat is het? — Zeg het mij maar in eens, zonder omwegen?"

„Ga dan even met mij mee," zeide de baronet, meteen Gerald's arm nemende en hem medetrekkende naar de societeit; „dat zijn geene dingen, die wij bespreken kunnen op straat."

Zoodra Trevillyan eene kleine ververscheing voor zich en zijnen vriend besteld en ontvangen had, deelde hij aan zijnen van ieder nieuw woord op nieuw ontstellenden toehoorder al de veranderingen mede, die sedert zijn vertrek uit Engeland hadden plaats gegrepen op het kasteel Rashleigh. Ten slotte zeide hij: „Uwe voormalige vriendin, Marie Clifford, is sedert drie jaren mijne vrouw; zij heeft herhaalde malen eene poging gedaan om briefwisseling te houden met Miss Rashleigh; maar die dame schijnt volstrekt geene kennis te willen houden met degenen die vroeger met haar bevriend waren, behalve met mevrouw Arnold — dat is de eenige persoon, die u nadere inlichtingen zou kunnen geven aangaande de tegenwoordige woonplaats en omstandigheden van Ada en Leonard."

Wanneer men niet mederekent een half onderdrukten uitroep van verwondering nu en dan, deed Gerald geene enkele poging om zijnen vriend in de rede te vallen; doch toen deze zijn verhaal geëindigd had, vatte hij krampachtig zijne hand, en terwijl zijn gelaat eene levendige gemoedsbeweging verried, zeide hij: „Ik dank u voor uwe mededeelingen, mijn waarde heer! maar aangezien ik nog heden avond mevrouw Arnold hoop te spreken, zult gij mij ten goede houden, dat ik dadelijk afscheid van u neem."

„Maar, mijn beste vriend!" begon de goedhartige baronet.... doch Gerald was reeds de societeits-zaal uit, en Sir John schudde het hoofd eens. „Ja," meesmuilde hij in alleenspraak, „ik heb altijd wel gedacht, dat Marie van de reden, waarom Walsinghame toen Engeland uitgegaan is, meer wist dan zij mij wilde bekennen. Zij scheen zich die ongelukken, die Ada getroffen hebben, ijselijk aan te trekken. Maar ik hoop dat nu alles wel weer te regt zal komen: ik ga ten minste dadelijk naar huis, om haar te vertellen dat Gerald in Engeland terug is. En de baronet spoedde zich naar zijne woning, waar hij ongeveer op het zelfde moment den drempel overschreed, toen Gerald Walsinghame plaats nam in een rijtuig van den spoortrein, die eenige oogenblikken later wegreed om hem naar

Roseville te brengen. „Wat ben ik dwaas geweest," meesmuilde hij in zijne gedachten, „dat ik mij door het ijdele gesnap van eene wufte coquette en door eenige misschien uit hun verband gerukte fragmenten van een brief heb laten wegjagen uit Engeland, en dat zoo kort vóór het oogenblik waarop ik u van dienst had kunnen zijn!"

Weldra zat hij naast mevrouw Arnold op de sofa, en van haar vernam hij tot in de kleinste bijzonderheden alles wat er had plaats gegrepen met het kasteel Rashleigh en deszelfs vroegere bewoners. Evenzoo vernam hij ook van haar, dat Ada altijd spijt gehad had, hem op reis te hebben laten gaan zonder afscheid van hem te nemen, en dat zij hem altijd nog in liefdevol aandenken hield, ofschoon zij hem reeds lang dood waande.

XV.

Het is avond. De drukten van den dag zijn afgeloopen, en de steenkolen-verkoopster miss Rashleigh zit in hare eenzaamheid in hare huiskamer, in gepeins verzonken over de lotgevallen en wederwaardigheden van haren vroegen levensloop.

In hare mijmeringen werd zij gestoord door de trouwe Norah, die binnenkwam met licht.

„Ik kom u maar licht brengen, want het is reeds laat," zeide de binnenkomende; „en gij kunt toch niet in den donker naar beneden; want er is een heer in de zijkamer, om u te spreken."

„Iemand die komt spreken over zaken? Ik kom dadelijk beneden, Norah!"

„Neen, neen; niet iemand die over zaken komt spreken; maar iemand, dien gij vroeger goed gekend hebt!" — Hier zweeg Norah eensklaps, en keerde zich om, ten einde de kamer uit te gaan.

„Wacht even! Hoe bedoelt gij dat?" Maar Norah was reeds weg, en het naastvolgende moment ging de deur weder open en Gerald Walsingham stond voor haar. Zij gilde niet, en viel ook niet van zich zelve, maar staarde hem aan als wezenloos; en niet eer, dan toen hij haar in zijne armen sloot, en zij die welbekende stem hoorde fluisteren: „Zijt gij niet boos op mij dat ik zoo lang weg geweest ben?" toen eerst kon Ada hare oogen gelooven, dat haar beminden Gerald haar eindelijk teruggegeven was; en in eenen vloed van weldadige tranen gaven

zich hare gewaarwordingen lucht; en toen hij eindelijk voor dezen avond afscheid nam, was Ada Rashleigh de gelukkigste van alle gelukkigen op aarde.

. . . . . .

Verplaatsen wij ons thans nog even op het kasteel.

Maar eerst dienen wij gewag te maken van eene dubbele advertentie, die eenige dagen geleden in verscheidene dagbladen te lezen stond:

GETROUWD in de pastorij te Rashleigh, den 16den dezer, door zijn weleerwaarde Charles Selwyn, bijgestaan door zijn weleerwaarde William Arnold:

Leonard Rashleigh, Esq., lid der firma Baldwin & Comp., met Clara, eenig kind van Philip Vander, Esq., van het kasteel Rashleigh.

En ten dage en plaatse als boven:

Gerald Walsinghame, Esq., van Brierly Grange, met Ada, eenige nog in leven zijnde dochter van wijlen Edward Rashleigh, Esq.

Het eerstgenoemde paar is pas op het kasteel terug van hun huwelijksreisje; en met deelneming hebben zij vernomen dat de oude jufvrouw Jones, in het huisje aan het meir, ernstig ziek ligt.

„Och, Leonard!" zegt Clara, „gij moest eenige lekkere trossen druiven in dit mandje doen, terwijl ik mijn hoed opzet — ik ben in een oogenblik klaar om met u mede te gaan."

En geen tien minuten later stonden de jonggetrouwden aan het ziekbed van de oude tuinmansvrouw, die zij na bij haar uiteinde vonden, ofschoon nog bij hare volle kennis. Er gleed een tevreden lachje over het reeds half bestorvene gelaat van de tachtigjarige vrouw, toen Clara haar de druiven aanbood en haar daarbij vriendelijk de hand vatte.

„Ik vind het ijselijk lief van u, dat gij nog om eene arme oude ziel denkt, zooals ik ben," zeide Janet met eene matte stem. „Maar nu moet ik u toch eens iets vragen, mevrouw Rashleigh! dat ik u vóór uw trouwen nooit heb willen vragen?"

„En wat is dat, jufvrouw Jones?" zeide Clara, half blozend, half glimlachend; want haar nieuwe naam klonk haar nog zeer vreemd in de ooren.

„Is er in het wapen van de familie Vander een kraanvogel?"

„*Één* kraanvogel, neen, Janet! maar wel twee — de andere twee ruiten van de vier zijn effen zilver; maar op de bovenste regts en op de onderste links staat op een rood veld een kraanvogel."

Ik wist het wel, ik wist het wel!" riep de oude vrouw. „De voorspelling is vervuld — en ik dank God, dat ik dat nog heb mogen beleven."

„Dat is waar ook, Janet!" zeide Leonard; „ik was dat geheel vergeten. Maar het is zeer opmerkelijk! Wilt gij dat papiertje aan *mij* geven?"

Janet haalde de portefeuille onder haar hoofdkussen uit, en overhandigde aan Leonard het stukje papier — „God zegene u beiden!" stamelde zij: en zij had opgehouden te leven.

Met tranen in de oogen verlieten de jonggetrouwden het sterfhuis, met het verkleurde strookje papier, waarop de merkwaardige voorspelling te lezen stond. Nog tot den huidigen dag wordt het als eene kostbare reliek onder de familie-bescheiden van den huize Rashleigh bewaard.

Juist op dien zelfden dag, een jaar later, verwisselde de oude Philip Vander het tijdelijke met het eeuwige, maar niet zonder eerst het geluk te hebben mogen smaken eenen kleinzoon op zijne armen te dragen, aan wien hij den naam liet geven van Edward.

„Uw tweede zoon kan Philip Vander heeten, Clara!" zeide hij; „maar deze moet geen anderen naam dragen dan Edward alleen. En nu kan ik mijn hoofd gerust nederleggen!"

Ada, dat echte toonbeeld van vrouwelijke geestkracht en zelfstandigheid, die in haar ongeluk geene redding had willen zoeken ten koste van hare onafhankelijkheid, en de voorkeur gaf aan een lager maatschappelijk standpunt, liever dan zich onder een verbloemden naam de slavin te maken van willekeur en aanmatiging onder die lieden, die zij beschouwen kon als hare gelijken — Ada, heeft de steenkolen-nering vaarwel gezegd, en is als mevrouw Walsinghame eene aanzienlijke dame en eene gelukkige gade en moeder.

Mijnheer en mevrouw Arnold zijn nog even nuttig werkzaam als toen, in den werkkring hun door Gods wijsheid aangewezen, en waarvoor zij beiden zoo bij uitnemendheid geschikt zijn — te zorgen voor het eeuwige, en tevens voor het tijdelijke welzijn van eene gansche gemeente. Zij zijn de trouwe vrienden geble-

ven van mijnheer en mevrouw Walsinghame; maar niet minder ook van Leonard Rashleigh en diens lieve weerhelft, wier kleinen aanvankelijk hunne opvoeding krijgen van de inderdaad als eene vriendin behandeld wordende gouvernante miss Cramer.

Leonard is uitgetreden uit de firma Baldwin & Comp., daar zijne Clara aan het kasteel Rashleigh de voorkeur gaf boven Londen. Hij heeft de vervulling gevonden van de vier wenschen, uitgedrukt in het eerste couplet van zijn lievelingsliedje, waarvan men hem nu nog dikwijls het tweede couplet hoort neuriën:

„Wanneer ik eens groot ben, volwassen, een man,
Een man met een baard om de kin,
Vier pligten of deugden des levens zijn dan
't Voornaamste waarmee ik begin:
Mij nooit aan het spel te verslaven, o neen!
En nooit aan den drank of den wijn,
Mijn vrouw te beminnen opregt en alleen,
Voor de armen een vader te zijn!"

NOG EEN MOORDENAAR ZIJNER KINDEREN UIT LIEFDE.

DOOR

DR. TEMME. 1)

Den 12den Junij des jaars 1839 verscheen voor de regtbank te Philippsburg aan den Rijn, in het Badensche, de aldaar woonachtige burger en metselaar George Bühler. Hij was in hevig opgewonden toestand en kwam aangeven, dat hij zoo even zijne drie kinderen vermoord had. Hij was het leven moede daarom had hij het gedaan; hij wilde dadelijk sterven; het geregt moest hem ter dood laten brengen.

Hij had werkelijk zijne drie kinderen vermoord. George Bühler was uit het stadje Philippsburg geboortig. Zijn vader was er metselaarsbaas, en hij leerde het ambacht bij zijnen vader.

Als kind toonde hij een opgeruimd karakter, maar ook hevige drift. Verder loopen de getuigenissen over zijnen aard in dien leeftijd uiteen. Van zijne eigene broeders en zusters be-

---

1) Zie Vaderlandsche Letteroefeningen No. XI, 1862.

schrijven sommigen hem zelfs als enkel moedwillig, bij een in den grond goed hart, terwijl een ouder broeder hem als een reeds vroegtijdig doortrapten knaap afschildert. Van alle kanten stemt men echter overeen, dat hij reeds als knaap eene sterke neiging tot dieverijen had.

Bij het leeren van zijn ambacht onderscheidde hij zich wel is waar door ijver en bekwaamheid; maar daarbij leidde hij te gelijk het woeste, teugellooze ruwe leven van eenen smokkelaar.

Bij Philippsburg maakt de Rijn de grensscheiding uit tusschen het Badensche en het (Paltz-) Beijersche gebied.

Zelfs de procureur-generaal, de vertegenwoordiger van het openbaar ministerie, voelde zich gedwongen in eene zijner redevoeringen in deze zaak te zeggen: „Als voormalig smokkelaar verwilderd" slagtte hij zijne kinderen koelbloedig, bij vol bewustzijn.

Dat leven leidde hij tot dat hij in zijn twintigste jaar tot de krijgsdienst opgeroepen werd.

Na zijn geëindigden diensttijd — het blijkt uit de stukken niet tot hoe lang zich deze uitstrekte — werd hij met een getuigschrift van onberispelijk gedrag ontslagen, keerde naar zijne geboorteplaats weder, werd er burger, zette zich neder als metselaarsbaas, en huwde; zijne vrouw had hij onder dienst leeren kennen. Waar? dat zeggen de processtukken niet. Verdere narigten over de echtgenooten, zelfs over hun karakter zijn niet voorhanden; alleen vindt men:

De verklaringen van al de getuigen stemmen daarin overeen, dat de beschuldigde een zeer goed echtgenoot en vader geweest is, zoodat zijn huwelijk inderdaad gelukkiger was, dan men zulks bij menschen van zijn' stand gewoonlijk aantreft. Overigens was hij bij groote ligchaamskracht en behendigheid, een even ijverig als bekwaam werkman, waarom zijne diensten zeer gezocht werden en het hem aan geen redelijk bestaan ontbrak. Hij had zich zelfs een eigen huis kunnen bouwen waartoe hij echter eene som opgenomen had, die er als hypotheek op stond.

Zijne kinderen had hij hartelijk lief.

Buitendien gedroeg hij zich vriendelijk en welwillend jegens ieder en was vrolijk en onderhoudend in gezelschap.

Het was in het oogloopend hoe de openbare meening niettegenstaande dit alles tegen hem was en hij tijdens den aanvang van het proces, naar de eenstemmige getuigenis van burge-

meester en gemeenteraad, algemeen verdacht werd van medepligtigheid aan alle sedert tien jaren aldaar plaats gehad hebbende, soms aanzienlijke diefstallen. Vele menschen meenden hiervan overtuigd te zijn en van deze overtuiging daadzaken te kunnen aanvoeren, niet van belang ontbloot. Het was echter zeker, en dat bekende hij zelf in het proces, dat hij ook na zijn ontslag uit de dienst en tijdens zijn huwelijk altijd sluikhandel aan de grenzen gedreven en zich ook wel met wilddieverij afgegeven had. Verder was hij tweemaal wegens gevaarlijke diefstallen, door vele personen gezamenlijk bewerkstelligd, voor de regtbank geroepen geweest, maar telkens weder wegens gebrek aan genoegzame bewijzen op vrije voeten gesteld. — Even ontwijfelbaar was het dat hij in het algemeen voor een, zeer listigen, in hoogen graad doortrapten mensch gehouden werd, die echter voorzigtig en schrander genoeg was dit karakter te verbergen; zeldzaam slechts liet hij het onder boosaardige vreugd over het verderf van anderen doorschemeren. Daarbij had hij altijd een nedergeslagen blik, nooit kon hij iemand openhartig in de oogen zien. Zoo was hij een door bijna ieder gevreesd mensch, hetgeen echter het vreemde gevolg had, dat velen er in deze vrees naar streefden, door hem werk te geven en hem voorkomend te bejegenen een hun welligt dreigend gevaar af te wenden.

Tot in den zomer 1838 was hij altijd gezond geweest. Omtrent dezen tijd hoorde zijne vrouw hem voor de eerste maal over pijn in het lijf klagen. Van dat tijdstip af was het hem reeds herhaalde malen gebeurd, reeds in den morgen vroeg naar huis te komen, klagend dat hij door de pijn in het lijf niet meer had kunnen werken; dikwijls hadden die pijnen uren lang geduurd. Er was geene geneeskundige hulp ingeroepen. Het proces zegt niet waar die pijnen aan toegeschreven werden.

In het najaar van 1838 werd hij — de aanleiding hiertoe wordt niet vermeld — bij den havenbouw in het vele mijlen van Philipsburg gelegene Mannheim aangesteld, en wel als opzigter, tegen een dagelijksch loon van anderhalven gulden.

Daarmede ving een veelbeteekenend tijdperk van zijn leven aan. Zijn gelukkig huiselijk leven, zijne welvaart gingen van toen af te gronde. Hij begaf zich alleen naar Mannheim, waar zijne aanstelling niet zoo vast was dat hij zijn huisgezin had kunnen medenemen, dit bleef dus in Philippsburg achter. En

zu werd dit er eene aanleiding toe, dat hij in Mannheim een los, ligtzinnig leven begon. Er zijn geene klagten bekend geworden over zijn werk of zijn opzigt. Maar hij bezocht vlijtig de herbergen en verteerde zoo veel, dat hij niet alleen zijne vrouw weinig geld stuurde maar zelfs zijne eigene persoonlijke uitgaven in Mannheim niet schijnt te hebben kunnen bestrijden.

Er werd een zwaar vermoeden tegen hem opgevat, dat hij zich aan eenen diefstal schuldig gemaakt zou hebben, begaan bij twee met hem dezelfde kamer bewonende opzigters.

Het gevolg van zijn leven in Mannheim was, dat zijne vrouw besloot met haar gansche huisgezin derwaarts te gaan, om hem daardoor aan een ordelijk en minder verkwistend leven te gewennen. Zoo verkocht zij dan in het voorjaar van 1839 al het hare in Philippsburg, en trok met hare kinderen naar Mannheim.

Maar het was te laat.

Zijn leven en daden aldaar hadden nog een ander gevolg gehad. Dat verdacht wezen van diefstal had de opmerkzaamheid van de policie van Mannheim op hem gevestigd. Er waren nasporingen gedaan over zijn leven, en over zijne vroeger gedrag was men in briefwisseling getreden met de overheid te Philippsburg; men had daarop kennis gekregen van het reeds dáár tegen hem opgevatte vermoeden van medepligtigheid aan diefstallen en hem daarom onder het opzigt der policie gesteld. Daar was hij zelf niet van bewust. Aan de commissie, met den havenbouw belast, werd van dit alles kennis gegeven. Onder zulke omstandigheden kon hij niet wel in zijne betrekking blijven; daarbij kwam nog dat hij ook andere buitensporigheden begaan had. Hij werd namelijk voor eene beleediging, een schildwacht binnen het stadsgebied van Mannheim aangedaan, tot eene gevangenisstraf van tien dagen veroordeeld.

Juist zes weken nadat zijne vrouw met hare kinderen in Mannheim gekomen was, werd hij op een' dag bij den inspekteur van den havenbouw geroepen, en hem zonder meer kennis gegeven dat hij uit zijne dienst bij den havenbouw ontslagen was.

Dat was hem een donderslag.

Het trof hem nog schrikkelijker toen hij de aanleiding tot zijn ontslag vernam. Hij vraagde er den ambtenaar, dien hij sprak naar en deze deelde hem onbewimpeld mede, dat hij wegens vermoeden van diefstal onder het toezigt der policie ge-

steld was en dat men hem dus niet langer in dienst kon houden.

Deze dubbele slag trof hem zoo vreeselijk, dat hij dadelijk tot den beambte zeide, dat hij zich liever op het schavot wilde laten brengen dan dat dit hem gebeurd was. Hij sprak van verdrinken en voor het hoofd schieten.

Uiterst gramstorig kwam hij bij zijne vrouw, hij was wanhopig. Nu was zijne eer verloren, zeide hij, niemand kon hij meer onder de oogen komen; geen mensch zou meer met hem te doen willen hebben. Wat moest hij nu beginnen? Hij was een bedorven man.

Zijne vrouw zocht hem te troosten en op te beuren. Zij moesten en wilden naar Philippsburg terugkeeren. Daar was hij nog burger; daar had hij nog zijn eigen huis; daar had hij vroeger werk gevonden en kunnen leven. Hij zou er nu wel weer werk vinden en niet te gronde gaan. Zij schikten hunne zaken in orde en veertien dagen later keerden zij uit Mannheim naar Philippsburg terug.

Hier verviel hij al meer en meer tot geklaag en gejammer, tot moedeloosheid en zwaarmoedigheid, en was door den verkoop van goederen door zijne vrouw, het verplaatsen van het huisgezin naar Mannheim en den terugkeer naar Philippsburg in geldelijke verlegenheid geraakt. Hij vond wel is waar weder werk; maar het ging toch zoo regt niet meer; bij de vroeger reeds vrij algemeen op hem rustende verdenking van diefstal kwam nu nog dat men het er voor hield, dat hij ook in Mannheim wegens oneerlijkheden uit zijne dient ontslagen was. Dit werd hem zelfs hier en daar bedekt verweten. Eindelijk moest hij ook kort na zijne terugkomst te Philippsburg in de gevangenis aldaar de hem, wegens hoon den Mannheimschen schildwacht aangedaan, opgelegde tien dagen opsluiting lijden, welke hij nog niet ondergaan had.

Uit de gevangenis ontslagen, was allen moed hem ontzonken. Hij wilde zelfs zijne woning niet meer verlaten, zich door niemand meer laten zien. Hij lag gansche dagen te bed. Gelijk hij zelf zeide, vervulde hem slechts ééne gedachte: „dat ik onder het toezigt der policie gesteld ben, dat men mij allerlei misdaden, vooral diefstallen ter laste legt en dat ik voor mijne medeburgers geschandvlekt ben."

Hij zeide dikwijls tot zijne vrouw: „Dat ik maar dood ware;

ik ben het leven zat. Kijk, als ik maar niet naar Mannheim was gegaan. Dat is mijn ongeluk geweest."

Eens kwam hij van den zolder bij zijne vrouw in de keuken en zeide: „Ik kan het leven niet langer uithouden, ik ben het gansch en al moede; kon ik maar sterven! Als wij maar geene kinderen hadden dan maakte ik er een einde aan."

„Jezus, Maria!" antwoordde zijne vrouw hem, „schrikt gij niet voor de zonde, om aan zoo iets maar te denken. Zoudt gij dan met mij en onze kinderen niet te doen hebben?"

Daarop antwoordde hij: „Ja; het zou mij van u aan mijn hart gaan, anders had ik het al gedaan."

Tot eenen zwager had hij ook van zulke gedachten van zelfmoord gesproken.

Hij had ook eene poging tot zelfmoord gedaan. Vele weken voor het begaan zijner misdaad had hij met het doel zich te verdrinken, naar den Rijn begeven, en was ontkleed in het water gesprongen. Als een geoefend zwemmer had hij echter onwillekeurig aan het water wederstand moeten bieden en had na zich hevig vermoeid te hebben van zijn voornemen afgezien; Dat had hij ten minste zelf verhaald. Zijn verhaal werd slechts bevestigd door het toenmaals in Philippsburg loopende gerucht, dat hij zich in den Rijn had willen verdrinken, zoowel als door het getuigenis van een man, die een op hem gelijkend persoon, in wien hij echter niets in het oogloopends bespeurd had, omtrent den opgegeven tijd, op de door hem opgegeven plaats, aan den oever van den Rijn, gezien had.

Eindelijk was hij op de gedachte gekomen zijne kinderen om het leven te brengen.

Hij had uit zijn huwelijk nog vijf kinderen; een meisje van twaalf, een van acht, een knaapje van zeven, een van vijf jaren en eindelijk een meisje van een jaar. Het laatste heette Lina; de namen der andere kinderen zijn niet in de processtukken opgenomen.

Het blijkt niet duidelijk wanneer de gedachte van zelfmoord het eerst in hem opgekomen is. Hij zegt daarvan in een zijner verhooren: „Ik was altijd vergenoegd en tevreden, tot dat ik te Mannheim kwam en dáár vernam, dat ik onder het toezigt der policie gesteld was. Van toen af mijmerde ik, daar ik mij voor alle menschen schaamde en niet meer wilde uitgaan, en sedert dien tijd rees in mij de gedachte op mijne kinderen en

mij zelve om het leven te brengen, hetwelk toen echter nog niet tot een besluit kwam," dan weder: „Den tijd, waarin dit besluit bij mij tot rijpheid kwam, kan ik niet bepaald opgeven." Verder: „Toen ik de kinderen omgebragt had, besloot ik mij zelven ook te dooden."

Daar liggen tegenstrijdigheden in, vooral daar hij de vroegere poging tot zelfmoord zonder eenige gedachten aan den moord der kinderen gedaan, van het laatste ook niets tot zijne vrouw, tot haar zelfs integendeel gezegd had: „als wij geene kinderen hadden, zoude ik mij om het leven brengen." Die tegenstrijdigheden zijn niet opgehelderd.

Ook daarover, hoe hij het eerst op de gedachte van het ombrengen der kinderen gekomen is, ontbreekt het aan naauwkeuriger bepalingen. In de gedachte dat hij in zijnen ongelukkigen toestand zich en zijn talrijk huisgezin niet meer onderhouden kon, zou hij het denkbeeld van zelfmoord opgevat hebben; dit wekte de verdere voorstelling in hem op, dat zijne vrouw na zijnen dood niet meer in staat zou zijn hare kinderen te onderhouden, dat deze tot den bedelstaf zouden gebragt worden; dat men hun, gelijk hem, misdaden zou ten laste leggen en hen onder het toezigt der policie plaatsen.

Ook hierin liggen tegenstrijdigheden met het vroeger medegedeelde.

Den 12den Junij 1839 voerde hij zijn afgrijselijk opzet uit. De hieromtrent bekende daadzaken zijn zeer beperkt, gedeeltelijk zelfs zeer duister. In de eerste schoft vóór het ontbijt had hij in het huis van den koopman Murrman te Philippsburg metselaarsarbeid verrigt. Daarop was hij naar huis gegaan, klagende over pijnen in het lijf, welke hem toenmaals menigmaal kwelden. Het is onbekend of hij nu de daad onmiddelijk, of na eenigen tusschentijd volvoerde. Er wordt slechts verhaald, van den eenen kant, dat hij in dien tijd „alleen te huis geweest is," daarentegen aan den anderen kant, dat zijne beide oudste kinderen, de meisjes van twaalf en van acht jaren omtrent den tijd der misdaad, uit de school teruggekomen waren. Deze twee kinderen hadden hem in den ingang van het huis vinden staan. Hij had staan schreijen en jammeren, en tot haar gezegd: Ach, „God! kinderen, hoe zal het nog met ons gaan?"

Was dit tijdens, vóór of na de misdaad? Waren de beide

meisjes in dien tijd in of buiten het huis? Hij zelf alleen heeft natuurlijk ophelderingen over de misdaad kunnen geven. Het proces vermeldt slechts: de daad geschiedde op den zolder zijns huis. Hij haalde eerst het vijfjarige knaapje, dat op de straat speelde, in huis; droeg het naar den zolder nam hier een' vele ponden zwaren beukhamer en gaf het kind daarmede verscheidene slagen op het hoofd. Toen haalde hij het jongetje van zeven jaren, dat ook op de straat was, bragt het op den zolder en handelde er even zoo mede. Daarna nam hij zijn jongste kindje Lina, dat een jaar oud was uit de wieg, waarin het sliep, droeg het ook naar den zolder, gaf het eenen kus en sloeg het gelijk de beide knapen dood.

De ongelukkige had dadelijk na het vertrigten der daad de geregtelijke aangifte van zijn vreeselijk misdrijf gedaan.

Er werd onmiddelijk door geregtspersonen en geneesheeren lijkschouwing gehouden; men vond bij het eerst verslagen jongste knaapje nog zwakke levensteekenen. Alle pogingen echter om het in 't leven te behouden mislukten; na twee uren was het dood.

Over hetgeen er vóór en gedurende de misdaad in het gemoed van den dader omgegaan was zegt het proces het volgende slechts:

Op de vraag hoe het kwam dat hij zijne gedachte om de kinderen te vermoorden, eindelijk verwezenlijkte, antwoordde hij: „Dat weet ik zelf niet; want als ik er aan denk, houd ik het voor onmogelijk. Geen vader kon zijne kinderen vuriger beminnen dan ik. Had ik hen niet mogen lijden, dan zou ik mij kunnen voorstellen, dat ik hun eenig leed had kunnen aandoen. Als ik aan hen denk, is het mij alsof ik mijn hart in mij voel breken; ik kan het mij niet anders voorstellen dan dat er een geest van woede of razernij in mij gevaren is.

Over zijne gemoedsgesteltenis onmiddelijk na de daad vernemt men slechts:

„Toen ik de kinderen omgebragt had, besloot ik mij zelven ook van het leven te berooven. Opdat echter niemand van den moord mijner kinderen verdacht zou worden, heb ik het gebeurde nog willen aangeven en mij op het stadhuis met mijn scheermes den hals willen afsnijden."

Over zijne handelingen na de daad:

Onmiddelijk na het misdrijf ging hij de kerk in tot zijnen al-

daar arbeidenden broeder Andreas en klaagde, terwijl hij er akelig bleek uitzag, over hevige pijnen. Alles zeide hij vloog hem naar het hoofd en het was alsof alles met hem ronddraaide. Daarop wilde hij een geweer van zijnen broeder hebben om zich voor het hoofd te schieten, waarop deze hem bemoedigend toesprak en met hem naar zijne woning ging. Dáár, zoowel als reeds op weg, schreide hij ten aanzien van verscheidene getuigen bitterlijk; wenschte herhaaldelijk een geweer om zich van het leven te berooven en ging toen naar het geregt om de bovenvermelde aangifte te doen.

Ook hier vindt men weder onopgehelderd geblevene tegenstrijdigheden tusschen deze daadzaken en de gedachte welke hij zegt dadelijk na de misdaad gehad te hebben. Hij wil zich alleenlijk daarom niet dadelijk om het leven brengen, dewijl hij eerst zijne misdaad aangeven wilde, om niemand anders in verdenking te brengen. Echter vorderde hij in aller tegenwoordigheid een geweer, om zich voor het hoofd te schieten en zegt nogthans geen woord van hetgeen hij gedaan heeft ofschoon zijn broeder troostend met hem naar het huis gaat, waar de daad geschied is.

Voegt men hierbij zijn gedrag onmiddelijk daarna voor het geregt, dan moet men veeleer aannemen, dat het hem met de gedachte aan zelfmoord nooit regt ernst geweest is, of dat het hem aan moed ontbrak er toe over te gaan.

Van zijn verschijnen voor het geregt heet het namelijk:

Hij kwam in groote opgewondenheid aangeven dat hij zoo even zijne drie kinderen vermoord had; omdat ieder hem voor een slecht mensch, voor een dief uitmaakte; omdat hij onder het opzigt der policie gesteld was en zijne eer verloren was; dat hij daarbij zoo arm was dat hij zijn leven niet meer kon rekken; dat hij daarom het besluit genomen had zijne drie kinderen om het leven te brengen, opdat zij later niet zouden behoeven te loopen bedelen. Hij riep daarbij meermalen uit; dat hij sterven moest, dat hij dadelijk wilde sterven, dat het geregt hem moest laten ter dood brengen.

Daarbij maakte hij eene kleine beweging naar de deur en plotseling riep de daar aanwezige geregtsdienaar om hulp. Er sprong een ambtenaar toe, zag dat Bühler een scheermes in zijne linkerhand had, ontrukte het hem en hield hem vast, tot dat de nu geroepen agenten van policie, zich van den weder-

stand biedenden Bühler meester gemaakt en hem geboeid hadden, waarop hij naar de gevangenis gebragt werd.

Gedurende het proces verklaarde hij in verscheidene verhooren over zijne daad: „Het berouwt mij zeer, en ik zou alles geven om het ongedaan te kunnen maken. Nu zie ik de grootheid van mijne misdaad in en kan mij niet genoeg verwonderen, hoe ik mijne kinderen, die ik zoo lief had, heb kunnen ombrengen. Als ik nu alles bedaard overdenk, dan is het mij alsof het onmogelijk is zulk eene gruwelijke daad te begaan. Ik had overigens in de oogenblikken der misdaad geen helder bewustzijn van hetgeen ik deed. — Ik moet geheel buiten mij zelven geweest zijn, en die gedachte alleen ook hield mij bezig, dat ik onder het toezigt der policie gesteld was, dat er mij velerlei misdaden en vooral diefstallen ten laste gelegd werden en dat ik door mijne medeburgers als een eerlooze beschouwd moest worden. Deze gedachten sloten alle anderen in mij uit."

Van zijne gemoedsgesteldheid gedurende het proces zegt hij, „dat hij zich nu, sedert hij in de gevangenis zat, beter meende te gevoelen. Hij had soms nog wel van die streken door het hoofd, maar wist niet hoe het kwam, dat zijne pijnen opgehouden hadden; het mogt wel komen door dat hij nu van het gebabbel van de menschen af was."

De processtukken vermelden zijn ouderdom ten dien tijde niet.

Na den afloop van het proces sprak de regtbank in Mannheim, in eerste instantie vonnissende, uit: dat de beschuldigde zonder toerekenbaarheid gehandeld had en als zoodanig niet schuldig verklaard werd.

De procureur-generaal appelleerde van dit vonnis op het hoog geregtshof te Mannheim, de hoogste regtbank in den lande.

Dit bevestigde het vonnis met de bijvoeging echter. Dat er vóór het ten uitvoer leggen van het vonnis, dat vrijspraak bepaald had, in het belang der openbare veiligheid de noodige maatregelen door de politie genomen moesten worden.

Het vonnis der regtbank rust bepaaldelijk op de volgende gronden:

Wat de daad als misdaad betreft, zoo gelooft de beschuldigde zelf niet, dat iets haar regtvaardigen kan; maar bij het verrigten van den moord was de toestand van toerekenbaarheid in de ziel van den beschuldigde niet aanwezig.

De door hem opgegeven beweegredenen der tegennatuurlijke daad doen haar als de vrucht van diepe zwaarmoedigheid voor-

komen, en de gedane nasporingen leveren het bewijs op, dat er zich bij den beschuldigde van het oogenblik van zijn ontslag uit de dienst van den havenbouw te Mannheim alle kenteekenen der zwaarmoedigheid toonden, en dat hij namelijk volkomen door het denkbeeld beheerscht werd, dat zijne eer, zijn levensgeluk en het welzijn van zijn huisgezin vervlogen was.

Er is geene reden voorhanden om er aan te twijfelen, dat de daad uit deze gemoedsaandoeningen alleen is voortgevloeid. Deze bragten de gedachten aan zelfmoord voort, vaak reeds geuit, vroeger reeds beproefd; en deze het denkbeeld om ook de kinderen om te brengen, om zoodoende hen en hunne moeder van de ellende te bevrijden, welke hun naar zijne meening wachtte. En nergens laat er zich eene andere beweegreden zien. Al merkt men ook bij den beschuldigde in zijnen vroegeren levenswandel menige vlek en hartstogt op, welke tot misdaad hadden kunnen voeren, dan hadden toch al deze booze driften eene gansch andere rigting dan die, welke zijne daad genomen heeft, en zij missen er allen zamenhang mede. De beschuldigde had namelijk in zijne hoedanigheid als huisvader de beste zijde van zijn karakter, en de getuigenissen van alle kanten verzekeren zijne teedere liefde voor zijne kinderen.

De herhaalde ervaring nu heeft het bewezen, en de physiologie het algemeen aangenomen, dat zwaarmoedigheid, melancholie, al neemt zij ook het bewustzijn niet weg van hetgeen de zwaarmoedige doet, noch dat van den grond en het doel zijner handelingen, echter de vrijheid van den wil derwijze verlammen kan, dat alle toerekenbaarheid opgeheven wordt, daar, van de eene zijde de voorstelling, welke den zwaarmoedige beheerscht, slechts op de verwijdering van het vermeende ongeluk gerigt is en elke gedachte aan eene wetsovertreding en hare gevolgen naar den achtergrond dringt, van de andere geene vrees voor maatschappelijke straf sterk genoeg is om hem terug te houden van handelingen, welke hij noodig acht om het onheil uit den weg te ruimen, dat hem beangstigt en dat in zijne oogen veel grooter is dan het onheil der straf.

Dat de zwaarmoedigheid van den beschuldigde dezen graad bereikt had, dat bewijst zijne daad zelve. Men kan namelijk de kracht van deze aandoeningen in het algemeen slechts uit de handelingen besluiten, en als de rampzalige voorstelling over den beschuldigde zulk eene magt uitoefende, dat zij de altijd

betoonde liefde tot zijne kinderen tot eene allergruwelijkste en met alle menschelijk gevoel strijdende daad voortsleepte, dan kan er niet verondersteld worden, dat de gedachte aan de strafwet, noch eenige andere beschouwing, van welken aard ook, op den beschuldigde genoegzamen invloed zou hebben kunnen uitoefenen, om hem van die daad terug te houden. Daar dien ten gevolge het geregtshof, in overeenstemming met de ter hulp geroepen en geraadpleegde geneesheeren, de toerekenbaarheid van den beschuldigde, zoowel wegens het benevelde bewustzijn van de strafbaarheid zijner daad, als wegens de ontbrekende vrijheid van den wil als opgeheven beschouwt, zoo moest er gevonnisd worden, zoo als geschied is. Het oppergeregtshof had zich met die zienswijze vereenigd.

Ik wil mij ook hier geene kritiek van het uitgesproken vonnis veroorloven. Maar ik laat eene parallel van dit geval en van dat van Theul volgen. Moge de goedgunstige lezer haar zijner aandacht niet gansch onwaardigoachten.

EENE PARALLEL.

Frederik Theul bragt van zijne vier onmondige kinderen twee, de beide jongsten, om het leven.

Van zijne vijf ook onmondige kinderen versloeg Georg Bühler er drie, ook de jongsten.

Beide bevonden zich in eenen beangsten, treurigen toestand.

Maar Frederik Theul was er slechts voor een gering gedeelte door zijne eigene schuld in geraakt. Mogt hij ook misdaden begaan hebben, daar waren al tien jaren over heen gerold. Sedert dien tijd had hij een ordelijk leven geleid, was een vlijtig, noest werkman geweest, en had altijd graag willen werken; als hij werk had, had hij met liefde en zoo ruim als hij kon voor zijn gezin gezorgd, en het was enkel internationale naijver, welke hem door middel van politiewetten gewelddadig in een der onnatuurlijkste toestanden gebragt had, waarin men zich een mensch denken kan; en welke hem aldus niet slechts elken arbeid, alle ondersteuning van zijn gezin, maar zelfs bijna zijn eigen bestaan het eigen naakte leven tot eene onmogelijkheid gemaakt had.

George Bühler daarentegen had zich zijn noodlot zelf, uitsluitend door eigen schuld op den hals gehaald. Zijne tijdelijke ongesteldheid belette hem den arbeid niet, daar was hij ook tijdens

zijn verblijf in Mannheim door gekweld geweest, maar er na korten tijd door geneeskundige hulp weder van bevrijd geworden. Maar zijne losse, ligtzinnige levenswijze in Mannheim, zijne neiging tot dieverijen, die, hoewel door geene geregtelijke uitspraken bewezen, toch bezwaarlijk ter zijde kan gesteld worden, had hem onmiddelijk in zijnen treurigen toestand gebragt. En die toestand was nog niet eens die van volstrekt gebrek aan werk en hoop. Hij had niet alleen werk, op denzelfden morgen zijner misdaad had hij nog ongestoord kunnen arbeiden; hij had zelfs nog vermogen, een eigen huis waarop wel is waar kapitaal stond, maar dat hem niet opgezegd was of waarschijnlijk zou worden. Frederik Theul had volstekt niets.

Beiden waren in hunnen treurigen, beangstigden toestand tot diepe zwaarmoedigheid vervallen.

Maar bij Frederik Theul ontsproot deze zwaarmoedigheid bijna uitsluitend uit de volkomene hulpeloosheid van zijnen staat en de overtuiging van de onmogelijkheid er eenige verbetering in te brengen.

Bij George Bühler daarentegen werkte bijna uitsluitend gekwetste, gekrenkte trots; hij, die zoo vele jaren zonder ontdekt te worden een misdadig leven had kunnen leiden, zag zich eensklaps voor de wereld ontmaskerd, hij durfde zich voor de menschen niet meer laten zien.

Daarbij was Frederik Theul een mensch van een uitnemend goedhartig karakter, die slechts bij uitzondering toornig werd, en door ieder bemind werd.

George Bühler daarentegen, al kon hij ook in gezelschap vrolijk, onderhoudend en opgeruimd zijn, wordt algemeen als een zeer listig, en in hoogen graad doortrapt mensch afgeschilderd, die bij ieder gevreesd was.

Frederik Theul was nooit meer dan een arm daglooner geweest, die slechts gebrekkig had leeren lezen en schrijven, maar geene verdere opleiding genoten had en slechts beperkte verstandelijke vermogens schijnt bezeten te hebben.

George Bühler was meester in zijn ambacht; hij was door de regering als opzigter bij een belangrijk bouwkundig werk aangesteld; in de motieven van het door het oppergeregtshof uitgesproken vonnis, wordt bepaaldelijk gezegd, dat hij een helder verstand heeft.

De zwaarmoedigheid van Theul had alzoo haren grond slechts

in eenen ongelukkigen, hulpeloozen toestand, waarin hij wezentlijk zonder zijne eigene schuld geraakt was.

Die van Bühler had haren grond gedeeltelijk in eenen ongelukkigen toestand, dien hij zich echter werkelijk door zijne eigene schuld op den hals gehaald had, gedeeltelijk ook in eenen hartstogt, welke ten minste een edel doel miste.

De zwaarmoedigheid greep in Theul eenen man aan, dien het buiten zijne schuld aan alle zielskrachten ontbrak, om haar, op welke wijze dan ook, te wederstaan.

Bühlers verstand en vorming stelden hem tot dien wederstand in staat.

Bij Theul was de zwaarmoedigheid tot zulk een graad gestegen, dat hij eene even ernstige als gevaarlijke poging tot zelfmoord deed.

Bühler sprak er tegen ieder van, dat hij zich van het leven wilde berooven, maar hij heeft zich geene schram toegebragt, en het koste niet heel veel moeite hem te ontwapenen.

Beiden hadden hunne misdaad ten gevolge van hunne zwaarmoedigheid gepleegd, zij hadden hunne zoo innig door hen geliefde kinderen nog in zoo teederen leeftijd vermoord.

Bij dat vreeselijk misdrijf hadden zij beiden met hetzelfde overleg en dezelfde volharding, Bühler ten slotte met nog grooter dan Theul gehandeld.

En toch verklaren de regters Theul's misdrijf voor toerekenbaar, dat van Bühler voor niet toerekenbaar.

Bühler wordt door de beide regtbanken volkomen vrijgesproken.

Theul wordt tot vijf en twingtig jaren dwangarbeid veroordeeld; de eerste regtbank had zelfs het doodvonnis over hem uitgesproken.

Op beiden zijn dezelfde wetten en regten, het duitsche strafregt toegepast.

Wat is regt?

Nog eene aanmerking: Niet alleen bij hen, die door melancholie aan verstoring der zielsvermogens, maar zelfs ook bij menschen, die aan gedeeltelijke krankzinnigheid lijden, ziet men zeer dikwijls, dat zij bij de misdaden, in hunnen ongelukkigen toestand begaan, met eene groote volharding te werk gaan, de middelen juist kiezen en aanwenden, en in het algemeen met eene groote mate van somtijds zeldzaam oordeel handelen. De Badensche regters hebben dit wel in aanmerking genomen; de Hessische hebben juist daarin hoofdzakelijk de toerekenbaarheid gevonden.

EEN OUDEJAARSAVOND TE WESTERLOO.

DOOR

P. VAN DE VELDE MZ.

I.

„Geen nieuws, baas Harmsen?" vroeg eene heldere stem aan een' voorbijganger.

Die heldere stem was het eigendom van Jan Simons, bakker en kruidenier en tapper in het dorpje Westerloo, en die voorbijganger was Harmsen, een man, die sedert twintig jaar postbode was van Westerloo naar de stad en van de stad naar Westerloo.

De bode was een man van gewigt in 't dorp, want elken dag uit de stad komende, was hij de man, die het nieuwste nieuws aanbragt, daarbij een kraag op zijn jas droeg, die vroeger rood was geweest, en die de brieven bij zich had.

Ja! wel een man van gewigt. Een man, die lief en leed in éénen zak draagt en 't niet weet; die tijding brengt van dood en van een nieuw, pas begonnen leven; van scheiding van menschen, die lang verbonden waren en van geheel nieuwe verbindtenissen; van voorspoed in handel of bankroeten, brieven in sierlijke enveloppes gehuld, met wapens voorzien; brieven op heel gemeen papier met stijfsel of een heel alledaagsch ouweltje gesloten, verzegeld door middel van een cent of vingerhoed; allen te zamen in één zak, even als dooden op een kerkhof, waar ze vreedzaam rusten, tot dat de zak wordt geopend en allen zich verspreiden, terwijl ze *hier* vreugde en *dáár* grievend leed veroorzaken; *hier* blijde hoop doen ontwaken, *dáár* alle hoop benemen; *hier* de harten sneller doen kloppen en de oogen doen tintelen, *dáár* een blik vol vertwijfeling doen slaan op een blad papier, waarop zwarte karakters als dreigende spoken het huis zijn binnengetreden.

Geen wonder derhalve dat Simons aan dien man van gewigt vroeg, of er geen nieuws was.

Maar Simons was ook tapper en de man van gewigt was vermoeid van de wandeling en zijn keel was droog van 't stof, dat de vrolijke, luidruchtige Septemberwind van den steenweg had afgeveegd. En baas Harmsen bleef staan, klopte zijne pijp uit en ging binnen om zich te verfrischen met eene nieuwe lading tabak en een glaasje schiedammer.

Op de bank gezeten kwam eindelijk 't antwoord voor den dag, hoewel na eenig aarzelen, als ware het om de nieuwsgierigheid van zijn ondervrager eene harde proef te doen ondergaan.

„Nieuws? dat juist niet. Met de aardappels al 't zelfde. Mannen vol naar Engeland en dan blijft de prijs hoog. De jongen van Stevens zal 't zwaar te verantwoorden hebben, zeggen ze, want de veldwachter leit nog plat te bed. Anders geen nieuws, behalve dat ik een heele groote brief bij me heb voor den meester."

„Voor den meester! Nu, die zal wel meer brieven krijgen, want de man schrijft altijd zooveel. Dat is geen bijzonders!"

„'t Was toch niet onmogelijk," hernam de man van gewigt, met een *air*, als of hij zeggen wou: dat kan jij niet begrijpen, maar ik wel. „Heb je dan nog niet gehoord," ging hij voort, „dat de meester om zijn pesjoen heeft gevraagd?"

„En dus zou je denken," zeide de tapper, wiens verstand op eens scheen verhelderd te worden, dat die brief....?

„Dat die brief een antwoord daarop is, en dat wij er spoedig van zullen hooren!"

Na die ontboezeming was de bode weêr opgestaan en als ware hij verligt door die uitstorting, hij ging met vlugger tred den weg op en zoo naar 't hulpkantoor der posterijen, om den zak met lief en leed te overhandigen, die nog dienzelfden dag verschillende uitwerkselen zoude veroorzaken.

Achter het huis van Simons den tapper begint eene laan met zware kastanjeboomen, juist niet eeuwenheugend, want die uitdrukking is afgezaagd, maar toch ontzag of liever eerbied inboezemend. Die laan doorgaande, rijst de grond allengskens en voert den wandelaar naar een aangenaam bosch met sparren en berken en dennen. En die berken met hunne zilverwitte stammen en die sparren met hun altijddurend groen loof en die kastanjeboomen, welker bladeren door den naderenden herfst reeds bruin gestreept worden, boeijen uwen blik en gij blijft staan en ziet om u, terwijl de zon verheugd is, dat de herfst het gebladerd heeft gedund en zij ook eenige stralen in die lommerrijke laantjes mag werpen. Eindelijk verlaat gij het bosch en na een smal padje gevolgd te zijn, langs hetwelk gij bouwgrond ziet liggen, waarop boekweit heeft gestaan, maar dat nu met het allereerste groen van knollen prijkt, komt gij aan eene woning met lindeboomen er voor. Het huis is wit gepleisterd en naast de deur zijn drie ramen. Nieuwsgierig tuurt gij door

een der ramen en gij ziet een vrij groot vertrek met witte muren, en aan den wand hangt eene kaart van het koningrijk der Nederlanden en eene van Europa, en gij ziet schoolkaarten — gij staat voor de school van Westerloo.

Voor dat huis kwam op den namiddag een tweede persoon aan, en was de brenger van iets, dat de man van gewigt had medegebragt uit de stad. 't Was een jongen op klompen, de *facteur* van Westerloo. Hij had een brief, een grooten brief voor den meester, en de meid, die hem aannam, vond ook, dat het een groote brief was en ging er meê naar binnen, waar wij ongevraagd het toegevouwen blad papier zullen volgen.

Hendrik Bornen was de man aan wien de edele taak was opgedragen, om de jeugd van Westerloo te onderwijzen. Hij was een man van in de zestig jaar, wien men het kon aanzien, dat hij ruimschoots met 's levens zorgen bekend was geworden. Eenige weinige grijze haren kwamen van onder het grijze kapje, dat zijn hoofd bedekte, te voorschijn en gaven hem een eerwaardig voorkomen.

Het vertrek, waarin wij den man aantreffen, is eenvoudig maar net. Boven den schoorsteen hangt het portret van eene vrouw met eene kornetmuts op; aan elke zijde van dat portret hangt een klein schilderstukje in olieverf, het eene stelt een jongen, het andere een meisje voor. Boven de goed onderhoudene eikenhouten chiffonnière hangt ook eene schilderij, waarop men een schip ziet, dat met volle zeilen zich naar verre kusten spoedt. Niet verre van daar hangen vier lange duitsche pijpen — want Bornen is een liefhebber van rooken — en in eenen anderen hoek der kamer staat eene boekenkast, die niet op eene verzameling van prachtige banden kan roemen, maar daarentegen menig boek bevat, dat er onbehagelijk uit ziet, wat het uiterlijk betreft.

Bornen zit aan eene tafel bij 't raam en leest in de Opregte Haarlemmer. Hij leest die altijd zeer naauwkeurig en verdiept zich op zijne manier in de politiek, maar er is eene rubriek, die hij nooit leest; zoodra hij die nadert, wendt hij er schuw den blik af. 't Is een klein gedeelte van de courant en daar boven staat: *Scheepstijdingen.*

De krant is van daag laat gekomen en daarom is hij nog aan de eerste zijde, toen Mieke de kamer inkomt en een brief in hare hand heeft.

„Een brief, meester! een groote brief! de jongen wacht op het geld."

Bornen is een dood bedaard mensch; zelfs talmachtig in zijne bewegingen, maar nu schijnt zijn phlegma eene gevoelige wonde toegebragt te zijn, want met meer dan gewone drift, met de gejaagdheid eens jongelings, tast hij in den zak, geeft het gevraagde geld, en voor Mieke nog de kamer heeft verlaten, heeft hij het zegel verbroken en een blik geslagen in den grooten brief, door den man van gewigt gebragt, en wiens aankomst voor Simons reeds geen geheim meer was.

De lezing bragt zeker zeer verschillende indrukken bij hem te weeg, want eene vreemde mengeling van vreugde en leedgevoel vertoonde zich op zijn gelaat. De man van gewigt had goed geraden; het deed zijne scherpzinnigheid eer aan. Hendrik Bornen was een pensioen verleend van twee honderd tachtig gulden.

II.

Dagen en weken waren verloopen na de ontvangst van *de groote brief*. Die brief was van groot gewigt en groote gevolgen, en had velen stof tot praten en hoofdbreken gegeven. Belangrijke tijd voor Westerloo! Verkiezing van eenen nieuwen onderwijzer. Buitengewone vergaderingen van den gemeenteraad! Advertentien in de nieuwsbladen tot groote vreugde van de notabele dorpelingen, die daar met eigene oogen den naam van de plaats hunner woning in de krant zagen prijken. 't Had wat moeite gekost, eer die advertentie in zee was gegaan en menig concept was na lange deliberatie afgestemd en ten vure gedoemd. Eindelijk was ze gereed en nu moest men wachten, of menigeen begeerig was naar de vacante plaats. Een der leden van den raad, die nog al eens in de stad kwam, hield stijf staande, dat er een gebrek aan stollicitanten was, en dat 't nog wat voeten in de aard zou hebben, om een nieuwen meester te krijgen, maar de andere waren niet te overtuigen en Westerloo was in hunne oogen een land van belofte, en zij meenden, dat een heirleger van liefhebbers zou komen azen op de vier honderd gulden en vrije woning!

Wij willen onze lezers niet vermoeijen, met trapsgewijze na te gaan, hoe alles, even als alle wereldsche zaken, ook daar te regt kwam. Er kwamen vier sollicitanten en er had een examen plaats en de leden van den gemeenteraad waren er bij, hoewel sommige lasteraars beweerden, dat de meesten er geen jota van begrepen. Men maakte een tweetal en er werd eene benoeming

gedaan en zoo was de zaak, die zich zoo netelig het aanzien, ten einde gebragt.

Maar met al die toebereidselen was ook veel tijd verloopen, en de tijd gaat voort en met den tijd verandert alles van gedaante. Zoo ook op Westerloo. De zware kastanjeboomen hadden al hun gebladerte moeten afstaan. De onbarmhartige wind had ze allen geëischt. Ze bedekten den grond en de voeten, die door de laan gingen, en treurig was 't om aan te zien, hoe de takken aan wind en regen en sneeuw waren prijs gegeven. De berken hadden nog altijd de helderwitte stammen, maar de fijne bladjes hadden langzamerhand eene goudgele tint gekregen en menig kind had ze voor goudstukjes aangezien, die aan de takken te pronk hingen, maar ze waren eindelijk ook gevallen en ze hadden zich vermengd met de groote kastanjebladeren, en groot en klein lag daar ondereen en werden gelijkelijk vertrapt en vertreden. En de lindeboomen voor de school hadden ook in dat lot gedeeld en nog eenige bladeren waren lang blijven hangen, als konden ze geen afscheid nemen van den man daar binnen, die met hen zou vertrekken en hun kroost niet zou zien komen en weder gaan, zoo als hij dat jaren, jaren lang had gezien.

En zoo was 't langzamerhand November en 't was December geworden en 't werd de dag voor nieuwejaar. Met nieuwejaar zou de nieuwe meester op Westerloo komen; in de eerste dagen van Januarij, al naar dat het met den Zondag uitviel, om met de nieuwe week, de eerste van 't nieuwejaar, zijne nieuwe loopbaan te openen.

Maar voor Hendrik Bornen was 't de laatste oudejaarsavond, die hij in het schoolhuis zou doorbrengen en vreemd genoeg had hij meer dan eene welgemeende uitnoodiging van vrienden afgeslagen. Hij wenschte dien avond alleen te zijn. Al werd hij met den nieuwjaarsdag nog niet zoo direct uit zijne woning verjaagd, den oudejaarsavond zou hij in een nieuw jaar op eene andere plaats vieren. 't Was geen oudejaarsavond, die alles en alles deed verstijven door de felle koude. Geen sneeuwtapijt bedekte de velden of hing aan en om de takken der boomen om ze te vrijwaren voor bevriezen. 't Was geen oudejaarsavond, waarop de sterren, even als eene ontelbare menigte lampjes, aan het hemelgewelf opgehangen, zoo vriendelijk en vertrouwelijk en opbeurend flikkeren, als wilden ze u toeroepen: „Ga gerust eenen nieuwen jaarkring in; nog altijd staan wij daar en schid-

toren even als in een vorig jaar; ga bemoedigd en vertrouwend uwen weg. Hij, die onzen loop regelt — en wij zijn ontelbaar — Hij zal ook den loop van uw lot regelen." 't Was geen oudejaarsavond, waarop groepen van vrolijke menschen, in sleden gezeten of achter sleden den aangenamen last voortduwende, voorbij snellen in pijlsnelle vaart, als wilden ze het beeld des tijds voorstellen, die een jaar doet zijn als eene minuut en die ons ongemerkt een nieuw jaar *in* en weder *uit* voert.

't Was een oudejaarsavond, die geene enkele vriendelijke ster vertoonde. Eenige dagen vroeger was 't weder buitengewoon zacht geweest. Oude Maarten had gezegd, dat het een vet kerkhof zou maken en de oude Jakob, die jaren lang op zee had rondgezwalkt, voorspelde, dat dit zachte weêr zou *opbreken* en dat er een *roesemoesige* oudejaarsavond zou volgen. De voorspelling van den laatste werd het eerst bewaarheid. Den geheelen dag had het geregend en toch bleef de lucht schijnbaar even dreigend; tegen den avond kwam er een storm uit het zuidwesten opzetten. Akelig huilde en gierde de wind en floot door de ontbladerde lindeboomen en menige tak ging met het oude jaar ter ruste. 't Was zoo als men dat noemt een noodweer. Al vroeg kwam de schemering en het schoolhuis scheen elk oogenblik met verdubbelde woede door de verbolgen winden te worden aangevallen. Nu en dan viel er kalk naar beneden, of gelukte het aan de rukwinden om een pan van het dak los te maken en die kletterend en rammelend langs de anderen naar beneden te werpen.

Storm van buiten! en storm van binnen? Neen! van binnen heerschte rust. Hendrik Bornen zat nog altijd te schemeren. Dat was altijd het genoegelijkst uurtje voor hem geweest en ook nu wilde hij zich dat genot niet ontzeggen. Die loeijende wind was voor hem aangename muzijk, die vlagen scheenen hem als als in slaap te wiegen en in aangename droomerijen te doen verzinken. Die vlagen voeren onzigtbare geesten in zijn eenzaam verbrek. Vlug dartelen zij door de kamer en vormen eenen kring om den haard en vertoonen hem allerlei beelden uit het verledene.

Hij hoort zingen en juichen en het gekras eener viool en hij ziet eene bonte mengeling van meisjes en knapen niet in eene hel verlichte zaal, maar in eene oneindig groote zaal, waarin een prachtig groen tapijt ligt met levende bloemen versierd en de dartele jeugd acht de lieve bloemen niet, maar vertrapt ze

al zingende en juichende. En zij vormen eenen kring en midden in den kring ziet hij zich zelven! Ja! hij is 't! maar veel jonger, zonder rimpels op gelaat en voorhoofd! niet met grijze, maar met zwarte haren. Hij is in zijn beste gewaad en zij noemen hem niet Hendrik, maar bruigom en aan zijne zijde is eene jonge vrouw, dat is de dochter van Stevens, den metselaar en zij heeft eenen gouden ring aan haren vinger, een ring, dien hij zelf bij den goudsmid in de stad heeft gekocht; zij is 't meisje zijner keuze. Vader Stevens had zoo lang neen! gezegd, maar toen Hendrik de school te Westerloo kreeg, en de baas van zijnen schoonzoon, de meester, kon spreken, toen was de zaak geklonken en toen had de bruiloft plaats.

Maar nieuwe vlagen komen met woede aanzetten en eene nieuwe doet het vrolijke gezigt van den bruiloftsdans verdwijnen. Andere geesten dalen neder, zij nemen een der twee kleine schilderijtjes van den schoorsteen en als wisten zij de volgorde, zij nemen het eerst het schilderijtje, dat een jongenskop voorstelt. Dat is zijn eerstgeborene, de zoon, die naar Hendriks vader werd genoemd. Achtereenvolgens vertoonen de getrouwe geesten de voornaamste episoden uit het leven van den knaap. Hendrik ziet zich zelven met een blik, waarin de hoogste zaligheid te lezen staat, terwijl hij dien eersteling omhoog heft en met hem door de kamer danst, vergetende dat de stilte een der eerste vereischten is in de kamer, waar zijne vrouw in de bange ure gespaard bleef.

Het tooneel is voorbij en hij ziet een achtjarigen krullekop, in wiens heldere oogen dartelijke vrolijkheid te lezen staat. De knaap speelt en huppelt aan den kant van eenen stroom. Maar in den stroom aan den kant dartelen een paar vischjes. Dat kan de jongen niet uitstaan. In een oogwenk ligt hij op zijne knieën, bukt voorover om de voorwerpen zijner begeerte te vangen, verliest het evenwigt en valt in het water.

Een paar mannen, die niet verre van daar aan 't visschen zijn, hebben het onheil gezien en hebben 't geluk den knaap aan eenen bijna wissen dood te ontrukken. Hendrik ziet een tooneel, dat hij zich zeer goed herinnert. Hij ziet den beminden zoon, zijn oogappel, schijnbaar dood te huis brengen. Hij ziet, hoe hij bijna radeloos van smart de handen wringt, en hoe zijne vrouw bedaarder is dan hij, al is hare moederlijke liefde even sterk, zoo niet sterker dan de zijne.

Nieuwe vlagen, nieuwe geesten. Het schilderijtje is nog niet op zijne plaats. Zullen zij hem nog meer vertoonen? 't Is weder het beeld van den knaap, maar hij is ouder. Hij schijnt nu wel 16 jaar te zijn. Hij is gekleed als een jonge zeeman. Hij staat in hetzelfde vertrek en naast hem eene groote groene kist; eene zeemanskist. Naast hem staat Hendrik zelf. Hij neemt de hand zijns zoons en zegt: „Jongen! 't is uwe keus, de mijne niet. Maar misschien is 't zoo beter. Gij zijt te woelig voor een schoolmeester! Ga met God!"

Het portretje is verdwenen en heeft plaats gemaakt voor het meisjeskopje. 't Is een lieve blaauwoog met blonde haren, 't evenbeeld harer moeder. Zij huppelt en springt niet buiten, maar ligt in een bedje, en daar naast zit eene vrouw, de vrouw van Hendrik, en aan den anderen kant staat een heer in 't zwart, die medelijdend nu eens naar de moeder, dan weder naar de kleine ziet. 't Is doodstil in de kamer, en op de tafel staan fleschjes en de heer in 't zwart zegt: „geef haar straks nog eens in; wij hebben gedaan wat mogelijk is, maar 't kind is hard ziek. Misschien zal 't den morgen niet halen," en hij hoort de vrouw zeggen: „Dat zou mijn man niet overleven!"

En hij heeft het overleefd en hij heeft de kleine gebragt achter de kerk te Westerloo en eene roos op dat graf geplant en er klimop en kamperfoelie om heen gezet, maar 't kostte hem een rimpel op het gelaat en veranderd was de kleur zijner haren.

Met onverminderde woede gaat de storm voort. Kletterend slaat de regen tegen de muren en ramen van 't schoolhuis.

Zal hem nog meer getoond worden? Hij luistert en houdt onafgebroken den blik op den schoorsteen gevestigd, want daar boven hangen nog twee schilderijen. De geesten laten zich niet lang wachten, maar zij vertoonen al weder treurige tooneelen. Hij zit in deze zelfde kamer en staart op de groote schilderij, die een schip voorstelt, dat met volle zeilen voortspoedt en naar verre kusten heen snelt, en de meid komt en brengt hem de Haarlemmer en zijn eerste zoeken is naar berigten van schepen, want de knaap, de veelbelovende zoon, zwalkt op verre zeeën. Hij is reeds stuurman geworden en vader en moeder mogen op hem trotsch zijn, op hun eenig kind. Maar waarom valt die courant uit zijne handen? Van waar die beweging van den man, om op te staan, om te roepen, zonder het te kunnen? Waarom blijft hij daar minuten lang sprakeloos, bewegingloos op dien stoel zitten? En toen eindelijk zijne vrouw in de ka-

mer komt, en verschrikt en hevig ontsteld naar hem toe ijlt en hem vraagt en dringt en niet ophoudt hem met vragen te bestormen, toen kon hij niets anders doen, dan met zijnen vinger op die courant wijzen, op dien bode des ongeluks. En zij begreep dien wenk en zij neemt het blad op, en voorbereid op 't geen er volgen zou, ziet zij in de rubriek, waarboven staat: *Scheepstijdingen* en die letters schijnen voor hare oogen te dansen en allerlei grillige vormen aan te nemen, maar toch kunnen zij het haar niet verbloemen, wat er gebeurd is en dat zou zijn een zwaard, dat haar sneed door de ziel. Daar staat het duidelijk, dat de *Maria* in de Chineesche zee is vergaan!

Met onverminderde woede buldert de storm om het schoolhuis! Zoo moet het geweest zijn, toen het schip, waarop zijn zoon zich bevond, in de diepte wegzonk!

Dat alles toonen hem de geesten.

Zal alles dan donker blijven? Zal geen vriendelijk tooneel voor hem opdagen? Hij mijmert en bepeinst al die vervlogene dagen en hij is dankbaar, dat hij dat alles nog eens gezien heeft. 't Was zoo genoegelijk — al waren die beelden somber — 't was zoo genoegelijk, om ze nog eens duidelijk voor zich te zien.

Wat giert en fluit die wind! onstuimig jagen de wolken heen en weder! Zij voeren het oudejaar heen met al zijn lief en leed, opdat de zon van het nieuwejaar aan eenen onbewolkten hemel zoude kunnen schijnen. Maar 't is nog ver van middernacht en eene massa wolken bedekt het gewelf nog, hoewel de maan alle pogingen aanwendt, om door die opeengepakte massa heen te boren. Eene enkele maal gelukte het haar, maar hoe kort duurt haar schijnsel. Zoo gemakkelijk behaalt het licht de overwinning niet. Slechts na menigvuldig en menigvuldig herhaalde inspanning wordt zij bevochten. Eene enkele maal kwam dan ook een flaauw schijnsel door het raam van het vertrek, waarin Hendrik zat, maar spoedig verdween het en alles verzonk weder in dezelfde duisternis.

Nieuwe vlagen brengen nieuwe geesten en nu in grooten getale. Zij verzamelen zich even als de vorigen om den schoorsteen, en het huilen en fluiten en gieren van den wind is aangename muzijk geworden en ze zingen fluisterend een lied; een lied van wederzien! En te midden van die aangename melodie breekt de maan op nieuw door het wolkenfloers en werpt een schijnsel door het raam op den schoorsteen en de schilderij van de vrouw met de neepjesmuts wordt met eene schemering van licht over-

togen; die schilderij stelt de vrouw van Hendrik voor, die hem voorging naar dat groote vaderhuis, waar vele woningen zijn en waar zijn zoon en dochter vóór haar waren heen gereisd. Toen de tijding van het vergaan van de Maria werd bevestigd, toen scheen ook hare kracht te bezwijken. Nog eenige maanden bleef zij aan de zijde van haren echtvriend, als konde haar ziel zich nog niet loosscheuren van den man, dien zij lief had, en toch wenschte zij bij hare panden te zijn. Eindelijk werd haar wensch verhoord en Hendrik bleef alleen achter.

Sedert dien tijd had het gelaat op de schilderij eene treurige uitdrukking aangenomen, als beklaagde zij den achtergeblevene. Maar nu waren de trekken vriendelijker geworden, als had zij een voorgevoel, dat die verlaten toestand niet lang meer zoude duren. En de geesten schaarden zich digter en digter om hem heen en liefelijk ruischte hun lied van wederzien, en dat portret voor den schoorsteen verliet de lijst, waarin het zoo lange jaren was besloten geweest, en het nam zijne vorige gestalte aan, en vermengde zich onder den kring der geesten en zong het lied mede.

Ja! dat was dezelfde stem, die hij zoo dikwijls met innig genoegen had aangehoord. Dat was hetzelfde lied, dat zij zoo dikwijls te zamen hadden aangeheven, maar 't klonk nu nog veel plegtiger en 't maakte nu nog veel dieperen indruk op hem. Het lied was geëindigd. — De gestalte, de wel bekende gestalte, naderde hem. — En fluisterend sprak zij: 't is uw laatste oudejaarsavond in 't schoolhuis. — Wat boeit u hier nog aan de aarde? Anderen zullen uwe plaats innemen; uwe taak is afgewerkt. Alleen *hier* — voor eeuwig te zamen *dáár*.

En de geesten zongen vereenigd:

ALLEEN HIER — voor eeuwig TE ZAMEN DAAR. Een nieuw jaar *hier* — een eindelooze keten van jaren en eeuwen *dáár*.

En Hendrik wilde spreken, maar kon niet; wilde opstaan, maar die liefelijke beelden waren te magtig. Hij hoorde niet meer, hoe de wind nog altijd beukte tegen het schoolhuis; hij hoorde niets dan de liefelijke stem, die hem riep; hij zag niets dan eene gestalte, die de armen naar hem uitstrekte en niets vermogt hij, dan den innigen wensch in zich zelven te uiten: mogt ik u volgen!

III.

Een nieuwe dag van een nieuw jaar! De zon is dezelfde

van gister en 't wordt even laat licht als gister en de tijd gaat zijnen gang en heeft geen oogenblik stil gestaan. De torenklok van Westerloo geeft denzelfden klank en toch is 't iets anders buiten. 't Is eene andere bedrijvigheid, eene minder levendige bedrijvigheid. Velen staan later op, want met die oudejaarsavondpret zijn velen later ter ruste gegaan, want het einde van 't oude jaar moet gevierd worden. Dat is jaren lang gebruik geweest.

En Jan Simons is ook later op dan anders, want met dien ondejaarsavond komen er nog al klanten, die van 't ouwe in 't nieuwe zitten.

Hij doet zijne vensters open en verwondert zich, dat 't buiten zoo kalm is na zulk onstuimig weêr als 't gister avond was. Hij ontsluit de deur en kijkt naar buiten. Daar ziet hij met allen spoed eene wel bekende gedaante den kant van den burgemeester afkomen. Daar moet wat gebeurd wezen. Jan Simons is van nature nieuwsgierig en zou hij 't nu niet zijn?

Hij gaat den man van gewigt — want die was 't — ter halver wege te gemoet en roept hem reeds van verre toe:

„Wat is er gebeurd, Harmsen?"

Wat er gebeurd is? Wel mensch! weet je dat nog niet? De meester....."

„De meester?"

„Wel zeker, de meester. Ze hebben den man dood in zijn kamer gevonden. Zeker eene beroerte. Maar 't raarst is, dat hij het portret van zijne vrouw op zijn schoot had liggen, en zoo zat hij voor den schoorsteen. 't Is wat te zeggen! Pas zijn pesjoen!"

En 't gansche dorp had op den nieuwjaarsdag den mond vol van den meester, die juist op oudejaarsavond was gestorven.

En bijna iedereen beklaagde den armen man, die juist met dat nieuwe jaar een rustig leventje zou gaan leiden en niets kon genieten van het pensioen, dat hij toch waarlijk had verdiend, maar de dominé zei bij de begrafenis:

„De oude meester is gelukkig te noemen. De schooonste, de heerlijkste nieuwjaarsdag, die ooit voor ons kan aanbreken, is hem ten deel gevallen. De zaligste rust, de schoonste belooning voor zijn nuttig doorgebragt leven zal hem dáár geworden, waar geene wisseling des jaars bestaat. Elke sterfdag is de laatste van een leven, een *oudejaarsavond* waarop voor allen die goed geleefd hebben, de heerlijkste *nieuwjaarsdag* zal volgen."

Beek, 1862.

WAT EENE GOEDE VROUW VERMAG.

(Eene ware huwelijksgeschiedenis.)

DOOR

H. G. HARTMAN, JZ.

Geduld is het scherpste wapen der vrouw.

I.

Het was hoogtij in het dorp: een prachtig, glanzend huwelijksfeest, zoo als in langen tijd niet had plaats gehad. Wie loopen kon, was op de straat gekomen, om den optogt naar de kerk te zien, en het lieve bruidje te beschouwen, maar meer nog den gelukkigen bruidegom, wiens naam op aller lippen was. Aan de kerkdeur en de hoeken der straten, ja overal vond men eene menigte dorpsbewoners. De meisjes staken de hoofden bijeen, om bruid en bruidegom op te nemen, terwijl de jongens wat meer achteraf stonden om met een zeker gevoel van nijd en verwondering te gelijk, het feest te bepraten. Zelfs de oudere lieden waren, voor zooveel hun leeftijd dit toeliet, in opgewekte stemming, en eene nieuwsgierige vreugde was op aller gelaat te lezen.

Op eens ontstond er aan het benedeneinde der straat eenig gedrang. De stoet zette zich in beweging, en oud en jong deed alle moeite om toch niets van het schouwspel te verliezen. Daar nadert het bruidspaar. Waarlijk, een flinke bruidegom; eene krachtige en toch niet lompe gestalte, met heldere oogen, gewelfd voorhoofd, frissche gezonde wangen; zijne trekken verraden nevens goedheid ook levensvreugde. De kleeding is fijn en uitgezocht, zoo als geen boer van de plaats haar dragen kan en het huwelijksbouquet zit hem chiek op de borst. Dat hij gelukkig is, gelukkiger dan hij het zich in zijn leven gedroomd heeft, daaraan twijfelt niemand, en hij zelf zeker ook niet. Aan zijnen arm geleidt hij zijne nog gelukkiger bruid, de bekoorlijke Maria, wier hartenwenschen heden vervuld worden, en die daarom ook, geheel bezield met een zalig gevoel, den bruidegom volgt. Met rijke pracht is zij gekleed, goud en zilver zijn niet gespaard, en zwaar is het zijden kleed, dat bij iedere aanraking met den grond kreukt en ruischt. Op het

gebogen hoofd draagt zij een myrthen krans. Zij draagt dien met eere, en toch waagt zij het niet op te zien, ofschoon zij gaarne aan de geheele wereld zou willen vertellen, hoe gelukkig zij is. Achter haar treden hare bedaagde ouders, de rijke landbezitters en verheugen zich in de deelname des volks, die zich heden zoo ongekunsteld bij het feest van hun eenig kind openbaart. Dan volgen nog andere bruiloftsgasten uit de familie der bruid, en eenige jonge knapen, die de bruidegom, wiens ouders reeds lang in het graf rusten, bij de voltrekking van zijn huwelijk heeft uitgenoodigd.

Doch het is de bruidegom eigenlijk alleen, op wien aller blikken gevestigd zijn. „Frederik heeft een zeldzaam geluk;" fluistert de een den anderen toe. „Ja, de hemel weet, hoe hij het heeft aangevangen, om Maria te verwerven," antwoordt de andere; „Zijne fortuin is gemaakt," merkt een derde aan. „Maar hij is toch waarachtig een knappe kerel," valt de smid in, „en Maria heeft waarachtig een paar goede oogen bij de keuze gebruikt. Hij is en blijft toch de flinkste jongen uit den omtrek. En geld hebben de oudjes genoeg, wat behoeft zij nog meer te zoeken!" En allerlei opmerkingen, gepast en ongepast volgen, terwijl de stoet de feestelijk versierde kerk nadert. Wie kan, dringt mede het gebouw binnen, om bij de voltrekking tegenwoordig te zijn.

De plegtigheid is weldra afgeloopen. Frederik en Maria zijn voor den burgerlijken ambtenaar in den echt getreden, en voor God en de kerk is het verbond hunner harten onoplosbaar gesloten. Frederik heeft de heilige handeling geroerd, maar door het gansche wezen zijner bruid is daarbij een ernst gedrongen, zoo als zij het nimmer heeft ondervonden. Heeft zij Frederik tot hiertoe bemind op maagdelijke wijze, nu ontvangt zij hem in zekere mate van God als een heiligdom, dat zij met eerbied behandelen moet. Zij kan dat oogenblik niet vergeten en de korte maar krachtige toespraak van den geestelijke over de heiligheid van het huwelijk heeft Maria zeer getroffen.

En waarlijk, een echtverbond te sluiten is een gewigtig werk, en zulk eene zaak laat zich niet ligtzinnig uitvoeren. Ook Frederik heeft dat alles vernomen en heeft geloofd, dat het ten volle waar is, wat de leeraar zeide.

En toen de stoet uit de kerk kwam, — welk een schieten, welk een gelukwenschen, wat een vreugdegeroep van het volk!

Hoe dapper weren zich de knapen en geen wonder, — want de zak des bruidegoms schijnt onuitputtelijk te zijn. Zoo zijn nu eenmaal de lieden, daar buiten, op het land. Wanneer een van hen een geluk, iets zeldzaams overkomt, dan roert de vreugde aller hart. Zelfs de jongelingen scharen zich gelukwenschend bij de ouders en weten niet meer van nijd of afgunst. Frederik en Maria zijn getrouwd en nu houdt alle spotternij op.

Een rijk, groot maal is bereid, en minstens het halve dorp krijgt daarvan zijn deel. Ook drinken de knapen nog des avonds laat het hoogtij-bier en aan het schieten en juichen schijnt geen einde te zullen komen op den huwelijksdag. Dat de fortuin van Frederik gemaakt, en hij nu de gelukkigste man der wereld is, dat was het eenige thema, dat overal behandeld en besproken werd.

Wanneer het mij te doen ware, geachte lezer of lieve lezeres! eenen roman, of eene interessante liefdeshistorie te schrijven, dan zou ik in de geschiedenis van Frederik en Maria vóór hun huwelijk daartoe eene heerlijke stof hebben.

Frederik, een zeer arme knaap; — Maria, de eenige dochter van de rijke grondbezitters uit het dorp; — welk een verschil in beider levensstand! De liefde van Maria voor den flinken, levenslustigen Frederik, en hoe hij dat gemerkt heeft, en wat dat alles in zijn hart deed omgaan, en hoe hij het heeft aangelegd, om Maria te ontmoeten; en hoe die beiden elkander hebben leeren kennen, en het vuurtje onder de asch nu tot eene heldere vlam opsloeg, dat de gloed aller oogen verlichtte! Wat zou dat alles zich niet belangwekkend en roerend laten verhalen, zelfs zonder dat men veel daarbij behoefde te liegen. En als de ouders van Maria opmerkzaam werden, gaf het weder allerlei belangrijke geschiedenissen; en hoe eerst de jongens van het dorp Frederik behulpzaam waren geweest, en later, toen zij den ernst van Maria gezien hadden zich in den weg geworpen hadden; — zie dat zijn zaken, waarover menigeen een boek zou kunnen schrijven. Ten slotte eindelijk de bestorming en veroveringen van de harten der ouders, en de intrede van Frederik in het huis, en al de roerende scènen, hoe de ouden de handen der minnenden in een legden, deze elkander om den hals vielen en den hemel op aarde hadden, o, dat duizend andere jonge lieden, wanneer zij het zagen of lazen het hart week zou worden. Van het huwelijk te spreken, was dan in het geheel niet noodig,

want het geluk der beide jongelieden is toch gemaakt en kon zich ieder den nieuwen hemel voorstellen naar hartelust.

Zoo als ik zeide, de hoogst interessante liefdesgeschiedenis ware dan gereed. Maar ik heb mij eene eigene wijze aangewend, die ik ook in dit geval niet kan nalaten. Waar de liefdeshistorie ophoudt, begint in den regel het huwelijk, indien de jongelieden, wanneer het huwelijk niet tot stand komt, zich het leven niet benemen, dat Goddank! zelden gebeurt op de wereld. Maar bij het huwelijk vangt, mijn bedunkens, de hoofdzaak aan, namelijk den echt, die toch zeker veel belangrijker is, dan de belangrijkste liefdeshistorie. Nu let ik gaarne op de hoofdzaak, en hoe die afloopt, wel of kwalijk, gaat mij meer aan, dan alles wat daarom of daaraan hangt.

Daarom ben ik de geschiedenis van Frederik en Maria met het huwelijk begonnen en verhaal uit hunnen echt. Dat ik u, lieve lezer of lezeres, daarmede eene goede dienst bewijs, geloof ik vast en zeker.

II.

Frederik was, zooals de lezer weet, met Maria gehuwd, — de arme Frederik met de rijke Maria, — de verbindtenis, waartegen zich de ouders zoo lang verzet hadden, had eindelijk toch met hunne toestemming plaats gevonden, en wel met al den luister die hun vermogen veroorloofde. Maria was het eenige kind, had Frederik nu eenmaal lief gekregen; Frederik had ook met alle magt in het vuur geblazen en eindelijk hadden de ouders het „geluk" van hun kind niet willen verhinderen, en hem, ofschoon zuchtende, het jawoord geschonken.

Frederik had intusschen ook getoond goede manieren te bezitten, en dat had het besluit verhaast. Op den huwelijksdag werd het geluk van beiden bezegeld. Frederik beminde Maria, Maria beminde Frederik, en beide beminden elkander; behoefden voor het dagelijksch brood niet te zorgen en zagen dus eene regt aangename toekomst in. Men zegt immers: waar het niet aan brood ontbreekt, houdt de liefde het langste stand? Dat moest dus bij hen bevestigd worden. Wij zullen zien.

Wie den aardschen huwelijkshemel bijzonder goed moest aanstaan, was Frederik, die werkelijk voor zijn leven goed bezorgd was. Moest hij vroeger tobben en slaven, wanneer hij een

nieuwen jas wilde koopen, nu kon hij, als hij wilde, wel een half dozijn laten maken, zonder het aan zijn geld te merken. Had hij vroeger moeten speculeren, om met zijn gering loon, dat jaarlijks niet meer dan 50 gulden bedroeg, bij alle feesten en feestelijke gelegenheden toe te komen, (en hij was daar gaarne bij) nu stak Maria, het lieve, goede vrouwtje, hem dagelijksch de zakken vol en smaakte dan de grootste vreugde, want hij was niet alleen de heer van haar hart maar ook van hare toekomstige goederen. Voor de toekomst had hij geene zorgen meer. Huis, hof, akker, weide en bosch, alles wachtte op hem alleen. Eene aardige bezitting, een fiksche meester, die over knechten en meiden te bevelen heeft, zich onder de rijkste boeren der streek mogt rekenen en de man vertoonen, die hij werkelijk door de fortuin geworden was. — Ziedaar het beeld van Frederik na zijn huwelijk. En eerlijk is hij aan dat alles gekomen, want aan de gaven der liefde is geen gebrek. Dat hij ook Maria uit den grond des harten lief heeft, daaraan twijfelt noch hij, noch iemand anders, die hem kent. En waarlijk, de beide jonge echtelieden dragen elkander als op de handen en de een kan den ander naauwelijks een uur missen. Geen oneven woord komt over hunne lippen; — alles is liefde en vriendelijkheid. Ja, naauwelijks kan Frederik het alleen in het veld, waar hij de knechts moet nazien, uithouden; vóór men er over denkt, is hij weder te huis, en als hij op nieuw uitgaat is Maria zeker aan zijne zijde. En met de vrouw loopt hij door de woning en regelt het huishouden of blijft bij haar bij haren vrouwelijken arbeid. Hij speelt en vermaakt zich met haar, als met een kind, zoodat men niet regt weet, of Frederik de schaduw van Maria of Maria de schaduw van Frederik is. Beiden baadden zich in het hoogste geluk, en als een van beiden eenig leed gevoelt, dan eerst vertoont zich de teederheid in haar geheel. En tot de godsdienstoefening gaan beide vergenoegd op, zitten in de bank naast elkander en zoo vroom is Frederik zeker nimmer geweest, als nu aan de zijde zijner vrouw. Aan oorzaken daartoe heeft het hem ook niet ontbroken.

Zoo ging het namelijk in het begin van den echt, en dit is ligt te begrijpen, daar in dien tijd zelfs de nietswaardige mannen soms aardig kunnen zijn en er uit zien als of zij harten hadden, gelijk de kinderen. Doch dat geldt niet alleen de mannen; er zijn ook vrouwen, die in de eerste

dagen van den echt engelen schijnen, maar dit engelspelen duurt, helaas! niet lang. De schoone vlinder wordt weldra eene afschuwelijke rups. In den echt krijgt de engel soms drakenvleugels, slangentanden en kattenpooten, en de lammerennaturen veranderen soms in wolven en in gruwzame tijgers, die hun eigen nest niet ontzien. Die verandering geschiedt echter niet in vier en twintig uren, maar behoeft soms langen tijd. Zij komt echter, en dikwijls veel spoediger dan men het gelooven kan. Wat namelijk diep bij den mensch verborgen ligt, dat brengt de echt gaarne aan het licht. Wee hem, die zich vergist heeft in de keuze!

En al wordt het ook niet zoo slim, dan is er toch nog iets anders niet te overzien. Al te veel is ongezond, ook in het huwelijk. Bedachtzame lieden schudden het hoofd over de buitengewone teederheid der jonge echtelingen. En wie de twijfelenden uitlachten, die vermaanden zij tot geduld, daar de iutkomst het, volgens hun zeggen, leeren zou.

En de uitkomst heeft het geleerd, en wel het allereerst bij Frederik. Het duurde namelijk niet lang, of het begon hem in huis wel wat eentoonig voor te komen, en ging hij soms alleen naar het veld, welks arbeid hij in den beginne met den grootsten ijver verrigtte. Hij had zich door dien ijver een goed oog bij de schoonouders verworven. Eindelijk meende hij, om altijd en altijd bij de arbeiders te zijn, was toch ook zoo volstrekt niet noodig, en als hij eens eene poos van zijne vrouw verwijderd bleef, kon toch ook zooveel niet schaden. Al te groote ijver brengt in den regel walging, de mensch mag doen wat hij wil. En de bezigheden gingen toch hunnen gang, dacht hij, wanneer hij bij de vrouw te huis was; en de vrouw kwam toch ook met haar werk gereed, wanneer hij buiten de arbeiders naging. Somwijlen was hij ook niet zoo rijk als hij gedacht had, en hij meende, dat hij zich met zijn geld eene vreugde mogt bereiden; zijne vrouw, de goede Maria, gunde het hem toch van harte. En als of het zoo wezen moest, de schoonouders stierven beiden kort na elkander, in het vaste geloof aan het geluk hunner kinderen, wie zij hunnen zegen nalieten, zoowel den tijdelijken als den geestelijken. De smart over den dood harer ouders was voor Maria te ligter, daar de liefde van haren man, die zij als onverwelkelijk droomde, nog in vollen bloei was.

Nu heer, alleen heer en meester, in huis, keerden de verzoekende gedachten bij Frederik met nieuwe kracht terug en vonden te gemakkelijker ingang, daar hij thans de aanmerkingen zijner schoonouders niet meer te vreezen had. En zoo is hij dan somtijds met de spade op den schouder, die de boer, even als de soldaat zijn geweer, steeds bij zich pleegt te dragen, in plaats van naar het veld, naar de herberg gegaan, en heeft een uurtje bij het glas doorgebragt. Daar zat hij soms met andere drinkebroers, die meer van het glas dan van den arbeid hieden, die op de werkdagen, in plaats van naar het veld, of van het veld naar hun eigen huis, naar de herberg gingen. Bij hem is het niet goed, want uit loffelijke gewoonten komen zij daar niet. Zij schuwen het zweet bij den arbeid, of wisschen dit op eene verkeerde plaats af. De eigene huisvrouw zal den man het zweet van het voorhoofd wisschen, en niet de waard, die dat niet goed kan doen. De huiselijke liefde zal den man den drank der verkwikking toereiken, niet de vrouw van den herbergier, die daartoe zoo weinig geschiktheid heeft als de duivel tot zegenen. Maar Frederik is de herberg binnengetreden, alleen om zich even te verpoozen, en wel in den beginne slechts nu en dan zoo eens over dag; later ook des avonds eens een enkele maal en altijd vaker, alsof een booze geest er hem heengetrokken heeft. Hoe mag dat toegegaan zijn? vraagt misschien deze of gene. Wij willen het aantoonen.

Vóór alle zaken was Frederik voor den waard een aangenamen gast, die dan ook met buitengewone vriendelijkheid ontvangen werd. Wanneer Frederik zich slechts liet zien, bleef alles staan en leggen, en werd hij opgewacht, als was hij de eenige gast des huizes. Het was een opmerken en bezig-zijn, een vragen en informeren, als goldt het eenen vorst. En wat Frederik zeide, dat was waarheid; en wat hij loofde, dat werd geprezen; en wat hij slecht vond, dat werd vervloekt; en als hij ongelijk had, dan had hij toch gelijk, namelijk bij den waard, die ontzettend veel van hem hield. Van hem? — neen van zijn geld! En de andere gasten deden ook zoo beleefd met hem, zoo als hij het vroeger nimmer had ondervonden en de lustigsten waren zijne gewilligste dienaren. Zelfs de grootste boeren schaarden zich bij hem, en roemden hem, zoodat het bloed tamelijk bij hem begon te stijgen.

Nu had Frederik, die toch anders zoo dom niet was — hoe

had hij anders Maria gekregen? — moeten weten, dat het spreekwoord: „als de vos de passie preekt, boer! pas op je ganzen!" ook voor hem van toepassing was, en dat iedere herbergs-vriendelijkheid moet betaald worden; maar al had hij het geweten, nu was hij het zeker vergeten. Het ging hem als vele lieden, die, zoolang zij arm zijn, eene goede dosis voorzigtigheid bezitten, maar zoodra zij slechts een weinig boven hunnen vroegeren stand geraken, hun oud verstand met hunne sobere kleederen schijnen af te leggen, of het werkelijk doen en nu meenen, met den fijneren rok ook een ander verstand te moeten aannemen. Gelijk het geld in den zak meerder geworden is, zoo spreken zij op eenen hoogeren toon en worden eindelijk zoo wijs, dat Salomo bij hen ter school kan gaan, steken den neus immer meer in den wind en zien de dingen rondom zich geheel anders, dan andere, gemeene lieden. Wat vroeger wijs geweest is, is nu dom, en wat vroeger dom heette, heet nu verstandig; wat geheel de wereld geldt, geldt hen niet meer, en wat alle menschen schade berokkent, hindert hun in het geheel niet, door.... hun groot verstand. — Het is een hoogst akelig ding, dit *geldverstand*, geachte lezer! ook al buigen nog zooveel menschen daarvoor ter aarde. Inderdaad, de hoogmoed is toch de grootste goochelaar, die niet alleen vreemde lieden de oogen verblindt, maar ook den man zelf met zijne narrenstreken tot den ergsten gek maakt, juist als deze meent, eens regt verstandig te zijn. In die *beuzeling* komt de mensch nimmer tot een helder inzigt, alleen, omdat hij het gewone verstand vergeet, en den duivel niet merken wil, wanneer deze hem bij één haar pakt. Gelijk gezegd is, al de opmerkzaamheid en vriendelijkheid van waard en gasten heeft Frederik bijzonder gevleid, en toen eerst heeft hij, het arme wicht, gevoeld, dat de fortuin hem tot een man gemaakt had. Aan zulk een dun draadje kan de duivel een mensch leiden!

Maar zijn de vriendelijke gezigten van den herbergier en de andere gasten ook soms nog vriendelijker geweest, dan het gelaat zijner vrouw, de goede Maria? Hebben de nieuwe vrienden aan Frederik nog een beter hart getoond, dan de lieve vrouw? Of is Frederik welligt in den grond toch een uitgemaakte ellendeling, die geen goed hart in zich omdraagt? Dat laatste niet geheel. Frederik is een mensch zoo als vele anderen, die zich een wonder van deugdzaamheid denken, zoo

lang zij niet in verzoeking komen. Dat eerste gelooft Frederik evenwel zelf niet. Maar de vriendelijke, hartelijke liefde zijner vrouw heeft hij nu eenmaal reeds zoo lang gehad en kan haar voor altijd hebben. De vrouw was hem reeds tot eene gewoonte geworden: Wat hem daarbuiten geboden werd, had den glans der nieuwheid en streelde hem op eene bijzondere wijze. Voor zijne vrouw kan hij zich toch niet verheffen, en ook niet op zijnen rijkdom roemen, zoo als daar ginds? *En waar de hoogmoed, indien hij eens is ontwaakt, voedsel vindt, daarheen trekt hij den mensch.* Bovendien, wat heeft Maria van de handeling van haren echtgenoot gezegd? Heeft zij een treurig gezigt gezet, gebromd, gescholden? Geenszins. In den beginne heeft zij in het geheel niets gezegd, daar zij het niet voor mogelijk hield, dat Frederik haar minder kon liefhebben, dan zij hem, en derhalve geloofde: alles zou wel met maat geschieden. Zij heeft het geld niet nagezien en hem zelfs niet teruggehouden als hij des avonds, in plaats van bij haar te rusten, naar de herberg ging. En als hij terugkwam, bejegende zij hem steeds vriendelijk en vol liefde, geen bitter woord kwam over hare lippen. Eerst, toen Frederik elken dag bij den waard begon te komen, toen hij de vrolijke genoten opzocht, moest de arme Maria merken, dat in dezelfde mate, waarmede hij zich bij anderen aansloot, zijn hart jegens haar koeler werd, en eene onuitsprekelijke treurigheid maakte zich van haar meester. En zij kon haar leed, mogt zij het al aan de wereld niet openbaren, voor haren echtgenoot niet verborgen houden; menige bange zucht steeg uit hare borst. Hij verschrikte daarvan wel, maar bekeerde zich niet, en als zij hem met vriendelijke wenken op deze of gene onordelijkheid opmerkzaam maakte, dan had hij wel goede voornemens, maar die hielden niet vele dagen stand. *Het booze heeft eene ontwapenende kracht; wie het niet in den aanvang dapper wederstaat, moet zich daaraan onderwerpen.*

III.

Wij stappen eenige maanden in ons verhaal over. Alles is bij het oude gebleven: Frederik heeft zijn ongebonden leven voortgezet en Maria heeft haar leed alleen geleden en het verdriet heeft den blos van hare kaken geroofd. De laatste dag des jaars is aangebroken en later dan gewoonlijk bleef Frederik uit.

In zijne woning lag bereids alles in eenen diepen slaap, buiten de vrouw des huizes, die nog eenzaam in hare kamer zat en biddend de terugkomst van haren man verwachtte. Zij dacht na over den verloopen jaarkring en de smart maakte zich van haar meester, als zij eene vergelijking waagde tusschen den eersten dag van het jaar en den jongst voorbijgeganen. Wel was haar toestand op den 1 Januarij niet geheel benijdenswaardig, maar er braken toen toch nog oogenblikken aan, waarin zij haar leed kon vergeten. Wel gaf Frederik zich toen reeds aan een ongebonden leven over, maar het gebeurde toch nog wel, dat hij des avonds eens te huis bleef. En thans, — geene enkele minuut van vrolijkheid zag zij meer aanlichten, — geen avond, dat zij haar echtgenoot in zijne woning zag....

Eindelijk kwam hij, maar in welk een toestand? Neen, zoo had de arme Maria hem nog nimmer gezien; zoo zou een huisvader zich ook nimmer voor de zijnen laten zien. In hooge mate beschonken, de kleeding in de grootste wanorde, verwilderd door het spel, rolde hij met een wilden vloek in het huis. Bij den aanblik zijner vrouw beproefde hij instinktmatig zich overeind te houden, maar zijne woeste oogen dwaalden rond, — met de handen vatte hij alle voorwerpen aan, die onder zijn bereik waren, — een vuil en vies vocht kwam over zijne gezwollene lippen, en naauwelijks gelukte het aan de goede Maria, om hem met zijne kleederen te bed te leggen.

Zoo eindigde voor haar het jaar. Weenend zat zij aan zijne zijde en geen slaap sloot hare oogleden. En toen Frederik den anderen morgen ontwaakte, verward om zich heenzag en den avond van gisteren in zijne gedachten terugriep, was het weder de goede Maria, die met betraande oogen voor het bed knielde en in de vriendelijkste woorden haren echtgenoot bezwoer, met den aanvang van den nieuwen tijdkring, het oude leven vaarwel te zeggen, zijnen pligt te gedenken, en de rampzalige makkers te vermijden, die hem ongelukkig zouden maken. En wat haar liefhebbend hart haar vergaf, dat stelde zij hem voor, alleen aan hem en zijn lot denkende, zonder dat een woord over hare eigene ellende gesproken werd; — ter naauwernood, dat zij hare liefde aanhaalde. Frederik echter, die wel hoofd- en maag-, maar weinig hartepijn gevoelde, zag strak voor zich neder. Was het schaamte of was het trots?

Hij had geen woord voor zijne goede vrouw. Ook toen hij

was opgestaan, en Maria hem voor het oog der huisgenooten bejegende, als ware er niets voorgevallen, beloonde hij hare behandeling niet eens met een' vriendelijken blik. Het scheen, alsof die steeds gelijkblijvende vriendelijkheid, die onverdrotene liefde, hem onder dergelijke omstandigheden het meeste ergerde en slimmer werkte, dan de bitterste verwijten. In zich zelven bleef hij voortbrommen; op al hare vragen antwoordde hij niet en zat aan het ontbijt als een kwade jongen. Ja, hij had wel gewenscht, dat Maria met hem in den poel der zonde was afgedaald, een toornig gelaat getoond, hem niet geacht, of hem uitgescholden had. Dan had hij een voorwendsel tot weerstand gehad en barsch, ja regt barsch wilde hij gaarne zijn, even als alle ellendigen die zich in de magt van den booze bevinden en hunne zedelijke ellende met onbeschaamdheid trachten te bedekken. Maria was intusschen lief en goed gebleven, doch ook stil en ernstig, niettegenstaande zij onuitsprekelijk veel leed, en voor de huisgenooten had zij niets laten merken; want Frederik was toch eenmaal haar echtgenoot, ook in zijne ellende; voor het oog van God had zij hem trouw gezworen en zij beminde hem nog met de liefde eener christelijke echtgenoot, al mogt hij deze liefde ook niet waardig schijnen.

Ik weet niet, of de zachte en teedere woorden der goede Maria op dien 1 Januarij haren Frederik werkelijk uit de herberg hebben gehouden, maar dat weet ik, — al heeft hij ook op dien dag aan de stem der ware liefde gehoor gegeven en zijne goede voornemens gehouden, — dat het niet lang heeft geduurd, of Frederik ging nog verder, dan tot hiertoe. Soms was hij geheele nachten in gezelschap van zijne drinkebroers en werd een liederlijk mensch, die zijns gelijken in den omtrek niet vond.

Onder de boeren van het dorp bevond er zich namelijk een, die zich beroemde, de eerste te zijn in drank en spel; met hem had Frederik zamen gespannen, of liever, hij ging bij dezen ter school. Daarbij hadden zich nog een paar schuimloopers aangesloten, die alles met zich lieten doen, wat men verlangde, Frederik met allerlei vleijerijen overlaadden en alzoo medeteerden van hetgeen Maria's echtgenoot als leergeld betaalde. Somwijlen, wanneer zij hem in het spel openbaar bedrogen, werd hij wel eens boos, deelde dan hier en daar oorvijgen uit, maar men kende zijne ijdelheid, en had hem weldra weder in eene goede luim.

Hoe meer Frederik zich in de herberg bevond, gingen zijne eigene zaken natuurlijk meer den kreeftengang. De velden werden veronachtzaamd; de knechts en meiden zonder opzigt, werden lui en bedrogen hem bij iedere gelegenheid. Naauwelijks kon Maria met al hare zorg, het immer dieper zinkende huishouden voor geheel verval bewaren; want Frederik gaf geen acht op zijne zaken, dan alleen om meer geld te verkrijgen voor zijne slemppartijen en de ongelukkige speelzucht. Het was niets ongewoons meer, dat hij soms den geheelen dag niet te huis kwam, soms den geheelen nacht doorspeelde en eerst bij het aanbreken van den morgen in geestelijk verstompten toestand zijne woning binnentrad, en dan tot op den middag sliep. Kwam hij dan met een berooid hoofd onder de werklieden, dan werd hij norsch, ruw, grof; schimpte en maakte aanmerkingen op iedere kleinigheid en dwaalde vervolgens door woud en veld tot hij eene afgezonderde herberg bereikte, waar hij van zijne vermoeijenissen uitrustte. Voor de ontvangen beschimpingen stelden zich zijne arbeiders aan zijn goed of aan den arbeid schadeloos. Dat is namelijk dienstbodenaard, dat zij de onregtvaardigheden der meesters, die zij te verduren hebben, aan het goed of den arbeid laten gelden. Harde en onregtvaardige meesters hebben zelden trouwe dienstboden. De zwakke Maria, niet in staat om eene uitgebreide zaak alleen te drijven, had ook geene kracht of geschiktheid, om dit tegen te gaan. En Frederik was ook, als zag hij den afgrond niet, waar langs hij wandelde. Zijne zinnen en zijn verstand wendden zich van alles langzamerhand af; hij werd doof en onverschillig, zoo niet barsch en onbeschaamd bij iedere vermaning, bij iederen goeden raad, die hem door anderen gegeven werd, al kwam zij ook van de welwillendste zijde. Des te inniger en trouwer sloot hij zich evenwel bij zijne drinkebroers aan, die zich openlijk beroemden, hem en zijne hoeve te willen *verzuipen*, terwijl hij zich immer roekeloozer aan zijne neigingen overgaf. Zijne hartstogten geleken eenen waterval, die alles wat zich in zijn bereik bevindt, in altijd engeren en engeren kring, en altijd snellere bewegingen brengt, totdat hij het reddeloos in de diepte slingert. Dewijl de man de eigenlijke bron des levens en der welvaart van het huis is, zullen de hartstogten, wanneer slechts eene begint te woeden, en deze meester wordt, het eerst den man zelf in hunne dolle vaart medesleepen, zijne krachten ver-

teeren, zijne inzigten verduisteren en verwarren en zijnen waren, regten moed, met zijn zedelijk overwigt breken. Zoodra dan de man wankelt of valt, wankelt het geheele huishouden, wordt uit zijne voegen gezet, en alles en ieder, wat of wie daarmede in betrekking staat, wordt, als door een geheimzinnigen arm, aangegrepen en immer meer en erger in het verderf gesleept, tot eindelijk het geheele huis met den vallenden man ineenstort. De vrouw, al ware het de beste, kan zulk een onheil lang verhoeden, maar het toch niet geheel weren.

Zoo ook wankelde en zonk Frederiks huishouden immer meer en meer. De glans zijner woning verbleekte; het schoone, heerlijke goed, eens het beste van de geheele streek, was in verschrikkelijke wanorde; reeds kleefden er schulden op sommige gedeelten en de listige schurken omringden den zinneloozen Frederik, die dat alles niet zag, of zien wilde, die aan niets geloofde, dan aan zijnen hartstogt alleen, en vervoerd door de drogredenen zijner eigene dwaasheid, blindelings zijn verderf tegensnelde. O, in den hoogmoed ligt een regt gruwzamen hoon verborgen. Zijne kern is eene giftige adder, die haren buit in dollen waanzin ten gronde rigt.

En wat heeft de goede Maria bij dien stand van zaken aangevangen? Is haar het geduld niet uitgeput, de zachtmoedigheid niet ontnomen geworden? Heeft zij Frederik, wien zij toch eigenlijk tot man gemaakt had, niet de deur gewezen, met verwijten en schimpredenen bejegend, of ten minste, den schijnbaar zoo regtvaardigen toorn in eindeloos klagen en zuchten bij de dienstboden of de buren, waar men haar gewis een luisterend oor geboden had, lucht gegeven? In het kort, heeft zij geene van al de fijne en grove kunstgrepen, die zoovele vrouwen meesterlijk weten te handhaven, wanneer het geldt, om den man weder naar haren wil te brengen, of te kwellen, beproefd en aangewend? Neen, niets van dat alles, lieve lezer. De vrouw had wel in den aanvang en het meest, wanneer Frederik zijne goede oogenblikken had en berouw toonde, in alle liefde en vriendelijkheid tot het goede vermaand, en dit ook, daar het niet helpen wilde, twee-, driemaal herhaald, maar toen *geswegen*. Wel had zij in de kerk op hare eenzame plaats het betraande aangezigt op het boek laten zinken en dan met warmte gebeden, gebeden voor haren ongelukkigen man, maar wanneer zij opblikte, was haar gelaat weder rustig. Soms zat zij des

avonds laat nog bij de wieg van haren zuigeling, als alles in huis reeds lang sliep en wachtte den terugkeer van haren echtgenoot onder gebed en tranen af, terwijl het harte hevig klopte. Nimmer zou zij gewild hebben, dat een der dienstboden den meester afwachtte, — nimmer zou zij haren man, door hare schuld voor eenig mensch in de wereld hebben ten toon gesteld. Maar, wanneer hij kwam, stil en norsch, of in dollen onmannelijken jubel, dan was zij de vriendelijke rust zelve en aan de vrouwelijke onverwinbare liefde liet zij het hem nooit ontbreken. Wel had zij soms haar arm en bezwaard hoofd onder zuchten en tranen, aan de borst van haren man gelegd, als hij den roes uitsliep, alsof zij hem in den slaap het harte nog warm wilde maken; maar wanneer hij ontwaakte, dan zorgde de opregtste, zachtste liefde weder voor al zijne regtmatige behoeften. Met scheldwoorden heeft zij het hart niet harder gemaakt; met onnutte predikatiën den verstokte nog niet meer verstokt; met toorn de barschheid niet gevoed, en met onttrekking harer echtelijke liefde het verkoelende hart van den man niet geheel koud gemaakt. Zij zag het ongeluk van haren echtgenoot in, en haar eigen niet minder; doch Frederik was en bleef haren man, die zij eerde ook nog in het ongeluk. Waarlijk, Maria was eene ware, christelijke vrouw, die hare huwelijkspligten kende en betrachtte.

Frederik, een slaaf zijner driften, een gewillig trawant zijner slechte makkers, had vroeger meermalen, wanneer hij zijne vrouw aanzag, bij zich zelf besloten, op den goeden weg terug te keeren. Ook meende hij niet, dat hij zijne vrouw minder lief had, dan voorheen, en bij plotselinge opwellingen speelde hij weder den liefdevollen echtgenoot. De hoopvolle straal der vreugde op het gelaat zijner vrouw scheen dan voor hem alles te zijn. Zoodra zich evenwel de gelegenheid weder opdeed, dan waren alle goede voornemens als vlietend water verdwenen en zijne ijdelheid behaalde de zege over de betere neigingen zijns harten. Langzamerhand werden deze zwakker en zwakker, hoe meer de roes zijner ijdelheid zijne gedachten verzwolg. Hij schepte dan slechts behagen in de herberg, waar hij een hoogen dunk van zich zelven koesterde. De nabijheid zijner vrouw werd hem eene kwelling; want juist bij haar, bij hare ware zielegrootheid, moest hij zijne erbarmelijkheid gevoelen. Haar onuitputtelijk geduld, hare onverwonnen liefde. die het wachten

niet moede werd, was hem onverdragelijk. Het evenbeeld der goddelijke liefde, was de vrouw voor hem, en hij ontweek haar, waar hij kon. Wanneer de mensch eens de liefde begint te ontwijken, wanneer hij hare magt niet verdragen kan, wanneer hij schuw zich voor haar verbergt, komt het verderf over zijn hoofd. Dan wordt het ongeluk kwaad en het medelijden toorn.

Zoo was het ook met Frederik. Hoewel de waard hem vleide en streelde, — hoewel men in de kroeg alle zijne wenschen voorkwam, — hoewel de gemeenste bezoeker hem aanhing en hem eerde en bewierookte als „een besten kerel, wien de rijkdom niet trotsch maakte, maar die daarvan des levens vreugde genoot" zag hij toch, dat de brave lieden zich meer en meer terugtrokken. Frederik redeneerde daarover echter geheel anders en meende alles te zijn, wanneer hij onder zijne genoten de eerste persoon was, meer dan zij kon drinken en bij het spel aan zijne zucht kon bot vieren. Dit ging zoover, dat hij soms dagen achtereen van de eene kroeg in de andere slenterde, tot hij uit de laatste en gemeenste den terugweg naar het, hem vreemd gewordene eigene huis zocht. Ja, hij rekende het onder zijne heldenstukken, wanneer hij volle vier en twintig uren op eene plaats kon blijven zitten en al zijne drinkgenooten het hoofd bieden. Middenwijl liet hij God en zijne arme vrouw voor alle andere dingen zorgen en wilde aan beiden niet eens herinnerd worden. Zoo gaat het, wanneer de mensch zich aan het kwade overgeeft en de eerste goede vermaningen in den wind slaat. Zoo gaat het wanneer men den hoogmoed laat heerschen en te wijs wordt, om gewoon menschenverstand te raadplegen.

IV.

Jaren lang heeft het woeste leven van Frederik aangehouden, niet alleen tot maatloozen jammer zijner goede vrouw, tot ruïnering zijner familie, maar ook tot schande van den jongen echtgenoot. Frederik werd van niemand meer benijd, Maria door niemand meer geroemd en geprezen, maar wel van alle redelijke menschen beklaagd. Het medelijden, dat vreemde lieden haar toonden, wondde haar hart in het geheim nog meer, daar juist hij geen medelijden met haar had, dien haar hart zoo innig aanhing. Want geene liefde des menschen

troost en verheugt, dan alleen die, waarin de mensch zijn eigen ik geofferd heeft, en wanneer deze zijnen pligt verzaakt, kan elke andere slechts het verlies te meer doen gevoelen. Zoo is het bij edele naturen. Maria, die de troost der menschen weinig zocht, had zich met een te voller gemoed tot God gewend. Van hem bad zij dagelijks om kracht, ten einde getrouwer haren pligt te doen. Wat verder gebeuren zou, liet zij, ofschoon met een beangstigd hart aan de Voorzienigheid over; gebeden heeft zij, geduld en gezwegen daarbij. Voorwaar, zij heeft de regte godsdienst beoefend, want dit leert de mensch op andere wegen niet. Vrouwen, die geene regte godsdienst hebben, kunnen ook niet zwijgen, niet geduldig zijn. Waarschijnlijk is het ook zoo bij mannen.

Hoe meer Maria zich evenwel aan God overgaf, hoe ijveriger zij in de kerk bad en zich in Gods genade sterkte, — hoe verder Frederik zich verwijderde van zijne vrouw, van God en van het gebod. Natuurlijk, voor eenen slechten man is eene goede vrouw eene grootere plaag, dan eene slechte, en wie niet deugt, gaat instinktmatig God, het gebed en de kerk uit den weg. Frederik zat niet meer naast zijne vrouw in het godsgebouw, o neen! *wanneer* hij in de kerk kwam, dan drukte hij zich in de nabijheid der deur in eenen hoek, loerde schuw om zich heen, of knoopte met een ander een gesprek aan, om zijn mishagen en zijne onrust te verbergen, tot hij zich gemakkelijk kon verwijderen, om des te aandachtiger bij den waard te zitten.

De „liederlijke Frederik," zoo als hij in den geheelen omtrek heette, had men reeds den dag kunnen noemen, dat zijne laatste have verkocht zoude worden, want hij had zich reeds met de joden verbonden en hij handelde en schacherde in de kroeg.

Arme Maria, met uw arm kind, hoe zal het u dan gaan?

. . . . . .

. . . . . .

Het is weder oudejaarsavond.

Bij Jan Snaps, zooals de dorpsbewoners eenen waard noemden, die algemeen bekend stond, dat het liederlijkste volk bij hem het laatst bleef, zaten vier gasten om eene smerige tafel, waarop verscheidene glazen met sterke dranken onder de overblijfsels van allerlei spijzen stonden. Hier en daar lag een kaartenblad, terwijl de geheele tafel als met asch bestrooid was.

De tochtige wind, die door de slecht geslotene vensters der kamer op meerdere plaatsen doordrong, schudde de aan den zolder hangende olielamp nu naar deze, dan naar gene zijde en de vlam geleek een klein wit dwaallicht, dat op en neder door een moeras danste. De vier gasten zaten op houten stoelen tegenover elkander. Twee van hen hebben hoogroode, door drank en spel verhitte aangezigten en wild door elkander hangende haren en blazen den rook hunner pijpen met groote wolken in de lucht, zoodat het donkere vertrek met zijne nevelachtige verlichting nog duisterder schijnt.

Wie het gezelschap kent, zal in het eene gelaat, gemakkelijk dat van Bart Heinse wedervinden, die sedert jaren Frederik omgeeft als de maan de aarde. Hij is de eigenlijke meester in het vak, die eenen zoo waardigen scholier gevormd heeft. Over het andere gezigt zal hij zich verwonderen, het hier, bij deze gelegenheid te vinden. Het behoort aan den dikken Thomas, een sterke boer, die wel somtijds in de herberg komt, maar toch nimmer onder de eigenlijke kroegloopers blijft zitten. De derde heeft het achterhoofd slaperig op den stoel geworpen, de beenen ver voor zich heengestrekt, de handen in elkander geslagen en men kan zien, dat hij naar rust verlangt. Dat is Harmen Peters, een liederlijke knaap, die slechts deze deugd bezit, dat hij geene vrouw of kinderen ruïneert, maar eerlijk medewerkt aan het verderf der wereld. De vierde eindelijk (en dit is Frederik zelf) heeft den stoel tegen den wand geschoven, de beenen op de nabijstaande bank liggen en laat de armen achteloos nederhangen. Van zijne gelaatstrekken is niets te herkennen, dan dat hij met eene onverschillige kalmte, die aan stompzinnigheid grenst, de kamer rond ziet. Hij slaapt niet, neen hij is geheel wakker, maar zijn innerlijk waken is een donkere blik in eene bedorvene menschenziel, welke blik soms ook door de meest liederlijke geworpen wordt. De waard is achter de toonbank of liever (want naam van toonbank mag zij niet dragen) achter eene andere tafel voor de drankkast, werkelijk in slaap gevallen. Sedert eenigen tijd nemen allen een somber stilzwijgen in acht, dat alleen wordt afgebroken door het eentoonige tik-tak der oude klok, wier wijzer aantoont, dat het jaar bijna zijnen loop heeft volbragt, en weldra de hand zal reiken aan een jongeren broeder, om deze het aanzijn te schenken en zelve in de eeuwigheid te worden opgelost.

Hoort, daar doet de nachtwaker zijne ronde en verkoudigt er zijn „twaalf heit de klok!" dat het jaar is heengegaan en eens voor den troon van Hem, die van eeuwigheid tot eeuwigheid dezelfde blijft, zal worden wedergevonden. Dan zal het *tegen* deze getuigen, of *voor* gene spreken en wee hem, die onder de eersten behoort. De vier gasten denken daaraan echter niet, allerminst Harmen Peters, die zonder zich in het minst te verroeren, het zwijgen afbreekt, met de volgende woorden:

„Nu, hoe is het? mij dunkt, het wordt tijd om naar aan huis gaan te denken en het rondhokken voor heden te staken. Laat ons nu eerst wat gaan rusten en dan maar weer frisch aan den gang. Jongens! ik wensch u een vrolijk nieuwjaar! Ik wordt nu koud in dit togtige gat."

„Wij beiden hebben nog geen slaap!" antwoordde Bart Heinse, „wij hebben alzoo nog geen haast en zullen dus het nieuwe jaar nog eens vrolijk inzetten. Ik voor mij rook ten minste mijne pijp uit: de koelte doet mij goed. Maar gij, Frederik! wilt gij ook naar huis, dan zullen wij dadelijk gaan?"

„Ja, voor Frederik is het waarachtig tijd;" wierp de eerste in, zonder het antwoord van dezen af te wachten. „Hij zit nu reeds drie dagen hier, en heeft in dien tijd noch zijn bed, noch zijne vrouw, noch zijn kind gezien. Mij plagen Goddank! geene vrouw of kinderen, maar ik wil toch wel eens uitslapen."

„Gij zijt een regte slaapmuts, gij," antwoordde Frederik met eene heesche stem," loopt alle pretjes na, en kunt nergens tegen." En Frederik rigtte zich overeind. „Zie, op den derden dag heb ik nog niet zooveel slaap als op den tweeden en verlang nog niet naar bed. Laat ons liever een lied zingen!" riep hij uit, terwijl hij de beenen van de bank liet vallen en een straatdeuntje aanhief. Zijne stem geleek naar het krassen eener raaf.

„Nu, uw zingen beduidt ook niet veel," viel de dikke Thomas met een ernstig gelaat in. „Met uw gezang verdient gij gewis geen cent, al zoudt gij ook met moordgeschiedenissen rondtrekken."

„Wat scheelt mij mijne stem!" riep Frederik; „mijne keel is toch een goede trechter;" en hij nam het half gevulde glas en stortte den drank, als een echte zuiper klokkend in de keel. „Laat ons nog een spelletje maken!" ver-

volgde hij, terwijl hij zijnen stoel aan de tafel schoof.

„Neen, wij zullen ophouden;" zeide Thomas met vaste stem; „maar, zeg eens, Frederik! zijt gij nu werkelijk sedert drie dagen niet te huis geweest?" vraagde hij met schijnbaar goedwillige uitdrukking.

„Ik hou het nog langer uit," riep deze met gemaakten trots; „wanneer gij wilt, speel ik met u tot morgen ochtend."

„Maar, wat zal uwe vrouw zeggen," voer Thomas voort, wanneer gij te huis komt?"

„Ja, waarachtig!" viel Harmen Peters in, „de strafpredikatie zou ik niet graag ontvangen." En hij rigtte zich overeind en zag Frederik spottend aan. „Zij zal u de les oplezen, Frederikje!"

„Mijne vrouw!" riep Frederik, zoo lustig als hij maar kon. „Ha, ha! mijne vrouw? mij de les oplezen? eene strafpredikatie houden? Dan kent gij haar nog niet. Ik heb mijne vrouw van den beginne af zoo gewend, dat zij niets tegen haren man waagt te zeggen. — De vrouwen moeten zwijgen," voer hij na eene pauze voort, „want de mannen zijn baas."

„Nu, dat maakt gij ons ook niet wijs, dat uwe vrouw altijd zwijgt, en nu wel in het geheel niet," stotterde Bart Heinse. „Uwe vrouw, zal ook weten, waar zij de tong heeft, en wanneer zij al geen straatrumoer maakt, zal zij in huis den mond te minder toehouden."

„Ik zeg u, Bart! ik ben baas in huis, en mijne vrouw zwijgt; zoo heb ik haar gewend. Zij mag nooit geen zuur gezigt zetten en moet mijnen wil doen, wat ik ook moge bevelen."

De dikke Thomas wiegde zich op zijnen stoel vol ongeduld heen en weder.

„Maak dat kleine kinderen wijs," vervolgde de liederlijke kerel verder. „Gij zult u intusschen wel wachten om andere lieden in uw huis te laten, om zij het wonderdier uwer zwijgende vrouw te zien, wanneer gij op den derden dag te huis komt."

„Wat wilt gij allen er onder verwedden," viel Frederik triomferend in, „wanneer wij nu naar mijn huis gaan en mijne vrouw mij zelve de deur open doet en zoo vriendelijk is, alsof ik pas was uitgegaan? Wie courage heeft, met dien

wed ik om een rijksdaalder, dat zij ons dadelijk zonder tegenspraak, ieder een spekpannekoek bakt, als ik er maar met een enkel woord van gewaag."

Of het Frederik ernst of scherts was, — allen, behalve Thomas, sprongen op, en loochenden de mogelijkheid daarvan en wedden om een rijksdaalder, dat hij de onwaarheid zeide. Frederik hield zijn woord en moest dit gestand doen; te meer, toen ook Thomas, na eenige bezinning de weddenschap aanging. En zoo besloot men dan, dadelijk op te staan en naar Frederiks woning te gaan, om het „wonderdier" eener vrouwelijke zachtmoedigheid te zien, of anders, Frederik eens duchtig te bespotten. De vier mannen begaven zich alzoo in den duisteren kouden nacht naar buiten. Frederik ging voorop, de anderen volgden; Thomas kwam achteraan. Het was hun eerste togt in het nieuwejaar; maar welk eene? Allen zwegen en hadden daartoe ook reden genoeg. . . . . .

. . . . . .

Wat moet er wel in de ziel omgaan van den man, die op eene misdaad, op eenen roof, eene schending van een heiligdom of wel op eenen moord uitgaat? Wie nog niet tot rijpheid in het booze is gekomen, zoodat hij dit met wellust volbrengt, of met die koude gevoellooze rust, die eene satansnatuur openbaart, dien moeten toch nog immer zonderlinge gedachten en beelden door de ziel trekken, wanneer hij in den donkeren nacht, terwijl de ware levensvreugde slaapt, den weg der zonde bewandelt. Zou dan uit zijne ziel niet de laatste straal van het evenbeeld Gods, dat haar toch onverdelgbaar is ingeprent, schieten, hoe gaarne de mensch, omspannen van de strikken van den hartstogt, deze terughouden, verblinden wil en hem in het hart lichten en den schrik op het aangezigt jagen en de vrees in zijn gebeente storten, zoodat zijne ziel verschrikt van het geluid zijner eigene schreden? En zouden zich dan niet twee geesten strijdend oprigten in zijne borst en in vreeselijken naijver het „Ja" en het „Neen" doen hooren, zoodat de strijddrager het koude zweet op het voorhoofd komt, tot dat hij „Neen!" of „Ja!" gezegd heeft, en Gods engel of de satan heer geworden is in deze ziel? Men verhaalt, dat zulke menschen op den weg zonderlinge gestalten ontmoeten, en dat hun geest soms in het verledene zweeft, of in de toekomst, alsof zij dan met den eenen voet reeds in de

eeuwigheid stonden, terwijl zich eigenaardige stemmen laten vernemen van' deze of gene zijde des wegs, die dingen in herinnering brengen, waaraan de zondaar in het geheel niet denken wil. Zulk een nachtelijke zondentogt heeft menig geheim geopenbaard, heeft somwijlen de schellen van de oogen des blinden doen vallen, of soms den slechte verstokt en den zondaar tot een kouden booswicht gemaakt.

En Frederik gaat op eene misdaad uit. Ik weet niet, hoe ik ze noemen zal. Maar dat weet ik, dat er zeldzame dingen in zijne ziel omgaan. Is het met de weddenschap van den aanvang of ernst of schets geweest, de eerste schrede buiten de deur heeft hem den mond gesloten. Hij is evenwel niet beschonken, en ook de slaap kwelt hem niet, — neen, hij is zoo wakker, als hij in lang niet was. Hij gevoelt flaauw, dat hij op het punt staat om eene misdaad te begaan; hij weet zeker, dat hij zijn huis, zijne vrouw beschimpt, dat hij iets doet, waarop hij zich niet beroemen kan. Hij wil deze gedachten en dit gevoel van zich afweren; maar hij kan niet, het misdrijf heeft hem verrast, zoodat hij geen tijd tot overleg heeft gevonden. Nu, nu staat hem Maria zoo klaar, zoo duidelijk voor oogen, als ooit, en in zulk eenen toestand, dat hij zich alle moeite geeft, haar uit zijne verbeelding te verbannen.

De weg voert het slechte gezelschap, dat als gaauwdieven daarheen sluipt, langs de kerk en het kerkhof. Zie, voor den geest van Frederik gaat de kerkdeur open, een huwelijksstoet treedt uit het heiligdom, de geheele bevolking is op de straten. „Zie den gelukkigen Frederik!" hoort hij duidelijk zeggen. „Wat is de bruid schoon!" fluistert men nevens hem. En zijn eigen huwelijksfeest staat hem voor oogen, alsof het pas gevierd werd, en warm wordt het hem, als stak de hel hem aan, terwijl de zegenbede des priesters hem weder in de ooren klinkt. Naauwelijks waagt hij het verder te gaan. Daar ziet hij — merkwaardig, hij moet zien, wat hij zoo gaarne niet zag, — over de lage kerkhofsmuur de rustplaats zijner schoonouders. Plotseling staat hij voor de oude landeigenaars, die met ernstige woorden hem de bruid tegenleiden en alle vermaningen van toen staan woord voor woord in zijn geheugen, als waren zij er met vurige letters ingeschreven. Hoe siddert hij! Hoe bonst hem het harte! Hoe haastig ijlt hij langs de straat!

Eene poos, en hij is weder in zijn gewonen tred; hij is niet ver meer van zijn huis, waar hij zijne weddenschap winnen of verliezen zal. Zijne kameraden zijn hem gevolgd, hebben natuurlijk niet gezien, wat Frederik zag, maar zij zijn toch zonderling te moede, uitgenomen de dikke Thomas, die met ernstige bedachtzaamheid achteraan komt. Hoe meer Frederik zijn huis nadert, des te meer roept hij zijnen moed te zamen om niet „zwak te schijnen" voor zijne begeleiders. Hij is weder dezelfde Frederik, die pralen wil, zoo goed hij kan.

Arme Frederik! . . . . . .

V.

In het huis van Frederik lag alles in diepe rust. Het lampje, dat in den eerste der drie verloopene nachten in de stille kamer tot aan den morgen gebrand had, was in den tweeden nacht na twaalf uren uitgebluscht geworden. In dezen nacht was het in het geheel niet aangestoken, want Maria, die uitgeput was, door waken, bidden en weenen, had bij tijds haar leger moeten zoeken, om het vermoeide ligchaam eenige rust te gunnen. Voor zij echter ging slapen, had zij lang voor hare bedstede gezeten en hare smart lucht gegeven in een vloed van tranen. Zij gevoelde zich zoo ellendig en krachteloos, dat zij aan den dood dacht. „Laat mij toch niet sterven, lieve God!" zuchtte zij, „want de arme behoeft nog zoo zeer mijne liefde! Wat zal er van hem worden, wanneer gij mij van zijne zijde neemt? En dan mijn arm kind!" . . . . . hier stokte hare stem, haar hart sprak in onuitsprekelijke verzuchtingen met haren God; — tranen waren hare woorden. „Heer! uw wil geschiede!" sprak zij eindelijk, toen zij niets meer wist te zeggen. . . . . Zij hoopte te vergeefs op de bekeering van haren echtgenoot.

Nu lag zij wakend te bed en aan een verkwikkende rust was nog niet te denken. Nevens haar sluimerde het kranke kind, want onordelijke vaders en weenende moeders hebben in den regel zieke kinderen.

Daar werd aan de huisdeur geklopt, eerst zacht, toen harder. Dat zal haar echtgenoot zijn. IJlings is de arme vrouw opgestaan, heeft licht aangestoken, een kleedingstnk aangetrokken en is naar het venster getreden, om te zien, of zij zich niet bedrogen heeft.

„Kom, Maria! maak spoedig de deur open, het is koud!" riep Frederik op half bevelenden, half verzoekenden toon.

„Zijt gij het, lieve man?" vraagde zij bekommerd. Maar in hetzelfde oogenblik zag zij vreemde gestalten in zijne nabijheid. Een onbestemde angst maakte zich van haar meester. „O, een oogenblik!" riep zij vleijend, „dan zal ik open doen." En zij begon zich haastig te kleeden, opdat zij fatsoenlijk voor de woeste gezellen verschijnen kon. Toen begaf zij zich bevend naar de deur, om haren man in te laten, terwijl zij het licht in de hand hield.

Zonder haar te groeten, beduidde Frederik tamelijk barsch, ofschoon hij zich daarbij geweld moest aandoen, dat hij een paar vrienden medebragt, die met hem wilde spreken. Maria verzocht met uitwendige rust en diep gewond harte om binnen te treden. Voorop trad Bart Heinse; Maria's aangezigt verbleekte bij het zien van hem, die het ongeluk over haar huis had gebragt. Hem volgde, als een spitsboef, Harmen Peters, wiens onbeschaamdheid, bij den aanblik der edele vrouw geheel scheen ter nedergeslagen. Maria wendde zich een weinig zijwaarts, alsof eene slang haar naderde. Toen kwam nog de dikke Thomas binnen, en het was of Maria den moed voelde herleven. Terwijl hij vriendelijk „goeden nacht!" zeide, wilde hij zich verontschuldigen over het ontijdig bezoek, toen Frederik, wien dit alles pijnlijk werd en die toch met alle geweld niet zwak wilde schijnen, zijne vrouw beval hen naar de kamer te lichten: hij zelf zou de deur wel sluiten. Maria gehoorzaamde zwijgend met de geheele liefde haars harten en met de geheele smart van haar gekrenkt eergevoel. Met de rust eens engels verzocht zij de ruwe gasten haar te volgen, zette het licht op de tafel, en legde dadelijk vuur in den haard. Toen nam zij een ander licht en ging naar den kelder om eene kruik bier te halen.

Zoolang zij aanwezig was, had niemand den moed gehad, een woord te spreken; zoodanig had de rustige, gelatene verschijning der gekwelde vrouw op hen gewerkt, en waarlijk met geen enkelen trek verraadde zij door welken jammer haar hart verscheurd werd. Eerst toen zij naar den kelder gegaan was, begon Frederik weder met zijne smalerijen, hoe hij zijne vrouw zoo goed gewend had, hoe hij heer en meester in huis was, en dergelijken onzin meer. De toon intusschen, waarop hij sprak, bewees ten duidelijkste, dat het hem met die ijdele zwetserij

geen ernst was. De drie gasten hadden zich met Frederik om de tafel gezet, en Thomas, wien geen oog en geen woord van Frederik of diens vrouw ontging, had tegenover den „meester" plaats genomen.

Toen Maria weder binnengekomen was en de volle kruik op de tafel gezet had, begon Frederik met gedwongene vrolijkheid: „Nu willen wij ons ook wat versterken! Maria, bak ons spoedig ieder een spekpannekoek: wij hebben honger. Ook komen wij niet meer zoo jong en zoo pas in het nieuwe jaar bij elkander. Maar spoedig, Maria!"

„Ik zal het dadelijk doen;" hernam Maria en reeds begaf zij zich naar de keuken, om het verlangde klaar te maken. Frederik zag triomferend rond, toen zij weg was, trots op zijne gewonnen weddenschap. Intusschen trof zijn blik slechts verblufte gezigten; alleen de dikke Thomas zag hem aan met eene vastheid, die hem verlegen maakte.

Weldra stonden de dampende koeken op de tafel.

Frederik schoof ieder een bord toe en heette zijne vrouw naast hem neder te zitten. De bierkroes ging daarbij van hand tot hand, alleen Thomas wilde niet drinken. Deze wendde nu den blik niet meer van de bleeke, lijdende vrouw en ontdekte met de vaardigheid van een open hart de onfeilbare smart harer ziel. Wie Thomas had gadegeslagen, terwijl Frederik zich tot vrolijkheid dwong, en ook de beide anderen eindelijk hunne laagheid uitkraamden, zou eene eigenaardige onrust bemerkt hebben, die van zijn hart naar zijn hoofd steeg en van zijn hoofd naar zijn hart daalde, zoodat hij somwijlen sidderde. De koeken waren nog niet verteerd, toen de ledige kruik uit de hand van Frederik in die van Maria overging, met de aanzegging, haar op nieuw te vullen. Zwijgend, maar met een gebroken hart, stond de arme vrouw op en ging naar den kelder. Thomas had, toen zij den knop der deur greep, hare blinkende tranen gezien. Nu kon hij zich niet langer bedwingen. Hij schoof zijnen stoel digter bij de tafel, legde de armen, krampachtig over elkander geslagen op deze neder en zag eene poos met fonkelende oogen Frederik aan.

Frederik was getroffen. De woorden bestierven hem op de lippen. Het was hem, alsof zijn uur geslagen had en hij voor het laatste gerigt geroepen werd.

„Nu moet ik u toch, Frederik, eens vooral zeggen," begon

Thomas, eerst met gesmoorde en toen met donderende woorden, „dat gij een der nietswaardigste ellendelingen zijt, die ik in mijn leven ontmoet heb, een kerel, die niet waardig is, dat Gods aardbodem hem draagt! Zie Frederik! dat wil ik u in uw eigen huis zeggen en verklaren en dan in eeuwigheid dit huis niet meer helpen ontheiligen."

„Ik heb u *goed* gekend, Frederik, toen gij na den dood uwer brave ouders, een arme, verlaten jongen waart, die van het medelijden leefde. Ook heb ik u later gekend: gij waart vrolijk, maar niet slecht en waart blijde, wanneer gij in daghuur uw leven kondt verslijten. Wie heeft u tot *man* gemaakt, u welvaart geschonken, u van alle zorg bevrijd? Wie heeft u eene liefde bewezen, zoo groot, dat gij haar nimmer beloonen kondet? Weet gij ook nog, kwast van een echtgenoot! wat u in het harte omging toen gij op uwen huwelijksdag u in de kerk bevond? wat gij toen met heilige eeden God beloofd hebt? En wat doet gij tegenwoordig?"

„Gij gaat niet meer met uwe vrouw door tuin en veld, ook niet meer ter kerk; maar gij ruïneert die zelfde vrouw, die u een hart geschonken heeft, zooals geen ander in honderd uren gevonden wordt. Gij verstoot eene liefde, die grooter is, dan waarop wij ons een van allen kunnen beroemen. Gij praalt daar buiten. Waarmede? Met uwe slechtheid, die eerder galg en rad verdient, dan een spekkoek; dat gij uwe voortreffelijke vrouw nacht en dag verlaat, om in de kroeg te zitten? dat gij niet alleen haar geld en goed op de gemeenste wijze doorbrengt, haar tot den bedelstaf brengt; maar daarbij ook haar hart, dat gij waarachtig niet waardig zijt, tot den dood toe kwelt, en slimmer martelt, dan wanneer gij haar een kogel door de borst jaagdet?"

„Hoor Frederik!" en Thomas stond op, zijnen stoel achteruit schuivende (Frederik verbleekte meermalen en de anderen durfden geen adem halem) „ik ben ook niet, zooals ik zijn moest, heb ook over den tijd in de herberg gezeten; maar waarom? Mijne vrouw vaart bij het geringste vergrijp met vloeken en schelden uit, en dagen lang hoor ik geen goed woord, om dezen eenigen nacht, waarin ik uwe handelwijze wilde leeren kennen. Gij echter hebt eene vrouw, die meer een engel gelijkt, dan gij een mensch, — eene vrouw, zoo als men in het gansche land geene tweede zou kunnen aanwijzen. En nadat gij drie dagen

lang deze vrouw in kommer, zorg en angst hebt laten zitten en haar meer tranen hebt afgeperst dan gij in uw leven hebt vergoten, zijt gij nog zoo gemeen en onbeschaamd, om eene weddenschap op de goedheid uwer vrouw aan te gaan en deze arme, ongelukkige vrouw midden in den nacht tot een schouwspel uwer zuipgenooten te maken, ons hierheen te lokken, opdat wij zien zouden, hoe onbeschaamd gij uw eigen huis ontwijdt, hoe gruwzaam gij de beste vrouw martelt. Moest men u hier in uw eigen huis niet kerven, dat er geen stukje huid aan u heel blijft, om u weder menschelijk gevoel in te planten? Moest men u niet als een uitzinnige buiten de menschelijke maatschappij sluiten, zich uwer schamen op wegen en straten? Gij meent een regte kerel te zijn; — gij zijt een armzalig wicht die zich door de ellendigste vleijerijen van de nietswaardigste ellendelingen om den tuin laat leiden. Wie nog een vonkje eergevoel in het lijf heeft, moet u verachten. Waarachtig, toen ik daar straks achter u in huis ging, heeft mijn bloed in mijne aderen gekookt; toen ik uwe arme vrouw naast u zag zitten, meende ik, dat het hart mij brak. Toen heb ik het voornemen opgevat, u eens goed de waarheid te zeggen en met u en uws gelijken nimmer meer gemeenschap te hebben. En nu, Frederik, heb ik de laatste schrede in uw huis gezet en zoo God wil, voor de laatste maal in uw gezelschap gezeten. Voor God moogt gij het verantwoorden, wat gij aan de uwen misdaan hebt.

„En gij beiden," voer Thomas voort, terwijl hij zich met vreeselijken ernst tot de beiden wendde, die naast hem zaten, „verlaat met mij op dezen oogenblik dit huis, en geen van u roert het geringste meer aan!"

„Daar hebt gij het zondengeld voor uwe smadelijke weddenschap!" en hij wierp eenen rijksdaalder op de tafel, „maar een slechte kerel is hij, die eenen anderen in het kwade sterkt, een verachtelijk mensch, die eene arme, onschuldige vrouw, ja een engel als deze, helpt kwellen."

„Er uit!" donderde Thomas, „opdat de ellende zich niet meer over zijne gezellen verspreidt! God moge hem genadig zijn!"

Thomas nam zijnen hoed; de beide anderen zagen hem verbluft, bevend en verschrikt aan, daar zijne oogen van toorn fonkelden en zijne woorden hen als het ware door merg en been drongen. Thomas verstond namelijk geen gekscheren en was gewoon aan zijne woorden nadruk te geven.

Frederik zat als een steenen beeld aan de tafel, had in den beginne nog wel eens gewaagd, om Thomas aan te blikken, doch later beschaamd de oogen nedergeslagen. Het bloed scheen hem in het ligchaam te stollen, want bliksemschicht op bliksemschicht, donderslag op donderslag gelijk, klonk de gloeijende waarheid hem in de ooren. Hij was als vernietigd. Ook herstelde hij zich niet, toen Thomas zijne begeleiders voor zich naar de deur dreef en hen, den een naar den anderen met krachtige vuist naar buiten schoof.

De arme Maria had de woorden van Thomas in den kelder gehoord, en dadelijk aan twist gedacht; was oogenblikkelijk naar de keuken geijld, om zoo mogelijk den vrede te herstellen. Doch toen zij vernam, waarvan eigenlijk sprake was, was zij op eenen stoel nedergezonken, had de handen voor het gezigt gedrukt, alsof zij zich voor den man schamen moest en in stilte tot God om hulpe gebeden, voor hem, die juist nu zooveel hulpe behoefde. Toen de mannen stom en zwijgend door de keuken naar de deur gingen, Thomas voorop, verhief zij zich snel, maar hare woorden werden door zuchten en tranen verstikt. Thomas bleef een oogenblik staan, als wilde hij de ongelukkige vrouw nog eenige troostwoorden toe te voegen, maar het wilde hem, in zijne ontroering, niet gelukken. Toen hij de huisdeur geopend had, vatte hij Bart Heinse bij den kraag en wierp hem naar buiten. Harmen Peters vreesde dezelfde handeling en trachtte den vertoornden voorbij te komen, die hem een fikschen schop gaf. Gelukkig raakte hij hem op eene onschadelijke plaats zoodat deze ellendeling alleen over den anderen heenrolde. Alsnu trad ook hij zwijgend naar buiten en trok zacht de deur achter zich op het slot. Op deze wijs meende hij zijne verontschuldiging het best bij Maria te maken. . . . . .

. . . . . .

Nog een uur later zat Frederik op dezelfde plaats, bleek als een lijk, bevend, als had de koude hem bevangen. Naast hem lag op hare kniën, zijne goede Maria, die hare hand met zacht geweld in de hand van haren echtgenoot gedrukt had en weende en bad. Ofschoon zij hem met de teederste namen riep, verkreeg zij geen antwoord, alleen drukte hij somwijlen hare hand, maar schuw, als vatte hij vuur aan. Eens rigtte hij het hoofd op, zag naar het geldstuk op de tafel, beefde heftig en wendde toen het gelaat af. Kort daarop scheen hij uit zijne verdooving

te ontwaken, haalde diep, diep adem, en terwijl hij de hand van Maria los liet, zakte zijn aangezigt op het hoofd zijner vrouw; hij legde den arm om hare schouders en weende, eerst weinig, allengs meer, zoodat hij geheel ontroerd en bewogen scheen te zijn. Maria omklemde de knieën van haren echtgenoot, en weende met hem: geen van beiden konden woorden vinden.

Ook nadat Maria met al de magt harer liefde, haren berouwvollen man een weinig bedaard had, hem de tranen afgedroogd, en het haar uit het aangezigt gestreken had, toen het licht genomen en met hem naar de slaapkamer gegaan was, spraken beiden nog geen woord.

De aanblik van het slapende kind kostte Frederik nieuwe smarten. Nu gevoelde hij eerst regt, dat hij *vader* was. Doch toen Maria haren man op nieuw om den hals viel en vol van zalige vreugde over den wedergevondene weende, toen had hij slechts dit eene woord: „Nooit meer! Nooit meer!" Hij drukte een langen en vurigen kus op het voorhoofd zijner vrouw en riep op nieuw: „Nooit meer! Bij God! Nooit meer!"

VI.

De nacht, die op het tooneel volgde, dat wij in de vorige afdeeling beschreven, of liever de uren, die er nog verliepen, voor de zon aan den oostertrans verrees, gingen in stilte voorbij. Geen woord werd er meer tusschen de echtgenooten gewisseld, en ook toen zij des morgens opstonden, waren beiden stil en droevig. Smartelijke vreugde maakt niet gaarne gedruisch, maar man en vrouw gevoelden eene zalige blijdschap in het gemoed, ofschoon de eerste daarbij nog schaamtevolle gedachten voedde. Intusschen was het voor hem behoefte zich te verootmoedigen voor den God zijns levens en met zijne Maria begaf hij zich ter kerke, om niet alleen het nieuwe jaar, maar ook een nieuw leven in de hulpe des Heeren te beginnen.

Was het toeval, indien wij dit voor een oogenblik aannemen, of was het werkelijk op Frederik gemunt, dat de leeraar tot tekst zijner toespraak had gekozen, de apostolische uitspraak: *het oude is voorbijgegaan, zie het is alles nieuw geworden?* Sprak de voorganger in het algemeen, of wist hij reeds, wat er met Frederik was voorgevallen, toen hij niet alleen den weg van velen

in het verloopen jaar schetste, maar tevens wees op de zondebaan, door velen tot hiertoe bewandeld? Volbragt de herder slechts zijne taak als leidsman van de leden zijner gemeente in het algemeen, of had hij deze en gene meer bijzonder en Frederik bepaald op het oog, toen hij vermaande, dat het met den *nieuwen kring* ook bij hen *nieuw* mogt worden? Wij weten het niet, maar dit kunnen wij zeggen, dat Frederik de woorden van den herder op zich toepaste en het voornemen van den verloopen nacht bevestigde: nooit meer! want het moet anders worden.

. . . . . .

. . . . . .

En heeft Frederik zijn voornemen gestand gedaan?

Ja, dat heeft hij, en wel zoo gestreng, dat hij van dienzelfden dag geen voet meer in de herberg gezet en geene kaart meer in de hand genomen heeft. De predikatie van den nieuwejaarsmorgen had hem een diepen blik in zijn vorig woest leven doen slaan en hij heeft zich toen voor het eerst daarover diep geschaamd. Zijne vrouw heeft hij ernstig om vergeving verzocht, en haar voor zijn gansche huis als zijne echtgenoot geëerd, door elke oplettendheid, die hij haar bewijzen kon, en met zijne dienstboden is hij weder manierlijk omgegaan. Daardoor is ook de zegen en het geluk wedergekeerd en het wankelende huis en de echtelijke liefde is weder inniger geworden, zoodat den ouden jammer allengs meer en meer wegvlood.

In het kort, iedereen heeft gezien, dat Frederik een ander mensch geworden is. Dat heeft groot opzien verwekt, ofschoon niemand regt wist, hoe dat gekomen is. Want Bart Heinse had wel reden om van het nachtelijk bezoek te zwijgen en Harmen Peters durfde niets te zeggen. Thomas sprak ook geen woord en zoo bleef de oorzaak van Frederiks verandering een geheim.

En toen op den volgenden Zondag Frederik weder naast zijne Maria in de kerk zat en wel in eene houding, die men niet van hem gewoon was, ofschoon zij iederen christen past, hebben de lieden meermalen eenen verholen blik op de echtgenooten geslagen. En toen de leeraar na eene zielroerende toespraak over de woorden der gelijkenis: *Ik zal opstaan en tot mijnen Vader gaan*, zijne gemeenteleden aan de avondmaalstafel noo-

digde, en Frederik en Maria stil en aandachtig den heiligen disch naderden, terwijl hen daarbij de tranen in de oogen stonden, — was de geheele gemeente zigtbaar bewogen, en de vaders en moeders hieven hunne kinderen in de hoogte, opdat zij zien zouden, hoe een zondaar boete doet. Waarlijk, *hij was verloren en wedergevonden, hij was dood geweest en weder levend geworden.* Maria werd zalig geprezen door de vrouwen van het dorp en waarachtig vereerd door alle goede mannen. Alle regtschapene lieden hebben Frederik meer lief gehad na zijne bekeering dan voorheen, toen hij nog bruidegom was. Want nu eerst toonde hij een *regte man* te zijn. . . . . .

Toen Frederik met Maria uit de kerk kwam stond de dikke Thomas buiten en wachtte hen. Geen woord heeft hij gesproken, maar hij stak zijne dikke hand aan Frederik toe, die de zijne dankbaar drukte, en Thomas heeft haar geschud, zoo als men de hand eens vriends drukt. Ook Maria heeft hare hand aan Thomas toegestoken, en op haren man gewezen, alsof zij Thomas met haren Frederik weder verzoenen wilde. Daarop voerde Thomas het echtpaar in zijn huis en at met hen en ook zijne vrouw, de driftige Elisabeth, weende van vreugde over het geluk van Maria. Van dien stond aan, werd de vriendschap gesloten tusschen mannen en vrouwen, eene ware, gezonde christelijke vriendschap, zoo als soms het gevolg is van goede handelingen. Die vriendschap is Frederik te stade gekomen in het veld en op de bouwhoeve, want Thomas was een knappe boer. En Maria heeft het Thomas vergolden, terwijl hare zachtheid ook de heftigheid van Elisabeth tot zachtmoedigheid keerde en metterdaad toonde, hoe eene goede vrouw met mannen moet omgaan.

In de huizen der beide gezinnen werden soms vrolijke familiefeesten gevierd, en men verheugde zich in het goede, dat men genoot aan den huiselijken haard, waar de kostelijkste bloemen wassen. Natuurlijk moeten deze met zorg gepleegd worden.

VII.

Maria is de gelukkigste vrouw van het dorp geworden.

. . . . . .

. . . . . .

Maar nu zal Maria zeker de hand op Frederik gelegd, en

hem geregeerd hebben naar vrouwenaard. Zij heeft hem toch overwonnen en de overwonnenen moeten zich aan den overwinnaar onderwerpen.

Heeft de pantoffel niet de heerschappij gekregen?

Niets van dat alles.

Maria heeft het verledene nimmer zonder de grootste noodzakelijkheid in herinnering gebragt, — nimmer geklaagd over doorgestaan leed, — nimmer den man voorgerekend, hoeveel tranen zij om hem vergoten heeft, nimmer willen toonen, *dat hij nu doen moet, wat zij wil.* Maar zij heeft ook verder den man regt lief gehad, en wat men regtschapen lief heeft, zal men niet kwellen. Zorgvuldig is zij met haren echtgenoot omgegaan, en heeft voor hem uit den weg geruimd, wat hem gevaarlijk kon zijn, en als somtijds weder iets ruws bij Frederik boven kwam, rustte haar blik vol bange vriendelijkheid op hem. Doch Frederik heeft niet zoodra zijne vrouw in de oogen gezien, of hij stond weder vast en opregt in zijne goede voornenens en hij deed, wat goed is.

Zoo heeft Maria haren man *geëerd* en hem voor immer *gewonnen.* In haar huis is geen ongeluk meer gekomen; want *niet alleen is de man gelukkig, die eene goede vrouw heeft,* maar *waar de hand eener vrome moeder het huis bestuurt, daar blijft de liefde en den zegen voor altijd.*

VII.

En is het vorenstaande werkelijk gebeurd? . . . . .

Zie, lieve lezer! Frederik is nu een fiksche, meer dan zeventigjarige grijsaard, die nog onder bloeijende kinderen en kleinkinderen zit en gaarne uit zijn leven vertelt. Dezelfde Frederik verhaalde onlangs aan eenen goeden vriend de geschiedenis van zijnen echt, opdat zij anderen tot voorbeeld verstrekken konde. Zijne gestorvene Maria herdacht hij daarbij nog met eene zeldzame liefde. Deze heeft, ofschoon zij in den hemel is, zijn hart nog en meer dan vroeger. Toen ik het stukje hoorde, heb ik gemeend, dat het niet zou schaden, als ik alles in de *Vaderlandsche Letteroefeningen* mededeelde.

Den ouden Frederik was dit goed. Moge het ook u behagen!

Lochem. H. G. HARTMAN JZ.

DE VROUW VAN DEN HANDWERKSMAN.

Novelle

VAN

L. MÜHLBACH.

I.

DE TEHUISKOMST.

In het kleine nette huisje van baas Otto heerschten eene buitengewone drukte en bedrijvigheid. De drie knechten en de twee leerjongens hadden, ofschoon het geen zon- of feestdag was, de werkplaats verlaten en zich bij de huisdeur, die met bloemguirlandes was versierd, geplaatst. Het was hun aan te zien, dat zij op iets stonden te wachten, want telkens keken zij de lange straat in.

„Zij komen, zij komen!" riep thans een der leerjongens, die op een steen, welke op den hoek der straat lag, op den uitkijk was gaan staan.

„Zij komen?" riepen ook thans de knechten; „laat ons thans naar de werkplaats gaan!"

Weldra hield dan ook een eenvoudig rijtuig voor het huis van baas Otto stil. De jeugdige man, die voorop zat en de paarden gewend had, wierp de leidsels op hunnen rug en opende het portier, om twee vrouwen bij het uitstijgen de behulpzame hand te bieden.

„Mina, mijne lieve Mina," zeide hij met ontroerde stem, „nu zijn wij te huis en ik zal er u binnen dragen."

Te vergeefs verzette Mina zich hiertegen. Hij nam haar om haar middel en droeg haar naar binnen, en wel het eerst naar zijne werkplaats, waar zij met een luid vivat begroet werden. Otto stelde nu zijne vrouw aan zijne knechten en leerjongens voor en wederom klonk hun vivat! Mina bemerkte weldra, hoe veel deze van hunnen baas hielden, en vernam van hen, hoe groote verpligting allen aan hem hadden.

„Onze baas," zeide een hunner, „heeft niet gaarne, dat wij spreken van het vele goede, dat wij hem verschuldigd zijn; doch wij moesten het u, die zijne vrouw zijt geworden, vertellen,

Steend v. P. Blommers to Rotterdam

DE VROUW VAN DE HANDWERKSMAN.

opdat gij het goed weet, welk een braven man gij hebt gekregen, en opdat gij hem hartelijk en teeder moogt beminnen."

Mina's schoon gelaat was reeds lang met tranen overspoeid en met blikken vol onuitsprekelijke liefde had zij haren Otto aangezien. Thans wierp zij zich aan zijne borst en riep: „O mijn dierbare Otto! God zegene u, God zegene u!"

„God zegene u!" riepen de mannen als uit eenen mond. „God zegene u, mijn schoonzoon," zeide Mina's oude moeder, die ongemerkt het jonge paar was gevolgd en thans hare hand op Otto's hoofd legde; „God zegene u en geve u geluk! Gij verdient dit, want hij, die door zijne onderhoorigen wordt bemind, is een goed, braaf mensch. God zegene uwen arbeid en schenke u op al uwe ondernemingen voorspoed!"

Otto gaf thans aan zijne schoonmoeder en vrouw de hand en door de knechten en leerjongens vergezeld, begaven allen zich naar de woonkamer, waar zij zich om de tafel schaarden en zich den maaltijd goed lieten smaken.

Ten laatste werd ook de dampende punschkom opgedragen, en toen de glazen waren gevuld, dronken allen het eerst op de gezondheid van moeder Anna, die heden, ondanks hare zeventig jaren, regt vrolijk en opgeruimd was en hartelijk deel nam in de vreugde, die zich op aller gelaat afspiegelde. Inzonderheid straalden Mina's oogen van blijdschap en geluk. Zij kon hare blikken van Otto niet afwenden, die haar thans nog veel beminnelijker dan ooit te voren toescheen en in hare schatting de schoonste en knapste van alle mannen was.

In eene kleine, onaanzienlijke provinciestad, niet ver van Berlijn gelegen, had Otto, toen hij op zekeren tijd voor zijne zaken op reis was, haar leeren kennen en na eene korte kennismaking ten huwelijk gevraagd. Mina, de dochter der arme moeder Anna, had in het kleine hutje, dat haar eenig eigendom was, eenzame, stille dagen met haar doorgebragt, en wanneer Otto de eerste man was, die haar zijn hart en zijne hand had geboden, zoo was hij tevens de eerste, dien Mina had leeren kennen en meermalen had gesproken.

Na geëindigden maaltijd gaf Otto aan zijne vrouw een wenk om hem te volgen, bood moeder Anna zijnen arm en geleidde beide de trappen op naar de tweede verdieping van het huis. Boven gekomen, opende Otto de deuren van twee over elkander gelegen kamers en zeide: „hier, moeder Anna, is uw eigen

kamertje; daar binnen kunt gij de wijk nemen, als het u bij ons te druk wordt; en hier, mijne Mina, is uwe kamer, en ik beloof u, die slechts dan te zullen betreden, wanneer gij mij beminnt en met mij tevreden zijt."

Hij leidde haar de geopende kamer binnen. Het was een groot, hoog vertrek, eenvoudig, maar smaakvol gemeubileerd. Terwijl Otto zijne vrouw op een stoel neêrzette, zeide hij: „ziet gij, mijne Mina, dat is alles wat ik u bieden kan, en het spijt mij maar, dat ik u niet meer kan geven."

En is het hier niet heerlijk en prachtig," zeide Mina verheugd; „nooit zag ik zulk eene mooije kamer. Zie die heerlijke sopha! Otto, nog nooit heb ik op eene sopha gezeten."

Zij trippelde door de kamer en strekte zich op de sopha uit. „Ha, dat is heerlijk," zeide zij; „hoe heerlijk hebben het toch de voorname lieden, die altijd zoo gemakkelijk kunnen uitrusten."

„Gij zult het ook zoo hebben, mijne Mina," zeide Otto; „gij zijt er veel te schoon en te goed voor, om in de keuken te staan en te werken; daarvoor hebben wij eene goede meid. Gij behoeft niets anders te doen dan datgene, waarin gij lust hebt."

„O, gij goede, gij lieve Otto," riep Mina en vloog hem om den hals, „ik zal dus eene voorname dame zijn? Hoe heerlijk! Ik zal even zulke zachte handen hebben als de dames, voor wie ik vroeger altijd naaide."

Otto kuste haren rooden lachenden mond en was niet weinig verblijd, dat zijne Mina zich zoo gelukkig gevoelde.

„Laat ons nu naar uwe moeder gaan," zeide hij vervolgens; „wij mogen haar in ons geluk niet vergeten."

Zij vonden de oude vrouw in eene bedrukte stemming voor het venster staan en zij ontving de binnentredenden niet met zulke vriendelijke blikken, als zij anders wel van haar gewoon waren.

„Ontbreekt u iets, moeder Anna?" vroeg Otto haar naderende, terwijl Mina de smaakvolle gemeubileerde kamer in oogenschouw nam.

„Ja, mijn zoon," zeide zij, „of neen, mij ontbreekt niets; doch ik heb te veel, en het doet mij leed, dat ik u een geneegen moet ontzeggen. Maar het kan toch niet anders, ik kan al deze prachtige zaken niet aannemen. Zie zoo, nu is het er uit, en het wordt mij weder ligter om het hart. Ik dank u,

mijn schoonzoon, voor uwe liefde en opmerkzaamheid, doch ik zal u nog meer danken, als gij al die schoone dingen, dien leuningstoel en die sopha uit mijne kamer laat nemen."

„Maar, beste moeder," zeide Mina, „'t is toch zoo mooi en zoo gemakkelijk."

„Gemakkelijk!" herhaalde de oude vrouw op strengen toon; „laten de vadzige rijken en de gebrekkige ouden hun gemak nemen, maar ik houd er niet van. In armoede ben ik geboren en opgevoed; in armoede en onder zorgen heb ik mijne dagen doorgebragt, en ik zou mij ongelukkig gevoelen, zoo ik mij thans op mijnen ouden dag door zooveel weelde en rijkdom moest omringd zien. Daar ben ik niet aan gewoon, en het is mijne grootste vreugde en mijn trots, kinderen, dat ik er niet aan gewoon ben. Want dit juist is een geluk voor arme menschen, dat zij zoo weinig behoefte hebben. Wij armen zijn daarom ook vrijer en onafhankelijker dan alle rijke lieden, want wij hebben slechts weinig noodig om vergenoegd te zijn."

„Gij zijt eene voortreffelijke vrouw, moeder Anna," zeide Otto en drukte een kus op hare hand. „Vergeef mij, dat ik u niet beter heb begrepen."

„Wij zullen elkander gedurig al beter leeren begrijpen," antwoordde moeder Anna met een goedigen glimlach, „want, zoo ik mij niet bedrieg, zijn wij het eigenlijk volkomen met elkander eens. Maar Otto, toen gij zoo vele schoone zaken, die ik niet behoef, hier voor mij liet brengen, hebt gij toch iets vergeten, waaraan ik groote behoefte heb, namelijk mijn spinnewiel."

„O," zeide Otto, „ik dacht, dat gij nu eindelijk eens de welverdiende rust wildet genieten. Het spinnen vermoeit u al te zeer, en gij hebt zelve mij nog onlangs gezegd, dat de oogen u somwijlen pijn doen van het stof van het vlas."

„Wat wil mijn schoonzoon daarmede zeggen?" vroeg moeder Anna, terwijl zij eene schrede achteruit trad en Otto's hand los liet. „Ik zou niet meer arbeiden? Nu, en waarvan zou ik dan leven? Meent gij, dat ik bij u het genadebrood wil eten? Otto, hoe weinig kent gij nog uwe moeder! Neen, neen, de arbeid is mijn leven, en slechts zoolang ik zelve mijn brood verdien, kan ik tevreden en gelukkig zijn."

„Maar wat zullen de menschen wel zeggen," vroeg Anna, „als zij hooren, dat gij op uwen ouden dag nog hard moet werken, om den kost voor u te verdienen?"

„Op mijnen ouden dag? Ik ben niet oud, want ik kan nog arbeiden, en de zeventig jaren, die ik tel, zijn mij daarom nog niet hinderlijk, en wie goed en naar de inspraak zijn geweten handelt, vraagt er niet naar, wat de menschen zeggen. Toen ik uw vader leerde kennen, Mina, was ik een achttienjarig meisje, had geen vader of moeder meer en verdiende mijn brood met naaijen en strijken. Uw vader was een arme timmermansknecht, en hij weende, toen hij mij zeide, dat hij mij beminde, want hij dacht, dat ik zijne vrouw niet zou wiilen worden, omdat hij zoo arm was. Ik liet hem mijne handen zien en legde die in de zijnen, en vroeg hem: zouden vier krachtige handen voor twee gelukkige en tevredene menschen geen brood kunnen verdienen? Acht dagen later werd ik zijne vrouw, en als wij den ganschen dag gearbeid hadden, dan waren wij toch des avonds vrij, en hoeveel hadden wij elkander dan niet te vertellen: Doch — dat is lang geleden, en laat ik daarover niet meer spreken. Uw vader stierf, en ik zat daar met twee kleine kinderen, arm en radeloos. Wat zou er toen zonder arbeid van mij zijn geworden? O, de arbeid vertroostte mij, en omdat ik er altijd aan denken moest, te werken voor u; voor mijne levende kinderen, kon ik naauwelijks aan den doode denken; ik kon hem slechts nog liefhebben in u in zijne kinderen, voor wie ik dag en nacht arbeidde."

„Gij hebt uw geheele leven voor ons ten offer gebragt" zeide Mina „en u om onzentwil geene vreugde gegund."

„*Gij* waart immers mijne vreugde," zeide de oude vrouw; „wat behoeft eene moeder meer te hebben dan hare kinderen? En zij dacht slechts daaraan, u tot brave, eerlijke menschen op te voeden, en u te leeren, om in uwe armoede gelukkig te zijn."

„Gij hebt meer gedaan, moeder Anna," zeide Otto diep geroerd; „gij hebt mij in uwe Mina een engel opgevoed."

„Nu, nu, niet zoo hartstogtelijk," zeide de oude vrouw met een glimlach; „wees maar tevreden, als zij geen engel is, maar eene goede, brave vrouw. Doch Otto, laat nu al die mooije dingen uit dit vertrek halen."

„Ik zal het doen," zeide Otto, „als gij mij veroorlooft, dat ik ze breng, waar ik wil, en als gij mij belooft, daarover geen verdrietig gezigt te zullen zetten."

„Ik beloof u dit," zeide moeder Anna, „omdat gij er geen verdrietig gezigt over hebt gezet, dat ik die zaken niet wilde hebben."

„Nu, dan breng ik den leuningstoel en de sopha hierover in de kamer van Mina."

„Goede, beste Otto," riep Mina vol blijdschap uit, en sloeg hare armen om den hals van haren man.

Moeder Anna schudde het hoofd, doch zij herinnerde zich, dat zij beloofd had, niet verdrietig te zullen zijn, en daarom zeide zij slechts: „Mina is nog te jong, om verstandig te wezen."

II.

DE WITTEBROODSWEKEN.

Zoo waren de eerste weken vergenoegd en stil voorbijgegaan en met elken nieuwen dag gevoelde Otto al meer en meer zijn geluk toenemen. In hem en rondom hem was alles veranderd; niet langer was hij de eenzame, de verlatene, die alleen stond in de wereld, maar hij had een hart gevonden, dat hem beminde en 's levens lief en leed met hem deelde.

Van zijne eerste jongelingsjaren af was Otto een wees geweest; beide zijne ouders waren hem kort achtereen door den dood ontvallen, en Otto had geene broeders en zusters, geene bloedverwanten, die zijne smart deelen en hunne tranen met de zijne mengen konden. Doch hij had eenen vriend, die hem troostte in zijne eenzaamheid. Deze vriend was de *arbeid*. Hem dankte hij de schoonste uren zijns levens. En omdat hij dien vriend lief had en zich geheel aan hem toewijdde, had deze hem daarvoor met inwendigen vrede en uitwendige welvaart beloond.

Otto's vader was bekend en beroemd geweest als een zeer ervaren kunstdraaijer, en de zoon had van zijnen vader dit bedrijf geleerd en diens bedrevenheid overgeërfd. Daarenboven had Otto zich op de werktuigkunde toegelegd en met zulk een goed gevolg, dat de door hem vervaardigde instrumenten met de Engelsche konden wedijveren en zeer gezocht waren. Wat wonder, dat Otto binnen weinige jaren een voor zijnen stand vermogend man werd!

Doch voor wie was hij een rijk man? Wie genoot de vrucht

van zijnen arbeid? Niemand! niemand was er, die zijne blijde welvaart met hem deelde.

Daar had een toeval hem, bij gelegenheid dat hij eene aanzienlijke bestelling van instrumenten in eene kleine stad, op, geringen afstand van Berlijn gelegen, afleverde, met Mina in kennis gebragt. Zij was bijna het eerste meisje, met wie hij meer dan eenige vlugtige woorden had gesproken, zeker het eerste meisje, 't welk hem zulk een levendig belang had ingeboezemd, dat hij om harentwil voor eene poos zijn werk vergat en in plaats, toen zijne zaken verrigt waren, naar Berlijn terug te keeren, meer dan acht dagen in het kleine stadje bleef, om Mina te zien en haar hartje te winnen. Mina had zijne liefde met wederliefde beantwoord, en zoo was zij zijne vrouw geworden, en hem met hare moeder naar Berlijn gevolgd.

Hoe gansch anders was hij nu gestemd, als hij zich in zijne werkplaats bevond! Nu wist hij, voor wie hij arbeidde. Was niet zijne Mina boven op de kamer, waar vroeger alles zoo doodsch en zoo stil was? En wie drukte hem na geëindigden arbeid in hare armen, als hij zijn woonvertrek binnentrad, waar hij zich vroeger zoo eenzaam en verlaten had gevoeld? Was dat niet zijne vrouw, zijne geliefde het kostbaarste kleinood zijns levens?

Doch Anna, moeder Anna, mogen wij ook niet vergeten! Ook zij was daar tot zijne vreugde. Na zoo vele smartelijke jaren had hij weder eene moeder gevonden, hoorde hij zich weder met den naam van *zoon* aanspreken, en dat door eene moeder, wier gevoelens zoo zeer met de zijne overeenstemden.

Vaak deed hij met haar en zijne vrouw eene wandeling in den diergaard. Hoe schitterden de oogen der oude vrouw van blijdschap, als zij zich in Gods schoone natuur bevond en het gezang der vogels in de groene takken der boomen haar oor streelde. Hare dochter echter had voor dat alles geen gevoel, en moeder Anna zag haar telkens aan met een bestraffenden blik, omdat zij onophoudelijk op zij keek naar de groote allée, waarin de voornaame wereld van Berlijn op- en nederwandelde.

„Wees toch niet zoo verstoord op mij, moeder," seide zij met een glimlach. „Ik ben immers nog jong, en daarom mag ik ook de gebreken der jeugd hebben. Veel liever zou ik daar ginds wandelen, waar zich de schoonste dames van Berlijn in hare schitterende toiletten bevinden, dan hier. O zie toch, hoe

prachtig, daar komt eene koets met vier paarden aanrijden. O, dat moet zeker eene prinses zijn, die er uitstijgt. Kom! gaat mede, dat moeten wij zien."

Zij trok Otto met zich voort en moeder Anna volgde hen met het hoofd schuddende.

Nu mengden zij zich onder de wandelaars, terwijl hun onophoudelijk op- en neêrgaan zeer in den smaak van Mina viel.

„Het moet toch heerlijk zijn," fluisterde zij Otto zacht in het oor, opdat moeder Anna het niet hooren mogt, „het moet toch heerlijk zijn, als men eene voorname dame is. Zie, hoe gindsche officieren eerbiedig buigen voor eene dame, die niet eens schoon is; doch de voorname dames behoeven er ook niet hief uit te zien, want men is toch beleefd en vriendelijk jegens haar."

„Bijaldien de schoonheid voornaam maakte," zeide Otto lachend, „dan zou mijne Mina ten minste eene vorstin zijn; gij zijt schooner dan al deze dames, en geloof mij, velen van haar, die hier wandelen en zoo eerbiedig gegroet worden, zouden gaarne al haar rijkdom en aanzien geven voor uwe jeugd en schoonheid."

„Ha, gij drijft den spot," zeide Mina lachend; „ik geloof niet, dat er eene onder haar is, die zoo dwaas zou kunnen zijn."

Moeder Anna was inmiddels zwijgend naast hen voortgewandeld, en met eene uitdrukking van minachting en ergernis had zij den blik geslagen op de vele voorname sierlijk gekleede heeren en dames.

„Laat ons naar huis gaan, Otto," zeide zij; eindelijk „ik kan het niet langer onder deze gekken en gekkinnen uithouden. Geen hunner denkt er aan, dat hij zich hier in Gods schoone natuur bevindt; allen zijn slechts hier gekomen, om te zien en gezien te worden."

Otto glimlachte, doch Mina zeide: „mijn God, moeder, hoe kunt gij over voorname lieden zoo spreken?"

„Voorname lieden," zeide de oude vreuw;" wat gaan mij de voorname lieden aan! Ik heb volstrekt geen eerbied voor hen! Zij moeten eerbied hebben voor ons, voor de armen en de arbeidzamen, zonder wie al deze rijke, voorname lieden niets weten aan te vangen. Wat zou er wel van hen worden, als wij niet voor hen werkten en sloofden?"

„Moeder Anna heeft gelijk," zeide Otto, „wij kunnen de voorname lieden ontberen, doch zij ons niet!"

Middelerwijl hadden zij de Brandenburgerpoort bereikt. „Mij dunkt," zeide Otto, „moeder Anna moest zich thans in eene vigilant naar huis laten brengen, dan ga ik met Mina nog een bezoek afleggen bij een mijner vrienden, die op denzelfden dag met mij getrouwd is. Mina moet toch eenige kennis aanknoopen."

Dit voorstel vond bijval. Moeder Anna klom in eene vigilant en liet zich naar huis brengen, terwijl Otto en Mina zich op weg begaven naar de woning van den bierbrouwer Sanders. Zij werden aldaar hartelijk welkom geheeten.

Mina gevoelde zich echter in het bijzijn van de jeugdige, prachtig gekleede echtgenoot van Sanders niet zeer op haar gemak, en het hinderde haar, dat hare beste japon niet beter was, dan de huisjapon van deze vrouw; niet minder ergerde het haar, dat hare kamer, die zij tot hiertoe voor de prachtigste en smaakvolste gehouden had, lang niet zoo elegant en kostbaar gemeubileerd was, als die van jufvrouw Sanders.

De beide mannen hadden het vertrek verlaten, om de inrigting der bierbrouwerij eens op te nemen, en jufvrouw Sanders begon nu te vertellen van hare groote bruiloft, van de vele voorname gasten, die er op geweest waren, van de kostbare geregten en fijne wijnen, die men den gasten had voorgediend.

„En mijn uitzet, o die is prachtig," vervolgde zij. „Wilt gij die eens zien? kom, ga dan mede naar de aangrenzende kamer."

Zij nam Mina's arm, sloot de deur open en leidde haar het bedoelde vertrek binnen, om haar hare schatten en kostbaarheden te toonen. Mina kon zich naauwelijks aan het gezigt er van verzadigen, maar tevens dacht zij er met bitteren weemoed aan, hoe zij geheel arm en onbemiddeld de woning van haren echtgenoot was binnengetreden en niets had medegebragt.

„En gij, lieve, waar hebt gij uw uitzet gekocht?" vroeg jufvrouw Sanders; „niet waar, gij laat mij dien bij gelegenheid ook eens zien?"

„Ik heb volstrekt zulk een grooten uitzet niet," zeide Anna haastig; „mijn man gaf er de voorkeur aan, om het grootste deel van mijn vermogen in zijne zaak te nemen en het overige op interest te zetten."

Haar hart klopte hoorbaar; een brandend rood bedekte

hare wangen, en naauwelijks had zij deze woorden gesproken, of zij gevoelde er reeds berouw over en schaamde zich voor zich zelve.

„Dan hebt gij, naar het mij toeschijnt, verstandiger gehandeld, dan ik" hernam jufvrouw Sanders. „Men doet altijd beter, zijn vermogen bijeen te houden. Maar weet gij, wat gij mij daar gezegd hebt, doet mij groot genoegen. Men heeft mij verteld, dat gij doodarm waart en niets mede ten huwelijk gebragt hebt. Ik kon mij niets verschrikkelijker voorstellen, dan alles aan zijn man verschuldigd te zijn."

„Ja, wel is dat verschrikkelijk," zeide Mina.

„Maar hoe mag toch wel dat praatje van uwe armoede in de wereld zijn gekomen?" vroeg jufvrouw Sanders.

„Dat is ligt te verklaren," zeide Mina. „Mijne moeder heeft zonderlinge grillen, zij wil volstrekt voor arm doorgaan en zegt, dat zij daarop trotsch is."

„Ja, ja, de oude lieden," zeide jufvrouw Sanders, „hebben doorgaans zonderlinge grillen, en als zij gierig zijn, dan moet het waarlijk niet prettig wezen, met hen onder een dak te leven. Maar daar zijn onze mannen!"

Mina ging Otto te gemoet en zijnen arm nemende, zeide zij: „Laat ons vertrekken, want ons middageten zal gereed zijn."

Zij namen afscheid van het jeugdige echtpaar en beloofden spoedig te zullen terugkomen.

Mina wandelde zwijgend aan Otto's zijde, terwijl zij zijne vragen slechts vlugtig of in het geheel niet beantwoordde, en al sneller en sneller begon zij te loopen, om maar spoedig hare woning te bereiken.

Daar aangekomen spoedde zij zich naar hare kamer en wierp zich vermoeid op de sopha neder. Zij herinnerde zich de woorden, die zij had gesproken, en thans bedekte de gloed der schaamte hare wangen. „Ik heb gelogen, schandelijk gelogen," zeide zij siddderend, „ik heb mijn man en mijne moeder belasterd. O, ik zal mijne oogen niet meer tot hen durven opslaan; zij zijn veel beter, veel braver dan ik."

Heete tranen sprongen uit hare oogen. Daar ging de deur open en Otto trad binnen.

Hij naderde haar zacht en legde zijnen arm om haar.

„Raak mij niet aan," zeide zij, zonder op te zien; „ik verdien het niet, dat gij mij bemint. Ik heb u verloochend."

Otto wist eerst niet, wat hij van zijne Mina moest denken, doch weldra werd hem de reden van hare ontroering en van haar zonderling gedrag duidelijk.

Eensklaps toch sprong zij op en zich driftig in zijne armen werpende, zeide zij: „ik wil u alles bekennen!"

Nu fluisterde zij hem zacht in het oor, wat zij tegen juffrouw Sanders had gezegd, en hoe zij het had doen voorkomen, alsof zij geene arme, maar eene bemiddelde vrouw was.

Een oogenblik zweeg Otto na deze bekentenis, en zijne gelaatstrekken namen eene weemoedige uitdrukking aan; weldra echter wist hij zich te herstellen, en met een goedigen glimlach zeide hij:

„Gij hebt de waarheid gesproken, mijne Mina, en wanneer al wat ik bezit, in uw oog voldoende is, om rijk te heeten, dan zijt gij ook eene rijke vrouw, want dit alles is het uwe. Maak u ook niet bezorgd, dat iemand uwe woorden zou kunnen tegenspreken; ik zelf zal vertellen, dat gij een niet onbeduidend vermogen bezit. En het treft al zeer gelukkig, dat ik juist dezer dagen zeer veel geld van mijne klanten ontvangen heb. Het is eene som van eenige duizende thalers, en ik zal den heer Sanders om raad vragen, hoe ik het best die gelden zal kunnen beleggen."

„Goede, edelmoedige Otto," zeide Mina, hem teeder kussende; en hare tranen waren spoedig opgedroogd, hare smart was weldra vergeten.

„Als ik nu weder in den diergaard ga wandelen," zeide zij tot zich zelve, „dan zullen de heeren en dames mij niet zoo onopgemerkt en trotsch voorbijgaan; zij zullen mij ook groeten en mij aanzien, want dan zullen zij reeds weten, dat ik eene rijke vrouw ben."

III.

DE BRIEVENBESTELLER.

Den volgenden morgen, toen de jeugdige echtgenooten met moeder Anna aan het ontbijt zaten, werd er aan de deur geklopt en de brievenbesteller trad binnen. Zonder te groeten, gaf hij aan de vrouw des huizes een brief over, die aan haar geadresseerd was.

Otto had den brievenbesteller, die er nog zeer jeugdig uitzag, opmerkzaam gadegeslagen, en toen deze zich gereed maakte, het vertrek te verlaten, snelde hij naar hem toe en hem hartelijk omhelzende, riep hij: „Karel, herkent gij uwen ouden schoolmakker Otto niet?"

„Nu, dat zou ik meenen!" zeide de andere; „doch ik wilde eens zien, of gij mij nog wildet herkennen, dan of gij te voornaam zijt, om de vriend van een armen brievenbesteller te wezen?"

„Kondt gij aan mijne vriendschap twijfelen?" zeide Otto op verwijtenden toon. „Zelfs toen ik u niet terstond herkende, hadt gij moeten weten, dat mijn hart u nooit heeft vergeten. Doch kom, zet u bij ons neder, en vertel mij, hoe het gekomen is, dat gij uw vroeger levensplan hebt opgegeven."

„Dat wil ik gaarne doen," zeide Karel. „Gij weet, ik wilde schilder worden; doch dit was niet naar den zin van mijnen vader, hij wilde, dat ik mij op het timmermansvak zou toeleggen en ik voldeed aan zijnen wensch, hoe zwaar mij dit ook viel. Toen mijne leerjaren waren verstreken, stierf mijn vader, en na zijne begrafenis bleek het, dat mijne moeder en ik, nadat wij alle schulden hadden betaald, doodarm waren."

„Ongelukkige Karel," zeide Otto deelnemend; „wat vingt gij nu aan?"

„Wel ik zocht werk te krijgen," zeide Karel, „en de gedachte, dat ik voor mijne lieve oude moeder den kost verdiende, gaf mij moed en kracht."

„Gij zijt een braaf zoon," viel moeder Anna hem in de rede.

„Ach, wat wil dat zeggen, het was mijn pligt," zeide Karel eenvoudig „en mijne moeder was zulk eene brave, edele vrouw. Ik zou niet anders hebben kunnen handelen; want ik had dadelijk een voorbeeld voor oogen, dat mij leerde, hoe een goed kind handelen moet. O, gij hadt het meisje moeten kennen, dat met hare moeder tegenover mij woonde; met het grootste geduld paste zij dag en nacht hare moeder op, en van 's morgens vroeg tot 's avonds laat werkte zij, om voor haar den kost te verdienen. En welk eene moeder was dit? Voor mijne goede oude moeder te arbeiden, dit was geen last, maar een lust, want zij had mij hartelijk lief. Doch Sophie's moeder was eene boeze oude vrouw; het goede, vlijtige meisje deed in

hare oogen nooit genoeg. Nooit sprak zij een vriendelijk woord tot hare dochter, en toch klaagde Sophie nooit, maar bleef even ijverig voortwerken voor hare moeder, zonder zich zelve eenig genoegen te gunnen. De gansche buurt had haar dan ook hartelijk lief en noemde haar een engel."

„En hebt gij haar nooit gesproken? Wat is er van haar geworden? Is zij mogelijk reeds getrouwd?" vroeg Otto.

Neen," riep Karel; „zij is niet gehuwd, maar zij is rijk geworden. Weinige dagen, nadat haar moeder overleden was, kwam haar rijke broeder uit Berlijn hier naar toe, en nam haar mede. Zijne vrouw was gestorven en Sophie moest nu zijne huishouding waarnemen. Vroeger had hij zich aan zijne zuster niets laten gelegen liggen, maar nu hij haar noodig had, dacht hij aan haar."

„Ja, ja, zoo zijn de menschen," zeide moeder Anna; „zij denken altijd slechts aan zich zelven, en alleen dan, wanneer zij ons noodig hebben, denken zij aan de armen! Doch gij hebt ons nog niet gezegd, hoe het komt, dat gij nu te Berlijn zijt en niet meer te Potsdam bij uwe moeder?"

„Mijne goede moeder!" riep Karel smartelijk; „voor drie maanden is zij gestorven, en omdat ik mij zoo eenzaam en verlaten gevoelde en alles te Potsdam mij aan mijne moeder herinnerde, ging ik naar Berlijn."

„En niet waar, omdat Sophie te Berlijn is?" vroeg Otto lagchende.

Karel zweeg. Hij stond op en maakte zich gereed, om te vertrekken. „Ik heb nog eenige brieven te bezorgen," zeide hij, „en ik zou, wanneer ik heden in dienst ware geweest, niet zoo lang hier hebben knnnen blijven, doch het is heden mijn Zondag, en ik heb het rondbrengen der brieven in deze straat voor een kameraad op mij genomen, die met zijne vrouw naar Charlottenburg wenschte te gaan."

„Doch niet waar, nu komt gij spoedig terug?" vroeg Otto.

„Zeer gaarne," antwoordde Karel en vertrok.

„Een edel karakter," zeide Otto.

„Een brave zoon!" riep moeder Anna.

„Ik zou de lieve Sophie wel wenschen te leeren kennen," zeide Mina; „jammer, dat wij hem niet gevraagd hebben, hoe haar broeder heet."

„Gij hebt gelijk," zeide Otto; „als hij terugkomt, zullen

wij het hem vragen. Doch nu, Mina, uw brief! Dien hebben wij geheel vergeten. Lees hem toch, Mina."

„Dat is waar!" zeide Mina, terwijl zij den brief opende. Vervolgens zag zij er eene geruime poos in, en Otto bemerkte, dat een donker rood zich over haar gezigt en haren hals verspreidde.

Met eene naauw hoorbare stem zeide Anna, terwijl zij haren man den brief toereikte: „lees gij hem, ik kan geen geschreven schrift lezen."

Otto voldeed aan haar verzoek en las nu overluid:

Beste Zuster!

Uit den brief, dien gij mij hebt laten schrijven, verneem ik met genoegen, dat gij met een rijk man getrouwd zijt! Dat is zeer goed, want geld geeft eer en aanzien, en het is mij regt welkom, dat mijne zuster eene bemiddelde vrouw is geworden, en dit te meer, daar ik reeds lang de nederige plaats, die ik in de maatschappij innam, heb opgegeven en niet langer boekdrukkersgezel ben. Ik, met mijne gaven en talenten, ik zou een handwerksman blijven! Neen, in plaats van de werken van anderen te drukken, geef ik thans mijne eigene werken in het licht, en heb in het vrije rijk der geesten, in de republiek der poëzij zelf zitting genomen. De gulden tijd der vrijheid in het leven te roepen, daartoe heeft het lot mij bestemd; het volk heeft mij tot zijnen vertegenwoordiger uitgeroepen, en ik ben voor die roepstem niet doof gebleven. Reeds heb ik ter bevordering van het groote werk der vrijheid een bundel gedichten laten drukken, die allerwege met geestdrift ontvangen en gelezen zijn, en ik maak mij thans gereed tot een dier triomftogten, welke de meeste geliefkoosde dichters onzer dagen door geheel Duitschland doen. Ik denk deze groote toer van Berlijn af te beginnen, nadat ik eenige dagen bij u en uwen echtgenoot heb doorgebragt, welke laatste het ongetwijfeld als eene eer zal beschouwen, wanneer ik hem eenig reisgeld ter leen vraag, — de roem dien ik op deze reis inoogst, zal hem zekerlijk de schoonste vergoeding voor de mij verstrekte gelden zijn! En nu wees Gode aanbevolen! Nog iets, ik noem mij niet langer Frits Wendt, want Frits, dat klinkt toch veel te gemeen. Ieder mensch kan Frits heeten; ik heb dezen naam in Bonaventura veranderd en noem mij naar de geboorteplaats

van onzen vader Bonaventura van Ottersheim. Onder dezen naam zijn ook mijne gedichten in het licht gegeven. Groet moeder en bereid haar voor op de vreugde des wederziens.

Uw broeder,

BONAVENTURA VAN OTTERSHEIM.

„Deze vreugde zal juist niet zeer groot zijn," zeide de oude vrouw ontstemd. „'t Zou mij aangenamer zijn geweest, wanneer hij als een arm, bekwaam boekdrukkersgezel was teruggekeerd, in plaats dat hij thans wil doorgaan voor iets, waarvoor hij toch niet in de wieg is gelegd. En dan zijn eerlijken naam verloochenen! Dat heet ook den vader verloochenen, wiens naam hij draagt."

Zij nam den brief en ging daarmede naar haar vertrek.

Mina was in diepe gedachten verzonken geweest en had naauwelijks naar de voorlezing van den brief geluisterd.

Hare ziel hield zich blijkbaar met iets anders bezig, en toen zij thans alleen waren, zeide zij: „Otto, ik heb een verzoek aan u, dat gij echter aan moeder niet moogt verraden."

„O ik begrijp wel, wat gij mij verzoeken wilt," zeide Otto, en Mina in zijne armen drukkende, fluisterde hij haar in het oor: „morgen ochtend ten negen ure zal er iemand hier zijn, om u in het lezen en schrijven onderrigt te geven."

Mina knikte hem glimlachend toe, en kuste haren echtgenoot, die zoo goed hare wenschen had weten te raden.

IV.

DE PARVENU.

In de Friedrichsstraat, niet ver van de Linden, had de rijke heer Blitz een schoon, groot huis gekocht, waarvan hij de belle-étage zelf bewoonde, terwijl hij de overige verdiepingen verhuurd had aan menschen van rang en geboorte, doch die niet gefortuneerd waren. Aan deze had hij, onder voorwaarde, dat zij elken donderdag en zoo dikwijls hij gezelschap ontving, in zijnen salon moesten verschijnen, zijne appartementen vijftig thalers goedkooper verhuurd, dan de eigenlijke prijs was.

De heer Blitz was oorspronkelijk een arm weversgezel geweest, die met zijn bundeltje op den rug naar Berlijn gekomen was en naauwelijks eenige grosschen bezat, om zich daarvoor

zoo lang eene slaapstede te huren, tot dat het hem gelukt zou zijn, werk bij een wever te bekomen. Intusschen deed het geluk hem reeds den eersten dag vinden, wat hij zocht; bij den rijksten kousenfabriekant kwam hij in dienst, wist de liefde zijner eenige dochter te verwerven en werd, toen deze na weinige jaren stierf, de eigenaar der groote fabriek. Daarenboven trok de heer Blitz uit de loterij den hoogsten prijs van 150,000 thalers; en nu verkocht hij de fabriek en ging van zijne renten leven.

Heden heerschte er in de woning van den heer Blitz eene buitengewone levendigheid. Meiden en knechten liepen op en af, want binnen weinige dagen zou de heer Blitz een groot feest geven.

Hij bevond zich thans in zijn boudoir en hield zich met zeer gewigtige zaken onledig, want hij was bezig, de gasten, die hij voor het groote feest wenschte te inviteren, te kiezen en hunne namen op de invitatiekaartjes te schrijven.

„Zie zoo," zeide hij thans; „honderd kaartjes heb ik ingevuld, maar dat getal is niet voldoende voor een groot bal, en toch, voor zoover ik mij herinner, weet ik niemand meer, dien ik eene uitnoodiging zou kunnen zenden. Maar wacht eens, daar valt mij iets in! Den werktuigkundige Otto, dien zou ik nog kunnen verzoeken; men zegt, dat hij eene schoone en rijke vrouw moet getrouwd hebben, en schoon ik hem in de laatste jaren zeer verwaarloosd heb, zal hij het toch als eene groote eer beschouwen, bij mij te mogen verschijnen, en ik wil daarom in eigen persoon met Sophie naar hem heenrijden, om hem mondeling uit te noodigen.

Hij stond op, ging naar de deur en riep met eene gebiedende stem: „Sophie, Sophie!"

Terstond verscheen een meisje in een eenvoudig, smaakvol morgengewaad op den drempel.

„Wat is dat nu weder, Sophie," zeide de heer Blitz; „het is reeds over twaalven, en gij zijt nog in négligé?"

„Vergeving, mijn broeder," antwoordde zij zacht; „ik was druk aan het borduren."

„Altijd borduurt gij, altijd vind ik u met de naald in de hand. Mijn God, waarom zijt gij zoo vlijtig, men zou waarlijk gelooven, dat gij voor geld moest arbeiden."

„Ik vergeet het telkens nog, dat ik dit niet meer behoef te doen," zeide zij met een smartelijken glimlach.

„Ik zeg u echter, dat gij voortaan niet meer zoo vlijtig moet arbeiden; dat is niet fashionable, en fashionable te worden, dat moet uw eenig streven zijn. Leg u vooral beter toe op den zang, want uw muziekmeester klaagt over u."

„Ik kan niet zingen," zeide Sophie, „ik heb daarvoor geene stem; de klanken blijven mij in de keel steken."

„Nu dan willen wij den duren muziekmeester afschaffen," zeide Blitz, „en de som, die hij kost, voortaan aan uw geld toevoegen. Gij kunt daarmede doen, wat gij wilt."

„Ik zal voor een gedeelte van dat geld boeken koopen," zeide Sophie.

„Doe dat, ik ben tevreden, wanneer men u voor eene geleerde houdt. En thans Sophie," vervolgde hij, „maak uw toilet, wij willen bij den mechanicus Otto eene visite gaan afleggen. Nog iets; wees voortaan beleefd jegens den hofraad Querfeld en stoot hem niet langer voor het hoofd; geloof mij, dat zou eene goede partij voor u zijn."

„Ik wil slechts hem mijne hand reiken, die *mij* om mij zelve bemint en niet aan uwe rijkdommen denkt," zeide Sophie.

„Dat zijn van die grillen die men uit de romans leert," zeide de heer Blitz, „en wanneer ook gij dit uit uwe boeken leest, dan sta ik niet toe, dat gij nog een regel leest, want —"

Een getik tegen de deur verhinderde hem, om meer te spreken, en naauwelijk had hij binnen! geroepen, ofude deur ging open en de brievenbesteller Karel trad binnen.

„Wat heeft dit te beduiden?" riep de heer Blitz; „waar zijn mijne kamerdienaars? Waarom geeft gij de brieven niet aan hen af?"

„Gij hebt mij immers gelast," zeide Karel, terwijl hij heimelijk zijne blikken op Sophie vestigde, „om de brieven aan uw adres aan niemand anders dan aan u zelven af te geven."

„Ja, als ik bezoek heb, opdat de lieden mogen zien, welke uitgebreide connectiën ik bezit, en respect voor mij krijgen. Nu, het doet er ook niets toe! Maar hoor eens, vriend, gij moet mij eene dienst bewijzen, ik zal u goed beloonen."

„Ik doe het ook zonder loon," zeide Karel fier; „zeg mij slechts wat het is."

„Wacht slechts een oogenblik, ik kom terstond terug."

Thans was Karel alleen met Sophie.

Het was voor de eerste maal zijns levens, dat hij haar zoo

lang en zoo van nabij zien kon. Zijn hart klopte hoorbaar. Hij wilde tot haar spreken, doch de woorden bestierven hem op de lippen. Eindelijk echter vermande hij zich en vroeg haar naauwelijks hoorbaar:

„En hebt gij mij niets te belasten?"

„Neen," antwoordde zij, „ik dank u, ik correspondeer met niemand."

„Hebt gij niets te Potsdam te bestellen?" zeide hij. „Ik ga van daag derwaarts."

„Ik heb daar niets, wat mij belang inboezemt," zeide Sophie weemoedig, „niets dan een graf."

„Zal ik eens onderzoeken of de rozen bloeijen, die gij daarop hebt geplant?" vroeg hij verlegen.

„Hoe, gij kent het graf mijner moeder?"

„Het is niet ver van het graf mijner goede moeder," zeide Karel en zijne oogen schoten vol tranen.

„Ah, de goede vrouw Martha was uwe moeder," zeide Sophie; „dus zijt gij haar zoon Karel, wien de gansche buurt prees, omdat hij zoo veel van zijne moeder hield."

„Nu, mijne moeder maakte het mij gemakkelijk, haar te beminnen — en daarenboven," vervolgde hij verlegen — „gij woondet tegenover mij, en derhalve kon ik het wel leeren, een goed kind te worden, want gij weet het wel, uwe moeder...."

„Wij willen haar in vrede laten rusten," viel Sophie hem in de rede; „van de dooden niets dan goed. Bid gij voor mij aan het graf mijner moeder, en als gij wilt, breng mij dan eenige rozen van haar graf mede."

„Mag ik u die rozen morgen zelf brengen?" vroeg Karel.

„Zeker," antwoordde zij vriendelijk, „en wel op mijne eigene kamer. Zeg den bediende slechts, dat gij mij zelve wenscht te spreken, dan zal hij u bij mij brengen. Het verblijdt mij, en het doet mij goed, dat ik eens met iemand over het verledene kan spreken."

Zij groette hem vriendelijk en verliet de kamer. Op hetzelfde oogenblik trad de heer Blitz weder binnen met eene menigte verzegelde brieven in zijne hand.

„Hoor, goede vriend," zeide hij, „gij kunt mij eene groote dienst bewijzen. Over drie dagen geef ik hier een feest, kom dan des avonds naar mij toe, geef uw verlangen te kennen, om mij in eigen persoon te spreken, en treed haastig

den salon binnen. Geef mij dan al deze brieven. Ik heb die allen gefrankeerd en zal er u zulk een hoog port voor betalen, als kwamen zij werkelijk van Petersburg of Parijs."

Neen, neen," zeide Karel, „voor geld doe ik dat niet. Bijaldien gij u echter door den armen brievenbesteller Karel eene dienst wilt laten bewijzen, nu dan zal ik u gaarne de brieven brengen."

„Gij zijt een zotte vent," zeide de heer Blitz lagchend; „nu doe het dan mij ten gevalle."

Karel knikte hem toe en verliet het vertrek. Met gevleugelde schreden begaf hij zich op weg naar Potsdam. Na een vermoeijenden marsch van vier uren kwam hij er aan, en toen hij op het graf zijner moeder nederknielde en de heilige aarde kuste, die haar stoffelijk hulsel bedekte, toen was het hem, als keerden vrede en vreugde in zijne ziel terug, en vurige gebeden zond hij ten hemel voor haar, die hij beminde, voor Sophie.

V.

DE VERLOREN ZOON.

Moeder Anna zat met hare kinderen Mina en Otto in een vertrouwelijk gesprek op de kamer harer dochter, toen de deur driftig geopend werd en een jong mensch de kamer binnentrad. Hij begaf zich naar den stoel van moeder Anna en zeide:

„Nu, moeder, ik durfde uw verlangen niet langer op de proef stellen, en heb mij daarom uit de armen mijner aanbidders losgescheurd, om u uwen zoon Bonaventura van Ottersheim, die ik zelf ben, voor te stellen."

„Ik ken geen Bonaventura van Ottersheim," zeide de oude vrouw verontwaardigd, „en ik mag dien ook niet kennen; komt echter mijn zoon Frits Wendt tot zijne oude moeder, dan zal hij nederknielen en om mijnen moederlijken zegen bidden."

„O, o, dat is Rococo," riep de vreemdeling lagchend, „en daar het oude weder nieuw is geworden, dienen wij ons naar de mode te schikken. — Zacht zonk hij op zijne knieën neder en zeide toen: „Nu, moeder, zegen uw zoon Frits."

„Ja, nu zijt gij mijn zoon," zeide de oude vrouw. „God zegene u, mijn kind, en geve, dat gij in braafheid en eerlijkheid uwen vader moogt gelijken. En thans, mijn zoon,"

vervolgde zij, „sta op en omhels uwe zuster Mina en uwen zwager Otto."

Bonaventura sprong haastig overeind, en Mina en Otto naderende, zeide hij: „ha, Mina, gij zijt werkelijk eene hupsche vrouw; wees hartelijk van mij gegroet; en ook u, zwager Otto, reik ik gaarne de hand, terwijl ik hoop, dat wij goede vrienden zullen worden."

„Zeker," zeide Otto, „de broeder van mijne Mina zal ook mijn broeder zijn!"

„Nu, dat is goed," hernam Bonaventura en wierp zich achteloos op den divan. „Ik ben zeer vermoeid; zulk eene reis met den spoortrein vermoeit toch verschrikkelijk, vooral als men op de derde klasse moet plaats nemen, en hiertoe was ik wel genoodzaakt, omdat ik geen geld meer bezat. Dit is ook de reden waarom gij mij in versletene kleêren voor uw ziet. Ik heb mijne beste kleederen moeten verkoopen, om reisgeld te bekomen."

Mina's oogen ontmoetten op dit oogenblik die van haren man, en Otto begreep de bede, die uit de blikken zijner vrouw sprak.

„Ik heb juist vijftig thalers in mijn lessenaar liggen, waarvoor ik nog geene bestemming heb," zeide hij tot Bonaventura, „en het zal mij genoegen doen, als gij die van mij ter leen wilt aannemen."

„Vijftig thalers, hm, dat is eigenlijk verduiveld weinig," zeide Bonaventura; „intusschen zullen zij voor mijne eerste behoeften toereikende wezen. Ik wil ze dus gaarne van u aannemen."

Otto verliet nu het vertrek en keerde na eenige oogenblikken met het geld terug, dat hij zwijgend zijnen zwager overhandigde.

Bonaventura begaf zich thans naar een magazijn van kleederen, van waar hij een uur later keurig en netjes uitgedost terugkeerde, terwijl hij niet weinig trotsch was op zijn toilet.

Naauwelijks echter had hij weder op den divan plaats genomen, of er hield eene elegante equipage stil voor de woning van Otto, en weinige oogenblikken later trad de knecht binnen, die den heer Blitz en zijne zuster aandiende.

„Wees ons welkom," zeide Mina in verwarring, want het was het eerste bezoek, dat zij ontving. Ook wist zij niets te antwoorden op de lange en sierlijke aanspraak, waarmede de heer

Blitz haar begroette, want haar hart beefde van angst en verlegenheid.

„Ik dacht niet," zeide Otto, toen Mina nog altijd zweeg, „ik dacht niet, dat de rijke heer Blitz zich mijner nog herinneren zou; de rijke en door rijkdom voornaam geworden lieden hebben vaak een slecht geheugen!"

„Nu, ik hoop boven zulke dwaasheden verheven te zijn," zeide de heer Blitz. „Integendeel, wanneer ik thans den rijkdom en den glans, die mij omgeven, beschouw, dan denk ik juist het meest aan dien tijd, toen ik arm was en zelfs het noodzakelijkste ontbeerde."

Terwijl Otto en Mina naar den heer Blitz luisterden, had Bonaventura een gesprek met Sophie aangeknoopt.

Deze zat daar met neêrgeslagene oogen en antwoordde slechts zacht en fluisterend op Bonaventura's vragen.

„Gij woont reeds lang hier in Berlijn, freule?"

„Neen, eerst sedert een half jaar!"

„Ah, en waar woondet gij vroeger?"

„Te Potsdam!"

Mina, die dit laatste gedeelte van hun gesprek gehoord had, vroeg bij zich zelve: „zou het mogelijk wezen, dat dit het meisje is, waarvan de brievenbesteller Karel vertelde en dat hij een engel noemde?"

Op dit oogenblik zeide de heer Blitz:

„Nu, Sophie, hebt gij reeds met de schoone vrouw des huizes kennis gemaakt?"

„Gij heet dus Sophie, en waart vroeger te Potsdam," zeide Mina levendig, „en verpleegdet daar uwe arme moeder?"

Sophie knikte toestemmend.

„O, dan ken ik u reeds," vervolgde Mina; „dan weet ik reeds, dat gij de engel zijt, die uwe arme zieke moeder zoo trouw opgepast en voor haar gezorgd en gewerkt hebt."

„Dit moet toch inderdaad eene vergissing zijn," viel de heer Blitz zeer gebelgd haar in de rede; „gij zult toch niet gelooven, dat mijne zuster behoefde te arbeiden, om mijne moeder te onderhouden?"

„Het is ook eene vergissing," zeide Otto bedaard, ofschoon van het tegendeel overtuigd.

Het gesprek werd weldra algemeen, en Bonaventura maakte door de aangename wijze, waarop hij het gezelschap wist te on-

derhouden, zulk een gunstigen indruk op den heer Blitz, dat deze, toen hij de familie met het eigenlijke doel van zijn bezoek bekend maakte, en haar verzocht, om het feest, dat hij voornemens was te geven, met hare tegenwoordigheid te vereeren, tevens Bonaventura daartoe uitnoodigde. Gaarne beloofde men te zullen komen, en weldra namen nu de heer Blitz en zijne zuster afscheid en vertrokken.

VI.

HET BAL-TOILET.

Op den morgen van den dag, die voor het feest bij den heer Blitz bestemd was, ontwaakte Mina vroegtijdig. Zij had zich zelfs in hare droomen met niets anders bezig gehouden. Zij gevoelde zich regt vrolijk en opgeruimd, en heimelijk fluisterde zij bij zich zelve: „het is mij, als moest mij van daag iets zeer gelukkigs te beurt vallen. En waarlijk het is heden ook een regt blijde dag voor mij! Ik zal voor de eerste maal van mijn leven op een bal verschijnen, zal in gezelschap zijn met graven en baronnen, en zal mogelijk zelfs door hen tot een dans worden uitgenoodigd. O mijn hemel, ik zal dansen, dansen op de maat der muziek!"

Blijde als een kind sprong zij uit haar bed en kleedde zich haastig aan. „Ik moet toch nog eens mijn toilet nazien," zeide zij, „of alles wel goed in orde is."

Terwijl zij zich hiermede onledig hield, werd zij door Otto verrast. Weldra trad ook moeder Anna binnen, die hare kinderen een hartelijk „goeden morgen" toeriep en zich bij hen nederzette. Niet lang duurde het, of ook Bonaventura bevond zich in hun midden en te zamen schaarden zij zich thans om de ontbijttafel.

„Zeg mij toch, zuster Mina," zeide Bonaventura, „voor wie is die rouwjapon, welke hier op de sopha ligt? Er is toch niemand in de familie gestorven?"

„Neen," antwoordde Mina, „het is de japon, dien ik heden avond op het bal zal aanhebben."

Bonaventura lachte luidkeels. „Dezen japon wilt gij voor het bal aantrekken? Maar zuster, ik bid u, dat is volstrekt onmogelijk. Men heeft u immers niet op eene begrafenis, maar op

een vrolijk feest genoodigd, en eene jonge schoone vrouw kan daar niet in zulk een donkeren japon verschijnen. O, ik zie het wel, Mina, het is noodig, dat ik uw toilet eens naauwkeurig opneem, als gij van avond niet wilt worden uitgelagchen. En dit, mijn kind, is het ergste, wat iemand in de wereld kan overkomen."

„Als ik met dezen donkeren japon niet op het bal kan komen," zeide Mina droevig, „dan zal ik te huis moeten blijven," en tranen schoten haar in de oogen.

Otto had haar reeds lang zwijgend gadegeslagen. Als hij thans hare oogen zag vochtig worden, verliet hij haastig het vertrek en keerde terstond met eene rol gelds terug, die hij in Mina's handen stopte.

„Daar," zeide hij, terwijl zijne stem min of meer trilde, „daar, mijne Mina, hebt gij het noodige geld, rijd haastig met uw broeder naar den eenen of anderen winkel, en koop er, wat gij noodig hebt."

„Otto!" riep moeder Anna op verwijtenden toon, terwijl Mina juichte van blijdschap en Bonaventura zeer voldaan lachte.

„Otto!" herhaalde de oude vrouw schier dreigend. Hij maakte zich los uit Mina's armen, en naderde de oude vrouw, die hem met toornige blikken aankeek.

„Moeder Anna," zeide hij op vasten toon, „ik wil niet dat iemand zich zou moeten schamen, om met mijne Mina een feest bij te wonen."

„Het is goed," hernam moeder Anna, en terwijl zij op Mina een blik vol minachting wierp, verliet zij haastig het vertrek.

„Goed dat zij weg is," zeide Bonaventura; „ik gevoel mij in haar bijzijn altijd min of meer beklemd. Doch maak thans wat voort, zuster, wij hebben nog veel te doen."

Mina maakte zich gereed, nam met een hartelijken kus afscheid van Otto en verliet met Bonaventura het vertrek.

Otto zag haar na, terwijl zij met Bonaventura de straat afging; hij hoopte, dat zij nog eenmaal om zou zien, om hem te groeten en toe te lagchen. Doch zij hield zich uitsluitend met haar broeder bezig. Zij keek niet om, zij dacht niet aan Otto!

Hij verliet het raam en ging langzaam in de kamer op en neder. Zijn gelaat stond droevig, zijne lippen trilden, en bange zuchten ontglipten zijnen mond.

Hij was alleen; niemand zag hem thans en ongestoord kon

hij zich dus aan het smartelijk gevoel overgeven, dat hem overmeesterde en hem toefluisterde: de zon uw geluks is ondergegaan, en de toekomst zal voor u niets zijn, dan een nacht van smart en lijden.

„Ik wil werken, werken," zeide hij eindelijk, en haastig begaf hij zich naar zijne werkplaats.

Toen het avond was geworden, stond Mina in haar smaakvol toilet voor den spiegel en bekeek zich nog eens met dien tevredenen en triomferenden blik, die slechts aan schoone vrouwen in zulke oogenblikken eigen is.

„Kom nu, Mina," zeide eindelijk haar broeder, „het is tijd, het rijtuig wacht."

Hij bood haar zijn arm, doch Otto drong hem zacht op zijde, en zijne vrouw den arm gevende, zeide hij glimlachend, doch op vastberaden toon: „vergun mij, zwager, dat ik in dit opzigt een weinig onderwetsch blijf en het aan niemand verooorloof, mijne vrouw te geleiden, zelfs niet aan den beroemden dichter, haren broeder."

VII.

HET FEEST BIJ DEN HEER BLITZ.

In de receptiezalen van den heer Blitz bewoog zich een schitterend gezelschap. Men vond er vele voorname lieden, en toen de heer Blitz zijn oog over hen liet gaan, zwol zijne borst en hij dacht bij zich zelven: „deze allen wonen of in mijn huis of zijn mijne schuldenaars, deze allen zijn in zekeren zin van mij afhankelijk."

En hoe vriendelijk waren deze heeren; hoe vertrouwelijk spraken zij met den heer Blitz, den vroegeren kousenwever, hoe bewonderden zij zijne prachtig gemeubelde zalen en hoe overgelukkig gevoelde zich door dit alles de heer Blitz.

Ja, hij was overgelukkig, want hij zag noch het spotachtige glimlachen zijner voorname vrienden, noch hoorde de hatelijke aanmerkingen, die zij elkander in het oor fluisterden, wanneer hij niet aan hunne zijde stond.

„O die geld-aristocratie!" zeide de baron van Gerbeck tot den heer van Wonderberg, die te zamen bij een der ramen stonden te praten. „Zie dezen opgeblazenen, gelukkigen mensch

den heer Blitz. Ha, ik herinner mij nog zeer goed den tijd, dat ik mijne zijden kousen bij hem kocht en thans noemt hij zich onzen gastheer en is driest genoeg, om ons bij zich te nodigen."

„En wij noemen hem onzen vriend," zeide de heer van Wanderberg lagchend, „wij drukken hem de hand en behandelen hem als onze gelijken. Waarom doen wij dit? Om ons eigen voordeel. Gij, mijn waarde baron, bewoont eene prachtige belle-etage van zijn huis, die hij u voor twee honderd thaler goedkooper verhuurt, enkel om de eer te genieten, u zijn huurder te kunnen noemen, en ik heb van den goeden man eenige duizende thalers geleend. Maar zie, daar nadert ons de vrouw van den geheimraad Stein; ook zij ontziet zich niet, in den salon van den kousenwever te verschijnen."

„Laat mij hier een oogenblik adem halen," zeide de vrouw van den geheimraad, terwijl zij de heeren naderde, „het is hier zoo vreeselijk burgerlijk. Er is inderdaad niets komieker dan een parvenu, want in zijn persoon vereenigen zich slaafsche onderwerping en onverdragelijke trots."

En de dame lachte zoo hartelijk achter haar waaijer, dat de heeren onwillekeurig met haar moesten instemmen. „Gij hadt eens moeten zien," vervolgde de dame lagchend, „met hoeveel galanterie hij mij ontving en mij de handen kuste, de beide handen, baron, en hoe hij mij triomferend vroeg, of het niet prachtig bij hem was, of ik wel ooit iets schooners had gezien, dan deze schilderijen, deze spiegels, deze meubels. O, het is kostelijk!"

„Mijne genadigste, gij zijt inderdaad onwederstaanbaar, maar zie, daar komt de heer Blitz naar ons toè. Laat ons ernstig zijn."

„Nu, hoe gaat het onzen vriendelijken gastheer?" zeide de vrouw van den geheimraad, terwijl zij den heer Blitz met haar waaijer naar zich toewenkte. „Gij moet, als gij uwe gasten aanziet, u zeer gelukkig gevoelen. Allen bewonderen u en uwen rijkdom, allen zijn verrukt over dezen heerlijken avond."

„Ik gevoel mij ook onbeschrijfelijk gelukkig, mevrouw," zeide de heer Blitz. „Ik gevoel mij des te gelukkiger, wanneer ik mijnen tegenwoordigen toestand met mijn verleden vergelijk. Ik was een bedelaar, toen ik te Berlijn kwam. En zie thans deze kostbare meubelen en behangsels, dat alles is mijn eigendom, ik kan al die weelde bekostigen en daarenboven nog

zoo als gij weet, geld uitleenen aan mijne waarde vrienden."

„*Il est affreux*," fluisterde de vrouw van den geheimraad.

De heer Blitz, zonder te vermoeden, dat hij beleedigd had, vervolgde: „ja, ik ben gelukkig, en weldra zal ik nog gelukkiger zijn, want gij moet weten, dat ik alle hoop heb, een titel te bekomen."

„En waarop is uwe hoop gegrond?" vroeg de baron.

„Dat wil ik u zeggen," vervolgde de heer Blitz op vertrouwelijken toon. „Ik heb voor de instandhouding van vele door het hof geprotegeerde genootschappen aanzienlijke sommen over, en daar ik vele voorname kennissen en vrienden heb, hoop ik mijn doel te bereiken. Hoe heerlijk zal dat klinken: „Heer hofraad Blitz." O, mijne heeren, op den dag, dat ik dien titel verkrijg, wil ik u drieën, u, mijne beste vrienden, eene dienst bewijzen, ja, mevrouw, op den dag, waarop gij mij voor het eerst hofraad noemt, kunt gij eene somme gelds van mij vragen, zoo groot gij wilt, al ware die som nog eens zoo groot, als die, welke...."

„¡Maar, mijn God," riep de vrouw van den geheimraad, blozende en hem in de rede vallende, „hoe vreemd, een brievenbesteller komt in den salon."

„Wat, een brievenbesteller?" riep de heer Blitz, schijnbaar verbaasd; en naar hem toegaande, vroeg hij hem barsch, wat er van zijne begeerte was.

Het was Karel, die de hem door den heer Blitz gegevene brieven bragt; terwijl hij zijn binnentreden daarmede verontschuldigde, dat op alle brieven stond: „aan den heer Blitz zelven af te geven," en hij dien overeenkomstig handelen moest, zochten zijne oogen Sophie, doch te vergeefs.

„Ja, ja, mijne heeren," zeide de heer Blitz, terwijl hij de brieven den een na den ander opende en las, „zoo gaat het ons rijke lieden. Wij worden overstroomd met brieven en smeekschriften. Daar is er een, die verlangt, dat ik hem zal laten studeren, een ander, een schilder, wenscht geld voor eene reis naar Italië, een groot virtuoos vraagt verlof, om zich op mijne soirées te laten hooren. Nu, wij zullen zien. Ik zal naar hen informeren, en hen, als zij het verdienen, ondersteunen."

Terwijl dit in den eenen salon voorviel, had zich in den anderen een digte kring om Bonaventura gevormd, die op de piano speelde en daarbij met zijne liefelijke, volle stem eenige

nieuwgrieksche vrijheidsliederen naar eene, zooals hij zeide, door hem vervaardigde overzetting zong.

Sophie stond achter zijn stoel en luisterde naar het heerlijke gezang met blikken, waarin hare geheele ziel lag.

Eenigzins op zijde zat Mina. Hare aandacht was verdeeld tusschen haren broeder en den schoonen jeugdigen man, die naast haar zat en met eene warmte en welsprekendheid tot haar sprak, zooals zij nog nooit gehoord had.

Wat sprak hij? Zij wist het naauwelijks, maar het klonk haar als hemelsche muziek in de ooren. Nu en dan citeerde hij de woorden van eenen Franschen of Engelschen dichter; dan was het, als maakte diepe weemoed zich van Mina's harte meester, en zij zuchtte smartelijk.

De jeugdige man glimlachte hoogst voldaan bij zulke zuchten, want hij meende, dat zij hem begreep, en hij verkeerde in den waan dat hij eene vrouw voor zich had, wier hart hij in liefde voor hem had weten te ontbranden.

Mina echter zuchtte slechts, omdat zij de vreemde talen niet verstond, en omdat zij zich over hare onwetendheid schaamde. Overigens gevoelde zij zich hoogst gelukkig en was er trotsch op, dat zulk een voornaam heer uit het gezelschap, als de heer van Sendeck was, haar schoon vond.

Otto daarentegen stond verlegen en zwijgend bij een der vensterramen. Hij gevoelde zich hier volstrekt niet op zijn gemak. Gaarne zou hij aan Mina's zijde geweest zijn, doch het ontbrak hem aan moed, om door den kring der heeren en dames heen te dringen, ten einde zoo bij haar te komen.

Bonaventura echter was heden geheel in zijne kracht. Hij had zich voorgenomen beminnelijk te zijn, en hij was het inderdaad. Aller oogen, inzonderheid die van Sophie, waren op hem geslagen. Zij vooral was hoog met hem ingenomen, en toen hij dit bemerkte, wist hij, wat hem te te doen stond, om het hart der gasten van den rijken heer Blitz te veroveren.

Hij sprak onder anderen ook van zijne gedichten, en thans verzocht men hem, die voor te dragen. Geheimzinnig zeide hij, dat de politie hem reeds op het oog had, en dat men schier nergens veilig was tegen spionnen; ook vermoedde hij, dat zijne gedichten thans reeds in Saksen verboden waren. Natuurlijk verzocht men hem nu nog dringender, ze voor te lezen. Bonaventura maakte de voordragt zijner gedichten

afhankelijk van Sophie, en als zij hem daarop verzocht had te lezen, las hij, ofschoon, naar het scheen, met tegenzin, en slechts om haar genoegen te doen.

Toen de partij was afgeloopen en Bonaventura laat in den nacht huiswaarts keerde, zeide hij vergenoegd tot zich zelven: „thans is het goed; ik zal de held van den dag worden en de gade van de rijke en schoone Sophie Blitz."

VIII.

NA HET BAL.

Toen Mina den volgenden morgen ontwaakte, was het haar, alsof de avond van gisteren slechts een droom, eene hemelsche verschijning was geweest. Zij vroeg zich zelve af, of zij dat alles werkelijk beleefd, en of zij al dien glans en al die pracht werkelijk aanschouwd had, en terwijl zij hierover nadacht, meende zij plotseling weder de schoone, zacht fluisterende stem van Victor van Sendeck te hooren, die tot haar gezegd had, dat zij het sieraad der gezelschapskringen was.

Zij kleedde zich heden met meer zorg, dan gewoonlijk; vervolgens ging zij voor den spiegel staan, om heur haar op te maken, en toen nu haar geheele toilet was voltooid, trad zij naar het venster en opende dit. Tegelijk werd er ook een venster van het tegenovergelegene huis geopend; eene dame stond er voor, die Mina vriendelijk groette.

Dit groote huis aan de overzijde behoorde insgelijks Otto toe; doch hij had er de voorkeur aan gegeven, om in het kleine huis, dat hij reeds zoo lang bewoond had, te blijven en het andere in onderscheidene afdeelingen te verhuren. Ook Bonaventura had er eene kamer van betrokken, en de dame, die Mina zoo even had gegroet, was een van Otto's huurders, en heette mevrouw Jelsa. Reeds sedert eenige dagen was zij geregeld voor het venster verschenen, zoo dikwijls Mina zich vertoonde, en had haar beleefd gegroet; en gisteren, toen zij hare meid eene boodschap bij Otto, haren huisbaas, liet doen, had zij zelfs laten vragen, of de schoone vrouw van Otto haar in het geheel geene visite kwam maken.

„Otto," zeide Mina haastig tegen haar man, die juist in hare kamer trad, „Otto, ik wil mevrouw Jelsa heden eens een bezoek gaan brengen."

„En dit zegt gij mij," sprak Otto, „voordat gij mij nog een goeden morgen hebt gewenscht?"

Toen hij haar zoo goedig toesprak en daarbij zoo teeder aanzag, gevoelde zij zich weder geheel en al zijne vrouw; zij drukte hem aan hare borst en omhelsde hem hartelijk.

Vervolgens gingen zij te zamen naar moeder Anna, die hen vriendelijk ontving.

Toen zij weder in Mina's kamer waren teruggekomen en het ontbijt hadden genuttigd, zeide Mina plotseling: „gaat gij met mij naar mevrouw Jelsa?"

„Het is u dus waarlijk ernst, haar een bezoek te brengen?" vroeg Otto.

„Zeker," zeide zij, „ik vind het zelfs onfatsoenlijk, dat ik het niet reeds vroeger heb gedaan."

„Maar bedenk, beste Mina," hernam Otto op smeekenden toon, „bedenk, waartoe dit leiden zal. Mevrouw Jelsa is eene, hoewel arme, toch zeer trotsche en voorname vrouw. Zij is vroeger eene rijke grondbezitster geweest en is van aanzienlijke geboorte. Haar man echter heeft haar vermogen doorgebragt en zich vervolgens het leven benomen. Zij leeft van een pensioen, dat hare rijke bloedverwanten haar verstrekt hebben. Wij zijn eenvoudige burgerlui, en hoe kan er dan van omgang tusschen ons en de voorname dame sprake zijn?"

„En waarom zijn wij dan zulke eenvoudige burgerlui?" vroeg Mina ietwat gebelgd. „De heer Blitz is ook niets meer dan een eenvoudig burgerman geweest, en toch ontvangt hij bezoeken van geheimraden en barons; waarom zouden wij niet eveneens kunnen handelen?"

Otto zag haar een oogenblik verwonderd en vragend aan; vervolgens zeide hij bedaard: „De heer Blitz is ook een zeer rijk man, en de voorname heeren hebben daarom vermoedelijk vergeten, wie hij vroeger is geweest."

„Maar wij, zijn wij dan ook niet rijk?" vroeg Mina op schier driftigen toon.

Otto zeide na eene pauze: „wij zijn het, zoolang wij vlijtig en arbeidzaam zijn, zoolang wij in onze werkplaatsen ons kapitaal drie maal 's jaars omzetten. Doch bijaldien wij den arbeid laten varen, dan zullen wij spoedig arm zijn, want ons kapitaal is niet groot genoeg, om er op een hoogen voet van te kunnen leven."

Mina wendde zich schier verachtelijk van hem af en verbergde haar gelaat in de kussens van den sopha.

Otto echter greep hare hand en vervolgde op rustigen toon: „laat ons, beste Mina, thans eens over dit punt met elkander spreken. Ik gevoel dat dit hoog noodig is. Sedert eenigen tijd heeft er eene groote verandering in uw binnenste plaats gegrepen. Gij zijt niet meer tevreden met wat ik u bieden kan, en schoon ik ook hoop, dat gij mij genoeg bemint, om u over mij niet te schamen, zoo schaamt gij u nogtans over den eenvoudigen naam dien wij dragen, en hebt het aan uwe onderhoorigen verboden, u, zoo als dit tot hiertoe geschiedde, *vrouw* te noemen."

„Neen, neen," viel Mina hem driftig in de rede, „neen ik schaam mij mijnen geliefden, mijnen dierbaren Otto niet, en wanneer ik desniettemin vurig wenschte, dat wij rijke, voorname lieden waren, zoo geschiedt dit, zoo is het, omdat...."

„Omdat mijne Mina eene zoo schoone vrouw is, dat zij eigenlijk veel te voornaam is voor een eenvoudigen burger," zeide Otto, Mina naar zich toetrekkende en omhelzende.

„Maar hoor mij ten einde toe aan," vervolgde hij daarop weder op hoog ernstigen toon; „ik zeide u straks, dat wij, om behoorlijk te kunnen blijven leven, moeten arbeiden. Doch zoo gij, mijne waardste, de verstrooijingen der wereld bemint en mij aan uwe zijde roept, om ze met u te genieten, dan zal ik die roepstem volgen, want nimmer zou ik verre van u kunnen zijn. De arbeid, die mij gedurende mijn gansche leven versterkt en vertroost heeft, zou voor u, mijne innig geliefde, moeten wijken; als gij mij er afriept, dan zou ik geene kracht genoeg bezitten, om aan uwe wenschen weerstand te bieden. Ziet gij, Mina, dat is de invloed, dien gij op mij uitoefent. Gij kunt van mij maken wat gij wilt, want alles wat ik ben en heb, behoort u alleen toe. Daarom smeek ik u, wil toch niet, dat ik meer zal schijnen dan ik ben, en vorder toch niet, dat wij boven onzen staat zullen leven. Laat ons vergenoegd en tevreden zijn met hetgeen wij bezitten, en niet streven naar wat lot en geboorte ons hebben ontzegd."

„Gij hebt gelijk," zeide Mina diep geroerd, „laat ons tevreden en Gode dankbaar zijn voor ons geluk. Heb slechts geduld met mijne zwakheden, en denk, dat ik u boven alles bemin, en dat ik nimmer iets anders kan willen, dan uw geluk. Door u ben ik immers alles wat ik ben?"

Mina zeide dit op zulk een gevoeligen toon, dat Otto, buiten zich zelven van geluk, hare handen aan zijne lippen drukte en die met kussen bedekte.

„Ook beloof ik u," vervolgde Mina, „dat ik mevrouw Jelsa geen bezoek zal brengen, want gij hebt volkomen gelijk, dat zulks ons niet past."

Otto kuste haar vol verrukking en noemde haar met de teederste namen. „Laat ons nu weder vrolijk zijn," zeide hij, „en nimmer, dit beloof ik u, zullen wij weder over deze dingen spreken."

En zij waren vrolijk als kinderen en lachten en schertsten een geruimen tijd met elkander.

„Nu echter," zeide Otto opstaande, „moet ik weder naar beneden, naar mijne werkplaats. Ik moet van daag nog eene zeer kunstige machine zamenstellen. Maar gij, mijne Mina, waarmede denkt gij u bezig te houden?"

„Mijn onderwijzer in het schrijven komt zoo aanstonds," zeide zij blozend." „Maar Otto, ik heb nog een verzoek," vervolgde zij. „Zie, gij wilt niet, dat ik het bestuur van keuken en kelder en andere huiselijke bezigheden op mij neem. Ik zit hier boven op mijne kamer als eene prinses en heb niets anders te doen, dan te naaijen. Maar wat zal ik altijd naaijen? Ik heb thans niets meer te doen. En ziet gij, ik ben nog zoo dom, dat ik vrees, dat gij u over mij moet schamen. Laat mij daarom nog meer les nemen; ik beloof u, dat ik vlijtig zal leeren."

Otto beloofde haar dit gaarne en begaf zich thans naar zijne werkplaats.

Mina nam les in het schrijven en schreef de letters na, haar door den onderwijzer opgegeven, toen de meid haastig binnen kwam en haar berigtte, dat mevrouw Jelsa was gekomen en verzocht binnen gelaten te worden.

Mina was niet weinig verrast en blijde. Zij was reeds van zins, de dame te gemoet te gaan, doch zij bedacht zich, want zij herinnerde zich de aan Otto gedane belofte. „Maar ik kan toch zulk eene voorname dame niet wegzenden," zeide zij tot zich zelve, en gelastte de dienstmeid, mevrouw Jelsa binnen te laten.

Toen de dame binnen trad, gevoelde Mina zich zeer verlegen en was naauwelijks in staat, een woord van begroeting te uiten.

Doch mevrouw Jelsa was eene afgerigte en sluwe vrouw; spoc-

dig bemerkte zij Mina's verlegenheid en wist door hare voorkomendheid en vertrouwelijkheid het zoover te brengen, dat Mina zich in haar gezelschap weldra op haar gemak gevoelde.

Luide roemde zij Mina's schoonheid, en aan haren scherpen blik ontging de glimlach der jeugdige vrouw niet, die blozend voor zich zag, terwijl de doordringende oogen van mevrouw Jelsa uitvorschend op haar waren gevestigd, als wilde zij hare gedachten en gevoelens raden. Zij deelde Mina mede, hoe vurig zij verlangd had, haar te zien, zij noemde zich eene arme, verlatene weduwe, en beval zich ten zeerste in hare vriendschap aan.

Mevrouw Jelsa was zoo bescheiden, zoo nederig, dat Mina geheel verrukt was over hare lieftalligheid en haar bij het afscheid nemen beloofde, spoedig eene contra-visite te zullen komen brengen.

„O, wat is die mevrouw Jelsa toch eene beminnelijke dame," zeide Mina, toen zij alleen was; „hoe aangenaam weet zij zich uit te drukken, en hoe goed kan men het haar aanzien, dat zij eene dame van voornamen huize is." En de indruk, dien het gesprek met Otto op haar had gemaakt, begon al meer en meer te verflaauwen.

IX.

DE JOURNALISTEN.

Bonaventura was dezen morgen laat opgestaan en zat thans, geheel verloren in de herinnering aan den door hem den vorigen avond behaalden triomf op den divan voor de tafel met de kokende koffij voor zich, die Mina hem had gezonden.

„Dat was een heerlijke avond," zeide hij eindelijk met een blijden glimlach, „en ik denk, dat er niemand daar zal zijn geweest, die zich niet nog lang met genoegen aan mij herinneren zal. Ha, ha, en met hoeveel ontsteltenis luisterden sommigen naar mijne liberale liederen. O, ik wist wel, wat ik deed, toen ik ze schreef. Ik wist wel, dat dit tegenwoordig de eenige mogelijke wijze is, om opgang te maken en zich een naam te verwerven. O," vervolgde hij, en greep haastig naar papier en pen, „daar valt mij juist een nieuw gedicht in, althans het eerste vers er van." En hij begon haastig te schrijven.

Een hevig geklop tegen de deur stoorde hem in zijne poëtische geestdrift, en zonder zijn „binnen" af te wachten, traden drie heeren in zijne kamer, van wie de een Victor van Sendeck was.

Bonaventura had dezen gisteren avond leeren kennen en hem zijn adres moeten opgeven.

„Ik breng hier twee mijner getrouwste vrienden," zeide Victor van Sendeck, „die den beroemden liberalen dichter Bonaventura wilden leeren kennen, en die zelven eene belangrijke r ol in de politiek van den dag spelen. De namen Weinherr en Rautenweg zullen u ongetwijfeld bekend zijn."

„Hoe zou dit anders kunnen wezen," zeide Bonaventura; „allen, wier harten voor de vrijheid van Duitschland kloppen, kennen u, mijne heeren, die voor de heilige regten van het vaderland strijdt."

„Ik vlei mij," zeide de heer Weinherr, „dat ik uwe woorden met eenig regt op mij mag toepassen. Ik wijd al mijne krachten aan de bevrijding van Duitschland, en wanneer ik des morgens ten minste drie uren besteed, om dagbladartikelen te schrijven, gevoel ik nog kracht en moed, om des namiddags verscheidene uren achtereen de koffijhuizen te bezoeken, om door mijne welsprekende woorden den moed mijner vrienden aan te wakkeren. In het orgaan, dat door mij en mijnen vriend Rautenweg geredigeerd wordt, komt van daag een artikel voor van mijne hand, dat geheel Duitschland in opschudding moet brengen. Ik noodig u uit, mijnheer Bonaventura, om met ons mede te gaan, en dat artikel te lezen."

Bonaventura, reeds van zins de heeren te vergezellen, herinnerde zich tot zijn geluk, dat hij geen geld had en eerst weder bij Otto eenige thalers moest gaan leenen. Hij beloofde derhalve de heeren spoedig te zullen volgen."

„Doch hoor," zeide de heer Weinherr onder het heengaan, „gij moet zoo spoedig mogelijk naar eene andere woning omzien. Deze straat is zeer afgelegen en onfatsoenlijk. Gij moet u in eene betere wijk der stad met der woon vestigen."

„Dat zal ik ook, mogelijk van daag nog," antwoordde Bonaventura. „Ik woon hier slechts ten gevalle van mijne ongelukkige zuster."

„Van de schoone mevrouw Otto?" vroeg Victor van Sendeck.

„Dezelfde. Zij heeft zich, gehoorzaam aan het bevel van onze hoogst zonderlinge moeder, mistrouwd, en is met den werktuig-

kundige Otto in het huwelijk getreden. Gij kunt u het lijden mijner zuster voorstellen, die daarenboven nog het ongeluk heeft, moeder bij zich te hebben, die er zorgvuldig oppast, dat zij niet buiten den burgerlijken kring komt, waarin zij zich beweegt."

Men beklaagde de jeugdige vrouw en verwenschte de oude moeder Anna. Vervolgens scheidden de heeren van elkander, en Bonaventura ging naar de overzijde en trad de woning van zijn zwager binnen.

Hij vond deze alleen in zijne werkplaats en vroeg hem stoutweg weder om eenig geld ter leen.

„En hoeveel begeert gij te hebben?" vroeg Otto.

„Voorloopig vijftig thalers!"

Otto haalde zijne portefeuille te voorschijn, en zeide: „zoo even heeft mij iemand honderd thalers gebragt, welke som ik reeds lang had doorgehaald en ik was daarom niet weinig verbaasd, die te ontvangen. Deze som *schenk* ik u, want ik vrees, dat, zoo ik u vijftig thalers leende, ik ze toch nimmer zou terug krijgen. Hier zijn de honderd thalers, en hier zijn nog honderd thalers, die ik u cadeau doe, onder voorwaarde, dat gij mij nimmermeer met een bezoek vereert."

Bonaventura, hoewel hij zich inwendig beleedigd gevoelde over het aanbod van zijnen zwager, streek nogtans het geld op en dacht bij zich zelven: „nu wil ik ook heden nog eene fatsoenlijke woning voor mij huren."

Zonder Otto te groeten, en zonder zijne zuster op te zoeken, verliet hij het huis van zijnen zwager.

X.

MEVROUW JELSA, NÉE BARONES VAN GANTERSHEIM.

Eenige dagen later legde Mina bij mevrouw Jelsa een bezoek af. — Dat zij uiterst vriendelijk jegens de vrouw van Otto was, zal wel geene verzekering behoeven. Zij verzocht haar meer dan eens, om toch spoedig terug te komen, want zij beminde haar reeds even teeder als hare overledene dochter, op wie zij zooveel geleek en zij rekende zich daarom hoogst gelukkig, met haar in nadere kennis geraakt te zijn. Mina, die zich door deze woorden niet weinig gevleid gevoelde, zeide: „als het waar is, mevrouw,

dat gij mij werkelijk bemint, en dat mijn gelaat u aan uwe overledene dochter herinnert, neem mij dan ook als uw kind aan, en leer mij zoo beschaafd en innemend worden als gij zijt."

„Blijf, die gij zijt, mijne waardste," antwoordde mevrouw Jelsa, „want uwe natuurlijke eenvoudigheid maakt u betooverend. Meent gij echter ooit mijnen raad te behoeven, wend u dan vrij tot mij, als tot uwe getrouwe moeder."

„O, ik zal u ieder oogenblik noodig hebben," zeide Mina hartelijk. „Ik ben nog zoo onwetend, zoo onbeschaafd."

De dame glimlachte. „Gij zijt te bescheiden, mijne waardste. Eene jeugdige vrouw, die zoo rijk is als gij, kan onmogelijk onbeschaafd zijn, en moet eene zorgvuldige opvoeding gehad hebben. Of is het werkelijk waar, wat mijne kamenier mij vertelde, dat uwe moeder eene zeer zonderlinge vrouw is, die volstrekt van geene gezelschappen houdt en er ook u nooit heeft binnen geleid?"

Mina maakte eene toestemmende beweging.

„Mijne moeder houdt van niets dan van den arbeid," zeide zij, „en zoozeer veracht zij de wereld, dat zij mij, zonder eenige de minste zorg voor mijne opvoeding te dragen, heeft laten opgroeijen."

„Dat is vreeselijk," riep mevrouw Jelsa, „en zoo veel te vreeselijker, daar slechts gierigheid hiervan de oorzaak kan zijn. Is het dan waar, dat uwe moeder den geheelen dag spint en het gesponnene verkoopt?"

„Helaas! gij spreekt waarheid," zeide Mina.

„Hoeveel hebt gij te lijden!" riep de dame; „ofschoon gij zoo jong, zoo schoon, zoo rijk zijt, hebt gij toch een moeijelijk kruis te torschen."

Mina gevoelde zich geheel verward. Het streelde hare ijdelheid, door zulk eene voorname dame, als mevrouw Jelsa, voor rijk te worden gehouden, en zij kon het niet van zich zelve verkrijgen, om voor hare armoede uit te komen.

„Weet gij, dat men u algemeen voor eene kleine millionnaire houdt?" vroeg mevrouw Jelsa.

Mina antwoordde lachend en blozend: „ik ben tevreden met wat ik bezit, al ben ik dan juist ook geene millionnaire."

De dame had naar deze woorden met de meeste opmerkzaamheid geluisterd en haalde als van een zwaren last ontheven ruimer adem. — Toen Mina haar had verlaten, ging zij met een

zegevierenden glimlach in haren salon op en neder en zeide zacht voor zich heen:

„Zij is werkelijk zeer rijk; zij is verder jong, onervaren, onbekend met de wereld, naar het schijnt, en daarenboven zeer ijdel en eerzuchtig. Daarop bouw ik mijn plan. Ik moet eerst haar vertrouwen en hare liefde geheel zoeken te winnen. Ik moet mij voor haar onontbeerlijk zoeken te maken. O, het zal zeker gelukken, riep zij luid. Ik zie reeds den tijd aangebroken, dat ik deze ellendige straat verlaat en een paleis onder de Linden betrek, dat ik weder de gevierde voorname dame, en niet langer de arme verlatene weduwe ben."

Achter haar ging de deur open en een bleek, schoon jong man trad de kamer binnen. Hij luisterde met eene zonderlinge uitdrukking op het gelaat naar de laatste woorden zijner moeder, en glimlachte; doch het was een glimlach, waarbij men huiveren moest; want hij gaf aan zijn geheele gelaat de uitdrukking van stompzinnigheid.

„Zijt gij het, Udo?" zeide mevrouw Jelsa, zich tot hem wendende. „Zijt gij nu weder verstandig, en wilt gij, in plaats van met uwe blikken soldaten te spelen, in uwe boeken lezen, zooals ik uwe moeder u bevolen heb?"

De zoon knikte zwijgend met het hoofd en zeide vervolgens: „Udo hongerig, Udo dorstig, Udo bedroefd."

„Wanneer gij verstandig zijt, moogt gij eten," antwoordde zijne moeder.

„Udo zeer verstandig," verzekerde de idioot, en volgde toen zijne moeder naar het aangrenzende vertrek.

XI.

HET EERSTE FEEST.

Het bezoek bij mevrouw Jelsa had op Mina een diepen indruk gemaakt, en hare geheele ziel weder in oproer gebragt.

Otto's woorden waren vergeten en de eerzucht was weder in haar binnenste ontwaakt. De burgerlijke kring, waarin zij leefde, was haar onverdragelijk; zij wilde in de groote wereld optreden en schitteren in de voornaamste gezelschappen.

Doch hoe daartoe te geraken? Hierover peinsde Mina thans na. Op Otto's en moeder Anna's raad en hulp, dit wist zij,

kon zij niet rekenen. Beiden toch zouden zich tegen haar plan met kracht en magt verzetten. Daar kwam haar broeder Bonaventura haar te hulp. Hij deelde haar mede, dat hij vurig verlangde, Sophie dikwijls te zien, dat dit niet anders geschieden kon, dan wanneer Mina eene nadere kennismaking met haar aanknoopte, en dat het, om daartoe te geraken, noodzakelijk was, eene groote partij te geven, waarop de heer Blitz en zijne zuster moesten verzocht worden.

Mina nam hierin volkomen genoegen. „Doch," zeide zij, „hoe kan ik eene groote partij geven, daar ik hier bijna niemand anders ken, dan mevrouw Jelsa?"

„Mevrouw Jelsa? De zuster van den baron van Gantersheim?" riep Bonaventura. „Zij is eene voorname dame, en wanneer die bij u is, behoeft gij geene andere dames; voor de heeren zal ik zorg dragen."

Toen Mina na dit gesprek met haar broeder met Otto alleen was, gaf zij hem haren wensch te kennen, om eene kleine partij te geven, ten einde met den heer Blitz en diens zuster, alsmede met mevrouw Jelsa in nadere kennis te komen.

Otto's gezigt betrok; spoedig echter herstelde hij zich en zocht door vriendelijke woorden Mina van haar voornemen af te brengen; doch dit was vruchteloos, en toen Otto eindelijk in het midden bragt, of Mina wel in staat zou zijn, op zulk eene partij de honneurs waar te nemen, zeide Mina geraakt, „ik zal mevrouw Jelsa verzoeken, mij daarin onderrigt te geven, opdat gij u over mij niet behoeft te schamen."

Vervolgens barstte zij in tranen uit, en Otto, om haar tevreden te stellen, willigde ten laatste Mina's verzoek in.

Nu was hare blijdschap ten top gestegen. Zij wilde haren man omhelzen, doch deze weerde haar zacht af en zeide: „Goed, de partij, die gij wenscht, zal plaats hebben, doch onder eene voorwaarde: Noodig gij mevrouw Jelsa en wie gij nog meer wilt, uit; ik echter verzoek mijnen vriend, den brievenbesteller Karel."

Mina ontstelde; doch zij waagde het niet, zich hiertegen te verzetten, want zij had Otto nog nooit zoo beslissend hooren spreken.

De avond van het feest was eindelijk daar. De genoodigden traden de een na den ander binnen. Het waren mevrouw Jelsa, de heer Blitz met zijne zuster Sophie, en Bonaventura me

de door hem genoodigde heeren, namelijk Victor van Sendeck, de heer Weinherr, Rautenweg en eenige anderen. Ook de brievenbesteller Karel verscheen, doch deze zette zich verlegen op eenigen afstand neder en had naauwelijks den moed, om op de vriendelijke vragen van Otto te antwoorden.

Het eerste half uur was het gesprek niet zeer levendig. Te vergeefs beijverde zich mevrouw Jelsa, om meer vrolijkheid onder de genoodigden te brengen. Mina gevoelde zich niet regt op haar gemak, en het ontging haar niet, dat nu en dan deze en gene der gasten haar heimelijk uitlachte. Zij was daarom regt blijde, dat de tijd daar was, om zich aan tafel te begeven. Bevreesd, dat zij zich tegen de regelen der welvoegelijkheid bezondigen en daardoor den lachlust opwekken zou, was zij stil en afgetrokken en sprak nu en dan slechts een enkel woord met Victor van Sandeck, die aan hare linkerzijde was gezeten.

Toen het souper was afgeloopen, scheidde het gezelschap spoedig. Bonaventura geleidde Sophie naar het rijtuig, en toen de heer Blitz hem uitnoodigde, hem dikwijls en spoedig te komen bezoeken, vroeg hij haar zacht, of hij ook haar welkom zou wezen, dan of hij haar voor altijd uit het paradijs harer nabijheid verstooten wilde?

Zij antwoordde niet en Bonaventura vroeg nu op nog dringenden toon: „spreek slechts één woord; zeg, of ik komen mag, dan of ik mij zelven nog heden den dood moet geven?"

Toen zeide zij zacht: „Kom!"

Bonaventura drukte hare hand aan zijn hart, en kuste toen eerbiedig deze hand, die maar al te gewillig in de zijne rustte.

Mina haalde ruimer adem, toen de gasten hare woning verlaten hadden, en toen Otto haar met eenen goedigen glimlach vroeg: „nu, Mina, zijt gij voldaan?" wierp zij zich aan zijne borst en weende luid.

Te vergeefs zocht Otto haar tot bedaren te brengen, en op Otto's deelnemende vragen antwoordde zij slechts: „ik heb mij belachelijk gemaakt."

Toen Bonaventura den volgenden morgen kwam, vroeg Mina hem: „Wilt gij mij eene vraag opregt beantwoorden?"

Hij beloofde het haar, en nu vertelde zij hem, dat zij onderscheidene malen, wanneer zij had gesproken, een spotachtigen glimlach op het gelaat van sommige heeren bespeurd had.

En daarom vraag ik u thans, waarom dit geschiedde, en wat ik toch zeide, hetgeen den lachlust kon opwekken?" vroeg zij driftig en met tranen in de oogen.

Bonaventura zweeg een oogenblik; vervolgens zeide hij: „nu als gij het dan volstrekt weten wilt, zal ik het u zeggen. Men lachte om u, omdat gij u zoo lomp en plomp uitdruktet."

„O, dat is verschrikkelijk," hernam Mina blozend en siddernd. „Men lachte dus over mijne domheid, men hoorde het aan mijne spraak, dat ik geene beschaafde vrouw ben," en zich plotseling tot haren man wendende, vervolgde zij: „Otto, ik wil, ik moet van daag nog leermeesters hebben! Bonaventura, zorg gij er voor, dat ik onderwijzers krijg, die mij leeren, hoe men zich moet uitdrukken, om niet uitgelachen te worden."

Het was mede op verzoek van Otto, dat Bonaventura vertrok, om een geschikten leermeester voor Mina te zoeken.

Op de markt ontmoette hij Victor van Sendeck, die hem vroeg, waar hij zoo haastig heen ging?

„Mijne ongelukkige zuster heeft zich eindelijk tegen de tirannij harer moeder verzet," zeide Bonaventura; „zij wil nu bepaald onderwezen worden in hetgeen haar ontbreekt."

„En waarin wenscht uwe zuster onderwijs te ontvangen?" vroeg Victor nadenkend.

„In alles, wat tot eene beschaafde opvoeding behoort, in het Duitsch, in het Fransch, in de aardrijkskunde en geschiedenis, kortom in alles."

Victor wandelde eenige oogenblikkend zwijgend aan de zijde van Bonaventura voort; eindelijk zeide hij: „stel mij bij uwe zuster als leermeester voor, verzoek haar in mijnen naam, mij te veroorloven, dat ik dagelijks een uur bij haar kom, om met haar de Duitsche en Fransche dichters te lezen."

„Gij zijt inderdaad zeer vriendelijk," zeide Bonaventura „en ik dank u regt hartelijk in naam mijner zuster. Doch het komt mij 't best voor, dat gij dit voorstel in eigen persoon aan mijne zuster doet."

„Wel nu, dien mij dan bij uwe zuster aan."

Beiden sloegen thans den weg in naar de woning van Otto, die zij weldra bereikt hadden.

Mina bloosde, toen Victor hare kamer binnentrad, en Victor, haar eerbiedig de hand kussende, zeide: „Uw broeder heeft

mij tot vertrouwde van uw geheim gemaakt, en ik weet, dat het u niet voldoende is, door uwe bevalligheid en natuurlijkheid te schitteren, maar dat gij ook door de zeldzame gaven van uwen geest wilt schitteren en die meer wilt beschaven en ontwikkelen. Ik bewonder u daarom."

„En weet gij iemand, die zich de moeite geven wil, mij te onderrigten?" vroeg Mina bedeesd.

Victor noemde haar een jong mensch van zijne kennissen, die haar met blijdschap het gevorde onderrigt zou geven. „Doch nu," zeide hij verder, „heb ik nog eene bede, door wier vervulling gij mij gelukkig zoudt maken. Veroorloof mij, dagelijks tot u te komen, om met u onze beste dichters te lezen. Gij zult mij daardoor zeer aan u verpligten, want gij geeft mij zoodoende de gelegenheid, al mijne geliefkoosde dichters nog eens te lezen. Ook wordt, als men ze gemeenschappelijk leest, veel eerst regt duidelijk en verstaanbaar, wat men vroeger niet zoo goed begreep."

Mina antwoordde; „zeker zou zulk eene lectuur regt aangenaam zijn; doch daar mijn man er ook zou wenschen deel aan te nemen, komt het er slechts op aan, of die tijd en dat uur welke hem het best voegen, ook u zouden schikken."

Victor verzekerde, dat hij de bepaling er van gaarne aan haar en haren echtgenoot overliet. En nu kwam men overeen, dat men elken namiddag een uur zou afzonderen, om dit met elkander toe te wijden aan de lezing der Duitsche dichters.

Hierop nam Victor afscheid. Onder het gaan naar zijne woning zeide hij tot zich zelven: „dit zal mij eenige maanden eene aangename verstrooijing opleveren. Deze dochter Eva's is zoo natuurlijk, zoo schoon en naïf, dat zij wel in staat zou zijn, een Adam te verleiden."

Van nu af kwam Victor van Sendeck geregeld elken middag, om met Otto en Mina te lezen. En zoo waren reeds eenige weken verstreken, toen een onverwacht, groot werk, eene nieuwe groote machine, wier kunstige zamenstelling Otto aan zijne knechten niet durfde toevertrouwen, hem noodzaakten, den geheelen dag in zijne werkplaats te blijven.

Victor juichte hierover inwendig en Mina, die in het eerst een weinig beklemd en verlegen was geweest, kreeg nogtans spoedig hare vroegere onbeschroomdheid en natuurlijkheid terug.

Zij hadden thans de treurspelen van Schiller ten einde ge-

bragt, en daar men uu met de werken van Göthe een begin zou maken, sloeg Victor voor, om eerst het lijden van den jongen Werther te lezen. Mina kende het gevaar niet en vreesde er dus ook niet voor. En te zamen lazen zij het lijden van den jongen Werther.

XII.

SOFIE.

Bonaventura kwam thans slechts zelden zijne zuster opzoeken, maar bezocht des te meer de woning van den heer Blitz. Twee dingen waren het, die hem nu vooral bezig hielden: hij wilde door Sophie bemind worden en zich verheffen tot den rang van eenen beroemden, gevierden dichter.

In het laatst genoemde was hij reeds tamelijk wel geslaagd. Alle liberalen noemden zijnen naam met onderscheiding en geestdrift. Maar was hij ook even gelukkig in de liefde? Werd hij ook door het meisje, dat hij beminde, bemind?

Werpen wij, om dezen blik te beantwoorden, een blik in de kamer van Sophie.

Zij bevond zich alleen; zij zat met het hoofd in de hand in diepe gedachten verzonken; doch deze gedachten schenen volstrekt van geen bedroevenden aard te zijn, want om haren mond speelde een blijde glimlach, en hare oogen schitterden van geluk en vreugde. Voor haar op de tafel lag een brief, dien zij gedurig herlas en telkens aan haar hart drukte; toen er echter thans tegen hare deur werd geklopt, verbergde zij den brief haastig in haren boezem en haastte zich vervolgens, om de geslotene deur te openen.

Daar buiten stond Karel, de brievenbesteller, en Sophie kon naauwelijks een kreet van blijdschap binnenhouden, want zij vermoedde reeds, van wien hij haar een brief te brengen had. Vriendelijk verzocht zij Karel binnen te treden, en toen hij haar den brief aanbood en haar daarbij met zalige blikken aanzag, bemerkte zij dit niet, want zij zag niets anders dan den brief, dien zij dadedelijk openbrak en haastig las. Vervolgens zeide tot Karel: „Wilt gij mij eene dienst bewijzen?"

„U eene dienst bewijzen?" zeide hij: „O, zeg mij slechts, wat gij begeert, en terstond zal ik aan uw verlangen voldoen."

„Breng het antwoord op dezen brief voor mij naar de naast bijgelegen brievenbus," hernam zij, en trad naar hare schrijftafel, om haastig eenige regels te schrijven.

Karel stond nog altijd in hare aanschouwing verloren en gevoelde zich overgelukkig bij de gedachte, dat hij Sophie eene dienst kon bewijzen; daar reikte zij hem reeds het briefje over, en verzocht hem, het zeer spoedig te bezorgen. Hierop verliet Karel haar zoo spoedig mogelijk en snelde de straat op. Eerst na eenige oogenblikken voortgeloopen te hebben, viel het hem in, het adres van den brief te lezen; toen hij dit echter gedaan had, klonk er een kreet van smart en schrik van zijne lippen en eene doodelijke bleekheid overspreidde zijn gelaat. Deze brief was geadresseerd aan een heer; derhalve moest ook de brief dien zij ontvangen had, en waarop deze het antwoord was, van een heer zijn geweest! Dat was het eenige wat hij kon denken, en deze gedachte scheen hem zinneloos te maken, doch te midden zijner droefheid en ontsteltenis herinnerde zij zich weder, dat zij den brief haastig wenschte bezorgd te hebben, en daarom spoedde hij zich weder voort.

„Zij wil hem ten minste zien," mompelde hij voor zich heen, en in plaats van den brief in de bus te werpen, snelde hij zelfs naar de op het adres aangeduide straat, waar de heer van Ottersheim wonen moest. Thans stond hij voor zijne deur, buiten adem en naauwelijks wetende, wat hij doen zou.

„Wanneer ik deze deur open," dacht hij, dan zal ik hem zien, dien zij bemint, want zij bemint hem, dat las ik op haar gelaat, toen ik haar den brief bragt."

„Neen, neen," zeide hij, „ik kan hem dezen brief niet brengen. „Maar had zij hem niet verzocht, den brief spoedig te bezorgen? Had zij hem met hare zoete stem, die als hemelmuziek in zijn oor klonk, niet gesmeekt, haar deze dienst te bewijzen?"

„Nu, het zij zoo," zeide hij, zich vermannende, en klopte tegen de deur. Een luid gesproken binnen klonk hem in het oor, en Karel, de deur openende, reikte den brief over en zeide: „aan den heer van Ottersheim."

„Dat ben ik," zeide de jonge man, terwijl Karel tot zijne iet geringe ontsteltenis den broeder van Mina herkende.

„Goede vriend, wat ben ik u schuldig?" vroeg Bonaventura, den brief lezende.

„Niets," riep Karel op woesten toorn, en snelde weg, om zich naar zijne afgelegene kamer te begeven.

Hier gekomen, gaf hij aan zijne tranen den vrijen loop. „Zoo is het dan waar," sprak hij tot zich zelven, „Sophie bemint een ander; zij is voor mij verloren." Eene geruime poos zat hij in droevige gedachten verzonken; hij dacht aan zijne en aan Sophie's toekomst. „Neen," riep hij eindelijk uit, „zij kan met den man harer keuze onmogelijk gelukkig zijn. Otto noemde zijnen zwager trotsch en pedant, en wie trotsch en pedant is, kan een ander niet meer beminnen dan zich zelven."

„Nu," vervolgde hij na eene lange pauze, „kan ik haar dan niet bezitten, zoo kan ik haar toch wel bewaken, gelijk de hond den dorpel van zijn meester bewaakt."

Hierop ging hij nog een tijd lang in gedachten verzonken, in zijne kamer op en neder, en eindelijk riep hij op blijden, innig verheugden toon uit: „Ja, zoo moet ik handelen! Nog dezen morgen ga ik naar haar heên!"

IJlings verliet hij zijne woning en begaf zich weder naar de woning van den heer Blitz. Toen hij Sophie's kamer binnentrad, stak deze snel hare hand naar hem uit; want zij meende, dat Karel haar weder een brief bragt.

„Ik heb thans geen brief," zeide Karel rustig. — Zij zag hem verwonderd aan, en haar blik scheen te vragen, waarom Karel dan bij haar kwam, zoo hij haar niets had te brengen?

Karel begreep dezen blik en zeide: „het is waar, ik heb slechts regt deze kamer binnen te treden, wanneer ik als bode kom; doch ik heb een verzoek aan u. Zult gij niet boos op mij worden, als ik het u mededeel?"

Sophie ging op den divan zitten en zeide: „Spreek." Tevens noodigde zij hem uit, ingelijks plaats te nemen.

„O neen," sprak hij, „laat mij hier bij de deur staan. Ik ben het immers altijd gewoon geweest, u op een afstand te zien."

„Ja, zoo was het althans te Potsdam," zeide Sophie.

„Ja, te Potsdam," vervolgde Karel met ligt bewogene stem. „Te Potsdam, waar men u den goeden engel noemde."

„Spreken wij niet meer over Potsdam," viel zij hem in de rede, terwijl een traan in haar oog opwelde, „maar maak mij met uw verzoek bekend."

„Gij gaaft mij gisteren een brief," zeide Karel met neergeslagen oogen, „en daar gij hem spoedig wenschtet bezorgd te hebben, heb ik den brief niet in de bus geworpen, maar in eigen persoon aan het adres bezorgd."

„Gij hebt hem dus ontmoet?" vroeg Sophie haastig, „en gij weet nu —"

„Dat gij met dezen heer correspondeert, ja dat weet ik en niets meer. Doch dit is genoeg! En daarom ben ik nu bij u gekomen, om u te vragen, of gij mij altijd deze brieven wilt toevertrouwen? Het is dikwijls gevaarlijk zulke brieven door dienstmeiden te laten bezorgen, want zij zijn dikwijls zeer achteloos en zoodoende zouden zij ze wel eens kunnen verliezen, en konden deze brieven wel eens in verkeerde handen komen en gelezen worden door menschen, die men niet gaarne deelgenoot maakt van zijne geheimen."

„Waarom denkt gij," viel Sophie hem in de rede; „dat ik in mijne brieven iets geheims, iets, dat een ander niet mag weten, heb mede te deelen?"

„Omdat gij," zeide Karel op vasten toon, „er gisteren de voorkeur aan gaaft, aan mij en niet aan uwe dienstbaren den brief ter bezorging te geven. Ook komt het mij voor, dat zelfs, wanneer gij geene geheimen hebt mede te deelen, het u toch wenschelijk moet wezen, dat deze brieven niet onder vreemde oogen komen. En o als dat gebeurde, dat zou vreeselijk wezen!"

„Gij gevoelt dit zoo diep," zeide Sophie deelnemend, „dat ik er zeker van ben, dat gij ook eene geliefde hebt, aan wie gij brieven schrijft, waarvoor gij groote draagt! Is het niet zoo?"

„Neen," zeide Karel bedaard. „Doch ik weet, dat ik niet gaarne beluisterd word, wanneer ik tot God bid, en zoo heilig, dunkt mij, moeten ook dergelijke brieven in eens anders oog zijn."

„Zeker," zeide Sophie, „en om u te bewijzen, hoe dankbaar ik ben voor uw vriendelijk aanbod, neem ik het aan, en wil u voortaan mijne brieven toevertrouwen, en ook den heer van Ottersheim zeggen, dat gij zijne brieven aan mij wilt brengen."

„Ik dank u," zeide Karel verheugd; „ik zal van nu af dagelijks tweemaal bij u aankomen en ook dagelijks naar den heer Ottersheim gaan, om zijne brieven in ontvangst te nemen."

Zij reikte hem hare hand, en zeide: „ik dank u voor al de moeite, die gij u om mijnentwil wilt getroosten, en zoo dikwijls ik u zie, zal ik aan Potsdam denken, en aan den tijd, toen ik

u dagelijks uwe gebrekkige moeder naar buiten zag dragen, om haar door de zachte stralen der zon te laten koesteren."

Karel antwoordde niets, maar heete tranen biggelden langs zijne wangen. Hij kuste Sophie's hand, en ging toen ijlings heen.

„Ik zal haar nu toch dagelijks kunnen zien," zeide hij bedaard, en begaf zich naar Bonaventura om hem te zeggen, dat Sophie hem zond en dat zij verzocht, al zijne brieven aan haar hem toe te vertrouwen.

„Gij zijt inderdaad een slimme vent, goede vriend," zeide Bonaventura, nadat hij Karels boodschap had aangehoord. „Zulk eene correspondentie te bezorgen, moet u nog al een beduidend voordeel opleveren. Hier hebt gij een brief, en tevens uw loon voor de eerste week!"

Hij reikte hem eenige thalers toe, en toen Karel die niet aannam, zeide hij: Gij wilt ze niet hebben? Heeft jufvrouw Sophie u beter bedacht?"

„Ja," zeide Karel op rustigen toon, „zij heeft mij voor goed betaald en beloond!"

XIII.

DE BESCHAAFDE VROUW.

Mina had intusschen met onvermoeiden ijver voortgeleerd, en haar jonge, haar door Victor van Sendeck aanbevolen leeraar verwonderde zich niet weinig over de vorderingen, die zij maakte.

Maar hoeveel inspanning, hoeveel moeite, hoeveel slapelooze nachten haar dit kostte, dit wist niemand dan Otto. Hij alleen zag met welk eene volharding zij leerde; hij alleen bemerkte, dat zij voor niets anders oor en oog had, dan voor hare studiën; doch hij zag ook, hoe bleek hare wangen, en hoe dof hare oogen werden.

Hoe dikwijls smeekte hij haar laat in den nacht met tranen in de oogen, dat zij toch eindelijk rust nemen, de pen nederleggen en het boek waarin zij las, neerleggen mogt; doch zij bleef doof voor zijne smeekingen, en zijne tranen bewogen haar niet.

„Heb ik niet gezworen zoo te zullen worden, dat niemand mij langer om de gebrekkige opvoeding, die ik heb genoten, kan uitlachen?" zeide zij. Hierop keerde zij zich weder tot hare

boeken, en hoorde de droeve zuchten van haren echtgenoot niet.

Al meer en meer onttrok zij zich aan den huiselijken kring. Zij was of in hare studiën verdiept, of zij begaf zich naar de overzijde naar mevrouw Jelsa, die langzamerhand hare vertrouwde werd.

Ook heden was zij reeds zeer vroeg naar haar toegegaan; zij had er niet eens op gewacht, dat Otto, gelijk hij gewoon was te doen, op hare kamer was gekomen, om haar een goeden morgen te wenschen. Otto vond dan ook hare kamer ledig; met een weemoedigen blik zag hij er in rond en begaf zich toen naar zijne werkplaats. Doch het werk wilde hem niet goed van de hand; hij was zoo somber en treurig gestemd, en besloot daarom, om door eene wandeling in de vrije natuur de zwaarmoedige gedachten, die zijne ziel neêrdrukten, te verdrijven.

Toen hij na verloop van een paar uren terugkeerde, was ook Mina weder te huis gekomen. Met een blij en opgeruimd gelaat trad hij hare kamer binnen. In zijne hand hield hij een bloemenruiker, dien hij in Mina's schoot neêrlegde, terwijl hij hare handen kuste.

Mina vroeg niet zonder bevreemding: „welk een feestdag is het dan heden?"

„Heden," zeide hij, zich aan hare zijde nederzettende, „heden is het juist een jaar geleden, dat ik u, mijne Mina, voor de eerste maal zag. O dat was een heerlijk oogenblik! Van dien stond af gevoelde ik mij met eene onwederstaanbare kracht tot u getrokken. Ik zag u nu dagelijks en leerde u dagelijks al beter kennen en omdat ik gevoelde, dat ik u eeuwig zou beminnen, vroeg ik om uwe hand. Herinnert gij u nog dien dag?"

„O zekerlijk," zeide zij, „herinner ik mij nog den dag, toen gij om mijne hand vroegt. Het was op een maandag; gij ontmoettet mij op eenigen afstand van de stad, waarheen ik geweest was, om boodschappen te doen, en gij gingt aan mijne zijde voort, en wij spraken beiden geen woord tegen elkander; eindelijk kwamen wij bij onze woning; moeder was niet te huis. Daar traadt gij met mij ons kamertje binnen en toen...."

„Toen zeide ik u," viel Otto haar in de rede, „dat ik u beminde met eene liefde, die zoo sterk was, dat ik u geheel mijn leven wilde wijden en dat ik slechts gelukkig kon zijn,

bijaldien gij de mijne werdt. O mijne Mina, walk een oogenblik was dit, en hoe zalig klopte mij het hart in den boezem, toen gij in mijne armen zonkt en mij blozend uwe liefde beleedt. O Mina, gij bemindet mij, gij waart bereid, hand in hand met mij door het leven gaan, kommer en zorg, lief en leed met mij te deelen. Gij wildet mijne vrouw worden, en u vergenoegen, om in dien stand te leven, waarin ik leefde; o Mina, beste dierbaarste Mina, laat mij u danken voor het heerlijke geluk van dat oogenblik!"

In Mina's oogen glinsterden tranen, en toen Otto haar thans onstuimig aan zijne borst drukte, fluisterde zij al snikkende: „ach, Otto, ik gevoel het verwijt wel, dat in uwe woorden ligt opgesloten, ik heb niet gehouden, wat ik u beloofde, ik ben...."

„Mijn engel zijt gij," zeide hij, „haren mond met kussen bedekkende, en daarom is ook deze dag, die mij herinnert aan den eersten keer dat ik u zag, een dag van vreugde."

„En hij zal dit altijd blijven," zeide Mina met gloeijende wangen en schitterende oogen, „hij zal dit altijd blijven. Ik wil alle dwaasheden afleggen, alle boeken wegwerpen; ik wil niets anders zoeken dan uw geluk, en naar niets anders streven dan naar uwe liefde!"

Zij wierp zich aan zijne borst en omhelsde hem, en Otto weende van blijdschap en geluk. Daar ging de deur open en moeder Anna trad binnen.

Zij bleef in het eerst verwonderd op den drempel staan, en toen zij de woorden hoorde, welke hare kinderen, die in de volheid van hun geluk haar binnen komen niet eens bemerkt hadden, tot elkander spraken, toen speelde er een vergenoegde glimlach om de lippen der oude vrouw.

„God zegene u, mijne kinderen," zeide zij op blijden toon, „en Hij vermeerdere uwe liefde en uw geluk!"

Zij omhelsde hen hartelijk, en toen Mina haar de hand wilde kussen, zeide moeder Anna glimlachend: „neen, gij verstandige en geleerde vrouw, dat is veel te eerbiedig, kom liever aan mijn hart, aan het getrouwe hart uwer moeder!"

Gelukkige uren volgden nu; het was werkelijk een feestdag, en op aller gelaat stonden blijdschap en tevredenheid te lezen.

Men schertste en lachte, en zelfs moeder Anna stemde mede en in het vrolijk gelach harer kinderen.

Ook de arbeiders en leerjongens moesten feest vieren, en daarom had Otto hun voor het overige gedeelte van den dag vrijaf gegeven. Ieder was tevreden, ieder was gelukkig, Otto's gelaat straalde van innige vreugde en hij zeide tot zich zelven: de donkere onweerswolk is voorbij gedreven en nu zal het heldere zonnelicht weder schijnen!

Zoo gelukkig was hij, dat hij niet eens bemerkte, dat Mina langzamerhand al stiller en nadenkender werd, dat de vrolijke glimlach van haar gelaat verdween en zij nu en dan droevig zuchtte.

Ach zij was wel heimelijk boos op zich zelve, en toch kon zij het zich niet verbergen, dat de gesprekken, die er in den huiselijken kring gevoerd werden, en de eenvoudige vertellingen van hare moeder niet in haren smaak vielen. Zij dacht aan de boeijende gesprekken en verhalen van den heer van Sendeck en bij zijnen naam vloog een donker rood over hare wangen.

XIV.

BROEDER EN ZUSTER.

Toen Mina den volgenden morgen ontwaakte, was de avond van gisteren haar als een droom. Haastig herinnerde zij zich, dat zij den verloopen dag niets gedaan, niets geleerd had.

Spoedig kleedde zij zich aan, en toen Otto bij haar binnentrad, vond hij haar reeds zoo in hare studiën verdiept, dat hij vruchteloos op een vriendelijk woord, een hartelijken morgengroet wachtte; en droevig gestemd weder naar zijne werkplaats terugkeerde.

Mina leerde en las; daar werd tegen hare deur geklopt, en toen deze openging en Victor binnentrad, stond Mina haastig op en ging hem met een vriendelijken glimlach te gemoet.

„Eindelijk," zeide Mina zacht, „eindelijk zijt gij dan teruggekomen."

„Drie dagen, drie eeuwen lange dagen moest ik van u verwijderd zijn," zeide hij met zulk een gloeijenden, hartstogtelijken blik, dat Mina onwillekeurig de oogen neersloeg, en het niet waagde, hem aan te zien. — „Drie dagen moest ik deze schoone en kostelijke uren ontberen! Weet gij wel, Mina, dat de vriendschap egoistisch maakt? Zie, toen ik aan het graf

mijner zuster, mijner eenige zuster stond, toen dacht ik slechts aan u, en in mijn hart dankte ik God, dat hij mijne zuster en niet u, mijne vriendin ontnomen had. Ach, Mina, en het was toch mijne eenige zuster; ik heb de dagen mijner kindschheid met haar doorgebragt; zij was daarenboven mijne eenige bloedverwante, de eenige op aarde, die mijnen naam droeg; haar dood heeft mij eenzaam en verlaten gemaakt, en toch klaagde ik niet, maar dacht aan u, en dankte God voor uw leven!"

„Gij zult niet eenzaam en verlaten zijn," zeide Mina, „gij zult niet kunnen zeggen, dat gij niemand meer bezit, op wien gij kunt vertrouwen. Ik wil uwe zuster zijn, uwe trouwe, uwe eeuwig liefhebbende zuster; op mij zult gij u kunnen verlaten, ja, van dit oogenblik af ben ik reeds uwe zuster!"

„Gij, mijne zuster?" zeide hij met eene zonderlinge uitdrukking, en terwijl hij hare hand greep en aan zijne lippen drukte, verbergde hij tegelijk een spotachtigen glimlach, die om zijnen mond speelde.

„Ja, vervolgde hij," ja, zoo zal het wezen. Gij, mijne zuster? O ontvang mijnen dank voor dat heerlijke woord. Zuster Mina, bemin mij dan ook met trouwe broederliefde, en noem mij met den naam van broeder! Zie, ik leg hier voor uwe voeten geknield, zooals men voor God knielt. Mina, mijne zuster, zegen mij met den broedernaam."

Toen hij haar zoo innig, zoo smeekend aanstaarde, gevoelde Mina zich zonderling getroffen en bewogen; zij boog zich sidderend, om een kus op zijn voorhoofd te drukken, en zeide zacht: „mijn broeder!"

„Mijne zustar!" riep hij jubelend, en breidde reeds zijne armen uit, om haar te omhelzen.

Plotseling scheen hij zich te bezinnen; hij liet zijne armen weder zakken, en kuste met de uitdrukking van den diepsten eerbied haar gelaat.

„Heilig zult gij mij weezen, nu en altijd," zeide hij vervolgens, „en uw vertrouwen op mij zal ik nimmer beschaamd maken. Met dezen kus, dien gij op mijn voorhoofd gedrukt hebt, hebt gij mij gewapend tegen alle stormen en verzoekingen der wereld, en al noem ik u ook mijne zuster, zoo zijt gij echter mijne heilige, wie ik slechts aanbidden zal, en die ik nimmer kan begeeren."

(Vervolg en slot in het volgend No.)

„Dat is juist het schoone van ons verbond," zeide Mina, „dat wij dit voor het oog der geheele wereld kunnen erkennen, zonder dat wij onze oogen behoeven neêr te slaan. Hand in hand met u, mijn broeder, kan ik voor mijnen echtgenoot verschijnen; ik zal hem zeggen: dit is mijn broeder, dien ik bemin, als eene zuster, bemin ook gij hem!"

Victor schudde zacht het hoofd en zeide op zwaarmoedigen toon: „er zijn zaken, die te heilig zijn, dan dat de wereld die zou kunnen begrijpen, zaken, die slechts groot en verheven blijven, zoolang zij slechts aan twee personen bekend zijn. Neen, mijne zuster, verraden wij niemand dit verbond onzer zielen; God alleen zij er getuige van. Wilt gij mij dit beloven? Wilt gij mij mij beloven, dat niemand, niemand op aarde iets van ons verbond vernemen zal?"

„Ik beloof het u," zeide zij, hem hare hand reikende; „ik beloof het u, mijn broeder, zelfs mijn echtgenoot zal het niet weten en zoo het niet goed is, een geheim voor hem te hebben, zal God het mij echter vergeven, want Hij leest in onze harten, en weet, dat geene zondige gedachte het door ons gesloten verbond ontheiligt!"

Eenige oogenblikken later begonnen zij zamen te lezen; Victor had daartoe den Romeo en Julia gekozen, en nooit was zijne voordragt hartstogtelijker, nooit zijne stem zachter en liefelijker geweest, en nooit had Mina zoo natuurlijk, zoo gevoelig gelezen, als heden, nu dit verbond hunner zielen gesloten was.

Arme Mina! Zij was zoo argeloos, zoo onschuldig; zij bemerkte de adder niet, die onder het gras verscholen lag.

„Welk een heerlijk onderhoud was niet het tegenwoordige!" zeide Victor, toen hij Mina had verlaten, en langzaam onder de Linden op- en nederwandelde. „Waarlijk, ik heb in jaren zooveel genoegen niet gesmaakt. Zij is inderdaad eene beminnelijke vrouw deze Mina, zoo schoon, zoo natuurlijk, zoo onschuldig. Zij geloofde werkelijk het sprookje dat ik haar wijs maakte, dat mijne eenige zuster was overleden, en zij heeft, zoo als ik berekende, zich over den verlatene ontfermd. Dat brengt mij eene belangrijke schrede nader tot mijn doel. De naam broeder zal haar vertrouwelijker maken, en die vertrouwelijkheid zal eindelijk zoo ver gaan, dat zij in mijne armen zinkt en mij in plaats van broeder het zoete woord: geliefde! in het oor fluistert. O, welke schoone, genotvolle dagen ga ik te gemoet!"

XV.

HET HUWELIJKSAANZOEK.

„En is dit uw laatste woord?" vroeg Bonaventura met kwalijk verborgen toorn.

„Mijn laatste woord," zeide de heer Blitz bedaard.

„Gij wilt mij dus de hand uwer zuster niet geven? Gij wilt niet toestaan, dat zij de mijne wordt, ofschoon ik u verzeker, dat zij mij bemint, dat zij gezworen heeft, nimmer een ander dan mij hare hand te zullen geven?"

„Bah, meisjeseeden!" riep de heer Blitz; „ik moet u zeggen, dat ik zulke eeden al zeer bespottelijk vind, en er nimmer aan geloof. Een meisje weet nooit wat zij wil, en wat zij heden wenscht, verfoeit zij morgen. Och, geloof toch niet aan de eeden van een meisje."

„Ik geloof er aan," riep Bonaventura hartstogtelijk; „ja ik geloof aan de liefde van Sophie, ik weet, dat zij mij zal getrouw blijven tot in den dood, dat zij bereid is, alles met mij te verdragen, dat zij mij bemint met eene eeuwige, onvergankelijke liefde!"

„Dat klinkt alles zeer schoon," viel Blitz hem in de rede, „en ik raad u, maak er een gedicht op; dat zal heerlijk zijn, en ik zal het Sophie op haren verlovingsdag met den graaf van Galpech op satijn papier gedrukt ter hand stellen. Uwe vrouw wordt zij echter nimmer. Hoe, mijnheer, denkt gij waarlijk dat ik zoo dwaas zou zijn, om mijne eenige zuster aan een jong mensch te geven, die niets beteekent, niets heeft, niets is?"

„Mijnheer," riep Bonaventura buiten zich zelven van woede, „mijnheer, ik noem mij Bonaventura van Ottersheim."

„Nu ja, op uwe gedichten *noemt* gij u Bonaventura van Ottersheim, doch eigenlijk heet gij Frits Wendt, dit weet ik zeer goed; en schoon ik dit niemand zeg en voor de wereld u dien schoonen, adellijken naam geef, zoo geschiedt dit slechts, omdat er mij veel aan gelegen ligt, dat men ziet, dat ik met menschen van adel omga. Daarom noem ik u heer van Ottersheim en zal u ook verder zoo noemen, want ik hoop, dat deze kleine oneenigheid geene aanleiding zal geven tot eene vriendschapsbreuk, en dat gij even als vroeger mijn salon zult bezoeken."

„Mijnheer Blitz," zeide Bonaventura op schier smeekenden toon, „geef mij de hand uwer zuster!"

„En al hadt gij ook de schatten der geheele wereld, gij krijgt mijne zuster toch niet tot vrouw, want het is mij niet om rijkdom en geld te doen, maar om een aanzienlijken naam; ik wil zeggen, mijn zwager, de graaf, mijne zuster, de gravin, en al is de graaf zoo arm als eene kerkmuis, zoo is mij dit geheel onverschillig. Ik heb genoeg geld voor hem. Gij echter zijt geen graaf, gij heet Frits Wendt, en bijgevolg kunt gij de man mijner zuster niet worden."

„Gij zijt een barbaar, een monster!" riep Bonaventura toornig. „Uit trots en ijdelheid wilt gij twee harten scheiden, die elkander beminnen, wilt gij uwe eigene zuster aan uw laag egoïsmus ten offer brengen. Doch ik zeg u, wees voor mij op uwe hoede; nog bestaan er geene wetten, die de zuster verpligten, om zich aan haren broeder te onderwerpen; gij hebt over haar volstrekt het gezag niet van een vader of voogd! Vrij mag zij kiezen, wien zij wil, en ongehinderd kan zij dit huis verlaten en mij volgen. Neem u derhalve in acht. Drijf mij niet tot het uiterste! Zij bemint mij, en als ik haar roep, om mij te volgen, zal zij aan de roepstem der liefde gehoor geven."

„Roep haar, roep haar," zeide de heer Blitz lachchende; „zij zal u toch niet volgen, want ik heb haar opgesloten en de sleutel zit hier in mijn zak."

„Nu," riep Bonaventura bevende van toorn, „doe wat gij wilt; maar Sophie wordt toch mijne vrouw, al moest ik ook uw huis in brand steken, om haar uit de vlammen te halen."

„Steek mijn huis maar in brand," zeide de heer Blitz bedaard; „het is goed verzekerd!"

Bonaventura zag hem verachtelijk aan en keerde hem den rug toe.

Als een razende snelde hij naar zijne woning; daar wierp hij zich op den divan neder en peinsde op middelen, hoe hij Sophie het best in zijn bezit zou kunnen krijgen. Want nu, daar men zijne wenschen hinderpalen in den weg legde, gevoelde hij voor Sophie de hartstogtelijkste liefde.

„Ik wil, ik moet haar de mijne noemen!" herhaalde hij telkens bij zich zelven, en toen er nu eenige dagen verloopen waren, zonder dat hij haar gezien, of eenig berigt van haar ontvangen had, want ook aan Karel had de wantrouwende heer Blitz den toegang tot Sophie verboden, zocht Bonaventura naar een middel, om haar te zien en te spreken.

Nu sloop hij begunstigd door de duisternis van den avond het huis van den heer Blitz binnen; niemamd bemerkte hem; hij echter kende iedere deur in deze woning zeer goed. Hij wist dat de deur, waarvoor hij thans stond, in eene entréekamer voerde, door welke men in het vertrek van Sophie kwam.

Haastig trok hij aan het werk, en op het gevaar af, dat men hem ontdekken en voor een dief houden zou, brak hij met de door hem medegebragte breekinstrumenten de deur open en trad de entréekamer binnen. De tweede deur was niet gesloten. Er was licht op hare kamer; was zij alleen, of was haar broeder bij haar? Hij stond stil en luisterde. Daar hoorde hij achter de deur tegen over hem, die naar den heer Blitz voerde, dezen spreken. Hij was dus niet in de kamer van Sophie. Zacht opende hij de deur en trad binnen.

Alles was hier stil, en door niemand gezien sloop hij achter de lange, tot op den grond toe nederhangende venstergordijnen. Eindelijk ging de deur weder open, en Sophie kwam haastig binnen; zij wierp zich op den grond neder en weende en snikte luid.

Vervolgens hief zij hare armen smeekend ten hemel en riep: „o mijn God, mijn God! Er is dus volstrekt geene redding meer! Ik ben verkocht aan dezen ellendeling! En morgen reeds is de dag daar, dat ik hem mijne hand moet reiken, morgen reeds moet ik de zijne worden, en ik kan er mijnen geliefde, mijnen Bonaventura geen berigt van geven!"

Zij bedekte haar gezigt met hare handen en heete tranen sprongen haar uit de oogen.

Daar legde zich een arm om hare gestalte, en eene stem fluisterde haar in het oor: „mijne geliefde."

Hevig ontstelde zij. Toen zij echter hare oogen opsloeg, ontmoetten hare blikken die van haren geliefde, van haren Bonaventura. Hij hield haar in zijne armen, hij drukte haar aan zijne borst, hij bedekte haar met gloeijende kussen. Hij was daar aan hare zijde.

Zij klemde zich aan hem vast en smeekte: „o ontferm u over mij, o verlaat mij niet, mijn geliefde. Men wil mij verkoopen voor goud en titels. Ik echter kan zonder u niet leven, die het leven van mijn leven zijt. Verlaat mij niet, Bonaventura, men zal mij naar het altaar slepen, als gij niet bij mij

zijt; men dwingt mij, om aan dezen verschrikkelijken graaf mijne hand te geven!"

Hij drukte een gloeijenden kus op hare smeekende lippen, en zeide: „ga met mij mede!"

Zij kromp van schrik ineen en maakte zich zacht uit zijne armen los.

„Neen," zeide zij, „neen, Bonaventura; waarheen zou ik met u gaan? Ik heb geen ander tehuiskomen dan hier in de woning mijns broeders, en van hier kan ik slechts mijnen echtgenoot volgen."

„Gij zijt de mijne," antwoordde hij; „gij hebt mij gezworen, dat gij mij uw leven lang getrouw zult blijven; wilt gij uwen eed verbreken en morgen met een ander voor het altaar treden?"

„Neen, neen," zeide zij bevend en radeloos.

„Ga dan met mij mede!" herhaalde hij; „volg uwen echtgenoot, want dat ben ik, dat was ik van het oogenblik af, toen uw hart mij toebehoorde."

En toen zij nog aarzelde en weifelde, sloot hij haar in zijne armen en fluisterde haar zoete, betooverende woorden der liefde toe. Sophie bood niet langer weerstand, maar zeide met bevende stem: „Zoo neem mij dan met u. Voortaan zijt gij op aarde mijn eenige toevlugt, mijn eenig geluk! Neem mij mede, ik ben de uwe." En Bonaventura zonk voor haar neder op de knieën en gaf haar duizend teedere namen en zwoer haar onwankelbare liefde. Vervolgens sprong hij overeind en zeide op dringenden toon: „laat ons dan gaan! Neem het hoog noodige mede en volg mij!"

In aller ijl pakte zij eenige kleederen en hare sieraden in; hij deed haar den mantel om; toen bliezen zij het licht uit en slopen zacht de deur uit. Niemand bemerkte hen en ongezien verlieten zij het huis.

In een der afgelegenste en minst bezochte gedeelten der stad had Bonaventura een klein lief kamertje gehuurd. Derwaarts begaf hij zich thans met zijne geliefde, en toen zij in dit stille toevlugtsoord der liefde waren aangekomen, en Sophie, om zich heênziende, nu eerst tot het volle bewustzijn kwam van wat zij gedaan had, zonk zij sidderend in Bonaventura's armen en fluisterde onder tranen: „zult gij mij altijd liefhebben, zult gij mij nimmer verachten, omdat ik u heden gevolgd ben?"

Hij zonk voor haar neder en riep: „nimmer, nimmer kan mijne liefde voor u verminderen, en van dit oogenblik af zijt gij de mijne, mijne vrouw voor God en de menschen!"

Sophie geloofde hem, omdat zij hem werkelijk beminde.

De eerst volgende dagen bragten de minnenden gelukkig en zalig in de liefde met elkander door, en maakten allerlei plannen voor de toekomst. Bonaventura was er echter de man niet voor, om in zulk een leven op den duur behagen te kunnen scheppen. De droom zijner liefde was spoedig verdwenen, en hij verlangde weder in de wereld terug te keeren.

„Gij wilt mij verlaten, geliefde?"

„Ik moet, dierbaarste Sophie! Reeds zijn er acht dagen verloopen, sedert wij hier zijn. Ik moet nu eens onderzoeken, hoe onze zaken staan."

„O," zeide zij teeder, „kan dit alles ons niet onverschillig zijn? Is niet dit kleine vertrek ons paradijs? Wat behoeven wij meer?"

„Het is hier heerlijk, omdat gij hier zijt," zeide hij lachend, „maar inderdaad, op den duur zou ik niet gaarne in deze kleine gevangenis blijven. Ik verlang er naar, om er eens uit te komen. En daarom laat mij gaan, om te onderzoeken, of wij ons ten minste niet naar mijne andere woning kunnen begeven, en om te hooren, hoe uw broeder de zaak heeft opgenomen."

En Bonaventura ging naar den heer Blitz. Deze ontving hem met de grootste bedaardheid. Hij was, toen hij de ontvlugting van Sophie vernomen had, buiten zich zelven van woede geweest. Hij was zelf naar Bonaventura's woning gereden, aangezien hij zich verzekerd hield, dat hij haar daar zou vinden, maar hoe groot was niet zijne verbazing, toen hij zijne zuster aldaar te vergeefs zocht. De hulp der politie in te roepen, kwam hem niet raadzaam voor, daar hij altijd nog de heimelijke hoop voedde, dat hij Sophie op het spoor komen en Bonaventura voor eene goede som gelds overhalen zou, om afstand van haar te doen. Hij vertelde aan den verbaasden Galpech, dat zijne zuster naar eene zieke vriendin was gereisd, en binnen twee dagen zou terug komen.

Toen echter deze twee dagen verloopen waren, zonder dat hij Sophie's verblijf had ontdekt, besloot de heer Blitz, om met deze onaangename zaak zooveel mogelijk zijn voordeel te doen.

Onder het zegel der geheimhouding deelde hij aan den graaf

Galpech mede, dat zijne zuster door een jongen Engelschen lord, dien zij vroeger op eene reis had leeren kennen, en die haar incognito naar Berlijn was gevolgd, geschaakt was geworden. Hij, de heer Blitz, had een huwelijk zijner zuster met den lord niet willen toestaan, eensdeels, omdat hij den graaf Galpech reeds zijn woord had gegeven, anderdeels, omdat hij te veel van zijne zuster hield, om op zoo verren afstand van haar te kunnen leven. De lord toch had haar terstond willen medenemen naar zijne goederen in Schotland. Nu echter had hij haar geschaakt, en in een brief uit Hamburg, dien hij weinige oogenblikken geleden had ontvangen, hadden zij hem vaarwel gezegd, daar zij voornemens waren, met de stoomboot naar Engeland te vertrekken.

Natuurlijk kon graaf Galpech deze hem medegedeelde geschiedenis niet lang geheim houden, en weinige dagen later was de vlugt van de schoone Sophie met den schatrijken lord het onderwerp der gesprekken in alle cercles en coteriën. Alle kennissen van den heer Blitz kwamen hem opzoeken, om in eigen persoon naar de waarheid van hetgeen er verhaald werd onderzoek te doen, en de heer Blitz smaakte het genoegen, dat hij, dien men nu voor den zwager van zulk eenen rijken Engelschen lord hield, daardoor aanmerkelijk in de achting der aristocratie klom.

Dit alles verhaalde de heer Blitz zelf zeer kalm en bedaard aan Bonaventura.

„Thans begeer ik van u, mijnheer Frits Wendt," zeide hij vervolgens op ernstigen en gestrengen toon, „dat gij van uwe zijde alles in het werk stelt, dat men algemeen deze geschiedenis gelooft."

„En bijaldien ik dit niet doe?"

„Dan is dit in uw eigen nadeel," zeide de heer Blitz bedaard; „want dan laat ik u niet uit deze kamer gaan, zonder u door de politie te hebben laten oppakken als den ontvoerder mijner onmondige zuster. Ook zal het niet moeijelijk zijn, daar gij u van breekinstrumenten hebt bediend, de politie te doen gelooven, dat gij mij eene aanzienlijke som gelds hebt ontstolen. Ik hoop, dat gij begrijpt, dat uwe weigering niets anders dan groot nadeel voor u zelven kan ten gevolge hebben."

„En als ik zwijg?" vroeg Bonaventura met een sluwen blik.

„Als gij mij de strengste geheimhouding belooft, als gij u

nergens met Sophie vertoont, aan niemand, zelfs niet aan uwe zuster, deze geschiedenis verklapt, dan ontvangt gij na verloop van vier maanden, wel te verstaan, wanneer er alsdan nog geen enkel woord van deze zaak is uitgelekt, de som van vijfhonderd thalers."

„Dat is weinig, zeer weinig, riep Bonaventura. „O, gij wilt onderhandelen" riep de heer Blitz lachend; „wel nu, ik leg er nog honderd thalers op, en geef u zeshonderd."

„En gij stemt in ons huwelijk toe?"

„Nimmer," zeide de heer Blitz op stelligen toon. „Gij moet immers zelf begrijpen, dat dit onmogelijk is, en dat dit de geheele geschiedenis spoedig aan het licht zou brengen? — Nu, zijt gij besloten? Neemt gij in mijn voorstel genoegen? Belooft gij de diepste geheimhouding, en wilt gij daarvoor na verloop van vier maanden zeshonderd thalers ontvangen?"

„Wat echter zijt gij voornemens na dien tijd te doen?"

„O, dat zullen wij dan wel zien! komt tijd, komt raad! Mogelijk hebt gij dan uwe huwelijksplannen wel laten varen, en wij zetten de comedie voort; wij laten dan bijv. mijne zuster als eene jeugdige weduwe met een zeer fraaijen, aanzienlijken naam terugkeeren, en zij neemt dan als jonge lady de honneurs weder in mijn huis waar. Vier maanden, dat is een lange tijd voor u, om u goed te bedenken, en u tot de overtuiging te brengen, dat er van u voorgenomen huwelijk niets kan komen. Dan kunnen wij de jonge lady nog eenigen tijd op reis zenden en over een half jaar keert zij dan in diepen rouw als weduwe terug. Ha, ha, ha! De inval is overheerlijk! Nu, mijnheer Bonaventura, hebt gij uw besluit genomen? Wilt gij dit papier hier onderteekenen? Het behelst van uwen kant de belofte om te zwijgen, en van mijne zijde de belofte, u na verloop van vier maanden de gezegde som te betalen. Ziet gij, daar staat mijn naam reeds; wilt gij er den uwe naast schrijven?"

Bonaventura stond lang en zwijgend daar; eindelijk trad hij vast besloten nader, — en onderteekende.

Doch toen hij dit gedaan had, wierp hij de pen weg en zag den heer Blitz met de grootste minachting aan.

„Gij zijt een zielverkooper," zeide hij fier; „met uw geld koopt gij blanke slaven en drijft gij handel in zielen en harten."

„Neen," zeide de heer Blitz lachend; „de harten en zielen zijn immers vrij. Waarom laten zij zich koopen?"

XVI.

VOORNAME LIEDEN.

Intusschen had er in de omstandigheden van Mina en Otto eene groote verandering plaats gehad, eene verandering, die Otto met diepe droefheid, Mina met trotsche vreugde vervulde.

Het was haar gelukt, Otto over te halen, dat zij het kleine huis verlieten, en de ledig staande bel-etage van Otto's woning aan de overzijde betrokken.

Niet zonder bitter zielsverdriet had Otto aan dezen wensch van Mina voldaan, want de woning, waarin hij zoolang geleefd had en waaraan zoo vele heilige herinneringen voor hem verbonden ware, was hem dierbaar geworden. Voordat hij haar verliet, ging hij nog eens van kamer tot kamer, en heete tranen ontvloeiden aan zijne oogen, en bange zuchten ontglipten aan zijne borst.

Mina was inmiddels druk bezig, om hare nieuwe woning in orde te brengen, terwijl mevrouw Jelsa haar behulpzaam was in het arrangeren der meubelen.

„Ja, het is hier fraai," zeide Mina, „en toch gevoel ik mij hier niet zoo gelukkig, als ik dit wel wenschte. Toen daar straks mijne moeder met zulk een verachtelijken, spotachtigen glimlach hier heên keek, toen was het mij schier, als schaamde ik mij over mij zelve!"

„Ach uwe moeder!" zeide mevrouw Jelsa; „waarlijk het valt mij moeijelijk te begrijpen, dat gij nog zooveel geduld met haar hebt. Zij wil altijd nog voor eene arme vrouw doorgaan, en tracht zooveel zij kan, tevens het gerucht te verbreiden, dat ook gij geheel onbemiddeld zoudt zijn. En zij zegt dit zoo dikwijls en zoo stellig, dat men haar waarlijk zou gelooven, wanneer ik niet uit den mond van uwen echtgenoot zelven het tegendeel had vernomen."

„Van Otto?" vroeg Mina verwonderd. „Ja," antwoordde hare vriendin; „toen ik hem gisteren de rekeningen liet zien van alles wat wij hebben aangekocht, en hem vroeg,

of hij niet ietwat ontevreden was over het hooge bedrag." —

„Nu, wat zeide hij toen?" vraagde Mina haastig.

„Dat niets, wat u genoegen deed, te duur kon wezen, en dat gij volkomen vrijheid hadt, om met uw eigen vermogen te doen wat gij wilt."

„Mijn man is zoo edel, zoo goed," zeide Mina, diep geroerd door dit bewijs van teederheid haars echtgenoots.

„Inderdaad," hernam mevrouw Jelsa, „gij hebt in dit opzigt alle reden, over uwen man voldaan te zijn, doch in één opzigt moet ik zijn gedrag afkeuren. Of vindt gij niet, beste Mina, dat uwe dagelijks toenemende beschaving en welgemanierdheid uwen man eigenlijk tegen de borst stuiten, en dat hij er u gedurig met opzet aan herinnert, dat gij tot den burgerstand behoort?"

„Neen, neen, gij dwaalt," zeide Mina; „gij doet mijn Otto onregt aan."

„En gij zijt veel te goed, beste Mina, dan dat gij het zoudt kunnen aanhooren, dat men iets in Otto afkeurt, zelfs wanneer gij inziet, dat men gelijk heeft. En gelijk heb ik! Ook verwaarloost hij u op eene waarlijk in het oogloopende wijze. Hoe ouderwetsch kleedt hij zich! Waarlijk als gij te zamen wandelt, en men u ziet in uw elegant toilet, en hem in zijn burgerlijk gewaad, dan zou men ligt meenen, dat hij uw knecht in plaats van uw echtgenoot is."

„Het is waar," zeide Mina, „op zijn uiterlijk slaat hij wel wat weinig acht, docht het grieft mij toch, hem te hooren laken. Hij is zoo goed, zoo braaf, en somwijlen ziet hij zoo somber en droevig, dat ik medelijden met hem krijg."

„Doch hoe is het mogelijk, dat een man, die zulk eene schoone vrouw bezit, als gij, zich somwijlen ongelukkig gevoelt!" riep mevrouw Jelsa. „Ieder, die u ziet, is van verrukking opgetogen. O Mina, wist gij eens, welken diepen indruk gij op mijn ongelukkigen Udo hebt gemaakt! Ja, sedert gij u nu en dan met hem afgeeft, heeft er eene allergunstigste verandering bij hem plaats gehad, en ik verwacht zelfs zijne volkomene herstelling, wanneer gij zoo goed wilt zijn, u verder met hem te bemoeijen, en het toestaat, dat hij u bemint als zijne heilige, als zijne Godheid. O Mina, beste Mina, hoor het smeeken eener ongelukkige moeder, verlaat mijnen armen zoon niet, en ik ben er zeker van, dat hij door u weder geheel zal genezen."

Mina reikte hare vriendin diep geroerd de hand.

„Houd u verzekerd," zeide zij hartelijk, „dat ik alles, wat in mijn vermogen is, zal doen, om uwen ongelukkigen zoon te helpen. Kom, laat ons naar hem heêngaan, ik heb hem van daag nog niet gezien, en moet hem mijn morgengroet brengen!"

Zij snelde hare vriendin vooruit en trad onaangediend het vertrek binnen, waarin de arme jongeling zat, die voor zich heen staarde, terwijl heete tranen langs zijn gezigt rolden.

„Waarom weent Udo?" vroeg Mina op zachten toon.

Udo zag op, en toen hij Mina bemerkte, klonk een kreet van blijdschap van zijne lippen.

„Udo niet meer weent," zeide hij, van zijn stoel opspringende; „Udo niet bedroefd is, want engel Mina is daar."

„En zal Udo ook niet meer weenen?" vroeg Mina, hem vol deelneming aanziende.

„Udo nimmermeer zal weenen, als engel Mina het niet meer hebben wil," zeide de idioot. „Maar zie mij altijd zoo aan," vervolgde hij plotseling op een gansch anderen toon; „zie mij aan," riep hij, zich eensklaps voor haar nederwerpende, „engel Mina, ontferm u mijner!"

Mina boog zich lachend tot hem neder en zeide: „En wat verlangt gij van mij?"

„Udo elken avond het crucifix kussen moet," zeide hij, „Udo elken morgen den engel op het crucifix kust, en Mina ook een engel is, en Udo haar gaarne, al was het maar eene enkele maal, zou willen kussen."

Hij zag haar daarbij zoo smeekend aan, dat Mina zijn verzoek niet kon weigeren.

Zij reikte Udo glimlachend de hand en zeide: „kom, sta op, Udo, en kus mij, zooals gij uw crucifix kust."

Udo vloog met een kreet van blijdschap naar haar toe; hij drukte Mina in zijne armen en bedekte haar mond, haar hals met zijne kussen.

Te vergeefs zocht Mina zich aan zijne omhelzingen te onttrekken. Toen zij hem thans aanzag, bemerkte zij, dat het geen idioot, maar een vurig minnend jongeling was, die haar in hare armen sloot, en sidderingen gingen door hare ziel.

„Ik beveel u, mij los te laten," riep zij op zulk een toornigen toon, dat Udo hevig verschrikte en plotseling de armen latende zinken, bedeesd terugtrad. En toen Mina hem

nu den rug toekeerde, zag men weder de teekenen van waanzin op zijn gelaat terugkeeren en hij zeide weenend: „Udo nimmer weder den engel kussen wil."

Buiten de deur stond mevrouw Jelsa te luisteren, en toen haar zoon Mina in zijne armen sloot, zeide zij met een booaardigen lach: „de knaap is lang zoo dom niet, als men wel denken zou; hij werkt, zonder het te weten, mijne plannen voortreffelijk in de hand. Goed, goed, omhels deze ijdele, domme vrouw regt hartelijk; gij omhelst tegelijk haar rijkdom en haar geld, en als wij eens beiden veroverd hebben, dan wil ik aan u gaarne de schoone vrouw overlaten, en voor mij zelve niets anders behouden dan hare schatten."

Toen Mina thans buiten de deur trad, sloot mevrouw Jelsa haar in hare armen en zeide: „o mijne geliefde dochter, welk een engel zijt gij! Hier lag ik op mijne knieën, en bad tot God voor u, terwijl gij u over mijn kind ontfermdet en hem door uwe tegenwoordigheid voor een oogenblik het verstand teruggaaft. O Mina, Mina, waarom zijt gij niet vrij! Mijn zoon zou genezen, als gij de zijne werdt, als gij er toe kondt besluiten, hem uwe hand te reiken! En gij, gij waart dan niet slechts zijn engel, maar ook voor mij de heil aanbrengende engel, die eene ongelukkige moeder in eene hoogst gelukkige herschiep.

XVII.

DE WAARSCHUWING.

In den naherfst namen nu ook de visites en partijen weder een aanvang, en Mina, die zich bewust was, dat men haar thans niet meer in de gezellige kringen zou uitlagchen, verlangde er vurig naar, om zich daar te vertoonen. Mevrouw Jelsa kwam haar in de vervulling van dezen wensch te hulp. Zij behoorde niet slechts tot eene zeer aanzienlijke familie, maar werd ook in vele gezelschappen gaarne gezien. Zij mogt dus met eenigen grond verwachten, dat Mina en Otto, die zich uit liefde tot zijne vrouw eindelijk had laten overhalen, om de noodigste visites mede te gaan maken, onder haar geleide en door hare aanbeveling in de voornaamste kringen goed zouden ontvangen worden.

Weldra ontving men dan ook na de gemaakte visites de gebruikelijke contra-visites, en nu duurde het niet lang, of Mina werd met haar man op vele partijtjes genoodigd; ieder toch bewonderde hare schoonheid en hare bevalligheid.

Hoe gelukkig gevoelde zich Mina niet, wanneer zij zich in de kringen der groote wereld bewoog en door ieder gevierd en aangebeden werd! En toch speelde er alsdan somwijlen een weemoedige glimlach om hare lippen, lag er een waas van droefheid over haar gelaat verspreid, en hare oogen schenen iemand te zoeken.

Wien zocht zij? Zocht zij haren echtgenoot, die daar ginds bij het venster had plaats genomen en met niemand sprak, maar in diep gepeins verzonken scheen? Neen, hare oogen rustten slechts een oogenblik op hem, om ze dan weder in het rond te laten dwalen, terwijl men het haar kon aanzien, dat zij niet vond, wat zij zoo gaarne zou ontdekt hebben.

Wien zocht zij? En hoe komt het, dat nu, terwijl zij weder een aanzienlijk gezelschap binnentreedt, en zij haren blik uitvorschend rondom zich slaat, dat nu haar oog glanst van vreugde en een vurige blos zich over haar gelaat verspreidt? Thans zoekt haar oog niet langer, want het heeft gevonden.

„Mina, beste zuster, ik wist, dat ik u hier zou vinden," fluisterde eene stem naast haar. „Van nu af zal ik elken avond zijn, waar gij zijt."

„O," zeide zij met een zaligen glimlach, „nu eerst zal ik tevreden zijn, Victor, nu gij, mijn geliefde broeder, u aan mijne zijde bevindt.

„Doch," zeide hij fluisterende, „laat ons nu ook zorgvuldig voor ieder geheim houden, in welke betrekking wij tot elkander staan en laat niemand vermoeden, hoe gelukkig wij ons daardoor gevoelen."

„Goed, goed," zeide zij; „ik begrijp u volkomen. Wij willen ons als vreemden jegens elkander gedragen, en al kunnen wij dan ook niet te zamen spreken, zoo zien wij elkander toch!"

Nooit was Mina vrolijker, opgeruimder, schooner geweest, dan dezen avond; nooit had men haar meer bewonderd, meer geprezen.

Alleen Otto deelde niet in deze algemeene bewondering; alleen zijn blik was somber en droevig, en ten laatste kon hij

het in dit gezelschap niet langer uithouden. Niemand sloeg acht op hem; onbemerkt kon hij den salon verlaten.

Als een razende snelde hij door de straten en bereikte eindelijk zijn huis, waar hij zich op den divan nederwierp.

„O mijn God, mijn God," riep hij in wanhoop uit, „zou het dan waar kunnen zijn?" Hij bedekte zijn gelaat met beide handen en weende bitter; zoo zat hij eene geruime poos, terwijl hij over al zijne leden sidderde.

„Ja, het is zoo," zeide hij vervolgens langzaam in de kamer op en nedergaande, „het is zoo, zij bemint hem! Ik zag dien gloeijenden blik, waarmede zij hem ontving, zag, hoe zij kleurde en glimlachte van blijdschap; ja zij bemint hem, zonder dit misschien zelve te weten! Doch neen, neen, het is niet mogelijk, het kan niet zijn," riep hij woest en onstuimig; „zoo trouweloos kan zij niet wezen! O God, God, voor sooveel liefde, zooveel geduld niet eens den troost te smaken, dat zij ten minste geen ander bemint. O God, het is zoo vreeselijk te beminnen, en niet bemind te worden!" — En terwijl hij zoo sprak, zonk hij weder jammerende en weenende op den divan neêr.

Daar ging de deur open, en moeder Anna trad binnen.

„Was het niet alsof ik hier hoorde weenen en jammeren?" zeide zij; „ook meende ik te hooren spreken, en nu zijt gij geheel alleen hier, mijn zoon?"

„Ja, geheel alleen, moeder Anna," antwoordde Otto met een flauwen glimlach. „Ook geloof ik, dat ik overluid in mij zelven gesproken heb. Gij weet, dat dit wel meer mijne gewoonte is."

„En dan dat weenen en jammeren?" vroeg moeder Anna.

„Ik weende en jammerde niet," antwoordde hij zacht, „en derhalve hebt gij zeker niet goed gehoord."

Moeder Anna nam zwijgend het licht, om daarmede in het gelaat van Otto te zien, die voor hare onderzoekende blikken het oog ter aarde sloeg. Vervolgens zette zij het licht weder op de tafel neêr, en zeide: „Otto, gij hebt geweend!"

Otto zweeg. —

„Gij hebt geweend," vervolgde zij, „en wilt dit echter voor mij verborgen houden. Gij zijt dus ongelukkig, want een man weent slechts, als hij zeer ongelukkig is. En omdat gij uw ongeluk voor mij verbergen wilt, ken ik het thans. Het

is dus Mina, het is mijne dochter, die u ongelukkig maakt." — Otto wilde spreken, doch zij verzocht hem te zwijgen en vervolgde sneller: „ik wist dit helaas! reeds lang; want, Otto, sedert eenigen tijd hebt gij niet meer gearbeid, en wij, die zoo zeer aan den arbeid gewoon zijn, laten de handen dan eerst in den schoot rusten, wanneer wij ontroostbaar en wanhopig zijn."

„Neen, moeder Anna," zeide Otto, „gij vergist u waarlijk. Zoo ik thans minder werk, dan geschiedt dit, omdat ik daartoe geen tijd meer kan vinden. De vele bezoeken, de vele gezelschappen die ik thans bijwoon, zijn mij daarin een weinig hinderlijk."

„En wie heeft die gezelschappen gewild en verzocht? Waart gij dit, mijn zoon? Waart gij het, die tot Mina zeide, wij willen het lieve kleine huisje aan de overzijde verlaten en eene andere sierlijke woning gaan betrekken? Waart gij het, die zeide, wij willen in de aanzienlijkste kringen der stad verkeeren, wij willen niet meer werken, wij willen slechts in ijdele verstrooijingen ons leven doorbrengen? Antwoord mij, Otto, waart gij het, die dit alles wilde? Gij zwijgt," vervolgde zij, „want gij weet, dat gij het niet waart; gij weet, dat de schuld van dit alles ligt aan Mina, die dwaze, trotsche vrouw, welke zich zelve blindelings in het verderf stort."

„Spreek zoo niet, moeder Anna," zeide Otto op bijna strengen toon; „Mina is mijne vrouw; en ik kan het zelfs van u niet dulden, dat gij haar gedrag afkeurt. Mina is in den grond des harten goed en braaf; zij heeft wel eenige kleine gebreken en fouten, maar zij is nog jong en zij zal die mettertijd wel afleggen. Beleedig haar dus niet, moeder Anna, maar hebben wij haar lief met hare gebreken. Zij moge thans een weinig dwalen, houden wij nogtans ons hart voor haar geopend, opdat wij, als zij hare dwalingen inziet, bereid zijn haar te troosten en te bemoedigen."

Moeder Anna omhelsde Otto onder een vloed van heete tranen, en een kus op zijn voorhoofd drukkende, fluisterde zij: „ach, waarom zijt gij niet werkelijk mijn zoon!"

Beneden voor de huisdeur hield juist een rijtuig stil; het portier werd geopend; Victor sprong er uit en tilde vervolgens Mina uit het rijtuig. Hij hield haar een oogenblik in zijne armen, en fluisterde zacht: „Morgen."

„Morgen," fluisterde zij hem terug, en Victor reikte mevrouw Jelsa de hand, om haar bij het uitstijgen behulpzaam te zijn.

XVIII.

EEN GETROUW VRIEND.

Al geloofde ook ieder een aan de vlugt van Sophie met den rijken lord, zoo was er toch een, die zich vast overtuigd hield, dat dit slechts een door den trotschen heer Blitz verspreid gerucht was, een, die vermoedde, dat Sophie niet ver was verwijderd en haar met onverdroten ijver op het spoor zocht te komen. Deze eene was Karel. Hij alleen hield het er voor, dat Sophie met Bonaventura was ontvlugt, en dat zij zich nog in de stad ophield, en hij zeide tot zich zelven:

„Ik moet haar zoeken, tot dat ik haar vind; want ik heb er een voorgevoel van, dat zij mijne hulp noodig heeft."

Maar dagen, weken verliepen, zonder dat hij haar spoor kon ontdekken, en eene diepe droefheid maakte zich van zijne ziel meester. Daar was eindelijk het toeval hem gunstig. Hij ontmoette Bonaventura, zonder van dezen bemerkt te worden, volgde hem behoedzaam achter na, en zag hem zijne woning binnentreden. Hij wachtte uren lang, en toen Bonaventura het huis, waarin hij gegaan was, nog altijd niet weder verliet, hield Karel zich overtuigd, dat hij hier woonde, en dat hij deze afgelegene straat slechts had gekozen, om aldaar door niemand opgemerkt met Sophie te kunnen wonen.

Den volgenden morgen was Karel reeds zeer vroeg in de restauratie tegenover het huis, waarin Bonaventura woonde. Hier wachtte hij eenige uren, tot dat hij eindelijk Bonaventura zag uitgaan.

Weinige oogenblikken later snelde Karel naar de overzijde. Doch toen hij nu voor de deur der kamer stond, waarin zoo als men hem gezegd had, een jong heer met zijne zoogenaamde zuster woonde, ontzonk hem den moed en angstig vroeg hij zich zelven: „maar zal zij niet boos op mij wezen, wanneer ik haar in dit ellendig hok kom opzoeken? En wat wil ik toch eigenlijk? Wat kan ik tot haar zeggen, om mijne komst te verontschuldigen?"

Doch terwijl hij aarzelend en verlegen daar stond, drongen zachte klaagtoonen tot zijn oor door.

„O," zeide hij, als van een zwaren last ontheven, „zij weent. Nu durf ik tot haar gaan, want de bedroefden zijn niet trotsch en boos."

Zacht opende hij de deur, en toen Sophie hem herkende, droogde zij snel hare tranen, en trad hem met een blijden glimlach te gemoet. „O, eindelijk eens een bekend gezigt," zeide zij, hem de hand reikende, „dit doet mij waarlijk goed! En zie, ik verwonder er mij ook in het geheel niet over, dat gij hier zijt, want ik verwachtte u eigenlijk alle dagen!"

„Mijn God," zeide hij verrukt, „gij dacht dus aan mij! Gij hebt den armen Karel niet vergeten! O, waarmede verdien ik zulk een geluk?"

Sophie zeide met een flaauwen glimlach:

„Is het dan niet natuurlijk, dat men denkt aan den eenigen vriend, dien men op aarde bezit."

„Ik mag mij dus uw vriend noemen! De arme Karel mag de vriend zijn van de schoone, aanzienlijke Sophie Blitz!"

„Ik ben, God zij gedankt, niet meer aanzienlijk," zeide zij; „ik ben weder, wat ik was, de arme, geringe Sophie. Herinnert gij u nog, Karel, toen wij te Potsdam woonden en beiden zoo arm, zoo ongelukkig waren? Ach, en het was toch een heerlijke tijd! Wij hadden onze moeder, voor wie wij konden werken en zorgen! O, zeide zij, plotseling in tranen losbarstende, „hoe goed doet het mij, dat ik u zie, dat ik met u over het verledene kan spreken!"

Toen hij Sophie zag weenen, zeide hij tot zich zelven: „nu moet ik mij goed houden! Want zij zal mijne hulp noodig hebben!"

Overluid zeide hij: „doch laat ons ook van de toekomst spreken, van uwe toekomst!"

„Neen," zeide zij, haastig hare tranen droogende, „de toekomst behoort mijnen geliefde, en slechts hij kan er over beslissen! Het verledene echter, dat behoort ons."

„Gij zijt dus gelukkig?" vroeg Karel.

„Gelukkig!" zeide zij weemoedig. „Ja wel ben ik gelukkig, want ik ben bij hem, dien ik bemin, ik hoor dagelijks zijne geliefde stem, zie zijn dierbaar gelaat; ja wel ben ik gelukkig; want ik bezit niets op aarde, dan hem, mijnen geliefde. En

toch is er iets, dat elk oogenblik mijn geluk vergalt. Ach, ik vrees, dat Bonaventura er berouw over gevoelt, dat hij mij bemint."

„En kan ik u in niets van dienst zijn?" vroeg Karel na eene lange pauze.

Sophie zag op en schudde droevig haar hoofd; plotseling echter verhelderde haar gelaat, en schier op blijden toon zeide hij:

„Ja, gij kunt mij toch van dienst zijn, gij alleen!"

Zij deelde hem nu mede, dat zij gaarne eenig werk zou hebben, maar dat Bonaventura haar streng verboden had alleen uit te gaan, en dat hij er evenmin toe te bewegen was, om met haar de winkels af te loopen, ten einde eenig werk te bekomen."

Karel begreep haar terstond, en bood haar zijne diensten aan, om haar altijd werk te brengen en dit weder af te halen.

Sophie reikte hem dankbaar de hand. „Ik wist het wel, dat ik op u rekenen kon," zeide zij, „want wij, wij armen en geplaagden, wij verstaan elkander, en helpen elkander, waar wij kunnen."

„Dus mag ik reeds heden voor u naar den eenen of anderen winkel gaan?

„Neen, heden niet," zeide zij. „Ik moet eerst Bonaventura vragen, of hij het goed vindt, en moet er hem eerst op voorbereiden, dat gij hier zijt geweest. Verlaat mij derhalve thans, want hij zal spoedig terugkomen."

Karel kuste de hand, die zij hem bood, en vertrok daarop zwijgend.

Toen Sophie bij Bonaventura's terugkomst dezen mededeelde, dat Karel er was geweest, stond hij als verstijfd van schrik; vervolgens riep hij driftig:

„Mijn hemel, zal ik dan geen dag, geen uur langer rust hebben, en verzint gij dan onophoudelijk weder wat anders, om mij te kwellen en te plagen? Is het werkelijk waarheid wat gij zegt, of is het slechts een streek van u, om mij te verontrusten?"

„O mijn God, Bonaventura, wanneer heb ik u ooit met opzet willen verontrusten, en hoe kon ik ook in de verste verte denken, dat het u verdriet zou veroorzaken, dat deze goede, getrouwe man hier was. Wij hebben hem toch zooveel te dan-

kan, geliefde; hij was toch de bode, die onze brieven bezorgde, en aan wien wij die zoo veilig konden toevertrouwen."

„O ik wenschte wel, dat hij dit nooit gedaan had!" riep Bonaventura met een bitteren lach.

Sophie ontstelde en eene doodelijke bleekheid overspreidde haar gelaat. Vervolgens begaf zij zich naar een hoek der kamer, en hier op hare knieën neêrzinkende, weende en jammerde zij bitter.

Dit trof Bonaventura. Hij snelde naar haar heen en zocht haar te troosten. Hij zonk voor hare voeten neder, smeekte haar om vergeving en zwoer haar op nieuw eeuwige liefde.

Zij trok hem hierop in hare armen; vergeten was al haar kommer, al hare bezorgdheid, en zij gevoelde zich weder hoogst gelukkig.

En nu deelde zij hem mede, dat Karel zich bereid verklaard had, om haar werk te bezorgen, en dit weder, nadat het door haar was in gereedheid gebragt, te komen afhalen.

„Nu, het zij dan zoo!" sprak hij tot haar. „Ik heb er niets tegen en verheug mij, dat gij u op deze wijze eenige afleiding en verstrooijing kunt verschaffen. Mij is helaas!" vervolgde hij op melancholieken toon, „ook deze laatste troost ontzegd. Werkeloos en in ledigheid slijt ik hier mijne dagen, en weldra zal niemand ter wereld meer denken aan den dichter Bonaventura van Ottersheim."

Hij zuchtte zwaar, en diepe droefheid stond op zijn gelaat te lezen. Terstond was Sophie aan zijne zijde, die hem omhelsde en zocht te troosten en te bemoedigen.

Toen Karel des avonds kwam, gaf hij aan Bonaventura gaarne de belofte, dat hij aan niemand ter wereld de plaats zou verraden, waar Sophie woonde, en nu scheen Bonaventura volkomen gerustgesteld te zijn.

Van nu af kwam Karel iederen avond, om werk te brengen voor Sophie, en om het afgewerkte te halen. Sophie's vlijt droeg goede vruchten en door zorgvuldige spaarzaamheid, alsmede door den verkoop van eenige overtollige zijden kleederen was zij binnen kort in staat geteld, om een plan, waarvan zij reeds lang zwanger had gegaan, ten uitvoer te brengen.

Toen Bonaventura heden, verdrietiger dan ooit, van zijne wandeling terugkeerde, legde Sophie met een blij gelaat eene

kleine rol gelds voor hem neder, en toen hij knorrig vroeg, wat dit te beduiden had, zeide zij met een glimlach:

„Dit geld zal u uit deze stilte, die u zoo onverdragelijk is, verlossen! Voor dit geld huurt gij in het middelpunt der stad eene kamer en brengt aldaar iederen morgen eenige uren door. Dan kunt gij u weder op alle plaatsen vertoonen en ook uwe gewone vergaderingen des vrijdags bijwonen, zonder te moeten vreezen, dat men u hier zal opzoeken, want gij kunt dan immers aan uwe vrienden eene andere woning opgeven."

„Gij zijt een engel, Sophie," riep Bonaventura; „o geene vrouw is zoo groot en goed als gij, geliefde mijner ziel! Hoe juist hebt gij begrepen, waaraan ik behoefte heb. O mijne Sophie, deze rol gelds is een ware zegen, dien gij over mij uitstort; ja, nu zal ik weder verschijnen in de wereld, en wanneer aller oogen zich weder vol bewondering op mij zullen vestigen, dan is dit uw werk, mijne beste Sophie."

Hij knielde voor haar neder, en kuste vol dankbare liefde hare handen, haar kleed, en gaf haar de teederste namen. Vervolgens echter sprong hij op en zeide:

„Maar hoe, is het van daag geen vrijdag? Wel dan zou ik heden nog in allerijl eene kamer kunnen gaan huren en dezen avond de vergadering bijwonen!"

„Ja, waarlijk, dat kan nog," riep hij verheugd uit, en greep naar zijn hoed. „Ik wil dus terstond heengaan en alles in orde brengen!"

Hij omhelsde Sophie en kuste haar hartelijk. „Tegen den middag kom ik weder terug, dierbaarste Sophie, en nu vaarwel!"

Toen hij vertrokken was, biggelden heete tranen langs de wangen van Sophie, en hevig snikkende zeide zij: „geen enkel woord van leedwezen daarover, dat hij nu dagelijks vele uren van mij zal gescheiden wezen, geen enkel woord van deelneming in het lot van mij, die eenzaam en verlaten op deze sombere kamer achterblijf! O, hij is wreed en egoïstisch, en hij bemint mij niet meer!"

„En ik? Mijn God, geef, dat deze liefde niet van mij wijke, want zij moet mijn eenig steunpunt zijn. Ik heb zonder haar geene toekomst.!"

XIX.

VERLEDEN EN TOEKOMEND.

Inmiddels bragt Mina hare dagen door te midden van de genietingen en vermaken des levens. Schier geen avond ging er voorbij, dat zij geen concert of bal bezocht, of geen gezelschap in haren salon ontving. En toch was er in den beker harer vreugde ook een wrange droppel. Eene stem in haar binnenste, die zij niet tot zwijgen kon brengen, zeide haar, dat zij den eed, eens aan haren echtgenoot gedaan, niet had gehouden.

Tot haar innig leedwezen zag zij Otto's bleek, bekommerd gelaat, en dikwijls noemde zij heimelijk zich zelve de oorzaak van zijn verdriet. Doch, dat hij haar overal volgde, dat hij steeds aan hare zijde was, dat hij haar met zijn somber gelaat op ieder vrolijk feest herinnerde aan smart en droefheid, dit kon zij hem niet vergeven, en somwijlen was het haar zelfs, als haatte zij hem, die zoo zwijgend en stil, zoo geduldig en lijdzaam naast haar stond.

„Hij is geen man," zeide zij tot zich zelve, „en daarom kan ik hem niet beminnen. Ik behandel hem niet goed, en hij verdraagt dit stilzwijgend; in plaats van te bevelen, zooals het den man betaamt, gehoorzaamt hij als een kind, en als hij reden heeft, om in toorn te ontsteken, dan weent hij. Ik echter kan geen man beminnen, die niet de magt bezit, om mij voor hem te doen vreezen, geen man, aan wien ik mij niet in elk opzigt onderworpen gevoel."

Intusschen bezat zij toch kracht genoeg, om de gevoelens, die zij voor Otto koesterde, voor anderen verborgen te houden, en niemand te laten vermoeden, hoe groot de kloof was, die haar van haren echtgenoot scheidde.

„Weet gij, beste," zeide mevrouw Jelsa heden tot haar, toen Mina des morgens bij haar kwam, om haar het een en ander te vertellen van de groote soirée, die gisteren had plaats gehad, „weet gij, beste, uw man schijnt allen aanleg te hebben, om een Trappist te worden; ik heb hem gisteren gadegeslagen; hij sprak den ganschen avond geen woord en nu en dan vertoonde zich een pijnlijke glimlach op zijn gelaat. Ach, gave de hemel, dat hij toch onder de Trappisten behoorde en in hun

klooster woonde, dan zou ten minste mijne schoone, lieve Mina vrij zijn."

„Spreek zoo niet, lieve," zeide Mina ernstig; „het past mij niet, zulk eene scherts aan te hooren over een echtgenoot, dien ik lief heb en hoogacht, en wiens naam ik draag."

„Ja, ongelukkig draagt gij zijn naam," zuchtte hare vriendin. „Ik weet echter wel een naam, die beter klinken en beter passen zou voor de schoone Mina."

Mina bloosde sterk. „En welken naam meent gij, gravin?"

„Vraag mijn zoon daar, hoe zijn naam is," zeide de gravin, op Udo wijzende, die zich juist stil aan Mina's voeten had neêrgezet.

„Ha, Udo," riep Mina lachend, en zich tot hem nederbuigende, vroeg zij schertsend: „Udo, wilt gij mij trouwen?"

Udo lachte slechts, omdat hij Mina zag lachen.

„Ach, hij begrijpts u niet," zuchtte mevrouw Jelsa, „en toch weet ik, dat hij genezen zou, wanneer gij altijd bij hem waart! O waarom kan dit niet zijn! Zie mijn zoon aan, en zeg mij, of hij, schoon hij ongelukkig is, niet veel edeler en fatsoenlijker voorkomen heeft, dan de verstandige en gelukkige echtgenoot van Mina?"

„Zulke vergelijkingen," zeide Mina koel, „zijn even nutteloos als onbetamelijk, en daar gij, mevrouw, thans niet zeer gunstig omtrent mijn echtgenoot schijnt gestemd te zijn, vind ik het beter, u te verlaten, in de hoop, dat uwe gezindheid jegens hem zal veranderen."

Zij groette haar fier en verliet het vertrek.

Mevrouw Jelsa echter zag haar met sombere blikken na.

„Idele, hoogmoedige gekkin," zeide zij, „die u vermeet, om u met mij gelijk te stellen! O geduld slechts, er zal een tijd komen, dat gij over elk trotsch woord, dat gij tegen mij hebt gesproken, berouw zult gevoelen, een tijd, waarop ik u volkomen in mijne magt zal hebben. O geduld slechts, mijne plannen zullen gelukken! Reeds heeft het zaad, dat ik heb uitgestrooid, wortelen in uw hart geschoten, en hoe deugdzaam gij ook schijnen moogt, ik weet toch, dat gij uwen echtgenoot niet meer beminnt. Geduld slechts, ik zal u wel overhalen tot eene scheiding van uwen Otto, en dan, o dan, heb ik gezegevierd, dan behooren mij uwe rijkdommen, en u mijn waanzinnigen zoon. Udo," riep zij, „Udo, kom hier bij mij!"

Deze naderde terstond en zette zich naast zijne moeder op den divan neder.

„Udo, hoor mij aan! Ik wil u eene geschiedenis vertellen."

„Udo niet weet, wat dat is, Mina trouwen," antwoordde hij nadenkend.

„Mina trouwen, dat is haar beminnen, altijd bij haar zijn, haar omhelzen, haar kussen, haar bevelen, haar heer zijn!"

„Udo wil Mina trouwen," riep hij opspringende.

Zijne moeder drukte hem zacht weder op den divan neêr en zeide glimlachend: „dat zult gij ook, mijn zoon, en dat is het ook, wat mij alleen bezig houdt, en daarom wil ik u ook eene geschiedenis vertellen. Gij luistert immers?"

O, dat is schoon, dat is heerlijk," riep Udo; „vertel mij eene geschiedenis, moeder."

„Dat wil ik ook," zeide zij, „maar mijne geschiedenis is somber en treurig. Gij luistert immers, mijn zoon?"

„Moeder, ik luister!"

„Zie ginds Udo," zeide mevrouw Jelsa; „dat portret daar aan den wand is het portret van uwen vader, mijn zoon, het portret van mijn echtgenoot. O, uw vader was een schoon man en hij was rijk, Udo. Hij bezat vele heerlijkheden en kasteelen. Het ontbrak hem slechts aan aanzienlijke betrekkingen, om een voornaam man te zijn. Hij leerde mij kennen, en ik had, wat hem ontbrak, ik was van hooge geboorte. Maar ik was arm, doch ik dacht niet aan zijn rijkdom, ik dacht slechts aan zijne beminnelijkheid, en ik was buiten mij zelve van vreugde, toen hij mij zijne liefde beleed. Ik legde mijn naam, ik legde mij zelve en alles, wat ik bezat, aan zijne voeten neder, en wilde niets zijn, dan zijne hem hartelijk liefhebbende vrouw."

„Ik geloofde uwen vader, en beminde hem boven alles, Udo, en hij bedroog mij toch, en beminde eene andere nevens mij. Ik verdroeg dit; ik benam mij zelve het leven niet, want gij rusttet onder mijn hart, mijn zoon, en gij waart mijne hoop; en toen ik u ter wereld had gebragt, vergaf ik uwen vader alles, want ik beminde hem nog."

„Doch hij versmaadde mijn hart, en daarop greep de wanhoop mij aan, en uit wanhoop werd ook ik uwen vader on-

trouw, zocht troost aan het hart eens vreemden, en weende toch, omdat uw vader mij niet beminde."

Zoo verliepen er eenige jaren, treurige, smartelijke jaren. Maar nog was de maat mijner rampen niet vol. Uw vader beroofde zich zelven van het leven, omdat hij in het spel zijn geheele vermogen verloren had. En nu, Udo werd alles anders. De schuldeischers uws vaders verkochten al zijne heerlijkheden en kasteelen. Arm en behoeftig kwam ik hier met u te Berlijn, waar ik thans van een zeer beperkt inkomen met u moet leven, dat onze familie ons verstrekt. Ik zwoer haat en wraak aan het gansche menschdom; ik zwoer al mijne krachten te zullen inspannen, om weder rijk, weder aanzienlijk te worden, ten einde mijne vijanden in het stof te kunnen vertreden."

„O, jaren lang heb ik reeds over dit plan nagedacht en thans geloof ik, dat ik mijn doel zal bereiken. Gij zijt geen kind meer, maar tot een jongeling gerijpt. Gij zijt schoon en uwe schoonheid en de dwaasheid der vrouwen zullen mij behulpzaam zijn, om mijn plan verwezenlijkt te zien."

„Ik heb de dwaze vrouw gevonden, die mij rijkdom en magt zal teruggeven; wilt gij mij helpen, Udo, om haar te veroveren? Ja, ja, gij wilt het, want gij bemint deze schoone Mina, en ik zal u haar bezorgen, zij zal uwe vrouw worden! Hoort gij, Udo, de schoone Mina zal uwe vrouw worden. Laat haar daarom steeds blijken, hoezeer gij haar bemint, en zeg het haar telkens, dat gij niemand anders bemint, dan haar alleen!"

Udo klapte in de handen en lachtte vergenoegd. „Ja, moeder, Mina zal Udo's vrouw worden! En dan zijt gij weder eene rijke vrouw en zult nimmer weder boos en driftig worden op den armen Udo."

XX.

DE RING.

De Linden leverden heden een schouwspel op, dat men zelden te Berlijn ziet. Eene schoone rijkgekleede amazone reed tusschen twee heeren in en gevolgd door twee bedienden in liverei de Linden op en af.

„Waarlijk, vorst Rajienski," zeide de schoone amazone tot

een der heeren, die naast haar reed, „waarlijk, het door u zoo hoog geroemde Berlijn is eene zeer vervelende, kleine stad, een dorp, in vergelijking van Parijs! *O ce cher Paris! Voyez*, hoe het nieuwsgierige volk stil staat, om ons achterna te zien."

„En wie zou niet blijven stilstaan," antwoordde de aangesprokene, „wanneer men het geluk smaakt, u te zien."

„Gij zijt van daag uiterst galant," zeide de vorstin, en, de teugels van haar paard strakker aanhalende, gaf zij het dier een tikje met hare rijzweep, zoodat het vooruit vloog en de ruiters eenige schreden achter zich liet. Plotseling echter hield zij haar paard stil en riep den haar voorbijgaanden heer toe: *bonjour, Monsieur de Ottersheim!*"

Bonaventura zag op tot de amazone, die hem aldus aansprak, en eene uitdrukking van blijdschap stond op zijn gelaat te lezen. „Vorstin Laschuska!" riep hij blijde.

Zij knikte hem glimlachend toe, en zeide: „Wij kennen elkander dus nog! Het verheugt mij, u weder te zien! Kom heden naar mij toe! Over een uur vindt gij mij in het hôtel de Petersburg! *Au revoir.*

Hierop groette zij hem vlugtig en reed verder.

Bonaventura snelde inmiddels naar zijne woning terug; zijn hart klopte van blijdschap, en hij zeide tot zich zelven: „waarlijk, dat was een gelukkig toeval. O het lot is dichters toch gunstig! De schoone vorstin Laschuska heeft dus onze vlugtige kennismaking te Dresden niet vergeten, en inderdaad, dat zij mij aansprak, bewijst, dat zij belang in mij stelt. Van haar broeder vernam ik, dat niets haar meer interesseert, dan de politiek, en dat men met haar op een vriendschappelijken voet kan geraken, wanneer men politieke, vrijzinnige gedichten maakt. Hoezeer geraakte zij in vuur, wanneer zij Herwegh's verzen reciteerde! En toen ik haar eens een mijner gedichten voorlas, reikte zij mij de hand en zeide: „van nu af zijt gij mijn vriend!"

„Goed, goed, deze vriendschap willen wij zorgvuldig aankweeken! Tusschen de vriendschap en de liefde is slechts eene schrede! Hoe ligt wordt die gedaan! O als ik eens haar minnaar werd! Dan is er al weder slechts eene schrede noodig, om haar gemaal te worden! Ik, de gemaal eener vorstin! Ik, een vorst! Ach, Sophie," riep hij thans uit zijn droom ontwakende, want hij stond nu voor de deur harer woning!

Ach, Sophie," herhaalde hij op bijna verachtelijken toon, en een droevige glimlach speelde om zijne lippen.

Sophie ontving hem met een kreet van blijdschap en vloog hem te gemoet. Zij had zoo spoedig zijne terugkomst niet verwacht, en zeide: „o, hoe heerlijk, mijn geliefde, dat gij reeds weder daar zijt! Zeker wildet gij mij verrassen!"

„Hemel, ik denk daar volstrekt niet aan," riep hij. „Ik kom slechts, om toilet te maken, en moet terstond weder weg."

Sophie bedwong de tranen, die in haar oog opwelden, en zette zich zwijgend weder aan haren arbeid. Bonaventura zocht inmiddels haastig zijne kleederen bijeen. „Waar is mijn rok, mijn fraaije rok?" riep hij.

„Gij weet toch," zeide Sophie, „dat wij dien tegelijk met mijne kleederen verkocht hebben."

„Verkocht," riep Bonaventura; „verkocht! Mijn rok verkocht! O ik ben toch wel een ongelukkig mensch! Mijn God, wanneer zal er eindelijk. — Doch halt, wie komt daar!" — viel hij zich zelven in de rede. „Ik meende te hooren aankloppen."

Werkelijk werd thans de deur haastig geopend, en Karel trad binnen.

„Ik breng u het geld voor het in de vorige week door u geleverde werk," zeide hij, eene kleine rol voor Sophia neêrleggende.

„Geld!" riep Bonaventura verheugd, „dat komt mij juist goed. Hoe veel is het?" vroeg hij, de rol in de hand nemende.

„Vijf thalers," zeide Karel zacht.

„Pah, vijf thalers; dat is waarlijk eene treurige verdienste voor het werk van eene geheele week. Vijf thalers, die zijn niet voldoende, en ik wil en moet geld hebben. Mijn God, Sophie, hebt gij dan volstrekt niets meer, dat wij zouden kunnen verkoopen?"

„Volstrekt niets, Bonaventura; alles is reeds door ons verkocht."

„Maar wat zie ik daar dan aan uw vinger?" riep Bonaventura, haastig hare hand grijpende. „Waarlijk, gij draagt een gouden ring, en beweert toch, dat gij volstrekt niets hebt, om te verkoopen."

„Dien ring zoudt gij willen verkoopen?" vroeg zij op smartelijken toon. „O mijn God, Bonaventura, herkent gij dan dien

ring niet? Het is immers dezelfde ring, dien gij mij gaaft, op den dag, toen wij elkander eeuwige liefde zwoeren!"

„Och, dat zijn van die dwaasheden, welke men begaat, als men verliefd is! Geef mij thans dien ring; hij heeft nog al eenige waarde en als ik hem verkoop, dan denk ik, dat ik met de andere vijf thalers genoeg zal hebben, om mij een rok aan te schaffen. Spoedig, spoedig, Sophie, geef mij den ring."

„Kan u dat waarlijk ernst zijn?" vroeg zij.

„Mijn God, waarom niet? Ik heb volstrekt geen tijd, om te schertsen, en moet terstond weg. Daarom smeek ik u, geef mij den ring!"

Zij aarzelde nog en scheen een bangen strijd in haar gemoed te strijden. Eindelijk reikte zij hem hare hand en zeide: „neem dan den ring!"

Haastig trok nu Bonaventura den ring van hare hand en zeide: „O mijne Sophie, welk een engel zijt gij! O ik wist het wel, dat gij mij gaarne dit kleine offer zoudt brengen; duizendmaal dank, beste, voor dit nieuwe blijk uwer liefde!"

Sophie antwoordde niets. Zij zat daar met gesloten oogen en doodsbleek met het hoofd achterover in haren leuningstoel.

„Als ik nu maar wist, waar ik het meest voor dien ring zou kunnen krijgen," zeide Bonaventura, terwijl hij vragend Karel aanzag. Deze had zwijgende en diep bewogen dit tooneel gadegeslagen en zeide thans; „ik ken hier in de buurt een jood, die mij ten gevalle den hoogsten prijs voor den ring zal betalen. Zoo gij hem mij wilt toevertrouwen, dan wil ik naar hem heengaan."

Bonaventura gaf hem den ring, en Karel spoedde zich naar den jood.

Na verloop van eenige minuten keerde hij terug en stelde Bonaventura de zes thalers ter hand, waarvoor hij den ring had verkocht.

„Heerlijk, heerlijk," riep Bonaventura; „nu kan ik mij een eleganten, bijna nog niet gedragen rok koopen. Adieu, beste Sophie, adieu, Karel, het is hoog tijd voor mij, om te vertrekken."

Zonder Sophie nog eenmaal aan te zien, verliet hij haastig het vertrek, waarin nu eene diepe stilte heerschte.

Karel waagde het niet, deze stilte af te breken. Plotseling echter opende Sophie de oogen, en zich oprigtende, vroeg zij zacht: „is hij vertrokken?"

Karel antwoordde hierop toestemmend, en vroeg vervolgens vol deelneming naar haren welstand.

„O," zeide zij met een bitteren glimlach, „gij ziet het wel, Karel, ik ben niet bewusteloos geweest. Ik sloot slechts de oogen, omdat ik er voor huiverde hem te zien, nadat hij mij zoo wreed en onbarmhartig behandeld had."

„Denk er niet meer aan, vergeet het, Sophie," smeekte Karel zacht.

„En hoe zou ik dit kunnen doen?" vroeg zij. „Hoe kunt gij begeeren, dat ik vergeten zal, wat nimmer te vergeten is?"

„Sophie," zeide Karel, „wees niet langer bedroefd. Ik breng u uwen ring terug. Hoe was het u mogelijk, te gelooven, dat ik dit kostbaar kleinood verkoopen zou?"

Hij reikte haar den ring, doch Sophie wilde dien niet aannemen. „Neen," zeide zij, „al mijn geluk is vervlogen. Het is alles slechts een droom geweest."

„Arme Sophie," hernam Karel, „arme Sophie, gij bemint hem dus niet meer?"

Zij zweeg eene geruime poos. Eindelijk zeide zij op stelligen toon: „neen, ik bemin hem niet meer! Bonaventura is niets anders dan een egoïst, dan een trotsch en zelfzuchtig mensch!"

„Als gij hem niet meer bemint," zeide Karel, „dan zijt gij ook vrij en moogt gij hier ook niet langer blijven."

Zij zag hem vol verbazing aan, en zeide: „ben ik dan niet zijne vrouw, zijne vrouw voor God? Heb ik hem niet mijne eer en mijn goeden naam ten offer gebragt, en moet ik niet met geduld afwachten, dat hij mij, door met mij in den echt te treden, in mijne eer herstelt, opdat ik weder vrijmoedig mijn hoofd kan opheffen? Ach, gevoel ik dan op dit oogenblik niet aan de smart, die mij drukt, dat ik hem toch niet kan haten? O mijn God, hoe gelukkig zou ik zijn, als hij mij nog kon beminnen!"

Karel liet zijn hoofd op de borst zinken, en antwoordde niets.

Sophie was opgestaan en liep weenend en snikkend in hare kamer op en neder.

Eindelijk droogde zij hare tranen en zeide zacht: „ik ben eene gekkin, dat ik nog om hem ween! Hij verdient het niet. Laat ons echter thans over iets anders spreken, over u, Karel! Gij hebt Bonaventura geld gegeven, en echter den ring niet verkocht. Derhalve kwam dat geld van u! Dit mag niet wezen."

„En waarom niet?" vroeg hij treurig. „Waarom wilt gij hem, dien gij uw vriend noemt, deze kleine gunst weigeren? Waarom wilt gij niet, dat ik Bonaventura help?"

„Omdat gij het niet om zijnentwil, maar om mijnentwil doet," zeide zij op strengen toon, „en omdat ik dit niet kan aannemen. Ik eisch van u, dat gij dien ring voor u zult verkoopen. Wilt gij mij dit beloven?"

„Uw wil zal geschieden, Sophie!" antwoordde Karel.

„Nog iets," vervolgde Sophie. „Gij bragt mij geld voor mijn werk, doch eens zooveel, als mij toekwam. Was dit geld werkelijk van de directrice? Heeft zij het u gegeven? Zie mij aan, Karel. Gij kunt het niet, gij slaat de oogen neder? — O mijn God, ook gij hebt mij dus bedrogen! En de hemel weet, hoe dikwijls reeds!"

„Neen, neen," riep Karel heftig, „nog nooit heb ik het gewaagd, dit te doen."

„En thans, meendet gij, was ik zoo ongelukkig, dat gij u verstouttet, mij te misleiden?"

O, zie mij niet zoo toornig aan," smeekte Karel. „Ik wil u beloven, dat het nimmer, nimmer weder zal gebeuren. Omdat ik gisteren mijn tractement ontving en dus goed bij kas was, meende ik, daar gij mij uw vriend hadt genoemd, dat het mij ook vrij stond, nu en dan als een vriend voor u te zorgen. Heb ik daaraan dan misdreven, dat ik u een gering bewijs mijner vriendschap gaf?" vroeg hij met tranen in de oogen.

„Gij zijt daar, om mij te vertroosten," zeide zij met een flauwen glimlach, „om mij door uwe tegenwoordigheid te herinneren, dat ik op aarde ten minste nog een vriend heb, een vriend, dien ik bemin als eene zuster! En is dat niet veel, is dat niet een geluk, waarvoor ik hartelijk dankbaar moet zijn?"

„Ach," zeide Karel, „het is meer dan ik ooit had durven hopen. Gij, mijne zuster!"

„Zij zal hem nimmer vergeten, zij zal mij nimmer anders lief hebben, dan als eene zuster," zeide Karel zacht tot zich zelven, toen hij des avonds alleen op zijne kamer was. „Ach, en ik zou er toch mijn leven voor geven, als zij meer dan eene zuster, als zij mijne geliefde was! Doch ik weet wel, dat dit onmogelijk is! Hoe zou de schoone Sophie den armen Karel kunnen beminnen! Daarom stil, stil, mijn hart! Ik mag toch haar vriend zijn, en dat is reeds veel!"

XXI.

DE LIEFDEBEKENTENIS.

Mina was alleen op hare kamer. Een boek lag voor haar op geslagen op het kleine tafeltje; zij scheen te lezen, want met het hoofd in de hand leunende, keek zij onafgebroken in het geopende boek; doch hare oogen volgden de regels niet, en zij sloeg het blad niet om, om verder te lezen. Hare gedachten waren niet bij hare lectuur en deze gedachten scheenen van een geheel bijzonderen aard te zijn, want zij deden Mina nu eens zuchten, dan eens glimlachen. Thans echter verschrikte zij, en een purperrood bedekte haar hals en gelaat, en ademloos, met halfgeopenden mond zat zij zwijgend en luisterend daar. Nu lieten zich daar buiten zachte voetstappen hooren; de deur werd geopend en met een kreet van vreugde vloog Mina overeind en Victor te gemoet.

„Zijt gij eindelijk daar, mijn broeder?"

„Ik zie u eindelijk weder, mijne Mina! O hoe lang zijn mij de drie dagen gevallen, gedurende welke ik wegens eene ligte ongesteldheid mijne kamer moest houden!"

„En hebt gij aan mij gedacht, mijn broeder?"

„Mina, gij weet het wel, ik heb geene andere gedachten, dan aan u alleen, mijne aangebedene, mijne geliefde zuster. En gij, kom, zie mij aan, en zeg mij, hebt gij ook aan mij gedacht?"

„Altijd, altijd, Victor!"

„En dat zegt gij op zoo treurigen, zoo melancholieken toon?"

„Ik heb altijd aan u gedacht, Victor, doch deze gedachten hebben mij dikwijls droevig gemaakt. Vaak hebben zij mij met onrust vervuld, en toch was ik zoo gelukkig, als ik aan u dacht. Is het dan zonde u te beminnen, als eene zuster, is het zonde, van u bemind te worden, als een broeder?"

Victor voerde Mina lachend naar den divan, en zich aan hare voeten nederzettende, zag hij met schitterende oogen tot haar op.

„Hoor mij aan, mijne Mina," zeide hij fluisterend. „Hoor mij aan, mijne Mina. Doch zeg mij eerst, kunnen wij hier niet beluisterd worden en zijn wij geheel alleen?"

„Geheel alleen, Victor, ik heb voor iedereen belet gegeven."

„Goed, mijne geliefde!"

„Waarom noemt gij mij zoo, Victor? Dat mag niet wezen," zeide zij bedremmeld. „Noem mij uwe zuster."

„Neen," zeide hij zacht, „ik noem u niet meer mijne zuster. Het zou een leugen zijn, want onze harten hebben eene andere taal gesproken, en wij willen elkander niet langer misleiden. Gij wilt weten, Mina, wat uw hart zoo beklemd maakt, wat u tranen in de oogen drijft, als gij aan mij denkt; zal ik u zeggen, wat het is?"

„Zeg het mij!" riep zij, ademloos.

Hij nam hare beide handen in de zijne, en met vlammende blikken tot haar opziende fluisterde hij: „de reden is, dat gij mij bemint, Mina, niet als een broeder, maar schooner, vuriger! Gij huivert, geliefde, uwe handen sidderen in de mijnen? En waarom, dierbaarste! Neen, sla uwe oogen niet neder, zie mij aan, hef den blik ten hemel, en laat ons God danken voor de liefde, want de liefde komt van God! Ween ook niet, dierbaarste, glimlach tegen mij, want mijn hart is vol hemelsche vreugde, en nu wil ik u eindelijk alles openbaren, want uw hart verstaat eindelijk het mijne, en thans mag ik u alles zeggen, wat ik door u geleden en verduurd heb!"

„Door mij, o mijn God, door mij," zeide zij.

„Ja, door u," herhaalde hij en zette zich aan hare zijde op den divan, terwijl hij zijnen arm om haar sloeg. Zij verschrikte en haar hoofd zonk krachteloos op zijn schouder. „Ja, door u, Mina, heb ik geleden. Want Mina, zoo lang ik u ken, bemin ik u, zoo lang ik u ken, sloot ik deze liefde op in mijne borst, en wachtte ik op het oogenblik, dat er een vonk van liefde voor mij ook in uwe borst zou ontwaken. Want wat is liefde zonder wederliefde? O Mina, hoe dikwijls hieven mijne armen zich als van zelve op, om u te omhelzen, u aan mijn hart te drukken, om in uw oor te fluisteren, dat ik u vurig, eeuwig bemin; maar ach, als ik den rustigen blik van uw oog ontmoette, en uw onbewolkt voorhoofd aanzag, dan ontzonk mij den moed, en alles jammerde in mij: zij lijdt niet, derhalve bemint zij ook niet!"

„En toch heb ik geleden," mompelde zij, naauwelijks wetende wat zij zeide.

„Van nu af," zeide hij gloeijend, en trok haar vaster aan zijn hart, „van nu af, Mina, zullen wij niet meer lijden;

thans weten wij, wat wij voor elkander zijn en dat wij elkander lief hebben; en weet gij ook, gij onschuldig kind, weet gij ook, dat gij tot hiertoe nog nooit hebt bemind, weet gij ook, dat ik uwe eerste liefde ben? O zalig denkbeeld, uwe eerste liefde te zijn!"

„O mijn God, mijn God, ik sterf!" mompelde zij, geheel overweldigd en betooverd door zijne woorden. — Toen zwegen beiden; eene zoete, zalige stilte volgde, slechts afgebroken door Mina's zuchten en snikken, want zij weende van angst en van geluk. — En thans drukte Victor haar vaster aan zijn hart, en drukte een kus op hare lippen.

Plotseling ontstelde zij, en een luide, doordringende kreet klonk van hare lippen; zij maakte zich driftig uit Victors armen los, en keek bevend en angstig in den grooten spiegel tegenover den divan. Thans was er niets in te zien, maar een oogenblik geleden zag zij zich zelve in den spiegel in Victor's armen, en achter hen vertoonde zich doodsbleek met de uitdrukking der diepste smart het gelaat van Otto, het gelaat van haar echtgenoot.

Zij vloog naar de deur. Deze stond aan, en Mina zelve had haar toch straks digt gedaan.

„Het is dus geen droom," riep zij woest, en zonk als vernietigd ter aarde.

Victor had vol verbazing en zwijgend Mina's zonderling gedrag gadegeslagen. Thans, nu zij in een luid geween losbarstte, trad hij naar haar toe, en zocht haar op te rigten.

„Mina, dierbaarste Mina, wat is het, dat u plotseling zoo buiten u zelve brengt? Wilt gij het mij niet zeggen, mij, uwen geliefde?"

Zij vloog overeind, haar gelaat was bleek als marmer, en hare geheele gestalte beefde. „Stil," lispte zij, „stil, Victor! Ik zag hem; in de ure des gevaars vertoonde zich aan mij het gelaat van hem, die op aarde mij het zuiverst bemint; o, en met welk eene onbeschrijfelijke uitdrukking van smart waren zijne oogen op mij gevestigd!"

„Maar gij bedriegt u, Mina; niemand was hier in de kamer."

„Ik zag hem; 't was zijn gelaat, dat mij beschermde in de ure des gevaars en der zonde. Neen, spreek niet tot mij, Victor, ik mag u thans niet aanhooren. Vaarwel, mijn broeder," zeide zij, op de laatste woorden drukkende; vervolgens

ging zij snel naar de andere kamer, die zij achter zich digt sloot.

„En dat is nu de afloop eener scene, waarvan ik mij zooveel beloofde," mompelde Victor verdrietig, toen hij langzaam naar zijne woning terugkeerde. „Dat is nu het hoogst prozaïsch einde van een hoogst poëtisch begin."

XXII.

DE POOLSCHE VORSTIN.

Sedert Bonaventura's hernieuwde kennismaking met de vorstin Laschuska, zag Sophie hem zeer weinig; alle avonden bragt hij bij de vorstin door, en als hij dan laat in den nacht terugkeerde, had hij voor Sophie, die, zonder te klagen, hem verwachtte, naauwelijks een groet, een woord. Aanvankelijk weende Sophie nog in stilte over deze koelheid; langzamerhand echter begon zij zich er aan te gewennen, doch schoon er thans geene tranen in hare oogen stonden, waren zij toch van alle leven en gloed beroofd. — Des te schooner en levendiger daarentegen schitterden de oogen der vorstin, en Bonaventura zat uren lang aan hare voeten, terwijl hij haar alle mogelijke beleefdheden bewees. De vorstin Laschuska was voor de huldeblijken van den jongen dichter lang niet ongevoelig, en met schrik zagen de vorst Rajienski en hare overige aanbidders, dat zij aan den heer Bonaventura van Ottersheim boven hen allen de voorkeur gaf, en voor hem dikwijls hare deur opende, wanneer deze voor ieder ander gesloten bleef.

De vorstin Laschuska was eene Polin; haren jeugdigen gemaal was zij na een echt van weinige weken in het jaar 1830 als soldaat verkleed, naar het slagveld gevolgd, waar hij aan hare zijde was gevallen. Deze vreeselijke gebeurtenis had een onuitwischbaren indruk op haar gemoed gemaakt en haren haat slechts vermeerderd tegen hen, die haren echtgenoot hadden doen vallen, en die zij de tirannen van haar geliefd vaderland noemde. Zij brandde van verlangen, om hem te wreken en haren dierbaren geboortegrond van het juk der overheerschers te bevrijden. Daaraan dacht zij slechts. Van hier, dat haar hart bij al de huldeblijken, die men haar bragt, koud en onbewogen bleef, en wanneer vorst Rajienski

haar van ongevoeligheid en hardheid beschuldigde, zeide zij met een trotschen, verachtelijken glimlach: „ga heen, vorst, verzamel onze broeders, en bevrijd het onderdrukte vaderland, dan wil ik niet slechts u beminnen, maar dan wil ik u ook aanbidden en zelfs het stof van uwe voeten kussen!" Als dan de vorst haar zocht te bewijzen, hoe onmogelijk en onuitvoerbaar dit voor het tegenwoordige was, dan keerde zij hem trotsch den rug toe, en zeide: „onmogelijk is dit slechts, omdat de Polen geene mannen zijn!"

Bonaventura alleen scheen den jammer van haar naar vrijheid dorstend hart te verstaan, en wanneer zij hem al de smarten, die zij om het verdrukte vaderland leed, had geklaagd, dan geraakte hij in geestdrift, en maakte daarop een hoogdravend vers, dat hij dan als het werk der vorstin, als door haar hem ingegeven, aan hare voeten nederlegde.

„Wij beiden hebben behoefte aan elkander," zeide zij heden tot hem, toen hij haar een nieuw door hem vervaardigd gedicht voorlas; „wij beiden hebben behoefte aan elkander, Ottersheim. Gij peilt en begrijpt mijne smart. En hoe kan dit ook anders? Wij beiden toch hebben zooveel voor de vrijheid geleden en zwerven thans als bannelingen in den vreemde rond, verre verwijderd van ons dierbaar vaderland!"

„O waren alle Polen aan u gelijk," riep Bonaventura, „dan zou hun vaderland spoedig een gelukkig, vrij land, een paradijs op aarde zijn. Dan zouden ook wij, door hun voorbeeld aangevuurd, leeren strijden en overwinnen; wij, die thans, even als de Polen ronddolen in den vreemde en ons verbergen moeten voor de oogen der spionnen en politie-agenten, wij, wier schreden steeds bewaakt, wier woorden beluisterd worden, wij, die zelfs moeten vreezen, dat onze bedienden zijn omgekocht, om ons overal gadeslaan!"

„Arme vriend," zeide de vorstin deelnemend; „en is er geene hoop, dat de druk, waaronder gij zucht, zal opgeheven worden?"

„Geene de minste!" antwoordde hij op droevigen toon. „Aan het heerlijke Comermeer, daar ligt mijn verlaten slot, daar liggen mijne goederen, en de Oostenrijksche regering noemt het reeds genade, dat zij mij, den gevaarlijken carbonaro, slechts heeft verbannen uit hare staten, en mij gelaten heeft in het genot van de opbrengst mijner goederen. Zij heeft reeds be-

rouw over deze gemde, en zou gaarne eene aanleiding hebben, om mij tot verantwoording te roepen, ten einde mij harder te straffen en te berooven van de middelen van mijn bestaan. Daarom omringt zij mij met spionnen en gaat al mijne schreden zorgvuldig na."

„Mijn God," riep de vorstin ontsteld, „en gij waagt het, zulke heerlijke, vrijzinnige gedichten niet slechts te schrijven, maar ook in het licht te geven?"

Bonaventura antwoordde ernstig en plegtig: „en wilt gij, dat ik, als een ellendig lafaard, zwijgen zal om mijn persoonlijk voordeel en belang? Men heeft mij buiten de gelegenheid gesteld, om voor de vrijheid te strijden, doch men kan mij niet verbieden, voor haar te spreken."

„O gij zijt een edel mensch," riep de vorstin; „gij zijt een man, en dien treft men onder al deze slaven slechts zoo zelden aan. Maar weet gij wel, dat ook de omgang met mij voor u gevaarlijk is? Het is algemeen bekend, dat ik tot de zoogenaamde revolutionairen behoor, dat bij mij de verzamelplaats van alle getrouwe Polen is, en men zal het u als eene misdaad aanrekenen, dat gij mijn vriend zijt."

„En is dit niet het grootste geluk voor mij," riep Bonaventura vol geestdrift uit, „dat ik mij uw vriend mag noemen? O vorstin, weet gij het niet, dat ik duizend dooden zou willen sterven, om slechts eenmaal, eenmaal een nog heerlijker, een nog veel hemelscher woord van uwe lippen te hooren? Een woord, dat mij tot den zaligsten der stervelingen, dat mij tot een God zou maken?"

Hij was, terwijl hij aldus sprak, voor haar neêrgezonken, en zag smeekend tot haar op. Zij legde glimlachend hare hand over zijne gloeijende oogen, en vroeg: „en welk woord is dit, mijn dichter?"

Hij trok deze hand aan zijne lippen en bedekte die met zijne kussen. „Vorstin. kunt gij niet raden, welk woord mijn gloeijend, smachtend hart van uwe lippen wenscht te hooren?"

„Mijn vriend," zeide de vorstin opstaande, „de tijd brengt veel tot rijpheid. Wanneer eenmaal aan den hemel de zon der vrijheid glanst, wanneer zij uw slot aan het Comermeer, en het mijne in het geliefde Polen beschijnt, wanneer eenmaal deze dag is aangebroken, en alles licht is en helder, dan...."

„Dan?" vroeg Bonaventura, die nog altijd voor haar geknield lag.

„Dan," zeide zij, „dan wil ik u niet meer mijn vriend noemen. Doch sta thans op; wij willen naar buiten gaan. De lucht is hier zoo drukkend. Kom, wij willen gaan rijden! Schel, en gelast aan de bedienden, dat zij de paarden zadelen. Ik ga mij inmiddels aankleeden."

XXIII.

DE VERLOVING.

Met innig leedgevoel zag Karel, dat Sophie's wangen dagelijks al bleeker en bleeker werden. Hoe droevig en somber zag zij er uit! Geen enkele glimlach speelde langer om hare lippen, en slechts dan als hij, haar vriend en vertrouwde, bij haar kwam, scheen de smartelijke uitdrukking op haar gelaat voor een oogenblik te verdwijnen.

„Wat zou er van mij worden," zeide zij eens tot hem, „als ik u moest verliezen, mijn vriend, mijn broeder! En als zij hem, zoo sprekende, hare vermagerde hand reikte, en de zijne hartelijk drukte, gevoelde Karel zich ruimschoots schadeloos gesteld voor alles, wat hij om harentwil geleden en ontbeerd had.

Zoo verliepen de dagen, en Sophie's gezondheid nam zigtbaar af.

„Het gaat niet langer, dat gij zoo arbeidt, Sophie," zeide Karel met tranen in de oogen, toen hij haar op zekeren dag ijverig aan het werk vond. „Gij moet eenige verstrooijing zoeken."

„Verstrooijing," zeide zij zacht; „voor ongelukkigen is er geene verstrooijing."

„Maar gij vermoordt u zelve, als gij voortgaat zoo onophoudelijk te werken," riep Karel.

„O sterven," zeide zij, „dat zou heerlijk wezen. Dan had ik niets meer te lijden. Sterven! hoe zoet, hoe zalig klinkt dat woord!"

„Mijn God, zij wil dus sterven," mompelde Karel. En het hoofd op zijne borst latende zinken, snikte hij luid.

Zoo zaten zij naast elkander, beiden lijdende, beiden weenende, beiden zonder troost.

Doch Sophie herstelde zich ras en droogde hare tranen, om haren vriend niet meer droefheid te veroorzaken.

„Ween niet, Karel," zeide zij met een flaauwen glimlach; „zie, ik ben reeds weder bedaard, en toen ik straks van sterven sprak, geschiedde dit slechts, omdat gij er van begonnen waart!"

Terstond droogde ook Karel zijne tranen en zocht een opgeruimd gelaat te toonen. „Alles kon nog weder goed worden," zeide hij zacht, „zoo gij slechts niet zoo veel werktet en nu en dan eene wandeling deedt, om een versch luchtje te scheppen."

„Ja," zuchtte zij, „dat zou mij waarschijnlijk goed doen. Ik verlang vurig naar de buitenlucht. Het is nu al drie weken geleden, dat Bonaventura voor het laatst des avonds met mij ging wandelen."

„En sedert al dien tijd hebt gij deze kamer niet verlaten? O Sophie, als het werkelijk waar is, dat gij mij niet ongenegen zijt, toon dit dan nu! Voldoe aan mijne bede en ga thans, nu het zulk schoon weder is, eene wandeling met mij doen. Gun mij toch dit genoegen!"

„Hoe gaarne zou ik het doen," zuchtte zij zacht, „maar Bonaventura zou boos worden."

„Ach, denk toch ook eens aan u zelve," smeekte Karel; „heb toch eindelijk ook eens een wil, beste Sophie. Het verscheurt mij het hart, als ik u zoo bleek en lijdend zie. Welke woorden moet ik toch gebruiken, om u te bewegen, dat gij aan mijn dringend verzoek voldoet?"

„Welaan, mijn vriend," zeide Sophie eindelijk na een lange pauze, „wij willen naar buiten. Oordeel, hoe goed ik jegens u ben, daar ik het zelfs waag, tegen Bonaventura's wil te handelen."

Karel was buiten zich zelven en snelde weg, om eene droski te gaan halen, terwijl Sophie zich inmiddels gereed maakte voor het uitstapje. Zij reden naar de diergaarde, en Karel zag met blijdschap, dat de frissche winterlucht aan Sophie's wangen eene blozende tint gaf. Plotseling echter zonk zij met een zachten kreet achterover in het rijtuig, en doodelijke bleekheid overspreidde haar gelaat. — Eene schitterende equipage met twee heeren er in reed hen juist voorbij. Sophie herkende deze heeren zoer goed; het was de heer Blitz, haar broeder, en de graaf Gelpech, om wiens wil zij met Bonaventura was ontvlugt. „Laat ons naar huis terugrijden," zeide zij bevend; „ik meende van schaamte te sterven, toen mijn broeder mij met zijnen honenden glimlach aankeek. Naar huis! Naar huis!"

„Het is dus onmogelijk u eenige verzachting in uw leed aan te brengen!" zeide Karel wanhopig, en zij reden weder terug naar de woning van Sophie. „Mijn God," zeide inmiddels graaf Gelpech tot den heer Blitz, toen zij Sophie voorbij reden, „als het niet ten eenenmale ongeloofelijk en onmogelijk ware, beste vriend, dan zou ik meenen, in de droski, die daar heen rijdt, uwe zuster Sophie herkend te hebben."

„Ja, het was inderdaad eene frappante gelijkenis," zeide de heer Blitz schijnbaar kalm, terwijl hij inwendig van toorn beefde, daar hij Sophie terstond herkend had. „Doch gij begrijpt echter dat het mijne zuster niet kan geweest zijn, daar zij met een lord naar Engeland is gevlogt, en niet met een brievenbesteller naar Charlottenburg. Het was immers een brievenbesteller, die naast haar zat? En gij zult toch wel niet gelooven, dat mijne zuster met een brievenbesteller is doorgegaan?"

„En als dit nu toch eens zoo ware!" zeide de graaf. „Als uwe slimme zuster, die uwe voorliefde voor namen en titels kent, om uwen toorn te ontwapenen, u eens had wijs gemaakt, dat haar schaker een lord en geen brievenbesteller, of iets dergelijks is geweest? Ik verzeker u, dat er allerlei geruchten daaromtrent in omloop zijn, en de Engelsche gezant, dien ik gisteren naar lord Kilkery, den schaker uwer zuster, vroeg, beweerde, dat er in geheel Engeland geen lord van dezen naam is."

„Het zou vreeselijk zijn, wanneer men mij zoo had misleid," riep de heer Blitz.

„Zeker zou dit vreeselijk zijn," hernam de graaf lachend; „en wat zou de weduwe van den raadsheer van Stein, uwe verloofde, daarvan zeggen? Ja, ja schud het hoofd maar! Ik heb toch gelijk! De geheele stad spreekt er van!"

„Het is inderdaad lastig," zeide de heer Blitz, „onophoudelijk het voorwerp te zijn der algemeene opmerkzaamheid. Wat heeft de stad met de aangelegenheden van mijn hart te maken?"

„Wat groot is," zeide de graaf lachend, „moet ook de gevolgen zijner grootheid ondervinden. Niet op den onbeduidenden, maar op den hoog verheven man zijn allen oogen gevestigd."

„Gij zijt zeer goed," zeide de heer Blitz, zich beschaamd buigende, en de graaf beet zich op de lippen, om niet te lachen.

Toen de heer Blitz den graaf Gelpech voor zijne woning had

afgezet, en nu alleen in het rijtuig zat, liet hij aan zijn toorn den vrijen loop en braakte de vreeselijkste verwenschingen uit tegen Sophie en Bonaventura. Doch zijn rijtuig hield stil en hij bevond zich voor de woning van mevrouw de weduwe van Stein, waarheen hij bevolen had, hem te rijden. Aanstonds zette hij zijn gezigt in de plooi en een blijde glimlach speelde om zijne lippen, toen hij de vertrekken der weduwe binnentrad.

„Mijn God, beste vriend," riep hem zijne beminde te gemoet, „wat ziet gij er geschauffeerd uit, en hoe gloeijen uwe wangen! Er is u toch niets overkomen?"

De heer Blitz drukte, in plaats van te antwoorden, hare hand tegen zijne lippen. Vervolgens zeide hij: „Eudoxia, ik kan het zoo niet langer uithouden. Waarom moet toch onze verloving nog langer voor de wereld geheim blijven? Ook sta mij toe, dat ik ze bekend maak, en ik betaal u morgen ook tand de duizend thalers, waarom gij mij verzocht hebt. Mijn God, waarom wilt gij toch wachten, tot dat er een adelijk diploma voor mij uit Weenen is gekomen? Waartoe behoeft een rijk man, zooals ik, titels en waardigheden! Rijkdom is de beste titel!"

„Maak onze verloving dan maar bekend," zeide Eudoxia, die dezen morgen zeer veel van hare schuldeischers had te lijden gehad; „ik heb er niets tegen, dat de geheele wereld kennis bekomt van ons geluk! Doch aangenamer zou het mij wezen, als ik van daag nog de duizend thalers van u kon ontvangen."

„Dat is mij onmogelijk, beste Eudoxia; maar morgen namiddag ontvangt gij stellig het geld. Het zal mijn bruidsgeschenk voor u zijn, mijne dierbaarste!"

„En thans," zeide de heer Blitz vergenoegd tot zich zelve, toen hij van Eudoxia tertigkeerde, „thans mag de heer Bonaventura, of Frits, doen wat hij wil. Ik behoef geen kerd tot zwager, want de weduwe van een raadsheer is mijne bruid, en daarenboven verdien ik bij deze zaak nog zeshonderd thalers; want daar Sophie mij in de diergaarde ontmoette, is onz contract verbroken en hij krijgt van mij geen penning meer."

Te huis gekomen, zette hij zich terstond neder, om aan Bonaventura te schrijven en hem te melden, dat hij hem nu niets meer zou betalen.

XXIV.

DE TELEURSTELLING.

Vermoeid van den rijtoer met de vorstin, keerde Bonaventura terug naar Sophie's armoedige kamer, en wierp zich, zonder haar te groeten, op een stoel neder. Hij was in eene zeer opgewondene stemming. Morgen was de vorstin jarig; zij had hem dit zelve gezegd, en hij wist, dat zij van hem de eene of andere attentie verwachtte; hij wist ook, dat vorst Rajienski niet in gebreke zou blijven, haar op dien dag een treffend blijk zijner toegenegenheid te vereeren, en daarom peinsde hij op een middel, om haar eene aangename verrassing te bereiden.

„Natuurlijk moet ik een vers maken," dacht hij, „en dit is ook eene kleinigheid; de vraag echter is, hoe en waarin ik het haar zal ter hand stellen. Het moet een even elegant, als eenvoudig cadeau zijn, niet kostbaar, maar smaakvol. Maar mijn God, waarvan zal ik het koopen? Sophie," vroeg hij overluid, „hebt gij dan volstrekt geen geld meer?"

„Neen," zeide zij verlegen, „ik gaf u gisteren, wat ik in de laatste dagen heb verdiend."

„Pah, die ellendige driepenningstukken! Daarvoor zich de gansche week af te tobben. 't Is bespottelijk!"

„En hebt gij geen geld meer?" vroeg zij.

„Wat gaat u dat aan?" vroeg hij; „of wilt gij soms, dat ik u rekening en verantwoording doe?"

„O neen, Bonaventura, het grieft mij slechts, u iets te zien ontberen."

„Iets," riep hij; „ik ontbeer niet iets, ik ontbeer alles, vrijheid, geluk, vreugde, rijkdom, alles. Maar nog slechts eene maand geduld, en dan ben ik gered."

Zij zag hem verwonderd en vragend aan; want zij begreep hem niet.

„Nog slechts vier weken, en alle gebrek is geleden," vervolgde Bonaventura, als tot zich zelven sprekende, „en dan zal ik vrij als een vogel."

Een getik tegen de deur stoorde hem, en Sophie ging, om open te doen. Een bediende stelde haar een brief ter hand en vertrok daarop zwijgende. Sophie zeide bevend: het was een bediende mijns broeders, ik herkende de liverei. Mijn God

wat kan die ons te schrijven hebben?"

„Geef hier den brief," riep Bonaventura. Hij las dien haastig maar stampte daarbij met zijne voeten op den grond, en woeste vloeken klonken van zijne lippen. Vervolgens greep hij Sophie's armen en schreeuwde: „is dat waar? Antwoord mij, ellendig schepsel; is dat waar? Zijt gij met Karel in de diergaarde geweest? Antwoord mij, zeg ik u!"

„Ja, het is waar, maar Bonaventura —"

„Het is waar," schreeuwde hij luidkeels; „zij is vermetel genoeg, het niet te ontkennen!"

Hij kneep haar zoo hevig in den arm, dat zij het van pijn uitgilde en aan zijne voeten nederzeeg. Bonaventura barstte in een hevig gelach uit en riep vervolgens woest: „sta op, ik beveel het u!"

„Mijn God, mijn God," mompelde zij zacht, „wat heb ik dan gedaan?"

„Wat gij gedaan hebt? Ik wil het u zeggen. Gij zijt uit het huis van uw broeder weggeloopen, als eene gemeene deern, en hebt met mij geleefd, totdat ik u moede was; vervolgens hebt gij u een tweeden minnaar aangeschaft, den brievenbesteller Karel, en met dien zijt gij, wanneer ik afwezig was, telkens uitgegaan."

„Bonaventura, gij belastert mij," zeide zij, zich fier oprigtende; „dat zijn schandelijke logens."

„Neen, dat zijn het niet," riep hij; „of meent gij, dat ik dom genoeg was, dit niet te bemerken? O neen, ik wist het wel, doch ik zweeg, omdat zulks met mijne bedoelingen strookte."

„Bonaventura," zeide zij doodsbleek, maar met edele waardigheid, „zeg mij wat ik gedaan heb, om uwen toorn op te wekken; welke bedoelingen hadt gij met mij? Zeg het mij, ik wil het weten."

„Gij zult het ook weten," antwoordde hij driftig. „Gij zult het ook weten, dat ik niet zoo gek was, enkel aan liefde te denken, toen ik u medevoerde; o neen, ik dacht daarbij ook aan den rijkdoms uws broeders."

„O hemel, gij bemindet mij dus niet?" jammerde zij zacht.

„Hoor mij verder aan! Gij weet, dat ik den dag na onze vlugt uw broeder opzocht, doch gij weet niet, wat ik met hem afsprak. Hij zou mij na verloop van vier maanden zeshonderd thalers uitbetalen, bijaldien ik zoo lang onze ontvlugting voor

iedereen geheim hield en daarenboven het gerucht uitstrooide, dat gij met een rijken Engelschen lord zijt doorgegaan. Zie, mijn eenvoudig kirrend duifje, daarom wilde ik niet hebben, dat monsieur Karel hier kwam, en daarom wilde ik niet toestaan, dat gij alleen uitgingt. En thans heb ik door uwe schuld die zeshonderd thalers verloren, want uw broeder heeft u in de diergaarde met Karel zien rijden, en schrijft mij, dat hij mij nu geen penning wil betalen."

„Het is onmogelijk, het kan niet zijn," riep Sophie jammerend uit.

„En toch is het zoo!" krijschte hij. „Daar, lees, daar is het vernietigde contract, en overtuig u met eigen oog, dat ik het heb onderteekend!"

Hij wierp haar het papier in het gezigt, greep naar zijn hoed en stoof de deur uit. — Met bevende hand greep Sophie het haar toegeworpen contract en las.

„Verkocht, ik ben verkocht," riep zij, en zonk schier bewusteloos op haar stoel neder.

Vervolgens rees zij langzaam op, en zooals zij daar stond, doodsbleek en sidderend, met het hoofd op de borst gezonken, geleek zij naar eene door den stormwind geknakte lelie.

„Weg, weg van hier," riep zij, „ik kan hier geen oogenblik langer blijven. Hij mogt eens terug komen, en o ik kan hem onmogelijk weder zien!"

Zonder te weten, wat zij deed, wikkelde zij zich in haren mantel en liep zoo snel mogelijk de straat op. Zij hoorde niets, zij zag niets, maar spoedde zich voort, altijd voort. Het begon haar te duizelen voor de oogen, en het was haar, als drongen duizend dolksteken in hare borst. „O mijn God, mijn God," jammerde zij, „ik kan niet verder. Hij zal mij vinden, hij zal mij verkoopen!"

Daar greep eene krachtige hand haar bij den arm en eene zachte stem vroeg: „Sophie, waar wilt gij zoo haastig heên?"

„Karel," riep zij, „o nu ben ik gered!" En zich aan hem vastklemmende, zeide zij: „Karel, breng mij in veiligheid. Hij heeft mij verkocht aan mijn broeder! Breng mij daar, waar hij mij niet kan vinden!"

„Sophie, gij zijt ziek; o mijn God, hoe bleek zijt gij. Geef mij uwen arm, opdat ik u naar uwe woning geleide."

„Neen, neen," riep zij, „niet naar mijne woning, niet weder daarheen!"

„Wel na, dan breng ik u naar mijne woning."

Eene ledige droski, die juist voorbij reed, werd door Karel afgehuurd, en daarin tilde hij Sophie. „O, ik dank u," prevelde zij, „nu ben ik gered!"

Haar hoofd zonk op Karel's schouder, en bewusteloos lag zij in zijne armen.

Bonaventura was inmiddels naar de tweede door hem gehuurde kamer gesneld, waar de heer Weinherr op hem wachtte, die hem medenam naar eene buitengewone vergadering van het gezelschap, dat gewoonlijk des vrijdags bijeenkwam.

XXV.

MAN EN VROUW.

Sedert den dag, dat Victor aan Mina zijne liefde had beleden, was zij geheel veranderd.

Zij was ernstig en stil geworden; vaak vond men haar in tranen, want het was haar bang om het hart, daar hartstogt en pligt in haar binnenste een vreeselijken strijd met elkander streden. — Reeds had zij zooveel op zich zelve vermogt, dat zij Victor, als hij kwam, steeds belet liet geven; doch telkens als hij dan weder vertrok, zag zij hem nogtans met een hevig kloppend hart na. Dan zonk zij op hare knieën neder en bad tot God, dat Hij haar kracht mogt geven, om den door haar geliefde te vergeten.

Doch hoe levendiger het bewustzijn van haar pligt in haar ontwaakte, des te meer keerde zich haar hart van Otto af, om wiens wil zij, zooals zij dacht, al die smart te verduren had. En toch herinnerde zijn bleek en somber gelaat haar vaak, dat zij tegen hem misdreven had, en haar geweten getuigde telkens tegen haar en liet zijne verwijtende stem in haar binnenste weêrklinken.

„Waar anders" zeide zij tot zich zelve, „kan ik voor die foltering en marteling verzachting vinden, dan in de wereld en hare verstrooijingen?"

En bij vernieuwing stortte zij zich in het bont gewoel des levens en snelde van het eene feest naar het andere, om de

beschuldigende stem van haar geweten tot zwijgen te brengen.

Zoo was de winter bijna ten einde geloopen, en mevrouw Jelsa maakte er Mina opmerkzaam op, dat het noodig was, om allen, bij wie zij geïnviteerd was, in hare woning eene schitterende partij terug te geven.

Zij dankte hare vriendin voor haren goeden raad en begaf zich terstond naar Otto, om met hem het noodige af te spreken.

Hoe verbaasd echter was zij, toen zij hem heden voor de eerste maal niet bereid vond, om het benoodigde geld voor dit feest te geven, toen hij zacht, maar stellig verklaarde, dat hij niet langer in staat was, om op zulk een hoogen voet te leven en dat Mina zich voortaan bezuinigen moest, en dit te meer, omdat hij door het faillissement van een bankiershuis een aanzienlijk verlies had geleden.

Mina was buiten zich zelve; zij geloofde niet aan Otto's geleden verlies, en meende dat hij dit slechts had verzonnen, om aan zijne weigering meer gewigt bij te zetten.

Zij zeide daarom koel en fier: „en toch zult gij ditmaal nog aan mijnen wensch voldoen, hoop ik, want ik heb reeds aan mevrouw Jelsa toezegging gedaan, deze partij te zullen geven, en gij zult begrijpen, dat ik, zonder mij zelve in opspraak te brengen, mijn woord niet kan terugnemen."

„Maar Mina, ik zeg u immers, dat ik niet in staat ben, u de gelden voor het feest te verstrekken. Ik heb geen geld, ja ik heb zelfs reeds veel schuld gemaakt. Mina, geloof mij, ik kan niet."

„Ik echter wil en moet geld hebben!" riep Mina toornig. „Ik begeer van u, dat gij mij in staat stelt, dit feest te geven, en ik beschouw hem, die mij daarin tracht te verhinderen als mijn vijand, als een tiran, die mij onder zijn voet vertreden wil, om mij te bewijzen, dat ik zijne slavin ben."

„O mijn God, mijn God," jammerde Otto en hief zijne armen op ten hemel, „is het dan mogelijk, dat Mina mij voor zoo slecht en laag houdt?"

Mina zweeg, want zij gevoelde reeds berouw over de woorden, door haar in drift gesproken.

Na eene pauze zeide Otto: „het is goed; gij zult niet gelooven, Mina, dat ik u eenig genoegen zou willen ontzeggen. Noodig onze gasten slechts! Morgen breng ik u het geld, dat gij behoeft."

Hij keerde zich om, want hij gevoelde, dat hij zijne droefheid niet langer zou kunnen verbergen en ging heen.

Otto begaf zich naar zijne kamer en wierp zich op den divan neder. Zijn moed was gebroken, zijne kracht verlamd en heete tranen stroomden langs zijne wangen. „Ik moet," zeide hij, „zoo wel te gronde gaan. Doch al word ik dan ook arm, ik ben nogtans gezond; ik zal dan ten minste nog voor mijne vrouw kunnen werken."

Deze gedachte scheen hem te bemoedigen, want weldra sprong hij weder op van den divan en zeide: „nu wil ik henen gaan, om de noodige gelden voor het feest op te nemen. Mina zal ten minste haar zin hebben."

XXVI.

HET GESTOORDE FEEST.

De avond van het feest was daar, en al de genoodigden waren verschenen. De gasten waren vrolijk en opgeruimd, want de gastvrouw was zoo voorkomend, de wijn zoo voortreffelijk, en de spijzen, die voorgediend werden, lieten niets te wenschen over.

Plotseling echter verstomde de algemeene vreugde, en aller oogen keerden zich naar de deur van den salon. Daar stond op den drempel eene oude vrouw, in schamele kleeding en toch had zij iets eerbiedwekkends, iets, dat den lach, die zich eerst op veler gelaat vertoonde, weldra deed verdwijnen.

Men vroeg elkander zacht: „wie is die oude vrouw? Zij ziet er inderdaad zoo toornig uit, als wilde zij ons allen ter helle doen varen! Stil, stil," fluisterden anderen, „het is de moeder van mevrouw Otto. Spreekt niet zoo luid!"

„Maar zie, hoe onze schoone gastvrouw verbleekt."

„Dus werkelijk hare moeder? En dat in zulk eene kleeding? Nu ja, mevrouw Jelsa zeide mij zoo even, dat de oude vrouw niet goed bij haar hoofd is!"

Moeder Anna was intusschen midden in de zaal getreden, en aller oogen waren op haar gevestigd.

„Wat ziet gij mij zoo verwonderd en verbaasd aan?" zeide zij op verachtelijken toon. „Verwondert het u, dat ik in mijn eenvoudig gewaad hier binnentreed, terwijl gij u allen hebt

opgetooid, om tot mijne dochter te komen? Verwondert u daar niet over, want ik ben te oud, om comedie te spelen, zoo als gij allen doet, en daarom draag ik heden, even als alle dagen, mijn eenvoudig kleed, en schaam er mij niet over, dat ik arm ben. Of ziet gij mij daarom zoo verbaasd aan, omdat ik heden voor de eerst maal in uw midden verschijn, en omdat gij mij vroeger nog nooit hebt gezien? Maar ik heb geen tijd, om uw comediespel mede te spelen, en terwijl mijne dochter in zijde gekleed hier in uw gezelschap zich bevindt, zit ik op mijn kamertje en spin, om voor mij zelve den kost te verdienen! Verwondert u dus niet, dat gij mij voor het eerste ziet; wij arme menschen, die in het zweet van ons aanschijn werken, hebben geen tijd, om ons te verkleeden als apen, en vriendelijk te glimlachen en voor elkander allerlei complimenten te maken."

„Maar moeder Anna," zeide Otto, verschrikt naar haar toetredende en hare hand grijpende, „maar moeder Anna, ik bid u, wat moet dit toch beteekenen?"

„Dit moet beteekenen," zeide zij op ernstigen en plegtigen toon, „dat ik deze voorname lieden hier vragen wil, wat zij hier te doen hebben, en waarom zij hier zijn. — Denkt gij mogelijk, gij voorname lieden," vervolgde zij en zag hierbij het gezelschap weder aan, „denkt gij mogelijk, dat gij hier bij uwe gelijken zijt? Ik geloof, dat gij het denkt, en daarom wil ik u zeggen, dat gij u bedriegt. Mijn schoonzoon is een handwerksman; hij leeft van zijn werk, en wanneer gij hier zwelgt en brast, dan ontsteelt gij hem, wat hij met moeite heeft verdiend. Dit mag niet wezen, en daarom wilde ik het u zeggen. Ook heeft men mij verteld, dat gij mijne dochter Mina voor rijk houdt, en meent, dat zij haren man groote rijkdommen heeft medegebragt. Men heeft u echter belogen, en ik, hare moeder, ik zeg u, dat Mina in armoede is geboren, ik zeg u, dat zij...."

„Maar mijn God, moeder Anna," zeide Otto, vast besloten om aan dit tooneel een einde te maken, want hij zag aan Mina's doodsbleek gelaat, hoeveel zij leed; „maar moeder Anna, kom toch tot bezinning. Gij weet het beter, dan wij allen, dat Mina mij tot een rijken man heeft gemaakt. Waartoe wilt gij dit ontkennen?"

„Zoon," riep de oude vrouw toornig, „zijt gij waanzinnig

geworden? Wel nu, het zij zoo; ik heb mijn pligt gedaan!"

En Otto een toornigen blik toewerpende, keerde zij zich om en verliet het vertrek.

Toen de deur achter haar gesloten was, schenen allen van een drukkenden last bevrijd te zijn.

Men haalde ruimer adem; men waagde het weder elkander aan te zien, te glimlachen en elkander zijne opmerkingen over het gebeurde in te fluisteren. En toch was de vreugde gestoord. Men werd stil en afgetrokken, en vroeger dan gewoonlijk scheidden de gasten.

Toen Otto, die de vrienden had uitgelaten, weder binnenkwam, reikte Mina hem terstond de hand en zeide met een onbeschrijfelijken blik: „Otto, ik dank u! Nimmer zal ik uwe edelmoedigheid van dezen avond vergeten. Otto, zijt gij nog toornig op mij?"

Hij zag haar teeder aan en drukte haar in zijne armen. Zij leunde met haar hoofd tegen zijn schouder en weende bittere tranen.

Toen Mina den volgenden morgen aan het ontbijt zat, kwam Otto bleek en zigtbaar diep getroffen bij haar.

„Beste Mina," zeide hij zacht, „ik moet u op eene smart voorbereiden, die u te wachten staat, moeder Anna wil ons verlaten. Zij komt reeds, om u vaarwel te zeggen."

„Ja," zeide moeder Anna, die juist binnentrad en Otto's laatste woorden had gehoord, „ja, ik kom, om u vaarwel te zeggen!"

„Maar mijn God, moeder, waarom wilt gij ons verlaten?" vroeg Mina.

„De reden daarvan wil ik u zeggen," antwoordde de oude vrouw ernstig. „Toen ik op Otto's dringend verzoek bij u kwam inwonen, zoo deed ik dit, omdat ik dacht, dat mijne kinderen een stil, arbeidzaam leven zouden leiden. Gij weet echter, dat gij dit niet gedaan hebt, en nu zult gij ook wel weten, waarom ik u verlaat. Wat baat het, over deze dingen nog verder te spreken? Mijne vermaningen, mijne smeekingen zijn te vergeefs geweest; laat ons derhalve daarover zwijgen en in vrede van elkander scheiden.

„Gij wilt dus werkelijk vertrekken," zeide Mina zacht, „en op u zelve gaan wonen?"

„Dit is mijn onveranderlijk besluit. Met spinnen zal ik het

weinige, dat ik noodig heb, wel verdienen. — Gij, Otto, zult mijne deur altijd voor u geopend vinden; u, Mina, echter raad ik aan, mij niet te komen bezoeken, zoolang gij eene rijke vrouw zijt. Maar eens, wanneer gij weder arm zijt, en ik weet, dat gij het weder zult worden, kom dan bij mij, mijn kind, dan zullen wij te zamen werken en elkander liefhebben. Vaar tot zoo lang wel!"

Zij keerde zich snel om en verliet haastig de kamer. Weldra bevond zij zich nu op een klein kamertje in eene afgelegene straat der stad, waar zij door vlijtig te spinnen in hare dagelijksche behoeften voorzag.

XXVII.

KAREL EN SOPHIE.

Het was een feestdag voor Karel, toen Sophie, die, nadat hij haar in hare woning had gebragt, weken achtereen aan het ziekbed was gekluisterd geweest, voor de eerste maal weder, leunende op zijnen arm, langzaam door de kamer ging. Hoe klopte zijn hart, hoe schitterden zijne oogen van dankbare vreugde. En Sophie las op zijn gelaat zijne blijdschap, en tranen vloeiden haar langs de wangen. Zij reikte haren vriend hare vermagerde hand en zeide met een hemelschen glimlach: „mijn vriend, mijn broeder, ik dank u!"

Karel was buiten zich zelven van vreugde, toen hij zich zoo hoorde aanspreken. Hij bedekte de hem aangebodene hand met zijne kussen en had naauwelijks kracht om te zeggen: „gij, gij, mijne zuster!"

„Gij zijt immers de eenigste op de wereld, die zich over mij ontfermt," zeide Sophie onder tranen; „de eenigste, die mij lief heeft en belang in mij stelt. En daarom zal ik u, zoolang ik leef, beminnen als eene zuster, als uwe getrouwste vriendin."

„Dank, duizendmaal dank, mijne zuster! Nu heb ik niets meer op aarde te wenschen!"

Van nu af ging Sophie's herstelling voorspoedig voort, doch hoe sterker haar ligchaam werd, des te gedrukter scheen haar geest te worden, en somwijlen zat zij uren achtereen in gedachten verdiept.

Toen zij eens weder zulk eene zwaarmoedige bui had, zeide zij tot Karel: „Karel, ik heb heden veel met u te bepraten."

„Ik ben bereid," antwoordde hij, „u aan te hooren en inlichting te geven omtrent alles, wat gij mij soms mogt te vragen hebben."

„Hoe komt het," vroeg zij snel, „dat gij uwe uniform niet meer aan hebt?"

Karel sloeg de oogen neder en zeide: „ik heb voor de betrekking van brievenbesteller bedankt, zij beviel mij niet langer."

Sophie zag hem scherp en uitvorschend aan, en schudde vervolgens treurig het hoofd. „Gij zegt mij de waarheid niet, Karel," zeide zij. „Toen gij mij oppastet en veertien dagen lang niet van mijn ziekbed weekt, toen werd men ontevreden op u, omdat gij nalatig waart in de vervulling uwer dienst, en toen gaf men u uw ontslag. Antwoord mij, Karel, is het niet zoo?"

„Ja, het is zoo," antwoordde hij zacht.

„Derhalve was ik het," riep Sophie smartelijk, „die u van uwe broodwinning beroofde. 't Is mijn schuld, dat gij thans zoo zwaar moet werken. Want dat doet gij, Karel! Neen, ontken het niet. Gij zijt dikwijls doodelijk vermoeid, wanneer gij 's middags te huis komt, uwe handen beven en gij ziet er bleek uit. Zeg mij, Karel, ik bezweer u, zeg mij, wat gij doet."

„Och, maak u daarover niet bekommerd," zeide hij. „Des middags ga ik naar het atelier van een beroemden schilder, om zijne verwen te stampen."

„En voormiddags?" vroeg Sophie.

„Voormiddags zaag en hak ik hout," zeide hij, „en als mij dit een weinig vermoeit, zoo komt dit, omdat ik aan dit werk nog niet regt gewoon ben. Maar des middags, Sophie, des middags in het atelier, o dat is een pret, want als ik dan de verwen stamp en bereid, dan denk ik bij mij zelven: wie weet, of gij het nog niet eens zoo ver brengt, dat gij ook een schilder wordt, en dan kunt gij het portret van Sophie schilderen!"

Zij zeide zacht: „maar wie weet, Karel, waar ik ben, voor dat gij dit geleerd hebt. Ik moet u thans verlaten!"

„Gij wilt mij verlaten?" riep hij.

„Ik moet, Karel," zeide zij; „ik mag het niet langer dulden, dat gij voor mij werkt en u afslooft; neen, geen uur langer kan ik dit dulden, en bovendien Karel," vervolgde zij blozend, „wat zou de wereld wel zeggen, wanneer zij wist, dat ik bij u inwoonde?"

„O, de wereld," riep Karel, „zal dit nimmer vernemen, want zij slaat geen acht op ons, en hier in het huis houdt iedereen u voor mijne zuster. Ook de dokter gelooft, dat gij mijne zuster zijt."

„Gij hebt dus zelf gevoeld, dat niemand de waarheid mag vernemen," hernam zij zacht, „en als Bonaventura dit eens hoorde! Hij, die mij beschuldigde ...."

Zij verstomde; het was voor de eerste maal, dat zijn naam weder van hare lippen vloeide, en die naam deed Karel sidderen. Toen hij Sophie zag weenen, vroeg hij: „gij bemint hem dus altijd nog?"

„Neen," antwoordde zij, „neen, ik bemin hem niet meer, en dit wilde ik u heden zeggen; dit moest gij weten, opdat, wanneer ik u heden verlaat, gij niet denkt, dat ik u om zijnetwil verlaat."

„Gij wilt mij verlaten," riep Karel wanhopend; „ach, Sophie, zeg, dat gij het niet wilt; gij doodt mij, wanneer gij vertrekt. Ach, Sophie," vervolgde hij op zijne knieën nederzinkende en zijne handen smeekend tot haar opheffende: „Sophie, laat mij dezen eenigen troost, u dagelijks te zien, u dagelijks te hooren spreken. Ik heb niets op de wereld, Sophie, dan u alleen. Blijf bij mij, Sophie. O mijn God, ik ben immers zoo ongelukkig!" — Tranen verstikten zijne stem; hij was geheel buiten zich zelven, en zijn geheele ligchaam sidderde. Sophie was diep geroerd, en toen zij zich alles herinnerde, wat Karel voor haar had gedaan, hoe hij de eenige was geweest, die haar getrouw was gebleven, toen zij dit alles bedacht, gevoelde zij, dat zij geene kracht bezat, om hem te bedroeven, en zij zeide: „sta op, mijn broeder enween niet. Gij hebt mij voor de menschen uwe zuster genoemd, ik noem u voortaan voor God en menschen mijn broeder, en wil u liefhebben, als eene zuster."

Gij wilt dus bij mij blijven, bij mij, uwen broeder?" vroeg Karel angstig.

„Behooren broeder en zuster niet bij elkander?" zeide zij met een weemoedigen glimlach. „Ik blijf daarom bij u, mijn broeder, en niets zal ons voortaan scheiden."

Karel juichte van blijdschap.

„Doch ik heb nog eene voorwaarde," zeide Sophie op schier ernstigen toon, want Karels groote blijdschap roerde haar diep.

Noem mij uwe voorwaarde, zuster Sophie," zeide Karel met

een vrolijken glimlach, „ik beloof, das ik haar zal vervullen."

„Gij moet mij werk bezorgen, want ik gevoel mij weder krachtig genoeg, en ik verlang inderdaad naar bezigheid."

„Ik zal dus niet meer voor u mogen arbeiden?" zeide Karel droevig.

„Neen, Karel," antwoordde zij ernstig, „ik moet voor mij zelve kunnen zorgen, en ik doe dit gaarne, want het werk geeft mij eene aangename afleiding en verstrooijing. Gij belooft mij derhalve, dat gij van daag nog naar mevrouw S., de directrice zult gaan, en haar om werk voor mij zult verzoeken?"

Karel beloofde dit en Sophie zag weldra haren wensch vervuld. Van nu af leefden zij gelukkig en tevreden te zamen. En Karel meende nu, dat al zijne wenschen vervuld waren, en dat hij op aarde geen grooter geluk kon smaken, dan het zamenwonen met Sophie hem opleverde.

XXVIII.

DE MEDEMINNAAR.

Toen Bonaventura aan den avond van den dag, waarop hij Sophie zoo wreed had behandeld, te huis kwam, en haar niet vond, gevoelde hij inderdaad berouw over zijne hardheid en liefdeloosheid. Ware Sophie op dat oogenblik de kamer binnengetreden, hij zou voor haar zijn nedergevallen en haar om vergeving gevraagd hebben.

Sophie keerde echter niet terug, hoe vurig hij ook naar haar verlangde, en dit veroorzaakte hem niet slechts groote smart, maar bragt hem spoedig ook in groote verlegenheid. Daar zij niet meer voor hem werkte, ontbrak het hem spoedig aan geld, en toch moest Bonaventura er thans meer dan ooit op bedacht zijn, dat niemand hiervan iets vermoedde; ja hij moest zelfs zorg dragen, dat men hem voor een bemiddeld man hield, om bij zijne voorname vrienden geene achterdocht op te wekken. Er verliep toch geen dag, dat hij niet bij zijne schoone vriendin, de vorstin Laschuska, was, en hoe meer deze hem de voorkeur gaf boven alle anderen, die naar hare hand dongen, des te meer moest hij op zijne hoede zijn, om alles te vermijden, wat zijne medeminnaars kwaad vermoeden tegen hem kon inboezemen. Intusschen de omgang met zijne voorname vrienden

kon niet zonder groote onkosten worden volgehouden. De vorstin Laschuska was rijk, en zij hield bijzonder veel van het pharo-spel; gaarne speelde zij om groote sommen, want bij haren rijkdom gaf zij niets om betrekkelijk geringe winsten en verliezen. Natuurlijk durfden hare aanbidders niet voor haar onderdoen, en uit dien hoofde was de tafel dikwijls bedekt met stapels goud, die door allen, uitgenomen door Bonaventura, met de grootste onverschilligheid gewonnen en verloren werden. In het eerst was het geluk hem gunstig en won hij aanzienlijke sommen. Doch voor Bonaventura was dit niet voldoende; zijn doel was, de schoone en rijke vorstin voor zich te veroveren, en met dit doel voor oogen, bekommerde hij zich weinig, hoe groot de geldsommen waren, die hij verloor, zoo hij namelijk slechts iets te verliezen had, en alzoo in staat was, om bij zijne verliezen een onverschillig gelaat te toonen. Hij kon het toch zich zelven niet ontveinzen, dat zijn gezigt bij zulke gelegenheden naauwkeurig werd gadegeslagen door de wantrouwende, vijandige blikken van zijnen medeminnaar, den vorst Rajienski. Deze kon het hem niet vergeven, dat de vorstin blijkbaar aan Bonaventura boven hem de voorkeur gaf, en had bij zich zelven gezworen, geene middelen onbeproefd te laten, om Bonaventura uit de gunst der vorstin te verdringen. Hij begon met hem naauwkeurig gade te slaan; weldra wantrouwde hij den rijkdom van zijn vijand, want toen deze op zekeren avond zeer ongelukkig in het spel was, zag hij hem herhaalde malen verbleeken. „Een rijk cavalier laat zich daar door niet uit het veld slaan," dacht de vermogende vorst; „bij gevolg is hij niet rijk, en hij liegt, wanneer hij op zijn rijkdom pocht. Wie echter in dit opzigt liegt, is ook wel tot andere bedriegerijen in staat! Ik zal hem derhalve goed in het oog houden!"

Doch als men eenmaal argwaan tegen Bonaventura had opgevat, was het niet moeijelijk, nog meer dingen te ontdekken, die hem al meer en meer verdacht moesten maken. De vorstin Laschuska had aan het sprookje, dat Bonaventura een door de Oostenrijksche regering verbannen carbonaro was, geloof geslagen, en geen twijfel daaromtrent was er in hare ziel. Anders was het met vorst Rajienski. Het kwam hem vreemd voor, dat een Oostenrijksch onderdaan, wiens goederen aan het Comomeer, en dus in Italië lagen, zoo goed Duitsch sprak in het Berlijner dialect. De vorst zelf had veel gereisd en zich weken lang aan

de oevers van het Comomeer opgehouden, maar hij kende daar in het geheel geen slot, dat den naam droeg van Ottersheim. „Ik moet daarnaar eens informeren," zeide de vorst; „doch eerst wil ik hem zelven goed gadeslaan."

Den volgenden avond, toen de vorst Bonaventura bij de vorstin aantrof, en men zich aan de speeltafel plaatste, zette vorst Rajienski op eene kaart zulk eene hooge som, dat zelfs de vorstin Laschuska daarover verbaasd was, en den vorst lachend een verkwister noemde.

„Het is harten-vrouw!" zeide de vorst, „en de heer van Ottersheim zal mij begrijpen, wanneer ik beweer, dat geene som te groot is, om die op deze kaart te zetten. Wilt gij tegen mij zetten?"

„Nu, mijn dichter," riep de vorstin vrolijk, „niet waar, gij neemt den strijd aan? Dat is inderdaad interessant, en ik twijfel niet, of gij zult overwinnaar zijn, want het geluk is u steeds gunstig."

„Gij parieert derhalve?" vroeg de vorst.

„Natuurlijk!" zeide Bonaventura. „Hoeveel bedraagt de som?"

„Driehonderd louis d'or. Laat ons dus een aanvang maken! Belieft het u te zetten, heer van Ottersheim?"

„Ik ben tot mijn leedwezen niet in staat, deze som contant te zetten," antwoordde Bonaventura, „want mijn rentmeester heeft mij nog altijd niet mijne revenuen van het laatste vierendeel jaars gezonden, en daar hij anders steeds een accuraat mensch is, moet ik bijna vreezen, dat zich andere zwarigheden hebben opgedaan, en de Oostenrijksche regering mogelijk mijne gelden binnenhoudt, om mij tot terugkeer te noodzaken."

„Gij zult, gij moogt echter niet vertrekken," riep de vorstin driftig. „Men zou u mogelijk levenslang opsluiten. O, Bonaventura, denk aan Pellico, ga niet!"

Zij greep angstig zijne hand, als wilde zij hem terughouden van deze gevaarlijke reis. Bonaventura kuste deze hand en zeide: „een woord van u, vorstin, is voldoende, om mij voor altijd hier te houden, al zou ik ook als bedelaar op den drempel van uw huis sterven!"

„Nu, en onze weddingschap?" vroeg de vorst. „Harten-vrouw wacht nog altijd op haren tweeden ridder. Mijnheer van Ottersheim, ik geef u crediet. Ik ben zoo nieuwsgierig naar den

afloop van dit spel, want ik heb geheel mijne toekomst op deze kaart gezet. Laat ons dus beginnen!"

„Ja, beginnen wij," zeide Bonaventura; „wint gij, dan blijf ik uw schuldenaar, totdat mijne gelden aankomen."

„Geef hier," riep de vorstin levendig; „ik zelf wil de kaarten afnemen! Regts geldt voor u, vorst Rajienski, links voor u, Bonaventura. Hierop wierp zij de kaarten regts en links en mompelde daarbij: *„gagné! perdu! gagné! perdu! Perdu!*," riep zij thans verheugd; „vorst Rajienski, gij hebt verloren, hartenvrouw is links gevallen!"

„De drieënhonderd louis d'or zijn uw eigendom," zeide de vorst rustig en schoof die Bonaventura toe. „Doch nog ben ik niet ontmoedigd. Ik waag het nog eens." — Hij haalde zijne portefeuille te voorschijn en legde een hoop banknoten op hartenvrouw. „Het zijn twee duizend thalers, heer van Ottersheim. Gij riskeert daarbij niets, want wij behoeven niet eens de gelden van uwen rentmeester; het zoo even door u gewonnene is voldoende."

„Zoo laat ons zien, vorstin," zeide Bonaventura, in de hoop van andermaal te zullen winnen; „laat ons zien, vorstin, voor wien van ons beiden gij thans de godin des geluks zult zijn!"

De vorstin nam glimlachend de kaarten, en het spel begon op nieuw. Plotseling echter wierp zij de kaarten weg en sprong op. „Gij hebt gewonnen, vorst," riep zij toornig, en liep eenige malen de kamer op en neêr.

Vorst Rajienski stak intusschen zeer bedaard zijn geld weder op en zeide tot Bonaventura: „het moet inderdaad hoogst onaangenaam zijn, zoo door zijn rentmeester teleurgesteld te worden. Mogelijk zou ik u van dienst kunnen wezen, en voor u laten onderzoeken, wat de reden is van het uitblijven uwer gelden. Een vriend van mij reist heden nog naar Italië en zal zich aan het Comomeer eenigen tijd ophouden. Mogelijk zou hij in eigen persoon op uw slot kunnen informeren, of uw rentmeester de gelden heeft verzonden. Ik wil volgaarne mijnen vriend dit opdragen, en verzoek u, mij slechts den naam van uw slot te noemen."

„Ik mag van uwe goedheid geen misbruik maken," zeide Bonaventura. „Ook zou zulk eene informatie geheel overbodig zijn, daar ik mij volkomen op mijn rentmeester kan verlaten."

„Nu, vereerloof dan ten minste aan mijnen vriend, uwe schoone bezitting in oogenschouw te nemen, en er eenige uren uit te rusten."

„Dit zal mij inderdaad een groot genoegen doen."

„Hoe was toch de naam van uw slot? Niet waar, het heet naar u, slot Ottersheim?"

Bonaventura antwoordde toestemmend. — „Zonderling," vervolgde de vorst hem scherp aanziende, „zonderling, dat de naam zoo geheel Duitsch klinkt. Hoe komt dit, mijn waarde baron?"

„Mijn vader was een Duitscher, en gaf aan het slot zijnen naam."

„En op welke hoogte van het Comomeer ligt uw slot?"

„Het ligt niet ver van" — Bonaventura stotterde, en de vorst zeide: „van Como, niet waar, zoo zeidet gij mij reeds vroeger?"

„Ja, van Como," bevestigde Bonaventura.

„Maar gij vraagt als een spion van de politie," zeide de vorstin. „Gij zijt *insupportable!* vorst Rajienski." En dit gezegd hebbende, keerde zij hem den rug toe.

„Hij is een bedrieger," zeide vorst Rajienski, toen hij naar zijn hôtel terugkeerde. „Ik ben er thans van overtuigd, dat hij een bedrieger is. Het komt er nu slechts op aan, hem te ontmaskeren. Ware slechts de Oostenrijksche gezant niet vertrokken!"

XXIX

HET BEDROG.

Intusschen was Bonaventura's laatste hulpbron uitgeput, want reeds had hij in zijn doekspel een valschen steen laten zetten en den echten verkocht.

Wat zou hij beginnen? „Iets groots, iets beslissends moet er gebeuren;" zeide hij: „de vorstin moet de mijne worden, om zoo aan mijnen treurigen toestand een einde te maken."

Langzaam en peinzend wandelde hij in zijne kamer op en neêr; vervolgens riep hij overluid en blijde: „ja, zoo kan het! Bij mijn leven, zoo kan het! De schrik, de verrassing, hare liefde voor mij zullen haar overweldigen. Zij zal mij niet kunnen weerstaan. En stemt zij er in toe, mij in hare kamer te verbergen, nu, dan heb ik gewonnen spel. Doch thans spoedig aan het werk."

Hij stak zijne weinige papieren in den zak. Vervolgens trad hij voor den spiegel, om zijn gelaat te beschouwen. „Ik zie er van daag wat bleek uit; dat is goed," zeide hij, „en zal aan mijne woorden meer gewigt bijzetten. Ook mijne kleeding moet er eenigzins verward en wild uitzien. Deze das moet los, half vastgeknoopt om mijn hals zitten, en mijn haar moet eenigzins in wanorde zijn." — Hij woelde met de handen door zijne lange, schoone haarlokken. — „Nu zie ik er vrij goed uit," zeide hij, „nu heb ik wel iets van lord Byron. Thans ben ik klaar, en als het begint te schemeren, snel ik naar haar heên!"

In pijnlijk ongeduld bragt hij de uren door en was regt blijde, toen de avond begon te vallen. Nu spoedde hij zich naar het hôtel der vorstin, en drong, zonder zich te laten aandienen, de kamer binnen, waar zij zich gewoonlijk bevond, als zij alleen was.

De vorstin lag half sluimerend op den divan, en toen zij Bonaventura zag, klonk er een zachte kreet van verrassing van hare lippen. Zij rigtte zich half verwege op uit hare liggende houding, toen Bonaventura zich voor hare voeten nederwierp, en de handen tot haar opheffende, op angstigen toon zeide: „men vervolgt mij! Men zal het misschien zelfs wagen, tot hiertoe door te dringen, om mij van hier naar den kerker te slepen!"

„Naar den kerker!" riep de vorstin. „Neen, neen, nimmer, zoolang ik leef, zal men zich verstouten, u van hier weg te voeren."

„Neen, neen," riep Bonaventura, „gij, mijne edele vriendin, moogt u om mijnentwil niet aan gevaar blootstellen, dan dood ik liever mij zelven. Ik kwam, om u vaarwel te zeggen, ach, misschien voor eeuwig; want ik gevoel het, de scheiding van u, van mijne zon, van mijn licht, zal mij dooden! Maar gaan moet ik, en zal ik."

„Hier zijn mijne papieren," vervolgde hij, zijne portefeuille aan de vorstin overreikende. „Neem aan, vorstin, ze zijn in zekeren zin mijn testament, en gij zult zien, dat gij in al mijne gedachten en liederen leefdet. En nu, vorstin, vaarwel. Ik kwam, om u voor dezen nacht om huisvesting te verzoeken, doch nu ik u zie, nu ik weder in den hemel van uw gelaat zie, nu gevoel ik, dat ik het niet mag wagen, ook

u in gevaar te stellen, en ik ga. Vaar dan wel, licht mijns levens! Vaarwel!" — Hij kuste haar gewaad, hare voeten, en toen sprong hij overeind, en snelde naar de deur.

Doch reeds was de vorstin van den divan opgevlogen, en thans greep zij zijn arm en zeide: „Bonaventura, wilt gij mij dooden? Neen, ik laat u niet gaan, mijn vriend, mijn geliefde. Gij zult deze kamer niet verlaten. Voor de gansche wereld zal ik u verbergen."

En nu zonk Bonaventura op zijne knieën, en de armen ten hemel heffende, riep hij: „o mijn God, mijn God, het is dus geen droom! Zij bemint mij! O, nu kan ik getroost van haar gaan; hare liefde neem ik met mij mede."

„Ja, ik bemin u," zeide zij, „en gij moogt niet vertrekken. Ik duld het niet."

Bonaventura hernam: „nu gebied dan over mij, mijne geliefdste. Gij bemint mij; wat geef ik thans om de geheele wereld."

„Gij blijft dus, ja gij blijft," zeide zij vrolijk; „laat ons nu overleggen, wat wij doen moeten. Vertel mij spoedig alles, wat u bedreigt!"

Zij zette zich op den divan en wenkte hem, om aan hare zijde plaats te nemen.

Bonaventura vertelde haar nu, hoe reeds sedert eenige dagen gendarmen in zijne woning naar hem gevraagd hadden, en heden morgen had een vriend hem eene schriftelijke waarschuwing gezonden en hem geraden, zoo spoedig mogelijk de stad te verlaten.

Dezen brief, dien hij zelf had geschreven, toonde hij aan de vorstin, en vertelde verder, hoe hij terstond had begonnen, zijne gevaarlijkste papieren te verbranden, toen zijn bediende doodsbleek zijne kamer was binnen komen stuiven en hem berigt had, dat eenige gendarmen zacht de trappen waren opgeslopen. Hij was langs een geheimen trap ontvlugt en nu haastig tot haar gekomen, om haar vaarwel te zeggen.

„Niet om mij vaarwel te zeggen, maar om bij mij te blijven," zeide de vorstin; „moet gij een gevangen man zijn, mijn Bonaventura, dan wil ik ten minste uw kerkermeester zijn, en mijne armen zullen de banden zijn, die u vasthouden."

„O, en in deze banden wil ik altijd een gevangene blijven!" riep Bonaventura. „Hoe echter, mijne geliefde, wanneer men vermoedt, dat ik hier verborgen ben?"

„Wij laten hun geen tijd, om dit te vermoeden. Morgen nog blijft gij hier verborgen; gedurende dien tijd regel ik mijne zaken, en dan verlaten wij Berlijn, om naar Parijs te vertrekken. Ik zal al mijn invloed aanwenden, om u te redden."

XXX.

DE VRIEND DER JEUGD.

Sedert moeder Anna hare kinderen verlaten had, was Otto al somberder en stiller geworden; zelfs had hij al zijne arbeiders ontslagen, daar hij langer geen lust gevoelde in het werk.

Op zekeren dag kwam hij in eene droefgeestige stemming van moeder Anna en wandelde langzaam en peinzend langs de straat, toen hem een vriend uit zijne jeugd ontmoette, dien hij sedert eene reeks van jaren niet had gezien. Beiden drukten elkander hartelijk de hand, en Otto zeide: „ik had reeds lang de hoop opgegeven, Bernard, u ooit te zullen wederzien. Toen ik u acht jaar geleden voor de laatste maal zag, waart gij voornemens, naar Amerika te gaan, en u aldaar te vestigen."

„En dit heb ik ook gedaan," antwoordde zijn vriend Bernard; „ik heb daar fabrieken aangelegd, heb eene vrouw getrouwd, die rijk is, heb twee lieve kinderen en ben een vrij, een gelukkig Amerikaan. Ik bevind mij thans voor eenige weken weder hier, om belangrijke inkoopen van katoen en wol voor mijne fabrieken te doen, en bovendien weet gij wel, dat ik hoofdzakelijk naar Berlijn ben gekomen, om u te zien en te spreken?"

„Maar zekerlijk zijt gij daarom toch niet alleen gekomen," antwoordde Otto glimlachend.

„Gij hebt gelijk," zeide Bernard; „enkel uit verlangen om u te zien, kom ik niet naar Berlijn; doch gij zult mij toch moeten toestemmen, dat het een blijk van vriendschap is, wanneer ik waar het eene hoogst belangrijke zaak geldt, het eerst aan u denk, en het eerst tot u kom."

„Zekerlijk," hernam Otto, „en ik ben u regt dankbaar voor dit bewijs van vriendschap. Doch hier zijn wij voor mijne woning, Bernard; laat ons binnentreden, en zeg mij, in welk opzigt ik u van dienst kan zijn."

In Otto's kamer gekomen, vertelde hem Bernard, dat vele rijke fabriekanten in Amerika, waaronder hij zelf behoorde,

sedert geruimen tijd in hunne katoenfabrieken aan eene der machines een belangrijk gebrek opgemerkt, maar vruchteloze pogingen in het werk gesteld hadden, om in plaats van deze machine eene andere, eene betere uit te vinden.

Hij zette hem nu breedvoerig het doel en de bestemming dezer gebrekkige machines uiteen en maakte hem op al hare gebreken opmerkzaam.

„Als het nu mogelijk was," zeide hij, „eene machine uit te vinden, die al de voordeelen der beschreven machine zonder hare gebreken in zich vereenigde, dan zouden wij niet slechts iederen dag eens zooveel kunnen verwerken, maar ook veel beter en fijner werk kunnen leveren. Daarom hebben al de fabriekanten zich vereenigd en een prijs van vijftigduizend dollars aan den uitvinder van zulk eene machine uitgeloofd. Deze prijs, hoe hoog hij ook moge schijnen, is echter slechts gering, wanneer men bedenkt, dat meer dan honderd fabriekanten daarvoor eene bijdrage leveren, en dat de voordeelen van zulk eene machine onnoemelijk groot zijn."

„Ik begrijp dit," zeide Otto, en zijn vroegere lust in het vervaardigen van machines begon weder te ontwaken. „Ik begrijp dit, en zie de machine, die gij mij beschrijft, duidelijk voor mij. Zie hier! — Hij nam potlood en papier en begon snel te teekenen. Zie hier, Bernard, zoo loopt het raderwerk! Is het niet zoo?"

„Juist! Juist!" riep Bernard.

„En dit rad hier" ging Otto voort, „hindert u, en als gij het te snel in beweging brengt, dan verscheurt het de stof."

„'tIs juist, zooals gij zegt! O, ik hadwel gelijk, het eerst aan u te denken, Otto. Ik dacht bij mij zelven, mijn vriend Ottois de bekwaamste werktuigkundige, dien ik ken, en wanneer zulk eene machine, als wij verlangen, kan uitgevonden worden, dan is er niemand, die haar eerder zal uitvinden, dan Otto."

Otto hoorde naauwelijks, wat Bernard zeide; hij stond over het papier gebogen en in diepe gedachten verzonken.

„Deze machine moet uitgevonden kunnen worden," zeide hij vervolgens op stelligen toon; „doch het moet eene geheel nieuwe zijn. Ik kan u wel niet belooven, dat ik zal uitvinden, wat gij noodig hebt; doch ik zal het beproeven."

„Nu dan, vriend Otto, hoor mij aan," hernam Bernard. Men heeft mij opgedragen in de Duitsche dagbladen eene

premie van vijftigduizend dollars uit te loven aan hem, die de bedoelde machine levert. Zijt gij echter daartoe in staat, dan geven wij er de voorkeur aan, aan de zaak geene publiciteit te geven, ten einde er de fabriekanten in andere landen niet opmerkzaam op te maken. Derhalve moet gij er mij uw woord van eer op geven, tegen niemand over deze aangelegenheid te zullen spreken. Wilt gij dit doen?"

„Ik geef u mijn woord van eer, dat de zaak tusschen ons zal blijven. En binnen vier weken zal ik u bepaald zeggen, of ik er kans toe zie, om u de bedoelde machine te leveren."

„Goed," hernam Bernard; „ik vertrouw u volkomen; ik houd mij overtuigd, dat gij de machine leveren zult, en in dat geval zullen mijne medefabriekanten alles in het werk stellen, om u over te halen, dat gij u in Amerika komt vestigen."

„En nu, mijn God," riep Otto, toen hij alleen was, „sta mij bij en verlicht mijnen geest! Ik wil de machine uitvinden of sterven!"

XXXI.

DE ONTDEKKING.

Met van blijdschap vonkelende oogen keerde vorst Rajienski van een bezoek terug, dat hij den heer Werhans, het hoofd der politie, te Berlijn gebragt had, want de vorst scheen van dezen heer een belangrijk berigt ontvangen te hebben.

Op nieuw maakte Rajienski zijn toilet en reed nu naar het hôtel der vorstin Laschuska. Zij liet hem berigten, dat zij ziek was.

Rajienski schreef haastig op zijn kaartje: „ik moet u spreken, want de vrijheid van een persoon, in wien gij groot belang stelt, wordt bedreigd." — Dit kaartje zond hij aan de vorstin, en nu werd hij binnengelaten.

„Welke tijding brengt gij mij?" vroeg de vorstin haastig.

„Voor dat ik spreek, vorstin," zeide de vorst, „moet ik de zekerheid hebben, dat wij alleen zijn."

„Gij ziet, dat wij alleen zijn!"

„Oogenschijnlijk wel; maar vergeef mij, ik moet ook overtuigd zijn, dat zelfs de heer van Ottersheim ons niet hoort."

De vorstin bloosde en verzocht hem, haar naar den salon te volgen.

Naauwelijks waren zij hier binnengetreden of zij vroeg: „wel nu, wiens vrijheid wordt bedreigd?"

„De vrijheid van een bedrieger," antwoordde de vorst. „Zie hier het bevel tot gevangenneming van een zekeren Frits Wendt, zoon van een metselaar uit Ottersheim, naar welke plaats zich deze Frits Wendt van Ottersheim noemt, terwijl zijn schoone voornaam Bonaventura het eenige is, wat hij zich van Italië kan toeëigenen. Deze is zijne eenige Italiaansche bezitting!"

De vorstin Laschuska was sprakeloos van verbazing en toorn.

Zij las het papier, dat Rajienski haar had toegereikt, onderscheidene malen; zij bekeek het zegel en de onderteekening van den beroemden hoofd-inspecteur der politie.

„Alles is echt," zeide zij daarop als tot zich zelve; „hier kan geen bedrog zijn. Dat is verschrikkelijk!" riep zij diep verontwaardigd uit en liep driftig den salon op en neder.

„Ik vermoedde reeds lang, dat hij een bedrieger was," zeide de vorst.

„En waarom deeldet gij mij uw vermoeden niet mede?" riep zij driftig.

„Omdat gij mij toch niet zoudt geloofd hebben, vorstin."

„Gij hebt gelijk, vorst Rajienski," zeide zij, hem de hand reikende; „ik zie mijne dwaling in! Help mij, mij op dezen bedrieger te wreken, en ik beloof u...."

„Wat belooft gij mij?" vroeg hij haar in de rede vallende.

„Voortaan u meer te zullen gelooven, dan ieder ander! Doch laat ons daarvan thans niet spreken! Deze ellendeling moet gestraft worden! Help mij, raad mij, hoe wij hem het gevoeligst zullen kunnen treffen."

„Wij zouden hem aan de politie kunnen uitleveren."

„Neen, dat niet," riep de vorstin; „mijn naam mag door deze zaak niet gecompromitteerd worden."

Eene geruime poos beraadslaagden zij te zamen, wat te doen; eindelijk zeide de vorstin: „ja, dat is goed! Ja, dat is heerlijk! O, het zal mij een zalig oogenblik zijn!"

„Doch het zal niet stil kunnen gehouden worden!"

„Enfin! Ik vertrek en verlaat Berlijn voor altijd."

„En waar gaat gij heen, geliefde vorstin?"

Zij zag hem met een fieren, glimlachenden blik aan; vervolgens reikte zij hem de hand en zeide: „naar de goederen van mijnen verloofde, van vorst Rajienski."

De vorst zonk voor haar op de knieën neder en bedekte hare hand met zijne kussen.

XXXII.

DE WRAAK.

Het was op den dag na het gesprek der vorstin Laschuska met den vorst Rajienski. Zij bevond zich met Bonaventura in haar boudoir.

„Ik heb heden eenige vrienden bij mij te dineren gevraagd," zeide de vorstin tot Bonaventura; „het was mij behoefte, voor mijn vertrek nog eenmaal al mijne kennissen ten mijnent te zien" kom dus; mijne gasten bevinden zich reeds in den salon, laat ons tot hen heên gaan.

„Maar zal ik dit durven wagen?" vroeg Bonaventura. „Het kan ligt gevaarlijk voor mij zijn!"

„Vrees niets," zeide de vorstin; „wij zijn onder vrienden, die mij niet verraden."

Zij traden hierop den salon binnen, groetten de heeren en zetten zich aan tafel.

„Waarom zijt gij zoo stil, graaf?" vroeg hem vorst Rajienski, die aan Bonaventura's zijde zat.

„Het geluk maakt stom," zeide hij; en zijne oogen zochten die der vorstin, doch deze waren van hem afgekeerd.

„Gij zijt dus gelukkig?" vroeg de vorst weder. „O, dan zijn zeker de gelden van den rentmeester uwer goederen aan het Comomeer binnengekomen."

„Liggen uwe goederen aan het Comomeer?" vroeg een ander. „Dat moet heerlijk zijn. Maar als ik mij niet bedrieg, graaf, dan zijt gij een dichter, en gij moest voor ons daarom uwer gedichten reciteren."

„Ja, ja," riepen schier allen, „doe ons dat genoegen."

Bonaventura voldeed aan dit verzoek en droeg een zijner verzen voor.

„Welke gespierde verzen!" riep vorst Rajienski, en al de gasten stemden met hem in.

„Daar valt mij eene merkwaardige geschiedenis in," zeide de vorst Rajienski, „die ik, als de vorstin dit veroorlooft, gaarne zou vertellen."

„Vertel haar," sprak de vorstin; „ik ben er zeer nieuwsgierig naar."

„Een vriend schrijft mij uit Petersburg over een zonderlingen bedrieger, die in die stad groote sensatie verwekte. Hoewel hij van lage afkomst is, was hij vermetel genoeg, zich een adellijken naam toe te eigenen en onder dezen naam toegang te verkrijgen tot vele aanzienlijke gezelschappen. Hij gaf voor, dat hij wegens zijne liberale gevoelens uit zijn vaderland verbannen was, en nu als een martelaar der vrijheid in den vreemde moest omdolen. Eene edele, voor de vrijheid gloeijende vrouw ontfermde zich over hem en nam hem onder hare bescherming. Intusschen was de voorname heer arm, en had vele schulden. En wat meent gij nu wel, dat hij deed? Hij kwam, als een waanzinnige, tot zijne grootmoedige beschermster en verhaalde haar, dat de politie hem op de hielen zat en smeekte nu, dat zij hem mogt verbergen."

„De edele dame had intusschen den bedrieger reeds doorgrond; doch zij hield zich, alsof zij aan zijne woorden geloof sloeg, en zij nam hem op in haar huis en verbergde hem. Vervolgens liet zij hare vrienden bij zich komen en deelde hun haar vermoeden mede. Dat dit vermoeden gegrond was, bleek haar uit een bevel tot gevangenneming van dezen bedrieger, dat door de politie was gegeven en dat een harer vrienden haar ter hand stelde."

„De edele dame, verontwaardigd over dit bedrog, wilde zich op hem wreken, en liet hem daarom honderd stokslagen geven, voordat zij hem aan de politie uitleverde."

Toen Rajienski dit verteld had, waagde Bonaventura het niet de oogen op te slaan; hij gevoelde, dat aller blikken op hem waren gevestigd.

„Waarom verschrikt gij, graaf van Ottersheim?" vroeg Rajienski; doch Bonaventura had geene kracht, om te antwoorden.

„Zijt gij niet nieuwsgierig naar den naam van dezen ellendigen bedrieger?" vroeg Rajienski verder. „Ik zal hem terstond noemen, graaf van Ottersheim. Doch laat ons eerst op het welzijn uwer familie drinken! Ik drink op de gezondheid van uwen vader, die een metselaar was, op de gezondheid uwer moeder, die hier te Berlijn woont en met spinnen den kost verdient."

Bonaventura was doodsbleek geworden en zonk bijna bewusteloos achterover in zijn stoel.

„Wij zullen u wel weder bij brengen, mijnheer Frits Wendt," riep de vorst en wenkte een bediende. Deze reikte hem op een zilveren blad eene rijzweep.

„Mijn God!" riep Bonaventura opziende, „gij wilt toch niet?"

„U tuchtigen, ja dat wil ik!"

Bonaventura sprong doodelijk verschrikt overeind en wilde naar de vorstin gaan; deze echter zeide tot Rajienski: „maak een einde aan dit tooneel, mijn vriend!" en verliet daarop de zaal. Haar volgden weldra de gasten.

Rajienski bevond zich thans met Bonaventura alleen en scheen nu min of meer medelijden met hem te gevoelen. „Mijne toekomstige bruid wil niet," zeide de vorst tot hem, „dat een man, die de eer had in haar gezelschap te zijn, openlijk als bedrieger voor het geregt zal verschijnen. Ook hebben wij medelijden met uwe jeugd en uwen hoogmoed. Hier zijn de drie honderd louis d'or, om welke wij onlangs gespeeld hebben en daarenboven nog eene aanzienlijke som gelds van de vorstin. Begeef u door deze geheime deur naar buiten. Gij zult daar eene reiscaleche vinden, die u naar Hamburg zal brengen."

Bonaventura stak het geld in den zak en vertrok zonder den vorst te groeten.

„O," riep de vorstin, toen Rajienski bij haar binnentrad, „zulk een ellendig mensch kon ik vertrouwen!"

„Edele menschen zijn ligt te misleiden," zeide Rajienski," „want zij meenen, dat ieder zoo braaf is, als zij zelven."

Zij reikte den vorst hare hand, en hij stelde haar aan de verzamelde vrienden voor als zijne bruid, die beloofd had, reeds over eenige dagen zijne gemalin te zullen worden.

XXXIII.

DE MISDAAD.

Mevrouw Jelsa liep met haastige schreden in hare kamer op en neder. „Zij bemint hem, ja zij bemint dezen Victor van Sendeck," zeide zij in zich zelve; „ik zag het aan den blik, waarmede zij hem ontving, aan haar blozen, toen hij haar groette. Zoo zal dan deze gek al mijne plannen vernietigen! Maar neen, Victor mag niet oogsten, wat ik met zooveel moeite heb gezaaid. Mijn jongen moet en zal Mina huwen, en dat zoo spoedig mogelijk."

Plotseling stond zij stil, en zeide op stelligen toon: „Deze Otto moet uit den weg geruimd worden! Dan is Mina in mijne magt, en ligt haal ik haar dan over, om zich onder mijne hoede te stellen, en om uit medelijden, en ten einde Udo te genezen, zijne vrouw te worden. Ja, zoo moet het wezen, Otto moet sterven. Hij leeft te lang!" Haastig liep zij naar hare secretaire en haalde er een fleschje met *rattenkruid* uit. „Ha," riep zij, „ik heb nog genoeg arsenicum, om ook dien rot te dooden."

Inmiddels had Otto zich dag noch nacht rust gegund, om de verlangde machine uit te vinden. Nog aan den avond van denzelfden dag, waarop mevrouw Jelsa zulk een vreeselijk moordplan had gesmeed, begaf Otto zich naar zijne stille werkplaats. Een nieuw denkbeeld was in zijne ziel opgekomen; alles scheen hem thans helder en duidelijk toe, en zie, wat hij reeds zoovele dagen te vergeefs beproefd had, mogt hem thans gelukken; de verlangde machine was door hem uitgevonden.

Otto sliep eerst in den nanacht in, met het hoofd tegen de machine geleund, om welke uit te vinden hij zoovele nachten den slaap had ontbeerd. Des morgens bragt de meid Otto's ontbijt, dat uit melk en eene boterham bestond, in het kleine kamertje naast de werkplaats; want daar Otto geen tijd wilde verloren laten gaan, had hij den laatsten tijd niet in zijne woonkamer, maar in de onmiddelijke nabijheid zijner werkplaats zijn ontbijt gebruikt. Nadat de meid dit ook thans in het kamertje had neêrgezet, was zij vertrokken en begaf zich weder aan haar werk.

Alles was stil; daar ging de deur open en mevrouw Jelsa keek naar binnen. „Alles is stil," lispte zij zacht; „niemand heeft mij gezien, en zoo dit het geval mogt zijn, zal men gelooven, dat ik Udo achterna ben geloopen, om hem te zoeken."

Udo trad achter haar de deur binnen en lachte vergenoegd. „Stil, Udo," zeide mevrouw Jelsa; „dit is een beslissend oogenblik!"

Zij schudde nu het medegebragte witte poeder in het glas melk uit.

„Suiker, moeder?" vroeg Udo.

„Ja, suiker, mijn zoon, die de heer Otto zal drinken, opdat Mina uwe vrouw worde!"

Vervolgens nam mevrouw Jelsa den arm van haar zoon, en

verliet met hem het kamertje. In den gang zeide zij overluid tot hem: „maar, Udo, wat zijt gij weder ondeugend! Reeds in de vroegte loopt gij overal rond, en stoort mij in mijne rust, daar ik u moet achter naloopen, om u te halen."

Udo zag haar verbluft aan en lachte wezenloos.

„Gij kunt thans nog wel een poosje in huis rondloopen," vervolgde mevrouw Jelsa; „ik wil u dit wel toestaan, omdat gij het zoo gaarne doet."

Zij drong Udo, die haar in de kamer wilde volgen, met geweld in den gang terug, en sloot de deur.

„Zie zoo!" zeide zij zacht; „wat er nu ook moge gebeuren, men zal op mij geen argwaan hebben. De meid stond boven aan den trap en heeft gehoord, hoe ik Udo beknorde, dat hij naar beneden was gegaan; zij zal dus gelooven, dat ik hem ben nageloopen, om hem te halen. Ook heb ik het papier, waarin nog wat arsenicum is, in zijn zak gestopt. Loopt de zaak verkeerd af, dan zal men het bij hem vinden, en hoe zal men een waanzinnige voor schuldig kunnen verklaren?"

Udo sprong inmiddels lachend en blijde de trappen op en af.

Vervolgens trad hij weder het kamertje binnen. Het glas melk stond er nog.

„Moeder suiker ingedaan!" zeide hij. „Udo gaarne melk drinkt! Melk met suiker!" En haastig greep hij het glas en dronk met volle teugen.

Hierop zette hij het half geledigde glas neder op tafel en zeide: „dat smaakt lekker! Thans Udo wegloopen wil, anders Udo slaag krijgt!"

Spoedig klom hij weêr de trappen op. Op de bovenste trede zette hij zich neder. Op dit oogenblik ging de deur naast hem open, en Mina trad in den gang.

Zij was vroeger dan gewoonlijk opgestaan, gedreven door bezorgdheid voor Otto, die den geheelen nacht niet te bed was geweest, en dien zij thans in zijne werkplaats wilde gaan opzoeken.

Toen Otto haar zag, riep hij: „Mina moet Udo's vrouw worden! Otto moet sterven, opdat Mina Udo's vrouw worde! Moeder heeft het gezegd!"

„Almagtige God," riep Mina, en bleek, ademloos vloog zij de trappen af.

Met siddernde hand rukte zij de deur der werkplaats

open. Daar stond Otto, met het glas melk in zijne hand.

„Drink niet!" krijschte zij en rukte hem het glas uit de hand. „O mijn God, het glas is ledig!"

„Mina," riep Otto, „wat moet dit beteekenen?"

„Otto, hebt gij van deze melk gedronken?"

Otto antwoordde toestemmend, en Mina riep, over al hare leden bevende: „er was vergif in dit glas!"

En nu verhaalde zij Otto alles, wat Udo haar gezegd had, en tevens het plan van mevrouw Jelsa, die wilde, dat zij de gade van haren zoon werd.

„Maar, Otto, geliefde Otto," riep zij plotseling. „Wat deert u? Gij wordt zoo bleek?"

Inderdaad, ik begin duizelig te worden!" zeide Otto, op den grond zinkende.

„Een dokter, spoedig een dokter!" schreeuwde Mina en trok zoolang aan de schel, totdat de meid binnenkwam.

Deze snelde naar den dokter en spoedig verscheen deze, om Otto, die inmiddels door zijne vrouw was te bed gelegd, zoo mogelijk het leven te redden.

Mevrouw Jelsa had met een beklemd hart bij de deur staan luisteren, en Mina's angstgeschreeuw gehoord.

Zij luisterde nog steeds. Daar meende zij voor de deur een zacht gesteun en gekerm te hooren. Thans vernam zij een vreeselijken gil. Er werd tegen de deur geschopt en gestompt. „Het is een mensch" zeide zij, en opende de deur.

Daar buiten lag Udo met den dood te worstelen. Met gebroken oogen staarde hij zijne moeder aan, en weldra was hij een lijk.

XXXIV.

HET DAGBOEK.

Inmiddels hadden Karel en Sophie rustige en gelukkige dagen te zamen doorgebragt.

Niet als of Karels wenschen allen vervuld waren en zijne liefde voor Sophie verminderd was, maar hij had die liefde weten te onderdrukken en zijn onrustig kloppend hart tot rust weten te brengen.

Sophie begon zich langerzamerhand boven het verdriet te verheffen, dat haar had getroffen; zij begon weder te leven en

te hopen en zich gelukkig te gevoelen. Zij beminde Karel werkelijk als haar broeder, en nooit kwam de gedachte in hare ziel op, dat Karel haar nog eene andere, eene meer hartstogtelijke liefde toedroeg.

Zoo gingen de dagen rustig en genoegelijk daarheen; doch een toeval zou Sophie uit deze rust en stilte doen ontwaken en aan haar gevoel eene gansch andere rigting geven.

Zij bevond zich alleen in hare kleine kamer, en daar haar werk af was, en Karel nog niet te huis was gekomen, begaf zij zich naar zijne kamer, om er een boek te halen en eenigen tijd met lezen door te brengen; daar viel haar oog op een boek, dat bij de overigen lag, en waarop met groote letters stond geschreven: *mijn dagboek.*

Dit boek nam Sophie, en keerde daarmede naar hare kamer terug. Hoe verraste het haar, daarin tooneelen uit haar eigen leven geschetst te zien, en hoe verbaasde het haar bovenal op een der bladzijden te lezen: „zij wil mij beminnen als eene zuster! Nu, zwijg dan, mijn hart; is het niet reeds een geluk, door haar bemind te worden als een broeder?"

„Ongelukkige vriend," fluisterde Sophie zacht; „o, hoe groot, hoe edel is uw hart!"

Toen zij Karel's voetstappen op den trap hoorde, haastte zij zich het dagboek naar zijne kamer terug te brengen, en bloosde sterk, toen Karel binnentrad en haar zijne hand bood. Voor de eerste maal beefde hare hand, als door een elektrieken schok getroffen, in de zijne, en zij trok die verlegen terug.

Karel zag haar vol verwondering aan; zij was nog nooit zoo schoon in zijn oog geweest als op dit oogenblik.

„Sophie!" zeide hij op een toon, die haar hart deed beven.

„Karel," zeide zij zacht, naauwelijks hoorbaar.

„O mijn God, mijn God!" riep hij op blijden toon, en Sophie vroeg hem niet naar de reden van dezen uitroep; zij zag hem slechts aan en glimlachte.

Van nu af werd de betrekking, waarin zij tot elkander stonden, van een gansch anderen aard; zij waren niet langer broeder en zuster, zij waren twee minnende harten.

Toen zij eens op zekeren dag vertrouwelijk zaten te praten en zich het schoonste geluk in de toekomst voorspiegelden, werden zij door een luid geklop op de deur gestoord. Een stedelijk ambtenaar trad binnen en zeide tot Sophie: „mejuf-

vrouw, ik heb de eer u te berigten, dat uw broeder, de heer Blitz, gisteren plotseling gestorven is, en daar hij niet gehuwd is, zijt gij zijne naaste wettige erfgenaam."

„Mijn broeder dood?" vroeg Sophie verschrikt.

„Sedert gisteren! Eene zenuwberoerte heeft een einde aan zijn leven gemaakt; men vond hem met een brief in de hand dood op de sopha liggen. Ook schijnt deze brief vermoedelijk de oorzaak van zijn dood te wezen, want het was een voor hem zeer onaangename brief. Hij was, gelijk gij weet, met de weduwe van den raadsheer Stein verloofd, en in dien brief verklaarde zij hem, dat zij haar woord terugnam, en nimmer zijne gade kon worden."

„Ik moet hem nog eenmaal zien," zeide Sophie; „wij hebben elkander gedurende het leven lang vermeden, ik wil ten minste van den doode in vrede scheiden."

Karel ging eene droski halen, en weldra reed hij met Sophie naar het sterfhuis van haar broeder.

Sophie stond diep geroerd bij zijn lijk, en heete tranen biggelden langs hare wangen.

De dag verliep vervolgens met het regelen en in orde brengen van verscheidene zaken, en toen Karel zich des avonds laat gereed maakte, om naar zijne woning terug te keeren, zeide Sophie; „thans durf ik u niet meer vergezellen, mijn broeder, want het oog der wereld heeft ons ontdekt, en wij moeten nu de regelen der welvoegelijkheid in acht nemen."

„Ja wel," antwoordde Karel barsch en verliet haar haastig.

„Nu heb ik haar verloren," zeide hij wanhopig, toen hij zijne woning bereikt had. „Ja, nu heb ik haar verloren, want zij is rijk geworden en heeft mij niet meer noodig."

De eerst volgende dagen bragt hij in diepe droefheid door. Toen hij echter op den dag, nadat hij van Sophie had afscheid genomen, des middags van zijn werk huiswaarts keerde en de trappen opsteeg naar zijne kamer, vond hij tot zijne verwondering de deur geopend.

Doch hoe klom zijne verwondering, toen hij, haastig binnentredende, Sophie voor haar klein tafeltje zag zitten, even als vroeger bezig met naaijen.

„Sophie, gij hier?" riep hij.

„En waar moet ik anders wezen," zeide zij, „dan bij u? Ik heb immers op de wereld niemand anders dan u, en als

gij niet naar mij wilt toekomen, moet ik toch u wel komen opzoeken!"

„Ik dacht," antwoordde Karel stotterend, ik meende, dat..."

„Gij dacht," zeide zij ernstig, „dat Sophie, nu zij rijk is geworden, u kon vergeten. Maar gij bedriegt u; hoe zou mijn hart u kunnen verstooten, u, die mij in mijne ellende opgezocht en vertroost hebt! O, mijne geliefde, God zelf heeft ons aan elkander geschonken, en wie wil scheiden, wat God heeft vereenigd!"

„Geliefde! Gij noemt mij uwen geliefde!" riep Karel.

„En hoe zou ik u anders kunnen noemen," fluisterde zij. „Karel, ik heb gisteren mijn broeder begraven, ik heb nu geen broeder meer!

„En ik, Sophie, en ik?"

„Gij," fluisterde zij, „gij zijt mijn broeder niet, want ik bemin u, Karel, en wil u mijn geliefde, mijn echtgenoot noemen!"

„O, mijn God! mijn God!" riep Karel overgelukkig uit. Meer sprak hij niet; en weenende van blijdschap, zoenk hij in Sophie's armen.

XXXV.

DE GENEZING.

Het gevaar was geweken. Na verloop van eenige dagen had de dokter verklaard, dat Otto genezen zou, en dat de aangewende middelen hem langzaam zouden herstellen.

O, welk eene blijdschap was dit voor Mina, hoe dankte zij er God voor met stamelende lippen! Want deze vreeselijke gebeurtenis had eene geheele omkeering in haar gemoed te weeg gebragt. Hare liefde voor Otto was op nieuw ontwaakt, en wat zij voor Victor had gevoeld, was thans voor altijd verdwenen.

„Otto," zeide zij, toen zij van mevrouw Jelsa terugkwam, die zij in radelooze smart bij het lijk van haren zoon had aangetroffen, en wier wanhoop haar met ontzetting had vervuld, „Otto, ik wil arm zijn, ik vrees voor den rijkdom. Het geld verhardt het gemoed. O, Otto, laat ons in armoede leven, want op de armen rust Gods zegen. Ik was gelukkig, toen ik nog arm was, en eerst, toen ik naar rijkdom haakte, trof mij het ongeluk."

„Gedankt zij God, nu zijt gij gered;" riep eene stem achter hen.

„Moeder Anna!" riepen beiden.

„Ja, moeder Anna!" zeide de oude vrouw; „thans kom ik weder bij u, om nimmermeer van u te scheiden! Ik kwam, omdat ik van Otto's ziekte gehoord had; doch nu, mijne Mina, daar ik uwe woorden heb vernomen, nu weet ik, dat gij u voor uwe arme moeder niet meer zult schamen. Want gij hebt leeren inzien, hoe nietig de aardsche goederen zijn."

„O, mijne moeder," riep Mina, „vergeef mij al mijne schuld, en schenk mij op nieuw uwen zegen!"

„Dien hebt gij, mijn kind! Kom met uwen Otto aan mijn hart!"

Zij drukte Otto en Mina innig aan haar harte, en tranen der reinste vreugde besproeiden hare wangen.

Van nu af waren vrede en geluk in Otto's woning teruggekeerd. Mina was weder vrolijk en opgeruimd, want Otto gevoelde zich weder volkomen hersteld.

„O, hoe rustig gevoel ik mij thans," zeide Mina eens, toen zij naast haar echtgenoot zat. „Thans begeer ik niets meer dan uwe liefde; mijn Otto."

„En deze liefde, mijne Mina, zal thans op eene zware proef gesteld worden," zeide Otto.

En nu vertelde hij haar, dat Bernard hem de uitgeloofde premie voor de nieuw uitgevondene machine gebragt, maar hem tevens voorgeslagen had, om hem naar Amerika te vergezellen en daar fabrieken aan te leggen, of machines te vervaardigen.

Juist kwam moeder Anna binnen. Otto ging haar te gemoet en kuste hare hand. „Gij vindt ons thans in een hoogst belangrijk gesprek, beste moeder. Ik heb Mina voorgeslagen, of wij hier blijven en van ons geld stil leven, of naar Amerika gaan zullen. Mina moet beslissen."

„Ja, Mina moet beslissen," zeide moeder Anna.

„Neen, wij willen niet hier blijven, om onze dagen in werkeloosheid door te brengen. Want ledigheid verwekt booze lusten en gedachten. Alleen de arbeid brengt tevredenheid aan. Laat ons daarom naar Amerika trekken! Daar willen wij fabrieken bouwen en werkzaam zijn, want arbeid is een zegen des hemels!"

„O mijn kind," riep moeder Anna, „God zegene u voor dit

woord! Nu kan ik in vrede sterven, want gij zult gelukkig zijn!"

„Neen, moeder, gij moet leven en met ons medegaan," zeide Otto; „gij moet ons nog lang met raad en daad ondersteunen."

„Wanneer mijne oude handen u nog nuttig kunnen zijn," antwoordde zij, „dan ga ik mede. Maar beloof mij, Otto, niet van mij te zullen vorderen, dat ik de handen werkeloos in den schoot zal leggen. Zoo lang ik leef, wil ik arbeiden!"

Toen zij weinige weken later te Hamburg het schip hadden beklommen, dat hen naar Amerika zou overbrengen, bleven zij op het dek staan, totdat de vaderlandsche kust uit hun gezigt was verdwenen.

„Het verledene ligt daar achter ons," zeide Otto, Mina omhelzende; „moge de toekomst ons geluk aanbrengen!"

„Zij zal het!" antwoordde Mina, „want de liefde vergezelt ons, en waar liefde woont, gebiedt God den zegen!"

Moeder Anna echter pinkte stil een traan in haar oog weg, en fluisterde: „mijn Frits, vaarwel! Mijne gedachten weten u niet te vinden, en gij zijt voor mij verloren. Doch een moederhart houdt niet op te beminnen en te hopen."

Moeder Anna bereikte een hoogen ouderdom; zij zag hare kinderen gelukkig en geëerd, zag hen werkzaam en tevreden, en toen zij stierf, waren hare laatste woorden: „God roept mij tot een anderen arbeid! Vaartwel!"

Omstreeks denzelfden tijd verliet ook een ander jeugdig echtpaar Berlijn, en reisde naar het Zuiden. Het waren Karel en Sophie; zij begaven zich naar Italie, waar Karel zich in de schilderkunst verder wenschte te oefenen en te bekwamen.

„En Bonaventura," vraagt de lezer, „wat was er van hem geworden?" Hij had zich in een klein Oostenrijksch landstadje met der woon gevestigd. Al zijne droomen en illusiën waren verdwenen. Voor de gelden, die hij van de vorstin Laschuska ten geschenke had ontvangen, kocht hij eene leesbibliotheek. De naam Bonaventura van Ottersheim had hij afgelegd, want op het uithangbord voor zijne eenvoudige woning stond met groote letters te lezen: „*Leesbibliotheek van Frits Wendt.*"

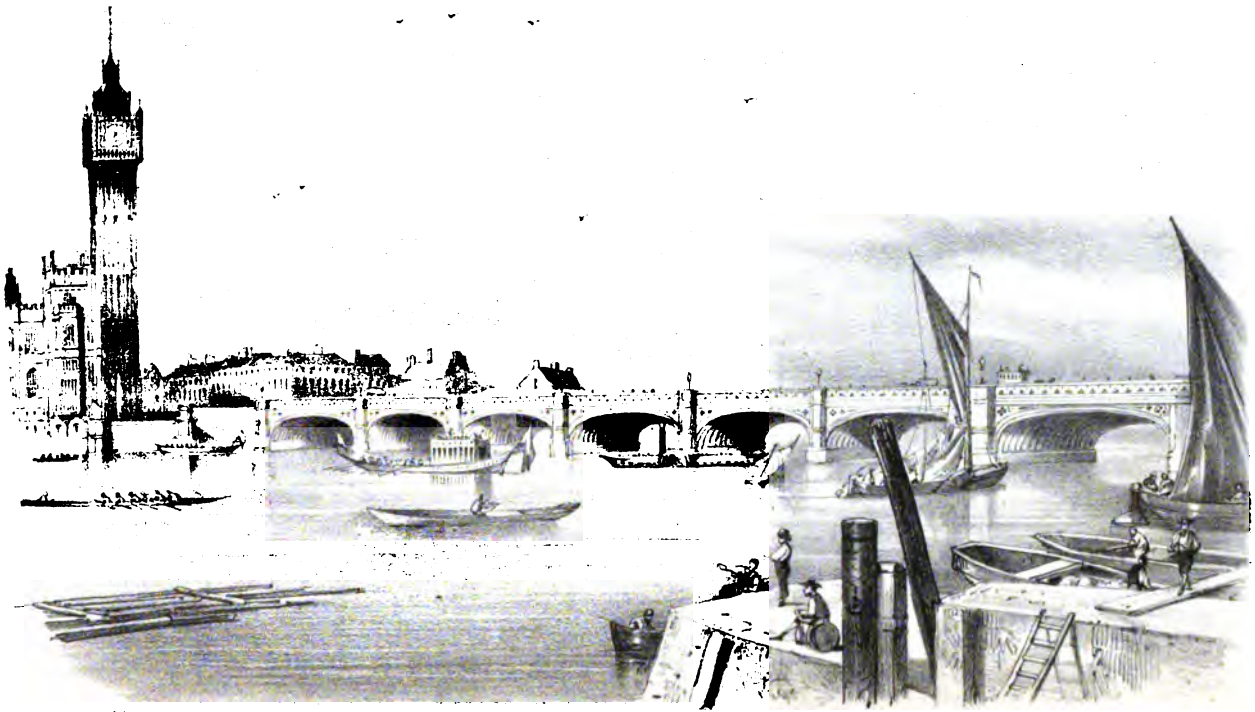

DE NIEUWE WESTMINSTER BRUG EN DE KLOKKETOREN VAN HET PARLEMENTS GEBOUW TE LONDEN.

DE TEEMS MET ZIJNE BRUGGEN,

DOOR

SERVAAS DE BRUIN.

(Met eene plaat.)

Onder de merkwaardigheden, die in Londen bijzonder de aandacht van den vreemdeling trekken, nemen de bruggen eene eerste plaats in, en een uitstapje op den Teems van London-Bridge naar Chelsea is misschien wel een der beste middelen om zich een overzigt te verschaffen van de schoonheid, en zich een denkbeeld te vormen van den rijkdom, der groote wereldstad. Het was dan ook een snedig antwoord van den mayor toen hij, op de bedreiging van koning Jacobus I dat het hof uit Londen verlegd zou worden naar elders, te verstaan gaf, dat de stad er zich bitter weinig over bekommeren zou of het hof er gevestigd bleef of niet, zoolang men slechts den Teems door Londen zag stroomen. Wat uitgestrektheid betreft, komt de Teems in geene vergelijking bij de rivieren van Amerika; in schilderachtig schoon staat hij verre achter bij verscheidene andere rivieren in Europa; er zijn geene opmerkelijke herinneringen uit de grijze oudheid aan verbonden, gelijk aan zoo menige rivier in Azië en in Afrika; maar er is geene rivier ter wereld die, wat handels-beweging betreft, in de schaduw kan staan van den Teems. Het is de groote waterweg naar en door de britsche stad der steden, in welker haven duizendtallen schepen zamenliggen uit alle oorden der aarde. Benedenwaarts van de bruggen ziet men de bedrijvigheid der koningen van den handelstand, die hier hunne ontzaggelijke magazijnen hebben en een rusteloos laden en lossen en verschepen. De grootheid, het indrukwekkende en de welvaart van Londen zijn evenzeer meer bovenwaarts te zien, want de Teems stroomt als het ware midden door de europesche reuzenstad, en Londen en Southwark, en Westminster en Lamboth zijn met elkander verbonden door bruggen, oude en nieuwe.

Na het gewoel en gewemel en den rook van Londen achter zich te hebben gelaten, kronkelt zich de rivier door bekoorlijke landelijke dreven — daarheen rollend onder de schaduwen van het groene loof, de wilgen besproeijend en het lange gras,

kabbelend langs de steenen trappen van statige heerenhuizen en langs schilderachtige dorpen naar het veer van oud Windsor en het vermaarde Datchet Meads.

De Teems ontspringt in Gloucestershire en wordt bevaarbaar voor booten en schuiten bij Lechlade, op honderd zes en veertig en eene halve engelsche mijl afstand van London Bridge. Hij neemt de Lea en de Darent in zich op, en vervolgt zijnen loop naar de Nore, vijf en veertig en eene halve e. mijl beneden de bruggen, waar hij zich ontlast in de zee. De geheele lengte der rivier, van haren oorsprong tot aan de Nore, bedraagt omstreeks twee honderd en zeven e. mijlen.

De Teems te Londen is uiterst ongezond gemaakt door de talloeze menigte rioolen, die er op uitloopen, en de onvoldoende bekading. In 1859 werd Engelands hoofdstad bedreigd door eene verschrikkelijke ramp, tengevolge van de tot onthinding overgaande zelfstandigheden, die gestadig afgevoerd worden in de rivier en die oorzaak zijn van aanhoudende, de lucht verpestende uitdampingen. Er werden middelen voorgesteld om in dit kwaad te voorzien, en voornamelijk het plan van een afvoerings-rioel en eene kade-ophooging en bemetseling der oevers vond zeer veel ingang. Er werd met tamelijke naauwkeurigheid berekend, dat er jaarlijks 31,650 millioen ton rioolstof werd afgevoerd in de rivier, en dat de eb en vloed een groot gedeelte van deze stoffen in aanhoudende beweging hield, die her- en derwaarts drijvende met het wassen en vallen van het water. De dringende behoefte om Londen op eene betere wijze te ontlasten van al de drekstof, die het uitwerpt, leidde tot het reusachtige stelsel van drooglegging door allen op een punt uitloopende buizen, waarmede de raad van toezigt op de openbare werken der engelsche hoofdstad alstoen (1861) een begin liet maken om het in geheele toepassing te brengen. Het hoofddeel van dat stelsel bestaat hierin, om de rioolstoffen op zoodanigen afstand van Londen in den Teems af te voeren (omstreeks drie e. mijlen beneden Erith), dat de stad daarvan geenerlei nadeel meer kan ondervinden. De kosten van dat kolossale werk waren geraamd op circa acht en twintig millioen nederlandsche guldens.

De inkading van den Teems is almede een zeer belangrijke maatregel, waarmede kort daarna een begin werd gemaakt. Door het stroombed van den Teems te verzanden, zal eene goede

uitgestraktheid gronds worden aangewonnen, en het gezigt en de reuk zullen niet langer worden gehinderd door de ruwe kleioevers, die tot dusverre de rivier ontsierden tusschen de bruggen, inzonderheid in den omtrek van Whitehall en Scotland Yard.

De bruggen zijn van invloed op den toestand der rivier over eene tamelijke uitgestrektheid. Door de naauwe bogen van de oude London Bridge werd het water aanmerkelijk belemmerd in zijnen loop, en bij laag water was het vier voet negen duim en vijf voet gevallen, hetgeen sedert de oprigting van de nieuwe brug is verminderd tot eene daling van twee voet op zijn hoogst. Er stroomt nu eene aanzienlijke hoeveelheid vloedwater meer de rivier op en, bij ebtijd, weder af; en daar het water hier thans geene belemmeringen meer ontmoet, is ook de snelheid van den stroomgang veel grooter dan vroeger. Het gevolg daarvan is, dat het stroombed aanhoudend wordt gezuiverd en op eene behoorlijke diepte blijft. Ook te Westminster ondervond het Teemswater voorheen zeer veel belemmering, waaraan door de nieuwe Westminster Bridge insgelijks een einde ten goede is gemaakt.

Wanneer wij de bruggen van Engelands hoofdstad in oogenschouw nemen, hebben wij allereerst melding te maken van de nieuwe London Bridge, met de digte menschen-massa, die zich aanhoudend her- en derwaarts er overheen beweegt, en de digte drommen van vaartuigen die er aanhoudend her- en derwaarts onder door gaan; dan de sombere Southwark, met haren eenzamen omtrek; dan de woelige Blackfriars, met haar geschoffel en gescharrel van bedrijvigheid en handelsbeweging; vervolgens de statige Waterloo, met al de daaraan verbondene herinneringen van zelfmoorden en teleurgestelde aandeelhouders; Hungerford, met hare steenen torens en kettingkabels; Westminster, oud en nieuw; Vauxhall, met hare negen ijzeren bogen, log en zwaar, en een somber kontrast vormende bij de ligte, sierlijke hangbrug, die over den Teems is gespannen te Chelsea.

Maar al staan ze in bovenvermelde volgorde, de bruggen van Londen zijn daarom niet in die volgorde gebouwd. Westminster Bridge is de oudste en jongste van allen. De oude brug werd voor het verkeer opengesteld in 1750 en was gebouwd door Charles Latelye, een Zwitser. Zij had een hoog leuningwerk aan weerszijden, er aangebragt — zooals zeker fransch reisiger er van schreef — om aan alle Engelschen, die zich zelven

van het leven mogten willen berooven, althans daar ter plaatse den pas tot zulk eenen stap af te snijden. De brug werd beschouwd als een meesterstuk van bouwkunde; maar de schuring, die door het wegnemen van de oude London Bridge in het rivierbed ontstond, ondermijnde hare grondzuilen. Zij werd hersteld, opgelapt en nog eens opgelapt, totdat door deskundigen eindelijk het vonnis over haar werd uitgesproken, dat zij plaats moest maken voor eene nieuwe. De nieuwe Westminster brug wekte eene hooge mate van belangstelling. Barry was juist druk bezig met den aanbouw van een prachtig Parlementshuis, en het werd algemeen wenschelijk geoordeeld de nieuwe brug in uiterlijk te doen overeenstemmen met het nieuwe Parlements-gebouw. Het werk werd uitgevoerd volgens de plans en teekeningen van mijnheer Page, ingenieur bij den raad van openbare werken; er werd een aanvang mede gemaakt in 1856. Zij bestaat uit zeven bogen en heeft de dubbele breedte van de oude brug. Zij is 1,160 voet lang; en de middelste boog, die eene welving heeft van 120 voet, verheft zich twee en twintig voet boven den hoogsten waterstand. De bogen zijn van ijzer en rusten op steenen zuilen, die gedragen worden door olmen palen, welke twintig voet in den grond zijn geheid. De geraamde kosten bedroegen 216,000 pond sterling. Het werk is uitgevoerd in twee afzonderlijke helften, ten einde geen algeheele stremming te veroorzaken in het verkeer. De westelijke helft van de brug werd voor het verkeer van rijtuigen opengesteld in Maart 1860, waarna de oude brug werd opgeruimd om vervolgens ook de oostelijke helft te voltooijen. Het geheel levert een prachtvol gezigt, waardiglijk geëvenredigd aan het grootsche gebouw, dat met voortreffelijk beeldhouwwerk en uitmuntende versieringen prijkt, en waarin de landsvergaderingen worden gehouden.

In chronologische orde volgt nu Blackfriars Bridge, voor het verkeer opengesteld in 1769 en gebouwd door R. Mylne, een geboren Edinburger. Deze bouwmeester gaf daarbij een lofwaardig voorbeeld, dat niet altijd door architecten en ingenieurs wordt nagevolgd; hij verbond zich namelijk om den geheelen bouw te voltooijen voor minder dan 153,000 pond sterling, en het totaal-bedrag, dat door hem in rekening werd gebragt, was 152,840 pond st. 3 shill. 11 pence. Deze brug is gebouwd van Portland steen, heeft eene lengte van 995 voet en bestaat uit

negen bogen. De kosten van aanbouw en onderhoud moesten worden goedgemaakt door de opbrengst van tolheffing; doch in 1785 werd de brug door het gouvernement aangekocht en het tolgeld afgeschaft. De opene balustrade werd in 1837 weggenomen, en de brug was gedurende verscheidene jaren in reparatie, zoodat zij thans bijna niets meer van hare vroegere gedaante heeft. De tegenwoordige toestand was overigens reeds in 1861 zoodanig, dat er met regt bezorgdheid bestond aangaande de veiligheid van het verder gebruik, en dat er toen reeds maatregelen genomen zijn om haar door eene nieuwe brug te doen vervangen, die eene der schoonste moet wezen welke in Europa bestaan — dubbel zoo breed als de oude, grootsch en versierd met beeldhouwwerk. Een weinig meer benedenwaarts zal eene nieuwe spoorweg-brug over den Teems worden gelegd.

Vauxhall Bridge werd voor het verkeer geopend in 1815; het is eene brug van ijzer, die als gewrocht van bouwkunst niets streelends heeft voor het oog. Zij is 798 voet lang bij 36 voet breedte, en behoort in eigendom aan eene partikuliere maatschappij, welke van ieder voetganger, die er over komt, eene halve penny tol doet heffen.

Waterloo Bridge werd opengesteld in 1817, op den tweeden verjaardag van den slag van Waterloo. Zij werd voor rekening van eene partikuliere maatschappij gebouwd door den ingenieur John Rennie, en wordt door een engelsch schrijver genoemd „de schoonste brug ter wereld", terwijl zeker fransch schrijver er van zegt dat het is „een gedenkstuk Sesostris en de Cesars waardig. „Zij wordt gedragen door negen elliptische bogen, die eene welving hebben van honderd twintig voet, en die vijf en dertig voet hoog zijn. Deze brug heeft eene breedte van drie en veertig en eene lengte van 1,380 voet. De tol, die op de brug geheven wordt van de voetgangers, is eene halve penny per persoon; doch de ontvangsten hebben nog nooit beantwoord aan de daarvan gekoesterde verwachting, zoodat de eigenaars met deze onderneming geene goede zaken hebben gemaakt, en reeds hebben aangeboden de opbrengst der tollen te verkoopen voor 700,000 pond st. Sedert de opening van den Zuidwestelijken (South-Western) spoorweg, en de tot stand brenging van de hier haar punt van uitgang hebbende omnibussen-dienst, zijn de de jaarlijksche opbrengtsen min of meer verbeterd; doch Wa-

terloo Bridge is en blijft nog altijd niet-druk bezocht, en is vooral des avonds en des nachts eenzaam genoeg om den voorbijganger met sombere gedachten te vervullen en hem te doen denken aan de velen, die hier, over de balustrade heen, reeds een einde aan hun leven hebben gemaakt.

Southwark Bridge, opengesteld in 1819, is niet veel minder somber en eenzaam dan Waterloo Bridge. Zij heeft een doodsch uitzigt, en er wordt zeer weinig gebruik van gemaakt. De aandeelhouders maken zeer slechte rekening, terwijl de bouw 800,000 pond st. heeft gekost. Overigens doet het werk den bouwmeester John Rennie eer aan; de geheele zwaarte van deze brug bedraagt nagenoeg zes duizend ton, en vooral de middelste boog heeft eene ontzaggelijke welving.

London Bridge werd voor het verkeer geopend den 1 Augustus 1831, en is vervaardigd volgens de plans en teekeningen van Rennie. Het is de eerste brug, die men over den Teems aangelegd vindt, dit wil zeggen de digtst bij de zee gelegene, en tevens vertegenwoordigt zij de oudste brug die over de rivier gelegen heeft.

De oude London Bridge werd van hout vervaardigd en over den Teems geslagen door Ethelred den Sakser. Het is zelfs waarschijnlijk, dat er, vóór die brug gelegd werd, daar ter plaatse reeds een ander middel van overtogt in den vorm van eene soort van brug aanwezig was; en eer de brug aangelegd werd, kon men hier overvaren, waarmede in verband staat de legende van St. Mary Overy of St. Mary over het Veer. De brug werd gedeeltelijk door brand vernield in 1136, en vervolgens wederom bijgebouwd; doch zij beantwoordde niet aan de eischen van veiligheid en gemak, en er werd dus besloten haar te vervangen door eene nieuwe, die in 1176 begonnen en in 1209 voltooid werd. Drie jaren na de voltooijing van deze brug werd zij het tooneel van een ijzingwekkend schouwspel, waarbij een aantal menschenlevens verloren ging. Er kwam brand in Southwark-end, en een ontelbaar tal van menschen kwam aansnellen uit de City, velen om hulp te leenen, maar meer nog om hunne nieuwsgierigheid te bevredigen. Terwijl de vlammen woedden, geraakten ook de huizen aan de noordzijde van de brug in brand, en allen, die zich op de brug bevonden, zagen zich aan weerszijden door een ovengloed ingesloten, zoodat het even gevaarlijk werd achteruit te gaan als vooruit. In hunne

pogingen om zich te redden vonden dus drie duizend menschen eenen verschrikkelijken dood. De brug werd in het jaar 1300 herbouwd, maar werd op nieuw door brand geteisterd, eerst in 1471, toen in 1632, en in 1725 nogmaals. De oude brug was van hout, met eene regelmatige rij huizen er op aan weerszijden, die door houten bogen met elkander waren verbonden. De huizen werden afgebroken in 1756.

De nieuwe London Bridge bestaat uit vijf half-elliptische bogen, is van graniet, en kost met inbegrip van de aantreden of toegangen nagenoeg twee millioen ponden sterling. Zij is 928 voet lang; de rijweg of de middenbaan heeft eene breedte van twee en vijftig voet. De welving van den middelsten boog bedraagt 152 voet, bij eene hoogte van negen en twintig en een half voet boven hoogwater-peil. De lantaarnpalen op deze brug zijn vervaardigd van het metaal der kanonnen, die veroverd werden in den Spaanschen of Schiereiland oorlog. Het leven en gewoel van het groote Londen vertoont zich nergens zóó in het oog loopend als op deze brug. Elken dag passeren over deze brug alleen bijna evenveel menschen als over al de andere bruggen tusschen Londen en Chelsea te zamen. Men heeft met vrij veel naauwkeurigheid de berekening gemaakt, dat er dagelijks niet minder dant 20,000 rijtuigen over deze brug komen, behalve 107,000 voetgangers. Het is hier dan ook den ganschen dag altijd even druk en vol, en menigmaal zóó, dat er geen doorkomen aan is en dat de doortogt gedurende eenige minuten gestremd blijft, in weerwil van de uitmuntende maatregelen der policie. Die stroom van bedrijvigheid, langzaam voortbewegend of door eenigerlei onvermijdelijke hindernis voor een oogenblik tot staan gebragt, is een der vreemdste gezigten in Londen — die eindelooze optogt van omnibussen en rijtuigen van allerlei aard en vorm en gedaante, aan weerszijden ingesloten door eene heg van karren en wagens, geeft een tamelijk juist denkbeeld van de volkrijkheid en de bedrijvigheid van de groote wereldstad; maar de aanhoudend toenemende handelsbeweging, het verlies van tijd — waar tijd geld is — vordert dringend nieuwe en doortastende verbeteringen in de middelen van gemeenschap.

Over den Teems zijn twee hangbruggen, die eigentlijk tot Londen behooren. Deze wijze van brugbouw is herkomstig uit China, en in Europa eerst in onzen tijd meer in zwang gebragt.

Wij zullen de overige hangbruggen met stilzwijgen voorbijgaan, om enkel te spreken over de twee londensche, namelijk: Hungerford of Charing-Cross Bridge, voor het publiek opengesteld in 1845; en Chelsea of Battersea Bridge, tot stand gebragt in 1857. Eerstgenoemde werd vervaardigd onder de leiding van Brunel en kost ongeveer 100,000 p. st. (dat is twaalf tonnen gouds); zij is louter bestemd voor voetgangers, doch zal weldra voor eene nieuwe spoorwegbrug plaats moeten maken, die de treinen van het London Bridge station moet overbrengen naar een station in Hungerford Market. Battersea Bridge is een der ligtste en smaakvolste stukken van bouwkunst, die over den Teems zijn gesagen, en wel waardig bezigtigd te worden, daar zij in allen deele het genie van haren ontwerper (den heer T. Page) tot eere strekt. De torens, de welvingen tusschen de pijlers, de hoogte boven de rivier — kortom alles in deze brug getuigt van harmonie en goeden smaak. Deze brug is een waar sieraad voor de groote wereldstad — de lengte is iets meer dan 900 voet; de welving tusschen de torens 350 voet en de hoogte boven het hoogste waterpeil 21 voet.

Bij deze korte opsomming zullen wij ons bepalen — het lag niet in ons plan eene dichterlijke beschrijving te leveren van de schoonheid en de grootheid van Londen, dat nog dag aan dag schooner en grooter wordt, en in waarheid mag beschouwd worden als een wonder der wereld.

DE PLEEGZOON.

DOOR

JULIANUS.

I.

MOEDERZORG.

Te Razenbeek had sedert een jaar eene kleine woning te huur gestaan. Op zekeren dag geraakte de geheele buurt in beweging toen het huurplankje weggenomen, de vensters geopend werden en de meid des eigenaars van emmers, bezem en dweilen voorzien, het huisje binnen ging. Nu rustte de nieuwsgierigheid niet vóór gebleken was wie de kleine woning had gehuurd. Dit was, zooals het gerucht weldra zeide, eene mevrouw uit Rotterdam, de weduwe van een landsambtenaar, welke den 1 Mei met een kind het huisje zoude betrekken.

Toen die tijd was gekomen, kwamen twee wagens met eenvoudige meubelen het dorp binnen rijden, en een uur later kwam de diligence en de weduwe begaf zich kort daarna met een ongeveer vierjarig jongske aan de hand naar hare nieuwe woning. Zij had een zacht, ietwat lijdend voorkomen, dat eene teêre gezondheid aanduidde; hare kleeding was eenvoudig, maar uiterst fatsoenlijk, en menig dorpeling zeide: „Men kan zien dat het eene groote dame van afkomst is;" maar toen zij een paar weken op het dorp woonde en het bleek dat zij geene meid hield en hare huiselijke benoodigdheden door een boodschapmeisje, bij kleine gedeelten, liet halen, voegde men er bij: „het schijnt sjofel met haar gesteld."

Niet lang had mevrouw Schaagveld — zoo heette de weduwe — op het dorp gewoond, of zij deed veel moeite om bij de ingezetenen naaiwerk te bekomen, en het gelukte haar vrij goed dit te vinden, en hierdoor haar toestand, die zeer bekrompen bleek, te verbeteren. Door hare werkzaamheid, beschaving, onberispelijken wandel en minzaamheid jegens ieder, had zij, ondanks hare armoede, weldra de algemeene achting gewonnen.

Nu en dan ontving mevrouw Schaagveld dames bij zich, die zelve een of ander kleedingstuk kwamen bestellen, en daaronder ook mevrouw van Leuvenstein, wier echtgenoot een der rijkste

en voornaamste bewoners van het dorp was, waar hij een fraai buiten bewoonde, dat den naam van „Boschoord" droeg.

Deze dame, die om hare bekende menschlievendheid, welke zij in vele weldaden toonde, hoog geëerd was, vatte achting en genegenheid voor de weduwe op, die haar bleek in ruimer omstandigheden te hebben geleefd. Gaarne zoude zij haar ondersteund hebben, maar zij durfde haar geene geldelijke hulp aan te bieden, daar zij overtuigd was, dat mevrouw Schaagveld zich deze niet dan in den uitersten nood zoude laten wegvallen.

Nadat mevrouw Schaagveld echter een paar jaren op het dorp had gewoond, greep er in haren toestand eene ongunstige verandering plaats. Hare gezondheid werd zeer wankelend; het zenuwgestel verzwakte, en de borst werd zorgwekkend aangedaan; weldra moest zij haren arbeid verminderen, en daar nu ook hare inkomsten verminderden, terwijl hare behoeften klommen, bevond zij zich eerlang in beklemde omstandigheden, die nog zwaarder drukten door bange zorge voor de toekomst van haar kind. Mevrouw Leuvenstein bezocht haar nu dikwijls, en wist op eene liefdevolle en verstandige wijze haar op te beuren, zond haar telkens de eene of andere verkwikking, en liefkoosde het knaapje, dat even als zijne moeder, spoedig vertrouwen leerde stellen in de vriendelijkste bezoekster. Zoo gingen eenige weken voorbij, waarin de zieke meer en meer achteruit ging, zoodat zij haar werk geheel moest staken. Eindelijk moest zij te bed blijven liggen, en zag maar al te duidelijk dat de dood met langzame, maar zekere schreden naderde, en in weerwil van haar christelijk vertrouwen, werd bij wijlen haar moederhart door eene bange smart gepijnigd. En wie begrijpt dit niet, als wij zeggen, dat zij somwijlen in hare verbeelding haar kind in het grove pak van het armhuis gekleed, aan koude behandeling prijs gegeven, bittere kinderlijke tranen zag storten en hoorde roepen om zijne moeder. Zie, dan kromp haar hart van nameloos wee ineen, en wenschte zij bijna dat zij haar kind met zich in den dood konde nemen, opdat hij bewaard mogt blijven voor de harde aanraking eener koude medoogenlooze wereld.

Op een namiddag kwam mevrouw Leuvenstein weder de weduwe bezoeken, en had in een korfje eenige fijne vruchten mede gebragt.

„Hoe gaat het met u, beste mevrouw?" vroeg de binnengekomene, op een stoel voor het ledikant plaats nemende. „De

krachten worden minder," antwoordde de zieke; ik lijd niet veel, maar gevoel toch dat het niet lang meer gaan zal."

„Ik heb een weinig fruit medegebragt;" hernam mevrouw Leuvenstein, het korfje op tafel zettende; „het is zeer rijp en zacht; ik hoop dat gij er iets van gebruiken kunt."

„Wat zijt gij goed, mevrouw," zeide de zieke met een dankbaren blik. „Gij hebt mij reeds zoo menige verkwikking bezorgd en in menig treurig oogenblik opgebeurd. Moge de Vader in den hemel u daarvoor zegenen!"

„Ach, konde ik meer voor u doen, mevrouw Schaagveld; maar wij menschen kunnen dikwijls zoo weinig voor onze vrienden; maar onze beste vriend in den hemel is magtig en gewillig om alles wel te maken, niet waar?"

„Die overtuiging is mijn troost. Hij is mijn Vader; door Zijnen Zoon heb ik de verwachting eener zalige toekomst. Ik weet in wien ik geloof, en moest nu geene enkele aardsche zorge meer hebben, en toch is mijn hart zoo bekommerd om mijn kind; ik heb nog de kracht niet om dien schat geloovig in Gods handen te vertrouwen, mijn hart vraagt gedurig wat zal er van hem worden? en deze zorg drukt mij telkens neder naar de aarde en rooft mij die blijmoedigheid, die anders mijn deel zoude wezen."

„Elke moeder zoude in uw geval hetzelfde gevoelen," antwoordde mevrouw van Leuvenstein; „maar ook dien last zal de hemelsche Vader van uwe borst nemen. — Hebt gij volstrekt geene familie, die zich met de zorg voor uw knaapje zou willen belasten?"

„Helaas! neen. Ik wil u, mevrouw — wat ik hier nog niemand deed — met mijne lotgevallen bekend maken; uwe liefde jegens mij, eene onbekende, maakt het mij tot een aangenamen pligt u geheel mijn vertrouwen te schenken. — Ik ben de dochter van een landsambtenaar uit den Haag. Mijne ouders hadden geen fortuin, en konden mij en eene andere zuster niets geven dan eene zorgvuldige opvoeding, en hieraan werd dan ook niets gespaard, zoodat alles wat onzen geest konde ontwikkelken en onze harten vormen tot christelijken zin en deugd aan ons gedaan werd. Mijne zuster, die twee jaren ouder was dan ik, huwde op haar twintigste jaar met een Oostindisch ambtenaar, maar is bij de bevalling van haar eerste kind te Soerabaya overleden. Dit verlies schokte mijne moeder,

wier gezondheid reeds wankelde, zoozeer, dat zij kort daarna hare dochter volgde in den dood. Ik was nu alleen den troost en steun mijns vaders, die mijne moeder ontzaggelijk miste. In dien tijd — ik telde toen vier en twintig jaren — maakte een jongman mij het hof, die reeds vroeger het huis mijner ouders bezocht had, een Hagenaar, maar toen directeur eener fabriek te Rotterdam. Hij had een vlug verstand, een goed hart, en vereenigde daarmede een zeer innemend uiterlijk. Was het wonder dat ik wederliefde opvatte voor den jongman, die zooveel in zijn voordeel had, dien ik reeds als aankomend meisje gekend had, en altijd jegens mij vol vriendelijke oplettendheid had gevonden? Hoewel zijn karakter niet was vrij te pleiten van wat onbedachtzame zorgeloosheid en zucht naar genot, vergoêlijkte ik deze gebreken en stelde mij gerust door de verwachting, dat hij uit liefde tot mij wel bedachtzamer en ernstiger worden zoude, als hij eenmaal een huisgezin had. Mijn vader dacht er anders over; hij had inlichting gevraagd bij zijn eenigen broeder te Rotterdam, ten gevolge waarvan hij zich tegen eene verbindtenis met Schaagveld verklaarde; ik bleef echter bij mijn verlangen volharden om hem mijne hand te geven, en ofschoon mijn oom mij eene ernstige en gestrenge waarschuwing deed toekomen in een brief, waarin hij zich ongunstig over Schaagveld uitliet, kon ook dit mij niet doen wankelen. Eindelijk bezweek mijn vader, die wat zwak was in zijne genegenheid voor mij, voor mijnen aanhoudenden drang, en gaf zijne toestemming, maar mijn oom was zoo verbitterd, dat hij verklaarde mij nimmermeer als zijne nicht te willen erkennen."

„Mijn huwelijk werd voltrokken. Schaagveld begon eene fabriek en stak daarin het kleine kapitaal, dat hij bezat. Een paar jaren leefden wij zeer gelukkig; hoewel Schaagveld gaarne allerlei vermaken najoeg en dikwijls zijne vrienden rondom zich zag, ging hij daarin de maat toch niet te buiten. Ons huwelijksgeluk werd na verloop van een jaar vermeerderd door de geboorte van een zoontje. Schaagveld zocht echter allengs meer genietingen en zijne zucht om in huis alles op onbekrompen en zelfs weelderigen voet te zien ingerigt, verslond veel geld, en deze omstandigheid verleidde hem tot speculeren, want de gewone voordeelen, die de fabriek afwierp, waren niet toereikend voor de bestaande behoeften. Ik gaf wel, toen ik dit bemerkte, mijne bezorgdheid te kennen, maar Schaagveld lachtte om mijne be-

kommering, en zeide, dat als men in onze dagen op de hoogte van zijn tijd was, niet den gewonen slentergang volgde, maar ten regten tijde de goede gelegenheid wist aan te grijpen, er genoeg geld te verdienen was."

„Ik scheen intusschen bestemd te zijn, die mij dierbaar waren vroeg te verliezen, want in dien tijd begon ook mijn vader te klagen, werd daarop ernstig ongesteld en bezweek binnen een paar weken aan hevige koortsen."

„Kort daarna deed Schaagveld een buitengewoon grooten inkoop van grondstoffen, die, zooals hij verwachtte, spoedig buitengewoon moesten rijzen in prijs. Hij had meer gekocht dan hij in een paar jaren tijds voor zijne fabriek behoefde, met het uitzigt om het, vóór de tijd van betaling daar was, met groote winst te verkoopen, welke hem aanmerkelijk zoude verrijken. Maar, helaas! Eenige maanden daarna zag ik hem eens te huis komen, doodsbleek en wankelende alsof hij dronken was. Verschrikt ijlde ik hem te gemoet. „Hemel! Schaagveld, wat is er gebeurd?" riep ik uit. Met akelig verwrongen trekken zag hij mij aan, en stamelde met hijgende borst: „Er is onverwacht vrede gesloten, de prijzen zijn een vierde gedaald, de andere week moet ik betalen: alles is verloren! Vervloekt zijn mijne roekeloosheid!" Hij ging den trap op, ik wilde hem volgen, maar durfde niet. — Ach! had ik het maar gedaan! — Ik heb hem niet levend weêrgezien, maar — nog ijs ik bij de herinnering aan het vreeselijk tooneel! — slechts zijn lijk. God moge hem genadig geweest zijn!"

„Mijn niet sterk gestel had een vreeselijken schok ontvangen, ik werd op het ziekbed geworpen, maar kreeg mijne gezondheid niet volkomen terug. — Alles werd verkocht en niets dan een weinig gereed geld bleef mij over. In het eerst was ik radeloos. Mijn oom liet niets van zich hooren, en zijne onverzettelijkheid kennende, durfde en wilde ik mij niet tot hem wenden. Het was mij niet mogelijk langer in Rotterdam te blijven, want zelfs de lucht, die ik er inademde, scheen mij de borst te beklemmen, en de noodzakelijkheid drong mij bovendien om voor mij en mijn kind het brood te verdienen, hetwelk ik meende gemakkelijker op een eenvoudig afgelegen dorp te zullen kunnen, waar ik ook geen gevaar zou loopen van de onaangename ontmoeting van bekenden, die mij nu wel liefst niet zouden kennen. Ik vertrok naar dit dorp, waar ik veel

goede ondervonden heb, vooral door uwe liefde, mevrouw. Gij weet het overige, en zult nu ook wel begrijpen, waarom ik mij niet tot mijn oom kan wenden, en dat ik met bekommering het lot van mijn kind te gemoet zie."

„Ik dank u voor uw vertrouwen, lieve mevrouw," antwoordde mevrouw van Leuvenstein diep bewogen. „Gij hebt veel smart ondervonden, maar vertrouw op de zorg van den hemelschen Vader, die uw kind nog meer lief heeft dan gij het lief hebben kunt."

II.

HET STERFBED.

De Septemberzon wierp hare schuinsche stralen over het park van „Beschoord" en tegen den witten gevel der sierlijke woning, die bekoorlijk was gelegen te midden van zwaar geboomte en menig wandelaar onwillekeurig den wensch ontlokte om in zulk een verblijf zijne dagen te mogen slijten.

De bewoners van het buiten zaten voor een open raam, dat op het balkon uitkwam. Op eenigen afstand lagen voor het huis vruchtbare akkers, die in de verte door houtgewas werden omzoomd en waarop de landlieden bezig waren met het rooijen van aardappelen of het omploegen der van graan beroofde akkers.

Mevrouw Leuvenstein zag peinzend uit het venster en liet hare handen, die een borduurwerk hielden, werkeloos op den schoot rusten. Haar doorgaans kalm gelaat teekende op dit oogenblik levendige gemoedsaandoening.

„Wat maakt u toch zoo droefgeestig, Emilie?" vroeg haar echtgenoot.

„Ik bedacht hoe verschillend het levenslot der menschen is! Hoeveel sommigen met allerlei rampen worden overhoopt."

„Wij hebben toch vele zegeningen ontvangen. Ik was een arm kantoorklerk, en hoezeer wij elkander beminden, zouden uwe ouders nooit in eene verbindtenis hebben bewilligd, maar toen kwam onverwachts mijn oom te sterven, welke slechts één zoon had, die hetgeen zich vroeger niet voorzien liet, door een lasbandig gedrag en groote verkwisting het geduld zijns vaders had uitgeput, en toen deze hem niet meer wilde stijven in zijn slecht gedrag, zich naar Amerika had begeven, waar hij, volgens

kort voor mijns ooms sterven ingekomen berigt, overleden was. Toen werd ik erfgenaam van een vrij aanzienlijk vermogen, en uwe ouders weigerden nu niet langer u aan mij af te staan. En sedert, Emilie, ontbreekt er immers — behalve de vervulling van onzen wensch naar kinderen, dien wij na vier jaren wel zullen moeten opgeven — niets aan ons geluk. Wij hebben ons derhalve wel niet over het lot te beklagen, mijne Emilie."

„Neen, dat is er verre van daar; God heeft ons rijk gezegend, maar ik ben bedroefd over het lot van mevrouw Schaagveld, die ik van daag bezocht heb, en wier einde schijnt te naderen."

„Ik dacht wel dat uw menschlievend hart om anderen treurde."

„De arme zieke heeft mij hare lotgevallen medegedeeld, welke mij diep hebben getroffen."

Zij verhaalde daarop wat mevrouw van Schaagveld haar had toevertrouwd. „Wat heeft die arme vrouw geleden!" zoo besloot zij; „en nu wordt haar moederhart nog gepijnigd door bekommeringen over haar kind, dat na haren dood in het armhuis zal moeten worden opgenomen. Die bekommering sneed mij door het hart en ik kon mij bijna niet weêrhouden, die smart door een enkel woord weg te nemen en haar daardoor een gerust sterfbed te bereiden, maar ik durfde dit niet wagen."

„Gij weet toch, Emilie, dat ik altijd goed vind wat uw liefdevol hart wenscht te doen."

„Ik weet dat gij goed zijt, lieve Leuvenstein; maar zulk een stap van ver uitziende gevolgen, waartoe de wensch bij mij opkwam, durfde ik niet te doen...."

„Gij wildet...."

„Wij mogen ons niet in het besit van kinderen verheugen, indien wij eens het knaapje van de stervende vrouw als kind in ons huis opnamen — ach, dit zoude haar gelukkig maken op haar sterfbed — en het gezelschap van het lieve kind zoude eene ledigte bij ons aanvullen."

„Emilie, ik begrijp het gevoel dat u dien wensch doet koesteren. Dat denkbeeld heeft ook voor mij reeds dadelijk iets aantrekkelijks; maar wachten we ons voor overijling; het gevoel van medelijden met de stervende moet ons niet beheerschen; wij kunnen ook nog op eene andere wijze voor haar kind zorgen en hare bekommering wegnemen. Bedenk dat wij

eene groote zorg en verantwoordelijkheid voor de toekomst op ons zouden nemen, en dat pleegkinderen reeds dikwijls door ondank veel verdriet aan hunne pleegouders hebben berokkend. Ik zeg dit niet om u af te schrikken; maar laat ons de zaak rijpelijk overwegen en bespreken."

Het overige van den dag was het opgeworpen denkbeeld voortdurend het onderwerp van beider overleggingen en gesprekken.

Tegen den avond gingen zij naar de woning der weduwe. Zij vonden haar wel zonder koorts, maar zeer afgemat en blijkbaar haar einde nabij, haar jongske stond voor haar bed en hield hare vermagerde hand vast. Zij scheen, slechts met de gedachte aan haar kind vervuld, de binnentredenden naauwelijks te bemerken.

Mevrouw Leuvenstein zond het dienstmeisje de kamer uit, toen trad zij met haren echtgenoot naar het ledikant, en zeide: „Mevrouw, wij komen te zamen nog eens zien hoe het u gaat, mijn echtgenoot, die ik veel van u verhaald heb, gevoelt even veel deelneming in uw toestand als ik.

„Gij en mijnheer zijt wel goed, mevrouw. God moge u er voor zegenen dat gij zooveel belang stelt in eene onbekende verlatene."

„Geene onbekende, mevrouw. Zijn niet alle brave christenen in den geest verwant? En reeds lang genoeg kennen wij u om u te achten en lief te hebben. Kunnen wij nog iets tot uwe verpligting bijdragen?"

„Gij hebt mij onnoemelijk veel troost en verzachting in mijn leed geschonken, mevrouw; mij ontbreekt niets, ik lijd niet veel."

„Gij hebt toch nog ééne bekommering, lieve vriendin."

„De eenige zorg, die ik op aarde nog heb, kan niemand wegnemen, die moet ik overgeven aan God."

„Wij zijn hier gekomen, beste mevrouw," sprak thans de heer Leuvenstein, „om die ééne bekommering van u weg te nemen. Mogt het in den raad Gods besloten zijn u spoedig van hier op te roepen, neem dan de plegtige verzekering van mij en mijne echtgenoote mede, dat wij liefhebbende en getrouwe ouders voor uw kind zullen zijn."

De zieke zag met hare holle oogen beide een oogenblik vragend aan.

„Is zooveel geluk in mijne laatste oogenblikken mogelijk? Zoude God mij die genade schenken?"

„Vertrouw op Hem en op ons," zeide mijnheer Leuvenstein; „wij zullen uw zoon in ons huis opnemen en aannemen als ons eigen kind, hij zal in onzen stand worden opgevoed tot eene waardige betrekking in de maatschappij; wij zullen hem bovenal tot een braaf mensch zoeken te vormen."

„Ik dank u, edele menschen!" stamelde zij met verzwakte stem: „Ik dank u, mijn God en mijn vader!"

Toen stak zij de vermagerde hand uit, alsof zij haar kind zocht, en liet ze eindelijk zegenend op zijn blond hoofdje rusten. Daarop sloeg zij de oogen naar boven, slaakte een diepen zucht en blies den laatsten adem uit.

De schok der blijdschap was voor haar uitgeteerd ligchaam te sterk geweest.

III.

DE DOCHTER EN DE PLEEGZOON.

De kleine Albert Schaagveld ontwikkelde zich in het huis zijner weldoeners tot een onbedorven volgzaam kind van een vluggen geest, gevoeligen aard en fijnen tact om te weten wanneer hij zijnen pleegvader naderen of zich van hem verwijderd houden moest. Hij was den heer Leuvenstein nimmer lastig, maar wist hem op den regten tijd te amuseren en te onderhouden. Dit had ten gevolge, dat zijn weldoener, die hem eerst uit medelijden welwillend geduld had, allengs zich meer aan hem hechtte en een warmer gevoel voor hem opvatte, dat aan vaderlijke liefde grensde; somwijlen had hij hem tusschen zijne knieën voor zich staan en streek hem de welige blonde lokken van het open voorhoofd, en als de knaap met zijne groote blaauwe oogen schalksch tot hem omhoog zag, zijne poging door een snel moedwillig schudden met het hoofd verijdelde en daarover eindelijk in een luidruchtig kinderlijk gelach uitbarstte, waardoor zich diepe groefjes in zijne blozende wangen vormden, dan zuchtte de heer van Leuvenstein en de woorden gleden over zijne lippen: „Och, waart gij toch mijn zoon!"

Jegens mevrouw van Leuvenstein was Albert steeds vol liefde en vertrouwen en opmerkzaam op hare geringste wenschen en

gewoonten; zette zij zich neder om te werken, dan bragt hij haar dadelijk een voetbankje, legde zij het werk neder, dan wist hij dat zij lezen zoude, en liep heen om haar het boek of de couranten te halen.

De gouverneur, dien de heer van Leuvenstein hem had gegeven, was over de vlijt en leergierigheid van het kind dikwijls verbaasd.

Zoo waren twee jaren verloopen, sedert Albert, de arme, verlaten knaap, zulk een vriendelijk asyl in het huis van den heer Leuvenstein had gevonden, toen mevrouw begon te sukkelen en de arts deze symtomen als de aankondiging eener blijde verwachting aanduidde.

De heer van Leuvenstein was bij deze tijding buiten zich zelven van blijdschap en telde met ongeduld de dagen, die nog verloopen zouden, eer deze hoop zoude verwezenlijkt worden.

Eindelijk was het vurig verlangde oogenblik gekomen, dat mevrouw van Leuvenstein moeder werd. Maar eene teleurstelling trof haren echtgenoot, toen, in de plaats van een zoo zeer gewenschten zoon, een teder meisje in zijne armen gelegd werd. Hij had alle zelfbeheersching noodig, om zijne ontevredenheid niet in woorden te uiten, die de blijde moeder zouden gekwetst hebben, en de troostgrond des aanwezigen personeels „dat de verlangde zoon niet uitblijven zoude," ging zonder doel te treffen zijn oor voorbij. Voor mevrouw van Leuvenstein werd hierdoor de blijdschap over de geboorte harer dochter met droefheid vermengd.

Maar gelijk de tijd de smart lenigt, doet hij ook dikwijls het opgewekte gevoel bedaren. Want toen de vastgestelde doopdag daar was, had mijnheer van Leuvenstein somwijlen reeds een vriendelijken vaderlijken blik voor het onwelkome dochtertje over.

Aan het kind werd den naam van Charlotte gegeven.

Daar mevrouw van Leuvenstein zich nu veel in de kinderkamer ophield en de levendige knaap, als hij zich daar bevond, telkens stilte werd geboden, kon hij het daar niet lang uithouden, maar sloot zich nu nog meer dan vroeger aan zijnen pleegvader aan en vergezelde hem, zoodra zijn gouverneur hem vrij liet, in den tuin, aan de rivier als hij visschen ging, op het veld, en waar hij zich verder mogt bevinden. Zoo ontstond

er eene steeds inniger betrekking tusschen beiden; en de heer van Leuvenstein dacht reeds met vrees aan den tijd, dat dit kind van hem zoude gescheiden worden.

Na verloop van eenige jaren was eindelijk dit oogenblik gekomen. Albert moest nu tot zijne verdere vorming naar de nabij gelegen stad, om daar het gymnasium te bezoeken. De scheiding viel allen zwaar, maar zij troostten zich met de vacantiën, die Albert in het huis zijner pleegouders zoude doorbrengen.

Zoo verliepen weder eenige jaren. Albert ontwikkelde zich bijzonder gunstig en nam snel toe in kennis, zoodat de tijd naderde dat hij de hoogeschool zoude bezoeken. In dien tusschentijd was hij dikwijls te huis, en dit was voor allen een feestelijke en blijde tijd, vooral ook voor de kleine Charlotte, die zich altijd boven mate verheugde over het bezoek van haren broeder Albert, die haar altijd een of ander speelgoed medebragt, en in den tijd dat hij te huis was alles bedacht om haar te vermaken. En zijne pleegouders hadden door zijne afwezigheid niet slechts het genoegen hem te zien, maar zagen daardoor ook de eenvormigheid van het stille landleven afgebroken en nieuwe stof voor hun gezellig onderhoud aangebragt.

Men liet Albert de vrije keus aan welke faculteit hij zich weiden zoude; hij besliste voor de medicijnen. Na een glansrijk examen, was Albert nog verscheidene weken bij zijne pleegouders, eer hij naar Leiden vertrok; deze tijd was voor de negenjarige Charlotte een tijd van geluk; zij was nimmer vlijtiger en volgzamer dan wanneer Albert bij haar was, aan zijn bijval scheen haar alles gelegen; en toen eindelijk het bittere uur der scheiding sloeg, hing zij weenend aan zijnen hals.

Maar ook Alberts gevoelig gemoed werd diep bewogen toen hij van zijne pleegouders afscheid nam. En terwijl hij bij herhaling beide de handen kuste, zeide hij tot hen: „Heb dank! duizendmaal dank voor alles wat gij aan mij gedaan hebt. Nimmer zal ik het vergeten! Ach, mogt ik ooit gelegenheid vinden het te vergelden!"

De heer van Leuvenstein en zijne echtgenoote sloten den jongeling onder tranen van blijdschap en droefheid in hunne armen, en lieten hem gaan met hunnen besten ouderlijken zegen.

Terwijl hij op de hoogeschool zijne bestemming zoekt te naderen, en met onverdroten vlijt daartoe zijne krachten inspant,

willen wij de kleine Charlotte eenige opmerkzaamheid schenken. De ontwikkeling van haar ligchaam deed al spoedig bemerken, dat zij niet door schoonheid schitteren zoude; hetzelfde kon men zeggen van haren geest; hare gouvernante prees wel hare vlijt, maar klaagde dat haar het leeren zoo moeijelijk viel; en van alle talenten waarop zij zich moest toeleggen, was het teekenen het eenige, waarin zij genoegen vond, en dit was juist dat talent, wat in gezelschap zich het minst kon doen gelden. Voor talen en muziek legde zij weinig vatbaarheid aan den dag, maar veel meer voor vrouwelijke handwerken. Hare geheele natuur duidde aan, dat zij meer voor den beperkten huiselijken kring dan voor de groote wereld geschapen was, en ook slechts in den eersten bevrediging zoude vinden, haar gemoed was zacht, haar gevoel teder en ligt kwetsbaar. Zij vond een groot genoegen in weldoen. Zoo was Charlotte als aankomend meisje. Hare ouders beminden haar, als hun eenig kind, zeer teder, hoewel haar vader niet trotsch op haar was.

Deze had eindelijk, het wenschen en hopen moede, opgehouden met het lot te twisten, dat hem zoo hardnekkig zijnen wensch, een zoon te hebben, ontzeide en had zich gewend met het hem zoo rijkelijk toegemeten deel tevreden te zijn.

IV.

EENE MISLUKTE SPECULATIE.

Op een ruwen najaarsavond toen de regen tegen de glazen kletterde en de wind door de ontbladerde kastanjeboomen huilde, die voor het huis stonden, zat de heer van Leuvenstein in een landbouwkundig geschrift te lezen, terwijl mevrouw de courant las en Charlotte aan eene Fransche vertaling werkte. Geen woord werd gesproken; de sombere gesteldheid der natuur daarbuiten scheen zich eenigzins te hebben medegedeeld aan de bewoners van „Boschoord," want ook dan als zij een oogenblik hunne lectuur staakten, scheen ieder zich met zijne eigene ernstige gedachten bezig te houden en zag stil voor zich heen. Eensklaps werd aller aandacht getrokken door het overgaan der schel.

„Wie zoude in dat slechte weer zoo laat van het dorp nog hierheen komen?" zeide mevrouw.

Een oogenblik daarna trad eene der meiden binnen met de boodschap, dat er een heer was om mijnheer te spreken.

Leuvenstein verliet het vertrek, ging den gang door en eene zijkamer binnen. Daar stond een heer, wiens overjas blonk van den regen. Zoodra Leuvenstein hem in het gelaat zag, riep hij op vrolijken hartelijken toon uit, terwijl hij op hem toesnelde en hem de hand toestak: „Mijn hemel? Kortenaar, mijn vriend, zijt gij het! Hoe komt gij zoo onverwachts uit de lucht vallen, te midden van regen en storm? Die pleizierige verrassing had ik van avond het minst verwacht. Alles is bij u wel, niet waar? Kom gaauw binnen, in de warmte."

Het gelaat van den vriend bleef strak en ernstig. Hij antwoordde op de levendige en gulle ontboezeming slechts met de woorden: „Ik wil u gaarne eerst alleen spreken Leuvenstein."

Verwonderd zag zijn vriend hem aan. „Wat is dat, Kortenaar?" vroeg hij, nu een weinig ontrust, gij zijt zoo vreemd en ernstig, dat er zeker iets treurigs is."

„Ja, Leuvenstein, er *is* iets zeer treurigs, dat ik u niet schrijven, maar persoonlijk mededeelen wilde, daarom kom ik nog zoo laat hier."

Leuvenstein liet dadelijk vuur op zijne kamer aanleggen, Kortenaar ontdeed zich van zijn natten overjas en beide begaven zich naar boven. Toen zij zich op Leuvensteins kamer bevonden, en de deur gesloten hadden, zeide laatstgenoemde: „Nu spreek op, mijn vriend, en zeg mij wat er noodlottigs gebeurd is; ik verlang uit de onzekerheid, die mij beangstigd, bevrijd te worden."

„Leuvenstein," antwoordde Kortenaar met een zucht, „het staat verkeerd, geheel verkeerd met onze onderneming."

Leuvenstein verbleekte. „Geheel verkeerd, zegt gij? Zoo erg zal het toch niet zijn. Er kunnen nieuwe bezwaren gerezen zijn, nieuwe opofferingen noodig wezen; maar als wij eindelijk maar ons doel bereiken, dan wordt ons alles vergoed."

„Ware het zóó slechts, maar, helaas, die hoop kan ik u niet laten. Ach, waarom heb ik u ooit in die onderneming mede gesleept! Maar de bekwaamste deskundigen verklaarden zeker te zijn van den goeden uitslag. En toch blijkt het nu dat zij zich bedrogen."

„Dat zou verschrikkelijk zijn," zeide Leuvenstein, op den toon van beklemdheid en angst; „dan zoude uw vermogen ge-

heel en het mijne half verloren zijn. Maar zeg mij alles wat er gebeurd is."

Een paar jaren geleden had Kortenaar, een beproefde vriend van Leuvenstein, welke op een vier uren van Rozenbeek verwijderd dorp woonde, hem voorgeslagen de concessie te vragen, om voor gemeenschappelijke rekening eene nabij gelegen streek gronds droog te maken, welke als veengrond groote voordeelen opleveren en het daaraan ten koste gelegde kapitaal tweemaal verdubbelen konde. Aan twee bekwame ingenieurs werd een naauwkeurig onderzoek opgedragen, en deze bragten eenparig het verslag uit, dat aan den goeden uitslag der onderneming geen twijfel bestond. Daarop werd de concessie aangevraagd en verkregen. Kostbare machines werden aangeschaft, brandstoffen ingeslagen, werkvolk aangenomen, en aan de beide gemelde ingenieurs de leiding der onderneming toevertrouwd. Dit alles verslond in korten tijd vele duizenden, en na eenige maanden was men, in de plaats van het doel bereikt te hebben, nog even ver als toen men begon, daar verschillende omstandigheden waren tegengevallen. Wilde men niet alle gemaakte kosten verliezen, dan moest men zich nieuwe opofferingen getroosten, en toen ook dit niet baatte, nogmaals die proef herhalen. Beide vrienden hadden nu wel, zonder dat zij het elkander bekenden, berouw over het begonnen werk; maar zij troostten zich met het uitzigt dat het einde alles goed zou maken. Dat einde wilde echter nog niet komen; sommigen beweerden dat de oorzaak der ongunstige uitkomsten gelegen was in de gesteldheid van den grond, anderen dat de machines niet goed werkten; maar toen men met groote kosten nieuwe machines had aangeschaft, verminderde het water nog maar weinig. Eindelijk had Kortenaar de overtuiging verkregen dat de zaak hopeloos was, en had zich gehaast zelf het treurig berigt hiervan aan Leuvenstein te komen brengen.

„Zeg mij alles wat er gebeurd is," had Leuvenstein gevraagd.

„De beide ingenieurs," antwoordde Kortenaar, „hebben de zaak geheel opgegeven en mij verklaard dat het nu gebleken was, dat de droogmaking uithoofde der gesteldheid en ligging van den grond zeer bezwaarlijk zoo niet onmogelijk zijn zoude, en ontraadden mij om verdere kosten te maken. Gij kunt denken hoe teleurgesteld en verontwaardigd ik was; maar wat baatten mij mijne verwijten? Zij verontschuldigden zich met de

bewering dat de uitslag niet vooraf met zekerheid had kunnen bepaald worden, maar alleen door proefnemingen konde blijken. Of het de onkunde is dier heeren of opzettelijke misleiding, waardoor hunne verzekeringen gefaald hebben, weet ik niet; maar dit is zeker dat zij eene groote som bij de onderneming geprofiteerd hebben, en dat op ons alleen de vreeselijke schade drukt. Ik ben geruïneerd, God moge mij helpen en kracht geven om in den een of anderen ondergeschikten werkkring voor mijn gezin het brood te winnen. Doch dit zij zoo het wil, maar de meeste smart heb ik daarover, dat ik u tot die zaak heb overgehaald, en zoo de oorzaak ben geworden van het verlies van uw half vermogen."

„De slag is zwaar, als het is gelijk gij meent," antwoordde Leuvenstein met een zucht; „maar uwe schuld is het niet, Kortenaar; in de verste verte zal ik u nimmer, zelfs in mijne gedachten het minste verwijten. Maar kunnen onze ingenieurs zich niet vergissen, en de kans op een goeden uitslag nog bestaan?"

„Zoo heb ik eerst ook gedacht, en dit liet mij nog eenige hoop, en daarom heb ik den ingenieur Z., wiens roem van bekwaamheid en wiens achtenswaardig karakter gij kent, verzocht een onderzoek te bewerkstelligen; deze heeft dat gedaan en daarop bepaald verklaard, dat de droogmaking, vooral door het nabij gelegen kanaal, hoogst bezwaarlijk was, en dat bovendien al gelukte deze, de veengrond zoodra men dieper komt, van zeer middelmatige kwaliteit is. Hij konde niet begrijpen, dat men dit niet bij het eerste onderzoek ontdekt had."

„Dit is ook onbegrijpelijk, indien geene kwade trouw heeft geheerscht. In allen gevalle acht ik, na hetgeen gij mij hebt medegedeeld, de zaak verloren! Helaas! een vreeselijk verlies! Te denken voor zijn aangewend kapitaal een rentegevenden grond van groote waarde te verkrijgen, en dan niets, volstrekt niets te bekomen, dat is hard! Ik heb tot hiertoe ruim en in overvloed kunnen leven, nu zal ik nog zooveel bezitten om met spaarzaamheid op een fatsoenlijken voet te kunnen leven! En voor u, Kortenaar, is de toestand vreeselijk!"

„Ja, mijn vriend, God geve mij kracht om den strijd met moed te aanvaarden. Wat ik gedaan heb, deed ik om in het belang mijner familie mijn vermogen te vermeerderen; het is op schijnbaar goede gronden geschied, anderen hebben zich zel-

ven of ons misleid. Hoe dit zij, het ongeluk is buiten onze schuld, het is Gods wil. Laat ons er in berusten zoo goed wij kunnen."

„Het verheugt mij, mijn vriend, dat gij, voor wien de slag het zwaarste is, zoo veel geestkracht betoond, zoo beredeneerd u voegt in uw lot. Nu mag ik veel minder klagen, maar ik wil ook trachten mij te troosten in hetgeen niet te veranderen is. Breng gij verder de zaak geheel ten einde, verkoop wat nu overtollig is, en als dit alles is afgeloopen dan kom ik bij u, en gij weet, Kortenaar, dat ik niet zal nalaten alles voor uwe toekomst te doen wat ik kan."

„Dat weet ik, Leuvenstein," antwoordde Kortenaar met een hartelijken handdruk, „en niemands hulp om aan eene gewenschte betrekking te komen, zoude ik liever aannemen dan de uwe."

„En laat ons nu naar binnen gaan en voor het oogenblik het gebeurde trachten te vergeten. Zeg mijne vrouw niets, ik zelf zal het haar mededeelen."

Zij begaven zich naar binnen. Mevrouw Leuvenstein was verwonderd over Kortenaars onverwacht en laat bezoek, en welke moeite beide deden om hunne stemming te verbergen, bemerkte zij toch wel aan Leuvenstein, dat hij eene zeer onaangename tijding had ontvangen, maar zij deed daaromtrent geene vragen. Men ging reeds vroeg ter ruste en den volgenden morgen verliet Kortenaar reeds weder het huis van zijnen vriend.

Dien dag deelde Leuvenstein hun verlies aan zijne echtgenoot mede, en de bedaarde en edeldenkende vrouw nam deze tijding met meer kalmte op, dan hij had durven verwachten. Zij trachtte zooveel mogelijk hem te troosten en te bemoedigen, en toen hij zijn leedwezen te kennen gaf dat zij nu spoedig hun „Boschoord," dat een verblijf van vele jaren hen zeer lief had doen worden, zouden moeten verlaten, zeide zij: „Waarom zouden wij op een ander dorp in een kleiner huis ook niet gelukkig zijn kunnen? Blijven wij niet bij elkander, vinden wij in onze dochter niet ons grootst geluk en beleven wij niet veel vreugde van Albert? Laat ons dankbaar zijn voor zooveel zegeningen, en ons lot gewillig dragen als de Voorzienigheid ons een weinig van onzen overvloed ontneemt. Eene zaak zoude mij slechts ontmoedigen kunnen: als Albert zijne studiën moest staken en zijne uitzigten daardoor vernietigd waren."

„Dat hoop ik niet dat noodig zijn zal. Het zijn nog twee jaren, dat hij op de academie moet zijn, en die opoffering moeten wij trachten te volbrengen, al zoude wij ook veel moeten ontberen."

„Dan ben ik gerust. Hoe ongelukkig zoude de goede jongen zijn, als hij in zijn brandenden ijver voor zijne wetenschap, in zijn edelst streven werd gestuit, en al zijne schoone plannen voor de toekomst werden vernietigd! Neen, dat mag nooit gebeuren! Ik verheug mij dat gij ook zoo denkt. Ik heb nu geene groote zorg meer; met spaarzaamheid kunnen wij nog leven op fatsoenlijken voet; Albert wordt in staat gesteld goed door de wereld te komen, en daar wij maar ééne dochter hebben, zal hare toekomst, als zij ongehuwd blijft, genoegzaam verzekerd zijn."

Eenige maanden later verlieten de Leuvensteins het schoone „Boschoord," en vestigden zich op een ander niet ver afgelegen dorp, waar zij eene kleinere, maar nette woning met eenige bunders land hadden aangekocht, die den heer Leuvenstein genoegzame bezigheden verschaften. Het verkochte landgoed, dat wel fraai, maar niet winstgevend was, had een goeden prijs opgebragt, hetgeen hun het leed, dat hen getroffen had, een weinig verzachtte, terwijl ook de goede Charlotte alles deed om door hare opgeruimdheid en liefdeblijken hare ouders op te beuren en de ramp te doen vergeten. Toen Albert het gebeurde vernam, was hij diep bedroefd, kwam dadelijk over om zijne pleegouders te bezoeken, en verklaarde, dat hem het denkbeeld ondragelijk was thans zulke opofferingen om zijnentwil te dulden; hij stelde hun voor de academie te verlaten; „ik ben jong en moedig," zeide hij, „ik zal mij wel door de wereld helpen." Het koste moeite hem in de opoffering om zijnentwil te doen berusten, en toen hij eindelijk zwichtte, nam hij zich voor, als hij eenmaal door de wetenschap geldelijk voordeel behalen konde, hun zooveel mogelijk te vergelden wat zij voor hem deden.

V.

DE KOMEDIE EN DE SOIRÉE.

Toen Albert zijn academietijd volbragt had, vestigde hij zich als geneesheer in de hoofdstad der provincie Zijn voortreffe-

lijke aanleg en ijverige studie hadden hem eene groote hoogte in zijn vak doen bereiken, en zijn innemend voorkomen en gelukkige gave om met allerlei menschen om te gaan, verschafte hem spoedig vele vrienden; het geluk diende hem daarbij, zoodat hij weinig ondervond van de moeijelijkheden, die een jong geneesheer doorgaans in het begin zijner loopbaan ontmoet, en zich weldra in eene goede praktijk mogt verheugen. In gezelschappen zag men hem gaarne, en vele, ook aanzienlijke huizen, stonden voor hem open; vooral bij verscheidene familiën, waar dochters waren, was het niet onduidelijk te bespeuren, dat men den jongen bekwamen geneesheer gaarne wilde boeijen. Maar deze scheen onvatbaar te zijn voor de liefde, overal was hij uiterst beleefd en voorkomend, maar verder ging hij niet.

Daar de hoofdstad niet ver verwijderd was van het dorp, waar zijne pleegouders woonden, en dit aan den spoorweg was gelegen, had hij nu en dan het genoegen hen vlugtig te kunnen bezoeken, en dit was hem steeds een groot genot, want hij kende geen grooter voorregt, dan een paar uren in hunnen rustigen huiselijken kring door te brengen.

Als Albert te huis kwam, gaf Charlotte niet zoo open hare blijdschap te kennen als weleer; en hoewel hare oogen schitterden en een levendig rood hare wangen kleurde, vloog zij hem toch niet, zoo als vroeger, om den hals, maar reikte hem schuchter en met nedergeslagen oogen de hand.

Albert zag haar glimlachend aan, terwijl hij zeide: „Maar, Charlotte, kent gij uwen broeder Albert niet meer, dat gij hem als een vreemde behandelt? Gij schijnt weinig verheugd over mijne komst!"

„O ja, ik ben daar wel verheugd over, — maar... ik kan u nu toch niet meer zoo behandelen, als toen gij een jongen waart."

„Zoo! dit beteekent, dat ik in u niet meer mijne zuster Charlotte, maar de volwassene vreemde dame zien moet. Ik zal dit onthouden, mejufvrouw; vergeef mij mijne onbescheidenheid."

Allen lachten en Leuvenstein zeide: „Nu laat die dwaasheid en geef elkander den welkomskus, zooals het onder broeders en zusters gebruikelijk is."

Beide gehoorzaamden, maar Charlottes kus had niets zusterlijks maar iets beschaamds en bevangens.

Zoo dikwijls Albert overkwam, had Charlottes gedrag jegens hem iets terughoudends, nimmer gaf zij hare blijdschap in woorden te kennen, en slechts de verhoogde kleur harer wangen bewees, dat eene gemoedsbeweging bij haar plaats had, — met een woord, haar geheele doen was dat van een schuchter, teêrgevoelig negentienjarig meisje jegens een man voor wien zij het eerst het ontwaken van haar hart bespeurde. En juist deze schuchterheid gaf haar in Alberts oogen eene eigene bekoorlijkheid en vormde een pikant contrast met de overgroote vrijmoedigheid, waarmede vele schoonen hem te gemoet kwamen.

Wat Charlottes uiterlijk betrof, dit was wel innemend, maar niet schoon te noemen; hare trekken waren sprekend, haar figuur bevallig, maar niet imponerend, en zij behaagde meer door zachte vrouwelijke gemoedelijkheid, dan dat zij door geest verblindde. Albert was gaarne in haar gezelschap en beschouwde haar dikwijls met broederlijke belangstelling. Maar — geen warmer gevoel voor haar vond ingang in zijn hart. Dikwijls verwonderde hij zich zelf over zijne koelheid, en meende dat zijn hart voor het gevoel der liefde ontoegankelijk blijven zoude. Spoedig werd Albert echter van het tegendeel overtuigd. Voor de eerste maal zoude eene gevierde zangeres in de stad in eene opera optreden, de komediezaal was derhalve overvol, en met moeite gelukte het Albert nog eene plaats te bekomen.

Toen de ouverture geëindigd was, traden nog meer personen binnen, waarop echter weinig acht werd geslagen, daar de gevierde zangeres spoedig zoude verschijnen en aller blikken gespannen op het tooneel waren gerigt. Zoodra het spel weder een aanvang had genomen, trok dit zoozeer de algemeene opmerkzaamheid, dat alles wat daar buiten omging niet werd opgemerkt.

Het eerste bedrijf was geëindigd en nu begon men rondom zich te zien en had een wederzijdsche mededeeling plaats.

Albert bemerkte, dat twee dames, die in zijne nabijheid zaten, meermalen het hoofd omwendden, om de personen, die aan hare regterzijde zaten, op te nemen, en hoorde dat de eene dame de andere toefluisterde: „Ik heb haar nimmer gezien, maar zij is buitengemeen schoon!"

„Ja, ik heb nimmer schooner gelaat gezien," was het antwoord; „een waar Maria-Stuarts-gezigt! Zie, hoe zij alle blikken tot zich trekt."

Ook Albert had zich op het gefluister der dames omgekeerd en was niet weinig door den aanblik der besproken schoonheid verrast, want in deze gestalte was klassieke schoonheid en vrouwelijke aanminnigheid zoo ineen gesmolten, als een schilder tot model voor zijn hoogste ideaal slechts wenschen konde. Met Alberts opmerkzaamheid op de voorstelling was het gedaan; hij wendde zich tot de heeren in zijne nabijheid, met de vraag, wie deze dame was, maar niemand konde hem inlichting geven, niemand kende haar. Nog eer het scherm viel, stond hij op, om het oogenblik niet te verzuimen nog eens haren vollen aanblik te kunnen genieten. Deze viel hem dan ook vlugtig ten deel, want zij stond juist op het punt met haar gezelschap de loge te verlaten; hij ving nog een vrijen blik van hare donkere sprekende oogen op en mogt de gracie harer beweging bewonderen, toen echter was zij in het gedrang verdwenen, zonder dat het hem gelukte haar weêr te vinden.

Albert ging als droomende naar huis en bragt een slapeloozen nacht door.

Een paar dagen daarna werd onze jonge dochter ontboden bij den heer van Westenoord, een der hoogste beambten der provincie en der rijkste inwoners van de stad. Deze heer was door eene gevaarlijke ongesteldheid aangetast, welke zijn gewone geneesheer niet scheen te kunnen overwinnen. Een vriend had hem doctor Schaagveld met dringende warmte aanbevolen en hoog opgegeven van diens bekwaamheid en juisten blik in het beoordeelen van ziekten. En het gelukte Albert, door eene der laatste in Engeland gevonden ziektenbehandelingen, tot welker toepassing echter veel moed en groote omzigtigheid behoorde — de gevaarlijke kwaal te overwinnen en het leven van den aanzienlijken man te redden. Toen deze niet lang daarna geheel hersteld was, noodigde hij zijnen jeugdigen weldoener dringend en vriendelijk om hem dikwijls als vriend te komen bezoeken.

Er werd eene partij gegeven om de herstelling te vieren en hierop werd natuurlijk in de eerste plaats de doctor genoodigd. Ook Alfreds pleegouders, met wie de heer Westenoord reeds vroeger eenigzins bekend was, werd een billet gezonden. Met blijdschap begaf Charlotte, voor wie zulk een feest meer zeldzaam was, zich met hare ouders naar de soirée, te meer daar Albert haar voor de eerste dansen — want er zou ook gedanst worden — geëngageerd had.

Toen Albert de feestzaal binnentrad, haastte hij zich den heer en de vrouw des huizes zijn compliment te maken; hij vond den gastheer door een aantal jeugdige heeren omgeven, meestal onder hem geplaatste beambten. Toen de doctor hem naderde, zeide hij: „Mijne heeren, ik wilde u mijne zuster en mijne dochter voorstellen, die beide onlangs van eene langdurige reis zijn teruggekeerd; wilt gij mij volgen in de kamer hiernaast, waar beide zich bevinden?"

Men volgde deze uitnoodiging. Maar wat was Albert verbaasd, toen Westenoord, na de voorstelling aan zijne zuster, hem naar eene groep jonge dames geleidde, om hem nu ook aan zijne dochter voor te stellen, en de schoonste van alle hem aanwees.

Toen Albert zich voor het schoone meisje boog, was zijne verwarring in het oog vallend; het was niemand anders dan de onbekende uit de komedie!

Zij ontving met fijne beschaving zijne begroeting, en haar beminnenswaardig, onbevangen gedrag gaf hem spoedig zijne bedaardheid terug, zoodat deze voorstelling als elke andere van dien aard eindigde, terwijl hij de andere heeren, die ook wilden voorgesteld worden, zijne plaats ruimde.

Albert ging nu naar zijne pleegouders, om deze te groeten en Charlotte bij de eerste accoorden der muziek ten dans te geleiden.

Van zijn pleegvader vernam Albert, dat de dochter van den heer Westenoord, nadat zij van een instituut was teruggekeerd, onder bescherming harer tante, eene lange reis in Zwitserland en Italie had gedaan, waarvan zij onlangs was teruggekomen om nu het ouderlijk huis niet zoo spoedig weer te verlaten.

Charlotte had zich nimmer vrolijker en blijmoediger gevoeld dan toen zij in Alberts arm door de zaal zweefde, zoodat zij zijne verstrooidheid niet bespeurde, maar toch stelde het haar te leur, dat hij, toen zij op hare plaats was teruggekeerd, haar aanstonds verliet.

Hij begaf zich naar de dochter des huizes, Leonora van Westenoord, om haar te verzoeken, indien zij nog een dans vrij had, dezen aan hem af te staan. Zij lachte hem vriendelijk toe, en zeide: „Nu, wij zullen eens nazien." Toen nam zij haar balboekje, en wierp er een blik in, maar, helaas, de tweede, derde en vierde dans waren vergeven, de vijfde alleen was nog open,

al de volgende waren ook reeds verzegd; deze vijfde was een moeijelijke dans, waaraan niet ieder zich wagen durfde.

Albert, dien het zeer speet zijn ongeduld zoo lang te moeten betengelen, verblijdde zich toch over de omstandigheid dat hij juist in dien moeijelijken dans haar zoude opleiden, want hij was zich zijner vaardigheid in de danskunst wel bewust, en het was hem een aangenaam voorgevoel, deze voor hare oogen te kunnen ontwikkelen.

Hij betuigde Leonora zijnen dank voor hare inwilliging. Naauwelijks was dit geschied, toen de heer, die regt had op den eerstvolgenden dans, kwam om haar op te leiden.

Albert trad derhalve eenige schreden terug en bemerkte een heer, die tot hem zeide: „Nu, het schijnt u als mij te gaan; de dans begint en ik heb nog geene danseres."

„Wat mij betreft, ik heb geen plan op deezen dans; maar als gij u aan mijne leiding wilt toevertrouwen, dan kan ik u welligt uit de verlegenheid helpen. Volg mij maar." — Albert geleidde hem nu naar Charlotte, die nog vrij was, zoodat beiden waren geholpen.

Daar mevrouw van Westenoerd met andere dames in gesprek was en derhalve geene plaats aan hare zijde vrij was, welke Albert anders voornemens geweest was in te nemen, voegde hij zich bij de heeren, die toeschouwers bij den dans waren. Deze kritiseerden of prezen de voorbijdansende paren; maar allen stemden in den lof van Charlotte overeen, en ieder verklaarde zelden zulk een schoon meisje en zulk eene gracieuse danseres gezien te hebben.

Albert zweeg wel, maar een des te sterker weerklank vond dit oordeel in zijn binnenste. Om intusschen door zijne weinige deelneming aan den dans niet op te vallen, vroeg hij de eerstvolgende maal eene jonge beminneneswaardige dame, welke hij kende. Den dans, welke den zijnen voorafging, sloeg hij echter over, maar bijna was hij dit voornemen ontrouw geworden, daar hij bespeurde, dat Charlotte, die reeds te voren was blijven zitten, ook ditmaal ongevraagd was gebleven; hij was derhalve juist voornemens zich tot haar te begeven, om haar uit dezen pijnlijken toestand te bevrijden; maar een jong officier kwam hem voor, en hij verheugde zich om Charlottes wil, dat zij zonder zijn toedoen een danser bekwam.

Eindelijk klonken de door Albert lang gewenschte accorden

van den vijfden dans, hij en Leonora waren het eerste paar dat hiertoe overging; hun voorbeeld werd door anderen gevolgd, maar ditmaal bleef het getal toeschouwers toch het grootst; deze stonden in een kring vereenigd, en sloegen met gespannen aandacht elke beweging der dansenden gade. Een gemurmel van bijval werd uit aller mond gehoord, zoo dikwijls Albert en Leonora hunnen tour maakten. Maar ook zelden had men zulk een schoon paar met zooveel bevallighcid dezen dans zien uitvoeren.

Met het einde van den dans was ook voor Albert alle feestelijkheid ten einde, en wat nog overbleef scheen hem zielloos en ledig; slechts zijne broederlijke genegenheid voor Charlotte bewoog hem om haar nog eens ten dans te geleiden. Maar ook Charlotte scheen dit te bemerken; ook voor haar was het genoegen voor het overige van den avond bedorven; hierin sympathiseerde zij met Albert, en toch bestond tusschen hen niet die sympathie, die Charlotte, welligt zich zelven onbewust, zoo vurig wenschte.

VI.

LIEFDE EN BEZWAREN.

Den dag na het bal was Albert niet de laatste, die zich aan het huis van den heer Westenoord vervoegde, om te vernemen hoe Leonora het bal bekomen was. Hij vond haar met moeder en tante in de gezelschapskamer en bij Leonora's aanblik bespeurde hij dadelijk dat zijne vraag betrekkelijk haren toestand zeer overtollig was, want haar gelaat was frisch en bloeijend en in haar geheel uiterlijk was niet de minste aanwijzing te bespeuren, evenwel deed hij die vraag op gebruikelijke wijze.

Leonora zag hem schalkachtig aan en antwoordde op zijne vraag: „Ditmaal ben ik er levend afgekomen, en zooals ik tot mijne blijdschap zie, is dit ook met u het geval."

„Van mij, mejnfvrouw, was ook niet te vreezen, dat mij de inspanning van het bal verderfelijk worden konde, want ik heb maar zeer weinig gedanst; met u is het echter iets anders, daar gij geenen dans overgeslagen hebt."

„O, het zoude eene zwakke gezondheid zijn, die zich zoo iets niet konde veroorloven," antwoordde Leonora.

Het gesprek werd nu algemeener, en wendde zich op het nieuws van den dag, en toen Albert afscheid nam, ontving hij van den heer Westenoord de uitnoodiging om nog dikwijls ongevraagd zijn huis te bezoeken.

Alberts schreden waren ligter en elastieker, toen hij naar zijne woning ging; men konde duidelijk bespeuren dat hij gelukkig was.

Van nu af bezocht Albert minder dan te voren het huis zijner pleegouders, en telkens, als hij kwam, vond hij Charlotte stiller en weemoediger. Dikwijls ontdekte hij zelfs sporen van vergoten tranen op hare wangen, en konde zich deze niet verklaren; dan vroeg hij haar vriendelijk naar de oorzaak van hare droefgeestigheid, waarop zij hem met een blik aanzag, waarin veel te lezen was, maar Albert verstond het niet dit schrift te ontcijferen — en juist omdat hij het niet verstond, beweerde Charlotte dan altijd, dat hij zich vergiste, dat haar niets deerde, en verliet dan gewoonlijk spoedig de kamer.

Daarentegen maakte de jonge doctor van de uitnoodiging om dikwijls het huis van den heer Westeroord te bezoeken, dikwijls gebruik; hij gevoelde zich steeds meer met magnetische koorden daarheen getrokken. Leonora werd hem met elken dag dierbaarder, en hij konde zonder ijdelheid zich vleijen dat zij hem even gaarne komen zag, als hij kwam; dit werd duidelijk genoeg verraden door het levendig rood harer wangen en de bezieling, die bij zijne komst uit haar geheele voorkomen sprak.

Beide ouders schenen hem wel gezind, en naar allen schijn zoude niets zijn aanzoek om hare hand in den weg gestaan hebben, als Albert op de tusschen hem en Leonora bestaande betrekking, waaraan slechts het uitgesproken woord nog ontbrak, zulk een aanzoek volgen liet. Allen schenen dit te verwachten, maar de doctor bleef nog zwijgen, hij kwam zelfs sedert eenigen tijd zeldzamer in het huis van den heer Westenoord en verkeerde dan steeds in eene droefgeestige stemming. De oorzaak hiervan was dat de heer van Leuvenstein een nieuw verlies had geleden, door de oneerlijkheid van een makelaar, dien hij voor eene groote som aan effecten had toevertrouwd, om deze aan de beurs voor andere te verwisselen. Deze makelaar, die algemeen vertrouwen genoot, had onverwacht, met

al wat onder hem berustte, het land verlaten en daardoor meer dan een zijner cliënten belangrijke sommen ontstolen. Het scheen wel dat van Leuvenstein met zijn vermogen ongelukkig zijn moest. Door dit herhaald verlies was de familie, waaraan Albert alles te danken had, in een zoo niet armoedigen, dan toch zeer bekrompen toestand gebragt; dit bekommerde hem onbeschrijfelijk, en zijne eigen zaak des harten en al wat hem zelven betrof werd daardoor voor het oogenblik naar den achtergrond verdrongen, en wel te meer daar hij den sleutel tot Charlottes treurigheid meende gevonden te hebben.

Eens toen hij uit van Leuvensteins kamer kwam, waarin beide met elkander over de ongelukkige gebeurtenis gesproken hadden, en de huiskamer passeerde om heen te gaan, zag hij Charlotte aan een venster zitten; voor haar stond eene tafel, waarop zij met het hoofd op beide armen lag te slapen of te weenen. Albert was een oogenblik besluiteloos, of hij haar storen zoude, maar de wensch om het bedroefde meisje vriendelijk toe te spreken zegevierde in hem. Hij naderde haar derhalve, en hief vleijend haar hoofd op, om een vriendelijk woord tot haar te rigten; Charlotte liet, toen zij Albert voor zich zag een ligte kreet van schrik hooren, en zocht haar betraand gelaat door hare lange blonde lokken beschaduwd te houden, te gelijk wierp zij haastig haar zakdoek op eene teekening van zwart krijt, die voor haar op de tafel lag en door hare armen en de daarop uitgespreide lokken bedekt geweest was.

„Mijne goede, lieve Charlotte, zeg mij toch eindelijk eens wat u deert en wat wilt gij daar voor mij verbergen?" vroeg Albert en verwijderde te gelijk, in de hoop hierdoor eenige opheldering te verkrijgen, vrij indiscreet, den zakdoek van de teekening; Charlotte uitte een gil, werd vuurrood en zeide: „Nu weet gij wat mij sedert eenigen tijd zoo treurig maakt; het is de overtuiging, dat ik ook in deze kunst het niet ver kan brengen; ik had uw portret tot eene studie voor mij gemaakt en wilde het uit het geheugen teekenen. Gij ziet echter zelf hoe slecht het mij gelukt is."

Albert nam het papier in de hand en beschouwde de teekening naauwkeurig, en het zoude hem zonder Charlottes opheldering moeijelijk gevallen zijn hierin zijn portret te herkennen; zij had gelijk in hetgeen zij zelve inzag, dat zij het ook in deze kunst niet ver brengen zoude.

„Het is meer moeijelijk uit het geheugen welgelijkend te teekenen," antwoordde Albert en ging toen voort: „ik wil liever voor u zitten als gij toch uw tijd verbeuzelen wilt met een portret van mij te teekenen."

„Ach neen, dat gaat niet."

„En waarom niet, lieve Charlotte?"

„Dan moet ik u altijd aanzien."

„Zal het u dan zoo moeijelijk vallen mij aan te zien?"

„Neen dat niet — maar het zal u onaangenaam zijn."

„Hoe komt gij toch tot zulk eene zonderlinge gedachte, lieve Charlotte? Neen, het is tusschen ons bepaald; zoodra gij tijd en lust daartoe hebt, zal ik met het grootste genoegen voor u zitten." Hij drukte tot afscheid nog een kus op haar voorhoofd en verwijderde zich toen.

Peinzend en in treurige gedachten verzonken, betrad de doctor zijne woning; nu was hij zeker van hetgeen hij vermoed, maar nog steeds bij zich zelven had trachten weg te redeneren: Charlotte beminde hem, hij kon er niet meer aan twijfelen. Niets had hem zoo kunnen bedroeven. Alle ongeluk hoopte zich nu opeen; zijne pleegouders tot bekrompen toestand vervallen, hunne dochter door onbeantwoordde liefde ongelukkig, hij zelf vol liefde voor eene andere, die ook hem scheen te beminnen en op zijne bekentenis wachtte, waartoe hij zich door zijn onvoorzigtig gedrag, door het te weinig beheerschen zijner gewaarwordingen aanleiding had gegeven. Hij zag geen uitweg uit dit Labyrinth; jegens Leonora durfde hij zich niet meer op dezelfde wijze blijven gedragen, dit zag hij nu duidelijk in, door geen woord, geen blik mogt hij voortaan zijn gevoel verraden.

Hoe zoude hij echter nu door haar beschouwd worden? Wat moest zij van hem denken? Moest zij hem niet voor karakterloos en ligtzinnig houden? Deze gedachte was hem bitter. Wat moest hij nu doen? Hij gevoelde zich zeer ongelukkig!

In dezen toestand waren eenige dagen verloopen, toen Albert bij het verlaten van het huis van een zijner patiënten den heer Westenoord op straat aantrof. Daar zij denzelfden weg uit moesten, wandelden zij naast elkander.

De heer Westenoord vroeg al spoedig: „zeg mij, waarde doctor, wat deert u? Zijt gij niet wel? Of wat deert u anders. Ik vind u sedert eenigen tijd zeer veranderd."

„Ik kan het niet loochenen, mijnheer de president, dat een diepe kommer mij zwaar drukt. Mijnheer van Leuvenstein heeft eene groote ramp getroffen; een makelaar, dien hij voor eene groote som aan papieren had toevertrouwd, heeft het land verlaten.

„Ik heb daarvan iets in de courant gelezen, maar hoor met schrik dat uwe pleegouders daaronder geleden hebben."

„Helaas, ja, en het is des te erger, daar zij — zoo als u bekend is — door dat mislukte plan der droogmaking van veengronden, reeds zooveel verloren hadden; nu zullen zij niet eens meer op fatsoenlijken voet kunnen blijven leven. Ware mijn pleegvader nog tien jaren jonger, dan konde hij eene of andere betrekking zoeken, maar dit gaat op zijne jaren niet meer. Mijne neerslagtigheid zal u thans wel verklaarbaar zijn."

De heer van Westenoord gaf zijne deelneming te kennen, en betuigde dat het gebeurde hem te meer leed deed, daar hij den heer van Leuvenstein groote achting toedroeg, en konde als iemand, die een beter lot verdiende.

„Wij hebben u in langen tijd niet bij ons gezien," zeide Westenoord toen hij afscheid nam; „als gij voor dezen avond niets beters voor hebt, schenk ons dan het genoegen van uw bezoek, wij zijn geheel onder ons."

Albert boog toestemmend en ging als droomende naar zijne woning, hij was over zich zelven ontevreden, dat hij zoo gereed de uitnoodiging van den heer Westenoord had aangenomen — maar zij was zoo plotseling gekomen, dat hij niet dadelijk een geschikt voorwendsel tot afwijzing had kunnen vinden. Zoo werd hij steeds weer op nieuw, tegen zijnen wil, in haren tooverkring getrokken; „ware mijn wil echter sterk en vast," dacht hij, „dan zoude ik moedig deze banden verbreken, mijn wankelen is een onregt tegen haar en tegen mij, maar dit zal en moet een einde nemen; van daag alleen nog wil ik het met smart vermengde geluk genieten, haar te zien, te spreken en om niet in hare achting te dalen, haar, zoo mogelijk, de oorzaak van mijn raadselachtig gedrag laten vermoeden."

VII.

REGTVAARDIGING.

Na deze overweging met zich zelven, maakte Albert zich

gereed om naar het huis van den heer van Westenoord te gaan.

Daar gekomen, bevond hij zich, zoo als Westenoord gezegd had, met de familie alleen; dit was hem ten deele aangenaam, ten deele pijnlijk, doch toen zij om de gezellige theetafel plaats genomen hadden, werd hun kring door een onverwachten gast vermeerderd; een tamelijk bejaard ongehuwd heer, wiens reputatie niet al te best was en die zich door zijne zoetsappige vriendelijkheid en geaffecteerdheid onaangenaam maakte, maar die in de voornaamste huizen werd toegelaten omdat hij aanzienlijk en rijk was — trad fijn gekleed met jeugdige levendigheid binnen en overlaadde de aanwezigen met een stroom van vleijende woorden; vooral was zijne opmerkzaamheid op Leonora gevestigd, die hij reeds sedert eenigen tijd met zijne oplettendheden, welke een vrij ernstig karakter hadden, vervolgde. Niemand scheen zich over zijn bezoek te verblijden, integendeel deed zich eene oogenblikkelijke ontstemming bespeuren. Toen men echter geslaagd was zich, zoo goed het gaan wilde, in het onvermijdelijke te voegen en Leonora zich met het gereed maken van de thee bezig hield, was ook het gesprek weder levendig en algemeen geworden, maar het werd sommige oogenblikken afgebroken en eindelijk op een bepaald onderwerp geleid; toen namelijk Leonora de zware zilveren kan ophief, sprong het slot van haren armband en viel op den vloer. Albert bukte zich om het op te nemen, maar de steeds gedienstige heer kwam hem voor; met zelfvoldoening beschouwde hij zijnen vond, eer hij hem terug gaf.

Dit slot droeg op mat goud eene camée, welke eene Syrinx voorstelde; deze omstandigheid greep hij dadelijk aan, om zijne kennis in de mythologie aan den dag te leggen; hij noemde de Syrinx eene preutsche schoone, die terwijl zij zich aan hem, die haar beminde, had willen onttrekken, zich zelven het meeste gestraft had, daar zij het leven harer jeugd moedwillig had verspeeld en in een bosch riet was veranderd.

„De arme Syrinx wist maar al te goed," antwoordde Leonora, „dat het geen rein en trouw hart was, dat de ondeugende Pan haar aanbood, en daarom smeekte zij haren vader haar tot elken prijs voor hem te beveiligen. „En dit was haar niet ten kwade te duiden."

Met een weinig ontevredenheid bespeurde zij het oogmerk van den bejaarden fat, om haar den armband weer om te doen,

zij rukte hem dien snel en wat onhoffelijk uit zijne hand en verzocht hare moeder haar de dienst te bewijzen. De teleurgestelde, maar niet ontmoedigde vleijer beschouwde nu oplettend hare andere hand, om te weten welk symbool het slot van den anderen armband droeg; Leonora liet hem echter niet lang den tijd tot dit onderzoek, maar zeide kortaf: „Het is eene Sphinx."

„Eene Sphinx? Wel, mejufvrouw, gij omgeeft u met louter symbolen der mythologie."

„En waarom niet? De vastberaden, moedige Syrinx moet toch een pendant hebben en daartoe voegde geen beter als de Sphinx, die immers ook tot symbool der kracht en wijsheid dient."

„En ook van het zwijgen en der geheimhouding."

„Ja wel, en die geheimen te bewaren heeft, doet wel zich in de kunst van het zwijgen te oefenen. Maar de Sphinx geeft ook raadsels op te lossen, en in deze poging zullen vele moeijelijk slagen, daar zij niet eens kunnen begrijpen wat onbedekt voor hunne oogen ligt."

Dit gezegde gold alleen den gehaten mededinger, maar was te gelijk van dien aard, dat het ook, hoewel in geheel tegenovergestelden zin, Albert gelden konde; gene konde afgeschrikt worden zijne aanzoeken voort te zetten, deze konde daartoe aangemoedigd worden. Albert scheen ook de toelating dezer dubbele uitlegging te beseffen, en hij had alle zelfbeheersching noodig, om niet in een afgetrokken nadenken hierover te vervallen. Hij was blijde dat de theetafel was afgeloopen en de heer Westenoord den voorslag deed tot eene partij boston voor zich, zijne echtgenoote en zuster en den onwelkomen gast. De speeltafel werd in het aangrenzend kabinet aangerigt en de heer Westenoord meende, dat daar niet goed meer dan vier personen aan eene bostontafel konden plaats nemen, zijne dochter het gesprek met den doctor konde onderhouden.

„Wees gerust, papa," zeide zij, „wij zullen muziek maken, indien u dit bij het spel niet hindert."

Alberts hart klopte onrustig toen hij zich met Leonora alleen bevond; want nu wilde hij haar doen bemerken dat hij zoo ongelukkig was geen aanzoek om hare hand te mogen doen; zij zoude niet langer in eene bedriegelijke onzekerheid blijven dit duldde evenmin zijn eergevoel als zijn geweten. Maar hoe

met deze zoo delicate zaak te beginnen? Wellïgt kwam het toeval hem te hulp, en hij besloot zich daaraan voorloopig te vertrouwen.

Leonora opende de pianino, en vroeg Albert, of hij haar spel met zijn gezang wilde begeleiden, hetwelk hij aannam ingeval zij geene te zware stukken koos. Zij glimlachte en antwoordde: „Nu, wij willen met de ligtere stukken beginnen om dan tot de zwaardere op te klimmen. „Zij koos ook werkelijk in het begin bekende opera-arias; maar spoedig wierp zij ze door elkander en zeide lagchend: „Nu moeten wij wat zwaarders nemen, anders lacht men ons uit."

Leonora zocht eene nieuwe romance uit, die telkens met het refrein eindigde: „Het hoogste is de liefde." Deze romance was Albert geheel onbekend, hij las ze derhalve door en gaf zijnen twijfel te kennen of hij in staat zoude zijn ze goed voor te dragen.

„Daarvoor ben ik niet bevreesd, gij hebt wel moeijelijker stukken gezongen," antwoordde Leonora, terwijl zij te gelijk het préludium begon, en Albert moest, zoo goed het konde, met zijn gezang invallen. Maar zijne bezorgdheid bleek gegrond; zijne stem, door inwendige ontroering beklemd, beefde aanmerkelijk, en meermalen kwam hij uit den tact, zoodat Leonora telkens met haar spel moest ophouden, en de laatste eindstrophe „Het hoogste is de liefde," klonk als de smartkreet uit eene benaauwde borst.

Toen Leonora ophield met spelen, zag zij, terwijl hare handen nog een oogenblik op de toetsen rustten, hem verwonderd aan, en zeide: „Gij hebt werkelijk niet zoo goed als anders gezongen; dit komt omdat wij in zoo langen tijd niet gemusiceerd hebben, wij moeten voortaan niet weer zulke lange pausen laten invallen. Of is het gedicht u misschien niet bevallen? Gij houdt misschien den dichter, als hij de liefde als het hoogste in het leven prijst, voor een phantastischen dweeper.

„Neen dat doe ik niet; ik houd hem veeleer voor zeer gelukkig, want voorzeker is zijne liefde nog niet met zijn pligt in strijd gekomen; ware dit het geval, dan zoude hij weten dat er nog iets hoogers in het leven is dan liefde, namelijk: getrouwe pligtsbetrachting."

„Getrouwe pligtsbetrachting en liefde zijn toch wel geene zulke heterogene bestanddeelen, dat zij zich niet vereenigen laten?"

„En toch is het somwijlen, helaas! onmogelijk deze te vereenigen."

Leonora zag hem aan en zeide: „Uwe woorden en blijkbare gemoedsbeweging komen mij als een raadsel voor; daar dit voor mij even onopldsbaar zijn kan, als de meeste waren, die de Sphinx opgaf, zoo wil ik mij maar aan geene poging tot oplossing wagen."

Zij sloot de pianino, zette zich op de sofa neder en nam een stikwerkje ter hand. Albert volgde haar, nam op een stoel aan hare zijde plaats, en zeide: „Daar het onaangenaam zijn zoude dat mijne woorden, en daardoor ik zelf, voortdurend in uwe herinnering een onopgelost raadsel bleven, zoo veroorloof mij door mededeeling eener ware geschiedenis u een commentaar ter oplossing aan te bieden."

„Ik ben enkel gehoor," antwoordde Leonora, zonder van haren arbeid op te zien.

„Het zijn de ervaringen van een vriend, die ik overeenkomstig de stipte waarheid u zal mededeelen; deze vriend, van goede familie, maar vroeg ouderloos en aan armoede prijs gegeven, zoude in deze armoede welligt te gronde gegaan zijn, ten minste zonder geestontwikkeling gebleven zijn, als niet de edele familie van een rijk man, welke zijne moeder had zien sterven, zich het ouderloose knaapje had aangetrokken. Zij waren destijds, na reeds eenige jaren gehuwd te zijn, nog kinderloos en deden de stervende moeder de belofte, het knaapje als kind aan te nemen, en nimmer is eene belofte getrouwer nagekomen. Eenige jaren daarna werd deze echt door de geboorte van een dochtertje gezegend, dit bleef echter hun eenig kind, en de ouders maakten geen onderscheid tusschen dit hun eigen kind en den aangenomen knaap, zij ontzagen geen offer tot zijne vorming, zelfs niet toen door een ongeluk hun vermogen tot de helft was verminderd, en toen hij naar de academie ging, beloofde hij hun en zich zelven plegtig, als hij eenmaal in de gelegenheid zoude zijn, hun zooveel goedheid te vergelden.

Nu is eindelijk het oogenblik gekomen dat het lot hem neemt bij zijn woord; zijne pleegouders, wien hij alles, zijne geheele eervolle maatschappelijke positie, te danken heeft, zijn door nieuwe rampen buiten hunne schuld aan den rand der armoede gebragt. Ware dit niet gekomen, dan zoude mijn vriend vrijheid hebben gevonden om over het geluk van zijn hart en van

zijn geheele leven, naar eigen welgevallen te kunnen beschikken. — Maar zooals de omstandigheden zich nu hebben opgedaan, is dit niet meer het geval; want dan zoude hij hun toestand niet kunnen verbeteren; bovendien heeft mijn vriend voor eenige dagen de treurige ontdekking gedaan, dat de dochter zijner weldoeners, die hij steeds als eene zuster lief had, een geheel ander dan zusterlijk gevoel voor hem koestert, en daar zij een zeer gevoelig en week gemoed heeft, is het zeker dat zij door deze onbeantwoordde liefde vele jaren harer jeugd in smart en ongeluk zal zien ondergaan en daardoor een nieuwen en grooten kommer op het hart harer reeds zoo zwaar beproefde ouders leggen zal. Toen mijn vriend dit alles rijpelijk overlegde, drong zich bij hem de overtuiging op, dat nu het oogenblik, waarin hij vergelden konde, gekomen was; en hij heeft daarom besloten eerstdaags de hand van de dochter zijner pleegouders te vragen."

Albert zweeg nu, Leonora zag hem vragend aan, en zeide: „Dit is nog altijd geene oplossing des raadsels, daar ik niet inzie, hoe in dit geval pligt en liefde in strijd komen, want tot hiertoe is slechts sprake van gestrenge pligtsvervulling, maar niet van liefde."

Albert haalde diep adem en antwoordde: „Gij zult uit het tweede gedeelte van mijn verhaal genoeg leeren inzien hoe zwaar mijn armen vriend zijne pligtsbetrachting vallen zal; hij had tot op het oogenblik, dat hij met eene dame bekend werd die alle ligchamelijke en geestelijke volkomenheden in zich vereenigt, nog niet bemind; en juist omdat hem dit gevoel zoo lang vreemd was gebleven, beheerschte het nu des te meer zijne geheele ziel. Hij vergeldt derhalve nu zijne weldoeners meer, dan dat hij zijn leven gaf, daar hij deze gloeijende liefde uit zijn bloedend hart moet rukken, om ze op het altaar van den pligt te offeren."

Beiden zwegen nu eenige minuten, toen vielen een paar weerhouden tranen op Leonora's hand, waarmede zij de gekleurde wol door de stramin trok, doch eer zij dien konde afwisschen, bukte Albert zich snel om dien weg te kussen, terwijl hij zeide: „Heb dank! duizendmaal dank voor deze kostbare parel, die gij aan het ongeluk van mijnen vriend wijdt."

„Dit is wel het minste, wat ik doen kan, uit dankbaarheid dat gij zoowel datgene wat uwen vriend als wat zijne aanstaande

echtgenoote aanbetreft aan mijne discretie hebt toevertrouwd, want ik had geen regt om dit te verwachten."

„En slechts de kennis van uw edel karakter bewoog mij daartoe; buiten u zoude ik geen sterveling zulk een vertrouwen hebben geschonken."

„Gij zult nu wel begrijpen, dat ik de oplossing van het raadsel gevonden heb, en ik wil nu geen oogenblik uitstellen mij aan u, tot vervanging der zuster, die gij in uwe aanstaande echtgenoote verliest, als zoodanig aan te bieden," daarbij parelden hare tranen onophoudelijk op haren arbeid neder. Albert greep hare hand, bevochtigde die insgelijks met zijne tranen en bedekte ze met kussen, terwijl hij zuchtte: „O! in dit oogenblik besef ik eerst regt de geheele grootte van mijn verlies."

Leonora riep al hare zelfbescheersching te hulp, zij droogde hare oogen af, trok hare hand uit die van Albert, maakte den armband met de sphinx los, en reikte hem Albert toe met de woorden: „Laat ons sterk zijn als dit symbool en voor alle dingen willen wij ook, als de sphinx, het geheim zwijgend onder ons bewaren; neem het als een onderpand mijner zusterlijke gezindheid jegens u en bewaar het als zoodanig."

Albert nam den armband, kuste dien en verborg hem in zijne binnentasch.

Leonora deed nu ook den anderen armband af, wikkelde dien in papier en stak hem weg. Beide zaten nu zonder veel te spreken naast elkander, deden slechts nu en dan eene opmerking of eene vraag, om de spelenden in het zijkabinet niet door hunne stilte te verwonderen. Gelukkig trad spoedig een dienaar binnen en meldde dat er gedekt was. Het gezelschap vereenigde zich nu weder aan tafel, en Leonora was tevreden over hare voorzigtigheid den anderen armband ook afgenomen te hebben, want haar bejaarde aanbidder liet niet onbemerkt, dat zij zich van haar symbolisch sieraad ontdaan had.

„De braceletten hinderden mij bij het spelen, daarom heb ik ze afgelegd," antwoordde Leonora koel.

Nadat het souper was afgeloopen, was het met smart vermengde genoegen om bij Leonora te zijn voor Albert ten einde. Nog een woord van afscheid, een blik, die hem door de ziel drong en toen bevond hij zich buiten haar bereik.

VIII.

ZELFVERLOOCHENING.

Albert had een slapeloozen nacht. Koortsachtige phantasiën verontrustten hem; en des morgens gevoelde hij zich zoo ernstig ongesteld, dat hij zijne patienten niet konde bezoeken.

Des middags aan tafel zeide de heer Westenoord: „Ik heb vernomen dat onze docter ongesteld is; hij heeft zijne patienten niet kunnen bezoeken. Reeds gisteren scheen hij mij zoo ontstemd, ik geloof, dat hij al eenigen tijd de kiem eener ongesteldheid bij zich heeft."

Op Leonora's gelaat wisselden rood en bleek elkander af; de ouders en de tante zagen elkander met verstolen blikken aan zonder iets te zeggen.

Toen echter de tafel was afgenomen, wenkte mevrouw Westenoord Leonora bij zich in haar kabinet, zij zette zich naast haar op de sofa en zeide tot haar:

„Beste Leonora, daar gij mij niet vrijwillig vertrouwen hebt geschonken, kan ik het niet langer uitstellen u daarom te verzoeken. Zeg mij, in welke betrekking staat gij tot doctor Schaagveld? Sedert geruimen tijd is het ons voorgekomen dat eene levendige belangstelling tusschen u bestond, en daar de doctor door niets belet wordt in het huwelijk te treden, zagen wij zijne verklaring te gemoet en onze toestemming zoude hem niet geweigerd zijn; want uw vader heeft zoowel om zijne bekwaamheden als om zijn eervol karakter groote achting voor hem. Zoo als het schijnt is gisteren avond in dit opzigt tusschen u iets ter spraake gekomen; zoudt gij hem door eene afwijzing gekrenkt hebben? — dit zoude mij geheel onbegrijpelijk zijn."

De moeder zweeg en zag Leonora onderzoekend aan. Leonora sloeg de armen om den hals der moeder, legde het hoofd aan haren boezem en weende aan deze schuilplaats hare smart uit, toen droogde zij hare oogen af, terwijl zij met onderdrukte gemoedsbeweging sprak: „Gij hebt het geraden, lieve moeder, dat gisteren avond iets zeer beslissends en voor ons zeer treurigs ter spraake is gekomen. Schaagveld heeft mij zijne liefde bekend gemaakt, maar te gelijk mij onwedersprekelijk bewezen dat het hem voor altijd ontzegd is om mijne hand te vragen."

„Nu, ik moet bekennen, dat ik dit niet begrijp; hij is een

vrij man, gij een vrij meisje: ik zoude wel eens willen weten wat hem verhinderen zoude, en zijn toch dergelijke gronden voorhanden, welke hij toch slechts door vroegere schuld kan te weeg gebragt hebben, dan was het zeer onedel van hem u onder deze omstandigheden zijne liefde te verklaren; bovendien daalt hij uithoofde van zijne geheele houding jegens u sedert uwe eerste kennismaking met hem, in dezen oogenblik zeer in mijne achting."

„O, mama, gij velt een hard onregtvaardig oordeel tegen hem. Dat hij mij zijne liefde heeft beleden, is, zelfs onder deze omstandigheden nog eene weldaad voor mij; veel, veel grievender zoude het voor mij geweest zijn, als de meening bij mij ontstaan ware dat hij een spel met mij had gedreven. En dat hij mij zijne hand niet kan reiken, ontstaat uit de edelste motieven, maar hij heeft niet kunnen voorzien dat deze motieven zich zouden opdoen; anders zoude hij van het begin onzer kennismaking af voorzigtiger en terughoudender geweest zijn. Maar dring niet verder bij mij aan, lieve mama, ik heb al te veel gezegd, daar ik hem geheimhouding beloofd heb; en alles wat u in dit opzigt nog duister is, zal u, welligt binnen korten tijd, helder worden. Van zoo veel kunt gij nu reeds overtuigd zijn dat doctor Schaagveld een zeer edel man en uwe volle achting waard is."

Leonora zweeg, de moeder ook, terwijl zij in diepe gedachten voor zich zag, eindelijk hernam Leonora: „Nu nog eene innige bede, lieve mama; wij willen door onze verwijdering hem den strijd verligten, en ook voor mij zal het eene groote weldaad zijn als ik van hier weg ben; gij wilt toch naar eene badplaats en wilt mij daarheen mede nemen; zoude het niet kunnen geschikt worden dat wij, zoodra de doctor hersteld is, afreisden?"

Mevrouw Westenoord drukte nog een kus op haar voorhoofd en zeide: „Ik ga nu naar uw vader, om met hem over uwen wensch te spreken, en hoop dat daaraan kan voldaan worden, daar tante reeds beloofd heeft, gedurende mijne afwezigheid het bestuur van ons huis op zich te nemen."

Leonora begaf zich naar hare kamer, om zich te oefenen in de poging om moed en kracht te verkrijgen.

Alberts ongesteldheid, met koorts gemengd, kluisterde hem veertien dagen aan zijne kamer. Zijne pleegouders kwamen op

het eerste berigt daarvan over en waren altijd een van beide bij hem om zijn lijdenden toestand te verligten. Toen Albert eindelijk genezen was en reeds voor de tweede maal het collegie bezocht had, ontmoette hij toevallig den heer van Westenoord weder; deze gaf zijne blijdschap te kennen over zijne herstelling, en zeide een oogenblik voor hij hem verliet: „Ik heb u ook nog de groete van mijne vrouw en mijne dochter over te brengen, zij zijn dezen morgen afgereisd naar het bad Ems."

Albert betuigde zijnen dank door eene buiging en sloot zich het overige van den dag in zijne kamer op, waar hij voor niemand toegankelijk was.

Den volgenden morgen had hij zich echter in zooverre hersteld, dat hij een moedig besluit konde nemen; hij begaf zich voor een dag naar den heer van Leuvenstein en zocht na zijne aankomst dezen in zijn kabinet op, waar hij hem, zooals hij gewenscht had, alleen vond. Toen gaf hij zonder veel voorbereiding het doel van zijn bezoek te kennen en vroeg om Charlotte's hand. Maar dit aanzoek werd zoo plotseling en met zulk een haast gedaan, dat de heer van Leuvenstein geenszins den wel overlegden en lang gekoesterden wensch van een beminnend hart bespeurde, maar veeleer vermoedde, dat geheel andere redenen Albert tot dit onverwachte aanzoek drongen. Dit vermoeden bepaalde zijn antwoord.

„Beste Albert," zeide hij, „ik geloof vaderregten op u te bezitten; laat mij daarom openhartig, als een vader tot zijnen zoon tot u spreken; beantwoord mij eerst de vraag: „bemint gij Charlotte?"

„Charlotte is mij zoo dierbaar als eene zuster dit slechts zijn kan, en ik houd mij overtuigd dat zij door hare beminnenswaardige goedheid en huiselijke deugden mij gelukkig maken zal."

„Dit ware mogelijk, als uw hart niet door het beeld eener andere vervuld was; ik heb u lief, alsof gij mijn eigen zoon waart, en uw geluk is mijn vurigste wensch, maar even zooveel ligt Charlotte's geluk mij aan het hart, en denkt gij, dat zij, met haar zacht, ligt kwetsbaar gevoel, met een man gelukkig zou kunnen zijn, van wien zij vermoedde, en misschien vroeg of laat de zekerheid konde verkrijgen, dat niet liefde, maar geheel andere redenen hem bewogen hadden haar zijne hand te geven?"

„Charlotte zal zoo iets nimmer vermoeden; ik zal met al

mijne krachten er naar streven over haar geluk en hare tevredenheid te waken."

„Albert, ik ken uwe edelmoedigheid en doorzie volkomen waarom gij zulk een groot offer wilt brengen. Gij behoeft slechts de hand naar de prachtige roos uit te strekken, en wilt u nederbukken om een eenvoudig veldbloempje te plukken. Leonora van Westenoord is niet slechts een zeer schoon meisje, maar ook algemeen als edel van hart en beminnenswaardig bekend. — De toestemming der ouders zoude u niet ontbreken, en hoe voordeelig deze partij in elk ander opzigt voor u zijn zoude, zult gij niet ontkennen. — Gij zoudt dus eene groote overijling begaan, uw geluk niet aan te nemen. Neem derhalve uw aanzoek om Charlotte terug, het blijft onder ons en ik zal het als niet gedaan beschouwen."

„Neen, ik neem mijn aanzoek niet terug en hebt gij er niets tegen om mij als schoonzoon aan te nemen, geef mij dan een gunstig antwoord."

„Dit nu reeds te doen ware van mijne zijde eene groote overijling; laat ons derhalve eene overeenkomst aangaan, Albert; neem acht dagen bedenktijd, waarin gij uw voornemen nog eens rijp overweegt en u zelven naauwkeurig onderzoekt, of gij niet vreezen moet later berouw te zullen hebben; gedurende dezen tijd beschouw ik uw aanzoek als niet geschied; dat het tusschen ons een geheim blijft, spreekt van zelve. Hebt gij u in dien tijd bedacht, dan behoeft er geen woord meer over gesproken te worden, wij trachten beide dan dit gesprek te vergeten."

Bij dit besluit bleef de heer van Leuvenstein. En eigenlijk was het Albert lief, dat hij nog een korten tijd tot voorbereiding over hield eer hij zich met Charlotte verloofde. Toen echter de acht dagen voorbij waren, hield hij het strijdig met zijne eer ook maar een oogenblik te wachten eer hij zijn aanzoek vernieuwde.

Leuvenstein sloot hem nu onder vreugdetranen in zijne armen en zond hem toen naar Charlotte, om bij haar zelve zijn aanzoek te doen.

Charlottes zwijgende zaligheid toen zij onder lagchen en weenen in Alberts armen zonk, en de tranen van geluk in mevrouw van Leuvensteins oogen, toen zij Albert aan haren boezem trok en haren moederlijken zegen toefluisterde, verwekte

in Albert zelf zulk een overheerschend gevoel van onbaatzuchtig geluk, dat hij in dezen oogenblik al het andere vergat en zich volkomen bevredigd gevoelde. De verlooving werd binnen eenige dagen bekend gemaakt.

En daar nu zijn lot onherroepelijk was bepaald, streed hij met mannelijke kracht, om elke herinnering te verzwakken, die in het vervolg zijnen huiselijken vrede en het geluk der teêrgevoelige Charlotte, die zich zelven met zooveel vertrouwen aan hem gaf, zoude kunnen verstoren. Hij wijdde zich met dubbele vlijt aan ingespannen studie en onvermoeiden arbeid tot welzijn der lijdenden, die zijne hulp begeerden, en wier getal dagelijks toenam.

Eens werd zijne hulp ingeroepen bij baron van Halsterbeek, een der hoogste staatsdienaren uit den Haag, die eenige dagen in de hoofdstad der provincie doorbragt en door eene plotselinge vrij gevaarlijke ongesteldheid was aangetast. Het gelukte Albert hem in weinige dagen volkomen te herstellen. De aanzienlijke man was hiervoor zeer dankbaar, en onderhield zich meermalen zeer vriendschappelijk met den jongen doctor. Zoo kwam diens betrekking op de familie van Leuvenstein ter sprake en het groot verlies, dat zij geleden had door de mislukte droogmakingspoging, ter sprake. Albert deelde den baron mede dat die mislukking voornamelijk was toe te schrijven aan den loop van een kanaal, dat den nabijgelegen veengrond telkens weer inundeerde. De baron hield daarvan aanteekening, en zeide dat hij op die zaak misschien terug zoude komen. Niet lang daarna, ontving de doctor een brief van den baron, die zich toen reeds weer in den Haag bevond, waarin deze hem meldde, dat hij bewerkt had dat de loop van het bewuste kanaal voor zoover het de droogmaking van den geconcessioneerden veengrond verhinderde, zoude verlegd worden, en dat een hoofdingenieur van den staat, die op zijn verzoek de gronden op nieuw onderzocht had, in dat geval, voor het welgelukken der onderneming instond.

Albert was zeer getroffen door de dankbaarheid van den heer van Halsterbeek, welke op zulk eene eigenaardige wijze werd aan den dag gelegd, en hem eene weldaad beweest van zulk een groot belang. Hij hield echter de blijde tijding voor zijne pleegouders geheim, omdat hij nog altijd eene teleurstelling vreesde. Onder een voorwendsel begaf hij zich naar den Haag, betuigde den baron zijne grenzelooze dankbaarheid en overlegde de zaak

nader met hem en den betrokken hoofdingenieur, waarop besloten werd dat het werk aanstonds zoude worden begonnen, zonder weten van Leuvenstein. Hij nam de eerste kosten voor zijne rekening, zoo noodig zou de heer van Halsterbeek hem verder ondersteunen. — Zoo geschiedde het, en drie maanden later, toen het gebleken was dat men ditmaal van een goeden uitslag zeker kon zijn, deelde hij zijnen pleegvader alles mede. De blijdschap der familie Leuvenstein en van zijn vriend, die juist eene moeijelijke betrekking zoude aanvaarden, was onbeschrijfelijk.

Toen nog drie maanden verloopen waren, was de droogmaking volbragt. Vele bunders, wel geen beste weengrond, maar die toch bij verkoop in percelen zestig duizend guldens opbragt, was aan het water ontwoekerd. Na aftrek van tien duizend guldens onkosten, bleef de ondernemers nog zooveel over, dat Leuvenstein hetgeen hij bezat genoeg vermeerderd zag om op fatsoenlijken voet te kunnen leven, terwijl zijn vriend zich weder in een klein bestaan voor zijne familie mogt verheugen.

In het huis van Leuvenstein heerschte nu enkel blijdschap en levenslust, en aller geluk bereikte zijn toppunt toen kort daarna Charlottes hand in die van Albert gelegd werd; Albert was diep bewogen. Hij beloofde haar, hare ouders en zich zelven, steeds op den levensweg, die zij te zamen zouden bewandelen, een vaste steun voor haar te zijn. — Zijn edel karakter staat er borg voor dat hij deze gelofte tot aan het einde zijns levens zal houden.

Leonora kwam eerst in het ouderlijk huis terug toen Albert reeds gehuwd was, en bevond zich daar telkens slechts korten tijd, daar zij den meesten tijd bij hare tante doorbragt.

Nadat Albert reeds meer dan een jaar gehuwd was en zij eens weder in het ouderlijk huis terugkeerde, had daar een schitterend feest plaats, waarop ook Albert met zijne vrouw genoodigd was; Leonora's verloving met een achtbaar man, die niet zeer jong meer was en eene hooge betrekking bekleedde, werd gevierd. Toen de algemeene, luide gelukwenschen voorbij waren, naderde Albert de bruid met de vraag: „Is het den broeder geoorloofd de geliefde zuster nog bijzonder zijnen gelukwensch te brengen?" waarop zij antwoordde: „Geen gelukwensch kan mij liever zijn, daar er geen opregter gemeend is, dan die van mijn goeden broeder." Zij zag hem daarbij vriendelijk aan, Albert drukte innig hare hand en zij beantwoorde dit even innig en vriendschappelijk.

Een paar maanden later werd Leonora's bruiloft, maar slechts in den familiekring, gevierd. En daarop ontvoerde de gelukkige echtgenoot haar naar den Haag, waar haar alles werd aangeboden, wat uitwendig het leven vrolijk en aangenaam maken kan; door de positie van haar echtgenoot waren de voornaamste huizen der residentie voor haar geopend en overal was zij eene gezochte en gevierde vrouw; zij had zich met haren echtgenoot, zonder zich geweld aan te doen, zelfs met genegenheid, verbonden, en genoot ook een kalm geluk, dat wel niet was wat zij met Albert had kunnen genieten, maar toch alle rede gaf tot tevredenheid, en ditzelfde kan ook van Albert gezegd worden.

EEN ZEEROMANNETJE.

(Uit het Engelsch.)

I.

HET WRAK. HET VALSCH BAKEN.

Het schip stootte slechts tweemalen, — spoedig was het tegen de rotsen in stukken geslingerd. Tien minuten later was er geen plank meer te zien. De granieten punten stonden daar als de scherpe tanden van hongerige wolven. De wind huilde en joeg de zee wild op. De zee scheen een andere zee uit haar kaken te spuwen, en blies dood en verderf in vijf honderd en veertig menschenharten. Over de golven lag een zonderling, phosphoriesch licht uitgespreid. In een spleet in de rotsen zag men — op ongeveer honderd voeten afstands — het flikkeren van een licht. Nog een korte poos wenkte dat licht de opgaande zee toe; toen ging het eensklaps uit. Duisternis — een woedende oceaan — lichtende diertjes op de toppen der golven — een sneeuwjagt en een vreeselijk stormgeloei schenen een verbond te sluiten om het geheel afschrikwekkend te maken. Men hoorde daarenboven nog eenige laatste wanhoopskreten van drenkelingen — die nog een laatsten strijd voerden met het woedend element, om weldra in de diepte weg te zinken.

Het schip werd in stukken geslagen!

De storm had zijn taak verrigt, en als moede van den arbeid begon de wind te huilen, toen te zuchten en zwak te ade-

men. Het was als ware hij tevreden, nu zijn woede dat schip maar vernield had en hij scheen voldaan toen de splinters over de rotsen zwierden. Nu begon het echter steeds harder te sneeuwen, zoodat men geen twee voet van zich af kon zien.

Aan 't strand verheffen zich klippen en rotsen, uit tallooze spleeten, in welke men beveiligd is tegen de golven, ook in den hevigsten storm. In een dier spleeten bevindt zich een man die — al is de wind aflandig, toch bevreesd schijnt dat hij hem zal meêslepen, want krampachtig klemt hij zich aan rotspunten vast. Hij loerde naar het wrak. Hij had alles gezien. Hij zag hoe het schip hemelhoog rees en in den afgrond stortte. Met hoeveel sluwheid en bedrog had hij het schip naar deze plaats gelokt! Maar, hoe ongelukkig, dat het geheel in splinters is geslagen, en hem de gelegenheid beneemt, om in het wrak zijn fortuin te maken!

Bleek, hijgend als 's levens moede en met een nameloozen angst in het oog, staart die man over de klippen heen — die gevloekte man zoekt het gevloekte schip!

Maar de morgen begint aan te lichten en een paar lichtstralen zijn de goede geesten voor deze waterwereld om haar te verlossen uit den doodelijken nacht. Nog strijden de golven als ongeruste krijgslieden, maar het licht verwt de randen en verguldt die. De rotsen lagen met sneeuw bedekt en het zonlicht gaf zich daarin, als in den heldersten spiegel, gevleid, in duizendvoudigen vorm terug.

Maar die man in die spleet huiverde; — wat had hij met het licht aan den hemel te maken! Zijn daden waren zwart als des aardrijks diepste holen. Al ware het schip veilig in 't kanaal gekomen, en al hadde hij dan het dek beklommen, — toch zou niemand zijn naam hebben gekend. Niettegenstaande die onbekendheid, vreesde hij dat men hem nu zien zou, en hij begroef zich zelven zoo diep in de kloven, dat er van den zeekant slechts een paar bloedroode oogen te zien waren; daarin lag een wereld van kommer en angst.

De storm had — in zijn wildheid — met de eeuwenoude rotsbrokken gespeeld, en die in een schilderachtige verwarring geplaatst. De weg naar strand was schier onbegaanbaar geworden, want de rotsklompen — in stukskens gekiezeld — lagen daarop verspreid.

Door den man op de klip gezien, maar verborgen voor elk

zoekend oog dat van het water zou kunnen zien, lag een andere man achter een hooge massa rotsteen. Deze tweede wierp nu en dan een blik omhoog, als had hij behoefte aan een vriend, een meester of lotgenoot, die — wie hij ook zijn mogt, daarboven was. De man beneden had de droevige oogen van den man daarboven gezien. Maar... toen was de lantaarn uitgegaan, en de maan al te schuchter — weggebleven, en duisternis had de zee en de aarde overdekt, en ze konden niets meer van elkander zien, al poogde ze van tijd tot tijd nog een blik op te vangen van elkaâr.

Een mes — half mes, half ponjaard — glinsterde in de hand van den man daar achter den rots verborgen; en toen hij een menschelijke kreet hoorde, omklemde hij den greep, en keek meer droevig en angstig dan te voren.

Toen slaakte die man plotselings een gil, wegens iets vreemds; — het was — of een menschelijke gestalte hem onheilspellend naderde. Hij hield den ponjaard gereed, om een stoot te kunnen geven. En — wat was nu dat alles? — Een stuk van een gebroken mast van het schip, dat tegen den rots aandreef en er tegelijkertijd weder afgleed.

Wat zocht die man? —

Wou hij een uit wraak of door de wreedheid en woestheid vermomde gaan zoeken?

Zocht hij een arme verlatene alligt, die haar toekomst zocht op dit schip?

Langzamerhand klaarde de lucht wat op. Wel brulde de wind nog somwijlen als een wild beest, dat moê is van den strijd en toch daarnaar verlangt; maar — van een storm was er geen sprake meer.

Eensklaps schreeuwde de man boven op de klip, zoodat de aandacht van hem, onder aan de rotsen, moest opgewekt worden:

„He! he! Zij komen! Ik wist het wel, ik dacht het wel! He! he!"

„Hollo!" riep de ander, „wat is 't?"

„Daar! daar!"

Toen scheen de man beneden te begrijpen, dat hij zeewaarts kijken moest, en hij maakte een kijker van zijn hand.

Hij zag in de verte iets zwarts op den top van een witte golf, dat dan oogenblikkelijk weder in de diepte wegzonk, om op een andere plaats wederom te verschijnen.

„Zie je? Zie je?" riep de man van boven.

De man van beneden maakte een ongeduldige beweging met de hand, als wilde hij zeggen, dat hij niet wist wat hij doen zou.

De vormen in het water naderden steeds meer en meer.

Daar zag men een zwaar gebaarden man — een reusachtigen zeeman — met een door wind en weder gebronsd gelaat. In zijn linkerarm hield hij een lang, jeugdig meisjen. Haar lange haren woeijen — nat als ze waren — den zeeman in het aangezigt. Met zijn regterhand en zijn voeten streed hij tegen de golven, en kwam — alhoewel langzaam — steeds nader aan de rotsen.

Daar zwom een ander voorwerp naast hem — het was een hond, — een der grootsten van zijn soort — van het edel, Newfoundlandsch ras. Het fraaije beest had een gedeelte der kleedij van de jonkvrouw in zijn bek, en deed alle moeiten om des zeemans pogen te verligten. Niemand sprak een woord of slaakte een kreet. Zij streden stil maar met heldenmoed tegen het woedend element. De jonkvrouw was gevoelloos, en had geen weet van haar gevaar, noch van de pogingen door den zeeman tot haar behoud aangewend.

Ze kwamen aan het strand. De hond hijgde, want de zwemweg was lang geweest. Hij zag den zeeman aan met een blik, waarin klaarblijkelijk te lezen stond: We zijn blij dat we er zijn!

Des zeemans lippen bewogen zich, zoodat het scheen dat hij sprak met den hond. Zoo stonden die twee en lag die last tusschen een hoop hout, rotssteen en zand.

Men kon het zien, dat de zeeman zijn vijand kende, want hij achtte hem niet te ligt. Hij wist het, dat die wegrollende golven kracht gingen zoeken in een vereeniging met anderen en aanstonds zouden terugkeeren, om hem en zijn last in de diepte terug te slingeren. Daarom klom hij, hoe afgemat ook, met forschen tred naar omhoog, schijnbaar niet eens voelende dat rotspunten hem het bloed uit de voeten persten. Ook de hond, steeds met een slip van het kleed der jonkvrouw in zijn bek, klom moedig opwaarts als kende hij mede het steeds dreigend gevaar.

Toen nam de zeeman zijn dierbaren last in zijn armen, en riep hij uit: „juffer Clara! O, wordt wakker! Het gevaar is nu voorbij!" en — eenigen tijd daarna opende Clara de oogen, en riep de man: „God dank, zij leeft!"

Maar als door dat geroep gewekt, stond eensklaps, dreigend, een man met een schurkengelaat voor hem.

„Pak hem, Domingo!" beval de zeeman. En de groote hond had hem spoedig in de keel gebeten.

„Schiet! schiet!" riep de ellendeling, en een schot vloog langs des zeemans ooren.

Toen werd de zeeman bloedrood van woede, greep den schurk aan, roepende: „de zee is een goede moeder! — voor u veel te goed! — maar toch...." en — zoo smeet hij den ellendeling in de golven. Toen blikte de man boven dat tooneel aan, en — toen verdween hij.

„Zijn wij gered?" vroeg Clara.

„Alles in orde!" riep de zeeman.

„Maar de anderen?'

„Dat weet Hij daar. Ik vrees.... verloren."

„En gij, mijn redder, heet Hillier?"

„Jack Hillier, ja."

„Ik zal nooit uw daad vergeten." En Clara zag, als de groote hond, den zeeman met een soort van eerbied aan.

II.

PLOTSELINGE VERANDERING.

In de verte zag men lichten van vele lantaarns, en een heer kwam vooruit.

„Wat is dat hier?" vroeg deze.

„Drie geredden van een schip dat verging," zei Jack.

De hond begon vreeselijk te grommen.

„Uw mooije hond schijnt geen allemans vriend."

„Anders toch is hij nooit kwaad," zeide Clara.

„Neem mijn arm," zei de heer, „uw stem verraadt uwe droefenis. Helaas! ik had er ook twee op zee."

Maar Clara klemde zich steeds vaster aan Jack, die zeide:

„Neen, mijnheer, de beste meid blijft bij mij en bij niemand anders, begrepen?"

„Goed dan. Daar is mijn volk. Volg mij, en de juffer zal goed worden opgepast."

„Braaf zoo," zei Jack, „maar we gaan den grooten weg; geen ongebaande paden.'

De hond liet zijn tanden zien.

„Een mooi beest, zei de heer, „hier begint mijn eigendom, en daar is mijn huis, waarin ge wonen kunt tot er een gelegenheid komt om verder te reizen.

„Jack, wat denkt ge van al die goedheid?" fluisterde Clara.

„Wel, juffer, 't is een zeeroover!"

„Wat ge zegt!"

„Ja, en Domingo ziet het ook wel. Maar . . . u zal geen leed geschieden."

„Treedt binnen," zei de vreemdeling.

De hond begon te janken.

„Ach," zei Jack, „geef haar wat te eten."

„Ga maar binnen. Vrouw Grots zal daar wel het een en ander hebben."

Vrouw Grots kwam op den drempel, zag er niet vriendelijk uit, maar zeî:

„Ja, ik zal je wel oppassen."

De hond begon weêr vreeselijk te brullen, maar zweeg — op bevel van Jack.

Jufvr. Grots zou Clara ander goed geven, en de zeeman schikte zich bij een groot vuur, naast den heer des huizes. Op de tafel stond een fiksch ontbijt.

„Val aan, mijn vriend, eet en drink; de juffer zal spoedig weêr hier zijn."

En Jack deed zich te goed, maar keek toch steeds naar de deur, waarin Clara echter spoedig verscheen.

„Mag ik u nu uw naam wel vragen?" zeî de vreemde. Heet gij ook Clara Horton?"

„Dat is mijn naam."

„En de uwe?"

„Jack Hillier."

„Heb je nog familie!"

„Neen. Ik was matroos op de Oceana, dat is mijn heele geschiedenis."

„Zoo. Is dan de Oceana vergaan?"

„Ja, geen ander."

„'k Wist dat. De naam Horton geeft me in alles licht. Ik heb gezorgd — dat het schip hier op de kust vergaan moest. Dat bragt mijn belang zoo meê."

„Jack! Hemel! hoort gij dat niet! Durft ge niet spreken?"

„Hij kan niet!"

„Vader, moeder, help!" riep Clara, en zonk bewusteloos neder.

„Wat is dat?" zei Jack.

„Och, wat slaapgoed in haar koffij," zei de ander, „voor den duivel! een zeeroover weet raad voor alles."

Eensklaps kwam een oud, leelijk wijf in de kamer.

„Ah zoo, netjes! Daar hebben we eindelijk Clara Horton in onze kluiven. En haar vader en moeder? Hoe diep liggen die in zee. Wel, mooi kind, wat heb ik 'n hekel aan jou!"

„Kom," ging ze na een hoestbui voort, „kapitein Mousen, doe je pligt! Niet dooden, maar verbergen. Breng haar in een grot bij 't kanaal! Nou zal je een rijk man wezen. Sla dien vent maar dood. Zij echter is — de mijne!"

„Zal ik hem nu dooden?"

„Neen, de Stormvogel loopt binnen."

„Zie, mijn lieve Stormvogel, dan moet ik daarheen."

„Goed, maar liggen haar ouders goed diep?"

„Wel dertig vademen."

„Niet waar! Ze leven en ze moeten leven. Ik zal ze martelen. Later vertel ik je — waarom."

De grond ging open en zachtkens daalden de stoelen met Jack en Clara.

„En nu," sprak de heks, „naar het eiland in het kanaal. Dood hem op strand! Raak haar niet aan. Zij hebben mijn kind gestolen, ik het hunne. Jij zult rijk en ik gewroken zijn. Weg met hen!"

Bom! Bom! hoorde men aan strand; het waren kanonschoten.

III.

HET HOL BIJ ZEE. DE HOND EN DE BOOT.

Jack Hillier verloor zijn bewustzijn niet zoo geheel als Clara. Het was hem, als hadde hij een akeligen droom. Hij had zeker al lang op zijn stoel gezeten, toen een stem hem in het leven terugriep: „Volg mij, ze zullen Clara niet dooden; maar gij zult vermoord worden. Ik ben Hillets."

„Maar . . . ik mag . . . ik kan haar niet alleen laten."

„Dan zult ge haren en uw eigen dood berokkenen. Gij zijt geen zeeman."

„Geen . . . zeeman?"

„Zijt gij 't wel. Voort dan! Het zal zoo te laat wezen."

En het was bijna te laat geweest, want kapitein Mouson kwam met zijn manschappen terug, om aan Jack's leven een einde te maken. Het regende „donders en bliksems" toen hij hem niet vond. De verzekering van een der mannen, dat Jack in den weeken zandgrond zou weggezonken zijn, stelde hem echter eindelijk gerust.

Jack Hillier zat eindelijk — afgemat en nog duizelend — in een kloof — veilig — ter neder, toen de trouwe Domingo hem eensklaps tegen de knien sprong.

„Nu zal alles teregt komen!" riep hij.

Toen hij daar een poos gezeten had, riep een zwakke, hem niet geheel onbekende stem: „help! help!"

Jack ging voorzigtig derwaarts en zag een doornatten man, die vroeg:

„Waar ben ik?"

„Op de kust van Covunall."

„O God! het schip met man en muis vergaan! O, lieve Clara! Ware ook ik slechts verdronken!"

„Volg mij, mijnheer, en misschien is 't niet zoo erg als gij denkt. Eerst echter moeten we geheel veilig zijn. Rust dan een beetje uit. We zullen elkander misschien noodig hebben."

„Dat 's luitenant Frank," dacht Jack en de natte man zuchtte:

„O ze was zoo goed, zoo schoon! O, Clara! liefste, liefste Clara!"

En — hij trachtte wat uit te rusten.

IV.

EEN MOORDENAAR. VERANDERING VAN TOONEEL. . . .

Nu ging Jack Hillier op den zoek, om den uitgeputten luitenant wat voedsel te bezorgen. Hij was gelukkig genoeg, om een veldflesch en een beschuit magtig te worden. Toen hij terugkeerde verschrikte hij gewaldig, want — een roover of moordenaar stond voor den natten man.

„Ha!" riep deze, „nog een nö. 2 ook! Zeg eens, heb jij ook geld?"

„Neen," zei Jack, „maar als gij ons den naasten weg naar een stad wijst, zult ge rijk beloond worden."

„Om te lagchen! Door zoo 'n paar naakte zeerotten! Gek-

heid! Vertel me liever, of Jullie van de Oceana komt, en of er in 't wrak nog wat te vinden is."

„In de kajuit," zei de luitenant, „ligt meer dan een tonne gouds."

„Dank je, beste jongen, maakt nu jullie testament, jullie mogt later anders deelen willen."

En hij haalde zijn twee pistolen te voorschijn, zeggende: „nou, welterusten, hoor!"

Maar... naauwelijks waren die woorden over zijn lippen, of Domingo sprong op, greep hem in den nek, plofte hem op den grond, en beet hem zoo in zijn strot, dat er aan leven naauw meer viel te denken.

„Genoeg! genoeg! Laat af!" riep Jack. En brullend liet Domingo den stervende los.

„En nu vertellen al wat je weet van dien kapitein Mouson!" zei Jack, „of de hond zal je het praten voor eeuwig afleeren."

„Ik zal... ik zal..." stotterde de moordenaar. „Kapitein Mouson is eigenaar van den kaper de Stormvogel en is gehuwd met een zuster van mevr. Horton, die hij krankzinnig heeft gemaakt. Hem was een zoontje van die mevr. Horton toevertrouwd met een ton of vier aan geld. De kapitein heeft dat zoontje verloren. Hoorende, dat er nu familie zou overkomen, heeft hij de Oceana, door valsch licht, doen vergaan. Mag ik nu gaan?"

Het licht van de lantaarn ging uit. Jack greep den moordenaar bij den strot. Ze worstelden, maar... Domingo was een goede waker.

„Als je den hond niet wegneemt, zeg ik geen woord meer," riep de roover.

En de hond gromde en hield wacht.

. . . . . .

. . . . . .

Het leven is een drama, de tooneelen wisselen zich steeds af. Onze lezers hebben de goedheid deze holen bij zee te verlaten, en zich eensklaps te verplaatsen — in een keurige kamer in een der fatsoenlijkste huizen te Londen.

We zien daar drie personen. Een is een oude dame, wier haar — een halve eeuw geleden — het thema was van de gezangen der dichters en thans zilverwit. Ze schijnt ontroerd te zijn, zoodat er stellig een huiselijke scène is voorgevallen.

Er is een jong, heel mooi meisje in de kamer, dat aan de

borst van een jongman ligt te snikken.

„Ga niet, Harry! Om Gods wil, laat ons niet alleen! Ge zijt steeds een broeder voor me geweest."

„O, o, Minny, ik zou zoo gaarne blijven, maar... God geve, dat gij niet gevoelt wat mij drijft."

„Zeg me, wat er in u omgaat."

„Ach, toen ik gisteren avond uit de opera kwam en — om te bekorten — over den spoorweg ging, schopte ik tegen een bundel oude kleeren, en vond ik een oude vrouw daarnaast. Ik zei: Dotty — zoo noemde ik, als kind, een tante, sta op ik zal u helpen. Dat woord Dotty deed wonderen. De oude vrouw toch antwoordde: Ja, ik ben uw Dotty! Laat mij echter en redt hen. Die Monson zal hen allen dooden. Ze wilden komen om u te zoeken. Maar, o! die Monson zal hen opwachten bij Engelands witte klippen! Genade, o God! hij zal hen dooden!

Er kwamen menschen om ons heen. Ik liet haar opnemen. Helaas! ze sprak niet weêr. Ze was dood. Moeder, Minny! o zegt me: wat moet ik nu doen?"

Hij liet het hoofd op de borst zinken en snikte.

V.

EEN GEVECHT IN HET HOL. JACK HILLIER BEVRIJD.

We lieten Jack en den jongen officier in het hol, waarin de moordenaar — door de duisternis geholpen — weer moed kreeg en steeds met Jack worstelde. Deze gaf hem echter zulk een hartelijk gemeenden en wel aangebragten slag op het hoofd, dat hij zijn bewustzijn verloor.

„Kom, luitenant," zei Jack, „de hond kan in donker zien, en moet nu den weg wijzen, om uit dit hol te komen.

Maar — eensklaps kwam er licht, en de bedwelmde moordenaar schreeuwde:

„Daar zijn ze met een hond! Slaat dood!" Maar ze waren er niet meer. Ze volgden den hond en kwamen aan een opening. Daar lag een boot, en Jack riep uit:

„Behouden!" en was er eensklaps in.

Toen hij den luitenant verzocht zijn voorbeeld te volgen, plaatsten zich echter eensklaps zes zeeroovers tusschen dezen en Domingo.

„Jack," riep de luitenant, „ga en red u, en vertel alles, als ge haar ooit vindt, aan mijne dierbare Clara Horton."

„Nooit!" riep Jack, en den hond aanzettende, begon een worsteling van drie tegen zes. Maar Domingo was een held, die er vier in de keel beet, en doodde; terwijl Jack een eind maakte aan 't leven der anderen. Nu snelden ze in de boot, waar de luitenant, als een stervende, achterover viel, terwijl Jack wegroeide.

„Daar in de verte ligt een oorlogschip," zei Jack, „als ik dat maar bereiken kon."

En terwijl hij zoo sprak, floten er kogels om zijn ooren heen.

„Nu is alles verloren!" murmureerde Jack.

„Hurrah!" riepen de zeeroovers.

Nu klom Jack uit de boot en ging met Domingo in het water liggen, waardoor de kogels onschadelijk werden, tot eensklaps kanonschoten van het oorlogsschip op de kapers gelost werden, die — daardoor hevig — verschrikt, de vlugt namen.

Toen klom hij weder in de boot met den trouwen Domingo, roepende:

„Hurrah! hoe gaat het, trouwe jongen?"

En terwijl Jack — een liedje zingend — de boot uithoosde, riep een stem:

„Hola! Boot op zij!"

Jack riep terug en een van de matrozen van de oorlogsbrik Alceste lag naast hem.

Nu vertelde hij alles van dat nest zeeroovers en van „de Stormvogel" en van den luitenant en ook van Clara.

„Maar..." zei de matroos, „de Stormvogel, die aan den rijken heer Monson behoort, is geen kaperschip, want die heer dineert zelfs heden bij onzen kapitein."

„Hij is een zeeroover."

„Gij zijt dronken."

„Van zeewater dan."

„Geen gekheid. Wat vraag je voor je hond?"

„Hij is niet van mij."

„Gestolen dus; nou, dan steel ik 'm ook."

Maar Domingo liet zich niet stelen, en beet den grijper in de hand.

„Op de Alceste zal ik jullie spreken."

En Jack roeide naar het oorlogschip, waar de manschap hem

echter over boord wou smijten, tot een zachte stem riep:

„Maar, kapitein, laat ons hooren wat die man wil."

Verbaasd keek Jack rond, want — die stem kon slechts van den eigenaar van „de Stormvogel" komen. Dat moest dus kapitein Monson zijn, die hem en Clara Horton zoo allerschandelijkst behandeld had.

VI.

KUIPERIJEN. DE INKTVISCH.

We laten Jack een oogenblik uitblaten op het dek van het oorlogschip Alcestes; en zien eens rond — waar de luitenant is, aan wien hij — in al die stormen — niet meer gedacht heeft. De jonge, bedwelmde man — achtervolgd door seeroovers — wordt door hen naar strand gebragt, waar hij ontwaakt, omringd door een twaalftal dier schurken. Hij poogt op hunne rede te werken en legt hen uit: dat ze niets bij zijnen dood kunnen winnen, maar biedt hun al het geld aan, dat hij bij een bankier te Falmouth bezit, en dat slechts twaalf honderd gulden bedraagt. Een der roovers, die zoo wat voor chef speelde, bepaalde: dat men het geld ontvangen zal, en daarna zal beraadslagen over het leven van den luitenant, wien hij intusschen de vrijheid toezegt. Het geld wordt gehaald en verdeeld. De luitenant beroept zich op de belofte, die hij echter niet al te goed vertrouwd heeft, en waarom hij zich van een der groote pistolen heeft voorzien.

„Welnu," zegt de zoogenaamde chef, „mannen, geeft hem nu de vrijheid. Vrij van ons en vrij van de wereld zullen we u maken. Daar in de diepe zinkput! Uw uur is geslagen! Er in met hem!"

„Snoodaards!" roept de luitenant, „de eerste die een hand aan mij slaat is een man des doods. Treed toe en de elf anderen kunnen mij grijpen."

En geen der schurken had lust — om die „eerste" te zijn.

. . . . . .

We moeten weder naar die kamer in Londen, waar die jongman het verhaal deed, aan de oude dame en haar lieftallige dochter.

„Harry, dierbare broeder," zei het meisje, „hoevele nevelen omhullen uw leven toch!"

„Minny," zei de oude dame, „ik moet het u dan maar zeggen: gij zijt mijne dochter, maar Harry is mijn zoon niet, niet uw broeder."

Toen slaakte Minny een kreet van ontzetting, maar Harry viel haar om den hals, zeggende: „en toch zult gij eeuwig gelukkig zijn!"

„Ook wensch ik dat," zei de oude dame.

En ze vielen beiden haar om den hals.

„Laat me u nu vertellen, Minny, wat er gebeurd is. Ik was eens, op een kers-avond bij een vriendin en de koetsier — door den storm en de sneeuw verblind — had niet goed op zijn rijtuig gepast, waarvoor ik den hemel nu danke.

Ik stap nl. in de vigelante; er viel iets op den grond, dat ik eerst voor een hond hield, maar dat me al spoedig een kind bleek te zijn, van ongeveer vijf jaren.

Dat was Harry.

Hij was bijna uitgehongerd. Ik had echter het geluk hem in het leven te behouden. Hij is sedert een zoon, en ik ben hem — eene moeder geweest."

„Hoe zal ik u ooit beloonen?" snikte Harry.

„Ik ben ruim beloond. Gij weet niet alles."

Op zijn hemd zat een papier, met deze woorden: „handel voorzigtig; zoek het ander slagtoffer in Uxbridge Rood."

Dat nu was een raadsel, en ik raadpleegde met een vriend, een officier bij het leger. Deze vindt, op de aangeduide plaats, een prachtig huis, waarin Mr. Monson woonde.

Hij kon echter geen gehoor krijgen, en daarom spionneerde hij 's avonds, zag een flaauw licht, en hoorde angstgillen.

Nu maakte mijn vriend geraas en wou naar binnen, maar eensklaps wordt de deur geopend en een man schiet een pistool op hem af."

„En doodt hem?" riepen beiden.

„Neen. Mijn vriend heeft zelfs kracht genoeg om zijn zwaard te trekken, en den man een slag op het voorhoofd te geven, die eeuwig een lidteeken achterlaten zal."

„En wat werd er van uw vriend?"

„Hij bleef 's nachts liggen, maar werd des anderen daags gevonden, en lag maanden lang op zijn bed. Het huis werd doorzocht, maar was volmaakt ledig."

De knecht kwam nu binnen, zeggende:

„Mr. Harry, iemand om u te spreken."

„Om mij?" zei Harry.

„Ja, mijnheer, hij zei: dat hij een papier heeft gevonden bij die oude vrouw, die u geholpen hebt."

„Laat den man boven, Thomas."

„Wat zal 't nu zijn!" zei Harry, „dat ik Horton heet en van verre — over zee — ben gekomen, weet ik; maar waar ik als kind woonde, dat weet ik niet."

„Stel u gerust, Harry, rusteloos zullen we alles aanwenden, om uwe duistere geschiedenis op te helderen."

Thomas opende de deur en riep:

„Mr. Bunce!"

VII.

JACK HILLIER ONTSNAPT. DE INKTVISCH EN DE ZINKPUT.

Jack Hillier stond op het dek van de Alceste, voor — kapitein Monson, die aan den arm van kapitein Egerten hing.

„Hoor eens," zei Monson, „ik ben nooit liefdeloos, maar die vent komt me voor — een roover, sluiker, schurk te zijn."

„Zet hem in de ijzers," zei kapitein Egerten. Maar.... Jack kreeg zijn tegenwoordigheid van geest terug, en zei:

„Mijn man! kapitein Monson is een roover en kaper."

En Jack sprong over boord.

„Vuur!" klonk het op den brik.

„Dank je," riep George, duikende als een visch. En onder water doorzwemmende, en dan weêr eens even boven komende, bereikte Jack het strand, waar Domingo — uitgeput van vermoeidheid, hem met alle teekenen van blijdschap ontving.

Daar hoorde hij eensklaps twee pistoolschoten. De luitenant — een tegen twaalf — zag op zich schieten door een der roovers, die mikte en drukte toen zelf af, en schoot een der schurken neêr. Toen echter greep het lafhartig twaalftal hem aan, roepende: „Naar de put met hem! Naar de put!"

Nu greep men hem aan, en zou hem binden.

„Elf tegen één," lachte de luitenant, „laat ten minste mijn armen vrij."

„Och ja, gerust," zei een ander „dan kan hij aan de gladde wanden van de put grijpen."

„Men moest hem leven laten," fluisterde een ander.

Als kapitein Monson je hoorde," zei een derde, „ging je mêe in de put."

„God," antwoordde deze, „daar staat het licht; ik wil den dood niet zien."

„Ben je klaar?" riepen eenigen, „je man is daar!"

„Ik wil eerst nog bidden."

„Nou, ga je gang; maar 't zal je niet veel helpen."

En — toen de luitenant zijn hart ten hemel verhief, was de hulp nabij.

Eensklaps vloog de moedige Domingo op de groep aan, en plaatste zich voor den biddenden luitenant. Achter hem kwam Jack Hillier, met zijn „pak aan!"

Tien snelden er weg, maar een viel dood ter neder, onder Domingo's klaauwen en beten.

Jack nam hem op, hoorde hem nog gorgelen, wierp hem in de zinkput, en zei: „Zie zoo, anders lijdt hij te lang!"

Nu snelden de drie naar het strand, waar Jack een boot wist, en staken van wal. Domingo snoof en was ongerust.

„Er is nog gevaar," zei Jack.

Men hoorde roeijers.

„Ik hoor menschenstemmen," zei de luitenant.

„Ik ook," zei Jack, „en Domingo niet minder. Gevaar. Opgepast. We zijn met ons drieën en Domingo staat er zes!"

VIII.

EEN REVOLUTIE. HARRY JONES. ZIJN VRIENDEN.

Jack en de luitenant luisterden scherp, en werden spoedig gewaar dat in een boot twee mannen klaagden, over de slechte behandeling bij kapitein Monson.

„'k Wou," zei de een, „dat we van den schurk af waren, al zegt hij — dat we schatrijk worden. Ik kan niet meer slapen. Laatst heb ik twee meisjes rug aan rug moeten binden, en in het water smijten. O, dat geschreeuw, en gesmeek en gegil vergeet ik nooit!"

Verder opvarende hoorden ze de stem van een wijf, die Jack terstond voor die der heks herkende.

„Stil, luitenant," zei Jack, „daar aan de klip is iets kostbaars te vangen. Ik zie en hoor de heks, die Clara en mij

aan de bedwelmende kofflj, bij kapitein Monson geholpen heeft." En — in ernst — daar onder aan de klip vonden ze de heks, die op den uitkijk stond. De luitenant greep haar terstond aan, maar toen ze zei: „Man, met één woord verlam ik al uw leden!" schrikte Jack terug.

Matrozen zijn doorgaans bijgeloovig.

„Ga je gang," riep de luitenant, „ben je waarachtig zoover heen, dat je je eigen inbeelding gelooft?"

„Wat!" riep ze uit, „in één minuut ben je dood!" en ze strooide eenige kruiden op des luitenants hals.

„Zottepraat!" riep deze.

„Zoo," zei Jack, „dan kan ze mij ook niets maken."

„Spreek op, helsch wijf!" donderde de luitenant, „wat weet je van het meisjen, dat deze brave man tot u bragt? Spreek op, of ik zal u dood martelen."

„Ik zal spreken, want uw geesten zijn magtiger dan de mijnen."

„Mijn geest is — de Voorzienigheid."

„Mnheer, jaren geleden heeft zekere Horton mij een kind — een meisjen — ontstolen. Na dien tijd heb ik slechts geleefd voor de wraak. Ik heb me gewroken en een kind van den schurk Horton in het water gesmeten."

„Verschrikkelijk!"

„Dat hoop ik. Verder leef ik nog voor ééne wraak. Ik wil hem zelven ook dooden.

„Maar hoor!"

„Wat?"

„Mijn dochter gilt!"

Alle drie luisterden, het was waarschijnlijk inbeelding of windgeruis, maar — ook de twee mannen meenden wat te hooren.

IX.

MR. BUNCE BRENGT BELANGRIJKE BERICHTEN. HARRY'S BESLUIT.

Mr. Bunce was een deftig man, die zich al het air gaf van een hoog persoonaadje te wezen. Allerlangdradigst vertelde hij, na drie buigingen, dat hij een man was van zeer groot gewigt, en dat men hem voor zijn komst eeuwig dankbaar zou wezen.

Harry — brandend nieuwsgierig — kon dat gezummel niet langer aanhooren, en zei:

„Maar . . . . . menheer . . . ."

„Tot uw orders!"

„Wilt gij zoo goed zijn, om de reden van uw bezoek te zeggen?"

Nu begon Mr. Bunce een allerontzettendst vervelend verhaal van wat er, bij het sterven der oude vrouw, gebeurd was; waarop Harry wederom op de reden van zijn komst aandrong.

„O, menheer, die is om u dit paket te overhandigen, waarop staat:

„Aan mijn lief kind, Harry, door niemand anders te openen."

„Hoe komt u daaraan?"

„Wel, de doode vrouw heeft het verloren, en ik heb het gevonden."

„Mag ik u een belooning aanbieden?"

„Elke goede daad loont zich zelve, maar . . . ."

En Mr. Bunce nam een banknoot, ter waarde van zestig gulden, aan — precies als iemand die geld noodig heeft. Na nog eens gevoeld te hebben, of het geld wel goed geborgen was, nam de man — na drie buigingen als toen hij kwam — afscheid, tot groot genoegen van het drietal. Met sidderende hand opende Harry eindelijk het paket, en het eerste wat hij vond was — een papier, waarop deze woorden stonden:

„Dit is van Eliza Hannan, de min van Harry Horton, die door hem altijd Dotty genoemd werd, toen hij een heel klein kind was. Ik smeek alle goede zielen, belovende daarvoor in den hemel te bidden, hem te zoeken en hem dit te geven. Amen, amen."

Een tweede volgde:

Dit is de confessie van een gebroken hart. Moge het vrede vinden in den hemel! Amen. Ik ben Eliza Hannau, en werd uit de West-Indiën gezonden met den kleinen Harry Horton, om hem te brengen naar mevr. Horton's zuster. Toen ik daar kwam, vond ik haar gehuwd met zekeren kaptein Monson; ik mogt hem niet lijden, maar hij was lief tegen tante en kind. Hij woonde digt bij Falmouth, en won mij door presenten en beleefdheden, en haalde me over — met het geld des kinds te vlugten. Ik wist dat hij het kind dan zou dooden en in zee gooijen. O hemel! vergeef het mij, dat ik hoorde naar den raad van dien man!"

Een derde papier.

Vervolg.

„Ik was in een boot. Het kind zou worden verdronken. Ik gilde van angst. Een schip hoorde me, en zette een boot uit. We verkochten het kind aan den kapitein. We beloofden, zwoeren geheimhouding. De man, die het werktuig van kapitein Monson was, heette Grots. De kapitein zei: dat hij nu een ton of vier rijker was, en sloot nu zijn vrouw, als krankzinnige, op.

„Ik heb, door gewetensangst gedreven, dien toen verlaten, en sedert als bedelaresse geleefd, van plaats tot plaats rondzwervende om den lieven Harry te zoeken. Moge daarom de hemel mij mijn snoode daad vergeven. Amen, amen, amen."

„Nu weet ik," zei Harry, „wie ik ben; maar waar zal ik ooit mijne ouders vinden?"

„Harry," zei de oude vrouw, „de fortuin was en is tegen u, maar... gij hebt dierbare vrienden."

„O, ondankbaar zou ik zijn, als ik dat ooit vergat! Maar... die kapitein Monson."

„Beloof me," zei Minny, „hem niet te gaan opsporen."

Harry boog het hoofd — en zweeg.

. . . . . .

. . . . . .

Den volgenden morgen, te negen uren, gaf de knecht aan mevr. Coombe een briefje.

„Van waar dat?" vroeg ze, verbaasd.

„Het lag op het kussen van mr. Harry, die blijkbaar niet naar bed is geweest."

Mevr. Coombe opende bleek het briefjen, terwijl Minny zat te sidderen. Het luidde:

„Liefste moeder en Minny —

Ik moet naar Falmouth, om informaties in te winnen aangaande dien kapitein Monson of zijn huis. Ik zal me niet in gevaar begeven, en spoedig terug zijn. Ik heb geld genoeg, dank uwer vrijgevigheid.

Maakt u niet bezorgd over

Uwen u zeer genegen
Harry."

Mevr. Coombe was ontsteld, en Minny ging terstond — huilend — naar haar kamer.

Het was reeds tegen den avond, toen de knecht weder in de

kamer kwam, en aan mevr. Coombe vroeg: „of juffer Minny al terug was?"

„Wat?" vroeg deze, „is ze uit? Waarheen?"

„'k Weet niet, mevrouw."

„Maar, hemel!"

„Een paar uren geleden is ze uitgegaan, en de man — die hier altoos met een vigilante in de buurt staat — heeft haar weggereden."

Eensklaps stormde een meid binnen.

„O God, mevrouw!"

„Wat nu weer?"

„Een brief — op de tafel gevonden — van juffer Minny."

Mevrouw brak open, en las:

„Liefste moeder —

Vergiffenis. Ik ga Harry zoeken. Hij weet het niet, maar ik hoop hem te vinden. Gevaar voor hem is de dood voor

Uwe Minny."

„Dwaze, dwaze kinderen!" kermde mevrouw, „wat zal er worden van u?"

X.

JACK HILLIER EN DE LUITENANT BEVRIJDEN EEN GEVANGENE.

Jack Hillier en de luitenant hadden iets gehoord en waren volstrekt niet van plan, dat — als de heks — aan bovennatuurlijke oorzaken toe te schrijven.

De luitenant, wien ze thans vreesde, omdat hij niet bezweken was voor haar tooverwoord, zei:

„Gehoorzaam mij, o vrouw! en vertel wat ik vraag."

„Zoo gaat het goed," zei Jack.

„Alles zal ik vertellen," zei de heks, „want gij zijt mijn meester, en weet meer dan ik."

De luitenant liet haar in dien zotten waan en vroeg:

„Is er volk in de buurt?"

„Ik moet wel, maar... zeg mij eerst: kunnen de dooden terug komen en rondwandelen?"

„Welke menschen zijn hier!.. Gehoorzaam!"

„O, ik moet wel, meester! een jongen en een meisje."

„Waar?"

Ze wees naar een der rotsen.

En voorwaar! daar zat een matroos met een jonge dame, die flaauw lag.

„Wie ben jij, maat?" vroeg Jack.

„Ik ben Bill."

„Wie is Bill?"

„Van de Zwaan."

„Hoe kom jij hier?"

„Schurken! Ze hebben me in een boot geduwd met deze juffer, en toen de boot laten kantelen."

„Juffertje, word wakker!" riep de luitenant, het meisje met water over het hoofd gietende.

„Harry! Waar is Harry?" was haar eerste woord.

„Wat Harry?"

„Harry Combee, neen, Harry Horton."

Op het hooren van dien naam sprong de heks op, als hadde haar een adder gebeten.

„Waar is Harry Horton?" vroeg de luitenant.

„Ik zoek hem steeds. Weet gij hem niet? Is hij gevallen als een slagtoffer van kapitein Monson?"

„We weten niets. Wij zoeken Clara Horton, een zuster van Harry."

Waar zou die zijn?"

„Die is in handen van zekeren kapitein Monson."

„O God!" gilde Minny, die weêr flaauw viel.

XI.

EEN KRUISTOGT VAN „DE STORMVOGEL."

Minny kwam langzamerhand een weinig bij en herinnerde zich nu al wat er te harent gebeurd was, en wat ze door Harry had hooren voorlezen — over dien kapitein Monson. Ze vertelde nu een en ander daarvan, en de luitenant vroeg naar alle bijzonderheden.

„Nu ben ik vast besloten," zeide hij, „en ik ga Clara zoeken op den Stormvogel, waar de schurk haar stellig verborgen houdt."

„Gij bemint haar?" vroeg Minny.

„Meer dan mijn leven."

Toen fluisterde Jack den luitenant in:

„Meneer! de oude heks gelooft dat u een grooten toovenaar bent, hoor haar uit.

En de luitenant begon terstond:

„Zijn er nog menschelijke wezens hier?"

„De meester weet alles, en dus ook — dat mevr. Monson, een zuster der Hortons, hier gevangen zit."

„En waar is Clara Horton?"

„Aan boord van den Stormvogel."

„En waarheen gaat dat schip?"

„Naar Jeddo."

„Waarom?"

„Wel, daar is Caesar."

„Wie is dat?"

„Wel, Monson's zoon."

„En wat moet die?"

„Clara trouwen, om haar geld."

Toen hoorde men gillen van een vrouw en het geroep: „hallo! daar aan wal!"

„Dat 's voor mij!" riep de matroos; „hallo! de Zwaan!"

„Ook voor mij!" juichte Minny, „want daar aan boord zie ik — mijn Harry!"

. . . . . .

. . . . . .

We hebben, door de opeenstapeling der gebeurtenissen, Clara Horton geheel uit het oog verloren, en de lezer verlangt iets van haar te weten.

Toen ze uit haar diepen slaap ontwaakte, lag ze op een kanapé, in de kajuit van den Stormvogel, en zat eene vrouw — Willets geheeten — naast haar. Die vrouw maande haar aan, om rust te zoeken, ten einde volkomen te herstellen, en beloofde haar plegtig — dat ze haar helpen zou, even als ze Jack Hillier had gered.

Toen ze spoedig daarop weder in een gerusten slaap viel, kwam kapitein Monson de kajuit binnen, en deelde aan Willets zijne plannen mede. Hij wilde Clara — als de eenige erfgename thans van een onmetelijk fortuin — met zijn zoon Caesar — een losbol — laten trouwen. Hij zou zijn vrouw een acte laten teekenen, waarin deze verklaarde: dat Harry reeds lang dood was.

Terwijl hij over deze plannen sprak, riep men op dek:

„Een zeil! een zeil in 't gezigt!"

Dadelijk was Monson boven, en greep hij den kijker.

Spoedig daarop loste het naderend schip een kanonschot. De Stormvogel streek de zeilen. Een boot naderde. Een officier kwam aan boord, en reikte Monson een papier over, om terstond weder te vertrekken. Op het papier stond:

„Een kaper kruist in 't kanaal. Het gouvernement biedt tien duizend pond als gij hem neemt of vernielt."

„Dat 's weer een goede onderneming," zei Monson, die terstond den kijker nam, en achter zich een ander schip ontdekte.

Dat schip was — „de Dolfijn." Men zeilde er heen, enterde, doodde alles wat aan boord was, maar vond tegenstand bij de kajuit, waaruit pistoolschoten drie der zeeroovers doodden.

Op dek vond men, nadat de dooden over boord geworpen waren, nog een jongen — een neger — van dertien of veertien jaren, die verklaarde: dat in de kajuit de kapitein was met zijn vrouw en een juffer Amy. De jongen moest naar de gesloten kajuit gaan, en zeggen: dat de roovers vertrokken waren; indien hij weigerde zou men hem terstond doodschieten, waarom hij dan ook zei: het te zullen doen.

XII.

HET LOT VAN „DE DOLFIJN."

„Jongen," zei kapitein Monson tot den neger, nadat alle matrozen van van den Stormvogel zich op dek verscholen hadden, „zeg nu aan je kaptein — in zijn kajuit — dat de zeeroovers weg zijn; anders schiet ik je voor je kop."

„Ja, Massa!" En de kleine neger, riep:

„Massa! Massa!"

„Ben jij het, Toon?"

„Ja, Massa."

„Waar zijn de roovers!"

„Open. Massa."

„Neen, waar zijn de roovers?"

„Weg, massa."

Toen ging de deur open, maar de jongen vloog de kajuit binnen en sloot de deur.

Nu beet Monson zich de lippen aan 't bloeden.

„Richards!" riep hij op dek, „'t moet gebeuren. Sterven

moeten ze. Je weet, wat je te doen staat.

„Goed, kaptein."

En Richard — een groot, woest man, snelde naar den stormvogel, en kwam met een bol terug, dien hij voorzigtig boven de kajuit van den Dolfijn nederlegde. Toen hakte hij een gat, daarin werd de bol geplaatst, en — een lucifer stak dien aan.

Plotseling verspreidde zich een akelige damp en het viertal in de kajuit begon te beven. Kaptein Monson keek op zijn horlogie, en zei:

„Hoe lang?"

„We moeten een kwartier wachten."

Toen het kwartier om was, hakte Richards de kajuit open, en verwijderde zich snel.

„Nog tien minuten!" riep hij.

En tien minuten later stapte Monson binnen.

Ook het meest verharde hart zou hier gebroken zijn. Op den grond lag de gezagvoerder van den Dolfijn — dood. Naast hem zat de kleine neger, met akelige trekken — dood. De twee schoone vrouwen waren in elkanders armen gestorven. De dampkring was vergiftigd geworden!

Monson brak nu alles open, en vulde al zijn zakken. De matrozen boorden gaten in den Dolfijn.

Zoodra alles gezakt was, sprong hij op den Stormvogel over, gevolgd door zijn getrouwe schurken, en — de Dolfijn zonk in de diepte. Kort daarna zeilde de Alceste over het vaartuig heen, terwijl de bemanning zich zeer verbaasde hier niets te vinden. Men had nog een ander licht, dan dat van den Stormvogel gezien.

„Kaptein Egerton," zei de scheepsdoctor, „ik heb den Dolfijn naast den Stormvogel gezien, en nu is er geen spoor van den eersten te vinden; ik vertrouw dien kaptein Monson niet, „'k weet niet, wat ik daarvan moet denken," zei kaptein Egerton, bedaard naar beneden gaande.

XIII.

ONTMOETINGEN.

Harry had dus zijne dierbare Minny gezien, en spoedig lagen ze in elkanders armen, zalig zoo als slechts een eerste liefde

ons op de aarde maken kan. Beiden stamelden woorden van dankbare verrukking. De luitenant wendde het gelaat af, want — dat geluk deed hem zijn ongeluk — in al zijne volheid — gevoelen.

„Jack Hillier wischte zich een traan uit het oog, en zei toen lachende:

„Wel, wel! hier een vrijerijtje, dat zou je niet verwacht hebben. 'k Wou, dat 'k een van mijn meisjes ook eens tegenkwam."

De luitenant zuchtte: „O, Clara!"

„Hopen! hopen!" riep Jack, „we zullen den Stormvogel wel vinden, menheer."

Ze gingen nu verder, met het plan om naar Monson's huis, bij Falmouth, te gaan, en aldaar een naauwkeurig onderzoek in te stellen.

Domingo gromde.

„Wat is dat?"

Daar lag — op een stuk zeildoek — een kerel, met een woest uiterlijk.

„Wat moet jij, Kerel?" vroeg de luitenant.

„Dat raakt jou niks," zei de ander.

Domingo begon te brullen.

„St! ouwe jongen," zei Jack, „bijt hem nog niet; we hebben den tijd."

„Zoo, is dat die verd.... hond?" zei de kerel.

„Ken je'm?" vroeg Jack.

„Me dunkt, 'k heb 'm op de Oceana gezien."

„Ken je dat schip?" riepen allen.

„Dat zou 'k meenen," zei de ander, „ik was de looods."

„Dan heb je je taak slecht verrigt," zei Jack.

„Waarachtig niet," zei de ander, „ik had orders om het schip te laten stranden."

„Schurk! van wie?"

„Van kaptein Monson, en — daar de vent me niet betaald heeft, kan hij naar den satan loopen!"

„En is er nog iemand gered?" vroeg Jack.

„Ja, die hond en ik geloof een matroos met eene juffer, en een heer en dame."

„O!" juichte de luitenant, „Clara's vader en moeder ook!"

„Laat ons nu gaan," zei Jack, „haat gij kaptein Monson ook zooals hij verdient, voeg je dan bij ons. Ik weet den

weg naar zijn huis en Domingo ook, want wij beiden zijn er met jufvrouw Clara geweest."

„Wat is dat!" riep Minny, „is daar een schip in brand?"

„Neen," zei de matroos, „dat is de Alceste, die steekt bengaalsch vuur af."

„En daar in de verte," riep Jack Hillier.

„Komt waarachtig de Stormvogel ook aan!"

XIV.

DE ALCESTE MAAKT EEN PRIJS.

Er was nog een schip in hetzelfde vaarwater. Het was de Swift met veertien koppen, van wege het gouvernement uitgezonden, om den beruchten zeeroover op te vangen. Het was een vrij groot schip, voorzien van kanonnen en allerlei andere wapenen, gekommandeerd door den bekwamen zeeofficier Anderson. Deze nu was voor zich zelven overtuigd — dat de Stormvogel een zeeroover was, en dat kapitein Monson een schurk was. Zoodra hij daarom den roover in 't gezigt kreeg maakte hij jagt op hem, schoot — zonder waarschuwing, het geschut af en doodde een drietal der bemanning.

Monson schrikte nooit, en zei daarna koelbloedig: „Stil, mannen, alsof er niemand aan boord ware. Bijgedraaid! Overgesprongen! Gevochten op leven en dood! Zoo we verliezen is onze rol uitgespeeld. Ook de Alceste begrijpt ons, en daarom.... alles gewaagd!"

„Heb je genoeg aan zoo'n dosis, of wil je nog een tweede?" riep men van de Swift.

Alles bleef doodstil, zoodat de gezagvoerder meende, dat de bemanning van den Stormvogel gedood was. Men enterde. Eensklaps stoof de equipage van den Stormvogel, allen gewapend met vier pistolen op, en de verrassing was zoo buitengewoon — dat eenige oogenblikken daarna, geen levende ziel op het dek van de Swift over was. Men smeet veertien dooden over boord.

Monson ging terstond naar de kajuit, die goed verlicht was, en waar hij een man vond, die half bewusteloos scheen.

„Ah zoo!" riep hij uit, „de kaptein!"

„Ik ben Anderson!"

„En wat scheelt er aan?"

„Mijn regterarm gebroken. Vreeselijke pijn!"

„Zoo. Als je je leven lief hebt, antwoord."

„Vraag."

„Waarom heb je op me geschoten?"

„Omdat we in last hebben u te vangen."

„We? De Alceste ook?"

„Natuurlijk."

„Zoo. Ga mee naar dek, dan zal ik een present voor kapitein Egerton gereed maken."

Anderson volgde, brullend van de pijn.

Toen nam Monson een witten doek en schreef, zijn vinger in bloed doopende, daarop:

„Kaptein Monson aan zijn vriend kapitein Egerton."

„Zulk een pijn," zei kapitein Anderson, „is niet uit te staan. Dag vrouw, dag lieve kinderen!" En — hij sprong over boord.

„Netjes gedaan," lachte Monson, „dat wint al weêr uit. Ik keek al rond naar een handigen kerel, om je over boord te smijten." Nu werd al wat waarde had uit de kajuit gehaald en op den Stormvogel over gebragt, waarna Monson het roer van de Swift zoo liet vast zetten, dat het schip de Alceste achterna vloog.

„Wonderbaar," zei kapitein Egerton, „daar komt de Swift; wat moet ze hier? Alla ho! Swift, hei!"

Geen antwoord.

„Wel, satansch! alles in slaap, tot de man op de wacht toe. Geef eens vuur."

Een achttienponder werd afgeschoten.

Geen antwoord.

Men legde bij, en sprong over, om niets te vinden, dan bloed en — de doek met de inscriptie.

„Onze kruistogt is nog niet ten einde," riep Egerton. „Wraak! Wraak! Een gevecht op leven en dood tusschen den Stormvogel en de Alceste."

XV.

CLARA'S GEVAAR.

Onder al deze vreeselijke tooneelen zat Clara in de kajuit

van den Stormvogel met Willets te weenen en te klagen. Zij spraken veel over de toekomst, en haar bewaakster beloofde haar allen mogelijken bijstand.

Eindelijk was het gevaar in zooverre geweken, dat kapitein Monson aan zijne gevangene dacht, en besloot haar een bezoek te brengen. Zij rilde, toen hij, met een huichelachtig gelaat, binnentrad.

„Clara Horton, gij zijt een engel van schoonheid."

„Ik ben uw gevangene."

„Ik ben den uwen, schoone."

„Houd die zotteprraat voor u!"

„Gij hebt gelijk. Ik ben zoo mal niet. Ik heb maar ééne zucht — rijk worden."

„En daarom waagt gij alles?"

„Zelfs mijn leven! Maar.... veel tijd heb ik nooit. Ik moet u spreken. Willets! naar boven! naar dek!"

„Neen! neen!" riep Clara uit, „niet met u alleen. Nooit! Ik sterf liever, en ik zal u doen zien, dat ik den moed heb mij te verdedigen."

„Nu, mij wel. Willets kan blijven. Ik heb hier een papier; Wil je dat teekenen?"

„Wat staat er op?"

„Dat ge mij als voogd erkent. Ik ben met uwe tante getrouwd."

„Laat me lezen."

„Waartoe dat?"

„Ik vertrouw u niet."

„Zoo. Nu dan, er staat op: dat gij mij de vrije beschikking geeft over de fondsen die uw vader in Engeland gebragt heeft."

„Nooit teeken ik dat!"

Ook goed, mijn duifje! Dan zullen we u onschadelijk maken. Daar ginds is een eiland, waarover ik heer en meester ben. Op dat eiland zijn rotsen, en in die rotsen zijn holen. We zullen u in zoo'n hol opsluiten. Wilt ge schreeuwen? Goed. Er is niemand die u hooren kan. Wilt ge eten? Best. Zoek maar, in rotsholen is nog al wat lekkers te peuzelen. Wilt ge drinken! Bid den hemel om regen. Zie je, schatje, zoo zullen we je wel leeren teekenen en toestemmen alles wat ik verlang. Heb je liever den hongerdood, goed kind! dan zijn we gaauw van je af!"

„Ik zal weten te sterven. Ik heb geen beschikking over mijns broeders fondsen."

„Uw broeder? Wat kan mij die kwaje jongen nakomen. Vaarwel. Denk na."

En met een spotlach op de lippen, ging Monson naar het dek terug.

„O God!" zuchtte Clara.

„Hoop op Hem! Hoop op uwen broeder! Vertrouw op mij! Nog is alles niet verloren."

En zoo zaten die beiden te zuchten.

XVI.

EENE ONTDEKKING IN MONSON'S HUIS. HET JAGT.

We lieten luitenant Farnham en Harry Horton en Jack Hillier en Minny Coombe, met hun getrouwen vriend Domingo op de rots, een blik slaande op den Stormvogel.

„Jongen! jongen!" zei Jack, „'k wou dat 'k een twaalftal bevaren mannen hier had, want — dat zal er op los gaan."

„Ja," zei de luitenant, „op leven en dood!"

„Maar, voorzigtig! We moeten die Monson als een rat in den val lokken. Als we hem lieten zien, waarom het ons te doen is, zou hij wraak kunnen nemen op de gevangene."

„God! ja! op Clara."

„Beveel nu de heks, dat ze hier blijve, en dan naar Monson's huis!"

De luitenant deed zoo, en de heks zei:

„Gij zijt mijn meester; ik gehoorzaam."

Toen gingen ze, en — Jack herkende hier en daar een plaats, waar hij vroeger met Clara en Domingo geweest was.

Men kwam eindelijk aan het huis, dat Jack volkomen herkende.

„Bom! Bom!" donderde Jack.

„Wat moet je, schoelje?" riep een vrouwelijke stem daar binnen.

„Open maar," zei Jack, „de kapitein is niet best in zijn humeur."

„Wat Kapitein?"

„Wel, onze kapitein, hij moet een geweer hebben, dat in de achterkamer hangt."

„Geweer! Wat geweer?"

„Kom, haal het maar, want hij gaat aan als een razende Roeland!"

„Als jij dat hebben moet, moet je 't zelf maar krijgen, en dan — voort!"

Zij opende.

Men stormde binnen.

Gillend riep het wijf: „roovers!"

Jack hield haar vast, en de luitenant sprak hoog ernstig:

„Er wordt hier een vrouw gevangen gehouden."

„Zoo?"

„Wil je ons tot haar brengen?"

„Ik... ik... ik ben vrouw Grots, en blijf vrouw Grots... en de kapitein zal jullie vinden als hij straks t'huis komt."

„Straks komt hij t'huis aan een endje touw," zei Jack, „en om je pliezier te doen, zal ik jou ook maar vast binden, dan kunnen we zelven zoeken gaan."

En hij bond het wijf aan een schoorsteen.

Nu ging men naar boven. Jack hakte alles open wat gesloten was, als het ten minste zijn krachtige schouders weerstond.

Nu hoorde men: „Genade! Dood me in eens! Laat me geen duizend dooden sterven. Ik teeken toch niet! 'k Heb al kwaad genoeg gedaan."

„Akelig!" riepen allen, maar Jack liep weêr een deur open.

Hoe verstomden ze! Daar lag een vrouw, met grijze haren en verwilderde blikken, op een soort van zak — die met stroo gevuld was. Ellende, honger en kommer waren op haar gelaat geteekend.

Toen men een weinig bedaard was, begon Harry:

„Kent ge mij?"

„Te jong! te jong!"

„Kent ge me niet?"

„Neen, wel honderd jaar geleden."

„Ik ben Harry Horton, Karel Horton is mijn vader."

„Zoo, en waar is hij?"

„Ik ben hier."

„Neen... ik meen hem... hem!"

En anstig staarde ze rond.

„Spreekt gij van Monson?"

„Ja, die ellendige, vreeselijke naam!"

„Die is ver weg. Kent ge mij nu?"

„O, Karel Horton."

„Neen, de zoon van Karel."

„Goed. Ik vertrouw u."

„Tante, dan zal ik u bijstaan."

„O Harry! o Harry!"

„Tracht kalm te zijn."

Nu bragt men de ongelukkige voedsel en kleederen, waarna ze geheel begon op te leven. En nu ging ze de schandalen vermelden door Monson bedreven, die haar gevangen had gehouden, omdat ze geen valsche verklaringen teekenen wou.

Zij wond zich vreeselijk op, wrong de handen, snikte, werd bleek, en — stierf.

Allen knielden bij haar neder, en baden tot God.

Domingo zag dat alles bedaard aan.

„Hij is beter dan menig christen," zei Jack Hillier.

XVII.

HET JAGT EN DE ALCESTE.

Naauwelijks had Jack Hillier dat laatste woord gesproken, of daar hoorde men een kanonschot op zee. Dit stond in verband met hun hopen en vreezen.

„Kom," zei Harry, „de doode kunnen we geen goed doen. Onze pligt roept ons nu naar den zeekant."

„Jack en Domingo," zei Jack Hillier, „zullen daar hun best doen. Als die Monson aan wal stapt, weten we wat we doen moeten."

„In alles echter voorzigtig gehandeld, om Clara," zei Minny.

En nu kwamen ze weêr aan de plaats waar ze jufvrouw Grots gelaten hadden, die raasde en tierde als een bezetene.

„We zullen je nu maar los laten," zei Jack, „want kwaad kan je nu niet meer doen."

Aan den zeekant gekomen bemerkte men de Alceste die binnen gekomen was, en welks gezagvoerder met zijn volk sprak over den beruchten zeeroover — kapitein Monson. Ons gezelschap mengde zich spoedig in het gesprek, en Jack Hillier vertelde — op zijn zeemans manier — al wat er met de Oceane gebeurd was.

Men werd nu aan boord van de Alceste genoodigd, waar men gemeenschappelijk het besluit opvattede, om aan de gruwelen van Monson voor goed een einde te maken.

„Ik zal hem ophangen!" riep Jack.

„En ik draai hem den hals om," zei de matroos van den Dolfijn.

„En ik," zei kapitein Egerton, „verzoek u mij te helpen, dat we hem levend in handen krijgen, opdat de regter het vonnis over hem velle, en de dood der schande zijn deel zij."

„En ik hoop dat mede," zei Harry, „opdat Clara worde gered, als ze aan boord is, en de schurk het verdiende loon ontvange, want een schot is voor hem te goed."

„Ik heb één matroos aan boord," zei kapitein Egerton, „die vroeger op den Stormvogel dienst deed. Deze man is Monson ontloopen, en heeft zich aan mij verkocht. Hij weet alles, ook den weg hier in de holen, en zal in alles ons behulpzaam zijn. Laat ons nu de voorzigtigheid aan den moed paren. De Stormvogel zal genomen, — de equipagie des noods gedood, — en de kapitein gehangen worden. De tijd der wrake is daar. De hemel vraagt de dienst van ons, de aarde te verlossen van een zoo grooten schurk en moordenaar."

XVIII.

DE STORMVOGEL EN DE HOLEN.

De Stormvogel liep binnen, want Monson, die wist dat hij gekend was, waande zich nergens verlegen dan op zijn eigen eiland, waar hij heer en meester was, die tevens in allerlei spleeten en holen den weg wist. Monson verbaasde zich zeer dat de Alceste hem en de zijnen rustig aan wal liet komen, en maakte terstond gebruik, om Clara en Willets in een der granieten holen te doen verbergen. Hij hoopte nog altoos — dat juist deze gevangene hem het middel zou leveren, om zijn eigen leven te redden. Monson wist echter niet, dat Egerton een man aan boord had, die vroeger zijn handlanger was geweest, en dat deze, op een afstand, alle bewegingen gade sloeg, en de plaats verkende, waar de gevangene gebragt werd.

Toen de man terugkeerde sprak hij:

„Kapitein, dat is een slechte plaats! Dat hol zit vol kruid

Als Monson een pistool daarop afschiet, zullen grot en gevangenen in de lucht springen. Indien gij mij echter vertrouwt en later beloont, zal ik de gevangenen redden."

„Uw loon zal zeer groot zijn!" riep Harry.

Als een hyena stond Monson, met een pistool in de hand, op een rots, roepende:

„Kapitein Egerton en gij allen! weet, dat ik jufvr. Horton in mijn bezit heb en een vreeselijken dood zal doen sterven als gij mij geen vrijheid geeft, wederom zoo te kiezen."

„Dat kan niet!" riep Egerton, „maar als gij haar in onze handen levert, zullen we verzachtende omstandigheden voor uw lot bij den regter aanbrengen."

Monson lachte bitter.

„Regter!" riep hij uit, „ik zal uw en mijn eigen regter zijn!"

„Het zij zoo!" riep Egerton.

„Deze pistool, hier in den grond geschoten, brengt een loopgraaf naar de verblijfplaats van Clara Horton en gij zult haar in de lucht zien vliegen."

„Wie?" riep een stem, en 't was die van den matroos, die Clara naast zich had.

„Donder en hel!" riep Monson, en schoot eensklaps de pistool in den grond, waarop hij met een vreeselijk geweld in de lucht vloog.

„God zal hem rigten," zei Harry, die nu terstond Clara in in de armen vloog.

Dat Jack Hilfier scheepskapitein werd, en Clara en Minny allergelukkigste echtgenooten, zal wel niemand betwijfelen, en — na zooveel lijden — gunnen onze lezers hun stellig een rustig en aangenaam leven, zoo goed als ik het doe.

MEXICO.

In de nieuwsbladen, in de algemeene gesprekken, zelfs wat het onderwerp van den dag uitmaakt, is sprake over Mexico.

Het is niet omdat dat land met goud en zilver overstroomd wordt, noch omdat alle steenen daar kostbaar zijn, en rijkdom alle die daar komen te beurt zal vallen, dat wij zoo veel van Mexico hooren. Drie honderd jaren vroeger was alzoo het

praatje van de wereld, en het goud en zilver, de aanlokkelijkste van alle magneten, drongen het volk van alle landen van Europa naar het nieuwe ontdekte land.

Het geld is er nu zoo overvloedig niet; de Mexicaansche veiligheid, wordt nu zoo gunstig niet beschouwd; het land dat van nature vulcanisch is, schijnt zijne inborst aan zijne landgenooten medegedeeld te hebben, en staatkundige uitbarstingen zijn zoo algemeen, dat de bepalingen die men heden vaststeld, morgen van weinig of geene dienst meer zijn.

Waar is de regering? Wie is verantwoordelijk? Consuls zijn er beleedigd, banken verdeeld, eigendommen verbeurd verklaard, schulden verworpen, zelfs daden van persoonlijk geweld gepleegd. Wie moet hier nu over berispt worden? Deze vraag is moeijelijk op te lossen.

De onzijdige partijen en de bondgenooten hebben voor meer dan twintig jaren al over het meesterschap gestreden, de eerste de regering verdedigende, de laatste die bestrijdende.

Spanje, Frankrijk en Engeland, wier belangen meer of minder geleden hadden door deze Mexikaansche regeringloosheid, verklaarden dezen staat den oorlog.

Eene militaire magt van de twee eerste landen en eene zeemagt van de laatste ondersteunde deze expeditie, niet om de Mexicanen bevreesd te maken, doch om vergoeding voor beleediging en hoon te vragen.

Deze tusschenkomst ten behoeve van de Britsche onderdanen bragt ten laatste de gewenschte uitwerking voort.

Er was een verdrag aangegaan, waardoor de partij van generaal Doblado, die de bovenhand verkregen had, zich verbonden had, om eene regtvaardige erkenning van de Britsche aanspraak te zullen verkrijgen.

Met Spanje was er eveneens eene dusdanige schikking besloten, waarop de Engelsche en Spaansche magten vertrokken waren.

Doch eene onderhandeling van dien aard werd door den franschen bevelhebber niet als voldoende beschouwd, verscheidene ernstige gevechten tusschen de Fransche en Mexicaansche troepen hadden plaats.

Mexico is een land van veel belang en geschikt om een der gelukkigste landen onder de zon te worden. Het beslaat bijna een derde gedeelte van Europa, zijne oppervlakte is zeer verschillend,

zijn grond vruchtbaar en zijn delfstoffelijken rijkdom bovenmate groot.

Wat den plantengroei betreft, bestaat er naauwelijks eene plant in het overige gedeelte der wereld, die niet geschikt is daar te worden geteeld, doch de landbouw wordt er verzuimd. Nu verhinderen de wetten wel niet de landen te bebouwen, hetwelk het geval was voor de revolutie, evenwel is er geen voordeel van deze verandering getrokken, en de landen welke ten tijde der Spanjaarden bebouwd waren, leggen nu verwaarloosd.

Indien wij vragen wat hier de oorzaak van is, is het antwoord, dat komt van de oneenigheden tusschen het volk. Dezelfde onachtzaamheid heeft er plaats bij de mijnen van het land; zijne fabrieken, zijnen handel, iedere zaak, ieder voorwerp kwijnt, dewijl de burgeroorlog altijd nabij is, dewijl de ploegijzers en korenzigten, in zwaarden en lansen veranderd zijn.

De Vereenigde Staten van Mexico mogen eenige nuttige lessen aan de Vereenigde Staten van Amerika geven; o dat Amerika dan ook nu nog oogen om te zien en ooren om te hooren hadde.

Niettegenstaande de lange burgeroorlogen en de veranderingen welke Mexico ondervonden heeft, hebben evenwel zijne steden een edel aanzien.

Puebla, bij voorbeeld, hoofdstad van den staat van dien zelfden naam, is eene fraaije, goed gebouwde stad. Zij is gelegen op de helling van eenen heuvel, omtrent 120 mijlen afstands van Vera-Cruz. Zij bevat omtrent zeventig kerken, en dertig of veertig andere geestelijke gebouwen. De hoofdkerk is van binnen zeer prachtig, alhoewel aan den buitenkant niet opmerkelijk versierd, en de kerken van Milaan, Genua en Rome kunnen niet vergeleken worden, met de kostbare versiersels en rijke kleederen van die uit Puebla en andere Mexicaansche steden.

Zeventig mijlen afstands van Puebla is de Mexicaansche hoofdstad gelegen. De stad Mexico staat in het midden van eene vallei, door bergen omringd. Hare bevolking wordt op 150,000 tot 200,000 zielen begroot.

De vallei beslaat omtrent 1,600 vierkante mijlen, en bevat vele meren; het grootste dezer meren heet Tezuno, en beslaat zeven en zeventig vierkante mijlen. De oude stad Mexico, die door Cortez ingenomen was, was op een eiland in het midden van dat meer gebouwd. De hedendaagsche stad beslaat nu hare aangrenzende plaats, doch is twee en eene halve mijl van

het meer verwijderd. De grond is zeer moerassig, en als wij zeggen, dat het hedendaagsche Mexico uit een moeras voortkomt, doen wij het geen onregt aan. Evenwel is Mexico eene edele stad, in sommige opzigten gelijk aan de fransche steden van Europa. De straten zijn breed en regelmatig, sommige dezer straten zijn volmaakt regt en omtrent twee mijlen lang, goed bestraat en geplaveid, de meeste huizen zijn drie of vier verdiepingen hoog, een fraai gezigt van kostbare steenen aanbiedende, met plat dak en met ijzeren en bronzen balustraden voorzien. De meeste straat heet de St. Isabella's straat en wordt door de hooge en rijke volksklassen bewoond. Zij bevat het klooster dat haren naam draagt, en dat gesticht is door Donna Catherina de Peralta. Dit gesticht is gesticht voor zes Franciskaners, en van goederhand hebben wij vernomen, dat het thans een landeigendom is en op zeven 70,000 £ sterling begroot wordt.

Het klooster van de orde van St. Franciscus is in die zelfde straat gelegen, en heeft ten alle tijden nuttige hulp verleend, wanneer besmettelijke ziekten de stad teisterden.

De kerken en andere geestelijke gebouwen maken de belangrijkste voorwerpen van Mexico uit. De hoofdkerk is een sieraad van Gotische en Italiaansche beeldhouwkunde. Het binnenste gedeelte bevat, als in de meeste Roomsche kerken, eene menigte beelden, schilderijen en kerk-benoodigdheden.

Met inbegrip der hoofdkerk zijn er vijftig of zestig kerken, ook vindt men zeer veel altaren openlijk op de straten. Het paleis van de inquisitie wordt nu voor burgerlijke zaken gebruikt. Het gevangenhuis Accodada, is een zeer groot gebouw, geschikt zoo men zegt, om 1,800 menschen te bevatten; de barakken der soldaten zijn ook zeer uitgestrekt.

Doch daar wij nu bezig zijn de merkwaardige gebouwen van Mexico op te noemen, moeten wij ook niet de uitspanningsplaatsen vergeten, hoewel wij ons zeer goed kunnen verbeelden, dat de Mexicane slechts weinig tijd voor vermaak hebben. Er zijn evenwel verscheidene schouwburgen, als de schouwburg Santa Anna, de Iturbode, de Italiaansche opera; ook muziekzalen, panorama's, decorama's en andere voorstellingen, bieden hunne verscheidenheid aan diegenen die ledigen tijd en geld genoeg hebben. Voor hen die behagen in de eerste vermakelijkheden scheppen, doch in de laatste geen genoegen smaken, bestaan er algemeene

Bl. 515

CANROBERT.

Maarschalk van Frankrijk.

wandelwegen, zoo als de Plaza Mayor of Grand Square, eene der schoonste wandelwegen die men ergens gezien heeft; hare oostzijde is door de hoofdkerk omgeven, de noorden kant door het paleis, met fraaije winkels en huizen aan de west- en zuidzijde en een groot standbeeld van Karel IV in het midden geplaatst. Aan het westelijke gedeelte der stad is de Alameda, naar welke de St. Isabella's straat de naaste weg is. De Alameda is versierd met fonteinen en boomen, hetwelk eene aangenaame wandeling verschaft. Vervolgens is er eene rijlaan, alwaar de paardrijders en die lieden die zich in alle soorten van rijtuigen bevinden, zich vermaken, en een aangenaam schouwspel aan het voetvolk verschaft. Tevens wordt er veel gebruik gemaakt van bij maneschijn in bootjes op de kanalen en meeren te varen.

In betrekking tot Mexico, moeten wij de bedelaars niet vergeten. Zij zwerven overal en voornamelijk in Puebla en de stad Mexico. Zij zijn als al de bedelaars over de geheele wereld, lui, brutaal en onbeschoft en het is te betreuren, dat zulk een rijk land als Mexico het rondzwerven van dien hoop vagebonden toelaat, daar er zooveel middelen bestaan om dit tegen te gaan. Het slechte bestuur en de burgeroorlog brengen al deze zaken voort, en kunnen ook geene betere uitwerking verwachten. Of de Franschen eene betere staatsregeling zullen daarstellen moeten wij nog afwachten.

CANROBERT,

MAARSCHALK VAN FRANKRIJK.

(Met Portret.)

De Fransche maarschalk Canrobert, geboren in 1809, behoort tot eene achtenswaardige familie in Bretagne. In 1825 toegelaten tot de krijgskundige school te Saint-Cyr, verliet hij die in 1828, om met den rang van tweeden luitenant over te gaan bij het 47e regiment van linie; hij werd in 1832 tot eersten luitenant bevorderd, en vertrok in 1835 naar Algerië, waar hij al dadelijk deel nam aan de expeditie van Mascara; daarna woonde hij achtereenvolgend bij de inname van Tlemcen en de gevechten bij Sidi-Yakoob, aan de Tafna en aan de Sikkak. In 1837 kapitein, bevond hij zich bij het beleg van Constantine, behoorde onder de kolonnen die storm liepen, en werd voor het eerst

gekwetst in de bres aan de zijde van kolonel Combes, die hem, alvorens den geest te geven, aan maarschalk Vallée aanbeval met deze woorden: „Er is iets goeds van dien officier te maken." Met het kruis van het Legioen van Eer versierd, keerde hij in 1839 naar Frankrijk terug, en werd met de taak belast om met de overblijfselen der Carlistische benden een bataillon te vormen voor het vreemden-legioen.

In 1841 in Afrika teruggekeerd, onderscheidde hij zich door zijne koelbloedigheid en door zijne onvermoeide geestkracht in de gewaagde expeditiën, die hem werden toevertrouwd, inzonderheid die van den bergpas van Moezaïa; voerde eerst het bevel over een bataillon jagers te voet, vervolgens over het 64e regement van linie, en aan het hoofd van laatstgenoemde strijdmagt vernietigde hij den opstand van Boe-Maza en van de stammen in Neder-Dahra; vooral de zaak van Sidi-Kalifa strekte hem tot groote eer. Acht maanden strijdens, hardnekkig en bloedig worstelens, deden hem den graad van kolonel verwerven in 1847. In dien rang stond hij aan het hoofd der expeditie tegen Achmed-Sghir, drong door tot aan de engte van Djerma, waar de vijand zich verschanst had, versloeg dezen totaal, en keerde terug naar Bathna, twee sheiks met zich voerende als gevangenen. Na eerst nog het 2e regement van het vreemden-legioen gekommandeerd te hebben, werd hij aan het hoofd geplaatst van het 3e regement Zoeaven, dat hij met het zelfde goede krijgsgeluk aanvoerde tegen de Kabylen en tegen de stammen van het Dzjurdzjura-gebergte. Vervolgens in November 1849 Aumale verlatende, ontzette hij Boe-Sada, waar het garnizoen ingesloten was, trok het gros des legers bijeen voor Zaatsja, en was een der voorsten bij de bestorming van deze stad; voor dit schitterende wapenfeit werd hij den 10 December 1849 vereerd met het kommandeurs-kruis van het legioen van eer.

Het volgende jaar naar Frankrijk teruggeroepen, werd hij den 13 Januarij 1850 tot brigade-generaal bevorderd, en den 14 Januarij 1853 tot divisie-generaal.

Toen de oorlog aan Rusland verklaard was, verliet Canrobert het kamp van Helfaut en aanvaardde het bevel over de 1ste divisie van het Oostersche leger (Maart 1854), die, na den ongelukkigen veldtogt der Dobroetsja zoo vreeselijk door de cholera werd geteisterd. Later was hij een krachtige steun bij den veldtogt in de Krim, wederstond bij den overtogt van de Alma den

eersten schok der Russen, en vatte in weerwil van een verschrikkelijk vuur des vijands op de hoogten post, waar hij zich staande hield tot de aankomst van generaal Forey. Door het springen van eene granaat aan den arm gekwetst, bleef hij niettemin tot het laatst van het gevecht, den 24 September, op zijnen post. Twee dagen later droeg maarschalk Saint-Arnaud, die zijn einde voelde naderen, het opperbevel aan hem over, overeenkomstig het voorschrift van een vertrouwelijk schrijven des keizers van den 12 Maart bevorens. De nieuwe opperbevelhebber rukte dadelijk op Sebastopol aan, deed verscheidene batterijën opwerpen, zoomede eene eerste parallel, en opende het vuur den 17 October; maar de onmogelijkheid inziende om de vesting te overrompelen, maakte hij, te midden van schier onoverkomelijke hinderpalen, en in een allerstrengst jaargetijde, een aanvang met de reusachtige werken, die de vesting geheel zouden insluiten. Dit eerste tijdperk van het beleg — voorzeker het moeijelijkste — werd gekenmerkt door den bloedigen slag bij Inkermann (5 November), de gevechten van Balaclava en Eupatoria, en gedurige uitvallen van den belegerden vijand. Ten gevolge van de weigering van lord Raglan om mede te werken tot het plan van aanval, voorgesteld door Canrobert, droeg deze, wiens verhouding tegenover de geallieërden van dag tot dag moeijelijker werd, den 16 Mei 1855 het opperbevel over aan generaal Pélissier, en plaatste zich weder in zijnen vorigen rang aan het hoofd der 1ste divisie. Twee maanden daarna moest hij de Krim verlaten, en in het volgende jaar werd hij (18 Maart 1856), te gelijk met de generaals Bosquet en Randon, begiftigd met den staf van maarschalk van Frankrijk.

Bevelhebber over een der legerkorpsen bij den veldtogt in Italië, spreidde hij daar al zijn talent als veldheer en al zijne dapperheid als krijgsman ten toon.

De maarschalk Canrobert is tegenwoordig belast met het groot militair kommandement te Lyon, met welke waardigheid hij bekleed is geworden als opvolger van den maarschalk Castellane.

DE OPSPORING VAN EENEN SCHAT.

De burgemeester van het dorp Brummersdorf, een man van losbandige neigingen, had de gewoonte om de openbare of publieke huizen dier plaats dikwijls te bezoeken, ten einde de

ongeregeldheden die hij in zijn eigen huis niet durfde te wagen, met losbandige medgezellen aldaar te genieten, daar hij vreesde in zijne woning de berisping van zijne meerderen op den hals te halen. Een medgezel, genaamd Osterwald, en tevens zijn klerk, was gewoonlijk getuige van deze buitensporigheden.

Eens op eenen zomerschen nacht, toen zij volgens gewoonte in de gelagkamer eener herberg gezeten waren, en reeds de welvoegelijke inwoners van het dorp zich ter ruste hadden begeven, kwam er een vreemdeling in, die een nachtverblijf vroeg, en de tafel genaderd zijnde waaraan de burgemeester en zijn vriend zaten te drinken, ging hij voort hunne aandacht te verwekken door diepe zuchten te uiten.

Vertoornd door deze storing, vroeg de burgemeester, wiens naam Listenbach was, de oorzaak van zijne smart, waarop de vreemdeling antwoordde, dat het iets was, waarmede hij niet gaarne twee zulke voorname lieden als die hij thans voor zich zag wilde lastig vallen.

Door deze vleijerij gestreeld, verzocht Osterwald om eene verklaring, en ten laatste, na vele voorzigtigheid en verborgenheid aan den dag gelegd te hebben, verklaarde de vreemdeling, dat hoewel hij een arme student van de hoogeschool uit Jena was, hij door een droom onderrigt was om naar het oude kasteel te Brummersdorf te gaan, waar hij eene aanmerkelijke bron van geluk voor zijn ouderdom zoude vinden.

„Ik wist niet," zeide de vreemdeling, „dat er zulk eene plaats als Brummersdorf op den aardbodem bestond; doch toen ik mijne wetenschappelijke boeken den volgenden morgen onderzocht, werd ik niet alleen gewaar, dat het de puinhoopen van een oud kasteel, eertijds een der schoonste in Westphalen, bevatte, doch dat de tegenwoordige hemelteekens gunstig voor de onderneming gesteld waren."

„Ik raad u dan sterk aan," zeide Osterland, „om bij het aanbreken van den dag naar het kasteel te gaan, hetwelk eenige honderden ellen van het dorp verwijderd is."

„Helaas! ik ben er juist van daan gekomen," hernam de vreemdeling. „Ik was uitdrukkelijk gelast, om de plaats bij volle maan te gaan opzoeken."

„En wat hebt gij daar ontdekt, mijn goede vriend?" vroeg Listenbach met vermeerderde nieuwsgierigheid.

„Ik durf u niet zeggen, mijne heeren, daar gij inwoners van

de plaats schijnt te zijn," hernam de vreemdeling, „dat het oude kasteel van Brunnenredorf, de bewaarplaats is van een verborgenden schat, den eigendom van het uitgestorven huis van dien naam."

„Waarlijk!" riepen de verwonderde aanhoorders uit. „Van daar het bevelschrift door het bestuur afgekondigd, dat het den inwoners op generlei wijze veroorloofd zal zijn, een steen van dat oude gedenkstuk af te nemen."

„Op die plaats aangekomen zijnde," vervolgde de vreemdeling, „maakte ik met eene luide stem mijne komst den geestelijken gezagvoerder bekend, aan wien mijne zending aangewezen was. Toen de geest aan wien het bewaren van den verborgen schat toevertrouwd is, antwoordde, dat het hem niet veroorloofd was de plaats bekend te maken waar hij begraven was, daar het beëedigd aan drie personen te gelijk moest zijn, en dat het gewelf door een tooversleutel, van zuiver goud gemaakt, moest geopend worden. Maar helaas! mijne heeren, hoe is het mogelijk dat een arme sterveling als ik, de een en twintig ducaten kan verschaffen welke de geest voorgeeft noodig te hebben voor het maken van den sleutel, en tevens de tegenwoordigheid van twee ervaren medgezellen om mij hierin behulpzaam te willen zijn en mij tevens dat geld voor te willen schieten."

„Uwe twee gezellen zijn voor u," riep de burgemeester in verrukking uit, „als gij ons gezelschap wilt aannemen. Ik zal niem welk geld ik nog in mijne beurs heb!"

Zelfs zonder de rekening te betalen, en tevens eene nieuwe flesch wijn bestellende om op den goeden uitslag der onderneming te drinken, bevatte de beurs van den burgemeester noch niet de helft der benoodigde som. Niet was gemakkelijker voor hem, dan den klerk naar de zware gevulde kist van zijn kantoor te zenden.

In eenen zeer korten tijd kwam Osterwald met de verlangde som terug, en de drie medgezellen, namen, na nog een vollen beker geledigd te hebben, hunnen weg naar de puinhoopen van het oude kasteel.

Op eenigen afstand van de eerbiedwaardige poort gekomen zijnde, naauwkeurig zigtbaar door het schitterende licht van de maan, nam de vreemdeling een korten zwarten stok uit zijn zak met welken hij een kleinen cirkel op den grond trok.

„In dezen toovercirkel," zeide hij, tegen zijne medgezellen, die

gedeeltelijk door ontzag overmeesterd waren, „moet gij u plaatsen, ten einde veilig te zijn voor de ontrusting van de kwade geesten die deze plaats omringen, terwijl ik voortga om de voorwaarden van den geestwachter aan den oostelijken toren te vervullen."

De twee dronkaards, niet weinig verrast om op deze wijze verzekerd te zijn, van eene zamenkomst die nog al ontzettend was, gaven toch hunne toestemming, en na de beurs aan den vreemdeling overhandigd te hebben, namen zij hunne plaats in het midden van den cirkel in. Eenigen tijd hield de angst hen stom, doch ten laatste waagden zij het elkander mede te deelen dat de bijeenkomst, naar hun inzien, met den vreemden student en de geest van het kasteel wat lang duurde; doch eindelijk moei van het staan in den cirkel, en door slaap overvallen, besloten zij om op den grond te gaan liggen.

Den volgende morgen was het dorp Brummersdorf geheel in verwarring door de ontdekking, dat in den loop van den nacht het bureau van den burgemeester ingebroken was en de schatkist geplunderd.

Eene verdere opsporing werd dadelijk in het werk gesteld, doch er werd geen burgemeester gevonden; en daar de klerk ook afwezig was, veroorzaakte het wangedrag van Listenbach en Osterwald, dat zij in verdenking vielen zelven de algemeene gelden weggevoerd te hebben.

De getuigenis van den dorpsheer veroorzaakte echter andere vermoedens en de overheidspersonen door wien de diefstal ontdekt was, aan het hoofd van eenige boeren naar de puinhoopen van het oude kasteel gegaan zijnde, ontdekten zij aldaar de hulpelooze burgemeester en zijnen dronken klerk beiden op den grond uitgestrekt, niet zoo als zij in het eerste oogenblik vermoed hadden, badende in hun geronnen bloed, doch gerust slapende in de dampen van hunne dronkenschap. Het verlies van zijn geld werd zonder twijfel gevolgd door het verlies van zijne betrekking voor welke hij zich zoo onbevoegd getoond had. Doch in den loop van den zomer was de slimme bedrieger gevangen genomen, en het is door de getuigenis van de partijen zelven bij hun verhoor gedaan, die deze hunne geschiedenis aan het licht bragt.

MENGELWERK

VOOR

1863.

VADERLANDSCHE

LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN,
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Tweede Deel.

VOOR

1863.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1863.

INHOUD.

	Bladz.
Onze laatste poging. Door een Garibaldist.	1
Avonturen en ongelukken van de Senora Libarona. .	36
Iets over D. F. Strauss.	45
Herinneringen van Frans Wallner uit de Czaren stad.	55
Langiewicz, en de worstelstrijd der Polen. (Met eene Plaat.)	63
Werken en sterven van honger. Door MAKUBA. . .	69
Een Yankee streek.	72
Op Zee. Door F. F. STEINMETZ.	74
Het Zilveren Doosje. Eene ware gebeurtenis. . . .	81
Het leven van een Poolschen Banneling.	106
Twee dagen uit het leven van een Redacteur. Humoristische schets.	134
Engelsche dieven van professie.	146
Katoen. (Met eene Plaat.)	158
Het proces Arbenz, door DR. TEMME.	161
Zeist bij Utrecht en de Moravische broeders, door SERVAAS DE BRUIN. (Met eene Plaat.)	225
Mijn toertje in Holland.	235
Een avontuur in Frankfort en in Holland. (Met eene Plaat.)	241
De laatste des Condés.	307
Stilzwijgendheid. , ...	318

ONZE LAATSTE POGING.

Door een Garibaldist.

I.

ONDER DEN VIJGEBOOM.

Toen generaal Garibaldi op Sicilië landde, dacht ik aan niets minder dan om mij bij hem aan te sluiten. Ik was met mijne moeder en mijne zusters op een der villa's van mijn vader, in de nabijheid van Corleone, waar wij ons heen hadden begeven om er de zuivere berglucht te genieten, in plaats van de heete winden en brandende zonnestralen aan de zeekust. Geen mijner huisgenooten behoorde tot de zoogenaamde liberale partij. Mijn vader was, en is nog, een sterke aanklever van de „Casa di Savoia," en zonder zijne voorliefde voor het huiselijk leven en bedrijf zou hij zeker senateur des rijks zijn geweest. Mijne moeder was eene der hofdames van het vervallen koningsgeslacht te Napels en zoo hevig tegen de nieuwe regering ingenomen, dat niemand van ons in hare tegenwoordigheid zich ooit over staatszaken zou hebben uitgelaten, wel wetende dat zij zelfs in het bijzijn van vreemden of van de bedienden de bescheidenheid zou hebben uit het oog verloren. De tijd scheen niet zoo krachtig te werken als wij hoopten om hare scherpte ten dezen aanzien te verzachten. Integendeel geloof ik dat zij iederen dag bitterder werd tegen de „Piedmonteze" zoo als zij ze noemde; en als wij het woord „Brigands" op de bergmannen in Calabrië hadden durven toepassen, zou zij misschien een beroerte hebben gekregen van verontwaardiging en ergernis. Wat mijne zusters betreft, zoo zij immer partij kozen, waren zij de gevoelens mijner moeder toegedaan. Om zeer goede redenen vermeden wij dus zorgvuldig elk onderwerp, dat aanleiding had kunnen geven tot twist, en met echt Italiaansche rustlievendheid spraken wij over alles, behalve over de politiek. Het leven in eene villa is bij ons eene zeer eentoonige zaak. De fattore of hofmeester doet al wat voor het landgoed vereischt wordt, hij stelt de boeren aan 't werk, betaalt hen, zamelt den

oogst in, bergt dien in de schuren en verkoopt ze, en geeft de helft van de opbrengst aan den grondeigenaar, die niet den minsten koop kan sluiten of verandering zou kunnen aanbrengen, zonder met den fattore aan den stok te raken en hem te hooren zeggen: „Dat zijn zaken, die u niet aangaan. Al wat gij te doen hebt, is de helft van de ontvangsten naar u te strijken, en er dan mede naar Parijs of Londen te vertrekken, om ze te verteren."

Een liefhebber van lezen was ik niet, — weinig jonge Italianen zijn het — en al ware ik er een geweest, zouden de weinige boeken op de villa mij niet zeer hebben aangelokt. Wij hadden geene geburen, wij hielden geene andere paarden, dan een span vette Calabrezen voor het rijtuig, de jagt op kwartels was nog niet begonnen, kortom, ik was zoo volkomen „op strand gezet," dat ik zonder behulp van een goeden sigaar en een ouden eerwaardigen vijgeboom, geheel buiten raad zou zijn geweest, hoe ik mijn dag moest doorbrengen.

Die vijgeboom — ik gevoel mij verpligt, om er bijzondere melding van te maken, daar hij reeds zijne schaduw over mijne levensbestemming heeft geworpen, en er welligt invloed op zal uitoefenen tot het einde mijner dagen — hij stond naast eene kleine rotsbron, wier kristalhelder water zelfs in het heetst van den zomer koel en frisch bleef. De opborrelende bron had zich eene smalle geul in de rots gebaand en spartelde murmelend afwaarts, als een zijden lint naar het lagere dal waar zij in een soort van vijver of klein meertje eindigde, dat de dorpbewoners gegraven hadden, maar met groote naauwgezetheid alleen gebruikten om te drinken.

Het was een heete namiddag, — en na het diner ging ik als gewoonlijk het huis uit, om bij de bron mijne vijgen te eten en er de verkwikkelijke koelte te genieten, die de berghellingen omwapperde en de groote bladeren boven mijn hoofd deed trillen. Terwijl ik de plek naderde, hoorde ik onbekende stemmen luide spreken, in een tongval, die mij terstond verzekerde dat de sprekers Noord-Italianen waren.

Ik sloop steelswijze verder, tot ik slechts weinige schreden van hen af was, en nu zag ik drie jonge mannen in scharlakenroode kielen, en witte broeken, met glimmend lederen bandeliers om het lijf, en een soort van „kepi" of soldatenmuts op het hoofd; het een en ander was tniet bijzonder net

of zindelijk, maar veeleer afgesleten en erg bestoven van de reis. Zij lagen rondom de bron, lieten een kleinen tinnen drinkbeker van hand tot hand gaan, en deden hun maal met zwart brood en met de sappige vijgen van mijn boom.

„Ik wou wel eens weten, wat ze nu thuis doen" zeide de jongste, een knaap van omtrent zestien jaar. „Dat kan ik u wel zeggen," antwoordde een ander. „Uw vader sluit thans zijn winkel, in de Via del Moro, zich gereed makende om zijne *siesta* te nemen, en de mijne staat bevende van angst in de wachtkamer van den *sotto Prefetto*, om zijn excellentie te verzekeren, dat hij van zijn ondeugenden zoon, die zoo verkeerd was om zich bij Garibaldi te voegen — niets weten wil, maar hoopt — zoo het den koning of Ratazzi pleizier kan doen — dat de deugniet bij de eerste gelegenheid de beste zal worden doodgeschoten." „En nu de vader van Cesare," riep de eerste spreker „dien moet gij niet vergeten. Wat doet hij nu?" „O, Cesare's vader is een hertog, en een groot man. Hij voert thans het woord tegen de officieren der nationale garde, en zegt hun, dat in gansch Italië maar *één* banier is — die van Vittorio Emmanuele. Dat de Re-Galantuohomo Allah is, en Urbano Ratazzi — zijn profeet."

„Houdt uwe paskwillen maar voor de klasse daar gij toe behoort, meester Angelo," zei een knap jongman met fraai glimmend haar, die bij deze woorden driftig opvloog om overeind te gaan zitten. „Gij kunt omtrent zoo goed weten, wat mijn vader denkt, als gij kunt gissen wat hij van daag gegeten heeft."

„Ja, dat zal ik u ook vertellen, als gij maar bedaard blijft," zei de andere.

„Toe! Angelo, ga uw gang, Angelo mio," riep de jongste van het gezelschap.

„Vooreerst dan kreeg hij zijne „minestra." — Juist wat mijn vader en de uwe, Carlino, ook krijgen, alleen dat zij hem in zilver werd voorgezet, en dat een lakkei in fraaijen gegalonneerden rok hem de parmezaansche kaas aanbood, om er bij te gebruiken. Vervolgens kwam, even als bij ons, het vleesch daar de soep van gemaakt was; maar met dit onderscheid, dat de wortels voor de tafel van den hertog, aan kleine dobbelsteentjes waren gesneden, en de rapen als witte rozen toegemaakt, en dat er in iedere uije een takje jasmijn was gestoken."

„Wilt gij ophouden met uwe zotteklap, Angelo," riep de jonge hertog, „en over iets anders praten, dat ons nader aangaat? Hebt gij ook gehoord waar Cairoly is?"

„Te Poggio — ten minste daar zou hij van avond zijn, en daar zijn de Picciotti ook."

„Ik heb niet veel op, met de Picciotti," zei de andere, „zij lijken niet veel naar de Cacciatori degli Alpi van onze eerste campagne. O, als wij die nu nog hadden!"

„Ja, en dan, daar ge toch aan 't wenschen zijt, Turr, Cosenz, Bixio, en Medici."

„Deze of huns gelijken zullen zich niet laten wachten zoo lang het Italiaansche bloed nog warm en krachtvol stroomt. Aan aanvoerders zal het ons niet ontbreken. Wat wij het meest noodig hebben, is een storm-trompet, om onze jonge lieden van rang en stand op te wekken — knapen, die thans roemloos in hunne sombere oude villa's ronddrentelen, of in nog ouder dorps-café's en die, als zij maar wisten dat het lot van Italië op het spel staat, en dat het over een paar dagen beslist moet zijn of wij een vrij volk, dan wel eene Fransche provincie zullen uitmaken, met duizendtallen zouden zamenstroomen om zich onder onzen standaard te scharen. Ja, Angelo, en ik zeg het met reden, ik zie liever één man van edel bloed en geboorte met de roode kiel, dan een gansch legioen van die geplukte vinken, die vuren zoodra zij schrikken, en vlugten zoodra zij den vijand zien aankomen."

„De Picciotti vallen niet zeer in den smaak van uwe excellenza," zei de andere half kwaad; „zij hebben intusschen eene verdienste, die gij mannen van edel bloed niet bezit."

„En wat kan dat wezen?"

„Dat ze stout voor den dag zijn gekomen, en zich met hart en ziel, en met vleesch en been in de tegenwoordige beweging hebben gestoken, zonder te vragen, wat er de keizer of de koning van dacht, zonder te vragen of Frankrijk er tegen, of Engeland er voor was, zonder te onderzoeken of Ratazzi in het geheim, een verbond had gesloten met Garibaldi, dan of hij zamenspande, om hem te verpletteren. Zij hoorden slechts naar de verklaring van den Generaal, dat hij naar Rome ging, en zij riepen, wij gaan met u."

„Ja, dat is maar al te waar; daar hebt gij gelijk in, Angelo. Dat is mooi van hen."

„Er is iemand in de struiken daar, die alles van ons afluistert," riep de jongste, opspringende.

Het was te laat voor mij om terug te keeren, ik trad dus stout voorwaarts, zei wie ik was, en bekende dat ik hun gansche gesprek gehoord had. Ik liet er op volgen, dat het mij speet hun geen gastvrij onthaal op de villa te kunnen aanbieden, de reden waarom opgevende; maar verzekerde hun, zoo zij een nachtverblijf in het huis van den fattore, voor lief wilden nemen, dat ik dan zorg zou dragen voor eene goede behandeling, terwijl zij op zijne bescheidenheid konden rekenen, zoo al niet op zijne sympathie.

„Wij zouden liever op de uwe willen rekenen," zei don Cesare, mij de hand toestekende.

Ik kan niet beschrijven wat ik gevoelde, welke aandrang, niet van verstandelijk inzigt, maar van onwillekeurige geestdrift mij overmeesterde, toen ik daar zoo tegenover dien jongman stond, mijns gelijken in jaren, aanzien en fortuin, en hem gereed zag om alles te wagen, en zijn leven bovendien, in deze groote onderneming, en toen ik daarbij bedacht, dat, terwijl hij de gevaren en vermoeijenissen van het soldatenleven trotseerde, ik rusteloos zou blijven ronddrentelen van de eenzame villa naar de mollige zodenbank onder den vijgeboom; — al deze dingen zeg ik, vlogen mij plotseling door het brein, met ik weet niet welk gevoel van zelfverwijt; — ik nam dus zijne hand met een krachtigen greep en zei: „Mijne keus is gedaan! ik ga met u."

Zoo werd ik Garibaldist.

II.

DE NACHT IN DE FATTORIA.

Na de noodige zorg, dat mijne gasten dien nacht in het huis van den opzigter goed behandeld zouden worden, en na hun eenige flesschen van mijns vaders besten San Benito te hebben gezonden, ging ik mijn eigen uitrusting gereed maken. Ik had in mijne garderobe eenige hemden, rood genoeg voor een Garibaldist; vroeger hadden zij gediend voor mijn deelgenootschap in eene roeijers-club, die door eenige jonge Engelschen te Palermo was opgerigt. Inderdaad waren zij bijzonder opzigtig en helder van kleur, even als de muts, die er bij behoorde. Bovendien had ik eene goede Luiksche buks en een revolver

met overvloed van kruid en lood. Een sabel had ik niet, doch in plaats daarvan nam ik een stiletto van zeer fijn staal en scheone bewerking, die op mijns vaders tafel lag; het handvatsel was met granaten en turkooizen ingelegd; de bandelier was eenmaal karmozijn en goud geweest, en bezat nog voldoende sporen van vroegeren luister.

De zwaarste taak wachtte wij nog — ik moest mijn plan aan mijne familie bekend maken, en hun zeggen waar ik gebleven was. Ik schreef niet één, maar zeker een dozijn brieven; sommige aan mijn vader, sommige aan mijne moeder, een aan elk mijner zusters, en eindelijk een aan de gansche familie gezamenlijk, of liever geheel zonder adres, kortom, een soort van algemeene verklaring, aan ieder dien het aanging of die er belang in stelde. Ik herinner mij de juiste woorden niet meer, dat is ook onnoodig, maar de zin was als volgt:

„Garibaldi heeft gelijk, of ongelijk. Heeft hij gelijk, dan behoort ieder man van eer voor hem te zijn; heeft hij ongelijk, dan tegen hem. Ik ben noch het een, noch het ander geweest, en schaam mij deswege over mij zelven. Het schijnt uiterst moeijelijk, om zich van de ware toedragt der zaak te verzekeren; uit het lezen der nieuwsbladen blijkt het niet, en het bezoeken der koffijhuizen baat even min; zoo dat ik, om alles wijfel op te lossen, besloten heb, om zelf te gaan, en te zien, wat er van is — namelijk, dat ik mij bij Garibaldi heb aangesloten, en zijn veldtogt zal mede maken. Als die voorbij is, zal ik er meer van weten, of er althans minder om geven."

Ik wil wel bekennen, dat zekere prop in mijne keel, bij de gedachte, dat ik mijne moeder en zusters en mijn oude huis zou verlaten, mij in dezen brief een soort van bluffende onverschilligheid deed voorwenden, die mijn hart volkomen moest logenstraffen; maar ik had mijn woord eenmaal verpand om te gaan, en ik wilde niet terug treden. Ik geloof zeker, als ik aan het huis van den fattore komende, gehoord had, dat mijne drie vrienden met de stille trom verhuisd, en zonder mij vertrokken waren, — ik geloof, zeg ik, dat ik hun een hartelijker zegenwensch zou hebben nagegeven, dan ik in den loop van mijn dagelijksch leven gewoon ben uit te spreken. Daar zaten zij echter aan tafel, toen ik binnen kwam; de fattore loerde in de belendende voorkamer, om tegen vreemde indringers te waken, en, zoo mogelijk, een soort van toezigt te

houden, op de meerdere of mindere luidruchtigheid van hunne liederen en juichkreten, die door den invloed der oude aan Benito niet weinig waren verlevendigd.

Op de tafel lag een kleine, gescheurde, vrij smerige landkaart, gedeeltelijk over een schotel polenta en een dito met kaper en olijven, hetgeen hun gevoel van tafel-etiquette niet in 't minst schoen te storen.

„Kijk, daar!" riep Angelo, met zijne druipende vork naar een vlek op de kaart wijzende, „daar moet de kolonne van Menotti zich thans bevinden."

„Gij weet er niets van," viel Cesare hem in de rede; „Menotti zal alteen zijn waar zijn vader is, en hij moet zich thans veel verder oostwaarts bevinden."

„Zie eens! hoe gij daar het zoutvat er over hebt gemeten, ongelukskind," riep Angelo tegen den jongste der drie; „gauw, werp een handvol over uw schouder, links of regts, weet ik niet regt, en zeg er bij — wat zeggen ze ook weer om den booze te bezweren?"

„Een Credo, geloof ik, is 't niet?" riep de jongste met drift, en nu ging er van de anderen een schaterend gelach op, dat hem van schaamte en verlegenheid deed blozen.

„Ik heb altijd gezegd dat gij te goed voor ons waart, Carlino mio," zei Angelo, „de frati die u groot bragten, hebben u grondbeginsels ingeprent die het hard te verantwoorden zullen hebben, wanneer het op een hoenderhokken bestelen gaat en andere kleine vrijheden van het campagneleven. Maar hier komt onze edele gastheer don Vincenzio."

„Laten er geen don's onder ons zijn, kameraden," riep ik, terwijl ik naast hen aan de tafel plaats nam. „Wij zullen onze oude namen niet hernemen voor dat wij weder schoon Manen aantrekken, na den oorlog; tot zoo lang zij er tusschen ons volkomen gelijkheid."

„Bij de sleutels van Sint Pieter! dat is een zeer vreemde leer," zeide Angelo, die thans door den wijn tamelijk was opgewonden, „dan heb *ik* het orakel gansch anders begrepen: ik dacht dat onze gelijkheid na den veldtogt eerst in ernst beginnen zou."

„Wat verstaat gij doch gelijkheid, onder eene monarchie? Denkt gij dan dat wij de leerstellingen der republiek zullen inwijden, als wij den koning kroonen op het capitool?"

„Viva Garibaldi!" riep de andere; zijne vrienden beaamden zijn gejuich, en wij eindigden ons geschil met drie luide vivats.

„Ma Signori! Signori mei!" schreeuwde de fattore, die met gevouwen handen en een gezigt vol angst en ontsteltenis binnen kwam. „Bij de heilige Maagd, weest toch een beetje voorzigtig! Wij zijn wel is waar op ons dorp allen voor de vrijheid, — allen, man voor man, — maar er zijn hier drie guardie della sicurezza in de buurt, die in staat zijn om ons allen te arresteren en in de prison te zetten."

Deze gulle bekentenis van dorps patriottismus deed ons in een hartelijken lach uitbarsten en bragt ons allen eensklaps in de beste luim. Cesare scheen echter over het gezegde van den fattore na te denken, want een poosje daarna wendde hij zich tot mij en fluisterde zacht: „Is het niet jammerlijk, als men zoo nagaat waar eene slechte regering dit volk toe gebragt heeft? Nu ziet gij eens hoe de oude schrik hun nog in het bloed zit."

„Dat geef ik toe;" viel Angelo hierop in, wiens scherp oor alles verstaan had, „maar uwe excellentie gelieve te bedenken dat de boeren geene soldaten zijn, en dat het evenmin hunne zaak is om koppen te snijden als de onze om koren te maaijen. Als zij ons maar voedsel geven, zullen wij wel voor hen vechten."

„Ik hoop dat wij zulk een offer van hen niet zullen noodig hebben," hervatte Cesare; „ik vertrouw dat wij hun denken te betalen voor hetgeen zij ons geven."

„Natuurlijk! in bons de Tresorio; in bons op het Vaticaan, betaalbaar op zigt, wissels aan toonder, geëndosseerd door kardinaal Antonelli," zei Angelo.

„De dag begint aan te breken, Signori," zei de fattore bedeesd; „zoo gij ongemerkt wilt vertrekken, is het thans uw tijd."

„Wij moeten naar Spedale, en wel langs den kortsten weg. Kunt gij ons een goeden gids bezorgen?"

„Zijn excellentie don Vincenzio kent den weg beter dan een van ons," was het antwoord.

III.

DE MARSCH MET DE PIOCIOTTI.

Wij trokken ten drie ure op weg, en hadden ten acht ure

omtrent zes uren gaans afgelegd, geen slechten marsch voor lieden die het loopen nog niet gewoon waren, bovendien met een zwaren randsel beladen en langs een bergachtig spoor. Gedurende de eerste twee uren praatten wij druk, in het derde minder, in het vierde bijna niet, en in het vijfde zwegen wij geheel stil.

„Hier zijn wij eindelijk te Spedale!" riep Angelo met eene heesche stem, want hij was moede en bovendien droog van den dorst. „We zullen hier zeker ontbijten, zouden wij niet?"

Cesare haalde de schouders op, dat voor toestemming kon doorgaan, zoo goed als voor iets andera.

„Wie zal het betalen?" vroeg Carlino lachende.

„De hertogen! wie anders?" hernam Angelo, „'t is van daag hunne beurt, morgen kan het de onze zijn."

„Maakt dit alles u niet grootelijks verliefd op het communisme?" vroeg Cesare aan mij, op een toon van bedaarde maar strenge spotternij.

„Dat is geen communisme!" riep Angelo driftig; „ware het dat, dan zou ik mijn ouden verroesten snaphaan, reeds lang voor uw fraaije minié-buks verruild hebben; of mijn roestige spit hier, voor dat prachtige jagtmes dat zijne excellentie als oorlogswapen draagt, maar dat ik hem als vriend raden zou af te leggen als hij bij de Picciotti komt."

„Een eijerkoek, vier kuikens, een half lam of geitenbokje. Zij weten zelf nog niet wat het wezen zal, met een schotel maïspap, en vruchten zooveel wij willen; daar is de rekening van de verteering voor u!" riep Carlino terwijl hij uit een armoedige hut te voorschijn trad, waar een verdorde krans boven de deur hing, en mij een soort van spijskaart overhandigde.

„Hoe komen ze hier aan zulke lekkere beetjes?" vroeg ik.

„Nullo had ze voor zich en zijn staf besteld; maar het schijnt dat de generaal hem een anderen weg uit heeft gesonden, dus strekken zij thans ten gerijve van even hongerige manschappen."

„Laten ze ons maal onder dien steeneik aanrigten," zei Angelo. „Als we ons in die ellendige hut wagen, zullen de zanrari ons nog opvreten; Carlino, zorg dat die oude heks geen water in den wijn doet; zeg haar dat wij dien ieder voor ons wel zullen aanlengen."

„Zeg eens, zijn dat geen troepen in exercitie daar ginder in de vallei?" riep Cesare, terwijl hij mij zijn kijkglas aanreikte.

„Ja, ik zie er omtrent tweehonderd vijftig of drieheuderd onder de wapens, maar zij zien er uit als jongens en zijn bovendien half naakt."

„De keurbende van Nullo, zoo waar als ik leef!" riep Angelo. „Ik ken ze aan de zwarte veer op hunne mutsen. Hij heeft ze te Palermo aangeworven, en zoo als ik hoor is er na hun vertrek geen enkele zuikkenroller meer in de stad."

„Signor Angelo Mazzari," riep Cesare, de zaak ernstig opnemende; „als gij geen ander mikpunt kunt vinden om uw geestigheid het te vieren, dan uw eigene kameraden, houd ik op om er een van te zijn."

„Don Cesare di Palladore!" zei de andere even hoogdartig, „als we scheiden moeten, laat het dan zijn voor dat ik u een ontbijt schuldig ben."

Ik kwam nu haastig tusschenbeide en herstelde met een paar gepaste woorden den vrede, eene taak die des te minder moeite kostte, daar beiden schier raasden van honger en het ontbijt juist werd opgedischt.

Hoe kort de ondervinding met mijne nieuwe krijgsmakkers ook wezen mogt, had ik reeds gelegenheid om op te merken dat het verschil van stand en geboorte een schier onoverkomelijk struikelblok was voor dien geest van kameraadschap, die zij wel voorwendden, maar niet konden volhouden. De eenige onder hen met wien ik mij wezenlijk op mijn gemak gevoelde, was don Cesare, en reeds uit dit eene bewijs berekende ik wat er van die broederschap zou komen waar zij gestadig den mond vol van hadden. Het was echter nu geen tijd om aanmerkingen te maken. Toen wij ons ontbijt op hadden daalden wij den berg af, en na een uur wandelens bereikten wij het kamp der Piezietti. De andere beschouwing van deze vrijheidsmannen was niet zeer in hun voordeel. Zij behoorden meestendeels tot de heffe des volks uit de steden en waren van veertien tot twintig jaar oud. Het was een smoezige troep, bijna zonder schoeisel en zeer haveloos, en toch moet ik om billijk te zijn bekennen, dat zij eene bewonderingswaardige geschiktheid aan den dag legden voor den militaire dienst; zij behandelden hunne wapens met groote vaardigheid, stonden fier en flink in het geliid, en marcheerden met zeker vertoon van losheid, ongebondenheid en kracht, die de zaak schelmen bijzonder wel voordeed.

Die er het minst goed uitzag was hun aanvoerder; welken

rang hij eigenlijk bekleedde zou ik niet kunnen zeggen, want zij noemden hem onbepaald, kapitein, majoor of kolonel, en een kleine deugniet van misschien twaalf jaren, met een guitig gezigt, sprak hem aan als „il signor generale!" Naar ik vernam, was hij een Livornees, met name Scarselli. Cesare behandelde hem ten uiterste droog en koel en ik volgde zijn voorbeeld. Met dit detachement, dat zoodra wij Nullo hadden ingehaald, bij de verschillende corpsen zou worden ingedeeld, marcheerden wij dien dag en den volgenden; Cesare was daarbij steeds mijn naveman, terwijl Carlino en Angelo liever het gezelschap van den Livornees verkozen.

In de kleine steden en dorpen die wij doortrokken, werden wij met weinig geestdrift ontvangen; een kreet van „viva l'Italia, viva Garibaldi!" was onze eenigste welkomstgroet. De dorpelingen hielden gewoonlijk hunne deuren gesloten, terwijl de vrouwen ons met hare zakdoeken uit de vensters toewuifden. Behalve deze goedkoope manifestatiën kregen wij niets. De orders tegen het plunderen waren uiterst streng, en wij deden alle mogelijke moeite om ze na te komen. Straf bij kleine overtredingen was echter niet altijd uitvoerbaar. De schuldige liep gewoonlijk weg en nam dan wel eene twee of drie zijner kameraden met zich. En toch ben ik verpligt te zeggen, dat de geringe krijgstucht die wij konden uitoefenen, onzen troep verwonderlijk goed in bedwang hield; ik heb deze arme hongerige knapen hun moeijelijken marsch zien volbrengen onder eene brandende zon, tusschen volgeladen wijngaarden aan weerszijden van den weg, zonder dat zij de hand zouden hebben uitgestoken om er van te plukken, terwijl zij, wanneer er eene beek in 't gezigt kwam, niet te houden waren en als wilden uit het gelid liepen om hunne dorstige lippen te verfrischen.

Het was, zoo ik meen, op den avend van den 14den Augustus, toen wij in een pas gemaaid maisveld halt maakten, dat ik den eersten soldaat van het koninklijke leger zag, die zich bij ons voegde; het was een korporaal van de bersaglieri, en hij trad in onze gelederen met het brevet van luitenant voor op zijne muts, provisioneel geteekend door generaal Nicotera, tot het door Garibaldi zou zijn goedgekeurd. Zijne komst bragt ons allen in geestdrift en gaf ons nieuwen moed. Hij was een van die welkome gasten daar men, al kan men ze weinig vertrouwen, toch gaarne naar luistert. Hij vertelde dat

het gansche leger zou overloopen; en dat alleen de zekerheid van Garibaldi's veldtogt genoeg zou zijn om al de koninklijke troepen onder onze banier te scharen. „Enkele der oude generaals misschien," zeide hij aarzelend, „zullen zich terughouden. La Marmora, Durando, Sonnaz en Cialdini zullen zich niet bij ons voegen, maar wij zullen vijftig anderen hebben even goed als zij, en de bevordering in de vacatures zal er des te sneller om gaan." Onder de kleine vonkjes waarheid die hij zich liet ontvallen, was het berigt, dat generaal Mella anderhalf uur verder met eene sterke kolonne naar Messina optrok, om Garibaldi's togt naar die stad voor te komen. Het vooruitzigt dat hij door deze troepen kon worden achterhaald, maakte zijn berigt zeer belangrijk, ofschoon wij er slechts half mede sympathiseerden. Het baatte ons niet hem te verzekeren dat, volgens zijn eigen verslag, de koninklijke troepen spoedig allen tot ons zouden overloopen; hij antwoordde hierop: dat vóór dit tijdsverloop misschien alles reeds met hem gedaan zou zijn.

Toen wij bij Castro Giovanni kwamen, hoorden wij dat Garibaldi er drie dagen te voren, met twee sterke kolonnen, op zijn marsch naar Messina doorgetrokken was, en er orders gelaten had, dat al de volgende detachementen bij hunne aankomst dadelijk met versnelden marsch zouden voortrukken tot Aderno, waar men hun nieuwe bevelen zou geven.

Het zij dat er kleine ongeregeldheden hadden plaats gehad, of dat er bij het grooter worden van den troep strenger krijgstucht noodig was, maar onze kommandant Scarselli verkondigde ons op de morgen-parade, dat hij van den generaal order had ontvangen om voortaan strenger te zijn en onder geen voorwendsel hoegenaamd toe te laten, dat iemand de pligten verzuimde die zijn rang of plaats in het corps medebragt.

„Dat ziet op ons," fluisterde Cesare mij in 't oor. „Onze afzondering hindert den vent en hij wil er ons voor straffen." Inderdaad hadden wij tot hiertoe slechts met den troep mede gemarcheerd, maar aan de exercitiën geen deel genomen, en werden wij thans nadrukkelijk gekommandeerd om „in te treden" en ons in den wapenhandel te oefenen.

Nu had Cesare twee jaren bij de koninklijke Piemontesche lansiers gediend en was dus een volleerd soldaat, zoodat hij geen lust gevoelde om zich van nieuws te laten drillen onder de leiding van een joodschen geldwisselaar uit Livorno, waar

wij hoorden dat Scarselli vroeger gevestigd was geweest en bovendien een geregtelijk vonnis wegens franduleus bankroet ten zijnen laste had. Mijn vriend Cesare deed Scarselli met meer drift dan voorzigtigheid gevoelen, dat hij van deze historie wist, en dat hij volstrekt geen plan had om onder hem zijne eerste campagne te maken. Het tooneel van dezen woordenstrijd was tamelijk stormachtig en eindigde met het bevel van Scarselli om twee schildwachts voor Cesare's deur te plaatsen en, zoo als hij zeide, een ordonnans aan generaal Garibaldi te zenden, om diens nadere bevelen te vragen.

Den volgenden morgen, bij de monstering, bleek het dat Cesare dien nacht ontsnapt — of zoo als men het noemde „weggeloopen" en naar de bergen gevlugt was. Eerst sedert de laatste veertien dagen is het mij gelukt achter de waarheid dezer zaak te komen, en dat wel door een artikeltje in een nieuwsblad. Scarcelli namelijk, wetende dat Cesare vroeger in een koninklijk Piemonteesch leger had gediend, dacht of hoopte, ofschoon hij de dienst reeds lang verlaten had, dat men hem nog als deserteur zou behandelen. Hij kocht dus twee boeren om, onder voorwendsel van hem in zijne vlugt behulpzaam te zijn, maar eigenlijk om hem naar het hoofdkwartier van generaal Mella over te brengen. Dit plan, blijkbaar aangelegd om Cesare in 't verderf te storten, redde hem het leven; want op zijn woord van eer ontslagen zijnde, werd hij alleen verpligt om naar zijne familie in Bergamo terug te keeren, waar hij zich op dit oogenblik nog bevindt, en zoo ik hoop in den besten welstand is.

Wat mij betreft, ik onderwierp mij zoo bereidvaardig ik kon aan mijn lot, en betrok den volgenden dag de wacht voor de deur van mijn Israëlitischen vriend. Terwijl hij zat te dineren, troostte ik mij met de gedachte dat wij spoedig bij het hoofdcorps zouden komen en dat het met mijn verdriet dan uit zou zijn.

In plaats echter van naar Aderno te marcheren, vervolgden wij onzen togt meer zuidwaarts, langs de laatste hellingen der bergketen die van Castro afdaalt; wij maakten korte dagmarschen en moesten gedurig exeroeren. Eindelijk — het was zoo ik meen tegen den avond van den zeventienden Augustus, terwij ons souper klaar maakten — verscheen er een ordonnans te paard in ons kamp. Ofschoon zeer verhit en vermoeid, vertoefde hij niet langer dan noodig was om zijne orders af te

geven en reed toen weder weg. De trommel sloeg de verzameling en wij vielen haastig aan den maaltijd. De order was nu, om onmiddelijk naar Catania te marcheren, waar de generaal zich bevond. Door het corps van Menotti aanvankelijk een valsche rigting te doen nemen, had hij het koninklijke leger weten te misleiden en naar Messina doen trekken, terwijl hij zelf terstond de gelegenheid waarnam om zich op Catania te rigten, waar hij weldra binnenrukte.

IV.

DE KERKTOREN TE CATANIA.

Ik had niet veel tijd om de schoonheden van Catania te bewonderen, zoo het die werkelijk bezit. Alleen herinner ik mij eenige naauwe straten met vervallen huizen en eene zeer luidruchtige bevolking, die ons met vlaggen en zakdoeken uit de vensters toewuifden. Op een groot plein zag ik aan de eene zijde een zonderling oud huis met twee marmeren dieren — leeuwen of luipaarden — voor de deur, en een zwaar steenen balkon er boven, waarop een aantal mannen in roode kielen stonden, die echter al het voorkomen hadden van officieren te zijn. Inderdaad was het de staf van Garibaldi en had hij aldaar zijn hoofdkwartier. Ik zag dit alles slechts even in 't voorbijgaan, want wij marcheerden regelregt naar een Capucijnenkloster, waar wij voor dien nacht op het binnenplein en onder de galerijen werden ingekwartierd. Noch mijne kameraden, noch hunne keukens hadden mijne geestdrift voor hunne onderneming aangewakkerd; en al was alles rondom mij vol ijver voor de goede zaak en vol gejuich van vaderlandsliefde, ik zat in somber gepeins verzonken in een hoek van een klein kluisgewelf, terwijl ik mij naauwlijks kon verbeelden, dat en hoe ik er gekomen was. Zwart brood en uijen en een maatje van den allerzuursten wijn werden ons als ration toegediend; maar honger is eene goede saus en onder dat uitbundig geraas, dat mijne kameraden als eene bijzondere gaaf des hemels schenen te beschouwen, werd de spijs genuttigd, en wierpen de luidruchtige tafelgasten zich daarna op den grond, om spoedig in te slapen.

Voor mij zelven besloten om wakker te blijven — daar ik eenige gouden Napoleons en een horologie bij mij had, die ik

aan de armoede mijner kameraden niet durfde toe te vertrouwen — stak ik een sigaar op en zette mij rustig neder, om over mijn wedervaren na te denken.

„Wie rookt hier zulke goede tabak?" riep op eens eene stem op korten afstand. „Er moet zeker een groot heer onder ons zijn, want dat is een echte Cubaan."

Ik zag het magere gezigt van een klein man door een lorgnet mij scherp aankijken, eene nieuwsgierigheid die door niemand buiten hem gedeeld werd, want allen sliepen gerust, zonder aan ons beiden te denken.

„Als gij hier wilt komen," zeide ik, „heb ik er nog een van dezelfde soort tot uwe dienst!"

Hij aarzelde geen halve seconde om op eene tweede uitnoodiging te wachten, en zat oogenblikkelijk naast mij.

„Uw aangezigt komt mij zoo bekend voor, hoe is dat?" vroeg ik hem.

„Natuurlijk moet gij mij kennen," was zijn antwoord, „zoowel als ik u. Uwe loge in de opera is de naaste aan het tooneel, en ofschoon gij gewoonlijk hier en daar rondloopt, heb ik er u toch dikwijls in gezien."

„En de uwe — waar is die dan?"

„De mijne," riep hij lachend, „die is waar het stuk mij roept. Ik ben de bariton Bianciardi."

„Zijt gij dat! O, nu herinner ik mij u wel; en hoe komt gij zoo hier?"

„Waarom zou ik niet? De lage toonen beginnen te verdwijnen, en al de hooge zijn reeds sedert lang weg! Ik wil al zoo lief door een kogel sterven, als in het koor te grende gaan. Bovendien, wij trekken naar Rome, en daar kan ieder die lezen, schrijven en de muziek kent, ligt een goed ambt krijgen. Ik maak staat op iets meer dan regtuit! Maar wat drommel brengt u hier?"

„De goede zaak!" zei ik, „de heilige zaak van Italië, en de edele leus: Rome of de dood!"

„Edele praatjes! signor prins," zeide hij. „Dat is alles zeer goed voor die arme stakkers hier, die mogen patriotten zijn, maar gij, wiens vader olijf- en wijngaarden bezit, en maïs- en tarwevelden, met paleizen in de stad en villa's op het land, hoe kunt gij ooit verbeteren door al dit marcheren en hongerlijden? Het is meer waarschijnlijk, dat wij u mettertijd

voor te rijk houden, dan voor niet rijk genoeg, wanneer het nationale drama tot een nieuw bedrijf overgaat! Mazzini althans vertelt ons, dat alles wat wij nu doen, slechts een tusschenstation op onze groote reis is, zoo als hij het noemt, naar een „mezzo terminus."

„Luister naar Garibaldi, vriend, en niet naar Mazzini," zei ik.

„Ha! kent gij den generaal."

„Neen, ik heb hem nooit gezien?"

„Per bacco! — dat 's wonderlijk. Nu, ik wil u wel aan hem voorstellen. Ik ben vrij diep in zijne gunst. Ik sta bij den staf als hoornblazer, als zoodanig heb ik zijne bersaglieri al de „seinen" geleerd, en er zelfs eenige nieuwe van mijn eigen vinding bijgevoegd. Morgen ochtend moeten we zamen naar hem toe, dan zal ik u met hem in kennis brengen."

Ik had misschien een meer solieden patroon kunnen wenschen, om mij bij den generaal te introduceren, maar ik stelde genoeg vertrouwen in mijn eigen naam, om mij in dit opzigt ongerust te maken, dus gaf ik mijne toestemming, en wij bleven eenige uren doorpraten. Inderdaad sprak hij nog lang, nadat ik hem niet meer antwoordde en zijne stem mij alleen in de ooren ruischte, terwijl ik van lieverlede insliep.

Uit eene vrij diepe sluimering werd ik gewekt door het schrille getoet van een klephoorn: — het was mijn vriend Bianciardi, die hem digt aan mijn oor zat te bespelen, zonder te letten op het valsche alarm dat hij verwekte en de verwarde opschudding, die er het gevolg van was. Na verloop van weinig tijd en des te meer gelach werd hij tot zwijgen gebragt, en sloeg de trom voor de morgen-reveille.

„Laat ons hier zien weg te komen," fluisterde hij tegen mij. „Het is geen zaak voor lieden van onzen stand, om met de Picciotti te dienen. Wij moeten eene plaats zoeken bij den staf, of ten minste bij Bideschine's brigade; kom dus meê, ik zal u den weg wel wijzen."

Weldra waren wij buiten het klooster, en stapten door eene smalle straat, de zoogenaamde Condotto, waar zoo het scheen niets anders dan eethuizen stonden aan weerszijden.

„Als we nu vooreerst maar begonnen met een ontbijt te nemen?" vroeg ik.

„Als ik vooreerst maar een carlino had om het te betalen?" zeide hij.

„Maar ik heb er een; dat is immers even goed?"

„Laat het mij dan bestellen," riep hij met drift. „Daar zijn in deze streek zulke heerlijke zaken, als de menschen het maar wisten." Ik gaf hem volle vrijheid en nam intusschen reeds plaats om een smerig nieuwsblad te lezen, de zoogenaamde Pungolo. Plotseling vloog mijn vriend op met den uitroep: „Daar gaat de generaal! daar gaat Garibaldi!"

Ik liep ijlings naar de deur, en zag een groep van zes of zeven mannen snel naar een kleine piazza stappen, waar eene kerk stond. Bianciardi nam mij bij den arm en wij volgden hen. Toen wij aan de piazza (plein) kwamen, hadden de anderen de kerk reeds bereikt en gingen er in. Zonderling genoeg wilde de koster de deur achter hen sluiten, toen hij mijn vriend en mij zag naderen, en eerst na eene korte woordenwisseling en een zeer gering fooitje, kregen wij verlof hen te volgen.

De koster wees ons alleen naar den toren, welks trap zij beklommen hadden, en verliet ons toen.

Ik beken dat ik mij niet geheel op mijn gemak gevoelde over de vrijpostige en onbehoorlijke manier, waarop ik mij aan de kennisneming van Garibaldi opdrong. Inderdaad geloof ik dat het mij een week vroeger niet mogelijk zou geweest zijn, om zoo iets te doen; maar de laatste weinige dagen van mijn leven, onder mijne ruwe gezellen, hadden als zoo vele jaren gewerkt, om de denkbeelden der kieschheid bij mij te ontwortelen; ik ging dus naar boven en bevond mij binnen weinige minuten op den top van den kerktoren onder een troep menschen, die druk bezig waren met het land in den omtrek op te nemen en de ruime vlakte te bespieden, die door de stad bestreken wordt.

Niemand scheen te bemerken of te vermoeden dat ik een vreemde was, en ik hoorde een levendigen woordenstrijd over de vraag, of het schip dat in de baai lag de Hertog van Genua zou zijn, dan wel het nieuwe schip de Stella d'Italia. „Een ding durf ik te zweeren," riep er een, „dat die langbeenige vent daar op het verdek, Tolosano de gewezen prefect alhier is; hij is mijn eigen neef en ik zou hem herkennen, al was hij nog verder af."

„Dat zijn de troepen van Mella, daar ginds," zeide Garibaldi, naar een groot kamp wijzende, aan den voet van een heuvel op ongeveer twee mijlen afstands. „Gij ziet," vervolgde hij met de hand zwaaijende, „hoe ze ons zoowel aan de land- als aan de

zeezijde insluiten. Op hoeveel man schat gij dien troep wel, Cairoli?"

„Ik zou zeggen nog geen twee duizend, generaal."

„En ik denk tusschen de vier en vijfduizend," hernam Garibaldi. „Wat zegt gij er van?" vervolgde hij tegen mij, terwijl hij mij zijn kleinen kijker overhandigde.

Ik tuurde een oogenblik, en toen mijn eigen kijker nemende, zag ik duidelijk genoeg, dat het een sterk legercorps was; ik kon zelfs de stafofficieren voor eene tent gegroepeerd, onderscheiden.

„Wil de generaal dezen kijker eens beproeven?" vroeg ik.

„O het is duidelijk genoeg! Ik vergiste mij niet. Wat een fraaije kijker. Een Fransche zeker?"

„Neen generaal, een Engelsche.

„Des te beter! Eer ik verder ga — ik schaam mij bijna dat ik het zeg — maar ik ben uw naam vergeten, ofschoon uw gezigt mij zeer bekend voorkomt."

„Ik vrees dat wij beiden u vreemd zijn, generaal," zeide ik. „Ik heb mijn huis pas eenige dagen geleden verlaten om u te volgen. Ik ben een van de Paledoros. Gij zult mijne familie wel kennen."

„Ik was zoo vrij eenmaal van uws vaders paleis gebruik te maken, te Palermo in 1859," zeide hij lachend, „en heb na dien tijd in zulk een heerlijk bed niet meer geslapen. Ik deed al wat mogelijk was om eens anders eigendom te ontzien, en ik hoop dat mij dit gelukt is, ofschoon zekere flesschen wijn op mijn diner-tafel, mij hebben doen vreezen, dat mijn volk den sleutel van den wijnkelder had gevonden. Wat kan ik voor u doen?"

„Maak van mij al wat gij denkt daar ik geschikt voor ben, generaal."

„Een ordonnans heb ik hoog noodig," zeide hij nadenkend. „Ik behoef u niet te vragen of gij rijden kunt. Het ergste is, hoe krijgen wij een paard voor u. Maar ze komen daar ginds in beweging, ze breken hun kamp op, en kijk! het fregat geeft hun een sein. Ja, ze sluiten ons in te land en ter zee. Te land en ter zee!" herhaalde hij half somber in zich zelven, en ging toen den trap weder af.

„Wel!" fluisterde Bianciardi; „wat heeft hij u gezegd? zal hij u kolonel maken? of misschien majoor? En wat hebt gij voor mij opgedaan?"

„Biefstuk en champignons, die wij rookende in het eethuis op tafel hebben gelaten, en eene flesch campo-fiorito, dat is al wat ik voor u weet op dit oogenblik."

„Speriamo!" riep hij, „laten wij hopen," en met deze wijze sprenk stapte hij de kerk uit, en spoedde naar zijn ontbijt terug.

V.

CATANIA.

Ik weet niet dat ik ooit zulk een drukken dag heb beleefd als dien zaturdag te Catania. Ik was tot ordonnans bij den generaal benoemd, maar iedereen stelde mij aan 't werk. Als ik eene boodschap moest overbrengen aan Corte, Nullo, Bidechini of iemand anders, kon ik zeker zijn, dat zij mij eene bijzondere commissie van hen zelven opdroegen. Het was altijd dezelfde historie: — „Ik ben nog niet gereed om dadelijk te antwoorden, maar doe mij het pleizier en ga intusschen naar het commissariaat, om die schoenen, of om dat hooi, of om die roode kielen; en als gij soms eenige groenten of goede vruchten, of eenige versche visch ontmoet, zend ze dan hier heen." — „Ordinanza! denk er om, dat wij geen wijn hebben, geen stroo, geen sabelkoppels, geen slaghoedjes enz.!" Dit waren de karreweitjes die ik van alle kanten te doen kreeg en die mij duidelijk bewezen, op welken lossen voet de zaken nog waren ingerigt, en hoe onbepaald men op mijn invloed vertrouwen stelde.

Ik werd gejagt, afgereden en overwerkt tot ik bijna niet meer kon, maar laat ik het maar bekennen, de aard van mijne nieuwe betrekking en de onontbeerlijkheid van mijne diensten voerden mijn geestdrift ten top. Ik gevoelde dat ik deel nam aan eene groote expeditie. Het was een dure schitterende prijs waarom wij speelden. Onze tegenstanders waren groot en magtig — pausen en keizers! De man onder wien ik onmiddelijk diende, was een der grootsten van zijne eeuw. Een held, die een held bleef, zelfs voor hen die het naauwst met hem vertrouwd waren, dagelijks met hem omgingen en hem gedurig moesten zien en spreken. Ofschoon ik telkens binnenkwam onder de levendigste debatten en redetwisten, over de vraag, in hoe ver 's konings regering werkelijk met of tegen ons was, en of wij op dezelfde wijs zouden behandeld werden als bij de vorige expeditie — eerst ontkend, vervolgens

bij oogluiking toegelaten, daarna erkend en voortgestuwd, dan of wij thans ronduit zouden worden verloochend en tegengewerkt? van al deze vragen en redeneringen nam ik volstrekt geen notitie. Wat waren ze voor mij? Mijn vertrouwen steunde geheel op Garibaldi. Hij had honderd dingen gedaan, daar niemand dan hij zelf ooit van zou durven droomen; hij had uitkomsten verkregen, die alle mannen van wijsheid en doorzigt voor onmogelijk verklaarden, en waarom zou hij nu falen? Was de Paus met zijne gehuurde benden sterker dan de koning van Napels met zijne vloot en zijn leger? Was de openbare meening in Europa, de geheime gangen en bedrijven van het Vaticaan meer genegen dan de donkere holen en wandaden van het caserta te Napels? Deze weinige, ontegenzeggelijke vragen smoorden al mijne twijfelingen, en er was in de gansche vrijschaar geen gelooviger en vaster vertrouwend Garibaldiaan dan ik.

Een enkel ongelukkig geval spreidde eene sombere schaduw over dezen dag, namelijk, het ontslag uit onze dienst van een jong officier, met name Grazziani, een Toskaner, zoo ik mij niet vergis. Hij had zich met minachting over onze middelen van aanval durven uitlaten, en over de slechte zamenstelling onzer krijgsmagt; ook had hij stellig beweerd, dat het gouvernement ons zou verloochenen. Hierover ondervraagd zijnde, verklaarde hij, dat hij werkelijk aldus gesproken had, en bovendien, dat naar zijn gevoelen meer dan de helft der onzen misleid en bedrogen waren. Eerst liep er een gerucht, dat Corte reeds last had gegeven hem te fusilleren; maar later hoorde men, dat Garibaldi, nog in tijds van de zaak onderrigt, alleen gezegd had: „Die gevoelens kunnen hem in Turin van dienst zijn. Laat hem terugkeeren en ze aan Ratazzi gaan verkondigen." Met dit zachtere vonnis werd hij ontslagen en weggezonden.

Ik had destijds geen het minste vermoeden, ofschoon ik er naderhand toe kwam, dat dit eerste bewijs van wantrouwen zulke kwade gevolgen zou hebben. Zoo er echter iets was dat mijn vertrouwen in Garibaldi kon vergrooten, was het de wijze waarop hij deze zaak behandelde. Het scheen mij zoo edelaardig, zoo grootmoedig, zoo ridderlijk. „In een geregeld legercorps," zeide hij, „kon de krijgstucht niet te streng worden gehandhaafd; maar in een troep als de onze, ongewoon aan orde en dwang of straf, moet de vaderlandsliefde provoost-generaal zijn, en goede kameraadschap de eenige band der gehoorzaamheid."

Het was negen ure des avonds eer ik den tijd had, mijn diner te gebruiken, en zelfs dien maaltijd deed ik in der haast, op de trappen van het raadhuis waar Garibaldi logeerde. Daar zat ik, in het licht van een papieren lantaren, en met een knipmes als mijn eenigst tafelgereedschap. Een stafofficier bragt mij een flesch uitmuntenden wijn, en een half dozijn sigaren, en nooit was ik beter in mijn schik. Terwijl ik nog bij mij zelven zat te overwegen, of ik naar het kleine koffijhuis op de piazza zou gaan, dan of ik er iemand heen zou zenden, om mij een kop Mokka te laten brengen, viel ik in slaap op de plaats waar ik was, met mijn hoofd leunende tegen de ruwe kornis, aan het voetstuk van een der marmeren leeuwen. Ik werd op eene ruwe wijs wakker geschud, zoo ik meende door een heftigen schop, maar ik bevond weldra, dat een zwaarlijvig man in de duisternis over mij gestruikeld, en hals over kop van de steenen trappen was afgerold, tot hij op de straat te land kwam. Het was Corte, die den generaal juist verlaten had, om te zien wat er in de baai omging. Ik hielp hem weder op de been, en bood hem mijn arm aan, want hij was door zijn val vrij erg gekneusd, zoodat hij slechts hinkende voort kon. Toen hij vernam wie ik was, werd hij zeer vriendelijk, en verzekerde mij dat indien Garibaldi mijn naam goed geweten had, hij mij zonder twijfel in eene betere betrekking zou geplaatst hebben. „Niet dat hij er van houdt, om jongelieden over het paard te tillen," vervolgde hij, „of iemand in de dienst te bevorderen, om redenen van rang of fortuin, veel min door invloed van familie. Zijn eigen zoon Menotti is nooit meer dan zijn ordonnans geweest, gedurende den geheelen veldtogt in Lombardije. Het was de minister van oorlog, die hem voor het eerst officier maakte. Gij zult uwe sporen moeten verdienen; maar als gij ze eenmaal werkelijk verdiend hebt, zijt gij er zeker van." Daarop vroeg hij mij of ik de kunst van roeijen verstond, en was regt in zijn schik toen hij vernam, dat ik een goede bootsman was. „Laten we dan een schuit zien te krijgen," zeide hij, „en onderzoeken wat er in de baai omgaat, want er loopt een praatje, dat de gewezen prefect Tolosano spionnen in de stad heeft, waarmede hij correspondeert, en dat hij zelfs een plan heeft beraamd, om den generaal op te ligten, en hem aan boord van de Hertog van Genua over te brengen."

Het duurde niet lang of wij hadden eene kleine, tamelijk wrakke boot gevonden, met een paar lompe riemen, waarmede wij terstond in zee staken. De nacht was donker, de wolken hingen zeer laag en de lucht was doodstil. — „Maak een toer tot voorbij gindsche landtong," zei Corte, „misschien zullen wij daar de fregatten wel zien kunnen. Na omtrent een half uur geroeid te hebben, was ik de kaap te boven, en zagen wij op naauwlijks een kwart mijl afstands een groen licht aan den achtersteven, en een wit licht aan den mast van een schip, dat ik giste de hertog van Genua te zijn. Terwijl ik ophield met roeijen, kon ik het doffe gebrom van den stoom hooren en bemerkte dus, dat men gereed was om zich met ieder oogenblik in beweging te zetten.

„t Is zoo als ik u gezegd heb," fluisterde Corte; „ze denken Garibaldi van nacht op te ligten, en hem morgen als gevangene naar Genua te brengen. Ik ken Gerod den kapitein zeer goed, en weet dat hij juist de man is, die erg het land zal hebben aan zulk eene dienst."

„Maar dat ziet er dan uit als of men de heele expeditie zoekt in den grond te boren!" zeide ik in mijne onnoozele verwondering.

„Daar zijn ze wel in staat toe, en zelfs tot erger" was zijn droog antwoord. „Denkt gij niet, dat wij nog een beetje naderbij kunnen komen, om te hooren of er ook andere aanstalten worden gemaakt?"

Ik boog mij over de riemen, en met lange stille slagen hadden wij binnen tien of twaalf minuten, de groote hulk van het fregat, en zijne torenhooge raas regt boven ons.

Alles aan boord was muisstil. Ik kon het stappen van den officier der wacht hooren, en den nog zwaarder tred van den schildwacht bij het gangboord, maar er werd geen woord gesproken.

„Als de generaal nu hier was," fluisterde Corte, „zou hij teruggaan om volk, en het fregat aan boord klampen." Ik lachte om dit zeggen, en op eens klonk er eene zware stem van het achterdek: „wie daar?"

„Vrienden!" antwoordde ik terstond.

„A larga! Houd af!" riep hij barsch, ten bewijze, dat mijne vriendelijke verzekering niet werd aangenomen. Derhalve gewaarschuwd, roeide ik voor den boeg het schip rond, en haastte mij naar de kust.

Mijn togtgenoot sprak onder het teruggaan geen enkel woord,

en groette mij alleen met een eenvoudig „adieu!" terwijl hij aan wal trad, en in de duisternis verdween.

Ik begon toen reeds te vermoeden, dat wij met het tegenwoordige ministerie zulke goede vrienden niet waren, als bij onze vorige expeditie met graaf Cavour; maar toch, wat toen Cavour op onze zijde bragt, zou thans ook Ratazzi kunnen winnen. Cavour was met ons, omdat wij slaagden; dit zou ook met Ratazzi het geval wel zijn. Wat de opligting van Garibaldi betreft, de man, die dit had durven wagen zou zich verfoeijelijk gemaakt en geschandvlekt hebben, en zelfs de regering, die hem welligt had aangezet, zou het lage werktuig van zulk een bedrijf niet in hare bescherming hebben genomen.

Ik sustte mij zelven in slaap, met eene reeks van dergelijke wijze redeneringen, en gleed weldra bewusteloos op den bodem der boot, waar ik sliep tot de morgen aanbrak.

Gedurende den nacht waren er twee groote handelsstoomschepen voor anker gekomen, het eene was de Fransche paketboot Abattucci, het andere een kleiner koopvaardijschip, de Dispaccio. Tot mijne verwondering lagen, toen ik ontwaakte de booten van deze beide schepen aan wal, met eene sterke wacht van onze roodhemden er bij. De drukte, het gerasa en gebabbel van het volk aan de landingsplaats was zoo groot, dat ik niet kon vernemen, wat er van worden moest; ik stapte dus de stad in, naar het hoofdkwartier op de piazza.

„Alles is in orde," zei een jong officier, wiens naam ik niet kende, maar dezelfde, die mij den vorigen dag wijn had gebragt." Ratazzi heeft toegegeven, Cialdini zal zich voor ditmaal bedrogen vinden. Hier zijn de schepen, die ons naar Calabrië moeten overbrengen, en de fregatten hebben het ruime zee gekozen, om niet verpligt te zijn ons lastig te vallen.

„Is dat inderdaad waar?" vroeg ik, niet weinig verwonderd.

„Als gij maar even naar de vuurbaak wilt wandelen, zult gij er u met eigen oogen van overtuigen. Wel te verstaan, als de neek van den Hertog niet reeds buiten het gezigt is. Het nieuws schijnt reeds bekend te zijn; zie maar eens hoe blijde ze zijn, die arme stakkers."

Werkelijk zag ik uit iedere straat en steeg, die op de piazza uitliep, honderden van roodhemden aanstormen, ordeloos door een ander de dawerende kreten van „Viva Garibaldi!" „Viva il prode generale!" In weinige oogenblikken was de piazza zoo

vol, dat de digt opeengepakte menschenmassa zich niet anders scheen te bewegen dan als een vervaarlijk groot monster, terwijl het gejuich steeds sterker, voller en luider werd, doormengd met de gillende kreten van „Fuori il generale! Fuori Garibaldi!" Dit duurde zoo een tijd lang voort, met nu en dan eene uitbarsting van gelach bij iedere teleurstelling telkens als er een venster open ging, en een aangezigt voor den dag kwam, niet van Garibaldi — maar van een of ander bij het publiek onbekend persoon. Eindelijk, toen de verwachting schier tot razernij geklommen was, werd het raam boven het centrale balkon wijd opengeworpen, en trad Garibaldi te voorschijn.

Hij zag er opgewonden, min of meer verhit, en zoo ik meen eenigzins verstoord uit. Hij hief de hand op, om stilte te gebieden, en de ontelbare menigte, als door een tooverslag geboeid, uitte geen woord of klank meer.

„A Roma! Amici mei, a Roma!" riep hij. „Viva Vittorio Emmanuele! Viva il Re!"

Een donderend gejuich van „A Roma!" volgde op deze toespraak, maar ik hoorde geene enkele maal. „Viva il Re!" roepen.

Ook kan ik mij niet herinneren, dat ik na dien tijd onder ons ooit den kreet van „Viva il Re!" heb hooren opgaan.

VI.

DE REIS OVER DE ZEEËNGTE.

Van deze reis heb ik slechts weinig te melden, daar ik bijna in een staat van verstikking verkeerde zoolang de overtogt duurde. Ik was aan boord van het kleinste schip, de Dispaccio, waar Garibaldi zelf zich op bevond; hij had niet kunnen besluiten, zoo hoorde ik zeggen, om onder Fransche vlag te varen. Wij stonden met onze acht honderden op het kleine schip zamengepakt, terwijl er inderdaad naauwlijks ruimte was, voor vijfhonderd koppen. Velen waren in het want geklommen, of zaten op den boegspriet, en toen een der officieren door de overmatige hitte eene flaauwte kreeg, en weinig hoop gaf van weder bij te zullen komen, liet de generaal hem in de kleine boot plaatsen, en tusschen de masten ophijschen — een maatregel even gezwind bedacht als uitgevoerd, en dien ik durf zeggen dat den patient het leven redde.

Ik zelf leed vreeselijk veel, daar ik digt bij de stoompijp stond, en zoo erg door de hitte en stiklucht bevangen werd,

dat alles rondom mij niets anders scheen dan een benaauwende droom. Het geraas en gescharrel was oorverdoovend. Garibaldi deed al wat mogelijk was om de stilte te bewaren, verklarende dat, zoo wij door ons rumoer de aandacht van het eskader van Albini trokken, en vervolgd werden, de gansche expeditie gevaar liep van te mislukken, ja vernietigd te worden. Het baatte niet veel, de Picciotti waren buiten bedwang of bestuur, zoowel van zich zelven als van anderen.

Ik wist dat mijn hoofd alles behalve helder en mijn denkvermogen buiten staat was om bedaard of juist te redeneren; maar ik gevoelde des te levendiger, dat ik voor geen menschelijke drangreden van eer of voordeel, ooit kommandant van zulk eene bende had willen zijn. Toen ik echter op de verschansing klouterde om een oogenblik versche lucht te scheppen, en den eerwaardigen man aan het stuurrad, met een opgeruimd gelaat kalm en bedaard zijn sigaar zag rooken, schaamde ik mij, dat ik eene poos aan mijne kwade luim had toegegeven. Het was generaal Garibaldi zelf die stuurde, en daarbij het spoor volgde van de Abattucci, die ons omtrent vier mijlen vooruit was.

Wij lieten het anker vallen in eene kleine baai onder Melito, waar de Abattucci reeds lag toen wij haar binnen stevenden. De eerste boot die aan land voer, bevatte Menotti, Guastalla en twee of drie stafofficieren. Zij vonden terstond eene geschikte plaats om te landen, dat ons trouwens niet moeijelijk viel, want wij hadden geen zwaar geschut, ja zelfs geen artillerie hoegenaamd. De booten die de manschappen overbragten, voerden ook de baggaadje, en het zwaarste artikel dat wij te ontschepen hadden, herinner ik mij, was een oud zadel van Garibaldi, van Zuid-Amerikaansch maaksel, dat twee sterke kerels vorderde om het uit de boot te ligten en aan wal te brengen.

Er werd niet weinig gelagchen, toen de een of andere schalk, uit kortswijl, vroeg wie de militaire kas moest dragen, maar niemand onder ons zou van dit gebrek een onderwerp van ernstige of boosaardige spotternij hebben willen maken, zelfs zij die er het meest tegen hadden, namen deel aan de algemeene vrolijkheid. Een der officieren, ik weet niet meer wie, vertrouwde mij een kleinen reiszak, met den naam van den generaal er op, benevens twee zware teugels en een koperen ketel. Hij gaf mij te kennen, dat het Garibaldi's particulier eigendom

was, en ik schaamde mij geen oogenblik om er mij mede te belasten, des te minder daar ik den generaal zelf voor mij uit den berg op zag klimmen, met een vrij zwaren bundel over den regter schouder, en zijn grijzen overjas aan een strop in de andere hand.

Terwijl wij in eene lange linie de rotsen beklouterden, nu en dan stilstaande om adem te halen of een blik achter ons naar beneden te werpen, kwam ik digt in de nabijheid van Garibaldi, op een klein berg-plateau, dat ver over de zee uitzag. Hij stond eene poos te staren over het ruime veld der blaauwe wateren, naar een schip, dat op zes mijlen afstand onder zwakken stoom zuidwaarts stevende. Terwijl wij er naar uitkeken, streek het de vlag, en nu riep Garibaldi: „Dat was voor *mij!*" er bijvoegende: „Viva l'Inghilterra!" — Leve Engeland! — duidelijk konden wij de breede strepen der Engelsche vlag in de zomerkoelte zien vletten; wij gaven het een herhaald hoerah! in de hoop dat men ons hooren kon. Een zeeman die naast mij stond, dempte min of meer het vuur mijner geestdrift, door mij in te fluisteren, dat het schip waarschijnlijk het saluut van een ander schip had moeten beantwoorden, daar het onmogelijk was, dat het ons had kunnen zien, of althans weten wie wij waren.

Dien avond kreeg ik aanwijzing om mij bij de brigade van Menotti te voegen, onder wien ik dienen zou, tot er eene vacature bij den staf openviel, maar dat ik waarschijnlijk binnen eene maand reeds officier zou zijn. Dit maakte mij volstrekt niet ongeduldig, want zoo ik voor alsnog minder te zeggen had, had ik tevens minder te verantwoorden.

Wij waren op de hoogte van Melito, toen er naar alle kanten spionnen werden uitgezonden, om het landvolk van onze komst te verwittigen, en te doen begrijpen, dat er voor hen goede gelegenheid zou zijn om voorraad te verkoopen.

Op het oog waren wij inderdaad een erbarmelijke troep — met onze gescheurde kleeren, onze sobere wapenrusting, en onze kaken die er alles behalve rond of blozend uitzagen; en toch, in weerwil van dit alles, heb ik nooit vrolijker of joliger troep gezien dan de onze, op dien 25sten Augustus, terwijl wij ons op den top van een berg aan den zeekant hadden gelegerd, en ons gereed maakten voor ons eerste ontbijt in Calabrië.

Het was reeds laat in den namiddag eer de verspieders te

rugkeerden, doch wij hadden het zoo druk met het schoonmaken en herstellen onzer wapenen en kleedingstukken, en het aanvullen der munsterrollen, — daar wij omtrent twaalfhonderd der onzen in Catania hadden achtergelaten, — dat wij aan niets anders konden denken. Eindelijk liepen er praatjes, dat de spionnen met kwaad nieuws waren teruggekomen, maar wat? wist niemand te zeggen. Sommigen beweerden, dat al de versterkingen, die zich bij ons zouden voegen, ontbonden en verstrooid waren. Anderen, dat Ratazzi van gedachten veranderd was en besloten had om ons, in plaats van naar Rome, naar Griekenland te zenden, om aldaar de dreigende revolutie te ondersteunen. Enkelen, wijser dan de zoo even genoemden, waren van meening dat de regering ons met al de haar ten dienst staande middelen zou trachten te ontmoedigen, om ons te noodzaken de wapens neer te leggen en weder naar huis te gaan. Maar hoe men ook over deze gerachten denken mogt, zij verspreidden eene algemeene verslagenheid. Groeter ommekeer, na de vreugde van dien morgen, kan men zich maauwelijks voorstellen.

Van een jong Cararees, met name Fabricotti, die bij den staf was geplaatst, vernam ik de waarheid. De boeren in den omtrek waren allen gevlugt. De agenten der regering waren ons voor geweest, en hadden het land inderdaad van alles schoon geveegd. Zij hadden het koren uit de schuren, en het vee uit de velden weggehaald. In een woord, de Sahara zelve kon niet woester en onherbergzamer zijn dan de hoogten van Melito.

Het was ligt te vermoeden, dat dit stelsel zich niet tot over de steden zou hebben uitgestrekt, daarom had de generaal zijn aide-de-camp Corte naar Reggio afgezonden, om den stand der gemoederen aldaar op te nemen en te onderzoeken op welke middelen van bestaan wij konden rekenen. De avond die hier op volgde was somber! Wij ontstaken onze vuren en poogden joviaal en krijgshaftig te zijn, maar onze zangen stierven weg in treurigheid, en de schriele jongensachtige toon der van tijd tot tijd opgaande „viva's" strekte alleen om ons te herinneren uit welke manschappen ons corps grootendeels was samengesteld.

Naar mij verhaald is, werd er dien avond tusschen Garibaldi en zijne officieren overwogen, of het niet beter zou zijn onzen troep terstond onder verschillende aanvoerders te verdeelen en langs verschillende wegen door het gebergte te laiden, om zich ergens bij Catanzaro weder te hereenigen. Ik heud mij over-

tuigd, als dit plan ware aangenomen, dat wij stellig geslaagd zouden zijn. Door de bijpaden die wij hadden kunnen kiezen zou alle vervolging onmogelijk zijn geworden, en naarmate wij noordelijker kwamen, zouden wij voorraad in overvloed hebben gevonden.

De generaal bleef echter doordrongen van het denkbeeld dat de steden zich terstond voor hem zouden verklaren, en beantwoordde alle redeneringen met te zeggen: „Wacht, tot wij weten welk nieuws Corte ons brengt!"

Wij hebben nooit — ten minste ik en degenen die van mijn kaliber waren — hebben nooit gehoord welk nieuws Corte bragt. Wij wisten alleen dat wij langs de kust in de rigting van Reggio zouden oprukken. Ik vermoedde intusschen weldra dat de zaken niet zoo voordeelig stonden als zij er wel uitzagen, toen ik een bezoek kreeg van den ouden doctor Riboli, een man wiens goudblonde hairen en blaauwe oogen hem eene bedriegelijke gelijkenis gaven op Garibaldi.

„Hebt gij reeds gezorgd voor oud linnen," vroeg hij, „om pluksel en zwachtels te maken?"

„Zijn wij reeds zoo ver, doctor? vroeg ik meesmuilend.

„Nog niet; maar morgen misschien, of anders overmorgen. Die vrome regenten van Reggio, daar men ons van vertelde, dat hunne vrouwen en dochters sedert junij ll. bezig waren met roode kielen te maken, hebben ons thans eene deputatie gezonden, met verzoek om niet in hunne stad te komen, want als we dat deden kregen wij, zoo zij zeggen, burgeroorlog! Burgeroorlog! wie heeft dat ooit gehoord; maar dat is de schuld van Cialdini, — die heeft alles zoo bekonkeld."

Dit was voor het eerst, dat ik den naam van Cialdini als dien van onzen grootsten tegenstander en vijand hoorde uitspreken; maar van dat uur af aan werd er zeker geen vijf minuten gesproken zonder hem te hooren noemen. Het was Cialdini, die de vloot en het leger op ons had afgezonden; Cialdini, die ons had uitgehongerd, om den tuin geleid en nagejaagd. Hij was het die het volk afschrikte, van ons te ondersteunen en zich met ons te vereenigen; en die, om ons te vervolgen, zekere zoogenaamde „Oud-Piemonteesche" regimenten had uitgezocht, wier haat tegen Garibaldi, dagteekende van den veldtogt tegen de Oostenrijkers, uit nijd over zijn behaalden roem in Lombardije. Bovendien wisten wij allen, dat er tusschen onzen generaal

en Cialdini een persoonlijke wrok bestond, dus begrepen wij wel waarom Ratazzi juist hem had uitgekozen. Het was een soort van vooraf beraamd officiëel duël, althans zoo beschouwden wij het. Intusschen rukten wij langzaam op naar San Gio, met het corps van Menotti in de voorhoede; de manschappen waren tamelijk welgemoed, en zongen op marsch vaderlandsche liederen. In mijne kwaliteit als ordonnans had ik mij een paard aangeschaft, of liever een Calabrische hit; maar het arme dier zag er zoo kaal en schurftig uit, was zoo laag in de schoft, zoo lomp van kop en zoo krom van beenen, dat ik hem nooit besteeg zonder een algemeen gelach te doen opgaan; ik eindigde dus met er een pakpaard van te maken voor mij en mijne kameraden, en liep er liever naast.

Dien avond kwamen er twee burgers uit Reggio in ons kamp, die ons berigtten, dat eene sterke divisie koninklijke troepen uit Napels in aantogt was, met veldontdekkers te paard en verscheidene veldstukken. Zij bragten ons eenige nieuwsbladen, doch allen op hand van de regering, terwijl er over ons en onze onderneming niet dan met minachting en spottenderwijs in gesproken werd.

Over het geheel namen wij deze kritiek vrij koeltjes op. Wij beschouwden haar als de lastertaal van den dag, en rekenden op de toekomst om haar te logenstraffen. Rome was ons visioen, een triomphante intogt in Rome stond ons gedurig voor oogen, en wij redekavelden over de bijzonderheden van het ceremoniëel, niet alleen met al den ernst der gewisheid, maar somwijlen met al de warmte der hartstogtelijke geestdrift, bij voorbeeld: Of de koning aan de regter of linkerhand van Garibaldi moest rijden? Welke plaats de staf van Garibaldi zou innemen? Waar de Picciotti zich zouden aansluiten? enz.

Ik herinner mij nog onze levendige debatten over de vraag: of de roodkielen-brigade eene keurbende in het leger zou uitmaken, dan wel met pensioen naar huis zou worden gezonden, tot wij weder noodig waren voor Venetië?

Toen de klephoorn het sein gaf om halt te maken, op een groot aardappel-veld, hadden sommigen van ons sedert de laatste vierentwintig uren niets gegeten en zag men hen spoedig eenige wortels uit den grond halen, om ze met groote gulzigheid raauw te verslinden. Den vorigen dag waren er echter strenge orders uitgevaardigd tegen dergelijke plunderingen, met nadrukkelijke

herinnering, dat wij ons niet in een vijandig land, maar onder vrienden bevonden, die onze vaderlandsliefde naar ons ontzag voor eerlijkheid en tucht zouden afmeten. De sergeanten en korporaals liepen dadelijk rond om tegen dezen roof te waarschuwen, en te doen als of zij de namen der plunderaars opschreven, tot Fabricotti op eens kwam zeggen: „Het veld is betaald, jongens! Het is alles uw eigendom en de generaal zegt, dat gij gerust uw gang kunt gaan." Nu werden de vuren spoedig aangelegd, en ik geloof niet dat ooit een maal aardappels zoveel hartgrondige dankbaarheid wekte of hongerige menschen in een vrolijker stemming bragt!

Den volgenden dag, 28 Augustus, trokken wij de berghelling af naar de zijde van Reggio; onze voorhoede stond onder Nullo en ik vergezelde hem om orders over te brengen. Allen waren dien dag zeer ernstig. Het was smoorheet, met een sirocco wind, en ik behoef niet te zeggen hoe zulke dagen op Italiaansche gemoederen werken, of welk eene neerslagtigheid zij kunnen te weeg brengen. Er werd naauwlijks een woord in de gelederen gewisseld, en ofschoon de voorhoede uit de beste mannen van het corps was zamengesteld, om op de bevolking van Reggio des te gunstiger indruk te maken, hadden wij meer van bandieten dan van soldaten. Behalve ons bekend kostuum, een rood hemd en zonder rok, droegen wij in een linnen zak over den eenen schouder alles wat wij eetbaars vinden konden, en over den anderen een flesch of kalebas voor drinkwater, als tegenwigt. Onze overige plunje hing achter ons aan het geweer, en eindigde gemeenlijk in een paar sterke laarzen, terwijl wij onze broekspijpen tot aan de knie hadden opgestroopt, om het stof van den weg te vermijden, siedaar onze gansche uitrusting, alles behalve berekend om hooge gedachten van ons in te boezemen, of de lieden in ons belang te winnen.

„'t Is of we galeiboeven zijn, zoo schuw als ze ons aankijken," zei een mijner kameraden, en hij zelf, de zoon uit eene aanzienlijke familie in Lombardije, was een der wildste figuren uit den hoop. Maar wij zouden spoedig op eene officiële wijs leeren begrijpen, welken indruk wij op vreemdelingen maakten, want eene bezending uit den stedelijken raad te Reggio, die ons te gemoet trok, werd door ons uitzigt dermate verschrikt, dat zij naauwelijks een woord spreken kon. Toen zij eindelijk woorden had gevonden, was het om ons te zeggen, dat er reeds

eene afdeeling Bersaglieri onder kommando van een majoor aan de andere zijde van Reggio stond, en dat er twee kanonneerbooten voor de kust lagen, met orders om de stad tot een puinhoop te schieten, zoo zij Garibaldi liet binnenkomen en gastvrij ontving. Ik spoedde met deze boodschap terstond naar den generaal en vond hem onder een kastanjeboom zitten, met een landkaart op de knieën en een korst brood in de hand. Hij luisterde bedaard naar mijn nieuws en vroeg mij naar den naam van den majoor der bersaglieri. Ik antwoordde dat het een Hongaar was, met name Eberhardt.

„Uno de nostri! — een der onzen!" riep Garibaldi, met een nadruk, dien ik voor het eerst bij hem opmerkte; maar of het bij hem vreugd of teleurstelling te kennen gaf, zou ik niet kunnen zeggen. „Goed," vervolgde hij na een poosje zwijgens, „als Reggio ons bezoek afwijst, zou het niet beleefd zijn, dat wij het haar opdringen. Laat Nullo terug trekken."

VII.

ASPROMONTE.

Wij marcheerden van twee uren des namiddags tot na middernacht, eerst in de rigting van San Lorenzo, maar nadat wij den hoek van eene groote landhoeve, Protolo genaamd, waren omgetrokken, ging het regelregt naar Aspromonte in de bergen. Aspromonte was welbekend bij al de Garibaldianen der eerste expeditie; zij hielden dezen bergpas toen tegen een tienvoudige overmagt van Napolitanen.

Aspromonte is een soort van hellend vlak of rif tusschen twee bergen, met eene enge keel van voren en een digt bosch van achteren. Een digte stofregen viel sedert het laatste uur van onzen steilen marsch; toen wij den top bereikten werd zij nog sterker, en eindelijk veranderde zij in eene zware stortbui. De generaal nam zijn intrek in een der herdershutten — de eenige herbergzame punten in deze woeste streek — en ik bereidde hem een soort van bed van pijnboomtakken, waarover ik zijn mantel spreidde.

„Een ruwe slaapkoets?" seide hij glimlachend, „maar wij zullen te Rome wel betere vinden." Ik was regt dankbaar toen hij mij zeide, dat ik dien nacht blijven moest waar ik was. Hij hield zich alsof hij mijne dienst noodig zou hebben: maar ik

zag wel dat hij het uit menschlievendheid deed, daar ik hevig hoestte en bijna geen adem kon halen, na den afmattenden marsch.

Het donderde dien geheelen dag zoo vreeselijk, dat velen van ons niet anders dachten of het bombardement van Reggio was werkelijk begonnen, en de oude stad werd tot puin geschoten. Twee der onzen die hunne nieuwsgierigheid niet konden bedwingen om er getuigen van te zijn, gingen den berg af tot aan St. Stephano, maar raakten voor hunne moeite krijgsgevangen.

Met het aanbreken van den dag wekte ons de klephoorn, maar wij rukten niet uit voor zes ure, nadat de regen had opgehouden en de zon luisterrijk door de wolken brak. De veldontdekkers bragten ons de tijding, dat de koninklijke troepen snel voortrukten, en ons tegen den middag zouden bereikt hebben; sommigen zeiden dat op de kom van den berg achter ons, de zwarte pluimen der bersaglieri reeds gezien waren.

Garibaldi trok zijne magt bijeen op de bergvlakte, waar wij den nacht hadden doorgebragt; de linkervleugel onder Menotti, de regter onder Corte, hij zelf in het centrum. Het was duidelijk voor ons allen dat er gevochten zou worden, en even duidelijk, dat wij in onze positie, op onze flanken gedekt door de bergen en met eene diepe vallei in het front, eene tienvoudige magt konden weerstaan. De toebereidsels begonnen langzaam genoeg, maar werden met meer spoed vervolgd, toen een kleine troep bersaglieri zich in de vallei vertoonde, die naarmate zij voortrukte, zich als tirailleurs op onze flanken begonnen te verspreiden.

Toen Fabricotti Garibaldi kwam zeggen dat de tirailleurs naderden, scheen hij zoo diep in gedachten verzonken, dat hij hem naauwelijks hoorde.

„Non si puo. Dat kan niet zijn of dat moet niet zijn," herhaalde hij meer dan eens in zich zelven. Daarop om Cairoli zendende, fluisterde hij hem eenige woorden in 't oor.

„Daar zijn ze! daar komen ze!" riepen verscheidene stemmen tegelijk, en Garibaldi zijn mantel over zijne schouders werpende, stapte haastig voor het front. Op dit oogenblik was er veel verwarring. Cairoli, zoo ik meen, wilde de bersaglieri met de bajonet aantasten. Menotti insgelijks verzekerde, dat hij zijne Picciotti met volle gerustheid tegenover de troepen durfde stellen, en langs de geheele linie was er blijkbaar groot verlangen

om den generaal te toonen, dat men zijner niet onwaardig was.

Zoodra Garibaldi het front der linie bereikte en er op omtrent twaalf passen voor stond, snelden zijne aides-de-camp naar alle zijden met orders, en blaasden de horens het commando: „Niet schieten!" Niet zonder gemor werd deze order ontvangen, daar wij reeds verscheidene kogels der bersaglieri boven ons hadden hooren fluiten. De generaal intusschen, als ware het niet genoeg dat hij de order door zijn staf had laten overbrengen, riep de manschappen luide toe: „Niet schieten! niet schieten!"

De bersaglieri kwamen steeds digter en sneller op, en schenen, hoe steil de heuvel ook was, te wedijveren wie de voorste zou zijn; eensklaps bleven zij staan en nu hun vuur gezamenlijk op een punt rigtende, schoten zij allen te gelijk naar de plek waar Garibaldi stond. Hij had nog even tijd om zijne waarschuwing te herhalen, met den bijgevoegden uitroep van „viva l'Italia!" toen hij viel. Ik heb sommigen hooren verzekeren dat hij nog een paar stappen deed eer hij viel; maar ik geloof stellig dat hij geen voet meer verzetten kon en neerstortte toen hij het wilde beproeven.

Hij werd onverwijld naar de „boschetta" gebragt, en zag zich weldra omringd door de meesten zijner stafofficieren. De wond werd in 't eerst voor zoo ernstig gehouden, dat een van hen voorbarig genoeg was om het woord „amputatie" uit te spreken. „Ik ben gereed," zeî de generaal, „doe wat gij noodig acht, en doe het dadelijk." Terwijl de chirurgijns zamen raadpleegden, bleef hij zijn sigaar rooken. De wereld weet wat er op volgde en ik ben niet vermetel genoeg om mijn eenvoudig verhaal te versterken of op te sieren, met andere bijzonderheden, dan die ik zelf gezien of gehoord heb en naar waarheid getuigen kan.

Ik hoorde, zooals wij allen het hoorden, de order om niet te schieten; ook hoorde ik Menotti, toen hij zijn vader vallen zag, uitroepen: „Valt aan! a la baionetta!" en de gansche linie stormde de steilte af, tot de bajonetten der beide linien elkander kruisten. Op eens klonk nu de kreet van „viva l'Italia!" van waar of door wien weet ik niet te zeggen, maar al de geweren werden terstond opgeheven en een heesch gejuich: „viva l'Italia!" weergalmde van beide kanten.

„Ontwapent hen! ontwapent hen!" werd thans van alle zijden

gehoord, en in de eerste oogenblikken wist niemand van ons tot wien het gerigt was. Wij wisten naauwelijks dat er een gevecht had plaats gehad. zoo schielijk was het voorbij. Het leed echter niet lang of de zaak werd mij duidelijk — wij waren allen krijgsgevangen, en achttien of twintig der onzen waren ligter of zwaarder gewond.

Verscheidene officieren — waaronder ook Nicotera — wisten in de verwarring te ontsnappen en na de kust te hebben bereikt, naar Malta of Corfu weg te komen. Een paar oogenblikken voelde ik mij geneigd hen te volgen, maar ik dacht: „wat geef ik thans om hetgeen er van mij wordt; de beste van ons allen ligt daar gewond en bloedt. Laat ons ten minste in zijn lot deelen, al kan zijn roem de onze niet zijn."

Ik werd met een zeer onoogelijken troep picciotti naar Reno geëscorteerd en van daar verder naar de zeekust. Wij kregen eene korst van het grofste brood en een teug water, en werden streng bewaakt. Toen de arme jongens — want de meesten waren niet meer dan knapen — poogden te zingen, om te toonen hoe moedig zij hunne gevankelijkheid verdroegen, werden zij door een ruwen slag met den laadstok tot zwijgen gebragt en hun gezegd dat zij onder weg zelfs geen woord spreken mogten. Wij passeerden den nacht aan het strand, zonder dak en zonder voedsel. De troepen bivakkeerden, ontstaken de vuren, haalden hunne veldketels te voorschijn, maar wij kregen niets, en zaten in sombere groepen zamen te fluisteren tot wij in slaap raakten.

Had ik mijn rang en stand aan den officier die ons bewaakte te kennen gegeven, misschien zou hij mij dan met meer onderscheiding behandeld hebben; maar ik vond het al te onedelmoedig mij van mijne arme kameraden en lotgenooten af te scheiden. Bovendien had ik in dezen tijd reeds een zekere mate van invloed bij hen gekregen.

De akelige, eindelooze marsch van dien dag zal mij bij blijven als eene nachtmerrie zoo lang ik leef. — De brandende zon, het zware zand, de roode stekende oogen na den motregen bij nacht en den fellen zonneschijn over dag, de vermoeijenis en de dorst, dit alles zou buiten mijne zwaarmoedigheid reeds genoeg zijn geweest om mijn toestand allerjammelijkst te maken.

Te Reggio zagen wij twee fregatten voor anker; het eene herkende ik als de Hertog van Genua. Terwijl wij er op eene rotspunt naar stonden te kijken, roeiden verscheiden booten van

wal naar het schip, en uit eene opmerking van een der officieren tegen zijn kameraad, begreep ik, dat Garibaldi zich in een der booten bevond, en gereed was om aan boord te worden geheschen. Ik had op dat oogenblik gaarne voor duizend francs willen teekenen, als ik den verrekijker had kunnen krijgen dien de kapitein in zijne hand had, om onzen armen generaal nog eens voor de laatste maal te zien.

In deze oogenblikken kwam er een jong officier in stafuniform met drift naar ons toe en vroeg: „Is hier ook zekere prins?" en hij noemde mijn naam. Ik antwoordde natuurlijk van ja, en hij verklaarde mij dat Garibaldi mij had opgenomen op de lijst der genen die hij bij zich wenschte te hebben, dat ik mij dus haasten moest, of anders te laat zou komen. Ik had niet veel tijd noodig om afscheid te nemen, en liep op een drafje naar eene boot die ik zag dat op het punt was van weg te roeijen. Toen wij op het dek van den Hertog kwamen, hoorden wij echter dat er acht meer waren dan het getal aan Garibaldi toegestaan.

„Breng hen weder aan wal," zei de kapitein. „Ik kan ze hier niet houden zonder orders; of, neen," vervolgde hij een oogenblik later, „roei eerst naar het andere fregat en vraag aan generaal Cialdini wat ik er mede doen moet?"

De bode kwam spoedig genoeg terug en fluisterde iets tegen den kapitein, die begon te glimlachen en overluid antwoordde:

„O neen; ik wil ze liever behouden, dan *dat*."

Tegen den volgenden avond liepen wij in de Golf van Spezzia binnen en landden aan het oude lazaret Varignano. Er waren reeds een paar kamers voor Garibaldi in gereedheid gebragt, en wij werden in zijne nabijheid ingekwartierd, met eene keuken voor ons eigen gebruik. Wij hebben een groot, niet zeer zindelijk en nog minder goed gelucht vertrek, waar wij slapen, en eene kleinere kamer die op de baai van La Grazia uitziet, waar wij eten. Als wij in deze kamer voor het venster zitten, kunnen wij den driedekker zien liggen, met zijne grimmige vuurmonden op ons gerigt, maar door een zonderlingen zamenloop draagt hij nog zijn ouden naam — „de Garibaldi" — op den achtersteven. 't Is in een hoekje van dit vertrek, waar mijne lotgenooten zitten te rooken en over hun lot te peinzen, dat ik deze regels schrijf.

C.

AVONTUREN EN ONGELUKKEN VAN DE SENORA LIBARONA.

(Uittreksel.)

1840—1841.

De treurige tooneelen die men lezen zal, vielen voor in een weinig bereisd gedeelte van Amerika.

Dona Agostina Palacio de Libarona is geboren in 1822, te San-Miguel de Tucuman. Haar vader, don Santiago Palacio, was de zoon van den laatsten Spaanschen gouverneur van Santa-Fé. Rijk, welgevormd, vrij om een man te kiezen naar haar zin, gaf ze de voorkeur aan een adellijk jongman — don José Maria de Libarona.

In 1840, moeder van twee meisjes, Elisa en Lucinde, verlangde ze haar vader en moeder — alstoen te Santiago del Estero — een bezoek te brengen. Haar man verzelde haar, met plan om spoedig terug te keeren; er brak echter een oproer uit, dat hem — zijns ondanks — dwong, aldaar te blijven.

Kosas was dictator van de Argentijnsche republiek, toen in veertien provinciën verdeeld. Don Filippe Ibara, gouverneur van de provincie de Santiago del Estero, was een onbeschoft en wreed dwingeland. In 1840 stond een deel des legers, onder bevel van den officier don Santiago Herrera, tegen hem op. Ibara nam de vlugt. De inwoners dwongen nu don José de Libarona hem op te volgen. Maar eenige dagen later kwam Ibera in triomf, met troepen, terug. Zijn eerste zorg was, allen gevangen te nemen, die de acte hadden geteekend zijner vervallen-verklaring. Hier begint het verhaal van dona Agostina. — Wij haasten ons haar het woord af te staan.

I.

.... De soldaten, die mijn man zochten, schoten op de deuren en vensters van ons huis. Mijn man was naar buiten. Ik kroop in een kelder, en vergat in mijn angst, ik moet het bekennen, mijn twee lievelingen Elisa en Lucinde. Ik hoorde haar klagen, maar durfde niet tot haar gaan. Ik was toen achttien jaar.

Het wordt stil. De soldaten zijn weg. Een vriend komt mij zeggen, dat een mijner broeders gevat is. Daar komen andere

soldaten. Ik heb Lucinde aan de borst. Ik geef het kind aan een meid en vlieg in den tuin. Ik klim over een muur en schreeuw om Lucinde, die — Gode zij dank! onbezeerd in mijne armen komt. Nu snel ik voort. Ik kom aan het konvent van Santo-Domingo, vind de deur open, vlieg een zaal binnen, en — aanschouw vier lijken op een tafel. Ik kruip in een hoek, sidder over het lot mijner Elisa, en sterf duizend dooden. Eindelijk — tegen den avond — vindt mij een kennis, die me vertelt, dat mijn zuster Isabella is weggevoerd. Ik breng een allerverschrikkelijksten nacht door. Den anderen morgen komt men mij zeggen, dat zeer vele huisvaders aan boomen zijn opgehangen, onder deze ook mijn broeder Santiago. Van mijn man weet men eerst niets, later, dat hij vlugtende is.

Lucinde heeft de koorts van die verpestende lucht der vier lijken. Ik stuur om mijn moeder. Er komt een boodschap — dat mijn man is gearresteerd. Hij was verraden en aan Ibara overgeleverd.

Digt bij de poort van La Quinta bond men hem aan een galg, en al de soldaten die voorbij trokken, begroeven hem onder de laagste bespottingen. Ik gaf een gil en verliet het konvent, waar ik Lucinde achterliet. Ik kwam eene Indiaansche tegen, die me alles bevestigde en nog daarenboven vertelde dat ze hem al zijn geld, zijn horlogie en zijn kleêren hadden afgenomen, en dat men hem een vinger had willen afhakken, omdat hij hun zijn trouwring niet had willen geven.

Verontwaardigd, bedroefd, gegriefd, schier krankzinnig, vlieg ik naar het oord der marteling heen. Helaas! ja, daar staat de anders zoo mannelijke don José aan een paal gebonden, blootshoofds en bijna naakt. Zoodra hij mij ziet, wil hij de armen naar mij uitstrekken, maar kan niet, en als een kind begint hij te schreijen. Ik klem me aan de galg, — men schopt me. Ik wil hem met mijn schaduw eenige verligting aanbrengen. Men duwt mij weg. Ik werp me op don José, — een soldaat gooit me op den grond, en slaat me zoo hevig, dat ik mijn arm gebroken waande. Don José, niet in staat mij te verdedigen, smeekt me naar huis te gaan; maar ik vlieg naar het huis van den minister Ibara. Ik laat me niet aandienen, maar dring binnen. Hij hoort mij koeltjes aan, zegt

dat hij er niets aan doen kan, en vraagt ten slotte: „Ken je Harra niet?"

„Helaas! Ja, we kennen hem allen!" Toen strekte ik mijn handen naar den hemel uit.

Zoo kwam ik t'huis. Mijn moeder, den dood van mijn broeder Santiago vernomen hebbende, had haar verstand verloren. Ik kuste mijne Elisa, weende en ging weêr.

Op de plaats der smarte teruggekeerd, had men een man in een harden ossenhuid genaaid, en zoo vouwde men hem in tweeën en rolde hem heen en weêr, tot groot genoegen van Harra en de spottende soldaten. Eindelijk plaatste men die levenden baal tusschen een paar staken, waar hij duldelooze pijnen uitstond. Ik snel weêr weg, naar mijn kinderen, en van mijn kinderen naar mijn man; overal smart en tranen!

Eenmaal daags kreeg hij een weinig voedsel, en zeggende dat ik water bragt, gelukte het mij hem een potje met limonade te bezorgen.

II.

Eindelijk werd het hoofd van den opstand, Herrera, gevangen en met sabelslagen voortgedreven. Het is niet te beschrijven, wat martelingen men hem aandeed, in en buiten een harde koehuid, de straf van de *retobado* geheeten. Eerst drong men zijn hoofd tusschen zijn beenen door, dat men met een riem vast bond. Toen werd hij in de huid gerold, terwijl soldaten op dat pak gingen zitten. Daarop bond men een touw om het pak, om Herrera, dat vastgemaakt werd aan den staart van een paard en zoo door de straten werd gesleurd. O, wanneer en waar heeft hij den jongsten snik gegeven?

Acht dagen later kwamen eenigen vrij, de anderen moesten naar een soort van Siberië. Over don José's lot bleef ik steeds in het onzekere. Waarschijnlijk zou men hem zich tegen lansen laten doodloopen.... Neen! — eensklaps is hij weg. Waarheen? Is hij ter dood gebragt? Is hij gebannen? God, waar, waar? Eindelijk krijgt mijn broeder een strookje papier, waarop don José gekrabbeld heeft: „Laat Agostina niet komen. Zend kleêren. Ik ben naakt."

Voor veel geld bezorgt een man een en ander. Teruggekeerd vertelt hij ons: dat don José op een paard wordt weggeleid; van

tijd tot tijd wordt er halt gehouden; dan bindt men hem aan een boom, en zegt: „Wat wil je nu het liefst: gewurgd worden of door lansen sterven?"

Harra had bevolen, dat men hem zoo duizend dooden moest laten sterven, hem en zijn medgezel — een rijk man — Unzaga.

Toen ik dat gehoord had, sloot ik me op in mijn kamer, en vroeg ik aan God wat ik doen moest? — Ik wil vertrekken. Mijn familie keurt dit geheel af. Er komt een detachement van Buenos-Ayres. Ik vlieg naar den kommandant, en smeek genade. Het antwoord is: „dit is voor Harra. Hij leest in dit briefje dat hij uw man fusiléren moet, als hij schuldig is."

Later kwam de hoogste chef der republiek — don Manoel Rosas, van wien ik een audientie verkreeg, maar die niet begrijpen kon: „waarom een zoo beminnelijke vrouw zóó lamenteerde, en zich niet liever geheel onder zijn bescherming stelde." Mijn afschuw was voldoende, om ook van hem een vijand te maken. Ik hoorde niets meer van hem.

Nog bleef me een middel over. Zwaar, zwaar was het voor mij, me neder te werpen aan de voeten van een monster als Harra; maar... ook het zwaarste viel me ligt, als ik dacht aan don José. Mijn familie bespotte het idée. Ik ging. Harra zou uitrijden en zat reeds te paard.

„Weg, weg met die vrouw!" riep hij uit, „haar man is goed bezorgd, en zij is immers vrij!"

Ik greep den teugel. „Voort met dat wijf!" roept hij uit. Men sleurt mij weg. Ik kan niet meer. Het was dus zeker, dat ik niets meer te hopen had, zoolang dat monster leefde.

III.

Nu had ik slechts één doel — leven en lijden met mijn man. Zijn antwoorden echter waren steeds: „een jonge vrouw kan 't hier niet uithouden, en lijdt dubbele smarten, behalve die van honger en dorst. Gij zijt daarenboven noodig bij onze dochtertjes."

Ik echter hield vol, en vroeg verlof aan Harra.

Ziehier het antwoord: „de zottin kan gaan, en de wilde beesten mogen haar verscheuren!"

Elisa bleef t'huis. Lucinde nam ik meê. Met een verscheurd hart ving ik die bange reize aan. Ik kwam te Matara, en lie-

me tot den kommandant Fierro brengen. Hier werd ik van broeder en kind gescheiden. Een bode moest eerst aan Ibarra gaan vragen of ik permissie had, naar mijn man te gaan. Eenige dagen later kwam deze, met een toestemmend antwoord, terug. Er verzette zich niets meer tegen mijn voorgenomen togt.

IV.

Don José was verbaasd, toen hij me zag en weende van vreugde. Hij begreep, gevoelde, terstond mijne liefde! Ik was zóó af, dat ik niet spreken kon. Alles was daar slecht en akelig. Arm, arm klein kind! Don José smeekte me: nu weer naar mijn familie terug te keeren, zeggende: dat het zien van mij en ons klein, lief kind, hem de grootste marteling onder alles was.

Geen woorden, gebeden of tranen konden me daartoe bewegen.

Acht dagen later kwam het gerucht, dat de Indianen ons zouden aanvallen.

„O God!" riep mijn man, „was ik nu alleen, dan kon ik nog vlugten."

Daarom ging ik terug, maar met het heilig voornemen, om hem toch niet alleen te laten, en spoedig weder zijn eenzaamheid te deelen.

De Indianen verschenen echter niet. Ibarra, die zeker vond dat de ongelukkigen het nog veel te goed hadden, beval dat men ze verder op moest jagen, zeer in de nabijheid der Indianen, digt bij de Chago, waar allerlei gedierte aast op menschenbloed. Het verblijf was zoo ellendig, dat don José in de grootste wanhoop verviel. Nu begon hij aan ontvlugten te denken en schreef mij een briefje: „of ik hem verzellen wou." Ik zag mijn twee lievelingen aan, maar aarzelde geen oogenblik. Ik antwoordde: „dat ik met hem wou leven en sterven, en dat zijn twijfel me gegriefd had." Ik kreeg geen antwoord, maar vernam, bij een familie, die ook bannelingen betreurde, dat don José in tranen was uitgebarsten, en had uitgeroepen: „het zou schande zijn dien sterken wil en zooveel teederheid aan een wissen dood prijs te geven." Daarop was hij somber en stil en zwaar ziek geworden. Ik kon de onzekerheid niet langer verdragen, en vertrok ondanks de beden mijner familie. Door een woestijn heen bereikte ik Matara. Ik kwam

de hut van mijn man binnen, met geopende armen. Don José keek mij strak en onverschillig aan. Ik zie hem in de oogen. O, mijn God! hij is krankzinnig! — — —

Ik spreek woorden van teederheid. Hij geeft me de zotste antwoorden. Dat ik dien oogenblik overleefd heb, is wel in waarheid een wonder. Unzaga — zijn ongelukkige lijdensgenoot — vertelde me dat de krankzinnigheid met een koorts was begonnen. Ik wist niet wat te doen. Thans nog eens genade smeeken? Maar . . . dan moest ik immers mijn man verlaten! — — Neen. Eens bragt ik hem naar een water — om te baden, toen eene vrouw ons ontmoette, die zei: dat de Indianen in aantogt waren. We moesten dus vlugten. Voor veel geld kreeg ik een paard. Ik plaats er mijn man op. Unzaga was te ziek om meê te gaan.

Toen de nacht viel, deed ik mijn man afstijgen. Ik ging naast hem zitten, om wat te slapen. Hij leed allerverschrikkelijkst.

Men kwam ons des anderen daags zeggen: dat er niets meer te vreezen was van de Indianen; en — we keerden naar onze hut terug.

Steeds zond ik om geneesheeren. Ze lieten me echter weten, dat slechts baden helpen kon. Zoodra ik een geschikte badplaats gevonden had, kwam er order van Ibarra — dat we verder moesten. We werden — als beesten — naar een plaats gedreven, alwaar volstrekt geen water was. Vier mijlen verder was het te vinden. Gebrand door de zon en gebeten door allerlei ongedierte, ging ik het dagelijks halen.

Wreedste onder de wreede menschen! Onmenschelijke en ellendige Ibarra! gelooft ge dan in ernst, dat de hemel al dat lijden niet gezien en gelegd heeft in de schaal uwer verantwoording?

V.

Telkens als ik mijn man aan 't baden wou hebben, sloeg en schold hij mij. Ik had geen anderen troost, dan mijn tranen en mijne gebeden aan God. De soldaten kwamen mijn man gedurig bevelen geven, die hij toch niet ten uitvoer brengen kon; dat deden ze, om mij geld af te troggelen.

Ik liet een een betere hut bouwen; er kwam terstond be-

vel, dat wij verder op moesten, en — nu werden we onder een boom alleengelaten — zonder iets. Veertien dagen zijn we daar gebleven. Door middel van geld, kreeg ik nu weêr een hutje gebouwd. Gedurig kwamen er brieven van mijn ouders die mij, om mijne twee lievelingen, welke op die wijze spoedig wezen zouden zijn, bezwoeren terug te keeren. Ik echter kon don José niet aan zijn ellendig lot overlaten, hoewel ik het zwaar te verduren had.

Van tijd tot tijd werd hij razend, en trok hij mij de haren uit het hoofd, en sloeg hij me erbarmelijk.

Daar kwam weêr een berigt „dat de Indianen naderden. Unzaga, hoewel dood zwak, hielp me mijn man naar het bosch te dragen. Hij sloeg me toen zoo verschrikkelijk, — o, ik zeg hier de waarheid en niets dan de waarheid! dat ik aan zelfmoord begon te denken.

Des nachts kwamen de Indianen, die onze hut verbrandden en verscheidene personen doodden. In ernst, een wonder, dat ze ons niet vonden, want soms schreeuwde don José vreeselijk. Gelukkig, dat zij zelve zooveel rumoer maakten. Twintig dagen en nachten bleven we nu onder den blooten hemel. Toen werden we weêr verder op gejaagd, en blootgesteld aan de aanvallen der Indianen of Jaguaren.

Toen kwam een ontzettende *aguacero* (een regen) waarvan men zich elders geen denkbeeld maken kan. Onze toestand is niet te beschrijven!

VI.

Nergens was voedsel te vinden. Van mijn familie onving ik geen berigt, geen onderstand meer. Het geweer van mijn man, waarmeê Unzaga nog wel eens wat schoot, werd ons afgenomen. Men beloofde mij alles, wanneer ik don José verlaten wou, die dan natuurlijk van den honger zou sterven. Mijn wil was onverzettelijk, en ik antwoordde, dat ik zou weten te sterven met den ongelukkigen banneling. Op een morgen werd mijn man op een baar vervoerd. De soldaten schokten hem gedurig en toen ik er wat van zei, schopte men mij. We kwamen nu aan een oord, waar het volmaakt woest was, en waar men zelfs met het grofste geld niets zou kunnen krijgen. Don José kent me niet meer, — is wild, slaat me . . . . het verwondert me, dat hij me niet gedood heeft.

Maar . . . er moest gegeten worden. Ik had immers een kind aan de borst! Ik verhuurde me als min bij eene Indiaansche, die me hard behandelde. Door haar huis kwam ik in aanraking met anderen, die me naaiwerk gaven. Voor eten was nu gezorgd, maar het water was brak. Ik maakte ook bloemen en andere snuisterijen, die de bewoners bewonderden en met meel betaalden. Me echter helpen aan het bouwen van een hut? — dat kan ik niet gedaan krijgen; waarom ik er zelf een maakte van twee nabij elkander staande boomen, met takken en bladeren toegedekt. De jaguaren waren dikwijls digt bij ons, en men had mij gezegd, hoe fel die tijgers op menschenbloed waren, waarom ik hevig schrikte, toen ik er 's nachts een de hut zag voorbijgaan. Den volgenden dag verscheurde deze een klein kind, welks vader hem met een lans doodde; de moeder zelve vertelde het mij.

VII.

Wat moest het eind worden? O, waarom wist don José niet eens, hoe ik hem trouwe hield en beminde! Er kwam een vreeselijke droogte. Geen drup waters in den ganschen omtrek meer. Ik rolde me 's morgens over den grond heen tot eenige verfrissching. Vier maanden lang droeg ik nu dezelfde kleeren. Er was geen zeep; ik had me — 'k schaam het me haast! — niet gewasschen. Nu viel mij het vleesch op vele plaatsen van het ligchaam af. Van verhuizen of verjagen scheen geen sprake meer. Ik ging daarom een soort van moestuin aanleggen, dien de soldaten echter telkens weêr verwoestten. Zij zeiden, dat Ibarra het zoo bevolen had.

Eindelijk kwam het berigt, dat we nog verder moesten en wel naar een oord, waar men den Indiaan niet ontvlugten kon, en waar het nog onvruchtbaarder was. Hier vernam ik, dat mijn broeder me had willen opzoeken, maar dat Harra het verboden had.

Eens dat ik water zocht, vond ik een bloedend hoofd van een man dien ik kende en daarnaast zijn eenig kind met lansen doorboord. O, wat sidderde ik voor die bloeddorstige Indianen! Toen dacht ik wel eens over terugkeeren naar mijn familie, maar... vol verontwaardiging wierp ik die booze gedachte weer van me, als ik don José zag, wiens uiteinde met rassche schreden scheen te naderen.

VIII.

Wat zal ik er nog bijvoegen? De klagten van een ongelukkige zijn eentoonig.

Den 11den Februarij, 's middags om 2 uur, werd don José woest en viel in stuipen. Ik was alleen, en gilde als een kind om zijne moeder. Ik verloor eindelijk mijn bewustzijn. Toen ik bij kwam lag don José's lijk, als ijs zoo koud, half op mij. O, waarom ben ik toen niet met hem gestorven! Een jaar te voren lachte de heele wereld me nog toe!

Nu moest ik aan begraven denken. Met groote moeite kreeg ik een kar en een paard. Maar... toen we het lijk opligtten, vielen de ledematen van elkander. We begroeven hem daarom bij de hut, en ik plaatste een teeken, om deze rustplaats later te kunnen terug vinden.

Nu verscheurde me Unzaga's klagt: „Wat moet er nu van mij worden?" Arme man! Wat kon ik voor hem doen?

Ik nam de terugreize aan, en bragt vier dagen en nachten slapeloos door. Eindelijk stond ik voor ons huis te Santiago. Een mijner zusters, Eulogia, riep uit: „Daar is Agostine! Libarona is dood!" En ik schreeuwde: „Mijn kinderen! mijn kinderen!" Wat ik gevoelde toen ze in mijn armen lagen, dat weten de engelen.

Doctor Monge was ten onzent, en liet me terstond naar bed brengen. Ik kreeg een zware ziekte, maar herstelde. We verkochten nu te Santiago alles, en keerden naar Tucuman terug.

En Unzaga? De man had geen raad meer geweten, was gevlugt, had zich aan Ibarra's voeten geworpen... het monster had hem, door vier soldaten, met lansen laten doodsteken.

Na twaalf jaren van vergeefsch smeeken, kreeg ik verlof don José's gebeente naar Salta te mogen vervoeren, waar ik hem een gedenkteeken heb opgerigt.

Na den dood van Ibarra (1847), heeft zijn neef, generaal Antonio Taboada, de plaats van don José's martelingen en jongsten snik willen zien, en er een groot kruis geplant met deze inscriptie:

HULDE VAN DE VRIENDSCHAP AAN EEN MARTELAAR
DER DWINGELANDIJ.

Vele Fransche reizigers hebben in de laatste jaren dona Agostina gezien. Een hunner, M. Benjamin, Poucel heeft met

zeer groote moeite dit uittreksel van haar gekregen. Zijn reisgenoot, doctor Martin de Moussy, schrijft daarvan:

Al wat mevr. Libarona heeft opgeteekend, komt stipt met de waarheid overeen. In Augustus 1857 heb ik het geluk gehad, die heldin van echtelijke trouw te Salto te ontmoeten. Eenige maanden later heb ik te Tucuman, en te Santiago del Estero, door vele ooggetuigen al deze bijzonderheden hooren bevestigen. Deze vreeselijke geschiedenis is daar algemeen bekend, en de bewoners zijn er fier op zulk eene heldhaftige landgenoot.

Dona Agostina Palacio de Libarona, heeft den middelbaren leeftijd te naauwernood bereikt. In 1841 was ze pas 19 jaar. Thans leeft ze in den schoot der haren, door het algemeen vereerd en bewonderd, en wordt ze ten deele beloond voor al het lijden harer jeugd.

„Parijs, Mei 1861.

(Is geteekend.)
Martin de Moussy."

IETS OVER D. F. STRAUSS.

Het is ruim een vierde eener eeuw geleden, dat zeker geleerd theologisch werk eene groote gemoedsbeweging zoowel in de godgeleerde wereld, als onder de leden der Christelijke gemeenten te weegbragt.

Met het oog op den strijd van den tegenwoordigen tijd, op godsdienstig gebied, zal het den lezers der *Vaderlandsche Letteroefeningen*, vermoedelijk, welkom zijn, iets meer van de lotgevallen en de handelingen van een man te vernemen, wiens naam tot de kerkelijke geschiedenis behoort, en die, welligt onbewust van de gevolgen, welke de voortbrengselen zijns geestes en zijner geleerdheid hebben zouden, aanleiding gegeven heeft, dat beroemde theologen de diamantenrots hebben kunnen aanwijzen, waarop de Christelijke godsdienst onwankelbaar gevestigd is en blijft.

Het navolgende is, hoofdzakelijk, eene vrije vertaling uit een beroemd hoogduitsch tijdschrift:

David Friedrich Strauss, de schrijver van „het Leven van Jezus" is geboren te Ludwigsburg in Wurtemberg, den 27sten Januarij 1808. Nadat hij op de school zijner geboorteplaats het voorbereidend onderwijs genoten had, werd hij, in 1821

in het theologische seminarium te Blaubeurn, en, in 1825, in het godgeleerd gesticht te Tubingen, als leerling opgenomen. Na dat hij zijne studiën volbragt had, werd Strauss eerst hulpprediker bij een dorps-geestelijke, en in 1831 leeraar op het seminarium te Maulbrun. In November 1831 reisde hij naar Berlijn, waar hij gedurende den winter, inzonderheid Schleiermacher's lessen hoorde.

In Mei 1832 werd hij leeraar aan het Evangelisch-theologisch seminarium te Tubingen, alwaar hij ook aan de hoogeschool wijsgeerige voorlezingen over Hegelsche grondstellingen, met bijval, hield. Zijn naam bleef echter tot op het verschijnen van zijn hoofdwerk in Duitschland onbekend. In tijdschriften had hij bereids recensiën en kleine opstellen geleverd, welke echter geene bijzondere aandacht bij de geleerde wereld ten gevolge had.

Eindelijk verscheen zijn hoofdwerk, op 't welk zijne vrienden reeds vooraf de opmerkzaamheid des geleerden publieks hadden trachten te vestigen, namelijk: „Het Leven van Jezus kritiesch bewerkt." 2 deelen Tubingen, 1835, 2de druk 1837, 3de druk 1839.

Dit werk was eigenlijk voor geleerde theologen geschreven, en volstrekt niet voor oningewijden in het vak, veel minder voor het volk. Ofschoon zijn inhoud van dien aard was, dat het de grootst mogelijke opmerkzaamheid der godgeleerden moest ten gevolge hebben, zoo is toch moeijelijk te verklaren, welke de reden zij, waarom dit geschrift met zulk eene groote snelheid onder de beschaafde leden der gemeenten verspreid, ja zelfs in leesbibliotheken aangetroffen werd; zoo dat zelfs de aandacht van het volk er op gevestigd werd.

Immers de inhoud van Bauer's Hebreeuwsche Mythologie, zoowel als de natuurlijke geschiedenis des grooten profeten van Nazareth waren schier bij het beschaafd publiek onbekend gebleven; alleen de godgeleerden, hadden in der tijd er kennis mede gemaakt.

Het waren dan ook meer bijzondere, ja zelfs toevallige omstandigheden, die dit geschrift zoo veel ingang bij de ongeletterden deed vinden.

Strauss' ontslag als leeraar, genoegzaam gelijktijdig met het verschijnen van genoemd werk; de luide aanklagt, die in de Heidelbergsche Evangelische *Kirchenzeitung* en in dagbladen,

door het volk veel gelezen, tegen Strauss opging; de groote menigte tegenstanders, die in recensiën en bijzondere geschriften, zelfs in spotschriften tegen hem te velde togen; de poging, om te bewerken, dat het geschrift in het openbaar van hoeger hand verboden wierde; de beroeping des schrijvers als hoogleeraar, aan de universiteit te Zürich, en de daarover ontstane oproerige bewegingen; dit alles te zamen, droeg wezenlijk daartoe bij, dat dit werk de algemeene aandacht tot zich trok, zoo zelfs, dat het buitenland zich met zijn inhoud bekend maakte.

Het hoofdwerk van Strauss werd in de fransche taal overgezet, en de boekhandelaar Bolt te Groningen kondigde er eene nederduitsche vertaling van aan, die echter achterwege bleef: aangezien de hoogleeraar Hofstede de Groot en de vereenigde boekhandel zich er tegen verklaarden. Het Haagsche genootschap ter verdediging der Christelijke godsdienst, loofde in den jare 1836 een' prijs uit voor de beste wederlegging van Strauss' geschrift; hiervan is echter tot heden toe het resultaat onbekend gebleven.

Het werk van Strauss is eigenlijk geen *leven* van Jezus: want het houdt zich volstrekt niet op met eene verklaring der hoofdzaak in een leven van Jezus, te weten: de beschrijving van deszelfs karakter en de aanwijzing hoe Jezus Christus zulk eene groote werking op zijne tijdgenooten heeft kunnen te weeg brengen; maar wel is het eene beoordeeling (kritiek) der nieuwtestamentische verhalen van datgene, wat Jezus gedaan, en wat met Hem voorgevallen is.

Al het geschiedkundige nu, wat het Nieuwe Testament van Jezus verhaalt, beschouwt Strauss, op eenige uitzonderingen na, als mythe. (De geboorte van Jezus uit Jozef en Maria en zijn kruisdood erkent hij als feiten.) Onder mythe, (wel te onderscheiden van het begrip fabel) verstaat Strauss eene verdichting, waardoor eene religieuse idee, eene geschiedkundige inkleeding bekomt; geenszins om bedrog te plegen, maar wel omdat men gelooft, de idee moet ontwijfelbaar zoodanig een historischen vorm gehad hebben.

Nu is, volgens Strauss, in de Christelijk gemeenten der eerste twee eeuwen na Christus geboorte, een begrip van den Messias uit het Oude Testament en de joodsche verwachtingen ontstaan, algemeen verbreid geworden, naar hetwelk een beeld van den oorsprong, de daden en de lotgevallen van den Messias in alle

deelen geteekend geworden zij. Dewijl men nu Jezus van Nazareth voor den Messias gehouden heeft, zoo hebben ook de Christenen, volgens Strauss, de vaste overtuiging gehad, dat zich alles, wat hun Messiasbeeld bevat, ook zóó met Christus voorgevallen moet zijn, en door Hem verrigt heeft moeten worden. Men heeft daarom Jezus' geschiedenis uit het Messiasbegrip zamengesteld, en er een dichterlijk verhaal van gevormd, in het eenvoudig, onschuldig geloof, dat dit alles werkelijk zóó geschied was.

Strauss gaat nu op de volgende wijze te werk. Hij neemt bij ieder Evangelisch verhaal de proef, of het letterlijk historische waarheid zijn kunne. Voldoet die proef, naar zijne meening niet, dan onderzocht hij, of het wonder op eene natuurlijke wijze kunne verklaard worden. Zoo hij hiervoor geene voldoende oplossing kan vinden, dan spoort hij na of het Messias begrip ook aanleiding kan gegeven hebben tot de verdichting, welke hij mythe noemt. Datgene, wat de oud-geloovigen bij dit onderzoek het meest kwetste, was de scherpzinnigheid en de naauwgezetheid, met welke Strauss trachtte aan te toonen, dat de meeste verhalen geene letterlijke historische waarheid bevatten kunnen. Bij deze handelwijze heeft Strauss van den historischen Christus, voor wien de Kerk Hem houdt, niets anders overgelaten, dan een' joodschen leeraar (rabbi) Jezus uit Gallilea, die gelijk anderen door Johannes den dooper gedoopt geworden is, vastelijk geloovende Jezus is de beloofde Messias, die als een wijs leeraar veel bijval gevonden heeft, doch zich den haat der Schriftgeleerden en Phariseërs op den hals gehaald hebbende, door dezen aan een kruis gehecht en den marteldood gestorven is. Al het overige houdt Strauss mythe te zijn, en het geloof der discipelen aan de opstanding van Christus verklaart hij, ontstaan te zijn door eene verschijning, gezocht visioen, welke zij voor den herlevenden Christus gehouden hebben.

Aan het slot van zijn werk poogde Strauss den historischen Christus, dien hij gedood had, krachtens de Hegelsche philosophie weder te doen herleven, en de Kerk voor dien feitelijk bestaan hebbenden Christus, het schijnbaar logisch noodzakelijk begrip van den Godmensch der Hegelsche school schadeloos te stellen. Het is voorzeker ontwijfelbaar, dat de poging, de geschiedenis van Jezus in een mythenvorm, naar het in de gemeente levend Messiasbeeld te kleeden, zijne naaste aanleiding

in de wijsbegeerte van Hegel gehad geeft. Gelijk de Hegelianen voorgeven, dat de menschelijke geest de kerkelijke leerstellingen van zondenval, erfzonde, drieëenheid en Godmensch, zonder het zich zelf bewust te zijn, instinctmatig, als historische inkleeding der toekomstige Hegelsche philosophie, daargesteld heeft, zoo geloofde Strauss, dat de eerste Christenen het Messiasbeeld op zoodanig instinctmatige wijze verdicht hebben.

Strauss heeft ieder het geheele onderzoek zonder ligtzinnigheid en met wetenschappenlijken ernst behandeld; met noeste vlijt verzameld en met groote scherpzinigheid bearbeid al datgene, wat door de kritiek van het Nieuwe Testament vroeger geleverd was. Men moet het den jongen man voor het Hegelianismus in geestdrift ontstoken echter vergeven, dat hij gelooven kan, dat met de Hegelsche philosophie de wijsbegeerte haar toppunt bereikt had en deze zich zoo algemeen zou uitbreiden, dat niemand naar den historischen Christus meer verlangen, maar iedereen zijne volkomene bevrediging aan den Hegelschen Christus hebben zou. Wat tegen de hypothese van Strauss overstaat en werkelijk hare onhoudbaarheid bewijst is kortelijk het volgende:

Strauss gaat aanvankelijk van de onderstelling uit, dat in de eerste helft der tweede eeuw de in het Nieuwe Testament beschrevene levensgeschiedenis van Jezus ontstaan zij, krachtens de trekken van eene in de Christelijke gemeente heerschende beeldrijke voorstelling. Deze onderstelling is echter valsch. Voorzeker bestonden er voorstellingen van den Messias bij de Joden, die ook tot de Christenen overgingen, echter bleven deze zich geenszins gelijk. Naar de volksvoorstelling moest de Messias een nakomeling van David uit Bethlehem zijn, gelijk wij zulks in de Evangelien van Mattheus en Lukas aantreffen. Volgens de voorstellingen der rabijnen — Daniel 7 : 21 — zou hij een geest zijn, en van den Hemel op de aarde komen, om zijn rijk te stichten, en deze voorstelling ontmoeten wij in het Evangelie van Johannes en bij Paulus in zijne brieven. Hierin stemden de Joden met elkander overeen, dat de Messias wonderen doen, en de magt der demonen overwinnen zou. Daarentegen verschilden zij in hunne meening, of zijn rijk zijn zou; of hij de Heidenen bekeeren of straffen, en alle menschen of slechts de Joden uit den dood opwekken zou.

Dat de Israëlisten echter zouden geloofd hebben dat de Messias een schandelijken dood moest sterven, en hierna door God weder opgewekt worden, daarvan wordt geen het minste spoor gevonden. Het joodsche Messiasbeeld is derhalve geenszins op zoodanig eene wijze geschilderd en daargesteld, als Strauss veronderstellen moest. Daarbij kwam dat reeds bij den aanvang de Christelijke gemeenten meer uit Heiden- dan uit Joden-Christenen bestonden, en dat de eerstgenoemden het Israëlitisch Messiasbeeld volstrekt in al zijne volkomenheid niet in zich hadden opnemen kunnen. Hieruit volgt, dat de eerste noodzakelijke onderstelling van waar Strauss uitgegaan was historisch valsch is. Toegegeven zelfs, dat er een volledig afgemaald Messiasbeeld in de gemeente bestaan had, dan volgt ten tweede daaruit, dat alleen diegene voor den Messias had kunnen gehouden worden, bij wiens persoon de wezenlijke trekken van dat Messiasbeeld bezeten had, maar alles: Zijne geboorte uit den stam van David te Bethlehem, zijne wonderen, enz., zouden eerst langen tijd na zijn dood verdicht zijn geworden.

Hoe had het Jezus nu kunnen gelukken zich onder zijne tijdgenooten voor den Messias te doen erkennen, inzonderheid daar hij, als een misdadiger, door de joodsche overheid was ter dood gebragt; een feit, dat alle voorstellingen van een Messias lijnregt tegenspraak, en daarom ook naar de getuigenis van Paulus den Joden eene ergernis was, waarom zij geene Christenen werden.

Ten derde veronderstelt Strauss, dat de eerste Christenen het Messiasbeeld uit de Oude-testamentische profetiën volkomen vóór zich zouden gehad en de geschiedenis van Jezus naar die voorseggingen verdicht hebben; doch juist vond bij hen het tegendeel plaats, gelijk zulks uit de eerste geschriften der Christenen onwederspreekelijk bewezen kan worden; namelijk: men lag de profetiën eerst naar de gevolgen uit; niet de feiten werden naar de voorspellingen verdicht; maar wel zocht men voor de daadzaken de profetiën op, en wees ze naar de uitkomsten aan. Het omgekeerde van hetgeen Strauss veronderstelt, was juist de gewone handelwijze van de Christenen der eerste en tweede eeuw.

Ten vierde: indien Jezus werkelijk slechts een galileïsch rabbijn geweest ware, die geleerd had, wat honderd andere joodsche schriftgeleerden onderwezen hadden, en hij niet iets grootsch en buitengewoons getoond en gedaan had, zoo zou die krachtdadige werking, welke hij op zijne tijdgenooten te weeg bragt

niet te begrijpen en eene onverklaarbaar wonder geweest zijn.

Ten vijfde eischt de Straussche mythenvorming eene groote tijdruimte, die niet voorhanden is; te weten: Strauss veronderstelt, dat men eerst in het midden der tweede eeuw begonnen zij, het leven van Jezus, naar het Messiasbeeld verdicht te beschrijven, en dit zou ook niet vroeger een aanvang hebben kunnen nemen, dan toen men den historischen Christus vergeten had, dat is, toen de tijdgenooten van Jezus uitgestorven waren. Nu zien wij echter uit Lukas I:1—3, dat toen Lukas nog in de eerste eeuw zijn evangelie schreef, er reeds schriftelijke oorkonden van het leven van Jezus, door ooggetuigen, bestonden, en Papias, een discipel des apostels, zelf reeds een geschreven evangelie in handen had. Er waren dus historische geschriften over het Leven van Jezus door tijdgenooten verwaardigd, vóór de mythenverdichting een aanvang nemen kon. En hoe zou zulk een verdicht verhaal tegenover de bereids geschreven berigten, ingang bij de toenmalige Christenen kunnen gevonden hebben? Eindelijk is het slot dat Strauss maakt, valsch, namelijk: dewijl het verhaalde niet woordelijk als historisch waar aangenomen en ook niet natuurlijk verklaard worden kan, het derhalve noodzakelijk mythe, d. i. verdichting zijn moet. Dit dilemma is klaarblijkelijk onlogisch: want er heeft een derde geval plaats kunnen hebben, te weten: mondelinge overleveringen, welke feiten ten grondslag hadden, die echter, ten gevolge van het van mond tot mond voortplanten, opgesierd zijn kunnen worden, en somtijds in het wonderbare zouden kunnen zijn overgegaan. Bij het volksverhaal — sage — toch, ligt ten allen tijde iets geschiedkundigs ten grondslag; bij de mythe heeft zulks geene plaats. Op de sage nu heeft Strauss volstrekt geen acht gegeven, en dit is een der grootste misslagen zijner bewijsredenen: want dan zou de uitwerking van Strauss' geschrift wellgt eene geheel andere hebben kunnen zijn dan het nu gehad heeft; namelijk: dat men in het volks-onderrigt zelfs zoover had kunnen gaan, om al hetgene wat tot de sage behoorde, als zoodanig openhartig te bekennen, en den historischen Christus geenszins uitsluitend te grondvesten op het feitelijke zijner wonderdaden en op de wonderverhalen; maar dien werkelijk hier op aarde geleefd hebbenden Christus veeleer in de wijsheid, zedelijke reinheid en geestelijke schoonheid zijns godmenschelijken levens te

zoeken, en zijn historisch idealisch karakter als hoofdzaak te beschouwen,

Kort nadat in Junij 1835 het eerste deel van het „Leven van Jezus," verschenen was, werd Strauss door den Wurtenbergschen raad van onderwijs ambtelijk ondervraagd: „Of hij zijne standplaats aan eene school voor toekomstige godsdienst-leeraars met de in zijn geschrift uitgesprokene stellingen en beweringen voor vereenigbaar hield?" Strauss zocht wel is waar, in zijn antwoord — afgedrukt in de Algemeene Kirchenzeitung 1836, no. 39 — aan te toonen, dat zijne beschouwingen met de uitoefening van een kerkelijk ambt zich wel vereenigen lieten: dewijl de geestelijke datgene als idée erkent, wat het volk voor feiten houdt, en er tusschen beide opvattingen een middelweg te vinden zij. De raad van onderwijs vond echter deze uitlegging — en hij zou ook niet anders hebben kunnen en mogen besluiten — onvoldoende, onthief Strauss zijne theologische onderwijzersplaats, doch droeg hem echter eene andere leeraars-betrekking, aan het lyceum te Ludwigsburg, op, van welke Strauss, in den herfst van 1836 vrijwillig afstand deed, waarna hij naar Stuttgart vertrok, om aldaar als schrijver voor de drukpers werkzaam te zijn.

In Berlijn werd de vraag overwogen: of het noodzakelijk was het werk van Strauss openlijk te verbieden? Doch toen het ministerie van eeredienst van den hoogleeraar dr. Neander dienaangaande een advies verlangde, luidde het ambtelijk gevoelen aldus: dat wel is waar met de beschouwingen van Strauss het historisch Christendom der Kerk niet bestaanbaar was, dat echter Strauss zonder ligtzinnigheid (frivolität) en met wetenschappelijken ernst geschreven had; dat zijn werk alleen tot het forum der wetenschap behoort, en men aan dezen het oordeelkundige gewijsde moest overlaten. Wegens dit advies werd Neander wel is waar door de Hengstenbergsche Evangelische Kirchenzeitung op het hardst aangevallen, de regterlijke inbeslagneming van het geschrift bleef echter achter. Genoegzaam gelijktijdig met het in het licht verschijnen van „het Leven van Jezus" werd de inhoud van het werk het voorwerp veler wetenschappelijke beoordeelingen in recensien, uittrekselen en eigen opstellen van Ullman, Paulus, Oseander, Bretscheider, Schweizer, Tholuck, Lange, Eschenmayer en meer andere vermaarde theologen. Dr. Neander gaf daarenboven zijn: „Leven

van Jezus Christus" in het licht, dat voor het meest beroemde gehouden werd, onder die geschriften, welker schrijvers beproefden het leven van Jezus uit den inhoud van het Nieuwe Testament historisch te bewijzen.

Strauss begon wel zijne verdediging in zijne „Streitschriften;" doch zette den kampstrijd niet verder daarin voort, aangezien hij daartoe ruimschoots gelegenheid had in de voorreden, waartoe de tweede en derde druk van zijn werk hem aanleiding gaven. Het pleit voor Strauss' karakter, dat hij velen zijner tegenstanders daarin regt laat wedervaren en de dwalingen en feilen door dezen hem aangetoond erkent.

Eene nieuwe en algemeene opmerkzaamheid werd op Strauss gewekt door zijne beroeping, in het jaar 1839 naar Zürich, als professor in de dogmatiek en de kerkelijke historie aan gezegde hoogeschool. Reeds na het overlijden van den hoogleeraar Rettig in 1836 had de opvoedingsraad te Zürich, van wien de benoeming eens opvolgers uitging, het oogmerk gehad Strauss te beroepen; doch was in de ten uitvoerlegging van dit voornemen wederhouden door het afkeurend advies der theologische faculteit te Zürich. Toen echter twee jaren later de voorzitter van den raad van onderwijs, de burgemeester Hirzel, Strauss beroeping verlangde, verklaarde de theologische faculteit, den 22sten December 1838 zich wel daar tegen, op grond, dat, — aangezien Strauss kritiek slechts van ontkennenden (negatieven) aard zijnde, en hij nog geene stellige (positive) zijde der idée en der verschijning van den Christus gegeven had, — zijne beroeping naar Zürich, onder de geestelijken en de leden der gemeenten, groote ergenis, ja zelfs gevaarlijke afscheiding zou kunnen verwekken. De raad van opvoeding besloot echter met eene meerderheid van slechts ééne stem, door den burgemeester Hirzel gegeven, Strauss te beroepen. Het besluit moest echter door den regeringraad bekrachtigd worden en door den invloed van Hirzel had zulks plaats; zoodat de raad van onderwijs den 3den Februarij 1839 de werkelijke beroeping deed volgen, welk beroep Strauss den 18den Februarij aannam.

Nu ontstond in het gansche kanton Zürich eene zeer hevige beweging. De minderheid van den opvoedingsraad en het Züricher kapittel protesteerde tegen deze beroeping bij den regeringsraad, die echter den 9den Februarij daaraanvolgende antwoordde,

dat de raad tot de benoeming zijne toestemming gegeven had, omdat Strauss als mensch en inzonderheid als geleerde een zeer uitstekend goeden naam had; eene grondige en veelzijdige nasporing op het gebied der theologie alleen tot inzigt der waarheid leiden kon en men de overtuiging bezat, dat uit de beroeping van Strauss voor godsdienst en kerk geen gevaar te vreezen was. Daarop verschenen nu eene menigte vlugschriften vóór een tegen de zaak, waarvan slechts twee eenige opmerking verdienden. Namelijk: een „open brief van professor David Friedrich Strauss aan den burgemeester Hirzel en den hoogleeraren Orelli en Hitzig te Zürich, welke de zaak niet verbeterde, maar integendeel verergerde, en een vlugschrift, vermoedelijk van Luche, met eene voorrede van de Wette, getiteld: „Dr. Strauss en de Züricher gemeente, eene stem uit Noordduitschland, Bazel 1839, dat het gevaarlijke der beroeping, met kalmte en onpartijdigheid, trachtte aan te toonen. Inmiddels nam de beweging in het kanton Zürich met elken dag toe; voornamelijk in de gemeenten aan het Züricher meer, alwaar talrijke volksvergaderingen gehouden werden, waarin het gevaar, dat de godsdienst en de kerk bedreigde, besproken, en zelfs de opheffing der hoogeschool voorgesteld werd. Te vergeefs liet de burgemeester Hirzel een schrijven: „Aan mijne medemenschen in het kanton Zürich," ter regte beoordeeling der zaak in het licht verschijnen. De beweging werd steeds heviger; de vier kerkgemeenten vergaderden te zamen en verklaarden zich tegen Strauss. Daarop nam eindelijk de opvoedingsraad het besluit, de beroeping onder de tegenwoordige omstandigheden te verdagen; aan Strauss de gronden dienaangaande mede te deelen en den regeringsraad daarvan kennis te geven.

De regeringsraad besloot hierop den 4den Maart 1839 den opvoedingsraad in overweging te geven: of het niet raadzaam zij, Strauss van zijn ambt te ontslaan en een ander in zijne plaats te beroepen. De opvoedingsraad nam echter den 9den Maart daaraanvolgende, met de meerderheid van ééne stem, weder die van den burgemeester Hirzel, het besluit. De keuze van Dr. Strauss zou behouden blijven, echter zou een tweede hoogleeraarsstoel met een regtzinnig geloovige bezet worden.

De minderheid van den opvoedingsraad — 7 tegen 8 stemmen — leverde nu bij den regeringsraad tegen dit besluit een protest

in; waarop deze den 14den Maart besloot, de beslissing der zaak ter hoogste instantie aan den op den 18den Maart 1839 bijeen geroepen grooten raad over te laten; terwijl de eerstgenoemde voorstelde Strauss te pensioneren en het professoraat aan een anderen hoogleeraar op te dragen. Dit voorstel werd door den grooten raad, den 19den Maart aangenomen en bevestigd, en Strauss werd een jaargeld van 1000 francs toegewezen.

Daarmede was het met de gevolgen der zaak niet afgedaan. De politieke beweging tegen de Straussianen was eene der hoofdoorzaken, dat de dorpsgemeenten eindelijk in opstand kwamen, den 6den September 1839 met geweld Zürich binnen drongen en het vrijzinnig gouvernement omverwierpen.

In ieder geval was de beroeping van den schrijver van „het Leven van Jezus," naar Zürich eene groote onbedachtzaamheid: de gevolgen gaven er het bewijs van, namelijk: dat de tijdgeest ongenegen is voor den historischen Christus, en deszelfs redelijke godsdienstleer, het surrogaat van den Godmensch, hem, door de linkerzijdsche Hegelsche begrippen aanboden, aan te nemen en dat, vooral de beschaving en verlichting onder de Christenvolken, met betrekking tot het regt verstaan van den inhoud der bijbelsche verhalen, geenszins door *idealisering* der kerkelijke leerstellingen, maar alleen op den weg eener gezonde redelijke uitlegkunde geschieden kan; waardoor meer en meer de overtuiging zich zal vestigen dat het woord Gods, in den bijbel bevat, geenszins op een' zandgrond van individuele meeningen, maar voorzeker op de onwankelbare rots der eeuwige waarheid, die God zelf is, gegrond blijft.

CHR.

HERINNERINGEN VAN FRANZ WALLNER.

UIT DE CZAREN STAD.

(Naar het Hoogduitsch.)

„God is hoog, en de Czar is ver weg" zegt een oud russisch spreekwoord, maar al is de Czar ook nog zoo nabij, eene zaak kan hij toch niet veranderen, namelijk, de onkoopbaarheid der ambtenaren. Dit is in Rusland eene vaste wet. De vreemdeling erkent reeds de waarheid van deze bewering zoo-

dra hij de gangen van het rijk overschrijdt, en tot in de afgelegenste provincien van het verbazende rijk blijft, die waarheid ook bestaan. Toen in Kronstad het touwwerk van een groot schip was gestolen, zeide de keizer: „ik geloof, dat zij het geheele schip zouden stelen, als ze maar wisten, waar zij het moesten verbergen." Eenige jaren later werd er inderdaad een geheel oorlogsschip gestolen — natuurlijk stukje voor stukje — enfin! 't was gedurende den winter totaal verdwenen, en men had dus nog een plaatsje gevonden, om de keizerlijke woorden tot waarheid te maken. —

Ik had in Koningsbergen een mooijen reiswagen gekocht en reed met extrapost naar Riga. Een keizerlijke extrapost pas (*Podroschne*) geeft tegen betaling eener bepaalde som aan den reiziger het regt, om op elk station extra-postpaarden te vragen. Men versta mij wel: te *vragen* en het spreekwoord zegt: „vragen staat vrij, maar 't weigeren er bij," en zoo hangt het dus geheel en al van den wil des postmeesters af. Zijne paarden zijn bijna altijd „*uit*". Zij blijven *uit*, maar bij de woorden „*na wodku*" (drinkgeld) komen zij, als op den aâm des winds gedragen, in een oogenblik t'huis. *Na wodku!* is de tooverspreuk, die in Rusland het onmogelijke mogelijk maakt. *Na wodku* eischt alles wat daar leeft en ademt, van den met ridderorden versierden ambtenaar tot aan den *Muschik* met zijn langen baard.

Hoewel mijne *Podroschne* slechts van twee paarden voor mijnen wagen sprak, werden er zeer willekeurig drie of vier voorgespannen. Bij mijne weigering om de onkosten, aan zulk eene pralerij verbonden, te betalen, liet de postmeester te Schaulen den wagen uitspannen, en gaf mij toen dood bedaard den raad, om zelf den wagen te trekken.

Tusschen Schaulen en Miltau was toen nog geen straatweg, en even als de bewoners van sommige kusten om storm en schipbreuk bidden, zoo baden de boeren in die streek om regen en modder. Iedere wagen bleef tot aan de as in die modderzee zitten, en de gelukkige eigenaar van het rijtuig moest dan met de daarop loerende boeren aan 't onderhandelen over den prijs, waarvoor men het weder vlot wilde maken. Die prijs werd dan vooruit bepaald; hefboomen, reeds vooraf in gereedheid gehouden, werden in beweging gebragt; morsige handen grepen den wagen, en eindelijk werd hij uit modder

en slijk omhoog getrokken, om een kwartier later er nog maals in te zakken. Het sterkste rijtuig werd met al die grappen zoo deerlijk gehavend, dat het overal gerepareerd moest worden. Door den wijzen maatregel, om den weg zoo slecht en onbegaanbaar mogelijk te houden, werd het belang van de boeren, van den postmeester, den smid enz. zeer bevorderd. Dat was de voornaamste weg naar Petersburg!

In Miltau aangekomen, kwam er een jong, knap man aan mijnen wagen, en maakte zich bekend als de zoon des postmeesters. Het deed hem onbeschrijfelijk veel genoegen, dat hij mijnen naam in den pas had gelezen, en dus mogt hopen, mij morgen, zooals de nieuwsbladen reeds hadden medegedeeld, te Riga te zien optreden. Ik was zeer blijde, dat ik toch eindelijk een beschaafd, wel opgevoed mensch aantrof, en vroeg hem, of hij wilde zorgen, dat de paarden zoo spoedig mogelijk werden voorgespannen, opdat ik voor den nacht te Riga kwam.

„Ja, beste heer! dat zal heden niet meer mogelijk zijn!" was zijn antwoord. „Uw pas moet door den gouverneur geviseerd worden; de kanselarij is 's middags gesloten, en gij zoudt nergens eenen ambtenaar kunnen vinden. Gij zult hier van nacht wel moeten blijven."

Toen ik hem verzekerde, dat dit onmogelijk was, daar ik den volgenden morgen om negen uur in Riga moest zijn; dat ik, in geval van nood, den gouverneur zelf om zijn visa zou verzoeken, toen was hij eindelijk van meening, dat mij dit vele onaangenaamheden zoude veroorzaken zonder mij te baten. Neen! dan zou hij in Godsnaam de verantwoordelijkheid op zich nemen en mij met zijne eigene paarden laten rijden, dan had ik tevens geene podroschne noodig. Verheugd nam ik dit heusche aanbod aan, maar... wie beschrijft mijne verbazing, toen mijn waarde vriend mij voor dat ridje met zijn eigene paarden eenen schandelijk hoogen prijs afnam, want in zulk een buitengewoon geval kan men niet naar het tarief rekenen. Zoo kwam dus de aap uit den mouw! De belanglooze vriend wilde mij zooveel mogelijk afpersen, ten einde mijne voorstellingen gratis te kunnen bijwonen.

Daags na mijne aankomst overhandigde ik mijne aanbevelingsbrieven en onder anderen ook een aan den generaal postdirecteur van Koerland en Lyfland. Aan tafel vroeg mij zijne Exc. of ik nog al tevreden was over de reis, en nu gaf ik openhartig

en naar waarheid een verslag van mijne reis. Als eene curiositeit verhaalde ik ook, hoe ik ook twee paarden, die men op zeker station aan mijnen wagen had vastgebonden, omdat ze aan eenen volgenden postmeester behoorden en terug moesten, als extra post had moeten betalen. Ik besloot mijne voorstelling met de woorden: „van de grenzen tot hier behooren alle postmeesters tot eene goed georganiseerde dievenbende." Er volgde eene doodsche stilte op deze ligtzinnige verklaring.

Eindelijk zeide zijne Exc.: „Ja! 't zijn allen spitsboeven!"

Ik had volstrekt niet aan het *„na wolku"* gedacht, dat de spitsboeven waarschijnlijk aan hunnen chef moesten betalen, ten einde straffeloos hunne afzetterijen jegens de reizigers te kunnen plegen. Nooit werd ik weder bij zijne Exc. genoodigd.

In Petersburg moet elke vreemdeling van eenig aanzien zich eenige dagen na zijne aankomst in persoon naar de kanselarij des keizers begeven. Naar mate van zijnen rang wordt hij dan of door den chef dezer eigenaardige inrigting, graaf Orloff zelf, of door een der adjudanten, die den rang van generaal heeft, met veel omslag ontvangen en... uitgehoord. Niet lomp, niet onbeschaafd! neen! de klaauwen waren met elegante glacé-handschoenen bekleed.

Hoe het den vreemdeling in Rusland beviel? Of hij ook eenige reden tot klagen had? De regering wil weten, waarin Rusland bij andere landen ten achter komt. Kortom, men tracht den vreemdeling op eene slimme wijze vertrouwelijk en tam te maken. Te gelijk met mij had de voorstelling plaats van een' jongen Franschman, die naar Rusland ontboden was, om bij het aanleggen van den spoorweg naar Moskou gebruikt te worden. Nadat hem de adjudant — ik geloof dat 't generaal Polosoff was — hem bijzonder veel vleijends omtrent zijne bekwaamheden had toegevoegd, zeide hij zoo bij zijn neus weg:

„Dien baard laat gij toch zeker afscheren, niet waar?"

„Waarom?" antwoordde de Franschman verwonderd, „waarom zou ik dien baard niet behouden?"

„De keizer houdt volstrekt niet van zulke baarden!" zeide de generaal met zeer veel nadruk.

„Welnu!" hernam de vreemdeling met een grappig flegma, „als de keizer niet van zulke baarden houdt, dan behoeft hij ze niet te dragen; daartoe kan ik hem even zoo min dwingen als hij mij, om ze te laten afscheren. Ik houd er wel van."

Den Franschman heb ik nooit weder aangetroffen, maar ik geloof niet, dat hij 't zeer ver zal gebrugt hebben.

Keizer Nicolaas was anders iemand, die een grap zelden euvel opnam. Zoo had hij eens toevallig vernomen, dat Karatigin de stem van den keizer sprekend kon nabootsen. Bij eene voorstelling liet hij hem bij zich roepen in de loge en beval hem, zijne kunst te vertoonen.

„Ik heb gehoord," zeide de keizer, „dat gij mijne stem zoo duidelijk kunt naboetsen, dat men zich verbeeldt, mij te hooren spreken; dat wil ik eens hooren!"

„O, sire! hoe zou ik dat durven doen?"

„Kom, kom! geene uitvlugten! ik verzoek het u, en des noods beveel ik het u!"

„Wat wil uwe majesteit, dat ik zeggen zal?"

„Wat gij wilt."

Dadelijk wendt Karatigin zich om en zegt tot den minister Wolkonsky, die ook in de loge zat, terwijl hij de stem des keizers onverbeterlijk naboetste:

„Iwan Iwanspitsch, die Karatigin heeft mij gister zoo goed voldaan, dat gij hem morgen duizend zilveren roebels moet geven."

„Genoeg, genoeg!" riep de keizer lagchend: „gij zult de duizend roebels hebben, spitsboef! maar nu wil ik ook niets meer hooren!"

Zeer origineel was de wijze, waarop de bekende danseres Lola Montes uit de Czarenstad verdreven werd. Zij kwam naar Petersburg, huurde kamers in 't hotel van den Franschman Deneveux, en maakte er geen geheim van, dat zij naar Rusland was gekomen, met het doel, om de maitres des keizers te worden. Door hare vaardigheid in 't dansen zou zij evenwel den keizer wel niet betooveren, want nog herinner ik mij, hoeveel pret wij hadden, toen zij eens eene proeve van hare kunst zoude geven. Op hare uitnoodiging verzamelden zich de jonge acteurs van het Théâtre Français in de eetzaal bij Deneveux, waar zij allen op een solo dans onthaalde, welke daarmede eindigde dat zij, zoo lang zij was, op den grond viel.

Het geloof aan de magt harer bekoorlijkheden was zeer sterk, en meer dan eens verzekerde zij haar gevolg, dat zij, zoodra zij den keizer maar eenmaal gesproken had, ook zijne geliefde zoude worden, en in dat geval kon mevrouw Deneveux van hare protectie verzekerd zijn. 's Winters kostte het weinig moeite, om

den keizer te spreken, want hij bezocht regelmatig de schitterende gemaskerde bals in de opera. Daar was 't iedereen geoorloofd, den keizer aan te spreken, en alle etikette was daar verbannen. Bij 't eerst volgende bal zou de verovering van den magtigen gebieder plaats hebben.

Daags voor het bal verscheen er een officier in 't hotel van Lola, verlangde haar te spreken en maakte zich bekend als de vleugel-adjudant van den graaf Kleinmichel. Er werd een gesprek aangeknoopt; van beide zijden had er een kruisvuur van koketterie en galanterie plaats; op eens zeide de officier: mejufvrouw! ik zal de eer hebben u, op hoog bevel, over de grenzen te brengen. Mijne equipage wacht beneden, en ik verzoek u derhalve, mij dadelijk te volgen!"

Als aan den grond genageld kon de arme Lola hare ooren niet gelooven. Toen zij zag, dat hare kunstmiddeltjes hier niet zouden baten, verzekerde zij den officier, dat hare geldmiddelen haar op dit oogenblik niet veroorloofden, om op reis te gaan, te meer daar zij op een engagement aan het Théâtre Français had gerekend. Op de beleefdste wijze stelde de officier haar duizend roebels ter hand, en toen zij verzocht, om eerst hare goederen in te pakken, verzekerde haar de officier op zijn woord van eer, dat zij aan de grenzen al hare goederen in orde zou terug vinden.

Op de beleefdste wijze werd Lola half gedwongen in het rijtuig plaats te nemen, en door de vriendelijke hulp van haren opgedrongen geleider naar Tilsit gebragt. Hier nam de officier afscheid van haar, terwijl hij zijne levendige vreugde betuigde, dat hij met de schoone dame kennis had gemaakt. Hare koffers had zij reeds in eene grensplaats gevonden. Hoe zij later haar rol aan een ander hof speelde, hoe zij gravin Landsberg werd, en als eene vrome zuster hare loopbaan in Amerika eindigde, is genoeg bekend.

De directeur van 't duitsche théâer te Petersburg had groote sommen verspeeld, die het eigendom der kas waren geweest; de acteurs kregen maanden lang geen geld en moesten zwijgen, daar, door eene aanklagt bij den minister, de directeur zijn post zoude verliezen. De fransche komiek Vernet, de lieveling des keizers, liep eens bij zeer regenachtig weder door dik en dun gedurende geruimen tijd langs het rijtuig des keizers. Eindelijk bemerkte hem de Czar, en zeide:

„Zijt gij gek, Vernet? Wat beteekent dat?"

„Ach uwe majesteit!" riep Vernet ademloos, „laat mij loopen, bid ik u; ik heb een vreeselijken haast. Sedert drie maanden loop ik mijn traktement achterna, en kan het maar niet inhalen."

Na dit gezegd te hebben, sloeg hij eenen hoek der straat om, en verdween. Den volgenden dag werd er een onderzoek ingesteld, hetwelk tengevolge had, dat de acteur zijn geld en de directeur eene andere plaats bekwam.

Vernet was zeer bemind aan het hof, en verkeerde in de hoogste kringen. Zoo werd hij eens op eene schitterende partij bij den grootvorst Michael verzocht, en onder de genoodigden was ook de beroemde sterrekundige Schubert. De groote geleerde gedroeg zich zeer links, en was volstrekt ongeschikt, om in zulk een gezelschap te verschijnen.

„Hoe komt het toch, Vernet!" vroeg de Grootvorst, „dat zulk een geleerd man als Schubert zich zoo moeijelijk in een gezelschap weet te bewegen?"

„Ach!" antwoordde Vernet, „uwe hoogheid moet het den armen man niet kwalijk nemen, dat hij nu en dan in de war is; hij is sterrekundige en van daar geraakt hij gedurig van zijn stuk, wanneer hij zoovele sterren op eene verkeerde plaats ziet."

Van de groote magt des keizers en de snelheid, waarmede zijne geringste wenschen vervuld worden, kunnen de volgende staaltjes tot bewijs dienen:

Terwijl de keizer zich niet in Warschau bevond, meende graaf Kleinmichel hem eene aangename verrassing te bereiden, door op de ruime plaats voor het Alexander Théâter een paar lieve huisjes te laten zetten, alwaar ijs en andere ververschingen te bekomen waren. Toen de keizer bij zijne komst aldaar, deze verandering bemerkte, riep hij uit: „welk eene smakeloosheid! Hoe is 't mogelijk, op zulk een idée te komen!" Den volgenden morgen was er geen spoor meer van de huisjes te bemerken, en frisch gras bedekte de plek, waar zij gestaan hadden.

De adjudant van graaf Kleinmichel, de heer von Nowasissoff bezocht mij eens — 't was vóór 't aanleggen van den spoorweg — en deelde mij mede, dat hij den volgenden dag voor dienstzaken naar Moskou moest reizen; tevens wierp hij eene dikke brieventasch op de tafel, welke, volgens zijne opgave,

30000 zilveren roebels bevatte. Dit geld werd besteed, om de sneeuwwegen, die in geheel Rusland des winters uit dalen en heuvels bestaan, langs den weg van Petersburg naar Moskou, zoo effen en glad te maken als eene kolfbaan, opdat de keizer, die den volgenden dag op reis moest, volstrekt geene beletselen op zijnen togt zoude ondervinden. Natuurlijk was de keizer in het vaste vertrouwen, dat alle wegen in zijn rijk zich in zulk eenen uitmuntenden toestand bevonden.

Eene reis in den strengen Russischen winter is volstrekt geene kleinigheid. Niets wederstaat de vreeselijke koude. Pelsen, bedden, hermetisch geslotene sleden kunnen den vijand niet afweeren. Op mijne reis naar Revel, bij 28 graden koude, had ik een gevoel, alsof ik geheel en al ongekleed op straat lag, hoewel ik twee pelsen, hooge laarzen met bont bekleed, aan had, tot over de ooren in een veeren bed gewikkeld en in eene lange slee lag. Wijn en vleesch, door mij meêgenomen, waren onbruikbaar en zoo hard bevroren, dat het laatste een steen geleek, en de eerste zonder flesch op de tafel bleef staan. Bij de aankomst in het posthuis blijft de huid aan den metalen knop kleven, die de hand des reizigers heeft gegrepen. De vogels der lucht, nog minder beschut dan de mensch, vallen verstijfd en stijf bevroren uit de lucht neder en wel de raven het eerst. Wee den reiziger, wee de paarden en den koetsier, wanneer een sneeuwstorm hen verre van het station overvalt, en het hun onmogelijk maakt, om die plek te bereiken. Alleen een ooggetuige kan zich een begrip vormen van de massa sneeuw en van de kracht, waarmede zij nedervalt. Men ondervindt een gevoel, alsof men het hoofd in eenen natten zak steekt; 't wordt donker voor de oogen; men kan geen drie passen van zich afzien en in minder dan een uur ligt alles onder de sneeuw begraven. Naauwelijks duizend schreden van een station overviel mij en mijnen reisgenooten op onze reis zulk een storm en bragt ons in levensgevaar. De dieren schenen er reeds een voorgevoel van te hebben; de postiljon had reeds lang voor het invallen der duisternis de lantaarns aangestoken. Ploteeling vielen de vlokken met zulk eene snelheid en digtheid neder, dat de postiljon ons den raad gaf, om er uit te klimmen en zoo schielijk mogelijk naar het posthuis te gaan, dat voor ons lag. Hij zelf zoude ons vergezellen. Daarbij nam hij zijne pistolen onder den arm, en hand aan hand ijlden

wij voort. Hoewel de schemering nog niet gevallen was, tuimelden wij als beschonkenen op goed geluk verder. Van tijd tot tijd gaven onze geleiders signalen door pistoolschoten. Eene oude vrouw, die zich bij ons bevond, zoude niettegenstaande den korten afstand bepaald verloren geweest zijn, wanneer wij ze niet voortgesleept hadden. Hoewel ik mijn pels had weggeworpen, die mij het waden door de sneeuw bijna onmogelijk maakte, en ik slechts een jas aan had, liep het zweet mij in stroomen langs het gezigt. De weg scheen eindeloos, toen wij tot onze vreugde een geblaf hoorden, hetwelk wij beschouwden als een bewijs van de nabijheid eener menschelijke woning. „Dat zijn geen honden!" zeide onze geleider koeltjes, „dat zijn wolven." Een heerlijk vooruitzigt! Vooruit, vallend, weder opstaand, gingen wij blindelings vooruit!

Met welk gevoel wij een uur later bij eenen gloeijenden kagchel onder een glas ellendige punch zaten, en hoe overheerlijk ons de supra slechte drank smaakte; dit kan hij slechts gevoelen, die zich ooit in dergelijke omstandigheden bevond. Twee dagen moesten wij hier wachten, tot dat de storm was bedaard, en de wegen eenigzins begaanbaar waren geworden. Gelukkig had een der reizigers Whistkaarten bij zich. De rekening van den dood eerlijken postmeester vonden wij zoodanig, dat wij waarlijk met regt wisten of wij drie dagen in een russisch woud, of in de beroemde Boheemsche wouden gewoond hadden.

P. VAN DER VELDE. Mz.

LANGIEWICZ,

EN DE WORSTELSTRIJD DER POLEN.

(Met eene Plaat.)

De „tien dagen", die Rusland voldoende had gewaand om Polen weer gedwee onder het juk te brengen, zijn sedert lang verstreken; maar het werk is nog niet voltooid, en de troepen van den Tsaar, hoezeer den regel in praktijk brengende dat het doel de middelen wettigt, met andere woorden, hoezeer goede trouw en menschelijkheid als ballast afwerpende overal waar ze dat noodig achten om te kunnen zegevieren, worden van tijd tot tijd geslagen door eene handvol dapperen, door

mannen, die weten te strijden en te sterven voor de edele zaak van hun vaderland.

Dat de russische colossus Polen op het laatst verpletteren kan en zal, is het vrij algemeen heerschende gevoelen. En toch, wij Nederlanders, wij, die tachtig jaren lang den strijd tegen verdrukking en overmagt hebben gestreden, om eindelijk zegevierend onze plaats in te nemen in de rij der volken — wij, die ook eens geworsteld hebben, om het juk der dwingelandij af te schudden en de verwatenheid van den verdrukker te schand te maken — wij moeten het weten, dat eene natie, die leven *wil*, niet gedood worden *kan*.

Polen heeft den grooten strijd aanvaard. Tusschen een erkend bestaan en eene algeheele vernietiging heeft het geen keus meer. Een van beiden: òf er moet eene volkomene amnestie verleend, en de autonomie aan Polen geschonken worden, òf de wil van den Keizer aller Russen moet worden doorgedreven te vuur en te zwaard, om het leven van Polen in den doodslaap te brengen, dien hij — de magtige — vrede noemt en rust.

Maar gesteld, dat Rusland triomferen zal in het einde, het zal dien triomf moeten koopen met zware offers; dat gaat vast. De poolsche onderdanen van den Tsaar hebben zich de laatste dertig jaren rustig gehouden, — rustig althans wat betreft openbare en gewapende blijken van ontevredenheid, en pogingen tot verzet. Toen ze, korten tijd geleden nog, den troon naderden, hebben ze getoond in niets de grenzen te willen overschrijden van de pligten, die op den onderdaan rusten tegenover zijnen monarch. Wat zij kwamen verzoeken, was de vervulling van keizerlijke beloften .... Beloften! een schoonklinkend woord om ongelukkigen te misleiden; een goedkoop middel om den schijn aan te nemen van grootmoedigheid — beloften! bedriegelijke zeepbellen, het speelgoed van de grooten der aarde, waarmee ze mild zijn zoodra ze er hun belang in zien, maar die ze vergeten duizendmaal, tegen dat zij ze nakomen eens!

Wat ontvingen de Polen, toen zij den Tsaar zijne beloften kwamen herinneren? Een antwoord, zóó willekeurig en tiranniek, dat hun niets meer overschoot, dan den weg in te slaan, die thans door hen ingeslagen is — waar willens en wetens het regt wordt beschouwd als een onding eenerzijds, houdt aan de andere zijde het bestaan op van pligt.

Iedereen herinnert zich het despotieke gedrag van de russische autoriteiten bij de jongste conscriptie in Polen — de gevolgen zijn niet uitgebleven. De vertrapte natie is opgestaan, zooals andere vertrapte natiën I dat vroeger gedaan hebben — zooals *wij* dat gedaan hebben, toen wij lang genoeg getrapt waren door den dwingeland uit Spanje. Zwak in getal, maar sterk in de kracht van regt en waarheid, met harten blakend van vaderlandsliefde, en met een moed, die werd aangewakdoor het bewustzijn, dat alle vrijë mannen over de gansche aarde hun grootste pogen zouden toejuichen — zóó hebben de Polen het zwaard aangegord tegen den overmagtigen tiran, heilig besloten om de vrijheid te winnen of den dood!

Myriaden krijgsknechten, ontelbare legerdrommen van den Colossus, zijn als door een tooverslag in het ongelukkige Polen geworpen. De spoorwegstations van Wilna tot Warschouw, en van Warschouw tot de grenzen van Pruissen, werden ijlings met militaire magt bezet en in barakken herschapen. Gruwelijke wreedheden zijn er bedreven; en de huurlingen van den Tsaar hebben allerwege het bewijs geleverd, dat het hun ernst was om den opstand in tien dagen tijds te dempen. Maar hij is nog niet gedempt! De opstand heeft zich verspreid, als een vliegend vuur; en de opstandelingen hebben bij elk van hunne bewegingen getoond, dat hun opstaan niet was geweest eene radelooze poging der blinde wanhoop, maar een opstand van menschen, die het besef hebben van hun regt, en die *niet* wanhopen aan den uitslag van hun, ja uit radeloosheid geboren, maar daarom geenszins radeloos ondernemen. Neen, overal bleek zonneklaar, dat de gansche beweging werd bestuurd door mannen van buitengewone geestkracht en bekwaamheid.

En aan het hoofd van die bekwame leiders zagen wij den naam van Langiewicz — een naam, die schrik joeg in het hart der Muscovieten, die met blijde hoop het hart vervulde van iederen regtgeaarden Pool — een man, die door zijne daden heeft getoond, dat hij, met een weinig meer *geluk*, voor Polen een Garibaldi had kunnen worden. Vier leger-afdeelingen werden uit Warschouw afgezonden, om hem en zijne kleine heldenschaar te verdelgen. Het eerste dier korpsen stond onder het bevel van Alexitsjoff, het tweede onder kommåndo van Bagratim, het derde werd aangevoerd door Czengertz, en aan het

hoofd van het vierde stond Dobrowolski — vier duchtige tegenstanders; maar Langiewicz versaagde niet. Hij ontmoet bij Tedrezjor een russisch detachement, vijf honderd man sterk, met een sleep van conscrits en gevangenen; en hij aarzelt geen oogenblik, maar tast dien vijand aan, en slaat hem na eene hevige schermutseling op de vlugt, waarbij hij al de geweren der Russen buit maakt. Hij ontmoet eene andere legerbende, veel sterker in getal, dan zijne kleine schaar; maar hij werpt zich onverschrokken op den Rus, die totaal door hem wordt verslagen, en met achterlating van wapenen en bagaadje het hazenpad kiest. Overal waar Langiewicz verschijnt, krimpen de Russen van schrik ineen; en zijne verschijning is altijd zoo onverwacht, zijne bewegingen kenmerken zich door zooveel snelheid en beleid, dat de Russen altijd door hem worden overrompeld.

In alle groote opstanden schijnt de ziel en de kracht van een volk zich te concentreren in een man. Één onder de velen verheft zich hoog boven al de anderen, en wordt hun leider: zoo prins Willem I in onzen opstand tegen Spanje; zoo Cromwell in Engeland, Washington in Amerika, Kossuth in Hongarijë, Garibaldi in Italië — en zoo stond in den aanvang van den poolschen opstand van dit jaar ook Langiewicz in Polen.

Geboren in het hartje des lands, opgevoed te midden van die schouwplaatsen, die geheiligd zijn door de roemrijke overleveringen van het onafhankelijke Polen, bezield met de hoop om eenmaal die glorie en die onafhankelijkheid te mogen zien herleven, bereidwillig het zwaard trekkende, om het even waar, als het slechts van dienst kon zijn aan de zaak der vrijheid — die man was als het ware opgevoed voor de grootsche taak, door hem aanvaard. Hij was geen nieuweling in de kunst van oorlog voeren, geen vrijwilliger, zooals men ze aanwerft, om de verdrukte nationaliteit vrij te vechten. In de krijgskunde geoefend en aan zijn vaderland gehecht, stelde Langiewicz zich dadelijk aan het hoofd van den opstand, en riep zijne landgenooten met zich ten strijde, met deze merkwaardige woorden: „Als ik voorwaarts ruk, volgt mij dan! Vlugt ik, slaat mij dan dood! Sneuvel ik, dan wreekt mij!" .... Woorden, die weerklank vonden bij alle welgeplaatste poolsche harten, en die later, toen ongeluk en verraad dezen held van het tooneel der worsteling wegvaagde, door zijne vijanden spottend zijn

herhaald, ofschoon die spotternij ten eenen male misplaatst is. Door overmagt . . . . . Maar eerst nog een en ander over zijnen persoon. Door het Centraal Nationaal bewind werd Langiewicz als Dictator van Polen erkend, welke waardigheid, zooals hij in zijne proclamatie zeide, hij zou blijven bekleeden „tot dat het muscovitische juk zou zijn afgeschud."

Maurits Langiewicz is in 1827 geboren te Witkoror, in het groothertogdom Posen, in de nabijheid van Gnesen (Poolsch Gniezno) en van het meir Goplo. Laatstgenoemde is de wieg en bakermat der historische traditiën van Polen; eerstgenoemde was van het oude Polen de hoofdstad. Langiewicz ontving zijne opleiding, eerst aan het gymnasium te Trzemeswno, en vervolgens aan de universiteit te Breslau en Berlijn. Hij diende, gedwongen, gedurende drie jaren bij de artillerie van het Pruisische leger. In dit tijdsbestek ontwikkelde zijn aanleg voor het krijgskundige zich derwijze, dat hij eene aanstelling ontving als officier. Maar zijn hart was bij het hem dierbare Polen. Tijdens den veldtogt van Garibaldi in 1860 bood Langiewicz aan den held van Caprera zijnen degen aan. Zijne diensten werden niet van de hand gewezen; en hij nam in de merkwaardige dagen, die de eenheid van Italië vooraf gingen, een belangrijk aandeel aan de krijgsbedrijven van Garibaldi's vrijwilligers. Toen die armee ontbonden werd, nam Langiewicz de betrekking aan van leeraar voor de artillerie aan de Poolsche militaire school te Genua, welke betrekking hij bleef bekleeden tot op het oogenblik toen die school, op verlangen van het kabinet van Sint-Petersburg, werd gesloten. Er valt niet aan te twijfelen, dat Langiewicz sedert lang reeds in betrekking had gestaan met de verschillende geheime genootschappen, die onvermoeid werkzaam zijn geweest voor de Poolsche zaak, in spijt van de argus-oogen en de spionnen van Rusland. Eer de opstand uitbarstte werd hij door de centrale commissie te Warschouw ontboden om deel te nemen aan de beraadslagingen over het hoe en wanneer in een woord, om alles te beramen voor den nabijzijnden opstand, waarvan hij, gelijk reeds gezegd, dadelijk een der hoofdleiders werd.

Al de vereischten om een groot veldheer te zijn vereenigt Maurits Langiewicz in zich; de hoofdtrekken van zijn karakter zijn eenvoudigheid en opregtheid. Hij spreekt niet veel; maar wanneer hij iets zegt, draagt het altijd den stempel van een

veelomvattend verstand en van een helder oordeel. Toegevend jegens anderen, streng jegens zich zelven, leidt hij een hoogst matig leven; hij eet weinig, drinkt bijna nooit iets anders dan water, en is eenvoudig en natuurlijk in al zijne gewoonten. Hij is een man van middelbare grootte, zijnde niet langer dan 5 voet 3 duim. Onze afbeelding stelt hem voor in de uniform, die hij droeg toen hij bij de Garibaldiaansche artillerie diende. Dit portret is eene trouwe kopie naar eene photographie, eenige maanden geleden te Londen vervaardigd naar den held in eigen persoon.

Veel is door hem verrigt voor de zaak der vrijheid. Maar op een rampzaligen ongeluksdag — zooals er in de geschiedenis van sommige helden meer worden aangetroffen — zag hij zich door Russische overmagt derwijze overstelpt, dat hij met eenigen der zijnen genoodzaakt was de wijk te nemen op Oostenrijksch grondgebied. Een ambtenaar herkende hem! Welk eene onschatbare dienst had die man aan de menschheid kunnen bewijzen, als hij zijne eigene oogen had gewantrouwd! Maar neen — op eene goede erkenning rekenende voor zijne waakzaamheid, haastte hij zich van zijne ontdekking mededeeling te doen, en Langiewicz werd met zijne volgelingen gearresteerd.

Zoo eindigde het kortstondige dictatorschap van den grooten man, die de herschepper van Polen had kunnen worden! De ambtenaar, die zich zoo verdienstelijk had denken te maken door de Polen van hun kloekste hoofd, den Poolschen opstand van zijn bezielend genie te berooven, ontving van het Oostenrijksch gouvernement eene officiële dankbetuiging. Maar dat het Oostenrijksche gouvernement slechts noode tot de aanhouding van Langiewicz was overgegaan blijkt hieruit, dat de bedoelde ambtenaar dadelijk verplaatst werd, op eene wijze, die alles behalve bevordering mag heeten.

Langiewicz, op zijn woord gevangen, is betrekkelijk vrij, en wordt behandeld zooals een waarlijk groot man in het ongeluk behandeld moet worden — met onderscheiding en heuschheid. En middelerwijl houdt de opstand der Polen aan; zij breidt zich meer en meer uit; en wanneer geen knoeijerij van diplomaten, geen verraad er bij in het spel komt, wanneer het zwakke, verdrukte Polen slechts den zedelijken steun mag ondervinden van eenige groote mogendheden, dan lijdt het geen twijfel, al moest het een tachtigjarigen oorlog kosten, het einde zal wezen Polen's vrijheid!

LADISLAWITZ.

Nog één opmerkelijk punt mogen wij hier niet onvermeld laten. In elken bevrijdings-oorlog ziet men ook heldhaftige vrouwen optreden, die door grootheid van ziel en onverschrokkenheid waardiglijk medewerken voor de goede zaak, en wier namen niet dan met eerbied en bewondering door tijdgenoot en naneef worden genoemd. Wie, bij voorbeeld, zou den naam van Kenau Simonsz Hasselaar kunnen noemen of hooren noemen, zonder onwillekeurig hulde te brengen aan de heldin, die dien naam heeft gedragen?

Ook uit den Poolschen opstand van 1863 is reeds de naam eener heldhaftige vrouw tot ons gekomen. Zij was adjudant van Langiewicz, en deelde met hem het zelfde lot, toen hij op Oostenrijksch grondgebied werd aangehouden. Die merkwaardige vrouw heet Henriëtte Poestowoitoff. Zij werd in 1844 of 1845 geboren te Wierzchowisko, in het gouvernement Lublin; haar vader, nu wijlen Thyphilus Poestowoitoff, was generaal in Russische dienst; doch van moederszijde is zij van Poolsche afkomst, want hare moeder was eene dochter van majoor Marian Kossakowski. Reeds in 1861 nam de met heldenmoed bezielde Henriëtte deel aan eene staatkundige demonstratie, en werd daarvoor gestraft met vesting-arrest. Te Zytomir geïnterneerd, bragt zij daar ongeveer tien maanden als gevangene door, doch wist toen middel te vinden om te ontvlugten, en nam de wijk op Moldavisch grondgebied; zij hield eenigen tijd verblijf te Bucharest. Maar niet zoodra was de opstand uitgebarsten of zij nam de reis aan naar Szydlowice, waar zij den 22 Januarij 1863 aankwam; en van dat oogenblik af heeft zij dienst gedaan als adjudant van generaal Langiewicz.

WERKEN EN STERVEN VAN HONGER,

DOOR

MAKUBA.

Wat staat ge daar en peinst? Vindt gij het een raadsel, dat de glasruiten der manufactuurwinkels meer dan honderd gulden kosten, — dat de chef der firma met zijn eigen equipagie door de stad rolt, — dat groote dames pronken met fijn borduurwerk, wat door andere handen werd gemaakt en wat ze als van aar zelven doen bewonderen? — Kom mee, peinzende heer of

dame! Verlaat die woelige straten. Volg me naar een achterbuurt of een Singel. Gluur hier eens door een glasruit, dat geen acht stuivers kost.

„Dat 's een meisje!" Ja, mevrouw, met bloedelooze lippen, uitgebleekte wangen, doffe oogen, benauwde ademhaling, een kandidaat voor de tering, een slavin, — eenzaam en verlaten, veracht en vertreden, — een slavin van de naald, schier armer dan de armsten der groote stad.

„Maar zulk volk zie ik nooit, ontmoet ik nooit!" Onwaar, rijke mevrouw! onwaar. Een enkele maal ziet ge haar op uw vloermat staan, als ze het borduurwerk t'huis brengt, waarnaar ze haar oogen bedierf; of mevrouw, als ze eenige malen moet terugkomen om haar zuur verdiend, nog niet betaald loon — het bloedgeld.

„Maar ik zie die wezens nooit in haar armoê!" Regt waar, mevrouw! o, dat het eens anders wierde! Ik wou, dat gij haar die te trotsch is om te bedelen en nog te vroom om zich te verslingeren, — ik wou dat gij haar eens zaagt — met een broodkorst en een kom water voor zich, ten einde niet van honger te sterven. Dat kan ze koopen, mevrouw, van uw loon, als er de huur en licht en een paar turven af ís.

„Ik zie zulk volk nooit!" Neen, dat 's waar, mevrouw. Als gij door de stad rijdt zijn zelfs uw paarden te fatsoenlijk om de straatsteenen aan te raken van de buurten, waarin deze slavinnen wonen. Daar, waar gij wandelt, verschijnt de ongelukkige heldin van den naald niet. Zij durft zich daar niet vertoonen met haar hoed, die jaren geleden in de mode was, met een kleurloozen en gescheurden shawl, met een japon gekocht van een jood, met oogen waaruit honger en kommer gluren, gij en de uwen zoudt haar uit den weg gaan, daarom doet zij het u! Ach, ze wil uw hoed, uw japon, uw bloementooi niet bewonderen, want zij en haar arme zusters bezorgden u die; en als ze dat alles ziet, dan komt de vraag op haar zenuwachtig bevenden lip: „Waarom laat God een zoo groot verschil toch toe?" O, groote, rijke mevrouw! ik mag niet vragen: „Waarom? waarom?" maar ik moet u toch zeggen: „Ze is ook een kind van God! ook een dochter van Eva, ook een christin! en toch..."

Neen, neen, gij ziet haar nooit, waar ze zich schier naakt en in al haar armoê zou te aanschouwen geven, om het eenig

kleedje — dat ze bezit — nog te sparen, voor het thuis brengen van haar slecht en laat betaald werk!

Maar . . . ik wil, dat ge haar zien zult! Ik wil u naar de buurt slepen, waar ze haar ellendig leven rekt. Ik moet het u doen zien, — mijn hart gebied het mij, mijn gevoel wil haar pleitbezorger zijn! — hoe ze des zomers schier stikken op haar vlieringkamertjes of er des winters bibberend zitten te naaijen — aan uw balkleed. O, als men in de feestzaal al uw versiersel-len bewondert, denk er dan eens aan, hoe in het kamerken waar nooit een waskaars werd ontstoken, nooit een glas orsade werd gebruikt, nooit een vleijend woord werd gefluisterd, op dat kleed tranen vloeiden geschreid door eene — die hard werkt en toch bijna van honger sterven moet.

o, God dank! als de ongelukkige nog tranen heeft, want deze kan ook nog bidden! Er zijn er, helaas! zoovelen die nooit meer bidden, geen tranen meer hebben. Waarom? omdat ze God maken als de menschen, die haar zoo meêdoogenloos en zoo hard behandelen.

Wreede, wreede vrouwen! Het is een leugen als uw minnaar of echtgenoot fluistert: dat uw kleed u zoo goed staat; op elken naad daarvan lees ik een zonde bedreven door u jegens een onschuldige zuster!

Ik geef u in den schouwburg geen blik vol bewondering, schoone dame! want mijn oog smelt in tranen, omdat mijn verbeelding me voert uit de loge naar de hut waarin zij langzaam wegsterft, die u zoo tooide! Ik weet — er moeten standen zijn, maar is God, de Hoogste en de Grootste, liefdeloos en onregtvaardig jegens een arme dochter van Hem? Maar.... ja.... Daar is een God, arme, verlatene! tot wien uwe klagten opstijgen, en Hij zal haar niet onschuldig houden, die u laten werken om van honger te sterven. Hij ziet hoe de gouden voet der gierigheid u op den hals wordt gezet. Straks gaan de deuren open die hemel en hel verborgen houden voor de aarde. Zoete gedachte, arme zuster! Al schudt geen zachte hand uw laatste peluw zacht, de engel wacht u, om u in zijn armen over te dragen naar den vader die u wacht, naar den oudsten Broeder die u zal loonen! Vreeselijke gedachte, rijke zuster! Al schudt een koninginnen hand uw kussen, toch blijft het hard, want gij gevoelt het — gij hebt uw loon weg en hiernamaals mag zelfs de armste zuster u geen drup water reiken, om uw brandenden dorst te lesschen.

EEN YANKEE STREEK.

Eenige jaren geleden, voor dat de spoorwegen uitgevonden waren, reisde een ware Yankee in een postwagen, in den staat Conneicut. De reizigers hielden op eene plaats stil om hun ontbijt te nemen, waar de herbergier om zijne karigheid bekend was. Tevens was hij ten sterkste verdacht, dat hij den voerman betaalde, om met den postwagen haastig af te rijden, opdat de reizigers slechts een halven maaltijd konden gebruiken, en zoo doende zijne levensmiddelen te sparen. De Yankee had dit gehoord, en zette zich neder, om zijn ontbijt te gebruiken met het stellige voornemen zijn geld goed te besteden, hetzij de postwagen hem daar liet of niet. Terwijl de overige vier reizigers hunne spijzen met den grootsten haast gebruikten, nam de Yankee er zijnen tijd voor. De reizigers hadden naauwelijks een kop koffij gebruikt en slechts een weinig gegeten, of zij hoorden het geluid van den hoorn, en den uitroep des voermans: „de postwagen is gereed!" Opgestaan zijnde, betaalde de ontevreden reizigers hunne vertering en namen hunne plaatsen in.

„Zijn alle reizigers gezeten?" vroeg de herbergier.

„Een ontbreekt er," zeiden zij.

Naar de eetzaal gaande vond de herbergier onzen Yankee zeer koelbloedig zich zelven bedienende van een groot stuk vleesch.

„Gij moet er uitscheiden, mijnheer. De postwagen is gereed om te vertrekken."

Niets werd hierop geantwoord. „Gij kunt niet wachten, mijnheer! het is beter uwe plaats te gaan innemen."

„Ik zal niet eerder vertrekken, voor ik mijn ontbijt gebruikt heb. Ik moet een halven dollar betalen en nu ben ik bezig om er de waarde voor te gebruiken; zoo gij evenwel denkt, dat ik mijn doel niet bereiken zal, zult gij u deerlijk vergissen." Alzoo vertrok de postwagen en liet den hongerigen Nieuw-Engelander achter die voortging met eten. Beschuit, koffij, vleesch enz. verdween zoo schielijk mogelijk voor de oogen van den verbaasden herbergier.

„Zeg, jongen, deze koek is oud bakken; haal mij een nieuwbakken. „Gij", tot den bediende, „deze koffij is koud. Geef mij die eijeren eens aan; mest gij uwe eigene varkens, dit is overheerlijke ham. Lamsvleesch zal hier wel zeer duur zijn

geloof ik, niet waar beste waard?" en aldus ging de Yankee voort met spreken tegen den herbergier, en deed niet te min eenen goeden maaltijd.

„Nu waard, kan ik rekenen dat ik mijn geld goed besteed heb aan deze heerlijke tafel, doch geef mij nog eene kom met brood en melk om het hierbij te laten." De bediende kwam en zette de kom met melk en brood voor onzen Yankee. Twee lepels als het u belieft. Doch men vond geene lepels en evenwel was de herbergier zeker, dat hij genoeg zilveren lepels op de tafel had gelegd toen de postwagen stil hield.

„Denkt gij dat de reizigers u zullen betalen voor een ontbijt hetwelk zij niet gebruikt hebben, zonder vergoeding te nemen?"

„Denkt gij dan dat een der reizigers ze mede heeft genomen."

„Of ik het denk? Neen, ik denk het niet, maar ik ben er zeker van. Ja wanneer zij allen zoo digt bij mij waren als gij, zou ik ze dadelijk vinden."

De herbergier spoedde zich naar den stal, en zond een man den postwagen achterna, die reeds bijna drie mijlen had afgelegd. De man haalde den postwagen in, en zeide iets zeer zacht tegen den voerman, die terstond naar de herberg terugkeerde. Toen kwam onze Yankee naar buiten, nam zijne zitplaats in en zeide: „Hoe gaat het mijne heeren? Ik ben verheugd u weder te zien.

„Kunt gij den man nu aanwijzen dien gij denkt de lepels te bezitten," vroeg de herbergier.

„Hem aanwijzen? zeker, kan ik dit. Zeg mijn goede waard, ik betaalde u viermaal negen stuivers voor ons ontbijt, en ik heb berekend er de waarde voor te hebben genoten. Gij zult de lepels in de koffijkan vinden." Dit bleek ook de waarheid te zijn.

OP ZEE.

DOOR

F. F. C. STEINMETZ.

I.

HET LIED DER ZEE.

Mijn schuimen,
Mijn pluimen,

Op 't wereldgebied,
Mijn baren
Verklaren
Mijn wezen u niet!

Mijn golven
Zijn wolven
Die niemand ontzien,
Die kloeken
Toch zoeken,
In plaats van ontvliên.

Uw wimplen,
Die rimplen
Op d' sêm van mijn wind,
Betaigen
En juichen,
Dat gij mij bemint!

Hoe, gapend,
Gewapend
Met rotspunt en klip,
Mijn maalstroom
— Een dwaalstroom —
Lokk' lading en schip:

Toch zeilt ge
En peilt ge
Mijn afgrond met vreugd,
En hebt ge
En schept ge
In 't zeespel geneugt'!

Hoe ijslijk
Afgrijslijk
Mijn diepte u ook zij, —
Toch prijst ge,
Al ijst ge,
De raadslen in mij.

Vertrouw me
En houd me

Dus wijslijk in eer;
  Want eedlen
  Zelfs beedlen
Me om schatten en meer.

  'k Geef helden
  Mijn velden
Ten kampplaats; 'k benoem
  Tot riddren
  De aanbiddren
Van zeekrijg en roem!

  Doch, minnaars,
  Verwinnaars
Op 't zoute gebied,
  Mijn baren
  Verklaren
Mijn weêrmin u niet!

II.

DE BANNELING OP HELGOLAND.

(Een Zeemansprookjen.)

'k Zie daaglijksch over 't blonde meir
  Naar 't overdierbaar strand:
Daar ginder ligt het, — ginder veer',
  Mijn schoon geboorteland!

'k Zie daaglijksch van deen dorre kust
  Naar de overzij' van 't meir:
Ik leid een leven zonder lust
  En alles doet mij seer.

Mijn hart doet zeer van levenspijn,
  Van ligchaamsleed mijn leên;
Daar kan geen dreever balling zijn,
  Zóó mat, zóó afgestreên.

Mijn dagen kruipen aaklig voort;
  Geen mensch begrijpt mijn smart;
Daar is geen moeder die mij hoort,
  Niet één verstaat mijn hart.

Wanneer het schuimend zeesop woedt
  En langs de rotsen brult,
Dan is mijn teêr en zacht gemoed
  Het meest met smart vervuld.

En als de gouden zon verdwijnt
  En 't koeltjen 't zeenat temt,
En over 't diep de maan verschijnt,
  Ben ik het droefst gestemd.

Want 'k weet, dat aan de gindsche kust
  Een lieve moeder weent
Om mijn gemis aan levenslust,
  Dat haar geluk verkleent.

Maar 'k weet ook, dat aan 't gindsche strand
  Een teedre moeder zit,
Die steeds van liefde 't harte brandt
  En daaglijksch voor mij bidt.

Zij bidt voor mij: Verhoor haar, God!
  En breng ons weêr te saêm;
Vertroost mijn ziel, verkeer mijn lot;
  We prijzen Uwen naam!

III.

HET ZEELICHTEN.

Het hart is als de diepe zee:
  Wat op den stillen grond
Gebeurt, en in 't geheim geschiedt,
  Doet 's menschen aanzigt kond.

De golf van 't harte kleurt de wang
  Met schoonen rozengloed;
Maar 't aanzigt wordt dra leliebleek:
  De zee heeft ebbe en vloed.

Doch als de golfslag van het hart
  Zich zacht naar de oogleên rigt,
Terwijl het vreugdetranen daauwt, —
  Dan geeft de zee heur licht.

IV.

DE LOODS.

De donder knalt. Geduchte wolken klimmen;
Wild stuift door 't zwerk der buijen magtig heir.
In 't holst des nachts zie 'k flaauw de sterren glimmen.
Geweldig woelt en bruist het ziedend meir.
In neevlen, die geen maanlicht op kan klaren,
Dwaalt dus het schip door de opgezette baren;
De loods alleen slaat op het noodweêr acht;
Hij, reeds als kind vertrouwd met zeegevaren,
Voert met beleid het schip door storm en nacht.

Zijn kracht bewaakt het roer, als levenshoeder,
Met tintlend oog, bezadigdheid en moed;
En bruist de zee ook holler en verwoeder,
Zijn vuist beschermt de lading op den vloed.
Door 't peillood daalt hij af in 't hart der golven;
Al ligt ook 't schip half onder 't schuim bedolven,
Toch deinst hij niet, maar slaat op 't noodweêr acht
Als op zijn stem ontvliên de waterwolven:
Zijn koenheid voert het schip door storm en nacht.

Zijn pligt getrouw, brengt hij door 't golvenklotsen
De schepen in de havens en ter reê,
En brengt hen ook, door klippen en langs rotsen,
Behouden uit in 't ruime sop der zee.
Hij worstelt in zijn bootjen met de baren,
Om wie den dood nabij zijn nog te sparen;
Met wakkren moed slaat hij op 't noodweêr acht:
Hij, opgevoed op 't meir bij zeegevaren,
Stuurt met den HEER het schip door storm en nacht.

V.

MEIRMINNEN.

„Een meirmin, zie! Een meirmin, zie!"
Dus riep een ligtmatroos:
Men kwam op 't dek — daar was er geen;
Het was een waterhoos.

„Een meirmin, zie! Een meirmin; zie!"
Zoo riep een bootgezel:

Men keek op 't meir — daar was er geen;
De meeuwen krijschten schel.

„Een meirmin, zie! Een meirmin, zie!"
Riep nu de koksmaat luid:
Men keek op 't meir — daar was er geen;
De jongen lachte 't uit.

Ik lachte meê — 'k begreep het spel;
We stoven door de zee; —
Wanneer er toch een meirmin komt,
Neem ik ze vast mij meê.

VI.

STANZEN.

Dáár ligt het barre Noorden
En ginds het lieflijk Zuid;
Zie, hoe het schuim op de oevers kruit
En kabbelt langs de boorden.

Vaarwel, gij dorre haven!
Vaartwel, gij stad en land!
De wind ontvoert ons aan het strand;
De zeelucht zal ons laven.

o, Blijde blonde baren!
Gij zijt zoo vrij en zacht
En eenvoudvol bij spiegelpracht:
't Is prettig om te varen!

Wie vrólijk is van geeste
En opgewekt van hart,
En niet veel weet van aardsche smart,
Verlustigt gij het meeste!

Maar wie de smart van 't leven
Te dikwijls heeft geproefd,
Wordt bij uw kalm gezigt bedroefd:
Och of ge rust kondt geven!

Zie ginds die blanke zeilen,
Die schepen lest en rank,
Die kleurge wimpels, allen lank,
Als om de zee te peilen.

We zijn in 't holste water,
Het huppelt om ons heên;
Dat ginds fregat — wat schijnt het klein;
We zien het grooter later.

De frissche wind wordt frisscher
En holler wordt het sop;
De vloed ligt telkens 't zeeschip op —
Geen sterker hefboom is er.

Maar onder 's levens smarte
Behoeft ons zwak gemoed
Een grooter hefboom, dan de vloed
Voor 't schip is, voor het harte:

Geloove, *Liefde* en *Hope!* — —
Maak Gij het! HEERE! wèl, —
En voed ons op tot U, hoe snel
Of traag ons leven loope!

Spoedt, wind en blonde baren!
En voert mij ras naar 't oord
Waaraan geheel mijn hart behoort —
't Is prettig om te varen!

VII.

DE STAD IN 'T GEZIGT.

(Matrozenzang.)

Halo! daar ginder ligt de stad!
Ze rijst als uit de zee;
Zet, wind! de zeilen bol en glad;
Spoed voorwaarts, voorwaarts, schuimend nat
Dan zijn we dra ter reê!
Halo! daar ginder ligt de stad!
Ze rijst als uit de zee!

Halo! wat zijn heur torens blank!
Ze schittren tegen 't blaauw!
Wat zijn hun koeplen hoog en rank;
'k Hoor reeds van ver der klokken klank,
Al is 't ook nog maar flaauw;
Halo! wat zijn heur torens blank —
't Is zilver tegen 't blaauw!

Halo! daar ginder toeft de maagd,
  Zoo schoon, als braaf en goed!
Nu krijg ik wat mij 't meest behaagt,
Haar, die ik heb ten trouw gevraagd,
  Toen 'k heenging op den vloed:
Halo! daar ginder toeft de maagd,
  Zoo schoon, als braaf en goed!

Halo! mij schijnt elk uur eene eeuw
  Op 't rustloos deinend meir!
Vaarwel weldra, gij golvensneeuw!
En 'k zie, in plaats der blanke meeuw,
  Mijn liefjen trouw en teêr!
Halo! mij schijnt elk uur eene eeuw,
  Op 't rustloos deinend meir!

Halo! daar ligt de groote stad!
  Ze spiegelt zich in zee!
Strijkt nu de zeilen, plooit ze glad!
Werpt fluks het anker in het nat!
  Goddank, we zijn ter reê!
Halo! ze wenkt, de groote stad:
  Zet uit de boot, hoezee!!

VIII.

AFSCHEID.

—„Vaarwel, kaptein!" — „Vaarwel, mijnheer!
  „Beviel 't op zee u goed?"
—„Perfekt — ik houd van wind en weêr;
  „Ik min den zouten vloed."

—„Tot weêrziens dan. — — Houd altijd moed —
  „Ook op het vaste land;
„Neem aan mijn ronden zeemansgroet;
  „Ziedaar mijn vriendschapshand!"

—„Vaarwel, kaptein! — het ga u goed:
  „Heb dank voor zooveel eer;
„Bevaar nog lang den wereldvloed —
  „We zien elkander weêr!"

Aan boord van den Zeeärend, 1861.

HET ZILVEREN DOOSJE.

Eene ware gebeurtenis.

Een heerlijke Septemberavond was aangebroken. Het uitgebreide watervlak geleek een zilver veld, en de heldere sterren, die als zoo vele diamanten aan den azuren hemel flonkerden, werden door geene enkele wolk verduisterd.

't Was een schoone, heerlijke avond.

De regen, die in digte stroomen in het namiddaguur gevallen was, had het zwerk afgekoeld, terwijl kort daarna de donkere wolken zich in vreemdsoortige en fantastische beelden hadden opgelost.

Op zulk een avond dan was het, dat wij op eene breedte van twee graden noord, nog altijd op de Z. .O. passaat wachtende, voor stilte rond dreven. De koele lucht, die alles als het ware met een nieuw leven bezielde, deed ons de gloeijende hitte vergeten, welke ons over dag zoo zeer had afgemat. Koutende en lagchende zaten wij nu bijeen, ons vergastende op eene manilla.

„Wel doctor," vroeg mij de kapitein, „zijt gij niet uit G. geboortig?"

„Zeer zeker en heb er jaren lang gewoond."

„Hebt gij er ook eene familie P. gekend?"

„Eene familie P.? Gekend eigenlijk niet, doch dit herinner ik mij, dat ik als kind dien naam dikwerf heb hooren noemen, er moet iets mede zijn voorgevallen, dat hun nog al in opspraak heeft gebragt, doch wat zulks eigenlijk is, zoude ik niet kunnen zeggen."

„Nu, dat zelfde huisgezin heb ik voor ongeveer vijftien jaren naar Batavia gebragt, en zoude daaraan welligt op dit oogenblik niet hebben gedacht, ware het niet, dat een zilveren doosje, hetwelk mij bij het doorsnuffelen eener lade wederom in handen viel, mij aan hen met een bloedend harte denken doet."

„Zie, hier is het, 't is een eenvoudig nietig ding, hoewel men dit in geenen deele zeggen kan van de geschiedenis die daaraan is verknocht."

„Gij wekt mijne nieuwsgierigheid op kapitein, en ontlokt

mij de vraag, of gij nu ook zoo goed zou willen wezen, mij de gebeurtenis mede te deelen, welke aan dat doosje verbonden is."

„Waarom zoude ik zulks niet willen doctor, de avond is prachtvol en wij hebben beide den tijd."

Het is dan nu ruim vijftien jaren geleden, zoo als ik u straks zeide, dat ik mijn schip te Hellevoetsluis ten anker lag, om bij gunstigen wind zee te kiezen.

Ik had vijf passagiers aan boord, ééne famille uitmakende, een heer en eene dame met drie kinderen. Na lang toeven werd de wind ons eindelijk gunstig, de loods kwam aan boord, het anker geligt, om vol moed onze reis te aanvaarden.

Zoo als gij bij ondervinding weet, zijn de eerste ontmoetingen min of meer vreemd en afgetrokken, men gevoelt zich nog niet op zijn gemak, waartoe natuurlijk het verlaten van den geboorgrond en de zeeziekte niet weinig het hare toebrengen.

Toen althans verliepen er verscheidene dagen voor en aleer ik mijne passagiers voltallig aan tafel bijeen zag. Ik gaf mij natuurlijk alle moeite om den eersten middag het gesprek eene aangename wending te geven, doch wat ik deed en over welken boeg ik het ook wendde, de heer P. bleef kort en stug, antwoordde bijna niet, doch vroeg zooveel te meer om water.

Mevrouw was mede stil en afgetrokken, te meer daar zij nog niet goed van de zeeziekte bekomen was, doch des te vrolijker waren de kinderen, die aan de stugheid van den vader gewend schenen en de eenzelvigheid der moeder vergaten, door het vreemde en nieuwe, dat hun onafgebroken onledig hield.

Julia, zoo heette het oudste meisje, was een vlug en aardig kind van ruim acht jaren, met groote blaauwe oogen en golvende lokken, die haar op het dek om het hoofd fladderden en mij dikwerf aanleiding gaven, om haar daarmede te plagen, welke scherts zij altijd bescheiden en naïf wist te vergelden.

Ofschoon nu de eerste maaltijd met mijne reisgenooten eenen hoogst ongunstigen indruk op mij had gemaakt en ik mij voorspiegelde wat er dus doende van onzen langen togt zou worden, zoo bleef toch bij mij de hoop levendig, dat zich alles nog wel ten goede schikken zou, en het afgemetene door meerdere gulheid zoude worden vervangen.

Helaas! ik bedroog mij, altijd dat stijve onaangename, en in gelaat en in woorden van den heer P., die ik al spoedig als een driftig, oploopend en ergdenkend man leerde kennen, niet

waard de echtgenoot van zulk eene goede vrouw en de vader van zulke lieftallige kinderen te wezen.

De verschoonlijkste vergrijpen deden hem zijne gade op het grofste beleedigen, die dan altijd met een smartelijken glimlach het zwijgen bewaarde, en zelfs niet durfde hare kinderen te verontschuldigen, wanneer deze onbarmhartig en niet zelden onschuldig werden gestraft.

Geen wonder dan ook, dat de kleine Julia al zeer spoedig haren troost bij mij kwam zoeken, te meer daar hare broeders Herman en Karel beter tegen de stormen van het huiselijk leven gehard schenen.

Met het kind ingenomen, dat ik zoo dikwerf de tranen uit de blaauwe oogjes had afgewischt, zorgde ik er voor, haar verdriet door eenige versnapering te verdrijven, en werd zij daardoor zoo zeer aan mij gehecht, dat ik haar somtijds met moeite van mij verwijderen moest.

Het bevreemd u welligt doctor, dat ik juist zoo over dit kind uitwijd, doch naar dien zij de hoofdrol in het bloedige drama speelt, zult gij mij zulks dan ook wel niet ten kwade duiden.

Zoo als ik dan gezegd heb, leerde ik mijne passagiers van de onaangenaamste zijde kennen en gaf de handelwijze van den heer P., die zich hoe lang zoo meer in dingen begon te mengen, welke geheel buiten hem moesten omgaan, aanleiding, dat het scheepsvolk hun beklag bij mij inbragt.

Het gevolg hiervan was, dat de verwijdering tusschen ons bij den dag grooter werd, en ik meer dan ooit begon te verlangen, de rede van Batavia in het gezigt te krijgen.

Eens op eenen avond, het zal zoo wat op de hoogte van Madera zijn geweest, zat ik op de kampanje mijne sigaar te rooken, de jonge heeren speelden in den kuil en Julia stond tusschen mijne knieën.

„Waar zijn papa en mama?" vroeg ik toen zij haar hoofdje achterwaarts buigende, met hare heldere oogen naar mij opzag.

„In de hut kapitein; maar papa is weder zoo knorrig, dat ik liever bij u ben, papa knort altijd en mama is toch zoo goed en wij zijn immers ook niet stout, is het niet waar kapitein?" en nu begon zij te schreijen.

Die onschuldige taal en die kindertranen schokten mij, ik kuschte het lieve wicht, gaf haar een paar chocolaadjes, zoo dat

de gewekene glimlach dan ook spoedig op het blozende gelaat terug keerde.

„Welke betrekking had uw papa te G.?" vroeg ik toen zij hare gewoone kalmte terug erlangd had.

„Dat weet ik zelf niet kapitein, maar wel, dat wij een groot huis bewoonden met een magazijn, dat men 's lands magazijn noemde. O, het was zoo groot kapitein, veel grooter als uw geheele schip."

„Alle jaar kwam er ook een generaal bij ons, maar foei, wat was het dan een leven en drukte en wat zweette papa, daarom noemde hij die dagen ook altijd zijne zweetdagen. Die generaal was ook zoo nieuwsgierig en wilde dan alles zien, rokken, jassen, hemden, ja ik weet niet wat al, en bovendien wilde hij ook nog boeken doorsnuffelen."

„De laatste maal was evenwel de ergste, want toen hebben ze alles van stuk tot stuk geteld en papa moest oude boeken opzoeken, die hij bijna niet vinden kon. Papa was dan ook regt boos; maar de generaal ook, zoo dat zij hevig begonnen te twisten, waarop mama met ons naar eene andere kamer ging, zoodat wij niet konden hooren wat de generaal eigenlijk wilde."

„Hij is zeker een boos man geweest, die papa wilde plagen, omdat die hem niet alles wilde laten kijken, want de volgende week moesten wij dat mooije huis verlaten en eene kleine woning in eene achterafstraat betrekken, waar ik niets van onze fraaije meubelen, ja zelfs mijn speelgoed niet wedervond."

„Papa was altijd knorrig en mama deed niets dan huilen, ik huilde ook maar, want die generaal had mijne mooije pop ook medegenomen, en als ik aan Mama vroeg, waarom wij niet meer aan de markt woonden, en of de generaal nu daar woonde, dan wierd mama ook boos op mij en zeide, dat ik daarover zwijgen moest, daar papa mij anders straffen zou. Vroeger had papa altijd epauletten op de schouders, zoo als de generaal, maar die heeft hij zeker ook medegenomen, want toen hij weg was, ging papa als een burger gekleed en kwamen er ook geen soldaten meer bij ons, maar zij wisten voorzeker niet waar wij gebleven waren, of konden ons in het kleine huisje niet vinden, omdat wij ook geen schildwacht meer voor de deur hadden."

„Zijt gij lang in dat kleine huisje gebleven?"

„Neen zeker niet, want papa heeft aan den koning geschreven,

dat de generaal hem zoo geplaagd had, en toen heeft de koning gezegd, dat papa alles zoude terug hebben, en dat die generaal niet weder bij ons mogt komen."

„Ja ik geloof wel, dat het zoo is, want voor eenige weken, zeide mama tegen mij, hoor eens Julia nu gaan wij verre, zeer verre weg naar Batavia, en daar krijgen wij een fraai huis, koets en paarden ja van alles moois. O! wat was ik toen blijde en papa ook, dat kunt gij denken, ik begin te verlangen, om het te zien, zijn wij er haast kapitein?" doch mijn antwoord niet eens afwachtende, vervolgde zij, „wat dunkt u zoude mijne mooije pop daar ook wezen?"

Het roepen van hare moeder, brak dit kinderlijk gesprek af, en vrolijk als altijd huppelde zij hare mama tegen, die voorzeker geenszins vermoede, dat hare dochter den sluijer had op geheven, dier verborgenheden, welke zij liever aan de vergetelheid zoude prijs gegeven hebben.

Het raadsel was mij dus, hoe onvolkomen ook, nogtans genoeg opgelost, om te weten, dat ik met een hoog geplaatst militair te doen had, die evenwel wegens verzuim, om maar niets ergers te noemen, van zijne betrekking was ontzet, en nu om zijne fortuin te zoeken naar Indië ging, want ofschoon het kind van den koning sprak, van koets en paarden, zoo toch hechtte ik daaraan weinig waarde.

Hoe meer wij het doel onzer bestemming naderden des te vriendelijker werd de heer P., met wiens gehouden gedrag ik mij begon te verzoenen, als nu bevroedende, wat er in de eerste dagen en weken in zijn hart was omgegaan, daar verdiend of onverdiend het hem toch innig grieven moest, welligt voor altijd, want hij was een man van middelbare jaren, zijn geboortegrond te verlaten.

Na eene reis van 112 dagen ankerden wij ter reede van Batavia.

Aangezien het reeds laat gevonden was, bleef ik dien nacht aan boord, om den volgenden dag met den heer P. aan wal te gaan.

In het logement terug te gekomen, vond ik ook daar mijn reisgenoot, die mij met een vriendelijken groet tegen trad, en vertelde, dat aan het bureau van den gouverneur-generaal de aanbevelings-brieven voor hem waren ontvangen, en hij een gegrond uitzigt had, eene aanzienlijke betrekking in dit land

der vreemdelingschap, gelijk hij zich uitdrukte, te zullen erlangen.

Aan boord terug gekomen, hadden wij geen rust van de kinderen, die onophoudelijk vroegen, wanneer zij nu aan land zouden gaan, terwijl de kleine Julia binnen 's monds mij vroeg, „hebt gij ons mooi huis al gezien kapitein?"

Eindelijk sloeg het afscheidsuur. De praauwen hadden de goederen ingeladen, terwijl ik met den eersten stuurman de familie vergezelde.

Wederom in ons logement afgestapt, duurde het niet lang of een rijtuig kwam voor, om den heer P. met de zijnen naar Weltevreden te brengen, en toen Julia het rijtuig zag, riep ze zoo luid zij konde „zie, zie kapitein! daar komt de koets al aan, waarvan ik u verteld heb."

„Nu geef mij dan nog een kus voor het laatste" zeide ik.

„Gaat gij dan niet mede kapitein?"

„Wel neen mijn kind, ik ga weder naar het schip, en dus kunnen wij nu niet langer bij elkander blijven." Op dat mijn zeggen begon het lieve kind zoo bitter te schreijen, dat ook mij de tranen over de wangen biggelden. Ik was niet in staat een woord meer te uiten, greep het wicht, drukte het aan mijn hart en na het onstuimig gekust te hebben, ijlde ik met een vaarwel! naar de reede terug.

„Doctor, het is het smartelijkste afscheid geweest, wat ik immer van mijne passagiers genomen heb, want ik was zoodanig aan dat lieve kind gehecht, dat het mij aan het harte ging, als ware zij mijne eigene dochter geweest."

„Ik geloof het wel kapitein, te meer daar de stugheid van den vader haar zich des te meer aan u deed sluiten, en toen heeft zij u zeker dit doosje tot een aandenken geschonken?"

„Neen, dat heeft zij niet," en een traan van het gebruinde gelaat afwisschende zeide hij „luister slechts verder, want wat ik u tot dusverre heb medegedeeld, behelst nog niets van datgene wat mij het harte bloeden doet, wanneer ik er omdenk."

Twaalf jaren later lag ik met mijn schip ter reede van Soerabaya, om van die stad over Batavia de reis naar het vaderland te aanvaarden. Ofschoon reeds eenigen tijd aldaar vertoefd hebbende, hadden er zich nogtans geene passagiers opgedaan.

Met het uitklaren bezig, vernam ik evenwel, dat er zich bij mijn agent een heer en eene dame benevens eene baboe had-

den aangemeld, om de reis mede terug te maken, en aangezien men het omtrent de vracht was eens geworden, terwijl alles gepakt en voor vertrek gereed stond, leverde deze zoo late aanmelding alstoen geen bezwaar op.

De vele bezigheden, die in de laatste oogenblikken als het ware schenen aan te groeijen, hadden mij belet mijne passagiers te zien, en toen wij den 9 Januarij 18 — het anker ligtten, wist ik wel, dat het getal hoofden met drie vermeerderd was, doch had ik het genoegen nog niet gehad, iemand van dat nieuwe gezelschap te woord te staan.

Ik vroeg dus aan den stuurman, die hen in alles de behulpzame hand had geboden, welke menschen het waren, doch ook hij konde er weinig meer van zeggen, dan ik reeds wist.

„Wat is dat eene beeldschoone vrouw," viel de doktor in, die ik destijds aan boord had, „zoo leelijk die oude heer is, zoo aanvallig is zij, doch jammer, dat zij zich na die malle historie niet meer wil laten zien of daarin althans door haren vader wordt belet."

„Wat is er dan voorgevallen doctor? Hoe kapitein, heeft de eerste stuurman het u niet verteld?"

„Nog niet."

„Wel nu, ofschoon ik niet alles heb bijgewoond, zoo toch heeft die mij het navolgende medegedeeld."

„Te gelijk met de passagiers kwamen ook de praauwen, de bagaadje inhoudende, welke goederen door den eigenaar in ontvang werden genomen, die alles naauwlettend gade sloeg. Terwijl de jonge dame voor het oog ten minste geheel onnadenkende, het dek op en neder wandelde, zich langzamerhand van den ouden heer verwijderende, nam zij het gunstig oogenblik waar, gaf een briefje aan den Javaan, die haar als zonder erg was gevolgd, en verborg wederkeerig het ontvangene in haren boezem."

„Welligt om het briefje nog voor haar vertrek te kunnen lezen, was zij snel naar de kajuit gegaan, waar later de oude heer haar volgde, nadat alles behoorlijk door hem in ontvang genomen en geordend was."

„Naauwelijks evenwel, was hij daar, of wij hoorden eenen luiden gil, en zagen toen wij ons naar de plaats des onheils spoededen, hoe de jonge dame zich door de geopende poort trachtte te wringen, en daarin door haren vader werd belet, die met

zijne verdorde handen, hare beenen krampachtig omvat hield."

„Niet wetende wat zulks te beduiden had, en denkende dat het meisje zich om de eene of andere oorzaak wilde verdrinken, hielpen wij den vader om zijne dochter van het dreigend gevaar, waarin zij reeds verkeerde, te redden."

„Na een hevig worstelen, en ondanks haar zelve in de kajuit terug gesleept, ontdekten wij tot onze niet geringe verbazing, onder de poort eene kano, waarin reeds eenige kistjes waren nedergelaten, en wel een zoo men zegt, dat de juweelen inhield, waaruit het ons alras bleek, dat de dame zich niet heeft willen verdrinken, maar alles op hare ontvlugting was toegelegd."

„Zonder nu op haar smeeken te letten, of zich door haren hartverscheurenden kreet, „vader! vader! laat mij blijven of ik zal het besterven" te letten, werd zij in de hut geduuwd, doch na eene wijle tijds zag ik haar onder geleide van haren vader weder naar de kajuit gaan, die zorgvuldig achter hen gesloten werd."

„Aan mij zelven overgelaten," zoo ging de doctor voort, „en mij in eindelooze gissingen verdiepende, ten einde den sleutel voor dat raadsel te vinden, werd ik spoedig uit die mijmering gewekt, door het verzoek in de kajuit te willen komen, alwaar men mijne hulp noodig had."

„Het hart klopte mij hoorbaar, toen ik derwaarts ging, want ik dacht niet anders, of er zoude nu een zelfmoord hebben plaats gehad, in welk vermoeden ik versterkt werd, door het zien der jonge dame, die bleek als de dood en voor het oog zonder leven, op de sopha ter nederlag."

„Mijne dochter heeft eene flaauwte doctor," zeide de oude heer koel en ernstig tot mij, „zij is daaraan meer onderhevig, inzonderheid wanneer buitengewone omstandigheden haar schokken, zoudet gij niet zoo goed willen zijn, haar iets toe te dienen."

„Ik ging dan ook zoo spoedig mij doenlijk was eenige spiritus en eau-de-cologne halen, wiesch haar de slapen van het hoofd, maakte de polsen nat met het gevolg, dat zij allenskens met diepe zuchten wederom bijkwam."

„Ik rekende mijne taak volbragt, groete de jonge damte, die dezen mijnen groet met een weemoedigen glimlach beantwoordde en bood den ouden heer mijne diensten aan, zoo hij die onverhoopt voor zijne dochter of voor zich zelven, later mogt behoeven."

Tot zooverre vertelde mij de doctor. Ofschoon ik nu mijne

passagiers, behalve de baboe, nog niet van aangezigt tot aangezigt had aanschouwd, toch wist ik uit mijne papieren dat hij P. heette, Indisch hoofdambtenaar en de jonge dame zijne dochter was. Ik brandde van ongeduld beide te ontmoeten, want werd mijn gevoelen bewaarheid, dan was hij dezelfde, die ik voor twaalf jaren met zijn gezin naar Indië had gebragt, en zijne dochter niemand anders dan mijne lieve Julia.

De eerste zondag de beste, had ik het genoegen den heer P. aan het ontbijt te zien, doch ofschoon ik zijn naam wist, zoo had ik toch moeite hem te herkennen. Hij was meer dan twaalf jaren ouder geworden, het haar was ten eenmale vergrijsd, het gelaat ingevallen en gerimpeld, dat bovendien eene leelijke smoddige tint had aangenomen, alleen straalde er nog iets in zijn oog door, dat mij hem herkennen deed.

Kommer en zielsverdriet scheenen zijne trouwe medgezellen gebleven te zijn, daar somberheid en stroeve ernst op zijn gelaat lagen uitgedrukt, en mij voor dat oogenblik allen lust benamen, om door op het oude terug te komen, onze kennismaking voor het tegenwoordige te vernieuwen.

Des middags kwam ook de jonge dame aan tafel, was uiterst beleefd, doch sprak weinig, en vestigde nu en dan een doordringenden blik op mijn persoon, die door mij geenszins onopgemerkt bleef.

Had de doctor hare schoonheid geroemd, hij had zulks niet overdreven, want inderdaad, de bevallige knop was eene der schoonste rozen geworden. Het blaauwe, heldere oog blikte nog even lieftallig als vroeger, de lokken waar eertijds de wind mede speelde, hingen nu in bevallige tressen over hare schouders, terwijl het luchtige gewaad eene schoonheid van vorm verried, die niets te wenschen zoude overlaten. De beleefdheid weerhield mij haar te vragen, of zij mijne kleine vriendin van vroeger was, doch uit hare blikken vermeende ik te kunnen opmaken, te meer daar ook zij mijnen naam kende, dat ik eveneens door haar was herkend.

Gij kunt denken doctor, dat ik mij weder weinig goeds van ons onderling verkeer voorspelde, want ofschoon de jonge dame veel zoude kunnen vergoeden van hetgeen er bij haren vader werd gemist, toch liet zij zich te zelden zien, en bleef in het bijzijn van den ouden heer veelal het stilzwijgen bewaren.

Wat ik nogtans met grond meende te kunnen veronderstellen,

werd al spoedig gelogenstraft, want op een avond dat ik in mijne eenzaamheid op de kampanje zat, komt de heer P. naar mij toe, zeggende: „gij zult niet gedacht hebben kapitein, dat gij na twaaf jaren nog een gedeelte van dat gezin naar het vaderland zoude terug brengen, hetwelk toen onder uw geleide de reis naar ongekende gewesten ondernam."

„Wie konde zulks vermoeden," gaf ik ten antwoord, „doch liever zoude ik gezien hebben, dat uw gezin thans even voltallig was, zoo als bij uw vertrek." De heer P. zuchtte diep, en een traan ontrolde het oog, dat ik vermeende niet te kunnen weenen.

„Helaas!" hernam hij, „mijne goede, beste Crisje mogt het niet beleven, en ofschoon zij zich al dien tijd gelukkig op Java gevoelde, toch smart het mij innig haar zielloos overschot daar te moeten achterlaten."

„Is mevrouw sinds lang overleden?" vroeg ik.

„Vier jaren na onze aankomst te Djocjokarta, waar ik tot adsistent resident was benoemd, en kapitein, wanneer geene dringende, ja noodlottige omstandigheden mijn terugkeer naar het vaderland hadden bevorderd, ik zoude nog daar zijn, om Europa welligt nooit weder te aanschouwen."

„Mijne beide zonen heb ik achter gelaten, die het aanvankelijk naar wensch gaat, de oudste is bij de kultures werkzaam, en de jongste is op het residentie-kantoor ter plaatse waar ik mijn verblijf heb gehouden; o God!" en nu sloeg hij zich in vertwijfeling voor het hoofd, „waarom moet mij al die ellende treffen, waarom wordt ik voortgejaagd als een veldhoen over de bergen, waarom....."

Ik dacht eene andere wending aan het gesprek te geven, en ten einde zijne gemoedsstemming te kalmen, zeide ik, in den waan dat onaangenaamheden in zijn bestuur den terugtogt hadden noodzakelijk gemaakt, „ik heb meer heeren ambtenaren gekend mijn heer P., die met een wrevel gemoed Indië verlieten, aangezien hunne goede bedoelingen altijd op de hoofdigheid der Javanen en Maleyers afstuiteden."

„Ach kapitein! die menschen zijn zoo kwaad niet, als men vele malen waant, integendeel, goed en christelijk behandeld, is het een zachtzinnig vredelievend volk, althans heb ik gedurende mijne betrekking weinig moeijelijkheid met hen ondervonden, terwijl de meeste onaangenaamheden aan de onbekendheid der Europeanen met hunne zeden en gebruiken moet

toegeschreven worden, 't is een prachtvol land kapitein dat Indië, met oorden die de meesten in Holland in schoonheid verre overtreffen."

„Men behoeft er niet bang te zijn voor het vatten van koude of togt, geene zee- of andere koorts aanbrengende dampen maken daar de avonden ongezond."

„Wanneer de zon ter kim begint te dalen, en zijne stralen slechts weinig warmte meer van zich geven, dan begint aldaar de avond in al hare pracht en liefelijkheid te schitteren. Het donkere groen der waringieboomen, afgewisseld met de hooge klappers of digt getakte tamarinden waarin het vogelenkoor een nachtleger zoekt, doet door hare kalme kleur de oogen aangenaam aan, terwijl de lucht vervuld is met balsemieke geuren, wier fijnheid u zoude doen vermoeden, dat gij u in de toovertuinen eener Oostersche prinses bevondt."

„Dan ademt alles kalmte en vrede, afgewisseld door het verwijderde geluid van de gamalen of gong-gong welke het feestvieren vergezeld, of door het maatgezang der dochteren van Java, bij het tombakken der paddi."

„In mijne pendoppe gezeten, zag ik dan de Javaansche jongens op de breede schoften der lang gehoornde karbaauwen zich nederzetten, met hunne stem en lange zweep de buffels naar de kalie voortdrijven, tot lessching van den dorst en ter reiniging der huid. En die groote sterke schepselen luisteren naar de stem van die kleine vijfjarige knapen, even als een hond naar zijnen meester, want zij weten dat die kinderen hen nooit zullen plagen, dat zij nimmer de zweep zullen opheffen, dan om hen slechts even aan te raken, en alzoo de rigting van den weg aan te geven, zij zijn als het ware een met die knapen, die den ganschen dag bij hen doorbrengen, op hunne ruggen zitten, liggen, ja zelfs slapen, en even veilig en gerust als ik op mijne matras. Zij kennen," zoo ging de heer P. voort, die bij zijne mededeeling, hoe langer zoo kalmer werd en zich in zijne verbeelding weder op Java bevond, „de stem dier jongens, zij verstaan het als zij zeggen cornja zij noord, en wêtan zij oost moeten gaan, ja zelfs zijn die dieren met de kinderen zoo vereenzelvigd, dat een karbauw zonder een kleinen knaap op Java onbestaanbaar is."

„Maar gij moet weten kapitein, dat een karbauw op Java een voornaam iets is, wil men b. v. zeggen, die Javaan

is rijk, dan zegt men hij heeft zoo of zooveel karbauwen. De karbauw ploegt zijn veld, de karbauw haalt de boomstammen uit het bosch, waarvan hij zijn huis maakt; de paddi draagt hij naar de markt, en de ingeruilde waren naar zijne woning terug, het vleesch dient hem tot voedsel, en van zijne hoorns maakt hij veel geld, kortom een karbauw of buffel is voor den Javaan alles."

„O! het is wel aardig, om de mannen bij het vallen van den avond van het veld te zien terug komen, alwaar zij den ganschen dag bezig waren, met het bearbeiden van den grond, voor paddi, tabak, turksch koorn, de ricinusplant of soortgelijke gewassen, om dan, nadat zij hunne magen gevuld hebben, bij elkanderen neder te hurken en verhalen mede te deelen, onder het roken der cigarette, of het kaauwen der sirie, en hoe aangenamer hunne tjeritera's, hoe meer schik zij in het leven hebben. En wanneer men dan dat kalme rustige volk daar zoo ziet zitten in al de eenvoudigheid der natuur, niet hakende naar meerdere bezittingen of geluk, dan zoude men niet denken, dat dit volk de inboorlingen zijn van een land, dat jaarlijks millioenen doet vloeijen in de schatkist van den staat en in de beurzen der partikulieren, en waar nog eene groote uitgestrektheid gronds tot aanbouw over is, die slechts wacht op de nijvere hand der industrie."

„Nog lang is Java niet uitgeput, maar eerst dan, wanneer de Javaan meerdere behoeften zal hebben leeren kennen, eerst wanneer de weelde onder hen grooter wordt, en de zucht om daaraan te voldoen, de overhand zal hebben verkregen, over de aangeborene zucht tot gemak, eerst dan evenwel, zal het mogelijk wezen, om vrijwillig gedaan te krijgen, wat nu door dwang geschieden moet."

„Maar mijnheer," vroeg ik, „is die dwang en onderdrukking juist niet veelal de rede van hun verzet tegen het gouvernement, en moet men het daaraan niet wijten, zoo als nu wederom met Diepo Negoro het geval is, dat er zulke ongeregeldheden plaats hebben, die tonnen gouds en zoo vele menschenlevens kosten."

„Er bestaan geene regels zonder uitzonderingen kapitein, noch in Indië, noch in het vaderland, doch wat uw beweeren aangaat, zoo mag dit geenszins op het Nederlandsche bestuur worden toegepast, maar geldt het in sommige gevallen de inlandsche

hoofden, want die heeren houden er eene groote hofhouding op na, geven kostbare feesten, terwijl de daarvoor benoodigde gelden door hunne onderhoorigen moeten worden opgebragt, die daaronder niet zelden lijden."

„Ik zelf, heb even voor mijn vertrek, nog zulk een feest bijgewoond, en wel bij den regent van ***, een man, die wij wisten, dat ten eenen male onbemiddeld was, ik zal u dat Javaansch nieuwjaarsfeest, voor wij ons ter rust begeven eens vertellen."

„Des smorgens ten acht ure gingen wij met ons veertienen alle Europeanen, geheel in het zwart gekleed, naar het paleis van den Toewan Adipatti, zoo als wij den regent aanspreken, om hem met dien heuchelijken dag geluk te wenschen; wij werden uitgenoodigd, om in een halven cirkel plaats te nemen, en nadat wij eenige oogenblikken hadden gezeten, zagen wij de verschillende hoofden van *** ten getale van ongeveer zeshonderd te zamen komen, om den regent hunne hulde te bewijzen naardien zij alle onder zijne bevelen stonden."

„Van af den hoogsten in rang, tot aan den laagsten toe, gingen zij alle op hunne hurken zitten, en begonnen in die houding een voor een vooruit te schuiven, tot aan den regent toe, die eveneens op die wijze gezeten was, om deze hulde te ontvangen."

„Toen de eerste hem genaderd was, boog hij driemalen het hoofd op den grond, bragt even zoovele malen zijne handen tegen elkanderen gedrukt, aan het voorhoofd, boog zich nogmaals voorover, kuste de voetzoelen van den regent, waarna hij weder heen ging, om plaats te maken voor den tweeden, welke pligtpleging door allen op dezelfde wijze werd ten uitvoer gebragt."

„Het was een aardig gezigt, al die Javaansche hoofden in hunne echt nationale kleeding te zien buigen, voor den magtigen gebieder, op wiens wenk allen vliegen, wiens wil wet, wiens magt ongeloofelijk is."

„Deze plegtigheid afgeloopen zijnde, maakten ook wij onze pligtplegingen, en werden uitgenoodigd des avonds deel aan het feest te nemen, dat alsdan door hem zoude worden gegeven."

„Ten zeven ure des avonds bevonden wij ons dan ook ter plaatse, in het paleis van den regent, en vonden de pendoppe, waar des smorgens de plegtige voetkussching was verrigt, in eene

danszaal herschapen. Twee gamelan's lieten hunne forsche toonen het gebouw doorklinken, welke Javaansche muzijk ter onzer eere werd afgewisseld, door dat, het welk eenige Europesche muzijkanten uitvoerden."

„Om acht uur werden er een paar schermen weg genomen, en wij uitgenoodigd aan tafel te gaan."

„Gij kunt u moeijelijk een denkbeeld maken van den rijkdom der geregten, die werden voorgediend."

„Ik herinner mij nog, dat er bijna alle Europesche groenten en confituren waren, alsmede alle mogelijke wild met wijnen en bieren van het fijnste merk."

„De maaltijd geeindigd zijnde, gingen wij op nieuw naar vóren, waar de Javaansche dans, met beleiding der gamelan's begon. Vier rongings of dansmeiden openden het bal met hun tandakken, terwijl de Javanen later zelve aan den dans deel namen."

„Zulke partijen, erken ik kapitein, zijn bezwarende posten voor de onderdanen, doch zij vallen ook niet dagelijks voor, en ware het niet reeds meer dan laat geworden, ik zoude u tegen deze schaduwzijde, menige lichtende punt kunnen overstellen."

Na elkanderen eenen goeden nacht gewenscht te hebben scheidden wij.

Had ik vroeger gewenscht de jonge dame alleen te kunnen spreken, nu was dit verlangen nog des te sterker geworden, daar ik er niet aan twijfelde, of zij, die mij in hare kindsheid omtrent het voorgevallene met hare ouders had ingelicht, zoude mij ook nu wel datgene mededeelen, waarom haar vader, ondanks zich zelven, Java wederom verliet.

Eens nadat ik na een snik heeten dag mij op het dek bevond, daar ik het in de hut niet uithouden kon, zag ik Julia, wànt zij was het, behoedzaam nader komen. Mijn hart begon ontstuimig te slaan. Zelf niet wetende wat ik deed, vroeg ik den stuurman hoeveel wij liepen, en naauwelijks had ik het korte antwoord vernomen „het schip is zonder stuur," of Julia stond naast mij, om met eene bevende stem te vragen, „kapitein kent gij mij nog?"

„Had ik uw naam niet geweten, en was ik niet door uwen vader omtrent het een en ander ingelicht, ik zoude u niet herkend hebben, tenzij dat blaauwe oog, hetwelk mij vroeger zoo vriendelijk tegenblikte u niet verraden had."

„Hoe? mijn vader heeft u omtrent het een en ander ingelicht?" vroeg zij, als moeijelijk zulks kunnende gelooven, hij heeft u dan verteld waarom wij Java verlaten, waarom ik zoo diep, zoo diep ongelukkig ben?" en een vloed van tranen besproeide haren boezem.

„Neen! daarover hebben wij niet gesproken, het waren meer algemeene zaken, verhalen uit het Indische leven, zonder dat ik juist zeggen kan, iets bepaalds vernomen te hebben, aangaande de oorzaak van uwe afreis naar Nederland."

„Nu dan zult gij alles van mij weten kapitein, voor dat golven zich boven mijn hoofd sluiten. Ja aan u zal ik toevertrouwen, wat ik geen mensch ter wereld mededeelen kan, want daarop hebt gij regt, die de tranen hebt gedroogd der onschuldige Julia, en medelijden zult hebben met haar, die het grootste sieraad de....."

Een hevig snikken verdoofde hare stem, doch zich een oogenblik later hervattende, hernam zij, „nu evenwel niet, want het ontbreekt mij thans aan moed, doch zoo spoedig een onbewaakt oogenblik voor mij zal zijn aangebroken."

Den volgenden avond waren wij alle te zamen op de kampanje vereenigd. De stille zee veroorloofde aan mijne minder zeevaste passagiers eene wandeling te doen.

Onder het genot van eene flesch, werden wij allenskens wederom in een vertrouwelijk gesprek gewikkeld, dat ook nu over het voor en tegen van het Indische leven liep, doch waarvan het einde was, dat de oude heer geheel in vuur geraakte, toen hij over de trouweloosheid, de verleiding en wat dies meer, der oostersche grooten begon uit te wijden, en nu bijna met voeten trapte, wat hij eene wijle tijds vroeger zoo hoog verheven had.

Ik was inderdaad blijde, dat de heer P. en Julia zich verwijderden, om hunne slaapplaatsen op te zoeken, te meer daar ik mij verbeelde, dat de ontstuimige bewoordingen van haren vader eenen pijnlijken indruk op haar maakten. Zelf geen lust gevoelende in mijne hut te gaan, stak ik eene nieuwe sigaar op en zette mij bij het nachthuis op de bank neder.

Niet lang zal ik daar gezeten hebben, toen ik aan een zacht geritsel hoorde, dat er iemand nader kwam. Omziende ontwaarde ik Julia in haar nachtgewaad, mij met den vinger op den mond te kennen gevende, om toch vooral niet luide te spreken.

„Kapitein" fluisterde zij, met eene van aandoening trillende stem, „hebt gij wel opgemerkt, hoe mijn vader voor eenige oogenblikken over de oostersche grooten in vuur geraakte, hoe hij hen allen verleiders, schurken, ja ik weet niet wat noemde? Nu, dat alles doelde op mij, doch of het hem te doen ware, om mijn hart ten eenemale te verbrijzelen, dan wel om mij afkeer in te boezemen jegens hem, dien ik meer dan mijn leven bemin, dat weet ik niet, doch dit verklaar ik plegtig voor God die ons hoort, en hier begon haar oog te flikkeren, hij aan wien ik het leven verschuldigd ben, hij zal ook de oorzaak worden van mijnen dood!"

„Foei! spreek zoo niet," hernam ik, „alles kan zich nog ten goede schikken, hebt gij dit niet reeds bij ondervinding?"

„De ondervinding heeft mij slechts smart en verdriet geleerd, zij vervult mijn hart met schaamte en berouw, ja met een walg in het leven; mijn vaderland zal mij niet wederzien, mijn hart blijft in Indië, mijn ligchaam wordt der golven ter prooi!"

Ik was ten eenemale verbluft en sprak geen woord, want de toon waarop zij die woorden uitte, deed mij maar al te zeer vreezen, dat zij aan haar leven, door zich te verdrinken een einde maken zou, en van daar dus het waakzame oog van den vader.

„Keer naar uwe slaapplaats terug, voegde ik haar, na een pijnlijk stilzwijgen toe, later zullen wij daarover wel nader spreken."

„Helaas! kapitein, mij zal het weldra geheel aan de gelegenheid ontbreken, u deelgenoot van mijne ellende te maken, en opdat gij mij later niet moogt veroordeelen, zoo luister, want op uw stilzwijgen reken ik als op het graf." Ik knikte toestemmend, zonder een woord te spreken trok het zeil aan de eenen zijde een weinig toe, om minder door het wachthebbend scheepsvolk verstaan te worden.

„Twaalf jaren geleden, kwamen wij, zoo als gij weet, te Batavia, en kort daarop werd mijn vader tot adsistent resident te Djocjokarta benoemd. De eerste tijden gingen kalm en genotvol voorbij, waartoe onze ruime inkomsten en het heerlijke klimaat niet weinig het hunne toebragten."

„Die heilzon begon evenwel aanmerkelijk te tanen, ja voor mij geheel onder te gaan, toen mijne goede moeder na een vierjarig verblijf aldaar stierf, en het bestuur der huishouding aan mijne jeugdige krachten werd toevertrouwd."

„Altijd aan mijne moeder denkende, en met haar beeld voor oogen, kweet ik mij zoo goed mogelijk van mijne taak, en geloof zelfs hierin niet ongelukkig te zijn geslaagd, al hoewel wij op een grooten voet leefden, en nu en dan zelfs oostersche vorsten en prinsen ons kwamen bezoeken."

„Onder deze was er een, die bijzonder mijne belangstelling gaande maakte. Het was Mankoe, de zoon van den regent, en als luitenant bij ons leger in dienst."

„Telken reize wanneer hij ons bezocht, hetzij vrijwillig, hetzij dienstzaken hem derwaarts bragten, bood hij mij geschenken aan, schelpen, paarlen, ja zelfs diamanten, die door mij met eene kinderlijke blijdschap werden aangenomen, zonder dat mijn vader hiervan iets ontwaar werd."

„Hij was, ofschoon kleurling, een rijzig jong mensch met een gunstig uiterlijk, en bij uitstek welgemanierd, weshalve ik Mankoe gaarne bij ons zag, die zich zoo gunstig van allen die ik kende, onderscheidde."

„Eens, dat mijn vader wegens ambtsbezigheden eenige dagen afwezig moest zijn, kwam Mankoe, die reeds meer vrij bij ons geworden was, mij een bezoek brengen. Ik ontving hem als naar gewoonte vriendelijk, doch hoe schrikte ik, toen hij mij na eenig aarzelen ronduit verklaarde, mij te beminnen, en om wederliefde vroeg."

„Zelf niet wetende, dat ik hem reeds beminde, sloeg ik zijn aanzoek kort en bondig af, verwees hem op de onoverkoombare hindernissen, die zulk een huwelijk in den weg zouden staan, ja op meer, dan ik zelf wel wilde, doch toen dat donkere oog vol tranen schoot, en hoorde hoe hij zich mijns gevalle alles wilde getroosten, ja het grootste geduld oefenen, wanneer hij slechts van mijne wederliefde verzekerd was, liet ik mij door hem omarmen en een vurigen kus op mijne lippen drukken. Mankoe behoefde mijne belofte niet meer."

„Den volgenden dag kwam hij terug, en wij begonnen reeds meer vertrouwelijk het een en andere met elkander te bespreken. Hij schetste mij in schitterende kleuren de daden zijner voorvaderen, de heldenfeiten van zijn geslacht, de rijkdommen van zijnen vader, die later op hem moesten overgaan, en honderde dingen, die mijn jeugdig hart aan het gisten bragten, en op mijne levendige verbeeldingskracht eenen onbeschrijfelijken indruk achterlieten."

„Deze onze, op zich zelve onschuldige verstandhouding, duurde eenige jaren voort, en werd hoe vreemd het moge schijnen, door mijnen vader niet opgemerkt of althans niet begrepen, bij aldien ook al onze wederzijdsche gemeenzaamheid, zijne opmerkzaamheid niet mogt ontsnapt zijn."

„Van eene inspektie-reis terug gekeerd, werd hij door den heer B. vergezeld, die, om mij te zien, zoo als het ten minste heette, een uitstapje naar herwaarts gedaan had. Hij bewees mij alle, tot zelfs de kleinste oplettendheden, die ik trouwens als onopgemerkt voorbij liet gaan."

„Deze mijne handelwijze ontging het scherpziend oog mijns vaders niet, te meer daar zij zeer in strijd was met de wijze waarop ik Mankoe, ook in zijn bijzijn, bejegende."

„Hij liet mij dan ook des avonds bij zich roepen, om mij over het zonderlinge van mijn gedrag te onderhouden, waarvan het einde was, dat hij tot mij zeide: „hoor eens Julia ik zal u alles vergeven, zoo gij u morgen meer wel voegelijk gedraagt, want is het waar dat gij den heer B. vroeger niet kendet, nu kent gij hem, en geef mij dus niet op nieuw redenen om misnoegd op u te zijn."

„Het ergste van alles nog was dat Mankoe, in de veronderstelling dat mijn vader nog afwezig zoude zijn, mij den volgenden morgen een bezoek wilde brengen, hetwelk ik dus noodwendig diende te verijdelen, ten einde eene ontijdige losbarsting te voorkomen. Op mijne getrouwe Regal staat kunnende maken, schreef ik Mankoe een briefje, ontvouwde hem de gansche zaak, deelde hem mijn vermoeden mede, en verzocht hem dringend des avonds bij den grooten tamarindeboom zich te laten vinden."

„Den volgenden morgen werd het ontbijt door ons gezamenlijk genuttigd, en behandelde ik op bevel mijns vaders, den heer B. met meer vriendelijkheid dan den vorigen dag."

„Hierdoor welligt aangemoedigd en zich misschien van den goeden uitslag verzekerd houdende, hield hij ten aanhooren van papa eene formele liefdesverklaring, waarop hij zonder uitstel mijne beslissing verbeidde."

„Dit onverwachte, ja brutale, bragt mij zoodanig van mijn stuk, dat ik niet wist wat te antwoorden, doch toen ik eenigermate weder tot bezinning kwam, begon ik mij te verontschuldigen, voorgevende dat ik den heer B. niet kende, en gisteren

voor het eerst zag en vele verontschuldigingen meer, die evenwel alle door hem werden wederlegd met te zeggen, „dat mijn vader hem des te beter kende, en voorzeker geene verbindtenis zoude toestaan, bijaldien daartegen wettige bezwaren waren in te brengen."

„Hoe langer deze pijnlijke gesteldheid duurde, des te meer sterkte van geest ontwaarde ik ook, zoodat ik rondborstig begon te verklaren vooreerst niet te kunnen, noch te willen beslissen, en men mij in alle gevallen een paar weken tijd moest laten, na verloop van welke ik mijne bepaalde mening daaromtrent kenbaar zoude maken."

„Mijne handelwijze werd als die van een eigenzinnig kind uitgekreten, doch daar bleef het alstoen ook bij."

„Na het middagmaal bij ons gebruikt te hebben, reisde de heer B. naar Samarang af, doch hoeveel gemakkelijker viel mijn zijn afscheid dan dat van Mankoe. En geen wonder, hij, ofschoon Europeaan, en dat tegen een kleurling, bleek, verzadigd van genot, met holle doffe oogen en een uitgemergeld ligchaam, nu eene wettige vrouw zoekende, om hem de nog restende levensdagen te veraangenamen en zijne zwakheden te hulp te komen, Mankoe de fiere jongeling in de volle kracht des levens, vol vuur en moed, en door de edelste beginselen bezield."

„Neen nooit! Mankoe of geen! riep ik, ondanks mij zelve uit, en helaas zoo luide, dat ten minste „geen" door mijnen vader werd gehoord."

„Julia wat is dat?" zoo liet hij zich op mij toekomende hooren, „ik wil toch niet hoopen, dat hij, gij weet wel wien ik bedoel, u het hoofd heeft op hol gebragt, en u tot dwaasheden zal verleiden die u eindeloos zullen rouwen; wacht u daarvoor, want ik zoude in staat zijn tot maatregelen mijne toevlugt te nemen, die u beide in een peilloozen afgrond zouden storten, en ach hij heeft maar al te zeer woord gehouden."

„Ik verontschuldigde mij zoo goed ik kon en gaf voor aan iets geheel anders te hebben gedacht, toen ik het woord „geen" uitsprak, waarop mijn vader nu over mijn aanstaand geluk begon uit te wijden, en eindigde met mij zelfs te prijzen, dat ik niet zoo voetstoots des heeren B's. aanbod had aangenomen, die daardoor konde zien, dat er geene afspraak tusschen vader en dochter had plaats gevonden."

„Ik beloofde mij in alles, zoo verre mij doenlijk was, naar den wil

mijns vaders te zullen schikken, wel vermoedende, dat zoo ik rondborstig voor mijn gevoelen uitkwam, iedere gelegenheid mij zoude benomen worden, met Mankoe eenige gemeenschap te onderhouden."

„De avond was daar. De sterren flonkerden aan het uitspansel en nog altijd zat ik op mijne kamer, om het oogenblik af te wachten, dat het licht op die mijns vaders zoude zijn uitgedoofd."

„Naauwelijks was zulks geschied, of ik verliet de woning, ten einde Mankoe ter bestemder plaats te verbeiden."

„Hem daar vindende, deelde ik in korte bewoordingen mede, wat er voorgevallen was, en schilderde hem eene toekomst zoo donker en akelig, dat ons beide de tranen uit de oogen sprongen." „Dat geschied, maar dat gebeurt nooit of nimmer Julia!" riep hij uit, „dat gij een ander dan mij toebehooren zult, eerder zal deze kris, en nu liet hij het wapen in het maanlicht zien, hem het hart doorboren die u aan mij ontvoeren wil, dan dat ik zal gedogen, dat mijne Julia van mijn hart wordt afgerukt."

„Hij kuste mij vuriger dan ooit, en terwijl zijne armen mij omstrengeld hielden, fluisterde hij „Julia, laat ons vlugten, mijne kris zal u beschermen tot aan de uiterste einden der aarde."

„O Mankoe!" jammerde ik, „spreek zoo niet, wilt gij dat ik dan mijne eer en goeden naam op het spel zal zetten?" „Welnu, hernam hij aarzelend, „laten wij dan vrijmoedig voor de zaak uitkomen, welligt is de hemel onze plannen toegedaan."

„Helaas! ik kende mijnen vader te wel, om daarvan iets goeds te verwachten, en zag in zulk eene bekentenis slechts de vermeerdering van mijn lijden."

„Laat ons dan tot list de toevlugt nemen, uw kleed met bloed besproeijen en het verre van uwe woning nederleggen, opdat de vindenden in den waan mogen verkeeren, en ook uw vader geloove, dat gij het offer van eenen tijger geworden zijt."

„Dit plan werd meer en meer door ons uiteengezet, en eindelijk voor goed aangenomen, om reeds den volgenden avond ten uitvoer te worden gebragt, en ons nu geheel aan ons gevoel overgevende, verliet ik die plek niet zoo onschuldig... als..... ik daar gekomen was."

Naauwelijks had zij deze laatste bekentenis gedaan, doctor, of zij borst in tranen uit, haar gelaat met beide handen be-

dekkende, en eerst nadat zij eenige teugen water gedronken had, was zij in staat te vervolgen.

„De dag die aanbrak, deed mij maar al te zeer het rampzalige van mijnen toestand gevoelen, en maakte mij zoo weemoedig, dat ik het bed niet verliet."

„Mijn vader over het wegblijven van de theetafel verwonderd, kwam naar mij zien, en daar mijn koortsige gloed hem eene ziekte deed vermoeden, werd er om den doctor gezonden, die evenwel de geruststellendste berigten hem geworden deed. Tegen den avond wandelde ik als naar gewoonte wederom in den tuin, doch toen het uur van middernacht daar was, bevond ik mij op nieuw in de armen van mijnen onvergetelijken Mankoe. Het plan van den vorigen avond werd nu nogmaals rijpelijk overwogen."

„Mijn toestand kennende, bragt ik geene bezwaren meer in, te meer nu Mankoe mij mededeelde, dat zijn vader met alles was bekend, in het voornemen van zijnen zoon bewilligde, en zooveel zoude beschikbaar stellen als wij behoefden om volgens onzen stand te kunnen leven."

„Hoe verblijdend dat vooruitzigt ook ware, verheugen deed het mij in die oogenblikken niet, eene onbeschrijfelijke onrust had zich van mijn hart meester gemaakt, eene kwelling, die ook Mankoe met al het vuur zijner welsprekendheid, niet vermogt te onderdrukken. Doch de teerling was geworpen, aan terugtreden viel nu niet meer te denken."

„Op het punt ons van de plek te spoeden, waar wij reeds zoo lang hadden getoefd, hoorden wij eenig geritsel door het loof der lage heestergewassen, en voor en aleer wij het nog konden bevroeden, wat daarvan de oorzaak mogt zijn, werden wij door drie mannen overvallen. Met de snelheid van den bliksem trok Mankoe zijne kris, en terwijl hij den eersten aanvaller zulk een geduchten slag toebragt, dat hij duizelend ter aarde stortte, verwonde hij den tweede met zijn wapen, zoodat ook die ter neder zeeg, waarop de derde in allerijl de vlugt nam."

„Juist liet de maan haar licht schijnen, dat tot nu toe zich achter de wolken had schuil gehouden; doch wie schetst mijne verbazing, toen ik in den gewonde mijnen vader herkende."

„Vader! vader!" gilde ik, bij hem op den grond nederzinkende."

„Mankoe mijn kreet hoorende, wierp de kris verre van zich, om nu bijstand te verleenen, verbond zoo goed hem doenlijk

den gekwetsten arm, met de verzekering dat ik gerust konde zijn, aangezien de kris geenzins vergiftigd was."

„Dit waren de laatste woorden die ik uit zijnen mond vernam, dit was de laatste maal dat ik hem mogt aanschouwen."

„Wat er toen van hem geworden is weet ik niet, maar wel, dat ik huiswaarts werd gesleurd, in mijne kamer opgesloten en streng bewaakt. Den volgenden morgen liet men mij roepen, naardien mijn vader mij verlangde te spreken. Bleek en met verkropte spijt lag hij op zijn bali ter neder, terwijl de gewonde arm met een doek omzwachteld was."

„Onverschrokken trad ik hem tegen, met een moed bezield, voor welke ik mij vroeger geenzins in staat achtte. Na eene koele wederzijdsche groete vroeg mijn vader mij kortaf, wat er wel van mij worden moest, bijaldien ik voortging zoo tegen zijnen wil aan te druischen, en welke gedachten de heer B. zich wel van mij vormen moest als deze zaak hem ter ooren kwam."

„Weet gij wel wat gij doet, Julia?" zeide hij koel en afgemeten, „weet gij wel, dat hij dien gij zegt te beminnen, de zoon is van een vorst, die onder verdenking ligt, met Diepo Negoro te heulen?"

„Ik weet, vader, wat ik gedaan heb, aan het oordeel van den heer B. ligt mij weinig gelegen, en vraagt gij wat het einde van dat alles worden zal, dan antwoord ik, een wettig huwelijk."

„Aterling, daar gij zijt," brulde mijn vader, sprong van zijn leger op en balde zijne vuist tegen mij, „ellendig schepsel! hebt gij dan allen eerbied en ontzag verloren, die gij mij uwen vader verschuldigd zijt, een vader die u nog wil redden van den rand des afgronds waarin gij u zelve storten zult."

„Vader! ik wil u geheorzaamheid en liefde schuldig blijven, doch mij noodzaken eenen anderen te beminnen dan ik lief heb, neen! dat kunt gij niet. Vernietig mij, zoo het u goed dunkt, doe alles wat gij vermeent te moeten doen; doch weet dan ook, dat ik Mankoe eeuwig zal beminnen, en dat geene magt ter wereld de liefde voor hem uit mijn hart verbannen kan."

„Mijn vader kon van verkropte woede niet spreken en wees mij de deur, ik volgde dien wenk, om op mijne kamer steeds als eene gevangene bewaard te worden, maar eene gevangene, die nog liefdevolle harten en handen ten dienste stonden, om eene geregelde briefwisseling met mijnen Mankoe te onderhouden."

„Zoo stonden de zaken kapitein, toen gij op Java aankwaamt."

„Mijn vader had, dit wist ik, reeds lang naar eene scheepsgelegenheid omgezien, om naar Holland terug te keeren, en mij voor altoos te beletten, datgene uit te voeren, wat ik hem zoo duidelijk had kenbaar gemaakt."

„Na vele vruchtelooze pogingen slaagde hij er eindelijk in met uwen agent eene overeenkomst te treffen, en ik van alles door mijne trouwe Regal onderrigt, had reeds mijne maatregelen genomen, zoo veel van mijne goederen achter te houden, als ik bij mijne voorgenomene ontvlugting zoude behoeven."

„Het noodlottig oogenblik naderde."

„Mijn vader was het zelf die mij het vertrek naar Nederland tegen den volgenden dag aankondigde."

„Ik wierp mij voor hem op de knieën, bad en smeekte mij achter te laten, doch toen ook mijne tranen, mijne beden niets vermogten, jammerde ik, vader! doe het dan ter wille van mijne eer, van het kind dat ik onder het harte draag!"

„'t Was of dat laatste hem trof, en toen hij daar peinzend voor mij stond en mijn verflaauwde moed herleefde, toen hief ik nogmaals smeekend mijn blik tot hem op met de vraag mag ik hier blijven?"

„Wat gij mij zegt, heb ik vermoed Julia en was daarop min of meer voorbereid; de zaak is nu eenmaal zoo, en wij moeten ze trachten verborgen te houden, onder voorgeven in Holland dat gij gehuwd zijt, want u hier achter te laten, u uit te huwelijken aan dien verrader en verleider, dien valschen Mankoe, neen! dat in der eeuwigheid niet!"

„Gij kunt wel mijn lijk naar Holland overbrengen, zeide ik somber, maar ik zal dien grond niet weder betreden vader, zijt daar zeker van, en welke voorzorgen gij ook nemen moogt, ze zullen allen te kort schieten door het middel dat mij eenmaal met mijnen Mankoe vereenigen zal."

„Gij weet kapitein, want de stuurman zal het u gezegd hebben, hoe ook mijne laatste poging ter ontvlugting verijdeld werd, doch wat toen niet mogt gebeuren, is ras aanstaande, want dit doosje, en nu liet zij mij het zien, bevat een zeker middel om alle mijne wenschen te vervullen."

Zorgvuldig stak zij het doosje wederom bij zich, en in den waan dat het door haar als eene amulette bewaard werd, en

waaraan zij dus, naar oostersche wijze, geheime en buitengewone krachten toeschreef.

Aangezien de nacht reeds verre gevorderd was, werd het gesprek afgebroken, met de belofte, om zoo spoedig de gelegenheid zich weder mogt aanbieden, mij ook deelgenoot van hare plannen voor de toekomst te maken.

En toch heb ik haar niet weder alleen mogen ontmoeten!

Op eene langdurige stilte, kregen wij boos weder, hemel hooge zeeën deeden het schip erg slingeren, en benamen mijne passagiers allen lust, om zich op het dek te doen zien.

Van de kaap tot aan de Wester-eilanden mogt onze reis voorspoedig heeten, en zoude dit ook welligt ten einde toe gebleven zijn, hadden wij van eene Hamburger bark, die wij praaiden, niet vernomen, dat, aangezien bij de ontstane onlusten tusschen Holland en België, Engeland de partij der Belgen kiezende, alsnu embargo op onze schepen legde.

Er bleef ons dus niets anders over, dan of benoorden Engeland om te zeilen, en zoo naar Bergen, ten einde aldaar berigten in te winnen, of het Engelsche kanaal in te stevenen, en dus doende eene kwade kans te wagen.

Tot het eerste besloten, werd er bewesten Ierland en vervolgens noordelijk gestuurd.

Dat dit onze reis op eene onaangename wijze verlengde, zal ik niet noodig hebben u te zeggen, welke onaangenaamheid door het slechte weder en de strenge koude, nog aanmerkelijk vermeerderd werd.

Het zal zoo wat op den noordelijksten hoek van Ierland geweest zijn, toen op een nacht de heer G. den docter roepen liet, aangezien zijne dochter zich niet wel bevond. Na het toedienen van eenige geneesmiddelen, schenen de aanvallen te bedaren, doch toen deze zich bij den morgen erger dan wel vroeger deeden zien, nam men op nieuw tot den docter zijne toevlugt.

Met de kwaal verlegen, en zich aangaande de oorzaak dier verschijnselen in alle mogelijke gissingen verdiepende, hielp ik hem nogtans spoedig uit den droom, deelde hem mijn vermoeden mede, welke veronderstelling dan ook al ras door de geboorte van een gezond kind bewaarheid werd.

Er moeten hartverscheurende tooneelen bij die verlossing tusschen den heer P. en zijne dochter hebben plaats gehad,

welke laatste hem verweet, door zijne te ver gedrevene gestrengheid als nu hare eer en goeden naam voor altoos benomen te hebben, en nog zie ik hem als een radelooze het dek op en neder loopen, om onder het wringen zijner handen, een vloed van verwenschingen uit te stooten.

Deze geboorte gaf eene ongekende drukte, zoo als gij denken kunt, doch aangezien een ieder het diepste medelijden met het ongelukkige slagtoffer gevoelde, werd alles zoo kiesch mogelijk behandeld, en keerde de orde spoedig terug.

Op die hevige vlagen volgde er voor de kranke eene gewenschte rust.

Haar vader, die zich in de hut als opgesloten had, vroeg zoo min naar zijne dochter, als zij naar hem, ofschoon zelfs de ruwste matroos met haar lot begaan scheen.

Tegen den middag liet Julia mij roepen. Zij scheen kalm, sprak zacht, bedankte mij met een hartelijken handdruk, voor alle bewijzen mijner toegenegenheid, en verzocht mij haar te beloven, dat wanneer ik wederom op Java kwam en de gelegenheid zich aanbood, Mankoe omtrent alles te willen vergewissen, welke belofte ik ook trouw nagekomen ben.

De doctor haar mede naderende, drukte zij hare bleeke lippen op zijne handen, vroeg om vergeving, zag smeekend naar hem op, en viel onder het aanbieden van horologie, medaillon en gouden ring, als eene gedachtenis van haar voor ons bestemd, afgemat en wezenloos op hare sponde terug.

Zoo stil mogelijk verwijderden wij ons, beide tot schreijens toe bewogen. Haar slaap duurde den ganschen dag ongehinderd voort, ook de nacht ging aldus voorbij, en aangezien in de behoeften van den zuigeling door de baboe Regal, en den hofter werd voorzien, vond de doctor geene redenen haar in dien slaap te storen.

Nu evenwel wederom de avond aanbrak, en ook de volgende morgen alles rustig bleef, begon de doctor ongerust te worden en begaf zich tot haar, maar groote God! daar lag zij reeds bleek met een misvormd gelaat en den mond met schuim bedekt.

Regal geroepen hebbende, die den geheelen nacht bij haar had doorgebragt, vertelde deze, dat hare meesteres gedurende langen tijd reeds een doosje bij zich gedragen had, en steeds zorgvuldig verborg, dat de nonna uit dat doosje steeds poeder had genomen, en wel tot zoolang het hare hand ontvallen was, zij

genomen, en wel zoo lang tot het hare hand ontvallen was, zij had het daarna opgeraapt en onder haar hoofdkussen gelegd.

„Zie hier is het, zeide zij, het den doctor overhandigende, die al spoedig ontwaarde, dat het opium had ingehouden."

Ofschoon nog niet alle levensgeesten waren uitgeblusch't, toch vermoogt de kunst niets meer, en welke middelen wij ook aanwendden, welke moeite wij ons mogten getroosten, alles was vruchteloos, Julia de arme Julia! had den strijd volstreden, zij zoude haar vaderland niet wederzien!

De toestand waarin de dochter verkeerde, mogten wij voor den vader niet langer verborgen houden, die ons op het vernemen dier tijding als wezenloos aanstaarde, doch toen hij eenigzins tot besinning gekomen, naar de hut zijner dochter ijlde, had daar een tooneel plaats, zoo akelig en zoo ontzettend, dat ik er nog koud van wordt als ik er om denk.

Over het lijk gebogen, de bleeke lippen met kussen dekkende haar in zijne armen klemmende, jammerde hij om vergeving, bezwoer haar in het leven terug te keeren, beloofde hare wenschen te zullen vervullen, en stortte eindelijk afgemat en wezenloos naast zijn kind op den vloer ter neder.

Was onze taak met betrekking tot Julia afgeloopen, de heer P. gaf ons nu handen vol werk, daar hij ijlhoofdig begon te worden, en wij voor eene volslagene krankzinnigheid vreesden.

Haar graf was spoedig gedolven, de wateren scheidden zich van een en sloten zich boven haar, hare voorspelling werd vervuld!

Eenige weken na deze droevige gebeurtenis kwamen wij behouden binnen. De heer P. reisde met Regal en de kleine naar Amsterdam, alwaar het zoude opgevoed worden, om welligt later het smartelijk uiteinde zijner moeder te vernemen en een traan te wijden aan hare gedachtenis.

Ook de oude kapitein droogde zijne tranen en wenschte mij eenen goeden nacht.

HET LEVEN VAN EEN POOLSCHEN BANNELING.

Onder de treurige gevolgen, die omwentelingen en de berekening der staatkunde soms na zich slepen, behoort: dat geheele volkeren soms uiteengedreven, en al hare leden wijd en zijd worden verspreid; het gemoed van deze ongelukkigen

blijft steeds even sterk verbitterd, de geest wordt niet moede aan den rampspoed het hoofd te bieden; er staan eindelijk twee verschillende volkeren uit het midden van een enkel volk op; — het eene nog gehecht van den grond, dáár levende, maar als in 't geheim, maar als door den noód gedrongen; het andere overal ronddolende, uit hun vaderland verbannen, maar hun eigen denkbeelden, hun eigen gevoelens, de herinnering aan den geboortegrond overal met zich dragende. Wanneer, te midden van verdeeldheden in eigen boezem, de eene partij aan de andere de ballingschap als straf oplegt, dan heeft dit minder te beteekenen, want die zegepraal is dikwijls zeer kortstondig; het nationaal gevoel verzet zich weldra daar tegen; bij verschil van meening wordt de uiterste gestrengheid niet in acht genomen, er zou nog een verdrag te sluiten zijn. Maar . . . . als er een vreemde magt in 't spel komt, als de ballingschap het gevolg is van vreemde overheersching, dan kan het niet anders, of er moet eene worsteling ontstaan, hetzij die in 't geheim plaats grijpt, of zich soms door tastbare feiten openbaart en . . . er worden nieuwe slagtoffers geëischt, geheele familiën worden weder uit hun vaderland verdreven. Dit is het begin van het telkens wederkeerende treurspel, van een overwonnen volk, welks leden overal verspreid zijn. Die uitgewekenen leveren overal en altijd dezelfde tijpe op. Ze geven den vreemdeling door hun hartstogtelijken, diep weemoedigen aard als 't ware een aanschouwlijke voorstelling van hun vaderland; ze vormen een stam, wel van elkander verwijderd, maar toch op 't eerste wachtwoord, dat zich doet hooren, zijn ze weer met elkaar verbonden; ze voeden dezelfde hoop, en deze gevoelens planten zich steeds in geheele opvolgende geslachten van uitgewekenen voort. Overal slaan ze als 't ware hunne tenten op zonder zich een vaste woonplaats te kiezen, overal nemen zij deel aan het openbaar verkeer, zonder zich met iets bepaald in te laten. Ze zijn ligt van anderen te onderkennen; ze hebben iets onrustigs in hun voorkomen, ze geven den indruk als of ze altijd iets wachtende zijn; in hunne handelingen straalt een zekere overmoedige stoutheid door, altijd gereed om in de bres te springen, en altijd zeker nederlaag te zullen lijden; hartstogt en weemoedige droefheid, zijn immer op hun gelaat te lezen. Wie heeft niet eenige van die wakkere bannelingen gekend, altijd als soldaten onder de wapenen staande,

altijd even als zij op het sein van den aanval wachtende, altijd werkende, altijd opgewonden, altijd teleurgesteld; — in al de verschillende wisselingen en beroeringen op het wereldtooneel, de mogelijkheid ziende, om een verloren vaderland te hervinden, terwijl ze in het minste geridsel een stem meenen te hooren: Morgen zal er misschien redding opdagen!

Dit is de geschiedenis van Polen. De ballingschap en de loop der omstandigheden, deden het winnen in kracht, terwijl de staatkunde meer dan ooit hare pogingen verdubbelde, om de inwoners te verstrooijen; alles kan worden zaamgevat in het woord van dien maarschalk van Litthauen, van dien graaf Prozor, die in 't laatst der vorige eenw, beurtelings door de Pruissen, de Oostenrijkers en de Russen gevangen werd genomen, en als banneling stervende uitriep: Pruissen heeft mij mijne jeugd ontroofd; Oostenrijk deed mij mijne gezondheid verliezen; door Rusland werd mijn verstand gekrenkt, maar ik heb mijn ziel behouden! ja, de geest van dit geslacht is niet uitgebluscht gedurende zijne omzwervingen over geheel de aarde. — Het is meer dan eene eeuw geleden, dat de beweging zich in Polen openbaarde; het is meer dan vijftig jaren, dat deze beweging is toegenomen op het geluid der omwentelingskreten in Frankrijk; zij heeft zich uitgebreid, zij heeft een noodlottig karakter aangenomen, er heeft eene verdeeldheid in de volkseenheid plaats gegrepen, eene verstrooijing harer leden in den eigenlijken zin heeft zich op zedelijk gebied overgeplant. Sedert dat tijdstip bestaan er als 't ware twee natiën; één volk dat, gehecht aan den geboortegrond, verborgen zonder onafhankelijk te zijn, daarheen leeft, en een ander volk overal heen verdwaald, steeds van 't eene oord naar 't andere trekkende, vast besloten om ook in den vreemde een eigen vaderland te vertegenwoordigen, hiertoe alleen door een onuitdoofbare wilskracht aangevuurd. Men vindt Polen niet slechts terug, op de vroegere grenzen van dat land, die nu geheel anders zijn ingedeeld, neen! overal in alle landen waar zich uitgewekenen vertoonen. In Amerika wordt het vertegenwoordigd door Kosciusko; in Frankrijk, onder de keurbenden van Dombrowski, waar ze aan al de oproerige bewegingen vroeger onder de republiek, nu onder het keizerrijk deelnemen, waar menig slagtoffer valt, maar allen toch worden bezield, en meêgesleept door de kreten van dien heldenzang: Neen! Polen is niet vergaan, zoolang wij nog le-

ven! Eindelijk, men vindt Polen overal terug, waar men nog een getrouwen Pool aantreft, strijdende en werkende voor zijn vaderland. Gedurende korten tijd, onder het keizerrijk vestigde men zijn hoop op het groothertogdom Warschouw; de beweging hield eenigzins op; in 1815 schiep men zich ijdele luchtkasteelen, dat dit koningrijk de kiem en de kern zou worden eener nieuwe staataregeling. Maar weldra begint de beweging weder met vernieuwde kracht, wordt in 1831 nog steeds aangewakkerd, om nimmer meer tot staan te komen. Zij verspilt hare krachten in nuttelooze pogingen tot opstand en elke nieuwe flikkering, elke binnenlandsche beroering, doet het aantal bannelingen aangroeijen, die daar buiten een leger vormen van dappere, verstandige, vaderlandslievende mannen, minder te vreezen, om de magt waarover het te beschikken heeft, dan wel omdat het een volk vertegenwoordigt, getrouw tot den dood en met eene onuitbluschbare liefde tot vrijheid bezield.

De staatkunde neemt den schijn aan als of ze deze uitgewekenen weinig telt, en meent haar spel gewonnen te hebben; maar al gelukt het haar soms zich zelve te bedriegen, en het anderen op te dringen, zij sluit slechts een eenzijdige vrede: daarbuiten is 't nog geenzin rustig. Al worden die bannelingen ook soms tot het uiterste gebragt, al moeten ze voor de overmagt bukken, al voelen ze de drukkende last van een Europeesch besluit waardoor ze aan deze magten, door wederzijdsche belangen aan elkaar verbonden zijn overgegeven, een hunner eigenaardige karaktertrekken is die verwonderlijke gemoedstoestand, die hen nooit doet wanhopen. Na elke teleurstelling, beginnen ze toch weer op nieuw. Niets is voor hen onherstelbaar verloren. Somtijds zijn ze zeer gezien bij het volk; het ongeluk vindt weerklank bij alle edelmoedige zielen; het algemeen gevoelen verzet zich tegen die verminking aan het volksbestaan; maar ze verlaten zich misschien te veel op die onvruchtbare en wufte uitlating van sympathie, die dikwijls niets anders beteekent dan: „zoek eerst te slagen: dan zullen wij verder zien te handelen." Dan weder staan ze bloot van het vooroordeel en den tegenzin van het volk, waardoor zelfs de meest regtvaardige zaak moet mislukken, ze trekken zich dan in het duister terug, ze vergenoegen zich met een karig loon voor vermoeijenden arbeid en blijven hoewel somber gestemd, toch nog altijd hopen. Al werden ze ook twintigmalen in hunne

verwachtingen teleurgesteld, toch zijn ze staande gebleven, toch hebben ze niet opgehouden hunne plannen van wraakneming te laten varen. Sedert dertig jaar, vooral heeft de Poolsche ballingschap, onder zulke treurige omstandigheden bestaan; men telt onder de uitgewekenen edellieden, priesters, krijgslieden, schrijvers, mannen uit elken stand van de maatschappij, grijsaards en kinderen, zich een eigen wereld scheppende, met zijn eigen overleveringen, zijn eigen wetten, zijn bijzonder karakter, zijne gelukzoekers en zijne helden zijne beroemde en berechte mannen, waarin de geschiedenis en de geest van het volk is afgespiegeld.

„Menigen zal zich nog herinneren," zoo schrijft prins Adam Czartoyski (in zijne levensbeschrijving van Julien Urzin Niemcewitz) meenigeen zal zich nog herinneren, twintig jaar geleden meer dan eens, iemand met wit lang haar, met een open en fijn besneden gelaat, met een helderen doorborenden blik te hebben gezien, die ondanks zijn hooge jaren vrij wel gemoed scheen te zijn. Het was een dier bannelingen, die een gansch verleden in allerlei beproevingen doorgebragt, waarbij moed en volharding bij elke worsteling helder uitblonk, voor den geest bragt. Het was Julien Urein Niemcewitz, een Pool van hoege geboorte, afgevaardigde van Lyfland bij den grooten landdag in 1788, soldaat onder Kosciusco bij Macieowietz; hij werd door de Russen gevangen genomen in de kasematten te Petersburg; vijf maal verbannen; hij betoonde zich een onstuimig redenaar; maakte zich als schrijver gevreesd in zijn „bijbel van Targowica," en deed zich in zijne verhalen van de regering van Sigusmund III, als een hartogtelijk geschiedschrijver, een dramatisch en lyrisch dichter kennen. En toch was hij niet uitsluitend schrijver, evenmin als redenaar of krijgsman; neen hij was innig aan zijn vaderland gehecht, en in zijn vurigen ijver voor het heil van dien dierbaren grond, bediende hij zich van alle wapenen welke hem ten dienste stonden, — van het woord zoo wel al van het zwaard. Hij was nu eens sarcastisch, dan weder trachtte hij door zijne welsprekende taal, zijne hoorders te bezielen, en hen als 't ware te bezweren, om bij den dreigenden nood voor het eigen volksbestaan te blijven kampen. Gedurende bijna eene eeuw heeft hij van zich doen spreken; in de meeste groote gebeurtenissen speelde hij een rol; hij liet geen oogenblik verloren gaan, om op zijn eigene wijze op te wekken en aan te vu-

ren, en maakte zich hierdoor gevreesd, bij lafhartigen en verradera. En wie heeft dit alles, naauwlijks eenige maanden geleden, aan 't publiek bekend gemaakt? Het is die andere banneling, die onlangs in hoogen ouderdom is overleden, na onvermoeid en ijverig al de krachten zijner ziel aan het heil van zijn vaderland te hebben besteed; het is de grijze prins Adam Czartoriski, die reeds op hoogen leeftijd, de geschiedenis van Niemcewitz schreef. Eertijds stelden schrijvers de levensbijzonderheden van voorname heeren te boek; tegenwoordig rekenen vorsten het zich soms tot eer om de avonturen van schrijvers te vertellen. — Reeds op jeugdigen leeftijd was prins Adam met Niemcuwitz bevriend; zo waren door dezelfde vaderlandslievende gevoelens bezield, en het ongeluk haalde dien band nog naauwer toe. Het was als of die twee oude vrienden, de hooggeboren staatsman, en de bezielende redenaar met elkander wedijverden, wie van beiden op de meest waardige wijze den naam van banneling dragen zou. Prins Czartoriski heeft zich met godsdienstige naauwgezetheid van zijn pligt gekweten, hij heeft in Niemcewitz eene merkwaardige type geleverd van een uitgewekene, die als 't ware een overgang vormde tusschen twee tijdperken; die het karakter had behouden van het oude, en toch eenige trekken had aangenomen van het nieuwe Polen, die steeds leefde in het verledene zonder de toekomst uit het oog te verliezen.

Wel was hij niet de laatste kampvechter voor het heil van Polen, maar toch een der laatsten uit een geslacht, ontstaan te midden der hevigste verdeeldheden, een geslacht dat al de worstelingen, al de omwentelingen in die eeuw had bijgewoond, en dat weder van de aarde verdween, zonder die nieuwe onheilen te hebben aanschouwd, die zich reeds aan den gezichtsinder vertoonden. Julien Ursin Niemcewitz aanschouwde het levenslicht in het palatinaat van Brzesc op de grenzen van Litthauen en Marovie. Zijn grootvader was huzaar onder Sobieski; hij geeft ons eene beschrijving van dezen krijgsman; — hoe hij met boog en pijlen gewapend, het vrije leven van een landedelman genoot; verder verhaalt hij op eene hem geheel eigene wijze, toe het gerucht der groote gebeurtenissen ook in het vaderlijk huis weerklonk, en de eerste levendige indruk, dien hij zich herinnert ontvangen te hebben was, toen hij zijne moeder in onmagt zag vallen bij het vernemen der tijding, dat de leden

van den senaat te Warschouw in 1768 in hechtenis waren genomen. In zijne jeugdige verbeelding zag hij eene worsteling ontstaan, waarin de goede of kwade geest van Polen de overhand zou behouden. Aan den eenen kant werd de oude regeringloosheid met heldhaftige woede verdedigd onder den schijn van gehechtheid aan nationale zeden en aan de vrijheid; daar weder werden er vermetele pogingen in 't werk gesteld, om hervormingen, te midden der algemeene verwarring in 't leven geroepen te handhaven, — er waren heethoofden altijd gereed de wapenen op te vatten, die het koningrijk verscheurden, die afscheiding bewerkten, en bondgenootschappen vormden; — een koning, die het wel goed meende maar toch zeer kortzigtig was, een zwak karakter had, en zich door elken wind liet meeslepen; één kort oogenblik hevig koningsgezind, om dadelijk daarna zich weder te bukken, onder het juk zijner voormalige meesteresse Catharina II, die hem de kroon op het hoofd had gezet; — de adel liet zich meeslepen door de prachtige feesten, de krijgsoversten, die te midden hunner heidukken en kozakken leefden, namen daaraan deel; Rusland, Pruissen en Oostenrijk, moedigden die verdeeldheden aan, en stelden alle pogingen in 't werk, om die regeringsloosheid te doen voortduren, ten einde zich daarna gemakkelijker van hunne prooi te kunnen meester maken: zulk een schouwspel leverde dit heldhaftige volk op; al waren die heldenfeiten dan ook nutteloos en onvruchtbaar, zoo bewoog het zich immer voort temidden, van woelingen en van luidruchtige feesten. Leven vol afwisseling! rijk aan avontuurlijke tooneelen, heldhaftige figuren, zelfs hartstogtelijke heldinnen. — Op de groote bondsvergadering te Bar, had er eene uitbarsting van al die verschillende partijen plaats, eene eerste scheuring was daarvan het gevolg. Hier begint eigentlijk dien honderdjarigen strijd van een veerkrachtig volk, verlicht door de rampspoeden, die het drukken, hier begint de overheersching van drie mogendheden, die het ja! in toom houden, maar toch niet overwinnen, en het toch niet onschadelijk maken kan. Dáár wordt die treurige loopbaan geopend, waar overheerschers de hevigste middelen aanwenden, om een einde aan de zaak te maken, en waar geheele geslachten al sidderend, maar toch met volharding hun verloren erfgoed terug vorderen. Een nieuw Polen verrijst voor ons oog.

Te midden van al die woelingen, ontstaan door de vergade-

ring te Bar en tijdens de eerste scheuring, groeide Julien Niemcewicz op; — eerst zond men hem naar de militaire school te Warschauw, en hij leerde daar Kosciusko, Wessenhof, Mostowski, Kniaziewicz kennen, benevens allen die naderhand eene rol speelden in de Poolsche verwikkelingen. Hij had veel smaak in uitspanningen aan zijn stand en leeftijd eigen, zijne middelen stelden hem in staat, hieraan te voldoen, en zoo nam hij gedurende eenigen tijd deel aan al die feestelijkheden, waarin die zoo sterk beroerde maatschappij eenige verpoozing zocht. — Door zijn gunstig uiterlijk, door zijne ridderlijke hoedanigheden en beschaafde manieren, verwierf hij zich den toegang tot den hoogen adel, vooral tot de familie Czartoriski; overal werd hij gezocht, allen stelden prijs op zijn gezelschap. In de salons misschien ook wel in het boudoir, nam hij deel aan liefhebberijcomedies. Maar voor Warschauw breekt de 18de eeuw aan; de wereldsche genietingen deden Niemcewicz de pligten omtrent zijn vaderland nimmer vergeten. Hij had van nature een sterk en krachtig gestel, en het najagen van al dat genot, had daarop geen schadelijken invloed uitgeoefend. Het reizen gaf aan zijn geest een nieuwe rigting, en vuurde hem nog meer aan. In 1783 verliet hij Warschauw met prins Czartoriski, vader van prins Adam; hij reisde Duitschland, Holland, Italië, Malta, Frankrijk en Engeland door, vermaakte zich overal, en nam alles naauwkeurig op; hij was te Venetië getuige van het huwelijk van den doge met de Adriatische zee, zag koning Ferdinant visch verkoopen op de markt te Napels, te Londen woonde hij het regtsgeding bij van Warren Hastings, en gaf onderrigt in 't dansen aan den toekomstigen koning van Engeland. „Aan mij heeft Engeland het te danken, zeide hij naderhand op bijtend spottenden toon, dat Georges IV den kozakken-pas kent." Hij voelde zich vooral tot Parijs getrokken, dáár dronk hij met volle teugen die denkbeelden van den nieuwen tijdgeest in. In 1788 was er voor Polen eene nieuwe crisis op handen, eer Frankrijk zelfs zich nog in deze zaken mengde. Die poging, om alles weer op den ouden voet te brengen was door de verdeeldheid van 1772 wel voor eenigen tijd geschorst, men had er echter niet van afgezien; het had te midden dier fel geschokte maatschahpij dieper wortel geschoten. Nieuwe denkbeelden ontwikkelden zich in hen, die nog in Polen gebleven waren, en de wedergeboorte als 't ware uit den

boezem van 't volk te doen voortkomen, dit werd het wachtwoord der staatkunde. Dit denkbeeld ontkiemde, en breidde zich uit, maar 't geluid werd overschreeuwd, door de luidruchtige feesten en vermaken te Warschauw. Op den grooten landdag in 1788, waaruit de staatsregeling van 3 Mei 1791 geboren werd, kwamen deze gevoelens schitterend aan 't licht. Niemcewicz bevond zich toen te Parijs; als afgevaardigde van Litthauen begaf hij zich onverwijld naar Warschauw, om daar aan de werkzaamheden van den landdag deel te nemen. Hier treedt hij in 't publiek op. Tot hiertoe was zijn levensreis vrolijk en aangenaam geweest, nu echter waren er sombere dagen in aantogt, maar toch al die beproevingen zouden niet in staat zijn invloed uit te oefenen op deze edelaardige beminnelijke natuur, die met zulk een heldhaftigen geest, met zulk een gerijpt verstand die stormachtige loopbaan intrad.

De groote landdag en de staatsregeling van 3 Mei, is in 't geheugen van den Pool, altijd nog als een schitterend feit bewaard gebleven. Het leverde inderdaad een verheven schouwspel op. Een volk gedeeltelijk verstrooid, door andere natiën verlaten, staat geheel alleen op, te midden van dat Europa, waar van alle zijden nieuwe denkbeelden ontkiemden, zonder nog de sombere tint te hebben aangenomen, die de Fransche omwenteling daarop wierp; dat volk wilde zelf eene wedergeboorte bewerkstelligen. De grondstellingen, die in Frankrijk waren verkondigd, werden in zijne staatsregeling opgenomen, de „Casten" werden vernietigd, de lijfeigenen vrij verklaard, in een woord de vrijheid van 't volk, werd uit de gelijkheid van regten geboren. 't Was eene regtvaardige, ja! de regtvaardigste zaak, en toch zij werd door twee verschillende vijanden bestreden; — eene zekere Poolsche partij verzette zich, uit eigen belang tegen elke nieuwe instelling, al stond het behoud van 't vaderland daardoor ook op 't spel; — zelfs zij, die reeds eenmaal eene scheuring in Polen hadden bewerkt, wachtten een gunstig tijdstip af, om eene nieuwe verdeeldheid aan te stoken. Op deze wijze werd er te Warschauw, en in de provinciën menig droevig treurspel afgespeeld. Terwijl de volkspartij zich haastte, om een nieuw Polen in 't leven te roepen, was Rusland, waar Catharine nog regeerde, gesteund door Pruissen en Oostenrijk er slechts op bedacht, om die tinteling van leven te onderdrukken; deze hervormingsplannen zouden al hare be-

rekeningen doen in duigen vallen; zij vond medewerking van de zijde der vijandelijk gestemde Polen; hoe zwak deze partij ook mogt zijn, toch was zij sterk genoeg om onrust te stoken, de omwenteling te doen mislukken, en den vreemdeling tijd tot handelen te geven. Tegenover dien grooten landdag, en de staatsregeling van 3 Mei, stond dat andere bondgenootschap van Targowica, als laatste vertegenwoordiger der oude regeringloosheid over, en deed een beslissend en krachtig beroep op vreemde tusschenkomst. Dit was het werk van eenige weinige ontrouwe Polen, van sommige familiën, zoo als de Felix Potocki's, de Branicki's de Rzewuski's op wie daarna steeds het brandmerk der schande is gedrukt; naderhand hebben zij wel getracht zich van dezen smet te zuiveren, maar altijd schijnen zij het gewigt van 't noodlot te moeten blijven torschen. — Koning Stanislas-Augustus verstijfde van schrik; in zijn hart was hij misschien den hervormers toegedaan, maar de vrees voor Rusland hield hem geketend. Hij wilde koning blijven, al had die koningskroon ook niets te beteekenen. Niemcewicz stelde zich al dadelijk aan het hoofd dier volkspartij die openlijk voor haar plan uitkwam, om door verbeteringen uitgaande van 't volk de onafhankelijkheid van 't land te willen redden; de pers, het spreekgestoelte, het tooneel werd om strijd door ham te baat genomen, om deze gevoelens aan te vuren. Rusland beschouwde hij steeds als zijn grootsten vijand, omtrent dat rijk veroorloofde hij zich menige spottende en bijtende uitdrukking, zonder zelfs de majesteit van de groote Catharina te sparen.

Al mogt Niemcewicz niet in staat zijn groote plannen te ontwerpen, zoo was hij toch zeer geschikt met beleid te handelen. Hij gaf met Motowski en Wessenhof te dier tijd het „dagblad voor volk en vreemdeling" uit, een werk waarin altijd een heftige en volhardende strijd wordt gevoerd, ten einde de bestaande hervormingen te doen stand houden, en ze door middel der pers meer en meer onder 't volk te verspreiden. Maar, hiermede niet tevreden, neemt hij ook het tooneel te baat om den publieken geest te doen ontvlammen, om bij het volk de meest levendige belangstelling op te wekken, zoowel omtrent hun vroeger volksbestaan, als omtrent hunne vooruitzigten in de toekomst. Hij schrijft: „De terugkomst van den afgevaardigde" en „Casimir de groote." Het was eene levendige aanschouwlijke voorstelling van datgene, wat aller ziel beroerde. In „de

te huiskomst van den afgevaardigde" geeft hij een type van het oude, en van het nieuwe Polen. Deze werken werden met de vurigste belangstelling ontvangen. Maar vooral gedurende den rijksdag gaf Niemcewicz blijken van groote bekwaamheid; — alle vraagpunten werden door hem in welsprekende taal helder en bondig toegelicht, en door zijne bezielende woorden wist hij menigmaal zijne toehoorders te begeesteren. Nu eens verdedigde hij het erfelijk regt der troonsopvolging, en hij herinnerde er aan, hoe het volk soms vrij was ook onder een koning, en dat Cézar en Cromwell het volk verdrukten, al waren ze geen gekroonde hoofden; — dan weder sprak hij over de vrijmaking van den boer, met zooveel vuur, dat hij zich de verwijtingen van een dier fiere leenheeren op den hals haalde, die, hem met ijzeren vuist de hand drukkende toeriep: „verrader! gij zijt ook edelman geweest, en nu heult ge met die ellendigen!"

Eens bij gelegenheid, dat men de „Casimir de groote" van Niemcewicz opvoerde, was de zwakke koning Stanislas-Augustus in den schouwburg aanwezig. In een der dramatische tooneelen zegt Casimir: „Mogt 't noodig zijn, dan stel ik mij aan 't hoofd van mijn leger, om de nieuwe wetten te verdedigen." De geheele zaal verkeerde in angstige spanning. Stanislas-Augustus riep, zich tot het publiek wendende, met een vertoon van geestkracht: „Ja! ik zal . . . ." Zijn stem stokte door zenuachtige aandoening. — Jammer, dat hij geen woord heeft gehouden.

De staatsregeling van 3 Mei was geschonden; het onafhankelijk volksbestaan vernietigd, en voor de eerste keer ontweek Niemcewicz het land met prins Adam Czartoriski, met den graaf Ignace Potocki, Hugues, Kollontay en verscheidene anderen. Hij vertrok met een woedenden haat tegen de Russen bezield, maar ook tegen die zamenzweerders, die zich als werktuigen hadden laten gebruiken tot den val van Polen. Te Weenen gekomen, stelt hij daar een bijtend schotschrift op, dat hij de „bijbel van Targowiça," of ook wel „les livres féliciens" noemde, zinspelende op den naam van Felix Potocki. Om op de verbeelding van de godsdienstigen onder het volk te werken, had hij dezen bijbelschen vorm te baat genomen, hierin werd hij later nagevolgd door Mickiewicz, in zijne „poolsche pelgrims." Dit boek had echter allesbehalve eene godsdienstige strekking; het was vol bijtende schimpschoten, tegen de helden van Targowiça,

het bevatte een geheele reeks scheldwoorden en smaadredenen. 't Is zeer opmerkelijk, dat dit schotschrift in 't geheim te Weenen gedrukt, in Polen door renboden tot het Russisch gezantschap behoorende werd verspreid, en zelfs de hertog van Richelieu, die zich toen in Russische dienst bevond, bragt zonder het zelf te weten, deze bladzijden vol venijn over, die men elkaar te Warschauw betwistte. Niemcewicz bleef niet lang te Weenen, hij vertrok naar Italië, en vertoefde twee jaar te Florence. Hij had veel op met de schoone kunsten, daarom was Italie hem lief; hij hield echter steeds den blik op Polen gevestigd. Eens op een avond krijgt hij bezoek van een onbekende, die tot hem gezonden wordt, door een anderen voornamen banneling, Kosciusko; deze had last hem den poolschen groet over te brengen: die bijna als een oproeping klonk: „Laudetur Jezus-Christus." Het was het teeken, om eene uiterste poging te wagen, om Polen voor scheuring te bewaren, en de staatsregling van 3 Mei te behouden. Deze proefneming werd in 1794 door Kosciusko voorbereid. Nu was de opstand uitgebroken, de Russen werden uit Warschauw verdreven, de omwenteling was bijna wonderdadig bewerkstelligd. Niemcewicz begaf zich onverwijld naar het tooneel van den strijd. Het was misschien eene omwenteling, die geen gevolgen zou hebben, maar toch door het karakter, dat haar kenmerkt, door de personen die hierbij handelend optreden, is zij niet van belang ontbloot. Het is vooral merkwaardig, dat het volk voor 't eerst in dit treurspel waar het de belangen van Polen geldt, op 't tooneel verschijnt. De hoofden van den opstand te Warschauw waren burgerlieden, handwerksgezellen; de slager Sierawski, de schoenmaker Kilinski, „Koning" Kilinski, zoo als de Russen hem al spottende noemden. Kilinski was iemand, die zich door veel eigenaardigs kenmerkte. Hij was het die het sein tot den aanval gaf, en vertoonde zich op straat na eerst gebiecht te hebben. Hij had iets kinderlijk naïfs, veel zedelijken moed, veel gevoel voor poëzij, hij was vurig vaderlandslievend, zonder daarom aan anderen een onverzoenlijken haat toe te dragen of in 't minst bloeddorstig te zijn; in den strijd treft hij alleen doodelijk in den uitersten nood, en in de gedenkschriften, die hij heeft nagelaten, gebruikt hij vreemde termen, om deze noodzakelijkheid aan te toonen: hij noemt dit de *„russische officieren „tevreden" te stellen*, *„de kozakken tot rustbrengen."* De russische bevelhebber

te Warschauw liet hem bij zich komen; — om hem schrik aan te jagen, sloeg hij zijn mantel open, en liet hem de vele ridderorden zien, die zijn borst bedekten. „Zie mij aan burger," riep hij hem toe, „en sidder!" — „Mijnheer!" gaf de schoenmaker bedaard ten antwoord, „elken nacht zie ik aan den hemel duizende sterren schitteren, en ik vrees toch niet." — De tegenwoordigheid van Kilinski, in het voorloopig bestuur van Warschauw was zeker een nieuw verschijnsel. Het hoofd van den opstand Thadée Kosciusko, beschouwde zich als de man uit het volk, die voor het volk streed, hij schaamde zich niet het gewaad van den boer te dragen. Al kon hij ook geen aanspraak maken op den naam van groot man, in den eigenlijken zin des woords, hij had toch een edel gemoed, was strikt regtvaardig en vurig aan zijn vaderland gehecht. Ongelukkig voor de poolsche omwenteling, was er meer te doen, dan door verrassing te overrompelen, zij moest zich vestigen en zich verdedigen ook te midden van het vuur der Russen en der Pruissen. Dombroski, tot chef der Poolsche legioenen benoemd, werd opgedragen den Pruissen het hoofd te bieden, Kosciusko bleef om den russischen generaal Fersen af te wachten, die zich op de Vistule ophield, om zoó te Warschauw terug te komen.

Het was nu de tijd niet, om te schrijven en te redeneren; Niemcewicz neemt als vrijwilliger dienst onder Kosciusko. Op den 6den October 1794, begaven zij zich te zamen heimelijk uit Warschauw naar het leger, drie dagen daarna bevonden zij zich te Maciecowice, het vereenigingspunt der poolsche strijdkrachten; hunne krijgsmagt bestond slechts uit zes of zeven duizend man, hiermede moesten zij de digte gelederen der Russen bekampen. De zaak zou spoedig beslist zijn. Op den avond van den 9den bemerkten Niemcewicz en de generaal Kaminski een zwerm raven. „Herinnert ge u uwen Titus-Sivius, wel," vroeg Kaminski; „die raven vliegen aan onze regter zijde; dit is een slecht voorteeken." Den volgenden dag werd bij het kleine dorpje Maceicowice de hoop van Polen vernietigd, maar niet dan na een ongelijken en bloedigen strijd. Het kleine poolsche leger streed met leeuwenmoed, de meeste hunner legerhoofden waren gekwetst en werden gevangen genomen. Ook Niemcewicz had zware wonden bekomen; Kosciusko had een houw op 't hoofd gekregen; hij verloor veel bloed. Men verhaalt

maar ten onregte dat hij moedeloos zou hebben uitgeroepen: „Nu is 't gedaan met Polen!" Den volgenden dag kwam hij weer tot bewustzijn; en hij vroeg aan Niemcewicz „waar zijn wij?" „Helaas!" antwoordde deze, „wij zijn door de Russen gevangen genomen!" Hiermede eindigde de opstand van 1794.

Men zond de gevangenen naar Siberië, naar Kamschatka of naar Irkoutsk, eenigen ook naar Petersburg om daar in den somberen kerker te boeten voor de misdaad van volhardende vaderlandsliefde. Twee maanden na den slag bij Maccicoiwice kwamen zij nog lijdende aan hunne wonden, na een moeijelijken togt in laatstgemelde stad aan. 't Was avond en vinnig koud. Niemcewicz werd van zijne vrienden gescheiden; hij wist niet wat men met hem voor had. Men deed hem in een vaartuig stappen, men voer de Néva over, en eenige oogenblikken daarna hoorde hij de poort der citadel achter zich sluiten. Hier bragt men hem in eene donkere en vochtige cel; acht voet lang en acht voet breed; het hok werd slechts verlicht door een klein venster met dikke ijzeren bouten voorzien; een kagchel, een kleine houten zitbank, een stoel en een tafel maakten de eenige meubels uit. „Dit is uw verblijf," zoo riep men hem toe. Hij vroeg om drinken. Men bragt hem water in een houten bakje. „Het was op den 10den December 1794 zeide hij, een datum die wel nooit uit mijn geheugen zal worden gewischt." Niemcewitz bleef daar twee jaar. Kosciusko werd beter behandeld; hij werd in de woning van den bevelhebber van 't fort opgesloten.

In Polen wordt zeker even als in Italië menig gedenkschrift bewaard, in de gevangenis of gedurende de ballingschap opgesteld. Het boek van Silvio Pellico is altijd de type gebleven van die treurige klaagzangen.

Generaal Kopec die ook te Maccicoiwice gevangen genomen en naar Kamschatka was vervoerd, heeft het verhaal van al zijne beproevingen, van al zijn lijden voor de nakomelingschap bewaard. De Italiaan echter lijdt, is gehaten en drijft de zachtaardigheid zoo ver, dat hij zich bijna zou laten overhalen; Kopec met hetzelfde godsdienstig gevoel bezield, heeft meer veerkracht; hij blijft worstelen, hij blijft hopen; de haat van Niemcewicz omtrent de Russen is altijd even sterk; maar onder al zijne rampspoeden blijft hij steeds opgeruimd. Het is verwonderlijk te zien hoe die krachtige geest immer goedmoeds blijft. In

welke omstandigheden hij zich ook bevindt, hij is niet ligt vervaard. Hoewel hij overwonnen, gekwetst en gevangen genomen is, zoo gevoelt hij zich nog verheven boven de Russen, en hij tracht zich steeds door bijtenden spot op hen te wreken. Gedurende de lange reis naar Petersburg houdt hij den generaal Chruzezew voor den gek even als den hoofdman Titow en allen die hem bewaken; hij teekent caricaturen naar hen. Bij zijn aankomst in de citadel, ontziet hij zich zelfs niet om den minister Samoïlow te bespotten; hij verschijnt voor dezen grooten heer die in hof-costuum gekleed en wiens borst met ridderorden bedekt is, in zijn mantel van wolfsvel, den arm in een draagband, en het hoofdhaar geheel in de war. „Het spijt mij mijnheer, dat ik genoodzaakt ben in zulk eene onvoegzame kleeding voor u te verschijnen," zeide hij tot hem. — In de gevangenis poogt men van hem eenige inlichtingen te verkrijgen. Men ondervraagt, men dwingt, men bedreigt hem. „Ik heb u niets mede te deelen," zegt hij tot Samoïlow en ik ben niet in staat om sprookjes te verzinnen. Wat uwe bedreigingen betreft, ik weet zeer goed dat ik in uwe hand ben, ik ben op alles voorbereid, ik weet wat mij te wachten staat, en wel verre van den dood te vreezen, verlang ik er naar. — Toen ik dezen kerker binnentrad, heb ik de hoop achter mij gelaten."

Toen begon voor Niemcewicz dat vreeselijk eentoonige, eenzame leven. Om den tijd te dooden, nam hij zijn toevlugt tot boeken, men was zoo goed hem dit te veroorlooven, en hij beproefde om in de Poolsche taal het lieflijk zoetvloeijende van Racine of het zuivere schoon van Pope over te brengen. Hij had behoefte aan ligchaamsoefening en hij bedacht een vreemd middel; — van het haar dat hem uit hoofd en baard viel, maakte hij een bal, en hiermede speelde hij dagelijks een uur.

Gedurende de zomernachten ging hij soms voor zijn venster staan, en drukte het hoofd vast tegen de traliën om zoo een klein hoekje van het luchtruim in 't oog te krijgen, dan bleef hij daar dikwijls uren staan droomen, hij dacht aan Italië, aan Florence, aan Polen zoo jammerlijk verdeeld en verscheurd, aan zijne bloedverwanten en vrienden, die onbewust waren van zijn treurig lot. Hij had wel diep weemoedige oogenblikken, maar die groote ziel bleef steeds veerkrachtig. Eens, 't was op den 4den Junij 1796 hoort hij uit de gevangenis kanonschoten; hij vraagt wat er gebeurt, men antwoordt hem: „het heeft der

groothertogin behaagd, het leven aan een zoon te geven." Deze zoon was later keizer Nicolaas. Later zeide Niemcewicz hieromtrent het navolgende: „ik had mijn toenmalige gevangenis nog niet verlaten, toen de man het levenslicht aanschouwde, die mij op mijn ouden dag dwingen zou mijn graf in een vreemd land te gaan zoeken." Deze gevangenschap duurde twee jaar en eindigde slechts met den dood der keizerin Catharine, die in 1796 aan eene vreemdsoortige ziekte stierf.

Niemcewicz vernam deze voor hem heugelijke tijding uit een gesprek van twee soldaten. „Nu zullen wij dan toch eindelijk een czaar hebben" zeide de een. — „Dat is in lang niet gebeurd," hernam de ander; onze oude „matuszha" kleine moeder heeft geloof ik pret genoeg gehad." — „Meer dan genoeg," voegde een derde er bij, „elk zijn beurt; ik hoop maar dat onze gevangenen nu vrij komen." — Paul I de nieuwe Czaar, liet zich veel voorstaan op zijne grootmoedigheid en zelfs op zijne regtvaardigheid ten opzigte van Polen; hij betuigde immer dat hij die scheuring niet had gewild. Hij stelde de Polen in vrijheid en wilde persoonlijk die blijde tijding aan Kosciusko gaan brengen. Hierbij liet hij het niet; de gevangenen werden door hem met weldaden overladen. Hij had Niemcewicz en Kosciusco bij zich willen houden, en bood hen een landgoed en andere geschenken aan; maar de vaderlandslievende ziel van Kosciusko leed hieronder, naauwelijks is hij in vrijheid gesteld, nog zwak en lijdende, of hij haast zich dat Rusland te verlaten, waar hij zich altijd omringd waant van spionnen; — al kan hij dan niet in Polen wonen, dan verkiest hij liever naar Amerika te gaan; Niemcewicz volgt hem aldaar, zij verlaten dat Europa, waar de naam van Polen bijna niet meer wordt gehoord, ze zijn vrij, maar treurig gestemd, overladen met geschenken door den keizer van Rusland, maar toch met ongeneeselijke wonden in het bloedende hart.

Nu was de ballingschap minder ondragelijk. Al was Amerika dan ook Italië niet, het was toch een vrij en herbergzaam land, waar reeds menig zwerver uit Europa een toevlugt had gevonden, en waar vurig vaderlandsch gezinde mannen een volk trachtten te stichten; het was een schouwspel wel droevig maar toch ook rijk aan leering voor den zoon eener natie die zijn ondergang nabij was. De Amerikanen die zich nog zoo onlangs hadden vrijgevochten, voelden zich sterk getrokken tot die

bannelingen door eene sterkere magt overheerscht, tot die vlugtelingen die uit den schrikkelijken „Krépost," citadel van Petersburg waren ontkomen. Kosciusko was een „la Fayette" voor Polen. Niemcewicz blijft hem steeds op zijde. Hij wordt overal goed ontvangen, en door elk een gezocht; hij maakt kennis met Washington, met Adams, met Jefferson; voor dezen laatsten schrijft hij wel op luchtigen toon, maar toch met weemoedige herinneringen vermengd, een verhaal zijner gevangenschap; eerst geeft hij eene beschrijving van een vrolijk gastmaal met zijne vrienden den dag vóór den slag bij Maceioiwice gehouden, en hij eindigt met een grappig tooneel van den dood van Catharine. Niemcewicz knoopte in Amerika ook nog kennis aan met hem die naderhand als koning Lodewijk Philips regeerde. De twee bannelingen bezochten elkander van tijd tot tijd en vatten voor elkander vriendschap op. De gebannen hertog stond hier niet hooger op de maatschappelijke ladder dan de eenvoudige schrijver. Niemcewicz trok de Vereenigde Staten door; hij begaf zich naar Philadelphia, naar New-York, naar New-Orleans, en vestigde zich eindelijk te Elisabeth-Town. Zijne geldmiddelen waren uitgeput, hij wilde echter liever armoede verduren dan een aalmoes van wie dan ook aannemen. Hij zaagde zijn eigen hout, waschte zijn eigen linnen en werkte op het land. Zoo leidde hij een armoedig leven, toen de fortuin hem voor korten tijd aanlachtte; hij huwde eene dame uit een rijk en eerwaardig geslacht, de weduwe van een zijner vrienden, mevrouw Kean Livingston; maar ook nu wilde hij zijne levenswijs niet veranderen en uit een overdreven gevoel van kieschheid, voltrekt niets van 't fortuin zijner vrouw genieten. Hij was reeds sedert vijf jaren uitgeweken; de dood van zijn vader riep hem in 1803 naar Polen terug.

Toen Niemcewicz te Warschauw aankwam, zag hij voor de poorten der stad Pruissische schildwachten staan; dit gezigt trof hem zeer diep; die heimelijke grief die den vaderlandslievenden man bezielt als hij in zijn land, door vreemden overheerd terugkomt, werd weder opgewekt. Gedurende een jaar bleef hij aldaar om zijne zaken te regelen. Hij bezocht zijne vrienden de Czartoriski's. Zijne werken werden door zijn ouden medgezel Thadée Motowski uitgegeven, en als hij zich vergenoegd had, zich slechts met onschuldig schrijven bezig te houden, dan had hij daar gerust van zijn arbeid kunnen leven.

Maar 't was hem in Polen te eng. Van den tijd daar doorgebragt, sprak hij liefst niet, er kwamen dan te veel bittere gedachten bij hem op. Hij stootte zich aan alles, hij gevoelde zich immer beleedigd. In 1806 meende hij, dat er voor Polen door den Pruissischen oorlog een beslissend tijdstip aanbrak. Onverwijld begaaft hij zich weder derwaarts; te Bordeaux verneemt hij den vrede van Tilsit, waardoor het groot hertogdom van Warschauw werd gesticht.

Daags na den slag bij Maciecowice, vereenigden zich eenige poolsche soldaten onder Dombrowski; zij trokken Europa door, sloten zich aan de Fransche troepen aan, en vormden zoo die wakkere krijgshaftige legioenen, bij wie de hoop steeds levendig bleef, dat ze nog eenmaal met het zwaard in de hand, dat verenipperde land zouden binnentrekken; het koele verstand haalde de schouders op voor deze dwaze herschenschimmen. En toch deze opgewonden gemoederen, zagen hun wensch vervuld. Zij kwamen terug met Napoleon. Het was mogelijk, dat er weêr een Polen zou opstaan. Zelfs Rusland vreesde er voor. De prinses Nazichhin te Petersburg, zeide den dag na den vrede van Tilsitt „Er bestaat geen Polen, slechts een bespottelijk groothertogdom Warschauw." Maar met dit zelfde groothertogdom van Warschauw, hoe nietig het ook ware, was er toch iets voor de onafhankelijkheid gewonnen, en eenigen uit het land kwamen uit Rusland en uit Pruissen terug. Er was een poolsch leger, met een poolsch legerhoofd, en dit leger sloeg twee jaar later de Oostenrijkers. Niemcewicz sloot zich aan deze nieuwe beweging aan, 't was toch een begin van wedergeboorte. Hij werd tot secretaris bij den senaat van het groothertogdom benoemd, en tot inspecteur van het openbaar onderwijs. In 1809 gedurende den veldslag tegen Oostenrijk, werd hem opgedragen de bolwerken van Warschauw te verdedigen. Deze jaren bragt hij in onvermoeide werkzaamheid door. Hij doorreisde het geheele land, merkte alles op, en stelde zich op de hoogte der nijverheid, van den landbouw, van den handel, van alle inrigtingen van onderwijs, terwijl hij toch nog den tijd vond, om zijne *„geschiedkundigen reizen"* te schrijven. Hij gevoelde, dat er voor het herlevende Polen weldra een crisis zou uitbreken. Dit zou door den oorlog van Napoleon met Rusland beslist worden. In het belangrijk jaar 1812, waarin die veldtogt begon, werd aan Niemcewicz het bestuur over de

krijgsuitrusting van het land opgedragen. Ik weet niet hoe hij zich van deze taak kweet, maar de *schrijver* werkte op *zijne* manier: hij deed zich als vurig partijganger kennen in zijne *„brieven uit Litthauen"*, na zijn *„bijbel van* Torgowica;" het vinnigste zijner schotschriften. Het kwam in den vorm van een tijdschrift uit, en was in een levendigen stijl geschreven; het leverde een mengelmoes van brieven op, door denkbeeldige personen opgesteld; groote vernuften van elken leeftijd, van vurige vaderlandsgezinden, van laauwen en onverschilligen, van poolsche soldaten, van Russen, Duitschers, Joden. Maar in alles blonk één doel door, 't was om 't geheele land aan te vuren. Niemcewicz wist te schilderen, te overreden: hij bediende zich ook soms van scherts, en werd dan weder hartstogtelijk. Het is opmerkelijk, en deze gedachte straalt overal in de brieven door, dat de hoop steeds levendig blijft, zoo lang Napoleon zich in Polen bevindt. Zoodra deze de grenzen overtrekt, om zich naar Rusland te begeven, verandert de stemming en maakt voor ongerustheid en angst plaats. Zonderlinge loop der omstandigheden! indien men op het waarachtig belang van Polen had gelet, en ook waarom zou men het verzwijgen? wanneer het belang van Frankrijk meer ter harte ware genomen, dan zou Napoléon in zijn veilige wijkplaats gebleven zijn, hij zou de zaken van Polen hebben geregeld; hij zou de grenzen van dat land niet overschrijdende, Rusland genoopt hebben den vrede aan te nemen. Dit werd aangeraden door prins Joseph Poniatowski en door veel anderen, dit was het gevoelen van geheel Polen, uitgedrukt door Niemcewicz. Maar het noodlot voert den keizer mede. Er heerscht nog een oogenblik van angstige spanning, de kans der wapenen keert, alle hoop is weer ijdel. Niemcewicz wordt tot Dresden terug gedreven, daar lijdt hij gebrek, daar is hij aan ziekte en ellende ter prooi. Het is het einde van een schoonen droom en na den invloed die de wapenen, ook elders gevoerd hierop uitoefende, neemt alles een geheel ander aanzien aan. Het is nu evenmin het Polen van vroeger, als het groothertogdom van Warschauw van 1811, het is het Polen, na het verdrag van Weenen, het is het Russische koningrijk van 1815 met Galicië, toegevoegd aan Oostenrijk en Pozen aan Pruissen; het is in een woord eene verdeeling voor de eerste maal door Europa bekrachtigd; het verkreeg zeer onzekere waarborgen,

een twijfelachtige belofte om Warschauw te bevrijden, en de zekerheid van nieuwe worstelingen.

En toch dat zelfde koningrijk Polen, zoo als het na de hevige worstelingen van 1815 weer te voorschijn kwam, zoo als het aan de handen van den eerzuchtigen, maar toch ook overmoedigen en dubbelzinnigen keizer Alexander ontsnapte, dit koningrijk met zijne grondwettige staatsregeling, zijne schijnbaar vrije instellingen, zijn leger en dien schijn van nationale inrigting, door de verdragen veroorloofd, dit zelfde koningrijk kon voor opregte vaderlandsgezinden toch nog een voorwerp van hoop zijn, — Kosciusko en ook Niemcewicz hadden die ten minste nog niet verloren. Alexander wilde zich bij deze lieden bemind maken, hij trachtte zich aan hen te verbinden, hij zocht de generaals op, die onder Napoleon gediend hadden en bevlijtigde zich, om den poolschen burgers een lagchend verschiet voor te houden. Maar deze begoocheling duurde niet lang. Kosciusko vond weldra in de eenzaamheid zijn graf te Krakaw, op het laatste overblijfsel van den poolschen grond, dat nog vrij was gebleven. Niemcewicz keerde naar Warschauw terug en bleef daar vijftien jaar, hij trok zich daar uit 't openbare leven terug, en leefde onafhankelijk; zijn geest bleef echter steeds werkzaam, en oefende daardoor een voor de tegenpartij gevaarlijken invloed uit op de zamenstelling van eene nieuwe staatsregeling. De liefde tot zijn land bleef bij hem ook op hoogen ouderdom, even vurig. Op dezen leeftijd heeft hij misschien het meest geschreven. Nu eens stelde hij een historischen roman zamen, en hij maakte daarvan gebruik om het onderscheid te doen zien tusschen de zeden van het oude Polen en die van de tegenwoordige eeuw; dan weder haalde hij in de *„geschiedkundige zangen"* een verleden op, rijk aan heldhaftige feiten; hij vertelde de ballade van den „hetman Zolkiewski;" dan eindelijk stelde hij de geschiedenis van de regering van Sigismond III te boek, en met gloeijende verwen schilderde hij de inneming en den brand van Moscou door de soldaten van Zolkiewski. Ook de Russen door wie hij was overwonnen, werden door den geschiedschrijver niet gespaard, ook zij stonden aan zijne scherpe aanvallen bloot. Niemcewicz heeft van elken vorm der letterkunde gebruik gemaakt, uitgezonderd van het wijsgeerig genre, hiermede had hij niet veel op, en hij beweerde immer, dat dit de hoofden der Polen op

hol bragt. Hij schreef geschiedenis, treurspelen, romans, en in het luchtig kleed der fabel, deed hij met fijne ironie zijne staatkundige gevoelens uitkomen; hierbij bekommerde hij zich weinig, om de bedoelde personen genoegzaam te vermommen. In dit opzigt was hij onverbiddelijk.

Zij die gewoon zijn in de letterkundige voortbrengselen slechts esthetische waarde te zoeken, zij die alles aan de regelen der kunst toetsen, zij zullen veel hebben aan te merken, op al wat Niemcewicz schreef; zij zullen wijzen op eenige zwakke plaatsen in zijne gedichten, op onnaauwkeurigheden in zijne geschiedverhalen, op vooroordeelen, op verzuim, op oppervlakkigheid; zij zullen hem verwijten, dat hij omtrent de regering van Sigismund III alleen den brand van Moscou opteekende. Maar dat komt, omdat Niemcewicz niet slechts kunstenaar was, die schreef om te schrijven, dat hij zich niet in een rustige omgeving wijdde aan kunst en wetenschap, om zich de eigenaardige regelen eigen te maken, of wel zijne verbeelding den teugel liet vieren en beelden schiep zijner fantasie. Hij nam alle vormen te baat, maar toch, die werden door één eenig denkbeeld beheerscht, en het enkele doel, dat hij zich voorstelde was de goede zaak met al de krachten zijner ziel, zoo veel in hem was, voor te staan. En zijn taal weerklonk overal op Poolsch grondgebied. In de paleizen en in de hutten hoorde men zijne vaderlandsche zangen. De „*regering van* Sigismund III," geeft ons een levendig een aangrijpend schilderij te aanschouwen, het is een van die boeken, waardoor de liefde voor nationale grootheid wordt aangewakkerd.

Niemcewicz wist zich zeer geliefd te maken bij het volk; altijd stelt hij zich aan 't hoofd, altijd is hij de eerste in 't gelid; hij had ook het treurige voorregt, om ook het eerst in die citadel van Petersburg te worden opgesloten, waar na hem, zoo veel andere bannelingen kwijnden. Als een schitterende ster, verlicht hij elken weg, die in 't belang van Polen moet worden ingeslagen. Daardoor kreeg hij zoo veel invloed op het volk, daardoor werd hij tusschen 1815 — 1830 een soort van dictator in de openbare meening, tegenover dien anderen dictator den onder-zcaar Constantin, dien de schrijver scherstend: „de *Napoleon* van het *Belvedère*" noemde.

Door vroegere ondervinding geleid, was er in dat tijdperk voor Polen niets anders te voorzien, dan eene bevrijding, of

wel eene volkomen onderwerping. In dat land, dat eene staatsregeling had, een landdag bepaalde wetten, een eigen leger, was vrijheid slechts een schaduw, maar in waarheid stond het onder een strengen dictator; en hij die het gezag uitoefende vertoonde eene zonderlinge mengeling van barbaarsche zeden en beschaafde manieren; hij had een tengere, vlugge gestalte en de gelaatstrekken van den kalmuk, zware, borstelige wenkbraauwen, een wipneus en een harde onaangename stem. De groothertog Constantin was wel goedhartig, maar zelfs in zijne goede hoedanigheden klonk een zekere woestheid door. Hij had een afgodische eerbied voor de nagedachtenis van zijn vader keizer Paul, en hij voedde steeds een innigen haat tegen degenen die hem vermoord hadden. Hij had eene vurige liefde opgevat voor eene jeugdige Poolsche dame, mejufvr. Grudzinska, naderhand prinses van Lowicz; om haar te kunnen huwen deed hij afstand van de kroon der Czaars en ook van erfgenaam van het keizerrijk. Keizer Alexander liet niet na deze schikking onverwijld door de wet te doen bekrachtigen, hij kende het opvliegend gestel zijns broeders, en als vergoeding schonk hij hem het koningrijk Polen als een soort van leengoed. Constantin bleef gedurende vijftien jaar dictator van dat rijk; prinses Lowicz slaagde er slechts enkele keeren in, door haar zachten invloed zijne onstuimige driften te temmen; soms bragt hij geheel Warschauw in rep en roer, door met een rijtuig met vier paarden bespannen de straten in galop door te rennen; hij schepte er bijzonder veel behagen in om voor een Napoleon te spelen. Hij hield wapenschouwingen, sloeg zijne soldaten onbarmhartig als er slechts een knoop aan hunne kleeding ontbrak, en hij verbeeldde zich een bijzonder goed ingerigt leger te hebben. Het leger nam zijn geheele ziel in en toen hij gedurende den oorlog van 1831 eens eenige Russen gedeeltelijk zag vlugten, pochte hij bijzonder op zijne dappere Polen. De onder-czaar was soms uitgelaten vrolijk en had ook zeer vreemde invallen, hij nam een aap bij zich, die het hem zeer lastig maakte, en liet een paard stokslagen geven, omdat het niet goed gestapt had. Het was een vreemde monarch, die zijne liefde tot zijne onderdanen toonde, door hen te bederven en zooveel mogelijk hard te behandelen.

Constantin heerschte te Warschauw en hij bragt daar menigmaal schrik en ontsetting te weeg; Niemcewicz beheerschte

het volk door zijn geest. Hij beteekende niets, en toch zijn gevoelen had een almagtigen invloed. Hij had geen titel, hij bekleedde geen waardigheid en toch was hij dikwijls de ziel van den landdag, en de tegenstand die het bestuur ondervond, werd door hem aangewakkerd. Hij was misschien de eenige die het waagde den grootvorst Constantin te tarten en hem zelfs te bespotten. De onder-czaar was bijzonder op den militairen groet gesteld. Elke keer dat Niemcewicz hem ontmoette bragt hij hem dien met een uiterst belagchelijke overdrijving; dit verdroot Constantin en hij ontsloeg hem geheel van deze verpligting. In zijne onderhandelingen met den onder-czaar nam hij een zonderlingen talisman te baat; hij had van keizer Paul een snuifdoos gekregen met een portret versierd, als hij zag dat de onder-czaar schuimde van woede, dan haalde hij de snuifdoos uit den zak en hield hem het portret van Paul I voor oogen, die hij zijn „weldoener," zijn „bevrijder" noemde. Op het zien van het afbeeldsel zijns vaders bedaarde zijn toorn als door een tooverslag. Niemcewicz was echter op zijn eigene wijze bijna even groot despoot als zijn mededinger. Aan voorname dames joeg hij schrik op het lijf door hare geheime kuiperijen te ontsluijeren, de verrader werd door hem ontmaskerd, in een woord hij voerde steeds een levendigen strijd tegen allerlei laagheden. Men vreesde den man met den mantel van beerenvel bekleed; men stond bloot aan zijne schotschriften, aan zijne hekelige zetten, aan zijn bijtende satire. Zijne fabelen waren in waarheid kleine treurspelen, waarin alle bekende personen een rol vervulden.

Maar al gebruikte Niemcewicz ook scherpe wapenen waar hij die noodig keurde, in andere omstandigheden kon hij weder zeer gematigd en regtvaardig zijn. Tijdens de krooning van keizer Nicolaas te Warschauw had zich aldaar een complot gevormd, dat zich voorstelde de geheele keizerlijke familie te treffen; het zedelijk gevoel van een der zaamgezworenen kwam echter tegen dit schandelijk plan op, en hij besloot eerst het gevoelen te vragen van den alom gevierden Niemcewicz. Er was geen tijd te verliezen; men had afgesproken Nicolaas met de zijnen te vermoorden op hetzelfde oogenblik dat hij zich de Poolsche kroon op het hoofd zou zetten. Niemcewicz wendde al de kracht zijner welsprekende taal aan, om hem dien moordaanslag te doen opgeven, de volksoverleveringen ja het Poolsche

karakter zou daardoor worden gelogenstraft, het zou een smet werpen op de edele regtvaardige zaak van Polen, men zou zich de blaam van geheel Europa op den hals halen. Hij slaagde er in die jeugdige heethoofden te overtuigen. Deze invloed van Niemcewicz, door Rusland niet ten onregte gevreesd, had nu echter het levensbehoud van den czaar en zijne familie ten gevolge. De oude krijgsgevangene bij Macieiowice wilde de Russen wel met al de krachten van zijn geest bestrijden, maar het denkbeeld van eene wedergeboorte niet bevlekken met een moord; zoo iets trof men in de geheele geschiedenis van Polen niet aan. Twee jaren daarna, de omwenteling van 1831 was reeds uitgebroken, stond het woedende gemeen eens op 't punt, een hunner krijgsoversten te vermoorden, men had den ongelukkige den strik reeds om den hals geworpen. Deze officier de generaal Krasinski had zich onder het keizerrijk zeer onderscheiden, hij had uit handen van den stervenden prins Poniatawski den beveldhebbers staf over het poolsche leger ontvangen; daarna had hij zich echter door kruipende onderdanigheid aan Rusland zeer ongunstig doen kennen. Niemiewicz begeeft zich midden onder 't volk; hij bidt, hij bezweert hen, hij beroept zich op de nagedachtenis van zijn makker Kosiusko, op de eer van het vaderland, en eindelijk slaagt hij er in, om het slagtoffer te ontzetten. En hiermede redde bij niet alleen een mensch, die helaas! den volgenden dag zich weder aan verraad schuldig maakte, maar hij gaf hierdoor aan Polen een zijner meest verhevene, meest krachtige dichters, Sigismund Krasinski, wiens dichterlijk genie onder den last van zulk eene nationale misdaad, zich niet zou hebben kunnen uiten, daar de droeve dood zijns vaders, hem zelfs niet tot spreken had gebragt. Niemcewicz had den generaal Krasinski in 1827, door zijn scherpe satire getroffen, in 1831 onttrok hij hem aan de handen van het woedende gemeen. Zoo beheerschte hij het volk; hij betoonde zich onverzoenlijk omtrent Rusland, hij haatte dat zelfde Rusland, maar toch de eer van zijn vaderland ging hem boven alles ter harte.

Toen de omwenteling van 1831 uitbrak, was Niemcewicz reeds drie en zeventig jaar oud. Hij nam deel aan den volksraad, die al dadelijk te Warschauw belegd werd; maar de poolsche omwenteling, had nog wel iets anders te doen, dan

een bestuur daar te stellen, en raadsvergaderingen op te roepen; zij moest aan den eenen kant aan Rusland het hoofd bieden, aan de andere zijde met Europa onderhandelen, zij moest zich vrienden zien te verwerven, en ondersteuning zoeken. Niemcewicz werd naar Londen afgevaardigd; hij vertrok derwaarts met een jongen Pool, den tegenwoordigen franschen minister, graaf Walewski. Men moet bedenken, dat er in dien tijd in geheel Europa een hevige gisting heerschte. In welk verband stond dit tot Polen? Het was voor dat rijk van 't uiterste belang, om het zoo lang vol te houden, tot dat het zich de mede instemming der magtigste volken kon verwerven, en Europa in het belang van den algemeenen vrede, zoo niet uit een gevoel van menschlijkheid eene bemiddeling daarstelde. De Polen stonden moedig de worsteling door; Niemcewicz onderhandelde te Londen, hij werd daar, hoewel afgevaardigde van een niet erkende magt, van een volk dat men in 't afgetrokkene beschouwd lief had, wat zijn persoon betreft zeer geacht, van een volk dat men het welgelukken hunner pogingen toewenschte, maar voor hetwelk men niets wilde doen.

Niemcewicz had hier met veel moeijelijkheden te kampen. Alles had sints zijn jeugd een geheel ander aanzien gekregen. Hij spreekt hierover in eene droefgeestige stemming: „Mijne oude kennissen: Fox, en Steridan zijn ongelukkig dood, ik ken hier niemand meer. . . . ." Toch maakte hij spoedig kennis in de hoogere kringen; hij knoopte vriendschap aan met den broeder des konings, den hertog van Sussex, met lord Grey, met lord Palmerston; hij leerde den heer Talleyrand kennen, dien hij altijd de „kreupele raaf" noemde. Maar wat wilde Engeland? met welke oogen beschouwde het de worsteling van dit volk? Men kan zich hiervan eenig denkbeeld vormen door het vernemen van een onderhoud, dat Niemcewicz op den 25 Augustus 1831 had, met lord Palmerston. „Ik heb aan lord Palmerston voorgehouden," zoo schrijft hij aan prins Czartowsk, „dat onze zaak, ook de zaak van Europa, ja, van geheel de menschheid is. Indien wij op niets anders konden bogen, dan moest *dit* bij de vreemde magten reeds veel in de schaal leggen, dat wij het gevoelen, dat het algemeen zich vormde, omtrent de onverwinlijke magt van Rusland hebben gelogenstraft." — „Ja," zeide Palmerston, „gij *hebt* wonderen verrigt, en gij verrigt nog steeds wonderen; wij hadden nimmer gedacht, dat

gijlieden zoo lang wederstand zoudt hebben kunnen bieden." — „Is het dan niet de moeite waard zulk een volksbestaan te behouden," vroeg ik. „Waarom zoudt ge voor ons niet hetzelfde verrigten, wat ge voor Griekenland en voor België gedaan hebt?" — „Maar met u lieden is dit geheel wat anders, zeide lord Palmerston; Griekenland heeft vijf jaar lang gestreden, de Porte kon het niet ten onder brengen. Onze handel leed zoo veel door de zeeroovers." — „Maar de cholera is nog vreeselijker dan zeeroovers, en die brengen de Russen met zich." — „Als gijlieden eene beslissende zegepraal kondet behalen, dan zouden de zaken een geheel ander aanzien krijgen. Wat de Belgen betreft, de koning van Holland zelf, heeft ons bij het verdrag te Weenen als waarborg gesteld; dit gaf ons het regt er ons mede te bemoeijen, terwijl Nicolaas onze bemiddeling niet vraagt. —" Dus als Warschauw bezwijkt, dan laat gij ons aan ons lot over? — „Neen nooit!" antwoordde hij, „wij zouden niet toelaten, dat er een tittel van het verdrag van Weenen geschonden werd, en wij zouden u krachtdadig ondersteunen!" — „Maar er is nu voor ons geen sprake van een verdrag, wij verlangen onze onafhankelijkheid, wij verlangen eene dynastie, en die zouden wij gaarne uit de hand van Engeland aannemen." — Lord Palmerston zweeg, maar op zijn gelaat was duidelijk voldoening te lezen. . . . ." En Niemcewicz besluit het verhaal van dit onderhoud, dat zoo weinig deed verwachten met de woorden: „In een woord al onze hoop is op God gevestigd, en op een eindelijke zegepraal."

Maar die zegepraal werd ongelukkig niet behaald. De oorlog van Polen leverde slechts heldhaftig doorgestane teleurstellingen op, er werden nutteloos, veel krachten verspild. Sprak Niemcewicz van onafhankelijkheid, men wees hem op de verdragen van 1815; toen Warschauw bezweek voor de magt der russische wapenen, zeide lord Palmerston; „men moest de worsteling ten minste tot het eind van October vol zien te houden." Lord Grey was openhartiger in een onderhoud, dat hij met Niemcewicz had. Deze vroeg hem kort en bondig: „hebt ge ook plan iets voor ons te doen?" — „Niets!" antwoordde lord Grey. „De val van Warschauw, al kwam die den poolschen onderhandelaar niet geheel onverwacht, trof hem toch pijnlijk; zijne zending was nu geëindigd, maar toch wenschte hij nog in een enkel opzigt sympathie op te wekken, hij wilde nog spreken in het belang van de uitgewekenen. Hij doorreisde Engeland, Schot-

land en Ierland, hij hield vergaderingen „meetings," rigtte loterijen op, in een woord, hij riep de algemeene weldadigheid in ten gunste zijner ongelukkige landgenooten. Eerst in 1834 vertrok Niemcewicz naar Frankrijk, en daar bleef hij tot 't eind van zijn leven wonen. In 1792 was hij 't eerst uit zijn land geweken; 1834 zag hem nog gebannen. Alles had in Frankrijk en in Europa een geheel ander aanzien aangenomen; het denkbeeld dat hem gedurende geheel zijn leven had bezield, was echter ongeschonden en onveranderlijk gebleven, ook behield hij altijd zijn goed humeur; na zoo veel ondervonden te hebben, na telkens te zijn teleurgesteld, voelde hij zich nogtans niet van de verpligting ontheven, om te handelen en zijn vaderland te dienen. Hij noemt dit op vrolijken toon „*in dienst blijven, maar niet in uniform*," hierbij zinspelende op het russisch gebruik, om den ontslagen ambtenaren hun uniform te laten behouden, of die te ontnemen. Hij veroorloofde zich geen rust, zoo lang hij leefde, en in de toekomst, zoo zeide hij menigmaal, „zal ik mij misschien niet kunnen onthouden, om aan de beweging van Polen deel te nemen."

Altijd trok hij zich het lot der arme bannelingen aan; hij stichtte voor hen weldadige instellingen, en rigtte scholen op voor kinderen, die in ballingschap opgroeiden. Hij stelde ook een poolsche bibliotheek zamen, en was een der medewerkers eener maatschappij, die zich ten doel stelde in de fransche, engelsche en italiaansche archiven, al datgene bij een te verzamelen, wat over de geschiedenis van Polen eenig licht zou kunnen werpen.

Nu Niemcewicz zich weder te Parijs bevond, bragt hij nu en dan een bezoek op de Tuileriën; hier werd hij als het hoofd der poolsche uitgewekenen, en als een oude kennis ontvangen. Zonderlinge loop der omstandigheden! hier troffen twee mannen weer zamen, die elkander vijf en dertig jaar vroeger in de Vereenigde-Staten ontmoet hadden, toen dachten zij er in 't minst niet aan, dat ze elkaar eens elders weer zouden zien; noch ook, dat de prins, koning geworden en de schrijver altijd en altijd nog banneling, beide in een vreemd land hun graf zouden vinden. Niemcewicz had al menigmaal gezien, hoe grillig de fortuin soms handelt, daarom hechtte hij niet veel aan een tijdelijken voorspoed; in eenige weinige woorden, eens op een avond in zijn dagboek opgeteekend, drukt hij dit denk-

beeld welsprekend uit: „Gisteren ging ik de Tuileriën voorbij. Voor een der vensters, zag ik den kleinen graaf van Parijs, op den arm zijner min. Arme kleine! wel zijt ge in een onrustigen en onzekeren tijd geboren, en welk lot staat u nog te wachten? ....” Niemcewicz trok zich in 1839 naar Montmorency terug. Van daar maakte hij dikwijls met den generaal Kniesariwicz een uitstapje naar Billancourt, bij den graaf Thadée Mostowski, zijn ouden medgezel bij den grooten landdag, medewerker aan „het volksblad,” medegevangene in den kerker te Petersburg, en uitgever zijner werken in het begin der eeuw. Voor zijn dood maakte hij een testament, waarin hij zich zelven volmaakt gelijk blijft. Hij verdeelde zijn klein vermogen tusschen zijne medeuitgewekenen en liefdadige vaderlandsche instellingen, en stelde een som van 5,000 fr. vast met de renten daarbij gevoegd, voor hem die de eerste zegepraal op de Russen behalen zou. Hij stierf in 1841, op meer dan tachtigjarigen ouderdom. Zijn stoffelijk overschot werd te Montmorency ter aarde besteld. Het was de uitdrukkelijke begeerte van Niemcewicz geweest, dat ook de ring, die de stichters der constitutie van 3 Mei 1791 ter gedachtenis ontvangen hadden, met hem begraven zou worden.

Die datum van 3 Mei bleef steeds onuitwischbaar in het geheugen van een geslacht, waarvan Niemcewicz een der meest schitterende vertegenwoordigers was. Toen ter tijde bleef men altijd hopen, en hoe vuriger men hoopte, hoe pijnlijker de teleurstelling trof. Van dat oogenblik af, hebben zij gehandeld, zij hebben zich geheel aan de goede zaak toegewijd; maar van het tijdstip, dat hij, die de ziel der onderneming was, zich neerslachtig toonde, werd ook hun geloof geschokt.

„Wat Niemcewicz betreft, zegt prins Czartowski op ernstig diep weemoedigen toon, sedert dat tijdstip is zijne Muze treurig en klagend, menigmaal vol gal en bitterheid; nergens vindt men een spoor van herleefden moed, van hoopvolle verwachting.... Nu en dan bezong hij nog de oude heldendaden, maar hij stemde zijn lier niet meer, om liederen van bevrijding, van wedergeboorte aan te heffen. Zijne verwachting eens zoo wreedaardig te leur gesteld, door den trouwloozen Targowica, is na dien tijd steeds blijven kwijnen. En toch nam hij steeds nog belangstellend deel in elke volksbeweging; hij deed dit uit pligtgevoel, om zich zelven niets te verwijten te hebben, maar de

toekomst bleef voor hem even somber, hij zag het einde nog niet van al de onheilen waaraan zijn volk, ook lang na zijn verscheiden, nog onderhevig zoude zijn. Van waar die inwendige moedeloosheid, die zich bij een geheel geslacht openbaarde? Niemcewicz verklaart dit door te zeggen: Het was de geest des tijds, de geest van de XVIIIde eeuw. Dat krachtgevend godsdienstig gevoel, dat een volk in zijn geestelijk leven versterkt, het ongeluk gelaten doet ondergaan, en zelfs ook bij elke nederlaag nog de hoop levendig houdt, dat was het wat aan Niemcewicz, en aan zijne tijdgenooten, onder al hunne bemoeijingen en hunne plannen tot wedergeboorte, ontbrak. Maar in het nieuwe Polen, is die geest weder te midden der zwaarste beproevingen ontwaakt, dit geeft aan de tegenwoordige beweging zulk een vreemd, zulk een aandoenlijk karakter; in het gebed en in de begeerte om zich op te offeren, wordt een middel tot worsteling gezocht. Hierin bestaat het onderscheid tusschen het vroegere, en het tegenwoordige geslacht. Het eerste had opgehouden te gelooven; het tegenwoordige heeft het geloof, door lijden terug gevonden; maar in één trek komen beide met elkaar overeen: beide geslachten, zullen met dezelfde onverzaagdheid, dezelfde beproevingen hebben ondergaan. Sedert dertig jaren, zeide een uitnemend verdienstelijk poolsch edelman; sedert dertig jaren is lijden en tegenspoed mijn deel. En wie kan bepalen hoe veel lijden, hoe veel rampspoeden, hoe veel verborgen en toch nutteloze worstelingen moeten voorafgaan, eer een volk wordt wedergeboren?"

TWEE DAGEN UIT HET LEVEN VAN EEN REDACTEUR (1).

(Humoristische schets.)

Er zijn goede en slechte menschen in de wereld. Aan deze waarheid zal wel niemand twijfelen. Evenzoo zijn er ook goede en slechte boeken, tijdschriften en dagbladen, in een woord veel wat goed en veel wat slecht is, wordt dagelijks door de pers geleverd.

Dagbladen verschillen daarin met geschiedkundige werken, dat

(1) Het stuk speelt in Duitschland.

deze voor de eeuwigheid zijn bestemd, terwijl de courant slechts voor korten tijd de belangstelling wekt. Dat goede, en dat slechte wordt geschreven door menschen, wier zedelijk bestaan men meestal uit hun arbeid kan leeren kennen. Wij stellen ons voor in dit verhaal, twee dagen uit het leven van een redacteur op te teekenen, en daarin aan te toonen, dat de gevolgen der kwade praktijken van zulk een letterkundigen zwendelaar, niet alleen het publiek maar ook hem zelven treffen. Wel kan hij zich voor korten tijd een aangenaame positie verschaffen, maar weldra leert hij inzien, dat dit wankelbaar gebouw spoedig moet instorten, als er geen stevige fondamenten ten grondslag liggen.

Frans Klapper, de held van ons verhaal, was iemand die zich niet beroemen kon op grondige kennis of geleerdheid, hoewel het hem geenzins ontbrak aan een zekere soort van energie, om een eens ontworpen plan door te drijven. Na twaalf ambachten beproefd en dertien ongelukken gehad te hebben, nam hij het besluit letterkundige en het orgaan der publieke meening te worden.

„Ik moet, zoo dacht Klapper, er mij niet te veel om bekommeren, of alles wel in den haak is; als ik maar abonnementen krijg, dan kan ik de goede lui wel wat wijs maken. Of het blad al dan niet een goede strekking heeft, dat komt er niet op aan, als elk een er maar in vinden kan, wat van zijn gading is. Een courant, die veel abonnés telt, heeft soms volstrekt geen bepaalde kleur. Als 't mij gelukt, om de redactie van een dagblad meester te worden, dan zal 't mij niet aan stof ontbreken. Ik zal alles behandelen. Bovenal zal ik schrijven over politiek. Dat is 't gemakkelijkste. Zoo wat aan den kant van de oppositie, 't een en ander wat smakelijk voorgedragen, en ik ben voor goed populair. Advertentiën moeten echter hoofdzaak wezen, want dat maakt de steun uit van onze dagbladen." — Zoo ging Klapper voort met redeneren en het duurde niet lang of het plan kwam tot uitvoering. In de stad zijner inwoning, werd een blad uitgegeven onder den titel van „de waarheid." De redacteur van dat blad, had verouderde inzigten, omtrent het doel en de bestemming van deze „lektuur van den dag." Hij meende daardoor tot de beschaving van het volk mede te werken, ja hij ging zelfs zoo ver om zijnen lezers de waarheid zoo maar in 't gezigt te zeggen,

en hen te kapittelen. De courant wierp weinig winst af, de eigenaar liet zich door Klapper bepraten, om het over een anderen boeg te wenden, en hij droeg hem de redactie op.

Klapper bevond zich in de redactie-kamer, en tobde over een hoofdartikel, dat schitteren moest door tal van fraaije woorden, maar toch liefst zoo onverstaanbaar mogelijk. Het was 't eerste stuk, en hij trachtte zich den stijl van andere journalisten eigen te maken, bijv: „de voortdurende krachtige pogingen, die, hoofdzakelijk door de verbastering van het welligt aftredende kabinet worden aangewend, behooren tot de meest gewigtige vragen voor de toekomst, welker beantwoording de zuiverheid van de hedendaagsche staatkundige handelingen in den weg staat," — Zie zoo dat is mooi! dat zal wel niemand verstaan, zoo sprak hij tot zich zelven, en daarom zal men het voor een zeer geestige en pittige verhandeling houden."

Er werd aan de deur getikt.

„Binnen!" riep de nieuwbakken redacteur, die zuinigheidshalve, de post van expediteur, administrateur en redacteur in één persoon vereenigde, en eene leelijke dame, die wanhopende pogingen aanwendde, om zich voor jong te doen doorgaan, trad het kantoor in.

„Mijn naam is Bloem mijnheer, de redacteur," sprak ze verlegen, „en ik heb een onderwerp met u te bespreken van kieschen aard."

Klapper kon bij deze verschijning niet begrijpen, welk onderwerp van kieschen aard dat wel zijn zou, daarom vraagde hij „waarmede kan ik mijne schoone bezoekster van dienst zijn?"

„Ik ben tot den leeftijd gekomen, om . . . ." viel ze stotterend in.

„Tot een leeftijd waarin ge in staat zijt, het goede van 't kwade te onderscheiden vulde Klapper aan; maar verder."

„Ik ben nog ongehuwd," vervolgde de terugstootende schoone, en ik zou wel wenschen. . . ."

„Gij zoudt wenschen te trouwen, zoo viel Klapper haar nogmaals in de rede. Daarmede bevestigt gij mijne stelling, dat ge het goede van 't kwade kunt onderscheiden, en het zou den hemel geschreid zijn, als zoo veel schoonheid, zoo veel aantrekkelijks niet zou gewaardeerd worden."

„Wilt ge zoo goed zijn mijnheer, om een advertentie op te stellen?"

„Een huwelijks-advertentie? zeer gaarne." Klapper ging voor zijn schrijftafel zitten, en deed eenige vragen. — „Welke betrekking bekleedde uw vader?"

„Mijn vader was torenwachter."

Klapper schreef. — „Eene dame uit den aanzienlijken stand, van middelbaren leeftijd."

„Excuseer mijnheer ik ben zes-en-vijftig."

„Nu ja, zoo wat tusschen de een en honderd. Bezit ge fortuin?"

„Ik heb van een tante geërfd, die mij *f* 40,000 heeft nagelaten."

Klapper schreef: „met een jaarlijksch inkomen van *f* 40,000."

„Wat zet ge daar nu, dat is niet naar waarheid."

„Laat mij maar begaan, antwoordde Klapper. Het eerste jaar hebt ge *f* 40,000, dan hebt ge immers *f* 40,000 in het jaar." Hij dacht bij zich zelven, dat geen echtgenoot het toch langer dan een jaar met haar zou uithouden. Hij vervolgde: „met een innemend uiterlijk en veel conversatie."

„Maar," — zoo viel de dame hem andermaal in de rede. „Gij zijt zeker op de hoogte van al de nieuwtjes in de stad, en dus hebt ge veel kennissen, verder: „Zij verlangt met een beschaafd jong heer."

„Wat schrijft ge nu weer?"

„Dat is zoo advertentie-stijl, maar ge behoeft niet bang te zijn, dat een werkelijk beschaafd heer zich zal aanmelden:" — te huwen. Op fortuin wordt minder gelet, dan op een goed uiterlijk. Adres lett. W. W. aan de redactie van „de Waarheid."

„Hoe dikwijls zal ik de advertentie plaatsen?"

„Tot ik een echtgenoot heb gevonden," antwoordde jufvrouw Bloem met neêrgeslagen oogen.

„Dan zal ik u om een voorschot van *f* 20,000 verzoeken, zeide Klapper al lagchende, maar stelde zich toch tevreden, met de twintig gulden, die de dame hem ter hand stelde bij het heengaan. Naauwlijks was ze de deur uit, of er werd weder geklopt. „Binnen!" klonk het andermaal, en een jeugdig wel wat opgeschikt dametje, wipte vlug de deur in. De rand van haar zijden kleedje was erg afgesleten, en zeer vuil, waardoor 't vermoeden opkwam, dat ze zoo wat tot de „artisten" zou behooren?

„Hebbe ik l'honneur te spreek monsieur le redacteur?"

„Om u te dienen. Wat kan ik voor u doen?"

Ik zijn „prima ballerina" aan de groote opera te Parijs; mor-

gen moete ik hier dansen, maar ik kome eerst mijnheer den redakteur spreken."

„Ah zoo! nu wij zullen zien," antwoordde Klapper in redenaars stijl.

„Ja ge zullen veel zien, want ik dans voortreffelijk, en mijne passen zijn zeer bijzonder."

„Zoo."

„Ik kome uit Parijs, en ik heb uit die stad een klein „souvenir" meêgebragt voor mijnheer den redacteur." En met een bevallige buiging overhandigde ze hem een sierlijk beursje.

Hij aarzelde geen oogenblik, om het aan te nemen, en na er een blik in geworpen te hebben, stond zijn besluit dadelijk vast om de verdiensten van de danseres hemelhoog te prijzen. „Gij zult over mij tevreden zijn; nog in het nummer van heden, zal ik het publiek op u opmerkzaam maken. Ik zal u laten lezen, wat ik voornemens ben te schrijven." — Een oogenblik daarna las hij het navolgende voor: „De directie van den grooten schouwburg heeft bijna het onmogelijke gedaan, om de beroemde danseres N. N., die in de voornaamste steden van Europa furore heeft gemaakt, te engageren. Hierdoor wordt voorzien in de bestaande behoefte, om klassieke werken te zien uitvoeren, want ze danst naar den geest van Schiller, Göthe en meer klassieken uit den vreemde. — Is het zoo goed?"

„Gij zijt al te goed mijnheer de redacteur, en ik zal u mijne dankbaarheid toonen. O! ik ben u zeer, zeer verpligt." — Met een vurigen blik, waarin alle klassieken der wereld voor jaren stof zouden gevonden hebben voor minnezangen stormde zij het vertrek uit.

Klapper stak regt vergenoegd de beurs in zijn zak. Maar... spoedig werd er alweder getikt. Thans waren het twee oude kennissen, die hem eens kwamen opzoeken. De heer Frans Hegt, was van beroep zoo wat „straatslijper en zonnekruijer"; zoo lang hij nog crediet had, leefde hij onbezorgd; toen zijne schuldeischers het hem echter lastig maakten, begon hij naar een post of een betrekking om te zien, waarvan de vervulling hem niet al te zwaar zou vallen. Ware hij eerzuchtig geweest, dan had hij als een martelaar van de politiek kunnen optreden, en leven door zijn populariteit; daar hij het echter in dat soort van kwakzalverij nog niet ver had gebragt, zoo wilde hij het maar met de een of andere fatsoenlijke bedelarij beproeven. De andere,

Salomon Bijtel was van alle markten t'huis. Hij verkocht schoensmeer en ondersteunde de kunst als „claqueur." Van den morgen tot den avond, was hij bezig.

„De morgenstond heeft goud in den mond;" deze spreuk had hij geleerd van zijn vader, en deze waarheid had hij zich diep in 't gemoed geprent. Reeds vroegtijdig vond men hem elken dag aan de mineraal bron, waar hij voor een kleine vergoeding de oude dames hare bagaadje nadroeg. Hierbij had hij ook de gelegenheid, om zich met het verkoopen van een bevlekt kleedje of een oude mantille in te laten, waardoor er al weder eenige stuivers voor hem afvielen. Des middags bevond hij zich bij de voornaamste logementen, en wist het zoo aan te leggen, dat de een of andere vreemdeling een weddingschap met hem aanging, om al de nummers van de menu van het eerste tot het laatste op te eten. Altijd won hij deze weddingschappen, overlaadde zijn maag, en had alweder eenige guldens verdiend. Zijn voornaamste geldwinning bestond daarin, om iemand „een standje" te schoppen. Voor één gulden schold hij op verzoek van een verwoeden acteur, op de strenge kritiek, voor twee gulden overlaadde hij den verraderlijken minnaar van eene beleedigde schoonheid, met de grofste smaadredenen; voor zeven gulden maakte hij ten behoeve van een lastigen indringer, die men de „deur" had uitgeworpen een standje; en hij liet zich dit zoo duur betalen, om dat hij bij den vertoornden echtgenoot of vader wel eens een pak slagen opliep. Op deze wijze waren eenige honderde gulden in zijn bezit gekomen, en nu wilde hij zich een anderen werkkring kiezen. Met Klapper was hij bekend, eens had hij hem komen „manen" op verzoek van een ongeduldigen kleermaker, en toen was hij door Klapper ferm afgerost. Op deze kennismaking had hij zijn plan gebouwd.

„Goeden morgen heeren!" riep Klapper, toen deze binnen traden, „kan ik u ook van dienst zijn?"

„Ik zoek naar een betrekking," zeide Hegt, die gemakkelijk is waar te nemen, en toch zoo veel tractement geeft dat ik mijn vrijen tijd aangenaam kan doorbrengen. Er komt bij u zoo veel voor, misschien kunt ge mij wel aan zoo'n postje helpen. Ik zal er u zeer dankbaar voor zijn."

„Dat is zeer moeijelijk. Maar . . . . daar valt mij iets in. Zoudt ge niet willen trouwen."

„Als de gelegenheid zich voordeed, waarom niet?"

„Ik kan u een partij aan de hand doen. Eene dame die nu juist wel niet jong en ook niet schoon is, zoekt iemand van onbesproken gedrag tot echtgenoot, hier is haar adres." En hij overhandigde den heer Hegt, het adres van Mej. Bloem.

„Heeft ze geld?"

„*f* 40,000."

„Goed ik ga er heen. Maar... hoe zal ik het aanleggen?"

„Ge moet u teerhartig en gevoelig voordoen, daar zijn zulke meisjes nog al op gesteld."

Wat te doen. Aan den eenen kant gevangenisstraf, voor schulden, aan den anderen het genot van wittebroodsweken, wie zal den armen Hegt veroordeelen, dat hij de trouwlustige dame ging opzoeken. Toen hij weg was kwam de heer Bijtel met zijne belangen voor den dag. „Als ik op de beurs koop en verkoop, dan moet ik korting betalen, en dat hindert mij. Ik heb een paar honderd gulden liggen, die zou ik gaarne aan een armen drommel willen leenen, maar dan maak ik niet meer dan vijf percent. Nu ben ik op den inval gekomen, dat ik wel vijftig zou kunnen verdienen, zonder nog wegens woeker vervolgd te worden. Ik zou geld uitleenen op onderpand, tegen goud, zilver, en ook goede geschriften, maar geen dagbladen en boeken. Ik neem maar vijf percent, ik laat mij vijfenveertig percent betalen voor de kosten van 't bewaren. Wie kan mij dit kwalijk nemen?"

„Wel Grazer, dat is fijn overlegd," zeide Klapper „maar... pas op, en hij dreigde met den vinger."

„Grazer! wie is Grazer? als Grazer zich met zulk een winst had opgehouden, dan had men hem al lang gehangen. Ik ben bij u gekomen, om zaken met u te doen. Gij kunt mij ophemelen, ge kunt dagelijks in uw blad spreken van Salomon Bijtel, als van den weldadigen vriend van 't menschdom die geld leent tegen vijf percent. Ik kan een vermogend man worden, als gij de zaak goed aanlegt; niet alleen vermogend maar ook geacht. Ik geef u zes percent van de winst. Slaat ge toe?"

Klapper nam het aan. Waarom zou hij het niet hebben gedaan? het waren „douceurtjes" waarvan de patroon niets wist, en Klapper had zich voorgenomen veel geld bij een te schrapen, om spoedig eigenaar van de „waarheid" te worden. Maar het aan dezen morgen verhandelde, had gevolgen in wijderen

kring, die wij onzen lezers in weinige woorden zullen mededeelen. De heer van Hegt, want hij schreef *van* voor zijn naam, beviel nog al aan mejufvrouw Bloem, hij was wel niet zeer ingenomen met de *dame* maar wel met hare „duizenden," en hij spande alle krachten in, om die beet te krijgen. De beminnelijke schoone dacht, dat al die oplettendheden slechts haar persoon golden en daarom besloot ze den vurigen minnaar maar te nemen. Nu was alles „couleur de rose." Mevrouw Hegt vloeide over van teederheid, maar het schokte haar gestel niet in die mate, als haar echtgenoot wel zou gewenscht hebben, want hij had gedacht dat het geluk, om op zes en vijftig jarigen leeftijd nog bruid te worden haar wel eens *doodelijk* zou kunnen treffen. Nu hij deze hoop moest opgeven, trachtte hij zich maar in zijn noodlot te schikken. Hij had behoefte aan een deelnemend gemoed, en dat dacht hij te vinden in het dienstmeisje zijner echtgenoot. Fanny twijfelde er echter aan, of ze voor die taak wel berekend zou zijn, zij wilde er zich ten minste niet meê inlaten. „Ik heb niets aan een vrijer, met wien ik 's zondags niet kan uitgaan" zeide zij, „en ik heb er ook geen noodig, want ik ben al voorzien. Mijn vrijer is een knap militair, en 't is maar jammer, dat hij niet meê is geweest naar Italië, daar zou het anders zijn toegegaan." Niettegenstaande, al die argumenten gaf Hegt zijn plan niet op, tot dat het meisje er niets anders op zag, als er hare mevrouw kennis van te geven. Nu brak het onweer los, zoodat de rust en de vrede der nieuwe echtelingen groot gevaar liep. Beide bejammerden het dat ze zich in elkander bedrogen hadden, beide wilden zich wreken op den redacteur, die hen aan elkander had gekoppeld. Over diens hoofd zweefde nog een ander gevaar.

De danseres had woord gehouden en Klapper die zich gaarne met zulk soort van kunstenaressen inliet, had met haar een minnehandel aangeknoopt. Ze waren beide erg verliefd zoo als zulke onschuldige schepsels verliefd kunnen zijn. De ijverzuchtige Klapper, die in een der acteurs (Brüller genaamd), een medeminnaar dacht te zien, koelde in een dagblad-artikel zijne woede over den gehaten vijand, waardoor deze op wederwraak zon. Na dit alles te hebben medegedeeld kunnen wij tot den tweeden dag overgaan.

Het betooverende der nieuwheid verdween alras bij deze slechte praktijken en leugenachtige voorstellingen, en de abbon-

nomenten op de „Waarheid" verminderden schrikkelijk erg.

Alweder had men het op hem gemunt. Met heftigheid werd de deur open gestooten en mevrouw Hegt, geboren Bloem trad binnen.

„Waarmede kan ik de schoone dame dienen?" vroeg de redacteur.

„Geen complimenten als 't u belieft," snaauwde de verbolgen bezoekster hem toe, „ge moet u verantwoorden, omtrent den man dien ge mij bezorgd hebt."

„Omtrent mijnheer Hegt?"

„Ja! een mooi fatsoenlijk mensch! hij wilde mijn dienstmeisje verleiden en brengt mijn geld door."

„Heeft die schurk dat gedaan?" vraagde Klapper met verbazing.

„O! nog veel meer, hij was zoo nakend als een kelderrot, ik heb hem een uitzet gegeven, goed genoeg voor een mexicaanschen prins, een uitzet waaraan niets ontbrak." En bij die hartroerende gedachte viel de gekrenkte vrouw op een stoel neer.

„Onmogelijk!" bragt Klapper in 't midden.

„Wat is niet mogelijk? ik kan u de rekeningen laten zien."

„Maar mevrouw."

„Wat mevrouw. Ik ben een bedrogene jeugd, een geknakte lelie, een verwelkte roos."

„Een klaproos," bromde de redacteur tusschen de tanden, maar de dame had toch die opmerking gehoord.

„Maak maar geen woordspelingen, gij koppelaar, zorg er liever voor, dat wij kunnen scheiden."

Met gevouwen handen betoogde Klapper: „Wat de hemel heeft zamen gevoegd....."

Op dezen oogenblik trad de heer Hegt binnen. Ook hij was zeer uit zijn humeur en op theatralen toon riep hij uit: „vind ik u daar bij elkander, met u beiden alleen?"

„Eervergeten man, hoe durft ge dit zeggen?"

„Ik kom," en Hegt wendde zich tot Klapper, „om u eens duchtig af te rossen wij hebben nog afrekening te houden, ik zal uw rug bont en blaauw slaan."

Klapper week naar den achtergrond. „Mijn rug is geen schildersezel, ge behoeft daaraan uw verw en penseelen niet te vermorsen."

„Nog eens, ik kom om rekenschap te vorderen mijnheer!

Toen ge mij deze furie hebt aangepreekt, toen zeidet gij dat zij evenveel guldens als rimpels had. Gij hebt gelogen. — Hebt gij ze geteld? Maar ik, ik die drie maanden met haar getrouwd ben, ik heb gelegenheid gehad, die rekening op te maken, maar ik kom aan geen eind, het getal is legio."

Dat was toch te veel voor de vrouw; woedend sprong ze op haar heer gemaal toe, en het had weinig gescheeld of ze had hem de kracht harer nagels doen voelen. „Mijne rimpels, mijne rimpels, en zijn die na mijn huwelijk met u niet schrikkelijk toegenomen, met u, verleider van dienstmeisjes. Maar ik zal mij wreken, ik zal mij vreeselijk wreken en u den hongerdood prijs geven. Nooit werd eene vrouw zoo erg bedrogen." — Met tranen van spijt in de oogen stormde ze het vertrek uit en liet den trouweloozen echtgenoot alleen.

Op hoogdravenden toon vraagde Klapper nu: „Wat hebt ge toch uitgevoerd? uwe vrouw is zoo trouw als goud."

„Praat niet van dingen waar ge geen verstand van hebt," zoo beet Hegt hem toe. „Valsch haar, valsche tanden, alles valsch, wat er over blijft is echt. Wat heb ik aan zulk een trouw?"

„Wat zult ge nu doen?"

„Dat weet ik niet, maar ik breek u den nek."

„Kinderpraat, heb *ik* u ongelukkig gemaakt?"

„Ge hebt mij om het ellendige honorarium voor de advertentie aan deze helleveeg verbonden, ge moet nu maar voelen wat er van komt."

Met een onheilspellend gebaar trad hij op den redacteur toe, die zijn best deed om de deur te bereiken. Bijna dacht hij te ontsnappen, toen er iemand binnen kwam, die hem met vaste hand weêrhield, en zich tegenover den beleediger stelde.

„Terug, raak dien man niet aan."

„Duizendmaal dank," riep Klapper verheugd uit, „dat mensch moet waanzinnig of beschonken zijn; met wien heb ik de eer?"

De onbekende reikte hem een nummer over van „de Waarheid," en vraagde „kent ge dat?"

„Dat zal wel waar zijn, ik heb het zelf geschreven, het is een artikel over het mislukte spel van den heer Brüller als „moor."

De onbekende rukte hem het blad uit de handen, vatte die beide en galmde op hartroerenden toon: „Het is zijn hand,

een ongehoord, een ongelooflijk bedrog zoo als de wereld nog nooit heeft aanschouwd. Mensch! het ware u beter barrevoets naar de hel te loopen, dan aan mijne woede in het hemelrijk bloot te staan."

„Dat is overgenomen uit: „verraad en liefde," zeide Klapper nog tamelijk in 't onzekere.

„Ja! wel verraad," zoo vervolgde de vreemde. „Weet ge wie ik ben, zoon des verderfs! Ik ben Brüller, dien Brüller, dien gij zoo erg beleedigd hebt. Wie geeft mij een zwaard, om dat hyenen-gebroed te vermorselen. Ziet ge dezen rotting, ik heb hem van een beroemd tooneelspeler gekregen, de man kon daarmede alle ongunstige beoordeelingen den kop inslaan. Ik kon u daarvan nog meer vertellen als ik er lust en tijd toe had. Maar ik moet er heden middag nog tien gulden meê verdienen en mijn tijd is kostbaar. Ontvang uw verdiende straf."

„Van daag zijn de gekken losgebroken," jammerde Klapper, terwijl hij zich achter zijn schrijftafel terug trok, gevolgd door Hegt en Brüller, „maar mijne heeren, gij zult toch niet . . ." stotterde hij.

„Ik zal," antwoordde Brüller, „maar vrees niets, „ik zal... Er blijft u maar één kans over, om aan mijne woede te ontkomen, en dat is, uw vorig artikel te herroepen. Als ge zegt dat ik de eerste acteur uit geheel Duitschland ben, dan zijt ge gered."

„Ik zal alles doen wat ge verlangt," stamelde Klapper, „maar gooi dien vervloekten rotting dan ook weg."

Brüller stak zijn stok onder den arm, nam Hegt bij de hand en zeide: „Goed ik zal 't afwachten. Gij moet meê gaan, want den man moet geen haar van zijn hoofd gekrenkt worden. Hij moet geheel in mijne magt zijn, in de mijne alleen."

„Gode zij dank," sprak de redacteur toen zijne twee vijanden die 't op zijn leven hadden toegelegd, de deur uit waren. „Aan elke betrekking zijn toch onaangenaamheden verbonden." Maar hij had den lijdensbeker nog niet ten volle geledigd. Kort daarop stak Salomo Bijtel het hoofd door de deur en vraagde: „Zijt ge te huis?"

„Dat is een vreemde vraag, dat ziet ge wel."

„Ge ziet mij ook en toch ben ik *niet* te huis. Ge moet mij verbergen," zoo voer de woekeraar voort.

„Waar moet ik u verbergen en waarom?"

„Waar, dat is mij 't zelfde. Waarom, omdat de policie mij op 't spoor is."

„Wat hebt ge dan uitgevoerd?"

„Niets, volstrekt niets, men heeft mij belasterd."

„Heeft men u een eerlijk man genoemd?"

„Dat hebt ge natuurlijk in mijn voordeel gedaan. Men heeft mij aangeklaagd wegens woeker."

„En zijt ge toch onschuldig?"

„Bij God ja! Maar de menschen hebben er geen begrip van. Om een paar onnoozele percenten, pakken ze een weldoener der menschheid dadelijk op."

„Hebt ge dan toch gewoekerd?"

„Neem toch dat hatelijke woord niet in den mond. Ik heb wel meer genomen dan geoorloofd is, maar ik heb toch niet gewoekerd."

„Hoe kan ik u helpen?"

„Zeg in de courant dat ik eerlijk man ben, als 't maar gedrukt is, dan zal men het wel gelooven. Hier hebt ge honderd gulden voor de noodlijdende wevers, ik zal er eenige bij mij in huis nemen, die wat flink en sterk zijn, dan kunnen zij een handje helpen als de policie komt."

„Goed ik zal het geld aannemen en u verantwoording doen van de uitdeeling."

Met verruimde borst ging de weldoener der menschheid heen, en Klapper haalde vrijer adem. Maar hij zou niet lang van zijn rust genieten. De eigenaar en uitgever van „de Waarheid," zond aan zijn edacteur een zeer beleefd briefje, waarin hij hem verklaarde die bedriegelijke voorstellingen en die „charlatannerie" in zijn blad niet langer te willen gedoogen, waarom hij besloten had de redactie aan een ander op te dragen. Dat was een harde slag! Klapper was wanhopig, gelukkig viel hij in slaap, en werd hij getroost door een droom. De geest van bluf en grootspraak verscheen hem namelijk als de genius des tijds die de geheele wereld beheerschte, zich verheugende in de hulde die men hem bewees, terwijl de genius der waarheid nog in de wieg lag, en te vergeefs de handjes naar de voedstermoeder uitstrekte.

Uw gesternte is nog niet ondergegaan, meende Klapper in den droom, toen hij de „bluf" aldus hoorde spreken:

In mij wordt 't groote vraagstuk opgelost,
Ik ben het middelpunt waarom elk een mich schaart,
De geest die elke handeling bestuurt,
Ik ben het die den tijd gevangen hout
En hem geketend laat in sterk gesmede banden
Van mode, eerzucht, ijdelheid en hebzucht
Van rijkdom nooddruft.... 't Ligchaam en de geest,
Al wat bestaat 't buigt voor mijn schepter neder.
Tot dat een betre geest mij neervelt en vernietigt
Tot zoo lang blijft mijn heerschappij in wezen.

ENGELSCHE DIEVEN VAN PROFESSIE.

Stelen, als kunst beschouwd, maakt thans weder een voorwerp uit van ernstige overweging, want onze nieuwsbladen zijn opgevuld geweest met de stoutste daden van afzetterij, waarvan de wereldstad het droevig tooneel is. Men begint thans naar de oorzaken, naar de bron der misdaad te zoeken, omdat men weet: geen kwaal is te genezen, zoolang haar oorzaak onbekend is. Gipiers, met den aankleve van hen, zouden veel inlichting kunnen geven, maar de zoogenaamde belangen van de dienst vorderen hunne stilzwijgendheid. In de laatste dertig jaren is 't op het gebied der misdrijven beter geworden. Onder de misdadigers wordt, over het algemeen, minder brutaliteit en onwetendheid aangetroffen. De pogingen om de gevangenen te verbeteren, zijn niet onbeloond gebleven; en daarom — al verheft zich nu en dan het monster de misdaad met nieuwen moed, en met eene stoutmoedigheid — meer betere zaken waardig — laat ons den moed niet verliezen, en dezen steenachtigen akker in een vruchtbrengenden trachten te herscheppen.

Na deze weinige woorden tot inleiding, geven we een uittreksel uit de „professional thieves, Cornhill, November, 1861."

We vinden in de *Judicial statistics* van 1860, dat de policie bestond uit 20,760 beambten, en de kosten bedroegen: 1,531,111, 5 sh. 7. (18,378,332 gl. 67 cts.) We hadden één agent van policie op elke 870 der bevolking. Hier zijn de bekende nummers der dieven: Onder de zestien jaar 4.028 mannel. 1,467 vrouwel. te zamen 5,495. Boven de zestien jaar: 35,407

mannel. 7,012 vrouwel. — totaal 32,419. Verdachte personen, in ronde cijfers 35,206. Nemen we nu alles bijeen — ook, die in de gevangenissen zijn, dan krijgen we het groot totaal van 155,145, of een op elke 115 der bevolking.

Onder de dieven zijn er, die door deze of gene omstandigheid tot den diefstal kwamen; deze zijn lang zoo gevaarlijk en kostbaar niet, als de gewone, de *dieven van professie.* Hoe talrijk de klasse dezer laatsten is, is niet op te geven. Ze zijn overal verspreid, en vormen een kunstig net, langs welks draden alle criminele kennis verspreid wordt. In de gevangenis en daarbuiten, in dorpslogementjes en tusschen de rotsen van Gibraltar, waar ze ook zijn — ontwikkelen en vermeerderen ze de misdrijven, en verspreiden ze criminele kennis. Ze zijn priesters van den diefstal, schoolmeesters van vreeselijkheid, en leermeesters van elke afzetterij. De oude dief van professie is het voorwerp der vereering van de jonge dieven, die nóg bij hen op school gaan. Ze vergaderen om hem heen en vangen elk woord op, als hij pogchend zijn histories vertelt; en reeds neemt zich ook de disicipel voor een held te worden in de misdaad — een tweede Jack Sheppard. De oude dief is een gul leermeester; als de jongen slim is en leerzaam, verzwijgt hij hem geen enkele kunstgreep. Menig jonge dief schrijft, als een student aan de akademies, de lessen op. Hij leest en bestudeert die dictaten, tot zijn professer hem bekwaam oordeelt, om zelf de affaire uit te oefenen. Men kan in der daad uit geen goed boek zooveel goeds leeren, als er kwaads te leeren is, uit de weinige mededeelingen van een ouden dief van professie. Hoe dezen te bestrijden? — hoe dezen te overwinnen? Berigten der policie of van strafoefeningen, boeken over de lijfstraffelijke regtspleging, al wat regtstreeks van hunne vijanden komt, achten ze eenzijdig. Cipiers en die met gevangenen in aanraking komen, kunnen ons veel leeren; maar de dieven van professie verstaan tevens de kunst, om de gevangenis te ontwijken. Daardoor komen we niet achter hunne geheimen. We moesten eerst een middel weten, om hun vertrouwen te winnen, en dan om hun mededeelingen te ontlokken,

Nooit zullen we hen volkomen verstaan, zoolang zij zelven zich niet explicéren. Een vergadering van oude dieven, waarin de eerste meesters vol ernst en waarheid vertelden, zou meer inlichting geven, dan elk genootschap van wetenschappelijken

aard, rapporten der policie of parlementaire discussies kunnen doen. Ik erken dus, dat het onmogelijk is — allen, en van die allen, alles zuiver te weten te komen; maar heb me des alniettemin — sedert eenigen tijd — een studie gemaakt van hunne afkomst, karakter, daden en gewoonten; en ik geef den lezers de resultaten van wat ik bijeen vergaderd heb. Omgaande met dieven uit onderscheidene streeken des lands — aan elkander onbekend — moet ik verklaren: dat zij gerust zijnde waarheidlievend waren.

Ik heb onder die diepgezonken en misdadige menschenklasse veel grootere liefde voor de waarheid aangetroffen, dan ik ooit zou hebben durven vermoeden. Ze hebben me verteld hoe het gaat — van het stelen van een zakdoek af tot aan het inbreken bij een juwelier toe. Zullen ze niet razend boos worden, als men dat openbaar maakt? Och neen! ze zeggen: „Zoolang je me *individueel* niet lastig wordt, kan het me net niemendal scheelen! Er blijft altoos genoeg te stelen, en dat zal zoo blijven! Onze tijd zal voor ons genoeg te eten geven, en het nageslacht moet voor zich zelf' zorgen; schrijf maar toe!"

Ten opzigte hunner afkomst rangschik ik de dieven van professie dus:

1. Van der jeugd af in de dievenschool geleerd.

2. Door verwaarloozing van de ouders tot dieverij gebragt.

3. Door slechte behandeling tot dit handwerk gedreven.

4. Als 't ware geboren met den aanleg tot stelen en — als uit liefhebberij — het vak uitoefenene.

5. Die het ouderlijk huis verlieten, — teruggekeerd door de ouders werden verstooten, en in de handen van dieven vielen.

6. Kinderen wier ouders gevangen zaten of getransporteerd zijn geworden, en geheel aan zich zelven overgelaten achterbleven.

7. Luije en mismoedige arbeidsmenschen en werktuigkundigen.

8. Achteruit gegane kooplui en klerken.

9. Wisselzieke, rustelooze menschen, die genot vinden in het avontuurlijk leven van een dief.

10. Gevangenen, door hunne vrienden — na hunne loslating — verstooten, en die geen bestaan kunnen vinden.

11. Armen, die uit nood tot diefstal kwamen — ze zijn echter weinigen — en die, na het welgelukken, nu maar op dezelfde wijze voortleven.

12. Eenige weinige volwassen' kinderen, door een verkeerden

afkeer hunner ouders, na eene of andere verkeerde daad, onder beleedigingen begraven, en het huis — het ouderlijk huis — uitgezet.

Jonge marskramers, beiden jongens en meisjes, worden doorgaans dieven van professie. Eerst beginnen ze meê te nemen al wat ze bij hun rondventen voor of in de deuren zien liggen. Als die eerste proeve — wat meestal gelukt — welgeslaagd is, dan hollen ze voort naar den afgrond.

Een dief schrijft me:

„Ik heb menigen avond in een kroeg met vele andere dieven zitten praten. In een goede luim zijnde, vertellen we elkaêr wel eens: hoe we tot het vak kwamen, en ik heb menig beklagenswaardig vertelsel gehoord. Vele zeiden: „Ik kon alleen stelen; ik deed mijn heele leven niets anders! nou, zooals ik leef, moet ik sterven." Een ander: „Na mijn eerste *zitten*, kan ik geen werk krijgen. Geen mensch wou me zelfs aankijken. Ik kan toch niet van den honger sterven, hè? Nu, er zat niets anders op!" Een ander: „Toen ik een jongen was, verkocht ik china's-appelen, of wat de tijd opleverde. Ik verkocht niet altoos, wat ik had, en at ze dan zelf maar op. Ik durfde zonder geld niet naar huis. Dan stal ik wat, en verkocht dat aan een tagrijn. Die man moedigde mij aan, en zei: „al wat je vindt, zal ik je afkoopen." Zoo liet ik mijn huis waaijen, ging stelen, en was gaauw met de eerste mannen van dat vak in aanraking."

Eenige weinigen die de dieven „de respektabele leden der Broederschap" noemen, doen hun best, hunne kinderen buiten hun emplooi te houden, door hen naar school te zenden, of hen zoo spoedig mogelijk in beter gezelschap te brengen. Maar als deze kinderen dan weêr t'huis komen, zien ze te veel, om niet aan kwaad te denken. Ze leeren kennen wat in hunne omgeving geschiedt, en ze verlangen naar het verbodene, naar dat wat in hunne oogen al heel mannelijk en slim is. Maar al te dikwijls wordt die ambitie dan aangemoedigd.

Niet zelden worden geheele families tot de oneerlijkheid gebragt, en het is geen vreemd verschijnsel, als geheele families op denzelfden tijd in de gevangenis zitten.

De scholen voor havelooze kinderen doen veel om stumperds, die door hunne ouders tot stelen worden aangezet, te verbeteren, en er zijn zelfs eenige weinige voorbeelden, dat zulke

slecht opgevoede kinderen hebben geweigerd aan de onregtmatige eischen hunner ouders te voldoen.

De afkomst der vrouwelijke dieven is, in menig opzigt, aan die der mannelijken gelijk, en toch is er iets, dat onze aandacht opzettelijk verdient. Ze zijn geboren uit dieven, bedelaars, kinderen van de prostitutie, van arme, wreede, dronken ouders, van kleine winkeliers in de dievenbuurten, en van marskramers. Ze gaan van stap tot stap voort op den weg des verderfs, even als de jongens ook. De jonge meisjes beginnen met kleine dingen, en gaan over tot grootere naarmate haar zelfvertrouwen en hare vaardigheid toenemen, en zich de gelegenheid aanbiedt. Is er, in den beginne, geen leidsman of leidster, spoedig daagt er een op, die de zorg voor eene misdadige opvoeding op zich neemt. Spoedig raken ze bekend met de oude diefeggen, die spoedig op de hoogte van haar aanleg zijn. Met zulk een volleerde diefegge begint nu de handel. Wel is ze menigmaal reeds in de gevangenis geweest, maar de oude spreekt haar nieuwen moed in, en ze ziet eindelijk haar opvoeding voltooid. Haar einde is gewoonlijk dat van de mannen; ze krijgen door den drank, de gevangenis en allerlei uitspattingen, de tering.

In de dagen van den ouden Tagan en Jonathan Wild werden de jonge dieven gedresseerd op kleeren die aan een touw hingen en waaraan een schel vast zat, zoodat deze overging, als ze hun werk niet met de noodige vaardigheid verrigtten. Die methode is thans verouderd en versleten. De dieven van professie hebben middelen die veel spoediger tot het doel leiden.

Over 't algemeen echter, worden de jonge dieven minder door meesters, dan door eigen aanleg opgevoed. Het gaat er mee als met de honden. Men kan een does vele kunsten leeren, maar een jagthond maakt niemand van hem. De meeste dieven komen in aanraking met een volleerden schurk, die 's knaaps vaardigheid bewondert en schik in hem krijgt; of ze worden door hunne ouders in het vak opgeleid. Meisjes en jongens sluipen eerst in drukke winkels, groote huizen, stallen of pakhuizen. Men heeft hun geleerd, met hun tweeën of drieën te gaan, opdat de een den ander kunne helpen. De een steelt, de ander pakt aan of een derde vlugt met den buit, zoodat steeds het corpus delicti ontbreekt. Vooral bij de zakdoekendieven vindt men die methode.

Dit het verder wenscht te brengen in deze kunst, heeft een dief van professie noodig. Ik ben daaromtrent zeer goed geïnformeerd.

Alvorens zich een meester met een pupil inlaat, moet deze laatste bewijzen geven van reeds eenige vaardigheid in het vak te bezitten. Meestal weet de oude dief al precies, waar en hoe de jongen gestolen heeft. De oude ziet hem in een theater, bij een oploop, in een winkel, en verliest hem geen oogenblik uit het oog. Ziet nu de jongen er goed uit en is hij regt handig, dan biedt de oude dief hem zijne vriendschap aan.

Een accoord is spoedig getroffen, en de jongen gaat bij den ouden wonen. Nu kleedt hij hem netjes aan, en leert hem alderlei beschaafde manieren. We doen alles, zeggen de ouden, om hem op een fatsoenlijken schoolknaap te doen gelijken. Dat rendeert het meest. Als hij lomp is, deugt hij niemendal. Als hij er slordig of smerig uitziet, zou het volk hem ontwijken. Soms maken we er zelfs een mooijen jongen van, en — dat 's het ware — want dan hebben we een onschuldigen, lieven bedrieger. Zijn eerste les bestaat in zakdoeken-stelen, wat hij beproeven moet op zijn leermeester of op de vrouw, bij wie hij inwoont. Als hij dat nu goed kan, neemt de vrouw hem mee naar een druk bezochten winkel. Doorgaans slaagt hij hier goed, is over zich zelven tevreden, en wordt nu eerst regt ingenomen met zijn vak. Als nu het stelen in een oploop of in drukke winkels lang genoeg geduurd heeft, waagt de vrouw het hem meê te nemen voor open werk. Nu begint hij op straat zakdoeken te stelen en beurzen. De vrouw belast zich met zijn opvoeding doorgaans het meest. Heeft zij die voltooid, dan neemt de man hem mede. Hij is nu reeds een straatdief, en heeft een man achter en een man voor zich, die het gestolene aannemen en voor zijn veiligheid waken en hem waarschuwen als ze gevaar zien.

Ze zijn alteos zeer goed voor den jongen, want bij het tegendeel, zou hij hen verlaten. Zij voeden en kleeden hem, en hij heeft niets noodig. Zij geven hem wat zakgeld, niet te veel, want dan kon hij wel eens gekke dingen doen, en de policie erg in hem krijgen. Wordt hij naar de gevangenis gezonden; de dief weet precies wanneer hij los komt, ontmoet hem, en neemt hem weêr meê naar zijn huis. Als zulke jongens nu ouder worden, worden ze onafhankelijk, en ze

zoeken een kameraad, waarna de opvoeders hen te vergeefs t'huis wachten.

Als ze dat te vroeg beproeven, dan maken de opvoeders hen bang, door te zeggen: dat ze de policie zullen waarschuwen. In 1860 waren er 4,208 jongens en 1,467 meisjes, die bekend stonden als dieven en diefeggen, en die het zestiende jaar nog niet bereikt hadden.

In alle groote steden zijn dievenwijken die de policie wel kent, die de dieven nog beter kennen. Daar vindt men drankwinkels, doelens, koffij- en bierhuizen, Iersche winkels, en de logementjes waar orgeldraaijers enz. worden opgenomen. Als men — op den dag — door zoo 'n buurt gaat, is men verstomd over de rare gezigten der mannen en vrouwen, jongens en meisjes. De kinderen spelen niet als andere kinderen, maar gluipen en gluren en kijken u onnatuurlijk scherp en brutaal aan.

De volwassenen kijken droomerig en slaperig, als waren ze den geheelen nacht op geweest. Zij gluren rond, lagchen soms of roepen aan een ander, maar staan grootendeels den ganschen dag met de handen in den zak, als wakende te slapen. Hier worden zeer zeldzaam afzetterijen begaan, dan moet er al eens een bijzonder kansje, eene buitengewone verzoeking bestaan. Soms vechten en krakeelen ze, maar ook al niet dikwijls. Altoos zijn er een stuk of zes dienders bij de hand, die loeren als een jager op een haas, of als menschen die zich vervelen of in hunne verwachting bedrogen zien. Des namiddags komen er dieven opzetten uit andere buurten, alligt zijn het ontslagen boeven, die zoo regtstreeks van Gibraltar, Westersch Australië of Bermuda komen. De huizen hier en in den omtrek zijn nesten van misdadigers, al zien ze er van buiten rustig en kalm uit. Als hier een vreemdeling om een glas bier komt, wordt het hem schoorvoetende gegeven. Als hij — wanneer zijn glas leêg is — nog wat blijft zitten, wordt hij uitgescholden of de deur uitgegooid. Zijn echter de omstandigheden gunstig, dan wordt de vreemdeling uitgeschud, en uitgeplunderd uitgescholden en op straat gesmeten. Deze kroegen worden doorgaans gehouden door mannen, die weleer zelven tot de dieven-benden behoorden.

Volgens regterlijke statistieken waren er in 1860, 4,988 bierhuizen en kroegen door dieven gehouden en bezocht. De dieven gaan derwaarts voor hunne veiligheid, om wat nieuws te

hooren en om genoegen. Des middags zijn er slechts weinigen dronken; zij verdrijven den tijd met kaart en dominospel. Er komen er een paar binnen; ze kijken rond; ze zeggen niets en gaan weer heen. Is er de man, dien ze zoeken, dan zegt een, hem een' tik op den schouder gevende:

„We hebben je noodig, kom mee." Zit er een vreemde, dan is 't: „Zet je hoed af, menheer," dat is om hem later te kennen. De opgeëischte dief gaat met de anderen, hoort bedaard aan, wat van hem verlangd wordt, en gehoorzaamt als een soldaat. Als de dieven buiten werk zijn, zijn ze doorgaans zeer slordig gekleed; als ze uitgaan om een misdadig plan te volvoeren, zien ze er netjes uit.

Als in de kroegen een dief komt, die een gestolen horlogie laat zien, dan staan allen op, zeggende: „maak dat je weer weg komt! Ontdoe je eerst van dat ding! Moet je ons altemaal aan de policie brengen?" In een oogenblik heeft een Bram onder de dieven het gestolen ding. Een uur later heeft de ander zijn geld, en 't gevaar is geweken. Ze spelen zeer grof, en winnen of verliezen wel honderd gulden in ééne zitting, om geld geven ze weinig.

De kastelein is hun bankier, en deze is vrij eerlijk. Al gaat het den schelmen nog zoo voordeelig, nooit laten ze hun ambacht varen; ze eindigen dan ook schier allen in de gevangenis. Het meerendeel der dieven van professie zegt: dat het den Bijbel gelooft, en de religie respekteert. Ze zijn niet allen woestelingen of zuipers. Sommigen zijn matig en kalm en zelfs afschaffers. Sommigen houden hun slecht gedrag geheim voor hunne ouders, als deze nog leven, bezoeken hun en brengen geld. Over het algemeen zijn ze opregt jegens elkander, maar soms verraden ze elkaâr; men spreekt over „verraad" als over een allerschandelijkste zaak, straft dat streng, ja, vermoordt den verrader niet zelden. In de laatste 15 of 20 jaar zijn ze ook veel minder wreed en oploopend. Als ze bloed kunnen vermijden, doen ze dat graag. Als ze het gestolen goed hebben, verlangen ze er meê weg te komen; maar het is niet waar, dat ze oude menschen boven een brandend vuur houden, om te hooren waar hun goed is. De moderne dief pretendeert, dat hij wel weet waar de schat moet gezocht worden; en meestal weet hij dat zeer juist. Zelden hebben ze pistolen, maar altoos een levensbeschermer — een ponjaardmes,

De dieven van professie stemmen u toe dat ze slecht zijn, maar niet slechter dan anderen, als frauduleuse bankroetiers b. v. Een voortdurend staderen in de kranten, vooral de regtszaken, overtuigt hen, dat er in alle kringen deugnieten zijn, en dat zij niet erger zijn dan anderen. Gezond redeneren kunnen ze niet, ze verwarren excepties met algemeenheden. Door hunne eigene hartstogten verblind, kunnen ze geen onderscheid zien tusschen een eerlijk leven, en de exceptionnele gevallen, die soms bij een geregtshof voorkomen. Hun moreel karakter wordt het best gekend uit hunne liedjes. Daaruit blijkt, dat zij allen minder of meer een zekere glorie stellen in hunne misdaad, haar kleuren met een niet bestaand geluk, en haar de bron noemen van aardsche zaligheid. Eenigzins troostelijk is het, dat de gemeenste liedjes bijna uitsluitend door oude schelmen gezongen worden; de jongeren verkiezen de meer sentimentelen. Van de 1836 inbraken in 1860, zijn er slechts 8 met geweld gepleegd.

De diefeggen stelen, op den dag, zakdoeken en berooven de winkels en kantoren. Ze staan meestal in betrekking tot veel dieven. Hoe die betrekking is aangeknoopt geworden, behoeft ons niet bezig te houden. Ze ontmoeten elkaâr, praten over misdaden, sympathiseren, en blijven elkander meer getrouw, dan men ooit kon verwachten. Deze diefeggen dragen een andere soort van gevallene vrouwen een onzettenden haat toe.

De eene verraadt, als 't maar even mogelijk is, de andere, en zoo komt de politie er velen op het spoor. De trots van een diefegge is: dat haar „man" netjes gekleed kan gaan en aardig wat geld kan verteren. Zelve gaat ze soms in lompen, om hem maar „heel en knap" te hebben. Ze drinkt veel, vooral als ze geen kinderen heeft; maar ze drinkt slechts met haar eigen partner, dat is een van soort point d'honneur onder haar. Als hij, en zij niet, in de gevangenis zit, dan spaart ze tegen dat hij er weêr uitkomt. Ze kibbelen dikwijls, verzoenen zich even dikwijls. Als een van beiden echter heel lang zitten moet, dan achten ze zich vrij, om met een ander te gaan leven. De vrouwen zijn den mannen schier onmisbaar, ze moeten de instrumenten verbergen, en naar den heelen gaan. Ze staan — als de man binnen steelt — buiten op de wacht. Somtijds werken twee vrouwen zamen, of een man en eene vrouw, of twee mannen en eene vrouw, of ééne vrouw met twee jongens of meisjes.

De dieventaal is voor anderen onverstaanbaar. Zij spreken haar uit behoefte voor hunne geheimen, uit trots, uit gewoonte en uit noodzaak. Het woord „zoet" b. v. drukt hunne meening dus uit: „hij is zoet" is: „hij heeft geen vermoeden." „zoet maken," „zoet houden" is hem van den weg helpen als hij vermoeden heeft, en hem dan in die stemming houden.

„Je weet van die zaak alles," wordt door hen dus uitgedrukt: „Je hebt er alle kracht van." Hun dieventaal bevat sommige zeer oude woorden, maar verandert met elk opvolgend geslacht. De Londensche dieven zijn de taalvormers.

Ziet hier eenige woorden uit hun dictionnaire:

Brum = Birmingham.

Engeland Jug Housje = Engelsche bank.

De koperen jongens = de policie.

Een paar dikkers = een paar bankjes.

Met de ratels = per spoor.

De dieven van professie zijn zoo aan hunne eigene taal gewoon, dat ze die zelfs spreken met vreemden, als deze het gesprek wat lang voortzetten. Als nog onbedreven dieven van buiten hen ontmoeten, zien ze niets liever dan dat deze verstommen over hunne geleerdheid.

De volleerde schurken spreken de woorden uit, verkeerd omgespeld, als man = nam. Zoo schrijven ze ook brieven, als het hun gelukt de gevangenis-oppassers te misleiden. Ook hebben ze een groot aantal spreekwoorden, waarvan ze zich veel bedienen.

Elke dief van professie wordt geneemd naar zijn hoofdvak, als: „de roller," een inbreker is „snijder" enz. Een dief van het echt allooi zorgt echter dat hij in alle vakken t'huis is, en kent de misdaad in hare grootste uitgestrektheid.

Alle dieven van professie zijn groote reizigers, vooral de zakkenrollers, die soms inderdaad hard werken, daar men hen op de eerste en laatste treinen ziet.

De voornaamsten blijven niet in Engeland alleen. Ze gaan naar de beurs van Manchester en logeren in de hotels van New-York. Ze weten den weg in Parijs even goed als in Liverpool. Des zomers gaan ze naar het vaste land. In December gaan ze naar Manchester, omdat het daar dan vol is van vreemde kooplui.

Schotsche dieven gaan naar het Noorden van Engeland.

Iersche dieven bezoeken des zomers de Engelsche kermissen. De zakkenrollers werken overal, nacht en dag. Allen hebben ze graag, dat er openbare feesten of optogten worden gehouden, vooral dat de vorstelijke familie komt; zij volgen de koningin overal.

Men vindt overal dievenbenden. Jongens komen toevallig, of in de gevangenis, met elkander in aanraking, sluiten zich aaneen, en drijven gemeenschappelijke zaak, tot gevangenis, dood, verandering van verblijf of gevaar hen scheiden. Zij kennen elkander en wijzen ieders post, elks laten en doen aan. Zulk een bende verkiest met geen vreemden te werken. Het zamenzijn duurt nooit heel lang, want zij verraden elkander, krijgen twist over den buit, raken bekend en zijn te groot in aantal, om aan het wakend oog der policie te ontsnappen.

Een tweede soort — veel minder voornaam — is de zwart gemaakte bende. Zij maken hun gezigt zwart. Dat doen groote, voorname dieven nooit. Als nu zulke zwarten elkander ontmoeten, dan zegt de een: „Ben je op spekulatie uit? Waar ga je heen?" Het antwoord is: „Ik ga uit snijden, rollen, en wat er maar is." Elke bende heeft haar eigen esprit de corps. Ze zijn vreeselijk jaloersch op elkander. De eene zoekt de andere steeds te overtreffen in slimheid, sluwheid, vlugheid. „Ze loopen," zei me laatst een dief, „altemaal zoo hard, of ze naar de beurs moeten; het lijken wel winkeliers, die de klanten zoo gaauw en goedkoop mogelijk bedienen."

De voorname dieven, „de tip-toppers," de uitmunters, komen — als ze 't maar even ontwijken kunnen — nooit in de dievenwijken; ze wonen op gestoffeerde kamers in een fatsoenlijk gedeelte van de stad. Tegen hunne buren zijn ze beleefd en zeer beschaafd, zijn rustige en gemakkelijke burgers en blijven daar wonen, zoolang de policie hen met vrede laat. Deze laten zich slechts met groote zaken in, en bemoeijen zich volstrekt niet met zaakjes. Zij houden geene de minste gemeenschap met dieven van de tweede of derde klasse. Men denke aan Agar in 1855. Die man was een dief van de eerste klasse. Zulk een draagt nooit gestolen kleêren. Van nature is hij slim. Zijn opvoeding genoot hij meestal in de gevangenis, maar zijn talent doet alle sporen van boeverij van zijn uiterlijk verdwijnen. Hij doet zijn werk kalm en net. Hij kent alle gevangenen, maar past op, dat ze hem niet kennen. Van kleeren,

provisies, goederen wil hij niets weten. Alleen zilver, goud en juweelen trekken hem aan. Mogt hij eens „rollen," dan is 't zonder iemands mede weten. Snel als de bliksem steelt hij uit uw binnenzak een portefeuille, en eer deze gemist wordt, is hij aan 't ander eind van de stad. Hij gaat graag naar de beurs, en ziet er zoo fatsoenlijk uit, dat niemand suspicie krijgt. Hij gaat naar de bank, neemt een bankbiljet van 10 p. st. meê, vraagt om klein papier, zet zijn naam achter op als een man van zaken, en loert nu rond of hij niet — in de gaauwigheid — een paar beurzen kan kapen.

De voorname dief van professie houdt van eene lekkere flesch en een goed hotel. Als 't maar even kan drinkt hij fijnen wijn en logeert hij in 't grootst hotel. In gevallen van nood draagt hij eenige juweelen bij zich. Als er bij u gestolen is, zal ik u precies zeggen, welk soort van dieven dit deed.

Een voorname dief breekt niet en neemt niet alles meê. Hij maakt al wat hij kan open, en breekt een slot eerst open als er geen ander middel over is. Hij eet niet en drinkt niet in het huis dat hij brutaal binnen ging, al zou hij met pleizier een flesch wijn drinken, op de gezondheid van zijn slapenden gastheer. Hij gaat niet uit om te eten en te drinken, om te plunderen slechts. Dat doet hij straks, als de buit in veiligheid is. Hij zit straks bij een ferm vuur en zijn flesch, als een lid van de kamers na afloop van de zittingen.

Als nu zoo'n prachtuitgave van een dief buiten staat is om te werken — door ziekte of zenuwachtigheid (van 't vele drinken) kan hij anderen dieven van nut zijn. Nu wordt hij tusschenpersoon in regtszaken. Hij zoekt getuigen à décharge en spreekt met den advocaat. Het meest nabij dezen komt een ander soort, nl. bankroetiers, verongelukte artisten, klerken, die wel niet zelve stelen, maar behulpzaam zijn — door hun schrift. Handteekeningen en handelspapieren, bankbilletten enz. enz. namaken; ziedaar hun ambacht.

De dieven van professie zijn zeer ongelukkig. De helft des levens brengen ze in de gevangenis door; daarop rekenen ze. Geen uur zijn ze zeker. De eerste diender grijpt hen misschien, en achter dat grijpen wachten hem 10 of 15 jaar.

In 1860 waren 1,030 dieven en 618 diefeggen vijfmaal in de gevangenis geweest. Zevenmaal, en meer dan vijf — 1,122 dieven, 857 diefeggen. Tienmaal en meer dan zeven — 622 dieven, 584

dieleggen. Boven tienmaal 825 dieven, 2,584 dieleggen. Welk een aantal vrouwen! Waarschijnlijk is dronkenschap er de reden van.

Het is niet met zekerheid te zeggen — hoe vele malen de dieven *sitten*, want de policie komt niet aan de weet, waar en wanneer ze elders reeds gevangenen waren.

Een chef onder de schelmen heeft gezeten in elke voorname gevangenis, kent alle cipiers en gewoonten in de kerkers, en weet avonden te vertellen van het eten, de ligging enz. aldaar.

Men staat verstomd, als men hoort hoe een echte dief van professie, alle misdadigers en hunne historie kent van de laatste vijfentwintig jaren. Het wetboek van strafvordering kennen ze op hun duimpje. Ze leiden een bitter leven. Een dief speelt altoos verloren spel. Nooit doet zijn geld hem goed; het wil niet bij hem blijven. Het verdwijnt, het versmelt door zijn losbandig leven, spelen, verkwisten. Hij bedriegt en wordt bedrogen. Alle menschen schuwen hem, ja, ze zouden de dieven van professie, met pleizier, voor den kop schieten. De maatschappij vloekt hen, zij vervloeken zich zelven. Geen enkele verbetert zich haast; allen blijven op den boozen weg voorthollen. De meesten kunnen slechts stelen en anders niets. In 1859 waren er niet minder dan 18,949 personen in den kerker, die zichzelven beschreven als „geen bezigheid hebbende." Ook al durfde en wou men hen in 't werk nemen, men zou zien dat ze te lui zijn. Meest alle dieven sterven aan tering, en onder de 35 jaar. Tusschen de 30 en 40 jaar geraken de meesten gevangen. In 1860 waren er 19,555 personen van 40—50 jaar, en slechts 11,448 personen van 40—50 jaar, 33,048 personen waren er in 1860, oud van 21—30 jaar, en slechts 2,685 van boven de 60.

Wat wordt er toch van al die ongelukkigen? Sommigen komen los en stelen niet meer. Helaas! hoe weinigen. De meesten eindigen hun ellendig bestaan, omdat de dood den draad huns levens afsnijdt.

KATOEN.

(Met eene plaat.)

Katoen is een der voornaamste grondstoffen voor de engelsche nijverheid, en bevreemdend mag het heeten, dat Engeland zoo lang als het ware zorgeloos en blind heeft vertrouwd op de toevoeren uit Amerika, en dat men er eerst nadat de gevolgen van den amerikaanschen burgeroorlog, zich in de

THE GAMBLERS.

engelsche fabrieksteden hebben doen gevoelen, ernstig aan is gaan denken, om de katoenteelt ook in de andere streken van den aardbol te bevorderen en aan te wakkeren. Ruim vier millioen menschen in Engeland kennen geen ander middel van bestaan, dan de verwerking van katoen; vóór het uitbarsten van den krijg in Amerika rekende men, dat er in de katoen-nijverheid in Engeland een kapitaal stak van twee honderd millioen ponden sterling, dat is 2400 millioen guldens, en katoenen stoffen vormden een derde van Engelands geheelen uitvoerhandel.

De eerste melding, die wij in de geschiedenis gemaakt vinden van de katoenplant, is bij Herodotus, en hij beschrijft haar als een boom, die wol draagt in *Indië*. Indië is dan ook werkelijk het vaderland van den katoenboom, en het ontstaan van de katoenteelt in Amerika is van betrekkelijk zeer verschen datum. Tot op het laatst der vorige eeuw, werd in het zuiden zeer weinig katoen geteeld; en eerst in 1791 begon men daarvan een artikel van uitvoer te maken: in den loop van dat jaar werd de onbeduidende hoeveelheid van 189,816 pond verscheept, en in het volgende jaar slechts 138,828 pond. Zoo was het nietige begin van eenen handel; die later eene vlugt heeft genomen, waarvan in de geschiedenis der wereld geen tweede voorbeeld is aan te wijzen. De katoenteelt in Amerika klom in zeven jaren tijds zes-en-dertigduizend-voudig, en zulks in weerwil, dat het een uitheemsch plantgewas gold. In 1860 werden, uit Amerika, in Engeland ingevoerd 500,000 balen, meer dan het jaar te vören, dus 2,600,000 balen, of dertien honderd millioen ponden amerikaansch katoen. De katoenhandel wordt gerekend in zijnen normalen toestand van de laatste jaren vóór de Verenigde Staten een kapitaal te vertegenwoordigen van 480 millioen guldens. Zes jaren geleden, was in Amerika de katoen-oogst gedeeltelijk mislukt, en werden er slechts 1,452,000 balen uitgevoerd naar Engeland, dat toen nog ruim 1 millioen balen ontving uit andere oorden van de wereld (ruim twee derden daarvan uit Engelsch Indië).

Onze afbeelding geeft het gezigt op eene katoen-plantsadje in de zuid-amerikaansche staten. Het zaad wordt in den grond gebragt door middel van een zaaiploeg, op afstanden van 10 à 12 duim, en zulks in het laatst van Augustus of in het be-

gin van September. Ongeveer acht dagen later reeds, ziet men de plant opkomen; en zoodra die eene hoogte bereikt heeft van 5 à 6 duim (omstreeks November), wordt het katoenveld gewied. Dit wieden geschied met een werktuig, *yedee* (spreek uit: jed'di) genaamd, zijnde een dubbele schoffel, van welke de bledden 3 à 4 duim van elkander afstaan, binnenwaarts scherpgezet. De *yedee* wordt door ossen getrokken, en wordt bestuurd met een handvatsel, door een man die er achter loopt. Terwijl dus de schoffels den grond doorsnijden, en het onkruid vernietigen, werpen ze te gelijk, links en regts, de aarde tegen den stam van de katoenplant. Dit wieden wordt iedere acht of tien dagen herhaald, of des noods nog spoediger. De katoen moet rijp voor den pluk zijn in de eerste dagen van Januarij. Doch de eerste pluk heeft niet veel te beteekenen, in vergelijking bij de tweede en derde; en de oogst duurt zoolang als de planten dragen, hetgeen gemeenlijk aanhoudt, tot in het laatst van Maart. De lieden, die voor den oogst worden gebezigd, worden betaald met het produkt. Zij ontvangen een vierde gedeelte van den eersten pluk, een zesde of een achtste van den tweeden pluk, en een vierde of een vijfde van de rest. Als de tijd daar is om den grond om te ploegen, worden de stammen er uit getrokken en gebezigd tot brandhout, of om er manden van te maken.

Wanneer de katoen ingezameld is, en naar de woning van den planter gebragt, wordt dezelve uitgespreid op den grond, om in de zon te droogen, en vervolgens gedorscht met roeden, om hem van den buitenbast te ontdoen. Daarna wordt hij van het zaad gescheiden, hetzij in den katoenmolen, hetzij door middel van eene kleine ijzeren rol, die eene vrouw met behulp van hare voeten heen en weer beweegt, over de katoen, die op eenen gladden steen ligt. Die rol werkt volkomen op de zelfde wijze als de katoenmolen, alleen met dit onderscheid, dat de vrouw dezelve aanhoudend in beweging moet brengen met hare voeten, en telkens eene hoeveelheid van het produkt er onderleggen met hare handen. Het zaad wordt gehouden als voeder voor het vee van den planter, of in plaats van geld in betaling gegeven aan de lieden, die gebezigd zijn om het zaad af te scheiden van de katoen. In handen van den planter ondergaat de katoen geen verdere bewerking, maar wordt zoo naar de markt gestuurd.

HET PROCES ARBENZ,

DOOR

DR. TEMME.

Koenraad Arbenz was ten tijde, dat de aanleiding tot zijn proces en kort daarop het proces zelf plaats had, een en zestig jaren oud; hij was in het jaar 1796 te Dorf, een dorp omstreeks drie uren van Zurich, geboren. Daar leefde hij als boer, was te gelijk herbergier, en dreef ook handel, zoowel in wijn, als ook voornamelijk in hout. Hij was gehuwd en vader van zeven kinderen, van welke er reeds zes gehuwd waren, en stond als een vermogend man bekend.

In den zomer van 1856 geraakte hij in verkeering met eenen timmerman Jacob Heidelberger te Neftenbach, een dorp niet verre van Dorf, ook in het kanton Zurich. Deze Heidelberger was geboortig van het dorp Hochfelden; verder bevatten de voorliggende stukken niets persoonlijks, uitgenomen wat zijn karakter betreft. — Het zal doelmatig zijn, hier dadelijk de karakterbeschrijving der beide genoemde personen bij te voegen.

Het proces betreft een bedrog.

Arbenz is degene die door Heidelberger bedrogen is. — Heidelberger, de bedrieger, gaf Arbenz als bedrieger aan. Arbenz werd daarop onregtvaardig gevonnisd.

Over het karakter, het gedrag en de reputatie van beide zijn veelvuldige getuigenissen in de acten gebragt. Over Arbenz echter waren zij niet altijd eenstemmig. — Van de eene zijde werd van hem door den gemeenteraad zijner woonplaats Dorf bij het voorloopig onderzoek woordelijk het volgende getuigenis ingediend.

1. Over zijn karakter.

Arbenz is een schrander en geslepen man, zelf- en hebzuchtig, die met streken omgaat en geneigd is tot processen; daarom staat hij bij de meeste burgers niet in den besten naam. Met den gemeenteraad was hij sedert vele jaren in oneenigheid, somtijds in proces. Zijn voordeel houdt hij met eene ijzeren hand vast en kan hem maar zelden ontnomen worden.

2. Over zijne geld- en handelszaken.

Voor zooveel ons daaromtrent bekend is, was hij jegens hen,

die hem in zijnen handel geld voorschoten, stipt in de teruggave. Daarom stond hij bij hen in achting! Zijn handel bestond, buiten en behalve de bezorging zijner boerderij in wijn- en houthandel. Ook heeft hij somtijds menschen die in nood waren met zijn geld uit de klem geholpen!

In de jaren 1823 en 1835 werd hij telkens wegens bedrog bij geregtelijk vonnis van vervolging ontslagen.

Ten tijde van laatstgenoemd onderzoek had een getuige gehoord, „men moet in zaken op Arbenz passen, anders komt men te kort."

Eindelijk werd door den advokaat zijner tegenpartij Heidelberger, bij de zitting der jury aangemerkt: de deurwaarder had hem op navrage aangaande den beschuldigde gezegd, dat deze een doortrapte, geslepen bemoeial was, die overal door heen kon sluipen als een aal; dat hij zijne bedriegerijen zoo sluw en zoo fijn wist aan te leggen, dat men hem nooit kon vatten. Ook de president van de districts-regtbank Halblutzel, had gezegd, dat hij Arbenz reeds lang gewaarschuwd had.

Op deze aanmerkingen van den advokaat van Heidelberger kom ik nog in het bijzonder terug. Bij de overige punten is op te letten:

Over bovengenoemde ontslagen van regtsvervolging wegens bedrog blijkt in het proces niets verder, dan dat het vonnis van 1823 eene benadeeling door frauduleuse aangifte van wijn van 6 franken tot grondslag had, dat daarentegen over de zaak in den jare 1835 de toenmalige (door een derde in een wijnhandel) bedrogene als getuige bij de zitting der jury op de vraag van het openbaar ministerie: of Arbenz niet als aanlegger en medehelper bij het bedrog had medegewerkt? antwoordde:

„Arbenz had in de zaak geen deel, hij was er niet bij. Ik hield hem toen voor onschuldig, en ben ook heden nog van hetzelfde gevoelen."

De overige onderzoekingen en straffen van Arbenz maken eveneens geen inbreuk op de zedelijkheid en regtschapenheid van zijn karakter, inzonderheid als hij in de procedure tevens als een driftig man wordt geschilderd en de opheldering gegeven wordt, dat het „onbevoegd slagten" bestond in een verkoop van vleesch zonder „slagersregt" en „de overtreding der wet op de herbergen," bestond in een tappen na den tijd door de politie veroorloofd.

Wat echter het attest van den gemeenteraad van Dorf betreft, daar blijkt uit, dat ook van andere kanten bevestigd wordt, dat Arbenz juist met dezen raad in voortdurenden twist leefde, en dit zoude weder daarop gegrond zijn, dat Arbenz zoowel als zijn oudste zoon tegen meerdere „met de wet en verordeningen strijdige besluiten van den gemeenteraad te Dorf geprotesteerd en zich verzet hadden, en de leden van den oppersten raad den gemeenteraad hadden uitgenoodigd om deze besluiten te veranderen."

Deze omstandigheid, die tevens gedeeltelijk tot verklaring dier verschillende verordeningen in de procedure werd aangevoerd, gaf den regter van instructie bij het voorloopig onderzoek aanleiding, om nog een ander getuigschrift over Arbenz, en wel van het kerkbestuur der gemeente Dorf te vorderen.

Dit getuigschrift moge hier dadelijk aan het hoofd dier getuigenissen staan die van de andere zijden ten gunste van Arbenz in de procedure te vinden zijn.

Verder is dit dezelfde acte, welke de verdediger van Arbenz bij het begin der zitting van de jury in de acten zocht, over welker bestaan hij geene zekerheid kon verkrijgen, omdat het openbaar ministerie hem de inzage weigerde, en die naderhand niet meer bij de acten te vinden was. Zij is later — na de veroordeeling van Arbenz — door genoemd kerkbestuur op nieuw opgemaakt, en luidt daarin als volgt:

Uittreksel van het protokol van het kerkbestuur te Dorf.

Zitting van 1 Mei 1857.

Op uitnoodiging van het hoogl. districts-verhoorambt Winterthur werd over Koenraad Arbenz, herbergier te Dorf het volgende getuigschrift afgegeven. Op uitnoodiging van het hoogl. districts-verhoorambt Winterthur om over Koenraad Arbenz, herbergier in het Flaachdal te Dorf een getuigschrift in te zenden, verklaren wij volgens de waarheid, dat Koenraad Arbenz van Dorf aan het kerkbestuur opzigtens zijn gedrag en wandel nimmer eenige reden tot klagte of bezwaar heeft gegeven.

Was geteekend de president en activaris van het kerkbestuur,

G. Freytag, pfr.

Zitting van 5 Mei 1857.

Het den 1 Mei opgemaakte getuigschrift nopens Koenraad Arbenz, herbergier te Dorf, werd door het districts-verhoorambt Winterthur als onvoldoende teruggezonden. Er werd gevraagd,

of Koenraad Arbenz winzuchtig was, en of hij bij het publiek den naam had, dat hij bij het doen van zaken met anderen niet zelden woeker dreef? Hierover werd aan het districts-verhoorambt het volgende geschreven:

„Hiermede verklaren wij den hooggeachten heer regter van instructie Muller te Winterthur, dat de zin van ons den 1 Mei jl., over Koenraad Arbenz, herbergier te Dorf, afgegeven getuigschrift eenvoudig deze is, dat het gedrag van Koenraad Arbenz, voor zoo verre het onder het opzigt en de beoordeeling van dit kerkbestuur als opzigtster der zeden valt, steeds ononberispelijk geweest is.

Verders getuigen wij op het rescript, van het districts-verhoorambt Winterthur van 5 Mei jl., dat Koenraad Arbenz, herbergier te Dorf, zich steeds zeer vlijtig en ondernemend heeft betoond, en voor het welzijn zijner familie op prijzenswaardige wijze zorgde. Wat de vraag betreft, of Koenraad Arbenz den naam heeft, dat hij bij het doen van zaken met anderen niet zelden woeker dreef? Zoo betuigen wij hiermede, dat ons zulk eene beschuldiging van Koenraad Arbenz volkomen onbekend is. Integendeel verklaren wij overeenkomstig de waarheid, dat juist nu, dat er natuurlijkerwijze veel over Koenraad Arbenz gesproken wordt, vele stemmen van geächte menschen gehoord worden, die beweren, dat Koenraad Arbenz, ook daar, waar geen schriftelijk contract bestond, waar op het bloote woord zeer gewigtige zaken verhandeld worden, zich altijd redelijk en eerlijk tegen over hen gedragen heeft."

Was geteekend de president en secretaris
van het Kerkbestuur.
G. Freytag., pfr.

Dorf den 4 Junij 1857,
voor copy conform,
de president en secretaris van dit kerkbestuur.
G. Freytag, pfr.

Het boven aangehaalde vroegere geschrift van het kerkbestuur, bepaaldelijk dat van 5 Mei 1857, heeft het openbaar ministerie, nu wel later bij gelegenheid van het behandelen der restitutie voor Arbenz bijzonder daardoor krachteloos zoeken te maken, door het van overdrijving te beschuldigen, die haren grond daarin had, dat de heer pastoor (Freitag, voorzitter van het kerkbestuur te Dorf), in geheel particuliere, ja intime

betrekking met den toenmaligen beschuldigde stond. Maar uit de stukken blijkt, dat de pastoor Freitag tegen het openbaar ministerie ter behoorlijker plaatse, wegens deze verdachtmaking eene bestraffing geëischt heeft. Wat daarop beslist is, is sedert nog niet bekend geworden.

Daarentegen worden de gunstige getuigenissen van het kerkbestuur van andere zijden belangrijk bevestigd. Onder anderen kwamen voor de jury acht getuigen tot ontlasting voor — allen achtenswaardige mannen, waaronder drie kantonsraden — zij gaven allen aan Arbenz „het getuigenis van te zijn, in den volsten zin van het woord een man van eer, dien zij, gedeeltelijk reeds sinds twintig of dertig jaren, in handel en wandel altijd trouw bevonden hadden."

Over zijne tegenpartij Heidelbergen daarentegen bevatten de stukken het volgende getuigenis.

De gemeenteraad en het kerkbestuur zijner woonplaats Noftenbach, geven getuigschriften van hem af, die niet woordelijk publiek gemaakt zijn, en van welke slechts gezegd wordt, dat, „zij niet ongunstig voor Heidelberger zijn."

Buitendien verklaart nog een eenige getuige te zijner gunste; het is echter de gemeente-ambtman van Neftenbach, alzoo de voorzitter van dien gemeenteraad, zoo dat zijn getuigenis moet beschouwd worden, als reeds vervat in dat van dien raad. Hij zeide voor de jury: „Heidelberger had altijd geld noodig gehad, dat hij, (de gemeente-ambtman) hem zelfs bij beleeningen gelaten had, om hem niet van middelen in zijnen houthandel te berooven. Heidelberger was een eerlijk man, die wel hier een daar en glas wijn te veel dronk, maar algemeen voor zedelijk doorging."

Daarentegen kwamen de volgende nadeelige getuigenissen tegen Heidelberger voor, maar die gedeeltelijk eerst na de veroordeeling van Arbenz zijn ingekomen.

De gemeenteraad van Hochfelden — de geboorteplaats van Heidelberger — verklaart: „hij kon Heidelberger niet het beste getuigenis geven; velen die met hem in betrekking geweest waren, waren er niet goed van afgekomen."

Het kerkbestuur van Bulach, de kerkgemeente, waaronder Hochfelden behoort: „Heidelberger heeft den naam van een listig man, voor welken men zich in zaken in acht moet nemen. Hij is dikwijls dronken, en dan zeer twistzoekend. In nuchte-

ren toestand, is zijn uiterlijk gedrag zeer fatsoenlijk en beleefd."

Een getuige verklaart: „Heidelberger is een man, die met leugen en bedrog omgaat, en die de menschen benadeelt waar hij maar kan, die in een woord gevaarlijk is."

Een andere getuige beklaagt zich over de onredelijkheid van Heidelberger.

De kantonraad Keller uit zijne buurt zegt: „Heidelberger is listig, doortrapt en slim, als maar weinig menschen; in zijn omgang in het geheel niet aangenaam, om mede te verkeeren, men is bevreesd voor hem; ook wordt hij niet voor eerlijk gehouden."

Dezelfde zeide tot den zoon van Arbenz op den dag van de zitting der jury: „in alle gevallen, wil ik dit proces bijwonen, want Heidelberger ken ik al lang als een spitsboef, die iedereen ongelukkig maakt, die met hem in aanraking gekomen is. Ach, ik heb uw vader voor dien schelm toch zoo gewaarschuwd."

Eindelijk moeten wij hier nog bijbrengen, hoe de opperregter Dandliker te Zurich, dien de instructie van het verzoek om restitutie van Arbenz door het oppergeregtshof was opgedragen, een man uitstekend in hoogen graad in geest, hart en karakter, zich bij deze instructie ambtshalve over Heidelberger en tevens over Arbenz uitliet:

„Zoo als mij van menschen, daar ik staat op kon maken, gezegd is, hield men Heidelberger, toen hij voor de jury kwam, algemeen voor een' hulpeloozen, eenvoudigen man, die door den geslepen Arbenz gemakkelijk had kunnen bedrogen worden.

Naar de waarnemingen, die ik in de gelegenheid was om te maken, is van deze twee mannen Heidelberger verreweg de meest intelligente, knappe en berekende, en om zich hiervan te overtuigen, behoeft men slechts de geheele wijze zijner verdediging in het oog te houden; zij spreekt gewis voor eenen ongewonen graad van verstand. Heidelberger moet zich bepaald voor de jury hebben weten te vermommen, als men hem voor eenvoudig en hulpeloos heeft aangezien."

Ik moet hier te gelijk nog eene daadzaak aanknoopen. Van de eene zijde ondersteunt zij de zoo even medegedeelde opmerkingen van den opperregter Dandliker. Zij bevat van de andere zijde eene gewigtige waarschuwing voor regters en het openbaar ministerie, zoo als ook voor de gezworenen en het publiek.

Zoo als voor de jury Arbenz zich bedaard, onverschrokken en bekwaam betoond had, zoo was Heidelberger inderdaad vreesachtig en hulpeloos verschenen, en het openbaar ministerie was niet ten achter gebleven, om dit ten gunste van Heidelberger uit te leggen. Later evenwel bij de restitutie-behandeling merkte Heidelberger, nadat hij zijne geheele bedriegerij had bekend, — het was *na* genoemde opmerking van Dandliker — het volgende aan: „toen ik voor de jury kwam, *had ik pijn in het lijf* en ik kon bijna niets uitbrengen. Daarom hebben zij mij misschien wel *voor een dommen kerel aangezien.*"

Inderdaad heeft men ten gevolge van dit voorkomen van Heidelberger beoordeelingen van hem gehoord, als: „een ezel;" „een goede onverschillige vent," „een eenvoudige, hulpeloze man." —

De beide mannen, die in het treurige proces de hoofdrollen speelden, zijn den lezer nu bekend.

Zij geraakten in den zomer van 1856 met elkander in handelsverkeer. Of zij reeds vroeger zaken gedaan hadden, blijkt uit de procedure niet. Heidelberger had toen van de directie van den geprojecteerden Glatthal-spoorweg eene aanneming van 3000 stuks eikenhouten leggers. Hij bood aan Arbenz, die in hout handelde, de deelneming in deze zaak aan. Arbenz nam dit aan. Arbenz en Heidelberger kochten dien ten gevolge veelvuldig eiken op, soms gemeenschappelijk, soms nu de eene, en dan de andere. Heidelberger die alleen met den Glatthal-spoorweg had gecontracteerd, leverde ze ook alleen onmiddelijk af; ook hij alleen ontving uit de kas der onderneming de betaling. Hij en Arbenz verrekenden daarover geheel onder elkander.

In den loop der leveringen, in de maand October 1856, sprak Heidelberger Arbenz nog om een voorschot in leen van 1200 franken aan. Arbenz gaf hem dit. Hij leende, daar hij zooveel baar geld niet in voorraad had, daarvoor en voor andere betalingen, van de bank te Zurich 1500 franken.

Arbenz kon zich aan het verlangde voorschot niet wel onttrekken, vooral daar hij op verzoek van Heidelberger reeds op den 25 Augustus 1856, aan de directie des Glatthal-spoorwegs een borgtogt voor 3000 franken ten behoeve van Heidelberger had aangegaan, welke Heidelberger voor de vervulling der genoemde aanneming moest stellen. Deze borgtogtstelling had op de verrekeningen der twee geen verderen invloed. Het le-

verings-contract en de leening gaven echter langzamerhand tot meerdere en bepaaldelijk tot de volgende verrekenings-operatien tusschen Arbenz en Heidelberger aanleiding.

Bij gelegenheid van het uitbetalen der leening aan Heidelberger verrekenden zij voor den eersten keer over de tot nu toe gedane leveringen. Het resultaat was, dat Heidelberger daaruit aan Arbenz 460 franken moest betalen.

Beide kwamen dus daarin overeen, dat dit bedrag bij de leening van 1200 franken gevoegd zoude worden, en Heidelberger gaf voor de geheele som van 1660 franken aan Arbenz eene obligatie met wisselregt (wissel obligatie), waarin hij zich verbond, deze som met intressen tegen vijf pct. op den 31 December 1856 aan Arbenz terug te betalen.

Op den vervaltijd loste Heidelberger evenwel den wissel niet af. Hij kon slechts zestig franken, en de vervallen intressen met protest en andere kosten, ten bedrage van dertig franken betalen. Arbenz gaf hem daarom uitstel, gaf hem den wissel terug, en liet zich eenen nieuwen van 1600 franken, evenzoo tegen vijf pct., vervalbaar op den 1 Maart 1857, geven.

Onderwijl ging men voort met de leveringen. Er waren reeds twee leveringen gedaan. De derde werd den 3 Maart 1857 gedaan. Arbenz en Heidelberger begaven zich voor deze derde levering des avonds van den 2 Maart te zamen naar Uster.

In Uster had de directie des Glatthal-spoorwegs haar domicilie. Daar moest geleverd worden. Daar zoude Heidelberger, de eigenlijke leverancier, uit de kas der directie betaling krijgen, en dan dadelijk zijnen stillen compagnon Arbenz betalen.

Wat toen te Uster tusschen hen beide voorviel, vormt den grondslag van het bedrog, waarvan Heidelberger Arbenz aanklaagde, dat hij echter later zelf ten uitvoer bragt.

De rekening van de levering der leggers stond toenmaals zoodanig tusschen hen, dat Arbenz van Heidelberger daaruit gezamenlijk 5409 (1) franken te goed had, en wel met inbegrip der leveringen van den 3 Maart. Daarop had Heidelberger den 26 Januarij 1857 de som van 3000 franken, bij eene toenmalige (de tweede) levering van leggers, betaald.

Arbenz had dus van Heidelberger uit de leveringszaak nog

(1) Eigenlijk 5515, zie bl. 171.

in 't geheel de som van 2409 franken te vorderen. Buitendien was Heidelberger, hem nog de wisselvordering van 1600 franken, en wel met den intrest, schuldig, wegens die obligatie, welke eerst op den 31 December 1856, en daarna op den 1 Maart 1857 verviel, maar ook op den laatsten dag niet voldaan was.

Dat was het standpunt van schuld en schuldvordering tusschen beiden op 3 Maart 1857.

Op dezen dag zouden Heidelberger, op de toen gedane derde levering van leggers, van de kas in Uster 2800 franken betaald worden. Arbenz was met hem naar Uster gereisd, om daarbij van Heidelberger zooveel te ontvangen als hij kans zag om te krijgen.

Heidelberger, met wien alleen de directie te doen had, ging alleen naar de kas, om het geld te halen. Arbenz bleef op het ingenieurs-bureau achter. Daar kwam Heidelberger weder bij hem.

Hij liet hem eene bankaanwijzing van 2000 franken zien, en zeide met een ontevreden gelaat. „Ik heb dat maar kunnen krijgen." Zoo als later is gebleken, had hij buitendien nog 800 franken gekregen, die hij verzweeg.

Zij gingen nu in het stations-koffijhuis te Uster, om de rekening en de betaling nader te veröffenen.

Arbenz nam daar een velletje postpapier, en noteerde daarop voor zich, hoe zijne rekening, uit het leverings-contract voortspruitende, stond, de wisselschuld stond van zelve vast.

Heidelberger zeide daarbij tot hem: maar ik kan u van daag uwe geheele vordering voor de leggers niet betalen, van deze aanwijzing (van 2000 franken), kan ik u op zijn hoogst 1700 franken laten; de rest heb ik zelf noodig.

Ondertusschen ging Arbenz daarop voort, en noteerde nu op zijn velletje papier dadelijk de beloofde betaling van 1700 franken.

De nota luidde diensvolgens, met uitlating van speciale, hier onverschillige notitiën over het getal en de gehalte der geleverde leggers:

bedrag der gezamenlijke vordering van Arbenz	5409	fr.
Korting luidens contract	350	„
Aan specie bij de tweede levering in Uster	3000	„
Bij de derde levering	1700	„
Somma	4700	fr.
Restant	709	„

De nota zou enkel voor privaat-nota voor Arbenz dienen, die haar ook voor zich behield, daarom was er ook geen datum of onderschrift bij. De bankaanwijzing, dien Heidelberger aan de kas had ontvangen, kon in Uster niet gewisseld worden.

Beiden gingen daarom met den naastvolgenden trein, naar het naburige Winterthur, om haar daar bij de bank in te wisselen.

De kassier van de bank aldaar verklaarde hun ondertusschen, dat de betaling niet onmiddellijk kon geschieden, omdat eerst een aanvraag bij de bank te Zurich moest gedaan worden. Daarop ging beiden de volgende overeenkomst aan, en wel over hunne geheele wederzijdsche schuld en schuldvordering. Vooreerst wat betreft de leveringszaak:

Heidelberger zoude aan Arbenz de som van 1772 franken betalen, en wel daardoor, dat hij aan Arbenz de bankaanwijzing van 2000 franken afstond, waarop deze hem het overschot met 228 franken aan specie zoude betalen.

Vervolgens wat betreft de op den 1 Maart vervallen wisselschuld van 1600 franken.

Arbenz beloofde den wissel nog drie maanden te verlengen, daarentegen zoude Heidelberger hem de vervallen intresten betalen, en aan Arbenz tot gedeeltelijke dekking voor de wisselschuld eene schuldvordering laten overschrijven, die hij nog aan de directie van den Glatthalspoorweg had.

Beide partijen waren in het koffijhuis van Hochstraszer te Winterthur. Zij zaten daar aan eene tafel.

Arbenz schreef op die tafel de kwitantie voor Heidelberger, zoowel voor de reeds in Januarij betaalde 3000 franken, als ook voor de nog verwachte, terstond te doene betaling van 1772 franken, alzoo in 't geheel voor 4772 franken. Daarbij had hij zijne schriftelijke notitiën over hunne wederzijdsche betrekkingen voor zich op de tafel liggen. Daaronder dus ook dat velletje postpapier, waarop hij vroeger te Uster voor zijne privaat-notitie, zijne rekening met Heidelberger had aangeteekend, en bijzonder ook de reeds daar verwachte betaling van 1700 franken als gedaan genoteerd had.

Onder hunne bezigheden en gesprekken was het blaadje weggeraakt.

Heidelberger had het bij zijne eigene papieren gebragt, zonder dat Arbenz het gemerkt had.

Of Heidelberger het bij vergissing, of met opzet, reeds toen

zijne misdaad overleggende, bij zich gestoken had, heeft niet uitgemaakt kunnen worden. Ook blijkt uit het werk van Arbenz niet, of zijn vader, die het dadelijk schijnt gemist te hebben, het verlies aan Heidelberger heeft medegedeeld, en vooral van hem het blaadje teruggevraagd heeft.

Echter had hij toen nog geen reden, om zijnen compagnon zoodanig te wantrouwen, en om te kunnen vermoeden tot welke verschrikkelijke aanklagt, zulk eene eenvoudige privaat-notitie in diens handen leiden kon.

Genoeg, het schijnt dat over het blaadje niet meer tusschen hen gesproken is.

De bankaanwijzing van 2000 franken, was op de bank echter gelaten. Hij moest daar door Heidelberger volgens afspraak, aan Arbenz afgestaan worden. Beiden gingen daarvoor naar het bureau van de bank. Eerst betaalde Arbens, die, zoo als aangemerkt is van 2000 fr. slechts 1772 fr. zoude krijgen, aan Heidelberger het overschot met 220 fr. uit, namelijk veertig vijf frankesstukken, en een twintig franksstuk. Hij bleef acht franken schuldig, omdat hij geen geld meer bij zich had.

De kwitantie voor de geheele 4672 fr., die Arbenz reeds bij Hochstraszer vooruit geschreven had, gaf hij echter nog niet aan Heidelberger.

Aan de bank werd vervolgens de aanwijzing van 2000 fr. aan Arbenz afgestaan. Daarop gingen beiden naar Hochstraszer terug.

Hier zoude nu de afsluiting van hunnen handel tot op dien dag plaats hebben. Heidelberger zoude voor de reeds op den 1 Maart vervallen wisselschuld van 1600 franken eenen nieuwen wissel, drie maanden later vervalbaar opmaken, en de intressen der schuld tot nu afdoen. Arbenz zoude aan Heidelberger de kwitantie voor de 4772 franken geven. Op eens geraakten beiden met elkander in twist.

Arbenz wilde, voor hij de kwitantie overgaf, nog eens de papieren van Heidelberger wegens zijne rekening met de spoorwegdirectie inzien, en toen Heidelberger hem de inzage gaf, meende hij onregelmatigheden of verkeerdheden daarin te zien, waarover hij zich eerst nader wilde informeren (1). Dientengevolge weigerde hij de overgave der kwitantie.

(1) Hij had gelijk, het kwam later uit, dat de leggerschuld van Heidelberger aan hem niet 5409, maar 5515 bedroeg.

Van zijne zijde wilde Heidelberger voor de wisselschuld geen' nieuwen wissel maken, of de vervallen intressen betalen. Hij zeide, „dat hij nu met den wissel niets te doen had."

Elk bleef bij zijn stuk. Heidelberger maakte geen' nieuwen wissel en betaalde geen intresten. Arbenz gaf de kwitantie niet. Maar hij behield de afgestane bankaanwijzing, zoo als ook Heidelberger de ontvangen 220 franken behield.

Zij gingen in vijandschap van elkander af.

Arbenz eerste gang was dadelijk naar den „schuldschrijver" te Winterthur, om Heidelberger wegens de wisselschuld te vervolgen.

In het kanton Zurich heeft men eene eigenaardige wijze van vervolging voor schuld. Om die duidelijk te maken diene het volgende. Voor elk district is een „schuldschrijver" aangesteld. Wie van iemand geld in wil vorderen, laat hem door dezen „vervolgen." Dat is te zeggen, hij geeft zijne vordering aan den schuldschrijver op, en verzoekt om de vervolging van den schuldenaar. De schuldschrijver geeft dan een „regtsbode," een schriftelijk bevel aan den schuldenaar om na een kort uitstel (gewoonlijk van acht dagen) tot vermijding van executie betaling te doen, of „regtsvoorslag te nemen," namelijk zijne tegenwerpingen bij den president van de districts-regtbank in te brengen, en den schuldschrijver aan te toonen dat deze die heeft aangenomen.

Neemt de president van de districts-regtbank de tegenwerpingen als voldoende aan, dan „geeft hij den regtsvoorslag," de vervolging der schuld houdt op, en als de zaak verder gaan zal, moet een geregeld proces begonnen en doorgezet worden. Maar de schuldeischer kan ook bij den president een vlugtig summair onderzoek der door den schuldenaar ingebragte tegenwerpingen verzoeken, en als de tegenwerpingen daarbij inderdaad voor ongegrond erkend worden, geeft de president „regtsopening" en de vervolging gaat voort, of de schuldenaar moest door beroep op het oppergeregtshof (te Zurich) opheffing der regtsopening verkrijgen.

Eene diergelijke, maar nog korter behandeling heeft ook bij wisselvorderingen plaats, terwijl men een eigenlijk wisselproces in Zurich niet kent.

Dadelijk op den 3 Maart, nadat Arbenz en Heidelberger in het koffijhuis bij Hochstraszer te Winterthur in twist gescheiden

waren, had Arbenz zich naar den schuldschrijver in Winterthur, tot welk district Neftenbach, de woonplaats van Heidelberger behoorde, begeven, om dezen wegens de den 1 Maart vervallen wisselvordering van 1600 franken te vervolgen.

Heidelberger kwam echter reeds den volgenden dag, 4 Maart des morgens voor 4 uur bij Arbenz te Dorf, om het met dezen bij te leggen. Maar Arbenz antwoordde hem alleen: „wij hebben gisteren den ganschen dag twist gehad, daar willen wij van daag niet weder mede beginnen." Zoo moest Heidelberger onverrigter zake weder weggaan. Hij ontving nu nog denzelfden dag de regtsbode voor de 1600 franken. Hij nam echter ook nog denzelfden dag regtsvoorslag, onder voorgeven, dat hij de wisselschuld betaald had. Ondertusschen werd dat bloote voorgeven verworpen, en den 14 Maart verkreeg Arbenz regtsopening.

Den 16 Maart kwam Heidelberger daarop weder naar Dorf; hij bood aan Arbenz eene betaling op rekening van 400 franken als deze hem „afstelling" gaf, dat is, de vervolging introk. Arbenz verklaarde hem echter: „Heidelberger, ik heb u mijne meening in Winterthur gezegd, en daarbij blijft het." Daarop ging Heidelberger weg met de bedreiging: „Gij kunt nu lang wachten, eer gij iets van mij krijgt."

Den 17 Maart werd het goed van Heidelberger in beslag genomen. Daarbij bleek dat zijne gezamelijke meubelen reeds lang aan andere verpand waren, zoodat Arbenz eene partij leggers, die Heidelberger op het spoorwegterrein te Walliselen had liggen, „als napand" moest laten inschrijven.

Den 19 Maart kwam Heidelberger, door zijnen zaakgelastigde, den prokureur Ziegler van Winterthur, bij het oppergeregtshof in hooger beroep, en vorderde opheffing van de regtsopening. Als grondslag daarvan leverde hij eene rekening in, waarin hij de leveringszaak en de wisselzaak te zamen voegde, en daarbij de volgende berekening maakte:

Het te goed voor Arbenz wegens spoorwegleggers heeft bedragen 5409 fr.

Daarop zijn betaald:

Op 25 Januarij 1857	3000 fr.
„bij de derde levering op 3 Maart"	1700 „
te zamen	4700 fr.

Verder, hier gaat af als volgens overeenkomst het eerst na afloop der gezamentlijke

leveringen betaalbare, dus nu nog niet vervallen aftrekkings-bedrag	637 fr.	
		5337 fr.
resteert nog		72 fr.
Hierbij de den 1 Maart vervallen wissel		1600 „
somma		1672 fr.
Daarop heeft Heidelberger den 3 Maart aan Arbenz de bankaanwijzing, van de Glatthal spoorweg-directie ontvangen, ten bedrage van		2000 „
afgestaan, zoodat Heidelberger nu van Arbenz kwam		328 „
welke Arbenz hem beloofd had, dadelijk te betalen, waarop hij echter maar		200 „
betaald heeft, dus aan Heidelberger nog schuldig is.		128 fr.

Dit was de eerste maal dat de onware opgave gemaakt werd, dat Heidelberger te Uster 1700 franken aan Arbenz had betaald en deze 328 fr. beloofd had te betalen en slechts 200 franken betaald had.

Deze opgaven werden alleenlijk gebaseerd op die kleine rekeningsnotitie, die Heidelberger den 3 Maart stilletjes van Arbenz had weggenomen.

Het oppergeregtshof verwierp eenstemmig het beroep, terwijl het met regt leggersleveringen en wisselschuld uit elkander hield, en geene op de laatste gedane betaling konde erkennen. De verwerping volgde op den 6 April 1857.

Nu kwam Heidelberger, op den 9 April, ook door den procureur Ziegler met eene aanklagt, zoogenaamde strafaanklagt, wegens bedrog tegen Arbenz op. Weder werd de, reeds aan het oppergeregtshof ingediende berekening overgegeven, doch met de volgende twee afwijkingen.

Vooreerst werd de bewering van eene aftrekking van 637 franken als volgt veranderd: van het te goed van Arbenz ten bedrage van 5409 fr. had volgens overeenkomst $^2/_{10}$ in aftrek moeten komen, om tot na den afloop der geheele levering als cautie te dienen; daar echter mijn cliënt van de directie van den Glatthalspoorweg aftrek van slechts $^1/_{10}$ heeft bekomen, zoo bewilligt hij zijnen ondercontractanten ook hetzelfde voorregt, ofschoon daartoe niet verpligt; het aftrekbedrag ($^1/_{10}$ van 5409 fr.)

is dus	540,90 fr.
waarbij dan nog voor verschillende specie, die Arbenz voor Heidelberger heeft uitgezet met wederzijdsche goedkeuring te zamen gerekend wordt	95,10 „
te zamen	fr. 636,00

Vervolgens werd nu de som, welke Arbenz aan Heidelberger op de bankaanwijzing terug gegeven had, in plaats van op 200, te regt op 220 franken aangegeven, zoodat het laatste, voorgegeven te goed van Heidelberger op Arbenz niet op 128, maar slechts op 108 franken bepaald werd.

En nu begon eene geregtelijke vervolging, welke in de jaarboeken van de duitsche onderzoekings-procedure in de negentiende eeuw schaars zijns gelijke zal vinden, en welke slechts in de fransche, en de daarnaar gevolgde proceduren mogelijk worden, en tot zulk eene beklagenswaardige veroordeeling leiden kon.

De strafaanklagt werd toegelaten en den 15 April aan het verhoorambt te Winterthur ten onderzoek toegewezen.

Den 25 April werd Arbenz voor het verhoorambt gedagvaard. Hij verscheen. Hij werd door den regter van instructie Muller verhoord, en dadelijk in hechtenis gehouden.

Het onderzoek strekte daartoe, dat hij Heidelberger voor 1700 franken bedrogen had, daar hij zich deze som door list en geweld tweemaal wilde laten betalen. Hoewel hij den 28 Januarij eene betaling van 3000 franken, en vervolgens den 4 Maart twee verschillende betalingen van Heidelberger had ontvangen, eene van 1700 franken in Uster, en de bankaanwijzing van 2000 franken, waarop hij 220 franken had teruggegeven, te Winterthur, zoo dat Heidelberger hem niets meer, hij daarentegen aan Heidelberger 108 franken schuldig was, had hij evenwel voorgegeven, van Heidelberger in 't geheel maar 4472 franken ontvangen te hebben, en niet alleen den daardoor betaalden wissel van 1600 franken geweigerd terug te geven, maar voor deszelfs bedrag, Heidelberger tegen beter weten aan, doen vervolgen, even eens geweigerd het aan Heidelberger nog komende saldo van 108 franken te betalen, en zoodoende zich aan een misdadig bedrog, ten bedrage van 1708 franken schuldig gemaakt.

Het onderzoek was gegrond op de aangehaalde berekening van den prokureur Ziegler, de daarbij gevoegde meermaals ge-

noemde privaat notitie van Arbenz, die Heidelberger van dezen te Winterthur heimelijk had weggenomen, en op de opgaven van Heidelberger, die ook voor den regter van instructie herhaaldelijk verzekerde, te Uster aan Arbenz 1700 franken voor de leggers, en te Winterthur 2000 franken met aftrek van 220 fr. betaald te hebben.

Daarop alleen was het voorloopig onderzoek gegrond. Daarop alleen werd Arbenz, ofschoon hij de leugenachtige opgaven van Heidelberger dadelijk tegensprak, zonder verder, als bedrieger in hechtenis genomen.

Daarop alleen en nadat de regter van instructie de boven medegedeelde getuigschriften over Arbenz, van den gemeenteraad en het kerkbestuur van Dorf verkregen had, werd, nadat op den 28 April het voorloopig onderzoek gesloten was, door het openbaar ministerie op den 1 Mei de aanklagt bij de commissie van aanklagt van het oppergeregtshof ingediend, en op den 2 Mei, door de commissie deze aanklagt wegens bedrog erkend.

Daarop was de aanklagt gebouwd, ofschoon reeds de gewigtige omstandigheid wantrouwen in had moeten boezemen, dat Heidelberger, die reeds den 4 Maart de regtsbode voor den wissel had, eerst op den 9 April, meer dan eene maand later, gewaagd had met zijne crimineel-aanklagt voor te komen, en ofschoon het bekend was, dat hij zich op den duur in geldverlegenheid bevond, en hij bepaaldelijk op den tijd van den 3 Maart onder vervolging en beslagneming stond.

Er was nog wel ter sprake gebragt, dat Arbenz Heidelberger reeds in Februarij voor 240 fr. vervolgd had, maar die vervolging dadelijk weder had ingetrokken, en deze omstandigheid in het voorloopig onderzoek had ontkend. Maar men kan met geene mogelijkheid inzien, welk besluit men hier uit trekken kan op eene schuld of een schuldbewustzijn van Arbenz.

Het bleek dan ook, dat Arbenz in zoo verre volkomen gelijk had, dat hij de vervolging uit zich zelven, en voor dat hij vermeende dat Heidelberger den regtsbode nog ontvangen had, had ingetrokken. Daarom is het openbaar ministerie zeker ook voor de jury niet op de zaak teruggekomen.

Zoo waren ook regters en gezworenen in dit proces. Maar in dat land heerscht de moderne *fransch-duitsche* strafregtspleging

Het beloop was als volgt: Het voorloopig onderzoek was tegen Arbenz begonnen. Hij werd in voorloopige hechtenis gehouden. Maar hij was gerust. Hij wist dat hij onschuldig was. Er waren hem geene bewijzen medegedeeld, die ook slechts den schijn eener schuld op hem hadden kunnen werpen. Er bestond niets tegen hem, dan de naakte, kale, en volgens zijn bewustzijn leugenachtig en gelogene opgave van eenen man, die zijn schuldenaar was, en zich op eene bedriegelijke wijze van zijne schuld wilde bevrijden. Hij geloofde aan de wet, aan het regt, hij geloofde aan verstand. Met hem waren ook de zijnen gerust. Hij zelf had hen gerustgesteld.

Op den 25 April (Zaturdags), werd hij in hechtenis genomen. Den Dingsdag daarop volgende (28) mogt zijn jongste zoon met hem spreken. De familie was in het begin radeloos geweest. Hun eenigste raadsman, hunne autoriteit was de te Riesbach bij Zurich wonende oudste zoon, de zijde-fabrikant Johann Arbenz, dezelfde, aan wiens kunde, moed en volharding de onschuldig veroordeelde later zijne redding dankte. Men had hem echter niet buiten noodzakelijkheid willen verontrusten. Toen nu de jongste zoon zijnen vader in de gevangenis bezocht, vroeg hij hem, of hij er niet aan den oudsten broeder kennis van zoude geven. Maar de vader antwoordde hem: „het was niet noodig, dat hij naar zijnen broeder ging, die zoude vol onrust worden, de zaak werd spoedig en goed onderzocht, en dan werd hij ontslagen." Hetzelfde geloofde iedereen die van de zaak hoorde.

Ook de advokaat van Arbenz, Meijer, die bepaaldelijk de voorliggende zaak juist kende, daar hij in dezelve voor Arbenz gehandeld had, en het laatste schrijven van het oppergeregtshof, waarop het beroep van Heidelberger verworpen werd, had opgesteld; nog zij aangemerkt, dat hij een man was, die algemeen den naam had van een der kundigste advokaten van Zurich te zijn. Toen de oudste zoon van Arbenz, hem het eerst de tijding van het onderzoek bragt, riep hij lagchende uit: „Ah bah, bah! dat is immers niet mogelijk. Wie zegt u dat?"

Zelfs de regter van instructie, Muller, was van dezelfde meening. Bij het bezoek van den jongsten zoon, op den 28 April bevestigde hij het gezegde van den vader, dat men hem spoedig los zoude laten, en raadde den zoon eveneens af, om den oudsten zoon van de gevangenschap zijn vaders iets te zeggen.

Waarom dan deze zelfde regter Arbenz had laten zetten? Zulke bepaalde voorschriften, als die van de Zurichsche strafwet: „personen, die van eene met tuchthuis- of zwaardere straf bedreigde misdaad verdacht worden, moeten in verzekerde bewaring genomen worden" — kunnen zelfs den meest naauwgezette regter, en dien het allereerste op het dwaalspoor brengen.

Zoo geloofde niemand aan eene veroordeeling van Arbenz, ja, niemand hechtte gewigt aan het onderzoek, en Arbenz zoo min als zijne familie deden er moeite voor. Dat zoude evenwel in eens veranderen.

Op den 1 Mei was de jongste zoon van Arbenz weder te Winterthur, en nu zeide de regter tot hem, „de zaak van uwen vader staat slecht."

De jongste zoon spoedde zich nu dadelijk den volgenden dag (2 Mei), naar zijnen oudsten broeder te Riesbach bij Zurich. Deze ging dadelijk naar het bureau van het openbaar ministerie te Zurich. Hij trof daar alleen den substitut van den staatsanwalt, dr. Steiner, en van dezen hoorde hij, dat zijn vader door het openbaar ministerie wegens bedrog werd aangeklaagd, en voor de den volgenden dag beginnende assises te Winterthur te regt zoude staan.

Op denzelfden dag, had de commissie van aanklagt bij het oppergeregtshof, de den vorigen dag ingediende aanklagt, van het openbaar ministerie toegelaten. De behandeling der zaak op den 13 Mei geschieden.

De oudste zoon, ten volle van de onschuld zijns vaders overtuigd, was nu alleen met de taak van zijne verdediging belast. Hij deed het met rusteloozen ijver. Maar bijna nergens vond hij ondersteuning. Overal was men nu tegen zijnen vader en diens zaak ingenomen.

De regter van instructie Muller zeide ook tegen hem, toen hij op den 5 Mei voor het eerst bij zijnen vader toegang verkreeg: „de zaak staat voor uwen vader zeer bedenkelijk." En hij voegde er bij: „ik moet u verzoeken van daag niet veel over het proces met hem te praten."

De advokaat Meijer, naar wien hij toen ging, zeide tot hem „de zaak is hopeloos verloren."

Op den 10 Mei kwam eene zuster van den fabrikant Arbenz bij dezen en zeide: „Gisteren avond was er een vriend bij ons en die raadde ons, dat wij voor vader eenen anderen advokaat

zouden nemen. Hij had gehoord, dat de heeren Donderdag in het koffijhuis van Strausz te Winterthur bij elkander waren geweest, en daar ging het praatje, dat Arbenz het proces moest verliezen en vijf jaren tuchthuis kreeg. De heer Meijer en de heer Ziegler, (de advocaten van Arbenz en Heidelberger) waren daar ook geweest en de openbare aanklager en al de heeren."

Op den 11 Mei ontmoette de fabrikant Arbenz eenen vriend te Winterthur. Hij vroeg hem: „wat hoort gij van het proces praten?" — De vriend antwoordde hem: „tot voor een paar dagen werd er niet veel over gesproken; maar er moet sedert wat gebeurd zijn. Er moeten een paar mannen in Tosz zijn en die zullen als getuigen tegen uwen vader optreden, en hunne verklaringen moeten van het grootste gewigt zijn en het proces ten zijnen ongunste doen keeren."

De twee mannen van Tosz waren het niet. Zij wisten niets. Er was ondertusschen wat anders gebeurd.

Op den 13 Mei, onmiddelijk voor het begin van de zitting der jury, zeide Arbenz de zoon tegen een vriend, „dat is eene ellendige zaak. Gisteren werd zij in het koffijhuis van Richter bepraat. Zij zeiden daar: „Arbenz is zeker de bedrieger."

Alleen de beschuldigde Arbenz zelf was en bleef gerust. Toen de zoon hem op den 5 Mei in de gevangenis mogt bezoeken, zeide hij: „wees maar gerust, de zaak zal wel te regt komen!"

Van waar kwam nu dat veranderde oordeel der anderen, die toch eenige dagen vroeger van de onschuld van Arbenz zoo vast overtuigd waren?

Nieuwe bewijzen, of over het algemeen bewijzen, waren sedert dien tijd niet aan 't licht gekomen.

De aanklagt was sedert door het openbaar ministerie ingediend, de commissie van aanklagt had haar toegelaten!

Het is waar, de instelling eener kamer of commissie van aanklagt van het fransche strafregt behoort tot de zeer gevaarlijke zijden van dit regt, die maar al te ligt op de geregtigheid inbreuk maakt. Een hooger geregtshof te Zurich (zoo als ook in eenige Duitsche landen), eene afdeeling van het hoogste geregtshof des lands, heeft door de toelating der aanklagt reeds een oordeel uitgesproken, dat op het zachtst genomen er toe leidt, om bedenkingen en groot vooroordeel tegen de onschuld

van den aangeklaagde te verwekken en te verbreiden. Maar deze omstandighetd alleen had zoo veel niet kunnen uitwerken. Er was nog iets anders bij gekomen.

Toen de fabrikant Arbenz op den 5 Mei zijnen vader gesproken had, en toen met den regter van instructie Muller over de zaak sprak, en voornamelijk tegen dezen zeide: „Heidelberger zal toch moeten bewijzen, vooreerst, waarvan hij in Uster die 1700 franken aan mijnen vader betaald heeft, en ten andere hoe hij aan dat geld gekomen is?" — toen antwoordde de heer Muller hem: „dat zijn de zwakke zijden van de aanklagt. Het komt er maar op aan hoe men de zaak inziet. Het openbaar ministerie houdt het bewijs voor de schuld in dit geval voor zoo glansrijk gevoerd, terwijl het in een ander geval, waar ik de schuld voor bewezen houde, zelfs tot vrijspraak overhelt. Het is wezenlijk waar, het hangt er maar van af, welke partij geloofd wordt."

De advokaat Meijer, de verdediger van Arbenz, die de zaak voor hopeloos verloren hield, zeide op den 6 Mei tegen den zoon: „Overigens kan ik u zeggen, dat het openbaar ministerie uwen vader bepaald zeker voor schuldig houdt, en zijne veroordeeling voor eene uitgemaakte zaak aanziet."

In het koffijhuis Strausz te Winterthur had een vriend tegen de zuster van den fabrikant Arbenz gezegd, waren het openbaar ministerie en al de heeren bij elkander geweest, en daar heette het: „Arbenz moest het proces verliezen en kreeg vijf jaren tuchthuisstraf."

Wie kan hier nu nog twijfelen aan den overwegenden invloed van den hooggeplaatsten staatsanwalt, van wien de president van het oppergeregtshof moest zeggen, dat het openbaar ministerie niet onder het geregtshof stond, die zijne meening zoo bepaald had uitgesproken, en zoo openlijk en luid had doen kennen!

Op die wijze was — zeker zonder bedoeling — op de openbare meening invloed uitgeoefend.

En hoe ligt werkt dat verder op de gezworenen!

De lezers hebben hier een der antwoorden, op de bovengestelde vraag: hoe of het ongelukkige resultaat van dit proces, de veroordeeling van eenen volkomen onschuldige mogelijk was geweest.

Er kwam nog bij: eene ongehoorde overhaasting van het proces met de noodzakelijke gevolgen daarvan.

De beschuldigde, Arbenz, zelf had in het bewustzijn zijner onschuld, en bij het gebrek aan eenig bewijs tegen hem, geen' stap gedaan, om bewijzen voor zijne verdediging te verzamelen. Hij was in de meening geweest, dat zijne schuld hem moest bewezen worden, en dit had hij voor onmogelijk gehouden, en voor onmogelijk moeten houden. De regter van instructie, had hem hierin bevestigd. Nog op den 5 Mei zeide hij daarom tot zijnen zoon: „wees maar gerust, de zaak zal wel te regt komen."

In zijne gestrenge afzondering, kon hij voor het overige ook geen stap doen.

De geheele taak der verdediging kwam zoo doende op den oudsten zoon, den fabrikant Arbenz. Hij had zijnen vader eerst op den den 5 Mei kunnen spreken. Hij had dus nog maar acht dagen tot de zitting der jury, voor zijne moeijelijke taak. Hij spaarde gedurende dezen tijd geene moeite, zoowel om over de betrekkingen van Heidelberger, als ook over diens verkeer met zijnen vader, vooral over het gebeurde te Uster, en te Winterthur op den 3 Maart, narigten in te winnen, en eindelijk, om getuigschriften voor zijnen vader te verkrijgen. Maar hij verkreeg daarbij hoe langer hoe meer de overtuiging, dat de tijdsruimte waarover hij te beschikken had, veel te kort was. Hij trachtte daarom ook te gelijk een uitstel voor de zitting der jury te verkrijgen. Zijne pogingen waren vruchteloos.

Eene eigenaardige bijdrage tot de karakterisering van dit proces is de wijze waarop zij verijdeld werden.

Eerst had zijne vrouw het uitstel zoeken te verwerven, terwijl de man met zijne nasporingen bezig was. Zij had zich tot eenen regtsgeleerden vriend gewend, die haar zijn' raad op een stukje papier had geschreven. Onder de opgeschreven punten was voornamelijk het uitstel der jury. Zij was daarmede dadelijk naar den staatsanwalt gegaan. Het verdere laat ik den fabrikant Arbenz zelven uit zijn geschrift verhalen:

„Bij den staatsanwalt, die juist bij de jury te Winterthur was, had zij eerst om verlof tot een bezoek bij den vader verzocht. Deze wilde haar het verlof niet geven; „men was het geloop moede"" enz.

„Wat wilt gij eigenlijk met hem praten?" vroeg hij toen aan de vrouw.

Zij antwoordde: „Ik wilde vader raden, dat hij om een ver-

hoor verzocht, en om een uitstel van de behandeling zijner zaak."

„Zoo! wil men op het laatst daar nog mede aankomen," hernam de staatsanwalt. „Neen, neen, daar komt niets van." „Wie zegt u zoo iets?"

De vrouw liet hem het papier zien.

Hij las het en riep uit, — het in zijne hand uitstekende „ja, wat ook aan te klagen?"

De kamer op en neder loopende, met de handen op den rug: „Ik wou dat ik Arbenz nooit had leeren kennen. Daar, om eenige franken zoo. . . . ." Met het gezegde, dat hij nog iemand spreken moest, ging hij weg. Hij keerde dadelijk weder terug, en vroeg aan de vrouw: „Gij zijt, zoo als het schijnt, uit het Knonauer ambt. Waar zoo ergens? . . . . Hoe heet gij? . . . . ." Na de beantwoording dezer vragen besloot hij: „Het is mij hetzelfde, ik zal u het verlof tot het bezoek geven."

Nadat de staatsanwalt het geschreven had, gaf hij het aan de vrouw en voegde er bij, dat zij wachten moest, tot de regter van instructie Muller kwam. Daarbij leidde hij haar met voorkomendheid den weg uit naar de gevangenis. Bij het weggaan bad de vrouw nog smeekend om zijne toestemming tot uitstel. „Dat is vergeefsche moeite," besloot de heer staatsanwalt.

De vrouw verkreeg nu toegang tot het gevangenhuis. Na een uur of zoo kwam de regter van instructie Muller, die over het verlof zeer verwonderd was. Hij liet den vader roepen. Toen deze in de verhoorkamer kwam, zeide de regter: „Uw zoons vrouw komt daar met een papier, waarop met potlood geschreven is."

„Dadelijk verhoor vragen; aanklagt tegen Heidelberger in het protokol laschen."

„Verlangen, dat het proces uitgesteld worde, tot deze aanklagt ook in staat van wijzen is."

„Protesteren dat het proces reeds in deze zitting in behandeling komt, omdat het nog niet mogelijk geweest is, de bewijzen voor de onschuld bijeen en in orde te brengen."

„Verlangen dat van deze verklaringen dadelijk aan den heer president der jury en het openbaar ministerie kennis worde gegeven."

Na de tweede paragraaf hield de regter op en vroeg den vader: „wilt gij uitstel?"

„Het is mij hetzelfde, als ik maar naar huis kon," gaf de vader ten antwoord.

„In geen geval!" zeide de heer Muller, „daartoe komt het nooit. Ik raad u de zaak te laten voortgaan en niet om uitstel aan te komen. Dat wordt bepaald niet toegestaan. Dat heeft de heer Hotz mij daar zoo even nog gezegd. Het verwondert mij wat voor gronden gij voor dat verzoek hebt."

Hierop antwoordde de vrouw naar de meening van haren raadgever:

1) „Moet vader Heidelberger aanklagen dat die hem zijne notitie heeft ontstolen en dat die de bedrieger is."

2) „Kan de gevangen zittende vader, om zijne onschuld te bewijzen niets doen, en wij weten pas sedert acht dagen van de gevangenzetting, en daarbij nog maar zeer weinig van het proces."

3) „Wenschen wij eenen anderen advokaat, omdat Meijer rondduit verklaart, dat vader veroordeeld wordt. Voor dat alles is echter meer tijd noodig dan een dag."

„Ja juist," zeide de vader, „de heer Meijer heeft mij gisteren middag ook zoo wonderlijk bejegend." — „Hebt gij ook al wantrouwen tegen dien heer opgevat?" viel hem de regter in de rede. „Gij kondet wel eens een slimmeren kiezen! Laat gij het proces maar voortgaan, want uitgesteld is niet afgesteld. Daar ik uit het getuigschrift van den gemeenteraad (dat de regter punt voor punt mededeelde) gezien heb, dat gij met dat ligchaam op een' gespannen voet zijt, heb ik van het kerkbestuur een onpartijdig getuigschrift ingeroepen. Dit is zeer gunstig voor u, dit staat er in: (hij zeide het uit het hoofd op). Ik ben verzekerd, als uw zoon van morgen t'huis was geweest, dan zoude uw zoons vrouw nu niet hier wezen, en niemand zoude om uitstel denken. Gij zijt nog wel van plan om getuigen ter ontlasting te verzamelen, zoo bijv. geeft gij den kantonsraad Arbenz te Andelfingen op; maar als gij wist wat die zegt . . . dat gij altijd op uw voordeel uit zijt geweest."

„Ik deed handel," zeide de vader.

„Ja, ja, handel, maar er is handel en handel."

Zoo werd circa een uur lang gesproken. De heer Muller trok aan de bel, de gevangenbewaarder kwam en de vader moest zich verwijderen.

„Doet wat gij kunt," zeide hij in het weggaan tegen de vrouw. Deze zeide tegen den heer Muller: „U raadt dan, om de zaak voort te laten gaan." — „Ja," zeide hij, „want al uwe moeite om uitstel te krijgen helpt u toch niets." — „Maar als de heer president het toestaat?" vroeg de vrouw „de heer staatsanwalt zal toch niet alleen de baas zijn."

„Gaat dan naar den president," zeide de heer Muller.

„Neen," antwoordde de vrouw, „dat geloop valt mij te zwaar. Ik ben nu daarvoor bij u, dat gij vader in 't verhoor zoudt nemen, en dat hij het verlangt. — Dat kwam mijnheer niet gelegen. — Hij nam het noodige om te schrijven en zeide mij mede te gaan. Hij gaf dit aan vader in de gevangenis en zeide tot hem: „schrijf nu zelf een verzoek om uitstel aan den president der jury von Oxelli. De vrouw van den cipier zal het dan bij u halen en aan den president zenden."

Nadat de vrouw van den fabrikant Arbenz deze mededeelingen aan haren man gedaan had, ging hij dadelijk naar een advokaat te Winterthur, door wien hij zich een verzoek om uitstel aan de te Winterthur zittende jury in naam zijns vaders liet opstellen. Het verzoek moest intusschen door zijnen vader onderteekend worden.

De zoon verzocht den staatsanwalt om verlof, om het zijnen vader ter onderteekening te mogen geven.

Deze weigerde het verlof.

Redenen voor deze weigering zijn in het geschrift niet te vinden.

De zoon wendde zich toen tot de vrouw van den cipier, die, na eenig bedenken, het verzoek in de gevangenis bragt, en het hem toen, door zijnen vader onderteekend, terugbragt.

Hij leverde het nu nog 's avonds laat bij den president der jury in, die er dadelijk op te kennen gaf: „het verzoek kan dan alleen toegestaan worden, als door de commissie van aanklagt of door het geheele oppergeregtshof schorsing bevolen wordt."

Deze beschikking was volgens de wet, die buitendien in het geval niet uitdrukkelijk voorzien had, volkomen billijk, en de advokaat te Winterthur, had den fabrikant Arbenz, met het verzoek onmiddelijk naar het oppergeregtshof te Zurich, meer bepaald naar de commissie van aanklagt moeten verwijzen.

De toenmalige president der jury, de opperregter von Oxelli, is een zeer humaan regter, die, waar hij maar kon, den beschuldigde in alle billijke zaken zeer zeker zou bijgestaan hebben

Het was op den 11 Mei des avonds ten 10 uur, toen hij de beschikking kreeg. Op den volgende morgen 12 Mei, dus op den dag voor de zitting der jury, was hij reeds, om half acht bij den (tweeden) president van het oppergeregtshof, de heer Ullmer, in Zurich, dien hij het verzoek, om uitstel voorlegde.

Maar ook van dezen kreeg hij het (mondelijke) bescheid: „Het kan niet toegestaan worden, want het is te laat. Als de zaak eens vastgesteld is, dan moet het daarbij blijven."

De beslissing van den president Ullmer schijnt niet naar behooren te zijn. Waarom zoude het oppergeregtshof, of ook de commissie van aanklagt, den bepaalden dag der behandeling niet kunnen verschuiven, als de wet het niet bepaald verbiedt? En zulk een verbod bestaat in de Zurichsche strafprocedure niet in het minste. En als in een geval uitstel gepast was, dan was het in dit. Het zoude te laat zijn voor uitstel? Eene enkele minuut voor het begin der behandeling zoude een uitstel nog niet te laat kunnen zijn, als het voor het regt, voor de verdediging noodig was.

Intusschen het kan zijn, dat de wet, die de vraag niet uitdrukkelijk behandelt, twijfelachtig is.

„Radeloos," zoo zegt het geschrift verder, „verliet de zoon den president, en ging naar den advokaat Meijer. Hij gaf aan dezen berigt van zijne pogingen en hare vruchteloosheid, en verzocht hem, om zijne medewerking tot het verkrijgen van een uitstel der behandeling. De heer Meijer was echter zeer boos. Hij wilde er niets van hooren, dat de zaak uitgesteld zoude worden. Onder geen voorwendsel wilde hij de hand bieden tot uitstel. Het proces moest morgen voorkomen, en afgemaakt worden. Hij was buitendien eene zaak moede, waarin nu aan dezen, dan aan genen om raad gevraagd werd, en zoo verder. — De zoon ging weg, zonder te weten waarheen hij zich nog wenden kon."

Deze overhaasting, om welke tegen te werken alle middelen vruchteloos waren, is eene tweede gewigtige oorzaak van den beklagelijken uitslag van het proces.

Moet de houding van den verdediger ook niet in aanmerking genomen worden?

De zaak is troosteloos en hopeloos verloren, had hij reeds vroeger, voor hij den beschuldigde nog gesproken had, tegen den zoon gezegd.

Om een uitstel te bewerken, dat, indien immer, in dat geval gebillijkt, ja geboden was, had hij de hand niet willen leenen, hij had er zich met der daad tegen verzet. En wat had hij gedaan om een uitstel onnoodig te maken. Welke stappen had hij gedaan ten behoeve der verdediging?

Hij had, 't is waar, de acten van het voorloopig onderzoek gelezen en daarna, op den 10 Mei, met den beschuldigde gesproken.

Over dit gesprek haal ik weder woordelijk het geschrift van den zoon aan. Hij verhaalt eerst, hoe hij met den heer Meijer naar Winterthur gereisd was, hoe deze den regter van instructie Muller gevraagd had, of het zou toegestaan worden, dat de zoon met hem naar den gevangen zittenden beschuldigde gaan zoude, dat deze dadelijk zijne toestemming had gegeven. Daarop vervolgt hij: „Het was drie uren, toen Arbenz, de vader, in de ons door den cipier aangewezen kamer trad. Hij scheen opgeruimd en groette den heer Meijer vriendelijk. De heer Meijer ging aan eene tafel zitten en noodigde den vader daar ook plaats te nemen, de zoon zat aan eene andere tafel. De acten voor zich leggende, begon de heer Meijer de bezigheid, met tot den vader Arbenz te zeggen, dat zijne zaak slecht stond en dat het tuchthuisstraf konde worden."

„In ernst?" hernam de vader op een scherpen toon. „Ja in ernst," antwoordde de heer Meijer. De vader sprong van zijnen stoel op en riep uit: „Neen, zeg mij zoo iets niet, mijnheer Meijer! — Wat! ik zou mijn eigendom verliezen en dan nog daarvoor in het tuchthuis? Dan wil ik liever sterven!"

„Neen, neen!" voer de vader met hevigheid voort, „Potz...!"

De zoon zocht hem te stillen, verzocht hem te gaan zitten, bedaard te worden en zich goed te bezinnen, dat hij den advokaat de zaak goed uit elkander zou kunnen zetten. — „Als het vonnis reeds over mij geveld is," antwoordde de vader met drift, „dan behoef ik verder niets te antwoorden."

Nu sprak de heer Meijer: „Mijnheer Arbenz, de tijd is ons karig toegemeten en gij hebt heden nog gelegenheid om u met uwen zoon over de beschikking van uwe huiselijke aangelegenheden vrij te beraden en te bespreken, misschien later niet meer."

„Daar wil ik niets van hooren," zeide de vader weder in drift, en den zoon aanziende, „als ik veroordeeld word, verkoop dan alles in Dorf en gaat uit dit land weg."

De zoon suste den vader zoo veel het hem doenlijk was, en vestigde zijne gedachten op het proces. Dit gedeelte van het onderhoud duurde 8—10 minuten.

De heer Meijer hield het getuigschrift van den gemeenteraad van Dorf in de hand en vroeg den vader: „Gij zijt anno 1841 wegens persoonlijke aanranding gestraft; wat is dat?"

De vader bezon zich, zag zijnen zoon aan en vroeg:

„Waar woonden wij in 1841?"

Deze antwoordde: „Uw huis werd toen door de gemeente tot een schoolhuis ingerigt, en gij woondet in een huurhuis van Bretscher den regter." — „Juist," viel de vader in, „ik weet wat dat is. Het geval gaat mij maar alleen voor zoo ver aan, dat ik voor herberg houden over den tijd bestraft werd; vier jonge kerels hadden eene vechtpartij." (Volgens eene mededeeling, in den laatsten tijd gedaan door het stadhouderambt van Andelfingen, is dit volmaakt waar, en is het getuigenis van den gemeenteraad in dit opzigt eene klinkklare onwaarheid.)

„Gij zijt buitendien ook voor herberg houden over den tijd gestraft," voer de heer Meijer voort.

„Dat weet ik al lang," zeide de vader.

De heer Meijer legde het getuigschrift ter zijde en vroeg verder: „Gij hebt Heidelberger van dezen winter vervolgd, en de vervolging bij het verhoor ontkend?"

„Ja, dat is waar," viel de vader Arbenz in en de zaak was zoo.

Maar de heer Meijer vroeg hem in de rede vallende: „heeft Heidelberger u toen betaald?"

„Neen," antwoordde de vader, „ik zal u de zaak vertellen."

Maar de heer Meijer viel hem weder in de rede:

„Gij zijt toch zeker de man niet, die voor eene ingestelde vervolging afstel geeft, zonder betaling gekregen te hebben; dat maakt gij mij niet wijs."

„Laat mij toch vertellen, mijnheer Meijer," ging de vader voort en vertelde nu: „Heidelberger had het bedrag voor mijne eerste levering van leggers in Uster buiten mijn weten ingepalmd. Half Februarij zond ik mijnen jongsten zoon naar Heidelberger en liet het bedrag van hem opvorderen. Heidelberger onthaalde hem op ledige woorden en gaf hem geen geld. Ik werd daar boos over, en begon de vervolging voor de 240 franken. (Zoo groot was ongeveer het bedrag der eerste levering.) Een dag

of wat later zag ik in, dat het mij niets hielp om Heidelberger te vervolgen, daar hij met zijne leveringen nog zeer ten achteren was. Ik schreef een afstel en zond het per post naar Winterthur, in de meening, dat dit afstel nog voor de verzending van den regtsbode in de kanselarij zou komen, en Heidelberger er zoo doende niets van hooren zoude. Toen de regter mij vroeg, of ik Heidelberger vervolgd had, zeide ik: neen, omdat ik niet meer om deze zaak dacht, en toen hij mij den regtsbode liet zien, kon ik het eerst niet begrijpen; maar later ben ik er, door er over na te denken, weêr op gekomen."

„Deze uitlegging maakt gij niemand wijs," zeide de heer Meijer.

„Daar willen wij ook niet over twisten," merkte de zoon aan. „Een uittreksel uit het schuldschrijvers-protokol over het afstel en de regtsbode kunnen uitsluitsel geven, of vaders opgave waar is of niet."

„Ja, gij hebt gelijk," hernam de heer Meijer en stelde hierop eenige vragen aan Arbenz den vader voor, over het voorgevallene den 3 Maart 's avonds, in de herberg van Hoogstraszer. Toen dicteerde hij den zoon een verhaal van het gebeurde op den 2 en 3 Maart volgens de opgave van Koenraad Arbenz.

Hierop zoude Arbenz, de vader, getuigen ter ontlasting opgeven, en hij noemde eene geheele lijst. — De heer Meijer zeide, dat men er zoo veel niet noodig had en koos uit de voorgedragene diegenen, welke hij wilde.

Er werd nog een verzoekschrift aan den president der jury von Oxelli gedicteerd, betreffende het verkrijgen van een uittreksel wegens de vervolging van Heidelberger enz. uit de kanselarij, en het afstel wegens de 240 franken. Het ging alles overhaast toe; want om half zes wilde de heer Meijer naar het spoor. Toen hij gereed was, ging hij voor een oogenblik de kamer uit. De vader vroeg aan zijnen zoon: „Wat scheelt Meijer toch? Waarom doet hij zoo?"

Deze antwoordde: „niets bijzonders; ik geloof, dat hij zich maar goed wil overtuigen, of hij voor het regt strijdt, of dat er misschien toch iets of wat dat niet regt is, onder uwe opgaven schuilt. Wees maar bedaard en bezin u goed op alles." Toen kwam de heer Meijer weder in de kamer en zeide tegen Arbenz den vader: „Gij moet u Woensdag maar goed houden! slaap goed, en wasch dan het hoofd met frisch water! Vóór

wij dan voor de gezworenen komen, kom ik u nog eens opzoeken, adieu!"

Op de t' huisreize vroeg de zoon aan den heer Meijer, of hij niet tot een gunstiger gevoelen gekomen was. Hij haalde zijne schouders op en mompelde, „'t kan wezen."

„Dan moet gij in alle gevallen voogd worden," ging hij wat later voort, en vroeg den zoon naar de finantiële betrekkingen van zijnen vader.

Zoover het verhaal van den zoon.

Dit waren de voorbereidselen voor de zittingen der jury, dit was de indruk, de stemming, dit waren de voorteekenen waarmede zij begonnen: de regters reeds bij voorbaat ingenomen, de verdediger bevooroordeeld; een overhaast, gejaagd aandringen om de zaak af te doen. Gedeeltelijk als grondslag van dit alles en gedeeltelijk boven alles uit, de aangeduide gesprekken van den staatsanwalt, die reeds vooruit, zonder eenig bewijs, den aangeklaagde schuldig verklaarde, zonder eenige terughouding, juist jegens zulke personen, die door zijne hooge betrekking maar al te zeer geinfluenceerd moesten worden.

De zoon zegt daarover in zijn geschrift: „Als men den persoonlijken en zakelijken toestand overdenkt en vergelijkt, dan moet men de inquisitoriale drijfjagt, die tegen Arbenz gedreven werd, onbegrijpelijk vinden, en niemand kan het Arbenz en zijnen zoon kwalijk nemen, als zij veronderstellen, dat er nog geheel andere vijanden achter schuilen, die hier met grooten ijver mede werkten en in het bijzonder den staatsanwalt zijn ongunstig oordeel inboezemden. — Wij hebben het woord „drijfjagt" gebruikt, en vinden het niet ongepast, als men het onderzoek van een proces, waarbij het voornamelijk op het omzigtigste onderzoek van ingewikkelde en gedeeltelijk bestreden rekeningen aankomt, in het korte tijdsverloop van enkele dagen te zamen perst, en den aangeklaagde niet eens den behoorlijken tijd en gelegenheid laat, om de middelen tot zijne regtvaardiging te overleggen, te zoeken en voor te brengen."

Met zijnen argwaan tegen den staatsanwalt heeft de zoon stellig ongelijk.

Op den 13 Mei 1857 kwam de zaak van Arbenz voor de gezworenen te Winterthur. De jury was daar sedert den 3 Mei werkzaam. Het proces Arbenz was de laatste zaak die er door behandeld en afgedaan moest worden.

Een aanzienlijk getal toehoorders woonde de zitting bij. Arbenz was een in den omtrek algemeen bekend persoon.

De president van de jury was de opperregter von Oxelli uit Zurich. Raadsheeren waren de districts-regter Furrer uit Winterthur en de distriktsregter Foggenburger uit Marthalen.

Onder de twaalf gezworenen waren vijf voorzitters en twee leden van gemeenteraden, een distriktsregter, een kreitsregter, een vrederegter, een hoofdman en een niet nader uitgeduide bewoner der omstreek, allen, ook die niet nader uitgeduide, handeldrijvenden of landbouwers, maar ook, zoo als hunne ambtsbetrekkingen aanwijzen, allen de achting en het vertrouwen hunner medeburgers genietende.

Des morgens ten zeven uur bragt een politie-agent Arbenz naar de bank der beschuldigden.

De president ondervroeg hem naar zijn naam, ouderdom, stand en woonplaats. De geregtsschrijver las de acte van beschuldiging van het openbaar ministerie, en het besluit van verwijzing der commissie van aanklagt voor.

De acte van beschuldiging luide: „Koenraad Arbenz, van Dorf, 61 jaren oud, vader van zeven kinderen, boer en herbergier, wordt beschuldigd in Maart 1857 Jacob Heidelberger van Hochfelden, wonende te Neftenbach, door voorbedachte bedriegerijen, ten nadeele van zijn vermogen, en tevens door middel van misleiding van openbare ambtenaren in hunne ambtsbetrekkingen, in den toestand gebragt te hebben, dat hem eene schade van 1708 fr. bedreigde; dus van de misdaad van opzettelijk bedrog ten bedrage van 1708 fr. §§ 239, 240, 241 van het strafwetboek."

Deze artikelen der wet luiden: § 239. Elke ten nadeele der regten eens anderen ondernomen bedriegerij, hetzij door het verwekken eener dwaling, of door ongeoorloofde achterhouding of onderdrukking der waarheid is *bedrog*. Ook diegene, welke wetens van een vreemd bedrog een wederregtelijk gebruik maakt, moet als bedrieger beschouwd worden.

§ 240. Het bedrog is, voor zoo verre als niet bij de verschillende handelingen afwijkende bepalingen gemaakt zijn, als voleindigd te beschouwen, zoodra de met bedriegelijk opzet ondernomen handeling voleindigd is. Op werkelijk veroorzaakte schade komt het daarbij niet aan."

§ 241. Het bedrog ten nadeele van het vermogen van an-

deren is opzettelijk bedrog, als het gepleegd wordt door middel van misleiding van openbare ambtenaren in hunne ambtsbetrekking.

Wij moeten hier dadelijk § 242 van het strafwetboek aanhalen, hetwelk luidt: „De straffen op opzettelijk bedrog bestaan in: a) Tuchthuis of ketenstraf tot op twaalf jaren, wanneer de door het bedrog veroorzaakte of bedreigde schade minstens acht honderd franken bedraagt."

Volgens de praktijk van het Zurichsche strafgeregt, wordt dit begrip van strafbaar bedrog in den uitgebreidsten zin des woords opgenomen.

De beschuldiging tegen Arbenz was dus, indien de beweerde daadzaken waar waren, volgens de strafwet, en volgens de praktijk van het geregt in het kanton Zurich volmaakt gegrond.

Na de voorlezing der aanklagt, vroeg de president aan Arbenz, wat zijne verklaring wegens de aanklagt was.

Arbenz verklaarde met eene vaste stem:

„Niet schuldig."

Onderwijl had de genoemde weigering van het openbaar ministerie plaats om den verdediger de inzage der acten toe te staan. Arbenz de zoon verhaalt dit in zijn geschrift woordelijk.

Gedurende deze inleiding verlangde de advokaat Meijer, de verdediger van Arbenz, de in de laatste dagen nog bij de procedure ingekomen acten in te zien. Maar de openbare aanklager Hotz weigerde, met zijne ellebogen op de acten leunende, den heer Meijer de verdere inzage, omdat hij de acten alle in de orde gelegd had, zoo als hij die heden noodig had. Hierdoor bleef een eerst gisteren ingekomen stuk, dat van het hoogste belang was, voor den verdediger onzigtbaar.

Dit was het getuigschrift van het kerkbestuur te Dorf, dat voor Arbenz in den hoogsten graad gunstig was.

Voor het oogenblik houd ik mij bij deze daadzaak niet op, hoezeer zij ook reeds op zich zelve in het oog vallend is. Om er het geheele gewigt van aan te toonen, moet ik er straks op terugkomen.

Na de verklaring van den beschuldigde, dat hij niet schuldig was, begon de bewijsverhandeling. Zij begon met de door den openbaren aanklager, als aanklager aan te voeren bewijzen tot belasting.

De openbare aanklager las eerst het ongunstig luidende getuigschrift van den gemeenteraad te Dorf, over Arbenz voor. Hij voerde toen de beide geregtelijke vonnissen aan, door welke Arbenz in de jaren 1823 en 1835, wegens bedrog van de vervolging ontslagen was. Dat was in orde. Maar nu bezigde hij dadelijk een middel, dat van het standpunt van regt en geregtigheid geenszins gebillijkt kan worden, integendeel regt uit gewraakt moet worden.

De beschuldigde had acht getuigen ter decharge voorgebragt. Bij het gebrek aan alle positief bewijs voor de daadzaken der aanklagt, had hij met grond voorzien, dat de openbare aanklager, al het gewigt voor het oordeel der gezworenen, op den levenswandel en de reputatie der beide partijen zoude leggen. Door deze getuigen wilde hij zijne goede reputatie bevestigen.

Wat deed echter de aanklager?

Hij verklaarde, al die acht getuigen ter ontlasting des beschuldigde voor zijne getuigen ter belasting, en riep ze nu den een' na den ander' voor, om hen zelven, op zijne wijze, op het standpunt des aanklagers, te ondervragen en te verhooren.

Het is een groot onderscheid, of een getuige door de eene of door de andere partij ondervraagd wordt. Vooral een bekwaam inquirent kan in verwarring brengen, aan de daadzaken het puntige ontnemen, ze in een geheel verkeerd daglicht stellen, ja zelfs bepaalde vergissing, aldus onwaarheid, uit de getuigen halen.

En hoe zeer kan dat niet een bekwame openbare aanklager van de hooge plaats, die hij bij het proces inneemt! Later kan door de vragen des verdedigers, maar zelden alles weder goed gemaakt worden. De getuige wil zich zelven niet tegenspreken, zijne vergissing niet bloot leggen; de eerste nadeelige indruk op regters, gezworenen, publiek bestaat reeds. En vooral als het getuigenissen wegens iemands reputatie aangaat, waarbij het noodzakelijk meer op het oordeel, dan op daadzaken aankomt, is dit in verhoogde mate het geval.

Dit bleek ook in deze zaak, vooral omdat van het reeds op zich zelf af te keuren middel op eene eigenaardige wijze gebruik werd gemaakt.

Wel had de verdediger tegen dit middel, dat de regten der verdediging aanrandde, maar dat door het openbaar ministerie

reeds meermalen gebezigd was, geprotesteerd. Maar het geregtshof besliste ten voordeele van het openbaar ministerie.

Het was, helaas, de gewone praktijk van de jury-geregtshoven geworden. In den laatsten tijd moet het oppergeregtshof zulks bepaald verworpen hebben.

De fabrikant stelt het verhoor der getuigen in zijn geschrift op den volgende wijze voor:

„Kent gij Arbenz hier? Het gij ook reeds met hem omgegaan? Zijt gij daarbij niet afgezet geworden? Heeft hij u niet bedrogen? Wat weet gij van hem? Spreekt maar open en ongegeneerd weg."

Toen de kantonsraad Keller (een der getuigen) het een en ander over Heidelberger begon aan te merken, dien hij sinds jaren als oneerlijk en bedrieglijk had leeren kennen, wilde de heer Hotz daarvan niets hooren, en brak het haastig af.

Den schoolopziener Stolz van Burg werd gevraagd, of Arbenz niet als aanleider en medehelper medegedaan had, toen hij in het jaar 1835 door N. N. in eenen wijnhandel bedrogen werd? „Neen," antwoordde de heer Stolz, „Arbenz had geen deel in die zaak, hij was er niet bij. Ik hield hem toen voor niet schuldig, en ben heden nog van hetzelfde gevoelen. Ik heb aan Arbenz reeds veel garst en haver verkocht, en ben altijd goed met hem uitgekomen."

Om evenwel deze voor Arbenz gunstige getuigenis te verzwakken, werd dadelijk daarop de politie-wachtmeester Bratschler verhoord, „die verkoos zich te herinneren, dat Arbenz in 1835 in eenen bedriegelijken wijnhandel mede beschuldigde was geweest; ook had hij in dien tijd gehoord, dat men in den handel met Arbenz op moest passen, dat men er anders bij te kort kwam."

Toen de deurwaarder Arbenz getuigde, dat hij Arbenz kende als een vlijtigen boer, een braven hospes, een bekwaam en berekend koopman, dien hij bij een belangrijk handelsverkeer als stipt en naauwgezet, had leeren kennen, en door knappe menschen ook niet anders had hooren beoordeelen, zocht de heer Hotz dit getuigenis daardoor krachteloos te maken, dat hij door den procureur Ziegler, den advokaat van Heidelberger liet getuigen: dat de deurwaarder Arbenz, hem bij navraag over den beschuldigde gezegd had, dat deze een afgerigte, doorslepen „schuifel" was, die er altijd kon doorsluipen als

een aal. Dat hij zijne bedriegerijen zoo slim, en zoo fijn wist aan te leggen, dat men hem niet vatten kon. De president van de distriktsregtbank Halbhuzel had ook gezegd, dat hij Arbenz reeds lang gewaarschuwd had.

Buiten de genoemden werden nog drie andere getuigen wegens handel en wandel verhoord.

De timmerman Ulrich kende Arbenz eerst weinige maanden. Hij had hem voor circa 500 fr. leggers geleverd, en het bedrag daarvoor den 15 Maart bij Arbenz gehaald. Toen de man des anderen daags de betaling oplettender nazag, zag hij dat hij 100 fr. te kort had. Ulrich gaat naar Dorf, zegt tegen Arbenz, dat zij Zondag bij de betaling abuis hadden gehad. Deze, die toch voor de rekening volledige kwitantie had, zeide tegen Ulrich: „voor zoo ver ik weet heb ik u met banknoten betaald, en daar die in een papierzakje bewaard worden, en er sedert niet meer van uitgegeven zijn, kunnen wij die zaak gaauw uitmaken." Arbenz haalt het zakje, telt de banknoten, en zegt, „gij komt 100 fr. te kort, daar hebt gij ze."

De politie-wachtmeester Altdorfer getuigde: „dat de menschen met welke hij over Arbenz gesproken had, gaarne met hem handelden, omdat hij billijk en stipt was. Ook in zijne herberg wist hij altijd goede orde te houden, zoodat fatsoenlijke menschen graag bij hem kwamen."

De kuiper Rathgeb in Winterthur beweerde, dat hij Arbenz voor jaren een vaatje geleend, en dat nog niet terug gekregen had. Het bleek echter gedurende de verhandelingen, dat Rathgeb het vaatje niet aan Arbenz, maar aan een ander toevertrouwd had."

„Niettegenstaande dit alles gaven de acht getuigen ter ontlasting van Arbenz," allen geachte mannen, aan Arbenz het getuigenis dat hij was, „in alle opzigten een man van eer, die sedert twintig en dertig jaren in handel en wandel altijd getrouw was bevonden."

Evenwel „op die wijze was nu eenmaal, zoo als het geschrift van Arbenz zegt, het bewijs ter ontlasting voor eene goede reputatie zoo werkeloos gemaakt als maar eenigzins mogelijk was."

Hier moet ik op het getuigschrift van het kerkbestuur te Dorf, voor den beschuldigde nader terug komen.

Het stelde dezen op eene beslissende wijze voor als een man, wiens gedragingen steeds onberispelijk waren geweest, die zich zeer vlijtig en ondernemend betoond had, en voor het welzijn

zijner familie op een loffelijke wijze gezorgd had, die zich ook daar, waar op het blooto woord zeer gewigtige zaken gedaan werden, als eerlijk en billijk getoond had, van wien ook bepaaldelijk de beschuldiging van woeker werd afgewezen.

Zulk een getuigenis van het kerkbestuur moest niet slechts het ongunstige getuigenis van den gemeenteraad, die met Arbenz in opene, hem niet tot oneer strekkende, vijandschap leefde, geheel krachteloos maken; het moest ook, volgens alle menschelijke berekening, een proces, waarin alle dadelijke bewijzen ontbraken, waarin het dus ten laatste, zoo niet geheel, dan toch meestendeels, op de reputatie der partijen aankwam, dit proces zeg ik moest, dat was te voorzien, daardoor ten gunste van den beschuldigde beslist worden.

Daarom moest het ter kennisse der gezworenen van het geregt komen.

Het geregt kende het niet. De gezworenen kenden het niet. De verdediger kende het niet.

Enkel en alleen, behalve de regter van instructie Muller, die bij de jury niet medewerkte, enkel en alleen het openbaar ministerie kende het.

Toen de verdediger de acten wilde inzien, leunde de openbare aanklager met de ellebogen op de acten en weigerde de inzage. En toen het getuigenbewijs wegens reputatie voor en tegen Arbenz gevoerd werd, maakte hij er met geen enkel woord melding van.

De ongunstige getuigenissen tegen den beschuldigde deed hij met nadruk uitkomen; als een getuige zich eenigzins gunstig voor den getuige uitliet, schoof hij er eene ongunstige getuigenis of eene verdacht makende vraag in; in zijne slotvoordragt stelde hij den beschuldigde als een „oude sluwkop en afgerigte bedrieger voor, die in Uster op het van Heidelberger te ontvangen geld gewacht had, als de duivel op een arm zieltje.

Het gunstige getuigschrift kwam niet te voorschijn.

Men moet hier of de vergeetachtigheid, of de verblinding van den ambtenaar van het geregt, die in de overtuiging was, dat hij in het belang des regts zoo moest handelen, aanklagen.

De openbare aanklager heeft wel later in een ambtshalve ingediend stuk verzekerd, dat hij het getuigschrift reeds des daags voor de jury-zitting uit de acten had vermist, maar dat geeft niet de minste kleur aan zijne handelwijze. Integendeel, juist

als het bij de acten ontbrak, als zoodoende niemand anders van degenen die aan de zitting deel namen, dan hij van het getuigschrift kennis had en konde hebben, was het, als hij het niet vergeten had, zoo veel te meer zijn pligt, zijn schuldige pligt, aan de gezworene kennis van deszelfs bestaan en inhoud te geven. Die daaraan kan twijfelen, moet de betrekking van den openbaren aanklager geheel miskennen.

De openbare aanklager heeft in dat stuk verder beweerd, dat het verlies van het getuigschrift, „voor de aanklagt zeer verdrietig" was geweest, omdat hij uit den inhoud de kennelijke overdrijving had kunnen aantoonen.

Ik moet evenwel ook de opmerkingen van Arbenz den zoon mededeelen. Het zij dan den lezer zelven overgelaten, in hoe verre het verloren getuigschrift werkelijk tegen en niet voor Arbenz gesproken zoude hebben.

Na het verhoor der getuigen wegens reputatie, werd de hoofdgetuige ten laste van den beschuldigde voorgeroepen, werkelijk de eenige getuige ten laste.

Getuige?

Het was — Heidelberger, die voorgaf bedrogen te zijn, de eigenlijke bedrieger!

„De anders zoo knappe man kwam verlegen, bijna vreesachtig voor," zegt Arbenz in zijn geschrift.

Het openbaar ministerie maakte op den eenvoudigen, hulpeloozen man opmerkzaam.

Anderen noemden hem eenen goeden, onbeduidenden mensch.

Heidelberger zelf zeide later: „Toen ik voor de jury kwam, had ik pijn in 't lijf, en zoo kunnen zij wel gedacht hebben, dat ik een domme vent was."

Over zijn verhoor leest men in het geschrift: „Zijn verhaal over de betaling der 1700 fr. was duister en verward. Hij wist niet te zeggen waar hij die som betaald had. Hij krabde zich het hoofd toen hij over de afrekening moest spreken, — toen kwam de aanklager van den staat hem te hulp. De heer Holtz katechiseerde zoo lang en zoo langmoedig met hem voort, tot dat hij omstreeks het volgende, met de aanklagt van den heer Ziegler, ten minste in het voornaamste, overeenkomende resultaat verkregen had.

De betalingen werden nu aangegeven, zooals zij in de boven aangeduide, door den prokureur Ziegler voor Heidelberger in-

geleverde aanklagt wegens bedrog uiteen zijn gezet, evenwel met eene zeer gewigtige afwijking.

In genoemde aanklagt was beweerd, dat Heidelberger op den 3 Maart aan Arbenz had betaald, vooreerst in Uster 1700, zegge volle zeventien honderd franken, vervolgens in Winterthur 2000 fr. waarop Arbenz evenwel 320 fr. teruggegeven had.

Zoo moet Heidelberger ook in het voorloopig onderzoek opgegeven hebben. De verhandelingen daarvan zijn wel niet medegedeeld; maar de regter van instructie Muller zeide op den 5 Mei, toen Arbenz de zoon zijn eerste onderhoud met zijnen gearresteerden vader had, woordelijk tegen den zoon. Heidelberger beweert, dat hij den 3 Maart 1700 fr. aan uwen vader in Uster voor de leggers, en 1700 fr. in Winterthur voor de wissel-obligatie betaald heeft.

In de jury-zitting blijft Heidelberger nu wel bij de rigtige opgave over de in Winterthur gedane betaling, maar opzigtens de vroeger voorgewende in Uster gedane betaling van 1700 fr. geeft hij nu op eens het volgende op:

„Op den 17 Februarij dagvaardde Arbenz mij voor het bedrag der eerste leggers voor 240 fr. Hij kwam toen den 19 Februarij bij mij te Neftenbach. Daar overtuigde ik hem van eene vergissing, en deed hem zien, dat hem voor die levering slechts 197 fr. toekwamen. Deze 197 fr. betaalde ik hem in mijne kamer in de tegenwoordigheid mijner vrouw."

„Toen wij op den 3 Maart te zamen in het bureau der directie te Uster waren, waar ik van den den kassier Meijer 2800 fr. in betaling kreeg, namelijk een bankmandaat van 2000 fr. en 800 fr. in 16 stuks 50 fr. banknoten, gaf ik de laatste 800 fr. dadelijk aan Arbenz."

„Uit het directiegebouw gingen wij toen naar het stationskoffijhuis, en nadat wij daar onze rekeningen gesloten hadden, betaalde ik Arbenz nog 703 fr., namelijk 14 stuks 50 fr. banknoten en 3 fr. in specie. Ik had namelijk 's morgens van den 2 Maart circa 700 à 800 fr. van huis medegenomen, omdat Arbenz op dien morgen in tegenwoordigheid mijner vrouw gezegd had, dat hij nu betaling verlangde voor dien wissel van 1600 fr., die vervallen was."

Dat was de verklaring van Heidelberger voor de jury. Hij wilde alzoo nu op den 3 Maart in Uster niet meer 1700 fr., maar 1503 fr. en de ontbrekende 197 fr. reeds lang te voren,

op den 19 Februarij in zijne woning te Neftenbach betaald hebben.

En bij deze gewigtige afwijking van zijne vroegere, herhaalde beweringen, bij eene verandering, die bij zulk eene, zonder eenig bewijs, opgeworpen aanklagt wegens bedrog, naauwelijks gewigtiger, meer verdacht makend voor den aanklager kan verzonnen worden, geene enkele syllabe ter opheldering, tot verduidelijking wegens de tegenstrijdigheid in de geheele jury-zitting.

De zoon van Arbenz was bij de assises niet tegenwoordig. Hij had het niet van zich kunnen verkrijgen, die bij te wonen. Hij had, na al die treurige, ontmoedigende kenteekenen van een schrikkelijk vooroordeel, gevreesd, dat de behandeling eenen al te ontroerenden indruk op hem zoude maken. Hij, dien de regter van instructie de vroegere bewering van Heidelberger had medegedeeld, was niet in staat op de tegenstrijdigheid opmerkzaam te maken.

De beschuldigde Arbenz zelf kende misschien de voorloopige verhandelingen niet juist genoeg om het te kunnen; hij konde ook zijne veroordeeling niet vooronderstellen. Dus treft ook hem geen verwijt.

Of men den verdediger daarvan geheel kan vrijspreken? Zeker, het openbaar ministerie had hem onmiddelijk voor het begin der verhandeling de inzage der acten geweigerd, met de ellebogen daarop leunende. Maar hij had deze toch vroeger op den 9 Mei doorgezien, hij had die op den 10 met den beschuldigde doorgeloopen.

Maar naauwelijks te begrijpen schijnt het stilzwijgen van den openbaren aanklager. Het is diens roeping niet, enkel en alleen eene veroordeeling van den beschuldigde te verkrijgen, en nog minder eene veroordeeling op valsche voorstelling van de gezworenen gegrond. Zijne roeping en zijn pligt is om als aanklager regt en waarheid te handhaven, altijd en overal slechts regt en waarheid. Hij moest de acten naauwkeurig kennen; hij kende ze naauwkeurig. Zijn pligt was het, de tegenspraak zoo scherp als mogelijk was uit te doen komen, en door eene verduidelijking daarvan waarheid en regt aan den dag te brengen.

Hij heeft met geen woord de tegenspraak aangeduid.

Eene andere, niet minder gewigtige omstandigheid werd evenwel ter sprake gebragt.

Van waar had Heidelberger de 1700 franken, of ook volgens

zijne laatste bewering, slechts de 1503 fr., die hij aan Arbenz in Uster betaald zoude hebben? Dat was de allernaaste, de alleeerste vraag, die elk een zich doen moest in eene zaak, waarin zonder eenig verder bewijs niet anders dan verzekering tegenover verzekering stond.

Heidelberger beweerde eenvoudig, eensdeels 800 fr. (behalve de onbetwiste 2000 fr.) van de spoorwegkas te Uster ontvangen te hebben, hetgeen zeker waar was, maar wat hij volgens de bewering van Arbenz aan dezen verzwegen had, voor dezen had geheim gehouden; ten anderen wilde hij 7 à 800 fr. van huis medegenomen hebben.

Dit moest hij bewijzen, ten minste waarschijnlijk kunnen maken. Alle grondregels voor geregtelijk bewijs vorderen dat. Elk verstandig mensch zoude het eveneens vorderen. Zooveel te meer omdat hier het volgende bijkwam.

Volgens een in het geschrift van Arbenz medegedeeld uittreksel over de vervolgingen tegen Heidelberger waren tegen dezen in de tijdruimte van den 15 Januarij 1856 tot den 12 Mei 1857 (den dag der assises) niet minder den veertien „regtsboden" uitgegaan; zevenmaal was inbeslagneming of bedreiging daarmede gevolgd, en zesmaal was vordering tot verzilvering der inbeslag genomen saken gesteld, daaronder tweemaal verkoop der gronden. En bijna de helft van al deze vervolgings- en executies-maatregelen valt juist in den tijd van Januarij tot Maart 1857. Heidelberger was dus, en dat juist op dat kritieke oogenblik, waarachtig de man niet, die over veel geld te beschikken had.

Hoe was hij aan de 7 à 800 fr. gekomen, die hij den 2 Maart van huis wilde medegenomen hebben?

De verdediger vroeg hem daarnaar.

„Heidelberger," zegt het geschrift van Arbenz, „was verlegen en wist er zich naauwelijks uit te redden. Hij zeide toch, dat hij den 9 Februarij 900 fr. in Uster ontvangen had, en daarvan 700—800 fr. tot den vervaltijd van den wissel van Arbenz had opgespaard, omdat hij aan Arbenz niet meer eene woekerintrest wilde betalen."

En dan heeft de gemeente-ambtman van Neftenbach nog verklaard: „Heidelberger had altijd baar geld gehad, dat hij hem zelf bij beslagleggingen gelaten had, om hem niet van de middelen voor zijnen houthandel te berooven."

En dit is alles over dit gewigtige, naar de toedragt der zaak het gewigtigste punt tot bevestiging der aanklagt!

Maar ook de vrouw van Heidelberger was door het openbaar ministerie nog daarover verhoord.

Het verhoor met haar moet ik hier woordelijk volgens het geschrift van Arbenz mededeelen. Zij moest voor de beschuldiging de opgaven van haren man bevestigen. Zij werd onmiddelijk na dezen verhoord. Het geschrift beschrijft dit als volgt:

„Deze vrouw was zigtbaar verlegen en kon bijna niet tot spreken gebragt worden. Van een te zamenhangend verhaal was geen spraak."

Daarentegen werd zij zoo wat op de volgende wijze door het openbaar ministerie gekatechiseerd:

„Is Arbenz niet meermalen bij u te Neftenbach gekomen?"

„Ja wel."

„Goed. Waart gij er gewoonlijk bij, als Arbenz bij uwen man kwam?"

„Ja."

„Mooi. Is Arbenz in Februarij ook niet eens bij uw man gekomen?"

„Ja wel."

„Mooi. Herinnert gij u nog, dat uw man toen aan Arbenz iets betaald heeft?"

„Ja."

„Mooi. Weet gij, hoeveel geld hij toen aan Arbenz betaald heeft?"

„Ja, 197 franken."

„Heel goed. Spreekt maar ongegeneerd. Waart gij er op den 2 Maart bij, toen Arbenz uw man afhaalde?"

„Ja."

„Hebt gij toen ook gehoord, dat Arbenz zeide, dat hij geld noodig had, en dat uw man hem den wissel moest betalen?"

„Ja."

„Mooi. En gij hebt ook gezien, dat uw man geld mede naar Uster nam?"

„Ja."

„Goed, goed. Wat zeide uw man, toen hij 's avonds t'huis kwam?"

„Hij was boos en zeide, dat Arbenz hem de quitantie en den wissel niet gegeven had, en dat hij toch alles betaald had."

„Aha, mooi!"

De heer Meijer ving met deze vrouw insgelijks een verhoor aan. Daarbij bleek het evenwel, dat zij ziek te bed lag, toen Arbenz een paar malen naar Neftenbach kwam; en het kwam uit, dat vrouw Heidelberger eigenlijk *in 't geheel niets* wist, maar alleen opzegde, wat zij zeker vroeger van haar' man geleerd had.

Vervolgens was eene bijzonder gewigtige omstandigheid de betrekking en de omgang met elkander der beide partijen op den 3 Maart, ten tijde dat Heidelberger aan Arbenz in Uster de 1700 of 1503 franken wilde betaald hebben.

Hij zoude, volgens zijne nadere opgave voor de jury, eerst dadelijk 800 fr. in het bureau der directie, en vervolgens 703 fr. in het stations-koffijhuis betaald hebben.

Wat de 800 fr. betreft zeide hij woordelijk: „Toen wij op den 3 Maart te zamen in het bureau der directie te Uster waren, waar ik van den kassier Meijer 2800 in betaling kreeg, namelijk een bankmandaat van 200 fr. en 800 fr, in 16 stuks 50 fr. banknoten, gaf ik de laatste dadelijk aan Arbenz."

Arbenz had, zoo als bekend was, ontkend met Heidelberger bij de kas geweest te zijn, hij had zelfs beweerd, dat Heidelberger hem slechts den ontvangst van 200 fr. had bekend, de 800 fr. echter verzwegen had.

Om de tegenwoordigheid der partijen in het gebouw der directie te Uster zijn nu twee getuigen verhoord.

De kassier Meijer getuigde: „Heidelberger is den 3 Maart *alleen* aan de kas gekomen en heeft daar een bankmandaat van 2000 fr. en 800 fr. in 50 fr. banknoten ontvangen. In plaats van de bankmandaat had hij liever specie gehad. Uit de kassierskamer ging hij weder op het ingenieurs-bureau. Of hij daar van de 2800 fr. iets aan Arbenz heeft gegeven, dat weet ik niet. Van eene betaling heb ik niets gezien."

Of de getuige Arbenz daar in 't geheel niet heeft gezien, of en waar de betaling, zoo niet aan de kas en niet op het ingenieurs-bureau, dan ergens anders heeft *kunnen* geschieden, daarover is de getuige, ten minste volgens het geschrift van Arbenz, niet gevraagd geworden.

Daarentegen staat daarin:

Het openbaar ministerie stelde aan dezen getuige nog omstreeks de volgende vragen:

Heeft Arbenz op het bureau der directie te Uster er niet op

aangedrongen, dat men met Heidelberger wegens de afleveringen streng moest wezen?

Heeft hij bij deze gelegenheid Heidelberger niet zwart gemaakt, hem voor een liederlijken kerel uitgemaakt, die het accoord niet zonde kunnen gestand doen?

Bleek niet uit het geheele gedrag van Arbenz, dat hij Heidelberger uit het accoord verdringen wilde, om het zelf over te kunnen nemen?

De antwoorden op deze vragen kwamen het openbaar ministerie bevredigend voor, zoo zelfs, dat zij zich tot de herhaalde uitroeping van: „Mooi" gedrongen gevoelde.

De inhoud der antwoorden zelven is niet medegedeeld.

De ingenieur Wethli was over de tegenwoordigheid der partijen op het ingenieurs-bureau tot getuige opgeroepen. Hij was niet voor de jury verschenen, maar had evenwel het geregt schriftelijk medegedeeld, dat hij dáárvan of Arbenz, die met Heidelberger op het ingenieurs-bureau was geweest, van de 2800 fr. die Heidelberger toen in zijn bezit had, iets had gekregen, niet wist; van eene betaling had hij niets gezien.

Waar kon Heidelberger dan die 800 fr. betaald hebben? Hoe wilde hij dat dan gedaan hebben?

Voor zooveel het geschrift van Arbenz aangeeft, is hij daar niet eens naar gevraagd geworden.

Ondertusschen, dit is onbetwistbaar, de betaling der 800 fr. is in 't geheel niet bewezen; zij is niet eens waarschijnlijk gemaakt. Zij wordt volgens de medegedeelde verklaringen der getuigen zelfs onwaarschijnlijk. Uit de kassierskamer was Heidelberger, zoo als de kassier Meijer verklaart, na het ontvangen der betaling op het ingenieurs-bureau gegaan. Daar was Arbenz met hem geweest. De ingenieur weet niets van eene betaling. Waarom zoude Heidelberger deze zoo opzettelijk in het *afwezen* van getuigen gedaan hebben, en dat nog zonder quitantie of zonder teruggave van den wissel?

Zoo staat het met de betaling der 800 fr.

Die der 703 fr. zoude in het stations-koffijhuis gevolgd zijn. Behalve de waardin Margaretha Enderlui, waren in het koffijhuis twee personen tegenwoordig geweest.

Zij werden *niet* als getuigen opgeroepen. Een van hen had wel is waar reeds bij het voorloopig onderzoek verklaart: „dat hij niets van eene betaling gezien had." Hun verhoor voor de

jury ware evenwel noodzakelijk geweest. Hadden zij, volgens de omstandigheden, het niet *moeten* weten? Had het hun *kunnen* ontgaan, als eene betaling werkelijk plaats had gehad?

De waardin getuigde het volgende: „Arbenz en Heidelberger hadden met elkander gerekend. Aan Arbenz had zij op verlangen, inkt, eene pen en blaauw postpapier gegeven, waar hij op geschreven had. Van eene betaling had zij niets gezien: en dat Heidelberger van Arbenz eene quitantie gevorderd had, niet gehoord."

In het geschrift van Arbenz staat dan verder:

„Zijt gij misschien in den kelder of anders uit de koffijkamer gegaan, terwijl de twee met elkander bezig waren?" vroeg de openbare aanklager.

„Dat kan wel wezen," was het antwoord.

„Is het niet mogelijk dat gedurende uw afzijn eene betaling heeft plaats gehad?"

„Dat 's wel mogelijk."

Alzoo hier hetzelfde resultaat, als bij de 800 fr. Er waren drie getuigen tegenwoordig. En Heidelberger zoude juist het oogenblik en de omstandigheden te baat genomen hebben, om zonder quitantie, zonder teruggave des wissels, ja, regt heimelijk en ongemerkt door de getuigen betaling te kunnen doen?

Geen woord over zulke gewigtige punten in de verhandelingen!

Het openbaar ministerie hield de beschuldiging vol, hield ze vol op die wijze, die wij spoedig nader zullen afschetsen, waardoor het met den aandrang der geheele autoriteit van zijne bevoorregte stelling en van zijn redenaarstalent een schuldig van de gezworenen afvorderde."

Maar aan de beschuldiging werden geene gronden meer bijgezet.

Arbenz en Heidelberger waren, (op den 3 Maart) van Uster naar Wintherthur gereden. Zij hadden daar in het koffijhuis van Hochstrasser, hunne afrekening voortgezet, en, tot aan de overgave van de bankmandaat van 2000 fr. en de uitbetaling van 220 fr. gesloten. Met deze operatie en de voorgewende betaling der 1700 of 1503 fr. te Uster zoude de *geheele* schuld van Heidelberger aan Arbenz betaald zijn, ook de wissel van 1600 fr. En het is dan ook deze, dien Heidelberger in dat koffijhuis van Arbenz teruggevorderd wil hebben.

Het verhoor der getuigen heeft deswegens wederom niets aan het licht gebragt.

De kastelein en zijne tapster „herinnerden zich nog wel den twist, maar konden er niets bepaalds van zeggen."

De twee mannen van Förz, Schwengler en Lehmann getuigden, dat Heidelberger en Arbenz bij Hochstraszer twist hadden gehad, dat de eerste herhaaldelijk eene quitantie had verlangd, de laatste hem die in de hand had gegeven, maar hem die weder uit de hand had gerukt. Meer, beweerden de getuigen niet te weten. Het scheen den staatsanwalt niet te bevallen, dat zij, niettegenstaande al zijne kruis- en strikvragen, niet getuigden, dat Heidelberger van Arbenz ook den wissel verlangd had.

Toen de heer Meijer dezen twee getuigen een wit papier (den wissel) voorhield en hun vroeg: „Heeft Heidelberger zulk een papier van Arbenz verlangd?" antwoordden beide met „neen." Toen hij hun echter een blaauw papier (de quitantie) voorhield en vroeg: „Was het zulk een papier, dat Heidelberger verlangde en daar zij over in twist waren?" antwoordden zij: „Ja, het was zulk een papier." En op de vraag: „Zoude Heidelberger tevreden zijn geweest, als Arbenz hem dit papier gelaten had?" was hun antwoord weder: „Ja, Heidelberger zoude daarmede evreden zijn geweest, want hij verlangde niet meer."

Dus ook hier, zelfs onmiddelijk volgens de verklaring der getuigen, eene waarschijnlijkheid tegen de beweringen van Heidelberger. Heidelberger zoude met de quitantie alleen tevreden geweest zijn? Hij had den wissel niet begeerd! Den wissel niet, dien hij zonder quitantie, zonder getuigen betaald had.

En op die wijze werd evenwel de beschuldiging volgehouden.

Er kwamen nog twee punten bij, die evenwel, goed behandeld, van belang hadden kunnen zijn.

Zoo als boven reeds verhaald is, had Arbenz Heidelberger wegens den op 1 Maart vervallen wissel van 1600 fr. dadelijk op den 2 Maart bij den schuldschrijver te Winterthur gedagvaard. Op den 14 Maart had hij regtsopening gekregen en op den 17 zoude Heidelberger in beslagneming krijgen. Toen was, op den 16 Maart, Heidelberger bij Arbenz te Dorf gekomen, om hem, tegen aanbod eener betaling op rekening van 400 fr. tot een uitstel te bewegen. Hunne ontmoeting had op de straat te Dorf plaats gehad, en er was een getuige daarvoor opgeroepen; dat het *na* den 3 Maart geweest was. Als dit bewezen werd, moest het eene groote tegenstrijdigheid zijn, dat Heidel-

berger, die den 3 Maart Arbenz voor den geheelen wissel zoude voldaan hebben, hem nog op den 16den, eene betaling op rekening van 400 fr. kon aanbieden.

De getuige die opgeroepen was, was de kantonsraad Fehr. Hij verhaalde voor de jury: „Ik weet nog heel goed, dat Heidelberger op eenen morgen in Maart mij en Arbenz op straat bij het schoolhuis in Dorf ontmoet en toen met Arbenz gesproken heeft. Na eenige minuten kwam Arbenz mij achter op, en verhaalde mij, dat hij Heidelberger voor eene wisselvordering van 1600 fr. vervolgde, dat deze hem daar zoo 400 fr. op rekening had aangeboden, wanneer hij uitstel wilde geven, dat hij echter geweigerd had, omdat hij de relatie met dezen man wilde afbreken."

Zoo als gezegd is, kwam alles daarop aan, of dit *voor* of *na* den 3 Maart gebeurd was.

De staatsanwalt zeide derhalve ook tegen den getuige „Het is voor deze verklaring van het hoogste belang om te weten, of deze ontmoeting voor of na den 3 Maart plaats had. Herinner u goed en verklaar u duidelijk."

De getuige kon evenwel slechts verklaren: „Of dit voor of na den 3 Maart was, kan ik niet bepaald zeggen. Maar dat weet ik zeer bepaald, dat Arbenz en ik op dien morgen zamen naar Henggart zijn geweest, waar de erfgenamen van wijlen Caspar Steinmann verkooping hielden.

Het geschrift van Arbenz behelst over deze omstandigheid verder: „De openbare aanklager hernam, dat hij heel goed begreep, dat de heer Fehr, als een oud man (61 jaren oud) zich de zaak niet goed meer kon herinneren."

„Heidelberger verzette natuurlijk deze ontmoeting *voor* den 3 Maart, en daar had hij reden voor. Deze beslissende omstandigheid werd daargelaten en bleef zonder invloed!!!"

Het geschrift heeft gelijk, als het zich over deze ligtvaardigheid beklaagt. Was er dan bij die geheele juryzitting niemand, die zich herinnerde en vooral het Heidelberger voor hield, dat Arbenz Heidelberger eerst op den 3 Maart voor den wissel gedagvaard had, dat Heidelberger dus eerst na den 3 Maart om uitstel had kunnen verzoeken? Was er verder onder al die menigte toehoorders, die uit de geheele omstreek naar de juryzitting waren toegestroomd, geen enkele, die er dadelijk over kon ondervraagd worden, en het zich kon herinneren, wanneer

die verkooping in Henggart plaats had gehad? Het is *later* gebleken, dat zij werkelijk op den 16 Maart, dus bijna veertien dagen later geweest was. Had, op den 13 Mei, den dag der jury-zitting, niemand zich dit meer kunnen herinneren? Had men niet door een rijdenden bode, misschien met de telegraaf dadelijk in Henggart kunnen navragen, wanneer deze verkooping geweest was? Henggart was toch zoo ver niet.

Het is ook niet te ontkennen, dat het openbaar ministerie, als de eerste verdediger van regt en waarheid, deze beslissende omstandigheid niet had moeten voorbij gaan.

Maar verdient de verdediging niet een nog veel gestrenger verwijt, die volgens het geschrift, dat ook in dit punt niet wedersproken is, het zoo nabij liggende niet verder vervolgde?

Hetzelfde geldt voor de volgende, evenzoo niet ongewigtige omstandigheid: Arbenz was aan de bank van Zurich 1500 fr. schuldig, vervalbaar op den 6 Maart. Hij had daarop 500 fr. betaald. Dat was geweest op den 2 Maart 1857. Heidelberger en het openbaar ministerie beweerden echter, dat het na den 3 Maart was geweest, en ontleenden daaraan de gevolgtrekking, dat Arbenz daarom zoo veel te meer het voorschot van Heidelberger op den 3 Maart moest terug ontvangen hebben. De „agent der bank, de heer Frey," was over het tijdstip der betaling als getuige gedagvaard.

Hij was voor de jury verschenen, en over zijn verhoor behelst het geschrift van Arbenz: „Ook de heer Frey, agent der bank, wist slechts, dat Arbenz de betaling op rekening van 500 fr. *voor* den 6 Maart deed. of het echter voor den 3 Maart was, kon hij zich niet herinneren, en opgeschreven was het niet. De staatsanwalt wist evenwel uit den heer Frey zoo veel te halen, dat hij ten slotte kon erkennen: „Het was dus niet op den 2 Maart, maar daarna.""

En toch," gaat het geschrift zelf voort, „*moet het op den 2 Maart of daar voor geweest zijn*; want op den 1 Maart was het zondag. Op den 3 Maart kreeg Arbenz door de bankmandaat zijne vordering van 2000 fr. op de bank. De heer Frey zond echter aan Arbenz *voor* den 6 Maart de volle som van 2000 fr. blijkens postwissel naar Dorf. Als nu die den 6 Maart vervallen 500 fr. niet betaald waren geweest, had men die toen zeker ingehouden."

Maar waarom kwam daar niemand op, om het openbaar ministerie zijne gevolgtrekking onmogelijk te maken?

Hiermede was het getuigenbewijs voor de jury afgeloopen.

De president der assises sloot de verhandeling op volkomen behoorlijke en zakelijke wijze met een verhoor van den *beschuldigde* zelven, om dezen daardoor in de gelegenheid te stellen, voor de gezworenen, voor zijne regters en medeburgers, om al de daadzaken, die in zijn voordeel, en tegen de beschuldiging spraken, uitvoerig en als laatste woord in de verhandeling te kunnen voordragen.

Arbenz bleef in alles bij zijne vroegere opgaven volharden en bestreed de leugenachtige opgaven van Heidelberger op alle punten.

De indruk was, volgens het geschrift van den zoon, over het algemeen gunstig. Ook waren zijne antwoorden op de vragen van den president vast, bepaald en stellig. Zelfs de prokureur Ziegler (Heidelberger's advocaat) zeide in de ververschingskamer tegen den openbaren aanklager: „hij wordt vrij."

Toen volgden de voordragt van het openbaar ministerie en van den verdediger.

Het openbaar ministerie was het eerst aan het woord tot bevestiging der beschuldiging.

Het hield haar vol, deze beschuldiging.

Zijne *eerste* voordragt was kort.

Volgens het geschrift van Arbenz, dat uitdrukkelijk verklaart, dat hij zonder „hartstogtelijkheid" gesproken heeft, zeide hij: „De zaak was duidelijk en behoefde geene verdere uiteenzetting. Indien Heidelberger en zijne vrouw op eenige ondergeschikte punten eenigermate hulpeloos schenen, dan moest dat geen invloed hebben, en verzwakte dat in elk geval hunne getuigenis in de hoofdzaak niet. Het optreden in het openbaar was voor zulke menschen vreemd, van daar hun schuchter, zelfs vreesachtig voorkomen. Arbenz daarentegen was bedreven, geslepen en onverschrokken, zijne geruste houding, zijne vaardige en gevatte antwoorden moeten ons niet mislelden. De door hem nu bestreden betaling van 1700 fr. heeft hij zelf op zijne rekening genoteerd en erkend."

Dat was eene korte, gematigde, terughoudende bevestiging der beschuldiging. Maar hij had ook de repliek.

En toen deed de staatsanwalt nog het volgende:

Aan het einde zijner voordragt gaf hij aan de gezwo-

renen in verscheidene exemplaren eene door hem bevestigde „Uiteenzetting der rekening tusschen Arbenz en Heidelberger" benevens copieën van de rekenings-notitie van Arbenz, „als leiddraad."

Deze daad is wezenlijk een der opmerkelijkste in het gansche proces.

Hij gaf hun een document als „leiddraad", het moest dus tot grondslag van hunne beraadslaging strekken, en moest dat noodzakelijk wezen, en bij de ingewikkelde rekening een der voornaamste.

En toch gaf hij het hun op eigen gezag, zonder toestemming van het geregt, zonder toestemming der tegenpartij, zonder zelfs tegenpartij of geregt om verlof te vragen.

Het was daarenboven een document, dat hij eenzijdig, voor zich alleen opgemaakt had, welks inhoud geen ander mensch, dan hij, kende, en dat hij dan nog wel als een door hem, den hooggeplaatsten beambte gewaarborgd stuk beschouwd wilde hebben.

Eindelijk het was objectief *valsch.*

Het was niet alleen valsch volgens de latere verduidelijking, daar het, overeenkomstig de opgaven van Heidelberger, Arbenz voorstelde als met eene schuld aan Heidelberger belast van 108 fr., terwijl Heidelberger inderdaad 1600 fr. aan Arbenz schuldig was.

Het was ook regelregt valsch volgens den werkelijken inhoud der acten en der verhandelingen.

Tot volledig bewijs hiervan laat ik het document met de aanmerkingen van den zoon van Arbenz daarbij aan het slot van dit verhaal afdrukken.

Hier zij op de volgende punten gewezen: Heidelberger had opgegeven dat van zijne schuld van 5409 fr. afgingen 540 fr. 90 cent wegens 10 perc. van de 5409 fr., daarbij 96 fr. 10 c. *specie*, te zamen 627 fr. De openbare aanklager voegt daar „bevestigend" bij: „erkend" (door Arbenz.)

Nooit heeft Arbenz echter deze *specie* erkend. Heidelberger zelf had later bekend, dat deze specie-rekening op eene dwaling van zijnen advokaat, den prokureur Ziegler berustte.

Volgens de opgaven van Heidelberger heet het verder

betalingen van Heidelberger

1. Op den 26 januarij te Uster fr. 3000.—
2. Op den regtsbode van fr. 24 van 17 febr. 1857 „ 197.—

3,	Op den 3 maart 1857 op het spoorweg-bureau te Uster.	fr. 800.—
4.	Nog op 3 maart in het het stations-koffijhuis te Uster	„ 703.—
	te zamen	fr. 4700.—

Bij de drie laatste posten merkte het openbaar ministerie aan: „te zamen = fr. 1700. Door Arbenz vroeger erkend en opgemaakt, nu echter bestreden."

Dat actenstuk is genoemde privaat-notitie van Arbenz, welke deze in Uster voor zich had geschreven, en die Heidelberger hem heimelijk ontvreemd had. Daarin had Arbenz nu wel (in de verwachting der hem door Heidelberger te Uster beloofde, maar niet volbragte tegenbetaling) genoteerd: „bij de derde levering.... fr. 1700." Maar evenmin daar als ergens elders heeft Arbenz „erkend", dat hij in Februarij 197 fr., en vervolgens op den 3 Maart te Uster eerst 800 fr. en daarna 703 fr. gekregen had. Als nu dat „erkend" van het O. M. alleen sloeg op de woorden: te zamen = 1700 fr., dan moest dat aan de gezworenen zoo veel te ongegronder voorkomen, als hun de acten en voornamelijk daarbij het stuk no. 13 niet in de beraadzaal mede werden gegeven, en het uit de verhandelingen niet eens blijkt, dat het laatste stuk hun ooit in origineel is voorgelegen, ja zij zelfs niet eens konden weten, of dit stuk niet een protokol of ander geregtelijk document was.

Men komt hierbij onwillekeurig weder op de gedachte aan het getuigschrift van het kerkbestuur te Dorf.

In het oog vallend is nog het dadelijk daarop volgende:

„Nadat het O. M. zijne voordragt geëindigd en het document aan de gezworenen overgereikt had, nam de verdediger het woord op. Hij protesteerde vooreerst tegen de overgave eener eenzijdig opgemaakte rekening, met welker onderzoek hij zich nu niet meer belasten kon. Deze rekening mogt niet tot grondslag voor de beoordeeling van Arbenz gelegd worden, daar zij geheel en al on....."

Hier viel de openbare aanklager den verdediger in de rede, en riep met luider stemme de bescherming van den president in tegen zulke aanvallen. Het „opgemaakte" was juist; *het was door hem zelven opgemaakt* en hij had er geen persoonlijk belang bij om Arbenz te doen veroordeelen.

De president merkte hierop aan, dat de voordragt des verdedigers hem nog geene aanleiding gegeven had om hem het spreken te verhinderen; de verdediger had nog niets onbehoorlijks voorgedragen.

Volgens het geschrift van Arbenz droeg de verdediger tot afwijzing der beschuldiging voor: „In alles wat aangevoerd was, lag volstrekt geen bewijs van schuld tegen Arbenz. Daar was zelfs geen spraak van; noch met betrekking tot de voorgewende betaling der 197 fr., noch die van 800 en 708 fr. was niet slechts het geringste bewijs bijgebragt, geene derzelve was ook maar enkel waarschijnlijk gemaakt. Het bewijs was eerder duidelijk, dat Heidelberger de beweerde betalingen niet doen kon, en daarom ook niet gedaan had. Waar wilde Heidelberger, die voor schuld vervolgd werd, op den 2 Maart 700 à 800 fr. van daan halen om mede naar Uster te nemen? De onwaarheid dezer bewering lag voor de hand. Had Heidelberger er verder niet belang bij om de 800 fr. die hij te Uster ontvangen had, mede naar huis te nemen, daar een regtsbode voor 900 fr. tegen hem was verschenen, een pandbriefje van digt bij de 500 fr. tot verzilvering was aangeboden, eene vervolging van 350 fr. voor de deur was?! Van al de getuigen had niemand iets van de voorgewende betalingen gezien, en de weifelende, niets zeggende verklaringen der vrouw spraken eerder tegen dan voor de beweerde betaling en het bezitten van geld.

De getuigen voor de voorgewende opvordering van den wissel hadden juist het tegendeel getuigd.

Bij eene zoo gewigtige beschuldiging mag men toch niet enkel op de door niets ondersteunde opgaven van den aanklager afgaan, die ten tijde zijner voorgewende betaling in grooten nood zat!

Waarom had Heidelberger zijne aanklagt niet reeds op den 4 Maart, dadelijk na het, volgens zijn voorgeven, aan hem gepleegde bedrog, ingediend?

Zeker, als Arbenz dat wezenlijk gepleegd had, dan had Heidelberger daarvan reeds vroeger opgave gedaan en vroeger eene klagt ingediend!

Als Arbenz zulk een gevaarlijk en bedriegelijk man was, als het O. M. hem gezocht had af te schilderen, dan zouden niet zulke knappe menschen, wier verklaringen zonder twijfel alle geloof verdienden, als getuigen voor hem zijn opgetreden.

Het ongunstige getuigschrift van den gemeenteraad te Dorf vindt zijne verklaring in de daadzaak, dat Arbenz, die niet gewoon is zijnen vinger op den mond te leggen, kortelings wegens beleedigende uitdrukkingen over dat collegie, door hetzelve veroordeeld was; de strafvonnissen tegen Arbenz betreffen of geheel nietige politie-overtredingen, of zijn uit een tijd, dat zij reeds lang vergeten zijn."

De heer Meijer besloot met den eisch tot vrijspreking.

Al had de verdediging dan ook de gapingen niet aangevuld en de tegenstrijdigheden niet in 't licht gesteld, die hierboven bij het opnemen der bewijzen aangeroerd zijn, dan had zij toch duidelijk en scherp de beschuldiging in hare ongegrondheid, onhoudbaarheid en nietigheid voorgesteld.

Den openbaren aanklager bleven voor zijne repliek nu alleen tweederlei wegen open, of van de dus vernietigde beschuldiging afstand te doen, of haar in haar geheel met andere middelen, dan de daad en de omstandigheden aanboden, verder te vervolgen, en alzoo nu het overige dier autoriteit, magt en overwigt aan te voeren, die eene verkeerde wet in zoo groote mate in zijne handen gesteld had.

Hij koos het laatste.

Hij repliceerde en toen hij zijne repliek begon, riep hij den gezworenen toe: „De val van Arbenz was de toetssteen voor de waarde der jury. Nu moest getoond worden, of de gezworenen in staat waren om eenen man van *hunnen* stand, eenen man van invloed en vermogen, schuldig te verklaren. Een *handtastelijk* bewijs hadden zij ter veroordeeling niet noodig, de gezworenen moesten *alleen denken*, en als zij in een vroeger geval gedacht hadden, dan waren zij met hunne uitspraak niet tot zulk een onverwacht, of liever tot in 't geheel geen resultaat gekomen! Hoe was het in dit geval denkbaar, dat een man als Arbenz afstelling gaf, zonder betaald te zijn? Hoe was het denkbaar, dat hij de 800 fr. te Uster, die hij had *moeten* zien, den armen Heidelberger gelaten had? Hoe was het denkbaar, dat hij zelf schreef, dat hij 1700 fr. in baar geld ontvangen had, als dat niet het geval was geweest?"

Hij had van de gezworenen geëischt, dat zij enkel nog in den hun voorgeteekenden geest denken zouden, zonder zich verder om het — verongelukte bewijs — te bekommeren. Hij kon dus van zijne zijde niet op het bewijs terug komen, en

er bleef hem alleen maar over, nogmaals met al de kracht zijner rede op de karakteristiek van Arbenz en Heidelberger, bijzonder van den eerste, terug te komen. Dat deed hij.

Onmiddellijk na de zoo even medegedeelde inleiding der repliek van den staatsanwalt, gaat het geschrift van Arbenz voort:

„En nu ging de staatsanwalt over tot de karakteristiek der personen, en werd het waarlijk verbazend.

Arbenz, die zeker van zijn' gemeenteraad een ongunstig getuigschrift had gekregen, werd als een oude sluwkop en doorslepen bedrieger voorgesteld. „Arbenz," zoo drukte de heer Hotz zich woordelijk uit, „heft in Uster op het geld, dat hij van Heidelberger moest ontvangen, zitten wachten, als de duivel op eene ziel!" Maar Arbenz zoekt zijne slagtoffers slechts onder armen en gedrukten, onder hulpelooze lieden, zoo als deze Heidelberger! Op eene listige wijze brengt hij dezulken in zijne magt; hij perst hun de laatste bloeddroppels onder de nagels uit, terwijl hij het met de vermogenden en invloed hebbenden goed weet te stellen; het is tijd, dat men aan het drijven van den gevaarlijken man eindelijk een einde make. Heidelberger en zijne vrouw daarentegen, niet ongunstig bekend, eenvoudige en hulpelooze lieden, hebben op hunne verklaringen den stempel der waarheid gedrukt. De staatsanwalt stelde zelfs de bewering van Heidelberger, dat hij 703 fr. van huis mede naar Uster had genomen, als ten hoogste geloofwaardig voor, hoewel deze toen wegens 1700 fr., niet alleen, maar ook wegens 336 fr. vervolgd werd.

Aan het slot van deze geharnaste repliek, waarin ook nog het bewonderenswaardige gezegde kwam, dat Arbenz zijne 9000 fr. vermogen slechts op woekerachtige wijze had verworven, dat hij reeds lang in het tuchthuis had behooren te zijn, dat de gezworenen moesten helpen, dat hij eenmaal zijn loon kreeg, sprak de heer Hotz nog zijne verwachting uit, dat de gezorenen eenvoudig ja zouden zeggen, en niet wederom zulk eene lastige handelwijze zouden volgen, zoo als in een ander proces, (proces Fuhrer)."

De verdediger had nog de dupliek. Hij hield zich beknopt; hij bestreed het, dat het bewijs der schuld was bijgebragt, en verwachtte een niet schuldig.

De gezworenen, traden af. Een uur later keerden zij terug. De voorzitter der gezworenen verkondigde tegen Arbenz het

schuldig aan opzettelijk bedrog ten bedrage van 1708 franken.

De openbare aanklager stelde eenen eisch in van $4^1/_2$ jaar tuchthuisstraf.

Het geregtshof sprak uit: *twee jaren tuchthuisstraf*, *vernietiging der wisselobligatie à* 1600 *fr.*, 108 *fr. schadevergoeding*, 100 *fr.*, *schadevergoeding voor proces-kosten aan Heidelberger.*

Arbenz hoorde het vonnis met dezelfde bedaardheid aan, die hem den ganschen dag was bijgebleven.

Arbenz, de bedrogene was veroordeeld.

Heidelberger, de bedrieger, triumfeerde. Hij had zijne 1700 franken gewonnen, en dan nog schadeloosstellingen daarbij! zij was daarenboven officiëel voor een braaf, eerlijk man verklaard. Hij zag zijn' tegenstander, zijn' schuldenaar, den man, die hem door zijne borgtogt van 300 fr. het overnemen eener lucratieve zaak alleen had mogelijk gemaakt, dien hij dank verschuldigd was, dien hij bedroog, hij zag dezen bedrogene als bedrieger tot het tuchthuis veroordeeld.

Ja, Arbenz, de bedrogene, was als bedrieger tot het tuchthuis veroordeeld.

Er was ontzettend onregt gepleegd.

Zoude de hand der geregtigheid, der ware geregtigheid, het onregt niet aan het licht brengen?

En niet straffen?

De onschuldig veroordeelde Arbenz, had den ganschen dag gedurende de jury-verhandelingen zijne bedaardheid, de bedaardheid van een goed geweten bewaard.

Met dezelfde bedaardheid, den ganschen dag door hem bewaard, had Arbenz het vonnis aangehoord.

Met dezelfde bedaardheid ging hij zijne harde straf te gemoet, en dulde haar meer dan een gansch jaar, 382 dagen lang.

Op den 14 Mei des morgens om negen uur, zat hij reeds in het tuchthuis; hij was den vorigen avond eerst veroordeeld!

De termijn voor cassatie was vier dagen.

De staatsanwalt laat volgens de wet de vonnissen door de daartoe verordende autoriteiten voltrekken.

Dadelijk op den 14 Mei bezocht de fabrikant Arbenz zijnen vader in het tuchthuis. Hij had hem sedert den 5 Mei niet gezien. Hij zegt over dat bezoek:

„Een opziener bragt mijn vader op het bureau van den heer Hotz."

„Zoodra hij zijnen zoon zag, riep hij uit, zijne tuchthuis-kleeding aangrijpende: Nou, ze hebben me mooi aangekleed."

„Maar toen kwamen hem de tranen in de oogen."

„Laat moeder nooit bij mij komen! zeide hij op het laatst en werd weggeleid."

Deze bedaardheid bleef hem ook den ganschen straftijd bij.

Het geschrift van Arbenz bevat deswegens eene getuigenis van den directeur der Zuricher strafgevangenis, dat te gelijk aantoont, hoe deze bedaardheid zelfs tot verkeerde gevolgtrekkingen kon leiden, en waarbij, tot beter verstand moet aangemerkt worden, dat het gedurende de latere restitutie-verhandeling, tot welke daarstelling Arbenz de zoon zich voorbeeldeloose moeite had gegeven, door den met de leiding der restitutie-behandeling belasten opperregter Dandliker ingeverderd was.

De directeur der Zurichsche gevangenis Widmer (hij heeft bekaas sedert zijne betrekking verlaten, om eene andere eervolle plaats te bekleeden), is een even zoo menschlievend als in zijn oordeel voorzigtig man.

Van de zijde van het openbaar ministerie ondervond het gedrag van Arbenz eene geheel andere beoordeeling, echter niet van den staatsanwalt, die tot nog toe in de zaak gefungeerd had.

Deze had zijne functiën, wegens de persoonlijk tegen hem ingebragte beschuldigingen over zijne ambtelijke handelingen bij het verzoek om restitutie, aan den staatsanwalt, ad hoc benoemden procurator Goll te Zurich afgestaan.

Den heer Goll was nu het verzoek om restitutie in de zaak Arbenz door het oppergeregt ter beantwoording opgedragen. Voor dat hij het beantwoordde, had hij over het gedrag van Arbenz in de strafgevangenis inlichtingen gevraagd, en over eene hem aangebragte daadzaak eenen getuige verhoord.

De inlichting had hij verkregen door de medegedeelde bijzonderheden van den heer Widmer, en het getuigenis was het volgende: De gemeente-ambtman en herbergier Muller in Wallisen verklaarde, dat Arbenz, bij gelegenheid dat hij voor de wisselschuld de te Wallisellen gelegen dwarsleggers van Heidelberger Het in beslag nemen (op den 17 Maart 1857), in zijne herberg een kannetje wijn had gedronken. Daarbij was over het

aangevangen civielproces en de bedreigde aanklagt van Heidelberger gesproken, en hij, Muller, had op een' ernstigen toon aangemerkt: „Ja, die zaak komt voor de jury, en daar komt de waarheid met zekerheid aan den dag. Het gaat namelijk zoo toe: gedurende de verhandelingen der jury gaan in Zurich drie astrologen in het afgezonderde achtergedeelte van de groot-munsterkerk aan eene tafel zitten, kloppen de geesten en hooren van hen de antwoorden op de vragen, die aan de gezworenen ter beslissing worden voorgesteld. Zoo wordt de waarheid op een haar af ontdekt en aan de gezworenen berigt." Over dit gebabbel, had Muller verder verhaald, was Arbenz de vader zoo verschrokken en verbleekt, dat hij, Muller, en zijne vrouw en nog een gast, van de schuld van Arbenz volkomen overtuigd werden."

De procurator Goll legde dit getuigenis bij het oppergeregt over en redeneerde daarbij met betrekking daarop en op het gedrag van Arbenz in de strafgevangenis het volgende:

„Het ingesloten verhoor-protocol behelst nu de door Muller gedane waarnemingen, die mijns erachtens *van zoo veel te meer gewigt* zijn omdat daardoor bepaald het bewijs wordt geleverd voor het schuldbewustzijn van Arbenz, waarmede zonder twijfel niet alleen zijn vroeger gedrag gedurende het onderzoek, maar ook zijn aanhoudend stilzwijgen sedert den tijd van zijne intrede in de strafgevangenis en zijn passief gaan en laten gaan geheel in overeenstemming is."

Over het inhalen van het zotste bijgeloof hier geen woord verder.

Maar hoe natuurlijk en innerlijk waar verklaart Arbenz zelf zijne houding in de strafgevangenis.

In Wintherthur had hij eene veroordeeling voor volstrekt onmogelijk gehouden; zij had hem getroffen als een donderslag, zoodat hij weken lang niet geweten had, wat hij deed, en toen had hij zich in Gods naam naar de tuchthuis-verordening gevoegd, en alles gedaan wat men hem bevolen had, om de broodtoelage niet te verliezen en in den kelder (donker arrest) gezet te worden.

Zoo verdroeg de onschuldig veroordeelde zijn hard noodlot van den beginne af tot het einde toe met eene bedaardheid en onderwerping, die in zulk een toestand zeldzaam zal gevonden worden.

Ijverig, energiek, rusteloos en oenzigtig was de zoon des en-

gelukkigen bezig, om de onschuld zijns vaders aan het daglicht te brengen, om den onschuldig veroordeelde zijne eer, zijne vrijheid weder te bezorgen.

Hoe zelden staat den armen vervolgde zulk een trouwe, moedige, volhoudende vriend ter zijde, om den strijd tegen dien magtigen vijand voor hem op te nemen, zoo als de zoon van Arbenz den strijd voor zijnen vader opnam en volstreed. Maar het mag niet onopgemerkt blijven, dat ook de drukpers zich spoedig den trouwen zoon aantrok, en zijne schreden daardoor niet weinig ondersteunde.

Dat eene vrije drukpers zoo iets waard is, en dat het toch niet altijd opgaat, om elke klagt tegen de handelingen der ambtenaren, elke afkeuring van de beschikkingen der overheid dadelijk als eene misdaad tegen de regering, zelfs tegen den staat zelven uit te maken, dit is in het proces Arbenz weder zigtbaar gebleken.

Op den 18 Mei was het vonnis tegen Arbenz geveld.

Er was daartegen enkel een beroep in cassatie bij het oppergeregt te Zurich mogelijk. De tijdruimte daarvoor was vier dagen. Er moest dus met spoed gehandeld worden.

De veroordeelde zelf kon weinig of niets uitvoeren, hij zat reeds op den dag na het vonnis, des morgens ten negen ure, in het tuchthuis.

De zoon vervulde dadelijk eenen edelen pligt. Hij begaf zich eerst, dadelijk op den 14 Mei, naar de verdediger zijns vaders.

Maar „er zijn geene gronden van cassatie," zeide deze.

„Gij houdt mijn' vader nog altijd voor schuldig?" vroeg de zoon hem.

„Ja," was het antwoord.

„Gij gelooft dus niet, dat een beroep in cassatie uitzigt op welslagen heeft?" vroeg de zoon verder.

„Volstrekt niet; gij hebt er geene gronden voor," antwoordde de heer Meijer ten slotte.

Zoo verhaalt de zoon zelf in zijn getuigschrift.

Hij ging van den verdediger naar de kanselarij van het oppergeregtshof, om inzage der acten te verzoeken. Zij waren er nog niet.

Op den volgenden dag, den 15 Mei waren zij ingekomen. Zij werden hem voorgelegd. Het was de eerste maal dat hij ze te zien kreeg.

Hij vond dadelijk de volgende gewigtige punten:

I. *„Het afzijn van het gunstige getuigschrift"* (van het kerkbestuur te Dorf.)

Door den pastoor te Dorf had hij van het bestaan van het getuigschrift kennis gekregen, dat nog altijd bij de acten ontbrak.

II. *„Onwettige overgave eener eenzijdig opgemaakte rekening aan de gezworenen."*

Dat zij buitendien objectief valsch was, kon hij eerst later ontdekken, toen hij op den 10 Julij (1857) in zijn ouderlijk huis te Dorf was, en zijne moeder hem toevallig „zoo eene rekening" gaf, die zij van eene vriendin gekregen had, en waarin hij een exemplaar dier door den openbaren aanklager „gewaarmerkte" berekening herkende, welke deze tegen het protest van den verdediger in aan de gezworenen mede in de beraadzaal gegeven had.

III. *„Duidelijk aan te wijzen vergissing in eene beslissende tijdsopgave.*

Met betrekking tot de gewigtige ontmoeting tusschen Arbenz en Heidelberger op de straat te Dorf, waarbij Heidelberger Arbenz om uitstel van den wissel van 1600 fr. gebeden, en hem eene betaling op rekening van 400 fr. aangeboden had, had de zoon nu dadelijk uitgevonden, dat het niet voor den 3 Mei, maar eerst op den 16 Mei gebeurd was.

Met deze drie punten, gevoegd bij het „overjaagde voorloopig onderzoek" en eene, hoewel werkelijk niet nader aangetoonde, „partijdige houding tegen den vader op den dag der juryzitting," geloofde hij toereikende gronden te hebben voor het beroep in cassatie.

Maar de verdediger Meijer, tot wien hij zich begaf, wilde ook nu van een begeven in cassatie niets hooren. Hij zeide, „de verhandelingen waren onder de leiding van den president geweest; een getuigschrift van het kerkbestuur te Dorf had hij bij de acten niet gezien; het overgeven dier berekening aan de gezworenen had de president ook als usus toegelaten."

Ook een andere advocaat wees de zaak af.

Radeloos ging de zoon weg; hij moest de gedachte aan het indienen van een beroep in cassatie opgeven. De termijn was ten einde.

Ondertusschen, hij rustte niet. Was die weg versperd, dan moest een andere tot het doel leiden. Zoude het dan onmogelijk zijn, de onschuld die reeds nu zoo klaar als de dag was, ook voor het landsgeregt weder tot eere te brengen? Wat

moest dat voor een toestand zijn, waarin dat niet mogelijk ware?

Het werd mogelijk.

De advokaat Sulzberger te Zurich, een der bekwaamste, uitstekenste juristen van het kanton, trok zich eindelijk de zaak aan.

Voorloopig kon hij het slechts doen door het instellen van een civiel proces tegen Heidelberger, niet tot betaling des wissels van 1600 fr., want deze was door het vonnis der jury „vernietigd," maar tot eindelijke scheiding van de leggers zaak, waarbij hij een saldo van ongeveer 1000 fr. in vordering bragt.

Heidelberger bestreed natuurlijk de vordering en wilde van zijne zijde nog eene vordering van ongeveer 800 fr. voortbrengen.

Ondertusschen moesten bij dit civiel proces de criminele acten tegen Arbenz van verschillende zijden grondig onderzocht worden; Arbenz, de zoon had een exemplaar der objectief valsche rekening, die de staatsanwalt den gezworenen medegegeven had. Zoo ontstond en verbreidde zich meer en meer de meening, dat toch niet Arbenz, maar Heidelberger de bedrieger was, en dat de eerste onschuldig veroordeeld moest wezen.

Ook in de drukpers werd dit meermalen geuit.

Op eens werd het bekend, dat Heidelberger zich buitenslands wilde begeven, dat hij aanstalten maakte om naar Amerika te gaan.

Men moest dus onmiddellijk maatregelen nemen tegen den bedrieger daar het anders te laat was.

Steunende op de boven aangehaalde punten, op welke men hem geen beroep in cassatie had willen toestaan, leverde Arbenz, de zoon, eene aanklagt tegen Heidelberger in wegens geregtelijken laster (valsche aanklagt), en bedrog. Hij leverde het in op den 17 September (1857 bij het statthalter ambt (collegie van voorloopig onderzoek). Hij wees daarbij het fungerende openbaar ministerie af, en verzocht om benoeming van een buitengewonen staatsanwalt voor deze zaak.

De aanklagt (zonder medewerking van den advokaat Sulzberger opgesteld), was ontwijfelbaar verkeerd aangebragt. Het statthalter-ambt wees die ook af, „omdat eensdeels door geregtelijk vonnis over de hoofdzaak reeds beslist is, en anderdeels het tegenwoordige openbaar ministerie afgewezen wordt, en dat over het laatste punt niet het statthalter ambt, maar de hooge regeringsraad te beslissen heeft."

Arbenz beklaagde zich over deze beslissing bij den regerings-

raad. Ook door dezen werd volgens den regel gehandeld. Het verzoek werd eerst aan den staatsanwalt voorgelegd. Deze verklaarde; „dat hij wel is waar het verzoek (om afwijzing) voor totaal ongeregtvaardigd hield, maar dat hij evenwel zijnen collega, den heer dr. Steiner (substituut van den staatsanwalt), die in de onderhevige zaak, zelfs volgens het oordeel van den heer Arbenz, geheel onpartijdig was, zoude verzoeken, zich met deze zaak te belasten." De regeringsraad besloot dienvolgens, dat door deze verklaring van den heer Hotz het bezwaar voor zoo verre voor opgeheven kon gehouden worden, dat het voor het overige af moest gewezen worden, omdat hij den regeringsraad wegens het niet aannemen eener aanklagt eerst dan bezwaar kon ingeleverd worden, wanneer het openbaar ministerie die afgewezen had.

De aanklagt werd nu aan dr. Steiner ingediend. Maar deze moest haar op den 14 October ook afwijzen, omdat, „volgens een besluit van de criminele afdeeling van het oppergeregtshof, het weder opnemen van een door geregtelijk vonnis afgeloopen onderzoek alleen op den weg van restitutie kon verkregen worden."

Daar was eindelijk de ware weg aangegeven.

Hij werd echter niet dadelijk gevolgd.

Arbenz wilde een bezwaar tegen de afwijzing bij den regeringsraad. Hij bleef daarbij, ofschoon de heer Sulzberger hem opmerkte, dat dit de goede weg niet was. Het bezwaar werd bij den regeringsraad ingeleverd.

Dienvolgens gaf de regeringsraad hare beschikking aan Arbenz den zoon, den fabrikant te Riesbach bij Zurich, van wiens rusteloozen ijver hier overal sprake is. — Deze ontving de beschikking op den 7 Januarij 1858.

Het nieuwe jaar was dus reeds daar. De onschuldig veroordeelde smachte reeds bijna acht maanden in het tuchthuis.

Een zeer bekwaam jurist, de kort te voren tot procureur aangestelde heer Honnegger stelde een verzoek om restitutie voor hem op, dat voor een meesterstuk gehouden mag worden, zoo wel wat duidelijkheid der factische en scherpzinnigheid der juridische voorstelling, als wat onbevreesde blootlegging, maar ook bedachtzame gematigdheid betreft.

De onschuld van Arbenz werd op overtuigende wijze daarin voorgesteld.

Daarom moet ik er zoo veel te meer opmerkzaam op maken, op welke wijze het openbaar ministerie, in het dadelijk mede te deelen onderhoud van den staatsanwalt Hotz met den zoon van Arbenz, het geschrift opvatte.

Het verzoek werd op den 27 Januarij 1858 bij het oppergeregtshof ingediend.

Nog op denzelfden dag leverde de president Finsler het — volgens den regel — aan het openbaar ministerie voor advies in.

De heer Steiner, substituut van den staatsanwalt, was intusschen gestorven. De staatsanwalt zelf, had daarom het verzoek ontvangen.

Heidelberger had ondertusschen in Neftenbach alles verkocht. De blijken zijner voorbereiding tot landverhuizing naar Amerika, werden hoe langer hoe duidelijker.

De dringendste, de grootste spoed was noodig, als de bedrieger en lasteraar ontmaskerd, de onschuldig veroordeelde gered worden zoude.

Evenwel bleef het advies over het verzoek om restitutie van de zijde van het openbaar ministerie uit.

Arbenz wachtte veertien dagen. Toen ging hij naar den president Finsler.

„Deze verklaarde heel vriendelijk, dat het verzoek om advies bij het openbaar ministerie was ingeleverd. Maar dit stond niet onder het gezag van het oppergeregtshof, hij kon er daarom niets aan doen, de zoon moest zich tot den heer staatsanwalt Hotz wenden."

Op verdere navraag hoorde Arbenz, dat de procurator Goll tot buitengewoon staatsanwalt in de zaak aangesteld was. Hij wendde zich tot dezen. Maar hij kreeg van hem ten antwoord, dat het verzoek om restitutie nog in handen van den staatsanwalt Hotz was.

Dit was op den 16 Februarij. Het verzoek had dus twintig dagen bij den heer Hotz gelegen.

Arbenz rigtte een dringend verzoek, om bespoediging bij het oppergeregtshof in.

De president Finsler beschikte dadelijk: „het openbaar ministerie wordt verzocht, in aanmerking nemende, het bijgaande om bespoediging, om de inzending van haar advies zoo veel doenlijk te bespoedigen."

Hij kon niet meer doen tegen den staatsanwalt, die volgens de wet, niet onder het gezag van het oppergeregtshof staat.

En nu viel het volgende voor, dat ik woordelijk naar het geschrift van Arbenz moet mededeelen.

Arbenz de zoon verhaalt:

„Op den 19 Februarij des avonds kreeg de zoon het volgende briefje; „de heer J. J. Arbenz, zijdefabrikant te Riesbach, wordt verzocht, Zaturdag 20 Februarij des voormiddags ten 11 uur of Zondag 21 Februarij op hetzelfde uur, op het bureau van den ondergeteekende op het ambtshuis te komen."

De zoon hoopte, dat de heer Hotz met hem over de zaak wilde spreken, en nam daarom alle betrekkelijke papieren mede. Om 11 uur op den 20 Februarij trad hij het bureau van den heer Hotz binnen, die juist iemand bij zich had.

„Gij zijt de heer Arbenz?" vroeg hij.

„Tot uwe dienst," was het antwoord.

„Wilt gij een oogenblik wachten!" voer deze voort, en opende de spreekkamer om hem in te laten.

Na eenige minuten kwam de heer Hotz en verzocht den zoon, hem op het bureau te volgen. Hier nam hij het verzoek om restitutie, dat op de sopha lag, legde het op den lessenaar en zeide; „Ik wilde u reeds eenigen tijd geleden (!) wegens uw verzoek om restitutie laten komen. Ik wilde u namelijk slechts vragen, of gij dat wilt terugnemen of niet; in het laatste geval moet ik klagte inbrengen."

„Het stuk kan niet terug genomen worden," antwoordde de zoon bedaard, terwijl hij den heer Hotz aanzag. „Dan zijn wij klaar!" antwoordde deze, zonder op te zien.

De zoon, die zijnen vader onschuldig in het tuchthuis wist, kon gaan.

Ondertusschen kwam de drukpers hoe langer hoe meer beslissend voor de onschuld van den veroordeelden Arbenz uit, en Heidelberger zocht zich passen te verschaffen, om naar Amerika te gaan. Op den 23 Maart had hij ook den voorzitter van den gemeenteraad Klausli in Hochfelden gevraagd, of de raad hem niet een certificaat voor een pas zoude willen bezorgen, omdat hij weg wilde. In het gesprek voegde hij er later nog bij: „dat hij geen rust had, dat het proces van Arbenz weder op nieuw werd opgewarmd, en dat hij voort moest, dat Arbenz onschuldig in de gevangenis zat."

„Maar dit," voegde Heidelberger er bij, zeg ik tegen u, doch als gij mij verraadt, steek ik u dood."

„Deze woorden" gaat Klausli in zijn verhaal van het voorgevallene voort, „zeide hij zoo in ernst tegen mij, dat ik er bang van werd; want hij was wel in staat, om zijn woord te houden.

Op den 25 Maar was Heidelberger verdwenen!

De zaak zelve ging ondertusschen niet vooruit.

Arbenz smeekte daarom, op den 8 Maart, den president Finsler herhaaldelijk om hulp. Maar het openbaar ministerie stond volgens de wet niet onder het hoogste geregtshof des lands.

Op den 9 Maart bragt Arbenz een schriftelijk verzoek om bespoediging bij het oppergeregtshof in.

De president beschikte op denzelfden dag daarop: dat hij in gevolge van dit hernieuwd verzoek, het openbaar ministerie herhaaldelijk en ten dringendste om inzending zijner voordragt en terugzending der acten verzocht, onder voorbehoud der verdere besluiten van het oppergeregtshof, voor zoo verre de ontvangst niet binnen acht dagen van heden af volgen zoude."

Maar ook dat had geene gevolgen, dan dat de ad hoc benoemde buitengewone staatsanwalt (op den 15 Maart), wel de afdoening der zaak binnen 14 dagen beloofde.

En nu kwam eindelijk het advies van het openbaar ministerie over het verzoek om restitutie in de zaak Arbenz op den 29 Maart in.

Op den 27 Januarij had het oppergeregtshof het aangevraagd.

Op den 29 Maart, na 62 dagen kwam het in!

Het restitutie geschrift was overtuigend geweest.

Het openbaar ministerie liet den onschuldig veroordeelde nog 62 dagen langer in het tuchthuis.

Op den 31 Maart was Heidelberger intusschen op eens weder terug. Hij was maar naar Lausanne geweest, waar hij zich bij familie verborgen had gehouden. Met de zijnen te Hochfelden was hij op den duur in correspondentie gebleven. Van hen had hij ook den voortgang en den stand der zaak Arbenz vernomen. Ook hoe Klausli zich uitgelaten had, maar ook dat zijne familie overal uitgestrooid had: „dat de kinderen op straat er van praatten, dat de Klausli door Arbenz den zoon was omgekocht."

Daar beriep Heidelberger zich op toen hij terugkwam. Klausli,

beweerde hij daarbij, had hem aangeraden om de vlugt te nemen. Hij werd in hechtenis genomen.

Op den 16 April besloot het oppergeregtshof daarop tot een nader onderzoek, waarmede de opperregter Dandliker belast werd.

De heer Dandliker begon dadelijk het nieuwe onderzoek. Op den 19 April hield hij het eerste verhoor met Heidelberger. Toen verzamelde hij bewijzen, ook door eene huiszoeking bij Heidelberger. Toen volgden weêr dag aan dag van den 26 April af, nieuwe verhooren, deels met Heidelberger zelven, deels met de zijnen en met getuigen.

De omstandigheden, die bij de jury-zitting onduidelijk gebleven, en door Arbenz den zoon reeds vroeger opgehelderd waren, werden nader vastgesteld. Vooral beijverde de commissaris voor het onderzoek zich, om te bepalen, in hoeverre Heidelberger op den 3 Maart van toereikende geldmiddelen voorzien geweest was, om de beweerde betaling van 1508 fr. aan Arbenz te kunnen doen. Heidelberger kon slechts het bezit van hoogstens 520 fr. geloofbaar maken.

Het oppergeregtshof vond ondertusschen geene zwarigheid, om op grond der vastgestelde daadzaken op 28 Mei te beslissen:

1. Het op den 13 Mei A°.P°. over den petent door de jury gevelde vonnis is opgeheven;

2. De acten te stellen in handen van het openbaar ministerie, en aan hetzelve over te laten, om bij de commissie van aanklagt voor de volgende jury-zitting de verder geëischt wordende voorstellen te doen.

Eindelijk was dan de zege van regt en onschuld bevochten, nadat langer dan een jaar het onregtvaardige vonnis geveld was, nadat de zoon zich even zoo lang de ondenkelijkste moeite had gegeven, om de onregtvaardige uitspraak tot vernietiging te brengen, nadat de onschuldig veroordeelde even zoo lang in het tuchthuis het tuchthuisbuis had gedragen, de behandelin van eenen gemeenen boef ondergaan had. Eindelijk was zijne onschuld erkend, erkend door een vonnis van het hoogste geregtshof des lands.

„En Arbenz werd uit het tuchthuis ontslagen!"

„Neen, nog niet!"

Nog op denzelfden 28 Mei kreeg Arbenz de zoon schriftelijke tijding wegens de restitutie zijns vaders door den oppersecretaris van het oppergeregtshof.

Hij spoedde zich daarmede nog op denzelfden dag naar den staatsanwalt ad hoc.

Met een ontroerd hart bad de zoon om de vrijlating zijns vaders. Maar de heer Goll zeide, hij moest zich nog bedenken, en eerst met iemand daarover spreken. — „Kom morgen middag, of beter Maandag, nog liever Dingsdag."

„Arbenz, de zoon, waagde het niet, voor Dingsdag den heer staatsanwalt nogmaals lastig te vallen. Maar op den morgen van dien dag ging hij er heen, en kreeg daar het zeer onvriendelijk gegeven bescheid: „De order tot vrijlating ligt reeds sedert Zaturdag op het bureau van het openbaar ministerie. Had gij die daar afgehaald in plaats van couranten-artikelen te schrijven of te laten schrijven!" — Een schrijver op het bureau van het openbaar ministerie maakte voor den zoon een borgtogt op van 2000 fr. voor de vrijlating zijns vaders. — Nadat de borgtogt onderteekend was, en daarop het bewijs tot vrijlating afgegeven was, ijlde de zoon naar de gevangenis. In een half uur had de vader zich verkleed, zijn weinigje goed bijeen gepakt en na opregten dank aan den direkteur Weijmann en den secretaris Hetz voor menschlievende behandeling de plaats verlaten, waar hij *onschuldig* 382 dagen had moeten smachten!"

Ondertusschen werd het onderzoek tegen Heidelberger aanvangen. Ook dit werd aan den opperregter Dardliker opgedragen.

Op den 24 Julij (1858) gelukte het dezen eindelijk eene volledige bekentenis uit Heidelberger te halen.

De bedrieger, inziende dat hij de kracht der tegen hem sprekende bewijzen niet meer kon wederstaan, brak in snikken uit, en zeide: „Schrijft maar niet verder. Ik zie wel dat ik bekennen moet, ik beken, dat ik Arbenz *niets* op den wissel betaald heb."

Hij stemde nu volledig al de daadzaken toe, die de veroordeelde Arbenz van begin af beweerd en opgegeven had, en die ik den lezer reeds medegedeeld heb. Enkel verzekerde hij daarbij dat hij het notitietje, dat hij aan Arbenz in het koffijhuis ontnomen had, niet met voordacht had weggenomen.

Hij stond op den 21 September 1858 voor de jury teregt.

Arbenz was even zoo tegenwoordig. Hij moest volgens de wet nog eene rol spelen.

De beschuldiging was ingerigt op geregtelijke lastering. Niet ook op bedrog. Het blijkt niet waarom dat niet.

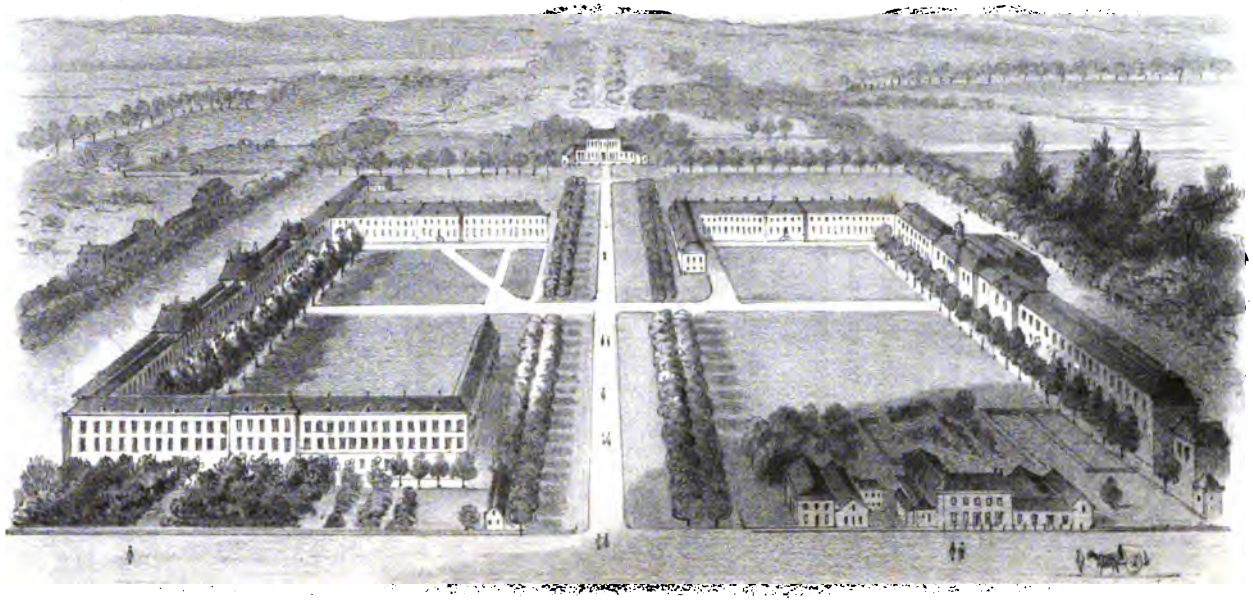

NEDERZETTING DER BROEDER GEMEENTE TE ZEIST BIJ UTRECHT

Heidelberger bekende schuldig te zijn.

De gezworenen hadden daarom geene zitting.

Heidelberger werd tot vier jaren tuchthuisstraf, en tot betaling van 6000 fr. schadevergoeding en proces-schadeloosstelling aan Arbenz, en in de kosten van dit proces veroordeeld.

Van den eisch tot openbaarmaking van het vonnis op staatskosten werd niet gesproken.

Volgens de wet moest toen nog eene formele schuldeloosverklaring van Arbenz wegens de beschuldiging van bedrog plaats hebben. Dat geschiedde dadelijk.

De procurator Goll heeft in zijne kwaliteit als staatsanwalt *ad hoc* later de openbaarmaking der beide vonnissen in het ambtsblad bewerkt, en de regeringsraad heeft tot de teruggave van 192 fr. kosten van het vroegere proces aan Arbenz uit de staatskas besloten.

Arbenz de zoon eindigt zijn geschrift met de woorden:

„Hij besluit met den opregten wensch, dat geen zijner medeburgers door het groote ongeluk eener onschuldige veroordeeling getroffen moge worden. Mogt evenwel zulk een slag op eenen schuldelooze vallen, dan moge de overheid in dezen spiegel herkennen hoe zij niet wezen moet."

Nog iets. De staatsanwalt Hotz, heeft sedert zijne bediening nedergelegd, en is tot staatsarchivarus benoemd."

„Tot slot kan ik slechts de woorden van Sulzberger herhalen."

„Moge de geschiedenis van het proces Arbenz eene leer zijn voor juristen, gezworenen en regters, en ik voeg er bij: en vooral voor wetgevers!"

ZEIST BIJ UTRECHT EN DE MORAVISCHE BROEDERS.

DOOR

SERVAAS DE BRUIN.

(Met eene plaat.)

Het alleroudste dorp, dat in de provincie Utrecht bestaat, is Zeist — althans naar algemeen beweerd wordt. En die bewering heeft allen schijn van gegrondheid voor zich, wanneer men in aanmerking neemt, dat het dorp reeds ten jare 838 vermeld werd onder den naam van Seyst, toen het vruchtgebruik van deze en eenige andere plaatsen door Alfrik, den negenden bis-

schop van Utrecht, verleend werd aan graaf Rotgarius, die een groot gedeelte van zijne eigene bezittingen aan de kerk van Utrecht had geschonken. Onder den zelfden naam van Seyst vinden wij er in de jaren 1028, 1050 en 1152 ook nog gewag van gemaakt; en na dien tijd herhaaldelijk.

In 1420 werd het dorp Zeyst door jonker Jacob van Gaasbeek, den bondgenoot van den hertog van Gelre, die met de Gelderschen uit Wijk bij Duurstede kwam, uitgeplunderd en verbrand. In April 1479 werd er eene dagvaart gehouden met den bisschop en de staten. In 1672, toen de fransche koning Lodewijk XIV onverwacht eenen vijandelijken inval in ons land deed, sloeg hij in het dorp Zeyst zijn hoofdkwartier op, en nam persoonlijk zijnen intrek in een huis achter de kerk, waar hij de uit 's Gravenhage om hem te begroeten overgekomene gezanten van Spanje, Engeland, Zweden, Hanover, den Palts, Trier, enz. plegtstatig ten gehoore ontving. In 1787 strekte het dorp Zeyst tot legerplaats voor eene krijgsmagt bijna 4000 man sterk, en in 1804 werd hier door den franschen generaal Marmont een kamp gevormd van verscheidene duizenden manschappen, zoo fransche als nederlandsche troepen; terwijl na het herstel van onze onafhankelijkheid zoo herhaalde malen de troepen daar gekampeerd hebben, dat „het kamp van Zeist" door volksliederen bekend is geworden tot aan de uithoeken van ons land.

Maar ver buiten de grenzen van ons land, door geheel de wereld heen, is een ander „kamp" van Zeist bekend — niet een kamp van wapengekletter en krijgsrumoer, maar een kamp van stillen werkijver en stille godsvrucht! Wij bedoelen de nederzetting der Moravische Broeders of, gelijk ze in de wandeling veelal genoemd worden, der Hernhutters, welke Broeder-gemeente zich in het jaar 1746 aldaar is komen nederzetten, en omstreeks 300 zielen sterk is. Digt bij het adellijke huis, genaamd het „Huis-te-Zeyst," hebben de Moravische Broeders, vóór hetzelve, verscheidene aanzienlijke gebouwen gesticht, aan weerszijden van de groote laan (het Oosterplein en het Westerplein) inzonderheid twee groote woningen voor ongehuwden, zijnde het eene, het „Broederhuis," voor de mannen bestemd, en het andere, het „Zusterhuis," voor de vrouwen. Eene volledige beschrijving te geven van de nederzetting der Hernhutters te Zeist (waarvan de afbeelding hiernevens is gevoegd) ligt echter niet in ons bestek. Velen onzers lezers hebben on

twijfelbaar die hoogst merkwaardige inrigting met eigen oogen gezien; en aan allen, met wie dat niet het geval is, raden wij ten eerste aan, die allezins beziens waardige nederzetting der Broeder-gemeente eens in oogenschouw te gaan nemen; terwijl wij ons ten doel stellen in deze bladzijden eene schets te leveren van de geschiedenis dier eenvoudige Christenen, die in waarheid leven voor de beginselen, welke de grondslagen uitmaken van hun geloof — beginselen, waarvoor ze in de dagen van vervolging getoond hebben als echte martelaars te willen sterven. Onderling verbonden door den band der broederlijke liefde — niet in naam alleen, maar inderdaad — en ijverig toegewijd aan de verspreiding van het evangelie, hebben zij veel, zeer veel nut gesticht in alle oorden van de wereld, veel, zeer veel goeds verrigt op het gebied van christelijke beschaving, gewerkt met eenen ijver en eene volharding, welke zelfs dezulken tot bewondering moet dwingen, die in de opvatting van den geest des Christendoms ten eenen male van hen verschillen.

De Moravische Broeders zijn de afstammelingen van een volk, dat nooit het hoofd heeft gebogen onder het juk van Rome, maar dat in de geschiedenis der Grieksche Kerk is na te sporen, opklimmende tot den tijd der eerste Christenen. In de dagen der apostelen reeds werd het evangelie gepredikt in Illyrië en Dalmatië, en men leest van bisschoppen en martelaars in die landen reeds in de tweede en derde eeuw. De Christenen waren destijds echter nog verstrooid te midden van hunne heidensche natuur- en landgenooten, en eerst in de vijfde eeuw omhelsden de Moraviërs het Christendom als natie. Cyrillus en Methodius, kerkvaders der Grieksche Kerk, waren de stichters van dien staat van zaken in Moravië; en de slavonische overzetting van de Heilige Schrift, die nog heden ten dage in gebruik is, wordt gehouden voor het werk van Cyrillus. Uit Moravië verspreidde het Christendom zich in Bohemen, waar het intusschen zeer veel tegenkanting ontmoette bij de afgodische bevolking van dat land. Doch al de strengheid van eene stelsehmatige vervolging ondervonden de Moraviërs niet voordat de zuster van den grootvorst eene reis ondernomen had naar Rome en daar derwijze getroffen was geworden door den grooten luister van het pauselijk hof en door de indrukwekkende ceremoniën der roomsche eeredienst, dat zij besloot den roomschen ritus ook in Bohemen in te voeren — een besluit, dat in zijnen nasleep had: eeuwenlange vervolging!

*

Onder de veranderingen, die dus ingevoerd werden, was er een, die in het bijzonder den tegenzin der Moraviërs opwekte. Tot dusverre hadden zij hunne godsdienstoefeningen steeds gehouden in de gewone landstaal; maar bij het roomsche rituaal werd uitsluitend gebruik gemaakt van het Latijn. Een ernstig bezwaarschrift werd dienaangaande door hen ingediend aan paus Gregorius VII, die hun echter het volgende antwoord daarop zond: „Na aandachtig de Heilige Schrift te hebben geraadpleegd hebben wij daarin gevonden, dat het 't welbehagen is van God den Almagtige, dat de openbare eeredienst plaats hebbe in eene verborgene taal, opdat niet een iegelijk, en inzonderheid niet de gemeene man, in staat zoude wezen die te verstaan; want bijaldien de eeredienst plaats had op eene wijze voor iedereen verstaanbaar, konde daardoor bij velen niets anders worden uitgewerkt dan minachting en afkeer."

Met dit zonderlinge maar zeer afdoende antwoord had Gregorius de Moraviërs wel tot zwijgen gebragt, maar niet overtuigd, en langzamerhand werden al de verschillende riten en ceremoniën van de Westersche Kerk ingevoerd. Het zwaard werd uit de scheede getrokken om die nieuwigheden te verdedigen en te handhaven; maar de rustige tegenstand, die door de meeste „broeders" daartegen geboden werd was van veel meer kracht, dan een opentlijk gewelddadig verzet ooit zou hebben kunnen zijn.

Op den voorgrond onder de strijders van Moravië staat de onwrikbare hervormer Johannes Huss. Hij was een door en door geleerd man en een diep denker — een man met een zachtmoedig hart, maar met een ijzervast karakter. Hij was geen oogendienaar, maar wars van alle aanzien des persoons — een Johannes de Dooper aan het hof van Herodes had niet meer geducht kunnen zijn, dan deze eenvoudige priester onder den trotschen adelstand van Bohemen. Toen een van 's konings hofgrooten over hem klaagde bij den aartsbisschop, gaf deze prelaat ten antwoord, dat Huss, toen hij de wijding ontving, eenen eed had gedaan, dat hij de waarheid zou spreken zonder aanzien van personen. Korten tijd daarna, toen Huss te velde begon te trekken tegen de misbruiken en de wangedragingen der geestelijkheid, en de aartsbisschop den koning verzocht hem het zwijgen op te leggen, antwoordde de monarch met de eigen woorden van den prelaat: „Huss heeft immers een eed gedaan, dat hij de waarheid zou spreken zonder aanzien van personen?"

Doch de opene verklaringen van Huss betreffende zijn geloof in de leerstellingen van Wycliffe, als die, vervat in het Nieuwen testament, zijn uitvaren tegen den aflaathandel, de onverbloemde wijze waarop hij de geestelijkheid aan de kaak stelde, en de groote populariteit van zijne voordragt — alles werkte zamen om hem te bestemmen tot den marteldood; en zoo, gelijk wij allen weten, werd Huss aanvankelijk (in 1413) door den pauselijken banvloek getroffen. Hij beriep zich hiervan op eene algemeene kerkvergadering; en toen deze te Constanta bijeen was gekomen, begaf hij zich derwaarts met een vrijgeleide des keizers, doch in weerwil van dit vrijgeleide werd hij op zijn twee-en-veertigsten verjaardag, den 6 Julij 1415, door die kerkvergadering wegens ketterij ten vure gedoemd, en die straf-oefening (wij zouden liever zeggen moord) terstond aan hem voltrokken; zijne asch, en de aarde waar hij ter dood was gebragt, werd op eene kar weggereden en in den Rijn geworpen, hetgeen aanleiding heeft gegeven tot deze schoone woorden in den lijkzang: „Zijne assche zal verstrooid worden wijd en zijd over alle landen; geen stroom, geen oevers zullen ze behouden; en hij, aan wien de vijand het zwijgen dacht op te leggen door den dood, bragt dus naar heinde en verre het evangelie-woord, dat zijne vervolgers zochten te onderdrukken."

Groot was de verontwaardiging in Bohemen, zoowel bij den adel als bij het volk, toen de dood van Huss daar bekend werd: gedenkpenningen, schilderijen en liederen kwamen algemeen in omloop ter gedachtenis aan zijn lijden; maar dit alles strekte slechts om de wreedheid der vervolgers nog vinniger aan te vuren. De kerkers werden volgepropt met moravische ketters — bij honderden werden ze neergelaten in de diepe mijngroeven van Koettenberg (hongaarsch: Koetná-hora) — in zakken genaaid en verdronken, of levend verbrand; en al die ongehoorde gruwelen der schandelijkste barbaarschheid — hemeltergend, ofschoon het heette godverheerlijkend — duurden jaren lang voort, totdat eindelijk de Hussiten (gelijk ze nu genoemd werden), tot het uiterste gedreven en al te lang vertrapt, het hoofd oprigtten en feitelijken weerstand boden aan de vervolging, en belangrijke overwinningen bevochten op de oorlogsknechten, die den kruistogt hadden aangevangen om hen te verdelgen.

De Hussiten werden al spoedig verdeeld in twee groote partijën — Calixtijnen en Taboriten. De laatstgenoemden waren de

ijverigste voorstanders van eenen terugkeer tot de oorspronkelijke eenvoudigheid van de christelijke Kerk: zij vormden gemeenten, noemden elkander „broeders" en „zusters," hadden alletgoederen gemeen, en hielden vast aan strenge kerkelijke tucht zonder aanzien des perseens. Zij vervielen echter in menige gevaarlijke dwaling; sommigen hunner verkondigden luide, dat het duizendjarige rijk na-ophanden was, en dat de komst van dat rijk moest worden voorafgegaan door eenen kruistogt tegen de Kerk van Rome. Dit gaf aanleiding tot eenen opstand, en bragt nog zwaarder vervolgingen tegen hen te weeg dan te voren. Maar het had ook zijn nut — de heethoofdige ijveraars gingen den eenen weg, en dé zachtmoedige vromen den anderen. Laatstbedoelden hadden evenveel te lijden als de eersten; doch zij droegen hun lijden met geduldenheid, en wilden volstrekt geen afstand doen van hunne beginselen en overtuiging, hun dierbaarder dan hun leven. De vervolging, waaraan zij bloot stonden, leidde hen tot het aanknoopen van betrekkingen met de Waldenzen, en zoo ontstond voor de leden der oorspronkelijke moravische kerk de naam van „Broeders in Bohemen." Vele waren de valsche aantijgingen, die hun te laste werden gelegd — zwaar, de schandelijke misdaden, waaraan zij gezegd werden zich schuldig te maken — en bitter voorzeker was de beker, dien men hun te drinken gaf; maar de scherpzinnige Erasmus zag veel in hen, dat bewondering verdiende. „Zij noemen elkander broeder en zuster," zeide hij, „en ik zie daarin geen kwaad. God gave dat die benamingen, ingegeven door de christelijke liefde, algemeen in swang waren onder de Christenen."

En de gunstige denkwijze, die Erasmus jegens de Moraviërs aan den dag legde, werd gedeeld door nagenoeg al de Hervormers. De eenvoudige braafheid en de stille, ijverige godsvrucht van die lieden, kon niet anders dan deelnemende belangstelling inboezemen aan ieder, die in staat was zachtmoedigheid, goedhartigheid, eenheid van doel en warme godsvrucht op prijs te stellen. De vervolging woedde op nieuw tegen hen, een- en andermaal — fel, folterend, verschrikkelijk; maar het ging met hen als met het wonder in Exodus III: het braambosch brandde wel, maar werd niet verteerd. De arme Moraviërs werden verdreven uit hunne woonsteden, genoodzaakt om God te dienen in spelonken en holen der aarde; genoodzaakt, wanneer ze over de met sneeuw bedekte velden naar hunne plaats van bijeenkomst

slopen, zorgvuldig in elkanders voetstappen te treden, ten einde zoodoende te zorgen dat ze gemakkelijk het spoor konden doen verdwijnen, hetwelk anders onvermijdelijk geleid zou hebben tot hunne ontdekking. Wanneer wij slechts rekenen van dit tijdstip af, toen hunne Kerk zich voor goed had gevestigd, namelijk van het jaar 1457 af, tot aan de laatste groote vervolging waaraan zij bloot stonden in 1548, dan vinden wij hen toenemend in kracht en in bloei, in weerwil van negentig jaren lange en bange verdrukking! Maar nog eene andere beproeving trof hen eene halve eeuw later. Door allerlei verdrukkingen en geweldenarijen tot het uitersterste gedreven, kwamen zij in 1612, in vereeniging met andere Protestanten, in openbaren opstand; en het zwaard der overmagt liet niet op zich wachten, om eene zee van rampen over hen te brengen. Het hardst vielen de slagen, waar de onschuld het grootst was; en honderden bij honderden eenvoudige braven werden zonder mededoogen en zonder genade in moordende kerkers gesmeten of overgeleverd aan galg en rad. De oude kerken werden opengebroken — de geloovigen wijd en zijd verstrooid; maar het was slechts voor een tijd. De hoogwaardige Commenius (hun bisschop — die geleerde, die eene wijkplaats was komen zoeken in Nederland, waar hij in October 1671 stierf), bleef tot aan zijnen dood met de hoop bezield, dat de „Kerk der Broeders" vroeg of laat wel weder verrijzen zou uit hare assche; en ofschoon hij zelf dat niet mogt beleven, werd die hoop toch reeds in 1715 verwezentlijkt.

Op den voorgrond onder de groote mannen, die de leiders werden van die weder-opstanding der Moravische Kerk, staat graaf Zinzendorf, een bij uitstek godsdienstig man, wiens vroege jeugd (hij was geboren te Dresden den 26 Mei 1700) zich reeds kenmerkte door buitengewonen ijver voor de goede zaak. Merkwaardig en belangwekkend is het, de geschiedenis na te gaan van alles wat door dezen echten Christen gedaan is en tot stand gebragt, de vele beproevingen en verzoekingen waaruit hij zegevierend te voorschijn is getreden, geschraagd door eenen christelijken heldenmoed, die maar zelden is geëvenaard. Zijn vriend Rothe was inderdaad een bijna even uitstekend mensch als hij zelf; voeg daarbij Tobias Friedrich, den organist, en baron Wallerville, en gij hebt eene groep mannen voor u, die waarlijk tot bewondering dwingen. Hun doel was de oude geestdrift der Moraviërs zoo mogelijk te doen herleven — de smeulende vonken,

die overal verstrooid lagen, bijeen te vergaderen en ze dan te doen aanwakkeren tot eene onbluschbare vlam. Hunne pogingen werden al spoedig met een gezegenden uitslag bekroond. De geloovigen, zonder zich door bedreigingen en vervolgingen te laten afschrikken, kwamen weder bijeen tot gemeenschappelijke bedestonden. Zoo lezen wij, dat bij een van die gelegenheden de handlangers van de openbare magt eene poging kwamen doen om de vergadering uiteen te drijven, maar dat zij op de vlugt werden gedreven door den kloeken tegenstand van de „Broeders," die hen vol geestdrift ontvingen onder het aanheffen van Luther's beroemd lied: „Een vaste burgt is onze God." Maar de vervolging rustte niet; en voor de „Broeders" bestond er geen ander heil dan in de vlugt. Zij verlieten hunne haardsteden, hun land, en eene menigte hunner vonden eene wijkplaats op het landgoed Berthelsdorf in den Opperlausitz, toebehoorende aan graaf Zinzendorf, die daar in 1724 eene kolonie stichtte, welke hij biddend onder de bijzondere hoede des Heeren stelde, waarom die kolonie dan ook den naam ontving van 's Heeren hoede (hoogduitsch: *Herrnhut;* en van daar de veel gebruikelijke benaming Herrnhutters.) Fransche uitgewekenen, vervolgd om hun geloof, sloten zich aan die kolonie aan, die dus al spoedig aangroeide, en als de wieg en bakermat te beschouwen is van al de „Broeder-gemeenten," die later in verschillende landen zijn opgerigt. De vervolging hield intusschen aan, overal — overal werden zij vervolgd, verjaagd, verdreven, gekweld, geplunderd, gemarteld. Herrnhut alleen hield stand, en graaf Zinzendorf was nog steeds hun hoofd, hun leider. Na den geestelijken stand omhelsd te hebben werd hij hun bisschop, en deed in die waardigheid verscheidene buitenlandsche reizen, altoos met het uitsluitende doel om werkzaam te wezen voor de uitbreiding van zijne Kerk en voor de stichting van nieuwe gemeenten.

De opkomst en uitbreiding van de moravische nederzetting te Herrnhut wekte overal belangstelling, die nog verhoogd werd door de bezoeken, daar gebragt door verscheidene hoogaanzienlijke personen. Zoo werd de broeder-gemeente genoopt om eenige harer leden af te vaardigen, ten einde gemeenten te gaan stichten in verschillende gedeelten van Amerika. In 1727 vertrok zulk eene zending naar Denemarken, en in het jaar daaraanvolgend eene naar Engeland; later ook naar Zwitserland, Livonië, Zweden; en, gelijk wij hierboven reeds gezegd hebben, in 1746

kwam zich in ons land zulk eene kolonie vestigen te Zeist bij Utrecht, onder geleide van eenen leeraar met name Friedrich Neisser (die in 1777 in Saksen stierf.)

Maar het voorname doel, dat de Moraviërs op het oog hadden, was de verkondiging van het evangelie onder de Heidenen, en aan die taak wijdden zij zich toe met eenen ijver en eene volharding, die niet genoeg kan worden geprezen. Treffend is het onopgesmukte verhaal van hun zendelingswerk. In de West-Indiën en in Groenland vooral, waren zij werkzaam met eene voorbeeldelooze standvastigheid van christelijk willen, levende van den arbeid hunner handen te midden van eene bevolking, die alles behalve gunstig jegens hen gezind was, en waar zij jaren, jaren lang hun harde lot verduurden zonder dat zij het werk Godes eenige vordering zagen maken, maar steeds bezield blijvend met hoop, met geloof en met vertrouwen. Het was een moeijelijk (en de wereld zou zeggen ondankbaar) werk; maar het geduld der „Broeders" overwon alles, en in verscheidene landen waren zij werkzaam op de zelfde wijze, zoodat op dit oogenblik meer dan 100,000 leden de leiding volgen van de leeraars der Moravische broeders. Zij hebben in de zeventig nederzettingen onder de Hottentotten, Groenlanders, Esquimaux, Indianen, onder de inboorlingen van Australië, en onder de Negers in de West-Indiën en in Amerika. Het getal hunner missionarissen of zendelingen bedraagt ruim drie honderd. In Engeland hebben zij een dertigtal huizen, waar zij bijeen komen om oefening te houden; de eenige kerk, die zij in dat land hebben, staat te Londen in Fetter-lane, Holborn. Hunne eerste vestiging in Engeland dagteekent van het jaar 1742.

Hunne nederzettingen — zooals die bestaan in Duitschland, Rusland, Engeland, Ierland, Pennsylvanië en Noord-Carolina — zijn eigentlijk niets anders dan dorpen, enkel en alleen bewoond door leden van de Broeder-gemeente. Iedere nederzetting bestaat uit een aantal woonhuizen, eene kerk, een huis om oefening te houden, een Broederhuis voor de ongehuwde mannen die niet bij hunne ouders inwonen, een Zusterhuis voor de niet bij hare ouders inwonende ongehuwde vrouwen, eene herberg voor vreemdelingen, en scholen voor de kinderen. In ieder der zoo evengenoemde Broeder- en Zusterhuizen vindt men, behalve de woonvertrekken, eene zaal waar gemeenschappelijk de godsdienstoefening wordt gehouden, eene eetzaal, eene slaapzaal en eene ziekenzaal;

aan de Broederhuizen zijn tevens verschillende werkplaatsen verbonden, en aan de Zusterhuizen zalen voor de vervaardiging van vrouwelijke handwerken, enz. Ieder lid van eene nederzetting heeft de vrije keus waar hij of zij wil wonen — dat wil zeggen, de ongehuwden, voor zoover ze niet inwonen bij hunne ouders, zijn niet verpligt hunnen intrek te nemen in het Broeder- of Zusterhuis; doen ze dat echter, dan zijn ze onderworpen aan de bijzondere regels van het huis, waar orde een der karakteristieke trekken uitmaakt.

Een andere karakteristieke trek van de Moraviërs is de band, die hen onderling verbindt daar, waar zij zich niet tot eene afzonderlijke gemeente hebben gevormd, en waar ze, ofschoon tot de Broeder-gemeente behoorende, nogtans aan de godsdienstoefeningen in eene gewone protestantsche kerk deelnemen, terwijl ze alsdan slechts nu en dan stichtelijke bijeenkomsten houden onderling, bij wijze van genootschap. Zulke genootschappen bestaan in Pruisen, Zwitserland, Rusland, Zweden, Noorwegen, Denemarken en Frankrijk, te zamen tusschen de 70,000 en 80,000 leden tellende.

Een derde vorm, waarin wij de Moravische Broeders aantreffen, bestaat te Londen, waar ze slechts eene kerk hebben, en misschien eene bijzondere school, maar waar ze overigens door de stad verspreid wonen als andere burgers, en alleen ter godsdienst-oefening bij elkander komen in het kerkgebouw (of op andere plaatsen, waar ze geen kerk hebben, in het voor de stichtelijke oefeningen bestemde huis). Zulke vereenigingen bestaan er in Engeland verscheidene, maar meer nog in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika.

De geschiedenis der Moravische Broeders en de tegenwoordige toestand van dat element in de Kerk van Christus, verdient in menig opzigt de belangstelling van den denker. En tot welk kerkgenootschap hij ook behoore, of welke overtuiging hij anderzins moge toegedaan zijn, zooveel staat vast: als men hunne geschiedenis onpartijdig nagaat en hen onbevooroordeeld gadeslaat in hun werken en streven, dan moge men hunne tucht misschien een weinig te streng vinden, dan moge men zeggen dat ze, om voor de wereld waarlijk nuttig te kunnen zijn, zich te zeer afgezonderd houden van den gewonen gang der wereldsche zaken; maar men voelt zich met dat al gedrongen tot achting en genegenheid voor menschen, die in stillen eenvoud

zonder eergierigheid, zonder nederigen hoogmoed, maar in waren ootmoed des harten een leven leiden, werkzaam en deugdzaam, bij al hun doen en laten geleid door dit verhevene voorschrift: Hebt God lief boven alles en uwe naasten als u zelven!

MIJN TOERTJE IN HOLLAND.

(Vertaald uit the Cornhill Magazine.)

Zijt gij ooit in Holland geweest? Zwitserland, Tyrol, het Zuiden van Frankrijk en de groote Duitsche steden; daar waart gij dikwijls. In Engeland reisdet gij weinig, in Holland waarschijnlijk in 't geheel niet. Het is waar, dat de Hollandsche landschappen en natuurtafereelen niet veel aantrekkelijks hebben. Maar als gij werkzaamheid op prijs stelt, steden wilt zien waarin alles leeft, mannen en vrouwen verlangt te leeren kennen, die een eigen weg gaan en een eigen wil hebben; als gij een naburig volk zoekt vol ijver en wilskracht en — al is het juist niet in gewoonten — in den geest en inwendigen mensch, zeer op u gelijkende, dan moet gij naar Holland gaan. De aanleiding tot mijn uitstapje was — ik beken dat — minder edel. Ik wenschte Hollandsche schilderijen te zien. Ik heb ze gezien, en houdt ook gij veel van schilderstukken; gaat naar Holland.

Gij gaat steden zien, die in een notendop liggen. Gij komt te Rotterdam, in den Haag, op het visschersdorp Scheveningen — dat tevens een badplaats is — te Leiden, Haarlem en Amsterdam. Het naarst vind ik, dat men Holland zoo moeijelijk kan naderen. Als men van Londen naar Rotterdam gaat, moet men achttien uren de pijnbank van een stoomboot verduren, of langs Calais, Lille en met de Belgische sporen gaan. Het is waar dat alle reizen, waar een nacht meê gemoeid is, in onze dagen lastig zijn. Als gij echter over België gaat, zal een toer naar Holland u meêvallen.

Het Hollandsche volk is anders dan men ons dat steeds voorstelde. Gij denkt aan een schilderij van mijnheer van Duijck als hij vrolijk zijn brandewijngrog drinkt; aan eene van Dirk Hatterick, terwijl hij Glossop vermoordt; en aan Willem den Zwijger, die zijn land door zijn stilzwijgen vrij maakte. Gij stelt u den Hollander voor — kortaf, dik en vet, met een breed

gezigt, en over 't algemeen flegmatiek; soms zelfs moorddadig, dronken, doorgaans in gedachten verzonken en vaderlandslievend.

Dat is alles verkeerd. Ze drinken geen brandewijn meer dan hunne buren; ze zijn volstrekt niet moorddadig; en al geven ze u wel eens reden om aan hunne vaderlandsliefde te denken, altoos in gedachten en zwijgend zijn ze niet. Zorgt vooral dat gij niet in de algemeene dwaling vervalt van u slechts dikbuiken voor te stellen. De Hollander van onze dagen is veelmeer, een klein, stevig, gedrongen mensch, met aangename Engelsche trekken, die maar al te dikwijls door een Franschen hoed misvormd worden. Zet hem een hoed op die in Engeland gemaakt is, en gij houdt hem voor een Engelschman — die een beetje onder de maat is.

Naar Scheveningen — een visschersdorp en badplaats — een paar uren van den Haag kunt ge, onder het lommer van een heerlijk geboomte, wandelen of met een onnibus gaan, buitenop uw cigaar rooken en de frisschte lucht van de heele wereld inademen. De badkoetsjes aldaar zijn oneindig netter, beter gemaakt en doelmatiger dan in Engeland. Ik voor me zelven houd niet van die machines, en verkies *au naturel* te baden.

Men moet echter oppassen, dat men zijn bad-kostuum niet vergeet, want streng zijn de policie-maatregelen in dit opzigt. In den Haag weten ze dat, maar een reizend Engelschman neemt niet graag veel goed meê. En — wat ik daar in zoo'n badkoetsje vond — ik kon er niet in. En toch zonder bedeksel durfde ik ook slecht in de golven duiken, want ik las: *dat dit was verboden en dat dat was verboden*, en besloot daarom maar ferm naar beneden te duiken. Het duurde echter niet lang, of ik hoorde schreeuwen aan strand. Kortzigtig zijnde en zonder bril, kon ik hunne teekenen niet zien; maar hunne stemmen waren luid en angstig. Dat de policie me op de hielen zat, was nu zeker; maar ik zei: 'k blijf baden! dan moeten ze me maar halen! Ik deed zoo en keerde terug, eenvoudig wenschende me te kleeden vóór ik me in handen der justitie stelde. Maar 't was heel wat anders; een goedhartige Hollander had niet aan het kostuum gedacht zelfs; de man was bang dat ik verdrinken zou. De Hollander die niet veel dieper gaat dan in de Zuiderzee, is bang in diep water.

Mijn plan was — als ik reeds zei — schilderijen zien. Men vindt ze in den Haag en in Amsterdam. De Haag, in 't Hollandsch *'s Gravenhage*, wat, naar 'k geloof, „Earl's Park" beteekent, ligt zoo wat circa vijf uur van Rotterdam. Dat is de mooiste kleine stad die 'k ooit gezien heb, met ongeveer zestig duizend inwoners; het ziet er alles welvarend uit, en is door een prachtig bosch omgeven, waarin de Hagenaar vrij wandelen kan, zonder dat hij eerst mijlenlange straten behoeft door te gaan.

Wat geven de Kensington-tuinen voor een klerk in Somerset House die in Woburn-Square woont? Een paar malen 's zomers kan hij eens derwaarts gaan, als 's winters naar de komedie. In vijftien minuten is een Haagsche klerk van zijn lessenaar in het bosch. Ik ben waarachtig verliefd op dat Haagsche Bosch, en de Haag zelf is even schilderachtig. Daarenboven vindt men in de Vieux Doelen al wat een reiziger maar wenschen kan. Men wordt er spoedig bediend, krijgt er — met een vriendelijk lachjen van de hospita — zijn soda-water en allerlei keurige geregten, en geen der bedienden geeft hem de geringste reden tot eenige klagt. Dat moge den Engelschman op het vasteland al dikwijls anders gebeuren, in de Vieux Doelen niet.

Men had mij gezegd, dat het erg duur was in de Hollandsche logementen. Ik kan niet anders zeggen, dan dat ik — in het eenig logement waar ik geweest ben — geen enkele reden heb gekregen om dat te beamen.

En nu de schilderijen. Ik zag in den Haag twee collecties, eene van het land en een private collectie die aan den heer Steengratz behoort. In de publieke galerij zijn twee wereldberoemde schilderijen, Potter's „Os" en Rembrandt's „Geneesheeren om een lijk op de ontleedtafel." Het eerste is wonderschoon en in alle deelen aangenaam voor het oog. Het bevat een groep dieren — levensgroot — met een boer daarbij. Daar Paul Potter zoo vroeg stierf, en zoo weinig schilderde, is hij ten onzent veel minder bekend dan de andere Hollandsche schilders. Die de uitgebreidheid van zijn schildersvermogen wil kennen, hij ga dit stuk zien. Ook de schilderij van Rembrandt is wonderschoon. De groote anatoom tot wiens eere het geschilderd werd, is reeds aan het ontleden. Zeven doctors — de helden van dien tijd — zijn potretten die de schilder onsterfelijk heeft gemaakt. De potretten zijn goed, de groepering beviel

me minder. Slechts twee hunner schijnen te zien of te luisteren, en de groote anatoom kijkt naar u en naar mij, maar niet naar zijn auditorium. Er zijn ook heerlijke kleine schilderijen als: „een drinkende koe," door Paul Potter; van Ostade's „Vioolspeler;" „een naaijende vrouw" door Dow; „een professor in de Botanie" door Mieris den ouderen; „een huislam, met een meisje dat het voedert," door Jan Steen, en vele anderen, te veel om hier te vermelden.

De schilderijen van den heer Steengratz zijn zeer goed en kunnen zonder vele moeiten gezien worden. Ik herinner me een modern stuk daar te hebben gezien van Dante staande over Giotto die een Madonna schildert, door een kunstenaar die, geloof ik, Keijser heet. De kleine stukken der oude meesters zijn ook zeer goed.

Te Amsterdam zag ik drie collecties, het openbaar museum, de collectie van van der Hoop en eene private van de familie Six (1).

Het was kermis toen ik in Amsterdam was, en de Hollandsche kermissen deelen nog steeds in de voormalige glorie. Wij in Engeland zijn voor zulke ijdelheden te verstandig geworden. De stad was vol volk in landelijk kostuum, de vrouwen droegen overal goud en zelfs achter- en voorhoofd was in een gouden band gevat. Ze hadden groote, hooge hoeden op, zooals eens onze grootmoeders droegen, en haar middel zat onder haar armen. De crinoline is almagtig zelfs onder de vrije negers, in Indië en Australië, maar de vrouwen en dochters van de rijke boeren in Friesland en Noord-Holland kennen haar niet. Zij komen in Amsterdam gekleed als haar grootmoeders, en amuséren zich precies zooals deze dat eenmaal deden.

Spellen, kramen en malmolens zijn de aantrekkelijkheden van de kermis. We durfden niet best onder de menigte gaan, want allen begroetten ons als vreemdelingen, de meisjes lachten tegen, de moeders fluisterden over ons. Zulke mooije malmolens hebben we in Engeland niet; hier zijn paarden, leeuwen en sleden.

---

(1) Daar ik mag veronderstellen dat de Hollander met de schilderijen te Amsterdam voldoende bekend is, houd ik — om de groote uitvoerigheid — de kritiek van den Engelschman terug. Mijn hoofddoel toch is te doen zien: dat ook Engelschen regtvaardig worden in hun oordeel over ons en ons land. *Vert.*

En niet slechts kinderen maakten er gebruik van. Ik zag jonge vrouwen van pl. m. vijfëntwintig jaar, rijdende als Amazones in Hydepark. Oude vrouwen zaten in de sleedjes, voorgevende dat ze op de kinderen moesten passen. Ik zag geen dronken lui (1) maar hoorde wel een vreeselijk geraas, dat 's nachts aanhield. Mannen en vrouwen liepen luid schreeuwende hand aan hand op de straten. Maar nog waren ze niet dronken; en zoo ver ik weet, gebeurt er geen ander kwaad, dan dat die te bed liggen niet kunnen slapen en die op straat loopen niet kunnen voortkomen.

Het geraas op de Koopmans-Beurs viel minder in mijn smaak. De vreemdeling die de Hollanders in hun doen zien wil, moet te 3 uur derwaarts gaan. Daar is de koopmansstand vergaderd, maar de vreemdeling is gefrappeerd over het joodsch aanzien van de meerderheid. Wat voeren ze toch uit? Waarom dringen en schreeuwen ze zoo? Neen, dan bevielen me de malmolens beter, al dreven de vrouwen den spot met mijn baard.

Alle Engelschen, ja waarschijnlijk alle reizigers die naar Holland gaan, brengen een bezoek aan Broek. We weten allen dat de Hollanders er op roemen, dat hunne dorpen zindelijker zijn dan alle andere dorpen, en dat het zindelijkste dorp *par excellence* Broek is. Het ligt in Noord-Holland, anderhalf uur van Amsterdam, over het IJ. Met een stoomboot gaat ge over het IJ naar het Tolhuis, en dan in een Hollandsch rijtuig naar Broek.

Ik verklaar Broek een humbug te zijn. Het wordt zindelijk gehouden voor groene reizigers, die in beslag genomen worden door guides. En toch is 't een zonderlinge plaats, en 't is een bezoek waard, omdat het zoo'n excellente humbug is. Ik moet bekennen dat ik er het land kreeg, en ik geloof dat Broek het land kreeg aan mij, want ik wou niemand een fooitje geven. Ik beken dat ik onbeleefd was, maar 't was ook onbeleefd mij naar Broek te laten reizen (2).

---

(1) Onze goede Engelschman heeft reeds boven gezegd: dat hij kortzigtig is. *Vert.*

(2) Ik beken ten volle wat de goede Engelschman van Broek zegt. Één ding spijt me, dat hij niet geweten heeft, of niet heeft willen hooren, dat te Broek een jufvrouw het vroeger bezienswaardig Broek — in miniatuur — in haar huis, te aanschouwen geeft. Men ziet daar al de eigen-

Ik mag niet te lang worden. De Amsterdamsche grachten, prachtige huizen en bruggen zijn schilderachtig. Een schildersoog vindt er overal schilderijen. Wat den neus aangaat, die vindt er wel eens wat anders, dan welriekende geuren.

De reiziger gaat natuurlijk ook naar Leiden, met zijn Akademie en wonderschoone collectie opgezette vogels. Behalve uit Engeland vindt men vogels uit alle wereldstreeken. Waarom toch die van de Britsche eilanden niet? Waarom te Leiden niet de *Anser Anglicanus Michaëliensis?* Is 't jaloezij?

De reiziger gaat ook naar Haarlem, waar echter weinig meer te zien is dan een mooi orgel (1). De vogelen van Leiden hebben we niet, maar mooijer orgels wel. Herinneren we echter aan het beleg van Haarlem en van Leiden, in de roemrijke dagen van Willem den Zwijger. In de geheele geschiedenis geen proeven van grooteren heldenmoed, dan die te Leiden en te Haarlem is tentoongespreid.

Dat Holland altoos half onder water staat, is te dikwijls geschreven, dan dat ik het zal herhalen. Wat zijn Gereformeerde religie aangaat; ik wou dat de mannen in de kerken hunne hoeden afzetteden en dat de vrouwen er wat minder luide conserveerden. Het is zwaar tusschen afgoderij en oneerbiedigheid, te veel ceremoniëel en te weinig den middelweg te gaan. Men mag kwaads van de Engelsche kerk zeggen, ik geloof echter dat wij dien weg bewandelen.

---

aardigheden van het voormalig Broek, de tuintjes, de straten, huisraad, kleeding enz. enz. Ik kan me echter begrijpen, dat onze Engelschman vreeselijk uit zijn humeur was: want — 't is treurig te Broek!

Vert.

(1) Onze Engelschman kreeg zeker trek naar huis, anders toch zou hij „de Hout" en „het Paviljoen" ook wel een bezoek hebben gebragt.

Vert.

EEN AVONTUUR IN FRANKFORT EN IN HOLLAND.

Te Frankfort aan den Mein woonde een koopman, Frederik Hagedoorn genaamd, die, zooals zijn naam aanduidde, een Nederlander van afkomst was. In zijne jeugd had hij uithoofde van familie-betrekking eenige malen Frankfort bezocht, en toen hij liefde had opgevat voor eene zijner nichten, die haar vaderland niet wilde verlaten, had zij zich, met goedvinden zijner ouders, en geholpen door zijne schoonouders, in die stad als koopman gevestigd, en was door den voorspoed in zijnen handel een der welgestelde ingezetenen geworden. Door het uitsterven zijner familie in Holland, was hij van het vaderland meer en meer vervreemd geworden, maar had er toch steeds zijne handelsbetrekkingen blijven aanhouden en sprak nog dikwijls over zijn land met zijn eenigen zoon Adolf, die in de handelszaak zijns vaders opgeleid, dezen krachtdadig hielp in zijn arbeid op het kantoor.

Sedert vele jaren had er in Frankfort zulk eene drukte en gewoel van vorstelijke en adellijke grootheid, met de praal van talrijke equipagien en den tros van rijk gegaloneerde dienaren, niet geheerscht, als in de eerste maanden van het jaar 1742, toen alles zich voorbereidde voor de naderende verkiezing en krooning des keizers. Meer dan honderd vorsten, prinsen en prinsessen, ontelbare graven en baronnen waren er tegenwoordig. Feesten der groote heeren en der gezanten, vuurwerken illuminaties, gemaskerde en andere bals, Fransche en Duitsche tooneelvertooningen, voorbereidende verkiezingszittingen en opene speelbank, gingen grootendeels hand aan hand, of wisselden elkander af. De prachtige intogten der vorsten, van den pauselijken nuntius, van den Spaanschen en Franschen gezant, gaven den groote menigte gelegenheid zich in hare luidruchtige vreugdebetuigingen te gelijk voor het hoofdfeest der krooning te oefenen.

Adolf Hagedoorn werd van al deze feestelijkheden slechts onderrigt door de verhalen van anderen en de berigten in de couranten. Zijn vader behartigde te zeer zijne handelszaak, om niet van elken belemmerenden invloed van buiten, en het gewoel der gedruischmakende wereld afkeerig te zijn. Daarom hield hij zich en de zijnen zoover mogelijk van het tegenwoordig gewoel, dat in de stad heerschte, trok als een wakker koopman partij van de goede gelegenheid tot voordeel, die het

oogenblik hem aanbood, maar veranderde niets in zijne levenswijze en die zijner familie. In de week was Adolf den geheelen dag aan het kantoor gekluisterd, des avonds echter danste hij met eenige bloedverwanten, die hun huis bezochten, en onder wie vooral zijne nicht Femma hem zeer genegen scheen, wel eens quadrille, en na het avondeten volgde de huiselijke godsdienstoefening, waarna allen zich ter ruste begaven. Des zondags had hij meer genoegen, en kwam hij in de frissche lucht. De geheele familie bezocht dan des morgens en des namiddags de kerk, en als het weer gunstig was, deed zijn vader met hem eene wandeling over den wal, welke als de vader goed geluimd was wel een half uur duurde.

Zoo beperkt was Adolfs levenswijze, hoewel hij reeds drie en twintig jaren oud was, en reeds sedert eenige jaren aan zijns vaders zijde op het kantoor werkte. Ach! hij had ook zoo gaarne zijn deel aan de openbare vermaken gehad; hij had zoo gaarne de edele heeren en vrouwen in hunne staatsie willen zien, daar de verhalen zijner neven en de berigten der couranten ze hem als verschijningen uit tooververtellingen voorstelden! Na hetgeen hij gehoord en gelezen had, schiep zijne levendige verbeelding zich eigene beelden en voorstellingen, waarmede hij zich onophoudelijk bezig hield. Bovenal stelde hij zich de gemalin van den Franschen gezant, den graaf van Belle-Isle, voor als begaafd met onbeschrijfelijke schoonheid en geestesgaven, en in den glans van nooit aanschouwde kleederpracht, dewijl aan den lof van hare schoonheid, verstand en schitterend toilet geen einde was. Met verrukking las hij den roem dezer dame in de openbare bladen, met fonkelende oogen en gloeijende wangen hoorde hij dien uit den mond zijner bloedverwanten. Dikwijls trachtte hij, zooals hij meende onbemerkt, het gesprek op de hoogvereerde vrouw te leiden, om het reeds meermalen gehoorde nogmaals te hooren. Het jongere gedeelte zijner bloedverwanten bemerkte spoedig zijne vreemde inclinatie, en hij moest nu om harentwil menige plagerij verdragen. Vooral trachtte men de omstandigheid in het belagchelijke te trekken, da hij de dame van zijn hart niet eens persoonlijk, maar slechts door overlevering kende. Hem was dit onverschillig. „Wat niet is, kan nog worden," dacht hij bij zich zelven, en maakte zelfs voor nicht Femma, toen zij hem eens spottend den *fidèle berger* der gravin van Belle-Isle noemde, in vollen ernst eene diepe en dankbare buiging.

De dag kwam steeds nader, waarop hij zich reeds sedert weken kinderlijk verheugd had, en waarop hij, als eene groote uitzondering, van den dwang waaronder hij leefde ontslagen, wel twaalf volle uren als een vrij mensch zich bewegen zoude. Dit geluk stond hem op den dag der krooning van den keizer te wachten. Binnen acht dagen zoude de verkiezing plaats hebben, en tusschen deze en de krooning, zoude, uit hoofde van den drang der politieke omstandigheden, slechts een korte tijd verloopen. Overigens stelde hij niet veel belang in het feest: Slechts daarom was het gewigtig voor hem, omdat hij hoopte bij deze gelegenheid de heerlijke vrouw, die hij in stilte huldigde, te zullen aanschouwen; want hij zoude dan den geheelen dag in hare nabijheid trachten te zijn, om zich te overtuigen, dat de werkelijkheid zijn ideaal verre overtrof, en zich in de beschouwing daarvan te verlustigen.

Terwijl hij in dezen tijd zoo onophoudelijk met gedachten aan de onbekende tooveres vervuld was, bejegende hem in zijne verstrooijing eene vreemde vergissing.

Eens op een avond bij de quadrillepartij, toen hij tegen het vereischte van het spel eene hooge kaart trok, riep nicht Femma wrevelig en verwonderd uit:

„Hoe gij vraagt?" —

„De gravin," was het antwoord, dat hij zonder daarbij te denken, haar gaf. Het schaterend gelach der nicht en het spottend lagchen zijner neven wekte hem uit zijne droomerijen op.

„Ik meen: hartevrouw!" liet hij verbeterend volgen.

„Volkomen juist!" antwoorde de nicht boosaardig: „wij zijn even als gij overtuigd dat de gravin de vrouw uws harten is."

Het lagchen der neven werd nu ook schaterend. Allen vereenigden zich om hunne tafel. Ieder wilde weten wat hier belagchelijks was voorgevallen, en ieder ontving eene volkomene opheldering uit de mond van nicht Femma. Adolf gloeide van schaamte en had zich gaarne, als hij konde, voor aller oog willen verbergen. Ook zijne ouders hadden zich bij den kring, die om de speeltafel verzameld was, gevoegd. Zijn anders zoo ernstige vader zag lagchend op hem neder, terwijl zijne anders zoo zachte moeder hem met gestrengen blik aanzag. Zijn vader trok haar ter zijde en Adolf hoorde, dat hij haar toefluisterde:

„Laat hem de droomerij! Het is een zeepbel, die uiteenspat als hij ze nadert. Dit zal onze plannen niet verhinderen."

Was hij door zijne vergissing reeds in groote verlegenheid gebragt, de woorden zijns vaders beroofden hem geheel van het overschot zijner bedaardheid.

„Hoe?" zeide hij bij zich zelven: „mijne ouders hebben plannen met mij — zonder twijfel huwelijksplannen! Op wie zoude hunne keus gevallen zijn? Voorzeker op eene bekende, want eene vreemde nemen zij niet in de familie. — Maar wie van de meisjes in onze stad kan zich met de schoonheid meten, welke ik, hoewel ik ze niet verkrijgen kan, van verre eeuwige trouw heb beloofd? Bij den hemel! geene, en eene mindere wil ik niet!"

Alle kalmte was nu uit zijn gemoed geweken. Hij maakte de eene feil nu de andere. Nicht Femma overlaadde hem met verwijten; de neven wezen hem met zekere ruwheid teregt, die de familiebetrekking en veelvuldige omgang tot eene gewoonte had doen worden. Te vergeefs bleef zijne poging, om weer met opmerkzaamheid den gang van het spel te volgen. Hij kon het niet langer in het gezelschap uithouden, maar begaf zich onder het voorwendsel van hoofdpijn naar zijne kamer.

Hier liep hij, inwendig hevig bewogen, met groote schreden op en neder. De eene gedachte verdrong de andere, de bontste beelden wisselden elkander af.

Onmogelijk kon hij zich rustig in datgene voegen, wat men waarschijnlijk nu weldra van hem verlangen zoude. Hij zoude de heerlijke gravin, die hij nu spoedig hoopte te zien, en bij wier aanblik elke andere sterfelijke een onbeduidend wezen zijn moest, hij zoude haar van den troon zijns harten stooten? Hij zoude eene andere, die zoover beneden haar stond, in de door haar geheiligde plaats stellen? En wie was deze andere? welligt een of ander onbeduidend kind van een buurman, eene tot verveling toe bekende bloedverwante. . . ."

„Ha, nu heb ik het!" riep hij plotseling en met den voet stampend uit: „Nicht Femma is het! Daarom heeft mama zich zoo dikwijls met haar opgesloten, daarom is Femma nijdig op de ambassadrice, daarom . . . maar men zal zich vergissen, zij zullen dit zien."

Hij had vele romans gelezen. Allerlei plannen, om den wil zijner ouders te weerstreven, kwamen hem in het hoofd. Maar daar werd eensklaps aan de kamerdeur geklopt. Op zijn barschen uitroep „binnen," verscheen de meid en berigtte hem van de zijde zijns vaders, dat deze liet verzoeken het gezelschap niet langer

door zijn onzinnig stampen en trappelen te doen schrikken. Indien zijne hoofdpijn al te erg was, moest hij zich maar te bed leggen, dan zoude het van zelve beter worden.

In zijne ergernis had hij er niet aan gedacht, dat zijne kamer juist boven de gezelschapskamer was gelegen. Elke voetstap, zelfs luide uitroepen, konden beneden gehoord worden. Hij wees de wachtende dienstmaagd trotsch uit de kamer, wierp zich, den raad zijns vaders volgende, op zijn bed, sliep spoedig in en droomde van de gravin van Belle-Isle — en de helden zijner romans.

Adolf had nog niet lang in dien weldadigen sluimer gelegen, toen hij plotseling door den kreet: „brand!" door het geroffel der trommen en het gelui der noodklok van den dom werd gewekt. Dadelijk was hij opgesprongen en had hij zijne kleederen aangeschoten. Hoe gestreng zijn vader ook alle schreden zijner kinderen leidde en bewaakte, was het toch zijn bepaalde wil, dat bij voorvallen, die het algemeene welzijn bedreigden, ieder in huis, die helpen konde, naar de plaats des gevaars ijlde, daar arbeidde en redde zooveel hij konde. Hij zelf ging dan met het beste voorbeeld voor.

Terwijl Adolf den trap van het huis afsnelde, vroeg hij de dienstmeid die hij daar ontmoette, naar zijn vader. Deze was reeds weg. In de straten kwam hem eene ondragelijke brandlucht tegen, aan den hemel vertoonde zich een donkerroode gloed, die door dik walmende rookwolken huiverigwekkend verduisterd was. Nog slechts weinige menschen ijlden naar de plaats van den brand, een bewijs, dat deze nog niet lang was uitgebroken.

Welk een vreeselijke aanblik, toen Adolf aan de plaats van den schrik was gekomen! Het was de woning van een bekenden schrijnwerker, welke reeds in lichtelaaije vlam stond. Het geheele huis was ééne vuurzuil, de daken en het balkwerk der nevengebouwen waren reeds door de vlammen aangegrepen, en er waren nog zoo weinig handen om te redden — om te helpen! Half naakte vrouwen en kinderen dwaalden kermend rond; het knetteren der vlammen, het nedervallen der instortende muren klonk vreeselijk tusschen de hartverscheurende klagten.

Nog stond hij ontsteld door den verschrikkelijken aanblik en besluiteloos, hoe en wat hij het eerst zoude aangrijpen. Hij zag in het rond, zijn vader stond aan zijne zijde. De hoogste angst had zijn gelaat ontsteld, met de linker hand wees hij naar den gevel van het brandend huis, dat op het punt van

instorten stond. Het bloed stolde in des jongelings aderen: uit de kleine vensters van het reeds opvlammende dak strekte, in vreeselijk doodsgevaar, eene vrouw met eenige kinderen wanhopig om redding smeekend de handen tot God omhoog.

„Ladders en bedden, dat zij naar beneden kunnen springen!" riep Adolf, ontzet door dezen hartverscheurenden aanblik des jammers. Ladders waren er niet; zijn vader en hij snelden naar een nabuurig huis om daar bedden te halen.

In dit oogenblik stormde een bijna ongekleede, met bloed en brandvlekken bedekte mannengestalte uit de deur van het brandend gebouw. Zij herkenden den eigenaar van het huis. „Mijne vrouw, mijne kinderen!" riep hij op den toon der wanhoop: „ik konde niet meer naar boven — de trap, alles staat in vlam! Redt hen — spoedig God zal . . ."

Hij kon niet verder spreken, de schrik en de afmatting, welke op de bovenmatige inspanning om te redden volgde, deden hem bewusteloos ter aarde vallen. Te gelijk stortte het brandende huis meen en begroef eene moeder met zeven kinderen onder de puinhoopen.

De toegesnelde buurlieden bragten den ongelukkigen man weg. Roerloos staarde Adolf op het rookende puin, waaruit de vlam hier en daar opsloeg. Zijn vader herstelde zich het eerst van den schrik en zeide:

„Hier is niets meer te doen. Laat ons daar heen gaan waar wij nuttig kunnen zijn."

Nog was Adolf niet weder tot zich zelven gekomen. De verschrikkelijke gebeurtenis, welke hij zoo even had bijgewoond, maakte een te diepen indruk op zijn gemoed, dan dat hij zoo spoedig de heerschappij over zich zelven zoude hebben herwonnen. Nog vele jaren lang is het vreeselijk tooneel hem bijgebleven en veroorzaakte hem menigen onrustigen droom; en zelfs toen eene halve eeuw was verloopen verrees het somwijlen nog in al zijne verschrikkelijkheid voor zijnen geest.

Werktuigelijk volgde Adolf zijnen vader in het naaste huis. Ook hier woedde het vuur reeds. Het dak vlamde al, op de bovenste verdieping veerspreidde de gloed reeds eene ondragelijke hitte. Toen zij den trap opliepen wankelde hun eene bejaarde vrouw bleek en sidderend te gemoed. Zij zonk door zwakheid aangegrepen den heer Hagedoorn in de armen, en stamelde naauwelijks hoorbaar:

„Zij is nog boven — zij moet sterven, de schoone vreemdelinge. Zij bezwijmde toen zij met mij wilde vlugten."

Hagedoorn nam de vrouw in zijne sterke armen en droeg haar naar beneden; Adolf drong door de rookwolken steeds hooger den trap op, en stormde de eerste de beste kamer binnen, angstig naar de schoone vreemdelinge zoekende. Daar lag zij op den vloer, met het hoofd op een stoel gezonken, en het schoon bleek gelaat gedeeltelijk bedekt door de volle blonde lokken, zonder bezinning, zonder bewustheid van het haar omringend gevaar. Adolf verkeerde in zonderlinge verlegenheid. In weerwil van allen innerlijken drang om het schoone meisje te redden, overviel hem in dit oogenblik eene groote schuchterheid en bloosheid, welke hem, als een gevolg zijner bekrompen opvoeding, in den omgang met het andere geslacht steeds beklemde. Na een oogenblik te hebben overlegd, nam hij de hand der onbekende, om haar welligt door eene zachte aanraking weer in het leven terug te roepen. Deze poging bleef vergeefs! Hare bezwijming was te diep en door zulk eene onbeduidende poging niet te overwinnen. Geslingerd en twijfelmoedig staarde hij op de bekoorlijke gestalte. Hoe langer hij haar aanzag, des te meer nam zijne bezorgdheid toe. Zijn hart geraakte in eene ontstuimige beweging, een pijnigende zieleangst greep hem aan.

Daar trad plotseling zijn vader de kamer binnen. Met toornigen blik zag hij zijnen zoon aan en sprak:

„Wat talmt gij, jongen? Grijp aan, spoedig! Reeds dreigt het dak in te storten."

Zijns vaders tegenwoordigheid gaf hem weer moed en bezinning. Zij grepen de schoone vreemdelinge aan, welke zelfs door de krachtige behandeling, die zij nu ondervond, niet uit hare bewusteloosheid kon worden gewekt. De trap was intusschen door de vlammen bereikt geworden. Niet zonder gevaar en bezwaren bragten zij hunnen schoonen last naar beneden en in de open lucht.

Hier ontving hen het gedruisch der volksmenigte, die uit alle deelen der stad was toegestroomd en nog toestroomde. Het ratelen der brandspuiten, het aanbrengen der brandladders en watertonnen, het geroep om water, de bevelen der brandmeesters, het onbestemd geschreeuw van honderde omstanders, vermogt zelfs de bewustelooze vreemdelinge niet te wekken.

Zij sloeg juist de schoone oogen op, en scheen kracht tot beweging te herkrijgen; toen werd Adolfs vader door eene rei aandringende helpers, die brandemmers droegen, van zijne zijde gedrongen en door de her- en derwaarts woelende menigte medegesleept.

Een blik uit de geopende blaauwe oogen der bleeke en bevende vreemdelinge viel op haren redder, en drong door tot zijn hart.

„O God, waar ben ik? Wat is met mij gebeurd?" stamelde zij, terwijl zij trachtte op zijnen arm geleund zich staande te houden.

Zijn antwoord werd door het geroffel der alarmtrom en het gedruisch rondom hen verdoofd. Hij haastte zich het sidderend meisje uit het gedrang te brengen. Met reuzensterkte baande hij zich een weg door de luidruchtige menigte; hunne ellebogen en vuisten bestreed hij met onvermoeide kracht. De onbekende sloot zich angstig aan hem; toen zij eindelijk buiten het gedrang waren gekomen, keerde zij het gelaat nog eens naar de plaats van den brand en der verwoesting. Nu eerst scheen haar de verschrikkelijke gebeurtenis duidelijk te worden: een vloed van tranen ontsprong hare oogen, hare bleeke wangen werden door een hoogrood bedekt. Op eenmaal greep zij hevig zijnen arm, ijlde, als door vreeselijken angst gedreven, voort en trok hem, die haar zoo gaarne geleidde, met zich mede. Zoo ijlden zij zwijgend eenige straten door, tot zij eindelijk uitgeput en ademloos op eene eenzame plek moest stand houden.

Met de groote blaauwe oogen hem vragend aanziende, stond zij voor Adolf. Het licht der maan en de vuurgloed aan den hemel beschenen hare bekoorlijke gestalte. Zij had de bevende hand op Adolfs arm gelegd, in het bevallig gelaat lag eene uitdrukking van ontroering en dankbaarheid, die doordrong tot in het diepst van zijn hart. Hij moest voor den open blik harer oogen de zijnen nederslaan, zijne borst was beklemd, zijne ademhaling moeijelijk, hij kon geen woord spreken. En toch gevoelde hij zich in dit oogenblik zoo gelukkig in de nabijheid van het bekoorlijk meisje, dat hij — hij verweet het zich later — het ontzettend ongeluk, waarvan hij getuige geweest was, geheel vergat en zich slechts over het toeval verheugde, dat hem met de onbekende bijeen had gebragt.

Hij zoude misschien nog langer in stomme bewondering zijn blijven staan, als zij zelve het stilzwijgen niet verbroken had. Op kalmen toon en met eene zachte, welluidende stem, die tot het binnenste der ziel drong, vroeg zij:

„Niet waar, ik ben u mijne redding verschuldigd? Gij hebt mij aan den vreeselijken vuurdood ontrukt, dien ik reeds nabij was?"

Toen vloeide zij over van dankbare woorden, die onmiskenbaar uit het hart kwamen, en bewezen hoe zij zijne dienst op hoogen prijs stelde. Zijne nederigheid deed hem echter erkennen, dat zijn vader het grootste deel had gehad aan de redding. Was hij anders reeds eenigzins verlegen tegenover meisjes, bij den in zijn oog onverdienden lof was hij het in den hoogsten graad. In zijne verwaring antwoordde hij op eene weinig geschikte wijze, en sprak van de groote eer, het groote geluk, dat hem ten deel was gevallen. Zij liet hem echter niet lang op deze wijze voortspreken, maar viel hem in de rede en zeide:

„Gelief nu het goede werk, waarvan gij het moeijelijkste volbragt hebt, mijn heer, te voltooijen, en breng mij naar mijne vriendin en beschermster, de gravin van Belle-Isle, die om mij in groote zorg zal zijn."

Als een donderslag trof hem dit woord. Tot haar zoude hij ze voeren, die zoo lang in onbeperkte heerlijkheid in zijn hart had geheerscht, en nu plotseling, in weerwil der haar in zijne phantasie omringende glorie, in weerwil der trouw, welke hij haar, onbekend herhaalde malen beloofd had, door eene onbeduidende mededingster bedreigd werd? Nog voor weinige uren zoude hij zich voor den gelukkigste aller menschen hebben gehouden, als hem door een gunstig toeval veroorloofd was de koningin van zijn hart te zien; nu begaf hij zich schuchter en bevend aan de zijde der niet slechts in zijne verbeelding, maar in werkelijkheid zoo bekoorlijke vreemdelinge, naar het Fransche gezantschapshotel. Hoe zoude hij, als het er toe kwam, voor de vereerde ambassadrice verschijnen? Moest hij niet in het zelfbewustzijn zijner ontkiemende ontronw jammerlijk voor haar staan? Konde zij niet, hoewel hij ze nooit bezitten kon, nog veel heerlijker zijn, dan zijne verbeelding haar gemaakt had, en dan met een onweerstaanbaren blik zijne ontwakende neiging voor de bekoorlijke blondine vernietigen, en hem dan

voor altijd, als een ongelukkige slaaf aan haren zegewagen kluisteren?

Zijne schoone gezellin was even stilzwijgend, en scheen even vol gedachten, als hij. Zijn oog, dat op haar gevallen was, kon zich niet weder afwenden. Hij waagde het, vergelijkingen te maken tusschen deze liefelijke gestalte en het phantastisch beeld zijner gravin, en dacht — dat zijne gravin nog schooner nog prachtiger gekleed zijn konde, dan hij ze zich gedroomd had, en toch de jeugdige bevalligheid, de eenvoudige bekoorlijkheid van het bescheidene meisje aan zijne zijde geen afbreuk doen zoude.

Kalm en bedaard begaf hij zich thans naar de deur van het hotel, die, nadat hij aan de schel had getrokken, dadelijk werd geopend. Toen zij binnen waren gekomen, werd de schoone blondine dadelijk door toesnellende heeren en dames des huizes omringd, welke haar met uitroepen van blijdschap en gelukwenschen overladden. Op den jongen Hagedoorn sloeg niemand acht. Een heer, die nog, zooals men zegt, in zijne beste jaren was, sloot het schoone kind in zijne armen en zij beantwoordde zijne omarming met een kus. Adolf was buiten zich zelven en verwenschte den indringer. „Valsche! trouweloze!" mompelde hij bij zich zelven. Toen werd plotseling de deur van een vertrek geopend. Eene vrouwestem riep:

„Ah, ma chère Emilie, c'est vus."

„Madame la comtesse!" sprak de gehate heer van middelbare jaren.

Op nieuw door panische vrees aangegrepen, drong Adolf zich door de dienaren heen, stormde als onzinnig het hotel uit, en rende, als zat hem een spook achter de hielen, door de nog steeds woelige straten naar huis.

Den volgenden dag merkte Adolf bij zijn vader een verdrietig gelaat op, het gewone teeken, dat hij niet met hem tevreden was, maar om de eene of andere oorzaak niet over de aanleiding tot zijn misnoegen spreken wilde.

Adolf kende deze aanleiding en ried de oorzaak van zijn zwijgen. De brand was, toen hij weder te huis was gekomen, nog niet geblusscht, zijn vader was tot het laatst bij den brand gebleven en had verlangd, zooals Adolf uit vroegere voorvallen van dien aard wel wist, dat deze even zoo gedaan had. Van daar zijne ontevredenheid. Het zoude hem hoogst onaangenaam ge-

weest zijn en zijne bescheidenheid gekwetst hebben, als hij over zijne werkdadige redding der oude vrouw en der jonge dame met zijn zoon een woord had gesproken. Van daar zijn stilzwijgen. Adolf achtte het raadzaam, in het laatste opzigt zijn voorbeeld te volgen; hij zag niet van zijn lessenaar op, deed in korten tijd veel werk af, maar was niet weinig verbaasd, toen zijn vader hem met een bewolkt voorhoofd een brief terug gaf, dien hij, in plaats van aan een hunner handelskantoren, aan mademoiselle Emilie geadresseerd had. Dit was eene onvoorzigtigheid, die hij zich zelven niet vergeven konde. Op die wijze zijne ontstane neiging en zijne ontrouw aan de gravin te verraden, dat vond hij te erg!

Hij vreesde in den loop van den dag eene losbarsting van den vaderlijken toorn, maar tot zijn geluk verscheen tegen den middag een reiziger van een buitenlandsch handelshuis in het kantoor, die met zijn vader eene belangrijke zaak had af te doen, waardoor hij zijnen zoon en diens grove adresvervalsching geheel vergat. Wie echter was blijder dan deze, toen hij hem in den namiddag opdroeg, zich naar een bevriend wisselkantoor te begeven, en daar eene verwikkelde door vergissingen veroorzaakte aangelegenheid in orde te brengen. Adolf veroorloofde zich een kleinen omweg en ging het hotel van den Franschen gezant voorbij; zijne blikken rigtten zich ter zijde naar de vensters; niemand was te zien of te hooren! Zijne bezigheid was weldra tot volkomen tevredenheid van beide partijen verrigt; er was slechts eene wederzijdsche opheldering, eene vergelijking van twee brieven noodig geweest, om den stand der zaak duidelijk te maken.

Nadat hij den last zijns vaders had verrigt op eene wijze, welke hem van diens goedkeuring verzekerde, veroorloofde hij zich den drang van zijn hart meer dan te voren te volgen. Niet eenmaal, maar wel tienmaal ging hij het hotel van den gezant voorbij. Zijne blikken waren voortdurend op de tweede verdieping gerigt, waar hij meende, dat de schoone vreemde vertoeven moest.

De voorbijgangers zagen hem met verwondering aan en sommige lachten, maar dit verstoorde hem niet. Digt langs hem rolde een rijtuig voorbij, nicht Femma zat er in en begon, toen zij zijne vreemde houding zag, luid te lagchen. Dit ergerde hem wel, maar het konde hem niet van het voorzetten zijner

poging terug houden. Zooveel vrijheid, als heden, was hem sedert langen tijd niet te beurt gevallen, zulk een gunstig toeval kon hij niet spoedig weer verwachten! ¡Hij moest de gelegenheid aangrijpen, om misschien Emilies bekoorlijk gelaat te zien, welligt een vriendelijk lachje of een aanminnigen groet te ontvangen! De gravin was geheel uit zijn hart verbannen en bekleedde nog slechts, als de vriendin der bekoorlijke vreemde, eene ondergeschikte plaats in zijne ideënwereld. De scherpe toon harer stem, die met den nachtegaalsklank van Emilie een sterk contrast vormde, had zijne onttoovering voltooid, de koningin zijner verbeelding van alle heerlijkheid beroofd en de schoone met het blonde haar en de blaauwe oogen in de onbeperkte magt over zijn hart bevestigd.

Maar ach! reeds naderde de schemering en nog altijd liet zich de vurig verbeide aan geene der vensters zien. Rijtuigen reden af en aan, maar haar schoon gelaat was in geene van deze te ontdekken.

Wilde hij zich niet aan de ergste verwijten zijns vaders bloot stellen, dan was het hoog tijd, de vruchtelooze wandeling voor het hotel te staken en zich ten spoedigste naar huis te begeven. Hij wierp nog een weemoedigen afscheidsblik naar boven, en daar — ja, inderdaad, nog in het laatste oogenblik begunstigde hem het lot — daar werd een vleugel geopend, en Emilie, door de volheid eener bekoorlijkheid omringd, die na den storm der ijselijkheden in den laatsten nacht tot een nieuw leven ontwaakt scheen, trad zelf voor het geopende raam. Zijn hart klopte ontstuimig; hij bleef als vast gekluisterd staan, en hing met van liefde dronken blikken aan de liefelijke gestalte. Haar oog viel op hem. Zij was verrast, dit kon men ligt bespeuren, maar zijne aanwezigheid scheen haar niet onverschillig. Hij zag duidelijk hoe de schoone blaauwe oogen levendiger blonken, hoe het zachte rood der wangen in een hooger overging. Plotseling wendde zij zich van het venster af, hij meende te bespeuren, dat zij tot iemand in de kamer sprak. En zoo moest het ook geweest zijn, want nu verscheen, tot Adolfs ergenis, de man, die haar omhelsd had, aan hare zijde. De jongman wierp hem een blik toe, waarin hij zijn afkeer trachtte uit te drukken. Emilie wees met de hand naar Adolf, een spottende lach verscheen op het gelaat van haren medgezel en eindelijk hoorde Adolf hem zeggen:

„Ah, je l'attrapperai!" en zag hem toen van Emilie's zijde verdwijnen.

Eene groote ongerustheid begon in dit oogenblik den jongman te bemagtigen. De woorden „je l'attrapperai" waren zwaar op zijne ziel gevallen. Wat kon de gehate mededinger al niet in het schild voeren? De vreeselijkste moordgeschiedenissen, die hem als bewijzen van de ijverzucht der Italianen waren verhaald, de zoo ligt ontvlambare drift en opgewondenheid der Franschen, waarvan hij veel gehoord had, allerlei verschrikkelijke gruweldaden: de moord van Monaldeschi op bevel van Christina van Zweden, de gevangenschap van het ijzeren masker, — met een woord, alle dolle verschrikkingen, die eene levendige phantasie slechts verzinnen kan, kwamen hem voor den geest. Hij was het verkozen offer van een overlegden aanslag; bij geluk had de uitroep: „je l'attrapperai" hem alles verraden.

Zonder lang te aarzelen verliet hij, met een blik van den diepsten kommer op Emilie, de tot hiertoe ingenomen plaats. Hij sloeg haastig den weg naar de vaderlijke woning in, maar nog niet lang was hij voortgegaan, toen hij bemerkte dat hij vervolgd werd. Hij keerde zich ontroerd om, en daar zag hij den bejaarden man, die bij Emilie gestaan had, achter zich, door twee stevige lakeijen gevolgd. Het gevaar was dringend; er moest een snel besluit worden genomen. Hij had ongeveer twintig passen op zijn vervolger vooruit; eer zij het bemerkt hadden, sloeg hij eene steeg in, liep de openstaande deur van het eerste huis binnen, grendelde de deur achter zich, en snelde toen, terwijl het ontstuimig kloppen der vervolgers hem reeds in de ooren klonk, door het hem bekende achterhuis naar een anderen uitgang.

Deze was gelukkig niet gesloten, en nu bereikte hij door afgelegene straatjes, zonder verder ontrust te worden, het huis zijns vaders.

Hij was gered en was er zeer over voldaan, dat die gehate man met zijn hulpcorps met een langen neus had moeten aftrekken.

In den avond van den volgenden dag kon Adolf bemerken, dat zijn vader hem met bezorgde blikken beschouwde. Ook zijne moeder was buitengewoon koel en ernstig, en dit maakte, daar zij anders steeds zacht en vriendelijk was, een zeer onaangenamen indruk op hem. Toen echter nicht Femma

op de gewone partij was gekomen en onder luid gelach berigtte, dat zij hem den vorigen namiddag in verrukking verzonken, en vergetende wat om hem was, voor het hotel der gravin van Belle-Isle had zien op en neder wandelen, met den blik onafgebroken op de eerste verdieping gerigt; toen later in den loop van het gesprek toevallig bleek, dat de voornaam der gravin Emilie was: toen klaarde het bekommerd gelaat zijns vaders op, en hij lachte opgeruimd, terwijl de gestrenge ernst zijner moeder overging in hare gewone vriendelijkheid. „Halt!" sprak Adolf tot zich zelven: „daar steekt zeker iets achter, voorzeker een huwelijksplan met de verwenschte Femma! Mijne dwaasheid vreest men niet, maar wel mijne genegenheid voor eene werkelijke schoone!" Hij kwam nu tot het besluit niet te verraden, dat hij hunne gedachten en plannen op het spoor was, maar nam zich te gelijk voor, op alles wat daarop betrekking had, naauwkeurig acht te geven en meer dan tot hiertoe op zijne hoede te zijn.

De groote dag van de verkiezing des keizers was voorbij. Onder het gelui van alle klokken en den donder der kanonnen was de keurvorst van Beijeren, onder den naam van Karel VII tot keizer uitgeroepen. Eenige dagen daarna deed hij zijn intogt. Feesten en vermaken wisselden elkander af, en eindelijk kwam dan ook de dag, waarop Adolf zich zoolang verheugd had, namelijk die der krooning. Het was echter niet het uitzigt op de pracht en majesteit, op de oude plegtigheden en de volksvreugde, dat hem belang inboezemde en in spanning bragt, neen! het was het uitzigt op het genot der vrijheid, die hem den geheelen dag zoude verzekerd zijn.

Sedert de drijfjagt, die zijn verwenschte mededinger met de woorden: „je l'attrapperai" tegen hem geopend had, en die hij slechts door de snelheid zijner voeten ontkomen was, bleef hem elke weg tot zijne geliefde — zoo noemde hij bij zich zelven de schoone blondine met welbehagen — en tot hare woning versperd. Zijn vader overlaadde hem, zooals het scheen opzettelijk, met allerlei arbeid en week niet van zijne zijde. Hoe grooter de hinderpalen waren, welke zich tegen zijne wenschen verhieven, des te meer wies zijn hartstogt; hoe treuriger zijne scheiding van Emilie was, des te meer won het trouw in het hart bewaarde beeld van het meisje in waarde, in alles overtreffende aantrekkelijkheid. Op den dag der kroo-

ning, als hij vrij zou zijn als de vogel in de lucht, hoopte hij haar te zien en te spreken, welligt kon hij zelfs zijne liefde verklaren, hare wederliefde ontvangen.

Naauwelijks was de dag aangebroken of hij verliet het vaderlijke huis, om de zeldzame gunst der onafhankelijkheid zich zoo spoedig en zoo lang mogelijk ten nutte te maken. Eerst rigtte hij zijne haastige schreden naar het gebouw, waar de voorbereidselen tot den plegtigen dag plaats hadden. De bekende plaats deed hem zooveel nieuws en vreemds aanschouwen, dat hij zich naauwelijks overtuigen kon, dat hij zich werkelijk op de van ouds bekende plek bevond. Eene menigte hooge gevaarten en tribunen waren langs de huizen opgerigt, kostbare stoffen hingen van de balkons af en omgaven het gebouw zelve. Slechts met moeite kon hij zich door de naderende soldaten en de massa nieuwsgierigen dringen, om de in het midden der plaats opgerigte keuken te beschouwen, waar een vette os, die met allerlei gevogelte was opgevuld, aan het spit werd gebraden. Hier stonden verscheidene groepen van handwerkslieden, die overlegden hoe zij het best in den vuistkamp den als prijs aangewezen os zouden winnen. Het krachtigst deden zich in hunne gesprekken de metzelaars gelden; hunne woorden verrieden den vasten wil om den prijs niet aan eene andere partij over te laten.

Te vergeefs trachtte Adolf zich aan het gedrang te ontworstelen. Na meer dan een uur vruchtelooze pogingen te hebben aangewend, gelukte het hem aan de menschenzee te ontkomen. Het was hoog tijd om naar den dom te snellen, ten einde het bijwonen der krooning zelve niet te verzuimen. Het was reeds half elf geslagen. Precies ten elf ure zoude de plegtigheid aanvangen. Evenwel kon hij den drang zijns harten niet wederstaan; op het gevaar af van de geheele plegtigheid te missen, besloot hij vooraf naar het hotel van den Franschen gezant te ijlen, om daar welligt een spoor der geliefde te vinden.

In het hotel heerschte de stilte van het graf. De vensters waren gesloten. Reeds wilde hij zich teleurgesteld verwijderen, toen eene zijpoort van het huis werd geopend, eene eenvoudige equipage reed er uit en hield voor den hoofdingang stil. Dadelijk trok hij den reeds tot vertrek bewogen voet terug: zij kon het immers zijn, zij konde hier instijgen! En inderdaad — zij was het.

Emilie trad, in eene eenvoudige hoogst smaakvolle kleeding, aan de zijde eener oude overdreven opgeschikte dame, het huis uit. Beide dames stegen, zonder hunne blikken te laten rond gaan en dien ten gevolge ook zonder hem te zien, in het rijtuig. De voerman dreef dadelijk de paarden aan, en het rijtuig rolde pijlsnel de straat op in de rigting van den dom.

„Ha!" zeide hij bij zich zelven, „daar gaan ze heen! Spoedig, dan kan ik ze nog voorkomen."

Met buitengewone vlugheid begaf hij zich door eenige smalle steegjes, waar geen rijtuig passeren kon, langs den kortsten weg naar den dom. Hier was slechts de geestdrift eens verliefden in staat zich een weg te banen door het gedrang van hen, die nog wenschten binnen te komen of slechts de pracht en praal der aankomende heeren en dames wilden bewonderen. Adolf was doof voor alle vloeken en schimpredenen, ongevoelig voor de ribbestoten, die hem om zijne onstuimigheid ten deel vielen.

Eindelijk had hij zijn doel bereikt! Zijn geheele ligchaam gevoelde pijn, als of hij op de pijnbank had gelegen; maar hij had de overwinning behaald. Hier plaatste hij zich vast. Hoe ook het gedrang hem dreigde mede te slepen: hij verdedigde zijn post tegen elken aandringenden storm en verloor geen duim breed van de ingenomen ruimte.

Nu naderde de bekende equipage langzaam, daar zij dikwijls in haren voortgang door digte drommen werd opgehouden. Emilies bevallig gelaat straalde hem daaruit tegen; hij blikte in den schoonen spiegel harer oogen, maar zij scheen hem niet te bespeuren. Op dit oogenblik hield het rijtuig stil. Een dienaar in de liverei van den Franschen gezant sprong naar beneden en opende het portier. Emilie steeg, door hem geholpen, het eerst uit. Maar terwijl de dienaar nog bezig was, de oudere dame dezelfde dienst te bewijzen, stroomde een ruwe troep volks onder het luid geschreeuw: „Vivat Carolus!" tusschen de equipage en de poort van den dom door en rukte Adolf en zijne aangebedene met zich voort. In weerwil van den verassenden indruk, welke deze gebeurtenis op hem maakte, behield hij tegenwoordigheid van geest genoeg, om dadelijk den arm der verbijsterde Emilie te grijpen en zich nu, met den heerlijken buit aan zijne zijde, te laten henen drijven, waarheen de menigte wilde.

Toen zij eenige minuten op die wijze waren voortgestuwd, zag hij dat het dierbare meisje bevend naast hem ging, met verbleekte wangen en nedergeslagen oogen. Hij bemerkte dat het vreeselijk rumoer rondom hen en de woedende aandrang van alle zijden, hoogst nadeelig op haar werkten, en dat zij eene bezwijming nabij was. Met eene snelle en krachtige wending rukte hij haar uit het digst gedrang, en na eenige geweldige pogingen gelukte het hem haar op eene vrije plaats te brengen.

Hier herhaalde zij zich allengs, hier sloeg zij den blik tot hem op, en liet dien met verwondering op hem rusten.

„Hoe," sprak zij op bewogen toon, „gij waart het, die mij in dezen onaangenamen toestand uwen helpenden arm aanboodt? Gij waart weder mijn redder — maar, mijn God! wat is van madame Charpentier geworden? Wat zal zij zich om mij in verlegenheid bevinden."

Adolf begreep dadelijk, dat deze madame Charpentier Emilies gezellin in het rijtuig zijn moest, en trachtte haar door de verzekering gerust te stellen, dat die dame, zooals hij duidelijk gezien had, door den dienaar uit de koets geholpen en in den dom gebragt was.

„Dit is naauwelijks mogelijk!" antwoordde Emilie, terwijl zich nog een overblijfsel van bekommering in haar gelaat afspiegelde, „ik heb de entréekaart bij mij, en ik twijfel. . . ."

„Ik heb het duidelijk gezien," viel hij haar in de rede, „dat de dame den dom is binnen gegaan. Waarschijnlijk heeft men uit respect voor de equipage en liverei van den graaf niet naar de kaart gevraagd."

„Maar wat zal ik nu doen?" vroeg het meisje nadenkend. „Er blijft mij niets anders over, dan naar het huis van den gezant terug te keeren, en daar den dag eenzaam door te brengen, zonder iets van de feestelijkheden te zien, waarop ik mij zoo lang verheugd heb."

„Dat zal niet gebeuren!" antwoordde hij met geestdrift: „Vertrouw u aan mij. De entréekaart is door een gelukkig toeval in uwe handen gebleven, waarom zouden wij ze niet gebruiken? Madame Charpentier zit nu gerust in den dom en beschouwt met welgevallen de fraai versierde kerk en de statige vorsten en prelaten. Wij kunnen het even goed hebben als wij slechts willen! Ik hoop met u tot de zijdeur door te

dringen, die niet als de hoofdingang belegerd is, en waar ons de kaart de noodige dienst zal doen."

Een oogenblik stond Emilie nog in gedachten verzonken, toen nam zij met lachend gelaat zijnen arm en zeide, terwijl zij de heldere oogen op hem vestigde:

„Waarom zoude ik u niet vertrouwen? Gij hebt toch door uwe hulp in doodsgevaar een ontwijfelbaar regt op mijn vertrouwen verworven. Laat ons gaan."

Wie was gelukkiger, keizer Karel VII, wiens aankomst juist door trompetten en panken en het stormachtig juichen des volks verkondigd werd, of Adolf, die op dit oogenblik in de verrukkelijke nabijheid der geliefde naar de zijdeur van den dom ging?

Zij vonden de poort open: Alles stroomde den naderenden keizer te gemoet. Zonder moeite kwamen zij binnen; maar o hemel! hoe zou hij hier in den digt opeengedrongen hoop menschen een plaatsje vinden, vanwaar Emilie ook slechts een gedeelte der feestelijkheid had kunnen zien? Maar daar viel hem eene gelukkige gedachte in. Onder de leden der stadsmuziekkapel, had hij eenige vrienden. Een hunner gaf hem onderwijs op de fluit, een andere aan zijne zuster op het klavier. Door een zijgang, waar zich weinige menschen bevonden — want alles verdrong zich naar het hoogaltaar, waar de plegtigheid zou plaats grijpen — geleidde hij Emilie naar een afgelegen trap; dezen klommen zij op, en nu kwamen zij voor het hek, dat het orkest omgaf. Maar hier deed zich eene nieuwe verlegenheid op! De deur was gesloten. Juist naderde een kostersknecht; Adolf liet hem een stuk geld in de hand glijden en nu verdween het laatste bezwaar. De vriendelijke kerkedienaar wees hun een plaatsje naast den stadspauker aan, die in zijn scharlaken gewaad een prachtig figuur maakte, en in het gevoel zijner waarde naauwelijks Adolfs groet beantwoordde. Het gelaat van den man wedijverde in gloed met zijn gewaad, zijn ronde buik stak eerbiedwekkend vooruit.

De eerste oogenblikken der rust waren geheel aan het rond zien gewijd. Zij hadden een heerlijk plaatsje: het geheele benedenste deel der kerk lag vrij voor hun gezigt, zij zagen ongestoord en zonder gedrongen te worden; op de duizende menschen beneden, geene enkele bijzonderheid kon hun ontgaan. De hooge muren der kerk waren met prachtige tapijten en draperien behangen, de vorstinnen en prinsessen, de vrouwen der

gezanten en rijks-vrijheeren, door goud, zilver en edelsteenen schitterende, bevonden zich in afgesloten zetels, overal waar de oogen zich henen rigtten, straalde hen pracht en weelde tegen.

Maar Adolfs blikken wendden zich echter spoedig van deze heerlijkheid af, om slechts op het gelaat der geliefde te rusten. In deze engelengestalte lagen alle raadsels zijner toekomst verborgen.

„Hoe ik ook kijk, ik kan Madame Charpentier niet ontdekken," fluisterde Emilie hem toe.

Hij wilde iets antwoorden, maar plotseling liet zich het geluid van pauken en trompetten met zulk een geweld hooren, dat geene woorden meer konden verstaan worden. Zijn antwoord moest zich dus tot eene schouderophaling bepalen, welke echter Emilie, wier geheele aandacht op de komst des keizers was gevestigd, niet bemerkte.

Zijne oogen vestigden zich voortdurend op de keizerin van zijn hart. Slechts in enkele tusschenpoozen liet hij, als ter loops, zijne blikken door de kerk gaan, en zag in zulk een oogenblik de mannelijk schoone gestalte des keizers knielen en hoorde hem den eed afleggen: dat hij de kerk en het rijk, de weduwen en de weezen en armen zoude beschermen. De handeling der zalving verzuimde hij te zien, daar op dat oogenblik zijn blik op een lok van Emilies blond haar was gevestigd; daarentegen zag hij weder den met het keizerlijk ornaat bekleeden monarch uit het conclave terug keeren, waar hij het vorstelijk gewaad had afgelegd. Op deze wijze werd het verzuimde goed gemaakt, en daar het hem billijk scheen zijne opmerkzaamheid voor de keizerin van zijn hart en den keizer van het Duitsche rijk in gelijke mate te verdeelen, besloot hij, voort te gaan gelijk hij begonnen was. Terwijl de aartsbisschop van Keulen het gebed en den zegen voor de gezalfden uitsprak, en de keizer zelf het zwaard van Karel den grooten, den scepter en den rijksappel ontving, bewonderde Adolf een hoogst liefelijk kuiltje in Emilies linkerwang. Onmiddelijk daarop zag hij weer, tengevolge van zijn systeem, naar den keizer, dien op dit oogenblik door den aartsbisschop van Keulen en de Triersche gezanten de veertien pond zware kroon van Karel den grooten op het zich buigende hoofd werd gezet. Nu zocht hij Emilies edel gevormd neusje in al zijne schoone regelmatigheid vast in zijn geheugen op te nemen; intusschen oefende Karel VII het eerste majesteitsregt

uit, en sloeg met het genoemde zwaard een dertigtal edellieden en vrijheeren tot rijksridders. En dit alles geschiedde te midden van de triomfhymnen der zangers en het gedruisch en geschetter der muziek. Inderdaad, Adolf beleefde opwekkende oogenblikken, maar eindelijk verzonk hij in zulk eene geheele beschouwing van de keizerin zijns harten, dat hij in het geheel niet bemerkte, dat de plegtigheden in den dom een einde hadden genomen, dat de keizer en alle andere aanzienlijken de kerk verlieten, dat de muziek zweeg, en het zoowel beneden als rondom hen ledig en stil was geworden.

Emilies heldere stem wekte Adolf uit zijnen droom.

„Gaan wij ook niet heen?" vroeg zij, terwijl haar betooverende blik vragend op hem rustte.

Hij kwam tot bezinning, stamelde verlegen eene verontschuldiging en vroeg haar verlof, om haar naar eene bekende dame in de nabijheid te brengen, in wier huis zij zonder hindernis de verdere feestelijkheden zien konde. Het schoone meisje scheen te twijfelen; zij bedacht waarschijnlijk, dat zij haren geleider eigenlijk nog te weinig kende, om hem onvoorwaardelijk te vertrouwen; tegenover deze bedenking stond echter de begeerte om de verdere feestelijkheden, waarvan zij slechts een voorsmaak had gehad, te zien. Het laatste zegevierde: de schoone Emilie gaf hem andermaal den arm en zij verlieten haastig de kerk.

Adolf zoude te vergeefs met zijne Emilie door die menigte een doorgang gezocht hebben; derhalve voerde hij haar haastig, door eenige zijsteegjes, naar het huis van zijne bekenden, het gezin van den boekhouder zijns vaders.

Op den weg daarheen wist zijne bekoorlijke gezellin hare gezegden en vragen zoo in te rigten, dat haar spoedig zijn stand en naam en eenige zijner omstandigheden bekend werden, eer hij nog iets van haar wist, dan dat zij Emilie heette, bij de gravin van Belle-Isle woonde, en de persoon was, welke hij voor altijd zijn hart had gewijd.

Het konde Emilie te beter gelukken hem over hetgeen zij weten wilde uit te vorschen, daar hij, terwijl zij vroeg, door eene ontrustende gedachte werd bezig gehouden, en derhalve geen acht sloeg op hare krijgslist.

Het bekoorlijk meisje sprak het zuiverste Duitsch, maar met een vreemden tongval, waaruit hij gemakkelijk konde afleiden

dat zij eene buitenlandsche was, en zijne ouders zouden waarschijnlijk geene vreemde als schoon-dochter willen aannemen. Welk een verschrikkelijk denkbeeld! Maar het was gegrond op de denkwijze zijner ouders, die, zooals hem wel bekend was, verlangen zouden, dat hij in de familie trouwde, opdat het geld bij elkander bleef, of als dit niet mogelijk was, met eene dochter uit eene bekende familie uit de stad.

„O, ik ongelukkige!" zuchtte hij bij zich zelven: „zij is eene vreemde, welligt eene Fransche, en dan kan ik alle hoop wel laten varen."

Terwijl hij nog overlegde, hoe hij omtrent dit gewigtig punt inlichting zoude bekomen, waren zij reeds aan het huis van den boekhouder gekomen. Hij moest derhalve zijn onderzoek tot gelegener tijd uitstellen.

Bij den boekhouder bevond zich zulk eene menigte af- en aanstroomende gasten, dat zij daaronder niet werden opgemerkt en, zonder dat iemands oog op hen gevallen was, hunne plaatsen aan een hoekvenster konden innemen.

Emilie verslond met hare blikken de praal en pracht, die op den Römerberg te zien was, Adolf even zoo de door Gods hand over het schoone meisje uitgestorte bevalligheid. Hij was zoo van hare heerlijkheid vervuld, dat hij slechts daarop letten konde, en elk oogenblik voor verloren hield, dat hij niet in de aanschouwing van haar vriendelijk, engelachtig gelaat besteed had.

Pauken en trompetten werden thans van het gebouw van den Römerberg gehoord. De keizer verscheen op het balkon; het verzamelde volk ontving hem met het donderend gejubel: „Vivat Carolus;" aller hoofden waren in dit oogenblik ontbloot; vele duizende hoeden werden in uitgelaten blijdschap door de lucht gezwaaid. Hoe Adolf ook den gekroonden keizer alle mogelijk goeds toewenschte, klonk toch die jubelroep in zijn hart geheel en anders, namelijk: „Vivat Emilie," en de vele tusschen hemel en aarde zwevende hoeden wijdde hij in zijne gedachten aan de keizerin van zijn hart.

Alles wat daarenboven nog geschiedde, beschouwde hij als aan Emilie toegebragte en toebehoorende bewijzen van eerbied: haar ter eere sprong de rijksmaarschalk, graaf van Pappenheim, een man van statig, voortreffelijk voorkomen, met een snuivend en steigerend ros in galop in een grooten hoop haver, worstelde daar doorheen, terwijl hij eene zilveren maat met dit koorn

vulde, en nadat hij ze had opgehoopt, met een zilveren staf afstreek en deze toen met eene bevallige beweging onder het volk slingerde; om haar te huldigen reed op een fraai gebouwden telganger de Brandenburgsche gezant von Schwerin, vertegenwoordigende den vorst von Hohenzollern, den erfkamerheer des rijks voorbij, en begaf zich naar de keizersbron, met een servet over den arm, om in eene zilveren schaal het heldere water te scheppen; als haar vasal begaf zich de vrijheer van Wachlendonk te paard naar de keuken, en bragt op een zilveren schotel een stuk van den aldaar gebraden os mede terug. Onmiddelijk daarop werd de os aan het volk prijs gegeven. Eindelijk deelde de rijksschatmeester in Emilies naam drie duizend guldens onder het volk uit, waarbij die edele heer groot gevaar liep door de aanwezige liefhebbers in stukken gescheurd te worden.

De keizer trok nu in het gebouw terug. Het gewoel van het volk op de plaats duurde voort. Pauken en trompetten kondigden aan, dat de keizer zich aan tafel ging setten. Nu kwam het er voor Adolf op aan zijne schoone ook dit schouwspel te verschaffen, en hij ijlde derhalve haastig met haar voort, wederom langs zijwegen, naar eene achterdeur van het gebouw.

„Maar mijn hemel!" sprak Emilie onderweg tot hem: „waarom verliet gij in den nacht van den brand zoo op eenmaal het hotel van den gezant? Gij hebt u daardoor aan mijnen hartelijken dank en die der vrienden, die in mij belang stellen, ontrokken. Later zag ik u toevallig weder, en de graaf zelf was zoo goed u achterna te snellen, om u tot een bezoek in zijn huis uit te noodigen; maar gij liept zoo haastig, dat hij u niet kon bereiken, en u eindelijk op eene onverklaarbare wijze uit het oog verloor."

Adolf wist niet wat hij antwoorden zoude; zijn gelaat begon te gloeijen. Welk eene domheid verweet hij zich! Die bejaarde heer, dien hij zoo gevreesd had, was de gezant, die hem tot Emilie had willen voeren! Hoe had hij zijn eigen belang tegengewerkt!

Of Emilie zijne verlegenheid, zijne innerlijke ontevredenheid bespeurde, kon hij niet bemerken, want hij hield den blik op den grond gevestigd.

De sleutel, die alle deuren opent, het veel vermogende goud, opende hem ook de achterdeur van het rijksgebouw. Naauwelijks waren zij echter in den grooten hoofdgang gekomen en

trachtten zij door het gedrang naar den breeden trap, die naar de keizerszaal voerde, te komen, of Emilie voelde zich aan de eene zijde aangrijpen, Adolf aan de andere. Zonder dat hij beproefde zich van dengenen los te maken, die zijne hand had genomen, zag hij slechts naar Emilie, die hem ontrukt werd. Madame Charpentier, van eenige dienaren vergezeld, stond naast haar, en sprak met ontevreden gelaat en levendige gebaren tegen haar. Hij vermoedde dat men het beminde meisje met verwijten overlaadde, en wilde juist naar madame Charpentier gaan, om haar den drang der omstandigheden en de oorzaak van Emilies verwijdering te verklaren; maar in deze oogenblikken trok de hand, die hem had aangegrepen, hem zoo snel tergzijde, dat hij ontevreden naar den indringenden verstoorder omzag, en — zijn vader voor zich zag staan.

„Gij volgt mij dadelijk!" zeide hij op gestrengen toon, die geene hoop op verlenging van zijn vrijen tijd overliet: „Er zijn gewigtiger dingen te doen dan hier te staan kijken!"

Gewigtiger dingen? Wat ter wereld kon voor hem gewigtiger zijn, dan het oponthond in Emilies nabijheid! Zoo echter dacht de vader niet. Hij drong hem driftig voort; te vergeefs trachtte hij de geliefde nog een afscheidsblik toe te zenden: zij was onder de menigte verdwenen, en hij moest zonder afspraak, zonder eenige nadere verklaring, ja zelfs zonder een enkel woord van afscheid aan de gestrenge vaderlijke magt gehoorzamen, die, geen acht slaande op de neiging van zijn hart, hem aan de zoete betoovering, waarin hij verkeerde, ontrukte.

Zijn vader ging zonder een woord te spreken met donker gelaat naast hem den weg naar huis. Hij gevoelde zich niet geroepen, dit zwijgen af te breken; ook dacht hij aan niets anders dan aan zijne geliefde, en een weemoedig gevoel beklemde zijn hart.

Toen zij bij het ouderlijk huis kwamen, zag hij met verbazing eene tot vertrek gereede reiskoets voor de deur staan, bij welke de postiljon ongeduldig op en neder ging. Door dit verassend gezigt werd hij uit zijne overdenkingen gerukt.

„Wat beteekent dit?" vroeg hij bij zich zelven. „Heeft onze stille woning een vreemden bezoeker ontvangen? Maar dan zoude mijn vader zich niet verwijderd hebben."

Zijn vader liet hem niet lang tijd, om zich in gissingen te erdiepen. Zij waren de huisdeur binnen gegaan. Hij wilde

als naar gewoonte den trap op naar de bovenverdieping ijlen; zijn vader nam hem echter bij de hand en bragt hem in het kantoor, waar hij tot zijne nog grootere verassing zijne moeder en nicht Femma weenende vond zitten.

Zijne moeder viel hem om den hals en riep snikkend uit: „Vaarwel! vaarwel! Gij vindt in mij altijd uwe trouwe moeder."

Toen snelde zij handenvringend de kamer uit. Terwijl hij nog verslagen stond, en te vergeefs naar oplossing van het raadsel zocht, drukte nicht Femma hem teeder de hand, en sprak op geroerden toon: „neef Adolf, vergeet mij niet!" waarop zij hevig begon te weenen, en insgelijks haastig het vertrek verliet.

Adolf wist niet wat er gebeurde. Ontroerd en door de tranen zijner moeder, al kende hij er de oorzaak niet van, diep getroffen, zag hij zijn vader aan, die intusschen aan zijn lessenaar bezig was.

De oude heer trad nu snel op hem toe, en zeide, terwijl hij hem eene brieventasch over reikte, met zijn gewonen ernst: „Gij reist dadelijk naar Amsterdam." Geld en wat verder noodig is, is al ingepakt. Wissels, aanbevelingen en een voorschrift van hetgeen gij daar te doen hebt, vindt gij in deze portefeuille: „Vaarwel en keer gelukkig tot ons weder!"

Hij was verbijsterd. Eer hij echter een woord konde spreken, voerde zijn vader hem naar het geopende rijtuig.

„Onmogelijk!" riep hij uit toen zijn voet reeds op de trede stond.

Het werd echter mogelijk. Zijn vader drong hem de koets in, drukte hem nogmaals de hand, en riep toen den postiljon toe: „Vooruit!"

De koets vloog ratelend door de straten der stad, en hij ontwaakte eerst uit zijne verdooving toen het oude Frankfort en de keizer des rijks, en alle menschen, die de krooning van Karel VII nog verwachtten, ver achter hem lagen.

Op de hobbelige landstraat, welke hij bereed, had hij tijd om over zijn ongelukkig lot na te denken. Het was reeds hard door bergen en dalen ver van Emilie gescheiden te zijn; maar dat hij zich uit hare nabijheid verwijderen moest, zonder

over de gewigtigste dingen, welke de geliefde betroffen: haren geslachtsnaam, haar verblijf in Frankfort, hare betrekking op de Fransche gravin, haar vaderland, hare gezindheid jegens hem opheldering te hebben ontvangen — dit was om te vertwijfelen.

Hij gaf zich dan ook aan groote mismoedigheid over, waaraan hij door half luide woorden bij zichzelven lucht gaf. Wat, dacht hij, kan toch mijn vader bewogen hebben mij zoo plotseling van alle feestelijkheden der keizerskrooning in de reiskoets en zoo verder in de eenzame streek te doen voeren, waar ik mij nu bevind?

Nog had hij het papier, dat de aanwijzing van het doel zijner reis en omtrent zijn gedrag in Amsterdam bevatte, niet geopend. Dit alleen konde hem opheldering geven. Haastig greep hij naar de brieventasch, welke hij nog niet geopend had; het gewigtige papier viel in zijne hand. Dadelijk zag hij in, dat zijn vader maar al te goede gronden had gehad om een vertrouwd persoon naar de groote handelsstad te zenden, en dat de onaangename zaak, welke zijne zending veroorzaakte, hem niet alleen weken, maar maanden lang daar konde binden.

Het huis van der Nijssen, waarvan zijn vader veel geld had te vorderen, stond op het punt een bankeroet te maken, waaruit, zooals geloofwaardige vrienden gemeld hadden, de bankeroetier zelf voordeel zoude trekken. Adolf was opgedragen in naam zijns vaders op te treden en van zijne gelden, nog voor het bankeroet was gekomen, te redden wat te redden was. Behalve deze instructie en aanzienlijke wissels, bevonden zich in de portefeuille eenige aanbevelingsbrieven aan voorname kooplieden te Amsterdam. Deze laatsten zouden, zoo luidden zijns vaders woorden, hem met goeden raad ondersteunen. Eindelijk voegde hij er nog bij: dat hij hoopte, dat Adolf deze gewigtige zaak gelukkig voleinden zoude en dat hij hem na den afloop weder als een liefhebbende vader te huis verwachtte, om hem dan niet alleen als compagnon in zijne zaak op te nemen, maar ook eene eerzame burgerdochter met zijnen zegen en dien zijner moeder in de armen te voeren.

„Daarvan komt niets, vader!" riep hij zoo luid uit, dat de slaapdronken postiljon uit zijne sluimering ontwaakte en verwonderd omzag.

De teedere woorden, die nicht Femma hem bij het afscheid toegevoegd had, vielen hem zwaar op het hart en bevestigden zijn

vermoeden dat zij en geene andere de voor hem bestemde „eerzame burgerdochter" was.

„Daarvan komt niets!" zeide hij nog eenmaal zacht, maar met een vast besluit bij zich zelven. „Emilie wordt de mijne of anders geene. Kan ik haar niet tot levensgezellin verkrijgen, dan behoef ik ook geen compagnon in mijns vaders zaak te zijn; kan zij, die mijn hart gekozen heeft, mijne ouders als schoondochter niet welkom zijn, dan zal ook elke andere „eerzame burgerdochter," die men mij als echtgenoote wil opdringen, door mij teruggewezen worden."

Sedert Adolf wist hoe belangrijk de hem toevertrouwde zaak was en welk een groot vertrouwen zijn vader bij deze gelegenheid in zijne kennis en ijver stelde, gevoelde hij zich plotseling rijpen tot eene mannelijke geestkracht en sterkte van karakter. Hij nam het vast besluit, alles aan te wenden om aan de verwachting zijns vaders betrekkelijk de zaak te Amsterdam te voldoen; maar even vast besloten was hij ook zijn hart geen dwang te laten aandoen.

Te Keulen moest hij volgens het voorschrift van zijn vader een oud handelsvriend bezoeken en van dezen nog iets naders van het huis van der Nijssen vernemen; maar hij kwam daar juist op vastenavond en vond alle inwoners aan zulk een uitgelaten gewoel overgegeven, dat aan geen kalm bespreken eener zaak te denken viel. Wel tienmaal ging hij in den loop van den dag naar zijns vaders handelsvriend, maar vond hem nimmer te huis. Des avonds wilde hij nog eene poging doen om hem te spreken; tot dat uur verlustigde hij zich in de bonte tooneelen op de straten, die in hunne veelvuldige afwisseling hem aangenaam bezig hielden.

Hier trok op hooge en lange wagens, die met bonte doeken en bloemkransen versierd waren, een juichend gezelschap van verkleede mannen en vrouwen in Spaansche dragt door de straten. Zij waren rijkelijk van wijn, vruchten en gebak voorzien, en boden deze schertsend den voorbijgangers aan. Daar bewoog zich op fraaije met bonte dekken behangen paarden een nog deftiger groep gemaskerden over een plein, keizer Karel den Grooten met zijne paladyns voorstellende. Daartusschen liepen wilde mannen en vrouwen in dierenhuiden gekleed, in plaats van een menschenhoofd leelijke honden- en wolfskoppen op de schouders dragende, in het rond en vermaakten

het gepeupel met ruwe grappen. Een hansworst vertoonde met groote levendigheid zijne kuren, en Chinesche mandarins, Tartaren, Armeniërs, Turken en Joden figureerden als nevenpersonen bij deze vastenavondvertooning.

Hagedoorn werd eindelijk het gedrang en alarm in de straten moede. Hij trad eene herberg binnen, om hier te vertoeven, tot hij hopen kon den koopman, dien hij wenschte te spreken, te huis te vinden.

Hier was hij echter van Scilla op Charibdis geraakt. In de naauwe ruimte der gelagkamer vond hij dezelfde vastenavondvrolijkheid, die hij had willen ontvlugten, maar nog doller en onverdragelijker, daar wijn en brandewijn de hoofden op hol hadden gebragt, en de tongen van allen teugel ontslagen, zich de ruwste scherts en plompsten moedwil veroorloofden.

Hij zette zich ontevreden in een hoek der kamer neder; hij trachtte zijne gedachten geheel op de geliefde Emilie te rigten, haar dierbaar beeld zich voor den geest te roepen, en hierdoor gelukte het hem doof te worden voor het rumoer en blind voor het gewoel der afzigtelijke gestalten, die hem omgaven. Nu vergat hij de wereld rondom hem, het werd kalmte en vrede in zijn binnenste, hij zag Emilies schoon gelaat en hoorde den liefelijken zilverachtigen klank harer stem.

„Die knieser moet deel nemen aan de vastenavondvreugde." Met deze woorden, welke een algemeen gelach der aanwezigen veroorzaakten, zag Adolf zich ontrukt aan zijne droomen. Te gelijk voelde hij hoe een paar ruwe vuisten zijne schouders aangrepen en hem heen en weder schudden.

Hij sprong van zijn stoel op en zag met treurig gelaat den beleediger aan. Het was een Turk van buitengewone grootte, krachtige leden en een gelaat, dat men schoon had kunnen noemen als het niet door eene sterke uitdrukking van wildheid, gemeenheid en dronkenschap was vernederd geweest.

„Lustig kameraad!" zeide de Turk met lispelende stem en afkeerwekkende vriendelijkheid, terwijl hij hem een glas brandewijn aanbood. „Ik zie wel, dat gij eene landrot zijt, die voor de eerste maal het nest hebt verlaten; maar zoo waar ik een zeeman ben, gij zult van daag van mij leeren drinken en vrolijk zijn met de vrolijken."

„Ja hij moet drinken en zingen!" riepen de overige gasten door elkander, terwijl zij zich naderbij drongen en op nieuw

door een schaterend gelach hunne bewondering voor de geestigheid van den Turk aan den dag legden.

In weerwil van het geweldige oproer in zijn binnenste zocht hij zijne bedaardheid te bewaren, en besloot alles wat er geschieden kon met kracht en tegenwoordigheid van geest te bejegenen. Hij had veel gehoord van de uitspattingen waartoe het Keulsche gepeupel geneigd was; slechts moed en vastberadenheid konden hem uit dezen toestand redden. Hij gevoelde in dit oogenblik hoe bij iemand, die in dreigend gevaar aan zich zelven is overgelaten, innerlijke kracht en zelfstandigheid werkdadig te voorschijn kunnen treden.

De Turk hield hem nog altijd het glas met den drank voor; hij schoof het zwijgend terug. Hij rukte een hansworst, die hem met een slag zijner karwats bedreigde, deze plotseling uit de hand, en hield daarmede eene Turkin van zich af, die hem met eene omarming begunstigen wilde. Nu had hij de lagchers op zijne zijde. De Turk riep hem een luid bravo toe.

„Lustig op, vriendje!" ging hij voort. „Gij hebt een goed begin gemaakt." Deze grappen zijn hier meer op hare plaats, dan dat ach en wee, dat gij te voren, misschien zonder dat gij het wist, tot aller ergernis hooren liet. Welk belang konden wij ook stellen in uw uitroep: „geliefde Emilie!"

„Innerlijk gekwetst en over zich zelven ontevreden dat hij in zijne verstrooijing den naam van het vereerde meisje voor zulke ooren had uitgesproken, nam hij zijn hoed en wilde zich verwijderen.

„Halt, vriendje!" riep de Turk nu, terwijl hij hem in den weg trad. „Zoo is het niet gemeend. Gij zult blijven en met mij drinken! Daar — neem!"

Hij wilde hem weder zijn glas opdringen. Ongeduldig stiet Hagedoorn het terug; het glas viel op den grond en sprong in stukken. De omstanders jubelden en klapten in de handen.

„Hel en duivel!" brulde de Turk; „gij wilt niet met mij drinken? Nu, dan moet gij met mij vechten!"

Met deze woorden wierp hij zijn opperkleed af en stond nu met zijne ontbloote gespierde armen uitdagend voor hem. De overige gasten maakten dadelijk ruimte en vormden een kring rondom hen. Nu kwam het er op aan alle kracht in te spannen en de tegenwoordigheid van geest niet te verliezen. Adolfs tegenstander had veel meer ligchaamskracht dan hij, en scheen ook,

naar zijne aanstalten en houding te oordeelen, een bekwaam vuistvechter en worstelaar te zijn; maar de roes, waarin hij zich bevond, maakte zijne houding onzeker, en gaf Hagedoorn een grooter voordeel over hem, dan de ligchamelijke kracht den Turk over Hagedoorn gaf.

Het was Hagedoorn duidelijk dat het beter was den strijd te openen dan den aanval af te wachten. Eer zijn tegenstander er op verdacht was, greep hij hem met beide armen om het lijf, bragt hem buiten het evenwigt en wierp hem achterover op den grond, zoodat van de kracht van den val de vloer dreunde.

Zijn welgelukte aanval werd toegejuicht door eene wilde losbarsting van gelach en luide uitroepen van bijval, waaraan alle aanwezigen op de tafels en stoelen, welke zij beklommen hadden, luidruchtig deel namen. De Turk bleef eenige oogenblikken bewegeloos op de plaats, waar hij was nedergevallen, toen stond hij langzaam op, rekte zich uit, dat zijne gewrichten kraakten en zeide:

„Nu moogt gij gaan, waarheen gij wilt, gij hebt getoond een flinke jongen te zijn, die het hart op de regte plaats heeft. Maar als ik vast in het takelwerk geweest was, dan zoudt gij niet zoo ligt ... maar wat doet het er toe? Geschied is geschied! Gij hebt niet met mij willen drinken, nu wil ik met u drinken."

Zonder omstandigheden vulde hij twee glazen uit Hagedoorns wijnflesch, reikte hem het eene over en riep toen op vriendelijken toon:

„Op het welzijn uwer Emilie en der mijne! want gij moet weten dat ook mijne uitverkorene Emilie heet."

„Zij leven!" antwoordde Adolf, niet onaangenaam door een gevoel van zegepraal opgewekt, en dronk het glas ledig.

„Dat zij leven!" juichten allen in het rond, en allen ijlden naar hunne plaatsen en stieten ter eere van den toast de glazen tegen elkander.

Had hij kunnen vermoeden, wat hij eenige weken later ontdekte, dat die Turk — maar stil! Ik wil den loop der gebeurtenissen niet vooruit gaan.

Terwijl het vrolijk rumoer ten toppunt was en de Turk zijne flesch ijverig aansprak, verliet Hagedoorn onbemerkt het huis.

Het gelukte hem nu den koopman, tot wien zijn vader hem verwezen had, te spreken en de noodige inligtingen over den

heer van der Nijssen in te winnen. Toen beklom hij dadelijk zijne reiskoets en verliet nog denzelfden nacht de stad Keulen.

De jonge Hagedoorn bevond zich reeds eene week te Amsterdam, zonder nog iets in de belangrijke zaak zijns vaders te hebben kunnen uitwerken. De heer van der Nijssen liet zich zien noch spreken. Bij elke poging, welke Hagedoorn tot dat einde aanwendde, werd hij door den boekhouder van het huis afgescheept met de mededeeling, dat zijn principaal voornemens was zijne zaak er aan te geven, en stil te gaan leven; daarom had hij de regeling der zaken van zijn actief en passief aan den procureur Kneekman opgedragen, tot wien het ook Hagedoorn vrijstond zich te wenden. Indien hij echter van deze aanwijzing gebruik wilde maken, vond hij den heer Kneekman even weinig te huis als den heer van der Nijssen, en hij zag nu wel in, dat hij langs den gewonen weg niet tot deze bondgenooten zoude doordringen. In dezen onaangenamen toestand vroeg hij eenige der correspondenten, welke zijn vader hem in zulk een geval had aanbevolen, om raad. De raad, dien zij hem gaven, was wel goed voor hen, maar niet voor Hagedoorn. De een wilde hem de geheele schuld voor vijf en twintig procent afkoopen, een andere verlangde eene groote belooning, indien hij zich met de zaak inliet; met een woord, waar hij zich heenwendde om eenige hulp, was het eerste wat hij hoorde: *betalen!*"

Hagedoorn verzuimde niet deze ongunstige uitzigten aan zijnen vader mede te deelen. Aan het einde van zijn brief konde hij niet nalaten er bij te voegen, of zijn vader niets naders van het meisje gehoord had, dat hij in dien nacht van schrik met zijne hulp uit het brandende huis had gedragen, en dat hij later, indien hij zich niet vergist had, voor het venster van het huis van den Franschen gezant had gezien. Zijn vader was hoogst naauwgezet in de beantwoording van elke hem schriftelijk gedane vraag, derhalve kon hij vooruit verzekerd zijn, dat hij, in zooverre hem iets van Emilie bekend was, dit zoude mededeelen, en in elk geval had hij het genoegen van zijne geliefde te spreken.

De gedachte aan haar bleef nog zijn eenige troost in het vreemde Amsterdam. De Amsterdamsche schoonen maakten op hem ook weinig indruk, want hunne wat stijve kleeding beviel hem niet, en hij vond ook dat hoe vele lieve blanke gezigtjes hij

onder haar aantrof, geene enkele de vergelijking met zijne Emilie kon doorstaan. Het best bevielen hem de Friezinnen, in hare nationale kleederdracht, als zij — het was een harde winter geworden — ligt en bevallig over den gladden ijsspiegel kwamen aanzweven.

Nog had hij zijn aanbevelingsbrief in zijne portefeuille, want tot hiertoe had hij uitgesteld dezen af te geven. Hij was geadresseerd aan den heer van Jonken. Deze heer had reeds sedert lang den handel nedergelegd, hij was bij de voorname kooplieden niet veel bekend en verscheen ook niet meer op de beurs. „Welke dienst zal hij mij bewijzen in mijne aangelegenheid met mijnheer van der Nijssen en diens geallieerde Kneekman?" dacht Hagedoorn. Toen hij zich echter zeer begon te vervelen, toen elke poging om onder hen, die hij had leeren kennen, vrienden of raadgevers te vinden, was mislukt, besloot hij, maar met weinig hoop op goed gevolg, nog een bezoek bij dezen heer van Jonken af te leggen, opdat zijn vader hem niet zoude kunnen verwijten dat hij iets verzuimd had.

Hij werd aangenaam verrast toen hij het huis van den heer van Jonken binnentrad en hier met de Hollandsche zindelijkheid, die in alles blijkbaar was, veel smaak en pracht vond vereenigd. In de kamer van den heer van Jonken was de vloer belegd met een kostbaar tapijt. De met goudleder behangen wanden waren bedekt met eenige schilderijen van beroemde Vlaamsche en Hollandsche meesters, de deftige meubels, geheel in den den smaak vorige eeuw, wedijverden in glans met de groote spiegels. In eene glazen kast prijkten Japansche en Chinesche zeldzaamheden.

Nabij den grooten haard zat de heer Jeremias van Jonken in een voorvaderlijken leunstoel voor eene groote tafel, en was verdiept in de lectuur van een der gedichten van vader Cats. De heer van Jonken was kort van gestalte, doch zeer gezet en had een goedhartig gelaat en een paar levendige oogen, eene deftige paruik bedekte zijn hoofd. Zijne kleeding was die van een deftig Amsterdamsch burger.

Hagedoorn reikte hem zwijgend zijn brief over. Hij nam hem zwijgend aan, legde hem ongeopend bij zich op de tafel, en wenkte den jongman op een stoel tegenover hem plaats te nemen. De binnengekomene wachtte op eenige toespraak, maar de man scheen nog geheel vervuld van met lectuur, en las

bedaard de bladzijde ten einde, waarmede hij bezig was, toen zeide hij:

„Mijnheer, dit is een meesterstuk van dichtkunde. Hoe dikwijls ik het gelezen heb, telkens lees ik vader Cats met vernieuwd genoegen. Buiten den bijbel is er geen boek, dat ik liever heb dan deze gedichten van onzen Zeeuwschen poëet. Gij zijt een vreemdeling, mijnheer, en kent misschien dit schoone boek niet. Laat ik u datgene, waarmede ik juist bezig was, voorlezen." En toen liet hij een vrij uitvoerig fragment uit den „Trouwring" volgen.

Hagedoorn had met geduld geluisterd en zag met verwondering, dat die Hollander in geestdrift geraakte als hij sprak over zijn geliefkoosden dichter; want het was toen reeds een aangenomen begrip bij de Duitschers, dat een Hollander zoo koud en bedaard was van natuur, dat zijn gevoel slechts zelden levendig kon worden bewogen. Nog meer verwonderde hij zich dat, toen van Jonken den brief las, diens gevoel nog meer werd opgewekt hoe verder hij kwam. Eindelijk vestigde de Amsterdammer een vriendelijken blik op den jongman, reikte hem de hand, en zeide: „Zijt hartelijk welkom, zoon van mijn vriend. Ik heb gelukkige dagen in het huis uws vaders doorgebragt, eer gij nog geboren waart. Wij zijn trouwe vrienden gebleven, al zijn ook vele jaren tusschen toen en nu verloopen, al heeft het lot ons ook van elkander verwijderd!"

Van dit alles wist Hagedoorn niets, anders had hij den heer van Jonken voorzeker reeds vroeger opgezocht. Het was altijd een geheim voor hem gebleven, wie zijns vaders bijzondere correspondent te Amsterdam was, en bij zijne zoo plotseling opgekomen reis had zijn vader voorzeker vergeten hem bijzonder op zijn ouden vriend opmerkzaam te maken.

De heer van Jonken had een gedeelte van zijn leven in Duitschland doorgebragt, was met de taal en zeden aldaar vertrouwd, en dit veraangenaamde voor onzen Frankforter niet weinig de ontmoeting met den vriend zijns vaders.

Hagedoorn konde weinig antwoorden op het verwijt dat hij hem niet vroeger bezocht had. De aangelegenheid, welke hem tot hem bragt, kende van Jonken reeds uit den brief zijns vaders en hij beloofde hem al zijne hulp in de ongelukkige zaak.

„Maar," voegde hij er bij, „het zal niet gemakkelijk zijn van der Nyssen tot nakoming zijner verbindtenis te bewegen

ger, die in staat is voor goede betaling zelfs een proces voor den duivel tegen den hemel te ondernemen. Maar gij zult, hoe hij zich ook moge terug trekken, nog heden den procureur leeren kennen. Hij bezoekt dagelijks eene societeit, waarvan ook ik lid ben."

Hij moest het middagmaal bij den ouden vriend zijns vaders blijven houden. Trouwens, het beviel hem er wel, en terwijl hij hem veel van zijne ouders, zijne broeders en zusters en zijne moederstad verhaalde, keerden ook in zijne ziel de aangenaamste herinneringen terug. Vooral was dit het geval toen hij hem de feestelijkheden der laatste keizerskrooning beschreef. Het beeld zijner dierbare Emilie stond levendig voor het oog zijns geestes, het gevoel harer nabijheid op dien onvergetelijken dag ging op nieuw door zijne jeugdige phantasie, en hij hield in dit zoet herdenken een stil feest zijns harten.

„En waarom zegt gij mij niets van den verschrikkelijken brand, die korten tijd voor uwe afreis in Frankfort uitbrak, en waarbij gij, zooals uw vader mij meldt, zulk eene edele daad hebt verrigt, namelijk de redding van een menschenleven?" vroeg van Jonken met vriendelijk gelaat.

Onze jonge vriend geraakte in groote verlegenheid. Hij had niet gedacht, dat zijn vader de waarde dezer daad, waaraan hij zelf eigenlijk het meeste deel had gehad, zoo hoog waardeerde, dat hij daarover tot zijn lof tegen een derde spreken zoude. Hij gevoelde zich door dezen trek zijuer liefde zeer getroffen. De oude heer Hagedoorn was uit beginsel en gewoonte steeds schijnbaar koel in den omgang met zijne kinderen; maar achter deze oppervlakte lag eene innige liefde voor hen verborgen, een stil welgevallen in hunnen zedelijken en braven levenswandel. Zoo leerde Adolf hem nu eerst kennen, nu hij ver van hem was, nu hij zich niet in zijne armen werpen, en vergeving voor vroegere miskenning vragen konde.

Op de vraag van den heer van Jonken, gaf hij een haperend en verward antwoord. De Amsterdammer drong niet verder bij hem aan, maar hief zijn glas op, klonk met hem en zeide:

„Op het welzijn van uwe geredde!" waarmede Adolf van harten instemde.

Des avonds ging van Jonken met hem naar de zamenkomst of societeit, waar een twintigtal heeren bij elkander waren, die zich meestal met het kaartspel vermaakten.

„Hier is de procureur Kneekman," zeide van Jonken, nadat hij hem op een glas wijn had onthaald, en bragt hem naar een man met een grooten bril op den grooten haviks neus, die in een hoek van het vertrek zat, en de courant las.

Toen de oude heer den procureur aansprak, scheen deze uit eene dofheid van geest te ontwaken, waarin de verdieping in staatkundige aangelegenheden hem scheen gebragt te hebben. Hij rees van zijn stoel op, en stond nu in zijne volle lengte en waardigheid tegenover Hagedoorn.

Weldra hadden zij kennis gemaakt, de procureur behandelde hem met veel beleefdheid, hij betreurde het dat de bezigheden, waarmede hij overladen was, hem nog niet veroorloofd hadden hem te ontvangen, en dat hij zich dit genoegen ook de eerstvolgende dagen nog ontzeggen moest, maar daarna, zeide hij, hoopte hij het genot van een naderen omgang met een braven jongen Duitscher, als de heer Hagedoorn was, te genieten.

Hoe diep hij bij deze woorden zich ook boog, hoe zeer hij zijn leelijk gelaat ook door vriendelijk grijnzen vertrok, konden deze pogingen toch de uitdrukking van valschheid in de kleine grijze oogen niet verbergen, welke onzeker en flikkerend rond zwierven en geen oogenblik rustig Hagedoorns blik konden verdragen.

Deze antwoordde op de breedvoerige verklaring met eene korte en koele buiging.

„Wees overtuigd, mijnheer Kneekman," zeide hij daarop, „dat ik na veertien dagen de eer zal hebben bij u te komen. In allen gevalle zal ik reeds morgen de vrijheid nemen u schriftelijk mijn verlangen mede te deelen!"

De procureur maakte andermaal eene diepe buiging. De heer van Jonken nam hem ter zijde, en sprak met hem over het doel van Hagedoorns reis; deze konde de antwoorden niet verstaan, maar zag dat ze begeleid werden door schouderophalingen en diepe buigingen.

„Het is een sluwe vos," sprak van Jonken, toen hij bij Adolf was terug gekeerd; „hij wil niet erkennen, dat het met van der Nyssens zaken slecht gesteld is; bovendien, zeide hij, had hij nog te weinig tijd gehad om den toestand der geheele zaak te onderzoeken."

Zij traden de deur van eene kamer naast de zijne binnen. Ook hier waren eenige heeren met kaartspelen bezig. De hooge

stapels geld, die voor hen op de tafel lagen, bewezen dat hier grof gespeeld werd.

Hij, die de bank hield, was een bejaard man, op zijn gelaat zweefde een bestendige lach, zijn geheele wezen toonde meer een Fransch dan Hollandsch voorkomen.

„Dit is van der Nyssen," fluisterde van Jonken, terwijl hij in den kring der spelers trad, en een stuk zilvergeld op eene kaart zette.

Hagedoorns bloed geraakte in beweging, toen hij in allen schijn van innerlijke kalmte en behagelijkheid den man voor zich zag, wiens onregtvaardige handelingen zijne plotselinge scheiding van Emilie veroorzaakt, en hem een kwaad toegevoegd hadden, dat de toekomst welligt niet meer goed zou kunnen maken. Hij naderde hem, alsof hij een vijand te gemoet trad, met trotschen blik, sloeg hartevrouw op, en waagde eenige ducaten op de plaatsvervangster — zoo stelde hij zich in zijne phantastische liefdedroomen het bonte kaartenbeeld voor — van zijne Emilie. Het geluk was hem gunstig. Hij verdubbelde den inzet op dezelfde kaart; andermaal was het geluk hem gunstig! Binnen korten tijd had hij een geheel stapeltje gerande Hollandsche guldens gewonnen.

Juist wilde hij zijne geheele winst nog eenmaal op de kaarten — Emilie wagen, en zoo voor de laatste maal hare trouw op de proef stellen, toen plotseling van het benedeneinde der lange tafel door eene ruwe, hem niet onbekende stem, geroepen werd: „*va banque.*"

Hij stak zijne guldens in den zak en zag geërgerd naar den verstoorder van zijn voornemen. Wat was hij verbaasd, toen hij in hem den Turk herkende, met wien hij op het vastenavondfeest te Keulen in zulk een onaangenamen strijd was gewikkeld geweest. Wel droeg hij nu geen Turkschen tulband of kaftan, maar een ruimen overrok en eene wijde broek als een schipper; doch zijne woeste, krachtige physionomie had zich zoo diep in Hagedoorns geheugen geprent, dat hij hem onder duizenden zou herkend hebben.

De heer van der Nyssen zag hem met een dubbelzinnigen blik aan. De ander wierp met een zeemansvloek een gevulden geldzak op tafel.

Adolf was te nieuwsgieriger naar den uitslag der zaak, daar zijn verhollandschte Turk, wiens geliefde ook Emilie heette,

even als hij gedaan had, de hartevrouw opsloeg. Had hij welligt dezelfde gedachte als zijn voorganger in het spel? Wilde hij ook op die wijze eene verzekering van de trouw zijner Emilie vinden, en daarbij veel op het spel zetten? —

Alles was gereed. De zeeman telde eene som af, die gelijk stond met den inhoud der bank. Het spel begon, en allen waren in gespannen verwachting. De heer van der Nyssen tailleerde met eene gemoedsrust en behagelijkheid, die, bij de groote som die gewaagd werd, Hagedoorns verbazing opwekte.

Reeds waren verscheidene kaarten opgeslagen, en nog verscheen geene dame. De vreemdeling sloeg, door ongeduld gepijnigd, met de vuist op de tafel. In dezen oogenblik van algemeene spanning voelde Hagedoorn zich bij den arm trekken. Hij zag om: van Jonken zag hem met angstig gelaat aan, en zeide, hem van de tafel medetrekkende:

„Om Gods wil, laat ons gaan! Hij daar," en hij wees op Adolfs tegenstander in de herberg te Keulen „is mijn neef Horrema uit Friesland, en met hem wil ik niet in aanraking komen. De hemel mag weten wat hem hier heen voert, want hij komt nimmer in vrede!"

Half tegen zijn zin werd Hagedoorn medegenomen. Plotseling klonk het uit den mond van van der Nyssen: „*dame perd*" en dit werd door de omstanders herhaald. „Vervloekte Emilie!" riep tot verbazing der aanwezigen de neef uit Friesland, en scheurde de kaart aan stukken. Eer zij nog de deur bereikt hadden, stormde de woesteling hen voorbij, zonder hen op te merken, en snelde de zaal uit.

De heer van der Nyssen verzamelde met groote kalmte zijn geld en staakte voor heden het spel.

Den volgenden dag reeds zond Hagedoorn eene memorie aan Kneekman, waarin hij de pretentie van zijn huis aan van der Nyssen opgaf, en de gegrondheid daarvan bewees. Hij ontving ten antwoord, dat de procureur reeds des morgens vroeg was afgereisd, en waarschijnlijk in den loop der eerste drie weken niet zoude terug komen.

„Leugens en bedrog!" sprak hij verdrietig bij zich zelven en ging naar den heer van Jonken, om hem de onaangename tijding mede te deelen.

„Geduld!" zeide de oude heer, die heden slecht geluimd

scheen en driftig lange trekken uit zijne pijp haalde. „Geduld!" herhaalde hij en vervolgde: „geloof mij, slechts door kalmte en volharding kunnen wij iets in deze zaak doen. Ik ken van der Nyssens karakter en omstandigheden. Hij wankelt reeds schijnbaar, maar durft nog niet vallen, want dan zoude hij zijne zaak in zijn nadeel drijven."

„Hoe, gij noemt een bankeroet eene zaak?" vroeg Hagedoorn.

„Niet elk, maar dit wel," antwoordde van Jonken bedaard. „Zijne binnenlandsche schuldeischers zal van der Nyssen in het geheim tevreden stellen, en in deze overtuiging zwijgen zij gaarne. De vreemden, onder welke ook gij behoort, zullen het meest bij de operatie moeten lijden, en uit hetgeen zij verliezen verrijst van der Nyssens handel weer, als eene phenix uit zijn asch."

„Maar de wetten," merkte Hagedoorn aan.

„Mijn jonge vriend," sprak de oude heer, „er zijn zoo vele middelen om de wet te ontduiken, en Kneekman zal wel zorgen, dat de wet geen vat heeft op zijn client. — Zijn plan is nog niet rijp: dit weet ik zeker. Laat ons op elk zijner schreden acht geven, en als zich eene gunstige omstandigheid opdoet deze dadelijk aangrijpen."

Deze goede raad strekte niet om Hagedoorns ontevredenheid te verminderen. Hij kon niet bepalen hoe lang zijn verblijf in Amsterdam nog zoude duren, hij kon niet hopen bij zijne tehuiskomst Emilie nog in Frankfort te vinden, en zoude haar dan welligt niet wederzien.

Bijna dagelijks bezocht hij den vriend zijn vaders, en dagelijks vond hij hem meer ontstemd en verstrooid. De geestdrift, waarmede hij hem anders zijne bloemen liet zien of sprak over de zuidzee-compagnie, was geheel verdwenen en eene vreemde beklemdheid en onrust was daarvoor in de plaats getreden.

Eens op een dag was er toevallig sprake van dien avond, dien zij te zamen in de societeit hadden doorgebragt. De heer van Jonken scheen zich dien ongaarne te herinneren. Toen Adolf echter in weerwil hiervan aan zijn neef Horrema uit Friesland dacht, en hem nu verhaalde, op welke wijze hij met den ruwen zeeman te Keulen op vastenavond kennis had gemaakt, luisterde hij met gespannen opmerkzaamheid.

„Waarlijk," zeide hij, „gij hebt moed en vastberadenheid, maar gij kunt u gelukkig achten zoo goedkoop van mijn neef

af te zijn gekomen. Hij en de zijnen zijn wilde gasten, die geen regt, geene goede zeden ontzien, en in overmoedige vrijheidszucht, die nog veel in Friesland gevonden wordt, zich menige daad van geweld veroorloven. Ik vermijd dezen Horrema nog meer dan zijn vader, door wiens vervolgingen mijne rust en geluk reeds dikwijls verstoord zijn geworden, zoodat ik telkens ontstel als ik slechts den naam van Horrema hoor, en eene huivering overvalt mij, als ik een lid dezer familie zie."

„En bezitten dan deze Friezen zulk een aanzienlijk vermogen, dat Horrema zooveel geld bij het spel kan wagen?" Vroeg Adolf aan den heer van Jonken, wiens voorhoofd, terwijl hij die opheldering gaf, meer en meer bewolkt was.

„Zij zijn zeer rijk!" antwoordde hij; „maar dat de dolle jongen zoo onbesuist met het geld zoude omspringen, had ik niet gedacht. Waarschijnlijk heeft hij een gedeelte van het geld verspeeld, dat zijn vader hem tot uitrusting voor de naaste vaart op Noorwegen gegeven heeft. En toch zal de oude Horrema hem geen scherper verwijt toevoegen, dan een lagchend uitgesproken: „De jongen heeft den duivel in 't lijf!" of een: „Juist zooals ik in mijne jeugd!"

De heer van Jonken was onder deze gesprekken steeds levendiger en eindelijk hevig geworden. Hij ging onrustig de kamer op en neder, wreef zich in de handen en streek met de regterhand over het voorhoofd, als of hij onaangename herinneringen en gedachten wilde verdrijven. Zooveel scheen duidelijk, dat nog eene bijzondere omstandigheid zijn gemoed vervulde, welke hij zijn jongen vriend niet had medegedeeld en misschien niet wilde mededeelen. Hij leidde het gesprek op andere dingen, en Hagedoorn achtte zich niet bevoegd hem andermaal over zijne familiomstandigheden te ondervragen.

Eenigen tijd na dit gesprek ontving Hagedoorn een brief van zijn vader. Begeerig naar eenige tijding omtrent Emilie, brak hij hem open. Maar wat zag hij zich in zijne hoop teleurgesteld, toen hij slechts in een postscriptum de woorden las: „Wat het meisje betreft, naar wie gij vraagt, van deze is mij niets naders bekend geworden. Uwe vraag moest mij te meer bevreemden, daar ik weet, dat gij den geheelen dag, op welke avond gij van hier afreisdet, in haar gezelschap hebt doorgebragt, en derhalve meer van hare omstandigheden weten moet dan ik. Overigens is de Fransche gezant, de graaf van Belle-

Isle, benevens zijne gemalin en gezamenlijk gevolg reeds voor eenigen tijd van hier vertrokken."

Dit was alles, dit de schrale voldoening van zijn rusteloos verlangen! Zij was weg uit Frankfort, daaraan was niet te twijfelen. Maar waarheen? Dit was een raadsel, met welks oplossing hij zich te vergeefs vermoeide. Met wie? Waarschijnlijk met de gravin van Belle-Isle, antwoordde hij zich zelven.

„Wat na te doen?" dacht hij verder? „Aan de gravin schrijven," antwoordde zijn overleg; „zoodra gij namelijk hare verblijfplaats uit de couranten vernomen hebt, dan moet gij haar alles bekend maken en haar het adres van het dierbare meisje vragen. Vrouwen zijn welwillend en toegevend bij zulke gelegenheden: Ik heb de gravin steeds als eene goedhartige dame hooren prijzen, zij kan mij, den redder harer beschermelinge, niet onbevredigd afwijzen."

Ten opzigte der onaangename geschiedenis met van der Nyssen vermaande zijn vader hem geheel den raad van zijn vertrouwden vriend van Jonken te volgen. „Deze," schreef hij, „kende alle omstandigheden naauwkeurig en zoude in stilte al wat hij konde in de zaak doen."

Hij hield zich nu het liefst in de koffijhuizen op, en zijne hoofdlectuur waren de couranten. Sommige couranten deelden getrouw de aankomst van aanzienlijke reizigers mede; maar nog steeds werd er niets vermeld van den graaf van Belle-Isle.

Toen hij eens in een koffijhuis in den hoek der gelagkamer zat, en bezig was de voorhanden couranten, uit vrees dat hij iets over het hoofd mogt zien, voor de derde maal te lezen, trad overwachts de heer van Jonken binnen. Zijne blikken zwierven zoekend de zaal rond; eindelijk vielen zij op Hagedoorn, en hij ging, hem reeds van verre de hand toereikende, haastig naar hem toe.

„Kom dadelijk mede naar mijn huis, mijn vriend," fluisterde hij, met een haast en onrust, die den jongeling bezorgd maakte; „ik heb u iets gewigtigt mede te deelen, en uwen raad en uwe hulp in eene voor mij belangrijke zaak in te roepen.

Adolf volgde hem dadelijk. Zij verlieten het koffijhuis, en sloegen den kortsten weg naar van Jonkens woning in. Terwijl zij naast elkander voortgingen, mompelde laatstgenoemde in afgebroken woorden:

„De vermaledijde neef! Ik had het wel kunnen denken!

Zijne komst brengt mij altijd ongeluk! — Dat onbezonnen meisje!"

Zulke woorden, die met tusschenruimten en ongeduldige gebaren werden uitgesproken, troffen zijne ooren. „Den vermaledijden neef" kende Hagedoorn nu wel, maar het onbezonnen meisje moest hem vooreerst nog een raadsel blijven.

Zij bereikten spoedig het huis. Driftig ijlde van Jonken de trappen op. Met eene vlugheid, die men van den kleinen dikken man niet zoude verwacht hebben, snelde hij naar de huiskamer, en nadat hij zich hier vermoeid in een leunstoel geworpen, en adem geschept had, zeide hij op wat kalmer toon tot Hagedoorn:

„Gij kent mijn neef, den Fries Horrema, door de ontmoeting te Keulen, en onlangs in het koffijhuis alhier. Zoudt gij wel moed en lust hebben, om, als het geheele levensgeluk eener mij dierbare nabestaande daardoor behouden kon worden, een avontuur tegen den woesteling en zijn aanmatigenden vader te ondernemen?"

De twijfel aan zijnen moed, dien hij toch reeds tegen den neef uit Friesland getoond had, ergerde hem een weinig. Hij antwoordde, dat hij noch den vader, noch een ander lid dier familie vreesde, en gaarne zulk een achtenswaardig vriend als den heer van Jonken eene dienst zoude bewijzen, indien de zaak zijns vaders daaronder niet behoefde te lijden.

De heer van Jonken drukte hem de hand en antwoordde:

„Ik wilde u door die vraag niet beleedigen. Ik weet wel dat het u niet aan moed ontbreekt. Laat ik u de dringende omstandigheden en de aangelegenheid zelve, waarom het te doen is, mededeelen, en kunt gij dan besluiten, in deze zaak voor mij te werken, dan kunt gij vooraf overtuigd zijn, dat ik intusschen het belang uws vaders, als dat van mij zelven, zal behartigen."

Hij verhaalde hem nu, dat hij eene nicht had, Emilie genaamd, wier bescherming hem door zijn overleden broeder en door diens ook overledene echtgenoot, eene geboren Friezin uit de familie Horrema, was aanbevolen. Hij had Emilies opvoeding geleid en iedere zorg en moeite voor haar was hem rijkelijk vergolden door de voorspoedige ontwikkeling van het meisje tot ligchamelijke en geestelijke schoonheid. Daar Emilie een aanzienlijk vermogen van haren vader geerfd had, was de

nijd van den ouden Horrema wegens de voogdijschap van den heer van Jonken opgewekt. Hij trachtte deze door allerlei middelen aan zich te trekken, maar dit wilde hem niet gelukken, en nu nam hij het masker der vriendschap te baat en begaf zich met zijn zoon Jelle naar zijne Amsterdamsche familie, waar hij zich veel aan het ontluikende nichtje liet gelegen liggen. De heer van Jonken had de bedoeling van den listigen bloedverwant doorzien, en toen Jelle volwassen was en reeds een paar zeereizen met hun eigen schip naar Noorwegen gedaan had, op welk land zij handel dreven, vroeg Horrema om de hand van Emilie voor zijnen zoon, maar ontving dadelijk een reeds lang gereed gehouden afwijzend antwoord. Emilie zelf had een afkeer van den dollen neef, en had ook volstrekt geen lust om in Friesland te gaan wonen. Horrema, de vader, gevoelde zich in de verijdeling zijner hebzuchtige bedoelingen, Horrema de zoon in de terugwijzing zijner woeste liefde diep gekwetst, en beide waren in gelijken wrevel en toorn over den geleden smaad ontvlamd. Van dezen tijd af waren de Horrema's de gezworen vijanden van van Jonken, dien zij alle schuld der geleden afwijzing gaven. Hij ondervond dit, door de uitgebreide verbindtenissen van den ouden Horrema, op velerlei wijze, en was door eene nog bijtijds ontdekte en verijdelde poging van Jelle, om Emilie door list en geweld te ontvoeren, zoo onaangenaam in zijne gewone rust gestoord, dat hij slechts met schrik aan de Horrema's dacht, en hij ontsteld was, als zij hem toevallig in den weg kwamen. Om zich ten minsten voor eenigen tijd rust, en zijne nicht veiligheid te verschaffen, achtte hij het wenschelijk, Emilie in het geheim naar eene vriendin harer overleden moeder te zenden, welke met een aanzienlijk Franschman gehuwd was, en te Valenciennes woonde, en die dikwijls den wensch had geuit het lieve kind harer overleden vriendin eenigen tijd bij zich te hebben. De heer van Jonken leefde nu weer gerust en ontving regelmatig elke week een brief van zijn geliefde nicht. Op eenmaal hield echter de correspondentie van Emilies zijde op. Haar oom bevond zich in groote verlegenheid; hij schreef herhaalde malen aan zijne nicht, zelfs aan de vriendin zijner overleden schoonzuster. Er kwam geen antwoord. In deze dagen des twijfels en der bezorgdheid viel Hagedoorns kennismaking met den heer van Jonken, en hun gemeenschappelijk bezoek in het

koffijhuis. Niet zonder reden was de heer van Jonken destijds bij het onverwacht verschijnen van den jongen Herrema en diens uitdrukkingen bij het spel door een donkeren argwaan omtrent zijne plannen tegen Emilie bevangen geworden. Heden echter was dit vermoeden zekerheid geworden. Er was een haveloose knaap aan van Jonkens huis gekomen, en had verlangd dezen zelven te spreken. Naauwelijks had de heer van Jonken een met potlood geschreven briefje, dat de knaap hem overgaf, gezien, of hij herkende de hand zijner nicht. Hij las de volgende, blijkbaar in grooten haast geschreven woorden:

„Ik ben in Jelle's magt. Hij voert mij naar zijne woonplaats, om mij daar tot een huwelijk met hem te dwingen. Voor een oogenblik heeft hij mij verlaten, maar ik word door zijne lieden gestreng bewaakt. Morgen zeer vroeg reizen wij verder. O, mijn dierbare oom, red toch uwe Emilie!"

Zoo had zich dan de donkere wolk, die dreigend boven het hoofd des heeren van Jonken hing, ontlast, en de lang gevreesde donderslag was gevallen. Op zijne navraag zeide de knaap, dat hij vóór een paar weken op een schip, dat voor anker lag, oranjeappelen ten verkoop had aangeboden. Daar was eene jonge zeer bedroefde dame bij hem gekomen en had hem, terwijl hij zich had gehouden of zij de vruchten onderzocht, dit briefje overgereikt, met verzoek het aan den heer van Jonken te brengen, die hem rijkelijk beloonen zoude. Hij had sedert overal naar den heer van Jonken gezocht, maar heden eerst zijne woning gevonden.

Eer van Jonken den knaap met eene belooning liet gaan, vroeg hij nog naauwkenrig naar alle omstandigheden, en het bleek nu dat de jongen juist denzelfden avond den brief had ontvangen toen de woeste Friesche neef zooveel geld op hartevrouw had verloren.

„Welken raad kunt gij mij nu in deze zaak geven, welken bijstand zijt gij bereid mij te verleenen?" vroeg de oude heer, nadat hij zijne mededeeling geeindigd had. Hij reikte Hagedoorn te gelijk het door Emilie beschreven stukje papier over.

„Zijt gij de wettige voogd uwer nicht?" antwoordde Hagedoorn, „waarom eischt gij ze dan niet op door middel der wet?"

Terwijl hij zoo sprak, beschouwde hij Emilie's schrift. Uit deze trekken sprak hem een vertrouwde geest toe, als had iemand, met wie hij naauw verbonden was, het geschreven. Hij

gevoelde zich diep bewogen. Allengs — hoe dit wist hij niet — kwam hij bijna tot de overtuiging, dat de hier uitgesproken bede om hulp en redding uit grooten nood hem meer dan ieder ander aanging. De heer van Jonken had intusschen zijne groote paruik onrustig heen en weer geschoven, en zeide toen:

„Hoe zoude ik bij dezen mensch langs wettigen weg regt kunnen vorderen? De oude Horrema is zelf grietman, en handhaaft in zijne grietenij regt en onregt naar zijn welgevallen. Ook geniet hij, daar men hem voor den afstammeling van een der ouden Friesche podestaten houdt, zulk een groot aanzien onder het volk, dat zelfs de landdrost, indien hij een maatregel tegen den grietman met gestrengheid wilde doorzetten, vele hinderpalen zoude te bestrijden hebben. Emilie zoude, eer wij iets bewerkt hadden, door de Horrema's naar een ander oord gezonden worden, en dan welligt geheel aan onze nasporingen en pogingen tot redding onttrokken zijn. Ik ken maar een middel om haar uit de handen van het booze rot te bevrijden. Het is hetzelfde dat Jelle aangewend heeft om het arme meisje in handen te krijgen: eene ontvoering — en — u wilde ik opdragen, dit uit te voeren."

De groote oogen, waarmede de jongman van Jonken aanzag, konden dezen zijne verassing over den voorslag toonen. Hij greep op eene vriendelijk smeekende wijze Hagedoorns hand, en zeide:

„Ik ben te oud en te zwak, om zoo iets zelf nog te ondernemen, maar gij zijt jong, moedig en sterk, en zult een ouden vriend uws vaders, als uwe hulp een groot onheil van hem kan afwenden, niet koud en onverschillig afwijzen."

De woorden van den ouden heer hadden Hagedoorn diep geroerd. Wie weet echter, of hij wel tot den avontuurlijken togt naar Friesland zoude besloten hebben, indien niet het schrift der briefschrijfster sterker tot hem gesproken had dan de bede van haar oom. De wonderbare magt, welke dit papier op hem uitoefende, kon hij niet wederstaan. *Zijne* Emilie was op dit oogenblik buiten het bereik zijner nasporing; zijns vaders aangelegenheid bleef in de beste handen: waarom zoude hij niet voor van Jonkens Emilie werkzaam zijn? „Top!" riep hij uit en drukte toestemmend de hand van den ouden heer, die hem nu dankbaar en met blijde hoop als zijn weldoener beschouwde.

Reeds in den vroegen morgen van den volgenden dag voer

Hagedoorn met een ligt snelzeilend vaartuig, tusschen eene menigte voor anker liggende schepen door, welker tallooze masten, aan een ontbladerd bosch gelijk, zich in de lucht verhieven, uit de haven het IJ door naar de Zuiderzee, die nu reeds geheel van ijs bevrijd was. Weldra lag de onafzienbare watervlakte voor hem uitgebreid, welke door de verwarmende zonnestralen uit den zachten lentehemel begroet, en door een zacht windje verlevendigd werd. Hij had voor geval van nood eene wettige volmagt van den heer van Jonken in zijne brieventasch, waardoor hij geregtigd was diens nicht uit handen der Horrema's op te eischen; in de hand had hij een der laatst uitgekomen couranten, waarin hij ook ditmaal vergeefs op den naam der gravin van Belle-Isle jagt maakte.

„Daar woont dus de Grietman?" Vroeg hij aan den waard eener Friesche dorpsherberg, waarin hij, daar ze nabij Horrema-state gelegen was, zijn intrek had genomen.

„De Grietman?" antwoordde de waard; „ja, hij is ook onze grietman; maar sedert onheugelijke tijden, zoover de oudste lieden in den omtrek zich herinneren kunnen, werd het hoofd der op Horrema-state wonende familie bij ons altijd de podestaat genoemd."

Hagedoorn kon niet nalaten te glimlachen.

„Inderdaad," zeide hij op ietwat spottenden toon, „het moet nog al ettelijke eeuwen geleden zijn, dat de Friesche volksstammen bij den Upstalboom een Horrema tot podestaat verkozen. Thans zijt gij onderworpen aan de hoogmogende heeren in den Haag, en aan den stadhouder."

De waard, eene korte gedrongen gestalte met een stuursch en trotsch voorkomen, beschouwde hem van het hoofd tot de voeten. Toen sprak hij met meer kalmte dan Hagedoorn verwacht had:

„Gij schijnt nog zeer jong te zijn, en betoont u zeer onervaren, daar gij onnoodig de zeden en heilige herinneringen van een vreemd volk, bij hetwelk gij als gast komt, beleedigt. Ik geef om uwe woorden niet; maar wees op uwe hoede voor de gasten, die mijn huis bezoeken, anders kon het u wel eens anders gaan, dan u lief ware!"

Eer hij den man nog iets wist te antwoorden, verliet deze de kamer. Hagedoorn gevoelde zich beschaamd. Hij dacht:

de waard heeft gelijk, het was zeer onbezonnen en zoude bovendien het doel mijner reis benadeelen. Waarom behoefde ik eene volksgewoonte te bespotten, welke met de gaarne herdachte tijden van vroegere onafhankelijkheid en zelfstandige keuze zijner overheden in betrekking staat? Hij besloot den raad van den waard te volgen, en in het vreemde land meer te hooren dan zonder noodzakelijkheid zelf te spreken.

Uit de vensters der herberg kon hij Horrema-state zien. Het was een groot gebouw, welks regtervleugel echter slechts bewoond scheen. Het ontbrak er niet aan zware torens met schietgaten, welke aan de vroegere oorlogzuchtige tijden herinnerden. Achter het slot verhief zich een aarden heuvel, die in vroegere tijden, toen er nog geene dijken warén, bij overstrooming tot reddingsplaats voor de dorpsbewoners en hun vee gediend had. Op geringen afstand van het slot en door den zwaren dijk beteugeld, braken de golven der Zuiderzee, in rusteloozen aandrang en afstrooming. Tusschen deze plaats en het dorp, bevond zich een ondiepe verzande inham, in welks nabijheid een schip van middelbare grootte en eenige kleinere vaartuigen voor anker lagen. Naast het oude huis naar de zijde van het water verhieven zich, door een muur ingesloten, struiken en boomen. Dit was de tuin van Horrema-state.

Nog beschouwde Hagedoorn het kasteel en zijne omgeving, zonder te denken aan de aangelegenheid, welke hem naar de Friesche kust had gevoerd; nog was hij onzeker of hij langs open weg, of door list zijn doel zoude zoeken te bereiken. Maarg bij dit wankelen begreep hij wel, dat bij eene poging van eerstgenoemden aard, de eigenmagtige grietman hem geen gehoor zoude geven, en dat hij dan, door hem zelven opmerkzaam gemaakt, eene des te grootere waakzaamheid tegen ondernemingen van anderen aard zoude in acht nemen.

„Moge het toeval mij leiden!" riep hij na lange overweging uit. „Ik wil van de omstandigheden gebruik maken zooals zij zich voor doen."

Tegen den avond vereenigden zich verscheidene mannen uit het dorp en der naburige woningen van het strand in de herberg. Het waren grootendeels zeelieden en visschers, in ruime gemakkelijke kleederen. Zij beschouwden hem, die met schijnbare onverschilligheid van de algemeene tafel verwijderd, eene plaats in een hoek der kamer had ingenomen, met blikken

vol argwaan. Hunne gesprekken werden zacht gevoerd; maar toen zij bij den waard naar den vreemdeling onderzoek deden, en vernamen, dat deze een Duitsch koopman was, die wegens vischhandel de Hollandsche en Friesche kusten bereisde, scheen hun argwaan te verdwijnen en nu spraken zij luid en zonder schroom van de zaken, welke hun belang inbeezemden."

„Ik wil eeuwig een landrot zijn," riep nu, tegelijk met de vuist op tafel slaande, een levendig jongman uit, die volgens zijn tongval een Vlaminger moest wezen, en die zich door eene bontere kleeding van zijne medgezellen onderscheidde; „ik wil eeuwig een landrot zijn, als er een flinker zeerob is, dan Jelle Horrema. Is het niet een kloeke streek, zijn meisje van de grenzen van Duitschland op te vangen, en tegen haren wil door geheel Holland, door Amsterdam, voorbij den neus van haren wijzen voogd, naar Horrema-state te brengen? Laat hem dat nadoen, die kan!"

Geen woord van dit gesprek ging voor Hagedoorn verloren. Hij sloot de oogen en hield zich, om de aanhangers van zijn vijand volkomen gerust te stellen, alsof hij sliep.

Allen stemde toe dat de jonge Horrema een duivelsche kerel was, dien niemand in dolle en moedige streken op zijde zoude komen.

„Waarom evenwel," zeide een oud matroos, en blies te gelijk eene dikke rookwolk uit zijne pijp: „waarom wil die zeerob zijn vaartuig met den ballast van een wijf overladen? Dit zal hem eindelijk zoo vast aan het land zetten, dat hij met den besten wind niet weer onder zeil zal gaan."

„Zijt daaromtrent zonder zorg, oude Dirk," antwoordde de Vlaminger lachend: „die zooveel smaak in het zoutwater en den brandewijn heeft gekregen, als de jonge Horrema, kan wel door den nieuwen hartstogt een tijd lang afvallig gemaakt worden, maar hij keert spoedig naar zijne eerste liefde terug. Van het zeewater is Horrema op dit oogenblik, om den wil zijner bruid, wel afkeerig, maar ik wed, dat hij zoo sterk naar den brandewijn van den waard verlangt, dat hij spoedig hier zal zijn."

Het gezelschap lachte en stiet de glazen aan.

„Ik hoor echter," zeide de waardin tot den Vlaminger, terwijl zij den gevraagden brandewijn voor hem nederzette: „dat jonkvrouw Emilie den jongen Horrema volstrekt niet genegen

is, en gezworen heeft zelfs nog voor den predikstoel neen te zeggen, indien men haar tot een huwelijk met Jelle zoude willen dwingen."

„Ba!" riep de Vlaminger uit: „wat beteekent zulk een vrouwenneed tegen den sterken wil van een zeeman? En wat helpt haar het *neen* voor den predikstoel? De dominé zal verstaan, dat zij *ja* zegt, en koppelt ze zonder bezwaar aan elkander: De oude heer zal dit wel met den predikant in orde brengen!"

De waardin schudde ongeloovig het hoofd en sprak:

„De tijden zijn niet meer zooals vroeger; de nieuwe dominé doet wat hij meent zijn pligt te zijn, en vindt een steun in den landdrost, die den *grietman* niet genegen is."

„Den podestaat wilt gij zeggen!" viel een gast haar in de rede: „men kan wel aan uw spreken hooren, dat gij geene Friezin zijt, maar van de overzijde der Zuiderzee zijt gekomen. Wilt gij dat uw brandewijn ons smaken zal, dan moet gij er zulke redenen niet bijvoegen. Voor den podestaat willen wij leven en sterven."

De waardin haalde de schouders op, en verliet zwijgend de kamer.

Het gesprek der aanwezigen nam eene andere, hem meer onverschillige rigting. Wat hij gehoord had gaf hem genoegzame stof tot nadenken. In de waardin, welke als eene vreemde aangezien werd en die eenige deelneming in van Jonkens nicht had getoond, konde hij eene vertrouwde, eene bondgenoote vinden; de predikant van het dorp was geen knecht der Horrema's, van hem konde hij integendeel raad en bijstand verwachten; de belangrijkste beschermer was echter de nieuwe landdrost, die den grietman niet genegen was, en dus in eene zaak, waarin het onregt geheel op de zijde van Horrema was, voorzeker niet ten gunste van dezen zoude handelen.

Om deze omstandigheden tot een geregeld plan te verwerken, hield hij het voor het beste, de drukke gelagkamer te verlaten, en zich op zijne eenzame kamer terug te trekken. Hij tuimelde als slaapdronken van zijnen zetel op, greep een brandend licht, en naderde de deur, toen deze plotseling geopend werd, en hij met de levendigste uitdrukking van verrassing Jelle Horrema's gelaat aanschouwde.

Hij trad eenige schreden terug; Horrema volgde hem met een onderzoekenden blik, en stond spoedig digt bij hem.

„Zoo waar ik een zeeman ben!" riep hij met een woest lachen uit: „dat is mijn droomer uit Keulen, en hier, zooals het schijnt, ook juist uit een droom ontwaakt, zooals toenmaals daar, toen ik hem uitnoodigde met mij te drinken. Welke wind drijft u naar de Friesche kust? Kom, zet u bij mij. Dit moet gij mij verhalen, terwijl wij eene pint met elkander drinken."

Hij greep zijne hand en voerde hem, terwijl hij de overige gasten gemeenzaam toeknikte, naar eene bijzondere tafel. De Vlaminger en zijne medgezellen zagen hem verwonderd aan. Eer Hagedoorn nog overleggen konde, of hij Horrema's uitnoodiging zoude aannemen of niet, was hij hem onwillekeurig gevolgd, en had zich tegenover hem nedergezet. Hij zag spoedig in, dat het onder deze omstandigheden raadzaamst was den schijn der onbevangenheid en verassing aan te nemen. Nadat de waardin uit de herberg den geliefden brandewijn voor hen had nedergezet, welken Horrema onder het volgende gesprek dikwijls, maar Hagedoorn zelden aansprak, herhaalde hij zijne vraag. Laatgenoemde beantwoordde ze met de verzekering, dat hij wegens den visch-handel in Friesland was, waarop hij dadelijk antwoordde: dat hij hem daarbij behulpzaam zoude kunnen zijn. Uit eigen beweging deelde hij mede dat zijn vader de heer van het nabijgelegen kasteel was. Met rijkdom van woorden sprak hij van het aanzien, dat zijne familie in het land genoot, en hoe hij al de leden aan den grooten disch als zijne onderdanen kon beschouwen.

De Vlaminger was van zijn stoel opgestaan, en naderde met een vol glas in de hand hunne tafel.

„Ik breng het u toe, Horrema," riep hij uit, terwijl hij dezen het glas toehield; „op eene vrolijke bruiloft en gelukkige vaart in dit jaar!"

De jonge Horrema bevond zich niet in de stemming om deze vertrouwelijke gemeenschap van een zijner „onderdanen" gunstig op te nemen. Hij had zijne verhouding tot deze lieden al te hoog voorgesteld, om niet door de handelwijze van den Vlaminger beleedigd te zijn.

„Wat komt u in den zin, meester Byloke?" vroeg hij op trotschen toon den Vlaminger, die zulk eene ontvangst van Horrema's zijde niet gewoon was, met een barschen blik van het hoofd tot de voeten opnemende, „dat gij mij stoort in mijn

gesprek met dezen vriend?" welke aanmatiging drijft u, van mij te verlangen met u te drinken? Gij zijt mijn scheepsmeester en niets meer dan dat. Waar ik beveel moet gij gehoorzamen; waar ik niet ben moogt gij bevelen, onthoud dat."

Het voorhoofd van den scheepsmeester werd bewolkt, zijn gelaat kleurde zich donkerrood. Met een halfverbeten vloek op de lippen wendde hij zich van Horrema af, ledigde met eenen teug zijn glas, slingerde het op den grond dat het in stukken sprong, en verliet zwijgend de kamer. De overige gasten zagen den zoon des grietmans verwonderd aan en zetteden hunne gesprekken zachter dan te voren voort.

„Huibert Byloke zal zijn roes van verwaandheid uitslapen!" zeide Jelle met een gedwongen lach: „hij is anders een wakkere knaap en zulk een flink zeeman, als er weinig zijn. Maar zeg, vriend Duitscher: hoe staat het thans met uwe Emilie? Met de mijne staat het voortreffelijk, want ik zal haar binnen veertien dagen trouwen."

Hagedoorn kon bij deze herinnering een zucht niet onderdrukken, dien Horrema echter niet opmerkte. Te gelijk hinderde het hem dat juist de man hem tot zijn vertrouwde maakte, tegen wien hij een aanslag in den zin had.

Jelle wijdde nu uit in den lof zijner geliefde, zonder iets van haren afkeer te doen blijken. Had Hagedoorn niet door van Jonken en Emilies eigen brief en uit de woorden der waardin den toestand van zaken gekend, dan zoude Horrema hem in den waan gebragt hebben, dat zijne liefde op de hartelijkste wijze werd beantwoord. Hoe meer hij den geestrijken drank, welks vriend hij was, had toegesproken, des te gloeijender werd zijne schildering van het meisje. Hagedoorn gevoelde, toen Horrema zoo zijne hartstogtelijke liefde voor de nicht des heeren van Jonken aan den dag legde, eenig berouw over de belofte, die hij den vriend zijns vaders gedaan had; maar deze verdween geheel bij eene ontdekking, welke hij kort daarop deed, en maakte plaats voor tegenovergestelde gewaarwordingen.

De overige gasten hadden nu de herberg verlaten; zij zaten nog slechts alleen in de gelagkamer.

„Ik wil met mijn beste schip vergaan!" riep de woeste Fries uit, „als ik in de beschrijving mijner Emilie ook slechts een woord te veel gezegd heb. Maar hoe zouden woorden hier toereikend zijn? Gij zelf moet haar zien om u te overtuigen

dat, bij mijne Emilie vergeleken, alle andere Emilies, de uwe niet uitgezonderd, slechts onbeduidende schepsels zijn. En — zoo waar ik Horrema heet — gij zult ze van daag nog zien. Kom dadelijk met mij!"

Hij stond op. Zijne plompe uitlating over Hagedoorns Emilie stuitte dezen tegen de borst, maar hij verborg zijn onwil.

„Hoe," antwoordde hij, zonder van zijn stoel op te staan, „nog heden, zoo digt bij middernacht, wilt gij mij bij uwe verloofde brengen?"

„Gij zult haar alleen even te zien krijgen," zeide Jelle op dronkemanstoon. Hij vermoedde niet dat hij daardoor juist Hagedoorns wenschen te gemoet kwam. Nadat deze zich onbemerkt overtuigd had, dat hij zijne pistolen bij zich had, verliet hij met den Fries de herberg.

Het was een tamelijk donkere nacht. De maan werd slechts bij tusschenpoozen tusschen de drijvende wolken door zigtbaar. Zij sloegen een smal voetpad in, dat hen na eene korte wandeling in de nabijheid van het kasteel, aan eene achterdeur van den tuin bragt. Het zonderlinge van zijn toestand, de donkerheid van den nacht, het doffe bruischen der zee, het geschreeuw der roerdompen, die in de nabijheid huisden, bragten hem in eene ongewone spanning.

Horrema opende met een sleutel de tuinpoort, en noodigde hem uit binnen te treden; toen sloot hij ze weder.

„Daar is Emilies kamer," zeide hij zacht, en wees naar het eenige verlichte venster der eerste verdieping. „Daar zit zij in het lezen verdiept dikwijls tot het aanbreken van den morgen, en ik heb haar menigmaal in het geheim beluisterd."

Hij bragt Hagedoorn digt bij het venster.

„Wacht mij een oogenblik," fluisterde hij nu zoo zacht dat de ander het naauwelijks verstond: „maar houd u rustig. Ik ben dadelijk weer bij u."

Hij verwijderde zich. Hagedoorn werd door een pijnlijken twijfel bevangen. Hoe, dacht hij, als ik eens verraden werd? Als men op de eene of andere wijze, welligt door onderzoek mijner papieren, terwijl ik in slaap was, mijne bedoelingen had ontdekt, mij hierheen gelokt had om mij vast te houden, en wie weet welke wraak aan mij uit te oefenen? Reeds bevond hij zich geheel in de magt der Horrema's; hij was onvoorzigtig hun huis binnen getreden, de eenige poort om te

ontkomen was achter hem gesloten. „Dan wil ik mijne vrijheid duur verkoopen," zeide hij bij zich zelven, en legde de hand aan zijn geladen zakpistool.

Op dit oogenblik hoorde hij het geluid van naderende schreden. Het was Jelle Horrema. Voorzigtig en met zachte schreden naderde hij; hij droeg eene lange ladder, die hij behoedzaam en zonder het minste gedruisch bij het verlichte venster tegen den muur zette. Nog altijd hield Hagedoorn de hand aan zijn pistool. Jelle fluisterde hem op nieuw toe zich stil te houden. Hij steeg langzaam de ladder op en spoedig was hij boven, boog zich naar het verlichte venster over en zag naar binnen.

Hagedoorn had nu zijn tegenstander in zijne magt, maar elke booze gedachte bleef van hem verwijderd. Daarentegen keerden kalmte en gerustheid weder in zijn binnenste terug, terwijl hij bedacht dat Jelle, indien hij waarlijk iets kwaads tegen hem in den zin had gehad, zich niet met zulk een onbepaald vertrouwen in zijne hand zoude geven. Bovendien had hij voor den jongen Horrema, die hem in den grond niet kwaad scheen, eene zekere genegenheid opgevat, en hadwel lust, om, indien Emilies afkeer slechts eenigzins te overwinnen was, voor hem bij den heer van Jonken te spreken.

Terwijl deze gedachten zich in zijn hoofd kruisden, kwam Horrema weer de ladder af.

„Zooals ik zeide: zij leest," sprak hij zacht tot zijn medgezel. „Bij mijne ziel! Een heerlijk meisje. Zij is te schoon, te verstandig en te goed voor een dollen knaap als ik, die den grootsten tijd op zee rondzwalk. Maar ik wil haar toch hebben, haar en haar geld, al was zij nog veel schuwer dan zij is!"

Deze ontboezeming veranderde Hagedoorns stemming omtrent hem aanmerkelijk. Hij zag in, dat geene ware liefde, maar een voorbijgaande zinnenroes hem dreef, die, door hebzucht aangevuurd, tot elken prijs zijn doel bereiken wilde.

Met afkeer zag Adolf zijn medgezel aan, die de ladder iets digter bij het venster gezet had.

„Klim nu naar boven! Beschouw haar naauwkeurig, en als gij haar dan niet schooner dan alle anderen vindt, wil ik geen glas brandewijn meer drinken!"

Nu beklom Adolf de ladder en stond weldra op de bovenste sport, naast het venster, waaruit hem een helder licht tegen-

straalde. Terwijl hij met de eene hand eene in den muur bevestigde kram vastgreep, en zich daaraan houdende, ter zijde boog, had hij een vrijen blik in de kamer. Het meisje zat naar het venster gekeerd aan eene tafel te lezen. Hij kon het gelaat, daar zij over het boek zat gebogen, niet zien; maar wat hij zag was genoeg om zijne bewondering en zoete herinneringen op te wekken. Het was eene bevallige en teedere gestalte als die *zijner* Emilie, de glanzige volle lokken waren gelijk aan die, welke *zijne* Emilie zoo sierlijk stonden. Op dit oogenblik rigtte het meisje het hoofd op, en toen hij haar in het gelaat zag, voer als een plotselinge schok door zijne leden, en riep hij bij zich zelven half luid uit: „Hemel en aarde! het is mijne Emilie zelve!"

Zijne bezinning dreigde hem te begeven. Hij klemde zich vaster aan de kram in den muur, en toen hij nogmaals een blik op haar had geworpen, bestond er geen de minste twijfel meer. Van Jonkens nicht, Horremas Emilie en zijne Emilie waren een en dezelfde persoon. Hij wist niet hoe hij de ladder afkwam. Het geschiedde niet zonder eenig gerucht, want het licht aan het venster verdween. Werktuigelijk volgde hij zijn medgezel, die hem bij den arm had genomen en hem snel naar de tuindeur geleidde. Horrema opende deze en schoof hem naar buiten. De koude zeelucht sloeg tegen zijn gloeijend gelaat. Hij wankelde voort en hoorde naauwelijks dat Horrema hem spottend nariep: „Nu, had ik geen gelijk? Is *uwe* Emilie niet onbeduidend bij de mijne?"

Adolf bragt een vreeselijken nacht door. Lang nog dwaalde hij, door inwendigen storm gejaagd, langs den oever der zee op en neder. Zijne blikken zochten telkens Horrema-state, welks omtrekken donker en scherp tegen den hemel afstaken. Alles was daar duister en stil. Hoe gaarne had hij door die muren gedrongen, om zijne dierbare vriendin te redden! Nu was het niet meer van Jonkens nicht voor wie hij handelde, niet meer een algemeen gevoel van regt, dat zijne schreden leidde; neen! het was zijne eigen geliefde, die hij uit de hand van een gehaten mededinger moest rukken, het was *zijn* regt, waarvoor hij tegen willekeur en overmagt had te strijden.

Toen hij in den morgen in slaap was gevallen, werd hij door een luid gelach en door eene krachtige hand op zijn schouder

uit den slaap gewekt. Hij sloeg de oogen op: Jelle Horrema stond voor hem.

De aanblik van zijn mededinger was hem alles behalve aangenaam; maar hij bedwong zich en zag hem slechts eenigzins donker en vragend aan.

„Nu," zeide Horrema lagchende: „Kijk maar niet zoo donker omdat ik u in uwe droomen stoor. Gij zijt en blijft een droomer en het onveranderlijke onderwerp uwer droomende welsprekendheid is uwe Emilie. Kleed u aan, en dan moet gij mij het genoegen doen mij te volgen naar mijn vader en mijne Emilie. Gij zult zien, dat wij hier in Friesland gastvrij zijn. Ik wacht u beneden in de gelagkamer. De morgen vereischt een frisschen dronk!"

Hagedoorn wist niet wat hij doen zoude. Hij konde iets voorwenden om weg te blijven, maar dan kwam hij zijn doel niet nader. Als echter Emilie bij de eerste ontmoeting, zooals zij zeker doen zoude, hare bekendschap met hem liet blijken, zoude Horrema argwaan opvatten, en door waakzaamheid elke poging om haar te redden verijdelen. Maar in de hoop Emilie bijtijds een wenk te kunnen geven, besloot hij hem te volgen. Mogt Emilie hare bekendschap verraden, dan zoude hij zeggen, dat het eene vlugtige bekendschap was, daar hij haar toevallig een paar diensten had bewezen. De gelijkheid van den naam zijner geliefde met die van Horrema's uitverkorene was wel een gewigtig punt; maar ook deze kon voor toevallig doorgaan, en zijn mededinger was de man niet om veel na te denken. Hij volgde Horrema dus naar het huis zijns vaders. Zij sloegen niet het voetpad, maar den breeden zandweg naar Horrema-state in. De morgennevel had zich reeds van de kust verwijderd en legerde zich nu nog als een vlugtig gaasachtig weefsel op den verren achtergrond der zee.

„Heeft de brandewijn mij behekst, dat ik dubbel zie," riep Jelle uit en staarde met scherpen blik naar zee: „of heeft de zuidwester een Franschman hierheen gevoerd, die daar in de nabijheid van mijn schip zijn anker heeft uitgeworpen?"

Adolfs blik volgde de rigting van Horrema's oogen. Werkelijk zag hij in de plaats van het eene groote schip, dat hij gisteren had bespeurd, er nu twee liggen. Jelle had intusschen het voorwerp zijner nieuwsgierigheid door een verrekijker naauwkenriger onderzocht, en zeide met een teeken van onwil:

„Ik wil ingezouten op den bodem der zee liggen, als het niet

die verwenschte Fransche pinasse is, die in het vorig jaar ook om dezen tijd hier ankerde, en tusschen welker bemanning en mijne lieden het hier dagelijks ruzie en vechten gaf. Maar laten zij het ditmaal wagen aan land te komen! Nu is de overmagt aan onze zijde, en bovendien geldt een Fries altijd voor anderhalven Franschman."

Een duister besef zeide Hagedoorn dat het Fransche vaartuig hem welligt van nut kon zijn. Hij beschouwde het nu met klimmende opmerkzaamheid. Het was een snelzeiler van ligten bouwtrant, met drie zeilen voorzien.

„Hola! Byloke!" riep Jelle den Vlaminger toe, die juist voorbij ging: „Niet waar, dat is de verwaande Franschman van het vorig jaar?"

„Juist, patroon!" antwoordde de Vlaminger, terwijl hij, nog verbitterd over Jelles bejegening van den vorigen avond, met stijve en overdreven onderwerping ter zijde bleef staan, en met een spottenden glimlach de muts afnam: „het is de pinasse *Reine Berthe*, luitenant Heron!"

De jonge Horrema scheen Bylokes onderwerping voor goede munt aan te nemen.

„Goed," antwoordde Jelle, „maar waar komt gij van daan?"

„Van den ouden heer op het schip," zeide de Vlaminger, en wierp een toornigen blik op zijn gestrengen patroon, welken deze echter niet opmerkte. „Overmorgen," ging hij voort, „ligten wij het anker. Zoo is het de wil van den ouden heer."

„Geluk op reis, scheepsmeester!" riep Jelle uit. „Overmorgen houd ik bruiloft. Dat is een goede dag om uit te zeilen."

De Vlaminger lachtte spottend. Eene huivering beving Hagedoorn. Jelles bruiloft met Emilie zoude overmorgen zijn! Neen, dat kon niet geschieden. Voor dien tijd, dacht hij, moet zij aan zijne magt zijn ontrukt.

In het groote ouderwetsche vertrek, waar Horrema hem binnen leidde, vond hij noch diens vader noch Emilie. Jelle verwijderde zich, om zijn vader de komst van Hagedoorn te berigten, en liet dezen aan zijn eigen nadenken over.

Laatstgenoemde bevond zich nu midden in het vijandelijk leger, zonder hulp aan de willekeur zijner vijanden overgegeven, indien zij hem als vijand hadden leeren kennen. De vensters der kamer gaven uitzigt op den hof. Te vergeefs staarde hij

naar de tegenovergelegen vensters naar een teeken, dat hem het verblijf zijner dierbare Emilie konde aanduiden.

Terwijl hij nog met dit onderzoek bezig was, hoorde hij achter zich eene deur openen en zachte schreden naderen. Haastig keerde hij zich om: Emilie, zijne Emilie stond voor hem!

Een uitroep der verrassing, die hem ligt had kunnen verraden, ontsnapte zijne lippen. Hij bedekte hare blanke hand met kussen en zij trok ze niet terug.

„Vrees niet, dierbare Emilie!" zeide hij toen zacht en snel: „Uw oom van Jonken zendt mij, om u uit de magt van haren roover in zijne armen terug te voeren. Vertrouw geheel op mij, maar laat ons voorzigtig handelen en niet verraden dat wij elkander reeds vroeger gekend hebben."

„Hoe," zeide het meisje, en een paar tranen blonken in hare oogen: „Gij zijt op nieuw tot mijn redder bestemd?"

Hij verzekerde haar, dat, zoo lang hij leefde, Jelle Horrema te vergeefs zijne hand naar haar zoude uitsteken, en dat zij eer de morgen van den verschrikkelijken bruiloftsdag aanbrak, van de kust van Frieslaud zoude verwijderd zijn. Hij dacht bij deze verzekering aan de hulp der Fransche pinasse, en in dit oogenblik van geestdrift rees een duidelijk reddingsplan voor zijnen geest.

„Hoe," vroeg hij, „kan ik u omtrent de uitvoering uwer vlugt iets naders mededeelen?"

Zij bedacht zich eenige oogenblikken en hernam daarop: „Door de waardin der herberg. Zij heeft mij reeds meer blijken van genegenheid gegeven, en heeft dagelijks iets op Horremastate te doen. Breng haar dit teeken van mij en zij zal u vertrouwen."

Met deze woorden reikte zij hem een blaauw lint over dat zij van haar kleed losmaakte. Hij drukte het pand aan zijne lippen en bezigde het toen op zijne borst. Een gedruisch buiten de kamer verried hem de komst der beide Horremas. Emilie gevoelde zich te zeer geschokt om bedaard te kunnen schijnen, en achtte het dus best zich naar hare kamer te begeven. De oude Horrema was van eene reusachtige gestalte en zijn ruw en trotsch voorkomen maakte op Hagedoorn een onaangenamen indruk. Hij zag zijnen gast met vonkelende oogen aan, en hield den driekanten hoed op het hoofd, terwijl hij in een

leunstoel nederviel. Jelle had naauwelijks de kamer betreden of hij verliet ze weder en verdween door de deur, die naar Emilies vertrek voerde. Hagedoorn zag hem bekommerd na; maar de grietman zocht dadelijk zijne aandacht te boeijen door eene hoogdravende toespraak, waarin hij deed uitkomen welk een geluk het voor Hagedoorn was, dat hij, nu hij om handel te drijven op de Friesche kust was gekomen, juist met hem en zijn zoon, de voornaamste lieden van die landstreek, was bekend geworden, en verzocht hem een schriftelijk ontwerp van een contract tot het leveren van visch aan hem te zenden. Toen stond hij op en liet Hagedoorn alleen in de kamer staan.

Deze was overtuigd dat hem nog geen gevaar bedreigde. Toen hij overlegde of hij Jelles terugkomst zou afwachten of zonder verder afscheid van hem te nemen zich verwijderen zoude, en bijna tot het laatste had besloten, trad de jonge Horrema weer de kamer binnen.

„Emilie wil niet komen," zeide hij met teekenen van ontevredenheid: „Zij zegt dat zij hoofdpijn heeft."

Hij plaatste zich aan een venster, trommelde op de ruiten en gaf zich aan een morrend stilzwijgen over. Hagedoorn nam zijn hoed en verliet den slecht geluimden Fries.

Hij begaf zich naar het huis van den predikant, om dezen de zaak mede te deelen, maar vernam tot zijne teleurstelling dat hij voor een paar dagen het dorp had verlaten.

„Als hij terug komt is het te laat," zeide hij bij zich zelven: „Vreedzame bemiddeling kan niet plaats hebben, zoodat eene daad van geweld moet beslissen. Den geheelen namiddag ging hij het strand op en neder en staarde nadenkend naar de wimpels van het Fransche schip. Het vreemde vaartuig scheen niet met het strand te willen verkeeren; daarentegen was van den oever naar het schip van Horrema eene onafgebroken vaart van booten in beweging, welke het benoodigde voor de reis van het schip aanvoerden. Jelle zelf stond bij den aan strand opgehoopten voorraad en leidde de inscheping.

Reeds naderde de avondschemering, en nog altijd liet zich geene boot van de pinasse zien. Ach! en hoezeer moest hij toch wenschen op de eene of andere wijze met den bevelhebber in verbindtenis te treden en hem te bewegen Emilie aan boord te nemen en te verwijderen. Hij kon hiertoe aanzienlijke geldsommen besteden, waartoe van Jonken hem had gemagtigd.

Door onrust gedreven, was hij verder het strand afgegaan, en bevond zich nu in een omtrek, welken hij nog niet betreden had. Eene vooruitspringende landtong verborg het schip van Horrema, diens huis en het dorp voor zijn blik. Op de plek waar hij op toe trad, lag de eenzame hut van een strandbewoner. Deze was door struikgewas omgeven, dat zich naar zee uitstrekte, en waar het deze naderde digter en hooger werd. Achter de hut verhief zich den heuvel, die bij overstrooming tot reddingsplaats diende.

Opzettelijk rigtte hij zijne schreden naar deze hoogte. Spoedig had hij ze bereikt, en zag nu voor zijne blikken de uitgestrekte vlakte der op dit oogenblik weinig bewogen zuiderzee, die de laatste stralen der avondzon in tallooze schitterende punten terugkaatste. De pinasse scheen hem naderbij, en hij meende de beweging der manschappen te kunnen onderscheiden.

„Had ik vleugels!" zeide hij met een zucht bij zich zelven.

Plotseling drong hem een schel gefluit in de ooren. Hij rigttte zijne oogen naar de plaats van waar dit geluid kwam. Aan het strand bewoog zich iets tusschen de struiken heen en weder. Nog kon hij niet duidelijk onderscheiden wat het was; maar op eens verhief zich eene menschengedaante van den grond, keerde het hoofd voorzigtig onderzoekend naar alle zijden, en gaf hem toen een teeken om te naderen.

„Wat beteekent dit?" vroeg hij zich zelven. „Zoude inderdaad door een gelukkig toeval iemand der bemanning van het Fransche schip hierheen zijn gekomen? Maar hoe komt men er toe zich op die wijze tot mij te wenden?"

De persoon aan het strand had hem intusschen door een zakkijker, zooals de zeelieden gebruiken, opgenomen.

Toen Hagedoorn bij hem was gekomen, zag hij een onbekende in matrozenkleeding voor zich. De man legde den vinger op den mond en wees naar de nabijgelegen hut, alsof hij van daar verraad vreesde. Daarop drukte hij hem een stuk papier in de hand en fluisterde in het Fransch:

„Van een passagier der pinasse *Reine Berthe*, luitenant Heron."

Naauwelijks had hij deze woorden gesproken, of er liet zich weder een schel gefluit hooren, te gelijk deed zich een ligt gedruisch in de hut vernemen. Met de grootste vlugheid en zonder gerucht sloop de Franschman door de struiken naar den oever en sprong daar in eene boot, die Hagendoorn nu eerst

bespeurde, en waarin zich nog een Fransch matroos bevond. Dadelijk stieten zij van land en roeiden een eind wegs, door den vrij hoogen oever verborgen, naar de pinasse terug.

Dit alles geschiedde in eenige minuten. Met gespannen nieuwsgierigheid beschouwde Hagedoorn het papier, dat men hem had overgegeven en haastte zich het te openen. Nog was hij hiermede niet gereed, toen eene ruwe stem achter hem riep:

„Wat zoekt gij hier? Wat hebt gij hier te spionneren?"

Haastig verborg hij het raadselachtig papier en keerde zich om. De strandbewoner was buiten zijne hut gekomen, en maakte eene dreigende beweging. Het was een forsch persoon, die er zeer onvriendelijk uitzag.

„Gij zijt een onbeschaamde vrager!" antwoordde Hagedoorn, en trad eenige schreden nader: „Wat geeft u het regt een vreedzaam wandelaar op zulk een wijze lastig te vallen?"

„Van waar ik het regt heb?" was het antwoord: „ik ben de strandwachter van den podestaat, die alle verdachte personen opvang en naar Horrema-state breng."

Te gelijk hield hij Adolf eene lange spies voor.

„Geef u geene moeite," sprak deze glimlachend en stiet met eene ligte beweging het wapen ter zijde: „Daar nadert iemand, die voor mij borg zal zijn."

Jelle kwam het strand op, en riep reeds op eenigen afstand, den dienstman zijns vaders toe: „Hei, Klaas, wat doet gij? Laat dien met vrede, het is een bruiloftgast."

De strandbewoner keerde brommend in zijne hut terug. Jelle was zeer vrolijk. Hij ging met Hagedoorn naar het dorp en verhaalde hem, dat het schip nu geheel geladen was. Morgen zou de bemanning nog een rustdag houden, en zich aan land vermaken; overmorgen echter zoude men met het aanbreken van den dag uitzeilen. Hij wilde op één dag een deel zijner have aan de zee en zijne hand aan nicht Emilie toevertrouwen.

Zijne nabijheid was Hagedoorn zeer pijnigend. Nog altijd droeg hij den brief van een passagier der pinasse Reine Berthe ongelezen bij zich. Wat kon hij bevatten? Kon de inhoud hem bij de uitvoering van zijn plan ook nuttig zijn? En daarbij drongen tijd en omstandigheden hem zoo sterk! De lastige Fries overlaadde hem met vertrouwelijkheden en vriendschapsbetuigingen, hij sprak breedvoerig over de bruiloftsvreugde en zijn toekomstig levensplan. Het vernederend lot, dat hij daarbij

aan Emilie toedacht, vermeerderde Hagedoorns verbittering en vuurde zijn ijver aan, om alle krachten tot redding der geliefde in te spannen. Eindelijk — veel te laat voor zijne wenschen — gelukte het hem zich van Jellès gezelschap te vrijden. Hij begaf zich naar de gelagkamer der herberg en ijlde naar zijne kamer.

Haastig sloeg hij het blad open, dat zoo zonderling in zijne handen was gekomen. Het bevatte slechts weinige in de Fransche taal geschreven regelen. De hand was hem onbekend en scheen opzettelijk veranderd. Hij las:

„Aan boord der pinasse *Reine Berthe.*"

„Kom met de bedoelde andere persoon morgen avond op de plaats, waar gij deze regels ontvangt. Daar wachten uwe vrienden, om u te helpen."

„Is het mogelijk?" riep hij verheugd en bewogen uit, en staarde, naauwelijks zijne oogen vertrouwende, op het gewigtig papier. „Ik heb," zeide hij bij zich zelven, „vrienden en bijstand gevonden, waar ik ze juist hoopte te vinden, maar tot hiertoe te vergeefs zocht! Men is mijne wenschen voorgekomen? Wie echter — wie is de geheimzinnige, die zoo zonderling in de raderen mijner omstandigheden ingrijpt, en ze voort beweegt over hinderpalen en afgronden?"

Lang peinsde hij hierover, eindelijk meende hij dat de pinasse met van Jonken in betrekking kon staan, en dit deed hem besluiten de aanwijzing van het briefje te volgen. Maar hij moest weten of het meisje op den bepaalden tijd het huis konde verlaten. Daartoe wendde hij zich tot de waardin, en vernam met blijdschap, dat Emilie haar reeds had ingeligt; de vrouw nam op zich tegen den middag van den volgenden dag de jonkvrouw te gaan spreken.

Na een slapeloozen nacht kwam eindelijk de morgen van den gewigtigen dag. Door het venster zag Hagedoorn het Friesche schip nog op dezelfde plaats liggen; de pinasse was gedurende den nacht de bogt meer genaderd, hetwelk hem gerust stelde en verheugde. Toen de waardin van Horrema-state terug kwam, trad zij dadelijk naar den ongeduldigen jongman toe, en zeide: „Het zal alles goed gaan. De oude halfblinde huishoudster heeft den hoofdsleutel van het huis verloren, waarmede verscheidene deuren worden geopend, en die sleutel is in handen van Emilie. De grietman komt daarvan niets te weten, want de oude vrouw is te bang voor zijn toorn om het te zeggen,

en zal liever in stilte een nieuwen laten vervaardigen. Op het bepaalde uur zal jonkvrouw Emilie u aan de tuindeur verwachten."

„Zij zal mij vinden!" sprak Hagedoorn met een ligt en vrolijk hart.

In den loop van den namiddag bezocht Jelle hem, en herhaalde zijne uitnoodiging tot de bruiloft zonder eenig teeken van argwaan. Toen de schemering inviel voorzag Hagedoorn zijne pistolen met eene nieuwe lading, betaalde zijne vertering, stak zijn overig geld bij zich, benevens zijne papieren, en liet zijne kleederen achter met een adres aan een handelshuis te Amsterdam. Toen hij dit alles gedaan had, verliet hij vast besloten, maar toch met een kloppend hart, na een hartelijk afscheid van de waardin, de herberg, waar het nu zeer stil was, want de manschappen van Horrema waren allen op het schip werkzaam.

Het was een donkere avond. Van het Friesche schip viel een lange ligtstreep der scheepslantaarn op het water; links van Horrema's vaartuig was de lantaarn der pinasse te zien. Het pad van den oever was niet te onderscheiden; maar de zwarte massa van Horrema's huis leidde zijne schreden. Weldra stond hij bij de kleine tuindeur, waardoor Jelle hem den vorigen avond naar binnen gebragt had.

Op dit oogenblik hoorde hij ligte voetstappen. De deur werd geopend, en eene in het wit gekleede vrouwengestalte kwam hem te gemoet: het was Emilie.

Zij reikte hem hare bevende hand. Hij drukte ze innig en meende — iets dat hem zelfs in dit oogenblik in verrukking bragt — dat die druk werd beantwoord. Snel en zonder te spreken sloegen zij den weg naar de bogt in, waar zij mogten hopen vrienden te vinden. Emilie scheen in zeer gespannen toestand: zij sidderende hevig, en spande alle krachten in, om maar spoedig buiten het bereik van den gevreesden tegenstander te komen.

Op eenmaal stond zij stil en fluisterde hem verschrikt toe: „Hoort gij geen gedruisch als van voetstappen? Ik zag ook eene zwarte schaduw in het donker verdwijnen."

Hagedoorn zag niemand. Hij hoorde niets.

„Wees onbezorgd!" zeide hij bemoedigend.

Zij konden slechts langzaam voortgaan. Hij moest het sidderende meisje met zijn arm ondersteunen. Zij hadden nog een

heel eind wegs af te leggen. Hoe aangenaam werd hij verrast toen hij reeds in de nabijheid aan het strand het bekende gefluit hoorde!"

„Onze vrienden zijn nabij," zeide hij op blijden toon. „Waarschijnlijk hebben zij die plek in de nabijheid des strandwachters niet veilig genoeg geacht en zijn onder bescherming der duisternis digterbij gevaren dan zij vroeger wilden."

„De Heer zij dank, dat het zich zoo schikt," antwoordde Emilie met zwakke stem: „ik voelde mijne krachten reeds bezwijken."

Zij waren aan den rand des oevers gekomen. Hier lag eene boot, waarin zich verscheidene mannen bevonden.

„Gij zijt van de pinâsse?" vroeg Hagedoorn in het Fransch.

„Wij zijn vrienden en behooren tot de Reine Berthe," was het antwoord.

Hij trad nu in de boot en strekte de armen naar Emilie uit om ook haar er in te helpen; maar daar klonk hem een angstige gil der geliefde in de ooren; hij zag dat een vreemd persoon zich van haar meester had gemaakt, haar ophief en van den oever wegsleepte. Zijne hand greep naar een wapen, hij wilde aan land springen, maar in hetzelfde oogenblik werd hij van achter aangegrepen, op den bodem van het vaartuig geworpen, en daar door vele handen vastgehouden. Bij het licht eener lantaarn grijnsde Jelles spottend gelaat hem tegen.

„Dat was buiten den waard gerekend!" riep hij lagchend uit. „De schoone zondares gaat weer naar mijn huis, en gij kunt met mijn schip de vaart naar Zweden mededoen, dan zijt gij onschadelijk en kunt u daar een bruidje zoeken."

Hagedoorn antwoordde niet. Men had hem de handen gebonden. Zijne pistolen en papieren waren hem ontroofd. Nog hoorde hij Emilie's angstgeschrei in de verte; maar het scheen hem toe, alsof hij tevens twistende mannenstemmen met elkander hoorde spreken. Jelle sloeg daarop echter geen acht, maar spotte en schertste over Hagedoorns ongeluk. Weldra bereikte de boot het Friesche schip. De gevangene werd hierop overgebragt, Jelle keerde met de boot naar land terug en riep, terwijl hij zich verwijderde: „Gelukkige vaart, mijn vriend! Op mijne bruiloft zal ik op uwe gezondheid drinken."

— —

Hagedoorn bevond zich op Horrema's schip, en in welk een

toestand! Emilie bleef Horrema's buit, hij ging gedwongen naar eene verre kust. Te vergeefs zouden zijne ouders in doodelijken angst zoeken naar den spoorloos verdwenen zoon!

De Vlaminger trad naar den diep verslagene toe.

„Wees gerust," zeide hij; „er komt niets van alles, waarmede Horrema u dreigt. Gij zult uwe wenschen vervuld zien."

Verbaasd zag hij den Vlaminger aan. „Sprak deze bedrog of waarheid?"

„Vertrouw op mij, alles zal teregt komen!" ging Byloke voort; „de hoogmoedige Fries heeft zich misrekend, toen hij meende dat ik zijn werktuig zou zijn. Jelle heeft geene vrouw noodig, bovendien heeft hij mij beleedigd en dit wil ik hem betaald zetten."

Hagedoorn wist niet wat hij denken moest. „Maar zeg mij," vroeg hij, „hoe kon de jonge Horrema mijn plan weten? Heeft misschien de waardin mij verraden?"

„Ha," zeide de Vlaminger, „dus was de oude ook in uwe zamenspanning? Dat dacht ik wel; maar zij heeft u niet verraden. Klaas de strandwachter heeft uw gesprek met den Franschman beluisterd. Hij waarschuwde gisteren avond laat den jongen Horrema. Maar de hoofdzaak is hun overigens verborgen gebleven."

Hagedoorn begreep de laatste woorden niet. Terwijl hij over den zin nadacht, zag Byloke door eenen scheepskijker naar het Fransche schip, welks licht zeer helder als een vuur gloeide.

„Alles is goed en gelukkig afgeloopen!" riep hij nu uit. „De bruid is aan ons; Jelle is gefopt. Zie zelf maar," ging hij voort, en reikte hem den kijker over. „Schijnt de lantaarn op de pinasse niet in het schoonste rozenrood?"

Hij zag derwaarts: het was zoo.

„Zet de boot uit," beval de Vlaminger de matrozen. „Blaas de lantaarn uit, de tijd is daar," en zeide toen tot Hagedoorn: „Kom, u wacht eene vrolijke vaart."

Hagedoorn sprong in de afgelaten boot. Een paar matrozen zetten zich op de banken om te roeijen. Eer zij afstieten riep de Vlaminger zijne lieden op het schip toe: „Niemand wordt bij mijne afwezigheid aan boord gelaten, zelfs de patroon niet! Wie dit gebod overtreedt, wordt gekielhaald!"

Hunne vaart ging regt toe op de pinasse aan. Niemand

brak het zwijgen af, dat onder de bemanning van het kleine vaartuig heerschte. Toen zij zich digt bij de pinasse bevonden, zagen zij eene menigte fakkels zich langs het strand bewegen. Byloke zeide lagchend tot Hagedoorn: „Jelle zoekt zijne bruid bij fakkellicht, maar hij zoekt te vergeefs."

Op dit oogenblik werden zij door de pinasse aangeroepen. Byloke gaf een parool en zij legden aan en klommen aan boord.

Een fijn gebouwd jongman in uniform trad hen tegen. De Vlaminger stelde Hagedoorn den bevelhebber der pinasse, luitenant Heron, voor.

„En gij," vroeg deze, „zijt gij de verwachte?"

„Hij is het," antwoordde Byloke: „vaarwel monsieur Heron! vaarwel jonge vriend, ik haast mij naar mijn schip en ligt de ankers, opdat Horrema mij niet kome lastig vallen." Hij sprong weder in zijne boot en verwijderde zich. De bevelhebber nam Hagedoorn bij de hand en geleidde hem naar de helder verlichte kajuit. Wie schildert diens verbazing, blijdschap en verrukking: Emilie trad met bleek, maar vrolijk gelaat hem te gemoet; achter haar stond zijn vaderlijke vriend van Jonken en reikte hem lagchend de hand toe.

Een frissche morgenwind en de heldere stralen der morgenzon begroetten hen, toen zij, na wederzijdsche mededeeling en opheldering uit de kajuit naar het dek gingen. Zij hadden het overige van den nacht doorgevaren. Er was geene Friesche kust meer te zien; ter zijde lagen de eilanden Schokland en Urk; voor hen breidde de onbegrensde zeespiegel zich uit, dien de pinasse pijlsnel doorkliefde.

Al wat Hagedoorn nog raadselachtig was, toen hij de kajuit der *Reine Berthe* betrad, was nu opgehelderd. De vriendin van Emilie's overledene moeder, tot welke van Jonken zijne nicht gezonden had, was niemand anders dan madame Charpentier. De gravin van Belle-Isle was op hare reis door madame Charpentiers woonplaats gekomen. Deze laatste was vroeger verscheidene jaren gouvernante in het ouderlijke huis der gravin geweest. Dankbaarheid en gehechtheid bewoog de gravin haar te bezoeken; dit bezoek ging met de dringende uitnoodiging gepaard, dat madame Charpentier, benevens dezer vriendin uit Holland, haar op reis naar de krooningsfeesten zouden vergezellen. Dit werd gaarne aangenomen. Met een paar regels gaf

Emilie haren oom van Jonken daarvan kennis. Dit briefje ging echter verloren. In het hôtel van den gezant te Frankfort was elke plek door het talrijk gevolg zoo bezet, dat de gravin genoodzaakt was, madame Charpentier en Emilie in een logement te huisvesten. Hier had Hagedoorn Emilie bij den verschrikkelijken brand gevonden. Toen Emilie van haar oom geen antwoord ontving, schreef zij andermaal en gaf den brief aan een dienaar; doch ook dit schrijven ging door de eene of andere nalatigheid verloren. Toen de feesten waren afgeloopen, vertrok madame Charpentier met Emilie. Ongerust over van Jonkens stilzwijgen wilde zij haren weg over Amsterdam nemen en zelve Emilie in handen van haren oom overgeven. Niet ver van de Hollandsche grenzen maakten beide vrouwen kennis met eene bejaarde Amsterdamsche dame, die zich ook derwaarts begaf en aanbood Emilie onder hare bescherming te nemen. Deze dame boezemde zooveel vertrouwen in, dat dit aanbod gaarne werd aangenomen, te meer daar madame Charpentier daardoor werd ontslagen van de noodzakelijkheid om een grooten omweg te maken. Nu scheidden de vriendinnen van elkander. Het viel Emilie op, dat het rijtuig, waarin zij zich met de Amsterdamsche dame bevond, steeds op eenigen afstand door een ander rijtuig gevolgd werd. Te Arnhem ging men op een schip, dat Emilie, die weinig gereisd had, voor een gewoon beurtschip hield, zonder op te merken dat het kleiner was, en er zich geene andere passagiers op bevonden. Dit bragt hen naar Amsterdam; maar het kwam niet aan wal. Toen bij hunne aankomst de schemering was ingevallen, roeide eene schuit naar het schip, een man steeg aan boord en Emilie zag Jelle Horrema voor zich, die onbeschaamd roemde op het welgelukken van hare ontvoering. Hij had overal Emilie's verblijf nagespoord en was haar naar Frankfort gevolgd. Toen zij vertrekken zoude, snelde hij haar vooruit om de ontvoering voor te bereiden. Te Keulen lokten hem de vastenavondvermaken echter zoo zeer, dat hij zich daar eene wijle ophield en er Hagedoorn ontmoette. De zoogenaamde Amsterdamsche dame was eene omgekochte handlangster, ook het schip te Arnhem was opzettelijk voor het doel gehuurd. Hoe Emilie, toen Jelle zich te Amsterdam bij haar gevoegd had, haren oom van haren toestand kennis gaf, hebben wij reeds gezegd. Naauwelijks had Hagedoorn Amsterdam verlaten, of van Jonken werd bezorgd

over het gevaar dat hem van de Horrema's bedreigen konde. De verantwoordelijkheid tegenover zijne ouders drukte hem, en dit deed hem besluiten den jongeling te volgen. De pinasse *Reine Berthe* lag zeilree naar Friesland. Van Jonken kende den bevelhebber en won hem gemakkelijk voor zijne zaak. Van hem waren de regels schrift, die Hagedoorn ontvangen had, en waaronder hij zijn naam niet geplaatst had, om, indien ze de Horrema's in handen vielen, zijne aanwezigheid niet te verraden. Eene verdere mededeeling werd aan de matrozen opgedragen, doch deze werden daarin door de komst des strandwachters verhinderd. Dat Jelle argwaan had opgevat, en Hagedoorn en Emilie een gevaarlijken strik had gespannen, vernam men op de pinasse eerst bij het invallen der schemering door den op Jelle verbitterden Vlaminger. Men zond nu genoegzame manschappen aan land om des noods geweld met geweld te keer te gaan. Deze redders kwamen wel te laat om Hagedoorn voor Horrema's strik te waarschuwen, maar nog vroeg genoeg om het wanhopige meisje aan de armen van Klaas, die haar naar Horrema-state sleepte, te ontrukken. Eerst in de armen van haren oom kwam zij weer tot bezinning, maar zij werd niet eer gerust voor zij vernomen had, dat ook Hagedoorns redding door de verstandhouding van Byloke met den bevelhebber der pinasse verzekerd was.

Onze vlugtelingen waren gelukkig in Amsterdam gekomen. Door de ontdekking dat Emilie het meisje was, dat Hagedoorn uit het brandend huis had gered, steeg hij steeds in de genegenheid van den ouden heer. Deze betreurde het nu, dat hij Emilie's verblijf te Frankfort niet had geweten; dan zoude hij haar bij de Hagedoorns hebben ingeleid en welligt had zijn vriend, als hij het voortreffelijke meisje had leeren kennen, de liefde zijns zoons gebillijkt, die zijne neiging nu aan van Jonken had beleden. Thans moest Adolf bukken voor het lot. Echter had hij nog eene flaauwe hoop. Door van Jonkens ijver was van der Nyssen gedrongen de zaak met Hagedoorn zoodanig te schikken, dat deze slechts weinig schade leed. De jonge Hagedoorn schreef dit naar huis, en een weinig bouwende op zijns vaders tevredenheid over zijne behandeling der bewuste zaak, vroeg hij om diens toestemming tot verloving met de nicht van den heer van Jonken, wien hij in het huis haars ooms zijne

liefde had beleden, en die hem niet had afgewezen. Nu wachtte hij met ongeduld op antwoord. Intusschen maakte hij een uitstapje naar den Haag, want hoe ongaarne hij Emilie's zijde verliet, wilde hij toch zonder de hofstad van Holland gezien te hebben, niet naar Frankfort terug keeren. Toen hij van dit uitstapje bij van Jonken terugkeerde, vond hij nog deze, noch Emilie in hunne woning. De knecht zeide hem, dat zijn heer met zijne nicht naar Middelburg waren afgereisd, om daar familie te bezoeken, en overhandigde hem te gelijk een brief, die intusschen uit Frankfort was aangekomen. Teleurgesteld door de afwezigheid van Emilie, opende hij den brief in de hoop, daarin door een gunstig antwoord troost te vinden. Maar eene nieuwe teleurstelling wachtte hem. Zijn vader schreef dat hij tevreden was over de behandeling der geldzaak, maar ontevreden over zijne avontuurlijke reis naar Friesland en dat hij zich daar aan zoovele gevaren had blootgesteld. Hij gelastte hem nu oogenblikkelijk tehuis te komen.

Geheel ontmoedigd en neergeslagen ving de jongeling den volgenden dag de reis naar huis aan, eenige regelen voor Emilie en haar oom achterlatende. Onbeschrijfelijk griefde het hem Holland te moeten verlaten, zonder Emilie voor het laatst nog eenmaal te zien; al moest hij, buigende voor den wil zijns vaders van wien hij afhing, haar althans voor de eerste jaren opgeven, dan zoude hij toch zijn hart en zijne droefheid hebben uitgestort en hare gedachten en gevoelens na deze treurige tijding hebben vernomen. Dit kan nu niet geschieden; welligt zoude hij haar nimmer wederzien.

In doffe werkeloosheid van geest verzonken, legde hij de reis naar Frankfort af. Eindelijk rees de eerwaardige dom, en de Katarina-kerk uit de avond-nevelen voor zijne blikken op. Het was reeds geheel donker toen hij door de straten der stad reed, en voor het ouderlijke huis stilhield.

Hij klom de trappen op, en ijlde de kamer binnen. Een luid vreugde gejuich ontving hem. Hij lag in de armen zijner ouders en zusters. Nicht Femma fluisterde hem toe: „Gij hebt mij immers niet vergeten?" Maar hij sloeg daar geen acht op, want achter zijnen vader — hij bedroog zich niet — aanschouwde hij Emilie met hoog blozende wangen en haren oom, om wiens lippen een geheimzinnige glimlach speelde.

Toen greep zijn vader zijne hand, en zeide, terwijl hem

naar het bemiinde meisje geleidde: „Hier is uwe bruid. Wel had ik u vroeger eene andere bestemd; maar mijn vriend van Jonken heeft mij uwe wederzijdsche genegenheid bekend gemaakt, en ik heb het voortreffelijk meisje zelve leeren kennen."

Hoe zoude men de gewaarwordingen kunnen schilderen, die hem in dat oogenblik doorstroomden? En toch mengde zich eene bittere daar tusschen: die, van zijn vader miskend te hebben.

Al zijne wenschen waren als door een tooverslag vervuld. Emilies wederliefde, de toestemming zijner ouders, van Jonkens verklaring, dat hij bij hen zijne dagen wilde eindigen: alles stemde op de beste wijze zamen, en doofde ook weldra het zelfverwijt, dat in zijnen boezem was ontwaakt.

Veertien dagen later werd Emilie de gelukkige gade van den gelukkigen Adolf. Van Jelle Horrema hoorden zij niets meer.

D.

DE LAATSTE DER CONDÉS.

Louis Henry Joseph de Bourbon, hertog van Bourbon en prins van Condé, geboren den 13den April 1756, was de eenige zoon van Louis Joseph prins van Condé, en stamde in regte lijn af van den doorluchtigen Condé, het grootste militaire genie der zeventiende eeuw. Hij werd opgeleid voor het leger, maar vond zoo weinig smaak in de strenge tucht der militaire school, dat hij zijne meesters ontliep en een tijdlang den dolenden ridder speelde. Naauwlijks vijftien jaar oud, werd hij verliefd op prinses Louise van Orleans, wier hand hem echter door haar vader geweigerd werd. Tot meerdere zekerheid zond men de prinses naar een klooster, doch haar jeugdige minnaar liet zich hierdoor niet afschrikken; met behulp van eene ladder, beklom hij de muren dier wijkplaats, ontvoerde zijne bruid, en trouwde met haar in 't geheim.

Hun huwelijk was intusschen niet gelukkig. Reeds kort na hunne vereeniging wikkelde de prinses zich in ongeoorloofde minnarijen, een van welke een duël ten gevolge had tusschen haar jongen echtgenoot, en den graaf van Artois, later koning Karel X. De aanleiding hiertoe had plaats op een gemaskerd bal in de Tuileriën. De graaf wandelde met eene dame aan den arm, en werd gevolgd door de prinses, die, gedreven

door jaloezij, zijne hand greep en hem poogde te spreken. Niet wetende wie de hem aansprekende dame was, keerde de graaf zich om, en greep de schoone volgster bij haar masker; deze deinsde plotseling terug, met het ongelukkig gevolg dat de bandjes van haar masker losgingen, en zij dus voor het gansche gezelschap ten toon werd gesteld. Hierop volgde onmiddellijk eene uitdaging van den prins van Condé aan den graaf van Artois. Het duël, waarin beiden ligt gewond werden, greep plaats in het bosch van Boulogne, maar had overigens geene gevolgen, dan de scheiding tusschen den prins en de prinses.

Bij het uitbreken der eerste burgerlijke beroerten te Parijs, verliet de prins Frankrijk, in Julij 1789, en vestigde zich te Brussel. Naar zijne meening ten volle overtuigd, dat de revolutiekoorts het gemakkelijkst en het best met bajonetten en schrootvuur te genezen zou zijn, begon hij terstond een klein leger van uitgeweken roijalisten aan te werven, over welke zijn vader het kommando op zich nam. Hij zelf zou de ruiterij aanvoeren, terwijl zijn zoon, de hertog van Enghien, de eenigste telg uit zijn noodlottig huwelijk met Louise van Orleans, onder hem een rang zou bekleeden.

Op alle punten verslagen en teruggedreven, moesten vader, zoon en grootvader het veld ruimen en hun behoud in de vlugt zoeken. De prins van Condé begaf zich naar Engeland, zijn vader naar Rusland, en de jeugdige hertog van Enghien naar Ettenheim, in het hertogdom Baden, waar hij liefdes-betrekkingen aanknoopte met de schoone prinses de Rohan-Rochefort, tot hij op den 13 Maart 1804 zijn rampspoedigen dood vond in de gracht van het kasteel van Vincennes.

De tijding van dezen staatkundigen moord, die eene onuitwischbare vlek wierp op de regering des eersten Napoleons, was een vreeselijke slag voor den prins van Condé, die juist rustiger dagen meende te zullen genieten op zijn stil en landelijk verblijf te Wanstead in het graafschap Essex. Met al de onstuimigheid die het geslacht der Condés kenmerkt, zocht hij thans op nieuw afleiding en troost voor zijn verdriet, en meende die te vinden in de vermaken en verstrooijingen van het stadsleven te Londen. In de kleedkamer van Covent Garden maakte hij kennis met Sofia Dawes, de dochter van een visscher van het eiland Wight, eene vrouw van natuurlijke begaafdheden en mannelijke geestkracht, en die de bekoorlijkste schoonheid vereenigde met een bui-

tengewonen aanleg voor gezellig verkeer. Een rijk vreemdeling, die een tijd lang voornemens was haar te huwen, had haar voor een paar jaren op een der eerste dames kostscholen der hoofdstad geplaatst, waar zij snelle vorderingen maakte en hare talenten zich glansrijk ontwikkelden. Deze voordeelen, door natuurlijke bevalligheid gerugsteund, verzamelden rondom haar een drom van bewonderaars en aanbidders. Zij leefde op den prachtigsten voet te Turnham Green, en onderhield haar beroep als actrice meer tot haar eigen vermaak en tijdverdrijf, dan om het geldelijk voordeel. De prins van Condé was naauwlijks met Sofia Dawes in kennis geraakt, of hij werd smoorlijk op haar verliefd. Hij wierp zich en al zijne rijkdommen aan hare voeten, en bad haar om zich onder zijne bescherming te stellen. Zij bewilligde hierin, doch onder voorwaarde dat hunne betrekking zou worden geheim gehouden.

In het gevolg van Condé bevond zich een dapper en jong soldaat, de baron de Feuchères, een man van goeden huize, doch in zeer bekrompen omstandigheden, die door de milddadigheid van den prins, voor gebrek, en bijna voor hongersnood was bewaard in een vreemd land. Op dezen jongen edelman had Sofia Dawes het oog laten vallen, en na met hem in kennis te zijn gekomen verhaalde zij hem eene romaneske historie, met dien verstande, dat zij de onwettige dochter was van den prins bij eene Engelsche dame, en dat haar vader haar onlangs erkend hebbende, voornemens was om haar met zich naar Frankrijk te nemen, zoodra de omstandigheden dit zouden veroorloven. De verdichte historie maakte op het hoofd en hart van den gevoeligen Franschman de gewenschte uitwerking, hij bood de schoone dame zijne hand aan, en na verloop van eenige dagen was Sofia Dawes barones de Feuchères. Onmiddellijk hierop volgde de val van Napoleon en het herstel der Bourbons op den troon van Frankrijk; ook de Condés werden in al hunne vorige bezittingen en waardigheden hersteld, met menigen eeretitel en begiftiging bovendien. De barones de Feuchères, thans hare romaneske comedie niet langer wenschende voort te spelen, wierp voor haar echtgenoot het masker af, en bekende hem zonder omwegen, dat zij de oude „vriendin" was van den prins van Condé. De Feuchères verliet haar met innige verachting; maar hij was te zeer aan zijn ouden weldoener gehecht om haar, door de vereischte stappen te doen tot openbare echtscheiding,

te schande te maken. De prins van Condé leidde na zijn terugkeer in Frankrijk een zwervend leven, maar bij zijns vaders dood in 1818, vestigde hij zich op het prachtige erfgoed van Chantilly, waar ook de barones zich bij hem voegde.

De adelijke gebouwen en gronden van Chantilly, eenmaal de zetel van het geslacht der Montmorencys, waren eene gift van Lodewijk XIV aan den grooten Condé, en deze roemruchtige generaal sleet hier zijne laatste levensdagen in gezelschap van Racine, Boileau, Bossuet en andere vermaarde letterkundigen. Ook de koning vereerde hem dikwijls met zijne bezoeken, een van welke vermaard is geworden door den zelfmoord van Vatel, Condés welbekende mondkok, die zoo zeer met zijn vak dweepte, dat hij zich met een degen doorstak, omdat hij zijns meesters gastmaal onvolmaakt moest laten, door het uitblijven van een mand met visch. De afstammelingen van Condé hadden er onafgebroken gewoond tot de omwenteling van 1789, toen de sans-culotten er bezit van namen en het vorstelijk domein als staatseigendom werd verkocht. De restauratie bragt het weder aan het aloude geslacht terug, welks hoofd thans het landgoed uitermate liet verbeteren en verfraaijen, zoodat het tijdens de prins en madame de Feuchères er hun verblijf hielden, als een der fraaiste bezittingen in Frankrijk werd beschouwd. Het kasteel, dat te midden van een schoon meertje lag, was door uitgebreide gronden omgeven, smaakvol aangelegd met tuinen, grasperken, parterres, eilandjes, grotten en schilderachtige wandeldreven; verder af strekte zich het oude bosch van Chantilly uit, met zijne eeuwen heugende eiken, rivieren, kanalen, en jagtgronden, over een terrein van ongeveer achtduizend acres.

Daar de prins geen andere kinderen bij zijne gescheiden echtgenoot had, dan den ongelukkigen hertog van Enghien, en geen nadere bloedverwanten bezat, dan eenige neven uit het huis van Rohan-Rochefort, wist de barones de Feuchères hem te bepraten tot een testament, waarbij hij aan haar al zijne landgoederen vermaakte. De half kindsche oude man stemde toe in alles wat zij van hem verlangde; maar het nieuws van deze handeling kwam weldra een der Rohans ter oore, zoodat de barones een onderhandschen wenk ontving, dat het haar niet vergund zou worden eenmaal in het rustig bezit dier eenmetelijke erfenis te treden. Deze bedreiging van 's vorsten ijverzuch-

tigen erfgenaam was intusschen alles behalve voorzigtig, want de barones had er naauwlijks kennis van bekomen, of zij was op middelen bedacht, om de plannen harer vijanden te verijdelen, en vond weldra een buitengewoon behendigen streek om haar doel te bereiken. Door den prins terstond den raad te geven, om een gedeelte zijner bezitting aan een veelvermogend bloedverwant te legateren, verzekerde zij zich den krachtdadigen invloed van laatstgenoemden, voor de toekomstige veiligheid van het haar toegewezen aandeel in de nalatenschap. Dit plan slaagde naar wensch. Het testament werd in diervoege gewijzigd, dat het domein van Chantilly en eenige andere landgoederen aan een der jongere zonen van Louis Philippe, toen nog hertog van Orleans, werd toegewezen; een legaat, dat voor de eer en de rust der familie Orleans wel te betreuren was, ofschoon de prins buitendien slechts voor een veel geringer deel in de erfenis zou zijn in aanmerking gekomen. Terwijl deze schikkingen gemaakt werden, werd de prins van Condé meer en meer onrustig. Hij kwam er openlijk voor uit, dat hij geen rust of duur meer had, sedert het noodlottig besluit om zijn testament te maken, hem als met geweld was afgeperst. Hij bragt gansche nachten slapeloos door, en zijn stil verblijf te Chantilly werd menigwerf verstoord door het wisselen van harde en bittere woorden tusschen hem en madame de Feuchères. Menige onvoorzigtige uitdrukking ontsnapte hem in tegenwoordigheid zijner bedienden, die hem eens hoorden uitroepen: „Mijn dood is het eenige dat men verlangt." Op een anderen keer vergat hij zich in zooverre, dat hij tegen den heer de Surval, zijn hofmeester, zeide: „Als zij eenmaal alles van mij verkregen hebben wat zij verlangen, is mijn leven geen oogenblik zeker." Op den 29sten Augustus 1829 was de Surval weder getuige van eene groote oneenigheid tusschen den prins van Condé en madame de Feuchères.

„Mevrouw," riep de oude man, „het is vreeselijk en gruwelijk, mij dus als met het mes op de keel te dwingen tot iets waarvan gij weet dat ik een afgrijzen heb," en toen haar bij de hand grijpende, vervolgde hij: „Nu, steek er het mes maar in — steek in!" Zulk eene oploopendheid was voor den hoog bejaarden prins te sterk, om van langen duur te kunnen zijn. Nadat hij het testament geteekend had, verviel hij in eene soort van verdooving, uit welke hij naauwelijks ontwaakte door

het geschutgedonder van Julij 1830, dat zijn bloedverwant en vriend, Karel X van den Franschen troon verdreef.

De omwenteling had naauwlijks haar volle beslag gekregen, of er liepen onheilspellende geruchten nopens het kasteel van St. Leu, nabij Chantilly, waar de prins van Condé toen zijn verblijf hield. Men verhaalde elkander, dat zijne hoogheid in den morgen van den 11den Augustus met een bloedige wond boven zijn oog was gevonden en last had gegeven, dat zijn knecht voortaan voor de deur van zijne slaapkamer zou slapen.

Eenige dagen later werd de prins door de nieuwe koningin bezocht, die hem het grootkruis van het Legioen van eer ten geschenke bragt; maar hij was blijkbaar verlegen en sprak niet. Tegen den avond van dien dag, had men een ruiter naar het kasteel zien rijden, die des nachts heimelijk in de slaapkamer des prinsen werd binnen geleid. Deze ruiter was de heer de Choulot, een geheim agent van zijne hoogheid; en uit sommige afgeluisterde woorden maakte men op, dat de prins voornemens was om uit Frankrijk te vlugten, en zich zoodoende aan de nabijheid van madame de Feuchères te onttrekken. Den volgenden morgen had er een geweldig voorval plaats tusschen madame en den prins, die echter door eerstgenoemde in zekere mate werd gesust. In den loop van dien dag gebeurde er niets bijzonders. Het diner was oogenschijnlijk vrolijk, en werd, als naar gewoonte, gevolgd door een partijtje whist; de prins speelde met de barones en twee andere gasten, critriseerde op zijne manier sommige slechte kaarten, en verloor geld, maar betaalde niet en zeide alleen terwijl hij opstond: „Morgen, morgen." Maar dat „morgen" zou voor hem niet meer komen.

Zijne Hoogheid werd door zijn knecht Lecomte naar zijne slaapkamer geleid; en toen laatstgenoemde hem vroeg: „Op welk uur verlangt monseigneur morgenochtend gewekt te worden?" antwoordde hij met zijne gewone bedaardheid: „Om acht ure." Hierop ging de knecht heen en sloot als gewoonlijk de deur der kleedkamer af. In de slaapkamer van den prins waren twee deuren, de eene leidde naar de kleedkamer, en stond van daar in verband met den corridor; de andere voerde naar een gang, die met de vertrekken van madame de Feuchères gemeenschap had.

De eerste deur werd, zoo als reeds gezegd is, in den nacht

van den 26sten Augustus op het nachtslot gedaan, maar de andere bleef ongesloten. De bewakers en jagers deden des nachts hunne gewone ronde door het park en het kasteel, doch zagen niets buitengewoons. Op den morgen van den 27sten tikte de kamerdienaar volgens bekomen order, ten acht ure aan de deur van zijns meesters slaapvertrek. Hij bevond dat het slot aan de binnenzijde was afgedraaid, en kreeg geen gehoor van den prins. Na eenige minuten gewacht te hebben ging Lecomte heen, om Bonnie, den lijfarts van zijne hoogheid te roepen. Beiden klopten op nieuw en zoo hard mogelijk, maar kregen weder geen antwoord. Hierover verwonderd en hoogst ongerust, liepen zij naar de vertrekken van madame de Feuchères. — „Ik zal dadelijk komen;" riep zij; „als hij mij hoort, zal hij wel antwoorden;" en met deze woorden ijlde zij, half gekleed hare kamer uit. Toen zij, vergezeld van Bonnie en Lecomte, aan de kamerdeur van den prins kwam, riep zij overluid: „Maak de deur open, monseigneur, maak de deur open, ik ben het." Verscheidene malen herhaalde zij dit geroep; maar alles daarbinnen bleef doodstil. De ongerustheid verspreidde zich thans door het kasteel. Al de bedienden snelden toe; er werd een breekijzer gehaald, en de deur met geweld opengebroken. Nu vertoonde zich voor aller oog het vreemdsoortigste schouwspel.

De kamer was donker, en al de blinden waren van binnen zorgvuldig gesloten; het eenige schijnsel, dat de kamer flaauw verlichtte, was de schemerglans van eene brandende nachtkaars in den haard, bijna geheel achter een koperen vuurscherm verborgen. Nadat de oogen der aanwezigen zich allengs aan dit zwakke licht hadden gewend, zagen zij den prins in staande houding tegen een der vensters geleund, met het oor tegen het blind, als of hij met gespannen aandacht luisterde naar iets daarbuiten. Maar nog sprak hij niet. Toen opende de kamerdienaar een der blinden, en nu ontdekten allen met schrik wat er werkelijk van was. De prins van Condé hing aan den knip van een der blinden, met zijne voeten even boven den grond. Madame de Feuchères zonk kermend in een leuningstoel. — „Monseigneur is dood!" riepen de ontstelde bedienden; en al de bewoners van het kasteel stonden klagend en weenend bij het lijk van den laatsten der Condés.

Het ligchaam van den prins was met twee zakdoeken, die in elkander waren gestoken, aan de spagnolet van het noorder

vensterluik vastgemaakt. Een van deze zakdoeken hing aan den sluitboom van het blind; de andere onderschepte het beneden-gedeelte der onderkaak van Condé. In den zakdoek rondom den hals was geen lis, of loopende knoop gemaakt; hij drukte niet in het minst op de luchtpijp, en liet het hoofd en den hals geheel onbedekt. Tevens was alles zoo los, dat, toen men beproefde om het lijk af te nemen, de knecht er zijne vingers tusschen kon steken. Dit alles was zeer zonderling en baarde onder de omstanders niet weinig verbazing. Evenzoo 's prinsen geheele voorkomen. Zijn gelaat was doodsbleek, maar de tong stak niet uit den mond en drukte alleen tegen de lippen; de handen waren vast gesloten, de knieën gebogen, en wat het meest verwondering baarde, was dat de punten der teenen aan het tapijt raakten. Groot was de verbazing bij de bedienden, maar niemand, al werd er menige fluistering gehoord, durfde zijne vermoedens luide uitspreken. De plaatselijke overheid en de politie kwamen spoedig op het tooneel van het gebeurde, en de uitvoerigste verslagen werden opgemaakt over den toestand waarin men het lijk van den prins van Condé gevonden had, over de getuigenissen der bedienden, en over de ligging van de slaapkamer des overledenen.

Nauwelijks was het koude ligchaam van den prins afgenomen, of het huishouden te St. Leu gevoelde reeds de krachtige hand van eene nieuwe meesterschap. „Alles hier behoort aan madame de Feuchères," luidde de order die allerwege gegeven werd, en elke bediende op het landgoed ontving de strengste bevelen om voor het eigendom der barones te waken. Het ondergeschikt en buigzaam personeel, sedert lang reeds onder het gedeeltelijke beheer der barones, begon terstond den inhoud van zijne nieuwe pligten in al hun omvang te begrijpen; en de geregtelijke onderzoekingen omtrent den dood van den prins, werden bijna eenparig in dien zin beantwoord, dat hij ontegenzeggelijk door eigen hand moest gestorven zijn. Sommige getuigenissen waren intusschen sterk genoeg om het tegendeel, zoo al niet te bewijzen, dan toch te doen vermoeden. Romanzo, 's prinsen lakkei, die het lijk had afgenomen, verklaarde dat hij niet dan met de grootste moeite den zakdoek van den sluitboom had kunnen losknoopen, zoo kunstig en behendig was de knoop gelegd. Intusschen was het eene bekende daadzaak, dat de prins altoos weinig slag had van knoopen of strikken te

maken, zelfs zoo, dat hij nooit in staat was geweest, om zijn eigen schoenriempjes vast te binden, en als hij zijn das omdeed, de knecht hem altijd de twee slippen om den hals moest slaan, en van voren vastmaken. Deze onhandigheid werd veroorzaakt door physiek onvermogen, het gevolg van een bekomen sabelhouw over de regterhand in een der vroegere veldtogten van den prins. Buitendien werd het lijk niet volstrekt hangende gevonden, en scheen het geheel onmogelijk, dat de oude man, die nauwlijks tot loopen in staat was, den moed en de kracht zou hebben gehad om zich op de knieën te werpen, en zoodoende zijn dood te bewerken. Ook zijn bed was verplaatst, en uit de diepte der alkoof, waar het altijd gestaan had, naar voren geschoven; zelfs zijne pantoffels werden in een hoek van de kamer gevonden, waar zij vroeger nooit geplaatst waren.

De twee kaarsen op den schoorsteenmantel waren uitgedaan, maar niet uitgebrand. Zou nu de prins zelf ze hebben uitgeblazen eer hij de ingewikkelde en moeijelijke aanstalten tot een zelfmoord begon?

De openbare belangstelling zou zich echter niet lang met 's prinsen dood hebben bezig gehouden, zoo de geheugenis daarvan niet ware verlevendigd door de regtsvordering voor verschillende hoven van justitie, op verzoek van Louis de Rohan, naasten bloedverwant van Condé. Hij begon terstond een voorloopig onderzoek voor het hof van Pontoise, en bragt vervolgens de zaak voor het hoogere geregtshof te Parijs, waar zij, na eindelooze debatten, incidenten en verdagingen, na verloop van achttien maanden eindelijk werd beslist, in het voorjaar van 1822. In weerwil van het lange tijdsverloop sedert den dood van Condé, verwekte het regtsgeding de grootste belangstelling. De advokaat van Rohan, de heer Hennequin, beschreef in een uitvoerig en schitterend pleidooi, de laatste levensjaren van den prins van Condé, en leidde uit het sterke contrast tusschen de bekende legitimistische gevoelens van den overledene, en den inhoud van het testament, het bewijs af, dat de uiterste wilsbeschikking alleen door bedriegelijke middelen kon verkregen zijn; voorts zag hij in de onmogelijkheid van den zelfmoord, het bewijs van een mansleg. Op Louis Philippe, en de leden van het nieuwe vorstenhuis werd in dit pleidooi meermalen gezinspeeld, en de woorden „zamenzwering" en moord werden daarbij schier openlijk uitgesproken. Intusschen werd de wel-

sprekende redevoering van Hennequin, door een nog krachtiger spreker beantwoord, namelijk door Dupin. Deze stelde den eisch der Rohans voor als een gewikkelde zamenspanning der legimitistische partij tegen het vrijzinnige geslacht van Orleans en zijne vrienden, en als eene poging tot wraak, die alle voorstanders der jongste revolutie met verontwaardiging en verachting moest vervullen. De uitspraak der regters verklaarde zich ten slotte tegen den eischer.

De afloop van dit regtsgeding voltooide den triomf van madame de Feuchères. Gevleid door het hof, bezitster van zoovele prachtige kasteelen en uitgestrekte landgoederen, en bij magte om hare vleijers te begunstigen, werd zij weldra de afgod eener maatschappij, die geheel en al scheen te vergeten welke zware beschuldigingen nog kort te voren op haar waren zamengehoopt. Desniettemin scheen de barones niet op haar gemak te zijn, en trok zij zich van lieverlede uit den schitterenden kring die haar omgaf terug, om het gezelschap van ernstige priesters te zoeken. Daarop vernam men dat zij Roomsch-Katholijk geworden; in de Notre Dame de Lorette was gedoopt; en na volledige biecht, vergiffenis van zonden ontvangen had van den eerwaarden pater Briant.

Vervolgens hoorde men, dat zij langzamerhand al hare prachtige goederen te gelde maakte. Het paleis Bourbon werd door het gouvernement aangekocht, om er het paleis der gedeputeerden mede te vergrooten; St. Leu werd het eigendom van een der ministers; het kasteel en park van Morfontaine kwam in handen van een makelaar in effecten, en Montmorency in het bezit van een joodsch dichter. Tallooze apellen en kloosters, allen min of meer rijkelijk door de barones begiftigd, verrezen in den omtrek van Parijs; en weldra won het geloof veld, dat zij haar onmetelijk fortuin in massa aan de kerk van Rome zou schenken. De geestelijken uit hare nabuurschap deelden in dit geloof en inzonderheid was haar biechtvader er alle dagen en ernstig op uit, om haar te vermanen in diervoege haar testament te maken; hiertoe scheen zij echter niet genegen; en toen men haar meer en meer in die rigting zocht te dringen, vertrok zij in den zomer van 1840 eensklaps in stilte uit Parijs. Nadat zij een gedeelte van Engeland doorreisd, en het vreedzaam verblijf harer eerste jeugd, het eiland Wight had bezocht, vestigde de barones zich eindelijk te Londen. Hier werd

zij plotseling ziek, bleef eenige dagen bedlegerig, en overleed tegen het einde van Januarij 1841. Haar stoffelijk overschot werd zonder praal ter aarde besteld, op het kerkhof te Harrow Road, waar de nieuwsgierige reiziger haar graf kan bezigtigen. Bij uiterste wilsbeschikking, reeds voor haar vertrek uit Frankrijk opgemaakt, vermaakte de barones haar gansche vermogen, nog ten bedrage van meer dan 800,000 pd. st. (*f* 10,000,000), niet aan de kerk, maar aan hare nicht, een tienjarig kind, het dochtertje van een harer zusters, die met een Fransch edelman gehuwd was. Madame de Feuchères, ofschoon warm Katholijk, vermaakte een klein landgoed, eenmaal door haar in Engeland gekocht, aan een Protestantsch geestelijke, dien zij in vroeger tijd had leeren kennen. Aan haar echtgenoot, den baron de Feuchères, met wien zij sedert den dood van Condé geen omgang had gehouden, legateerde zij eene som van 10,000 pond st., die hij evenwel weigerde aan te nemen. Gelijke weigering volgde van den kant van den vermaarden redenaar en staatkundige, Odillon Barrot, dien de barones tot uitvoerder van haar testament had benoemd, met eene gift van 4000 p. st. Hij aanvaardde wel is waar het legaat, doch schonk het aan eene inrigting tot opvoeding van weeskinderen te Parijs. En zoo spookte voor de Franschen, na een tijdsverloop van meer dan tien jaren, nog altoos de schim van den laatsten der Condés.

Van al de onmetelijke landgoederen en bezittingen, die de prins van Condé bij zijn testament aan madame de Feuchères en aan een der zoons van Louis Philippe vermaakte, behoort thans geen enkele meer aan hen of aan hunne erven. De barones had het laatste gedeelte van hare erfenis verkocht eer zij Frankrijk verliet; terwijl de jonge prins verpligt was tot den verkoop van zijn erfdeel over te gaan, volgens het besluit der tegenwoordige keizerlijke regering, bij hetwelk de inbeslagneming der vaste goederen van het huis Orleans bevolen werd. Bij openbaren afslag werd het kasteel Chantilly met de aanhoorige gronden, gekocht door twee Engelsche heeren, deelhebbers in het bankiershuis van Coutts & Co. In de kapel van het kasteel rust nog het hart van den laatsten der Condés, in eene zilveren urn; maar de kerk zelve hoort niet langer het geluid van mis- of vesperklok. De geheugenis van den grooten Condé, en den nog roemruchtiger Lodewijk den XIV^den^ is reeds verzwolgen en vergeten onder beurs- en effectennieuws, dat zoo weinig sym-

pathiseerd met vermaarde veldheeren of despotieke koningen, of met koks, die zich zelven om hals brengen omdat de kroon der tafel gevaar liep. Het is een echte kentrek van den geest des nieuweren tijds, dat het adelijke huis der Condés verdwijnen moest voor het bankiershuis der Coutts.

C.

ZWIJGEN.

Het *zwijgen*: dat is, het niet voorbarig of onbedachtzaam spreken, werd van oudsher af tot op onzen leeftijd toe, als eene voortreffelijke hoedanigheid beschouwd, en de ondervinding bevestigde het ten allen tijde, dat geen spreker het een zwijger verbetert. Vooral voegt het spreken niet aan jonge lieden, wanneer er bejaarden tegenwoordig zijn, zonder hunne toestemming of aanvraag, en dan nog met eerbiedige bescheidenheid en weinig.

Het *zwijgen*, vooral van *geheimen*, werd bij de ouden hoog gewaardeerd. Ik heb, zegt Eschilus, eenen sleutel aan mijne tong, die haar bewaart. De natuur, zegt Plutarchus heeft geene van alle onze ledematen zoo sterk met een wal beteugeld, als de tong, hebbende voor haar als tot eene wacht gesteld de tanden, omdat indien zij naar den toom der rede niet wilde luisteren, en die verbreken, de tanden haar, door te bijten, souden straffen. — De Spanjaarden worden ook aangevoerd in 't zwijgen van geheimen. Justinus zegt, dat zij zich dikwijls liever dood lieten pijnigen, dan eenig geheim verklappen. Er werd ook door de ouden gezegd: men behoorde eerst te leeren *zwijgen*, en dan te leeren *spreken*. Pythagoras wilde dat zijne leerlingen de eerste jaren (doorgaans 5, nimmer minder dan 2) niet anders moesten doen dan *hooren*, om daarna eerst te kunnen *spreken* en *vragen*; en de leer van *stilzwijgen* omtrent de zaken, die zij van Pythagoras leerden, had bij hen zulke diepe wortelen geschoten, dat zelfs de pijnbanken der wreedste tirannen, dat stilzwijgen niet konden verbreken. — Wij lezen van eene vrouw Timicha genaamd, en aan de leer van Pythagoras verbonden, dat zij zich liever de tong afbeet, dan de geheimen dier leer te openbaren, en dergelijke voorbeelden vinden wij bij meerderen aangeteekend. — Ook nog de les:

acht het voor de voornaamste deugd de tong te bedwingen, want hij komt het naast aan God, die maar eisch van zaken weet te zwijgen, dat is, omdat God zijne voornemens en besluiten voor den mensch verbergt. De Egyptenaars vereerden het *zwijgen* onder de gedaante van een krokodil omdat dit het eenigste onder alle de dieren is, dat geene tong heeft.

Zwijgen is, van welken stand, jaren, of kunne men zij, eene hoogst aanbevelenswaardige deugd, waarvan de vruchten rust voor 't hart, vrede met zich zelve en anderen zijn. — Hoe menigmaal toch, heeft een enkel onbedacht uitgesproken woord de teederste banden van vriendschap, liefde en trouw niet verbroken, en twist en tweedragt gezaaid, waar stilzwijgen had behooren in acht te zijn genomen. Met regt zegt daarom de wijsste der koningen: dood en leven zijn in 't geweld der tonge en een ieder die haar lief heeft zal hare vrucht eten. Ook vergelijkt de apostel Jacobus de tong bij den toom van een paard, en 't roer van een schip, die beide wel bedwongen en geregeerd zijnde, behouden, die ze voeren; doch losgelaten of kwalijk bestuurd, in groote onheilen en dikwijls in 't uiterste verderf storten kunnen, die zich daaraan hebben toevertrouwd: welke zoo zeer verschillende uitwerkselen de tong ook heeft. — Ook vermaant genoemde apostel: Een iegelijk mensch zij ras om te hooren, en traag om te spreken.

Het zwijgen heeft dit voordeel, dat het een dwaas en een verstandig mensch gelijk maakt. Een wijs man zeide derhalve: dat men de menschen zeer wel bij potten vergelijken kon, omdat men uit hun geluid best weten kan of zij heel of gescheurd zijn. — Socrates, zijn oordeel over een nieuwen scholier zullende geven, zeide: ik wil hem eerst hooren, opdat ik hem mag kunnen zien (dat is met de oogen der ziel over hem oordeelen.)

Onder velerlei gedaante werd het zwijgen bij de oudste volken vereerd, gehuldigd en aangebeden, almede om het hooge nut, dat het den mensch aanbrengt, en het duurzaam belang, dat de maatschappij bij zijne beoefening heeft. Wij zien daaruit, dat niets aan de wijsgeerige bespiegelingen van vroegere volken ontglipte, en maken uit deze beschouwing dan ook als gevolgtrekking op, dat het zwijgen in onzen leeftijd nog dezelfde vruchtbare uitkomsten kan opleveren, indien ten minste hare

beoefening zóó wordt nageleefd als zij door vroegere wijsgeeren en dichters wordt aangeprezen.

En wordt zij dit *niet*; vooral niet in raadzalen, of kringen, waarin over burgerlijke belangen geraadpleegd wordt; wordt zij dit niet aan de paleizen, regtbanken, krijgsraden of waar dan ook, — ja! dan moet men maar weder even als in de vroegere dagen, phytagorische scholen stichten, waarin men voor eenige jaren de schoone kunst van te *zwijgen* eerst leere beoefenen voor men tot vragen en *spreken* mag overgaan.

D.

MENGELWERK

VOOR

1863.

VADERLANDSCHE

LETTEROEFENINGEN,

OF

TIJDSCHRIFT

VAN

Kunsten en Wetenschappen,

WAARIN DE

BOEKEN EN SCHRIFTEN,

DIE DAGELIJKSCH IN ONS VADERLAND EN ELDERS UITKOMEN
OORDEELKUNDIG TEVENS EN VRIJMOEDIG
VERHANDELD WORDEN.

BENEVENS

MENGELWERK,

TOT FRAAIJE LETTEREN, KUNSTEN EN WETENSCHAPPEN
BETREKKELIJK.

Eerste Serie. — Derde Deel.

VOOR

1868.

MENGELWERK.

TE GORINCHEM, BIJ
A. VAN DER MAST.

1868.

INHOUD.

Blz.

De dochter van den bankier. Novelle van Karel von Kessel. (Met eene plaat.) 1
De weduwe van den balling. (Eene episode uit den tegenwoordigen tijd.) 66
Een morgen uit het leven van Frederik II. Novelle van L. MÜHLBACH. (Met eene plaat.) 81
Mejufvrouw Seraphine. 143
De Giftmengster. 162
Maarschalk Voorwaarts, door P. VAN DE VELDE MZ. . . 214
Licht en Duisternis. 226
Verkwisten. 231
Michail prins Murawjew. (Met eene plaat.) 235
Karel en Emma, door J. W. L. QUACK. 237
Bladvulling. Grafschriften. 239
Iets uit het leven van Voltaire. Historische Novelle, door LOUISE MÜHLBACH. (Met eene plaat.) 241
De vermeende spion, door L. A. HISSINK. 302
De hartstogten. 310

Bl. 41

DE DOCHTER VAN DEN BANKIER.

DE DOCHTER VAN DEN BANKIER.

De klokken der hoofdstad hadden zoo even 10 ure in den avond geslagen, toen een jong mensch, met tamelijk haastige schreden, in het jaar 1806, de voorstad St. Antoine, de meest bevolkte arbeiderswijk van Parijs, doorliep, vervolgens eene zijstraat insloeg en eindelijk in een klein, eenzaam gelegen huisje verdween. Hij scheen in die woning naauwkeurig bekend te zijn, want, niettegenstaande de duisternis, die er heerschte, klom hij langs den smallen trap naar boven, ging haastig een klein portaal over, opende, zonder vooraf aan te kloppen, eene deur en bevond zich weldra in een armoedig gemeubeld vertrek, waar de dunne pit eener lamp een flaauw schijnsel verspreidde.

Eene vrouw van naar gissing vijftig jarigen leeftijd, wier kleeding verried, dat zij tot den arbeidersstand behoorde, stond bij het binnenkomen van den vreemdeling, dien zij scheen verwacht te hebben, op.

„Is zij reeds hier?" vroeg de jongeling, zijn hoed op een stoel leggende, en terwijl hij bij de tafel trad, kon men bij het zwakke licht zien, dat hij zeer voordeelig ontwikkeld was en zijn schoon gelaat, waarin iedere trek vol uitdrukking was, naauwkeurig waarnemen. „Zijt ge wel overtuigd, Babette!" ging hij vragend voort, „dat mijn brief haar in handen is gekomen?" — „Ei!," anwoordde deze, „heeft uwe oude voedster zich wel ooit nalatig getoond, als het er op aankwam, één uwer wenschen te vervullen?... En vooral in dit geval, nu er van deze bijeenkomst zooveel afhangt; nu er niet alleen sprake is van uwe toekomst en die van Eugenie, maar tevens het geluk en de zekerheid van een hulpeloos onschuldig kind op het spel staan — zou ik thans uwe bevelen verzuimd hebben?"

Alsof op deze geheimzinnige woorden dadelijk eene nadere verklaring moest volgen, liet zich eene zachte, schreijende kinderstem vernemen; waarna de vrouw opstond, en zich naar de wieg begaf, die, daar zij zich in een hoek der kamer bevond, niet dadelijk in het oog viel.

De jongeling volgde de vrouw op den voet, en terwijl deze voorzigtig het kleed opsloeg, waaronder het kleine wezen lag te rusten, staarde hij met over elkander geslagen armen, en

met een gelaat waarop vreugde en gelukzaligheid te lezen waren, het sluimerende kind aan.

„Zie maar eens, hoe lief de kleine engel lacht," zeide Babette — „onze lieve Leontine heeft weder hare oogjes gesloten en men zou dus denken, dat zij dezelve slechts voor een oogenblik heeft geopend, om door een ligt gekreun haar vader welkom te heeten."

„Babette!" sprak nu het jonge mensch, terwijl hij nog steeds met de uitdrukking der innigste teederheid het sluimerende wicht beschouwde, „gelooft gij niet even als ik, dat Eugenie bij den aanblik van dit dierbare pand onzer liefde het hart van vreugde moet kloppen, en dat het gevoel moeder te zijn, haar moed en kracht zal geven, door eene opregte bekentenis de vergiffenis haars vaders te verwerven voor een misstap, welke mij reeds zooveel berouw en zoo groote smart, zoo eindeloozen kommer heeft veroorzaakt!"

„Ik wil uwe hoopvolle verwachtingen niet vernietigen," hernam de vrouw, „maar . . . . . !"

„Wat dan, Babette?"

„Als men de zaak bij den regten naam wil noemen, en zich niet alleen laat leiden door de ingeving van zijn goed hart en het geloof aan de onbedorvenheid des menschen, dan zou ik zeggen, dat mejufvrouw Eugenie . . . . ."

„Hoe! gij wilt toch Eugenie niet aanklagen?"

„Dat juist niet, maar gij zult toch moeten toestemmen, dat het zeer in het oog loopend is, dat zij sedert dien nacht, toen ik de kleine Leontine in het landhuis uit hare armen ontving, geene enkele maal naar haar kind gevraagd heeft. — Eene moeder, die zóó kan handelen, is óf in den hoogsten graad ligtzinnig, óf zij is hardvochtig en gevoelloos als een steen."

„Gij oordeelt te onbedacht Babette!" antwoordde de jongeling goedhartig, „als zij komt, zult gij zien, dat gij dwaalt, en dan zult gij haar in uw hart om vergeving vragen. Bedenk, hoe voorzigtig Eugenie moet wezen; zij, de dochter van een millionair, het kind van een der eerste bankiers der hoofdstad: moet zij niet vreezen, dat een onvoorzigtig woord of eene onbedachte handeling tot ontdekkingen kan leiden, welke zeker de treurigste gevolgen zouden hebben en onze plannen voor de toekomst geheel vernietigen."

„Uwe plannen voor de toekomst?" sprak de vrouw, onge-

loovig het hoofd schuddende, „sedert wanneer heeft Eugenie dan zulke plannen met u ontworpen? Weken zijn verloopen, sedert zij van het land in de stad teruggekeerd is, en heeft zij ook nog slechts ééne enkele maal de behoefte gevoeld, u weder te zien?"

„Dat is zoo," antwoordde Arthur Gervais, het hoofd latende zinken, „zelfs mijne teederste brieven bleven door haar onbeantwoord. En toch kan ik niet gelooven, dat zij in zoo korten tijd veranderd is van gevoelens, en mij ontrouw zou worden. Alleen de vrees zal haar hebben teruggehouden, om mij de verzochte zamenkomst toe te staan."

„Vrees?" vroeg Babette, de schouders ophalende; „kom, mijnheer! geloof dat niet, eene vrouw die waarlijk bemint, kent geene vrees! En dan nog hier in Parijs, dat zoo uitgebreid is, en bij de middelen over welke eene zoo rijke dame als mejufvrouw Eugenie, kan beschikken..... Is zij niet onbepaald meesteresse over haar wil? — Kan zij niet elk oogenblik, als zij verkiest, de woning verlaten, zonder dat iemand haar rekenschap vraagt, waarheen zij zich begeeft? Mag ik u iets zeggen, mijnheer Arthur?"

„En wat dan?"

„Het is mij zoo vreemd voorgekomen, dat Eugenie zoo hardnekkig bleef volhouden, dat gij niet meer in de woning haars vaders zoudt terugkomen. Op haar raad hebt gij immers voor uwe betrekking bedankt, terwijl gij toch als tweede boekhouder daar zulk eene goede plaats had."

„Nu, kan de oorzaak daarvoor dan niet juist in de liefde van Eugenie tot mij gelegen zijn?" vroeg de jongeling weder op goedhartigen toon, „heeft zij mij misschien daardoor niet ontheven van den toorn haars vaders, in geval eener ontdekking?"

„Ik hoop van harte, dat ik mij bedrieg," hernam Babette, „maar als ik u zeg, welken blik mejufvrouw Eugenie mij toewierp, toen ik haar uw laatsten brief ter hand stelde...."

„Bedenk, dat het juist geschiedde op een oogenblik, toen zij in haar rijtuig wilde stappen en alzoo door dienstboden omringd was. Zeg zelf, of niet de noodzakelijkheid en voorzigtigheid haar geboden, zich koel en terughoudend te gedragen?"

„Neen, mijnheer Arthur! neen!" zeide de vrouw, „het was iets geheel anders, iets wat mij vrees aanjoeg; aan eene minachtende behandeling van rijke en voorname lieden zijn wij,

armen, wel gewoon, maar de blik die mij daarbij uit de oogen van het jonge meisje trof; die blik, waaruit smaad en verachting spraken, sneed mij vlijmend door het hart en tevens glinsterden en rolden hare zwarte oogen zoo onheilspellend, dat eene koude rilling mij beving."

„Zoo ik niet wist, hoe goed gij zijt en hoe trouw gij het met mij meent," riep Arthur lagchende, „dan zoudt gij mij toch wel niet euvel kunnen duiden, als het vermoeden bij mij opkwam, dat gij tweedragt wildet zaaijen tusschen Eugenie en mij. Waarlijk, Babette! gij hebt u vergist en uw anders zoo gezond verstand doet u thans uit eene mij onbekende reden geheel in dwaling verkeeren."

De oude voedster schudde weder ongeloovig het hoofd. „Zoo ik mij vergist heb, des te beter," zeide zij, „gaarne wil ik dan mejufvrouw Eugenie bij mijzelven vergeving vragen voor het onregt, hetwelk ik haar aangedaan heb. Maar de klok wijst reeds half elf ure, en mij dunkt, dat eene moeder, die verlangt haar kind aan het hart te drukken en haren geliefde te omhelzen, zich beijveren moet om juist op haar tijd te komen."

„Hoor!" riep het jonge mensch, eensklaps opspringende en naar het venster tredende, „gij zult dat niet vergeefs gezegd hebben, want ik verneem juist het rollen van een rijtuig! Ja, ja, het houdt voor het huisje stil — eene dame stijgt uit. — Spoedig Babette! geef licht, het is Eugenie, zij heeft naauwkeurig woord gehouden."

Alvorens nog de vrouw de lamp had opgenomen, werd reeds de deur geopend en een jong meisje, geheel in eene zware zijden overkleeding gehuld, kwam zwijgend binnen en trad naar het midden van het kleine kamertje. Daar sloeg zij de kap, die gedeeltelijk haar gelaat bedekte, terug en wierp een trotschen, uitdagenden blik op de beide personen, die tegenover haar stonden.

„Eugenie — mijne Eugenie!" riep Arthur, de armen uitstrekkende en voornemens zijnde, naar haar toe te snellen om de geliefde aan zijn hart te drukken.

„Laat af, mijnheer! niet alzoo!" sprak de dame, hoogmoedig eene schrede achteruit gaande en gebiedend haar arm uitstrekkende, „vergeet niet dat gij tegenover mejufvrouw Maillard, de dochter van den millionair staat, en dat gij verpligt zijt, haar datgene wat gij te zeggen hebt, met achting en eerbied mede te deelen."

Uit de zwarte oogen der naauwelijks zeventienjarige spreekster schoot bij deze woorden een onheilspellende, in het doodelijk gif der wraak gedrenkte blik en achter het kleine voorhoofd dat wat blankheid, maar ook wat hardheid betrof, met marmer overeenkwam, schenen duistere, diep in de ziel verscholen onzalige gedachten te gluren.

„Maar mijn God!" riep de jongeling, die als verplet stond en nog steeds zijne blikken twijfelend op het jonge meisje rigtte, „droom of waak ik? Gij ontneemt mij alzoo uwe hand, Eugenie! gij behandelt mij niet als uw geliefde, maar als uw dienstknecht; gij staat daar hoogmoedig op mij neerziende, met den blik eener volleerde aristocratische vrouw voor mij en schijnt het verledene, het tegenwoordige en het lieve pand, hetwelk den band onzer liefde naauwer toehaalt, geheel te hebben vergeten?"

„Mijnheer!" ging het meisje op denzelfden onverschilligen toon voort, „meent gij dat ik hier gekomen ben om met u te spreken en te jammeren over bedreven dwaasheden, of misschien weder nieuwe te begaan? Neen, de roes, welke mij tot dien verwenschten misstap bragt, is voorbij, en verstand en overleg hebben de plaats van den hartstogt ingenomen."

„Dat wil zeggen, dat gij mij niet meer bemint?" vroeg Arthur, die nog steeds niet van zijne verbazing was bekomen.

„Zoo gij het dan volstrekt wilt weten, mijnheer! niet alleen dat ik u niet meer bemin, maar — ik haat u thans. Ik ben niet geneigd om uwentwil de wereld vaarwel te zeggen, en de zamenleving te verlaten, in welke ik door opvoeding en rijkdom geregtigd ben te verkeeren. Daartoe zijt gij mij echter voortaan een steen des aanstoots en de eenige reden, welke mij bewogen heeft hierheen te komen, was, u zulks mede te deelen!"

„O Babette! uwe voorzegging komt bereids in vervulling!" zuchtte Arthur smartelijk.

„Geen meisje uit de mindere klasse zou zulk eene taal spreken," riep Babette toornig; „o, het blijkt dus maar al te waar te zijn, dat het hart in de paleizen verstijft en de stem der natuur in de schitterende salons en onder den last van zijde en fluweel versterft."

Mejufvrouw Eugenie scheen op die woorden in het minst niet te letten; haar blik werd nog duisterder, haar voorhoofd nog meer betrokken.

„Mijnheer!" begon zij op nieuw, „ik heb daar even de opmerking gemaakt, dat gij voor mij een steen des aanstoots zijt; — daaruit nu zult gij wel als noodzakelijk gevolg kunnen opmaken: dat gij van hier moet vertrekken."

„Ik van hier vertrekken? Laat af van die ongepaste en mij krenkende scherts, Eugenie! zij wondt mijn hart."

Weder glinsterden de oogen der jonge dame onheilspellend; — zij vestigde een doordringenden blik op Arthur, maar vergenoegde zich ditmaal alleen met een honend lachje.

„Gij schijnt de wereld weinig te kennen," antwoordde zij koel en terugstootend, „ofschoon gij acht jaar ouder zijt dan ik. Hoe kan het nog bij u opkomen u daarover te verwonderen, dat men op uwe verwijdering aandringt? Gevoelt gij u niet schuldig? Moet ik het wezen die u zegt, dat gij een misdrijf begaan hebt?"

„Een misdrijf?" riep Gervais. „Nu, als gij de afdwalingen onzer harten een misdrijf noemt, dan zijt gij althans even schuldig!"

„Onbeschaamde!" zeide de spreekster en wierp Arthur andermaal een veelbeteekenenden en doorborenden blik toe.

„Hoor mij aan, Eugenie! en kom terug van uwe dwaling," begon hij op zachten, teederen toon. „U te hooren spreken zoo als gij daar doet, doorboort mijn hart. De opgewondenheid en de wanhopige toestand, waarin gij u bevindt, mogen u in dit oogenblik koel doen zijn, maar wat geschied is, is niet meer te herroepen en mij dunkt dat het verreweg beter is daaraan te denken en te overleggen, op welke wijze wij den begaanen misstap weder kunnen goed maken!"

„Daarvoor is bereids zorggedragen!"

„Gij hebt uw vader alzoo eene berouwvolle bekentenis afgelegd — hij heeft toegestemd . . . ?"

Een honend gelach was het antwoord op die vraag. „Zoudt gij dan meenen dat de millionair, de man die met ministers en senatoren, met hertogen en graven op den vertrouwelijksten voet verkeert, zijne eenige dochter aan zijn bediende, zijn voormalige boekhouder, een mensch bovendien nog zonder fortuin of naam ten huwelijk zou geven?"

Nu steeg ook Arthur de kleur des toorns in het aangezigt. „Mijn naam staat gelijk met den uwen," riep hij trotsch, „al is hij ook niet met den glans van een millioen schats omgeven.

Mijn vader was insgelijks een geacht, vermogend koopman; is het zijne schuld, dat de stormen der omwenteling zijne welvaart hebben vernietigd?"

„Dat doet hier niets ter zake," antwoordde het jonge meisje met de vroegere onverschilligheid; „ik herhaal u nogmaals, gij moet van hier vertrekken."

„Parijs dus verlaten?"

„Niet alleen Parijs, maar zelfs Frankrijk!"

„En waarom?"

„Omdat ik geen lust heb de plaats te verlaten, die ik nu eenmaal in de wereld heb ingenomen; omdat ik niet elk oogenblik wil huiveren bij de gedachte, in u vroeger of later een aanklager tegen mij te zien."

„En wanneer ik nu niet eens van plan ben daaraan toe te geven?" zeide Arthur stout.

„Dan zal men zorg dragen, dat gij verdwijnt," hernam Eugenie op ijskouden toon.

„Ben ik dan niet onder de bescherming der wet?"

Het jonge meisje haalde smadelijk lachend de schouders op. „Meent gij dan dat het keizerrijk niet even als ten tijde van Maintenon en de Pompadour, de middelen bezit om zich van een lastig persoon te ontdoen? Neen, mijnheer! meen dat niet; er is wel is waar geene bastille meer, maar er bestaat nog een Brest, een Toulon, een Cayenne, er bestaan krankzinnigengestichten, er zijn eindelijk....."

Hier haperde de spreekster, maar haar oog begon weder onheilspellend te glinsteren, haar bleek gelaat werd gelijk marmer en haar kleine lippen sloten zich krampachtig op elkander.

Arthur sidderde. „Gij zijt eene duivelin," zeide hij met gesmoorde stem — „heden vertoont gij u voor de eerste maal als zoodanig in uwe regte gedaante."

„Mijn God, mijn God!" zuchtte nu ook de oude Babette, „nog zoo jong en reeds zoo bedorven, schuifelend als eene slang, loerend als een roofdier, hetwelk voornemens is zijne prooi aan te vallen."

Een onheilspellend dreigend lachje speelde om den mond van het jonge meisje, toen de vrouw deze woorden sprak, en zij wierp haar verteerende blikken toe, maar weldra keerde hare bedaardheid terug en de trotsch der aristocratie deed zich op nieuw bij haar gelden.

„Zult gij alzoo Frankrijk verlaten, mijnheer?" vroeg zij, zich tot Arthur wendende.

„Neen," antwoordde deze stellig, „ik blijf hier!"

„Dan zal het zijn ten koste van uw leven. Tot morgen middag geef ik u tijd om u te bedenken."

„Wie durft het wagen, mij in een beschaafd land op zulke wijze te dreigen," riep de jonge man verstoord uit, „zijn er dan in Frankrijk geene geregtshoven meer; wilt gij dat ik mij onder bescherming stel van den keizerlijken procureur."

„Dit zou uw ondergang slechts bespoedigen. Gij vergeet dat het keizerrijk geene magt boven zich erkent, dat ook de wet aan hetzelve onderdanig is, dat er duizend geheime armen zijn, die zich gereed toonen, op hooger bevel eene geheime policie uit te oefenen."

„Genoeg!" riep Arthur ontsteld. „Hoewel gij nog slechts den ouderdom van zeventien jaren hebt bereikt, zijt gij een demon! Vertrek, mejufvrouw! de schuld over welke gij mij, tegenover u, hebt aan te klagen, is door uwe hartvochtigheid en gruwzaamheid volkomen uitgedelgd. Ga van hier, mejufvrouw! ik heb van nu af niets meer met u te maken en juist thans zal ik den kamp aannemen met de personen, die het, uit kracht van hunne maatschappelijke betrekking en hun invloed denken te kunnen wagen, tegen mij, in het gezigt der wetten, geweld te oefenen."

„Gij zijt gewaarschuwd," antwoordde Eugenie Maillard koel, „tot morgen middag hebt gij, gelijk ik gezegd heb, tijd om te overleggen."

Zij keerde zich om en was van plan de kamer te verlaten, toen zich juist uit de wieg een zachte, kreunende kinderstem liet hooren.

Dadelijk verdween de toornige uitdrukking op het gelaat van Gervais en werd vervangen door die van liefde en teederheid.

„Hoor," zeide hij, „Eugenie! hoor, hoe de stem der natuur tot u spreekt. Kent gij die stem, mejufvrouw? Het is uw kind, dat naar u verlangt, zie maar eens hoe het u tegenlacht; kom hier, druk het aan uw hart, betoon het onschuldige wezen ten minste de liefde, welke gij mij ontneemt en ik wil u datgene, wat ge mij daar even met uwe woorden beleedigd hebt, bereidwillig en van harte vergeven."

De jongeling had bij deze woorden de hand van de dochter

des bankiers gegrepen, en wilde haar zacht de kleine Leontine doen naderen, die door Babette intusschen uit de wieg was genomen, nu de groote donkere oogen opsloeg en met de onschuld eens engels om zich heen zag.

„Zie maar eens, hoe lief en goedaardig het kleine wicht lacht," zeide nu ook de voedster, te gelijk met het kind eene schrede nader komende.

Maar als versteend bleef zij plotseling staan, en met de uitdrukking van toorn en afschuw rigtte de brave eenvoudige vrouw haar blik op Eugenie Maillard, daar deze namelijk met een gebaar van onwil hare hand uit die van Gervais getrokken en met trotsche koelheid eene schrede achterwaarts gedaan had.

„Ik wil het kind niet zien," zeide zij met vonkelende oogen, „het herinnert mij aan mijne schande en die schande moet en zal, onder elke voorwaarde, voor de wereld een geheim blijven."

„Hoe, gij verstoot dus uw kind?" riep Arthur driftig.

„Ik verstoot het niet, er zal voor hetzelve worden zorg gedragen. Maar voor mij is het dood; ik wil en zal het nimmer wederzien, onthoudt dit wel, mijnheer!"

„Duivelin!" riep Babette, die zich nu niet langer kon inhouden.

„Verworpen schepsel!" riep Arthur woedend, „zelfs de bedelares, die in lompen gehuld, daarheen gaat, drukt nog met moederlijken wellust haren zuigeling aan het harte."

„Eene bedelares moge dit doen, voor de dochter van den bankier voegt het niet. Ik herhaal u nogmaals: de geboorte van dit kind moet voor de wereld een geheim blijven; mijn staat, mijn naam, mijne geboorte vorderen zulks."

„Gij wilt aldus uwe dochter niet wederzien?"

„Nimmer! Ik ben voor haar dood. Al wat mij aan die beschamende gebeurtenis herinnert, moet uit den weg geruimd worden en — gij kunt u hierop verlaten — men zal ook wel de middelen weten te vinden, zulks te volbrengen."

„Is dit uw laatste woord?"

„Mijn laatste."

„Welnu, mejufvrouw!" zeide Arthur thans met een blik van koude verachting, „dan zijn wij gelijk; ga, onze rekening is afgesloten, wij hebben niets meer met elkander te doen."

„Ik ga," antwoordde Eugenie, trotsch naar de deur gaande. „Het doel, dat mij herwaarts deed komen, is bereikt en wat

ik u te zeggen had, is u bekend. Geloof niet dat mijne woorden slechts eene ijdele bedreiging bevatten of dat gij alleen met mij, het zwakke meisje, te doen hebt; neen, mijnheer! reeds op dit oogenblik zijt gij in de magt van degenen, die gij door mij doodelijk hebt beleedigd en mij is den last opgedragen u mede te deelen, dat, wanneer gij niet reeds morgen middag gereed zijt af te reizen, alle toegevendheid voor u een einde zal nemen."

Zonder op dit gezegde een antwoord af te wachten, verwijderde zich de dochter van den bankier, nadat zij vooraf Arthur nog een laatsten dreigenden blik had toegeworpen, en onmiddelijk daarna hoorde men het voor de deur staande rijtuig weder wegrollen.

De jongeling bleef eene minuut bewegingloos midden in de kamer staan en staarde voor zich heen als iemand, die zijn verstand verloren heeft. Daarna streek hij langzaam met de hand over het voorhoofd en keerde zijn bleek, vertoornd gelaat naar de oude vrouw.

„Is het droom of waarheid, wat ik gehoord heb en gezien?" zeide hij langzaam, „dit zeventienjarige meisje, dat mij nog voor een viertal weken met de gloeijendste woorden bezwoer, dat geene aardsche magt in staat zoude zijn, mij van haar te scheiden, kon die dreigende woorden spreken, kon het moederlijk gevoel op zoo gruwelijke wijze loochenen.... !"

„Ik ben maar eene domme vrouw," antwoordde Babette, „en vereischt mij niet op de kunst, de geheimen van het menschelijk hart te doorgronden, maar een onverklaarbaar gevoel waarschuwt mij voor haar en het komt mij voor of zij er, des gevorderd, ook niet tegen op zou zien, eene misdaad te begaan!"

„Maar wat is thans te doen? — laat ons overleggen; zal ik als een lafhartige vlugten? — Zal ik als een banneling rond dolen en mij als een misdadiger verbergen, terwijl mijn kind, dit arme onschuldige wezen, mijne zorg nu dubbel behoeft?"

Terwijl hij deze woorden sprak, was Arthur bij de wieg getreden en knielde naast dezelve neder. Hij had het kleed opgeslagen en zag de kleine sluimerende Leontine in het onschuldige gezigtje.

„Geef mij raad, Babette!" riep hij, „geef mij raad wat in het belang van dit onschuldige wezen te doen is. Zal ik vertrekken of zal ik mijne vijanden moedig het hoofd bieden —

spreek! Gij hebt ook mij groot gebragt, en naar uwe denkbeelden zal ik mij thans rigten."

„Gij moet weg van hier," antwoordde Babette op vastberaden toon, „indien gij weifelt zullen zij, met wie gij thans te doen hebt, zelfs voor geen moord terug deinzen, ik houd mij daarvan overtuigd. Schik u derhalve in de noodzakelijkheid en blijf aldus voor uw kind leven. Ik zal intusschen bij hetzelve de plaats bekleeden van moeder, en dat ik geneigd ben de pligten, die als zoodanig op mij rusten, te vervullen, daaraan zult gij, hoop ik, niet in het minst twijfelen."

„Welaan, dan zal ik uw raad opvolgen! God heeft mij thans eene taak ter vervulling gegeven, en ik hoop dat Hij mij ondersteunen zal in het volbrengen derzelve. Ik ben jong en zal er naar streven, het geluk dezer moederlooze wees te grondvesten. Mijn gering vermogen bestaat uit zes duizend francs, en is bij den notaris Moulin in de Rue du Temple gedeponeerd. Kleed u, Babette! laat hij u daarvan vier duizend francs ter hand stellen met het overschot zal ik beproeven mij aan gindsche zijde van den oceaan, door vlijt en werkzaamheid, een vermogen te verwerven."

Babette bezat geene phantastische denkbeelden, die bij enkele plannen blijven staan; zij was maar eene vrouw uit de heffe des volks en behalve een goed hart, bezat zij niet anders dan een weinigje practisch verstand, en een krachtigen wil, om een eenmaal genomen besluit ook ten uitvoer te brengen. Zij stond dan ook geen oogenblik in beraad om aan het verzoek van Arthur te voldoen, en reeds twee uren later bevond zij zich in het bezit der genoemde som.

„Nog iets, beste goede Babette! alvorens wij van elkander scheiden!" zeide Gervais, toen zij zich in het kleine kamertje weder bij elkander bevonden. „Hier, neem dit pakket en bewaar het zorgvuldig; het zijn de brieven, welke Eugenie mij heeft geschreven, en die de bekentenis bevatten, dat zij de moeder van Leontine is. Neem gij dezelve, ik wil er geen gebruik van maken, maar het is welligt een schild, om u tegen vijandelijke aanvallen of listige pogingen te vrijwaren."

„Het is altijd goed als men zulk een wapen heeft," antwoordde de vrouw, terwijl zij het paket in eene lade verborg, „want hoe driest de misdaad ook zijn moge, zoolang zij in het duister rondsluipt, zoo wordt zij toch meestal lafhartig, als zij

gevaar loopt, den strijd met de openbaarheid te moeten aanvangen."

„Ik kan er alzoo op rekenen, dat gij die brieven zorgvuldig voor ieders oogen zult verbergen?" vroeg de jonge man.

„Wees onbezorgd, ik zal dezelve zoo noodig, als men mij dezelve wil ontnemen, gelijk eene leeuwin hare welpen, verdedigen."

„Ik moet u nog op iets opmerkzaam maken, goede Babette!" ging Gervais voort. „Uw broeder Pierre is immers aan den drank verslaafd?"

„Helaas, ja!" zeide de vrouw zuchtende, „dat heeft mij reeds veel kommer veroorzaakt."

„Nu, hij is overigens een goedhartig man, maar gij weet waartoe het drinken dikwerf leidt. Als de brandewijn de heerschappij heeft verkregen, houdt de stem der rede niet zelden op, en om zich dit genot te verschaffen, grijpt de dronkaard gaarne alle middelen aan."

„Ik begrijp u," antwoordde de voedster, „maar ik zal op mijne hoede zijn. Die brieven zullen ten minste voor Pierre een volstrekt geheim blijven en dan zal bij zijn overigens goedaardige inborst, de verzoeking hem niet bekruipen."

Er ontstond een oogenblik stilte, welke door Arthur werd afgebroken met de woorden:

„Gij ziet dus maar al te wel, Babette! dat gij u moet voorbereiden op onderzoekingen en vervolgingen. Ik zou daarom wenschen, dat gij deze woning verliet en eene andere gingt betrekken, en daarbij te gelijk het gerucht uitstrooide, dat ik met het kind spoorloos ben verdwenen. Mogt echter ook die list nog niet gelukken, en mijne kleine Leontine nog ernstige gevaren dreigen, verlaat alsdan Frankrijk, begeef u naar Duitschland en wel naar Dresden. Geef daarvan den notaris Moulin berigt; gij kunt hem gerust uw vertrouwen schenken, want hij is een braaf en eerlijk mensch. Hij zal mij dan uwe nieuwe verblijfplaats insgelijks mededeelen en mogt ik nog eenmaal terugkeeren, dan weet ik waar u te kunnen vinden."

Diep geroerd hield Arthur stil. De levenslustige jongeling was plotseling een ernstig man geworden, die, zich zijner roeping bewust, met bezorgdheid den blik in de toekomst slaat; maar met dit bewustzijn was ook tevens zijn karakter standvastig geworden, en hij had reeds zooveel magt over zich zel-

ven gekregen om zijne eigene smart te onderdrukken, en de verzorgster zijner jeugd te troosten.

„Ween niet," zeide hij, tevens de oude vrouw, die de tranen over de wangen rolden de hand reikende, „volbreng uw pligt aan dit arme kind en gij zult zien, dat God uw werk zal zegenen en eenmaal nog zult ge mij' mijne Leontine, als eene gezonde bloeijende maagd met een deugdzaam en goed hart, terug geven."

„Ja!" riep de brave vrouw, zich door die woorden bemoedigd gevoelende en vol vertrouwen den blik in de toekomst vestigende, „ja, voor zooveel dit van mij afhangt, zal ik der arme kleine eene moeder zijn. En aan een weerzien willen wij evenmin wanhopen; zoo menig vader moet immers ook op het bruischende element ronddwalen waar hij geen oogenblik zeker is, dat de dood hem niet op den voet volgt en toch leidt God zijne schreden en brengt hem, ofschoon dan ook dikwerf na jaren, gezond en gelukkig in de armen der zijnen terug."

„Laat ons dan nu scheiden," zeide Arthur op vastberaden toon. „Geef mij nog eenmaal het kind, dat ik het aan mijn hart druk en mijn vaderlijken zegen geve. Zoo is het goed, neem het nu terug, Babette! en thans — vaarwel en bid God, dat Hij u steune en kracht geve in de taak, welke gij op u hebt genomen."

Zonder een woord meer te spreken, hetgeen tot nog meer aandoening aanleiding gegeven en het afscheid gewis verzwaard zou hebben, verliet Arthur Gervais het kamertje en snelde de straat op. Zijn hart bonsde geweldig, zijn gelaat gloeide, toen hij door de digte menschenmassa liep, want hij begreep maar al te wel, hoe onzeker de toekomst was, die hij te gemoet ging en hij had een te goed hart om niet met angst en bezorgdheid te denken aan het kleine schepsel, dat hij moest achterlaten. Doch daarentegen greep hij ook weder moed en hoop bij de gedachte, dat hij den strijd met het leven moest aanvangen voor zijne Leontine; dit gaf hem kracht en de bewustheid, dat hij voor zijn kind gevaren te gemoet ging om nog eenmaal het geluk van hetzelve te kunnen grondvesten, schonk hem troost en vertrouwen. Nog laat in den nacht nam hij plaats in de naar Marseille vertrekkende diligence en drie dagen later ligtte het vaartuig, dat hem naar de Indiën voerde, het anker.

Toen Eugenie het huis in de voorstad St. Antoine had verlaten, beval zij den koetsier de rigting naar den Mont Martre in te slaan. Deze streek welke thans een talrijk bevolkt gedeelte der hoofdstad uitmaakt, was tijdens ons verhaal een aanvang neemt, nog bijna geheel onbewoond en slechts hier en daar stonden enkele huizen, welke bewezen, dat ook aan die zijde het groote Parijs al meer uitbreiding verkreeg. Voor een dezer huizen liet het jonge meisje stil houden en snelde, nadat zij in het voorbijgaan aan de loge van den portier gevraagd had, of docter Morrion te spreken was, haastig den trap op, waar zij aan eene schel trok en op korten toon tot den bediende, die de deur opende, zeide:

„Meld mejufvrouw Eugenie Maillard."

Deze maakte eene diepe buiging en eerbiedig ter zijde gaande, antwoordde hij:

„Mijnheer wacht u reeds; wees zoo goed mij te volgen."

Eugenie wierp trotsch het hoofd achterover en begaf zich met vasten tred door eene kleine voorkamer, welke met eene andere van middelmatige grootte in verbinding stond. Daar de woning des docters overal met zachte tapijten bedekt was, was de tred der bankiersdochter naauwelijks hoorbaar en toen zij nu, digt gesluijerd en van het hoofd tot de voeten in zwarte zijde gehuld, midden in de kleine, maar slechts flaauw verlichte zaal stond, werd hare gestalte als door eene duistere tooverachtigheid omtogen, welke volkomen in overeenstemming was met haar geheimzinnig bezoek in dit late uur.

Zij behoefde overigens niet lang te wachten, want spoedig werd eene zijdeur geopend en docter Morrion stond voor haar.

De arts was iemand van kleine, ineengedrongen gestalte en had omstreeks de veertig jaren bereikt. Zijn schedel was van voren reeds kaal, waardoor het smalle, maar zeer schoon gewelfde voorhoofd nog des te beter uitkwam. Een niet al te veel gebogen neus was met den welgevormden mond in volmaakte overeenstemming, in de hoeken waarvan nogtans koelheid en gevoelloosheid zetelden. Zijne oogen hadden eene aschgraauwe kleur, en een zeldzame gloed, welke zoowel verstand en list als koelbloedige vastberadenheid uitdrukten, gaf aan dezelve levendigheid. Het viel zeer moeijelijk, den doordringenden, met duivelsche magt in het binnenste loerenden blik des docters gelaten te verdragen, en ofschoon Eugenie, gelijk

wij gezien hebben, niettegenstaande hare jeugd, al die eigenschappen bereids aan den dag had gelegd, welke de psychologen in de donkere diepten van een aan de misdaad gewijd hart doen aanschouwen, was zij toch niet wel in staat zich zelven in het eerste oogenblik aan deze geheimzinnige uitwerking te onttrekken.

Mijnheer Morrion was intusschen een veel te geslepen, met de fijne, maatschappelijke vormen des levens vertrouwd man, om niet door eene voorkomende en hoogst beleefde innemendheid dien boven geschetsten indruk te matigen en de personen, met wie hij sprak, vertrouwen in te boezemen.

Hij maakte dus ook nu eene diepe buiging voor Eugenie, en zeide, terwijl een aangenaam lachje om zijn mond speelde:

„Ik reken mij hoogst gelukkig, u bij mij te mogen zien, mejufvrouw! en daar ik op uw bezoek reeds voorbereid was, zal het u des te gemakkelijker vallen, elke achterhoudendheid af te leggen en mij uw geheele vertrouwen te schenken."

„Gij hebt alzoo den brief mijns vaders ontvangen."

„Ongeveer drie uren geleden."

„En het is u dus bekend, waarom het te doen is?"

„Ik ben geheel tot uw dienst. Mijnheer Maillard is bij mij geaccrediteerd, dat wil zeggen, hij is mij door iemand, dien ik mijn volle vertrouwen schenk, als een stilzwijgend man aanbevolen."

„De reden van mijn bezoek is u alzoo niet vreemd?"

„Een familiegeheim immers?"

„Ja! gij begrijpt wel . . . ."

„Volkomen. De staat van mijnheer uw vader, . . . de intime betrekkingen, waarin hij zoowel door zijne afkomst als door zijn fortuin, tot de aristrocratie staat . . . . Ik ken die kringen te naauwkeurig, om niet te weten, dat alles daarop aankomt, zich ook van den schijn te ontdoen en geene openlijke ergernis te geven."

„Ik mag en kan alzoo op uw bijstand rekenen?"

„Ik zal ten minsten beproeven, wat mijne kunst en mijn genie vermogen. In de eerste plaats komt het daarop aan om te weten, tegen welke personen ik mijne werkzaamheid heb te rigten."

„Tegen twee slechts."

„En die beide moeten uit den weg geruimd worden?"

„Voor immer; met hen zinkt dan tevens dat onzalige geheim in het graf en ik zal weder vrij kunnen ademhalen."

De oogen van Eugenie glinsterden, terwijl uit die van den arts eene duivelsche vreugde straalde; hij had reeds bemerkt, welk karakter hij voor zich had en hoeveel ondeugd nog in hetzelve verborgen lag.

„Ik bewonder u," zeide hij, eene buiging makende. „De natuur heeft u begaafd met eene energie en wilskracht welke zich vastberaden over de nietige gewetensbezwaren die het meerendeel der menschen oppert, verheft. En hoe heet het jonge mensch, waarvan hier sprake is?"

„Arthur Gervais."

„Waar woont hij . . . ?"

„Rue du Temple, no. 60."

„En gij hebt hem tot morgen middag bedenktijd gegeven?"

„Ja, het was wel eene zwakheid van mij, maar het is nu eenmaal geschied."

„Goed. Reeds morgen vroeg zal ik dadelijk mijne verrigtingen tegen hem aanvangen. Kunt gij mij nog eenige nadere inlichtingen, hem aangaande geven? Van waar b. v. is hij geboortig?"

„Van Bordeaux."

„Heeft hij daar ook iemand, aan wien hij bijzonder gehecht is?"

„Hij sprak dikmaals over zekeren Charles Remy. Dit schijnt zijn meest vertrouwde vriend geweest te zijn."

„Goed. En sedert hoelang heeft hij dezen Remy niet wedergezien?"

„Sedert nagenoeg zes jaren, toen hij hier naar Parijs kwam."

„Best," antwoordde de arts, „ik weet genoeg. Mogt Arthur Gervais aan uwe opeisching geen gevolg gegeven hebben en hier in Parijs teruggebleven zijn, dan zal hij in acht dagen niet meer tot de levenden behooren."

De blikken van Eugenie schoten vuur. „Vijftig duizend francs zullen u geschonken worden, als gij dat volbrengt," zeide zij met opgewonden stem.

„Als docter Morrion iets belooft, houdt hij ook woord," antwoordde de arts, terwijl hij zijne oogen met de koude overmagt eens duivels op de dochter van den bankier rigtte. „Gewisselijk vordert de aard mijner behandelingen voorzigtigheid en daarom is mijne vermaardheid slechts weinigen bekend."

Het gelaat des docters vertrok zich bij deze woorden tot een gedeeltelijk honend, gedeeltelijk ironisch lachje; welligt telde hij in dit oogenblik bij zich zelven de reeds door hem gemaakte offers.

„Er is echter ook nog sprake van een tweede persoon," begon het jonge meisje na eenige oogenblikken stilte.

„O ja, dat is waar," hernam Morrion op luchtigen toon, „ik had bijna vergeten, dat gij mij nog een tweede patient hebt opgegeven. Mag ik u verzoeken mij ook dienaangaande eene nadere beschrijving te geven."

„Babette le Loup, in de voorstad St. Antoine, de derde dwarsstraat links, No. 45."

„Ik begrijp," zeide de arts, wiens scherp verstand dadelijk den geheelen loop der zaak doorzag, „dat aan deze Babette de zorg der kleine aldus is toevertrouwd?"

De dochter des bankiers knikte toestemmend. „Bovendien was zij bij de geboorte van dezelve tegenwoordig," voegde zij er zacht bij.

„Hm, hm, dan zou haar getuigenis zeer zeker gevaarlijk kunnen worden en men moet haar daarom het praten onmogelijk maken. Maar wat ik u vragen wil: wat hebt gij met het kind besloten te doen?"

„Dat moet naar het vondelinghuis, daar zal men het wel opnemen," zeide de onnatuurlijke moeder, zonder ook maar het geringste blijk van aandoening te geven.

„Kent gij het karakter dezer le Loup?" vroeg de arts verder.

„Zij schijnt eene driftige vrouw te zijn, die voorzeker opschudding zou maken, als zij argwaan had."

„Ja," lachtte Morrion honend en zijne oogen schitterden daarbij als die eens roofvogels, „ik grijp mijne lijders niet zoo onzacht aan, dat zij eenige de minste pijn gevoelen. Integendeel, ik ben de voorkomendste arts der wereld, ik laat mijne patienten steeds een lagchend gezigt zien en als zij sterven geschiedt zulks op zeer stille wijze."

„Maar Babette zal in tijds door Arthur gewaarschuwd zijn; er is dus dubbele voorzigtigheid noodig."

„Is zij ook gehuwd?"

„Neen, zij is weduwe en woont te zamen met haar broeder Pierre, maar die aan den drank verslaafd is."

„Des te beter; met spelers, eters, hebzuchtigen, dronkaards

heb ik gaarne te doen, met zulke menschen kan men iets beginnen. Zij zijn aan den hartstogt overgegeven, die hen beheerscht en kunnen zelden de verzoeking weerstaan. Goed, alzoo een broeder die aan den drank verslaafd is; ik zal dat onthouden. En nu, mejufvrouw! wees onbekommerd, begeef u naar huis, ik zal het vertrouwen, dat men in mij stelt, geenzins beschamen; in minder dan acht dagen zal niemand meer aanwezig zijn, die uw geheim zoude kunnen verraden."

Morrion was opgestaan en geleidde Eugenie tot aan de deur, waar hij eene diepe en eerbiedige buiging voor haar maakte en terwijl het jonge meisje weder plaats nam in haar rijtuig, snelde hij naar de boven beschreven spreekkamer terug, waarbij hij eene kleine zilveren tafelschel in beweging bragt. Onmiddelijk daarna verscheen een bediende, dezelfde die kort te voren Eugenie de deur had geopend; deze wachtte, zwijgend voor hem staande, de bevelen zijns meesters af.

„La Force," vroeg de arts, „hoe lang zijt ge nu bij mij in dienst?"

„Drie jaar!" was het antwoord.

„Het is zoo. Gij weet ook dat gij juist uit het bagno te Brest waart ontvlugt, toen ik u in dienst nam."

„Ik moet dit toestemmen."

„Dit zeg ik echter niet om het u te verwijten; op dergelijke kleinigheden let ik niet veel, een mensch kan ligtelijk een misstap begaan. Ik haalde de zaak alleen daarom aan, om u te herinneren, hoe goed gij het bij mij hebt in vergelijking met uw vorig verblijf te Brest, waar gij een kogel van vijftig pond moest naslepen en des nachts in uwe cel werd vastgeketend."

„Ik hoop ook, dat mijnheer over mij tevreden zal zijn," sprak de voormalige galeiboef.

„Zeer tevreden, la Force. Maar het heeft u ook geen gering voordeel opgeleverd; gij hebt toch zeker reeds een aardig sommetje overgaard?"

„Dat is zoo," hernam deze.

„Nu, het gemakkelijke leven, hetwelk gij hier geniet en het uitzigt op nog meer gewin zullen u, zoo ik hoop, aansporen, ook verder werkzaam te blijven. Ik heb namelijk weder een nieuwe taak voor u te vervullen."

„Ik wacht uwe bevelen," zeide la Force.

„Luister dan. In de voorstad St. Antoine woont eene weduwe, met name Babette le Loup."

„Babette le Loup," herhaalde de vertrouweling.

„Die Babette bevindt zich toevallig in het bezit van een gewigtig geheim."

„Ik begrijp u."

„Nu zou zij dat geheim wel eens kunnen verklappen, hetgeen zekere lieden zeer onaangenaam zou zijn."

„Men moet haar alzoo het spreken onmogelijk maken," zeide la Force met een afzigtelijken grijns.

„Juist, maar zoo iets moet met omzigtigheid geschieden, b. v. onder den schijn van vriendschap."

„Ik zal mij alzoo ingang bij haar zoeken te verschaffen."

„Goed, maar daartoe hebt gij eene aanbeveling noodig, die vertrouwen opwekt. Nu heeft deze le Loup een broeder, met name Pierre, een metselaar van beroep en die daarbij aan den drank verslaafd is."

„Het best is alzoo met hem te drinken."

„En op die wijze zult gij zijne vriendschap pogen te verwerven en u door hem aan zijne zuster laten voorstellen."

„Ik begrijp u," hernam la Force, op nieuw een afzigtelijken grijns trekkende. „Het overige volgt dan van zelfs."

De doeter had intusschen een klein kistje van eiken hout geopend, dat ongemeen sierlijk bewerkt was. In verschillende afdeelingen bevatte hetzelve zes kristallen fleschjes, elk van een anderen vorm en toch aan elkander gelijk.

Hij beschouwde thans die fleschjes met overeengeslagen armen en met een lachje, hetwelk geheel onschuldig zou hebben geschenen, wanneer men daarbij den doorborenden blik van zijn aschgraauw oog niet had opgemerkt.

„Gewis," zeide hij, tot zich zelven sprekende, „aan een rijke keuze ontbreekt het niet, het is er alleen maar om te doen, in dit gewigtige geval het juiste middel te nemen. De vrouw is wantrouwend, men dient dus te zorgen, dat er tot het laatste oogenblik geen onaangenaam gevoel bij haar wordt opgewekt, en deze melkachtige substantie zal daartoe uitnemend geschikt zijn. Ieder wil zich immers gaarne in zoete droomen gewiegd zien en dan verfrischt en gezond ontwaken? Dat dan weinige uren later het bloed naar het hoofd stijgt en eene beroerte een

einde aan het leven maakt, is eene kleine onaangenaamheid, die echter niet te vermijden is."

Met een lachenden blik, als was het om eene zeer alledaagsche zaak te doen, wendde Morrion zich tot la Force.

„Ziet gij, mijn jongen!" zeide hij, het bovenbedoelde fleschje omhoog houdende, „met dit arcanum zult gij de weduwe le Loup verrassen. Vertrek nu en knoop uwe kennismaking aan; in drie dagen moet de taak, die ik u heb opgedragen, vervuld zijn."

„Gij kunt u daarop verlaten," antwoordde de voormalige galeiboef, terwijl hij eene buiging makende, vertrok.

„Zend nu Etienne bij mij," riep Morrion hem na, die intusschen nadenkend de kamer op en neder liep.

Ettelijke minuten later stond een jong mensch van ongeveer zes en twintig jaren voor hem, die zich gemakkelijk en eerbiedig boog.

„Etienne!" sprak de arts, „gij zijt thans een vijftal jaren bij mij, „gevoelt gij berouw daarover?"

„Neen, mijnheer! want gij hebt mij geheimen doen kennen, waarvan ik vroeger zelfs geen vermoeden had."

„Gij zult meer te weten komen, want nog staat gij slechts als in de voorportalen van den tempel, waarin ik priester ben, maar eenmaal zult gij ook in het heiligdom deszelven ingeleid in al die geheimen ingelijfd worden, welke de middelen verschaffen, als eene vreeselijke magt rondom ons te werken."

„Mijne trouw zal de dank daarvoor zijn."

„Goed, ik twijfel daaraan ook geenszins. Gij zijt verheven boven die erbarmelijke beuzelarijen, welke de menschen godsdienst noemen."

Etienne lachte afzigtelijk.

„Gij gelooft immers noch aan eene onsterfelijkheid, noch aan eene vergelding?"

„Een belachelijke waan, waaraan het tegenwoordig geslacht zich overgeeft," zeide hij.

„Zoo hoor dan.. In de Rue du Temple No. 60, woont een jong mensch Arthur Gervais genaamd — een heethoofd, die zekere menschen zeer in den weg is. Gij zult u als commissionair kleeden, en hem een briefje overhandigen, hetwelk naar uw voorgeven van Eugenie Maillard komt. De geur van dat papier zal hem bedwelmen en in onmagt doen geraken, van welk oogenblik gij gebruik maakt, om hem zes droppels

van deze heldere kleurlooze vloeistof op de lippen te druppelen. Verder hebt gij niets te doen, want gij kent de uitwerking?"

„Volkomen. In minder dan een kwartier uurs zal hij een lijk zijn."

„De brief bevat natuurlijk geen onderteekening" ging de arts voort, „maar de inhoud is zoo gesteld, dat daaruit een ongelukkige liefdehandel blijkt. Het is dus klaar, dat men het jonge mensch voor een zelfmoordenaar zal houden, waarmede tevens de zaak is afgedaan."

De gedienstige geest van doctor Morrion maakte eene buiging, en zeide, terwijl hij naar de deur ging: „Uwe bevelen zullen naauwkeurig volbragt worden, mijnheer!"

„Bij het welslagen zullen vier duizend francs uwe belooning wezen!" riep de waardige meester hem na.

Toen de arts zich alleen bevond, liep hij weder eenige malen peinzend de kamer op en neder.

„Het half millioen moet vol worden," sprak hij, „en dan ga ik als een eerlijk rentenier mijne verdere dagen in rust slijten. Het is toch zonderling," ging hij voort, „dat de mensch met de grootste kracht en inspanning het er nogtans niet toe kan brengen, zich geheel en al van iederen hartstogt los te maken. Gevoelt mijn hart iets? — Neen! Het is koud als marmer en nietteming oefent het geld eene magnetische kracht op mij uit, die ik maar niet kan meester worden."

Hier hield Morrion stil. Hij ging naar het boven vermelde kistje, sloot het weder zorgvuldig en stak den sleutel bij zich, waarna hij de deur van de kleine zaal opende, door een tweede vertrek ging, en zich weldra in een met het grootste comfort gemeubelde kamer bevond. Toen hij binnentrad, rigtten zich zijne blikken op eene vrouw van omstreeks dertig jaren, die nog steeds den naam van schoon kon dragen. Digte, ravenzwarte lokken vielen op hare glanzend witte schouders, een schoon gewelfd voorhoofd stond met den bevallig geopenden mond in voordeelige verhouding, en uit hare glinsterende zwarte oogen blonk een verleidelijk vuur.

„Ik heb u wel eenigen tijd laten wachten, Hortense!" zeide de arts, terwijl hij naast de zoo even geschetste dame op den divan plaats nam, „maar het souper zal ons des te beter smaken, als ik u zeg, dat aan het half millioen, hetwelk ik voor ons bestemd heb, zoo even weder vijftig duizend francs zijn toegevoegd."

Hortense was de minnares van den docter en wat aangaat haar binnenste, hem volkomen waardig. Bij veelvuldige gelegenheden had zij verstand en eene onbuigzame wilskracht, verbonden met koele gruwzaamheid en overlegde sluwheid, betoond. Morrion had haar meermalen op de proef gesteld, maar steeds vielen die proeven tot zijne volle tevredenheid uit. Na verloop van tijd won zij dus zijn gansche vertrouwen en een vaste band, zooals alleen demons met elkander knoopen, snoerde beiden aan elkander. Hij had haar op eene geheel eigenaardige wijze leeren kennen. Op nog jeugdigen leeftijd had Hortense reeds hare ouders verloren en was daardoor in de handen eener even gewetenlooze als onzedelijke tante gevallen, die haar met slagen en honger had groot gebragt. Hare ligchamelijke bevalligheden hadden daardoor echter niet het minst geleden en op achttienjarigen leeftijd was zij eene de zinnen betooverende schoonheid.

Op zekeren avond hield eene digtgesloten koets voor de woning der tante stil en een heer van circa vijftig jaren steeg uit dezelve. Hij trad de woonkamer in, en nadat hij madame Herbert vriendelijk had gegroet, maakte hij ook voor het jonge meisje eene buiging.

„Zijt gij gereed, mejufvrouw?" vroeg hij.

„Waartoe?" hernam Hortense verwonderd.

„Hoe, weet gij dan niet ....?" zeide hij en zag madame Herbert tevens vragend aan.

„Mijnheer is zeer rijk," begon deze nu, zich tot hare nicht wendende, „en hij is het moede, langer een eenzaam leven te leiden. Gij zult het goed hebben, kunt de voorname dame spelen en ik ben geholpen. Volg hem alzoo!"

Het jonge meisje was in geene deugdzame grondstellingen opgevoed en de kwade bejegening had geheel en al het weinigje goeds, dat de natuur in haar hart had geplant, verstikt, maar zij haatte hare tante en begreep dat zich thans eene gelegenheid opdeed om zich op haar te wreken. Buitendien wilde zij haar eigen weg gaan en niet de slavin van een ander worden. Hortense lachtte daarom de vrouw, die voornemens was haar aan dien heer te koppelen, in het gezigt uit en zeide:

„Ik geloof waarlijk dat gij u verstout om handel met mij te drijven!"

„Ik zorg voor uwe toekomst, mijn lief kind! en natuurlijk

ook voor de mijne. Wees dus niet zoo weerbarstig, stijg in de koets, en laat mijnheer Delonge niet langer wachten."

In plaats van daarop te antwoorden, vlugtte Hortense naar een hoek van het vertrek en hief een geschrei om hulp aan.

Madame Herbert begon nu honend te lachen en zeide:

„De vensters zijn digt gesloten, en niet te vergeefs heb ik dit eenzame huis tot woning gekozen. Niemand zal of kan u hooren, mijn engel! span uwe longen dus niet nutteloos in, maar schik u in hetgeen nu eenmaal door mij besloten is."

„Ik houd evenmin bij dergelijke gelegenheden van zooveel geschreeuw," voegde mijnheer Delonge er bij, „en wij kennen buitendien dergelijke tegenstrevingen. Eer acht dagen verloopen zijn, is men dat vergeten en men betoont den nieuwen weldoener alle liefde."

„Maar ik haat u," riep Hortense, terwijl zij hare vurige zwarte oogen op den spreker rigtte.

„En ik bemin u hartelijk," antwoordde deze op spottenden toon. „Wilt ge mij nu volgen?"

„Neen! — en waag het niet mij te naderen!" zeide het jonge meisje, dreigend hare hand omhoog heffende.

„Al te maal kinderachtige streken!" riep Delonge; „holla, Jan! kom eens helpen," en tegelijk trad een stevig gebouwd man nader.

„Help mij eens," zeide zijn meester, „de kleine wil gedwongen zijn."

Er ontstond nu een hardnekkige strijd. De koppelaarster vloog op haar offer los en poogde het de beide mannen toe te slingeren, maar de krachten van het jonge meisje gingen de hare verre te boven en door een vuistslag getroffen, stortte zij ter aarde. Nu beproefde Hortense zich tegenover de mannen te verweren. Haar eerste poging was tegen Delonge gerigt, die eveneens door hare kracht teruggeslingerd, struikelde, maar in zijn val de verdedigster met zich sleepte. Nu snelde de lange knecht bij, greep de verkochte aan, en terwijl zijn meester haar een doek in den mond stopte, sleepte men haar in het rijtuig.

Eenige uren later bevond zij zich in een landhuis, in eene met het grootste gemak ingerigte kamer, maar wél bewaakt. Wij hebben reeds gezegd, dat Hortense geen denkbeeld van deugd bezat, en de bovengemelde aan haar gepleegde daad van

geweld, had haar zoodanig tot wraak ontvlamd, dat het thans haar eenig verlangen was, die ten uitvoer te brengen. Schijnbaar begon zij zich dus in haar lot te schikken., zonder echter mijnheer Delonge in het minst te veroorloven, haar te naderen, welke pogingen van onderscheiden aard deze daartoe ook aanwendde. Plotseling werd zij ongesteld, zij hield dus haar bed en weigerde hardnekkig eenig voedsel te gebruiken.

„Wat scheelt u, Hortense?" vroeg haar ontvoerder die thans over zijn offer bezorgd werd.

„Niets. Wat gaat het u aan? — Laat mij — ik wil sterven!" en vastberaden keerde zij zich op hare legerstede naar de andere zijde om.

Den volgenden dag verscheen de huisarts, juist dezelfde dooter Morrion, die wij bereids boven hebben leeren kennen, en de anders zoo ijskoude medicus werd door de schoonheid van het meisje geboeid en opgetogen. Hij had een langdurig onderhoud met haar en het gevolg daarvan was, dat hij tot de overtuiging kwam, dat Hortense als geschapen scheen, hem ter zijde te staan en dat het in zijn belang was haar zoo vast mogelijk aan zich te verbinden.

Bij de duivelsche natuur van den arts en bij zijn scherp psychologisch ziensvermogen werd het hem al spoedig duidelijk, dat deze band het meest onverbreekbaar door een gemeenschappelijk bedreven misdaad kon geknoopt worden, waartoe de gelegenheid zich dan ook spoedig aanbood. Bij het derde bezoek vroeg Morrion het meisje:

„En waarom haat gij dien Delonge dan zoo zeer?"

„Kunt gij mij dat nog vragen? Heeft hij mij niet op het verachtelijkst behandeld? — heeft hij mij niet doen gevoelen dat ik zijne verkochte slavin ben?"

„En wanneer ik u nu de vrijheid terug geef?"

„Dan kunt gij over mij als uwe dienares gebieden!" riep Hortense, tevens de hand van den arts grijpende.

„Ik zou mij echter al zeer bedriegen, indien de teruggaaf der vrijheid u alleen voldoende was," ging Morrion voort, terwijl zijn doorborend oog diep in het hart van het jonge meisje scheen te staren.

„Neen," antwoordde zij, terwijl een schitterend vuur uit hare oogen straalde, „behalve de vrijheid wil ik wraak."

„En dan?"

„Dan zal ik, als gij het wilt, uwe onafscheidelijke gezellin worden!"

„Het zij zoo!" antwoordde de arts, „in twee dagen zult gij uwe vrijheid hebben."

„Maar deze wraak moet uitgezocht zijn!" sprak zij.

„Gij zult tevreden over mij wezen."

De docter hield woord. Nog waren de twee dagen niet verloopen, toen Delonge plotseling door krampen werd aangetast, die van uur tot uur toenamen. Als Morrion verscheen, hield hij zich zeer ontsteld en verordende dadelijk verschillende geneesmiddelen, wier kracht echter geene uitwerking deed; de zieke wendde zich onder de vreeselijkste smarten om, in plaats van woorden gorgelde hij nog slechts wanklanken en de dienstboden kwamen daarom de bevelen van den arts na en verwijderden zich, om den stervenden alleen te laten. Thans nam het gelaat van Morrion eene andere uitdrukking aan. Uit den man der wetenschap, die nog zoo even een ernstig en nadenkend gelaat had getoond, werd nu een koude, smadelijk lachende en elk menschelijk gevoel bespottende demon. Hij greep de hand van Hortense, trok haar bij het bed en zeide:

„Luister thans!"

Daarna knielde hij neder, naderde met zijn mond het oor van den met den dood worstelenden Delonge en vroeg hem fluisterend:

„Kunt ge mij verstaan?"

Delonge knikte.

„Gij lijdt helsche pijnen, niet waar?"

De stervende gaf een steunend antwoord.

„Hoor dan verder. Die smarten lijdt gij om de ontvoering van Hortense en ik ben haar wreker."

De zieke staarde Morrion stijf en met verwrongen gelaatstrekken aan.

„Ik zal u nog meer zeggen. In een kwartier uurs zullen uwe smarten een einde nemen, uw pols zal ophouden te kloppen, uw bloed zal stilstaan, de warmte zal uit uw ligchaam verdwijnen, alsof gij gestorven waart. Niemand zal daaraan twijfelen en in dien toestand zal men u begraven. Wat er dan met u geschiedt, als gij diep in den schoot der aarde zult rusten en uw bewustzijn weder zult krijgen, moogt gij u zelven voorstellen."

Thans poogde zich de zieke met inspanning van alle krachten omhoog te rigten en dreigend zijn vuist op te heffen, maar de kracht ontbrak hem en met een smadelijken grimlach dawde Morrion zijn hoofd in de kussens terug.

„Nu, heb ik woord gehouden?" vroeg de doctor aan zijne helsche bondgenoote.

„Neem mij met u!" riep deze hartstogtelijk en viel den arts om den hals.

Gelijk Morrion gezegd had, lag Delonge tien minuten later koud en verstijfd, als een lijk in zijn bed.

„Uw meester heeft met het leven afgesloten!" zeide de doctor tot de binnentredende dienstboden; „mij blijft hier verder niets meer te doen overig, dan de doodacte op te maken."

Nadat dit verrigt was, verliet Morrion zeer bedaard het landhuis, en nam Hortense met zich, die van nu aan zijne onafscheidelijke gezellin werd.

En toch, hoe afschuwwekkend het karakter van deze vrouw was, had er nogtans op denzelfden avond dat Eugenie Maillard den arts bezocht had iets met haar plaats, wat alle berekeningen van een psycholoog zou hebben doen falen, wat hem als een blinde in de geheimzinnige diepten van het ondoorgrondelijk menschelijk hart had doen zien. Morrion liet zich het avondeten voortreffelijk smaken en terwijl hij den fijnen Bordeaux duchtig toesprak, verhaalde hij zijne geliefde, voor wie hij reeds sedert lang geene geheimen meer had, zijn gesprek met de dochter des bankiers en deelde haar ook de berigten mede, welke hij ten opzigte van de weduwe le Loup en Arthur Gervais bekomen had. Hortense luisterde met opmerkzaamheid naar hem en gaf door verschillende uitdrukkingen hare goedkeuring te kennen over de schikkingen, die de arts diensaangaande gemaakt had, maar wie haar naauwkeurig had gadegeslagen, zou bemerkt hebben, dat voor de eerste maal een trek van nadenken op haar gelaat kwam en dat zij soms zeer afgetrokken was. Morrion letde daarop intusschen niet, want hij had geen de minste reden om argwaan te voeden en zoo verlieten beiden, kort nadat het maal was afgeloopen, elkander. Ook Hortense ontkleedde zich en lag weldra op haar legerstede, maar de slaap ontvlood haar en onrustig wendde zij zich van de eene zijde op de andere om.

„Ik weet niet, hoe het komt," sprak zij, „maar ik gevoel

voor die vrouw, welke het kind heeft aangenomen, een onverklaarbaar belang. Is het dan zoo volstrekt noodzakelijk, dat mij moet sterven....? Waarom wordt mijn hart plotseling zoo smartelijk aangedaan....? Eene jeugd gelijk andere kinderen heb ik niet gekend, en toch, als een beschermende arm mij geleerd engeleid, als een minnend moederhart over mij gewaakt had, zou ik waarschijnlijk nimmer in dien afgrond van misdaden zijn gezonken..... nimmer aan dezelve een zoo werkdadig aandeel genomen hebben!"

Zij beefde zenuwachtig en trok daarbij haar voorhoofd in plooijen.

„Wat is goed en wat is kwaad?" vroeg zij bij zichzelven. „De menschelijke denkbeelden hebben beide vastgesteld, de beschaving heeft deze grenslijn getrokken, onbeschaafde volkeren kennen haar niet. Maar er zijn luimen, aan welke men geen weerstand kan bieden en zulk eene luim beheerscht mij juist in dit oogenblik. En ik wil haar aan eens bevredigen; Babette le Loup zal in het leven blijven omdat het mij goeddunkt."

Achter de laatdunkenheid en eigenzinnigheid dier vrouw lag alzoo nog een beter gevoel verscholen, hoewel zij het goede eens voor altijd grondstellig verloochende, ofschoon ongetwijfeld de herinnering aan hare vroegtijdige verlatenheid voor een oogenblik een straal van het goddelijk licht in hare duistere ziel deed dalen en dit een medelijdend gevoel, dat haar anders geheel vreemd was, voor een harer medeschepselen bij haar opwekte.

„Ik wil een plan vormen," zeide de minnares van den arts, „en als Morrion hoort, dat zijn offer niet te bereiken was, zal hij zich gerust stellen en nogtans middelen en wegen weten te vinden, om in het bezit te geraken van de beloofde vijftig duizend francs."

Met deze gedachten sliep Hortense in; wij zullen weldra zien, in hoeverre het haar ernst was met de uitvoering van dat zoo even opgevatte voornemen.

Toen Eugenie Maillard den docter verlaten had, keerde zij onmiddelijk naar het hotel haars vaders terug en ofschoon het reeds laat was, had hij zich nog niet ter ruste begeven, maar scheen zijne dochter af te wachten. Het was duidelijk, dat de laatste aan haar vader eene volledige bekentenis harer schuld

had afgelegd, en dat deze, om een zijne eer en zijnen naam zoo beleedigend geheim voor de oogen der wereld te verbergen, in overeenstemming met Eugenie er nog slechts alleenlijk op bedacht was, al die sporen te vernietigen, welke eenmaal ter ontdekking deszelven zouden kunnen leiden.

Mijnheer Maillard trad dan ook zijne dochter geenzins met het toornige gelaat van een Jupiter, maar als een man te gemoet, die in zijn hoofd bereids evenzeer zijn plan gevormd had, om een hard verlies, hetwelk door hem geleden was, door eene andere goede daad weder gelijk te maken.

„Zet u neder," zeide hij tot Eugenie en nam zelf, tegenover haar, op een stoel plaats.

Het jonge meisje voldeed aan zijn verlangen, zonder dat op haar gelaat het minste spoor van ontroering zigtbaar was.

„Wij zullen over datgene, wat geschied is, niet meer spreken," begon mijnheer Maillard," wij hebben tot beider genoegen die zaak afgehandeld."

Eugenie boog trotsch het hoofd.

„Alleen dit wil ik nog aanmerken," voer de vader voort, „dat het eene zwakheid van mij was, uw wensch te vervullen en u dien Arthur Gervais als secretaris mede naar het landgoed te geven, om uwe correspondentie te houden en ander schrijfwerk te verrigten. Maar gelijk gezegd is, genoeg daarvan, het is er nu nog maar alleen om te doen, daarvoor te zorgen, dat hetgeen voorgevallen is, voor de wereld een eeuwig geheim blijft."

„Dat zal geschieden."

„De docter heeft alzoo toegestemd."

„Tegen belooning der vijftig duizend francs neemt hij de zaak op zich."

„Goed. En thans wil ik u met eene aangename tijding verrassen."

Eugenie luisterde met gespannen aandacht.

„De hoofdzaak is, dat gij u zoo spoedig mogelijk in het huwelijk begeeft. De naam van den man is het schild voor de vrouw; achter denzelven wordt tevens het verledene verborgen."

„Ik stem daarin toe," antwoordde de dochter. „Wie heeft om mijne hand aangezocht of wien hebt gij anders voor mij gekozen?"

„Gij kent immers mijnheer von Wolkenstein?"

„De duitsche graaf, die zich sedert een jaar hier in Parijs ophoudt?"

„Dezelfde. Zijn uiterlijk is niet kwaad."

„Maar zijn verstand des te middelmatiger."

„Zooveel te beter voor u. Zijne goederen zijn wel met schulden bezwaard, maar hij heeft aanzienlijke familie-betrekkingen. Buitendien komt gij in een land waar niemand u kent, en als hier in Parijs immer eenig kwaad gerucht mogt ontstaan, dan zal het u op zoo verren afstand niet bereiken, of het is toch gemakkelijk tegen te spreken."

„Ik reik den graaf mijne hand," zeide Eugenie vastberaden. „Gij kunt hem schrijven, dat ik zijn aanzoek volgaarne aanneem."

„Zulks bewijst verstand en doorzigt, mijne dochter," sprak de bankier tevreden, „en als nu ook docter Morrion woord houdt, kunnen wij getroost de toekomst te gemoet gaan."

„Hij zal woord houden."

„Waardoor erlangen wij daarvan zekerheid?"

„Zeer eenvoudig. Wij zullen naar de woning van Arthur Gervais en van de weduwe le Loup zenden en berigten omtrent beiden doen inwinnen."

„Dat is goed," hernam de bankier, „uit het antwoord kunnen wij dan opmaken, wat er van die menschen geworden is."

Vader en dochter stonden op, en reikten elkander de hand.

„Goede nacht! mijne dochter!" zeide de eerste, „slaap gerust, de wereld wil bedrogen zijn."

„En hij, die voor de stoutheid der middelen niet terugdeinst, overwint," antwoordde Eugenie met eene bedaardheid en overleg, welke een ontzettenden blik in de peillooze diepte haars harten deed slaan.

Tot een juist vervolg van dit drama verzoeken wij den lezer ons thans weder naar de voorstad St. Antoine te willen volgen.

De schemering was aangebroken en de oude Babette zat aan de wieg der kleine Leontine, die zij met een slaapliedje poogde stil te houden, hetgeen haar echter niet verhinderde, nu en dan het zachte gezang af te breken en van tijd tot tijd een bezorgden blik naar de deur te slaan, in afgebroken zinnen eene alleenspraak houdende.

„Pierre, Pierre!" sprak zij, „gij veroorzaakt mij veel kommer! Gisteren nog zwoer hij mij, niet meer naar het „witte konijn" te gaan en uit liefde voor het kind, dat mij is toevertrouwd, dien afschuwelijken drank te laten. En heden — nu, het werk is reeds lang afgeloopen, en in plaats van naar huis terug te keeren, zit hij gewis weder in het wijnhuis bij zijne vrienden en den brandewijn."

De goede Babette zuchtte diep, maar werd plotseling door een hevig geklop aan de deur in hare overdenkingen gestoord.

„Binnen!" riep de oude vrouw, verwonderd opziende.

De deur werd geopend en een zeeman stond voor haar.

„Zijt gij moeder le Loup?" vroeg hij, haar met de hand minzaam groetende.

„Die ben ik. Maar wie zijt gij? Ik ken u niet."

„Ik geloof het gaarne. Als ik u echter zeg, dat mijnheer Arthur Gervais mij opgedragen heeft u van hem te groeten, dan zult ge mij welkom heeten."

Vrouw le Loup liet een kreet van verrassing hooren, en schoof een stoel naderbij.

„Zet u neder!" riep zij, van vreugde als buiten zich zelven, „en vertel mij wat hij u heeft opgedragen. Waar hebt gij hem ontmoet?"

„In Marseille, juist op het oogenblik, dat hij voornemens was zich in te scheepen. Hij zal zich nu wel reeds in volle zee bevinden."

„Goddank!" riep de oude vrouw, „hij is alzoo gered!"

„Voor hem bestaat geen gevaar meer. Toen hij hoorde, dat ik naar Parijs ging, beval hij mij dringend aan, u te bezoeken en duizendmaal van hem te groeten."

„Alleen mij?" vroeg de vrouw, en haar gelaat nam eene ernstige plooi aan.

De vreemdeling sloeg toevallig het oog op de wieg, en zijn verstand zeide hem, dat er hier van nog iets anders sprake was.

„En," voegde hij er kortaf bij: „ook aan het kind heeft hij in warme bewoordingen gedacht."

„Nu ik wist wel, dat een man als Arthur Gervais mijne kleine arme Leontine niet zou vergeten."

„Hij sprak mij ook nog over uw broeder, de goede Pierre. Waar is hij?"

Babette zuchtte weder. „Hij moest reeds lang te huis zijn,"

zeide zij treurig, „maar hij heeft een gebrek; hij drinkt namelijk."

„Nu, dat is eene zwakheid, die gij niet zoo naauw moet nemen. Als zijn hart overigens maar goed is . . . ."

„Hij zou voor mij door het vuur gaan, maar die neiging tot den drank heeft mij reeds zooveel kommer veroorzaakt."

„En waar gaat hij gewoonlijk zijn glaasje drinken?"

„In het „witte konijn" hier nabij."

„Dan ga ik derwaarts en zal mij aan hem voorstellen. Voor u, le Loup, heb ik echter nog een bijzondere boodschap."

„En welke is die?"

„Mijnheer Arthur heeft mij bevolen u en uw broeder een blijden dag te verschaffen. Hij gaf mij ten dien einde geld en als gij er vermaak in hebt, zullen wij overmorgen namiddag gezamenlijk naar buiten gaan."

De weduwe knikte toestemmend. „Als mijnheer Arthur het zoo hebben wil," zeide zij welwillend, „dan neem ik uw aanbod gaarne aan."

„En uw broeder zal het, zoo ik hoop, evenmin van de hand wijzen! Daarom zou ik hem gaarne persoonlijk willen spreken. Gij veroorlooft dus, dat ik vertrek?"

De zeeman was opgestaan en reikte Babette trouwhartig de hand, die dezelve welmeenend schudde en zeide:

„Poog gij Pierre te bewegen, dat hij naar huis komt en overigens blijft alles bij de afspraak; overmorgen namiddag om 3 ure verwachten wij u."

„Ik zal zorgen op den tijd hier te zijn," hernam de zeeman en verwijderde zich.

Toen hij op straat was, zag hij nog eens naar het kleine huisje omhoog en zeide:

„De vrouw kan men gemakkelijk om den tuin leiden, zonder dat zij het merkt, en als de broeder even onnoozel is, dan heeft mij mijn meester, docter Morrion, al eene zeer gemakkelijke taak gegeven. Ik wil hen toch nog eens opmerkzamer waarnemen. Alzoo overmorgen namiddag . . . ! Ja juist, wij zullen naar buiten gaan en daar . . . . paddestoelen eten — hoe dikwerf geschiedt het, dat menschen door het eten van paddestoelen vergiftigd werden, en als die goede vrouw le Loup dan kramppijnen heeft, zal ik mij, onder het voorwendsel een arts te halen, verwijderen, en dank zij deze kleeding en mijn valschen baard, zal men te vergeefs trachten mijn spoor te ontdekken."

Met deze woorden betrad la Force, de waardige knecht van een meester als Morrion, het „witte konijn," waar hij weldra met Pierre, wien hij dezelfde geschiedenis voorloog, in een druk gesprek gewikkeld was.

Babette had intusschen eenigen tijd in nadenken verzonken, daar neergezeten. Door de boodschap van mijnheer Arthur waren der goede vrouw nogmaals de dure pligten voor oogen gekomen, die zij ten opzigte van de kleine Leontine had op zich genomen, en in stilte legde zij herhaaldelijk de belofte af, voor het kind eene trouwe, liefdevolle verzorgster te zullen zijn. Zij stond thans op, om de lamp te ontsteken, daar het intusschen geheel duister was geworden, toen er tot hare bevreemding andermaal, doch thans zeer zacht aan de deur werd getikt. Dit maal snelde zij daarheen, om te zien wie er was, en toen zij opendeed stond eene vrouw in eene eenvoudige burgerkleeding voor haar, wier gansche gelaat schier in de wijde kap van haar mantel verscholen was. Babette bleef aanvankelijk twijfelachtig staan en beschouwde de vreemdelinge met een wantrouwenden blik; toen deze haar echter met eene zachte, goedhartige stem vroeg of zij de weduwe le Loup was, verdween haar argwaan en zij verzocht haar vriendelijk binnen te komen.

„Zijt gij alleen?" vroeg de geheimzinnige, terwijl zij de kamer omzigtig rond zag.

„Zooals gij ziet, mevrouw! maar wanneer gij wilt, zal ik licht aansteken."

„Neen!" riep de dame, „geen licht, zoo gij niet wilt, dat ik u oogenblikkelijk verlaat; ik heb er mijne goede redenen voor in het duister te willen blijven."

Babette weifelde, haar wantrouwen ontwaakte op nieuw.

„Gij kunt onbezorgd zijn," hernam de vreemdelinge, „wat mij hierheen voert is zuivere deelneming voor u."

„Voor mij, mevrouw? Dreigt mij dan eenig gevaar?"

„Ja, niets minder dan uw leven staat op het spel."

Vrouw le Loup liet een kreet van schrik hooren, en ging onwillekeurig twee schreden achteruit.

„Ik moet u vooral verzoeken, u bedaard te houden," zeide de gesluijerde dame, „als gij niet wilt, dat ik dadelijk weder heen ga."

„O, mijn God!" zuchte de arme Babette, „ik wist niet dat ik een vijand had."

„Maar gij zijt in het bezit van een geheim," antwoordde de dame, „gij ziet wel, dat ik goed ben onderrigt."

„O mijn God, mijn God! wie zijt gij dan toch?"

„Mijn naam doet hier niets ter zake. Om u evenwel allen verderen twijfel te ontnemen, wil ik u nog meer zeggen. Dat kind hetwelk in die wieg ligt, behoort aan Arthur Gervais en Eugenie Maillard is de moeder van hetzelve."

„Het arme hulpelooze wicht!" sprak de oude le Loup zacht, „moge de hemel het beschermen!"

„Dat staat in uwe magt; gij moet vlugten."

„Vlugten, zegt gij?"

„Ja, op zijn laatst morgen nacht."

„En als ik het niet doe."

„Dan zult gij sterven, en neemt dus het geheim der geboorte van dit kind met u in het graf."

De weduwe zuchtte.

„Hoor nog verder," zeide de vreemdelinge. „Zoo even was er een zeeman bij u."

Ja, hij kwam van Marseille, en bragt mij de groeten van Arthur Gervais."

„En hij noodigde u uit tot een partijtje op het land op overmorgen!"

„Juist. Wij zouden er den geheelen dag blijven."

„Maar gij vermoedt niet, dat daar uw laatste maaltijd moest gehouden worden, en deze man een omgekochte moordenaar is."

„Heer in den hemel! erbarm u over mij!" riep de ontstelde vrouw.

„Maar verlies nu uw verstand niet. De wereld is groot, vertrek uit Parijs, dit is het eenige middel u aan het gevaar en de handen uwer vijanden te onttrekken."

„Ik dank u, mevrouw! ik zal uw raad opvolgen."

„Dat is echter nog niet genoeg. Zoo gij u voor verdere vervolgingen wilt vrijwaren, moet gij even listig te werk gaan, het gerucht van uw dood moet uitgestrooid worden."

„Maar hoe zal ik dat doen?"

„Zeer eenvoudig, gij hebt immers een broeder; kunt gij hem vertrouwen?"

„Hij is trouw als goud hoewel hij aan den drank verslaafd is."

„Wijdt hem in uw geheim in. Houdt u, alsof gij door krampen werd aangetast, en doet, alsof hij u naar het gast-

huis liet brengen. In plaats van echter derwaarts te gaan, slaat gij den weg naar de post in, en verwijdert u zoo mogelijk honderd uren van Parijs."

„Ik dank u, mevrouw; moge God u om den wil van het kind het goede werk vergelden, hetwelk gij aan mij verrigt hebt."

„Genoeg! Laat mij thans gaan; maar doe vooral geen moeite mij te volgen of te weten, wie ik ben, uw verderf ware anders onvermijdelijk."

Zonder verder eenige woorden van dank van de weduwe af te wachten, trok de dame niettegenstaande de duisternis, de kap weder over het hoofd en verliet op even geheimzinnige wijze als zij gekomen was, de woning.

Den volgenden avond hoorde men, hoe de metselaar Pierre de buren onder luid weegeklag bij elkander riep en de handen wanhopend wrong.

„Mijne arme zuster! mijne arme zuster!" riep hij; — „o! dat mij dit ongeluk nu ook nog moest treffen."

„Wat is er dan gebeurd?" vroeg de vrouw des schoenmakers zeer nieuwsgierig.

„De arme Babette krimpt van pijn; ik geloof dat haar einde nabij is. Spoedig, mijne vrienden! haal een fiacre, opdat ik haar naar het naastbij gelegen gasthuis kan brengen."

In minder dan tien minuten tijds stond reeds een rijtuig voor de deur. Babette werd in dekens en in een wijden mantel gewikkeld, daarin gedragen, waarbij zeker niemand vermoedde, dat de kleine Leontine onder dien mantel verborgen was.

Eerst na verloop van een geruimen tijd keerde Pierre terug.

„Hoe gaat het met de zieke?" vroegen drie of vier praatzieke buurvrouwen.

„God heeft haar van hare pijnen bevrijd; spoedig na hare aankomst in het gasthuis is zij gestorven," antwoordde de broeder geheel ter nedergeslagen en wankelde den trap op.

Op de kamer gekomen, balde hij de vuist; „kon ik het den schurk maar betaald zetten, die hier als een matroos binnensloop, hij zou onder mijne handen sterven," bromde hij, „maar ik heb Babette gezworen te zullen zwijgen, ik moet dus bij een kwaad spel nog een goed gezigt zetten! — Doch laat hem hier komen, ik zal als van droefheid vergaan en gelijk de beste tooneelspeler mijne rol spelen, want de zekerheid mijner goede brave zuster en van de kleine Leontine hangt daarvan af."

Werkelijk verscheen ook la Force den volgenden dag.

„Ik kom om te vragen of ons partijtje bepaald blijft?" zeide hij. „Maar waar is uwe zuster?"

„In den hemel, hoop ik!" zuchtte Pierre en hij bedekte zijn gelaat met beide handen.

„In den hemel, zegt gij; hoe moet ik dat begrijpen?"

„Vraag zulks aan de buren. Gisteren avond werd zij plotseling door hevige pijnen aangetast; ik bragt haar naar het gasthuis, waar zij kort na de aankomst in mijne armen stierf."

De oogen van den voormaligen galeiboef blonken van een eigenaardig vuur, hetwelk niets minder dan medelijden uitdrukte. Hij nam nogtans een zeer deelnemend gelaat aan en zeide op treurigen toon:

„Arme Pierre! ik beklaag u, want ik begrijp de grootheid van een dusdanig verlies zeer goed; maar gij zijt man en zult u daarin weten te gedragen. Tot mijn leedwezen moet ik nog heden weder naar Marseille terug; alvorens ik echter vertrek, moet ge mij beloven u niet aan de wanhoop te zullen overgeven."

Zwijgend schudde Pierre het hoofd.

„Vaarwel!" sprak la Force. „De hemel schenke u moed en troost!" en te gelijk vertrok hij.

„En God zij u, schurk! genadig, als ik u weder mogt ontmoeten!" riep de metselaar, die, nadat hij den matroos had hooren vertrekken, opstond en dreigend de vuist ophief.

De vertrouweling van den arts sprak integendeel bij zich zelven, toen hij den hoek der straat omsloeg:

„Zij is dood, goed! maar de belooning, die docter Morrion mij heeft toegezegd, zal mij echter niet ontgaan. Zij had immers even goed door mijne hand kunnen sterven, en daar mij dit in mijn belang geraden voorkomt, zal ik mijne woorden daarnaar inrigten."

Twee uren later bevond la Force zich voor zijn meester.

„Reeds terug?" vroeg deze. „Ik dacht dat gij b. v. een plan had uitgedacht, om een partijtje naar buiten voor te stellen."

„Zeer zeker. Maar toen zich eene andere geschikte gelegenheid aanbood, kon ik die toch niet laten voorbijgaan, meen ik?"

„Zij is alzoo dood?"

„De droppels, mij door u gegeven, hebben hunne werking gedaan. De vrouw stierf reeds, alvorens zij nog in het gasthuis

was aangekomen; zij zal dus nu begraven worden, want men maakt immers met zulke menschen niet veel omslag."

„Vooral wanneer, gelijk hier, de verschijnselen der vergiftiging niet zigtbaar worden. Ik ben geheel tevreden over u, la Force! hier is uw loon, moge het u tot een spoorslag verstrekken, mij nog verder trouw te dienen. — Vertrek nu en zend Etienne bij mij."

Terwijl de misdadige deelgenoot van den docter zich verwijderde, ging ook Hortense stil en behoedzaam van het deurgordijn terug, waar zij geluisterd had.

„Zoo is het goed!" sprak zij, „door zijne logens ontheft deze la Force mij van elke verlegenheid, welke die geschiedenis mij zou hebben kunnen berokkenen. Ik kan dus gerust zijn."

Intusschen kwam Etienne.

„Nu," vroeg Morrion, „hebt gij uwe taak naar behooren vervuld?"

„Het was mij niet mogelijk, mijnheer!"

De arts ontstelde en ging een paar schreden achteruit. „Hoe!" riep hij, „niet mogelijk, zegt gij, heeft men dan soms achterdocht opgevat?"

„Dat juist niet, maar Arthur is verdwenen."

„Hij zal zich waarschijnlijk ergens schuil houden."

„Ook dit niet. Hij heeft Parijs voor altijd verlaten."

„Weet gij dit wel zeker?"

„Zijn gastheer, een zeer onnoozel en goedhartig babbelaar, en een van die menschen die het hart altijd op de tong hebben, heeft het mij gezegd."

„En waarheen is hij gegaan?"

„Meest waarschijnlijk naar de Indiën."

Morrion dacht een oogenblik na. „Dat plotseling vertrek mag ons echter geen streep door de rekening maken," zeide hij. „Hebt gij aangaande den man, bij wien Gervais woonde, eenige berigten ingewonnen?"

„Gij weet immers, dat ik zoo iets altijd doe."

„En wat hebt gij vernomen?"

„Hij is nog een aanhanger van het vorig bestuur, zijn hart is steeds verknocht aan de oude koninklijke familie."

„Uitnemend, dat kan ons te pas komen! morgen vroeg moet gij dien braven koningsgezinden man weder bezoeken. Ik zal u daartoe mijne bevelen geven, luister!" en den bediende wenkende,

ging hij met dezen naar een der vensters, waar hij met hem op fluisterenden toon sprak.

Des anderen daags bevond Etienne zich reeds weder vroegtijdig bij den man, waar Arthur gewoond had en verzocht hem een gesprek onder vier oogen.

„Mijn waarde heer Billot," begon hij, „ik kom nogmaals aangaande het jonge mensch, dat bij u gewoond heeft."

Deze maakte een beleefde buiging en zeide: „ik ben geheel tot uw dienst."

„Uwe prijzenswaardige verknochtheid aan het oude bestuur is ten volle bekend," ging Etienne voort, „en ook door anderen is zij niet onopgemerkt gebleven. Ik wil u daarom een geheim toevertrouwen."

Mijnheer Billot, die in den hoogsten graad nieuwsgierig was, schoof zijn stoel nog digter bij.

„Wij kunnen immers niet beluisterd worden?" vroeg de hulp des docters, om Billot nog meer in opgewonden stemming te brengen.

„Spreek vrij uit, mijnheer! niemand hoort ons."

„Nu, luister dan goed. Arthur Gervais was medelid van een genootschap, dat niets minder ten doel had dan de Bourbons weder op den troon van Frankrijk te plaatsen."

„Met de staatkunde bemoei ik mij volstrekt niet," antwoordde Billot terughoudend, terwijl hij den spreker wantrouwend aanzag.

„Vrees niets," hernam Etienne, „er is hier volstrekt geen sprake van u, maar enkel en alleen van dat jonge mensch. De keizerlijke policie is hem bereids op het spoor."

„Wie, de policie?" riep de eerlijke burger en verbleekte.

„Nog niet zoo regtstreeks, maar men zal nasporingen doen."

„Ik begrijp u," zeide Billot, „doch hoe moet ik mij dan gedragen?"

„Zeer eenvoudig; gij zegt, dat hij zich in een oogenblik van wanhoop in de Seine heeft geworpen. Dan zijn de zaken voor altijd uit en elk verder onderzoek is onnoodig."

„Maar zal men mij desniettegenstaande niet tot verantwoording oproepen?"

„Welke verantwoording zoudt gij te geven hebben, als iemand zich van het leven berooft? Men weet immers dat gij geen deel hadt aan de plannen van dien Arthur en zal u dus ook niet langer lastig vallen."

„Denkt gij dat?"

„Ik denk zulks niet alleen, maar ik ben ook afgezonden door lieden, die het goed met u meenen."

„Ik heb dus niet te vreezen, mijnheer! dat ik ten gevolge daarvan zal gedeporteerd worden?"

„Als gij mijn raad wilt opvolgen, neen!"

„Ook niet gefusilleerd?"

„Zoodra gij uw eigen hoofd volgt, sta ik voor het een, noch het ander in."

„Neen, mijnheer! neen!" riep de arme Billot angstig, „ik zal uw raad opvolgen. Wanneer men mij alzoo ondervraagt, dan . . . ."

„Zegt gij, dat Gervais zich in de Seine heeft geworpen. Men moge dan op den bodem derzelve zoeken, zonder hem te vinden. „Vaarwel, het verheugt mij, dat ik een zoo braaf en openhartig man als gij, eene dienst heb kunnen bewijzen."

Etienne vertrok.

„Hm, hm!" mompelde Billot, „die weet meer, dan hij zeggen wil. In elk geval behoort hij tot onze partij, dat is duidelijk. Men ziet dus, dat men de getrouwen in stilte waarneemt, anders zoude men mij niet gewaarschuwd hebben."

Om den eerlijken huisheer nog meer in zijne meening te versterken, verscheen werkelijk nog in den loop van den dag een commissaris, die omtrent Gervais berigten kwam inwinnen.

„Hij is dood," antwoordde Billot.

„Dood, zegt gij?"

„Ja mijn vriend, het jonge mensch heeft zich gisteren in een aanval van waanzin in de Seine gestort."

„Ik zal het den heer, die mij herwaarts zond, berigten."

De commissionair verwijderde zich en de eerlijke burger, die hem nazag, sprak:

„Het schijnt toch werkelijk alleen op mijn huurder gemunt te zijn; zoo men omtrent mij argwaan voedde, dan zou dit mensch mij nog verder uitgevraagd hebben."

Gerust gesteld nam Billot weder in zijn leunstoel plaats en begon op nieuw in den Moniteur te lezen, die hij bij de komst van den commissaris had ter zijde gelegd.

Bijna op den zelfden tijd verscheen ook in de voorstad St. Antoine, in de woning van Babette le Loup, een man, die bij de buren naar haar vraagde.

„O, mijnheer!" antwoordde de vrouw van den schoenmaker, „als gij vier en twintig uren vroeger gekomen waart, zoudt gij de arme Babette nog onder de levenden gevonden hebben."

„Nog onder de levenden, zegt gij; hoe moet ik die woorden verklaren?"

„Gisteren avond werd zij plotseling door hevige krampen overvallen. Haar broeder Pierre, de metselaar, bragt haar naar het gasthuis, waar zij een half uur later den geest heeft gegeven."

„Dat spijt mij. Zij was eene dame van hoogen rang aanbevolen, die haar in dienst wilde nemen."

Met deze woorden verwijderde zich de vreemdeling en liet het de vrouw van den schoenmaker en hare praatzieke buren over, daarover hunne gedachten te uiten, dat moeder Babette zoo korten tijd vóór het geluk dat haar te wachten stond, gestorven was.

Den volgenden morgen bezocht de bankier zijne dochter in hare kamer.

„De docter heeft woord gehouden," zeide hij, „uw geheim is thans bewaard, want de personen, die daarvan kennis droegen, leven niet meer."

Eugenie glimlachte, maar daarin lag een trek van koude gruwzaamheid en duivelschen hoon.

„Zoo staat dan niets mijn huwelijk meer in den weg," zeide zij.

„Niet het minste. Om elf ure zal de graaf hier zijn, om officiëel bij mij aanzoek te doen."

„Goed, en in vier weken huwen wij."

„Zoodra mogelijk," antwoordde de bankier.

Weldra maakte de verloving van mejufvrouw Eugenie Maillard met den duitschen graaf von Wolkenstein het onderwerp uit van de gesprekken in de voorname salons. De heeren benijdden hem om zijn geluk; terwijl de dames over den bruidegom allerlei berispingen en velerlei aanmerkingen hadden te maken. Dit verhinderde intusschen het huwelijk niet en acht weken later bevond het jonge paar zich op zijne goederen in Duitschland.

Wij moeten den lezer thans verzoeken met ons eene tijdruimte van niet minder dan zeventien jaren te overschrijden.

Met de verkregen rijkdommen had de graaf von Wolkenstein al spoedig na zijn huwelijk ook de scherpe doornen van den echt leeren kennen, terwijl hij te vergeefs naar de rozen zocht. Eugenie had het masker afgeworpen en de kwelzieke vrouw martelde den man, die geenszins vermoedde, aan welke duivelin hij zijn naam en hand had geschonken. Eerst werd hij gemelijk en ontevreden, toen ruw en eindelijk had hij zich, om zich met zijn lot te verzoenen, aan den drank overgegeven. Nogtans wist de gravin eene zekere heerschappij over hem te behouden, die haar zekerlijk alleen daardoor mogelijk werd, dat zij geheel afgezonderd in een anderen vleugel van het slot woonde en niet slechts bij elke zamenkomst met haar gemaal de grootste vastberadenheid aan den dag legde, maar bovendien ook door haar geheel toegedane dienstboden omringd was. Bovendien wist zij in de kringen, waarin zij verkeerde, door de derde en vierde hand allerlei geruchten uit te strooijen, die haar tegenover de grofheden van haar echtgenoot als eene zachte lijderes, ja als eene martelares voorstelden. Ofschoon geene der bekenden van de gravin haar gaarne mogten, trokken niettemin de dames zich hare zaak aan en zij bereikte daardoor volkomen haar doel, dat wil zeggen: zij werd beklaagd en men gevoelde medelijden met haar, terwijl men, zonder verder onderzoek, over den heer von Wolkenstein een hardvochtig oordeel velde en hem verachtte. Op die wijze waren zeventien jaren van dien ongelukkigen echt verloopen, toen eene onverwachte gebeurtenis plotseling een einde daaraan maakte.

Om zich te verstrooijen, was de graaf als naar gewoonte in het uitgestrekte woud ter jagt gegaan, en vermoeid en geenszins beter gestemd, keerde hij naar het slot terug. De graaf von Wolkenstein was in den hoogsten graad trotsch en zijn aristokratisch gevoel werd dus zeer onaangenaam aangedaan, toen hem plotseling een mensch met een verwilderd uitzigt, en eene havelooze kleeding, met een versleten hoed op het met enkele grijze haren bedekte hoofd en ten overvloede nog met een stevigen knuppel als wandelstok voorzien, uit een hollen weg hem te gemoet trad.

Daar de vagebond midden op den weg bleef staan en niet voornemens scheen ter zijde te gaan, vroeg de graaf op barschen toon:

„Wat wilt gij?"

De kerel trok een grijnzend gelaat. „In de eerste plaats wil ik brandewijn," antwoordde hij op een toon van drieste onbeschaamdheid; „en daar het hier te lande geen gebruik is, dat men die zonder betaling kan krijgen, heb ik gedacht dat gij mij daartoe het noodige geld wel zoudt kunnen geven."

„Onbeschaamde!" graauwde de edelman hem toe, — „ga mij uit den weg, zeg ik u."

„Ho, ho!" riep de landlooper, „niet zoo driftig, mijnheer de graaf. Als men iemand voor zich heeft, die eene dienst wil bewijzen, behandelt men hem zoo niet."

De graaf zag den in lompen gehulden spreker van hoofd tot voeten grimmig aan.

„Gij zoudt mij een dienst willen bewijzen?" vroeg hij half lachende, half met een gebaar van minachting en wilde zijn weg voortzetten.

„Als men b. v. iemand van eene booze vrouw zou kunnen verlossen!" riep de bedelaar hem toe.

Mijnheer von Wolkenstein ontstelde. Onwillekeurig bleef hij stilstaan en vroeg:

„Hoe bedoelt gij dat?"

„Ik wil zeggen, als men b. v. zekere geheimen openbaarde, die nu sedert zeventien jaren gerust hebben."

„Zekere geheimen? — Wie zijt gij?"

„Een diep gevallen en armoedig mensch, gelijk gij ziet!" antwoordde de vagebond, „een kerel, die zijne brave zuster schande en veel verdriet berokkent en die door dien onzaligen brandewijn zoover gekomen is, dat hij thans als landlooper in de wereld rondzwerft. Maar, dat doet hier niets ter zake en het zou dwaasheid zijn te noemen, zoo een man als ik nog de zwakheid toonde gewetenswroeging te ondervinden."

Mijnheer von Wolkenstein was nog steeds in strijd met zich zelven, zonder tot een besluit te kunnen komen. Het verwekte bij hem afkeer, dat hij zulk een man aanschouwen, met hem spreken moest, en toch hadden diens woorden een duister vermoeden bij hem doen ontstaan, over hetwelk hij zich zekerheid wilde verschaffen.

„En als ik u nu geld geef om te drinken," zeide hij eindelijk, „dan is uw doel bereikt en zult ge mij eene leugen op de mouw spelden."

De vagebond ging op zijn gemak op den grond zitten, en

zijn dikken stok tusschen de beenen nemende, en dien met beide handen vasthoudende, zeide hij:

„Gij meent dus, dat ik u zou bedriegen; nu, een verworpen schepsel ben ik ontegenzeggelijk, dat is zoo, en ik verlang dan ook volstrekt niet, dat gij mij alleen op mijn woord gelooft. Ik zal u de bewijzen leveren."

„De bewijzen?" vroeg de graaf, wien eene ijskoude zilling over de leden ging, nu hij den in lompen gekleeden man daar voor zich zag met een gelaat, waarop geenzins demoed en neergeslagenheid, maar vastberadenheid en zekerheid van te zullen overwinnen, stonden uitgedrukt.

„Ik zou misschien ook thans nog dat geheim bewaard hebben," voer de dronkaard voort, „zoo niet de genadige vrouw mij een half uur geleden van het voorplein had laten jagen, en de honden tegen mij deed ophitsen."

„Ter zake, wanneer gij werkelijk iets weet," riep de heer von Wolkenstein, tevens den bedelaar een goudstuk toeswerpende, die dit gretig opving en zeide:

„Gij zult mij gaarne het twintig dubbele geven, wanneer gij hoort hoe men u om den tuin heeft geleid. Ik beschouw dit dan ook alleen als mindering van betaling."

„En de dood over u, zoo gij met mij uw spel drijft."

„Wees onbezorgd, ik heb u immers de bewijzen beloofd. Ik bega wel omtrent mijne zuster een nieuw schandaal, maar dit is mij onverschillig: de brandewijn heeft mij nu eenmaal in zijne magt en er valt dus niet aan te herroepen."

„Gaat uws weegs en laat u hier in den omtrek niet meer zien," riep de edelman. „Gij zijt een zinnelooze babbelaar."

De bedelaar begon luidkeels te lagchen. Hij hief zich van den grond op, naderde den graaf, zag hem onverschrokken in de oogen en sprak:

„Gij meendet een eerbaar meisje te bezitten, toen gij Eugenie Maillard huwde?"

„Hoe, gij kent dus den naam mijner gemalin?"

„Dat hoort gij immers. Ik ben haar landgenoot, een Franschman, even als zij, uit Parijs geboortig."

De heer von Wolkenstein verbleekte.

„Ik zal u nog meer zeggen," ging de landlooper voort. „Deze vrouw, die u sedert seventien jaren onafgebroken kwel

en uw leven verbittert, heeft reeds voor haar huwelijk met u aan eene dochter het leven gegeven."

„Schurk!" graauwde von Wolkenstein, „gij verdient dat ik u voor die lasterlijke aantijging een kogel door den kop jaag."

„Wat voordeel zou u dit aanbrengen," antwoordde de bedelaar met de grootste koelbloedigheid, „gij zoudt daardoor zeker in een regterlijk onderzoek gewikkeld worden, en u zelven de gelegenheid benemen, de bewijzen voor de schuld uwer gemalin in handen te bekomen. Neen, mijnheer de graaf! ik denk beter van u. Geef mij nog vier louis d'or en morgen zult gij een aantal brieven ontvangen, die u de waarheid mijner woorden tot onomstootelijke zekerheid zullen maken."

„En hoe zult gij in het bezit van die brieven geraken?"

„Ik zal ze van mijne zuster stelen."

„Wie is uwe zuster?"

„Eene brave vrouw, die bij de lieve Leontine, het kind waarover ik zoo even sprak, de plaats van moeder vervult, wijl uwe gemalin hetzelve verstooten heeft."

„Breng mij dan bij haar."

De vagebond begon luidkeels te lagchen. „Meent gij uit den mond van Babette iets te zullen vernemen. — Neen, die zou zich liever de tong laten uitsnijden, dan één enkel woord te zeggen! En hoe slecht ik overigens ook ben, zal mij echter niets bewegen, het verblijf mijner zuster te verraden."

„Nu, alzoo de brieven," riep de graaf, wiens oogen van woede en toorn glinsterden.

„Eerst de vier louis d'or en later, bij het overhandigen der bewijzen, nog zes."

Mijnheer von Wolkenstein wierp den bedelaar verachtelijk de gevraagde goudstukken voor de voeten en zeide: „Wanneer kan ik die papieren ontvangen?"

„Morgen om dezen tijd op deze plaats."

Deze woorden gezegd hebbende, verdween de bedelaar om den hoek van den hollen weg.

„Beproef niet mij na te volgen," riep hij, „gij zoudt mij dan te vergeefs uw geld gegeven hebben," en te gelijk was hij in het digte bosch, dat voor hem lag, verdwenen.

„Slang!" fluisterde de graaf, den weg naar het slot inslaande, „wee u, zoo die man de waarheid heeft gesproken."

„Wijn!" beval hij barsch, toen hij zich op zijne kamer bevond en van woede buiten zich zelven viel hij op een stoel.

Wij hebben reeds gezegd, dat de graaf von Wolkenstein een slechts middelmatig verstand bezat, dat een diepe haat tegen zijne vrouw in zijn hart woonde en hij daarbij geenzins de kunst verstond zijne driften te beteugelen en zijne gevoelens, zoo dit noodig was, in zijn binnenste te verbergen. Nadat hij eene goede hoeveelheid bordeaux had gedronken, was dit natuurlijk nog minder het geval; de begeerte, om de sedert jaren reeds opgekropte wrok onverwijld lucht te geven, deed hem elke voorzigtigheid vergeten. Hij stond op en met van woede gloeijende blikken, met een bewolkt voorhoofd begaf hij zich naar den anderen vleugel van het slot en bevond zich weldra tegenover zijne gemalin, die hem met een gelaat, waarop koelheid en terugstootende hardheid waren uitgedrukt, ontving.

„Mijnheer!" zeide zij met vlijmend scherpe stem, „dat is niet volgens afspraak. Ik ben niet gewoon zulk een vertrouwelijk bezoek van u te ontvangen; welke aanleiding hebt gij daartoe, mij zoo eensklaps te overvallen?"

De graaf beefde hevig, en niet bekwaam om zich zelven te beheerschen, sprak hij onbezonnen:

„Dat zal u spoedig duidelijk worden; ik ben hier verschenen om geregt over u te houden."

Een honend lagchen was daarop het antwoord.

„Gij zult weldra verstommen," riep nu de graaf, „ik heb u slechts te vragen: waar hebt gij het kind gelaten?"

„Welk kind?" vroeg Eugenie bedaard.

„Waaraan gij vóór uw huwelijk met mij het leven hebt geschonken."

De gravin was nu als verplet; een oogenblik was zij buiten staat te antwoorden.

„Bedriegster!" brulde de graaf, „gij ziet wel dat gij uw geheim niet behoorlijk hebt weten te verbergen."

Thans rigtte Eugenie zich gekrenkt omhoog. „Geen woord verder!" riep zij, „zulk eene beleediging gaat alle grenzen te boven."

„Adder! gij zult mij niet langer bedriegen; ik zal u meer zeggen: dat kind heet Leontine."

Het buitendien reeds bleeke gelaat der gravin werd nu als met een doodelijk waas overtogen, hetgeen echter slechts een kort oogenblik duurde; want aldra had zij hare bedaardheid terug.

„Dwaasheid!" riep zij. „Men weet, dat ons huwelijk niet gelukkig is; een of ander gewetenloos mensch zal daarop gespeculeerd hebben, om u geld af te persen."

Mijnheer von Wolkenstein ontstelde bij deze woorden; zijn argwaan tegen den landlooper kreeg daardoor nieuw voedsel. Toen dacht hij echter weder aan de door hem gedane belofte en onbedacht ging hij voort:

„Morgen zal ik in het bezit zijn der brieven, welke de bewijzen uwer schuld bevatten. En wee dan u! zoo ik hoop, zal ik dan voor immer van u bevrijd worden."

Eugenie moest al hare krachten inspannen, om haren inwendigen angst te verbergen, maar zij verstond volmaakt de kunst zich zelven te beheerschen, en, in plaats van de oogen verpletneer te slaan, sloeg zij ze vast op haar echtgenoot en vroeg met een blik van diepe verachting:

„Welke brieven? Meent gij mij door zulk een vertelsel schrik te kunnen aanjagen?"

„Schrik? — Nu, dat woord zal u beantwoord worden, zoodra gij uw eigen handschrift zult zien, waarin gij bekent de moeder van Leontine te zijn. Die vrouw, welke de zorg voor uw kind op zich nam, leeft nog en zij zal mij haar getuigenis niet weigeren."

„Zoo waarlijk, en waar woont zij dan?" vroeg de voormalige bankiersdochter op nieuwsgierigen toon.

„Dat wilde men mij niet zeggen. Het is echter ook niet volstrekt noodzakelijk, zulks te weten; uwe eigene bekentenis zal voldoende zijn, om met goed gevolg eene aanklagt tot scheiding tegen u te kunnen inbrengen."

„Gij wilt alzoo een openlijk schandaal te weeg brengen?"

„Denkt gij dan dat ik van plan ben nog verzachtende omstandigheden omtrent u te gebruiken?"

Thans werd het zonderlinge, glinsterende, verterende vuur in de oogen van Eugenie weder zigtbaar.

„Vertrek, mijnheer!" zeide zij minachtend, „gij zijt ongesteld, begeef u te bed, gij lijdt aan koortsachtige aandoeningen."

De graaf gevoelde zich ook inderdaad niet wel. „Het is niet onmogelijk!" antwoordde hij, „maar morgen zal ik weder gezond zijn, gij kunt u daarop verlaten."

Dit gezegd hebbende, wankelde hij de kamer uit. Eugenie luisterde een oogenblik, waarna haar geheele wezen plotseling eene verandering onderging. Als verplet viel zij op een stoel neder en een koud angstzweet parelde haar op het voorhoofd.

„Staan dan de dooden weder op," vroeg zij zich zelven, „en zou die vrouw werkelijk nog leven? Maar waar zal ik haar vinden en op welke wijze kan mijne wraak haar treffen?"

Plotseling begon zij overluid te lagchen.

„Dwaasheid!" riep zij, „waarom den blik zoekend in de verte gerigt, wanneer het gevaar in onze eigen woning aanwezig is?... Hier moet aan hetzelve het hoofd geboden worden, en ik ben vastberaden en bezit geestkracht genoeg, om niet halverwege te blijven staan."

Zij nam de schel op, en vroeg enkele minuten later aan de binnentredende kamenier: „Waar bevindt zich mijnheer de graaf?"

„Hij heeft zich zoo even ter rust begeven."

„Alzoo werkelijk, gelijk ik vermoedde, de koorts. Zeg den koetsier, dat hij dadelijk inspant."

In minder dan een kwartier uurs stond hare equipage voor de deur.

„Naar het krankzinnigengesticht!" beval de gravin en nam peinzend in een hoek van het rijtuig plaats, terwijl dit in snelle vaart voortging.

Het krankzinnigengesticht was eerst voor enkele jaren door een vreemden arts opgerigt. Hij had daartoe een voormalig onbewoond klooster aangekocht en dit tot zijn doel geheel laten inrigten. Over de inwendige discipline in deze afgelegen inrigting wist men zeer weinig, maar de voorstander derzelve had zorg gedragen, dat de faam zijne kunde weldra allerwege verbreidde.

De gravin liet het rijtuig aan den ingang stil houden en liep haastig het ruime voorplein over, tot zij aan het hoofdgebouw kwam, waar een jong mensch haar te gemoet trad, die haar eerbiedig groette.

„Meld mij bij den docter aan," sprak zij, „ik moet hem oogenblikkelijk spreken."

„Wees zoo goed mij te volgen, genadige vrouw!" sprak deze, „men heeft uw rijtuig reeds opgemerkt en verwacht u."

Eenige minuten later bevond Eugenie zich bij den arts.

„Docter Morrion!" sprak zij, „mijne en uwe zekerheid worden bedreigd."

De docter ontstelde hevig. „Parijs moest ik verlaten," zeide hij, „dewijl men argwaan omtrent mij begon op te vatten; zoude men mijn spoor tot hier gevolgd zijn? — Wat is er dan? — Spreek, genadige vrouw! en laat ons dan te zamen de middelen beramen, om den storm te bezweren."

Eugenie verhaalde nu kortelijk hetgeen de lezer reeds weet.

„Het is klaar," sprak zij, „dat een derde persoon in het spel moet geweest zijn, die de weduwe le Loup gewaarschuwd heeft. Genoeg is het te weten, dat zij nog leeft en wie blijft ons borg, dat zij niet vroeg of laat als getuige tegen ons optreedt?"

„Die vrees deel ik niet," hernam Morrion, „de bezorgdheid zoowel voor haar eigen leven als voor dat van Leontine zal haar daarvan terug houden. Zoo dit haar plan geweest was, had zij daarmede niet reeds zoolang gewacht."

„Maar de graaf?"

„Dat is eene geheel andere zaak. Tot elken prijs moet hem het zwijgen opgelegd worden."

„Hij is ongesteld en gij zijt onze huisarts," zeide zij veelbeteekenend.

„Ik wil hem nog heden bezoeken."

Docter Morrion hield woord. Tegen den avond kwam hij op het slot. Toen hij den patiënt de pols had gevoeld, zeide hij:

„Uwe ongesteldheid bestaat hoofdzakelijk in eene groote opgewondenheid, die koorts heeft veroorzaakt. Ik zal u een verkoelenden drank gereed maken en morgen zal alles voorbij zijn."

„Kunt gij mij dat zeker beloven? Ik moet morgen noodzakelijk uit en kan dit niet uitstellen," zeide de zieke.

„Gij kunt u daarop verlaten."

„Goed." En de graaf wendde zich verstoord naar de andere zijde zijner legerstede om.

Den volgenden dag was ook alles voorbij. Eene beroerte had des nachts een einde gemaakt aan het leven van den graaf von Wolkenstein, en daar men algemeen wist dat de edelman zich meermalen aan den drank te buiten ging, viel zijn plotselinge dood niemand vreemd.

Toen de rouwtijd verloopen was, verliet Eugenie het landgoed en begaf zich naar de residentie, waar zij hare plaats

in de voorname wereld aldra weder innam. Zij was thans vier en dertig jaren oud en nog volstrekt niet voornemens de genietingen des levens vaarwel te zeggen. Zou het ook de rijke en bevallige gravin von Wolkenstein aan huldeblijken en huwelijksaanzoeken ontbroken hebben? Zij gevoelde dan ook in haar hart eene hartstogt, waarmede wij ons verhaal dadelijk zullen vervolgen. Vooraf willen wij den lezer echter nog kortelijk eenige mededeelingen doen, omtrent het lot van den landlooper Pierre, de broeder der weduwe le Loup.

Toen hij in het bezit was der goudstukken, begaf hij zich naar het naastbij gelegen dorp, en nam daar plaats in de kroeg; reeds was de nacht een geruimen tijd ingevallen, toen hij tuimelend opstond en heenging.

„Ik zal in het woud overnachten," sprak hij bij zich zelven, „en wil dan morgen mijne zuster een bezoek brengen. Ik weet waar zij de brieven verborgen heeft, en goed- of kwaadschiks, zij moet mij ze ter hand stellen!"

Meer tuimelend dan loopend ging hij verder, maar plotseling bleef hij staan, daar zich een geruisch in zijne nabijheid liet vernemen. „Dat is de beek," mompelde hij, „maar de brug is mij bekend, en ik zal haar ook dit maal wel overkomen, ofschoon het zoo donker is, dat ik geen hand voor de oogen kan zien, en bekennen moet, dat ik thans niet zeer stevig op de beenen ben. Zoo, hier is de leuning! — zacht aan Pierre! — regtuit, regtuit, mijn jongen, er staan immers tien louis d'or op het spel! . . . Duivels," — en een gekraak volgde, de zwakke planken der brug waren gebroken en een log ligchaam stortte in het water. Men hoorde den verdrinkenden nog eenige malen op de oppervlakte van den stroom met de handen slaan, waarna een akelig gegorgel volgde, doch eindelijk werd het stil — het natte graf had den dronkaard Pierre opgenomen, hij had zijn dood gevonden.

De gravin von Wolkenstein zat aandachtig luisterende, in haar boudoir. Het bleeke, door ravenzwarte lokken omringde gelaat kwam door den glans harer donkere oogen nog meer uit, en gaf aan de uitdrukking harer trekken eene aantrekkingskracht, die wel is waar niet in staat was het hart te verwarmen maar hetzelve nogtans boeide. De haar anders eigenaardige

koelheid en strenge blik was thans gematigd, en terwijl zij, met het hoofd in de hand geleund, nadenkend daar nederzat, speelde zelfs tusschenbeide een bevredigend lachje om haar mond.

Het was omstreeks twaalf ure op den middag, toen hare kamenier den heer von Hohenthurm aandiende.

„Laat mijnheer oogenblikkelijk hier," riep zij op gebiedenden toon en eene in het oog loopende onrust werd bij haar zigtbaar.

„Thans zal ik toch eindelijk de reden van dat plotseling en zonderling wegblijven vernemen," sprak zij, het vertrek op en neder gaande, „zoo nabij het doel en op het punt door den man, voor wien ik de eerste maal mijn levens ware genegenheid gevoel, met een huwelijks-aanzoek verrast te worden, en thans .... die plotselinge terughouding .... die opvallende afwezigheid .... ha! zoo mij eens eene medeminnares in den weg stond, zij zou zwaar boeten, zij vermoedt niet, met wien zij te doen heeft!"

In dit oogenblik verscheen mijnheer von Hohenthurm. Waarvan hij eigenlijk leefde, wist niemand regt te zeggen; het was alleen bekend, dat hij voortreffelijk met de kaart en dobbelsteenen wist om te gaan, bijzonder gelukkig was in het spel, en dat hij dit geluk in den regel tegen jonge, onervaren lieden of tegen vreemdelingen, die hem niet kenden, beproefde. Daar hij tot een oud geslacht behoorde, had hij in de voornaamste cirkels toegang gevonden en stond weldra tot de gravin von Wolkenstein in zulk eene betrekking, dat hare woning op elk uur van den dag voor hem geopend was. Niemand vond zulks ongepast of ergerde zich daaraan, want de gravin nam tegen hem dadelijk zulk eene houding aan, dat er volstrekt geen reden bestond, tusschen die beiden eene meer naauwe betrekking te vermoeden en bovendien kende men den hoogmoedigen en trotschen zin dezer vrouw te goed, om ook slechts in de verste verte te kunnen denken, dat zij zich omtrent een man, wiens naam geenszins in den besten reuk stond, in het een of ander opzigt zou vergeten. Niemand vermoedde dus de eigenlijke waarheid, die daarin bestond dat mijnheer von Hohenthurm de spion der gravin was en dat deze met behulp van haar scherp verstand, in hem den juisten man had gevonden om bij elke geschikte gelegenheid tot het werktuig harer duistere misdadige plannen te dienen.

„Nu, wat hebt gij vernomen?" vroeg mevrouw von Wolkenstein, toen haar vertrouweling tegenover haar had plaats genomen, en haar hart klopte daarbij onrustig, terwijl haar blik zich gespannen op hem vestigde.

„Geef alle hoop op!" zeide deze, „de majoor is u ontsnapt."

De gravin sprong van haar stoel op en hare oogen schoten vuur.

„Ontsnapt?" riep zij, „nadat iedereen weet, dat de baron von Sternheim voornemens was, om mijne hand te vragen!"

„Gij hadt dat gerucht niet zoo spoedig moeten verbreiden. De schuld ligt niet aan mij, ik heb alleen uwe bevelen ten uitvoer gebragt."

„En thans zou ik terug treden!" zeide de gravin met bevende stem — „afstand doen van den schoonsten man der residentie! Nooit! — hij zal, en moet de mijne worden!"

„Ja, zoo dat meisje niet verschenen ware, die zeventienjarige brunette met hare kleine oogen; — die vreemdelinge, die sedert acht dagen in onze salons schittert," vroegde von Hohenthurm er bij.

„Bedoelt gij de dochter van den Indiër?"

„Zoo noemt men hem ten minste, ofschoon hij eigenlijk een franschman is."

„Gij schijnt meer te weten dan gij mij zeggen wilt," merkte de gravin aan, terwijl zij de lippen krampachtig sloot en uit hare oogen een donkere gloed straalde.

De baron staarde sprakeloos voor zich; op zijne wijze wist hij zich ook als een diplomaat te gedragen.

„Nu, wat beteekent dat zwijgen?" vroeg Eugenie op schier bevelenden toon.

„Dat beteekent dat ik gisteren door dien verduivelden Indiër geheel ben uitgeplunderd geworden."

„De vaardigheid uwer vingeren heeft u alzoo ditmaal niets gebaat?"

„Hij schijnt evenzeer met die kunst bekend te zijn."

„Thans begrijp ik de rol, die gij plotseling gelieft te spelen," merkte mevrouw von Wolkenstein aan, terwijl een verachtelijke trek om haar mond speelde. „Nu, uw verlies zal u dubbel vergoed worden;" zeide zij opstaande, en zich naar hare schrijftafel begevende.

„Hier, neem dit," ging Eugenie voort, haren vertrouweling

eene zware rol geld trotsch en minachtend overreikende, „mij dunkt, dat gij nu wel geneigd zult zijn om te spreken."

„O! gij zult u ook ditmaal over mijne trouwe diensten niet te beklagen hebben; zoo ik u slechte tijding moet brengen, is het mijne schuld niet."

„Spreek vrij uit. Ik ben gewoon het gevaar onder de oogen te zien, en kies dan mijne middelen om hetzelve te boven te komen."

Deze woorden werden met ijskoude onverschilligheid gesproken en gingen vergezeld van een blik, welke duidelijk een reeds opgevat besluit aanduidde.

„Welaan, zoo luister dan. De majoor von Sternheim is sedert gisteren in alle stilte met de dochter van den Indiër verloofd."

De gravin greep naar de leuning van een stoel; zij bleef eene seconde lang stijf en sprakeloos staan, maar toen zij de oogen weder opsloeg, had eene zonderlinge verandering bij haar plaats gevonden. Haar buitendien reeds bleek gelaat was nu aan marmer gelijk, hare zwarte oogen glinsterden en vonkelden weder op dezelfde onheilspellende wijze, als wij zulks reeds vroeger van haar gezegd hebben, en daarbij zweefde een lachje op hare lippen, maar het was dat van een demon.

„Gij weet alzoo stellig, dat de majoor met dat onnoozele kind verloofd is?" vroeg zij.

„Ben ik niet altijd uw vertrouwde agent geweest? Het heeft mij wel veel moeite gekost het geheim uit te vorschen, en bij den Indiër zelf zou dit geheel onmogelijk geweest zijn, indien de majoor tegen zijn bediende niet eenige onvoorzigtige woorden had laten ontvallen, en deze staat, gelijk gij weet, reeds sedert langen tijd in onze dienst."

Mevrouw von Wolkenstein had deze mededeeling aangehoord zonder haar door een enkel woord af te breken.

Thans stond zij op, legde haar arm op dien van haren vertrouweling en zeide:

„Luister, von Hohenthurm! bezit gij den moed om eene gewaagde daad ten uitvoer te brengen?"

„Zij kan er naar zijn," hernam deze droog.

„Duizend daalders zullen uwe belooning wezen."

„Dan ga ik voor u door een vuur," antwoordde de speler.

„Begrijp mij dan goed. De dochter van den Indiër, dit

meisje, hetwelk gewaagd heeft mij in den weg te treden, moet verdwijnen."

„Goed, dat blijft afgesproken, zij zal verdwijnen!"

„Volg mij thans in mijn kabinet; bij de bespreking van eene zaak als deze kan men niet omzigtig genoeg zijn; ik zal u aldaar mijne verdere denkbeelden dienaangaande mededeelen."

De gravin verdween met den heer von Hohenthurm in het aangrenzende vertrek en sloot zich daar met hem op.

Intusschen had er ook op eene andere plaats een tooneel plaats, bij hetwelk wij eveneens moeten tegenwoordig zijn.

De zoogenaamde Indiër namelijk bevond zich in zijn schrijfkamer met eene oude vrouw alleen.

„Lieve Babette!" dus sprak hij, „de hemel heeft mijne pogingen gezegend; na eene reeks van jaren met moeite en zorgen te hebben doorgeworsteld, ben ik als een rijk man teruggekeerd. Gij hebt mij mijn kind, mijne dierbare Leontine, gezond van ligchaam, ontwikkeld van geest, goedaardig van inborst in de armen gelegd; ik heb eindelijk het toppunt mijner wenschen bereikt, en toch rijst weder eene duistere onheil verkondigende wolk aan den hemel mijns levens op."

„Mijn God!" riep Babette le Loup, „zoudt gij u in den majoor bedrogen hebben, mijnheer Gervais?"

„Neen," antwoordde deze, „dat niet, de majoor von Sternheim is een edel en braaf man, bij het geheele regiment geacht, en volgens de naauwkeurigste informatiën, die ik hem aangaande heb ingewonnen, in elk opzigt onberispelijk en zeer eerzaam. Ik heb derhalve ook geene aanleiding gevonden hem, niettegenstaande de korte kennismaking, de hand van Leontine te weigeren, want ik weet dat zij aan zijne zijde gelukkig zal zijn. Neen Babette! er is iets anders, hetwelk mij ongerust maakt."

„Maar zeg mij dan toch wat dat is, uwe geheimzinnigheid en uw zwijgen pijnigen mij."

„Ik zal het u zeggen. De moeder van dit arme kind leeft hier in de residentie."

Vrouw le Loup sloeg ontsteld de handen in elkander en staarde mijnheer Gervais aan met een gelaat, hetwelk vrees en schrik uitdrukte.

„Dat alleen maakt mij nog niet bezorgd," voer deze voort, „maar er is nog eene andere bijkomende omstandigheid."

„Welke dan?"

„Eugenie Maillard — de tegenwoordige gravin von Wolkenstein bemint den majoor von Sternheim insgelijks."

„Goede God!" sprak Babette, „is die vrouw dan nog in staat om te beminnen?"

Gervais haalde de schouders op. „Op hare wijze," sprak hij, „zij zeide immers vroeger ook mij te beminnen."

„En toch wilde zij u dooden!" . . . . De goede Babette sidderde.

„Nu, en juist daarin is het gevaar gelegen; wij moeten dus voorzigtig zijn."

„O! laat ons andermaal vlugten," zeide de weduwe op smeekenden toon."

„Dat juist niet. Ik heb een geheel ander plan; ik zal die Eugenie openlijk te gemoet treden."

„Gij zoudt willen?" . . . .

„Ik zal haar door vrees in toom houden. Bezit ik niet de brieven, welke gij zoo getrouw bewaarde? Nu, ik zal nog dezen avond bij haar gaan, en mij als den van den dood herrezen Gervais doen kennen; ik zal haar zeggen, dat in u eene getuige harer misdaden leeft, en op die wijze zal het mij gelukken, die duivelsche natuur voor ons onschadelijk te maken."

„En Leontine?"

„Zij mag natuurlijk van dat alles niet het minste weten. Derhalve zal zij heden avond als naar gewoonte, den schouwburg bezoeken; dien tijd zal ik dan gebruiken, om bij de gravin mijn bezoek af te leggen."

Mijnheer Gervais schelde. „Bezorg dit kaartje dadelijk bij mevrouw de gravin von Wolkenstein," zeide hij tot den bediende, „en voeg er bij, dat ik haar in eene aangelegenheid van het grootste gewigt dezen avond te negen uur, om een onderhoud ten haren huize verzoek."

„Zou hij iets vermoeden?" sprak de gravin, toen zij het kaartje, hetwelk zij zoo even ontvangen had, terzijde legde. „Maar hoe kan hij weten, wat er in mijne ziel omgaat . . . Zou hij ook geheimen kunnen raden? . . . En wat zal het eigenlijk zijn . . . . een van die alledaagsche geschiedenissen; veel leven om niets."

De avond begon reeds te vallen, toen zij deze alleenspraak hield kort daarna trad mijnheer von Hohenthurm, verhit en met stof bedekt, binnen.

„Reede terug?" vroeg mevrouw von Wolkenstein.

„Heb ik niet schielijk gereden? — Drie mijlen in één uur af te leggen!"

„Ter zake. Hebt gij Morrion gesproken?"

„Hij verwacht zijn bezoek en zal voor hetzelve No. 16 laten inrigten."

„Doch slechts voor twee dagen," voegde de gravin er bij. „Zij moet naar Parijs en daar in het klooster der grauwe zusters verder verblijven. Wie zal haar geleiden?"

„Mejufvrouw Hortense, de minnares van den arts."

„Goed. De valsche papieren zal ik Morrion zelf overhandigen; hij zal daarbij een geneeskundig attest onder andere namen voegen; wij hebben dan zeker spel. Leontine wordt op die wijze oogenschijnlijk op bevel haars vaders in het klooster gehouden en zal volgens de bijgevoegde getuigenis van den docter als zwak van geestvermogens door de vrome zusters worden aangezien."

„Wij moeten nu nog overleggen, hoedanig het jonge meisje het best is weg te voeren, zonder dat zulks opzien verwekt," merkte von Hohenthurm aan.

„Daar denk ik ook juist aan," hernam de gravin. „Wat mij beangst maakt, is, dat haar vader zich bij mij voor heden avond ten negen ure door dit kaartje heeft laten aanmelden."

„Integendeel," riep de bondgenoot, „ik beschouw zulks als een gelukkig toeval. Ook keert de majoor eerst morgen in de residentie terug. Wacht, daar komt een denkbeeld bij mij op.... overheerlijk! ja, zoo moet het gaan.... en gelukken...." riep de speler, „de sleutel ter oplossing van dit raadsel is gevonden, de vader zelf heeft ons de dochter in handen geleverd."

„Zou het mogelijk zijn?"

„Zeker. Geef mij slechts dat kaartje van den Indiër, en ik sta borg voor het welslagen der ontvoering."

De baron trad met Eugenie aan het venster en fluisterde eenige minuten zacht met haar, waarna het gelaat der laatste allengs verhelderde en een laatste van eene duivelsche vreugde straalde.

„Gij bewijst heden een meester te zijn," zeide zij tot haren helper, „en ik verzoek u dus om vergeving voor al het onregt, hetwelk ik u aangedaan heb. Maak thans spoedig voort. Juist

op het uur, als de vader zich herwaarts zal begeven, moet het plan uitgevoerd worden."

„Wij hebben den tijd, de Indiër zal ons volstrekt niet storen. Hij begeeft zich regelmatig ten acht ure naar de klub, van daar zal hij u zijn bezoek brengen."

„En mij natuurlijk niet te huis vinden," voegde de gravin er bij. „In een half uur bevind ik mij bereids op weg naar mijn landgoed."

„Heerlijk, daar zal ik u dan berigt zenden van een en ander."

De baron von Hohenthurm stak het kaartje bij zich en bestelde dadelijk een elegant huurrijtuig, waarmede hij zich naar den schouwburg begaf. Hij had voorgegeven, dat eene bloedverwante van hem dadelijk na het einde der voorstelling zich naar buiten wilde begeven, om eene vriendin des morgens vroeg, ter gelegenheid van haar geboortedag te verrassen. Den koetsier was den weg aangeduid, dien hij moest inslaan en hij had hem bevolen, bij docter Morrion stil te houden, dien de dame voor een ziektegeval in het voorbijgaan wilde consultéren. Na deze voorbereidingen nam hij een billet en begaf zich naar het parterre, waar zijn oog weldra Leontine ontdekte, die in eene loge van den eersten rang zich aan de zijde bevond eener oude dame, met wie zij meermalen den schouwburg bezocht.

De baron zag op zijn horologie. „Het is nagenoeg negen uur," sprak hij bij zich zelven, — „alzoo meer dan tijd!"

Hij verliet het parterre, nam een billet van den eersten rang en bevond zich weinige minuten later in de loge van Leontine.

„Vergeving, mejufvrouw! dat ik de vrijheid neem u te storen."

De jonge dame boog beleefdelijk, maar afgemeten.

„Ik kom op bevel van mijnheer uw vader."

„Van mijn vader?" riep Leontine eenigzins verwonderd.

„Ja, en om u niet te doen weifelen, gaf hij mij dit mede," en te gelijk liet mijnheer von Hohenthurm het naamkaartje van den Indiër zien.

„Wat begeert mijn vader?" vroeg het meisje.

„Hij verzoekt, u dadelijk onder mijn geleide naar mevrouw de gravin von Wolkenstein te willen begeven, waar hij u wacht."

„Mijn hemel! wat is er gebeurd?" vroeg Leontine ontsteld.

„Zeer zeker iets, wat u hoogst aangenaam zal aandoen, meer mag ik niet zeggen. Wilt gij de goedheid hebben mij te volgen? het rijtuig staat gereed!"

Leontine nam, zich beleefdelijk verontschuldigende, van de oude dame afscheid en begaf zich argeloos naar het rijtuig. De baron maakte zeer galant het portier open, sloeg de trede omlaag, hielp het meisje instijgen, nam vervolgens naast haar plaats, en weldra snelde het rijtuig vooruit.

„Mijn God!" zeide Leontine na eene poos, „het bevreemdt mij, dat de koetsier zooveel tijd noodig heeft; naar mijne berekening moesten wij reeds lang den anders zoo korten weg afgelegd hebben."

„Ik zie wel," zeide de baron schertsend, „dat de tijd u in mijn gezelschap lang valt."

De dochter des Indiërs verwaardigde hem met geen antwoord, maar luisterde oplettend.

„Laat toch stilhouden," riep zij plotseling verschrikt, „hier moet eene vergissing plaats hebben, wij bevinden ons reeds buiten Parijs; ook zie ik geene lantaarns meer."

Thans veranderde mijnheer von Hohenthurm zijne rol. Hij werd plotseling ruw en zeide:

„Geen enkel geluid als ik u raden mag; het zou ten koste van uw leven zijn!"

Leontine wilde schreeuwen, maar haar geleider legde dadelijk de hand op haar mond en zeide dreigend:

„Wilt gij dat ik u knevel?"

Thans zonk het meisje in onmagt. Zij vermoedde het gevaar, maar doorzag het nog niet.

Een onaangenaam zwijgen had plaats, terwijl het rijtuig steeds verder ging.

Eindelijk hield het stil; in het duister van den nacht rezen de omtrekken van een groot gebouw omhoog.

„Wij zijn ter plaatse!" zeide de koetsier, van den bok stijgende.

„Trek dan aan de schel!" zeide von Hohenthurm op gebiedenden toon.

Naauwelijks klonk dat geluid, of verscheidene personen naderden met rassche schreden.

„Wees zoo goed uit te stijgen, mejufvrouw!" sprak de baron haar aan.

„Erbarmen, mijnheer! erbarmen!" smeekte zij.

„Van uwe gehoorzaamheid hangt het leven uws vaders af; zult gij nog aarzelen?"

„Dan moge God mij beschermen!" .... en wankelend en bevend verliet het arme kind het rijtuig.

„Ik geef u deze dame over," zeide de bondgenoot van de gravin von Wolkenstein tot een heer die in zijne nabijheid stond, „mijne taak is volbragt, vervul gij nu ook de uwe!"

„Mag ik u verzoeken binnen te treden," zeide deze, zich tot Leontine wendende; maar alvorens zij nog een besluit genomen had, werd het ijzeren hek reeds weder achter haar gesloten.

Zij was nu gevangen, dat zag zij duidelijk in; doch het jonge meisje bezat moed en verstand, en nadat de eerste schrik voorbij was, keerde hare denkkracht en bezadigdheid allengs terug. Zij begreep dat zij nu list tegenover list, veinzerij tegenover veinzerij moest stellen, en zag maar al te wel in, dat het nutteloos zou zijn deze menschen te vleijen; tijd gewonnen, was veel gewonnen, dacht zij.

„Geleid deze dame naar hare kamer!" zeide de heer die haar in ontvang had genomen, tot eene vrouw van even dertig jaren, wier kleeding duidelijk verried dat zij tot den voornamen stand behoorde.

„Kom, mijn kind!" sprak deze, „verban thans alle vrees, men zal u met voorkomendheid behandelen, zoolang gij niet weerbarstig zijt".

De arme gevangene huiverde, maar zij bedwong zich en volgde hare geleidster door verscheidene lange gangen, tot zij haar in een klein, afgelegen kamertje liet binnengaan. Hier herkreeg Leontine voor de eerste maal weder de spraak.

„Waar ben ik?" vroeg zij, terwijl zij in het met tralievensters voorziene vertrek rondzag.

„Bij docter Morrion!"

Zij stiet een gil uit. „Ik bevind mij alzoo in het krankzinnigen-gesticht!" riep zij en zonk op een stoel neder.

„Ja, mijne beste!" antwoordde Hortense, de minnares van den arts, met een honend lachje, „ja gij bevindt u in een huis, waar men de weerspannigen des noods door het dwangbuis, door stortbaden of dergelijke middelen, tot gehoorzaamheid brengt. Ik hoop echter dat zulks bij u niet noodig zal zijn; binnen vier en twintig uren zal ik het genoegen hebben, de reis met u voort te zetten."

„De reis voortzetten? — En waarheen?"

„Naar Parijs, mijn kind! naar het klooster der graauwe

zusters, gij zult daar gelegenheid hebben van den schrik te bekomen dien u heden is aangedaan."

Met deze woorden verwijderde Leontine zich, sloot de deur achter zich, en schoof er eenige stevige grendels voor.

Toen zij vertrokken was, barstte Leontine in tranen uit, die haar in dikke droppels onophoudelijk langs de wangen biggelden. Dit verligtte haar gemoed althans eenigermate en zij verkreeg eindelijk de kracht over haar toestand met bezadigdheid na te denken.

„Ik ben in een schandelijk net gevangen," dacht zij, „dat is mij duidelijk en de menschen, in wier magt ik mij bevind, zijn gewis ook tot alles in staat. Tegenstand baat hier niets; het zou deze onmenschen nog maar meer verbitteren. Ik zal daarom tot veinzerij mijne toevlugt nemen, en mij zoo noodig zelfs naar Parijs laten voeren. God zal eene misdaad aan mij gepleegd niet toelaten en mijn vader en mijn verloofde zullen niet eerder rusten, tot zij mijn spoor ontdekt hebben."

Door deze overdenkingen bemoedigd, wendde het jonge meisje zich in een vurig gebed tot God; en wie zich ooit zoo geheel verlaten heeft gevoeld in de wereld, die zal gewis ook ondervonden hebben, hoeveel troost en nut het verschaft, wanneer men zich zoo met vol vertrouwen in de armen der Goddelijke voorzienigheid werpt.

Ook bij Leontine bleef die werking géenszins uit. Eene zachte onderwerping in haar lot, het zeker vertrouwen op hare bevrijding, had de plaats ingenomen van angst en vertwijfeling; zij bezat thans zelfs den moed zich te ontkleeden en de moegeweende oogen ter sluimering te sluiten. En wie haar dusdanig had kunnen waarnemen, zoo als zij thans zacht ademend, door een heiligen vrede als omsloten, en met een gerust geweten, in de armen van den slaap lag, zou zeker niet ongeroerd zijn gebleven bij den aanblik van dit onschuldig wezen, dat door beoze menschen zoo geheel onverwacht de doornenkroon op het hoofd was gedrukt.

Terwijl dit in het krankzinnigengesticht plaats had, was Gervais hoofdschuddend van zijn bezoek naar het huis der gravin von Wolkenstein, in zijne woning terug gekeerd.

„Die vrouw heeft óf vernomen, wie ik ben en zoekt mij te ontwijken, óf zij voert weder iets boos in haar schild," sprak hij tot Babette; „komt het u ook niet vreemd voor, dat zij eerst

verklaart, mij op het bepaalde uur te zullen ontvangen, terwijl zij nu plotseling is afgereisd?"

„Zekerlijk," antwoordde de oude vrouw. „Doch, wat mij nog meer verontrust, is, dat Leontine nog immer niet terug is, ofschoon de voorstelling in den schouwburg reeds lang zal geeindigd zijn."

Mijnheer Gervais verbleekte en zag op zijn horologie. „Mijn God!" riep hij, „gij hebt gelijk, het is nu nagenoeg elf ure en mijne dochter kon dus reeds lang tehuis zijn. O, mijne beste le Loup, indien deze vrouw, indien deze demon weder de hand in het spel had!... Ik zal dadelijk heengaan en berigten inwinnen!"

„Maar waar wilt gij heen?"

„In de eerste plaats naar de dame, met wie zij den schouwburg heeft bezocht."

De ontstelde vader nam zijn hoed en snelde heen, terwijl Babette de handen vouwde en angst en schrik op haar gelaat zigtbaar waren.

Na verloop van een klein half uur was Gervais weder terug. Hij viel op een stoel neder, bedekte zijn gelaat met beide handen en riep op wanhopigen toon:

„O, hoe zwaar wordt ik beproefd! mijn kind, mijn geliefd kind, och Babette! ik durf het u naauwelijks te zeggen!"

„God zij ons genadig!" riep deze sidderend opstaande. „Waar is Leontine?"

„Weg — spoorloos verdwenen — door den schandelijken baron von Hohenthurm ontvoerd!"

De oude vrouw meende te bezwijken; maar te midden van hare verslagenheid vatte zij al hare krachten bijeen en zeide:

„Hier is geen oogenblik te verliezen, gij moet handelen."

„Zoo de majoor slechts hier ware!"

„Hij komt immers nog dezen nacht terug, ik zal dadelijk naar hem toezenden en berigt van het gebeurde geven."

„En ik snel naar de policie," riep Gervais. „Ik twijfel er thans geen oogenblik meer aan, of Eugenie heeft weder de hand in het spel, en ik ken deze hyena, men moet haar op den voet volgen, om een nieuwe misdaad te verhinderen."

Hij snelde heen en bevond zich weldra bij den directeur van policie, dien hij het voorgevallene verhaalde.

„Laat ons met omzigtigheid handelen," zeide deze, „over-

ijlingen brengen nadeel aan, en dienen alleen daartoe, om de schuldigen te waarschuwen. Intusschen zal ik in de grootst mogelijke stilte dadelijk alle pogingen in het werk stellen, gij kunt u daarop verlaten."

De ongelukkige vader moest zich daarin wel schikken, dewijl hij inzag, dat de ambtenaar hierin gelijk had.

Den volgenden morgen vroegtijdig kwam de majoor terug. Bleek, wanhopend en met dreigende, maar toch vastberaden blikken wierp hij zich in de armen van Gervais. Doch ook hem hield de ijzeren noodzakelijkheid voor het oogenblik terug. Hij zag duidelijk in, dat zonder omzigtigheid eene vervolging der misdadigers nutteloos zijn zou, en deze slechts kon dienen om hen te waarschuwen. Men moest dus voorloopig op de werkzaamheid van den directeur der policie vertrouwen, die nog gedurende den nacht verscheidene agenten had uitgezonden, om de gravin von Wolkenstein te bespieden en den omtrek te doorzoeken.

Eindelijk, laat op den middag, verscheen hij in de woning van Gervais, en op zijn gelaat was duidelijk te zien, dat hij goede berigten had.

„Het spoor is gevonden," riep hij, „wij kunnen thans onze operatiën beginnen. Ik heb den koetsier opgespoord, die den heer von Hohenthurm gereden heeft; mejufvrouw uwe dochter bevindt zich in het krankzinnigen-gesticht van docter Morrion."

„In de handen van dien duivel!" zeide Arthur woedend.

„Kent gij hem dan van meer nabij?"

„Reeds van Parijs. Men had daar argwaan tegen hem opgevat, meerdere misdrijven te hebben begaan en hij vond het dus geraden, zich heimelijk uit de voeten te maken. Hij is de vertrouwde bondgenoot van die gravin von Wolkenstein."

„Maar waarom liet gij de bevoegde magt zonder eenige kennis over de gevaarlijkheid van dien mensch?" vroeg de beambte ernstig.

„Omdat ik zelf zulks eerst voor eenige dagen heb vernomen. Ik zal u de des betreffende papieren ter hand stellen."

„Laat ons thans gaan," riep de majoor ongeduldig, „elk verder uitstel brengt mijne geliefde, dierbare Leontine in nieuw gevaar."

„Ik begrijp ten volle uwe smart en uwe wanhoop," zeide de directeur, „ik moet u echter verzoeken, nog eenige uren

geduld te hebben; met het vallen van den avond breken wij op, wij willen dien schurk met zijne ondergeschikten in den nacht opligten, als hij zich zeker waant."

De majoor moest zich wel schikken, ofschoon zijn paard reeds lang gezadeld stond en de geladen pistolen in de holsters staken.

Intusschen was men ook in het krankzinnigengesticht niet werkeloos gebleven. Men had er den ganschen dag bezig geweest met de toebereidselen voor de voorgenomen reis en ook mijnheer von Hohenthurm die zich bij Morrion had schuil gehouden, had daaraan een werkdadig aandeel genomen.

Toen eindelijk de nacht was aangebroken, werd de cel van Leontine geopend en trad Hortense binnen.

„Het is tijd," zeide zij kort af, „kleed u, in een kwartier uurs vertrekken wij.

Het arme kind ontstelde. Tot nu toe had zij nog steeds op hare bevrijding gehoopt, thans begaf haar de moed.

„O! heb medelijden!" smeekte zij met opgeheven armen.

„In deze ruimten heerscht geen medelijden!" antwoordde de minnares van den arts met een honend lachje, „spoedig, kleed u of meent gij, dat wij lust hebben ons-zelven om uwentwil in gevaren te brengen?"

Zij reikte het van angst sidderende meisje hoed en mantel en sleepte haar meer dan zij liep naar beneden, tot op het binnenplein, waar een digtgesloten reiskoets gereed stond. La Force zat op den bok, Morrion bevond zich te paard aan den uitgang der poort; terwijl mijnheer von Hohenthurm, eveneens te paard de achterhoede uitmaakte.

„God zij mij nabij!" zuchtte Leontine en bezweek van angst en wanhoop, maar de krachtige hand van Hortense hief haar als een veder omhoog en in het volgende oogenblik bevond zij zich met haar in het rijtuig.

„Voorwaarts!" riep de docter, „dek gij ons den rug, mijnheer de baron, ik zal het terrein voor ons in het oog houden, tot dat wij het bosch achter ons hebben."

La Force klapte met de zweep en dadelijk verdween de geheimzinnige togt in het duister.

De oogen van den arts loerden, in weerwil van de duisternis, als die van een roofvogel rond, maar niets toonde zich, wat eenig kwaad vermoeden zou hebben kunnen opwekken; men

sloeg thans het bosch in en Morrion dreef herhaaldelijk tot spoed aan.

Plotseling hield de docter, die omstreeks een tiental schreden vooruit reed, zijn paard in en luisterde; het was alsof hij het snuiven van een ros zeer in de nabijheid vernomen had.

„Duivels!" sprak hij besluiteloos bij zich zelven, „zou men nogtans mijn spoor ontdekt hebben?"

De beantwoording dezer vraag zou hem weldra gegeven worden.

Een angstgeschrei deed zich uit het rijtuig vernemen, waarin hij de stem van Hortense herkende en zag, dat zij door verscheidene mannen omringd was. Te gelijk ontwaarde hij ook een ruiter voor zich en hoorde den haan eener pistool overgaan.

„Sta, schurk!" donderde de stem van den majoor hem tegen, „sta, ellendige! of ik schiet u neder."

„Alzoo toch verraden!" sprak de arts, „nu, mijn vermogen is in Engeland in zekerheid, ik moet dus nu maar op mijne redding bedacht zijn!"

Juist strekte de majoor den arm uit om hem te grijpen, doch Morrion verloor niet zoo spoedig de tegenwoordigheid van geest en was daarbij een geoefend ruiter, met een krachtigen druk wierp hij het goed gedresseerde dier ter zijde, greep zijn pistool, mikte een oogenblik en drukte toen los.

Het paard van den majoor steigerde, door het schot en het vuur verschrikt, maar mijnheer von Sternheim zat vast en nog ongedeerd in den zadel, zijne oogen schoten vuur, een tweede schot volgde en door het hoofd getroffen stortte de docter van het paard.

„Dat einde is nog te goed voor u," sprak de officier, en zonder zich verder te bekommeren om hem, dien zijn kogel getroffen had, was hij in eenige sprongen bij het rijtuig en hield weldra de bevrijde bruid in zijne armen, die haar gelaat weenend aan zijne borst verborg, terwijl zij hare handen naar den vader uitstrekte.

Het spreekt van zelve, dat de agenten zoowel Hortense als la Force wel bewaakt naar het krankzinnigengesticht terugbragten, en dat de toekomst, die nu voor hen lag, juist geene blijde was. Wij willen dit intusschen liever met stilzwijgen voorbijaan en den lezer bekend maken met het einde van het drama, hetwelk wij hebben geschetst.

Gelijk gezegd is, had de baron von Hohenthurm bij den

trein, die ten doel had Leontine te ontvoeren, de achterhoede uitgemaakt, en hij was ver genoeg achtergebleven, om een oogenblik onbemerkt te kunnen zien en luisteren. Toen hij dus zekerheid had verkregen, wat er eigenlijk voorviel, wendde hij zijn paard en rende dwars door het bosch. Weldra had hij het vlakke veld bereikt, waar hij moed kreeg zich in den zadel op te rigten en rond te zien; hij ontdekte echter niemand.

„Ik wil de gravin waarschuwen," zeide hij bij zich zelven, „zij is in dergelijke gevallen niet ondankbaar. Veelligt heeft zij nu hare goede redenen, deze streek voor eenigen tijd te verlaten, ik zal haar dan verzellen en leef op hare kosten."

Te gelijk gaf mijnheer von Hohenthurm zijn paard de sporen en vloog in galop over velden en akkers. Na een goed half uur te zijn doorgesneld, bevond hij zich aan zijn doel, het slot der gravin von Wolkenstein lag voor hem en in de volgende minuut was hij uit den zadel. Hij zag naar de vensters omhoog en ontdekte in eene der vleugels nog licht.

„Uitmuntend!" zeide hij, „zij is nog op; zij zal aldus nog tijd hebben hare maatregelen te nemen, alvorens men haar overvalt." Spoedig had hij den trap bestegen en snelde verscheidene kamers door; reeds had hij het slaapvertrek der gravin bereikt, toen hare kamenier hem den weg versperde.

„Waar wilt gij heen, mijnheer de baron?" riep deze, „de genadige vrouw ontvangt niemand op dit uur; zij is van plan zich ter rust te begeven."

„Terug!" riep mijnheer von Hohenthurm, terwijl hij de kamenier ter zijde poogde te duwen, „hier kan van geene etikette sprake zijn, er staan geheel andere zaken op het spel."

Het geraas had mevrouw von Wolkenstein opmerkzaam gemaakt. Zij opende de deur en stond in een wit nachtgewaad voor haren vertrouweling.

„Wat is er?" vroeg zij scherp, terwijl zij een doordringenden blik op den baron wierp.

„Raadt gij dat dan niet?" antwoordde deze op een veel beteekenenden toon; „zoudt gij den tijd nog met onnoodige vragen willen doorbrengen?"

„Treed binnen!"

„Sluit de deur," zeide de baron, toen hij zich met Eugenie alleen bevond, waaraan deze natuurlijk dadelijk gevolg gaf en toen nieuwsgierig vroeg: „wat is er gebeurd?"

„Alles is verraden. De policie heeft er de lucht van gekregen, Morrion en Hortense zijn gevangen genomen, mejufvrouw Gervais is bevrijd!"

„Mejufvrouw Gervais?" riep de gravin en zij staarde den baron met wijd opengesperde oogen aan, als zag zij een spooksel voor zich — „wie is die mejufvrouw Gervais?"

„Wel, de dochter van den Indiër."

„Die heet immers Beauregard."

„Dat was slechts een aangenomen naam. Leontine heeft het aan Hortense in het gesticht bekend."

Voor de eerste maal haars levens verliet de gravin hare gewone kracht en onverschrokkenheid.

„Mijne dochter!" riep zij en verzonk als verlamd op een stoel neder.

„Ik begrijp u niet," sprak de baron, „maar vlugt dan toch, het is nog tijd, in een half uur zou het welligt te laat kunnen zijn."

„Het is waar," sprak mevrouw von Wolkenstein en scheen hare vroegere energie allengs terug te krijgen. „Arthur Gervais hier — Morrion en Hortense — gevangen — dat kan gevaarlijk worden."

„Wat wilt gij alzoo doen?"

„Ik zal dadelijk laten inspannen."

Zij begaf zich naar de deur, rukte haar open, maar keerde verschrikt terug, want twee policiedienaren hielden reeds de wacht voor den ingang.

„Wij zijn verloren," sprak de gravin.

„Nog niet," antwoordde de baron. „Gij hebt moed genoeg, neem uwe pistolen, dan zullen wij ons een doortogt banen."

Op een oogenblik werden verscheidene ruiters op het plein vernomen, door fakkellicht vergezeld.

„De majoor met den directeur van policie!" riep von Hohenthurm, die aan een der vensters stond te kijken.

Eugenie ontstelde, zij werd bleek als de dood. Weldra echter herstelde zij zich, en zeide vastberaden:

„Wacht mij hier een oogenblik."

„Wat wilt gij doen?"

„Mij kleeden, om de heeren behoorlijk te kunnen ontvangen."

Zij verdween door eene zijdeur, terwijl haar bondgenoot met over elkander geslagen armen midden in de kamer bleef staan.

„Wat kan men mij eigenlijk bij slot van rekening wel doen?" sprak hij, „als de zaak ver gedreven wordt, geeft men mij drie maanden gevangenisstraf, en daarvoor wil ik mij dadelijk schadeloos stellen."

Hij begaf zich naar de geopende schrijftafel, nam een daar liggend pakje banknoten en verborg het haastig in zijn borstzak.

Naauwelijks was dit verrigt, of de deur werd met drift geopend en de majoor en directeur traden binnen.

„Waar is mevrouw de gravin?" vroeg de laatste op barschen toon.

„Zij kleedt zich; heb de goedheid een oogenblik te wachten."

„Goed, ik zal haar vijf minuten tijd geven," en hij zag op zijn horologie. „Gij, mijnheer! zijt intusschen mijn gevangene."

„Ik heb daarop niets aan te merken," antwoordde de baron in eene blijkbaar wrevelige luim. „De schijn spreekt tegen mij, ofschoon ik zelf het offer ben van een kabaal."

De beambte keerde hem den rug en zag weder op zijn horologie. „De tijd is om," zeide hij, en te gelijk begaf hij zich naar de bovengemelde zijdeur, klopte aan en riep met luider stemme: „Mevrouw de gravin!"

Geen antwoord. Nogmaals: „Mevrouw de gravin! ik verzoek u te openen." Andermaal geen antwoord.

„Kom," sprak de directeur tot den majoor, „volg mij, waartoe langer te dralen, onder dergelijke omstandigheden houdt alle verdere bedenking op."

Vastberaden ging hij naar de deur, opende haar, maar — bleef ontsteld staan; de gravin lag in een leunstoel en scheen te sluimeren.

De beambte trad een paar schreden nader.

„Mevrouw de gravin!" riep hij, en greep haar bij den arm, die echter stijf en levenloos nederviel.

„Zij is dood," sprak de beambte, „hare hand is koud."

Te gelijk stiet de majoor tegen een klein fleschje, hetwelk aan hare voeten lag en het opnemende, zeide hij:

„Hier hebben wij den sleutel tot dit geheim."

„Zij heeft dus vergift genomen," voegde de ambtenaar er bij, „daaraan bestaat geen twijfel."

Toen Gervais het rampzalig einde van Eugenie Maillard vernam, deelde hij den majoor mede, in welke betrekking hij vroeger tot haar gestaan had.

„Daar gij mijn schoonzoon zult worden, moogt gij zelf be-

slissen of Leontine weten zal, wie haar het leven geschonken heeft."

„Nimmer! Laat haar bij het denkbeeld blijven, dat hare moeder bij hare geboorte gestorven is."

Gervais omhelsde zijn aanstaanden schoonzoon. „Ik had zulk een antwoord verwacht," zeide hij, „zoo wij haar de waarheid wilden bekennen, zouden wij haar ook voor den duur haars levens een doorn in het hart hebben gestoken."

„Het blijft alsoo een geheim, hetwelk wij met ons in het graf zullen nemen."

„Het zij zoo!" — En de mannen drukten elkander de hand.

Vier weken later vierde de majoor von Sternheim met mejufvrouw Leontine Gervais zijn huwelijksfeest, en begaf zich daarna met zijne schoone, lieftallige, jeugdige gade en haar vader naar Parijs.

Hortense was staande het onderzoek der zaak in de gevangenis gestorven. Mijnheer de baron von Hohenthurm verdween na het eindigen van zijn straftijd. Sommigen hebben hem later in tamelijk ongunstige omstandigheden, op verscheidene badplaatsen aan de roulette gezien; volgens geruchten, heeft hij in Homburg als croupier zijn leven geëindigd.

La Force begaf zich naar Amerika. Daar hij een aardig sommetje had opgespaard, kwam hij tot de overtuiging, dat het voordeeliger zijn zou, de misdadigers-loopbaan te verlaten en een eerlijk leven te gaan leiden. Hij vestigde zich diensvolgens in eene nieuwe stad in het westen als herbergier, en werd ten laatste zelfs een vroom man. Dit verhinderde echter den gewezen galeiboef niet, zoo veel brandewijn als mogelijk te verkoopen, want, zeide hij op zeer zalvenden toon: wat den mond ingaat, zondigt niet, wel echter wat daaruit gaat.

Naar het Hoogduitsch van Karl von Kessel.

DE WEDUWE VAN DEN BALLING.

(Eene episode uit den tegenwoordigen tijd.)

Voor eenige weken bevond ik mij te Genève; de weêrsgesteldheid was sedert een paar dagen zeer koud, terwijl het op andere tijden zoo helder blaauwe en vreedzame meer, thans zijne zware, donkergrijze golven met vreeselijk geweld schuimend tegen den granietsteenen-wal deed klotsen; de weinige voorbijgangers over de schoone brug en in de aan het meer grenzende straten, bijna blind door het opvliegende stof, hadden

voor hun neus eene veilige schuilplaats gevonden in den hoog opgetrokken mantelkraag, terwijl eenige dames, door eene gebiedende noodzakelijkheid of de geheime bekoorlijkheden van eene ongunstige weêrsgesteldheid genoodzaakt hunne haardsteden te verlaten, ter naauwernood in staat waren de golvende bewegingen te bedwingen hunner crinolines, die met onstuimig geweld hier en daar een paar te zware beenen trachtten te verraden of een paar voetjes, die de proef der fraaiheid en netheid van omvang, in vergelijking van die der fransche soubretjes niet konden doorstaan.

Na eenige oogenblikken voor een der vensters in het logement „de Kroon," dit tafereel te hebben aanschouwd, overviel mij op eenmaal eene vreeselijke verveling, zoodat ik van koude huiverende, niettegenstaande een goed vuur aan den haard flonkerde, mij in den leunstoel wierp, en met drift aan het schelkoord trok. Oogenblikkelijk daarna verscheen een gedienstige geest, gehuld in eene zwartlakensche kleeding met een zorgvuldig gekapt hoofd:

„Mijnheer heeft gescheld?"

„Ja, hernam ik onverschillig."

„Verlangt mijnheer iets?"

„Ik wenschte te weten hoe lange tijd de noordewind hier in uw land blaast?"

„Oh, dat is zeer ongelijk; gewoonlijk drie dagen, dikwerf echter negen en meerdere."

„Negen dagen! terwijl de beschrijvingen de bekoorlijkheden van het Leman-meer zoo zeer roemen en bogen op de schoonheid zijner oevers, alsmede op het aanvallige Genève? Waarlijk een schoon land! waar de hemel aan een steenen gewelf gelijk is, de landstreek bestaat uit zand en keisteenen, het meer uit vloeijend slijk, wiens golven een schuim opwerpen, 't welk aan hagel gelijk, op de voorbijgangers nedervalt, en waar de zon nimmer zich vertoont, uit vreeze eene verkoudheid op te doen. Brrr!!! . . . hoe koud en duister is het hier!"

„O! mijnheer, het is niet altijd zoo treurig hier in den zomer."

„In den zomer? en wij leven nu in het begin der maand Maart!" . . . . op welk uur vertrekt de spoortrein?"

„Binnen twee uren mijnheer."

„Breng mijne koffers in gereedheid, en doe een plaatsbriefje nemen."

„Zal mijnheer ons verlaten?"

„Ja, ik kom terug wanneer gij eene zon zult hebben; gij zult mij zulks doen kennen."

„En mijnheer vertrekt naar . . . . ?"

„Naar de Sénegal, reizende door Italië."

Na een tijdsverloop van twee uren zag ik mij door den stoom weggevoerd, en beklom ik de eerste verdieping van het „Posthuis" te Chambéry. Geen noordewind te Chambéry, de zon schijnt dáár even zoo helder als te Napels en hare stralen zijn verwarmend als te Sorrente. Dit bekoorde mij zoodanig, dat ik mijne reis naar Midden-Afrika uitstelde, om met volle teugen te kunnen genieten van deze zoo vroege lente; elke morgen deed ik een wandelrid op een der zoo uitmuntende kleine Sardinische paarden, vlug als de arabische en zoo zeker ter been als een muilezel; ik reed steeds zonder bepaald doel en keerde des avonds terug, zeer vermoeid en met een eetlust waardoor ik de grootste eer bewees aan de keuken mijner gastvrouw.

Eens, op een morgen, reed ik in galop naar de op eenige mijlen afstands van Chambéry gelegene stad Annecy, de tweede, misschien de schoonste stad van Savoye. De lucht was helder en buitengewoon frisch; de met sneeuw bedekte toppen der hooge bergen, glinsterden in de schitterende zonstralen en verhieven zich trapsgewijze, om als het ware zich het uitzigt te betwisten, op dat smaragd gelijkend water, 't welk den naam draagt van het meer van Annecy. Hier en daar zag ik een wit gepleisterd huisje, aan de helling der rotsen als hangende, terwijl eenige nieuwsgierige boeren hun werk staakten, om mij den vriendschappelijkenbgroet der „Savoysche kinderen" toe te roepen. Plotseling verandert het meer van rigting, het scheen alsof de top van de Fournette (1), tot dusverre door de aangrenzende bergen gedekt, zich had vrijgemaakt, om in de volheid van zijne pracht, die vervaarlijke, op een stoel gelijkende spits tot in de wolken te verheffen.

Aan den voet van den berg, verheft zich als uit het meer opstijgende, de toren van het kasteel van Duingt, de bakermat der famillie de Sales, alwaar de beschermheer van Savoye, de eerwaarde St. Franciskus, zijne jongelingsjaren doorbragt en dáár welligt, omringd der beeldtenissen en zegeteekenen zijner

(1) Een der hooge bergen in deze landstreek.

voorvaderen, zich eene meer woelige, doch minder reine loopbaan voorgespiegeld had.

Rondom, en als in de schaduw van deze leenpligtige woonplaats, zijn de huizen geschaard van een allerliefst dorp, terwijl op meer verwijderden afstand, op schrale rotsen gelegen, zeer oude steenbrokken, overblijfselen van gescheurde torens, almede eenige bouwvallen, nog de magt in herinnering brengen van dezen onrustigen, oorlogzuchtigen Savoyschen adel, waarvan de voornaamste stam, steeds de heldhaftige overleveringen zijner voorvaderen vervolgende, thans nog de hoop en het vaandel is van Italië.

Ik hield stil voor eene herberg met helder witten gevel en groene vensters, boven welker deur eene net vergulde zon prijkte; en terwijl een aardig, welgemaakt boerinnetje mijn geringen maaltijd in gereedheid bragt, beklom ik eenen nabij gelegen heuvel, om van daar de bouwvallen van eenen toren te bezigtigen, die aan den voet met een zekeren trots hare scheuren en spleten toont, even als de veteraan op zijne lidteekens wijst, als zoo vele getuigen zijner heldendaden.

Hoewel het voetpad bijna ongebaand was, viel het beklimmen niet zeer moeijelijk, en niettegenstaande het oudheidskundig genoegen, 't welk deze tot vallen neigende toren mij verschafte, ondernam ik moedig de terugreis naar het dorp, toen eensklaps, op eenige treden afstands van mij, eene heldere, zuivere stem, hare welluidende toonen in de lucht deed weêrgalmen, waarbij ik zeer duidelijk den aanhef onderscheidde van het groote zangstuk: Anna: „de rust verspreid zich over de geheele natuur," uit de opera van den onsterfelijken Weber.

Sprakeloos van verwondering, stond ik stil, luisterde met gestrekten hals ter naauwernood adem halende, met wellust de hemelsche toonen volgende van deze stem, die met zooveel bevalligheid de verheven denkbeelden van dien grooten meester terug gaf.

Ik besefte op dat oogenblik geenszins het ongewone, het vreemde, gelegen in de omstandigheid van op deze plaats muzijk te vernemen uit de „Freyschütz," en gezongen met eene stem te zeer geoefend en met te veel uitdrukking, dan dat deze zoude kunnen toebehooren aan eene der eenvoudige herderinnetjes, die deze landstreek van Savoye bewonen, en zoo zweefden mijne gedachten, gewiegd op de vleugelen der har-

monische toonen, al verder en verder, tot in die hemelsche zalen, bekleed met purper en goud, die men zich op twintigjarigen leeftijd droomt in den eersten slaap des dichters of in den eersten glimlach eener schoone, die men bemint.

De stem verwijderde zich langzaam, terwijl de vrolijke toonen van het allegro, in dat zangstuk op het „gebed" volgende, naauwlijks meer mijne ooren bereikten.

Ik kwam uit deze opgetogenheid tot mij zelve, en volstrekt aan geene vermoeidheid denkende, trachtte ik de voetsporen dezer voor mij geheimzinnige zangeres te volgen. Spoedig stond ik op den top der rots. Vóór mij lag een uitgestrekt helder groen grasveld waarop hier en daar overblijfselen van het leengoed verspreid lagen. De toren, dien ik beneden had waargenomen, stond aan het uiteinde van de rotsvlakte (plateau) aan de zijde alwaar de helling nagenoeg loodregt staat, en ik te vergeefsch beproefd had den top te bereiken.

Ter linker- en regterzijde spreidde het meer van Annecy zijne ligt groene golfjes uit, terwijl mijne blikken de geheele Alpenketen (1) konden waarnemen; koud en onverschillig aanschouwde ik echter dit zoo verheven natuurtooneel . . . ik bevond mij geheel alléén en weinig hierdoor teleurgesteld nam ik de benedenreis weder aan, toen mij deze reine stem op nieuw in de ooren klonk; thans zong ze de romance uit de eerste acte van het zwarte masker: „hij slaapt en zal er niets van vernemen."

De laatste toonen vervulden nog met trillende beweging de lucht, toen mijne handen onwillekeurig elkander naderden en mijne lippen zich openden, om een wel verdiend bravo, gepaard aan een handgeklap, uit te roepen; een beter gevoel echter, herinnerde mij aan het onvoegzame daarvan op deze plaats, de bescheidenheid hield mij terug.

Een nog jeugdig man en eene jeugdige vrouw traden uit den toren te voorschijn. De vrouw, mijne onbekende zangster, scheen mij toe van hoogstens twintigjarigen leeftijd te zijn. Een eenvoudig zwart kleed omsloot hare ranke leest, terwijl eene kraag van helder wit linnen, en handboorden van dezelfde stof, de blankheid van hare schouders en handen nog verhoogden; hare lange kastanje-bruine haren golfden in zware krullen over

(1) Dit gedeelte van den keten is bekend onder den naam van Alpes du Faucigny.

den sneeuwwitten hals, en hare groote donkere blaauwe oogen drukten eene droefgeestigheid, eene smart uit, die mij zeer trof.

De jonge man, van rijzige gestalte, had een edel voorkomen; zijn gelaat droeg de duidelijke sporen van eenen voornamen stand. Zijn onzekere, wankelende gang verraadde iets vreeselijks... hij was blind! Langzaam bewogen zij zich voor mij uit; zij, de schreden van haren medgezel leidende, ruimde met eene angstvallige zorg elke hindernis uit den weg, die hem zijnen gang zou kunnen belemmeren; hij, vertrouwelijk leunende op den arm van deze vrouw, zijn beschermengel, sprak haar nu en dan eenige woorden toe in vreemde taal; woorden van dankbaarheid zonder twijfel, want ik vermeende alsdan een minzaam lachje op de lippen van de jonge vrouw te zien zweven, waarbij zij tevens den arm van den jongen man naauwer aan haar hart sloot.

Nader bij gekomen, nam ik zeer beleefd mijnen hoed af; de jonge vrouw boog met bevalligheid en beiden verdwenen langs het voetpad, 't welk van de bouwvallen naar het dorp voert.

Duizende steeds verwarde denkbeelden vervulden thans mijn hoofd; ik gevoelde, dat hier een smartelijk lijden plaats vond, een rampspoed met edele onderwerping getorscht, rein verborgen; want ook het ongeluk is fier! Hoe verlangde ik in dit geheim te dringen! niet om aan eene ijdele nieuwsgierigheid te voldoen, maar om dat eene onverklaarbare, plotselinge genegenheid mij tot die twee onbekenden voerde, welke op zoo vreemde wijze buiten eenen stand scheenen gestoten, waartoe zij ongetwijfeld behoorden.

Weldra zag ik hen weder aan het einde van 't voetpad op nagenoeg honderd schreden beneden mij; een klein meisje plukte daar eenige viooltjes, die zij de dame aanbood, een kusje was hare belooning, waarna zij vrolijk terug huppelde, hare onschuldige bezigheid vervolgende.

Ik wandelde voort, en toen ik het kind onder het bereik mijner stem dacht, riep ik het; de kleine naderde mij, dragende een frischen ruiker van lentebloempjes.

„Wie is die vrouw," vroeg ik haar, „voor wie gij die bloempjes plukt?"

„O! de vrouw met den blinden man? dat is de goede vrouw."

„De goede vrouw! heeft zij geenen anderen naam?"

„Ik weet het niet."

„Is zij niet van deze landstreek herkomstig?"

„O neen! zij komt van zeer verre."

„Is zij reeds langen tijd hier?"

„Wanneer weer de appelen rijp zijn, is het twee jaren."

„Welke zijn hare bezigheden?"

„Zij wandelt nu en dan, zij geeft onderrigt in het lezen aan de kinderen van het dorp, en aan ons meisjes leert zij het naaiwerk."

„En niemand kent haren naam?"

„Dat weet ik niet; maar waarom vraagt gij mij dit alles?" voegde het kind mij toe, mij daarbij met wantrouwenden blik aanziende.

„Och, mijn kind! eigenlijk zonder eenige reden," antwoordde ik eenigzins verlegen; „ik stel belang in haar en wenschtte haar eenige dienst te bewijzen."

„O! zoo; welnu vraag het haar zelve, dat is zeer eenvoudig, en als zij u wil antwoorden zal zij dit beter doen dan ik, want zij spreekt zeer goed, die goede vrouw; zij is geen boerinnetje!"

Ik reikte het lieve meisje een geldstuk toe, doch zich snel verwijderende, riep zij: „de goede vrouw heeft ons het bedelen of geld aannemen verboden."

De gastvrouw van de „rijzende zon," was zeer spraakzaam; ik overstelpte haar dan ook, inmiddels zij de tafel van een overvloed van schotels voorzag, met vragen betreffende mijne twee onbekenden en vernam het volgende: zij waren voor ruim achttien maanden te Duingt aangekomen, en gehuisvest in een klein, afgelegen huisje, 't welk, dank zij der onvermoeide zorg der jeugdige vrouw, thans zeer gemakkelijk en behagelijk was ingerigt; dagelijks werden de levensmiddelen door de „goede vrouw" ingekocht en bereidde zij zelve hunnen nederigen maaltijd. In den namiddag vervoegden zich de kinderen uit het dorp bij haar en genoten een doelmatig onderrigt: de knapen in lezen, schrijven en rekenen, de meisjes in naaijen en andere fijne, in deze streek onbekende handwerken. Somtijds zong zij, en daarbij waren die eenvoudige, goede kinderen zoo verrukt, dat „deze hemelsche toonen, door eene zoo liefelijke stem gezongen, engelen-toonen schenen uit het paradijs," zoo als mijne gastvrouw in allen eenvoud mij verhaalde.

Overigens kenden hen niemand, en de landbewoners in deze streek van Savoye zijn te goedhartig en te gastvrij, dan dat zij naar het bekomen van meerdere inlichtingen trachten zouden.

Deze bijzonderheden, verre van mijne nieuwsgierigheid te voldoen, vuurde haar nog meer aan; ik vestigde mij nu voorloopig te Duingt, en reeds des anderen daags, op het middaguur, zat ik aan den voet der bouwvallen.

Met mijn teekenboek op de knie, het potlood in de hand, zat ik daar als een volmaakt natuur-schilder weggesleept door de schoone omstreken en het vergezigt.

Naauwlijks had ik mij geplaatst toen ik eenige beweging vernam, twee personen kwamen van de zijde des torens . . . mijn hart klopte hoorbaar . . . zij was het.

Zeer voorzigtig deed zij den arme blinde plaats nemen op een breeden steen, achter het gedeelte van een muur, waardoor hij tegen de zonnestralen en den wind was beschut, waarna zij zich aan zijne voeten neêrzette en hem met een zacht, droevig oog aanstaarde.

„O! hoe gelukkig gevoel ik mij op deze plaats, mijne lieve Anna," sprak de blinde met bewogen stem, „mij dunkt ik aanschouw die koesterende zonnestralen en bespeur het licht; staat niet dáár de zon?" tevens strekte hij zijnen arm in de rigting van het zuiden uit.

„Ja, mijn goede Julius, de zon staat dáár, en vóór u, beneden aan uwe voeten golft het meer, dat schoone water, heden donker blaauw gekleurd, even als mijne oogen, die gij eertijds zoo gaarne aanschouwdet."

„Uwe oogen, mijne Anna, ik zie ze nog immer even als uwe zachte gelaatstrekken en schoone haren.... ik zie u thans door middel mijner ziel, zoo als eertijds met mijne oogen; want zie, op dezen oogenblik glimlacht gij, terwijl gij een traan van droefheid droogt, die gij te vergeefsch tracht te verbergen. Waarom zijt ge bedroefd Anna? ik ben immers nog gelukkig door u te bezitten, ik hoor immers uwe stem, ik gevoel uwe hand in de mijne, uw heldere blik is nimmer van mij afgewend! ik ben nog gelukkig, want uit mijn verleden behield ik twee bloemen: de herinnering en mijne goede Anna!"

„Ja," lispelde op mistroostigen toon de jonge vrouw, „de herinnering blijft ons, doch de hoop... zij is vervlogen."

„De hoop!" riep Julius met nadruk uit, „voor wie is die hoop vervlogen? wordt ze mij niet aangebragt op den adem des winds die mij van de zijde van Italië tegenwaait? rust ze niet in die heete zonnestralen die mij de hersenen schier verbran-

den? in de sneeuw wier verblindende glans mij door de oogleden dringt? O! Anna, ik hoop, ja ik hoop steeds, de tijd is nabij!"

De blinde had zich opgerigt, eene hemelsche uitdrukking overtoog zijn gelaat, zijn arm was in de rigting van het oosten uitgestrekt, en zijne ziellooze oogen hemelwaarts gewend, scheenen dáár eenen oneindigen luister te aanschouwen. De jonge vrouw volgde met eenen angstigen blik de bewegingen van haren man, en van oogenblik tot oogenblik vermeerderde hare ongerustheid, 't geen mij verbaasde. Op eenmaal slaakt zij een geweldigen angstkreet. Julius sloeg verwilderd met de hand op zijne borst, waggelde eenige schreden achterwaarts en viel in onmagt neder.

Ik snelde oogenblikkelijk ter hulp, en in die eerste oogenblikken van schrik, wijdde ik mijne zorgen van Julius, zonder dat Anna zich in het minst verwonderde over mijne tegenwoordigheid, zelfs niet de oorzaak mijner tusschenkomst vernemende.

Dank mijner eenige heelkundige kennis, in mijne jeugd verkregen, bespeurde ik dat de arme blinde aan een zenuwtoeval leed, en dat de aanval dezer ongesteldheid was ontstaan door eene bloedstorting uit het hart; met behulp van mijn pennemes deed ik eene aderlating aan een der armen, welke den lijder na eenige oogenblikken tot zich zelve bragt.

Door twee boeren bijgestaan, die op mijn roepen kwamen aangeloopen, bragten wij den jongen man naar het dorp, en, als het ware gewettigd door mijnen reeds verleenden bijstand plaatste ik mij als een ervaren arts aan zijn ziekbed. Doodsbleek lag hij daar, de pols sloeg zeer onregelmatig; nu was zij onmerkbaar, dan weder joeg zij sterk het hart klopte zwaar en met schokken, terwijl nu en dan de lippen zich openden om eenige onverstaanbare woorden te lispelen.

De lange nacht viel den lijder smartelijk, wiens toestand van oogenblik tot oogenblik meer bezorgdheid verwekte; ook voor de jonge vrouw was dien nacht smartelijk; zij was daar ter neder gezeten, met betraande oogen de zigtbare afneming van krachten gadeslaande van den man, door haar zoo innig bemind, door het noodlot zoo wreed beproefd! Zelfs voor mij was die toestand pijnlijk, daar ik niets dan eenige woorden van vertroosting konde uitbrengen, en geen hoop kon inboezemen, die ik zelve niet koesterde.

Des morgens kwam de geneesheer van Annecy. Na een langdurig en naauwkeurig onderzoek, schreef hij een nietsbeduidend geneesmiddel voor, en toen hij vertrok meende ik in zijnen blik, dien hij nog op den lijder wierp, te lezen: „het is afgeloopen. . . ."

Gedurende twee dagen waakten wij aan het ziekbed; zij, schijnbaar onderworpen, doch haar snikken heimelijk verbergende; ik, innig bedroefd en gevoelende bereid te zijn een gedeelte van mijne levensdagen te offeren tot behoud van hem die daar op het sterfbed ter neder lag, en den glimlach terug te brengen op de ontkleurde lippen dezer jeugdige vrouw, zoo schoon en zoo ongelukkig!

Volgaarne nam zij mijne aangeboden diensten aan en beschouwde zij mijne tegenwoordigheid als eene natuurlijke zaak, terwijl de zorg die ik aan haren dierbaren zieke wijdde, van lieverlede een band van genegenheid tusschen ons had gesnoerd.

Mijn naam was haar ten eenenmale onbekend, ter naawernood kende ik dien van haar, en toch . . . wij beschouwden ons als broeder en zuster en menigmaal erkende ik in haren blik, als welsprekend bewijs van hartelijken dank, het stemmend antwoord op de genegenheid die ik haar toedroeg.

De tweede dag, in den namiddag scheen de toestand van onzen lijder eenigzins gunstiger, althans hij deed eene poging zich langzaam op te rigten, hetwelk hem gelukte. Anna en ik ondersteunden hem. Eene zonnestraal, door het half openstaande vensterluik gedrongen, bescheen zijn bleek gelaat als met eenen schitterenden krans, hij wilde spreken, doch de toonen verstierven op zijne lijkkleurige lippen, zoodat wij den sin der woorden die hij trachtte te stamelen niet konden bevatten.

In dezen toestand verkeerde hij ongeveer een uur; de zon zonk reeds achter het gebergte en wierp hare laatste stralen over deze woning van ongeluk en diepe smart; plotseling rukte Julius zich uit onze armen, krampachtig drukte hij zijne zamengevouwen handen aan het hart, hief het hoofd opwaarts en riep met zwakke, bevende stem uit: „Ik zie, ja ik zie het vrije vaderland! geene donkere kerkerholen meer, geene ketenen, geen beulen meer, geene pijniging! Italië! vrij Italië! Italië! vrij! vrij!...." Eene aanmerkelijke hoeveelheid bloed scheen het hart te overstelpen, een koud zweet overdekte zijn aangezigt, hij zeeg achterover, hij was niet meer!

Anna wierp zich onder een hevig snikken op het lijk; met geweld voerde ik haar van de doodsponde weg en bragt haar in een aangrenzend vertrek.

Ik belastte mij geheel alleen met den laatst te vervullen pligt aan het stoffelijk overschot van Julius, en den tweeden dag na zijn verscheiden, rustte zijne assche op de nederige begraafplaats van Duingt, op de helling eens heuvels, blootgesteld aan de zon van het zuiden, in wier schitterende stralen hij zich zoo gaarne koesterde.

Terug gekomen van deze treurige plegtigheid begaf ik mij naar Anna; ik trof haar aan geheel in zwarte kleeding gehuld, schijnbaar in kalmen toestand; de buitengewoon bleeke tint op haar gelaat, echter, gaf aan de helder blaauwe oogen eene nog droeviger uitdrukking. Wij drukten elkander stilzwijgend de hand en tevens vestigde zij met beweende oogen, mijne aandacht op een toegevouwen brief, welke op de tafel lag. Op dit oogenblik werd de deur geopend, een arbeider trad binnen en Anna, na mij een laatst teeken van afscheid te hebben gegeven, verliet hare nederige woning.

Werktuigelijk hoorde ik het gestommel eener kar die haar wegvoerde, en eerst toen ik mij verzekerd hield, dat ik haar heden voor de laatste maal gezien zoude hebben, opende ik met bevende hand den brief. Zie hier den inhoud: „Mijnheer! Gij hebt in de laatste oogenblikken van mijnen Julius, uwe beste zorgen gewijd, en zoo iets hem in het leven had kunnen terug brengen, gewis zoude uwe hulpvaardigheid en belanglooze toegenegenheid dit wonder hebben volbragt. Het behaagde God echter niet en ik onderwerp mij aan Zijnen strengen wil. Sedert langen tijd reeds zoo ongelukkig, werd mij deze laatste beproeving ook nog opgelegd . . . ook deze kelk zal ik met onderwerping ledigen. Maar u, mijnheer! u moet ik uit grond des harten mijnen warmen dank betuigen voor de ongekunstelde bewijzen van achting en toegenegenheid aan twee arme ballingen zoo welwillend geschonken; zij toch waren bij u onbekend even als bij die stervelingen, welke zoo spoedig de ongelukkigen vergeten. Deze mijne erkentelijkheid echter, zou den toets der opregtheid niet kunnen doorstaan, ingeval ik u niet bekend maakte met hen, die gij met uwe hartelijke vriendschap wel hebt gelieven te vereeren, en u niet een geheim vertrouwde 't welk gij zoo regtmatig kunt eischen. Daarenboven zij voor dit kortelings gesloten graf het vuur der wraak gebluscht, terwijl hij, wiens assche daar op de heuvelen van Duingt rust, thans vrij is van haat en vervolging."

„Ik ben de dochter van den gouverneur van L***, eene kleine vesting in Moravië, welke, te dikwerf helaas! tot graf strekt van slagtoffers der Oostenrijksche staatkunde."

„Te Parijs, in eene der voornaamste gestichten opgevoed, keerde ik in 1855 tot mijnen vader terug, en had toen den leeftijd van achttien jaren bereikt. Uitgezonderd de zorgvuldige opvoeding die ik genoten had, was ik geheel onbekend met de dingen der wereld, en vooral met de verschrikkelijke straffen op het gebied der staatkunde uitgeoefend."

„Te L*** aankomende, dacht ik alzoo aan niets dan aan het geluk mijn vader weder te zien. Deze droeg mij, hoewel hij zeer driftig was, en zich somtijds barsch toonde als een oud soldaat, eene opregte liefde toe; hij trachtte, door een tal van liefderijke zorgen en oplettendheden, mij dit verblijf, 't geen zelfs voor eene gouverneurs-dochter aan eene vermomde gevangenis gelijk stond, zoo veelmogelijk te veraangenamen."

„Gedurende den tijd van eenige maanden, na mijne terugkomst, was het mij ten eenemale onbekend, dat in ons kasteel meerdere gasten gehuisvest waren, dan de bezetting en onze bedienden, toen op een avond, terwijl mijn vader en ik het avondmaal nuttigden, de geneesheer binnen trad en hem halfluid doch driftig aansprak."

„Mijn vader werd gemelijk en scheen teleurgesteld, althans hij gaf met de hand een teeken, 't welk ik als eene afwijzing beschouwde. De geneesheer hield desniettegenstaande bij mijnen vader aan, toen deze opstond en uit zijne schrijftafel een aanteekenboek nam, waarin hij den docter eenige aanwijzingen deed. Na deze vlugtig te hebben doorloopen, trok de geneesheer de schouders op en zeide met luider stem: „ingeval hij moet sterven, dat men alsdan een beul ontbiede, *ik* ben er geen!"

„Mijn vader onderbrak op barsche wijze zijn rede, nam hem bijden arm, en, hem op mijne tegenwoordigheid opmerkzaam makende, verlieten beiden het vertrek, zonder het aanteekenboek te sluiten."

„Eene smartelijke aandoening had mij gedurende dit raadselachtig gesprek het hart beklemd; terstond nadat de deur achter mijnen vader was gesloten ijlde ik naar het boek, en las met koortsachtige drift de volgende regelen:"

„Juliano de Polla, oud 20 jaren, wordt bij deze, uithoofde van zijnen jeugdigen leeftijd, door den militairen krijgsraad terug ge-

zonden. Hij zal naar L***, worden overgebragt, en daar tot nader bevel worden bewaakt."

„Volstrekt geheim. — C. D."

„Ter naauwernood had ik mijne plaats hernomen en mijn hoog rood gekleurd gelaat achter mijn doek verborgen, toen mijn vader weder binnen trad. „Wat verlangde de doctor, mijn vader?" vroeg ik, daarbij eene schijnbare onverschilligheid aannemende."

„Wel, niets; een der gevangenen is ziek. De geneesheer is van gevoelen, dat zijn kerker vochtig is en hij zal sterven. Ik geloof het zelf, voegde hij er op zachteren toon bij; sedert zeven jaren is hij daar opgesloten!"

„Ik slaakte een diepe zucht... mijn vader, als sprak hij tot zich zelven, hernam driftig: „Neen! dat kan niet zijn, men zal nimmer zeggen, dat een oud soldaat als *ik* ben, beul werd; C.D., C.D.," mompelde hij, terwijl hij in het boek las, „Carcere Duro" zoo lang het ulieden goeddunkt; ik zal den ongelukkige doen overbrengen in den zuidertoren, in de benedenste verdieping... dáár heeft hij lucht en zon, en ingeval men deze handelwijze in mij laakt, wel nu! dan heeft men slechts een gouverneur in mijne plaats aan te stellen."

„Ik omhelsde mijn vader, die mij wederkeerig met wellust aan zijn hart drukte; hij ging daarop uit om zijne bevelen tot het overbrengen van den gevangene, uit te vaardigen."

„De zuidertoren was de eenige van het kasteel, die in behoorlijken staat was herbouwd."

„Men genoot daar een schoon, uitgestrekt vergezigt, en aan den voet des torens had mijne moeder op een terras een tuintje aangelegd, 't welk ik met de uiterste zorgvuldigheid onderhield; elken morgen, bijdschoon weder, bragt ik daar eenige uren door. Op dezen dag echter, werd ik daarvan door eene onbegrijpelijke weifeling terug gehouden; ik vermeende onwillekeurig, dat het venster van den gevangene juist het uitzigt op mijnen tuin verleende, en de gedachte, dat akelig bleeke gelaat achter die ijzeren spijlen te aanschouwen, deed mij van angst verstijven."

„Ik ging evenwel naar beneden, doch wendde mijnen blik van het venster af."

„Ik plukte haastig eenige bloemen, en mij omkeerende om binnen den toren te gaan, ontmoet mijn blik achter ijzeren staven van het venster den gevangene."

„Hij groette mij, terwijl een minzaam lachje om zijnen mond

speelde, en ik!... ik stond daar onbewegelijk, sprakeloos, zonder mijn blik van zijn gelaat te kunnen afwenden."

„O! die schoone bloemen! die liefelijke geur!" sprak hij, op den ruiker wijzende, dien ik in de hand hield."

„Deze stem maakte mij geheel bewusteloos en in dezen toestand wierp ik hem mijne bloemen toe, en vlugtte van deze plaats, mijn aangezigt in mijne handen verbergende."

„Na dit oogenblik gevoelde ik, dat mijne ziel geheel gehecht was aan het leven van den armen gevangene. Elken dag, mij naar het terras begevende, nam ik de bloemen, hem den vorigen dag gegeven, en gaf daarvoor frissche in de plaats."

„Eens, des morgens, zag ik hem niet als naar gewoonte aan het venster; mijne bloemen lagen verwelkt op dezelfde plaats waar ik ze den vorigen avond had neêrgelegd, zijne hand had ze niet bij elkander gevoegd, 't geen hij steeds met zoo veel zorg en smaak deed. Ik duchtte eenig ongeval, doch ik huiverde om er naar te vernemen."

„Ik besloot graaf Julius te redden."

„Dezelfden avond werd hem heimelijk een briefje gebragt; het hield de woorden in: Hoop, men waakt over u."

„Twee spijlen werden doorgevijld, en in den nacht verbeidde ik op het terras bevende en half dood van angst, den ontsnapten gevangene. Zonder een woord te spreken geleidde ik hem naar mijne kamer alwaar hij zich in een kleedkamertje verborg."

„Dagelijksch, gedurende eene geheele week, waagden mijne min en ik ons buiten het kasteel, onder voorgeving eene wandeling in de omstreken te doen, en toen ik dacht de schildwachten genoegzaam te hebben gewoon gemaakt aan deze dagelijksche wandelingen, deed ik, zooals steeds zorgvuldig was geschied, Julius de kleeding met het zwarte kapsel mijner min aannemen, waarbij hij zich volmaakt haren gang had eigen gemaakt."

„De schildwachten lieten ons ongehinderd, zonder iets te vermoeden, doorgaan, en, eenmaal in het open veld zijnde, versnelden wij onze schreden; des avonds van dien dag vroegen wij in eene afgelegene hoeve gastvrijheid."

„Het zal wel onnoodig zijn u te beschrijven hoe veel ik naar ziel en ligchaam leed; ik had al wat mij dierbaar was: mijn vader, het graf mijner moeder... ik had dit alles opgeofferd aan de liefde geboren uit het mededoogen voor eenen mij geheel vreemden man... ik leed zwaar, en hoeveel moest ik nog lijden!"

„Onzen weg vervolgende, onder den voortdurenden angst te zullen worden ontdekt en aangehouden, alvorens de grenzen van Oostenrijkte hebben overschreden, bereikten wij eindelijk onder Gods geleide, Zwitserland."

„Volgens mijn eerstgenomen besluit zoude mijne vlugt zich tot hier bepalen; eenmaal de graaf gered, en buiten alle vervolging gesteld hebbende, zoude ik tot mijnen vader terugkeeren, hem alles bekennen en vergiffenis smeeken. Helaas! uit een dagblad vernam ik den dood van mijnen armen vader! Zonder twijfel had mijne ondankbaarheid hem in het graf gesleept! Deze tijding verpletterde mij en voerde mij tot wanhoop, zoodat ik gedurende eenige dagen geheel bewusteloos daar lag en den dood nabij scheen. — De liefderijke verzorging echter van den graaf, riep mij van den rand des grafs terug."

„Nu besloten wij ons naar eene ver afgelegen, onbekende schuilplaats te begeven en daar met behulp onzer geringe middelen van bestaan, den terugkeer van gelukkiger tijden af te wachten."

„Een nieuw onheil trof ons reeds zoo zwaar beproefd hart: Juliano verloor het gezigt, hij was onherstelbaar blind!"

„Ik behoorde hem thans geheel; wij verkochten onze juweelen, en vestigden ons aan den oever van het meer van Annecy, vermeenende dáár, aan ieders oog onttrokken, eene voortdurende rust te genieten, door zooveel kommer en verdriet wel duur gekocht."

„Het was niet de wil der Voorzienigheid ons die gewenschte rust te gunnen; de graaf Julius de Polla is dood! — Zijne ziel heeft in eene betere wereld de vrijheid gevonden, die hij zoo vurig beminde, doch welke liefde hij heeft moeten ten offer brengen aan zeven jaren gevangenschap, ziekte en ellende."

„Wat mij betreft, niets boeit mij meer aan dit leven, dan te denken aan den ongelukkige wier zuster ik door het noodlot werd; ik zal trachten, gedekt door den zwarten sluijer der zusters van liefdadigheid, het verledene te vergeten en hoop te voeden voor een eeuwig leven. Anna van Falkenstein."

Eenige dagen daarna door Annecy reizende, werden aldaar alle klokken geluid, terwijl de bevolking zich naar de hoofdkerk begaf om de plegtigheid bij te wonen van het aannemen van den sluijer door Anna van Falkenstein, daartoe bij bijzondere vrijlating van proeftijd, door den bisschop vergunning verleend.

EEN MOOGEN DIT HEER LEEGEN VAN JEMEINDEN II.

Digitized by Google

EEN MORGEN UIT HET LEVEN VAN FREDERIK II.

Novelle van

L. MÜHLBACH.

I.

DE WIJSGEER VAN SANSSOUCI.

Het was nog zeer vroeg in den morgen. Op het slot Sanssouci scheen alles nog in de diepste rust te zijn; doch daar buiten in het park loeide de wind en kletterde de regen tegen de vensters van het ruime vertrek, waarin de koning gezeten was.

Frederik de Tweede had reeds lang het bed verlaten en zat reeds eenigen tijd te werken. Hij had geen tijd om te slapen; hij zorgde en werkte voor zijne onderdanen. Geheel zijn leven door had hij dit gedaan; toen hij den oorlog om het bezit van Silezië begon, had hij gezorgd voor de eer van zijn volk, ja gedurende geheel den zevenjarigen oorlog was dit het doel van al zijne bemoeijingen geweest. Zijne oogen waren altijd geopend, altijd waakzaam geweest; elk voordeel hadden zij bespied, elk gevaar hadden zij trachten te ontdekken — even goed als de minste zijner ambtenaren had hij gewerkt en daaraan had Pruisen het te danken, dat het thans een magtig, een groot rijk was geworden, waar de vrede met al zijne zegeningen zijnen tempel scheen gesticht te hebben.

Doch Frederik ging ook thans nog voort met waken en werken. Nu de oorlog gelukkig geëindigd was, moest hij de wonden helpen genezen, die de zevenjarige oorlog zijn volk had geslagen. Nu hij zijne blikken niet meer behoefde te rigten naar de grenzen van zijn land of naar Oostenrijk, kon hij die onverdeeld vestigen op de inwendige aangelegenheden van den staat.

Het was nog vroeg en de koning werkte reeds een geruimen tijd. De wijsgeer van Sanssouci had al lang zijn eenvoudig leger verlaten, om zich in zijn studeervertrek aan den arbeid te zetten. Daar zat hij aan de groote, met boeken en papieren overdekte tafel, die midden in de kamer stond. Hij bevond zich nog in negligé, dat wil zeggen, hij had zijne uniform nog niet aangetrokken, maar zich in een kamerjapon van groen fluweel en met bont omzet gewikkeld, want schoon er vuur aan den haard brandde, was het in zijne kamer nog koud.

De zon was nog niet opgegaan, of mogelijk was het aan hare matte herfststralen nog niet gelukt, door het grauwe wolkgevaarte heen te dringen. Op 's konings schrijftafel brandde dan ook nog eene kaars, bij wier schijnsel Frederik de verzoekschriften had gelezen, die den vorigen dag waren ingekomen, terwijl hij daarna de processtukken had ingezien, die het geregtshof hem ter laatste beslissing had toegezonden.

Toen deze arbeid was verrigt, hief de koning het hoofd op. Hij keek door het vertrek en zijn edel gelaat, waarin het ploegijzer des tijds en des ongeluks diepe voren had gegraven, kreeg langzamerhand de uitdrukking van kalmte en rust. Op dit oogenblik verhief zich de storm, daar buiten sloeg de regen kletterend tegen de glasruiten en deed het vuur in den haard feller branden.

De oogen des konings wendden zich naar de ramen met een blik, waarvoor zijne dapperste generaals zouden gesiddderd hebben, doch die echter den storm niet tot bedaren kon brengen.

„De wind huilt, als wilde hij mij het klaaggeschrei der geheele wereld doen vernemen," zeide de koning zacht in zich zelven. „Nu, in elk geval voorspelt hij mij een regt onaangenamen dag, want mijne vrienden zullen met hun jicht en podegra, met al hunne werkelijke en ingebeelde kwalen mij ongetwijfeld van daag niet komen opzoeken."

Eene poos zweeg hij en zag somber voor zich heen; vervolgens echter vloog een glimlach over zijn gelaat en terwijl hij zijn hoofd snel achterover wierp, zeide hij: „Welnu, dan ontbijt ik met mijne honden! Ik zal Diana tracteren. Zij is pas ziek geweest en verdient dus wel eenige meerdere zorg en oplettendheid."

Hij nam de zilveren tafelschel en belde. Terstond ging de deur open en trad een zijner kamerhuzaren binnen, die eerbiedig bij de deur bleef staan.

„Hoe laat is het, Koenraad?" vroeg de koning op goedigen toon.

„Het is acht uur, uwe majesteit."

„Al acht uur!" riep de koning verwonderd. „Hoe laat ben ik dan opgestaan? Gij hebt mij zeker te lang laten slapen, gaauwdief, die gij zijt."

„Volstrekt niet, sire! Ik heb u klokke vijf gewekt, en ofschoon gij nog vermoeid waart en wederom wildet inslapen,

heb ik dit niet gepermitteerd, want uwe majesteit moest opstaan."

„Zie eens welk een gestreng heer!" riep de koning lachend uit. „Ik *moest*. Inderdaad gij zijt de eerste, die tot den koning van Pruisen durft spreken van moeten. Maar gij hebt goed gehandeld, mijn zoon, want gij hebt mijne bevelen getrouw opgevolgd; ik ben over u voldaan. Een koning moet vroeg opstaan, opdat zijn volk des te rustiger slapen kan. Zijn er reeds vele menschen in de voorzaal, Koenraad?"

„Neen, uwe majesteit; er is nog niemand gekomen."

„Dat is mij regt aangenaam," zeide de koning haastig, „regt aangenaam, want ik zou de menschen bij dit verschrikkelijke weder ongaarne te vergeefs laten komen. Van daag kan ik niemand ontvangen. Verstaat gij, Koenraad? van daag geef ik geene audientie. Ieder die komt, verzoekt gij, dat hij morgen terugkome. Schrijf hunne namen op en laat ze morgen naar volgorde bij mij binnen."

„Ik zal overeenkomstig uwe bevelen handelen," antwoordde Koenraad eerbiedig.

„De ministers en kabinetsraden moeten oogenblikkelijk binnengelaten worden. Ten tien ure verkies ik in deze kamer te déjeuneren. Breng dan Diana ook hier. Wie is van daag hare gezelschapsdame?"

„Cephise, uwe majesteit," was het antwoord van Koenraad.

„Goed; breng dan Diana en Cephise om tien uur hier," gelastte Frederik, „en zorg er voor, dat men ook voor haar een déjeuner gereed make. Diana houdt veel van klein gevogelte; men bereide derhalve een hoentje voor haar, dan eet ik er de borst van en zij bekomt het overige. Vertrek nu."

Koenraad verliet de kamer en de koning bevond zich weder alleen. „Zie zoo," zeide hij vrolijk en opgeruimd tot zich zelven, „nu is het mij toch wel geoorloofd een kwartier van mijne regeringszaken uit te rusten. Het is nu acht uur! als koning heb ik dus drie uur voor mijn volk gewerkt, en niemand zal het mij kwalijk kunnen nemen, dat ik ook een kwartier mensch wensch te zijn. Zelfs een koning houdt nimmer geheel op mensch te wezen en heeft als zoodanig ook zijne bijzondere genoegens. Terwijl mijne ministers en kabinetsraden thans eerst hunne zachte bedden verlaten en allerlei plannen beramen voor het welzijn van mijn volk, die ik hoop, dat zij

niet in hunne pruiken zullen verborgen houden, staat het mij toch wel vrij, eenige oogenblikken aan andere dingen, dan aan bevelschriften en processtukken te denken."

De koning ging haastig naar het andere einde van het vertrek, waar bij het raam eene kleine schrijftafel stond. Zijn gelaat, dat tot nu toe hoog ernstig was geweest, nam nu eene zachtere uitdrukking aan; en het was alsof het door eene warme zonnestraal velhelderd werd, toen hij de hand uitstrekte naar de brieven, die op de tafel lagen.

„*Voilà les lettres de mes amis*," zeide de koning op hartelijken toon. „Maar helaas! er zijn er heden zoo weinig. Het schijnt, of de kluizenaar van Sanssouci ook door zijne oude vrienden vergeten wordt. Het menschelijk geheugen is zoo kort. Maar ziedaar een brief van d'Alembert!"

De koning legde de andere brieven weder op de tafel, en terwijl hij zich in zijn fauteuil bij het venster neêrzette, opende hij haastig en schier met bevende hand den brief van d'Alembert.

Reeds sedert eenige dagen had Frederik dezen brief verwacht, en het lang uitblijven er van had zijn hart onrustig doen kloppen, daar de brief van d'Alembert iets zeer belangrijks voor hem zou behelzen. De koning had dezen beroemden wijsgeer het voorstel gedaan om naar Berlijn te komen en de vacante betrekking van president der koninklijke akademie van kunsten en wetenschappen aan te nemen. Deze betrekking was niet slechts zeer eervol, maar ook zeer voordeelig, aangezien er een inkomen van zes duizend thalers aan verbonden was. Ieder Duitsch geleerde zou zich ongetwijfeld uiterst gelukkig hebben geacht, bijaldien hij door den koning tot deze betrekking was geroepen geworden, en velen van hen, die er door hunne kundigheden aanspraak op konden maken, zullen er zich waarschijnlijk mede gevleid hebben. De koning had er echter niet toe kunnen besluiten, deze betrekking aan een Duitsch geleerde te schenken. Nog altijd geloofde hij niet aan Duitsche geleerdheid, aan Duitsche poezij, aan Duitsche letterkunde; zijne zangers moesten nog steeds uit Italië, zijne schrijvers uit Frankrijk komen; alleen zijne generaals en componisten mogten Duitschers zijn.

Ook nu weder had de koning een Franschman aan het hoofd zijner akademie van wetenschappen geroepen. Deze Franschman was d'Alembert, de beroemde wijsgeer, die ook voor eenige

jaren door Catharina, keizerin van Rusland, naar Petersburg was geroepen, om daar de betrekking waar te nemen van gouverneur van den keizerlijken troonopvolger. d'Alembert had echter ook voor deze betrekking, die hem een jaarlijksch inkomen van honderdduizend francs zou opgeleverd hebben, bedankt. Hij verkoos liever te Parijs in behoeftige omstandigheden te leven, dan een paleis te bewonen, als dienaar van een vorst. Bij mij zal hij nogtans wel komen, had Frederik tot zich zelven gezegd, want hij weet wel dat ik veel van hem houd, en dat hij bij mij den hoveling niet behoeft te spelen, maar geheel zijn eigen meester kan wezen. Ja, bij mij zal hij zeker wel komen.

In dit blij vooruitzigt begon de koning thans den brief van d'Alembert te lezen en hield zich vast overtuigd, dat deze hem zijne spoedige overkomst zou melden, om zich aan het hoofd der akademie van wetenschappen te stellen.

Plotseling echter verdonkerde zijn gelaat; hij wierp den brief van zich en liep met de handen op den rug eenige malen op en neder.

„Hij verkiest niet te komen!" pruttelde hij in zich zelven. „Hij draagt er zeker roem op, dat hij vorsten kan missen, en verbeeldt zich mogelijk, dat het nageslacht hem nog eenmaal prijzen zal als een onbaatzuchtig mensch. Maar dan kent hij het nageslacht nog niet! Het zal hem een dom mensch noemen. Hij is trotsch en hoogmoedig, zoo als ze allen zijn."

Zijne oogen schoten vuur en vlam en zijn gelaat gloeide van toorn; hij naderde de tafel en nam den brief weder in zijne hand, om dien nogmaals te lezen en thans namen zijne trekken van lieverlede eene zachtere uitdrukking aan. Thans legde hij den brief bedaard neder en liet er zijne hand op rusten, als wilde hij den afwezigen vriend, die hem geschreven had, de hand ter verzoening reiken.

„Neen," zeide hij overluid, „ik deed hem onregt aan! d'Alembert is geen alledaagsch mensch, maar een edelman, die zich voor niemand dan voor den grooten Geest, die hierboven troont, wil buigen. *Vraiment*, hij had gelijk, en zoo ik Frederik niet ware, dan zou ik wenschen d'Alembert te zijn. d'Alembert wil geen vorstendienaar zijn en nogtans heeft hij mij lief; en ik zou hem dit kwalijk nemen, ik, die nog gisteren een gedicht vervaardigde, waarin ik onder anderen zong:

„Il est beau d'approcher de près du diadème,
Mais il vaut mieux encore, dépendre de soi même."

„Neen, 't is niet genoeg als wijsgeer te spreken en te dichten, men moet zich ook als zoodanig gedragen, en daarom vergeef ik den trotschen d'Alembert van heeler harte; doch ik wil na mijne overige brieven lezen."

Hij nam een anderen brief, opende dien, en zag eerst naar de handteekening, omdat hij het schrift niet kende.

„Van Jean Jacques Rousseau!" riep de koning vervolgens op blijden toon. „Nu het lot wil mij zeker eenige vergoeding schenken voor de teleurstelling, die d'Alembert mij bereidde; en de tweede wijsgeer, dien ik hier eene aangename woonplaats heb aangeboden, zal mij zeker berigten, dat hij mijn aanbod aanneem. Laat ons zien!"

Vlugtig liep hij den brief door en zijne gelaatstrekken namen nu eene uitdrukking van verwondering en bevreemding aan, doch van zijn vroegeren toorn was niets meer te bemerken.

„Zijn dan al die wijsgeeren van den duivel bezeten?" riep hij. „Deze geeft mij niet slechts een weigerachtig antwoord, maar is zelfs lomp. O als nu Voltaire eens hier ware, wat zou het hem een genoegen doen, dat zoo iets mij overkomt. Doch er is niemand hier; ik ben alleen, geheel alleen!"

En de koning blikte somber door de kamer, maar eensklaps vestigde zich zijn oog op het marmeren borstbeeld van Voltaire, dat tegen over hem op eene console stond. De koning glimlachte, naderde het borstbeeld, en terwijl hij er voor bleef staan, knikte hij er tegen en zeide: „*bonjour monsieur*! gij hebt mij geschreven, dat, wanneer ik mijne oogen op dit marmer sla, er leven in zou komen, en dat uw geest dit zou gewaar worden. Wel nu dan, Voltaire, hoor eens, wat mij uw vriend schrijft!"

En met luider stem las de koning:

„Uwe Majesteit biedt mij eene plaats ten harent aan, en verzekert mij volkomene vrijheid. Zij biedt mij zelfs een pensioen aan, mij, die nog niets voor haar gedaan heeft! Maar zijn dan al die dappere mannen reeds verzorgd, die in uwe dienst zijn vermijnkt geworden? Zoolang dat niet geschied is, blijf ik waar ik ben.

Jean Jacques Rousseau."

„Nu?" vroeg de koning zich tot het borstbeeld van Voltaire

wendende, „nu wat zegt gij van zoo'n brief? Gij hebt inderdaad gelijk, Voltaire; Jean Jacques Rousseau is geen wijsgeer, maar hij is een groote gek, hij is . . ."

Plotseling zweeg de koning en keerde zich luisterend naar de deur. Een zonderling geluid drong hem in het oor; hij hoorde twistende stemmen. Duidelijk onderscheidde de koning de stem van zijn kamerhuzaar Koenraad, die eene andere, hem onbekende stem beantwoordde.

De koning wierp den brief van Rousseau op de tafel en ging wat digter naar de deur toe, ten einde beter te kunnen hooren, wat daar buiten werd gesproken.

„Maar ik zeg u," hoorde hij Koenraad verzekeren, „ik zeg u, dat de koning van daag geene audientie geeft."

„En ik zeg u, sprak de onbekende stem, „dat de koning mij audientie moet verleenen. De koning heeft gezegd, dat elk, die hem wenschte te spreken, bij hem zou toegelaten worden. Ik moet den koning spreken, hij moet mij aanhooren!"

„Als gij hem spreken moet, kom dan morgen terug," zeide Koenraad. „Morgen zult gij toegelaten worden. Aan ieder geeft de koning audientie, maar hij zelf bepaalt daarvoor tijd en uur."

„De rampspoed en de vertwijfeling kunnen het bepaalde uur niet afwachten," riep de onbekende stem. „Verkiest de koning een ongelukkigen, die om redding smeekt, niet anders te hooren, dan wanneer het hem schikt, zoo is hij geen goed koning."

„De man heeft gelijk," zeide de koning in zich zelven. „Ik zal hem oogenblikkelijk audientie verleenen."

En dit zeggende opende de koning haastig de deur.

Daar buiten stond een armoedig gekleed man met grijze haren en een bleek gelaat, waarop diepe droefheid en ellende stonden uitgedrukt.

„Treed binnen," zeide de koning; „treed binnen en deel mij mede, wat gij te zeggen hebt."

II.

DE KONING EN DE SOLLICITANT.

„Hoe is uw naam?" vroeg de koning, toen de man, verstomd en verslagen als hij plotseling werd, het niet waagde zijne blikken tot den koning op te heffen, maar angstig bij de deur bleef staan.

„Hoe is uw naam?" vroeg de koning nog eens; „wat begeert gij van mij? Spreek rond uit en wees niet angstig. Ik vergeef u uwe onbetamelijke drift, want gij zeidet, dat gij ongelukkig zijt en ongelukkigen mag men niet hard behandelen."

„Ja," zeide de man, terwijl hij in tranen losbarstte, „ja, ik ben zeer ongelukkig en bijaldien uwe majesteit wist...."

„Eerst wil ik weten, hoe uw naam is," viel Frederik hem in de rede.

„Mijn naam is Eberhard, uwe majesteit!"

„En wat begeert gij, Eberhard?"

„Regt, uwe majesteit, niets anders dan regt."

De koning wierp een scherpen blik op hem. „Ik hoop niet," zeide hij, „dat gij beweren wilt, dat men aan een mijner onderdanen, al is hij nog zoo arm en gering, regt weigert."

„En toch, uwe majesteit, beweer ik dat!" zeide Eberhard wanhopig. „Of is dat regt te noemen, dat ik, schoon ik van den vroegen morgen tot den laten avond wil werken, toch geen werk, geene betrekking kan krijgen? Uwe majesteit, ik ben ook op het oorlogsveld geweest, en deze lidteekenen hier op mijn voorhoofd en op mijne wangen bewijzen voldoende, dat ik mij niet lafhartig heb gedragen. Maar ongelukkig ben ik geen invalide; geen arm of been ben ik kwijt geraakt, en uit dien hoofde weigert men mij het eene of andere postje te geven. Ik heb vrouw en kinderen ten mijnen laste; ik moet in hun onderhoud voorzien en ik heb hoegenaamd niets, waarvan wij leven kunnen. Geene betrekking, geene fortuin! De oorlog heeft mij van al mijn goed beroofd. Daarna was ik eene kleine handelszaak begonnen, doch nu vier weken geleden hebben stoutmoedige dieven mijne winkelkast opengebroken en het weinige, dat mijn eigendom was, mij ontstolen, en nu ben ik een geruïneerd man."

„Hebt gij den diefstal aangegeven?"

„Zekerlijk, uwe majesteit; men heeft de dieven ook gevangen genomen, maar — mijn geld en goed zijn weg. Mogelijk, als de dieven willen bekennen, waar zij het gebragt hebben, zal ik het na verloop van een jaar terugkrijgen, maar tot zoo lang moet ik dan toch met vrouw en kroost gebrek lijden. Daarom heb ik mij in mijnen nood nu reeds tot tweemaal toe per request tot uwe majesteit gewend met het eerbiedig verzoek, om mij eene betrekking bij de belasting, die juist vacant is, te geven."

„Deze betrekking heb ik u geweigerd, omdat men haar reeds aan een ander heeft beloofd," zeide de koning.

„Men heeft mij verteld, dat uwe majesteit mij die weigert," riep Eberhard; „doch ik kan dit niet gelooven, want uwe majesteit is verpligt, mij die te geven en zij is anders zulk een regtschapen vorst. Haast u dus, sire, datgene te doen wat billijk is en regt, en zuiver u alzoo van een smet, die hoogst nadeelig zou kunnen zijn voor uw naam als koning."

De oogen van Frederik schoten vuur en vlam, en zijne vertoornde blikken vestigden zich op den man, die zich verstoutte, zoo vermetel tot hem te spreken. Terwijl hij een krukstok, waarop hij tot hiertoe had geleund, ophief, naderde hij Eberhard, en vroeg hem met eene donderende stem:

„Wat geeft u het regt, op zulk een stouten toon tot mij te spreken, en waarop grondt gij uwen onbeschaamden eisch?"

„Daarop, uwe majesteit, dat ik van honger moet sterven, als gij mijn verzoek van de hand wijst," riep Eberhard wanhopig uit. „Mijn koning, ik moet met vrouw en kroost van honger omkomen, en het is daarom, dat ik uw medelijden inroep. Tot wien anders dan tot mijn koning zal ik mij in den angst en de wanhoop mijner ziel wenden?"

De koning liet zijn arm en den krukstok langzaam naar beneden zinken en een goedige glimlach speelde om zijne lippen. „Ik bemerk, dat gij zeer ongelukkig zijt," zeide hij zacht. „Gij hebt er wel aangedaan, u tot mij te wenden!"

Hij knikte Eberhard vriendelijk toe, en begon toen eenige malen het vertrek langzaam op en neêr te wandelen. De oogen van den armen, uitgehongerden man volgden al zijne bewegingen. Nu eens sloeg hij zijne oogen smeekende hemelwaarts, dan weder vestigde hij ze op den koning, die nog steeds langzaam heên en weder ging.

Eensklaps bleef hij voor Eberhard staan, en zag hem goedig aan. „Gij zult de betrekking hebben," zeide Frederik; „daarvoor zal ik zorg dragen! Laat u morgen maar aandienen bij den kabinetsraad Müller. Doch ten einde gij in dien tusschentijd geen gebrek moogt lijden, zal ik u wat geld geven."

Eberhard stiet een kreet van blijdschap uit, en terwijl zijne oogen in tranen zwommen, zonk hij voor de voeten des konings neder.

„O mijn koning," stamelde hij, „gij redt mijne vrouw en

kinderen van den hongerdood! Dank, duizendmaal dank, mijn koning en mijn heer!"

„Waarom zoudt gij mij danken?" zeide de koning. „Hebt gij zelf mij niet gezegd, dat het mijn pligt was, zoo te handelen. En gij hebt gelijk. Ik ben er koning voor, om mijne onderdanen met raad en daad bij te staan. Doch sta op! Menschen moeten niet voor menschen, maar alleen voor God knielen. Sta daarom op!"

Eberhard rigtte zich langzaam overeind en zeide: „uwe majesteit, mijn hart ligt nog aan uwe voeten en daar zal het altijd blijven, en iederen morgen en iederen avond zal ik Goden zegen afsmeeken over mijnen braven koning."

De koning, in plaats van hem te antwoorden, trad naar de tafel en schelde.

„Koenraad," zeide hij tot den binnentredenden kamerdienaar, „Koenraad, breng dezen man naar den kabinetsraad Müller, en zeg hem, dat hij hem terstond twintig thalers ter hand stelt, en als hij morgen terugkomt, laat hem dan aanstonds bij mij binnen! — Vaarwel," vervolgde de koning, terwijl hij zich tot Eberhard wendde, „en zeg nimmer weder, dat Frederik aan een zijner onderdanen regt weigert."

„Ik zeg, dat onze koning de groote Frederik is en blijft, ook dan, wanneer er geen oorlog is!" riep Eberhard; „ik zeg, dat God het wel goed met Pruisen meent, daar hij het zulk een goeden en dapperen koning geschonken heeft; ik zeg." —

„Gij zegt niets meer, maar maakt, dat gij weg komt, om voor uwe kinderen wat eten te gaan koopen," viel Frederik hem in de rede en wees daarbij lachende naar de deur. „Ga heen en spreek geen woord meer!"

Koenraad opende de deur, en Eberhard, na nog een laatsten dankbaren blik op den koning te hebben geslagen, spoedde zich naar buiten.

De koning zag hem na, tot dat de deur achter Eberhard toesloeg en bleef toen een geruimen tijd in diep gepeins verzonken voor zich heen staren.

„Hm!" zeide hij ten laatste, „hij zegt, dat God het met Pruisen goed heeft gemaakt, omdat hij er mij als koning over aangesteld heeft. Intusschen mogt ik wel vragen, of God het ook goed met mij heeft gemaakt, dat hij mij tot den troon geroepen heeft. Het is een zeer ondankbaar werk, koning te

zijn, en de menschen weten het niet te waarderen, wanneer men zich om hunnen 't wil allerlei moeite getroost. Al mijne illusiën, om het volk gelukkig te maken, en daarvoor hunnen dank in te oogsten, zijn verdwenen. Alle menschen zijn ondankbaar, en de vriend verraadt zijn besten vriend, zoodra zijn eigenbelang dat medebrengt. — Maar hoor, wat is dat?" viel de koning zich zelven in de rede; „komt daar niet een rijtuig aan rijden? Wie kan dat wezen? Bah! zeker een mijnar broeders of neven, die mij komt vertellen, hoeveel liefde hij mij toedraagt, zeker alleen omdat hij schulden gemaakt en geld noodig heeft. *Eh bien, nous verrons!* daar komt Koenraad aan."

Werkelijk ging de deur open en de kamerhusaar trad binnen, die den lord-maarschalk van Keith aandiende.

III.

DE KONING EN ZIJN VRIEND.

„Lord-maarschalk van Keith! riep de koning blijde en trad haastig naar de deur. Op den drempel verscheen thans de kleine, gebogene gestalte van een grijsaard in een zeer smaakvol hofcostuum, terwijl zijne borst met verscheidene ordeteekens versierd was.

„Is het geoorloofd binnen te komen, sire?" vroeg de lord, die nog altijd op den drempel stond.

„Of het u geoorloofd is?" zeide de koning, hem de hand reikende en met zich trekkende.

„Gij weet wel, mylord, welk een onverwacht genoegen gij mij doet; bij dit weder toch mogt ik naauwelijks op uwe bezoek rekenen."

„En ik," zeide de lord-maarschalk, terwijl hij de hand des konings zacht tegen zijne borst drukte, „ik waagde het schier niet op vergeving te hopen, sire, daar ik u op zulk een ongewoon uur in uwe bezigheden kom storen. Het is de tijd, waarop uwe majesteit gewoon is te werken en de geheele machine van den staat staat stil, bijaldien uwe majesteit er niet de raderen van in beweging brengt."

„Waartoe toch zoovele excuse, mylord!" riep Frederik, zijnen vriend hartelijk aanziende.

„Is deze woning niet even zeer de uwe als de mijne? Heb

ik u niet de vrijheid gegeven, haar zoo dikwijls te betrekken, als gij mij dat genoegen wilt aandoen. Zijn uwe kamers niet altijd gereed? Waartoe dan toch zoovele excusen?"

„'t Is echter thans de tijd, waarop uwe majesteit gewoon is te werken en ik weet niet..."

Eene hoestbui verhinderde hem hier voort te gaan. „Ziet gij wel," riep Frederik bezorgd, „gij hebt reeds koû gevat! gij zult nog ziek worden, en mij ten slotte nog van den eenigen waren vriend berooven, dien ik op aarde bezit. En wat spreekt gij toch van mij te zullen hinderen, en van mijn werktijd! Is het onder ons vrienden hier op Sanssouci geene vaste bepaling, dat de een zich om den ander niet behoeft te generen? Ik zal werken, zoolang dat noodig is — ga gij, mylord, inmiddels naar uwe kamer, om er eenige oogenblikken uit te rusten, totdat wij elkander straks hier aan het ontbijt weder ontmoeten, om alsdan den dag te zamen door te brengen!"

De maarschalk van Keith maakte eene buiging. „Sire," zeide hij op deftigen toon, „ik zou mij niet verstout hebben, op zulk een ongewoon uur tot u te komen, bijaldien ik niet iets bij uwe majesteit had te verrigten. Sire, ik kom met een verzoek tot u."

De oogen des konings schitterden van vreugde en een glimlach speelde om zijnen mond. „Gij hebt het er derhalve op toegelegd, om mij van daag de eene aangename verrassing na de andere te bereiden," zeide hij op blijden toon. „De lord-maarschalk heeft dus ook eens iets te verzoeken, en ik zal dan eindelijk eens zoo gelukkig zijn, dat ik den wensch van hem kan vervullen. Spreek, mylord, spreek! doch laat ons eerst gaan zitten. Onze beenen hebben reeds lang den last des levens gedragen, en behoeven wel wat rust."

Hij wees den maarschalk een leuningstoel en nam tegenover hem plaats.

„Nu, mylord," zeide Frederik, „ben ik geheel bereid naar u te hooren. Spreek derhalve!"

Doch de maarschalk sprak niet, maar zag zwijgend voor zich. Een ligte blos overspreidde zijn achtbaar gelaat en groote onrust en verlegenheid stonden er zigtbaar op uitgedrukt. Eensklaps sloeg hij zijne oogen tot den koning op, en zag hem smeekende aan.

„Sire," zeide hij, „voor dat ik mijn verzoek tot u rigt,

bezweer ik u, mij goed te verstaan en niet aan mijne gevoelens jegens u te twijfelen. Is het niet zoo, uwe majesteit weet dat ik haar niet slechts eerbied, maar ook hoogachting en liefde toedraag?"

De koning zag den maarschalk diep geroerd aan en reikte hem haastig zijne hand.

„Ik geloof wel, dat ik dit weet," antwoordde hij, „en ik vertrouw, dat gij u insgelijks van mijne hoogachting en liefde verzekerd houdt. Toen gij een jaar geleden naar Schotland vertrokt en voor altijd mij vaarwel zeidet, om het overige gedeelte van uw leven in uw vaderland te gaan door brengen, was het mij bang om het hart, en zelfs Sanssouci had niets aantrekkelijks meer voor mij."

„En ik, sire," riep de maarschalk, „ik zocht in Schotland mijn vaderland en bespeurde eerst daar, dat mijn vaderland slechts hier, hier in de nabijheid van uwe majesteit was te vinden. Daar ginds bevroren niet slechts mijne stramme ledematen, maar mijn hart werd daar ook als ijs, en het scheen, alsof mijne ziel geheel bij uwe majesteit was achtergebleven. Ja, sire, bevonden wij ons in Spanje, dan zou ik mij verpligt gevoelen, u bij de heilige inquistie als toovenaar aan te klagen; want bijaldien uwe majesteit mij niet had betooverd, hoe zou het dan ooit in mijne ziel hebben kunnen opkomen, om hier naar Duitschland terug te keeren, waar men slechts de zon ten halve geniet, terwijl mij inderdaad niets verhinderde, om in het heerlijke klimaat van Valençe mijne laatste levensjaren te gaan doorbrengen. Maar, sire, mijn hart, dat door u betooverd was, heeft mij dit niet toegestaan."

„Neen, neen, mylord," zeide de koning schertsend, „gij wildet niet, dat ik u ten gevalle mij met mijn ouden bondgenoot, het fiere Engeland, in een oorlog zou wikkelen. Ik had u geschreven, dat ik mij van eene zeemagt wilde voorzien, enkel met het doel, om daarmede naar Schotland te stevenen. Doch daar gij een man des vredes zijt, kwaamt gij mij voor en keerdet gij naar Sanssouci terug, waar ik u hartelijk welkom heette."

„En waar de goedheid uwer majesteit mij eene woning en een vaderland verschafte, en waar ik, bijaldien uwe majesteit mij niet verstoot of in ballingschap wegzendt, hoop te blijven, totdat ik sterf."

„Ach, mylord, gij weet wel, dat ik u niet zal verstooten, want gij behoort onder die weinigen, aan wier trouw en oprégtheid mijn hart nog geloof slaat."

„Sire," zeide de lord op hoog ernstigen toon, „moge uwe majesteit in dat geloof niet wankelen, zelfs dan niet, wanneer ik haar met mijn verzoek zal hebben bekend gemaakt."

Frederik zag zijn vriend vol verwondering aan. „Is dan de zaak, die gij mij hebt voor te dragen, van zulk een ernstigen aard?" vroeg hij.

„Ja, dat is zij, sire," riep de lord; „het geluk van geheel mijn volgend leven hangt er van af."

„Weet gij wel, dat gij mij zeer ongerust maakt?" zeide Frederik; „zeg mij spoedig, welke de zaak is, die u heden tot mij voert!"

De maarschalk van Keith stond op, en terwijl hij zich diep voor den koning boog, zeide hij: „Sire, ik kom u verzoeken om de toestemming tot mijn huwelijk."

„Hoe?" riep de koning vol verbazing uit, „tot uw huwelijk?"

„Zoo als ik u zeide," antwoordde de maarschalk op vast beraden toon; „tot mijn huwelijk."

De koning sprong overeind; het was als of er een bliksemstraal uit zijne oogen schoot, die echter terstond weder verdween. Hij deed zich nog alle moeite aan, om zijne verontwaardiging te bedwingen.

„Dat is eene onbetamelijke scherts, mylord," zeide hij; „het slechte weder heeft ongetwijfeld een minder gunstigen indruk op u gemaakt en uw brein beneveld. Gij zijt anders geestiger, mylord."

„Sire," hernam de maarschalk ernstig, „wat ik zeide, was geene scherts, maar is de volle meening van mijn hart. Ik smeek uwe majesteit hare toestemming tot mijn huwelijk te geven."

„Het is hem ernst," riep de koning, terwijl hij zijne groote blaauwe oogen met eene uitdrukking van diepe droefheid op het gelaat van den lord vestigde. „Het is hem ernst. Mijn beste vriend en trouwste makker in mijn kluizenaarsleven wil mij verlaten. Mijn kloosterbroeder wil ontrouw worden aan zijn abt!"

„Sire, ik kan uwe majesteit niet ontrouw worden, want geheel mijn hart behoort u toe."

„En thans wilt gij aan eene vrouw wegschenken, wat mij alleen

toekomt!" riep de koning. „Maar dat verdraag ik niet! Ik geef mijne toestemming niet. En — doch neen, het is zeker niets dan raillerie van u. Hoe oud zijt gij, mylord?"

„Vierenzestig jaar, sire."

„En uwe aanstaande vrouw?"

„Zevenentwintig, sire."

„En de klove, die er tusschen uwen en haren leeftijd ligt — waarmede zult gij die aanvullen? Er is niets, waardoor zulk eene klove kan gedempt worden, en zoo gij dit wildet beproeven, zoudt gij er in storten en u den hals — of wat nog erger is — het hart breken! Hoe is de naam der dame?"

„Sire, ik had u nog meer te verzoeken," zeide de lord langzaam en deftig. „Ik wilde uwe majesteit niet slechts vragen om hare toestemming tot mijn huwelijk, maar ik wenschte er nog een grooter verzoek bij te voegen, namelijk dit: dat uwe majesteit er in mogt toestemmen, eerst mijne bruid te zien en te spreken, voordat ik haar met haren naam bekend maak."

„Dat gaat te ver," riep Frederik met zijne donderende stem. „Dat is meer, dan ik u kan veroorloven. Ik ontvang geene personen, wier namen ik niet ken."

„Sire," antwoordde de lord met eene diepe buiging, „sire, dan zal ik u mijne bruid niet kunnen voorstellen. Ik zal dan daarmede wachten, totdat zij mijne echtgenoot is geworden; lady Keith zal dan geene onbekende zijn, en uwe majesteit zal het dan, gelijk ik vertrouw, behagen, haar te ontvangen."

„Ach, mylord," riep de koning droevig, „gij drijft de zaak te ver. Gij bouwt te veel op mijne toegenegenheid. Gij verzet u op de hardnekkigste wijze tegen mij en hebt besloten deze dame te trouwen, zelfs zonder te weten, of ik er in bewillig."

„Sire, ik ben een vrij en onafhankelijk man," zeide de lord op fieren toon. „Uwe majesteit kan mij uit hare tegenwoordigheid, ja uit haar hart verbannen, doch — zij kan mij niet dwingen, aan mijn eenmaal gegeven woord ontrouw te worden. Ik heb deze dame mijne hand geboden. Zij heeft die aangenomen, en op mij rust derhalve de verpligting haar tot mijne gade te nemen. Sire, ik smeek u om uwe toestemming!"

„Zeg mij eerst, hoe de dame heet!" zeide de koning toornig.

De lord maakte eene diepe buiging. „Ik zal de eer hebben,

uwe majesteit haren naam te zeggen, zoodra uwe majesteit de goedheid zal hebben, de dame te ontvangen, als wanneer zij de overtuiging zal bekomen, dat ik geene mij onwaardige keus heb gedaan."

„Ik zal haar niet ontvangen," riep de koning. „Ik herhaal het, ik zal haar niet ontvangen."

Driftig liep hij de kamer op en neder en gedurig als hij lord Keith voorbijging, vestigde hij zijne toornige blikken op hem.

Doch ook het gelaat van den lord was geheel veranderd. Het was niet langer een zwakke, een ziekelijke grijsaard, die daar stond, maar de man vol ernst, kracht en vastberadenheid.

De koning kon op het gelaat van zijn ouden vriend lezen. Hij bemerkte, dat deze een vast, onherroepelijk besluit had genomen en dat zijn toorn hem daarin niet zou doen wankelen; daarom bedwong hij zich, en toen hij den lord weder naderde, was hij niet meer de vergramde koning, maar de bezorgde vriend.

„Maarschalk van Keith," zeide de koning op goedigen toon, „gij verkiest mij den naam uwer bruid niet noemen. Welnu, ik zal dien zonder u wel vernemen. Nog dezen morgen zal ik hem weten, en eerst dan zal ik kunnen bepalen, of ik mijne toestemming kan en wil geven. Tot zoo lang beschouw ik uw verzoek als niet gedaan en kan er dus ook niet op antwoorden. Laat ons dit echter in onze dagelijksche gewoonten niet storen. Geven wij elkander tijd, om behoorlijk na te denken. Gij zijt van daag mijn gast; gij moogt niet vertrekken. Wij zullen zamen déjeuneren en dineren. Bij het déjeuner zal ik u den naam der dame noemen. In dien tusschentijd verzoek ik u, u wel te bedenken, of gij uwen abt wilt vaarwel zeggen, om uwe laatste levenskrachten aan eene Delila ten offer te brengen."

„Sire," riep de lord, „sire, ik —"

„Neen, viel de koning hem haastig in de rede, „antwoord mij nu niet, mylord. Wij zijn beiden driftig. Aan het ontbijt zien wij elkander terug; zwijgen wij tot zoo lang over de bewuste zaak. Thans roepen mij de staatszaken. Ga naar de bibliotheek en lees het een of ander en denk nog eens rijpelijk na, en" — vervolgde de koning met een spotachtigen lach, als gij wat slapen wilt, want op uwe jaren heeft men veel

behoefte aan slaap, begeef u dan naar uwe kamer. Vertrek nu, mylord."

De lord maakte eene buiging en begaf zich langzaam naar de deur; Frederik zag hem met een treurigen blik na.

Bij de deur gekomen draaide de lord zich om; zijne oogen vestigden zich op het gelaat des konings, hunne blikken ontmoetten elkander en door de schitterende oogen des konings, als door een magneet aangetrokken, keerde de lord weder terug.

„Sire," zeide hij op langzamen en weemoedigen toon, „gij zijt boos op mij en gij stelt in mij geen vertrouwen meer."

„Gij vertrouwt mij niet meer," riep Frederik driftig. „Of, zoo gij vertrouwen in mij steldet, zoudt gij mij dan den naam dier dame niet noemen? Vertrek daarom, gij zijt een ontrouwe vriend! Maar neen, geen woord meer over deze zaak! Aan het ontbijt zien wij elkander weder, mogelijk komt gij nog tot andere gedachten. Mogelijk laat gij de vrouw varen om uwen vriend te behouden! Vertrek nu!"

„Ik vertrek," zeide de lord; „doch sire, wees ook gij zoo goed, om er over na te denken, hoe allerbelangrijkst en noodzakelijk dit huwelijk in mijn oog moet wezen, daar ik, zonder mij te bekommeren om uwen toorn, nog eenmaal mijne bede herhaal: sire, stem toe in mijn huwelijk en heb de goedheid mijne bruid te ontvangen, zonder met haar naam bekend te zijn!"

„Vertrek!" riep de koning gramstorig. „Ik ga!" antwoordde de lord en ging haastig naar de deur.

Reeds eene geruime poos had hij de kamer verlaten, toen de groote oogen des konings nog altijd op de deur waren gevestigd, waardoor de lord-maarschalk was vertrokken. „Ja, ja, zoo is het," prevelde Frederik na eene lange pauze voor zich heen, „de lord-maarschalk is het slagtoffer eener doortrapte intriguante geworden, die trek heeft in zijne titels en rijkdommen en zich vleit met de hoop, dat zij spoedig weder weduwe zal zijn. Zij heeft, de hemel weet hoe, den ouden man het hoofd op hol gebragt. Ik echter zal het niet dulden, dat hij zich in het verderf stort; ik zal hem van deze Delila verlossen! Was ik nu maar eerst bekend met haren naam en hare woonplaats! Hoe zal ik daar achter komen! Hier te Potsdam woont zij niet; anders zou de markies het wel weten en mij medegedeeld hebben. Zij zal te Berlijn wonen; ik moet,

coute qui coute, haar naam weten, en als ik dien weet, dan moge zich de vrouw in acht nemen, die zich verstout heeft, mijnen besten en braafsten vriend in hare strikken te vangen. Ik moet d'Argens spreken; hij moet mij te hulp komen."

De koning trok hevig aan de schel en gelastte den binnentredenden kamerhuzaar, den markies d'Argens uit te noodigen, om op staanden voet bij hem te komen.

IV.

DE MARKIES D'ARGENS.

De markies d'Argens behoorde, even als de lord-maarschalk van Keith, tot de bijzondere vrienden des konings; om hem te believen, had Frederik eene uitzondering gemaakt op de bepaling, volgens welke geene vrouwen te Sanssouci mogten komen. Deze bepaling werd anders met de meeste gestrengheid door hem gehandhaafd en zelfs de gemalin des konings, die hare dagen te Schönhausen doorbragt, had het slot en de tuinen van Sanssouci nog nooit bezigtigd. Eenmaal slechts, en wel toen de koning zich op reis begaf, had hij zijne gemalin laten berigten, dat het haar geoorloofd was, om gedurende zijn afzijn zijn landgoed te bezoeken; dooh de koningin had het geweigerd, om tijdens de afwezigheid haars gemaals eene plaats in oogenschouw te gaan nemen, die zij, als de koning er was, niet mogt betreden. Zelfs de prinses Amalia, die anders de meest geliefde zuster des konings was, had hoogst zeldzaam en dan alleen eene uitnoodiging ontvangen, om op Sanssouci te komen, wanneer de eene of andere aanzienlijke dame, aan wie de koning eene bijzondere attentie wilde bewijzen, het hof te Berlijn een bezoek bragt. De dagen echter, waarop de koning zulke damesbezoeken ontving, waren voor hem zeer verdrietige en vervelende dagen, en bij zulke gelegenheden was hij gewoon al spoedig en schijnbaar met leedgevoel aan zijne zuster te vragen, of het waar was, dat zij het rijtuig reeds zoo vroeg had besteld en of zij hem nu reeds weder wilde verlaten, waarop de prinses hem dan natuurlijk altijd een toestemmend antwoord gaf.

Doch op de bepaling, volgens welke geene vrouw op Sanssouci haar verblijf mogt houden, had de koning, zooals wij zeiden, ten gevalle van den markies d'Argens eene uitzondering gemaakt. De markies had, hoewel de koning er zich lang

tegen had aangekant, de actrice Cauchois mogen trouwen, en de koning had toen zelfs toegestaan, dat de markiezin zich met haren echtgenoot op het slot Sanssouci met der woon vestigde. De markiezin ontving echter nooit eene uitnoodiging van den koning, maar moest het zich integendeel laten welgevallen, om altijd alleen te dineren en te souperen, daar haar echtgenoot de dagelijksche gast van den koning was en zich altijd aan de koninklijke tafel moest laten vinden. De koning beminde den geestigen markies en behoorde, even als de maarschalk van Keith, tot de weinige uitverkorenen, op wie hij een onbepaald vertrouwen stelde. De markies had zich dit vertrouwen dan ook ten allen tijde weten waardig te maken, en nooit had hij er toe kunnen besluiten, zijn koninklijken vriend te verlaten, ofschoon zijn hart een vurig heimwee gevoelde naar Provence, den grond zijner geboorte en naar zijne aldaar wonende betrekkingen.

Alle ontberingen, die het gevolg waren van den zevenjarigen oorlog had de anders voor zijne gezondheid zoo bezorgde markies zich zonder morren getroost; ja vaak had hij zoo veel heldenmoed aan den dag gelegd, dat hij den koning verzocht bij hem in het leger te mogen komen, om met hem de ongemakken en gevaren aan het krijgsmansleven verbonden te deelen. De koning had dit echter nooit willen hebben, maar het aanbod van den markies had hem nogtans voldoende overtuigd, hoe innig deze zich aan hem moest verbonden gevoelen, daar zijne gehechtheid aan zijn persoon de zege had kunnen behalen over zijne aangeborene kleinmoedigheid. Tijdens den oorlog hield dan ook de koning eene drukke briefwisseling met den markies. Tevens waren de meeste verzen, die de koning in zijne legerplaats dichtte, aan zijnen vriend d'Argens gewijd. Onder deze behoort vooral genoemd te worden de treffende elegie, die Frederik na den ongelukkigen slag bij Collin schreef, en waarin hij zijn vriend zijn vast besluit mededeelt, om den dood te zoeken zoo hij er niet in mogt slagen, Pruisen's roem en eer te handhaven.

De fortuin had echter den heldhaftigen Frederik hare gunsten niet onthouden. De zevenjarige oorlog was roemrijk voor Pruisen geëindigd; de koning was naar Sanssouci teruggekeerd en zijn getrouwe vriend, de markies d'Argens woonde bij hem.

De koning gevoelde zich aan hem, niet minder dan aan den

maarschalk Keith verbonden; daarom had hij dan nu ook om den markies gezonden, ten einde met dezen te raadplegen, wat men doen moest om den maarschalk van zijne verblindheid te genezen, en vooral hoe men het best den naam konde te weten komen van haar, die hem het hoofd op hol had gebragt.

Onrustig en slechts met deze eene gedachte vervuld, liep de koning in zijne kamer op en neder, terwijl hij met verlangen de komst van den markies te gemoet zag. Nu en dan trad hij aan het venster en zag in gedachten verdiept opwaarts naar den bewolkten hemel of naar beneden in den tuin, waar de stormwind de boomen van hun geel gebladerte beroofde.

Eensklaps ontdekte zijn oog iemand, die haastig door de laan tegenover hem voortstapte, de terrassen opsteeg en op het hoogste terras gekomen, zich vlak tegenover het raam plaatste, waarvoor de koning stond, juist als zocht hij de aandacht des konings tot zich te trekken.

Toen Frederik de oogen op hem hield gevestigd, boog de man zich diep. De koning knikte even met het hoofd en zag den vrijpostigen vreemdeling nieuwsgierig aan, die nu langzaam en bedaard het terras op en neder liep, terwijl hij gedurig stilstond en omkeek, even als hij op iemand wachtte. Wat kan deze mensch hier zoeken? Blijkbaar was hij niet gekomen om te bedelen, want hij was smaakvol gekleed en scheen tot den fatsoenlijken stand te behooren. Het was een jong mensch van ongeveer zevenentwintig jaar, van eene hooge slanke gestalte, met een aangenaam gezigt, waarin twee groote, vurige, zwarte oogen schitterden. Deze oogen vestigden zich van tijd tot tijd op den koning, die nog steeds bij het venster stond en namen dan zulk eene smeekende uitdrukking aan, dat de koning werkelijk belang begon te stellen in den vreemdeling.

„Ik ben toch regt nieuwsgierig, om te weten, wat dien man hier naar toe heeft gevoerd en wat hij van mij begeert!" zeide de koning, terwijl hij het venster verliet en naar de tafel trad om te schellen.

Op dit oogenblik echter werd de deur geopend en Koenraad trad binnen, om den markies d'Argens aan te dienen.

„Goed, goed, laat hem binnenkomen," zeide de koning haastig; „maar hoor, Koenraad, loop eens naar buiten en vraag den man, die daar ginds op het terras wandelt, wat hij wil en wien hij hier zoekt."

Koenraad snelde naar buiten, en nu vertoonde zich op den drempel de lange gestalte van den ouden markies d'Argens.

„Goeden morgen, markies," zeide de koning, hem te gemoet gaande; „'t is goed dat gij komt, want ik heb over belangrijke zaken met u te spreken. Er is iets vreemds en ongehoords gebeurd."

„Toch niets wat uwer majesteit verdriet veroorzaakt?" vroeg de markies op deelnemenden toon.

„Ach," zuchtte de koning, „het is meer dan verdrietig, als men een vriend heeft, die op het punt staat eene groote dwaasheid te begaan! Zeg eens, markies, hebt gij dezer dagen den lord-maarschalk ook ontmoet?"

„Eergisteren nog, sire," antwoordde de markies, niet weinig verwonderd over de vraag des konings.

„Was hij toen, naar uwe meening, ziek of gezond?" vroeg de koning verder. „Hebt gij geene verandering bij hem bespeurd?"

„Neen, sire," antwoordde de markies nadenkend; „hij was even opgeruimd en geestig als altijd."

„Gij hebt dus niet kunnen vinden, dat het *hier* niet best met hem was?" vroeg de koning, terwijl hij naar zijn voorhoofd wees.

„Hoe," riep de markies verschrikt, „de goede lord-maarschalk..."

„Is ziek," viel de koning hem in de rede, „dood ziek, en..."

Juist ging de deur open en Koenraad verscheen op den drempel. Haastig keerde zich de koning naar hem toe. „Nu, Koenraad," vroeg de koning, „hebt gij dien man gesproken?"

„Om u te dienen, uwe majesteit."

„En wat wil, wat zoekt hij hier?"

„Hij zegt, uwe majesteit, dat hij zijn neef zoekt!"

„Zijn neef! Malligheid!" riep de koning. „Vraag hem, wie zijn neef is en hoe hij heet."

Toen Koenraad was vertrokken, keerde de koning zich weder tot den markies, die vol angst en bezorgdheid het vertrek van den bediende had afgewacht.

„Ach, sire," zuchtte hij nu, „gij ziet mij doodelijk ontsteld voor u. De lord-maarschalk is ziek, zegt uwe majesteit, en ik heb eergisteren twee uur met hem in dezelfde kamer doorgebragt. Zijne ziekte is toch niet van een aanstekelijken aard?"

De koning lachtte. „Maak u niet bezorgd, *mon ami*, gij hebt niets te vreezen! Gij althans zijt voor besmetting gevrij-

waard; gij hebt een huiskruis, dat er u tegen beveiligt. Maar hoor," vervolgde hij, terwijl hij digt bij den markies ging staan en de hand op zijn schouder legde; „de lord-maarschalk wil trouwen," zeide hij op plegtigen toon.

„Ha," riep de markies, ruimer ademhalende. „Uwe majesteit heeft mij dus slechts voor de grap ongerust willen maken. 't Is u best gelukt, sire; ik heb mij door uw ernstig gelaat laten misleiden en mijn hart klopte reeds van angst. Nu is alles weder in orde; uwe majesteit heeft slechts den spot met mij willen drijven; er is geen ongeluk gebeurd."

„Ik drijf den spot niet," riep Frederik en schudde driftig het hoofd. „De lord-maarschalk wil zich in den echt begeven en dat nog wel met eene vrouw, wier naam hij niet verkiest te noemen, voordat ik haar in mijne tegenwoordigheid toegelaten en zijne keuze goedgekeurd heb."

„Maar dat is immers de grootste waanzinnigheid," riep de markies ontsteld.

„Dit is juist hetgeen ik vrees," zeide Frederik. „Hij wil op vierenzestigjarigen leeftijd huwen met eene vrouw van zevenentwintig jaar."

„Dit wil zooveel zeggen, als dat hij zich willens en wetens in den afgrond der hel wenscht te storten," riep de markies.

„Wij mogen dit niet toelaten!" zeide de koning driftig. „De maarschalk is een te edel mensch; hij mag zich niet ongelukkig maken. Ik heb veel verpligting aan hem, meer dan hij zelf wel vermoedt. Vaak, als ik over de kleingeestigheid en ontrouw van het menschdom nadacht, trad de maarschalk mij levendig voor den geest en zijn braaf hart, zijn opregt karakter zijn mij dikwijls tot troost geweest en hebben mij met het menschdom verzoend. Ik zal hem daarvoor nu beloonen. Ik wil niet toestaan, dat dit edele hart het offer worde eener doortrapte vrouw, en gij moet mij daarbij de behulpzame hand bieden, markies! — „Maar wat is het nu weder?" riep de koning, zich gramstorig tot den binnentredenden kamerhuzaar wendende.

„Uwe majesteit gelastte mij den vreemdeling daar buiten naar den naam van zijn neef te vragen," zeide Koenraad.

„Ah, dat is waar," riep de koning; „de man zoekt hier zijn neef. „Nu hoe heet hij?"

„Uwe majesteit houde het mij ten goede, maar de vreemdeling zegt, dat hij zelf niet weet, hoe de naam van zijn neef is."

„Maar wat zijn neef *is*, zal hij toch ongetwijfeld wel weten?" riep de koning ongeduldig.

„Neen, sire, hij verklaart het niet te weten. Hij zoekt zijn neef, maar hoe zijn naam is, en waar hij hem moet zoeken, weet hij niet op te geven."

„Hij is derhalve krankzinnig."

„Vergeving, sire, hij spreekt voor het overige zeer verstandig."

„Hm," mompelde de koning zacht voor zich heen; „'t schijnt wel, dat de atmospheer tegenwoordig de menschen gek maakt; als het nog lang duurt, vrees ik voor eene epidemie! — Ik verlang dien man te zien," zeide hij vervolgens overluid; „hij moet hier komen! oogenblikkelijk! Ik zal hem zelf naar zijn neef vragen."

„Hij gebood Koenraad heen te gaan, en rigtte nu het woord weder tot den markies.

„Nu, markies," zeide hij, „ik herhaal het, gij moet mij helpen, om den goeden maarschalk uit de strikken eener intriguante te verlossen."

De markies maakte eene diepe buiging. „Ik ben geheel tot uwer majesteits dienst, maar...."

„Geene maars!" viel de koning hem haastig in de rede; „wij moeten hem redden! Voor alle dingen moet gij den naam der vrouw, op wie hij zegt verliefd te zijn, trachten uit te vorschen. Dat is uwe taak. Als wij eerst maar den naam weten, dan neem ik het overige voor mijne rekening! Wij moeten echter terstond aan het werk! Wij zullen ten 12 ure hier déjeuneren en ik heb den maarschalk gezegd, dat ik hem alsdan den naam zou noemen van de vrouw, met wie hij in het huwelijk wenscht te treden. Ga dus naar hem heen, en tracht zijn geheim uit te vorschen. Hij zal jegens u minder achterhoudend zijn dan jegens mij. Wend al de kracht uwer welsprekendheid aan, markies, en bedenk, dat gij mijn oud hart eene groote vreugde bereidt, indien gij den vriend voor mij weet te behouden. Mijn God, ik heb nog maar zoo weinig te verliezen; ik bezit er nog maar zoo weinigen, op wie ik vertrouw! Help mij dus die weinigen behouden, markies!"

Hij reikte den markies zijne hand, die deze eerbiedig aan zijne lippen bragt.

„Sire," zeide hij diep getroffen, „ik snel naar den maar-

schalk heen; ik zal hem wel overhalen om mij zijn geheim te openbaren; hij zal aan mijne dringende bede geen weerstand kunnen bieden. De droefheid uwer majesteit zal aan mijne welsprekendheid grootere kracht bijzetten."

„Ga, en God geve, dat uwe pogingen met een gunstigen uitslag bekroond worden," zeide de koning, terwijl hij van zijn ouden vriend afscheid nam.

De markies snelde met haastigen tred naar de deur, toen deze juist driftig werd geopend en de kamerdienaar met zware basstem riep: „uwe majesteit, dokter Woldemar!"

„Wie is dat?" vroeg de koning vol verwondering.

„Sire, de vreemdeling, dien uwe majesteit mij gelastte bij haar te brengen."

„Ha, de man, die zijn neef zoekt!" riep de koning lagchend. „Nu, laat dokter Woldemar binnen komen."

V.

DE KONING EN ZIJN VRIEND.

Dokter Woldemar was de kamer des konings binnengetreden; haastig eenige schreden vooruitdoende, had hij, in weerwil van zijne burgerkleeding, den koning op militaire wijze gegroet en was toen weder achteruit naar de deur gegaan, waarbij hij zich stokstijf en zoo regt als eene kaars, als een schildwacht plaatste.

Zonder zijn groet beantwoord te hebben, waren de oogen des konings onophoudelijk op den zonderlingen vreemdeling gevestigd. Deze hield echter de gloeijende blikken des konings uit, en zijn gelaat verloor geen oogenblik de uitdrukking van kalmte en bedaardheid.

Dit scheen den koning te behagen. Hij naderde den jongen man, en vroeg hem: „Zijt gij soldaat geweest?"

„Om u te dienen, sire," zeide de jonge man op rustigen toon. „Ja, ik was soldaat en dapper ook."

„Wat zijt ge nu?" vroeg de koning vervolgens.

„Wat ik nu ben?" herhaalde Woldemar zijne schouders optrekkende. „Sire, ik ben, wat niemand zou verlangen te wezen, ik ben een geneesheer zonder praktijk. De weinige menschen, die door mijn toedoen onder den grond zijn geraakt, heb ik niet als dokter, maar als soldaat zoo ver gebragt?"

De koning zag den jongen dokter scherp aan en zeide: „gij zijt, naar het mij voorkomt, geestig."

„Sire," riep Woldemar haastig, „als men wanhopig is, wordt men somwijlen geestig, en als dan de oogen overloopen, weet men zelf niet, of het tranen van vreugde of van droefheid zijn."

„Zijt gij wanhopig?" vroeg de koning met belangstelling.

„Ja, sire, in zeer hooge mate."

„En in uwe wanhoop zijt gij hier naar toegekomen, om uw neef te zoeken."

„Ja, sire, ik zoek mijn neef hier."

„Hoe heet uw neef? Gij hebt mijn kamerhuzaar zijn naam niet willen opgeven; zeg hem dus aan mij. Hoe heet uw neef?"

„Sire," zeide de jonge dokter haastig en bedremmeld, „sire, ik weet het waarlijk niet. Dit alleen weet ik, dat ik een neef moet hebben. Ik heb groote behoefte aan hem. Iedereen heeft een neef. Ik moet er dus ook een hebben, en zoo ik hem hier niet aantref, zal ik de geheele wereld doortrekken, om hem op te zoeken."

„Gij zijt een gek," riep de koning. „Als gij niet weet, hoe uw neef heet, zult gij toch wel weten, wat hij is?"

„Ik weet alleen, wat mijn neef zijn moet?" zeide Woldemar haastig. „Hij moet een hooggeplaatst, invloedrijk man wezen, die over aanzienlijke posten en betrekkingen heeft te beschikken en er eene van aan mij schenkt."

De oogen des konings schoten vuur en vlam. „Ik raad u zeer aan, geene ongepaste aardigheden in mijne tegenwoordigheid uit te kramen!" riep hij op gebiedenden toon. „Verklaar u nader, ik begrijp uw onzin niet. Wat hebt gij mij te vragen?"

„Sire," zeide de jonge man smeekend, „sire, wilt gij de goedheid hebben, mij een oogenblik aan te hooren?"

„Spreek," antwoordde de koning; „maar maak het zoo kort mogelijk."

„Uwe majesteit, ik begeer voor mij een neef, daar ik bemerk, dat men slechts door invloedrijke bloedverwanten iets in de maatschappij kan worden."

De koning schudde driftig het hoofd. „Een knap mensch begeert geene protectie; die kan zelf wel door de wereld komen," zeide hij.

„Sire," riep Woldemar, „dat heb ik zoo lang tot mij zelven gezegd, tot dat ik op het punt ben geheel te gronde te gaan. Ik gevoel krachts genoeg in mij, om een degelijk mensch te

worden. Ik ben goed door mijne examens gekomen, en bij mijne promotie tot dokter heb ik het er met glans afgebragt."

„Zijt gij dokter?" vroeg de koning. „Maar hoe komt het dan, dat gij vroeger soldaat waart? Gij zijt toch nog zoo jong."

„Sire, onder de regering van zulk een heldhaftig koning als gij zijt, is ieder jongen, als hij nog in de wieg ligt, reeds een geboren soldaat. De marsch van Hohenfriedberg was de eerste wijs, die ik op mijn kindertrompet blies, en als mijne moeder mij wilde beloonen, wanneer ik een geheelen dag braaf had opgepast, vertelde zij mij des avonds, hoe uwe majesteit met uw windhondje Biche in den arm onder eene brug stond, terwijl de Pandoeren er over trokken, en hoe gij u bij eene andere gelegenheid, toen men u op het spoor zocht te komen, gewaagd hebt tot in het klooster Kaments, dat de Oostenrijkers geheel omsingeld hadden, en hoe gij van daar, als monnik verkleed, midden door uwe vijanden heen zijt weggegaan. O, uwe majesteit, toen mijne moeder mij deze geschiedenis vertelde, klopte mij het hart met verdubbelde slagen, en tranen van vreugde sprongen mij in de oogen, toen ik vernam, dat gij gered waart."

De koning had naar den jongen dokter met deelneming geluisterd, en zijn gelaat was reeds minder gestreng geworden.

„Gij schijnt een braaf Pruisisch hart te hebben," zeide de koning, „dit bevalt mij in u. Spreek verder!"

En terwijl de koning dit zeide, nam hij plaats in zijn leuningstoel en terwijl hij de handen boven op den stok vouwde en de kin daarop liet rusten, zag hij met zijne groote, doorborende oogen den jongen man aan, die met een opgeruimd gelaat voor hem stond.

„Spreek verder," herhaalde de koning. „Gij hebt dus reeds als jongen belang gesteld in de oorlogsaangelegenheden?"

„Uwe majesteit, de heldendaden van den eersten en tweeden Silezischen oorlog waren mijne jongelingsdroomen," riep dokter Woldemar vol geestdrift uit. „Wanneer ik des avonds, nadat ik met mijne moeder voor uwe majesteit had gebeden, het voornemen opvatte, om een goed en deugdzaam mensch te worden, dan zag ik in mijne gedachten de oogen mijns konings mij tegenstralen en dan dacht ik: als deze oogen mij eens goedig en vriendelijk aankijken, omdat ik mij door het een of ander onderscheiden heb, dan zal ik mij daardoor ruimschoots beloond achten. Ja, sire, vergeef het mij dat ik het zeg, maar uwe

oogen zijn voor mij veel schitterender sterren, dan alle ordeteekenen van de wereld."

De koning glimlachte en zeide vriendelijk · „Gij zijt een regt zonderling mensch! Maar hoe kwam het toch, dat gij, in weerwil van zoo veel vaderlandsliefde, echter geen soldaat bleeft?"

„Sire," antwoordde Woldemar, „mijne familie is niet van adel; ik had dus geen vooruitzigt om ooit officier te worden, en om mijn geheele leven soldaat te blijven, uwe majesteit duide het mij niet ten kwade, maar daar had ik geen lust in. Mijn vader was een kundig en zeer gezocht dokter te Berlijn. Hij stierf niet lang na den Silezischen oorlog. Hij liet mijne moeder en mij een klein vermogen na, waarvan wij zoolang konden leven, tot dat ik in staat zou zijn, in mijn eigen onderhoud en dat mijner moeder te voorzien. Ik wenschte te worden wat mijn vader was geweest. Gedurende de eerste jaren van den zevenjarigen oorlog bezocht ik de hoogeschool te Frankfort; in de gehoorzalen klonk de donder uwer kanonnen ons in het oor en wij, studenten, luisterden daarnaar met veel meer belangstelling dan naar de geleerde dictaten onzer professoren."

„Ik vrees, dat dit voor uwe patiënten zeer treurige gevolgen zal hebben," zeide de koning lagchend; „gij zult er ongetwijfeld velen aan het kerkhof afleveren!"

„Uwe majesteit!" riep Woldemar, „al was ik ook de grootste geneesheer der wereld en al had ik ook de meeste patiënten, dan zou ik toch nimmer zooveel menschen aan het kerkhof kunnen afleveren, als uwe majesteit reeds gedaan heeft."

„Gij zijt zeer gevat en weet zeer juist te antwoorden," zeide Frederik. „Ga voort met uw verhaal! Wanneer werdt gij soldaat?"

„Het was na den slag van Kunersdorf, sire. Mijne moeder was kort geleden gestorven, doch de rouwstrik, die ik op mijn arm droeg, was evenzeer een bewijs mijner droefheid over den rampspoed van mijn koning, als over den dood van mijne moeder. Ik treurde om uwe majesteit, zoo als men om het verlies van een dierbaar kleinood treurt. Ik zag u steeds door uwe vijanden vervolgd. Het was mij telkens, als of uwe groote schitterende oogen mij aankeken en tot mij zeiden: ik vecht nog steeds voor de eer van mijn volk; rondom mij zijn uwe dappere Pruisische broeders gevallen en gij, zult gij nu nog te huis blijven? Wilt gij nog langer den neus in de boeken steken,

in plaats van soldaat te worden? Toen gevoelde ik het aan mijn hart, sire, dat het mij onmogelijk was, om het langer in de gehoorzalen uit te houden."

„Ik wierp de boeken weg en weende van vreugde, want het scheen mij toe, als of ik toen eerst een man was geworden, als had ik nu eerst regt op mijn vaderland. Ik kon niets anders aanbieden dan mijne beide armen en mijne jeugdige krachten, maar die behooren aan mijn vaderland en mijn koning, en met vreugde bragt ik ze hun."

De koning zag den jongen dokter met belangstelling en welwillendheid aan.

„Dat is gesproken als een dapper man," zeide de koning. „Hebt gij dikwijls tegenover den vijand gestaan?"

„Ja, uwe majesteit, ik vocht bij Maren, maar dat was een ongelukkig gevecht."

„Ah," zeide de koning, „gij waart bij Maren."

„Maar ik was ook bij Leignitz en bij Torgau, uwe majesteit," riep Woldemar.

„Zoo? en gedroegt gij u dapper?"

„Sire, bij Torgau werd ik op het slagveld tot onderofficier bevorderd, maar ik was helaas! ook invallide geworden. Ik had een kogel en een sabelhouw in mijn linkerarm bekomen en was daarom eenigen tijd niet in staat, om mede te vechten. Ik keerde dus tot mijne studiën en boeken terug, en daar de zaken inmiddels voor uwe majesteit eene gunstige wending hadden genomen, dacht ik, dat uwe majesteit mijne armen niet langer zou noodig hebben, en zonder mij wel vrede zou kunnen maken. Ik promoveerde toen in de medicijnen en vestigde mij te Berlijn. Ziedaar mijne geschiedenis, sire, of zoo uwe majesteit het veroorlooft, begint zij nu eerst."

„Ik begrijp u," zeide de koning glimlachend; „nu komt de geschiedenis van den neef, niet waar?"

„Ja," zuchtte Woldemar, „nu komt de geschiedenis van den neef! Ik zweer het, uwe majesteit, dat ik het gaarne buiten den neef zou gered hebben. Ik was mij zelven bewust, dat ik goed had gestudeerd en dacht, dat mijne kundigheden mij wel eene goede praktijk zouden bezorgen. Maar ach! hoezeer heb ik mij bedrogen! Ik heb alles beproefd, ik heb een groot bord voor de deur mijner woning laten spijkeren, waarop de woorden te leezen stonden: „Dokter Woldemar, geneesheer en

chirurgijn der eerste klasse." Te vergeefs, niemand klopte bij mij aan. Eindelijk, daar de menschen, bij wie ik inwoonde, alsmede zij, die met mij onder hetzelfde dak kamers hadden gehuurd, begonnen te spotten met den dokter zonder praktijk, nam ik een man aan, die des nachts bij mij moest aanbellen en dan roepen: „dokter Woldemar! er is een zieke, die uwe hulp noodig heeft, gij moet terstond komen!" Doch ook dit mogt niet baten. Mijn huisbaas was boos, omdat hij des nachts zoo dikwijls in zijn slaap gestoord werd; ik wandelde een paar uren op straat, haalde mij eene verkoudheid op den hals, en de eenige patiënt, dien ik op deze wijze kreeg, was ik zelf."

„Gij zijt inderdaad een zeer grappig mensch!" zeide de koning lachend. „Mogelijk zoekt gij ook nu slechts naar een neef, om er een patiënt aan te hebben?"

„Neen, uwe majesteit, om eene betrekking te bekomen, want er is nu juist eene plaats vacant; eene betrekking, die aan mijne stoutste verwachtingen zou voldoen; ik zou gelegenheid hebben, om bewijzen te geven van mijne kunde, en tevens om de arme, lijdende menschheid te hulp te komen."

„Welke betrekking bedoelt gij?" vroeg de koning.

„Een der eerste geneesheeren van het nieuwe hospitaal „Charité" is gestorven, en daardoor is die plaats vacant geworden."

„Waarom meldt gij u niet aan?"

„Sire, ik heb mij aangemeld, doch men heeft mij gezegd, dat die betrekking reeds zoo goed als begeven was. De chef van de geneeskundige dienst heeft een neef, voor wien deze betrekking bestemd is. Het is een dom, trotsch mensch, die tweemaal op zijn examen is gedropen. Maar de chef van de geneeskundige dienst is zijn neef en daarom wordt hij ook eerste geneesheer. Zie, uwe majesteit, toen mij dit ter oore kwam, werd ik wanhopig en zeide tot mij zelven: ik wil ook een neef hebben, ik moet er een hebben. Ik zal uitgaan en hem zoeken en niet rusten, zoo lang ik geen neef heb gevonden."

„Zijt gij reeds lang aan het zoeken?" vroeg de koning.

„Neen, uwe majesteit, dit is mijne eerste poging," antwoordde Woldemar. „Zou uwe majesteit de goedheid willen hebben, mij te zeggen, of hier op Sanssouci mogelijk mijn neef is?"

De koning zweeg eene poos en vestigde weder zijne uitvorschende blikken op den jongen dokter.

„Nu, en indien hij eens hier ware?" vroeg hij vervolgens. „Hoe zal uw neef dan weten, of gij een kundiger geneesheer zijt dan de neef van den chef van de geneeskundige dienst?"

„Sire, hij kan mijne diploma's onderzoeken," riep Woldemar. „Ik ben met glans door mijne examens gekomen."

„Maar gij hebt geene zieken genezen," zeide de koning. „De ondervinding die de dokter aan het ziekbed opdoet, is in mijn oog meer waard dan al zijne examens."

„Uwe majesteit," zeide Woldemar ietwat bedremmeld, „één patient heb ik toch reeds gehad."

„Wie was deze patient?" hernam de koning.

„Een klein meisje, sire, zoo schoon als een engel, het getrouwe afbeeldsel van hare moeder."

„Zoo, heeft zij eene moeder?" vroeg de koning met een eigenaardigen glimlach. „En had de moeder u geroepen?"

„Neen, uwe majesteit, zij kende mij niet, schoon ik haar reeds sedert lang kende. En toch riep zij mij! Het was midden in den nacht; juist was ik van mijne nachtelijke wandeling teruggekeerd, toen ik, de trappen opgaande, een kreet hoorde, een kreet, sire, zooals die slechts door iemand, welke in doodsgevaar verkeert, kan geuit worden. Ik ging op het geluid af en stond weldra voor eene half geopende deur. Ik trad binnen. Daar lag op een bed een klein meisje, met beklemde ademhaling en gebroken oogen. En voor het bed lag eene jonge vrouw met loshangende haren, die bitter weende en met opgeheven handen den hemel om hulp en erbarming smeekte. Ik snelde naar het bed en voordat de moeder overeind was gerezen, had ik het kind reeds onderzocht en wist ik aan welke ziekte het leed. Ik zeide tot de moeder, dat zij op mij wachten moest en spoedde mij daarop naar een apotheker, om bloedzuigers te halen. Het kind had de croup en zou, zonder geneeskundige hulp, spoedig bezweken zijn. Binnen een kwartier uurs was ik terug en beproefde nu al wat de kunst vermag, met dat gelukkig gevolg, dat ik na verloop van een half etmaal tot de moeder kon zeggen, dat het kind buiten gevaar was."

„Nu," riep de koning, „ik hoop dat zij dankbaar was en u goed beloonde."

„Ja, uwe majesteit," zeide Woldemar, „zij heeft mij over-

vloedig beloond, want zij vergunde mij terug te komen, om haar te bezoeken en hare schoonheid en aanvalligheid te bewonderen."

„Ik geloof waarlijk, dat gij op deze dame verliefd zijt," zeide de koning.

Dokter Woldemar aarzelde een oogenblik en sloeg een angstigen blik op den koning. Doch op het gelaat van Frederik was thans de minste zweem van gestrengheid verdwenen. Met innig welgevallen rustten zijne oogen op den jongen dokter en een goedige glimlach speelde om zijn mond; hij knikte Woldemar toe, als had hij de taal begrepen, die in diens oogen te lezen stond, en wilde hem dus aanmoedigen om ronduit tot hem te spreken.

„Nu, spreek!" zeide de koning; „bemint gij deze dame?"

„Ja," riep Woldemar, „ik bemin haar! En om uwe majesteit de volle waarheid te zeggen: het is slechts om harentwil, dat ik wenschte rijk te zijn, of althans eene winstgevende betrekking te hebben. Zij is arm, en ik zou haar zoo gaarne rijk willen maken. Haar pad was tot hiertoe met doornen bezaaid! O mogt ik rozen voor hare voeten kunnen strooijen, mogten hare oogen, die zoo veel tranen van droefheid hebben vergoten, eindelijk eens vreugdetranen weenen."

„Nu, nu, gij zijt smoorlijk verliefd. Hoe heet uwe schoone?"

„Sire, dat kan ik uwe majesteit nu nog niet zeggen. Zij staat, wat rang en geboorte betreft, ver boven mij, en het zou aanmatigend van mij zijn, haar naam te noemen, zoo lang ik niets anders ben, dan een arme dokter zonder praktijk. Neen, sire, eerst moet ik mijn neef gevonden hebben."

„Nu," zeide Frederik, „wij zullen zien, wat wij kunnen doen. Wacht een oogenblik." De koning schelde en vroeg den binnenkomenden kamerhuzaar, of de ministers reeds in de voorzaal waren. Koenraad antwoordde hierop toestemmend.

„De heeren ministers kunnen in mijn kabinet gaan; het is tijd voor de rapporten; oogenblikkelijk zal ik bij hen zijn," zeide de koning. „Zijn de inspecteur van de geneeskundige dienst en mijn lijfarts Lieberkühn er ook reeds?"

„Om u te dienen, uwe majesteit!"

„Laat hen terstond binnenkomen," gelastte de koning. Eenige oogenblikken later traden de heeren binnen. „Heer inspecteur, zeg mij eens," zeide de koning, „of de betrekking van eersten geneesheer bij het hospitaal Charité reeds begeven is?"

„Ja, uwe majesteit," antwoordde de inspecteur. „Ik heb de acte van aanstelling bij mij en was voornemens uwe majesteit heden om de onderteekening van dit stuk te verzoeken."

„Nu, nu, zoo ver zijn wij nog niet," zeide de koning langzaam. „Nog een ander candidaat heeft zich opgedaan, en dien moeten wij eerst examineren! Er staat immers geschreven: „onderzoekt alle dingen en behoudt het goede," of „beproeft allen en behoudt den beste." — Hoort gij het wel *den beste?* Daar staat de candidaat," vervolgde de koning en wees op Woldemar. „Neem hem het examen af en wel op dit oogenblik. Mijn lijfarts kan u daarbij de behulpzame hand bieden."

De inspecteur was bleek geworden en mompelde in zijne verlegenheid eenige woorden.

Frederik lette daar niet op, maar keerde zich tot zijn lijfarts, den geheimraad Lieberkühn.

„Hoor eens, Lieberkühn," zeide hij, „en ook gij, heer inspecteur, examineer op staanden voet dezen jongen dokter. Het zou mij veel genoegen doen, indien hij goed voldeed; want.."

De koning wierp een goedigen blik op Woldemar, die smeekend en met gevouwen handen den koning aanzag, terwijl een donkere blos zijne wangen verwde.

„Want," vervolgde de koning, „deze jonge dokter is mijn neef, en gaarne zou ik ook iets voor mijn neef willen doen. Hoort gij, heer inspecteur, deze heer is mijn neef. Examineer hem terstond, maar doet het ter deeg, mijne heeren, want hoewel hij mijn neef is, zoo wil ik nogtans niet, dat hij daaraan alleen zijne fortuin zal te danken hebben. Deze familiebetrekking mag volstrekt niet in aanmerking genomen worden. In mijne staten zal alleen verstand gelden; neemt dit wel ter harte; begint nu dezen jongen dokter te examineren en doet uitspraak overeenkomstig uw geweten, of hij de noodige bekwaamheden bezit, om de vacante betrekking bij het hospitaal op waardige wijze te bekleeden."

De koning had op ernstigen toon gesproken en beide heeren hadden voor zijne vlammende blikken de oogen ter aarde geslagen. Toen Frederik zich daarop tot Woldemar wendde, was zijn gelaat weder vriendelijk en met een goedigen glimlach zeide hij: „Nu, dokter Woldemar, houd u goed. Den neef hebt gij gevonden; zorg nu ook, dat gij hem geene schande aandoet en met glans uw examen aflegt. Stil! geen woord! Ziet gij niet,

dat de heeren examinatoren op u wachten? Ik laat u nu met hen alleen en begeef mij naar mijne ministers. Tot weerziens neef!"

VI.

DE DOOD EN DE KOUSEN.

Middelerwijl had zich de markies d'Argens, ingevolge de bevelen des konings, naar den anderen vleugel van het kasteel begeven, om den maarschalk van Keith op te zoeken. De lord was er echter niet, maar wel zijn kamerdienaar, die hem zeide, dat zijn heer eene kleine wandeling in den tuin deed.

„In den tuin!" riep de markies verschrikt, terwijl hij naar de vensterramen zag, waartegen de stormwind juist eene massa gele bladeren joeg. „Mijn God, de lord zal koû vatten, ziek worden en ons allen aansteken. Ga toch naar den lord en verzoek hem dringend, terstond hier te komen. Zeg hem, dat ik hem noodzakelijk moet spreken."

„Het is duidelijk," mompelde de markies, toen de bediende vertrokken was, „maar al te duidelijk; de koning heeft gelijk, de goede maarschalk is niet goed bij zijn hoofd. In dit weêr eene wandeling in den tuin doen, *quel horreur!* Hij heeft natuurlijk zijden kousen aan even als ik; ach, wanneer ik er aan denk, dat ik mij, zoo gekleed, in deze koude herfstlucht zou moeten begeven, dan gevoel ik nu reeds pijn in mijne beenen."

En de markies zag met de grootste bezorgdheid naar zijne beenen en sloeg vervolgens een welgevalligen blik op zijne goed gevulde, ronde kuiten. Eensklaps echter kromp hij, als door een plotselingen schrik aangegrepen, in een, en zijne wangen verbleekten. Met strakke oogen bekeek hij nu eens zijn regter, dan weder zijn linker been, en al bleeker werden zijne wangen, al ontstelder werd zijn gelaat.

„Ik ben verloren," prevelde hij eindelijk; „mijn doodvonnis is geteekend! Naar bed, ik moet naar bed!"

Met wankelende schreden, als een half bewustelooze, met gebogen hoofd en zacht steunende, verliet de markies de kamer van den lord, en zich aan den muur vasthoudende, sloop hij langs den corridor naar zijne eigene vertrekken. Terwijl hij zoo langzaam voortging, viel het hem in, dat zijne echtgenoot, de markiezin, naar hare zuster te Berlijn was gereisd en deze gedachte vulde zijn oog met tranen.

„Zij zal derhalve mijn laatsten snik niet opvangen," steunde hij; „ik zal sterven zonder haar weder te zien."

Hij opende de deur, die naar zijne appartementen leidde, en riep met eene zwakke stem zijn kamerdienaar Jean. — Jean was reeds dertig jaar lang zijn getrouwe en onafscheidelijke dienaar geweest; hij was voor hem meer dan een bediende, hij was zijn vertrouwde, zijn vriend geworden en het gezigt van dezen ouden dienaar trof den markies op dit oogenblik zeer.

„Jean," zeide hij op zachten en pijnlijken toon, „Jean, kom hier en laat mij op uw arm leunen. Breng mij naar mijne kamer en leg mij te bed. Ach, mijn vriend, het zal wel voor de laatste maal zijn, want binnen een uur zal ik wel een lijk wezen!"

„Lieve hemel!" riep Jean vrij bedaard, terwijl hij den markies naar zijne slaapkamer geleidde, „lieve hemel, al weer eene nieuwe kwaal! Voor een uur verliet mijnheer de markies frisch en gezond zijne kamer en nu zou hij zoo plotseling sterven. Wat deert u?"

„Wat mij deert?" jammerde de markies, terwijl hij in zijn leuningstoel naast het bed neerzonk. „Ik ben een ingewijde ten doode, anders niet! Hebt gij mij gisteren niet verteld van een uwer vrienden, hier te Potsdam, die kort geleden zoo onverwacht is gestorven?"

„Om u te dienen, mijnheer de markies, van den goeden ouden heer Werner."

„Verhaal mij nog eens omstandig zijne ziekte," verzocht de markies, terwijl hij zijne regterhand langzaam en voorzigtig over zijn been liet gaan.

„Van zijne ziekte valt weinig te vertellen, heer markies," antwoordde Jean met een zucht. „Eergisteren was hij nog volmaakt gezond; alleen bespeurde hij, dat zijn regterbeen hem niet meer wilde ten dienste staan; hij bekeek het nu van naderbij en bespeurde, dat het zeer gezwollen was. Met behulp zijner vrouw legde hij zich te bed en ontbood den dokter; een uur later was ook het linkerbeen gezwollen en twee uren later was hij overleden. Ziedaar de geheele geschiedenis, en ik begrijp niet, wat mijnheer de markies . . ."

„Gij zult het begrijpen, Jean, gij zult het begrijpen," jammerde de markies. „Bekijk mijne beenen eens, Jean, en alsdan zult gij niet langer zeggen, dat ik u en mij zelven steeds

met ingebeelde ziekten kwel. Zie mijn regterbeen eens en vergelijk het dan met het linker."

„Inderdaad," riep Jean verschrikt, „het regterbeen schijnt gezwollen te zijn. Het is veel dikker dan het linker. Mijn God, mijnheer de markies wat deert u? Gij wordt zoo bleek!"

En de trouwe Jean wierp zich aan de voeten van zijn heer, en omhelsde hem zacht.

„Het is de dood, de dood," mompelde de markies, terwijl hij zijn hoofd tegen de borst van Jean liet rusten.

„Neen, neen," riep Jean, buiten zich zelven van droefheid; „ik geloof het niet, ik kan het niet geloven! Vergun mij, dat ik uw voet onderzoek. Mogelijk heeft het eene of andere dier u gestoken; mogelijk is het niets anders dan eene ligte ontsteking."

„Het is de dood, zeg ik u!" jammerde de markies. „Zie maar, zie, het schijnt mij toe, dat het been al weder veel dikker is geworden!"

Jean gaf geen antwoord, maar betastte voorzigtig en zacht het regterbeen van den markies. Eensklaps echter begon hij het uit te schateren en zag met een blijden blik tot zijn heer op.

„Jean," zeide de markies op plegtigen en ernstigen toon, „ongelukkige Jean, heeft de droefheid over mij u van uw verstand beroofd? Heeft het gezigt van den dood u geheel in verwarring gebragt?"

„Er is hier volstrekt geene sprake meer van dood!" riep Jean lagchend uit. „Ik ben toch een oude domkop, dat ik mij al weder ongerust maakte over den gezondheidstoestand van mijnheer den markies. Gij zijt niet ziek, maar perfect gezond en in het bezit van twee gezonde beenen." En ten bewijze hiervoor sloeg Jean op het gezwollen been van den markies.

„Mijn God!" zeide de markies, „wilt gij dan mijn dood verhaasten?"

„Maar mijnheer de markies, luister toch eens naar mij!" riep Jean; „herinnert gij u nog wel, dat, toen de koning u liet roepen, gij juist bezig waart u aan te kleeden?"

„Ja wel herinner ik mij dit, doch wat zou dit?"

„Gij vraagdet mij of het koud was, en toen ik daarop toestemmend antwoordde, besloot gij, om, in plaats van twee paar zijden kousen, zooals gij anders gewoon zijt te dragen, er vier paar aan te trekken. Is dit niet zoo?"

„Ja, dit is zoo!" zeide de markies. „Gij gaaft mij de kousen en ik trok ze aan."

„Ja, maar *hoe* trokt gij ze aan, mijnheer de markies? Zie maar eens hier; aan het linkerbeen hebt gij slechts ééne kous, en aan het regterbeen zitten er zeven."

„Dat is onmogelijk," riep de markies; „gij tracht mij slechts wijs te maken, dat ik niet ongesteld ben, dat ik —"

„Ik zal u bewijzen, dat ik gelijk gelijk heb," riep Jean, en dit zeggende trok hij den markies de schoenen uit en maakte den regter kuitgesp los.

„Zie mijnheer de markies," riep hij, „hier hebben wij nu het gezwollen been."

Terwijl Jean luidkeels lagchende aldus sprak, stroopte hij achtereenvolgens zes lange zijden kousen van het been van den markies.

Het gelaat van den ouden heer verhelderde; de kleur keerde op zijne wangen, het vuur in zijne oogen terug, en toen Jean hem de zesde kous had uitgetrokken, begon ook hij te schateren van lagchen.

Op dit oogenblik werd er driftig tegen de deur getikt en Jean haastte zich, om open te doen.

Het was de kamerdienaar van den maarschalk van Keith, die den markies van de komst van zijn meester kwam verwittigen.

„Hij is mij welkom, van harte welkom!" riep de markies. „Jean, geleid den lord-maarschalk naar den salon; ik zal terstond bij hem komen."

Jean snelde heen, om de bevelen van zijn heer ten uitvoer te brengen.

„Mijn God," zeide de markies zacht tot zich zelven, „ik schaam mij over mij zelven! In mijn noodeloozen doodsangst heb ik den goeden lord en zijne huwelijksgeschiedenis geheel vergeten, en thans moet hij nog naar mij toekomen! Maar ik zal nu oogenblikkelijk gaan en — doch neen, eerst zal ik toch nog een paar kousen aantrekken, want ik mogt anders eens weêr koû vatten."

VII.

OPHELDERINGEN.

Toen de markies, na drie paar kousen over zijne beenen te

hebben getrokken, eindelijk in den salon trad, kwam de lordmaarschalk hem te gemoed.

„Gij zijt zoo goed geweest, mij te doen weten, markies, dat gij mij verlangt te spreken!"

„Ja, mylord, ik wenschte u te spreken," zeide de markies. „Vergeef mij, dat ik u in uwe kamers niet opzocht en u daardoor de moeite niet bespaarde, om hier naar toe te komen."

„Geene complimenten, *mon ami*," riep de maarschalk. „Gij zijt mij voorgekomen, want ook ik moet u dringend spreken. Ik moet mijn hart voor u ontlasten en u mijn zieleleed mededeelen."

„Hoe, hebt gij verdriet, mylord?" vroeg de markies op deelnemenden toon.

„Ik heb den koning gegriefd en beleedigd," antwoordde de lord zuchtende. „Dit doet mij in mijne ziel leed en nogtans kon ik niet anders handelen. Niet waar, gij hebt den koning gezien? Hoe was hij gestemd?"

„Hij zag er inderdaad vrij boos en verstoord uit," zeide de markies, zijne schouders optrekkende. „Doch de koning heeft niets ten uwen nadeele gezegd, mylord, en daarom geloof ik niet, dat het uw schuld is, dat hij niet wel gemutst is."

„En toch is het mijn schuld! Ik weet het helaas! maar al te goed. De koning is boos op mij, omdat ik voornemens ben te trouwen."

„Ach, welk eene idée!" riep de markies schijnbaar zeer verwonderd uit. „Gij wilt gaan trouwen. Nu, mylord, dat hadt gij, naar het mij voorkomt, toch reeds vroeger kunnen doen."

„Drijf den spot niet met mij, mijn vriend," zeide de lord op hoog ernstigen toon. „Ik wil u de reden mededeelen, waarom ik mij in den echt wensch te begeven. Ik hoop, dat gij de goedheid zult willen hebben, mij aan te hooren."

„Ik ben geheel gehoor, mylord. Doch laten wij eerst plaats nemen."

Hij leidde den lord naar den divan en ging tegenover hem in een fauteuil zitten, terwijl hij zijne kleine schitterende oogen vol deelneming op den lord vestigde, die somber voor zich heen zag.

„Spreek nu, mijn beste vriend, en houd u van mijne innigste deelneming verzekerd," zeide de markies op hartelijken toon.

De lord hief zijn hoofd langzaam op; op zijn gelaat stonden ernst en vastberadenheid uitgedrukt.

„Ik zal spreken en u mijn geheele vertrouwen schenken," zeide hij. „Ik zal u eene geschiedenis vertellen, waarvan ik mij verzekerd houd, dat zij uw edel en grootmoedig hart diep zal roeren en treffen. Gij moet het mij echter niet kwalijk nemen, als mijn verhaal wat lang duurt, want ik moet u alles omstandig en uitvoerig verhalen, opdat gij mij goed kunt begrijpen."

„Geene verontschuldigingen, mylord, maar begin dieper met uw verhaal," zeide de markies.

De lord-maarschalk maakte eene buiging en begon: „Ik moet u in uwe gedachten terugvoeren naar het begin van den zevenjarigen oorlog. Gij kent toch de ongelukkige geschiedenis van prins August Wilhelm? Toen de koning in den slag bij Collin het onderspit had gedolven, trok hij naar Saksen en vertrouwde het grootste deel van zijn leger, dat bij Praag had gestaan, aan zijn broeder Wilhelm August toe, om het insgelijks naar Saksen te voeren, waar de beide legercorpsen zich moesten vereenigen. Gij kent dezen ongelukkigen terugtogt van den prins en weet, dat, toen hij eindelijk bij den koning aankwam, zijn leger, hetwelk uit vijfentwintigduizend man bestond, niet meer dan vijfduizend man telde."

„Ja, wel weet ik dat," antwoordde de markies. „De koning was wanhopend. Elke brief, dien hij mij schreef, vervulde mijn hart met droefheid en ontzetting, omdat ik daaruit bemerkte, hoe bitter zijne heldhaftige ziel leed. Het was niet zoo zeer het leedgevoel over een verloren veldslag, die hem zoo neerslagtig maakte, als wel de inzige smart over zoovele duizenden zijner onderdanen, die, tengevolge van koude en gebrek, op dezen ongelukkigen terugtogt van den prins het leven hadden verloren. Zijne gestrengheid en zijn toorn in die dagen waren slechts het gevolg van zijne droefheid over zijne gesneuvelde kinderen."

„Het zij ook verre van mij, den koning iets te willen verwijten," riep de maarschalk. „Zijn toorn was alleszins regtvaardig, en trof vooral de generaals. Een kanner, de generaal van Velden, een der dapperste en talentvolste officieren werd voor den vertrouwden vriend van den prins gehouden; men achtte er hem dus mede verantwoordelijk voor, dat de prins met zijn leger niet, zooals de koning had gelast, langs den grooten weg,

die naar Saksen leidt, was getrokken, maar zich integendeel langs zijwegen in het gebergte had gewaagd, waar de paarden en kanonnen niet door konden komen, en de soldaten in grooten getale in afgronden stortten, die, met sneeuw overdekt, onzigtbaar voor het oog waren. De generaal van Velden, aldus verhaalde men, had den prins dezen raad gegeven; men sprak van een onderhoud, dat de prins met den generaal in zijne tent had gehad, en dat, tengevolge daarvan, de order was uitgevaardigd, om den marsch door het gebergte te nemen."

„Ja, ja, ik herinner mij dit zeer goed," zeide de markies; „de koning wist dit ook."

„Hij wist het," zuchtte de lord-maarschalk." „Een zijner generaals had het hem medegedeeld, vermoedelijk, om den prins te verontschuldigen; juist op dit oogenblik, en terwijl de koning nog in hevige woede ontstoken was, trad de generaal van Velden binnen, om uit naam van den prins het wachtwoord voor het leger af te halen. De koning ging hem met van toorn fonkelende oogen en met zijn omhoog geheven stok te gemoet. „Is het waar," riep hij met donderende stem, „dat gij den prins hebt aangeraden, om den weg door het gebergte te nemen, in weerwil dat ik gelast had, langs den grooten weg te trekken?" De generaal van Velden werd bleek, doch antwoordde met eene vaste stem: „Ja, sire, dat is zoo, en," meer kon hij niet zeggen, want de opgeheven arm des konings daalde neder en de stok zou op het hoofd van den generaal zijn neergekomen, zoo hij niet schielijk op zijde was geweken. „Gij zijt van den militairen stand vervallen verklaard!" riep de koning; „verlaat oogenblikkelijk mijn leger en waag het niet, ooit weder onder mijne oogen te komen!" De koning keerde zich vervolgens tot de hem omringende generaals en voegde er bij: „wee hem, die het ooit waagt, den naam van dezen man in mijn bijzijn te noemen!" De ongelukkige generaal verliet bleek en sidderend de tent van den koning. Buiten stond prins August Wilhelm met den hertog van Beveren. Daar de deur van 's konings tent had opengestaan, had de prins elk woord, daar binnen gesproken, gehoord. Met open armen snelde hij naar den generaal en drukte hem aan zijn hart. Tranen ontsprongen aan zijne oogen en met luider stem hoorde men hem zeggen: „Ik zeg u dank, mijn vriend, en zal uwe opoffering nimmer vergeten!"

„Dat is vreemd," riep de markies d'Argens, „vernam men ook, wat deze woorden van den prins moesten beteekenen?"

„Neen, geen mensch heeft dit ooit met zekerheid kunnen vernemen; doch ik geloof, dat ik er de beteekenis van begrijp. De generaal was niet slechts een edel mensch, maar ook een kundig officier, en het is schier ondenkbaar, dat hij den prins dezen gevaarlijken weg zou hebben aangeraden. Hoe dit zij, de generaal van Velden moest er de onaangename gevolgen van ondervinden. Tegelijk met den prins van Pruisen verliet hij het leger, want gij herinnert u, dat de koning, gramstorig als hij was, ook zijn eigen broeder uit het leger verwijderde en hem gelastte, het voor goed te verlaten. Beiden begaven zich naar Berlijn. De prins trok zich vervolgens op zijn slot Oraniënburg terug, waar hij, een jaar later, aan eene hartkwaal overleed. Den naam van den generaal van Velden hoorde men niet meer noemen. Ik vernam in die dagen zeer weinig van deze gansche geschiedenis; ik was destijds gouverneur te Neufchatel en hechtte geen geloof aan al de geruchten, die over deze gebeurtenis in omloop waren, want gij herinnert u, dat men toen ter tijd zeer vele leugens ten koste van onzen braven koning heeft uitgestrooid."

„Ja, dat is zoo, en geen mensch deed dit meer dan Voltaire, die verrader, welke er zijne studie van maakte, om de afschuwelijkste leugens, die men omtrent den grooten Frederik verspreidde, nog te vergrooten. O, als ik mij dit te binnen breng, geraak ik in woede, en ik zou dien Voltaire — doch vergeef mij" viel de markies zich zelven in de rede, „de toorn maakte zich van mij meester, wees zoo goed uw verhaal te vervolgen, mylord."

„Ik had met den generaal van Velden nog al op een vriendschappelijken voet gestaan," vervolgde de lord, „en het was dus zeer natuurlijk, dat ik, eindelijk herwaarts teruggekomen, terstond naar hem informeerde. Maar helaas, mijn vriend, de geschiedenis van menschen, die vroeger in de gunst des konings hebben gedeeld, maar later in ongenade gevallen zijn, is hoogst treurig. Zoodra de zon des geluks, die hen bescheen, geheel is ondergegaan, zien zij zich in zulk eene ondoordringbare duisternis gehuld, dat niemand hunner vorige vrienden hen meer herkent. Geen van allen, die ik naar den generaal vroeg en die het vroeger eene eer rekenden, onder zijne vrienden geteld

te worden, wist mij nu iets van hem mede te deelen, en bij het noemen van zijn naam wendden zij zich verschrikt en verlegen af. Ten laatste vernam ik door eene gelukkige omstandigheid de woning, waarin hij leefde, en gij kunt u voorstellen, dat ik mij onmiddelijk derwaarts begaf."

„Ja," riep de markies, „gij behoort niet tot het getal dergenen, die hunne vrienden laten varen, wanneer zij in ongenade zijn gevallen. O, ik gun den ongelukkigen generaal van ganscher harte de vreugde, die hij moet gevoeld hebben, toen hij u weder zag."

„Markies," zeide de lord op hoog ernstigen toon, „de generaal smaakt eene andere vreugde, dan de aarde hem vermag te bieden."

„Is hij gestorven?"

„Reeds sedert twee jaar. In plaats van hem vond ik zijne weduwe en zijn kind."

„De generaal was dus gehuwd?"

„Ja, ik vernam dit toen eerst. Hij was getrouwd met zijne nicht, die door hem zelven was opgevoed. Hij had zeker niet gedacht zoo spoedig te zullen sterven, toen hij het besluit nam, het lot van dit jonge meisje aan het zijne te verbinden. Zij had niemand anders tot vriend en raadsman dan hem, en hij nam haar tot zijne gade, om haar tegen alle laster en kwaadsprekendheid te beveiligen. Reeds vele jaren waren zij getrouwd en hadden eenvoudig en zuinig geleefd van een klein pensioen, dat door den prins August Wilhelm in zijn testament aan den generaal was vermaakt. Toen de generaal overleed, hield echter dit pensioen op, en de weduwe bleef met haar kind in hulpbehoevende omstandigheden achter. Ook op haar rustte, even als op haar echtgenoot, de ongenade des konings. Zij had geene begunstigers, geene vrienden; niemand durfde voor haar een goed woord bij den koning doen. Zij had niets waarop zij bouwen en vertrouwen kon, dan op God en hare jeugdige krachten."

„Ongelukkige vrouw," riep de markies d'Argens vol deelneming aan. „Waarvan leefde zij dan? Hoe zocht zij in haar onderhoud en dat van haar kind te voorzien?"

„Mijn vriend," antwoordde de maarschalk, „zij leed gebrek en arbeidde. Ja, de vrouw van een Pruisisch generaal, die tot de beste generaals van het leger had behoord en welligt

slechts ten gevolge van een misverstand in ongenade was gevallen, de echtgenoot van den generaal van Velden had zich zoo diep moeten vernederen, dat zij, in weerwil van hare jeugd en schoonheid, met haar kind op een armoedig achterkamertje woonde en zich genoodzaakt zag, om door den arbeid harer handen in het noodige levensonderhoud te voorzien. In deze treurige omstandigheden trof ik haar aan."

„En ik houd mij verzekerd, dat gij als een reddende engel tot haar kwaamt."

„O, mijn vriend, gij kent het edele en moedige hart dezer vrouw niet. Elke ondersteuning, die ik haar bood, weigerde zij; zij hield vol, dat het haar niet paste, giften aan te nemen."

„En daar zij dit standvastig weigerde, boodt gij haar uwe hand aan; is het niet zoo?"

De lord gaf zijnen vriend de hand en knikte hem vriendelijk toe. „Gij hebt mij goed begrepen," zeide hij diep geroerd. „Ik wilde niet dat er zou gezegd worden: de koning laat de weduwe van een dapper man honger lijden, omdat haar echtgenoot zijne gunst heeft verbeurd, evenmin wilde ik, dat de weduwe en het kind van mijn vriend van armoede en kommer zouden omkomen; daarom bood ik aan de weduwe van den generaal van Velden mijne hand, daarom koos ik haar tot mijne gemalin en zal ook haar kind aannemen."

„O, mylord," hernam de markies, „gij zijt een braaf, regtschapeu man, en de koning heeft wel gelijk, wanneer hij zegt, dat het eene groote weldaad is, met u in kennis te zijn."

„Gij schat, wat ik doe, op veel te hoogen prijs," riep de lord. „Ik bemin den koning. Ik kan het niet dulden, dat men zelfs de minste vlek op zijn karakter zou werpen. — En nu begrijpt gij zeker wel, dat ik den koning den naam mijner verloofde niet kan noemen. Ik hoopte, dat de koning mij dit verzoek niet zou weigeren, maar daarin ben ik teleurgesteld en nu vrees ik elk oogenblik, dat de weduwe zal komen. Ik heb haar mijnen secretaris gezonden, opdat die haar ongemerkt hier in het slot en in de audientie-zaal zou kunnen brengen, waar ik haar dan zou aantreffen."

„Zij moet nu nog niet het slot binnentreden!" riep de markies. „Als zij voor den koning verschijnt, voor dat wij hem op die ontmoeting hebben voorbereid, dan is alles verloren. Tegen hoe laat hebt gij de weduwe van den generaal hier ontboden?"

„Om elf uur?"

„Het is elf uur!" zeide de markies, op de pendule ziende. „Als zij er reeds is, zijn wij verloren. Haasten wij ons dus, mylord, en zoeken wij het ongeluk af te wenden! Wij zullen eerst in de audientie-zaal zien, of de weduwe daar reeds is, en zoo dit, wat de hemel geve, niet het geval mogt zijn, dan zullen wij mijn dienaar Jean beneden aan het terras op wacht zetten, en als de dame komt, geleidt hij haar uit uwen naam hier naar mijne woning, waar zij dan blijven kan, tot dat het ons gelukt is, den koning tot meerdere zachtmoedigheid en vergevensgezindheid te stemmen. Neemt gij daarin genoegen?"

„Volkomen, mijn vriend. Haasten wij ons om te zien, of de edele vrouw zich reeds hier bevindt."

VIII.

DE WEDUWE VAN DEN GENERAAL VAN VELDEN.

Reeds lang echter, voordat de beide oude heeren hun gesprek hadden geëindigd, was eene jonge schoone vrouw, vergezeld van een heer, het slot binnengetreden. Geen der schildwachten had hen aangehouden, want de heer had hun gezegd, dat de maarschalk van Keith deze dame verwachtte.

De heer bragt hen naar de audientie-zaal des konings en nam vervolgens afscheid van haar.

De dame, die niemand anders was dan de weduwe van den generaal van Velden, bevond zich thans alleen. Vol onrust sloeg zij hare blikken door de zaal en een hevige angst stond op haar gelaat te lezen.

„O, mijn God," fluisterde zij zacht, „hoe angstig klopt mij het hart in den boezem, nu ik mij hier bevind, om de beslissing van mijn lot af te wachten! Houd moed, mijn arm hart, ik heb mij van een heiligen pligt te kwijten. Ik moet de nagedachtenis van mijn echtgenoot van elken smet zuiveren."

Dit zeggende, kleurden hare wangen; hare donkerblauwe oogen schitterden helder en een zegevierende trek verteende zich op haar schoon gelaat. Maar dat vuur verdoofde weder nu en hare trekken namen weder de vorige zwaarmoedige uitdrukking aan.

„Ach," zuchtte zij, „gave de hemel, dat dit het eenige oog-

merk mijner komst ware! Maar ben ik ook niet hier, om den koning over te halen, dat hij zijne toestemming tot mijn huwelijk geve? Mijn God, voor de tweede maal zal ik in den echt treden! Voor de tweede maal zonder liefde! Het weerbarstige lot heeft met mij geen medelijden gehad, heeft mij deze nieuwe, groote beproeving niet willen besparen! Moed! moed! geene tranen! ik mag met geene nat gekreten oogen voor den koning verschijnen. Ik wil en moet vastberaden en sterk zijn."

Zij trad naar het venster, hief hare blikken ten hemel, en hare bevende lippen baden om sterkte en moed.

Zij bemerkte niet, dat de deur zacht open ging en zag niet, dat de jonge dokter Woldemar in de zaal trad. Nog altijd waren hare blikken ten hemel geslagen.

Ook Woldemar bemerkte haar niet terstond. Hij dacht nog steeds aan het examen, dat hij zoo even had afgelegd en vroeg zich zelven af, of hij wel reden had, om er over voldaan te zijn. Zijne beide examinatoren hadden hem verzocht zich te verwijderen, ten einde te zamen te beraadslagen over het verslag, dat zij bij den koning moesten indienen. Hier in de audientie-zaal, moest hij op hen wachten, om van hen de beslissing van zijn lot te vernemen. Mogt hij de hoop voeden, dat die beslissing gunstig zou wezen? Dit was de vraag, die thans de geheele ziel des dokters bezig hield. Hij herinnerde zich ieder woord, elken blik zijner examinatoren en trok daaruit het besluit, dat hij eenigen grond had om te hopen. Zij waren zoo voorkomend en vriendelijk geweest; zij hadden zijne antwoorden met zulk een blijkbaar welgevallen aangehoord, en hem, toen hij hen verliet, zoo hartelijk de hand gedrukt.

Toen hij hierover nadacht, sprong hij op van den stoel, waarop hij bij de deur was neergevallen en wandelde driftig door de zaal.

Door het gedruisch zijner voetstappen uit hare stille overpeinzingen gewekt, keerde de generaalsweduwe zich om; schier op hetzelfde oogenblik klonk er een kreet van hare en Woldemar's lippen.

Verbaasd en ontsteld zagen zij elkander aan; vervolgens echter trad Woldemar driftig naar de weduwe en zijn gelaat was ernstig, ja zelfs eenigzins gestreng,

„Het is goed, dat ik u hier aantref," zeide hij op haastigen

en verwijtenden toon. „Nu moet gij mij zeggen, waarom gij mij verstooten hebt, en niet langer wilt ontvangen. Ach, Emilia," zeide hij met diep geroerde stem, „sedert acht dagen heb ik u niet gezien; weet gij wel, dat dit eene eeuwigheid voor mij is?"

Het gelaat der weduwe was nog bleeker geworden; zij keerde zich van Woldemar af, om hem de tranen niet te laten zien, die in haar oog schemerden.

„Zwijg," sprak zij zacht; „ik bid u, Woldemar, zwijg."

„Neen," antwoordde hij hevig opgewonden, „ik wil, ik kan niet zwijgen! Ik moet u alles zeggen, wat ik op mijn gemoed heb en wat mijn hart zoo beklemd maakt. Gij zult het dan ten minste vernemen, hoe innig ik u bemin. Emilia, Emilia, gij hebt mij immers de vrijheid gegeven, u zoo te noemen, en deze toestemming was het schoonste, het heiligste geschenk, dat ik ooit heb ontvangen."

De weduwe wendde haar gelaat weder naar hem toe, en hare oogen rustten nu vol liefde en belangstelling op hem. Het was uwe belooning, omdat gij mijn kind van den dood hebt gered," zeide zij; „mijn vriend, ik had niets anders om u te geven."

„En ik zou niets anders hebben aangenomen, al hadt gij mij ook al de schatten der wereld geboden," riep Woldemar, „want Emilia, ik beminde u toen reeds; o, ik geloof, dat ik u, zoolang ik leef, reeds in mijne gedachten heb bemind. Ik aanbad n reeds lang, voordat ik den moed had, u dit te belijden; eindelijk moest ik het u toch zeggen, want mijn hart was vol. Ach, Emilia, er zijn sedert acht dagen verloopen en toch is het mij, als ware het eerst van daag geschied. Gij waart diep geroerd; gij gaaft mij geen antwoord en toch meende ik in uwe blikken de vervulling van mijn vurigsten wensch te lezen. Gij verzocht mij u te verlaten en ik voldeed aan uw verzoek; maar niemand heeft zich zeker ooit gelukkiger gevoeld, dan ik mij dien avand gevoelde, toen ik van u had afscheid genomen. Den geheelen nacht dwaalde ik rond en vertelde aan de starren mijn geluk. Het scheen mij toe, als keken zij mij met hare tintelende oogen aan en ik zwoer de starren, dat ik een groot man zou worden, om uwer waardig te zijn. Den volgenden morgen vervoegde ik mij aan uwe woning, doch uwe dienstmeid zeide mij, dat gij niet te huis waart. Des namiddags kwam ik terug, maar vond uwe deur nog steeds gesloten. Diep bedrukt ging ik naar huis en daags daarna schreeft gij mij, dat

gij om familiezaken voor eenige dagen uit de stad gingt. Ik geloofde dat, en nu was ik volkomen gerustgesteld; en thans ontmoet ik u hier, in de audiëntië-zaal des koonings en dat wel in een keurig toilet, zooals ik u nooit te voren heb gezien. Wat moet dit alles beteekenen?"

Hij zag haar met eene uitdrukking van onbeschrijfelijken angst in het gezigt; zij echter vestigde een langen, droevigen blik op hem en legde hare hand zacht op zijnen schouder.

„Dit beteekent," zeide zij plegtig en diep geroerd, „dat beteekent, dat ik mij heb getooid, gelijk het een offer voegt, dat zich op het altaar van den pligt wil nederleggen. Dit beteekent, dat ik de bruid van een ander ben, en hier kom, om mij door mijnen verloofde aan den koning te laten voorstellen."

„Dat kan niet waar zijn, dat is onmogelijk," riep Woldemar, bleek van schrik. „Neen, zoo kunnen deze oogen niet gelogen, zoo vreeselijk kunnen zij mij niet misleid hebben!"

„Luister naar mij," sprak de generaalsweduwe. „Luister naar mij, Woldemar; ik wil ten minste mijn hart voor u blootliggen, eer wij voor altijd scheiden."

„Voor altijd," stamelde Woldemar. „O, mijn God, zij zegt voor altijd."

„Gij zult althans vernemen, wat ik heb geleden en nog lijd, om in te zien, hoe groot het offer is, dat ik voornemens ben te brengen. O, mijn vriend, onze goede genius heeft ons deze laatste oogenblikken van zamenzijn vergund; het lot staat ons toe, dat wij in liefde van elkander scheiden. Ik kwam hier te vroeg; ziet gij, de pendule wijst op half elf en eerst ten elf uur word ik verwacht. Dit half uur behoort ons; bedienen wij er ons van, om in onze donkere toekomst althans één zonnestraal te werpen. Kom, Woldemar, nemen wij daar te zamen plaats, en laten onze harten voor de laatste maal nog eens tot elkander spreken!"

„Voor de laatste maal," zuchtte Woldemar, en geheel werktuigelijk volgde hij de weduwe naar de beide stoelen, die bij het raam stonden. Zij plaatsten zich tegenover elkander, en zagen elkander met een langen, droevigen blik aan.

„Spreek nu maar," zeide Woldemar op somberen toon; „de veroordeelde is bereid zijn vonnis aan te hooren."

„Niet zoo, niet zoo," smeekte Emilia." Mengen wij toch geene bittere droppelen in den beker des lijdens, dien wij bei-

den thans moeten drinken! Woldemar, het zijn geen menschen, die ons scheiden, maar het noodlot scheidt ons! Ik wil mij voor u regtvaardigen! Ik wil niet, dat gij mij miskent. Ik wil dien troost in mijne nieuwe loopbaan medenemen, dat gij, zoo al niet in liefde, dan toch met achting aan mij zult denken."

„O, Emilia," snikte Woldemar, „spreek toch niet zoo! Uwe woorden verscheuren mij den boezem!"

„Ik wil u niet verhalen van de droevige dagen mijner jeugd," zeide de generaalsweduwe. „Ik heb het ongeluk gekend, sedert ik mijne eerste schreden op de baan des levens zette. Mijne moeder, de zuster van den generaal, was, overeenkomstig den wensch van haar hart, met een armen, eenvoudigen dorpsprediknnt in den echt getreden. Om die reden werd zij door hare trotsche, adelijke familie verstooten, en het scheen, alsof de Hemel ook op haar verstoord was; reeds na verloop van weinige jaren stierf haar geliefde echtgenoot, en nu bleef zij arm en verlaten met mij, die toen drie jaar oud was, achter. Zij droeg hare verlatenheid met moed en onderwerping, totdat zij hen laatste niets meer bezat, om mijn honger te stillen. Toen riep zij de hulp van haren broeder in, die zich dan ook over ons ontfermde! Hij nam ons bij zich in huis en zorgde liefderijk voor ons, zoodat wij ons toen regt gelukkig gevoelden. Daar brak de oorlog uit; mijn oom moest ons verlaten en zich bij het leger voegen. Doch reeds na verloop van een jaar keerde hij somber en diep neêrslagtig terug. Ik was zijn eenige troost, zijne eenige vreugde en weldra had ik behalve hem niets meer op aarde, want ook mijne moeder stierf. — Weldra bespeurde ik, dat mijn oom mij niet meer als zijne dochter beminde, maar andere, vuriger wenschen koesterde. Toen hij mij eindelijk zijne hand bood, ontbrak het mij aan moed, om die te weigeren. Ik herinnerde mij al de weldaden, die hij mij bewezen had; ik dacht er aan, hoe eenzaam hij zich zou gevoelen, wanneer ik hem nu verliet en — ik werd zijne vrouw."

„Ja," riep Woldemar, „dat is de geschiedenis van een echt vrouwenhart; het offert zich zelven op en kwijnt dan weg, zonder te klagen."

„Ik gevoelde mij niet ongelukkig," zeide Emilia, „want mijn echtgenoot was gelukkig, en toen de hemel mij een kind had gegeven, noemde ik ook mij zelve gelukkig. Doch dit duurde slechts een korten tijd. Een jaar later stierf mijn echtgenoot,

en ik was weder, die ik vroeger was geweest, eenzaam, verlaten en behoeftig. Maar neen, toch niet eenzaam! Ik bezat een kind, waarvoor ik werkte en leefde. Een kind, dat mij toelachte, wanneer ik terugkwam van de dames, bij wie ik mij om eenig werk had vervoegd. Mijn kind werd ziek! Het moederhart riep om hulp en gij hoordet die smeekstem en kwaamt tot mij! Van dien dag af," vervolgde de weduwe, terwijl hare stem al meer begon te trillen, „van dien dag af ving mij voor een nieuw leven aan! Ik zag u met de teederste zorg en oplettendheid mijn kind behandelen. Drie nachten-achtereen waaktet gij aan zijn bed en over dag zat gij weder aan zijne zijde, en hadt het geluk, mijn kind te redden! Toen het de oogen weder opsloeg, lachte het u het eerst toe; aan u dankte ik, naast God, het behoud van mijn kind! Zoo naamt gij eerst het moederhart voor u in — vervolgens echter —" de weduwe zweeg en sloeg schaamrood de oogen ter aarde.

Woldemar bemerkte hare verlegenheid en gevoelde zich verblijd en verrukt. Hij drukte Emilia's hand zacht aan zijne lippen en aan zijn hart. „Ga voort, Emilia," smeekte hij zacht. „Gij wilt mij toch veroordeelen, om voor altijd ongelukkig te zijn; schenk mij daarom ten minste één oogenblik van geluk. O, ga voort, Emilia!"

„Ja, ik zal vervolgen," riep Emilia, terwijl zij hare oogen op Woldemar hield gevestigd. „Eerst hebt gij het hart der moeder, daarna ook het hart der vrouw gewonnen. Ik schonk u mijn hart, zonder mij zelve bewust te zijn, wat ik deed. Ik wist niet, dat ik u beminde, want de liefde was mij steeds vreemd geweest. Dit alleen wist ik, dat in en om mij alles anders, alles schooner, liefelijker was geworden. Uwe woorden, Woldemar, hieven den sluijer op, dien mijn hart bedekte. Toen gij mij zeidet, dat gij mij bemindet, gevoelde ik zelve eerst regt, dat mijn gansche hart u reeds toebehoorde!"

Woldemar stiet een kreet van verrukking uit, en trok de innig geliefde vrouw onstuimig aan zijn hart, om een langen, hartelijken kus op haar lippen te drukken. Vervolgens echter, als wilde hij vergeving vragen voor zijne stoutmoedigheid, zonk hij voor haar op de knieën neder en drukte hare hand tegen zijn brandend voorhoofd.

„Dank, Emilia, dank!" riep hij uit. „God loone er u voor, dat gij mij zoo gelukkig maakt!"

„O, mijn vriend," antwoordde zij diep geroerd, „mijn hartebloed wenschte ik te kunnen geven, zoo ik daardoor u gelukkig kon maken! Maar sta op, Woldemar! Het voegt u niet, voor mij geknield te leggen; kom mij, als vriend, ter hulp en leer mij het lot, dat mij wacht, moedig trotseren."

„Ja, dat wil ik," riep Woldemar opstaande. „Al vergunt mij dan ook het lot niet, zooals gij zegt, dat ik u de mijne zal noemen, zoo kan het mij toch niet beletten, u innig te beminnen en u als uwen besten vriend ter zijde te staan. Doch, Emilia, ga toch voort met uw verhaal, want uwe woorden balsemen de diepe wanden van mijn hart. Gij zeidet, dat gij mij bemint. O herhaal dit nog eenmaal, nog slechts eenmaal, Emilia."

„Ja, Woldemar," riep Emilia met een betooverenden glimlach, „ik bemin u, en ik ontwaarde dit eerst, toen gij mij uwe liefde beleedt. Ik kan het onder geene woorden brengen, wat er al in mijne ziel omging, toen gij mij op dien zoo gelukkigen avond uwer liefdesbekentenis verliet. In het eerst gevoelde ik mij regt gelukkig; vervolging echter begon ik bedaard na te denken en nu verstijfde mijn hart van droefheid. Ik begreep, dat onze liefde geen stand kan houden, want, daar wij beiden even arm waren, konden wij nimmer aan een huwelijk denken. Ware ik alleen in de wereld geweest, vol vreugde zou ik mijn lot aan het uwe verbonden hebben, doch ik dacht aan mijn kind. Ik dacht er aan, hoezeer ik verpligt was, het eenig erfdeel des vaders, zijn goeden naam, rein en onbesmet voor hetzelve te bewaren. En daar wij beiden zoo arm waren dat gij nimmer mijn echtgenoot kondt worden, wilde ik niet, dat men zon kunnen zeggen, dat gij mijn min, naar waart geweest. Den geheelen nacht worstelde ik met mijne smart. Terwijl ik voor het bedje van mijn kind geknield lag, smeekte ik van God de kracht af, om mij zelve te beheerschen, en God verhoorde mijn gebed; toen de morgenstond was aangebroken, stond mijn besluit vast, om uwe liefde niet met wederliefde te beantwoorden. Ik hoorde u de trappen opkomen, ik hoorde uwe stem — Gode alleen is het bekend wat ik leed! Ik riep u niet, ik liet u weder vertrekken."

„En hadt gij dan geen medelijden met u zelve, geen medelijden met mij?" vroeg Woldemar. „Dacht gij er dan niet aan, hoe vreeselijk ik zou lijden?"

De weduwe van den generaal zag hem met een zachten en tevens fieren blik aan. „Ik dacht er aan, dat gij een sterken geest hebt," zeide zij; „een geest, die u moed en kracht zal schenken, om u boven de smart te verheffen. En toch aarzelde ik, u met de geheele waarheid op eens bekend te maken; daarom schreef ik u dat briefje. Ik wilde u langzaam op eene eeuwige scheiding voorbereiden en voor mij zelven nog tijd hebben, om te overleggen of er nog geen andere weg was in te slaan. Doch de hemel zelf wilde mij niet lang tijd schenken, om mij te beraden. De maarschalk lord Keith, dien gij wel eens bij mij hebt aangetroffen, vroeg mij ten huwelijk. Hij ververklaarde mij, dat hij mijn kind als het zijne aannemen en het zijn vermogen nalaten zou. God wees mij den weg, dien ik had te bewandelen. Hij eischte, dat de moeder haar hart zou ten offer brengen, en ik weifelde niet langer, maar werd de verloofde van den lord.

„O;" riep Woldemar wanhopig uit, „dat ik dat hooren moet en niet eens boos op u mag wezen!"

„Maar gij moogt mijn vriend zijn," riep Emilia, terwijl zij hem hare beide handen reikte, „en zoo zal ik u steeds in mijne gedachten noemen. Doch alleen in mijne gedachten, want wij mogen elkander nimmer weder ontmoeten. Vaar dus wel, Woldemar! Ik zal u niet vragen, dat gij mij vergeet. Denk er altijd aan, dat, schoon de moeder u van zich moet stooten, de vrouw u nogtans eeuwig zal beminnen. Leef gelukkig, mijn vriend, en moge God u zegenen!"

Woldemar bukte zich om hare hand te kussen, en heete tranen dropen er op neder.

„Vaarwel, engel van mijne jeugd en van mijn geluk!" riep hij droevig. „Beiden neemt gij mede, waar gij mij verlaat, en . . ."

„Zwijg, om 's hemels wil, zwijg!" fluisterde de generaals weduwe, terwijl zij haastig hare hand uit de zijne trok. „Wij zijn niet meer alleen. Zie eens daar ginds . . ."

Woldemar keerde zich om en een zachte kreet ontglipte zijne lippen. Daar ginds, in de geopende deur stond de koning.

IX.

DE REGTVAARDIGING.

De koning had echter nog geen tijd gehad, om in de audiëntie-

zaal rond te zien. Zijn hoofd was nog gekeerd naar het kabinet, waarin hij tot nu toe met zijne ministers had gearbeid; en terwijl hij dit verliet om de zaal binnen te treden, sprak hij nog altijd tot de heeren, die zich in het kabinet bevonden.

„Ja, ja, zoo zal het wezen." riep de koning op bevelenden toon zijne ministers toe. „Gij moet den man niet lastig vallen! Laat hem schrijven wat hij verkiest; zoolang hij geen openbaar rustverstoorder is, zal hem geen leed geschieden. Zoolang ik de teugel van het bestuur in handen heb, zullen domheid en barbaarschheid niet weder in mijn land heerschen, maar zal ik alles aanwenden, wat in mijn vermogen is, om kunsten en wetenschappen te bevorderen. De wetenschap moet een gemeenschappelijk goed voor het geheele volk zijn, en de vrije openbaring der gedachten mag in mijn land niet belet worden."

De koning deed de deur digt en trad in de audientiezaal. Zijne blikken vestigden zich op Woldemar, die het venster verlaten had en meer in de zaal was gekomen, waar hij zich diep voor den koning boog.

„Wel zoo, zijt gij daar reeds weêr terug!" riep Frederik, terwijl hij hem haastig naderde en met een uitvorschenden blik aanzag. „Zijt gij goed door uw examen gekomen?"

„Ik hoop het, uwe majesteit!" zeide Woldemar, zijne schouders ophalende; „doch het is mij nu tamelijk onverschillig."

„Wat zegt gij daar?" riep de koning driftig.

„Ik zeg, dat ik uwe majesteit voor de mij bewezen gunst moet dank zeggen," antwoordde Woldemar, „en dat, zoo uwe majesteit mij werkelijk die betrekking wilde geven, ik die thans niet meer zou kunnen aannemen."

„Wel zoo, gij kunt die niet aannemen?" vroeg de koning. „En waarom niet?"

„Om dat ik van hier gaan moet, uwe majesteit," riep Woldemar in wanhoop uit, „ver weg, hoe verder hoe beter, al ware het ook naar de uiterste einden der aarde."

Met deelneming beschouwde de koning het bleeke, ontstelde gelaat van den jongen docter. „Mij dunkt, dat gij in een wanhopigen toestand verkeert," zeide hij goedig. „Hebt gij mogelijk het berigt ontvangen, dat uwe geliefde u ontloopen is? Of wilt gij haar welligt ontloopen?"

„Ik bezit geene geliefde, uwe majesteit," riep Woldemar; „ik verkeerde in eene dwaling."

„Zoo? Hoe weet gij dit dan?" hervatte de koning. „Wie was er dan hier?"

Hij wierp een snellen blik door de zaal en bemerkte nu de generaalsweduwe, die angstig en bedremmeld bij het venster stond.

„Wie is dat?" vroeg de koning, terwijl hij zijn hoofd langzaam naar Woldemar keerde en de weduwe hem inmiddels meer genaderd was en diep voor hem boog. De koning sloeg daarop geen acht, maar herhaalde de vraag: „Wie is dat?"

„Sire," zeide Woldemar, „dat is zij!"

„Zij?" herhaalde de koning vol verbazing; „welke zij? Ha, nu vat ik het, de vrouw, die gij bemint, is het niet zoo?"

„Om u te dienen, uwe majesteit," antwoordde Woldemar met een zucht; „de vrouw, die ik bemin, en die ik toch nimmer de mijne zal kunnen noemen, want zij is de bruid van den maarschalk van Keith."

De koning scheen diep geroerd en zijne oogen vestigden zich beurtelings op Woldemar en op de weduwe van den generaal.

„Hoe," riep de koning verwonderd, maar tevens verheugd, „de bruid van den maarschalk van Keith? Is dit zoo, mevrouw," vroeg hij schielijk. „Nader, mevrouw, en zeg mij, of dit zoo is. Zijt gij de dame, met wie de maarschalk van Keith zich in het huwelijk wenscht te begeven?"

„Dit is zoo, sire," antwoordde de aangesprokene. „De lord had mij hier ontboden, om het voorregt te genieten, van aan uwe majesteit te worden voorgesteld."

De koning vestigde eene poos zijne doorborende blikken op de weduwe en scheen in haar hart te willen lezen.

„Mevrouw," vroeg hij op strengen toon, „gij wilt dus volstrekt de vrouw van den maarschalk van Keith worden?"

„Zoo uwe majesteit daartoe hare toestemming wil geven, ja," antwoordde de generaalsweduwe op zachten toon.

„En mag ik weten, wie gij tot hiertoe waart en wie gij thans zijt?" vroeg de koning.

„Uwe majesteit," zeide zij op waardige wijze, „ik ben de weduwe van den generaal van Velden."

„Wat?" riep de koning driftig. „Welken naam verstout gij u daar te noemen?"

„Den naam van mijn overleden echtgenoot, den naam van den generaal van Velden."

De koning trad een paar schreden naar haar toe en hief dreigend

de hand tegen haar op. „Den naam van een verrader, dien ik verboden heb, in mijn bijzijn te noemen!" riep hij met donderende stem.

„Sire," hernam de weduwe haastig, „vergeef mij, dat ik mij verstout, mijn echtgenoot bij uwe majesteit te verdedigen. Hij was geen verrader; niemand uwer onderdanen heeft u meer bemind en bewonderd dan mijn echtgenoot."

En nogtans heeft hij het niet slechts gewaagd tegen mijne bevelen te handelen," riep de koning, „maar hij heeft daarenboven ook nog anderen daartoe verleid. Hij was het, die den prins van Pruisen op het ongelukkige denkbeeld bragt, om met mijn leger den engen bergpas door te trekken, waar mijne ongelukkige soldaten bij duizenden sneuvelden. De generaal van Velden gaf den prins dien raad."

„Uwe majesteit vergeve mij, maar hij deed dit niet," riep de weduwe plegtig.

De koning wierp haar een vergramden blik toe. „Hoe?" riep hij driftig, „gij durft dit loochenen? Maar hij heeft het mij zelf gezegd.'

„Hij heeft dit gezegd, omdat hij de hoop koesterde, dat de prins daardoor den toorn van zijn koninklijken broeder zou ontgaan. Hij nam een gedeelte der schuld en verantwoordelijkheid op zich, om den misslag van den prins te verkleinen."

„Praatjes!" riep de koning. „Waar is het bewijs?"

„Sire," dat bewijs kan ik u leveren," zeide de weduwe bedaard.

„Hoe zult gij dat doen?" vroeg de koning schielijk.

„Uwe majesteit, toen mijn echtgenoot op sterven lag, riep hij mij tot zich en overhandigde mij een papier. Dit, sprak hij, is de eenige erfenis, die ik u en mijn kind kan nalaten. Wanneer gij eens in de gelegenheid mogt komen, den koning te spreken, geef hem dan dit papier. Hij zal daaruit zien, dat ik onschuldig was. En na dit gesproken te hebben, moest ik hem plegtig zweren, dat ik dit papier aan niemand ter wereld toevertrouwen, maar het alleen in handen des konings afgeven zou."

„Welk papier was dat?" vroeg de koning.

De weduwe trok uit den zak van haar ruim geplooiden japon een papier, dat zij met eene diepe buiging den koning toereikte.

Doch Frederik nam het niet aan. „Is dat het bedoelde papier?" vroeg hij.

„Ja, uwe majesteit, daar ik wist, dat mij heden eindelijk de eer zou te beurt vallen, om mijnen koning te spreken, nam ik dit papier mede. Niet om weldaden van u af te smeeken, maar ter wille van mijn echtgenoot, alleen om zijnentwil, die u zoo zeer beminde, dat uw naam het laatste woord was, dat zijne stervende lippen spraken."

„En dit papier, zegt gij, behelst zijne regtvaardiging?" vroeg de koning nadenkend. „Wat staat er in te lezen?"

„Sire, het is een brief van prins August Wilhelm aan den generaal van Velden."

„Hebt gij dien brief gelezen?"

„Ja, uwe majesteit, met de toestemming van mijn echtgenoot heb ik hem gelezen."

„Lees hem mij dan voor. Ik wil dien brief hooren!" riep de koning.

De weduwe van den generaal boog zich en las:

„Mijn waarde generaal van Velden! Ik geef u bij dezen vrijheid, om, zoodra gij zulks zult noodig keuren, aan den koning bekend te maken, dat gij den ongelukkigen terugtogt door het gebergte niet alleen niet aangeraden, maar er u zelfs zoo hevig tegen verzet hebt, dat wij er bijna over in twist waren geraakt, en dat gij eindelijk slechts met weerzin mijne bevelen hebt ten uitvoer gebragt. Zulks bevestig ik hier als onder een eed en met mijne handteekening."

August Wilhelm, prins van Pruisen.

„Heeft de prins dat geschreven?" riep de koning. „Geef hier het papier."

De weduwe reikte hem den brief toe. De koning nam hem schielijk aan en bekeek het papier zeer naauwkeurig. „Ja," sprak hij bij zich zelven, „het is zoo, dat is het schrift van mijnen broeder August Wilhelm."

Hij liet het hoofd op de borst zinken en bleef in diepe gedachten zijne oogen onafgewend op den brief vestigen, dien hij nog altijd in de hand had. Na eene lange pauze hief hij het hoofd weder op en zijne oogen, waarin een traan glinsterde, ten hemel slaande, fluisterde de koning met een diep geroerde stem: „Men mag de dooden niet beklagen, want zij zijn gelukkiger dan wij!"

Zoo stond de koning geruimen tijd. Eindelijk sloeg hij zijne oogen weder naar beneden en vestigde die op de weduwe van den generaal.

„Ik zal dit papier in bewaring houden," zeide de koning; „ik wenschte, dat ik het reeds vroeger had bezeten. Waarom kwaamt gij niet eerder tot mij?"

„Uwe majesteit, mij was vroeger niemand bekend, die den moed zou gehad hebben, mijn naam bij uwe majesteit te noemen en audientie voor mij te verzoeken."

„Gij hebt gelijk," zeide de koning; „de meeste menschen zijn lafaards. Zij verdedigen geen mensch, van wien zij weten, dat hij in ongenade is gevallen. Het is edel van u, dat gij in eigen persoon u met de verdediging van den generaal hebt belast; ik zal u daarvoor altijd dankbaar zijn. En gij wilt dus werkelijk met den maarschalk van Keith trouwen? Bemint gij waarlijk dien ouden man?"

„Ach, sire, riep Woldemar, die tot hiertoe een stilzwijgend getuige van dit tooneel was geweest, „ach, uwe majesteit, het is.—"

„Zwijg," viel de koning hem in de rede, „zwijg en laat haar zelve spreken. Bemint gij den maarschalk van Keith?"

„Sire," antwoordde de weduwe, „ik bemin hem als een vader en acht hem hoog, daar hij voor de toekomst van mijn kind wil zorg dragen!"

„Hm!" zeide de koning lachend, „maar het is toch juist niet noodig, dat men den man, dien men als een vader bemint, huwt. Het is waar, de goede maarschalk is wel wat oud, en is het niet zoo," vroeg de koning, terwijl hij zich met een schalkschen blik tot Woldemar keerde, „is het niet zoo, zij nog zeer jong?"

„Onbegrijpelijk jong," riep Woldemar vol vreugde, „zoo jong, dat —."

„Al wel, al wel," viel de koning, hem lachend in de rede en sloeg vervolgens weder zijne blikken op de weduwe. „Maar zeg mij nu eens in gemoede, mevrouw, gelooft gij, dat de maarschalk u bemint?"

„Sire," antwoordde de weduwe, „het beste antwoord hierop zal zeker dit zijn: de lord-maarschalk zelf heeft mij het voorstel gedaan, om, na de voltrekking van ons huwelijk, niet onder hetzelfde dak te wonen; ik zou, gelijk tot hiertoe, te Berlijn en hij te Potsdam blijven."

„Heeft de maarschalk u dat voorstel gedaan?" vroeg de koning vol vreugde.

„Ja, uwe majesteit, hij heeft dit voorgesteld, en ik nam daarin genoegen."

De koning knikte even met het hoofd en keerde zich vervolgens om, om met de handen op den rug eenige keeren op- en neêr te wandelen.

Woldemar en de weduwe van Velden bleven zwijgend staan, terwijl zij in gespannen verwachting den koning met hunne oogen volgden. Nog altijd zweeg de koning, doch de uitdrukking op zijn gelaat werd zachter en goediger, en de donkere wolken op zijn voorhoofd verdwenen allengskens.

„'t Is duidelijk," zeide hij zacht in zich zelven, „de maarschalk bemint haar niet. Hij heeft mij echter niet willen beschaamd maken en daarom wilde hij in stilte doen, wat ik welligt had moeten doen. Hij wilde de weduwe van Velden eene gelukkige toekomst verzekeren, anders niet!"

Nog eenigen tijd zette hij zijne wandeling voort en bleef eindelijk voor Woldemar staan.

„Nu," zeide Frederik glimlachend, „dit is dus de dame, om wie gij mijn neef zijt geworden! Dezelfde, om wie gij eene betrekking wenschtet te hebben, en om wie gij later naar Amerika wildet vertrekken?"

„Om u te dienen, uwe majesteit; zij is het."

„En gij, mevrouw," vroeg de koning, „bemint gij dokter Woldemar?"

„Sire," antwoordde de weduwe zacht, „ik ben aan den maarschalk Keith verloofd."

„Gij hebt gelijk; zeide de koning, „gij moogt mijne vraag niet beantwoorden. Doch," vervolgde hij na eene pauze, „zoo gij eens niet de verloofde van den lord en geheel vrij waart, en bijaldien dokter Woldemar eens eene betrekking had, waarvan hij met vrouw en kind op een fatsoenlijken voet kon leven, wat dan?"

„Ach, uwe majesteit," riep Woldemar onstuimig, „bijaldien zij vrij ware, dan zou ik reden hebben, om te hopen —."

„Reden om te zwijgen hebt gij!" zeide Frederik scherp, doch zijne stem werd spoedig weder zacht, toen hij vroeg: „zeg mij, mevrouw, als gij vrij waart, wie zoudt gij dan kiezen, den lord-maarschalk, of hier mijnen neef?"

„Uwe majesteit," antwoordde de weduwe zacht en sterk blozende, „bijaldien ik vrij ware, dan zou ik met blijdschap de hand aannemen, die de liefde mij biedt!

Een goedige glimlach verhelderde het gelaat des konings, en zijn blik op Woldemar vestigende, zag hij hem vriendelijk aan.

„Nu, hoor," zeide Frederik; „daar gij nu toch eenmaal mijn neef zijt, willen wij zien, wat wij voor u kunnen doen, en of —."

Op dit oogenblik werd de deur driftig geopend en traden de maarschalk van Keith en de markies d'Argens de audientiezaal binnen.

X.

EINDE GOED, ALLES GOED.

Met levendige gebaren wenkte de koning de beide heeren om te naderen, terwijl hij hen haastig te gemoet ging.

„Ah *mes amis*, het is goed, dat gij komt!" riep hij.

„Lord-maarschalk," vervolgde hij, terwijl hij den lord vriendelijk de hand reikte, „ik heb den naam uwer bruid nog niet kunnen op het spoor komen. Kent gij dien mogelijk, markies?"

„Ja, sire" antwoordde de markies eerbiedig, „ik ken dien! De lord heeft hem mij genoemd, en ik weet nu tevens, dat hij eene allezins waardige keus heeft gedaan."

„Stil, noem mij den naam niet," zeide de koning op gebiedenen toon; „ik ken hem niet en wil hem ook niet kennen! Maar, mylord, kom eens hier, ik wil u eene andere dame voorstellen; gij zijt de vriend van haar echtgenoot geweest, en dus zal het u zeker zeer veel genoegen doen, deze dame te ontmoeten."

Met een veel beteekenenden blik vatte de koning den lord bij de hand en geleidde hem naar de generaalsweduwe, die aan het einde der zaal aan de zijde van Woldemar stond.

„Mylord," zeide de koning met een diep geroerde stem; „ik stel u hier de weduwe van den generaal van Velden voor. Kent gij die dame?"

„O, sire," riep de lord, terwijl hij zeer verbleekte en beefde van innerlijke ontroering, gij weet alles, gij . . ." De koning sloeg stil zijn arm om den hals van den lord-maarschalk en leidde hem eenige schreden op zijde. „Ja mijn vriend," sprak hij, en diepe ontroering stond op zijn ge-

laat te lezen. „Ja, ik weet alles! Ik weet, dat gij een edel, grootmoedig man zijt en ik zal nimmer vergeten, wat gij heden hebt willen doen. Voor u, mylord, zal mijn hart altijd open staan en wij blijven nu vrienden zoo lang wij leven, niet waar?"

„O, mijn koning," fluisterde de lord, met tranen in de oogen; „gij vraagt dit en weet immers dat ik op aarde niets meer bemin dan uwe majesteit?" Frederik dankte hem met eenen innigen blik en een hartelijken handdruk. „Stil nu, mijn vriend," zeide hij zacht, „wij beiden zijn het nu eens, laat ons thans onze zaken met gene daar in orde brengen."

Hij naderde nu de weduwe weder en zeide: „Waart gij, mylord, met de reden en bekend, waarom de weduwe van den generaal tot mij is gekomen? Zij wenschte zich ten tweeden male in den echt te begeven en omdat zij de eerste maal met een oud man is gehuwd geweest, wilde zij een jongen man trouwen. Ik heb haar echter mijne toestemming nog niet gegeven. Het zal van u afhangen, mylord! gij waart een vriend van den voorleden generaal en dit geeft u zeker het regt om voor zijne weduwe te zorgen en hare hand weg te schenken. Wilt gij dat doen?"

„Ik ken de weduwe van den generaal en weet, dat zij geene onwaardige keuze zal gedaan hebben," zeide de lord-maarschalk, „ook. . . ."

Het openen der deur van het kabinet des koninga verhinderde den lord verder voort te gaan. Het waren de inspecteur van de geneeskundige dienst en de koninklijke lijfarts, die door deze deur de gehoorzaal binnentraden.

„Ah," riep de koning, „daar zijn de heeren examinatoren! Welnu, heeft de kandidaat een goed examen afgelegd?"

„O; allervoortreffelijkst, uwe majesteit," antwoordde de Lieberkühn.

„Zoo buitengewoon goed," zeide de inspecteur, „dat ik ter stond zijn naam in het aanstellingspatent heb ingevuld, en uwe majesteit wilde verzoeken, de benoeming van den heer Woldemar als eersten geneesheer der Charité wel te willen onderteekenen."

Hij haalde uit zijn zak een toegevouwen papier te voorschijn, en bood het den koning met eene zeer diepe buiging aan.

Frederik nam het en sloeg er een haastigen blik in.

„Is het inderdaad zoo?" vroeg hij. „Ik dacht dat gij deze betrekking reeds lang aan een ander hadt gegeven?"

„Ja, uwe majesteit," zeide de inspecteur van de geneeskundige dienst, „wij hadden reeds een anderen kandidaat gekozen, maar het bijzonder goed examen, dat dokter Woldemar heeft afgelegd..."

„De buitengewone kundigheden," viel hier Lieberkühn met hem in de rede, welke deze jongeling heeft aan den dag gelegd, moesten ons wel doen besluiten, onze keus te veranderen en hem aan te bevelen."

„En dit geschiedde, zoo als van zelf spreekt, zonder eenige bijoogmerken, niet waar?" vroeg de koning op scherpen toon. „Gij dacht er immers niet aan, dat de dokter mijn neef is? die bloedverwantschap heeft uwe keuze niet bepaald? Inderdaad gij zijt beide onpartijdige regters, zoo als ik die in mijn rijk steeds begeer te hebben, niet waar? Nu, dat verheugt mij en ik wil dan ook gaarne uw zin doen, dokter Woldemar zal oppergeneesheer worden, ik zal hem de aanstelling echter zelf wel geven. Adieu mijne heeren!"

Hij gaf beide heeren hun afscheid, en terwijl deze met gebogen hoofden en betrokken gelaat heengingen, wendde de koning zich tot Woldemar.

„Nu," vroeg hij, „hebt gij het gehoord? Gij zijt eerste geneesheer geworden."

„O, uwe majesteit," riep Woldemar, „kon ik uwe majesteit slechts zeggen, hoe vol mijn hart van dankbaarheid is."

„Neem uwe betrekking goed waar, en genees vele zieken," zeide de koning ernstig, „dat is de beste dank!"

Weder werd de deur van de voorzaal geopend, en twee windhonden stormden binnen en liepen naar den koning toe, om, al blaffende en kwispelstaartende van blijdschap, tegen hem op te springen.

In de deur echter verscheen de kamerhuzaar Koenraad en zag met een vragenden blik naar den koning.

„Nu, wat is er te doen?" vroeg de koning.

„Uwe majesteit beval, om twaalf uur het déjeuner klaar te hebben. Dit is geschied, uwe majesteit!"

„Goed, wij zullen aanstonds komen, maar er moeten nog twee couverts bijgezet worden. Want," zeide de koning, zich lachende tot Woldemar wendende, „om mijn neef moet ik heden wel eene uitzondering maken en eene dame in ons gezelschap opnemen. Mevrouw, gij zult, even als de nieuwe geneesheer daar, wel mijn gast willen zijn."

De weduwe boog zich. Koenraad opende de deur en men zag nu in de eetzaal, in het midden waarvan de aangerigte tafel stond.

De windhonden, door den binnenstroomenden geur van het gebraad uitgelokt, vlogen met snelle sprongen weg, maar even spoedig keerde een er van terug en vleide zich blaffend, en als het ware uitnoodigend tegen den koning.

Frederik boog zich tot hem neder, en terwijl hij het slanke dier glimlachend streelde, zeide hij: „Ah! mademoiselle Levrette, wilt gij mij tot het déjeuner uitnoodigen? Een weinigje geduld dan . . . Eerst moet ik onder dit papier mijn naam nog zetten; want anders is mijn neef mogelijk boos."

Hij ging naar de bij het raam staande tafel, die voorzien was van het noodige schrijfgereedschap. Langzaam en nadenkend zette de koning zich voor de tafel neder en nam de pen op, maar voordat hij onderteekende, las hij het papier en aan de uitdrukking van zijn gelaat was het te bespeuren, dat hij over den inhoud voldaan was.

„Emilie," fluisterde Woldemar de generaalsweduwe in het oor, „nog is het tijd; zeg mij, wilt gij mij nu nog bedanken of wilt gij het met mij wagen? Alleen dan, wanneer gij er in toestemt, de mijne te worden, neem ik deze eervolle betrekking aan."

De weduwe glimlachte en zag den lord-maarschalk aan. „De lord moet beslissen, of ik u mijne hand mag geven," zeide zij zacht. — „Gij hebt hem uw hart geschonken," hernam de lord lachend, „schenk er hem nu uwe hand ook maar bij; en dan, mijne brave dochter, hoop ik, dat God u moge zegenen!"

Juist sprong een der windhonden uit de eetzaal met een kluifje van gebraad in den bek; hij vloog door de zaal, huppelde op den schoot des konings, van daar op de tafel, waaraan hij schreef en liet toen het kluifje juist vallen op het papier waar Frederik zoo even zijn naam had opgeschreven.

„Maar, mademoiselle, wat doet ge nu!" riep de koning lachend, maar toch een weinig verstoord. „Foei, dat papier met vet te bemorsen!"

„*Eh bien*," ging hij opgeruimd voort, „Diane schijnt er mij aan te willen herinneren, dat ik de betrekking voor mijn neef nog wel wat vetter kon maken. Nu, Diane, ik zal uw zin doen en er nog iets bijvoegen."

Hij nam den hond voorzigtig van de tafel, zette hem op den grond en schreef toen haastig nog eenige woorden op het met vet bemorste papier; daarna stond hij op en wenkte Woldemar om bij hem te komen.

„Daar hebt gij uwe aanstelling," zeide Frederik, „en als huwelijksgift heb ik er een verhoogd inkomen en een titel bijgevoegd... Gij zijt geheim medicinaal-raad; want niet waar, de neef des konings mag wel een titel hebben die met deze familiebetrekking overeenstemt?... Daarbij komt nog, dat onder uwe Duitsche landgenooten de titel soms meer in aanmerking komt, dan de werkzaamheid van den persoon, die den titel voert."

„Ach, uwe majesteit," riep Woldemar, „indien gij mij nu tot den gelukkingsten der stervelingen wilt maken, voeg er dan nog een titel bij."

„Nog een titel?" vroeg de koning verwonderd.

„En welken dan?"

„Den titel van echtgenoot der generaalsweduwe," riep Woldemar smeekend. „Uwe majesteit had de goedheid mij tot uwen neef te bevorderen, om Gods wil, sire, maak dan de generaalsweduwe ook tot uwe nicht!"

„Gij zijt een zonderling mensch!" riep Frederik lagchend. „Nu mylord, wat zegt gij er van? Zullen wij hem die schoone vrouw geven! Ik doe een goed woord voor hem, want hij is mijn neef, en mevrouw heeft mij beleden, dat zij hem bemint!"

„Wij geven hem de generaalsweduwe," zeide de lord-maarschalk glimlagchend. „Alleen maak ik deze voorwaarde, dat de bruid den vriend des generaals veroorloove, de plaats van haren vader te bekleeden en zijne dochter eene waardige bruidsgift te schenken."

„Daarin verlang ik ook mijn aandeel te geven!" riep de koning. „Ik ben aan de weduwe het pensioen verschuldigd, dat haar overleden echtgenoot van mij had moeten hebben. Ik zal de jaren van het pensioen laten optellen, mevrouw, en u dan het gezamenlijk bedrag toezenden."

„O sire," riep de generaals-weduwe diep getroffen, „het ontbreekt mij aan woorden, om u mijnen dank te betuigen!"

„Dat moogt gij ook niet," zeide de koning. „Onregt te vergelden en fouten weder goed te maken is een heilige pligt

der vorsten. En nu, heer neef, neem haar thans tot uwe bruid. Maar," vervolgde Frederik, zijnen vinger dreigend opheffende en zijne oogen ernstig op Woldemar slaande, „ik raad u, maak haar gelukkig en blijf braaf, want het neefschap zou u niet voor mijnen toorn beveiligen, bijaldien ik iets verkeerds van u hoorde."

„Sire," riep Woldemar, de hand der generaalsweduwe vattende, „ik zweer u, dat ik mijnen dank jegens uwe majesteit zal betoonen, door haar gelukkig te maken."

De koning knikte hem toe en wendde zich vervolgens tot den lord-maarschalk. „Nu mylord," zeide hij, „ik kan mijn woord niet houden, om u den naam uwer bruid te noemen. Wilt gij hem mij nu zeggen?"

„Sire," zeide de maarschalk, „mijne eenige geliefde heet Sanssouci. Voor haar alleen wil ik leven en sterven. Sanssouci is mijne eenige geliefde en mijn vaderland."

De koning reikte hem de hand en knikte hem toe. „Goed gesproken," zeide hij. „Wij zullen elkander niet meer verlaten. Gunnen wij den jongen lieden de liefde; wij voor ons behouden de vriendschap en onze herinneringen!"

„En de lauweren," riep de markies d'Argens, „de lauweren, die onze koning verworven heeft en die onverwelkelijk zijn, even als de lauweren op het graf van Virgilius. Eeuwen zullen voorbijgaan, maar eeuwig en onsterfelijk blijven de roem en de lauweren van onzen koning, Frederik den Eenige."

„Ach," zeide Frederik, zijne oogen ten hemel slaande, „lauweren verwelken ook en vergaan in het stof! Moge mijn opvolger Pruisen nieuwe lauweren schenken, als de mijne tot asch verteerd zijn! Welaan, laat ons gaan déjeuneren."

MEJUFVROUW SERAPHINE.

Vóór de verovering van Tuggurth, ten jare 1854, was Biskara de zuidelijke grensscheiding der fransche bezittingen in Algiers. Wanneer men langs Bathna gaat en meer dan vier dagen onbewoonde en eenzame streken doorkruist heeft, begroet het oog met vreugde eene uitgestrekte oase, welke plotseling midden in een woest en onbebouwd terrein van onmetelijke uitgestrektheid zigtbaar wordt. De reiziger gevoelt zich daar aangenaam aangedaan onder de hooge palmboomen, wier kroo-

nen als het ware een dak van loof vormen, schier ondoordringbaar voor den brandenden zonnegloed dezer luchtstreek. Duizenden van struikgewassen slingeren zich allerwege door dit palemboomenwoud heen, en diepe, bekoorlijke beekjes, die in alle rigtingen voortruischen, wedijveren met de schaduw, om de liefelijke koelte dezer eenzame bosschen te onderhouden.

Te midden dezer oase nu ligt Biskara.

Deze stad, eerst kortelings door nieuwe verbouwingen zeer verfraaid, was in het jaar 1847 nog een klein, onaanzienlijk vlek, uit eene casbah en eenige leemen hutten bestaande, door een half vervallen muur omringd. De joden, die gelijk overal op den aardbodem, ook hier handel drijven, woonden in den omtrek der stad; de Arabieren daarentegen leefden steeds, in de gansche oase verstrooid, in hutten, aan de wegen, die langs de beeken liepen, opgetrokken. Men bereikt Biskara langs eene fraaije laan, midden door palmhagen loopende, en die bij Raz-Elma (plaats der bronnen) begint, waar de Franschen eene versterkte kaserne gebouwd hadden, om de inboorlingen behoorlijk in toom te kunnen houden.

Gelijk overal, hebben de Romeinen ook te Biskara sporen hunner grootheid en magt achtergelaten. Aan de zijde, die naar de kleine woestijn leidt, welke voor de groote Sahara gelegen is, verheft zich een toren, waarvan de spits boven de palmboomen uitsteekt. Even als de golven der zee, vertoonen zich van dien top af gezien, de bewegelijke zandbaren dier woestijn, welke niet zelden de bekoorlijkste luchtspiegelingen te weeg brengen en op een afstand van niet minder dan zeven fransche mijlen ontdekt het oog eene zwarte stip, de oase Zaatscha, door den heldhaftigen tegenstand in het jaar 1849 beroemd geworden.

Ten allen tijde waren deze streken door onrustige en woeste nomadenstammen bewoond, die reeds door de Romeinen streng moesten bewaakt worden. Sedert de inneming van Biskara is op den genoemden toren eene wacht geplaatst, die van daar een vergezigt van onmetelijke uitgestrektheid geniet.

I.

De Fransche bevolking van Biskara bestaat tegenwoordig bijna uitsluitend uit koop- en handwerkslieden en beambten; het garnizoen is evenmin meer blootgesteld aan al die ontberingen

en wederwaardigheden, die meer op eene verbanning, dan op een kantonnement gelijken. Geheel anders was het echter gesteld in het jaar 1847, het tijdperk, waarin ons verhaal voorvalt. Destijds was de bezetting geheel afgezonderd, men zou bijna kunnen zeggen: gevangen. Sedert de nederlaag en verdelging der Franschen in het jaar 1844 wantrouwde men de inboorlingen en waagde de bezetting zich slechts in grooten getale en gewapend buiten de muren. De weg, die van Bathna naar Biskara leidt, was onveilig, en de karavanen durfden niet dan onder bedekking eener kolonne troepen voorttrekken. Geen wonder, dat de dagen, waarop zulke karavanen gewoonlijk aankwamen, doorgaans feestdagen voor het garnizoen waren; men omhelsde elkander wederkeerig en bestormde elkander met vragen, alsof men elkander sinds eene reeks van jaren niet gezien had. Men ontving dan ook weder berigten uit Frankrijk, mitsgaders nieuwspapieren en vooral brieven. Van af het oogenblik echter dat de karavanen weder vertrokken, werd alles weder stil en de eenzaamheid des te gevoeliger. De verveling van het kantonnement werd buitendien niet weinig vermeerderd, doordien er zich geene vrouwen bevonden, want te Biskara was slechts eene enkele marketentster, die reeds de eerste veldtogten van het keizerrijk had mede gemaakt.

Om zeker te kunnen zijn en niet overvallen te worden, was eene bestendige waakzaamheid een eerst vereischte; van daar dat afdeelingen infanterie en patrouilles kavallerie niet zelden de omstreken der oase doorkruisten.

Op zekeren dag in de maand Junij was eene dezer patrouilles, onder aanvoering van een luitenant der Spahi's, tamelijk ver op den weg naar Bathna voorwaarts gegaan. Eensklaps werd de lucht als verduisterd door dat fijne stof, hetwelk opdwarrelt, wanneer de woestijnwind opsteekt, en de hitte werd verstikkend.

Slechts met moeite kon het detachement zijn weg vervolgen, de hevigheid van den wind dwong de manschappen voorzigtig en langzaam voort te gaan, want telkenmale struikelden de paarden, door het stof schier verblind. Reeds had de luitenant het besluit genomen, den terugweg aan te nemen, toen een geboren Spahi op eenigen afstand eene groep kameelen en Arabieren ontdekte, die, in eene laagte nedergehurkt, onge-

twijfeld daar wachtten tot de storm bedaard was, om alsdan hun togt te kunnen voortzetten.

Nadat de spahi de groep op eenigen afstand genaderd was, kwam hij weldra in galop bij den aanvoerder terug.

„Het zijn Arabieren en eene fransche vrouw!" zeide hij.

„Fabert!" sprak daarop de luitenant tot een jeugdig onderofficier, „ga gij derwaarts en poog u van het nadere te onderrigten."

De sergeant snelde daarheen en weldra bevonden zich, op een van hem gegeven teeken, de officier en het geheele detachement bij de karavaan.

Een drietal kameelen lagen daar bedaard in het zand, den kop instinktmatig naar de tegenovergestelde zijde van den wind gerigt, en een viertal Arabieren, met het hoofd in de kap van hun mantel verscholen, hadden zich gemakkelijk bij de dieren nedergevleid.

Dit schouwspel zou zeer zeker voor de krijgslieden niets verrassends gehad hebben, zonder de tegenwoordigheid eener vrouw, die ten eenenmale vreemd scheen te zijn aan de zeden en het klimaat van dit land en wier gelaatstrekken zeer in tegenspraak waren met alles, wat haar omgaf.

Een zeer schoon jong meisje, met een roodkleurigen kap om het hoofd, nog ter helft in een doek verscholen, had op den rug van een der kameelen plaats genomen. Zij overlaadde de Arabieren met smaadredenen en dreigde hen bovendien met een klein, geheel gebroken zonnescherm, hetwelk zij in de hand hield, en daar de Arabieren voor die bedreigingen onverschillig schenen, sloeg zij duchtig op de kameelen los, die, even onverschillig als hunne meesters, stil en bedaard bleven leggen.

„Goddank, daar zijn franschen!" riep zij uit, „nu ben ik gered. Zoudt gij wel willen gelooven, mijnheer!" zeide zij, zich tot den luitenant wendende, „dat die schurken weigeren, om den togt te vervolgen? Onmogelijk kunnen wij verre meer van Biskara verwijderd zijn, want gij behoort ongetwijfeld tot de bezetting; en ik moet echter nog heden aldaar zijn, al zou ik er ook te voet heengaan."

Dit zeggende verliet de jonge dame hare zitplaats en sprong vlug op den grond. Met eene bevallige beweging nam zij den doek weg, die haar hoofd bedekte en het gelaat ten deele onzigtbaar maakte en geen wonder, dat de opgetogenheid der sol-

daten in hooge mate werd opgewekt, toen zij in de vreemdelinge een meisje van naauwelijks achttien of twintig jaren en van buitengemeene schoonheid zagen. De hevigheid van den wind en het nog steeds opdwarrelende stof noopten haar echter, hoofd en gelaat schielijk weder in den doek te verbergen.

„Van waar komt gij, mejufvrouw?" vroeg nu de luitenant met belangstelling.

„Van waar...?" hernam zij. „Ik kom van Constantine... maar het schijnt, dat gij er vreemd van opziet, mij hier te vinden... zijn er dan geen vrouwen in Biskara?"

„Zoodra gij er zult zijn, zal er ééne wezen," antwoordde de officier. „En in welk eene kleeding reist gij!" voegde hij er verwonderd bij.

„Nu, wat is dat? Men reist immers, zoo goed men kan. Ik wist zeer wel, dat ik zonder ongeval de plaats mijner bestemming zou bereiken, niettegenstaande al de zwarigheden, die men geopperd heeft," ging zij met een triumpherenden blik voort. „In Bathna bood de generaal mij een geleide aan, maar ik dankte hem voor die aanbieding, en gaf er de voorkeur aan, mijne reis op den rug van een kameel te vervolgen. Indien deze monsters achterlijk gebleven waren...!" voegde zij er bij, zich te gelijk van de rijzweep des sergeants meester makende, die zij boven het hoofd der Arabieren rondzwaaide, „dan zouden zij gezien hebben, met wie zij te doen hadden. Overigens heb ik hen ook dit getoond (zij liet een zakpistool met dubbelen loop zien) om hen in toom te houden; bij den minsten tegenstand zou ik hen een kogel door de hersenen hebben gejaagd."

Zij sprak deze woorden op ongemeen levendigen toon en met een blik, die de Arabieren als verstommen deed; deze zagen met leede oogen, hoe het jonge meisje hen ontzag wist in te boezemen.

„Laten wij onzen togt vervolgen," zeide de luitenant, „de tijd veroorlooft niet, ons langer op te houden. Maar daar valt mij iets in!... Gij zult zeker wel behoefte hebben aan eenige verfrissching... Ik kan u echter tot mijn leedwezen niets dan wijn of rum aanbieden..."

„Een teug rum, indien gij zoo goed wilt zijn, zal voldoende wezen mij weder nieuwe krachten te geven, want ik gevoel mij zeer vermoeid," en te gelijk nam zij met bevalligheid de veldflesch aan, welke de officier haar vriendelijk aanbood.

„En thans te paard!" sprak hij, „want gij zult zeker weinig lust gevoelen, in dit weder twee à drie uren te voet af te leggen; uwe lage rijglaarsjes zouden daartegen ook niet bestand zijn, en de helft uwer luchtige kleeding zou ongetwijfeld in de gedaante van flarden aan de struiken blijven hangen," voegde hij er bij. „Ik zal een zadel voor u gereed doen maken, waarop gij de reize gemakkelijker zult kunnen voortzetten."

„Ik wil gaarne rijden, maar niet alleen, want ik vrees van het paard te vallen. Als hij mij eene plaats achter op den zadel kan inruimen," zeide zij, den sergeant aanziende, die in zijn scharlakenrooden mantel gehuld, digt bij haar stond, „zou mij zulks zeer aangenaam wezen." De luitenant beet zich in de lippen; het speet hem dat hij niet reeds dadelijk op het denkbeeld was gekomen, de bevallige reizigster het aanbod te doen, haar bij zich op het paard te nemen. Verlegen en bedremmeld ontdeed zich de sergeant intusschen van zijn mantel, legde dien achter op den zadel te regt, liet daarna den stijgbeugel omlaag en reikte de bevallige vreemdelinge lagchend de hand. Deze plaatste haar klein voetje in den stijgbeugel, hief zich vlug omhoog en zat weldra te paard. Het detachement zette zich daarna weder in marschorde en nu ging het langzaam voorwaarts, de sergeant naast den luitenant aan de spts.

„Maar daar herinner ik mij . . !" zeide de eerste eensklaps, „uw pakgoed . . . hebt gij dat niet bij de kameelen achtergelaten?"

Te gelijker tijd kwam een Arabier met een pakket in de hand schielijk aangeloopen.

„Dat is niet veel!" zeide de officier lagchend.

„Voor dit land is het meer dan genoeg," hernam zij op eenigzints spottenden toon.

„In den draf voorwaarts!" kommandeerde nu de aanvoerder; „wij zullen dan zooveel te spoediger het doel bereikt hebben, want gij zult zeker wel rust noodig hebben."

„Rijdt in galop, als gij zulks goedvindt," zeide zij, „ik vrees niets, want ik ben zeker, dat mijn ruiter zorg zal dragen, dat ik niet val."

Fabert gevoelde zich ten hoogste gevleid door dit blijk van vertrouwen, hetwelk zij in hem stelde.

„Overigens," voegde de schoone reizigster er bij, zich tot haar gezel wendende, „zal ik mij zoodanig aan u vasthouden, dat ik u, als ik val, in mijn val medesleep."

Weldra bereikte men de oase. De prachtige palmboomenlaan genaderd zijnde, riep zij, geheel opgetogen, herhaalde malen, dat er in Frankrijk niets dergelijks bestond en dat zij op deze, door de natuur zoo rijk bedeelde plaats wilde leven en sterven. —

„Gij zoudt welligt niet willen gelooven, mijne heeren!" zeide zij nadenkend, „dat ik, indien dit heerlijke woud voor geld te koopen ware, iemand ken, die het mij ten gevalle koopen zou. Welke bekoorlijke tuinen zou men in hetzelve kunnen aanleggen! Dat zou veel schooner zijn dan Versailles en de Tuileriën!"

Deze woorden verstierven onbemerkt onder den vloed der overigen, welke het jonge meisje in de vreugde haars harten over de lippen vloeiden.

Eindelijk kwam men te Biskara aan.

II.

Een drietal namen zullen te Constantine niet ligt vergeten worden; namelijk dien van Gérard den leeuwentemmer, dien van Alexander Dumas en vooral dien van mejufvrouw Seraphine, gelijk wij haar vervolgens zullen noemen; allen die in het jaar 1847 gemelde stad bezocht hebben, hebben ook over haar hooren spreken, want haar kortstondig verblijf in die provincie heeft evenveel opzien gebaard, als de heldendaden van den fanatieken Nimrod en de wandelingen van den eeuwigen jood in de litteratuur.

Korten tijd na hare aankomst in Afrika, had mejufvrouw Seraphine een modemagazijn te Algiers, later rigtte zij een koffijhuis te Constantine op. Jong, schoon en begaafd als zij was, had zij zich overal aanzien en achting verworven. De onbestendigheid van haar karakter verstoorde echter weldra het goed succès, dat aan hare ondernemingen te beurt viel, kortom! zij bragt alles aan hare luimen ter offer.

Het zonderlinge meisje verachtte al hetgeen alledaagsch was en de overlegde berekeningen van het gewone leven, hare phantaisie was te vurig, zij reikhalsde naar avonturen.

Hare reis naar Biskara was dan ook nog niet eens de belangrijkste harer dolzinnige ondernemingen. Niets kon haar dan ook daarvan afbrengen, noch de moeijelijkheid der communicatie, noch de gevaren van een zoo langen en zoo weinig bezochten weg. Zij was met Arabieren uit de woestijn, die naar hun vaderland terug keerden, op den rug van een kameel afgereisd,

niets met zich voerende dan een klein pakje goed en een zonnescherm in de hand, om zich voor de stralen der zon te beschutten. Op deze wijze deed Seraphine slechts kleine dagreizen, beschouwde de schoone natuurtooneelen en landschappen en hield zich bij alle stammen op, onder het voorwendsel van melk te drinken en *kuskussu* te eten. Zij kwelde hare geleiders door hare grillen, en dreigde hen te zullen nederschieten, zoo zij haar niet wilden gehoorzamen. De Arabieren lachten hierover, maar droegen niettemin de grootste zorg en oplettendheid voor haar. Elken avond als er halt gehouden werd, ontstaken zij een vuur om haar te verwarmen en maakten een leger in gereedheid, waarop zij onder vurige oogen en ijverzuchtige blikken insliep.

Het garnizoen was niet weinig opgetogen, Seraphine in zijn midden te zien aankomen. Ieder wilde haar zien, ieder haar hooren en zij liet zich dan ook niet lang verzoeken om hare geschiedenis te verhalen; al hare toehoorders waren als verstomd over de begaafdheid van haar geest en haar open karakter.

Reeds weinige dagen na hare aankomst te Biskara vinden wij haar aldaar als eigenaresse van een in der haast welingerigt koffijhuis, dat van nu af de verzamelplaats van de manschappen der bezetting werd. Hare aankomst had dus eensklaps de verveling en somberheid verwijderd; men vergat, dat men zich op slechts ettelijke schreden afstands van de woestijn bevond.

Onder het aantal bewonderaars, die Seraphine weldra had, bekleedde de jonge sergeant eene eerste plaats. Ten gevalle der montering had Fabert bij de spahis dienst genomen; niemand droeg den tulband sierlijker dan hij, niemand kleedde zich meer ongedwongen in de plooijen van zijn wijden mantel. Hij bevond zich dikmaals bij Seraphine en gaf zich volstrekt geene moeite, zijne verrukking te verbergen die hij bij haar aanblik ondervond; in tegenwoordigheid der officieren gevoelde hij zich echter altijd eenigzins verlegen, want niet zelden was het een verachtelijke, boosaardige blik of een dubbelzinnig woord hetwelk hem krenkte of geheel verpletterde. Dan plooide hij zijn voorhoofd en eene ongewone uitdrukking verried maar al te wel zijn onwil of toorn, en vooral van de zijde zijns aanvoerders was Fabert menigwerf aan dergelijke aanvallen blootgesteld. Seraphine scheen intusschen het doel zijner ijverige bemoeijingen te bevatten en hij had weldra de zekerheid, dat

zij geheel onverschillig was voor de blijken van hulde, haar door de officieren gebragt.

De zekerheid van Fabert werd echter weldra en wel op zeer onverwachte wijze bedroefd; er kwam namelijk te Biskara een nieuwe gast.

Dit was een nog tamelijk jeugdig engelschman, wiens uiterlijk geheel den rijkaard verried. Hij had het bedaarde, maar sombere gelaat zijner landslieden, die aan het spleen lijden of het offer zijn van een zoogenaamd *idée fixe.* Hij nam in de woning van Seraphine zijn intrek, en maakte er dadelijk eene vaste gewoonte van, zijn tijd bij haar door te brengen. Hij zocht volstrekt geen omgang, was zwaarmoedig, steeds in gedachten verdiept of nam de aanwezigen met onvaste blikken op. Nimmer mengde hij zich in eenig gesprek; ook sprak hij weinig met Seraphine en wierp slechts nu en dan verstolen blikken op haar, dan echter beschouwde hij haar met alle innigheid. Weldra evenwel boezemde deze stomme bewondering, waarover de officieren het niet aan lagchen lieten ontbreken, Fabert levendige bezorgdheid in. Seraphine daarentegen scheen noch door de plotselinge aankomst van dien man, noch door diens zonderlinge handelingen verrast te zijn. Zij sprak nimmer over hem en bewaarde zelfs dan een diep stilzwijgen, wanneer een zonderlinge gril van den engelschman niet ten onregte dikwerf, den spotlust der aanwezigen opwekte. Oogenschijnlijk moest zij hem dus kennen, waarvan Fabert, wien reeds den prikkel der ijverzucht folterde, zich maar al te wel overtuigd hield. Hij meende opgemerkt te hebben, dat het Seraphine reeds bewust was, hoe hinderlijk hem de bestendige tegenwoordigheid van dien mensch was, en nogthans stelde zij hem dienaangaande niet gerust. Gekrenkt door die onverschilligheid, welke hij voor boosaardig opzet hield, besloot hij zich zelven zekerheid te verschaffen. Maar hoezeer smoorlijk verliefd, was hij nogtans vreesachtig, zoodat hij eigenlijk niet wist hoedanig het aan te vangen, om eene verklaring te verkrijgen.

Op zekeren dag bevond Fabert zich alleen in het koffijhuis, hij sprak geen woord en zette een gedwongen en verlegen gezigt. Van tijd tot tijd wierp hij een blik op Seraphine, die als naar gewoonte in haar buffet zat, en aan een klein borduurwerk arbeidde. De verlegenheid des onderofficiers was haar niet intusschen ontgaan en lagchende, zeide zij op eens:

„Ik wed, dat deze engelschman u bezorgdheid inboezemt en dat gij hem niet gaarne hier ziet."

„Ik beken u," hernam hij, „dat het mij ten hoogste verwondert, dien vreemdeling juist hier bij u zijn intrek te hebben zien nemen, zonder zich in iets te openbaren of zonder te zeggen, wat hem herwaarts voert." Fabert zweeg, maar het was hem gemakkelijk aan te zien, dat hij nog gaarne eene vraag gewaagd had.

„O, al zegt hij ook niet, wat hem herwaarts voert, zoo geloof ik het toch wel te kunnen vermoeden," sprak Seraphine.

„Hoe! Gij zoudt weten...?" zeide Fabert verbleekend; „gij kent dien mensch dus?"

„Stel u gerust," antwoordde zij hem. „Ik kan u wel juist niet zeggen, wie hij is, maar gij noch iemand anders hebt iets van hem te vreezen," voegde zij er niet zonder bedoeling bij. „Als gij mij slechts een oogenblik gehoor wilt schenken, zal ik u zeker doen schudden van lagchen."

„Mij doen lagchen?" vroeg Fabert ongeloovig.

De sergeant nam digt bij het buffet plaats en toonde geheel gehoor te zijn, terwijl op zijn gelaat eene onrust zigtbaar was als van iemand, die een streng oordeel verwacht.

„Luistert gij dan naar mij?" vroeg Seraphine.

Fabert gaf door knikken daarop het antwoord en de lieftallige française begon aldus:

„Gedurende den laatsten tijd van mijn verblijf te Parijs bemerkte ik, dat mij, overal waar ik ging, een engelschman volgde. Hij sprak mij evenwel nooit aan, en is mij ook ninamer genaderd; hij scheen gelukkig te zijn, zoo hij mij slechts zag en was nieuwsgierig te weten, wat ik deed. Ik van mijne zijde, lette niet op hem noch hield mij in het minste met hem bezig; doch daar ik niet kon uitgaan, zonder dat hij mij als het ware op den voet volgde, was ik wel genoodzaakt hem te zien."

„Ik vatte het voornemen op Parijs te verlaten en mij naar Afrika te begeven. Niemand droeg daarvan kennis; ik had er zelfs mijne familie niets van gezegd. Maar in hetzelfde oogenblik, dat ik gereed ben mij te Marseille in te schepen, staat die geheimzinnige man weder in mijne nabijheid, en hij gaf zich den schijn, alsof hij niet eens bemerkte, dat ik daar was. Ik sprak hem vrijmoedig aan en vroeg: „zijt gij het niet, mijnheer! dien ik zoo vaak te Parijs ontmoette?" waarop hij koel antwoordde: „ik geloof het wel, mejufvrouw!" En waarheen

rigt zich thans uwe reis? vroeg ik hem verder even vrijmoedig. „Ik weet het nog niet juist . . . ." stamelde hij, „maar . . . ." „Ik luisterde niet verder, want de passagiers werden geroepen, om zich aan boord te begeven."

„Het schip verliet de reede; ik wierp nog een laatsten blik op de stad, van welke wij ons steeds meer verwijderden, en mij onwendende, zie ik den onbekende, wiens verrekijker op de kerk van onze Lieve Vrouw gerigt was, weder in mijne nabijheid. Ditmaal gaf ik mij echter niet de moeite hem te ondervragen. Gedurende den ganschen overtogt zag ik hem niet meer, maar toen ik te Algiers het hôtel „aux kabyles" wilde binnentreden, zag ik ook hem voor de deur; hij maakte plaats voor mij en groette eerbiedig."

„Later zag ik hem meermalen voorbij mijn modemagazijn gaan; ik ontmoette hem immer op mijne wandelingen, in den schouwburg was zijn blik steeds op mij gerigt, en dat alles, zonder eenige genegenheid voor mij bloot te leggen, enkel als het ware om zich te overtuigen, dat ik er was. Ik verliet na eenigen tijd Algiers incognito; intusschen vertrok hij te gelijker tijd met mij uit Philipville en nam even als ik plaats in den wagen, die ons naar Constantine bragt."

„In die stad, waar ik mij nog al tamelijk lang heb opgehouden, viel er echter niets bijzonders met hem voor. Eindelijk begaf ik mij naar Biskara; ik was hem geheel vergeten en dacht niet in het minst meer aan dien zonderling, dan — toen wij hem ook hier zagen aankomen."

„Ziedaar alles wat ik van hem weet, van den man, die mij met zoo ongehoorde standvastigheid of liever zeldzame trouw — dat zult gij mij toch moeten toestemmen — vervolgt. Maar dit is zeker! hij is een onschadelijk mensch."

Deze laatste woorden waren met nadruk en op zeer tweeledigen en spottenden toon uitgesproken.

„En nu, vindt gij die toedragt niet om te lagchen?" vroeg Seraphine, den sergeant scherp aanziende.

„Ik heb naauwelijks gehoord, wat gij mij daar zoo even verhaald hebt," antwoordde hij, „ik beken u ten minste, dat ik er weinig van verstaan heb."

Seraphine barstte in een luid gelach uit. Na een oogenblik zwijgens greep Fabert de hand van het jonge meisje en vroeg haar: „is het waarheid, dat gij hem anders niet kent?"

„Met welk regt vraagt ge mij dit, mijnheer! Ben ik u daarvan rekenschap verschuldigd?" zeide Seraphine beleedigd en hare hand uit die van Fabert losrukkende.

„Mejufvrouw!" stamelde deze nu, geheel bedremmeld en vol eerbied voor haar buigende· „gij zijt waarlijk het zonderlingste meisje, dat ik ooit heb leeren kennen."

Na dit gezegd te hebben, verwijderde hij zich. Aan de deur keerde Fabert zich nog eenmaal om. Seraphine beschouwde hem lagchende en met eene uitdrukking op het gelaat welke te zeggen scheen: zijt gij welligt ijlhoofdig?

III.

Hoe vreeselijk zag Fabert zich teleurgesteld! Hij meende bemind te worden en zij dreef den spot met hem. Ook zijne ijdelheid werd niet minder gevoelig aangedaan, want hij beeldde zich in dat hij beviel. Bovendien was hij, tegen de gewoonte der lieden van zijn stand, op zijne wijze streng in de keuze zijner minnarijen, doch de schoonheid van Seraphine had hem het hoofd op hol gebragt. Hij was schier krankzinnig, ja in een aanval van waanzinnigheid had hij het voornemen zich te dooden. Wanneer hij zich echter het vertrouwen herinnerde, hetwelk zij hem schonk; een vertrouwen, dat hij immers niet van haar gevorderd had, dan gevoelde hij, hoezeer hij ongelijk gehad had nog andere bekentenissen van haar te eischen. Nogtans kwelde het Fabert, wat hij moest denken van een man die zeeën overtrok, woestijnen doorkruiste en zich in een onbekend land waagde, alleen om een meisje te volgen. De engelschman was rijk, ongetwijfeld rekende hij op zijn vermogen, om de bedenkingen van Seraphine, zoo zij die maken mogt, te overwinnen. Daarbij Seraphine — wie was zij...? Maar daarover bekommerde hij zich weinig, alleen haar karakter baarde hem verwondering. Seraphine toonde zich echter geheel onverschillig voor de bemoeijingen harer aanbidders en ontving doorgaans met een ironisch lachje hunne galante of vleijende complimenten; ook was zij niet in het minst koket, zelfs niet in de zwaarste beteekenis van het woord. Wat had hij alzoo te vreezen? Den engelschman....? Maar Fabert had nimmer gezien, dat de schoone française hem een enkel blijk van welwillendheid gegeven had, zelfs het verhaal hetwelk hij uit haar mond gehoord had, kon hem dienaangaande gerust stellen.

Terwijl hij dit alles overlegde en bepeinsde, dacht hij voortdurend aan dat zoo grillige, zoo fantastische, maar tevens zoo schoone, voor hem zoo verleidelijke wezen; ja, hij was zoodanig op haar verliefd, dat hij zich tot elke onderneming in staat geloofde.

Daar herinnert hij zich eensklaps de woorden van Seraphine, welke zij gesproken had bij den aanblik der oase van Biskara! „Gij zult welligt niet willen gelooven," had zij toen immers gezegd, „dat, wanneer dit heerlijke woud voor geld te koopen ware, ik iemand ken, die het mij ten gevalle koopen zou." De engelschman alleen, dacht hij, kon tot zulk eene zotternij in staat zijn, en hij werd als door eene doodelijke huivering aangegrepen. „Als dat zoo is," sprak hij met eene doffe stem, „dan wee hem!"

Intusschen ging de sergeant voort, even als vroeger, het koffijhuis van Seraphine te bezoeken, zonder zijn gedrag in iets te veranderen; hij veinsde echter een bedaardheid, die geenszins in zijn hart zetelde. Hij begon zijn medeminnaar streng waar te nemen, en gaf zich alle moeite, diens voornemens te doorgronden; maar deze, altijd even koel en onverschillig, verried zich door niets. De eenige wensch van Fabert was nu, om den engelschman alleen met Seraphine te verrassen.

Op zekeren morgen had hij zijne maatregelen zoo goed genomen, dat hij juist van pas kwam. Hij bleef op eenige schreden afstands van de deur staan; hij vernam daar binnen een druk gesprek, en herkende weldra de stem van den engelschman. Hij kon niet alles verstaan, maar hij onderscheidde duidelijk de woorden: „reis naar Zwitserland — naar Venetie." Meer was er niet noodig om zijn ijverzucht te doen ontbranden.

Onverwacht trad hij binnen en alleen Seraphine groetende, wierp hij zijn wijden mantel over den schouder, liep, zonder verder een woord te spreken, met afgemeten schreden de kamer op- en neder en blies met tamelijk veel gedruisch den rook zijner cigaar omhoog.

Fabert had iets uitdagends in zijne houding, zijne oogen rolden toornig heen en weder. Hij zocht ook klaarblijkelijk in de oogen van Seraphine eene aanmoediging, om het vuur tegen zijn vijand te openen; maar hare blikken schenen, als van iemand die een comisch tooneel vooruitziet. Hij was echter te opgewonden dan dat hij zijn ongeduld langer kon betoomen;

met geweld wierp hij de cigaar weg, trad met vaste schreden naar den engelschman, en bleef toen in de nabijheid van het buffet waar Seraphine zat, staan.

„Een paar woorden als het u belieft, mijnheer!" zeide hij op luiden, met spot gemengden toon.

„Wilt gij met mij spreken?" vroeg de engelschman, terwijl hij Fabert met een zekeren blik aanzag.

„Met u, ja!" antwoordde de sergeant en naderde te gelijk zijn medeminnaar. „Ik ben van nature een weinig nieuwsgierig, en de geheimzinnigheid, waarmede gij u omgeeft, mishaagt mij; ik ben besloten, eindelijk te weten, waartoe gij herwaarts zijt gekomen."

De engelschman, dien eenigzins verwaten toon hoorende, kruiste de armen en begon nu Fabert van hoofd tot voeten op te nemen.

„Gij doet daar evenveel als mij uitdagen, zoo ik meen," zeide hij, „en met welk regt?"

Fabert nam nu tegenover den gentleman eene trotsche houding aan, spalkte de oogen wijd open, steunde de armen in de zijde en plaatste den regtervoet vooruit. Ongetwijfeld was het zijn voornemen, hem een antwoord te geven, maar hij wendde eerst den blik naar Seraphine, die zich slechts met moeite bedwingende, zich verwijderde, alvorens in een luid gelach uit te barsten. Fabert volgde haar met zijne oogen en toen naar de deur wijzende, door welke zij zoo even verdwenen was, zeide hij tot den engelschman:

„Als ik zou kunnen vermoeden, dat gij eenig voornemen hebt omtrent dit meisje, dan zouden een paar duimen van dezen degen mij weldra geneegdoening verschaffen voor uwe vermetelheid," sprak hij, op het gevest van zijn sabel slaande.

De engelschman stak bedaard de handen in de zakken van zijn paletôt en nam er twee pistolen uit, die hij den sergeant digt voor de oogen hield.

„Zij zijn tot aan den mond geladen," voegde hij er bij; „een enkele druk zou toereikend zijn u den schedel te verbrijzelen."

Seraphine die zich in de nabijheid bevond en over deze woorden niet weinig schrikte, kwam schielijk weder binnen.

Fabert stond als verpletterd, de wederverschijning van zijne minnares lag hem het zwijgen op. Hij verloor alle hoop. — Langzamerhand kwamen officieren, om als naar gewoonte bij

Seraphine absinth te drinken en zich in hare bekoorlijke conversatie te verlustigen, en hunne aanwezigheid verdreef reeds sedert eenige dagen den engelschman uit het koffijhuis; hij vertrok, zoodra zij hadden plaats genomen.

Na het voorgevallene liep Fabert andermaal de kamer met groote schreden op en neêr. Zijn luitenant, die uit de uitdrukking van zijn gelaat het tooneel ried, dat plaats gevonden had, wierp hem een verachtelijken blik toe, die tot in zijne ziel doordrong en het voornemen, dat hij bij zich had opgevat, sneller tot uitvoering bragt. Hij verwijderde zich schielijk, maar kwam door eene andere deur weder binnen, begaf zich naar het vertrek van den engelschman, sloop tot digt achter diens stoel, greep hem woest met beide handen in den rug van zijn paletôt, en zeide tot hem met eene stem, die van woede beefde:

„Een van ons beiden is hier te veel, mijnheer!"

De engelschman, die geen tijd had gehad zich om te wenden, vroeg op droogen toon: „wat wilt gij daarmede zeggen, jong mensch?"

„Een van ons beiden is hier te veel, zeg ik u," herhaalde Fabert op denzelfden toon. „Gij zult Biskara nog heden verlaten, of...."

„Gij wilt alzoo een tweegevecht? Welaan! het zij zoo! Gij zult mij, of ik zal u dooden."

Nu liet Fabert eindelijk zijn vermeenden mededinger los.

„Dezen avond om tien uur zal ik u aan den ingang van den Tell verwachten."

„Ik zal er zijn," gaf de lord ten antwoord.

IV.

Even voor den bepaalden tijd ontmoetten de beide partijen elkander aan het eind van den weg, die naar den Tell voert op geringen afstand van Biskara. Fabert werd door den kwartiermeester van zijn regiment en een geboren spahi gesecondeerd, die de wapens droeg. De engelschman was alleen en had een lang paket onder den arm, waarin zich degens schenen te bevinden.

„Wij zijn nog te digt nabij de stad," zeide Fabert, „laat ons nog een weinig verder gaan."

„Ja, laat ons nog een weinig verder gaan," voegde de engelschman er toestemmend bij, bij den aanblik der onafmetelijke woestijn, die zich achter het bosch voor zijne blikken opende.

De nacht was schoon, de lucht zacht, de zilveren maan spreidde haar helder licht over de uitgestrekte vlakte uit, die eene zee geleek; in de verte schemerde het zand, geen enkel geluid werd gehoord, de stilte had iets plegtigs.

Allen gingen zwijgend voort, altijd voorwaarts ziende, als het ware naar een doel zoekend.

„Halt!" riep plotseling de kwartiermeester.

Het viertal mannen bleef staan. Men onderzocht de wapens, elke partij had twee pistolen en twee degens; na eenig beraad kwam men overeen met pistolen te vechten.

„Gij hebt geene getuigen," zeide Fabert tot den lord; „Rupert," — zoo heette de kwartiermeester, — „zal dus ons beiden als getuige dienen, hij zal den afstand bepalen en het teeken geven."

De beide partijen werden op vijf en twintig schreden afstands van elkander geplaatst. Rupert reikte ieder hunner een pistool; op een door hem gegeven teeken moest ieder vijf schreden voorwaarts gaan en dan vuur geven.

Op hetzelfde oogenblik liet zich een tamelijk nabijzijnd doordringend gehuil hooren, hetwelk de beide strijders en Rupert en niet het minst den spahi deed ontstellen. De stilte was zoo diep, zoo ernstig geweest, dat het scheen alsof niets dezelve zou hebben kunnen afbreken. Zij herstelden zich echter weder, en waren van meening, dat dit gehuil door verwijderd zijnde jakhalzen werd voortgebragt; doch de Arabier, wien het maar al te wel bekend was, liep, door een plotselingen schrik aangegrepen, van den een naar den ander, voortdurend roepende: „fina! fina!" (red u! red u!)

Hij verklaarde hen namelijk, dat de jakhalzen wanneer zij gewoon zijn hun buit te verteren, altijd zulk een gehuil uitstooten, bij het naderen van hyenás of panters, en dat zeer zeker een dezer zoo gevreesde dieren in de nabijheid moest zijn.

„Maar zijn wij dan niet herwaarts gekomen om te strijden en zullen wij, door het gehuil dezer monsters, van ons voornemen afzien?" vroeg Fabert wien deze vertraging verre van aangenaam was.

„Laat ons dan beginnen!" zeide de engelschman, op bijzonder phlegmatischen toon.

„Welaan, kwartiermeester! geef het signaal!" riep Fabert ongeduldig.

De beide partijen stelden zich op hunne plaats, de secondant

maakte zich gereed het teeken te geven, toen andermaal een woest en ditmaal lang gerekt gehuil op zeer korten afstand hoorbaar werd.

De Arabier, wiens ontsteltenis nog volstrekt niet geweken was, begon op nieuw te roepen: „fina! fina!" daarbij naar Biskara wijzende. De duellisten, tegen hun wil verschrikt, lieten onwillekeurig de wapens zinken.

„Schiet niet!" zeide Rupert, „de spahi had gelijk; ik geloof dat wij de pistolen weldra beter zullen kunnen gebruiken."

Door een zeker instinct op zelfbehoud gedreven, naderden de drie mannen elkander, en voor zich uitziende, konden zij duidelijk twee lichtgevende punten onderscheiden, die als twee kolen vuur vonkelden. Weldra werd het gehuil herhaald, maar nu veel wilder en doordringender dan de eerste maal.

„Dat is noch de stem van den hyena, noch het gebrul van den leeuw," zeide Rupert; „onze vijand zal daarom niet minder vreesselijk zijn, ik verzeker het u, het is een panter.... Laat ons front maken, mijne heeren! wij mogen niet wijken; te vlugten zou voor ons noodlottig kunnen worden. Maar waar is de spahi?" vroeg hij, naar den Arabier omziende.

Deze had aanvankelijk de vlugt genomen, maar ziende dat niemand hem volgde, kwam hij geheel buiten adem weder terug.

De twee lichtgevende punten, die niets anders waren dan de oogen van het dier, kwamen allengs nader; ook kon men weldra eene zwarte gestalte onderscheiden, die in eene bogt nader bij scheen te sluipen. Klaarblijkelijk verkende het beest het terrein en konden de mannen zien, dat zij door hetzelve bespeurd werden.

„Hier met de pistolen!" zeide Rupert, „en wapenen wij ons voor elk geval met deze degens. Thans op onze hoede! onze partij kan elk oogenblik op ons loskomen."

Naauwelijks had Rupert deze laatste woorden uitgesproken, of de panter — want het was er een — kwam met een vervaarlijken sprong tot op omstreeks dertig schreden afstands van de plaats, waar de mannen hadden post gevat.

„Nog niet schieten!" fluisterde Rupert, „alleen den vinger aan den trekker gehouden. Wij moeten het dier nog meer laten naderen en dan het schot des te zekerder nemen. Behouden wij onze tegenwoordigheid van geest — ons leven hangt daarvan af."

Een tweede sprong bragt den panter schier voor hen; zijne

vonkelende oogen waren op hen gerigt, den vreeselijken muil geopend, een sissend geluid uit stootende en met zijn staart den grond zweepende. Onze helden sidderden, maar bleven koelbloedig en hielden zich op gelijke lijn; het ligchaam min of meer voorover gebogen, volgden zij al zijne bewegingen en waren gereed vuur te geven.

„Thans is het tijd," zeide de kwartiermeester; „maar wij moeten niet allen te gelijk schieten; slechts een onzer, en wel de bekwaamste."

„Dan zal ik het doen," zeide de engelschman met vaste stem.

Het schot viel... De panter liet een schrikkelijk gebrul hooren en naderde met een sprong het viertal tot op zes schreden. Thans vielen nog twee schoten te gelijk, door Fabert en zijn krijgsmakker afgevuurd.

„Wij hebben gezegepraald!" riep Rupert.

De verwonde panter wentelde zich onder voortdurend brullen in het zand om. De engelschman, die den spahi zijn pistool uit de hand gegrepen had, mikte nogmaals met alle voorzigtigheid, maar het dier rigtte zich op de achterpooten omhoog en wierp zich op hem; hij drukte los, maar het schot weigerde. Snel als de bliksem ging Fabert nu op het gevreesde, van bloed druipende dier los, en stiet hem moedig den sabel in de borst. Hij redde op die wijs zijne tegenpartij, die anders verloren zou geweest zijn. De door hem toegebragte steek was wel doodelijk, maar hij kon den sprong des panters daardoor niet tegenhouden, die door de pijn en het bloedverlies nog woedender gemaakt werd; hij greep Fabert met zijne klaauwen in den schouder, en rukte hem met zich op den grond.

De uitslag van dien kamp liet zich niet lang wachten. De panter sloeg zijne scherpe tanden diep in den hals van den sergeant en verpletterde hem schier in zijne laatste krampachtige stuiptrekkingen.

De drie overigen, door den ongelukkigen afloop van den strijd van schrik als aan den grond genageld, stonden onbewegelijk voor het ligchaam van Fabert, hetwelk tusschen de nagels van den dooden panter zich nog stuipachtig bewoog. Weinige minuten later had de ongelukkige den laatsten ademtogt uitgeblazen.

Plotseling lieten zich doordringende kreeten eener vrouwenstem hooren. Het was Seraphine, die door een Arabier vergezeld, die het paard aan den toom hield, kwam aanrijden.

„Ik heb eenige pistoolschooten gehoord," zeide zij, van het paard springende; „er heeft toch, hoop ik, geen ongeluk plaats gegrepen."

In plaats van te antwoorden, toonde de lord haar zwijgend het geheel met bloed bevlekte lijk van zijn jeugdigen tegenstander; zonder een enkel woord te kunnen uitbrengen, wendde zij het gelaat af.

Reeds den volgenden dag had zij Biskara verlaten en liet het garnizoen, als vroeger, in eenzaamheid en treurigheid achter, welke laatste nu dubbel kon geheeten worden, vooreerst om het verlies van een goed kameraad, en ten tweede om het gemis van een wezen, hetwelk voor korten tijd ten minsten de eenzelvigheid van hun bestaan had verminderd.

V.

En nu zal men vragen, wat er van Seraphine werd na den treurigen afloop, waarvan zij onwillekeurig de aanleidende oorzaak was geweest? Was de eerste zonnestraal, die op den weg van Biskara haar gelaat trof, in staat, om de tranen der aandoening te droogen, die zij om het ongelukkige offer harer koketterie geweend heeft? Is van het onbestendige en ligtzinnige schepsel van dit oogenblik een ernstig en bedachtzaam meisje geworden? Wij zouden zeer geneigd zijn zulks te gelooven, indien wij niet in een der laatste nummers van de *Times* het volgende uittreksel uit een australisch dagblad gelezen hadden van dezen inhoud:

„Wij hebben thans in Sydney eene kleine, fransche modiste, die allen het hoofd op hol brengt, en die in weinig tijds de heldin dezer kolonie geworden is. Zoowel hier als in St. Petersburg, in Constantine, in New-York, in Brazilië en San-Francisco is mejufvrouw Seraphine het onderwerp van alle gesprekken, van alle weddenschappen en alle galante minnarijen; zoowel hier als overal vindt men steeds in hare nabijheid den zonderling, lord G....., in zijne onveranderlijke en kluchtige houding eens verliefden ridders."

Het blijkt dus dat Seraphine hare togten weder had aangevangen, en wie zal het wagen, den dag te bepalen, dat zij daarmede zal eindigen? Wij gelooven, dat het gemakkelijker zou zijn het oogenblik te voorzeggen, dat de aarde zal ophouden, om hare as te draaijen!

DE GIFTMENGSTER.

Uit het Hoogduitsch.

Het tooneel dezer geschiedenis, voor de waarheid waarvan wij kunnen instaan, is het paleis van den zweedschen graaf Malström, gelegen in de hoofdstraat eener kleine duitsche residentie. De bescheidenheid gebiedt ons zoowel den naam derzelve te verzwijgen, als de personen van het drama, hetwelk wij aan de mededeelingen van een hooggeplaatst ambtenaar bij de regtbank verschuldigd zijn, met verdichte namen te doen optreden.

Hetgeen wij den lezer in de navolgende bladen willen verhalen, heeft voor eenige jaren werkelijk plaats gehad; de geregtelijke verhandelingen daaromtrent werden echter door hoogen invloed zooveel mogelijk geheim gehouden, zoodat de juiste toedragt der zaak nimmer ter algemeene kennis kwam, hetgeen oorzaak was dat dezelve niet, zooals met het proces Praslin en Bocarmé geschiedde, in de dagbladen werd opgenomen.

Zes jaren bevorens het navolgende voorval plaats had, was graaf Malström, een edelman zonder eenig fortuin, in Kopenhagen met de dochter van een rijken deenschen kamerheer gehuwd, had met zijne gemalin een geruimen tijd in Engeland en Parijs doorgebragt en daarna het paleis gekocht, waar hij nu sedert een paar jaren in tamelijke afzondering met zijn gezin woonde.

Het was een oud, vervallen gebouw en sedert eene reeks van jaren onbewoond; tijdens ons verhaal een aanvang neemt, had het nog een onaangenaam, somber uitzigt, ofschoon de graaf de hooge vertrekken modern deed inrigten en meubelen en de talrijke gangen, die elkander in het ruime gebouw doorkruisten, op nieuw liet pleisteren, en daardoor het geheel een sierlijker en meer bewoonbaar karakter poogde te geven.

Op den duur viel dit verblijf echter niet het minst in den smaak van den graaf; op aandringen der gravin was het hun eigendom geworden, dewijl deze, eene zeer ijverzuchtige vrouw, den ligtzinnigen en aan de genoegens der wereld verslaafden man daardoor meer aan bestendigheid meende te gewennen, dat zij met hem het gewoel der groote wereldstad, waar hij aan zooveel verleiding was blootgesteld, verliet, om zich op het minder gevaarlijke terrein eener kleine hofstad te gaan bewegen. Ofschoon tegen zijn zin had de graaf zich evenwel naar hare

wenschen moeten voegen, daar zij onbepaald beheer voerde over het grootste gedeelte van het vermogen, dat zij ten huwelijk had medegebragt.

Heeft zij echter door die afzondering haar doel bereikt?

Zou de verschrikkelijke misdaad wel immer zijn geploegd, zoo die afzondering niet had plaats gevonden?

Wij zullen die vragen niet beslissen, maar liever overgaan tot de mededeeling van ons verhaal.

I.

Het was nagenoeg middernacht. In het paleis van den graaf Malström heerschte eene doodsche stilte; de donkere steenkolossus, zooals hij daar stond, gehuld in een dikken nevel, die over de stad hing, geleek veelmeer eene gevangenis. Geen enkel venster, noch aan den voorgevel, noch aan de zijde van het binnenplein of aan een der zijvleugels was verlicht. De jalousiën van een tweetal vertrekken waren echter digt gesloten, misschien kon dus daar binnen nog licht branden. Het eene dezer vertrekken lag op de tweede verdieping van het voorgebouw, het andere aan het eind van den oostelijken vleugel, die op het park uitzigt had.

De naastbij gelegen kerkklok verkondigde met twaalf doffe slagen het middernachtelijk uur.

Die klanken werden spoedig daarop in het gebouw gevolgd door een naauwelijks hoorbaar geritsel op de eerste verdieping; eene deur, die blijkbaar niet gesloten was, werd geopend, waarna zich een zacht geschuifel liet hooren, en iemand behoedzaam over den marmeren vloer van den in een diep duister gehulden langen corridor, met de handen langs den muur tastend, voortsloop. Den breeden trap opgaande, welke naar de tweede verdieping leidde, verloor die ligte tred zich weldra in den donkeren gang, die naar den oostelijken vleugel geleidde.

Op de helft van dien gang bevond zich een hoog gewelfd venster, hetwelk uitzigt gaf op den tuin; een flaauwe lichtstraal viel daar ter plaatste naar binnen en men kon nu duidelijk waarnemen, dat eene mannelijke gedaante in de rigting van het bovengenoemde vertrek, aan het einde van dien vleugel gelegen, voortzweefde.

Eene minuut verliep en de vorige stilte als van het graf heerschte weder.

Nu werd een zacht gekraak vernomen aan de leuning van denzelfden trap, welke de zoo evengemelde schaduw naauwelijks hoorbaar was opgegaan, eene daar in een gedoken vrouwelijke gestalte rigtte zich op en sloeg insgelijks met schuifelenden tred de tegenovergestelde rigting van den langen gang in. Omstreeks op het midden van dien gang bevond zich eene deur, die evenmin gesloten was, waar de genoemde gestalte in een duister vertrek verdween, van het daaraan grenzende, in plaats van eene deur, door een zwaar zijden behang gescheiden, door hetwelk een dunne, roodachtige lichtstraal viel.

De gedaante, waarin men nu duidelijk die eener bejaarde vrouw kon herkennen, ligtte dit behang een weinig ter zijde en verscheen nu op den drempel van het door eene astrallamp helder verlichte vertrek.

Eene eenvoudig gekleede dame van omstreeks dertigjarigen leeftijd zat daar, in gepeins verzonken, aan de tafel; zij bezat zeer regelmatige trekken, waarin echter eene zekere stuurschheid en onmiskenbare trotsch duidelijk zigtbaar waren. Haar weelderig golvend haar, dat in breede vlechten om het hoofd lag, was in het oogloopend blond, even als de wenkbraauwen; hare wimpers hadden zelfs eene witachtige kleur en verleende aan de grijze oogen, gevoegd bij de doorschijnendheid van haar wezen, eene zeldzame, ijskoude uitdrukking. Zij was buitengemeen slank en het lamplicht, dat in al zijne volheid op haar gelaat viel, gaf aan hetzelve al de gelijkenis van een wassen masker.

Bij het geheimzinnig binnenkomen der vrouw rigtte zij hare doorborende oogen naar den ingang en ontmoette nu den insgelijks glurenden blik der gekromde oude.

„Wel, is hij bij haar?" vroeg de dame — die niemand anders was dan de gravin Malström — in de deensche taal, met eene stem, die even scherp als doordringend klonk.

„Ja!" fluisterde de oude in dezelfde taal, „hij sloop mij zoo even voorbij."

„Zijt gij wel zeker, dat hij het was?"

„Ofschoon ik hem niet zag, maar slechts hoorde, kunt gij er zeker van zijn. Daarbij kwam het geritsel van de zijde zijner slaapkamer en verloor zich in den gang, die naar hare kamer leidt; het kon dus niemand anders wezen."

„Zijn al de dienstboden reeds ter ruste?"

„Alles is doodstil in het paleis."

„Gij zijt immers met de grootste omzigtigheid te werk gegaan? Waar hadt gij u verscholen?"

„Ik zat in een hoek op een der treden van den trap, die naar hare kamer leidt. Zoo hij mijne nabijheid had vermoed, zou hij immers zijn teruggekeerd?"

Een zenuwachtige trek speelde om de smalle lippen der gravin; hare grijze oogen staarden een oogenblik onheilspellend voor zich heen als scheen zij over iets na te denken, en in dien blik lag iets wilds, iets gruwelijks. Weldra keerde echter de vorige stroefheid op haar gelaat terug en hare oogen herkregen den vroegeren doffen glans. „Het is goed!" sprak zij, „gij kunt u insgelijks ter rust begeven, Ilda!"

„Maar mevrouw de gravin," antwoordde de oude, „zoo ik..."

„Stil, ik wil het zoo!" viel deze haar bits in de rede en wierp haar tevens een blik toe, die Ilda schrik aanjoeg. „Gij hebt uwe taak tot mijn genoegen vervuld, voor de mijne heb ik u niet verder noodig; vertrek!"

De oude dienstbode bleef nog weifelend op den drempel staan en streed zigtbaar met eene inwendige besluiteloosheid.

„Mevrouw de gravin," waagde zij het nogmaals te zeggen, „wat wilt gij doen? Bedenk dat behalve u en ik nog niemand kennis draagt van de zaak. Mij dunkt als . . ."

„Zwijg, zeg ik u!" sprak de gravin op bitsen toon, en zich in haar armstoel oprigtende, voegde zij er bij: „Gij hebt in mijn dienst niet te denken, maar enkel te gehoorzamen, gij weet dat immers. Gij zijt mij met lijf en ziel toegedaan, Ilda! zulks is mij bekend; maar herinner u, dat één woord van mij u eenmaal in het verderf heeft kunnen storten en thans nog eene schrikkelijke straf zou kunnen berokkenen. . . . . Doch laat ons over het verledene niet spreken. Begeef u nu dadelijk naar uwe kamer en verlaat dezelve niet voor den gewonen tijd."

De oude gehoorzaamde, doch wierp nog een laatsten bezorgden en als het ware vragenden blik op hare meesteres, in wier stroeve strekken niet de minste toegevendheid zigtbaar was; demoedig en even stil als zij gekomen was, verliet zij het vertrek en verdween spoedig in den duisteren gang. De gravin bleef nog eene wijle naast den armstoel staan; toen hief zij het hoofd op, staarde naar het behang, waarachter Ilda verdwenen was en scheen hetzelve met haar blik te willen door-

boren, ofschoon eene sombere overpeinzing haar geest op dat oogenblik zoodanig bezig hield, dat zij niets zag van hetgeen haar omringde. Langzamerhand scheen zij uit die onzalige stemming te ontwaken en werd op haar bleek gelaat, dat in het bijzijn der oude vrouw niet de minste opgewondenheid of aandoening had verraden, eene uitdrukking van verkropte woede, van grenzenloozen haat zigtbaar.

Toen trad zij naar eene boekenkast, opende dezelve en nam er eene kleine lantaarn uit, die bereids was ontstoken. Op de teenen voortgaande, schoof zij het behang ter zijde en ging het aangrenzende vertrek door, waar zij de lantaarn niet verder opende dan noodig was, om een flaauwe lichtstraal te verspreiden.

Eenige seconden later zweefde hare lange gestalte den breeden gang door en sloeg dezelfde rigting in naar den oostelijken vleugel, als waarheen straks de oude Ilda de schaduw had zien henengaan. Van tijd tot tijd bleef de gravin staan en wierp zij een bespiedenden blik in het rond, ofschoon alles rondom haar stil was; hoe meer zij het eind van den gang naderde, des te behoedzamer ging zij voort. Weldra bevond zij zich tegenover eene kamer — hetzelfde vertrek waarvan, gelijk wij reeds gezegd hebben, de jalousiën zoo digt gesloten waren — en nu het doel van haar togt bereikt hebbende, sloot zij haastig de lantaarn. Daar de deur niet geheel gesloten was, bemerkte zij al spoedig, dat daar binnen nog licht brandde, en aandachtig luisterende, hoorde zij duidelijk dat op fluisterenden toon gesproken werd. Eene huivering ging haar door de leden; zij moest, zij wilde weten wat daar gezegd werd en leunde dus nieuwsgierig met het oor tegen de opening.

„Wees niet verstoord op mij, Rosalie!" zeide eene mannelijke stem, waarin zij die van den graaf herkende, „ik moest u wel op een uur als dit om een onderhoud verzoeken, daar de gravin gedurende den ganschen dag mijne gangen en handelingen bespiedt."

„Mijnheer de graaf!" antwoordde nu eene zachte vrouwenstem, met blijkbaar hevige aandoening, „ik heb aan uw verlangen toegegeven u hier en op dit uur te ontvangen, omdat ik u dankbaarheid en de instandhouding mijner eer verschuldigd ben. Een half jaar geleden heeft uwe goedheid, door mij uit de handen van een gewetenloozen voogd te verlossen, mij voor schande bewaard; gij hebt mij een verblijf in uw huis geschon-

ken, de opvoeding van uw kind toevertrouwd, mij daardoor eene eervolle betrekking gegeven, en thans zoudt gij door die edelmoedigheid eene ongeoorloofde gemeenschap met mij pogen te verkrijgen, mijn naam aan de schande prijs geven, mijne eer willen bezoedelen; uwe eigene rust, de rust van uw gezin en de mijne opofferen aan een hartstogt, die strafbaar is! O, mijnheer de graaf! dan was mijne toekomst vernietigd. En mevrouw de gravin! zou zij niet, als zij het vernam, mij verachten, ja, mij met schimp en smaad overladen en mij weg zenden. Waar zou ik dan heen? Het zou mijn dood zijn. Ik bezweer u dus, mijnheer! onderdruk een gevoel, hetwelk ik niet kan, niet mag beantwoorden!"

„Rosalie!" hernam hij op diep geroerden en levendigen toon, „ik heb u op al die woorden slechts deze weinige te zeggen: ik bemin u! U in de eenzaamheid welke mij omgeeft, dagelijks gedurende zoovele uren te moeten zien en u niet te kunnen zeggen, wat mijn hart voor u gevoelt, is mij eene onverdragelijke foltering, eene kwelling, die ik niet langer kan uithouden."

„Maar ik mag ook niet hooren, mijnheer de graaf! wat gij mij in zulke oogenblikken zoudt willen zeggen."

„Waarom niet, dierbaar meisje! Ik weet immers dat ik u niet onverschillig ben, tegen uw wil draag ik daarvan kennis. Wij komen in alles overeen; wat verhindert ons eene verbindtenis te sluiten, welke de harmonie onzer zielen in nog inniger overeenstemming zal brengen."

„Maar mijnheer!" sprak het meisje ontsteld en geraakt door de onderstelling, dat de graaf haar niet onverschillig was, „ik mag u niet langer aanhooren, mijn hart gevoelt dankbaarheid voor u, maar .... niets meer. Bovendien vergeet gij, dat gij gehuwd zijt."

„Gehuwd?" vroeg hij op bijna minachtenden toon. „Ik wil het u bekennen, dat ik de gravin nimmer heb bemind, en ofschoon het mij tot oneer verstrekt, moet ik zeggen, dat alleen haar geldelijk vermogen mij aanspoorde haar mijn naam en hand te schenken."

„Desniettemin rusten er pligten op u, aan welke gij u niet moogt onttrekken. O, ik smeek u nogmaals, onderdruk dien boozen hartstogt om uzelfs wille en om mij te sparen, want God weet het! ik gevoel mij niet sterk genoeg, dien inwendigen strijd langer voort te zetten. Denk aan uwe echtgenoot, denk

aan uwe dochter, die daar in het naaste vertrek sluimert, onbewust dat haar vader het voornemen heeft de rust en het geluk van zijn gezin te verstoren!"

Een oogenblik was het stil. Zoowel daar binnen in de kamer, als daar buiten in den gang werden niets gehoord dan korte, koortsachtige ademtogten.

De graaf brak het eerst die plegtige stilte af.

„Het geluk en de rust van mijn gezin!" zeide hij op doffen toon, „tot op dit uur heb ik het eerste niet leeren kennen en het tweede nimmer genoten! Pligten, zegt gij! Ik heb die noch omtrent de gravin, noch omtrent het kind, want de kleine, die aan uwe zorg is toevertrouwd, is — mijne dochter niet!"

Een kreet van verbazing was het antwoord op die woorden, welke duidelijk tot de gravin waren doorgedrongen; over het gansche ligchaam sidderende, omsloot zij krampachtig het handvat der lantaarn. Als verplet door die bekentenis van den graaf tegen eene harer ondergeschikten, voelde zij zich eene onmagt nabij; een klam angstzweet parelde haar op het voorhoofd.

„Hoe!" riep de gouvernante, „zou het mogelijk zijn? Ottilie is dus een aangenomen kind! Nu kan ik mij uwe vreemdsoortige handelwijze en de niet altijd even moederlijke genegenheid en liefde van mevrouw de gravin omtrent de kleine, welke ik meermalen heb opgemerkt, verklaren."

„En toch heeft de gravin aan Ottilie het leven geschonken!" sprak hij met bitterheid. — „Zij, de laatdunkende schoone, die als meisje schier ongenaakbaar was, deed mij, kort na ons huwelijk, eene bekentenis, die hare schande openbaarde. Zij was niet mijne vrouw geworden uit overtuiging, maar alleen omdat hare keuze op mij was gevallen om als een dekmantel voor haar misstap te kunnen dienen. Ik ontving daardoor wel de regtmatige straf voor mijne baatzucht, maar wat moest ik doen? Eene scheiding en openbaarmaking van het geheim zou natuurlijk te veel opspraak verwekt hebben. Daarbij, afstand doen van het eenige voordeel, ter wille waarvan ik mij met haar had verbonden, kon wel niet mijne bedoeling zijn. Wij sloten dus na die schandelijke ontdekking eene overeenkomst, tooveel dit zonder opzien te verwekken, mogelijk was, afzonderlijk te leven en verlieten Kopenhagen; zes maanden na de voltrekking van ons huwelijk werd Ottilie geboren. Gij begrijpt

dus dat mij noch aan de moeder noch aan het kind iets kon gelegen zijn. Ik jaagde in Parijs allerlei vermaken na, gaf mij aan vele verstrooijingen over, maar behandelde de gravin steeds met meer oplettendheid dan menig ander echtgenoot in mijn geval zou gedaan hebben."

„En hoe gedroeg mevrouw de gravin zich onder dat alles?" vroeg het meisje met zigtbare verlegenheid.

„Hare genegenheid voor mij nam toe, naarmate ik onverschilliger omtrent haar werd," hernam de graaf; „maar ook hare jalousie vermeerderde in geene geringe mate. De eene onaangename bejegening volgde de andere, tot dat zij, die tooneelen moede, het woelige leven dat ik leidde, voor een rustiger en eentooniger besloot te verwisselen. Ik gaf toe, maar vergat dat ik nog niet den leeftijd te boven ben, waarin het hart krachtig zijne regten kan doen gelden. Toevallig kwaamt gij in ons huis, ik leerde u in al uwe lieftalligheid kennen, en waarom, Rosalie! zou ik het u langer verbergen, allengs ontstond de genegenheid, die ik niet meer kan verbannen. In den naam der liefde smeek ik u dus: doe mij niet langer geweld, maar verhoor mijne vurigste bede en schenk mij ook uwe toegenegenheid, uwe liefde."

„O mijn God!" stamelde de gouvernante, „verlaat mij niet in deze hagchelijke omstandigheid! — Heb medelijden, mijnheer de graaf! bedenk welk een onheil gij over ons beiden brengt. Moet ik niet de regtmatige verontwaardiging vreezen der gravin, wier stuursche blik mij steeds beangstigt, zoo zij wist dat ik u op dit uur toegang had verleend in mijne kamer. Zoo gij niet wilt afstaan van dien ongeoorloofden hartstogt, zal mij niets overblijven dan dit huis te verlaten en eene onzekere toekomst tegen te gaan."

„Dan verlaat ik het insgelijks en zal u volgen, Rosalie!" antwoordde graaf opgewonden, „want zonder uwe nabijheid is het leven mij een last. Gij ziet dus dat het u niet zou baten, heen te gaan, want ik herhaal het u: ik bemin u; o wordt de mijne!"

„Om Gods wil!" fluisterde het meisje op een toon, die duidelijk van haren inwendigen angst en bangen strijd getuigde, „zoo het dan waarheid is dat gij mij werkelijk bemint, verlaat mij dan thans. Ik mag niet langer zulk eene taal aanhooren.'

„Ik ga!" hernam de graaf, „maar alleen om gelukkiger weder te keeren."

Als had een adder haar gestoken, zoo schielijk verwijderde de gravin zich van de deur. De laatste woorden van den graaf, die zij duidelijk had vernomen, deden haar tot volle bewustheid komen. Hoe gaarne zij nog langer had getoefd, zij moest weg, want elk oogenblik kon immers de graaf de kamer verlaten, en wat zou het zijn, zoo hij haar thans hier overviel. Zij was wel herwaarts geslopen om beiden te overvallen en te ontmaskeren; met verachting en smaad had zij de gouvernante willen overladen, en haar wegzenden, maar aan dat voornemen kon zij nu geen gevolg geven. De graaf had immers een geheim ontdekt, dat haar in de oogen van het meisje diep vernederde, haar naam was dus aan de genade of ongenade van Rosalie prijs gegeven. De laatdunkende vrouw weifelde en wankelde als een door den storm geknakt riet.

In wilden, koortsachtigen haast snelde de gravin voort, met de woede in het hart en als door helsche furiën achtervolgd. Zonder te worden opgemerkt, bereikte zij hare kamer, waar zij uitgeput in den voltaire nederviel. Haar gelaat droeg duidelijk de sporen van hetgeen thans in haar binnenste omging. Somtijds stond zij op en liep met haastige schreden eenige malen de kamer op en neder, in zichzelve onverstaanbare woorden mompelende. Een duivelachtige grimlach teekende zich om hare lippen, eindelijk barstte zij in een luid gelach uit en zeide: „ha! zij beminnen dus elkander; zij bezit zijne liefde, de verzekering zijner trouw; ik ben dus in hunne magt, beiden moet ik alzoo onschadelijk maken."

Peinzend staarde zij weder eene geruime poos voor zich heen; het scheen of het leven uit dat ligchaam ontvloden was, zoo roerloos zat zij daar neder. Plotseling rigtte zij zich fier in hare volle lengte op en sprak, terwijl een spottende glimlach die te gelijk verachting teekende, zich om haar mond plooide, op zegevierenden toon: „Ik heb het gevonden, mijne wraak zal haar treffen!"

Toen zij meer bedaard was, begaf zij zich ter rust.

II.

Den volgenden morgen stond de zon vriendelijk aan den

onbewolkten hemel; het scheen een heerlijke Junijdag te zullen worden.

Zoodra de gravin ontwaakt was, schelde zij en vroeg aan de kamenier, die weldra haar slaapvertrek binnentrad: „Is mijnheer de graaf reeds op?"

„Mijnheer doet eene wandeling door het park," antwoordde het jeugdige meisje.

„Ga dan aan Christiaan zeggen, dat hij mijnheer de graaf vrage, of hij goed vindt, dat wij heden morgen gezamenlijk onder de veranda het ontbijt gebruiken. Kom mij daarna helpen kleeden, Lisette!"

Toen de kamenier vertrokken was, begaf zich de gravin naar haren toiletspiegel en beschouwde naauwkeurig hare trekken in het heldere glas.

„Ik zie niet bleek noch afgetobd, ofschoon het daar binnen in mij kookt; niemand zou zeggen, dat ik den nacht zoo onrustig en bijna wakend heb doorgebragt," fluisterde zij in zich zelven, en glimlagchend voegde zij er bij: „Zoo is het goed! Door dat lachje zal ik zelfs den scherpsten waarnemer misleiden." Na eenige oogenblikken van diepe overpeinzing sprak zij met kalmte en vastberadenheid: „Welaan! ik ben gereed den strijd te aanvaarden, het werk van haat en wraak kan beginnen."

Als zij weder van den spiegel terug trad, lag er zulk een glans van vergenoegen op haar gelaat en was zij zoo zachtmoedig, dat Lisette inderdaad verwonderd was, want deze had nog nimmer zulk eene welwillende bejegening van de gravin ondervonden. Zoodra de kamenier hare bezigheid met kleeden had verrigt, zeide de gravin in de opgeruimdste stemming: „gij kunt gaan, meisje! maar zeg aan mejufvrouw Rosalie, dat ik haar met de kleine Ottilie gaarne aan het ontbijt wilde zien."

Toen de kamenier vertrokken was, verliet ook de gravin hare kamer, en begaf zich langs een gang naar den westelijken vleugel. Aan de buitenzijde deszelven bevond zich een uitgestrekt plat, waarop de graaf in modernen stijl eene sierlijke tuinkamer had doen optrekken, met de reeds bovengemelde veranda, uit welke een met geurige bloemgewassen versierde breede marmeren trap naar beneden in het park voerde.

Het kostbare ontbijtservies was daar reeds gereed gezet, terwijl twee bedienden in liverei den graaf en de gravin opwachtten. Te gelijk dat een hunner voor de gravin de breede glazen

deuren opende, kwam ook de graaf langs den genoemden trap uit het park de veranda binnen. Hij groette vlugtig, terwijl zijne gemalin hem met een vriendelijk lachje toeknikte; zij namen tegenover elkander plaats. De graaf was blijkbaar afgetrokken, zij daarentegen uitermate opgeruimd en minzaam.

Wat het uiterlijke aangaat, paatten beiden zeer goed voor elkander; hij was een schoon en welgevormd man van nagenoeg vier en dertig jaren, zij eene statige vrouw, wier anders scherpe trekken thans door een aanminnig lachje, dat om hare lippen zweefde, werden gematigd; zelfs hare grijze oogen, die gewoonlijk doorborend op een ieder gevestigd waren, glinsterden nu van een ongekende vreugde. Dit alles was den graaf echter niet in het oog gevallen, daar hij haar slechts even had aangezien en dadelijk aan het ontbijt was begonnen, terwijl zijn blik voortdurend voor zich heen weidde in het park, als wilde hij daar verstrooijing zoeken.

„Een heerlijke ochtend!" brak de gravin het eerst de stilte af, terwijl zij een weinig suiker deed in de kop thee; „gij hebt daarvan reeds meer genoten dan ik, Alfred!"

„Ik heb eene wandeling door het park gedaan," antwoordde de graaf kort.

„Dat had Rosalie met de kleine ook wel kunnen doen, het kind ziet sedert eenige dagen zeer betrokken; de frissche morgenlucht zou haar ongetwijfeld goed gedaan hebben."

Toen de naam der gouvernante werd uitgesproken, kon men eene ligte beweging om de lippen van den graaf waarnemen, welke echter door de gravin niet werd opgemerkt. Ter sluiks wierp hij een mistrouwenden blik op zijne echtgenoot, maar zij zag er zoo opgeruimd en tevreden uit, hij had haar zelden nog in zulk eene stemming gezien; er kon dus, dacht hij, niet de minste kwade bedoeling in hare woorden begrepen zijn.

„Bovendien," ging de gravin voort, „is die goede Rosalie te bezorgd voor haar leerling; zij vreest elk windtogtje en verwent het kind geheel en al, ofschoon ik haar daarover niet wil berispen, want ik weet dat zulks uit haar goed hart voortkomt. Waarlijk Alfred! wij hebben alle reden om dankbaar te zijn en ons te verheugen, dat gij de arme weeze hier een toevlugtsoord aanboodt; wij hebben daarbij evenzeer gewonnen als zij."

De graaf hief even het hoofd op en zag zijne echtgenoot

onrustig aan, maar vond niets dan welwillendheid in hare trekken. Bij den minsten argwaan betoonde zij zich altijd hoogst ijverzuchtig, dacht hij, zij weet en vermoedt dus geenszins mijne genegenheid voor Rosalie.

„Gij waart echter niet altijd zoo gunstig omtrent haar gestemd," zeide de graaf als het ware onverschillig.

„Dat is zoo mijn vriend!" hernam de gravin; „maar gij weet: ik ben slechts zoolang ernstig en terughoudend omtrent menschen, tot ik hen beproefd en mijn vertrouwen ten volle waardig gekeurd heb. Rosalie verdient dat vertrouwen, waartoe zou ik haar dus langer mijne welwillendheid en genegenheid onthouden?"

Andermaal staarde de graaf haar oplettend aan; hij kon zich maar volstrekt die plotselinge omkeer van gevoelens niet begrijpen, maar hij zag steeds hetzelfde goedaardige lachje, denzelfden zachtmoedigen blik.

„Het verheugt mij," zeide hij na eene kleine poos op tamelijk onverschilligen toon, „dat gij met de gouvernante der kleine zoo tevreden zijt."

Naauwelijks had hij die woorden geuit, of de deuren werden geopend en Rosalie trad, met de jeugdige gravin aan de hand, de veranda binnen.

De kleine Ottilie was alles behalve een aardig kind, zooals men die anders op zevenjarigen leeftijd kan aantreffen; ook was zij verre van lieftallig, ze had een stomp neusje, ligt blond, zeer dun haar en reeds oudachtige trekken. Zij huppelde hare moeder niet op kinderlijk vrolijke wijze te gemoet, maar sloop lusteloos en met een stuurschen blik binnen.

De gouvernante daarentegen was een aanvallig meisje van omstreeks twintig jarigen leeftijd, met frisch gekleurde wangen, een evenredig besneden gelaat en eene welgevormde leest; zij groette eerbiedig bij haar binnenkomen, ofschoon een opmerkzaam waarnemer eene tamelijke onrust en onzekerheid bij haar zou hebben ontdekt. Zij waagde het niet noch den graaf, noch de gravin, wier blik echter vol goedheid op haar rustte, aan te zien. De graaf gedroeg zich zoodanig, dat niemand, zelfs niet de gravin den hartstogt kon vermoeden, die hij voor de gouvernante koesterde, ofschoon hij naauwkeurig elke beweging van de beide vrouwen gade sloeg.

Inmiddels werd met het ontbijt begonnen; Rosalie gevoelde zich door de voortdurende bewijzen van deelneming, welke de

gravin haar schonk, zeer in het naauw gebragt; zij glimlachte, terwijl zij inwendig beefde en poogde hare bezorgdheid daardoor te verbergen, dat zij zich bijna uitsluitend met de kleine bezig hield. De gravin scheen heden een bijzonder vermaak te hebben, haar naam regt dikwerf in het gesprek, hetwelk eigenlijk onschadelijk, maar zeer gedwongen was, te mengen en voor den graaf en de aanwezige bedienden eene regt levendige belangstelling en genegenheid voor Rosalie aan den dag te leggen. Toen het ontbijt afgeloopen en de graaf voornemens was zich te verwijderen, vroeg de gravin hem op minzamen toon:

„Waarmede zult gij den ochtend doorbrengen?"

„Ik denk een rijtoertje te maken," antwoordde de graaf, wien het blijkbaar hinderde langer te moeten blijven.

„Hoe!" zeide nu de gravin, „sedert een tiental dagen hebben wij heden voor het eerst een onbewolkten hemel en gij zoudt u dus niet met uwe lievelings-uitspanning bezig houden en zulk eene schoone gelegenheid laten voorbijgaan om eens een welgelijkend en bevallig portret te maken?"

„Eenige der chemische praeparaten, welke tot het fixeren der portretten onmisbaar zijn, ontbreken mij. En bovendien: wie zou ik heden photographeren? Te dikwerf heb ik reeds het geduld van het klein getal onzer vrienden en bekenden op de proef gesteld, om hen nog weder eens lastig te vallen."

„Welligt hebt gij nog deze of gene vergeten?"

„Zooveel ik weet niemand," zeide de graaf, die steeds ongeduldiger werd.

„Dan zal ik u iemand noemen. Mejufvrouw Rosalie is nog nimmer door u gephotographeerd."

Een hoogroode blos bedekte het gelaat van het meisje, toen zij de gravin deze opmerking hoorde maken; ook de graaf ontstelde, ofschoon hij zulks niet deed blijken.

„Inderdaad, gij hebt gelijk," zeide hij.

„Ik geloof niet dat mijn gelaat en mijne houding daartoe geschikt zijn," sprak Rosalie bedremmeld, terwijl zij zich alle moeite gaf hare verlegenheid door een bevallig lachje te verbergen.

„Waarom niet?" riep de gravin. „Gij zijt jong, aanvallig, en hebt nog geen zoo scherp geteekende trekken als de mijne die op een portret doorgaans nog ouder schijnen. Ja, Rosalie! ik ben er op gesteld uw portret te bezitten en onze

kunstenaar zal zich wel laten overreden hetzelve te vervaardigen, zoo wij er hem vereend om verzoeken."

„Maar mevrouw de gravin!" stamelde Rosalie andermaal verlegen.

„Ik beken u gaarne, meisjelief! dat het bezit daarvan mij hoogst aangenaam zal zijn, want ik beschouw de goede gouvernante mijner Ottilie in zekeren zin als mijne jeugdige vriendin. Gij wilt dit immers wel?" Te gelijk stak de gravin haar eene harer lange, bleeke handen toe. Rosalie kustte die hand eerbiedig en zeide blozend: „gij zijt al te goed, mevrouw!"

„Ik laat u eenvoudig regt wedervaren," sprak zij, haar met een waarlijk innemend lachje aanziende; „en nu, mijn vriend!" voegde zij er bij, zich tot den graaf wendende, „zoo gij mij genoegen wilt doen, toon dan heden nog eens uw talent aan het portret van mejufvrouw Rosalie."

„Maar ik zeide u immers zoo even," antwoordde de graaf eenigzins gemelijk, „dat mij eenige noodige praeparaten ontbreken. Ik zou mij die dan eerst moeten aanschaffen, want dat doe ik het liefste in persoon."

„Welnu, de fabriek is immers slechts een groot half uur van hier verwijderd. Zoo gij dus van uw voorgenomen rijtoertje afziet en het rijtuig laat inspannen, wil ik u derwaarts vergezellen; mejufvrouw Rosalie en de kleinen kunnen dan tevens medegaan."

„Liever," antwoordde de gouvernante bedeesd, „zou ik van uwe afwezigheid gebruik maken, om met de kleine nog eens hare fransche les te doorloopen; later zal daartoe misschien..."

„Zooals gij wilt, mejufvrouw!" viel de gravin haar in de rede. „Dan gaan wij te zamen; vindt gij dat goed, Alfred?"

„Mij is het wel," was zijn gedwongen antwoord.

De gouvernante verwijderde zich met hare leerlinge en ook het grafelijk echtpaar verliet de veranda, om zich gereed te maken. Een kwartier uurs later rolde de elegante open calèche de poort der residentie uit, naar de naastbij gelegen fabriek. De graaf zat tamelijk afgetrokken in den eenen, de gravin, die bijzonder spraakzaam was en allerlei nietige onderwerpen behandelde en blijkbaar in eene opgeruimde stemming verkeerde, leunde in den anderen hoek van het rijtuig.

„Welke praeparaten moet gij halen?" vroeg zij.

„Zilver en cyan-kalium," was het korte antwoord.

„Cyan-kalium, dat is immers . . . , o ja, ik herinner het mij, het is die vloeistof, welke gij steeds zoo zorgvuldig wegsluit."

„Ja, maar gij hebt het niet anders dan opgelost gezien; oorspronkelijk zijn het kleine stukjes."

„Een hevig vergif, zoo ik mij niet bedrieg."

„Zeer hevig. Een enkele droppel, aan eene overigens onbeduidende wonde aan den vinger gebragt, is voldoende om het gansche ligchaam te ontsteken."

„O ja, ik herinner het mij, ook de docter heeft mij vroeger daarop opmerkzaam gemaakt. Men zegt immers dat de photograaf, die zich ten vorigen jare uit armoede het leven benam, daartoe cyan-kalium heeft gebruikt."

„Ja, maar dan heeft de arme drommel zeker wel een fleschje vol geledigd."

„Gij denkt dus dat hij met eenige droppels zijn doel niet zou bereikt hebben? Vooral, zoo hij dezelve met eene andere substantie vermengd had ingenomen en dan niet het gansche glas zou geledigd hebben?"

„Dat zou hem alleen ongesteld hebben gemaakt en door een zeer spoedig aangewend tegenmiddel zou hij ongetwijfeld zijn gered, hetgeen natuurlijk niet in de bedoeling van dien man kon liggen."

„Het is toch eigenlijk gevaarlijk," zeide de gravin lagchend, „met een photograaf te moeten verkeeren, als hij met zooveel vergift omgaat. Hoe ligtelijk kan de minste onvoorzigtigheid een groot onheil te weeg brengen! Ik vind dat men dergelijke scherpe vergiften niet aan een iegelijk moest verkoopen."

„Och, in de hand van een booswicht zijn immers duizend overigens onschadelijke zaken gevaarlijk!"

„Dat moet ik u toestemmen."

Intusschen had men de fabriek bereikt. Terwijl de graaf dezelve binnentrad, bleef de gravin, in gedachten verdiept en met eene zeldzame uitdrukking op het gelaat, in het rijtuig zitten. Na verloop van omstreeks twintig minuten kwam hij terug, van het benoodigde voorzien.

„Ik heb u eenigen tijd laten wachten," zeide hij instijgende.

„Volstrekt niet," antwoordde de gravin lagchende. „Ik zal nu immers in het bezit geraken van hetgeen ik zoo vurig wensch. Gij zult thans, zoo ik hoop, dadelijk het portret der bemin-

nelijke Rosalie vervaardigen. Hebt gij nu alles, wat daartoe noodig is?..... ook de cyan-kalium?"

„Zekerlijk, het was mij hoofdzakelijk daarom te doen."

Na eenigen tijd gereden te hebben, zeide de gravin op onverschilligen toon: „men kan zich toch ligtelijk met die praeparaten vergissen, zij zijn bijna alle kleurloos."

„Bij eenige oplettendheid heeft dat geen plaats, daar zich op ieder fleschje een etiket bevindt, waarop de inhoud vermeld is."

„O ja, dat is ook waar; men kan dus zien, welke substantie daarin vervat is."

Deze en dergelijke, in den grond eigenlijk nietige vragen, bragten intusschen de gravin geheel op de hoogte van hetgeen zij ter volvoering van haar boos voornemen weten wilde; de graaf begreep niet, hoe zijne vrouw zulk een belang stelde in een en ander, waarmede de gravin echter volkomen haar doel bereikte. Inmiddels had het rijtuig weder het paleis bereikt, waarna de graaf zich dadelijk naar zijne werkplaats begaf, zijnde een met glas overdekt vertrekje, hetwelk hij aan de dakzijde van den linkervleugel had doen daarstellen en geheel voor zijne bezigheid inrigten.

„Waar is mejufvrouw Rosalie met de kleine?" vroeg de gravin, nadat zij hoed en mantille had afgelegd.

„In het park, in de hermitage!" was het antwoord.

Geheel vervuld van het boosaardige voornemen, hetwelk zij tot voldoening harer wraak had gesmeed, begaf zich ook de gravin weldra naar de werkplaats van den graaf, die zich bij hare komst in het zoogenaamd laboratorium bevond, hetwelk door een gordijn van het vertrek was afgescheiden. In het atelier zelf was een bediende bezig met het schoonmaken van platen. De gravin begaf zich naar het gordijn, ligtte het even op en zeide: „Ik heb eigenlijk nog nimmer de bezigheden gezien, welke gij daar verrigt; mag ik wel eens binnenkomen?"

„O voorzeker," antwoordde de graaf.

„Ik beloof u niets te zullen derangéren."

„Aan de voorafgaande werkzaamheden is echter niet veel te zien."

„Ik wil dezelve toch wel eens van meer nabij gadeslaan."

Schielijk sloop zij achter het gordijn en overzag met den haar eigen scherpen blik de kleine ruimte en het tafeltje; bij het flaauwe schijnsel eener lamp had zij echter reeds genoeg gezien.

Regts op de tafel stonden eenige fleschjes, waarbij zij spoedig dezelfde herkende, die de graaf des morgens in de fabriek had gehaald. In een dezer flesjes bevond zich eene kristalachtige, kleurlooze substantie in kleine stukjes. Voorbedachtelijk begaf zij zich naar die zijde, waar de fleschjes stonden en stak bedaard hare hand in den zak van haar kleed.

De graaf, die nog niet zoo bij uitstek geoefend was in zijne kunst, had juist eene plaat onder het prepareren bedorven.

„Frederik!" riep hij, „geef mij eene andere plaat."

„Dadelijk, mijnheer de graaf!" antwoordde de bediende, die nog minder geoefend was, verward, „ik weet niet — het moet daar — ik kan die vlek hier maar niet verdrijven."

Ongeduldig verliet de graaf het laboratorium. Snel haalde de gravin nu een ineengerold papiertje uit den zak, greep naar het fleschje, hetwelk zij in het oog had gehouden en las op het etiket: cyan-kalium. In een oogenblik was het geopend en rolden een tweetal stukjes in het papier, dat nu weder even schielijk ineengerold werd en in haar zak verdween. Toen de graaf weder het laboratorium betrad, stond het fleschje reeds op zijne vorige plaats, maar zij was in het bezit van datgene, wat hare schreden derwaarts had gevoerd, en het was waarlijk meer dan tijd voor haar geweest, want ook de graaf nam het bedoelde fleschje met de cyan-kalium op.

„Is de andere plaat nog niet gereed?" vroeg de gravin zeer bedaard, terwijl zij de bedorven plaat, die zij intusschen in de hand had genomen, voorzigtig nederlegde.

„O gewis," hernam de graaf, „ik gebruik die cyan-kalium alleen, wijl ik mijne vingers een weinig morsig heb gemaakt."

„Kan men dan daarmede ook vlekken verdrijven?" vroeg de gravin nieuwsgierig.

„Ja," sprak de graaf, „zie maar eens hoe goed het afneemt."

„Dan is het waarlijk een onontbeerlijk iets voor eene vrouw," zeide zij met een eigenaardig lachje, hetwelk door den graaf echter niet werd opgemerkt, en die ook niet kon vermoeden, met welke bedoeling zij dat gezegde deed. — „Ik moet toch bekennen," ging zij na eenige oogenblikken voort, „dat die voorafgaande werkzaamheden voor oningewijden zeer vervelend zijn; daarbij werkt de atmospheer, welke hier heerscht, geenszins gunstig op mijne zenuwen. Ik zal dus mijne nieuwsgierigheid beteugelen en mij verwijderen."

„Eigenlijk zijt gij mij ook min of meer hinderlijk, mijn waarde!" sprak de graaf.

„Nu, wees dan verzekerd, dat ik heden voor de laatste maal in uwe geheimen heb pogen door te dringen."

De graaf zag haar eenigzints verwonderd aan; hij begreep niet regt den zin dier woorden, die hem evenwel deden ontstellen, en ofschoon hij zijn geweten tegenover haar niet zuiver gevoelde, stelde hij zich echter spoedig gerust met de gedachte, dat zij toch geen kennis droeg van hetgeen er bij hem omging. Hij waagde het echter te vragen: „hoe bedoelt gij dat?"

„Wel," hernam zij lagchend, „een photograaf zal ook wel zijne geheime kunstgrepen hebben, bij welke hij anderen niet gaarne tegenwoordig siet of hen deselve toevertrouwt. Stel u echter gerust, ik zal niet verder daarin doordringen, maar het voorhangsel tusschen u en mij laten."

De gravin verliet dan ook het afgezonderde gedeelte en nam in een leunstoel plaats, terwijl zij een daar liggend boek opensloeg en met de grootste bedaardheid doorbladerde. Eenige oogenblikken later bragt een bediende het jongste nummer van een modejournaal, hetwelk zoo even met de post was aangekomen.

„Zeg aan mejufvrouw Rosalie dat ik haar verzoek met de kleine Ottilie herwaarts te komen," beval zij den bediende, terwijl zij onverschillig het modejournaal inzag.

Juist toen de graaf de plaat gereed had, verscheen Rosalie met de jeugdige gravin. De gouvernante was andermaal verlegen en bedeesd, de gravin daarentegen even opgeruimd en welwillend omtrent haar als gedurende het ontbijt en vroeg op schertsenden toon aan haar echtgenoot: „Wel, mijn waarde heer gemaal! kunt gij beginnen? Uw offer is bereid!"

Was het te verwonderen, dat Rosalie op het hooren dezer in waarheid dubbelzinnige woorden ontstelde?

„Dadelijk!" antwoordde de graaf.

„Nu, zeide zij, zich lagchend tot de gouvernante wendende, „moet ik u voor eenige oogenblikken aan uw goed geluk en de bekwaamheid van mijn echtgenoot overlaten; gij moogt u thans niet van hier verwijderen en moet vooral gedurende de bewerking stil zitten, want die heeren photographen zijn despoten, naar wier willekeur men zich geduldig moet voegen."

Verlegen en pijnlijk glimlagchende bleef het meisje aan de

tafel staan, waar de kleine reeds bezig was, met kinderlijke nieuwsgierigheid, de platen van het modejournaal na te zien.

Haastig verliet nu de gravin het atelier en snelde langs een gang naar hare kamer, waar zich hare kamenier bevond. Met korte woorden gaf zij deze eene boodschap en zond haar weg; het meisje was haar thans hinderlijk bij hetgeen zij volbrengen moest. Eene angstige gejaagdheid was duidelijk op het gelaat der gravin zigtbaar; schielijk begaf zij zich naar hare toilettafel, opende dezelve en nam uit een klein laadje twee sleutels; daarna drukte zij op eene veer en nu sprong een ander verborgen laadje open. Zij nam het papiertje, waarin de beide stukjes cyan-kalium gewikkeld waren en liet een dezer stukjes in eene kom vallen, welke in dat laadje stond; het andere stukje rolde zij weder in en stak dit in haar zak. Zij sloot nu het geheime laadje, alsmede de toilettafel, verliet de kamer en ging den gang door tot aan den trap, waar zij eerst zeer aandachtig luisterde. Niemand der dienstboden scheen zich op dit oogenblik op de tweede verdieping te bevinden.

Zij sloop dus den trap op en snelde den langen gang door, waar zij weldra voor dezelfde deur stond, aan welke zij in den verloopen nacht had geluisterd. Ook thans was zij bleek en schier ademloos.

Met een der beide sleutels, welke zij uit de lade der toilettafel had genomen, opende zij de bewuste deur en bevond zich nu in de kamer van Rosalie. Schielijk wipte zij naar de schrijftafel en opende dezelve met den tweeden sleutel. Zij trok een der laadjes open, waarin een paar sieraden, eindjes lint en dergelijke zaken onder elkander lagen; zij vond er ook eenige blaadjes papier, door de hand der gouvernante beschreven. Spoedig was het stukje cyan-kalium in een dezer blaadjes gewikkeld, waarna zij het in een hoek der lade onder het lint verborg. Even schielijk en zacht het laadje en de schrijftafel sluitende, wipte zij weder naar de deur, luisterde eerst aandachtig en zag toen den geheelen gang met een schuwen blik langs. Alles was stil, zij zag of hoorde niemand. Zij sloot dus de kamer achter zich, waarna de sleutels weder in een borstzakje van haar kleed verdwenen.

Dit alles was in minder tijds verrigt, dan wij noodig hebben het te verhalen.

Langs den gang begaf zij zich weder naar den trap. Thans

eerst gevoelde zij zich ontlast van den angst, welke gedurende den geheimen togt en de booze daad, welke zij volvoerd had, haar loodzwaar had gedrukt; zij haalde weder vrijer adem. Eene triumpherende vreugde schitterde uit hare grijze oogen, een duivelsch lachje speelde om hare smalle lippen, doch een oogenblik later nam haar gelaat weder dezelfde goedaardige uitdrukking aan en toen zij eenige minuten later het atelier betrad, zou niemand gezegd hebben, dat zij den grond had gelegd voor een onheil, hetwelk de onschuldige Rosalie moest treffen.

Deze was juist opgestaan en hield zich nu met de kleine bezig, die nog immer gretig de modeplaten beschouwde.

„Wel, mejufvrouw! is het reeds afgeloopen?" vroeg de gravin, „hoe lang moest gij zitten?"

„Naauwelijks een paar minuten, mevrouw!"

„Maar," hernam de gravin, „nu kan men het portret nog niet als afgewerkt beschouwen en moeten nog eenige werkzaamheden daaraan verrigt worden, die dikwerf mislukken en ons geduld op nieuw op de proef stellen. Die werkzaamheden zijn overigens niet onbelangrijk om eens van nabij gade te slaan; hebt gij wel eens gezien hoe een portret daardoor langzamerhand als te voorschijn komt?"

„Neen, mevrouw!" antwoordde Rosalie.

„Nu, ga dan eens achter het gordijn en beschouw daar mijn echtgenoot in zijne bezigheid."

„Maar, mevrouw! ik vrees mijnheer hinderlijk te zullen zijn."

„Toch niet, ik heb er zoo even insgelijks vertoefd, maar de onaangename lucht verdreef mij. Gij daarentegen hebt sterker zenuwen."

Weifelend, maar door het herhaalde aandringen der gravin als genoodzaakt, trad Rosalie achter het gordijn, waar zij zich natuurlijk met bevende stem verontschuldigde, en hare verschijning alleen aan het dringend verzoek der gravin toeschreef.

Naauwelijks bevond zij zich aldaar, of een bediende diende den docter aan, die zijne gewone visite kwam maken. De grijze oogen der gravin schitterden van een zeldzamen gloed; dit was juist wat zij wenschte.

„Vraag den docter of hij zich de moeite wil geven, boven te komen," zeide zij, en twee minuten later bevond hij zich reeds aldaar.

„Heeft mevrouw de gravin zich laten photographeren?" vroeg hij, haar beleefd groetende en minzaam de aangeboden hand kussende.

„Neen, docter! ditmaal was de beurt aan mejufvrouw Rosalie, de gouvernante der kleine Ottilie!"

De arts zag rond.

„Maar ik zie haar niet. De zonnestralen zullen haar toch niet in natura op de plaat gebragt hebben?" merkte hij schertsend aan.

„Toch niet, docter! Zie maar eens achter ginsch gordijn, dan zult gij vermoedelijk bemerken, dat mijn echtgenoot bezig is om de gouvernante onderrigt te geven in de chemie."

III.

Drie dagen later hield de graaf zijne gewone whistpartij. Behalve hij, waren de spelers een oud gepensioneerd overste, voorts de secretaris van een der gezantschappen en de reeds bovengenoemde docter. De gravin nam gewoonlijk geen deel aan het spel, maar vergenoegde zich met hetzelve gade te slaan.

Het was kort voor zonsondergang, toen de heeren aan de speeltafel plaats namen. Het gezelschap bevond zich in eene sierlijke kleine zaal op de eerste verdieping, die op het park uitzigt had. Ook mejufvrouw Rosalie en de kleine Ottilie waren tegenwoordig; de gravin zat in een leunstoel in de onmiddelijke nabijheid van haar echtgenoot.

„Komt gij niet bij ons zitten, mejufvrouw?" vroeg de gravin met een innemend lachje, „gij weet dat gij over acht dagen de plaats van den overste moet innemen, die voor vier weken op reis gaat. Het kan geen kwaad, zoo gij u dezen avond ten nutte maakt, om nog een weinig de fijnheden van het spel te bestuderen."

„Ik wil echter niet dat zij gaat zitten," riep de kleine eigenzinnige Ottilie, te gelijk Rosalie bij haar kleed trekkende; „ik wil nog in het park en zij moet mede."

„Foei Ottilie!" hernam hare mama met een strengen blik, „houdt u stil. Ga daar zitten, men zal u platen geven."

Het kind zag hare moeder stoutmoedig aan, wierp toen een trotschen blik in het rond, balde de kleine handen en stampte van boosheid met de voeten op den grond.

„Ik wil geen platen hebben," krijschte zij onverzettelijk, „ik wil in het park, de zwanen voederen!"

Gelijk wij reeds boven gezegd hebben, was de gravin in den regel tegen een ieder heerschzuchtig, behalve tegen haar kind; dit was dan ook welligt het eenige wezen dat zij werkelijk lief had. Thans scheen zij echter niet voornemens, den wensch der kleine in te willigen, zulks strookte ook niet met hare plannen; zij zweeg dus een oogenblik en zeide toen:

„Mejufvrouw Rosalie blijft hier! Stephan!" ging zij voort, zich tot een bediende wendende, die aan de deur van de zaal stond, „ga gij maar met de kleine gravin in het park."

Het kind, verheugd zijn zin te hebben, begon luid en als het ware honend te lagchen, zonder de gravin aan te zien en huppelde met den bediende voort. Intusschen nam het spel een aanvang. Rosalie nam achter den overste plaats en scheen het spel met alle opmerkzaamheid te volgen. Ook de gravin scheen een levendig deel aan hetzelve te nemen, te oordeelen althans naar de aanmerkingen, welke zij van tijd tot tijd maakte.

Een half uur was op die wijze verloopen.

„Ik vind het hier benaauwd," sprak de gravin, ofschoon zij er op dit oogenblik nog bleeker uitzag dan gewoonlijk. „Open toch een venster, mejufvrouw!"

Rosalie voldeed daaraan en weder gingen eenige minuten voorbij.

„Ik heb het nog steeds benaauwd!" merkte de gravin op nieuw aan; „mij dunkt dat een glas limonade mij wel zou verfrischen."

Rosalie stond dadelijk van haar stoel op en vroeg: „Zal ik u een glas gereed maken, mevrouw?"

„Ja, mijne waarde!" antwoordde de gravin minzaam, „wilt gij zoo goed zijn. Gij kunt dat beter dan een der bedienden. Laat u intusschen het daartoe noodige in de aangrenzende kamer aan de buffettafel brengen."

De gouvernante, van geen kwaad bewust, maakte eene buiging.

Andermaal verliepen eenige minuten, waarna de gravin zeide:

„Mijnheer de overste! heeft mijn echtgenoot u reeds het portret van mejufvrouw Rosalie laten zien. Inderdaad, hij heeft daarmede bewezen een meester in die kunst te zijn; het is van eene sprekende gelijkenis."

„Dan wil ik het gaarne zien!" sprak de oude heer.

„En ik," voegde de secretaris er bij.

„Laat het even halen," hernam de gravin, zich tot den graaf wendende.

„Want wij zijn nieuwsgierig het te zien," liet de doctor daarop volgen.

„Het is niet meer in mijn atelier," sprak de graaf op eenigzins gedwongen toon, „ik heb het reeds aan mejufvrouw Rosalie afgegeven."

„Nu, dan moet zij het ons dadelijk geven," zeide de gravin en voegde er bij: „nog nimmer heeft de graaf een zoo welgelukt bewijs zijner lievelings-kunst gegeven; gij zult dat zelve moeten bekennen, mijne heeren!"

De doctor legde de kaarten neder en meende Rosalie den wensch der gravin te gaan kenbaar maken; deze echter stond schielijk op en sprak: „vertraag uw spel niet, mijne heeren!" Te gelijk begaf zij zich naar het nevenvertrek en vond daar, hetgeen zij verwachtte.

Rosalie was aan de buffettafel bezig met het maken der limonade. Eenige schreden van daar stond de bediende, die, gelijk de gravin gezegd had, haar het noodige gebragt had; maar deze man was haar thans vooral in den weg. Zij zeide dus tot hem: „ga den tuinman zeggen, dat ik heden avond een frissche bouquet op tafel aan het souper wil hebben." En nu wendde zij zich tot Rosalie. „Lieve!" zeide zij, „haal toch dadelijk uw portret, de heeren zijn nieuwsgierig hetzelve te zien."

„Ik moet nog deze limoen uitpersen," antwoordde Rosalie, terwijl een ligte blos hare wangen bedekte.

„Doe dat daarna, beste!" hernam de gravin, „de heeren hebben juist hun spel een oogenblik gestaakt; wij mogen hen dus niet laten wachten."

Rosalie deed de opgesneden limoen op een bord en ging.

Naauwelijks had zij de kamer verlaten, of de gravin nam schielijk een ineengerold papiertje uit het borstzakje van haar kleed, waarin zich, zooals de lezer ligtelijk begrijpt, het stukje cyan-kalium bevond, hetwelk zij zorgvuldig had bewaard. Spoedig viel dat stukje in het reeds met water en suiker gevulde glas, en ofschoon hare hand merkbaar sidderde, toen zij de misdaad volvoerde, was er op haar gelaat eene zeldzame duivelsche uitdrukking zigtbaar.

„Ik zal slechts een paar teugjes van den drank nemen," zeide zij in zich zelven, met eene ligte huivering naar het glas ziende, „dit zal toereikend zijn mij ongesteld te maken, zonder mij gevaarlijk te worden. Bovendien, de docter is er immers! Naar alle berekening heb ik dit vooruitgezien en elke, zelfs de geringste omstandigheid, zal tegen haar en den verrader getuigen. Welaan, het zij zoo!"

Met vaste schreden keerde zij naar de speeltafel terug. Op haar gelaat was niets te zien van de hevige opgewondenheid en koortsachtige gejaagdheid, die in haar binnenste woelde.

„De heeren zullen dadelijk gelegenheid hebben het meesterstuk te bewonderen," zeide zij met vaste stem.

Het spel werd intusschen voortgezet, maar plotseling — zij bedroog zich niet, zij hoorde een geritsel in het naaste vertrek, als werd een stoel verplaatst; angstvallig blikte zij naar de deur, maar Rosalie kwam niet. „Zij kon toch reeds terug zijn," dacht zij.

Zij luisterde met dubbele opmerkzaamheid, terwijl hare oogen de kaarten volgden. Wat was dat? Scheen zij niet een slag te hooren, alsof een zwaar voorwerp op den grond viel? Hoorde zij niet een ligt gekerm? De gravin verbleekte. Een gillende kreet klonk nu duidelijk tot in het speelvertrek. Verschrikt sprongen de heeren van hunne plaatsen op, de gravin snelde naar de deur, rukte die open en bevond zich weldra in de naaste kamer.

Welk een schouwspel bood zich daar aan hunne blikken!

In het midden der kamer lag de kleine Ottilie, hevig stuiptrekkende en blijkbaar met den dood worstelende; Rosalie, angstig de handen wringende, knielde naast haar.

De gravin stond als roerloos; zij wierp een verwilderden blik op haar stervend kind maar sloeg toen eensklaps angstig haar oog naar de buffettafel. Met ontzetting bemerkte zij, dat een stoel bij dezelve aangeschoven en — het glas voor meer dan de helft geledigd was. Wankelend en in waanzinnigen haast snelde zij naar de kleine, die nog slechts onzamenhangende klanken uitbragt. Een schrille kreet bestierf op hare lippen, zij strekte krampachtig hare handen naar het kind uit, maar de krachten begaven haar; zij stortte als levenloos neder. De overste en de secretaris kwamen de gravin ter hulp en bragten haar naar de sopha; de docter en de graaf hielden zich met Ottilie en de gouvernante bezig.

„Wat is er met het kind geschied?" vroeg de graaf.

„Ik weet het niet," stamelde Rosalie, door een schrikkelijken angst vermeesterd, „toen ik van mijne kamer terug kwam, vond ik Ottilie op den grond uitgestrekt, door hevige stuiptrekkingen aangetast; o mijn God! wat zal haar overkomen?"

„De kleine gravin liep aan de hermitage van mij weg," zeide nu de bediende, die, op last der gravin, gelijk wij weten, haar naar het park had moeten vergezellen.

Inmiddels was de gravin allengs van hare onmagt bijgekomen; zij rigtte zich moeijelijk overeind, wankelde tot bij de kleine voort en zonk op de knieën naast haar neder.

„Mijn kind! o mijn God! mijn arm kind!" jammerde zij met eene vreesselijk ontstelde stem, en een heete tranenvloed rolde haar over de bleeke wangen.

Zachtkens verwijderde de docter haar, toen zij zich in wanhoop over het kind wilde werpen.

„Op de zitting van dien stoel zijn de indrukselen van de voetstappen der kleine zigtbaar," riep de secretaris; „dit glas is meer dan de helft geledigd. De kleine was waarschijnlijk verhit en dronk te haastig."

„Dan is het een zenuwtoeval," sprak de overste.

„Neen!" riep nu de arts, die haar voortdurend naauwkeurig had waargenomen, „alle kenteekenen zijn duidelijk — het kind is vergiftigd!"

Een algemeene kreet van ontzetting klonk in het rond.

Met uitzondering van den docter bewaarde de overste, van alle aanwezigen, de meeste tegenwoordigheid van geest en bedaardheid. Schielijk ging hij naar de buffettafel en nam het glas op, met een vasten blik de verdikte, witachtige zelfstandigheid welke nog op den bodem van hetzelve aanwezig was, beschouwende.

„Zoo de kleine inderdaad vergiftigd is, dan moet dit glas in verzekerde bewaring gebragt worden," zeide hij. „Wie heeft dien drank gereed gemaakt?"

„Heilige God!" stamelde nu Rosalie, die door de woorden des oversten hare bezinning terug kreeg, „onmogelijk! maar dat kan niet zijn!"

De graaf staarde beurtelings haar en de gravin aan, die, door de vreesselijkste smart gepijnigd, als wezenloos daar nederzat. Hoe gruwelijk had de Voorzienigheid haar plan, dat zij zoo

wel meende overlegd te hebben, verijdeld! Maar daaraan dacht zij thans het allerminst, ja welligt in het geheel niet; alleen de gedachte aan haar kind hield haar bezig.

„Om Godswil, docter! red Ottilie! red haar!" kreet zij, de handen wringende. „Zoo er nog hulp mogelijk is, o breng haar dan in het leven terug!"

Op bevel van den docter was er warme melk, olie en wat hij nog meer bevolen had, gebragt. Slechts met moeite kon hij de kleine, die onder de vreeselijkste stuiptrekkingen rondwentelde en de tanden krampachtig op elkander gesloten hield, de tegenmiddelen doen innemen.

Doch het was te laat. Weinige oogenblikken daarna sloot zij de oogen en was dood.

Toen de gravin hoorde dat haar kind onherroepelijk niet meer tot de levenden behoorde, maakte zich eene aan waanzin grenzende woede van haar meester, die zij niet tegen zich zelven keerde, maar tegen haar door wie, naar den schijn ten minsten, haar kind den dood had gevonden. Zij erkende niet de straffe des hemels, in hetgeen geschied was, zij zag niet in, welk offer de uitoefening van hare wraak bereids gevorderd had: zij moest nu volhouden, al moest ook het geheim, hetwelk aan de geboorte van Ottilie verbonden was, aan het licht komen. De vroegere aanleiding om zich op haar te wreken, was nu door eene gruwelijke misdaad vermeerderd. Bovendien; zij had het werk der wraak begonnen, zoo zij zichzelven nu niet schuldig wilde verklaren, moest zij volharden, de zucht tot zelfbehoud drong haar daartoe.

De oude krijgsman hield nog steeds het glas in zijne regterhand omhoog. Sidderend legde zij hare hand op zijn arm, met een vlammenden blik staarde zij Rosalie en den graaf aan en zeide op bevenden en door aandoening gesmoorden toon: „Dit vergift ..... hetwelk mijn arm kind ..... zonder twijfel uit dit glas ..... heeft ingenomen ..... miste zijn doel.... De limonade .... was voor mij bestemd.... Rosalie heeft dezelve gereed gemaakt! .... Ik verzoek u dus, mijnheer de overste! .... dat glas met het daarin nog aanwezige.... bij de policie te brengen.... Ik heb belangrijke.... ontdekkingen te doen en .... klaag bij voorbaat.... mejufvrouw Rosalie en .... den graaf Malström van vergiftiging aan."

Van aller lippen klonk een kreet van ontzetting.

De graaf verbleekte en sloeg de handen zamen; Rosalie sonk onmagtig neder.

Gedurende de algemeene verwarring verliet de gravin, bleek en aangedaan het vertrek, den overste als een krankzinnige met zich slepende.

IV.

De dag, waarop de uitspraak van het vonnis door de regtbank zou plaats hebben, was aangebroken.

Verscheidene maanden waren verloopen sedert den avond, waarop de gravin met den overste voor het geregt was verschenen om haar echtgenoot en de gouvernante van haar kind van eene vreeselijke misdaad aan te klagen. Op de verklaringen der gravin en nadat het onderzoek der nog aanwezige zelfstandigheid in het glas door een arts dezelve voor gifthoudend had verklaard, waren nog denzelfden avond de graaf en mejufvrouw Rosalie in verzekerde bewaring genomen. Veelvuldige verhooren der beschuldigden en beschuldigers hadden plaats gevonden en in den loop derzelve bleek de schuld van beide aangeklaagden al meer en meer, ofschoon zij voortdurend hunne onschuld volhielden en hunne verklaringen met elkander overeenkomstig waren. Eene zekere geheime verstandhouding hadden zij echter niet kunnen loochenen, wat ten minsten de gevoelens hunner harten betrof, of eigenlijk alleen die van den graaf, want Rosalie had daaraan slechts in zooverre deel, dat zij den graaf niet beslissend had afgewezen, maar hem zelfs eene nachtelijke zamenkomst had toegestaan. De zamenkomst was evenmin door beiden ontkend, hoewel Rosalie die bekentenis met diepe schaamte en slechts weifelend had afgelegd. Het kon ook niet anders of zij moest bekennen, dat zij den graaf des nachts bij zich had ontvangen, want er was eene getuige daaromtrent tegen haar verschenen, namelijk de oude Ilda, die, gelijk wij weten, den graaf had bespied. Daarbij moest die zamenkomst met zekere oogmerken geschied zijn.

Een chemisch onderzoek van het suikerwater had bewezen, dat daarin opgelost cyan-kalium aanwezig was, en een nader onderzoek van wege de politie, in de kamer van Rosalie, had een papier doen vinden, waarin zich nog een stukje van hetzelfde vergift bevond.

„Van waar is dit afkomstig?" was de vraag van den regter van instructie.

Zij had daarvoor echter geene reden kunnen opgeven en hare onschuld volgehouden.

De graaf had zich hetzelfde vergift, enkele dagen voor het plegen der misdaad, in zeker opzigt in de tegenwoordigheid der gravin, in eene fabriek aangeschaft; kon hij dus niet een paar stukjes daarvan aan Rosalie hebben afgestaan?

De gravin had natuurlijk verzwegen, dat zij beiden in dien nacht had beluisterd, hetgeen haar gemakkelijk viel, dewijl ook hare oude diensmaagd daar van niets wist.

De docter had bovendien getuigd, dat Rosalie zich bij den graaf achter het gordijn bevond, toen hij zijne gewone visite kwam maken. Hij herinnerde zich zelfs de woorden, die de gravin destijds tegen hem gesproken had: „gij zult vermoedelijk bemerken, dat mijn echtgenoot bezig is om de gouvernante onderrigt te geven in de chemie."

Hoe gemakkelijk, naar het oordeel der regters, kon Rosalie toen in het bezit van het vergift gekomen zijn en tevens onderrigt hebben ontvangen hoedanig zich van hetzelve te bedienen!

Er werd echter opgemerkt, dat de gravin insgelijks en wel vroeger dan Rosalie, en bovendien voor eenige oogenblikken alleen achter het gordijn geweesl was. Dit werd aangetoond door den verdediger van den graaf en door de getuigenis van den bediende, die zich op het atelier had bevonden.

Dit werd nu wel in zekeren zin aangenomen; maar het was toch niet denkbaar, dat de gravin zelve vergift zou wegnemen, om daarmede haar eigen leven in gevaar te stellen.

Er was echter niemand om te bewijzen, dat de gravin eenige oogenblikken later, met behulp van een tweeden sleutel, zich in de kamer der gouvernante bevonden en hare schrijftafel geopend had; de sleutels daarvan waren korten tijd te voren, door nalatigheid van Rosalie, verloren geraakt, — de gravin had zich dezelve toegeëigend; — zij had toen nieuwe ontvangen, die, tijdens de misdaad plaats greep, in haar bezit waren, terwijl die, waarvan de gravin zich bediend had, reeds daags vóór den speelavond door haar in een afgelegen vijver van het park waren geworpen. Maar wie wist dit?

Ook had men aangewezen, dat de gravin zich in de kamer bevond, waar de limonade gereed gemaakt werd, toen Rosalie

dezelve verliet om de photographie te gaan halen. Maar wat kon die omstandigheid bewijzen, zoo men dezelve al als geldig wilde aannemen? Het was niet te veronderstellen, dat de gravin zich aan zulk een groot levensgevaar zou blootstellen, alleen om zich op een trouweloozen echtgenoot te wreken.

Niemand kon vermoeden, welk heilloos plan zij had gesmeed; niemand de diepte peilen, die in dit duivelsche karakter verborgen waren.

De gravin had zich bij al de verhooren met waardigheid gedragen en steeds eene stille, diepe smart getoond over het verlies dat haar moederlijk hart getroffen had. En juist die treurigheid, welke zij in woorden en daden openbaarde, die smartelijke gelatenheid, waarmede zij de verschillende vragen beantwoordde, verwierf haar de deelneming van allen, die kennis droegen van de treurige zaak, werd zij beschouwd als het offer van den verharden booswicht en zijn werktuig, dat zich, door den roes der liefde bedwelmd, onwillens tot eene misdaad had laten vervoeren en nu tot geene bekentenis wilde komen om nog zoo mogelijk die onoorgeloofde liefde te bedekken.

Zij, die met het onderzoek van het misdrijf belast waren, koesterden zulk eene meening over den graaf en Rosalie, tot dat eindelijk de geregtelijke handelingen gesloten waren en de dag daar was, waarop de uitspraak zou plaats hebben.

Het was een sombere, koude Octoberdag. Een fijne regen viel als een digte nevel neder en toch bevond zich eene talrijke menigte aan den ingang van het regtsgebouw, waar echter eene wacht een iegelijk, die geen regterlijk beambte was, terug wees, daar de kleine, voor het publiek bestemde ruimte in de zaal, reeds lang door eene menigte nieuwsgierigen was ingenomen.

„Daar is een rijtuig, het komt van de gevangenis," riepen sommigen van de genen, aan wie de toegang geweigerd was, en werkelijk rolde eenige oogenblikken later eene koets het voorplein op en hield aan den hoofdingang stil. Velen drongen zoover mogelijk vooruit en nu zag men, dat eene vrouwelijke gestalte dezelve verliet.

„Dat is de gouvernante!" zeiden velen, „heden wordt haar vonnis uitgesproken."

„Ongelukkig schepsel!" sprak nu eene vrouw uit de heffe

des volks. „De voorname verleider is daarvan de oorzaak; hij is schuldiger dan zij."

„Men zal haar misschien ter dood brengen!" riep nu een werkman op luchtigen, lagehenden toon, „en de edelman voor eenige weinige jaren veroordeelen, om hem misschien spoedig te laten ontsnappen. Men weet wel, hoe dat gewoonlijk gaat."

„Of hem misschien wegens gebrek aan de noodige bewijzen geheel vrij spreken," grijnsde een ander.

Weldra kwam een tweede rijtuig, hetwelk eveneens digt gesloten was; het volk moest uit elkander gedreven worden om aan hetzelve een doortogt te banen.

„Daar is de voorname schurk!" riep eene grove stem, en te gelijk verhieven zich verscheidene gebalde vuisten in de rigting van de koets en hoorde men luide verwenschingen uiten. Hoewel de graaf die vuisten niet zag, hoorde hij toch, bewaakt door een dienaar van policie, die wooden, welke daar werden uitgesproken. Met vaste treden betrad de graaf den trap, die naar de geregtszaal voerde.

„Nu moet nog de gravin komen!" spraken eenigen uit den volkshoop. Maar niemand wist, dat zij reeds in de zaal aanwezig was; daar men haar toegestaan had, digt gesluijerd, door eene bijzondere deur het geregtsgebouw binnen te gaan.

De graaf zat op de bank der aangeklaagden; hij was bleek en blijkbaar vermagerd, zijne houding was echter niet in het minst gebogen, zijne glinsterende zwarte lokken hadden reeds hier en daar eene grijze tint.

Niet verre van hem verwijderd, lag, meer dan zij zat, de arme Rosalie in een leunstoel. Hoe hadden die weinige maanden het vroeger zoo frissche meisje veranderd! Hare wangen waren ingevallen, een teringachtige tint bedekte dezelve, hare oogen, die zij onafgewend voor zich gevestigd hield, lagen diep in de kassen verscholen.

Reeds sedert weken gevoelde zij zich lijdend, sinds de laatste dagen zelfs ernstig ongesteld, haar hoofd gloeide, hare lippen brandden, zij had zich moeten inspannen, om herwaarts te komen.

„Zij is nu reeds bijna bewusteloos," fluisterde men onder de toeschouwers, „de stem van haar geweten is krachtiger dan hare verstoktheid."

De graaf wierp van tijd tot tijd een zijdelingschen blik op

het meisje, terwijl eene diepe smart hem de ziel deed ineenkrimpen.

Slechts eene enkele maal had hij in zijne eenzame cel tot zich zelven gezegd: „welligt heeft het meisje mij bemind; zou zij werkelijk het vergift ontvreemd hebben?" Maar de gedachte aan de reinheid haars harten, die hij had leeren kennen, deed spoedig die twijfeling bij hem verdwijnen, en een knagend berouw verteerde hem.

Hij was, wel is waar, even onschuldig als Rosalie, maar hij was toch de bewerker — ofschoon dan in een anderen zin dan zulks algemeen gedacht werd — van al het onheil dat haar trof; hij alleen was de oorzaak, die deze bloem had geknakt, ja welligt gebroken werd.

Een luid gemompel verhief zich in de zaal, toen de gravin voor de balie verscheen. Zij nam tegenover de bank der aangeklaagden plaats en sloeg den sluijer terug. Haar gelaat was bleek, de uitdrukking van diep lijden, hetwelk in hare trekken zigtbaar was, boezemde bijna algemeene deelneming voor de vrouw in.

De graaf bloosde haar ziende en staarde haar een oogenblik doorborend aan. Haar blik vestigde zich echter dadelijk naar de plaats, waar de regters gezeten waren.

De zitting nam een aanvang.

In eene krachtige en doorwrochte pleitrede gaf de procureur-generaal een overzigt van de geheele zaak en hield eindelijk de aanklagt tot beschuldiging vol. Zijne rede werd — hetgeen onder deze omstandigheden ligt verklaarbaar was — door het publiek luide toegejuicht.

Toen hij geëindigd had, verlieten de regters de zaal, en een geruimen tijd, die voor velen in pijnlijken angst en nieuwsgierigheid verstreek, verliep, alvorens zij wederkeerden.

Eene doodsche stilte heerschte in de zaal; eene angstige spanning was op aller gelaat zigtbaar.

Rosalie zat als levenloos daar neder, steeds met den blik voor zich gevestigd; de graaf staarde onrustig de regters aan; de gravin geleek een marmeren beeld, haar oog hing als aan de lippen van den president, die nu met luider stemme het vonnis uitsprak:

„De graaf Malström wordt wegens gebrek aan de noodige bewijzen van de aanklagt vrijgesproken; mejufvrouw Rosalie

Steiger, ofschoon de haar ten laste gelegde misdaad volstandig blijvende ontkennen, doch door genoegzame bewijzen daarvan overtuigd, tot — twintig jaren tuchthuisstraf veroordeeld."

Een kreet van ontzetting klonk door de zaal, toen de president had uitgesproken.

Rosalie was in wilden haast van hare zitplaats opgesprongen, over het geheele ligchaam sidderende, met verwrongen gelaatstrekken, deed zij wankelend eene schrede voorwaarts naar de regters. Hare lippen bewogen zich zenuwachtig; maar de magt ontbrak haar, alleen een gil van angst ontvlood haar mond, zij hief hare handen stuipachtig naar omhoog, hare oogen werden verduisterd, zij wilde spreken, maar — zij zonk magteloos ineen.

Eene zekere verwarring was daarvan het gevolg; spoedig kwam men haar echter te hulp, waaronder ook een arts.

Gedurende de algemeene verwarring verwijderde zich de gravin schielijk. Op haar gelaat was nog steeds dezelfde lijdzaamheid zigtbaar als toen zij verschenen was. Toch zou een scherp waarnemer uit den blik, dien zij op haar echtgenoot wierp, toen zij de zaal verliet, geraden hebben wat er in hare ziel omging; zoowel een zekere triumph als diepen haat straalde daarin door. Haar plan was nu immers slechts ten deele gelukt, daar graaf Malström de onteerende straf ontging, welke zij hem had gemeend te bereiden. Deze echter staarde wanhopend het schouwspel aan en wrong radeloos de handen.

„Help, help haar!" riep hij ontsteld, welke uitroep door velen werd herhaald.

De arts, die naast de bewustelooze was neergebukt, stond nu op en sprak:

„Hier is alle hulp overbodig; zij is dood!"

V.

Op den avond van den dag, waarop het vonnis was uitgesproken, heerschte er in dat gedeelte van het paleis, hetwelk door den graaf werd bewoond, eene levendige drukte; koffers werden gepakt en bedienden liepen af en aan. Doch ook vóór het paleis was het woeliger dan anders. Het aantal der voorbijgangers, die naar de vensters der grafelijke woning omhoog zagen, was niet gering; zelfs bevonden zich op eenigen afstand

groepen volks, die niet enkel uit lieden van de mindere klasse bestonden.

Sedert de uitspraak van het vonnis meer algemeen bekend was geworden, had de groote menigte zich zeer ongunstig over de vrijspraak van den graaf uitgelaten; men hield hem voor den eigenlijken bewerker der misdaad en beschouwde Rosalie alleen als zijn werktuig.

Men beschuldigde de regters, dat zij zich door den graaf hadden laten omkoopen en hield staande, dat zijne vrijspraak niet uit volle overtuiging was voortgekomen.

„Dat is nu eenmaal zoo!" zeiden sommigen, „en bewijst hoever het bij ons met regt en wet gekomen is! Zoo een arme drommel het misdrijf had gepleegd, zou men hem zonder genade hebben opgehangen."

Geen wonder dat de gemoederen door zulke en meer dergelijke taal werden verhit. Er werd dan ook besloten, eene demonstratie te doen, om daardoor te kennen te geven, hoedanig de algemeene opinie was over de uitspraak der regters.

„Laat ons aan den voornamen misdadiger zelf geregtigheid oefenen, zoo de wettige magt haar pligt verzaakt!" spraken de heethoofdigsten en ruidden op die wijze de menigte op.

Zoodra de policie van de voorgenomen demonstratie kennis had, gaf zij den graaf den raad, dat hij goed zou doen, nog in den loop van den dag in alle mogelijke stilte de stad voor eenigen tijd te verlaten. In het bewustzijn zijner onschuld had hij zulks echter standvastig geweigerd en besloten te blijven.

Men bragt hem aan het verstand, dat slechts weinigen in de residentie aan zijne onschuld geloof sloegen, en eene rijpe overweging deed hem dan ook weldra inzien, dat het dwaasheid zou zijn de bijkans algemeene meening te trotseren, waarom hij besloot zijne koffers te doen pakken en te vertrekken.

De gravin hield voortdurend verblijf in hare vertrekken op de tweede verdieping, zonder iets van zich te laten hooren; zij was in afwachting van hetgeen er verder zou gebeuren.

Intusschen was de afreis van den graaf door onvoorziene toevallen nog steeds uitgesteld, zoodat de avond reeds was gevallen, toen hij zich nog in het paleis bevond. Zoodra de schemering was aangebroken, werd echter het gejoel om het paleis en in de omliggende straten drukker, de volksmenigte groeide met elk oogenblik aan, het getier werd hoe langer zoo

algemeener, zelfs hoorde men hier en daar een schel gefluit en scherpe verwenschingen.

Weldra verscheen eene menigte policiedienaren, die niet zonder moeite zich door de menigte verspreidden, waarop zich weldra een woest geschreeuw verhief; spoedig was nu de opstand algemeen, de wettige magt werd gehoond en onophoudelijk drong men voorwaarts.

Nu verscheen eindelijk de president van policie, nadat hij met moeite tot op het voorplein was doorgedrongen. Hij begaf zich dadelijk naar den graaf en verzocht hem dringend in allerijl de stad te willen verlaten. De mogelijkheid om zulks langs den gewonen weg te doen, bestond echter reeds niet meer; men gaf hem dus den raad door het park te ontvlugten.

„Zal ik dan als een schuldige lafhartig vlugten?" vroeg hij verstoord.

„Gij moet voor de noodzakelijkheid buigen," antwoordde men hem.

Intusschen werd het getier hoe langer zoo heviger en groeide allengs tot een woedend gehuil aan, waardoor het gejoel een dreigender aanzien verkreeg. Weinige oogenblikken later werden reeds verscheidene ruiten ingeworpen en vlogen zware steenen in de vertrekken der eerste verdieping. De menigte bestormde nu de groote poort en was weldra met de policie handgemeen. Thans rukte echter eene afdeeling militairen aan, tot hulp der policie. Alvorens deze echter de plaats van den opstand hadden bereikt, waren de weinige policiedienaren reeds overweldigd en de deuren van het paleis opengebroken.

Op hetzelfde oogenblik, dat eene woedende met knuppels en dergelijke wapenen voorziene menigte op het voorplein doordrong en naar den hoofdingang stormde, besteeg de graaf op het achterplein een gezadelden renner en snelde door het geopende hek de groote laan in, die het park doorsneed.

Eenige zijner bedienden waren hem reeds naar het hek aan den uitgang vooruitgesneld. Dit grensde aan den om de stad gelegen wandelweg, in de onmiddelijke nabijheid waarvan zich eene poort bevond, waardoor men dadelijk buiten de stad was.

Sommigen hadden echter dat plan tot ontvlugting van den graaf ook ingezien en de algemeene plaats des oproers verlaten. Door verscheidene kleine straten waren zij naar den bovengemelden wandelweg gesneld en zoodra de bedienden het parkhek

openden, drongen zij binnen. Een hevige, maar ongelijke strijd was daarvan het gevolg; reeds hadden de bedienden voor de overmagt moeten bukken, toen de graaf in woeste vaart kwam aangereden.

„Sluit de hekken en poorten!" riep een forsch gebouwde kerel, terwijl hij het paard poogde staande te houden, dat daardoor begon te steigeren. „Laat hem nu niet ontkomen!" riepen weder anderen. — Even als zijne vervolgers en aanranders ontstak nu ook de graaf in woede, hij drukte den hengst de sporen diep in de zijden; andermaal steigerde het snuivende ros en raakte met zijne voorpooten een der woestaards tegen de borst, waardoor deze op den grond tuimelde en eenige zijner gezellen, die op den graaf poogden in te dringen, terug weeken.

Een knuppel vloog den graaf met hevigheid tegen het hoofd, het bloed vloeide hem langs de slapen, hij wankelde schier in den zadel. Maar te gelijk deed het moedige dier een grooten sprong vooruit en snelde het hek door en den weg op, waarna paard en ruiter weldra in de duisternis verdwenen.

En terwijl dit plaats vond, had het volk in het paleis joelend e schreeuwend voor de militaire overmagt moeten wijken, terwijl deze zich van de belhamels, die reeds in de vertrekken van den graaf waren doorgedrongen, meester maakte, alvorens zij daar nog het werk der verwoesting hadden kunnen aanvangen.

Omstreeks hetzelfde uur, dat het gemeen het paleis van den graaf bestormde, verliet een digt gesloten voertuig, het binnenplein van het geregtsgebouw.

Een reeds bejaard man, wiens kleeding een ondergeschikt persoon deed vermoeden, zat naast den koetsier op den bok.

Het geregtsgebouw lag in een, op tamelijken afstand van het paleis verwijderd gedeelte der residentie, en terwijl de wijk, waar de graaf woonde, door eene digt opeengepakte menigte volks bedekt was, waren de straten, welke het voertuig doorreed, schier geheel verlaten.

De beide mannen hadden een geruimen tijd zwijgend naast elkander gezeten, tot de wagen zich buiten de stad bevond, waar zij op een met slechts enkele lantaarns verlichten zandweg, met digt begroeide lindeboomen bezoomd, voortreed.

De koetsier brak het eerst het stilzwijgen af en zeide: „dat bevalt mij toch maar in het geheel niet, Bärwinkel! om een lijk te moeten vervoeren."

„Daaraan zult gij wel gewoon worden!" gaf zijn gezel hem lachende ten antwoord, „als gij maar eerst eenigen tijd bij onzen goeden meester in dienst zijt geweest. Uw voorganger heeft zoo menig lijk met mij moeten halen en vervoeren!"

„En wat doet de professor met al die lijken?" vroeg de koetsier nieuwsgierig.

„Hij opent dezelve, dat wil zeggen, hij snijdt ze uit elkander, om er daarna over te studeren."

„Het verwondert mij toch, dat men u het lijk zoo maar dadelijk op dat briefje, hetwelk de professor u medegaf, heeft afgestaan."

„Ja, maar zeker heeft onze meester daarover reeds heden middag met den doeter gesproken en alles met hem geregeld. Want het is niet het eerste lijk, dat de professor aan de welwillendheid van den arts te danken heeft, moet ge weten."

„Het is toch eene afschuwelijke bezigheid, dat opensnijden van een dood mensch!" zeide de koetsier, terwijl hem te gelijk eene huivering over de leden ging. „Ik zou daartoe zeker niet geschikt zijn."

„Ja, maar gij zijt ook geen professor!" gaf de ander hem snedig ten antwoord. „Dat openen moge wel niet een iegelijk bevallen, maar voor de wetenschap is het zeer nuttig. Onze meester heeft daardoor reeds menige gewigtige ontdekking gedaan, en heeft grootendeels zijn roem daaraan te danken; want wijd en zijd is zijn naam bekend."

„Dat is zoo; zulks heb ik in den korten tijd, dat ik bij hem in dienst ben, reeds opgemerkt," zeide de koetsier.

Intusschen had men een groot, eenzaam gelegen gebouw bereikt, hetwelk verscheidene vleugels bezat, waaraan eenige kleine huisjes, zoowel aan de regter- als aan de linkerzijde grensden. Vóór het uitgestrekte gebouw lag een groot plein, door een tuin van grooten omvang omsloten, terwijl het geheel door een hoogen, steenen muur was omringd, terwijl een breede oprijlaan naar den hoofdingang voerde.

De koetsier hield voor eene groote rijpoort stil, waarna de oude bediende den bok verliet en aanschelde. Eene minuut later verscheen een lang, mager man, met eene lantaarn en opende de poort. Het voertuig reed het plein op naar een der kleine aangebouwde huisjes, hetwelk onmiddelijk aan het hoofdgebouw grensde. De luiken der vensters van dit huisje waren

digt gesloten, terwijl de oude bediende met een sleutel schielijk de deur opende. Daarna nam het drietal mannen het in een laken gewikkelde lijkhaam van Rosalie uit het voertuig en droegen hetzelve in het genoemde huisje, hetwelk inwendig niets behagelijks had met zijne naakte muren en eenige ontleedtafels. Uit dit huisje verleende eene deur toegang tot het hoofdgebouw. Zij legden den niet zwaren last op eene der tafels, waarna de portier en koetsier zich verwijderden, en de oude bediende achterbleef, die, nadat zij vertrokken waren, de deur sloot en zich toen, op het gevoel af in de duisternis, naar de deur begaf, welke naar het hoofdgebouw leidde. Deze was niet gesloten, de oude trok dezelve echter digt en ging een trap op waarmede hij weldra het studeervertrek van zijn meester bereikte. Hij klopte even aan, maar ging zonder antwoord daarop af te wachten, binnen.

Een lang, mager, bejaard man zat daar aan eene schrijftafel. Hij was geheel in eene donkerkleurige stof gekleed, zijn ernstig gelaat was, zoowel door ouderdom als aanhoudende studie met diepe voren gegroefd, de grijze oogen lagen diep in de kassen en kenmerkten den denker, het spaarzame haar hing hem onordelijk tot op de schouders. Hij hield zich onledig met het lezen in een foliant en zag, bij het binnenkomen van zijn bediende, even van het boek op en vroeg bedaard:

„Zijt gij het, Bärwinkel?"

„Het lijk is beneden, mijnheer!" antwoordde deze.

„Het is goed."

„Is er nog iets van uw dienst, mijnheer?"

„Neen!"

Na dit lakonieke gesprek verwijderde zich de oude bediende.

De professor bleef nog tot omstreeks middernacht, in de lezing verdiept, aan zijne schrijftafel zitten. Toen stond hij op, stak een der kokers met chirurgische instrumenten, welke naast hem lagen, in zijn borstzak, nam de lamp op en verliet het vertrek. Met een ligten en langzamen tred ging hij den trap af naar beneden. De huisgenooten hadden zich reeds allen ter ruste begeven, zoodat eene doodsche stilte in het uitgestrekte gebouw heerschte. De ernstige man, met het in lange lokken nederhangende haar, door het flauwe schijnsel der lamp beschenen, had met die ongebogen houding en statigen tred, veel weg van een ronddolend spook.

In het ontleedvertrek gekomen, plaatste hij de lamp op de tafel en sloeg het laken open. Het ligchaam der arme Rosalie was nog in dezelfde kleeding, als des morgens bij de uitspraak. Hare gelaatstrekken geleken echter geenszins die eener doode; de wangen waren nog met hetzelfde teringachtige waas bedekt, de half gebroken oogen lagen verglaasd in hunne kassen, zoodat men ligtelijk in den waan kon verkeeren, eene slapende voor zich te hebben. Op het nu afgetobde, vroeger zoo blozende en lieftallige gelaat was niet het geringste spoor zigtbaar van den vreeselijken inwendigen kamp, dien Rosalie in den laatsten tijd had gestreden; er lag integendeel eene uitdrukking van lijdzaamheid en stille onderwerping, in die nog steeds bevallige trekken.

In een ernstig nadenken verzonken, staarde hij eene geruime poos het levenlooze hulsel aan. Allengs werd zijn blik somber en kwam een trek van bittere verontwaardiging om zijne lippen.

„Zou onze verbeelding ons bedriegen," zeide hij bij zich zelven, „als wij op het doode gelaat van den misdadiger nog iets van die reinheid des harten zien uitgedrukt, welke hij voor zijn val bezat? In een verblijf gelijk dit is immers de natuur niet langer voor ons een gesloten boek, als wij pogen door te dringen in het inwendige van het wezen, hetwelk naar het beeld des Onzienlijken is geschapen; waar wij door en uit de stof onze kennis en wetenschap trachten te vermeerderen, ja zoo mogelijk pogen te volmaken. Men moge ongeloovig het hoofd schudden bij de pogingen om de moeijelijke vraagstukken op te lossen, zoodra de ziel tot haren Schepper is wedergekeerd en dus doende nuttig te zijn om te leeren de smart des lijders te verligten en zoo mogelijk de menschheid te genezen van de kwalen waarmede zij bezocht wordt. En toch — zoo weinig magt hebben wij nog over het stof — dat de oorzaak van zoo menigen plotselingen dood voor ons een geheim blijft en wij ons tevreden moeten stellen met het weinige dat wij ontdekken. . . ."

Bedenkelijk schudde de geleerde het hoofd.

Hij nam de chirurgische koker uit den zak, opende die en legde dezelve op tafel. Na er eenige instrumenten te hebben uitgenomen, die onaangenaam bij het matte lamplicht blonken, wierp hij nog een blik op het verstijfde ligchaam.

„Arm kind!" zeide hij, die onschuldige trekken met eene

uitdrukking van diep medelijden en innige ontroering beschouwende, „ik geloof nog niet zoo geheel en al aan uwe schuld! Indien gij eens het offer van een misverstand der geregtigheid waart! — Ja! ging hij na eene korte poos voort, „hoe het zij, meer dan waarschijnlijk heeft uw geestelijk deel niet de zonde gediend, maar des te zekerder zal uw ligchaam thans de wetenschap dienen! Dat zult gij gewisselijk nimmer vermoed hebben!"

De oude man opende nu het laken geheel en al.

Hij nam een der scalpeermessen in de magere, lange vingers en plaatste de punt deszelven op de borst van het lijk, om eene insnijding te maken; reeds schramde de huid, toen hij plotseling een hevig geraas vernam, hetwelk voor de deur van het binnenplein scheen plaats te hebben. Hij staakte dus een oogenblik de voorgenomen bewerking en luisterde.

„Wie mag daar op zulk een ongewoon uur nog komen?" sprak hij.

Hij hoorde nu duidelijk eene luide en hevige woordenwisseling; ongetwijfeld weigerde de portier iemand binnen te laten.

Eene hem onbekende stem riep nu verstoord: „Maar ik moet hem spreken zeg ik u, tot elken prijs. Laat mij dus door of meld mij bij den professor aan; maar haast u!"

De portier weigerde andermaal om aan dien eisch gevolg te geven, waardoor de twist al hooger liep.

Intusschen begaf zich de professor, nog steeds het mes in de hand houdende, naar de kleine deur, door welke kort te voren het lijk was binnengebragt; hij opende dezelve en zag nu spoedig een jong mensch met een doodelijk ontsteld gelaat voor zich die, hem ziende, hem te gemoet vloog. De portier volgde hem haastig op eenigen afstand.

Bij den aanblik des professors, met het mes in de hand en het lijk op de tafel, stiet hij een luiden gil uit. Hij drong den grijsaard ter zijde en stormde de ontleedkamer binnen, ijlde naar de tafel, sloeg een angstigen blik op het door de lamp flaauw verlichte gelaat van het lijk en wierp zich toen jammerend op hetzelve.

De verbaasde professor gaf den portier door een wenk te kennen zich te verwijderen en sloot weder zorgvuldig de deur. Vervolgens begaf hij zich ook naar de tafel.

„Wie zijt gij en wat wilt gij, mijnheer?" vroeg hij.

Hij moest die vraag nog eens herhalen, alvorens de jongeling in staat was te antwoorden.

„Zijt gij de professor Mangold?" vroeg hij, zich ontsteld oprigtende.

„Die ben ik, mijnheer!"

„Gij zult dit lijk niet openen."

„Wie zou mij zulks verhinderen? De arts heeft mij hetzelve ter verrijking mijner wetenschap afgestaan."

„Ik bezweer u, mijnheer! geef aan mijne bede gehoor. Gij moet dit doen. Ik eisch het terug."

„En met welk regt?"

„Ik ben de broeder dezer afgestorvene!" riep de jongeling met hartverscheurende stem.

De professor staarde hem verbaasd aan.

„Haar broeder?" vroeg hij toen op eenigzins twijfelachtigen toon, „ik wist niet, dat dit meisje nog bloedverwanten had; gij waart dus niet hier, gedurende de regtszittingen? Ik zie gij zijt in reisgewaad!"

„Ik kom uit Alexandrië."

„Hoe?"

„Ik ben arts gelijk gij en heb mij daar verscheidene jaren opgehouden," antwoordde de jongeling, in hevige opgewondenheid de woorden bijna ademloos en afgebroken uitende; „sedert geruimen tijd hield ik met mijne zuster reeds geene briefwisseling meer, door mijne veelvuldige reizen in het binnenland; zij beschouwde mij dus zeker als dood, ik twijfel daar niet aan."

„En hoe draagt gij dan van de zaak kennis?" vroeg de professor hem verwonderd.

„Een landgenoot, die zich kort geleden te Alexandrië bevond, deelde mij het berigt mede, dat Rosalie zich in den kerker bevond. Ik nam dadelijk mijn ontslag."

„En kwaamt herwaarts?"

„Heden — een uur geleden — maar helaas! te laat," riep hij, de handen voor het gelaat houdende. „Verschrikkelijk, Rosalie! die engel van goedheid — van eene misdaad beschuldigd — veroordeeld — dood! Ik snelde naar den arts, die mij tot u zond, en vernam intusschen alle nadere bijzonderheden. Mijnheer de professor! ik bezweer u, zeg mij: was mijne zuster inderdaad schuldig?"

„Zulks weet alleen God en — wellig ook de gravin Malström,"

hernam de grijsaard bewogen. „Ik heb al de regtszittingen bijgewoond, maar — ik ontken het niet — ik koester een vreeselijk vermoeden!"

„Dat, gelijk ik reeds vernomen heb, velen met u deelen," antwoordde de broeder van Rosalie haastig. „O mijn God! wanneer zulks waarheid ware, zoo men dit kon onderzoeken! Indien Rosalie — maar zij is immers dood!"

Met eene stomme smart wendde hij zich naar de tafel, waar het ligchaam van het ongelukkige slagtoffer lag. Ook de grijze arts rigtte met bekommering den blik daarheen.

Plotseling klonk een kreet uit beider mond.

„Ik zag de wenkbraauwen bewegen!" stamelde de jongeling.

„Ook ik meende het te bemerken," riep de grijsaard met eene bevende stem. „Maar zekerlijk heeft het flikkeren der lamp ons bedrogen!"

„Neen!" riep de jonge arts en snelde naar de tafel. „Zoo zij niet dood, maar alleen door eene bezwijming bevangen ware!"

Ontsteld liet de grijze dienaar van Esculaap het mes vallen en snelde naar de tafel.

Het ligchaam van Rosalie lag nog steeds bewegingloos en ijskoud daar neder, geen pols sloeg, geen enkele hartklopping, geen ademhaling was hoorbaar en nogtans verkondigden eenige zwakke verschijnselen aan den geoefenden blik der beide geneesheeren, dat het leven in dit verstijfde hulsel nog niet geheel was uitgeblusch.

„Wij hebben al het noodige dadelijk bij de hand," sprak de bedremmelde grijsaard en snelde in koortsachtigen haast naar de aangrenzende apotheek.

Naast het kleine portaal sliep de factotum Bärwinkel. In weinige woorden deelde de professor hem het gebeurde mede en even bedremmeld volgde hij zijn meester naar de apotheek.

Weinige minuten later stond het drietal in het sombere vertrek bij elkander, angstig, zwijgend en alle middelen der kunst aanwendende om de levensgeesten der schijndoode weder op te wekken. Weldra zagen zij hunne pogingen met een gunstig gevolg bekroond. Het ligchaam verloor deszelfs met den dood overeenkomende stijfheid, het waagele wit der ledematen, het blaauwachtige der nagels verdween, de polsen begonnen zacht te kloppen, de lijkachtige glazerigheid der oogen vervloog, eene

naauwelijks hoorbare ademhaling verkondigde de hernieuwde werkzaamheid der longen.

„Zij leeft," jubelde de broeder en tranen van blijdschap biggelden hem langs de wangen, terwijl hij onophoudelijk de middelen der kunst aan zijne zuster beproefde.

Diep ontroerd staarden de professor en zijn bediende het schouwspel aan.

Allengs kwam Rosalie bij. Het scheen dat hare krachten gedurende den schijndooden toestand versterkt waren; zij kon zich alleen oprigten, en gevoelde zich dus krachtiger dan op het oogenblik, toen zij voor hare regters zat, om haar vonnis te vernemen.

Maar haar blik, die thans levendiger en helder werd, had iets eigenaardigs. Een onheilspellend lachje speelde om hare lippen; het was alsof zij geene bewustheid had van hetgeen rondom haar plaats had.

„Rosalie!" riep nu de jongeling, „dierbare zuster! gij zijt gered! Zie mij aan, ik ben het, uw broeder Frans. Ik ben hier om uwe onschuld aan het licht te brengen."

Met een onverschillig lachje staarde zij nu den een dan den ander aan, zag angstig en gejaagd rond en streek met de hand langs het hoofd, alsof zij daar eene stekende pijn gevoelde. Toen staarde zij wezenloos voor zich heen en begon andermaal luide te lagchen.

„Stil," zeide zij, „houdt u stil! Wek de kinderen niet uit hun slaap. Zij sluimeren ginds, daar — onder die bloemen," voegde zij er bij, met de hand voor zich uit wijzende; „daar, ziet gij ze niet? Een is er bij die nimmer meer zal ontwaken; maar dat weet gij nog niet, en zoo gij de anderen in hun slaap stoort, dan blijft het niet verborgen, en niemand behoeft zulks te weten!"

Een vaal bleek bedekte het gelaat van den broeder, die gespannen de woorden zijner zuster had aangehoord; vol wanhoop sloeg hij den blik op de beide andere mannen, die naast hem stonden, en riep:

„Almagtige God! zij is krankzinnig!"

VI.

De graaf had gelukkig eene der grenssteden bereikt, van

waar hij berigt gaf, dat men hem zijne overige goederen moest toezenden. Spoedig daarop vertrok hij naar Hamburg, en drong nu weldra op eene scheiding aan van zijne echtgenoot, van wien hij niets meer begeerde dan zijne vrijheid.

De gravin hield nog steeds verblijf in de residentie; zij verscheen echter zelden in het openbaar en dan altijd in diepen rouw gehuld. Als gedurende de zittingen des geregts, hield zij voortdurend de rol van lijderes vol, ofschoon men haar niet meer de vroegere deelneming bewees, ja het scheen zelfs, of men haar zocht te ontwijken. Dit werd haar pijnlijk, maar nog pijnlijker het verblijf op eene plaats, waar elke schrede haar aan de donkere misdaad herinnerde, welke zij begaan had en haar op het geweten drukte en het smartelijk, plotseling verlies hetwelk zij zich zelven echter bereid had, haar telkens voor den geest kwam.

Het paleis met zijne sombere gangen begon haar hoe langer zoo meer tegen te staan, het drukte haar zwaar op de ziel, zij begon er voor zich zelven beangst te worden; zij moest de beelden van het verledene, die haar telkens voor den geest zweefden, ontvlugten.

En zoo besloot zij dus de residentie te verlaten.

Omstreeks denzelfden tijd ontving zij ook de aanvrage tot echtscheiding, die op zoodanige wijze was ingerigt, dat daardoor al den haat, die in haar duivelsch karekter lag opgesloten, op nieuw voor den graaf werd opgewekt.

Hoe gaarne toch had zij gewenscht, hare toestemming daartoe te kunnen weigeren! Hoeveel had zij willen geven, zich nog aan hem te kunnen vastklampen, gelijk de vampyr zich aan zijn offer hecht!

Zij had echter haar gemaal voor het geregt aangeklaagd van eene misdaad, waardoor hij, zoo zij hem had kunnen bewezen worden, des doods schuldig was; er was alzoo voor hem toereikende aanleiding om op eene scheiding aan te dringen, zij kon hem hare bewilliging daartoe niet onthouden!

In onmagtige woede onderteekende zij dan ook alles, wat daarop betrekking had.

Enkele dagen later begaf zij zich naar Parijs, om in dat nieuwe Babel verstrooijing te zoeken en te pogen de stem van haar geweten, die al luider sprak, tot zwijgen te brengen.

Er bleef niemand op het paleis achter dan een oude huisbe-

waarder, de oude Ilda, de tuinman met zijne vrouw en de portier. Al hare andere bedienden, zelfs hare kamenier, had zij weggezonden.

Wat was er intusschen van de arme Rosalie geworden?

Zij bevond zich nog steeds in de inrigting van professor Mangold, waarvan slechts drie menschen kennis droegen — de professor, de broeder van Rosalie en de oude Bärwinkel. Zoodra zij van hunne verbazing over den schijndooden toestand van Rosalie waren bijgekomen, beraadslaagden zij te zamen wat thans te doen was.

„Mijnheer de professor!" sprak de jeugdige arts, „ik beschouw het als eene beschikking der Goddelijke Voorzienigheid, dat ik mij sedert eene reeks van jaren als door eene onwederstaanbare neiging voelde aangedreven, om mij uitsluitend met de behandeling van krankzinnigen bezig te houden. Geruimen tijd heb ik, na daartoe verkregen vergunning, als adsistent-geneesheer in Charenton gefungeerd, en wijdde mij later aan die studie, tijdens mijn verblijf in Athene en Alexandrië. Zoo er eenige mogelijkheid mogt bestaan de verstandverbijstering van Rosalie te herstellen, dan hoop ik zulks onder den Goddelijken zegen te volbrengen, even zoowel als ik geloof als aan de onschuld mijner zuster!"

„Dat wil ik u niet betwisten!" antwoordde de professor, „maar vergeet bij dat alles niet, jongeling! dat uwe zuster een vonnis ten haren laste heeft. Zoo zij heden genezen ware, zouden morgen zich de deuren der gevangenis openen!"

„O mijn God!" sprak hij ontsteld, „zou dat waar zijn?"

„Gij weet," ging de professor na eenige oogenblikken voort, „dat ook ik uwe zuster voor onschuldig houde; bovendien verdient zij thans dubbele deelneming. Welaan! ik zal u een voorstel doen: zij blijve hier, in mijne inrigting."

„O ja!" sprak de broeder van Rosalie verheugd, „gaarne wil ik u alle kosten vergoeden, wanneer . . ."

„Daarvan spreken wij niet. Luister. Alleen gij, ik en de grijze Bärwinkel dragen er kennis van dat uwe zuster nog leeft — zulks blijve dus een geheim. De koetsier en portier weten niet beter dan dat zij een lijk hebben vervoerd. In dit oude gebouw, waar ik meer dan veertig jaren woon, bevindt zich eene verborgen kamer, wier bestaan aan niemand dan mij en mijn in mijn dienst grijs geworden knecht bekend is; die

kamer moge voortaan uwe zuster tot verblijf strekken. Het voedsel en hetgeen zij verder noodig heeft, zal haar dagelijks door u, mij of Bärwinkel gebragt worden; voor het overige kunt gij al uwe zorg, mijn jonge vriend! aan uwe zuster besteden!"

„Hoe! Ik zou dus in uw huis mogen blijven? In de nabijheid van Rosalie? Maar men zou immers spoedig argwaan hebben en mijn voortdurend verblijf in uwe inrigting niet kunnen verklaren?"

„Ook daarop weet ik een middel, namelijk dit: gij blijft als adsistent-geneesheer bij mij; ik heb zoo iemand inderdaad wel noodig, mijne hooge jaren deden mij reeds meermalen daaraan behoefte gevoelen. Aarzel niet om de betrekking te aanvaarden, die ik u thans aanbied, zij zal u gelegenheid geven den toestand uwer zuster zelf gade te slaan, haar te behandelen en bovendien voor de lijdende menschheid nuttig kunnen zijn. Neemt gij het aan?"

„Edel man! Van ganscher harte!" antwoordde de jongeling opgetogen. „Hoe zal ik u daarvoor dankbaar zijn?"

„Dan blijve de zaak afgesproken. Zoo God verder onze vereende pogingen met een gelukkig gevolg wil bekroonen, dan zal het ons ook welligt gelukken, uwe arme zuster weder te geven, hetgeen, naar mijne innigste overtuiging, een al te onbedacht oordeel haar ontnomen heeft — namelijk haar verstand, hare eer en een onbevlekten naam!"

Nog denzelfden nacht werd de ongelukkige krankzinnige naar de bewuste kamer vervoerd, waar zij voortdurend verbleef, zonder dat iemand behalve het genoemde drietal, van haar aanwezen op die plaats kennis droeg. Het genoemde vertrek was door de zorg van den professor, zoo vriendelijk mogelijk ingerigt en met het meeste gemak gemeubeld. Het daglicht viel niet door gewone vensters, maar door eenige in den muur aanwezige en met traliewerk voorziene openingen naar binnen, welke echter aan de buitenzijde door een eigenaardig gebouwden, vooruitspringenden muur niet in het oog vielen.

Rosalie gaf in den toestand, waarin zij verkeerde, volstrekt geen acht waar zij zich bevond; noch op de zorg, welke bij voortduring aan haar werd besteed. Zonder de minste deelneming voor dat alles te doen blijken, zat zij dikwerf den geheelen dag met gevouwen handen somber voor zich te staren;

zelden kwam er een woord over hare lippen; gewillig deed zij al hetgeen men van haar begeerde, en volvoerde dat niet zelden met eene pijnlijke naauwkeurigheid. Nooit klaagde zij en enkele malen slechts barstte zij in tranen uit.

Zoowel de professor als haar broeder poogden haar met allerlei zaken te verstrooijen — maar zij was voor alles onverschillig. Zij nam alleen het dringend noodige voedsel en niettegenstaande dat alles, ontwikkelde zij ligchamelijk; zij herkreeg hare vorige krachten en gezondheid, doch haar gelaat behield dezelfde vaal bleeke kleur. Haar verstand bleef inmiddels even verduisterd, welke middelen de beide artsen ook aanwendden om hetzelve te verhelderen. Tusschenbeide weifelde haar broeder aan het welslagen, maar de professor spoorde hem voortdurend aan, om niet te wanhopen en den moed niet te verliezen.

Op die wijze waren niet minder dan twee jaren verloopen, toen op zekeren dag — het was wederom zomer als bij den aanvang van ons verhaal — de professor haastig de kamer van zijn adsistent binnentrad.

„Er is iets geschied," zeide hij, „hetgeen wij beiden nimmer zouden vermoed hebben."

„Nu," vroeg de broeder van Rosalie nieuwsgierig.

„De gravin Malström is teruggekeerd, en heeft haar paleis weder betrokken."

De jeugdige arts ontstelde.

„Is het mogelijk?" zeide hij. „Zij waagt het dus alle herinneringen weerstand te bieden. Wij verwonderden ons dat zij niet reeds lang het paleis had verkocht en nu — keert zij eensklaps terug?"

„Hebt gij dan nimmer gehoord," ging de professor op hoog ernstigen toon voort, „dat misdadigers niet zelden door eene geheimzinnige magt weder naar het tooneel van hun misdrijf worden terug gedreven, waar het noodlot hen straft?"

„Ja, maar wie zal haar kunnen ontmaskeren, wie zal haar durven betichten? En hoe denkt gij, dat men haar in de residentie zal ontvangen?"

„Ongetwijfeld met open armen! Daarbij is zij thans weduwe, want, zooals ik vernomen heb, bleef de graaf in een duel met een franschen markies, een gunsteling der gravin — welligt daartoe door haar afgezonden — die hem in Stokholm uitdaagde."

„Welk eene vrouw! Ik twijfel niet of zij heeft de hand gehad in dat nieuwe misdrijf. En denkt gij niet, dat men zich, wanneer dergelijke geruchten van haar in omloop zijn, met zekeren afschuw van haar zal afwenden?"

„Men zal haar integendeel met allerlei betuigingen van vriendschap en achting overladen, zij zal gevierd worden! Wat toch kan men haar bewijzen? Gij kent de wereld, mijn vriend! zij houdt zich slechts aan datgene, wat daadwerkelijk voor de hand ligt, wat tastbaar is. Tegenwoordig is de mensch, die zich aan de wet weet te onttrekken, in hare oogen geen schurk. Bovendien is de gravin rijk en alzoo eene schitterende partij! Op mijn woord, alle salons zullen zich gereedelijk voor haar openen!"

„En is zij in stilte aangekomen?"

„Volstrekt niet, met den meest mogelijken glans. Zij weet wel, hoe zij zich moet gedragen. Een geheele schaar van bedienden verzelt haar, schitterende equipages voert zij mede, kortom geheel als eene vrouw uit de groote wereld betaamt."

„En mijne arme zuster daarentegen levendig begraven!" riep hij op smartelijken toon, terwijl hij luid jammerde.

„Bedaar, mijn vriend!" sprak de professor troostend. „Dat de gravin zich uit het gewoel der wereldstad herwaarts heeft begeven, waar die sombere daad heeft plaats gehad, is mij als een geheimzinnig voorteeken; de Voorzienigheid geeft tusschenbeide dergelijke wenken, ofschoon wij daarop niet altijd acht geven. Weldra zal misschien de sluijer opgeligt worden, die de laatste acte van dit vreesselijk drama zal doen aanschouwen!"

Beide mannen staarden elkander zwijgend aan en schudden trouwhartig de handen.

De gravin had zich inderdaad prachtig in het paleis ingerigt. Geen dag verliep, dat zij niet het onderwerp van eenig gesprek uitmaakte.

In de eerste dagen na hare terugkomst had men hier en daar zich het verledene herinnerd, doch hare gedragingen deden weldra dien twijfel verdwijnen, gelijk de nevel voor de zon wijkt. Spoedig werden dan ook de woorden des professors bewaarheid, zij werd namelijk het mikpunt van eene menigte ongehuwde edellieden en niet minder, door haar onberispelijke smaak, door de dames der residentie bewonderd en gevierd als die koningin der mode.

Eindelijk verscheen ook de dag, waarop voor twee jaren de vreesselijke gebeurtenis had plaats gehad, welke wij in de derde afdeeling van ons verhaal hebben getracht te schetsen.

Eene zeldzame onrust, even onverklaarbaar als vreemd, had zich van de gravin meester gemaakt; het was hetzelfde gevoel, dat haar voor eenige weken uit de residentie naar het paleis had gedreven.

Dagelijks had zij een uitgelezen en talrijk gezelschap om zich heen en jaagde koortsachtig alle verstrooijingen na. Zij was in dat tweetal jaren veel veranderd: die gedwongen stijfheid, die onmiskenbare trotsch was verdwenen; zij was integendeel zenuwachtig opgewonden.

De avond kwam. Voor geen prijs ter wereld had zij denzelven alleen willen doorbrengen; zij had dus een talrijk gezelschap bij zich genoodigd. Langzamerhand vulden zich hare salons en weldra zag zij zich omringd door eene schaar bekoorlijke dames en eene menigte uiterst galante cavaliers.

Er werd gepraat, gelachen en uur op uur ging voorbij, zonder dat de meesteres des huizes, die alleen voor hare gasten scheen te leven, zulks bemerkte.

Onder de aanwezigen bevond zich ook iemand, die, hoewel niet persoonlijk door de gravin uitgenoodigd, zich echter, op wij weten niet welke wijze, toegang had weten te verschaffen. Het was de professor Mangld.

Alvorens hij in zijn rijtuig naar het paleis was vertrokken, had hij zijn adsistent bezocht en zich een geruimen tijd met hem onderhouden. En toen daarna beide mannen de kamer hadden verlaten en de professor vertrokken was, zou een diep menschenkenner eene zeldzame opgewondenheid bij hen hebben waargenomen.

Bij zijn vertrek hadden zij elkander nogmaals een veelbeteekenenden blik toegeworpen.

De professor verscheen tamelijk laat en liet zich door een zijner kennissen, een regeringsraad, aan de gravin voorstellen. Hij was echter niet de laatste; na hem kwamen ook nog de doctor, de overste en de secretaris van het gezantschap, dezelfde heeren, die de lezer zich nog van de whistpartij zal herinneren en die getuigen waren geweest van het vreesselijk tooneel.

Toen zij zich aan de gravin voorstelden, ontstelde deze hevig; zij glimlachte echter, terwijl zij hen minzaam welkom heette.

Onmiddelijk daarna wenkte zij den hofmeester en vroeg hem op fluisterenden toon:

„Wie heeft deze heeren uitgenoodigd?"

„Het geschiedde op bevel van uwe genade!" antwoordde hij eveneens fluisterend.

„Hoe? — Ik zou — maar dat is niet mogelijk!"

„De namen der heeren stonden niettemin op de lijst, welke ik ontving," hernam de hofmeester op stelligen toon.

„Geef mij die lijst," sprak nu de gravin.

„Ik zocht er reeds naar," antwoordde hij bedremmeld; „ik heb dezelve zeker verlegd."

De gravin slingerde haren ondergeschikte een vernietigenden blik toe en begaf zich lagchend onder het gezelschap.

Zoodra de lampen ontstoken waren, deed eene bejaarde dame, de weduwe van een minister, het voorstel om een partij écarté of whist te maken.

Het woord „whist" drong de gravin als een dolksteek door het hart.

„In de andere zaal zijn eenige tafeltjes daartoe in gereedheid gebragt," zeide zij lagchende en de grootste bedaardheid veinzende.

Een gedeelte van het gezelschap, vooral de meer bejaarden, begaven zich derwaarts en de gravin insgelijks.

Het was hetzelfde vertrek, waar voor twee jaren op denzelfden avond de whistpartij had plaats gehad.

Toen de gravin over den drempel trad, ontroerde zij, ofschoon zij zich dadelijk herstelde.

Verscheidene der gasten namen aan de tafeltjes plaats. Een derzelve bleef onbezet. De professor Mangold begaf zich derwaarts, terwijl de overste en de gezantschapssecretaris, in een onverschillig gesprek gewikkeld, hem naderden.

„Zullen wij een partijtje maken?" zeide de overste, het gesprek afbrekende en inmiddels plaats nemende. „Wilt gij ons het genoegen doen van de partij te zijn, mijnheer de professor?" vroeg hij veelbeteekenend.

„Van harte gaarne!" antwoordde deze, „ons ontbreekt echter nog een vierde persoon!"

Te gelijk zag de professor rond en ontdekte spoedig den docter, die juist zijn gesprek met de gravin had afgebroken. De professor wenkte hem.

„Kom," zeide hij, „ik weet dat gij sterk zijt in 't whist, wees mijn vis-à-vis."

De heeren namen hunne plaatsen in.

Met innig welgevallen zag de gravin de zaal rond; zij had echter den blik afgewend van het tafeltje, waaraan de vier heeren zaten; toen zij er toevallig heen zag, ontstelde zij onwillekeurig.

Zeldzaam toeval! Daar zaten de overste, de secretaris, de docter, even als voor twee jaren, alleen de graaf ontbrak, wiens plaats nu door den professor was ingenomen. Was het toeval, dat zij juist die plaatsen hadden gekozen, en ook naast den professor een ledige stoel stond, even als naast haar echtgenoot, toen zij op dien noodlottigen avond bij de speeltafel trad?

Welk eene vermaning!

Schielijk wilde zij zich naar de andere zaal begeven, doch de overste, die toevallig de kaarten schudde, zag tot haar op en verzocht haar, een oogenblik plaats te nemen, daar hij haar eenig stadsnieuws had mede te deelen. Ofschoon ongaarne, gaf de gravin echter aan zijn verzoek toe, vastbesloten zich zoo spoedig mogelijk te verwijderen.

Het spel nam een aanvang.

Wel was het een pijnlijk oogenblik voor de gravin. Onwillekeurig zweefde haar blik verscheidene malen naar den overste; achter zijn stoel had ook eens Rosalie gestaan, alvorens zij zich naar het aangrenzende vertrek begaf om de limonade te bereiden.

Een zeldzame angst maakte zich van de gravin meester, die meer en meer toenam. Zij, die anders zoo uitnemend de kunst van veinzen verstond, had al haar energie noodig, om onbevangenheid en een zorgeloos lachje te huichelen. De indrukken van het oogenblik waren echter sterker dan hare wilskracht. Het bloed drong haar naar het hart; een digte sluijer bezwalde haar blik; angstige zweetdroppels pareldden haar op het voorhoofd, haar adem werd beklemd; zij gevoelde zich duizelig. Al hare overige krachten inspannende, hief zij zich van haar stoel op, terwijl de overste een glurenden blik op haar wierp.

„Wat deert u, genadige vrouw?" zeide hij deelnemend, „gij zijt bleek."

„O niets!" antwoordde zij met inspanning en zich een gemaakt lachje afpersende, „ik zal mij naar de jongelieden in de naaste zaal begeven."

„Waartoe, mevrouw de gravin!" sprak de overste, die inmiddels de kaarten nederlegde en opstond, „gij zijt onpaselijk, blijf hier, vermoei u niet!"

„Eene ligte onpaselijkheid!" stamelde zij. „Breek uw spel niet om mijnentwil, mijne heeren!"

Nu rigtte ook de oude professor zijne doordringende oogen op de gravin

„Het was heden buitengewoon warm," zeide hij, „de genadige vrouw zal benauwd zijn, een glas limonade zal haar verfrischen."

Dit gezegde, op loosen toon uitgesproken tot haar, van wie bijna ieder der aanwezigen wist, welke beteekenis die woorden hadden, deden hen ontstellen.

Bij het woord „limonade" werd de gravin doodsbleek. Zij wilde een antwoord uiten, maar de kracht daartoe ontbrak haar. Verward sloeg zij den blik neder en wilde zich haastig verwijderen.

Daar klonk plotseling een dof geraas, alsof een zwaar voorwerp op den grond viel, waarop onmiddelijk een schrille angstkreet volgde; dit scheen uit het aangrenzende vertrek te komen, waarvan de deur gesloten was en waar eens het vreeselijk drama had plaats gevonden.

Zoowel de docter als de secretaris sprongen, even als toen, verschrikt op en riepen te gelijk: „wat geschiedt daar?"

Een doodelijk bleek bedekte het gelaat der gravin; zij zag met ontsteltenis naar de deur, zij scheen al haar moed en vastberadenheid verloren te hebben; nog wilde zij vlugten, maar de voeten weigerden haar de dienst.

Schielijk snelde de overste haar ter hulp, terwijl de professor zich naar de deur had begeven en dezelve opende. De oude krijgsman bragt de gravin derwaarts, die onwillekeurig voorwaarts wankelde en sprakeloos voor zich heen zag. Dit alles was het werk van een enkel oogenblik.

Daar aan de buffettafel stond Rosalie — de gewesen gouvernante — bleek, een geest gelijk, in dezelfde kleeding als op dien avond. Zij hield een gedeeltelijk gevuld glas in de hand als was zij voornemens limonade te bereiden. Zij rigtte hare donkerbruine oogen vol schrik op de binnen wankelende gravin.

Eene seconde lang staarde deze die verschijning aan; een nare kreet ontvlood hare lippen, zij poogde terug te keeren, maar

stortte stuiptrekkend op den grond — eene beroerte had haar getroffen.

De arme krankzinnige liet ontsteld het glas vallen; zij beefde over haar gansche ligchaam. De toestand, de aanblik der gravin, de omgeving — dat alles had hevig, maar niet minder weldadig op haar gewerkt. Een eigenaardige glans schitterde allengs uit hare oogen, zij zag verbaasd en als uit een droom ontwaakt rond; langzaam streek zij met de hand over het voorhoofd, alsof zij iets besoon. Plotseling viel haar blik op de in onmagt liggende gravin daar voor haar op den grond, ontsteltenis en hevige aandoening werd op haar gelaat zigtbaar; zij wilde ontvlugten en ijlde naar de tegenover liggende deur. Maar te gelijk werd deze geopend en de adsistent van den professor vloog haar te gemoet; Rosalie schrikte en staarde den jongeling verwonderd aan. Een luide kreet ontsnapte hare lippen, zij barstte in tranen uit, zij wierp zich aan de borst van den inmiddels binnengekomen broeder en riep op luiden, maar angstigen toon: „Red mij broeder! Red mij voor deze vrouw; ik ben onschuldig!"

„Almagtige God, heb dank!" riepen zoowel de professor als zijn adsistent als uit één mond. „Zij heeft haar verstand terug."

Jubelend verliet hij nu met Rosalie de plaatse des onheils, maar ook der vreugde.

Het gebeurde ging spoedig bij de gasten van mond tot mond. Intusschen had men de gravin naar de aangrenzende zaal gedragen, waar de professor en de docter haar de noodige hulp verleenden. Weldra kwam zij tot bewustzijn, maar zij was — stervende.

„Een geestelijke!" stamelde zij.

Spoedig verscheen dan ook een priester met de heilige sacramenten der stervenden.

Het gezelschap verliet nu de zaal, waarna de gravin biechtte. Zij bekende hare schuld en begeerde dat Rosalie zou geregtvaardigd worden, alvorens zij stierf. Zoodra de geestelijke zich had verwijderd, werden hare verklaringen door een beambte bij de regterlijke magt opgenomen.

Een uur later gaf zij den geest.

Twee dagen later verkondigde het dagblad der residentie de onschuld van Rosalie. — —

Zij is geheel genezen en woont met haar broeder zamen,

den tegenwoordigen bestuurder der inrigting, daar de professor zijn ontslag heeft genomen, ofschoon deze nog voortdurend welvarend is.

En wanneer hij, zijn opvolger en de oude overste — sedert dat voorval zijn vertrouwde vriend en zijn dagelijksche gast — bij elkander zitten, en zij Rosalie, wier wangen weder even frisch blozen als te voren, gelijk eene zedige huisvrouw vriendelijk en zacht het bestuur zien voeren, dan knipoogen de oude heeren elkander dikwerf veelbeteekenend toe, als wilden zij zeggen: welk een geluk, dat wij toen dezelfde overtuiging koesterden, en die overtuiging ons aanspoorde, om den hofmeester en de dienstboden der gravin om te koopen, ons toegang te verschaffen en het tooneel te doen geboren worden, hetwelk even gewaagd was als hetzelve zegenrijk eindigde!

Nimmer wordt er echter in tegenwoordigheid van Rosalie over eenig spel gesproken, nog minder eene kaart aangeroerd.

„Herinneringen kunnen soms gevaarlijk werken," zegt de oude professor.

Wanneer Rosalie echter somwijlen aan het verledene terugdenkt, dan herinnert zij zich hetzelve alleen als een benaauwde onaangename droom, die Godlof! door het rooskleurigste licht is weggevaagd.

Geruimen tijd was zij het voorwerp van algemeene deelneming in de residentie. Menigeen deed zelfs aanzoek om hare hand, misschien wel omdat haar lot zoo belangwekkend was geweest. Velen ook bewonderden haar.

Voor zulk eene deelneming was zij echter ten eenemale onverschillig. Zij verschijnt zelden buiten haren kleinen, huiselijken kring, dien zij hare wereld noemt.

Zij heeft erkend, wat in de meeste gevallen de denkbeelden, het oordeel der groote menigte leidt, namelijk — *den schijn*.

MAARSCHALK VOORWAARTS.

DOOR

F. VAN DE VELDE MZ.

Eene oneindige reeks van herinneringen verbindt zich aan het jaar 1813. Dit geldt niet van één volk, dit geldt van een geheel werelddeel. Niemand, die eenige beschaving bezit, is onbekend met een gedeelte der gebeurtenissen, welke in dat zoo hoogst merkwaardig jaar voorvielen. De een weet het bij overlevering, door mondelinge mededeeling van vader en grootvader; een ander heeft als kind reeds op de school geleerd, wat er toen gebeurde. Met gloeijende kleuren is 't afgemaald, door dichters bezongen, door penseel en graveerstift verbeuwigd.

Die herinneringen zijn in veler gemoederen aanwezig, maar zij sluimeren; zij zijn eene vonk, die slechts eene enkele oorzaak, eene opflikkering behoeven, om van eene vonk tot eene helle vlam over te gaan. De eene plaats is ruimer daarmede bedeeld dan de andere; de eene plaats nam meer aandeel aan die gebeurtenissen dan de andere, leed meer, had meer redenen om zich te verheugen, telde meer mannen, die in ruime mate het hunne toebragten dan de andere. Maar 't zij weinig of veel; die herinneringen bestaan, die vonk is aanwezig!

En nu schrijven wij 1863 en vijftig jaren zijn verloopen sedert dat gedenkwaardige jaar. De menschen hebben eene bijzondere voorliefde voor de getallen 25 en 50, wanneer er sprake is van feesten of herinneringen van feesten. Getuigen de menigvuldige annonces van zilveren en gouden brailoften, de eeuwfeesten en dergelijken; en er is eene geldige reden voor die gewoonte. De dagelijksche beslommeringen slepen ons zoo dikwijls, zoo onophoudelijk mede; nu en dan komt de herinnering van deze of gene gebeurtenis even doorschemeren, maar die indruk is al zeer spoedig uitgewischt door den niet te bedwingen loop van eene ontelbaar groote menigte andere gebeurtenissen, en daarom is 't goed, dat men na een bepaald aantal jaren al 't andere ter zijde zet, en zich geheel en al en onverdeeld toewijdt aan de herinnering van eene waarlijk der herinnering waardige zaak!

Ook in Nederland heeft men zulks begrepen en wie zal

't bepalen, hoevele plannen van feestvieringen, hoevele ontwerpen voor verhalen, gedichten enz. enz. reeds tot rijpheid zijn gekomen of wel zijn verongelukt. Vooral in die steden, die kunnen bogen op mannen, welke alles veil hadden voor de herkrijging der verlorene vrijheid zal het daaraan wel niet ontbreken. Elkeen weet, hoe men het denkbeeld heeft opgevat, om door een duurzaam gedenkteeken dat belangwekkend jaar te vereeuwigen — een sprekend bewijs, dat de meesten eene werkelijke behoefte aan die herinnering hebben — en is de maand November dáár, dan zal 't wel niet ontbreken aan redevoeringen enz. enz., die allen zoovele variatiën zijn op het zoo belangrijk thema: Vrijheid en verlossing.

Al wie nog vreemdeling mogt zijn in die gebeurtenissen, kunnen en moeten wij verwijzen naar het zoo uitmuntend werk, dat Gedenkboek van Neerlands verlossing, waarin zoo duidelijk en krachtig wordt aangetoond, hoe men van stap tot stap het heerlijk doel naderde; hoeveel krachtinspanning daartoe werd vereischt, hoevele opofferingen men zich daarvoor moest getroosten, hoevele hinderpalen men uit den weg moest ruimen en hoe de volharding ook hier zegevierde.

't Is heden de 12e September, en nadenkende over hetgeen voor 50 jaren in ons vaderland plaats had, dwaalden mijne gedachten en herinneringen over 't ruime veld der historie, en zoo kwam ik tot den man, wiens sterfdag het heden is: een man, die wel is waar geen Nederlander is; een man, die niet genoegd kan worden, goed en bloed voor onze vrijheid in 't bijzonder te hebben opgeofferd, maar iemand, die, mijns bedunkens niet mag vergeten worden; een man, die een geducht tegenstander van onzen gemeenschappelijken vijand mag genoemd worden; kortom, ik bedoel den dapperen generaal Blücher, ook genaamd: *maarschalk voorwaarts!*

De sterfdag van den held gaf mij gereede aanleiding om den lezers der Vaderl. Letteroefeningen eene korte biographie van hem mede te deelen.

Gebhard Leberecht von Blücher werd in 1742 te Rostock geboren. Hij was de zoon van eenen Keur-Hessischen ritmeester, trad tegen den wil zijner ouders als jonker in dienst bij een Zweedsch huzaren regiment en werd reeds bij het eerste gevecht gevangen genomen door hetzelfde Pruissische huzaren regiment, waarover hij later het bevel voerde. In het jaar 1760 trad hij

in Pruissische dienst, maar verliet die weder in 1772 om zich geheel aan de landhuishoudkunde toe te wijden.

In 1787 nam hij, na den dood van Frederik II, weder dienst en ontwikkelde als overste in 1793 zijne talenten, tijdens den veldtogt aan den Rijn, daar hij bij die gelegenheid toonde, hoeveel moed en vastberadenheid hij bezat. Die veldtogt der Pruissen vertoonde het beeld van een sterk ligchaam zonder ziel; de held van Krefeld en Minden: de hertog van Brunswijk; de held van Torgau, Möllendorff, waren niet in staat oorlog te voeren tegen de zonen der Gallische vrijheid.

In ontelbare gevechten moedig, dapper, dikwijls de overwinning behalende, hadden de Pruissische bevelhebbers na verloop van drie jaren evenwel geen voet breed grond gewonnen, en daarenboven niet leeren begrijpen, dat er een nieuw geslacht was opgestaan, en de oude manier van oorlogvoeren voorbij was. Voor Blücher, welke de gebreken zijner superieuren als door instinkt gevoelde, was deze korte oorlog eene voortreffelijke leerschool; hij toonde hier reeds, wat men eenmaal van hem kon verwachten.

Zoo brak het jaar 1806 aan; een jaar, ongelukkig voor Pruissen, ongelukkig voor geheel Duitschland. Pruissen, door Napoleon met minachting behandeld, vernederd, zooals geen staat vernederd werd, zag zich eindelijk, wanneer het zijne eer niet geheel en al wilde prijs geven, genoodzaakt, om aan Frankrijk den oorlog te verklaren. Den 14 October 1806 werd de veldslag bij Jena geleverd, maar deze was reeds verloren, voor hij begonnen werd. *Een* veldslag beslist het lot van de monarchie van den grooten Frederik. Eene grenzenlooze moedeloosheid en laauwheid, welke men bij de nakomelingen van de helden des zevenjarigen oorlogs voor onmogelijk zou gehouden hebben, vertoonde zich overal, en vooral bij de bevelhebbers; de soldaat toonde meer dapperheid dan zij. Vestingen gaven zich over aan vijandelijke legercorpsen zonder geschut; de bevelhebbers haastten zich, om elkander in schaamtelooze lafheid te overtreffen, geheele regimenten gaven zich zonder slag of stoot over, om . . . bloed te sparen. Men vlugtte van de Saale over den Oder tot achter den Weichsel.

Zoo was de algemeene toestand, toen Blücher, die den terugtogt dekte en Pruissen voor eene totale vernietiging bewaarde, roemvol te midden van die smadelijke verwarring te voorschijn

trad. Hij had een duidelijk bewustzijn van 't geen hij wilde en doen moest, van 't geen koning en vaderland, tijdgenoot en nakomeling van hem eischten. Een strijd, een eervolle strijd tot op den laatsten man, met opoffering van alle krachten, zoolang er nog redding en tegenstand mogelijk was: dat was zijne zinspreuk, dat zijne leuze. Toen het hem onmogelijk scheen, den Oder te bereiken, daar Hohenlohe zich reeds den 23 October bij Prenzlau met 17000 man aan den vijand had overgegeven, begaf hij zich, door Mecklenburg trekkende, naar Lubeck. Daar ook de Elbe voor hem versperd was, en hij dus den oorlog niet in den rug des vijands kon voortzetten, zoo wilde hij het hem toevertrouwde leger eene veilige stelling verschaffen en de door inspanning en honger uitgeputte soldaten eenige dagen laten uitrusten in de ruimschoots van levensmiddelen voorziene stad. Hier moest hij evenwel het onderspit delven na eenen dapperen tegenstand. Hij gaf zich over, omdat hij zonder *kruid* en brood was, gelijk het duidelijk in de capitulatie staat uitgedrukt, opdat zijn koning, het leger en de geheele wereld zouden weten, waarom hij tot dezen bitter zwaren stap had moeten overgaan.

Men heeft hem sterk gegispt, omdat hij eene vreedzame, vrije Duitsche rijks en Hanzestad heeft prijs gegeven aan al de rampen des oorlogs, maar men moet wel in 't oog houden, dat het hier niet gold het bestaan van eene geringe legerafdeeling, niet het bestaan eener vreedzame, schijnbaar vrije handelsplaats, maar wel het behoud van den Duitschen volksgeest. Indezen drang der omstandigheden, in dit algemeen ongeluk moest elk middel, dat eenige redding van den bedreigden ondergang aanbood, geregtvaardigd schijnen.

Spoedig na de overgave werd Blücher uitgewisseld tegen den Franschen generaal Victor. Vervolgens was hij in Zweedsch-Pommeren werkzaam aan 't departement van oorlog, maar door toedoen van Napoleon werd hem zijn ontslag gegeven, zoodat hij tot het ambteloose leven terugkeerde. Sedert de vrede van Tilsit werd Blücher door zijne bevreesde tijdgenooten niet begrepen, ja zelfs om zijne aan 't roekelooze grenzende vermetelheid gevreesd, daar hij niet schroomde, om zich luide te verzetten tegen de onderdrukking van Napoleon. Zijne forsche, ontzag inboezemende gestalte, zijne openhartige, vermetele taal, deed velen zijne tegenwoordigheid vermijden. Hij bezat een

vast, onverzaagd karakter dat zonder voor zwarigheden terug te deinzen en zonder bijoogmerken het eenmaal opgevatte plan met alle kracht doorzette. Dat doel was de verlossing van zijn vaderland van de vreemde overheersching.

Zoo komen wij tot het gedenkwaardige jaar 1813 en nu zal 't meer duidelijk worden, waarom Blücher met het volste regt eene plaats verdient onder de mannen, die in de herinnering moeten voortleven en bij eene plegtige herdenking van al het voorgevallene niet mogen vergeten worden.

De algemeene beweging van 1813 plaatste hem aan 't hoofd der Pruisen. Zonder angstig rondom en achter zich te zien, stelde hij alles in 't werk, om zijn doel te bereiken. „Napoleon moet ten onder gebragt!" zoo sprak hij reeds in 't begin van den oorlog, en terwijl hij als bevelhebber allen door moed en dapperheid voorging, zich persoonlijk aan alle gevaren en ontberingen blootstelde, bezielde hij tevens het geheele leger met dien zelfden moed en diezelfde geestdrift.

„Voorwaarts! altijd voorwaarts!" dat was zijn oorlogskreet. Voor bevreesden en flaauwhartigen mogt zijne handelwijze bedenkelijk, gewaagd, vermetel schijnen, datgene wat zij verstandigheid durfden noemen, was niets anders dan zijn moed, sterk door de geestdrift, die in hem gloeide; verheven, omdat hij streed voor eene heilige zaak; noodzakelijk, omdat hij zich door de laffheid, langzaamheid en besluiteloosheid zijner bondgenooten aan de vijandelijke overmagt zag prijs gegeven. Zijn moed bestond in 't bewustzijn van zijn zedelijk overwigt, in 't gevoel: „*Wij* MOETEN *overwinnen, want wij* WILLEN *overwinnen!*" Hij handelde onverzaagd, met spoed; ja, zelfs met zekere onstandvastigheid, want hij kende zich zelven en de kracht van zijn volk; hij wist, wat hij kon wagen, mogt wagen, moest wagen. In dien oorlog ziet men in Blücher en zijn leger het werkende, rusteloos voortstrevende element. Zonder juist in 't strategische dit te munten, wist zijn scherpe blik 't juiste oogenblik aan te grijpen; hij zag den vijand, viel hem aan en sloeg hem. Dit bewees hij bij Lützen, Bautzen en Haynau. Hij bezat het groote talent, om zich door den vijand nooit te laten overrompelen, wat met andere veldheeren zoo dikwijls het geval is. Hij wist even goed den vijand te ontwijken, wanneer hij dit gunstiger oordeelde, als hem — zelfs tegen zijne oorspronkelijke bedoeling — aan te vallen, te verschalken en te verslaan. In 't gevoel zijner

kracht, in dit trotsche bewustzijn was 't hem onverschillig of de vijand vóór of achter hem was; zijne roemrijkste daad was de slag aan de Katzbach (26 augustus 1813), waardoor Europa den beluwamen krijgsman leerde kennen. Blücher wist niet beter of de vijand was aan den *linker* oever van de Katzbach, en alle maatregelen werden genomen, om hem daar aan te vallen; men rukt voorwaarts, en vindt evenwel de Franschen onder Macdonald reeds op den *regter* oever, gereed om den aanval te beginnen, terwijl zij de Pruisen onder Langeron en York terug dreven. Zonder in 't minst door deze geheel onverwachte wending van zijn stuk te worden gebragt, ontwerpt Blücher onmiddelijk een geheel nieuw plan van aanval, behaalt eene roemvolle overwinning en zuivert Silezië van vijanden. Naar deze overwinning verkreeg hij later den titel van „Vorst van Wahlstadt."

De stoute en beslissende overtogt van de Elbe bij Wartenburg (3 October 1813), door welken de oorlog op den linkeroever dezer rivier overgebragt en de vereeniging van het Silezische en het Noordelijke leger bewerkstelligd werd, toonde hoe Blücher's voortvarendheid ook anderen wist mede te slepen, want hij noopte den kroonprins van Zweden, die niettegenstaande zijne dubbelzinnige politiek aan 't hoofd van 't Noordelijke leger stond, om insgelijks de Elbe over te trekken, nadat hij niet, zooals hij beloofd had, te gelijk met Blücher den overtogt beproefd, en dezen door zijn talmen in groot gevaar had gebragt.

Met eene edele zelfopoffering willigde Blücher de meeste eischen van den kroonprins in, ten einde alle scheuring en oneenigheid te vermijden. Hij trok over de Mülde en over de Saale en nam met de zijnen het moeijelijkste en zwaarste voor zijne rekening. Dit ging zelfs zoover, dat de kroonprins hem alleen naar Möckern liet gaan, alwaar den 16 October een slag voorviel. De bekende Barnhagen von Ense zegt hieromtrent: „de overwinning bij Möckern is minder door Blücher zelf bevochten dan wel voorbereid; zijn stoutmoedig voorwaarts rukken, zijn moedige aanval toonden ook hier weder dien geest van handelen in 't Silezische leger, welks magtige invloed in de volgende gebeurtenissen en vooral in den slag bij Leipzig zoo duidelijk zigtbaar was!"

Blücher zag hoe noodzakelijk het was, dat het Noordelijke leger aan den slag bij Leipzig deelnam, en daarom voegde hij de helft zijner troepen bij het leger van den altijd nog aarze-

lenden Bernadotte, hoewel onder uitdrukkelijke voorwaarde; dat het geheele leger alsdan tot den aanval moest oprukken. Op deze wijze werd de kroonprins, die nog op twee gedachten hinkte, met geweld tot den strijd overgehaald. Blücher gaf daardoor tevens een voorbeeld van vrijwillige zelfopoffering, door zich zelven op te offeren voor 't algemeen welzijn en zijne eerzucht geheel ter zijde te stellen. Blücher's gedrag jegens den Zweedschen kroonprins van den overtogt bij Wartenburg tot aan de overwinning bij Leipzig op den 18 October, toont niet, zooals men beweerd heeft, „een dolle huzarenaard," maar integendeel de meest mogelijke inschikkelijkheid, in sooverre daardoor een gewenscht doel was te bereiken.

Door den slag bij Leipzig werd Duitschland tot aan den Rijn van de heerschappij van Napoleon bevrijd. Maar de rivier over te trekken en Frankrijk zelf aan te tasten, dit kwam den voorzigtigen staatsmannen veel te gevaarlijk, ja, als een dollemans werk voor. En nogmaals was het Blücher, die het eerst en met den meesten nadruk op het voortzetten van den krijg aan gene zijde des Rijns aandrong, en op de vredespartij, die verdedigenderwijze aan den oever der genoemde rivier wilde blijven, de overwinning behaalde. Altijd bereid om de daad bij 't woord te voegen, wilde hij reeds den 15 November den Rijn overtrekken, maar op bevel der hooge regering moest hij dit nog eenigen tijd uitstellen. Zijn hardnekkig aanhouden en zijne krachtige taal bragten er evenwel veel toe bij, om vele bezwaren uit den weg te ruimen, zwakken kracht en lafhartigen moed te schenken. In den nieuwjaarsnacht van 1814 ging maarschalk *Voorwaarts* over den Rijn en drong tot Lotharingen door, al waar hij door zijne wijsheid en geschiktheid eenen zeer goeden indruk bij de bevolking maakte, tot dat latere voorvallen het volk verbitterden.

Bij Brienne stonden Napoleon en Blücher voor 't eerst persoonlijk tegenover elkander; de keizer en de maarschalk *Voorwaarts*, de kleine korporaal en de oude vader Blücher. De keizer aarzelde; hij hoopte de overwinning niet meer van de wapenen *alleen*, want de onderhandelingen te Chatillon hadden eenen aanvang genomen. Blücher, die het hoofdcorps onder Schwarzenberg altijd voorui was, drong aan op eenen aanval, op eenen veldslag. Maar juist was er in 't hoofdleger eene groote partij voor den vrede gestemd, ook dáár aarzelde men en gaarn

zoude men Frankrijk — mits volgens de oude grenzen — den keizer hebben laten behouden. Aan de wettige aanspraak der Bourbons dacht de diplomatie nog niet, evenmin als aan den val van Napoleon. Schwarzenberg liet den onstuimigen Blücher vragen, wat toch eigenlijk zijn oogmerk was. „Wij moeten naar Parijs," was 't antwoord. „Napoleon heeft aan alle hoofdsteden van Europa een bezoek gebragt, zullen wij dan minder beleefd zijn? Hij moet van den troon, anders krijgen wij nooit rust!"

Na den onbeslist gebleven slag bij Brienne had op den 1 Februarij 1814 de slag bij La Rothière plaats. Op verlangen van keizer Alexander had vorst Schwarzenberg dien dag het opperbevel aan Blücher afgestaan, en daardoor stonden de beide beroemde mannen persoonlijk tegenover elkander. Op Frankrijks grond toonde Blücher aan de Franschen, dat hun keizer niet meer onverwinnelijk was. Met een verlies van 3000 gevangenen en 70 kanonnen zag Napoleon zich verpligt, om terug te trekken.

Blücher trok nu noordwaarts; het hoofdleger onder Schwarzenberg moest den geslagen vijand vervolgen. Maar even als Blücher vroeger weinig op de ondersteuning van den Zweedschen kroonprins kon rekenen, even zoo weinig had hij nu aan Schwarzenberg, die wel niet zooals Bernadotte zijne eigene staatkunde volgde, maar zich toch moest regelen naar den keizer en diens diplomaten, welke in 't hoofdkwartier de wet stelden. In plaats van voort te trekken, ging het hoofdleger links af, waardoor Blüchers linkerflank geheel prijs gegeven werd; ja! in negen dagen legde het niet meer dan zes mijlen af, zoodat de keizer den noodigen tijd won, om zijne strijdkrachten te verzamelen.

De keizer spreidde in dezen veldtogt al zijne talenten als veldheer ten toon; van alle kanten bedreigd en aangevallen, biedt hij in eenen wanhopenden strijd het hoofd, en met geringe krachten is hij geducht voor de talrijker legers.

Naauwlijks heeft hij de beweging van Scharzenberg bemerkt, door welke de linkervleugel van het Silezische leger als voor hem open ligt, of schielijk het onmogelijke mogelijk makende, op ongebaande wegen voortsnellende en zijne troepen door zijne tegenwoordigheid tot de ongehoordste inspanning aanvurende, valt hij op het daarop niet voorbereide leger van Blücher aan, weet het, als een uitgeleerd veldheer, in twee deelen

te splitsen en deze in vier afzonderlijke gevechten te verslaan. Nu wendde de keizer zich naar het hoofdleger onder Schwarzenberg, dat zonder dapperen wederstand terugtrok, en te vergeefs om eenen wapenstilstand verzocht en vredes voorwaarden voorsloeg.

Blücher was wel overwonnen, maar zijn moed was niet uitgedoofd, zijn ijver niet verkoeld. De verslagene, en door zijne bondgenooten verlatene Blücher snelt Schwarzenberg te hulp en verkondigde den keizer, die, volgens getuigenis van diens Secretaris, Fain, den geslagen veldheer op meer dan 30 uren van zich verwijderd waande, eensklaps zijne tegenwoordigheid. De magt van Napoleon scheen voor Schwarzenberg zoo gevreesd, dat deze al meer en meer terugtrok; maar 't was Blücher en zijnen troepen onmogelijk. Even als toen hij naar Leipzig trok, hij de vereeniging met den kroonprins van Zweden had opgegeven, even zoo besloot hij thans de vereeniging met Schwarzenberg op te geven, de Marne over te trekken en naar Parijs te gaan. Aan den koning schreef hij: „ik ben even zoo min bevreesd voor Napoleon als voor zijne maarschalken."

Door deze stoutheid verbaasd, laat de keizer een gedeelte zijner troepen achter, en tracht met zijne garde en zijne keurbenden Blücher in te halen, die reeds blijde was, dat hij Schwarzenberg van Napoleon had verlost. Nadat Blücher zijn leger met eenige uit Nederland komende troepen onder Bülow en Winzingerode versterkt had, dwong hij Napoleon op den 9den en 10den Maart bij Laon tot den terugtogt. Nu was de weg naar Parijs open, en het hoofdleger, door Napoleons nabijheid niet langer verontrust, rukte voort. Voor 't overige zoude de overwinning bij Laon schitterender zijn geweest, wanneer Blücher juist in dien tijd, tengevolge van de ongehoorde inspanning, niet ziek ware geweest.

Gelukkig begon men nu in 't hoofdleger doortastende maatregelen te nemen, en men besloot met de vereenigde legers naar Parijs op te rukken. Een corps van Blücher bestormde den Montmartre; alle hoogten rondom Parijs werden genomen, de voorsteden bezet, en aan wederstand viel niet meer te denken; de maarschalken Mortier en Marmont onderteekenden in den nacht van 30 op 31 Maart de kapitulatie en moesten terugtrekken; de keizer deed afstand van de regering. Een jaarlijksch inkomen van twee millioenen francs en de souvereiniteit

van Elba werden hem toegelegd en den 29 April 1814 vertrok hij naar zijne nieuwe woonplaats.

De wereld zoude intusschen nog niet in vrede leven en evenmin Blücher, die, nadat hij Engeland bezocht had, en aldaar met de grootste geestdrift ontvangen was, in stille rust op zijne landgoederen in Silizië ging leven.

Napoleon werd op dat zoo ongelukkig uitgekozen Elba even zoo goed onderrigt van de eenenigheid, die er op 't Weenar congres heerschte, als van de ontevredenheid van 't Fransche volk over de regering der Bourbons, en hierop vertrouwende, besloot hij de kans op nieuw te wagen. Den 26 Februarij 1815 verliet hij Elba met ongeveer 1200 man en landde op den eersten Maart in de golf van Juan in Provence.

Door middel van eene proclamatie maakte hij zijn voornemen bekend, om de kroon weder op te zetten, die hem door het „verraad ontroofd was!" Zijn togt van de kust der Middellandsche zee naar Parijs, was de schoenste, de grootste zegepraal, die ooit een held te beurt viel. Geheel Frankrijk snelde den keizer te gemoet en de Bourbons werden verbannen. Nog eenmaal zouden de wapenen moeten beslissen, of de wereld voortaan één persoon zoude gehoorzamen, of dat er vrede en vrijheid in alle landen zoude heerschen. Geheel Europa rustte zich toe ten strijde en Pruisen vooral en Blücher verscheen in zijne veldmaarschalks uniform onder de linden te Berlijn, bereid om andermaal het bevel over het Pruisische leger op zich te nemen.

In België werd de strijd om Europa's vrijheid beslist. De keizer greep Blücher het eerst aan; „want," zegt Gourgaud, „Blücher zoude Wellington komen helpen, al had hij maar twee bataillons; Wellington daarentegen zoude Blücher niet dan met het geheele leger willen komen helpen." Spoedig, onverwacht, en met zijne bekende onstuimigheid viel de keizer aan; de hardnekkigste tegenstand, de dapperheid der Pruissen, niets mogt baten; Wellington verscheen niet, Blücher geraakte door 't vallen van zijn paard in levensgevaar, de slag bij Ligny was verloren en men moest tot den terugtogt besluiten (16 Junij).

En wat zeide Blücher nu? Had hij den moed verloren? In geenen deele; „wij hebben klop gehad," zeide hij, „en daarom moeten wij 't beter maken." Inmiddels scheen Napoleon zijn doel, om de vijanden afzonderlijk te verslaan, inderdaad te

zullen bereiken. Nu moest Wellington vernietigd worden. De slag bij Waterloo nam eenen aanvang. Wellington kwam de eer toe, dat hij zijne dappere troepen in eene uitmuntende slagorde had geplaatst. Er ontstond een vreeselijke strijd; gedurig stortten zich nieuwe massa's op de dapper strijdende Engelschen; al voortdringende winnen de Franschen gedurig meer grond, en hoe dapper zij ook zijn, de Engelschen zullen het moeten opgeven. Maar hoe! daar verschijnt de twee dagen vroeger geslagen Blücher, vol moed, en door zijne nederlaag volstrekt niet overwonnen, bij Belle-Alliance, en brengt den keizer eene onverwachte beslissing, den met reikhalzend verlangen wachtenden Wellington hulp en redding, den vijand verderf en ondergang. Ditmaal bekroonde de glansrijkste overwinning de poging van den Duitschen held; de Franschen bezweken voor dien moedigen aanval, hunne adelaars zonken magteloos ter neder, de vrijheid van Europa was gered.

„Sedert dien dag," zegt Foy, „sedert dien 18 Junij, drukte de hand van het buitenland zwaar op Frankrijk." Zoo spoedig mogelijk trok Blücher ten tweedenmale naar Parijs. Bij den eersten intogt in Frankrijk, bij den eersten intogt in Parijs, verstonden de bondgenooten de kunst nog niet om als overwinnaars een land binnen te rukken. Ditmaal achtte Blücher zich door niets gebonden; hij beschouwde het als pligt, om alsnu het regt van vergelding te doen gelden. Toen de Parijzenaars even als in 't vorige jaar vrijheid van inkwartiering wilden bedingen, antwoordde Blücher koeltjes: „de Franschen hebben jaren lang in Berlijn gelogeerd, geen Pruis zal terugkeeren, of hij moet eerst door de Parijzenaars goed onthaald worden." Evenmin wilde hij zijne toestemming geven, dat het Museum onaangeroerd zoude blijven; de geroofde kunstschatten moesten teruggegeven worden. Blücher wilde de brug van Jena laten springen. Uit naam van Talleyrand smeekte men hem, om de brug te sparen. „De brug zal ik laten springen," was Blücher's antwoord „maar aangenaam zoude het mij zijn, wanneer mijnheer Talleyrand er eerst zelf op ging staan!"

Gedurende den bevrijdingsoorlog waren Blücher's daden beslissende momenten. De veldtogt aan den Rijn bewees, dat hij een held, de slag aan de Katzbach dat hij een uitstekend veldheer was. Zijn stoutmoedig overtrekken van de Elbe, zijn togt naar Leipzig, zijn hardnekkig aandringen op het voortzet-

ten van den oorlog aan gene zijde des Rijns, zijn voortrukken in Champagne, zijn togt naar Parijs, zijne onverwachte hulp bij la Belle Alliance: al deze daden waren zoovele oorzaken van de bevochtene overwinning.

Hij alleen met zijne ijzeren wil, met zijnen onwrikbaren moed, had over Napoleon gezegevierd en Frankrijks magt gebroken. Alleen een veldheer van zulk eene onvermoeide werkzaamheid, die, al werd hij ook geslagen, zich zelven nooit voor verloren hield, kon met vrucht den strijd tegen Napoleon volhouden. Aartshertog Karel moge grooter krijgskundige geweest zijn, andere veldheeren mogen met hem eenen welverdienden roem verworven hebben, Blücher munt boven allen uit. Wat Duitschland, wat Europa in dien strijd heeft tot stand gebragt, dat is men aan hem verschuldigd, hoewel de held met eene edele bescheidenheid getuigde, dat hij niet meer had gedaan, dan zijn pligt van hem vorderde.

En deze heldennatuur, die den grootsten man zijner eeuw van zijnen zetel wist af te stooten, bezielde hem niet alleen in zijnen mannelijken leeftijd, maar ook in eenen leeftijd, waarin andere menschen rusten van hunnen arbeid. Bij Lubeck vocht hij, toen hij 64 jaar was; in den bevrijdingsoorlog vocht hij als grijsaard, die reeds meer dan 70 jaren telde, met de kracht en de geestdrift eens jongelings, al de ongemakken van den ouderdom vergetende, wanneer de kanonnen donderden, de zwaarden schitterden en zijn wapenkreet: „voorwaarts, kinderen!" de zijnen in helden herschiep. Nooit beangst, nooit zwaartillend, altijd goedsmoeds, ongemak en ontbering verachtende, gevaren niet kennende, sleepte Blücher door zijne geestdrift, zijn leger onwederstaanbaar met zich voort. Allen waren vast overtuigd, dat zij onder zijne aanvoering moesten zegevieren. Blücher was de vertegenwoordiger van den volkshaat tegen Napoleon, de voorvechter in den strijd op leven en dood, en niet „de dolle huzaar" zooals hij door nijd en ijverzucht genoemd werd.

Na het sluiten van den vrede ging Blücher op zijn landgoed Krieblowitz wonen en stierf aldaar op den 12 September 1819. Te Rosbock, Berlein en Breslau zijn gedenkteekenen voor hem opgerigt.

Al was hij geen Nederlander, de zaak voor welke hij streed, was ook de onze; de vrijheid, welke hij hielp verkrijgen,

was ook de onze en daarom mag hij niet vergeten worden in een tijd, waarin allen herdacht worden, die streden voor de heilige zaak, voor de zaak der vrijheid en onafhankelijkheid.

Beek, 12 September 1868.

LICHT EN DUISTERNIS.

Zijt ge, eenige jaren geleden, wel eens te Tiel geweest, lezer? Hebt ge toen, bij het binnenkomen der stad, van den Waaldijk, die ruime plaats wel gezien? Die plaats was met boomen beplant, niet waar? Met boomen in wier schaduw de Tielsche jeugd zich met spelen vermaakte, of de burgerij zich met wandelen verlustigde. Toen bereidden de vogelen hunne nesten in die hooge toppen en ruischte het gebladerte bij het zachte windje. En nu? De hand des houthakkers heeft die boomen weggerooid, den vogelen hunne schuilplaatsen en den menschen hunne beschutting voor de zonnehitte benomen.

Op dat ruime plein lagen alras stevige fondamenten, waarop nog later groote gebouwen verrezen. De werkman zwoegde en zweette, zijne rappe hand bragt wonderen te voorschijn; weldra stonden er een paar fraaije gebouwen, die elk hunne bestemming hadden: het eene voor LICHT, het andere voor DUISTERNIS. Gij die thans Tiel bezoekt, zult weten dat de gasfabriek en de cellulaire gevangenis dáár als vreedzame buren digt bij elkander staan en toen ik voor het eerst die gebouwen zag, stond ik een oogenblik stil en zeide: „ja, hier is wel het Licht en de Duisternis in dezelfde omgeving!"

Zonderling, niet waar? dat al wat de gaz-fabriek teekent *zwart* is, zwart van den kolendamp, niet uitlokkend om er binnen te treden, en toch verspreidt zich uit dat gebouw een helder licht, dat zijn schijnsel weldadig op de handelingen der menschen laat vallen. Als men er binnentreedt struikelt men vaak over groote stukken ijzer, of over de rondom opgehoopte coaks. Voor die ovens is het bijna niet uit te houden, door de hitte die ons tegen stroomt en die ons noodzaakt achteruit te gaan, maar al die struikelblokken en de hitte verdurende, want het is onze eigen wil dat wij die verduren: het terugtreden wordt ons niet verboden. Maar in dat andere gebouw, weinig treden verder, waarvan de ingang in sierlijker stijl is

opgetrokken, daar wenkt ons als ware het, een vriendelijk tuintje tot binnengaan; die gevel met zijne heldere glasruiten, die hagelwitte gordijnen met zorg aangebragt, doen ons gelooven dat daar binnen een stil en gelukkig gezin woont. Hier geene struikelbrokken . . . de grond is effen gemaakt . . . hier ontmoet men geene beletselen om in te gaan . . . zelfs de schel, die onze tegenwoordigheid voor de deur verkondigt, heeft een aangenamen klank.

Daar binnen dringt geene bijna onuitstaanbare hitte tot terugtreden, maar wel, en dat zou men van buiten niet verwachten, eene koude, die ons hart aangrijpt . . . . alles is hier stil . . . . geene omgeving die van arbeidzaamheid getuigt, maar eene *doodsche* stilte, die door eene zekere benaauwdheid bijna het ademen belet. — Hier naast dus Licht, hier Duisternis; het is de cellulaire gevangenis, die alle gemeenschap afsluit, waarin men aan zich zelven wordt overgelaten, waar men niemand ziet, niet eens het volle daglicht!

Licht en Duisternis.

Licht voor de gelukkigen, die in hunne omgeving alles vinden, die in hunne gezellige kringen de waarde kennen en op prijs stellen van huiselijk geluk en vrede; die wanneer het woord brood staat rondgedeeld, onder het schijnsel eener heldere gazvlam, die aan den sierlijken *lustre* ontspringt, gesmaakt wordt.

Dan vouwt de huisvader zijne handen en dankt voor al de liefde en trouw, die hij weder ondervond; hij bidt om het licht der wijsheid, dat het schijnen moge „als eene lamp voor zijnen voet."

Onder dat licht is het gezin gelukkig; de zorgen des daags zijn afgeloopen, met ieder en door ieder van het gezin wordt gesproken; het is dan alsof in den vorm des gespreks ieder rekenschap geeft van zijne daden en alsof de vader die rekenschap aanneemt door zijn vriendelijk knikken of door zijn vaderlijk vermanen.

Maar ook wordt onder dat schijnsel met ongedekten hoofde het Levensboek opengeslagen: Gods woord wordt gelezen door een der jongsten en de kinderstem klinkt even eenvoudig als dat woord zelf. En wanneer daar binnen dien gelukkigen kring gezegd wordt; „hebt uwen naaste lief als u zelven," dan dringt de les van den grooten Christus tot in de ziel door, zoo wordt de geest opgevoed tot hooger leven, en wanneer het plegtige

amen van de christelijke bede is uitgesproken, dan is het heilige voornemen opgevat en bepaald: lief te hebben en wel te doen.

„Hebt uwen naaste lief als u zelven."

Zullen wij ook lief hebben hen, die daar zitten in enge cel, alleen, met hun gevoel van schuld, bewust dat de maatschappij daar buiten hen uitsluiten zal.

En moge al het kleine mat geslepen glas een flauw licht in die cel brengen, het is duisternis in de toekomst, eene duisternis, die niet opwekt, maar die neerdrukt, die den lach van de lippen wegneemt en de traan des berouws langs de wangen doet biggelen: *alles duisternis.*

Uit het gelaat van den wezentlijk misdadige spreekt een blik die ons bedroeft en wiens scherp en doordringend oog ons vrees aanjaagt; het is duister in zijne ziel en bekommert hij zich niet hoe men over hem denkt; gevoelt hij ook al de zucht om weêr *vrij* te zijn, dan is het om zich door nieuwe misdaden te wreken. Mogt al in zijne cel Gods woord liggen om hem te bemoedigen en hem op te wekken — dat reine evangelielicht, verheldert geen enkel oogenblik het duistere dat *in* hem woont. Hij buigt niet ootmoedig de knie, zich vernederende voor den Schepper en den Vader, die zoo gaarne vergiffenis schenkt. Het is altijd duister rondom en in hem, arme misdadiger! waar zal het met u heen?

Daar binnen is het duister, want de huisvader die door den nood de handen sloeg aan het goed van anderen, en zulks om zijne kinderen te voeden, hij denkt in de sombere gevangeniscel aan zijne gade en aan zijne kleinen, die hij achterliet! O hadde hij maar liever gebrek geleden, zich liever de bete uit eigen mond gespaard, dan waren *zij* geholpen geweest en *hij* zat dan *nu* niet gevangen.

Geen wonder dat die man zijne smeekgebeden opzendt tot den troon van den Albestuurder — maar toch — iederen avond blijft het duister, want geen vriendelijke blik bemoedigt hem, de telkens terugkeerende gedachte aan gade en kroost pijnigt hem en moedeloos laat hij gedurig al weêr het hoofd op de doorweekte peluw vallen! Dat ter ruste gaan en dat ontwaken is voor hem telkens hetzelfde, en de verzuchting vloeit hem gedurig uit het hart en van de lippen: „o God, wat is er van hen geworden?"

Het is daar binnen duister; want een *jongeling* viert er zijn

geboortedag; door den nood of door iets anders gedreven, ontvreemdde hij geld, dat hem was toevertrouwd, en nu — voor altijd is hij geschandvlekt voor en door de maatschappij.

Zijn jaardag *hier!* welk eene ontroerende gedachte aan het verledene!

Arme moeder! hadt ge dat kunnen denken, toen gij trachttet uwen lieveling op te voeden voor God, Zijne dienst en de maatschappij? Hadt ge u dat kunnen verbeelden, dat hij eenmaal den dag zijner geboorte herdenken zou tusschen de muren der gevangenisoel?

Heeft hij *dus* uwe lessen vergeten, ook al dreef hem den nood, ook al was het misschien om u te ondersteunen, toch hebt gij het niet gewild, dat hij stelen zou. Maar nu, nu denkt hij over de misdaad door hem gepleegd, nu denkt hij om de toekomst, en al heeft het schandmerk hem het vleesch niet geschroeid, 't is of dat merk hem in eene diepe vore aan het voorhoofd is geteekend, maar helaas!.... eene diepe duisternis in zijne ziel beneemt hem al het licht der hope, en liever ware hij gestorven dan weder den dag zijner geboorte te herdenken.

Het is duister daar binnen, want de jeugdige verleide vervloekt den snooden wellusteling die haar ten val bragt en haar verliet. Het oogenblik naderde met rassche schreden, dat de vrucht harer schande het levenslicht zou zien; voor hare deugdzame moeder had zij het tot nog toe weten te verbergen, maar de tijd zal weldra daar zijn en dan, dan zal de goede moeder van smart ten grave dalen; dan zullen hare vriendinnen haar nawijzen en zich aan haar onttrekken, dan zal niemand haar meer willen kennen; — smartelijke strijd! wat te doen?

Het is nacht! — alles is in rust!

Zij is moeder geworden — en.... rampzalig oogenblik.... de moeder vergeet haar kind!! Het licht is van haar weggenomen en nu is de magt der duisternis op haar neêrgedaald; voor haar geheele leven is zij geschandvlekt en gedoemd hare schande te dragen.

Het is duister daar binnen.... maar waarom nog meer droevige schetsen gemaald van de ongelukkigen, die in dat nieuwe gebouw een leven voortslepen vol schande!

Dat we ons liever herinneren wat in den huiselijken kring van de lippen vloeide: *„hebt uwen naaste lief als u zelven."*

„HEBT UWEN NAASTE LIEF ALS U ZELVEN," een voorschrift den Christus waardig, maar gij en ik volgen wij dat groote gebod en zullen wij hen weder opnemen in ons midden en beproeven hen weder op den weg van eer en deugd terug te brengen, opdat zij zelven den schandnaam zouden vergeten kunnen, of zullen wij hen onbarmhartig van ons stooten en hun verwijten, dat zij het merk der schande met zich omvoeren?

Neen, dat mogen wij niet, wat wie weet wat er van ons nog worden kan! Ééne enkele overtreding is genoeg — en ook ons is het schandmerk der zonde in het hart gegrift en hoe zouden wij dan niet reikhalzend uitzien naar eene liefderijke hand, die ons opheurde, naar een vriendelijken mond, die ons woorden van troost toesprak.

Vloek dus niet hen die gevallen zijn, want denk aan het verheven antwoord door den reinen mond gegeven: „Wie uwer zonder zonde is, werpe den eersten steen."

Licht en Duisternis! Gebouwen, die daar bij elkander staat, gij hebt mij tot deze gedachte geleid! O! mogt dit weinige aanleiding geven tot vergevensgezindheid voor den armen mensch, die op deze wijze viel!

Mannen en vrouwen, wie gij zijt, wij allen struikelen in velen — laat uw oordeel zacht zijn wien, door de hand der geregtigheid, de vrijheid is ontnomen; laat uw vonnis het vonnis van den regter niet verdubbelen, want ééne schande is genoeg; eene dubbele wroeging kunnen zij niet dragen: het zou tot eene nieuwe miedaad leiden, en die zou dan *uwe schuld* zijn.

Er loopt zoo menige rond, die de eerste hand aan de misdaad van den schuldige heeft gelegd, maar die den naam van *schuldig* niet draagt. En waarom hun dan de kroon voor de voeten geworpen? Neen.... die dan liever hem weder op het hoofd gezet!

Gods liefde is over allen en waarom dan *onze* liefde onthouden, hun, die ze zoo zeer behoeven?

Licht en Duisternis! De gedachte aan den diepen zin dier woorden leide velen tot erkennen, bovenal tot liefde, en wie dan ook de beide gebouwen te Tiel voorbijgaat, hij vergete dit nimmer:

„Heb uwen naaste lief als u zelven."

Leiden. J. K. DE REGT.

VERKWISTEN.

The gold is sent to keep the fools in play,
For some to heap, for some to throw away.

Verkwisters zijn vijanden van zich zelven en vijanden van hunne lieve naasten, al zijn ze betere menschen dan gierigaards en vrekken. Ouderdom en gebrek genezen verkwisters het best. Verachting van het geld maakt veel meerdere en veel betere menschen ongelukkig dan hoogschatting daarvan. De wet heeft reeds velen pro prodigo, nooit pro avaro erkend; en die wel geeft, maar niet neemt, kan een heel goed mensch wezen, maar is — een dwaas. Verkwisters zijn allen die meer verteren dan ze verdienen; zij zijn vijanden van baar geld, want het brandt hun in den zak. Onze voorouders begroeven het geld in ketels onder de aarde; thans zit ook de duivel of een zwarte poedel daarop. Zoodra verkwisters geld hebben, zijn ze gelijk aan Elias' weduwe; zij willen daarenboven hunne eigene erfgenamen zijn. Het krediet dat kooplieden rijk maakt, maakt verkwisters arm. De handelaar brengt het geld uit de zakken in den zak, de verkwister uit den zak in de zakken. Velen zondigen maar voort op den zak van een oom of tante, die niet dood wil. Anderen volgen de spreuk van Horatius:

Cuncta manus avidas fugient haeredis, amico
Quae dederis animo.

op zijn Hollandsch:

Alles verteerd voor zijn end,
Maakt een makkelijk testament,

maar moeten, oud en af, dikwijls hard boeten voor die berekening. Verkwisters maken het eene gat na het andere, nieuwe om oude te stoppen, en velen leggen het zoo slaw aan, dat zij zelven in het gat liggen, eer de wereld al de gemaakte gaten ontdekt. Verkwisters zijn zondaren van beteekenis, want slechts onbeduidende dieven zitten in de gevangenissen. Zij denken als de vogelen die ook niet „vergaderen in de schuren."

Borgen geeft zorgen, is — voor hen — een zeer verouderd spreekwoord. Zij spreken met Paus Alexander VI, viho dato parole, ma non parola. Ik heb u woorden gegeven, maar mijn woord niet. Het is den huizen-melkers te Amsterdam wel iet

wat te vergeven, dat ze denken: Plus cautionis in re, quam in persona. Lege zakken staan nooit goed regt op. Verkwisters zijn ook vol uitvlugten en staan eeuwig — op den sprong en ze roepen nooit kalm: „binnen!" Verkwisters gelooven aan een duizendjarig rijk; in het jaar 999 zullen ze betalen. Het is wel ongelukkig, maar waar: op het hoofdkussen van den koning slaapt men niet zoo rustig, als op dat van een schuldenmaker. Ze gaan kalm den dood te gemoet, wachtend op het grafschrift van Choiseul, den grootsten verkwister-minister:

Ci gît Choiseul d'empruntesse mémoire,
Qui toujours emprunta et jamais ne rendit.
Seigneur! s'il est dans votre gloire,
Ce n'est peut être qu'à crédit.

Een klein-groote verrdient medelijden; hij erfde het grootste deel zijner schulden; zijn positie eischt — bluf; hij kan niet zooals hij wil. Weelde is de ligtzinnige vrouw die tot verkwisting voert, en toch verteren de mannen veel meer dan de vrouwen, die geboren spaarsters en geld(huis)houdsters zijn. Het is zonderling, dat de meesten slechts spaarzaam zijn in het groote, en dat de verkwisters even listig zijn als de grootste schelmen. Verkwisting is een karaktertrek der mannelijke jeugd, die de waarde niet kent van geld, door haar zelve niet verdiend. Menig student verteert in zes jaar meer, dan hij in zestig verdient, zelfs de gymnasium-jongens kennen het leensysteem reeds. Er zijn twee schelmen noodig voor lang gespaard goed: een die het verwerft, en een ander die het verdoet. Als de beschaving zoo met reuzenschreden blijft vooruitgaan, zal men niet meer vragen: hoe vaar je? maar.... ben je een eerlijk man? Verkwisters beleven drie groote levens-perioden: eerst bluf, dan bedelen, eindelijk zelfmoord; — als ze zuipen blijft hun wat koper op den neus over. Als verkwisters vragen: hoe zal ik toch rekening doen? kan men antwoorden: vraag liever, hoe zal ik geen rekening doen? — en het antwoord is meestal — een geheimzinnig wegtrekken naar — de Kaap. Er zijn twee klassen van dieven, die wèl en die niet gehangen worden; — de laatsten zijn de grootsten en de talrijksten. De laatsten — verkwisters — hebben den mond vol van eer, maar bezitten er geen grein van in hun hart. Wil het niet meer gaan, dan behelpen ze zich met advokatensprongen.

Schulden maken, zonder te weten hoe die ooit te betalen

en niet orthographisch kunnen schrijven, waren eens karakteristieke deugden van den adel, en na de begrafenis maakten schuldbekentenissen het grootste deel uit van het archief. De echte verkwisters rekenen nooit op vervaldagen, en denken slechts aan vervaljaren. Zij achten terugbetalen geen verpligting, maar een genade. Onze fijn beschaafde jeugd zegt: ik wensch oud te worden, en gun dit mijne schulden ook. De Romeinen noemden overdreven opschik en bluf met geleend geld — insolentia, en of de bals aan sommige hoven niet insolent zijn, moge Napoleon beslissen. Die aan een verkwister de waarheid zegt, hoort zich toestemmen, maar hoort niet — dat deze achter zijn rug zegt: een vervloekte kerel!

Wijs waren de Atheners, daar ze geen verkwisters tot ambten toelieten, en zelfs de erven eerloos verklaarden als ze de schulden niet betaalden. Napoleon I is éénig als verkwister, want hij plunderde gansch Europa, en liet toch aan Frankrijk 1400,000,000 schuld na. De grootste schuldenmaker en toch daarbij de rijkste, heet — John Bull; en men kan berekenen dat als hij eens aan het terugbetalen ging, in loutere ponden sterling, dagelijks 12 uren lang, hij dan nog 28 à 29 jaren noodig zoude hebben. Die altoos spreekt van sparen tegen anderen, is meestal een verkwister die vertrouwen zoekt; en studenten mogen wel eens aan Thümmel denken, die zijn hospes zoo stipt alles betaalde — dat deze hem 24,000 daalders naliet.

In onzen tijd is 't wachtwoord: Voort! Voort! — Vele mannen maken zoo voort, dat ze zelven voort moeten. Slechts die is waarachtig vrij, die aan niemand iets schuldig is; — en verkwisters maken zelfs de H. Schrift tot een leugen, als ze zegt, dat we niets meêbragten en niets nalaten. Geld leenen en borg wezen zijn twee misselijke dingen, want —

Geef je geen geld, dan komt toorn,
Geef je geld, een vriend verloren;
Steeds beter de eerste toorn,
Dan geld en vriend te gelijk verloren!

Broeder Lustig telt louter roode dagen in den Almanak terwijl zoovelen slechts zwarten tellen en blij zijn als slechts de zevende een beetje rood en een echte zondag is. In een echt Jan-Steens-huishouden vindt men ook geheel eenige huishoudings-regelen. Men haalt b. v. drank uit de kroeg, omdat daardoor de kosten van aftappen worden vermeden. Men

geeft geen acht op broodbrokken, alleen op een brood! — Men vindt dat bier, als het zoo staat, zuur wordt. Als men veel gebak en koek eet, heeft men weinig honger. Men moet het een en ander, al stinkt het ook na een paar weken — in huis hebben; want... er mogt eens — onverwacht — iemand komen; en komt er niemand, dan eet men het op. De man gaat 's avonds naar een kroeg, want dat wint licht en vuur uit te huis.

Die een goed werk schrijft, maar niet droog, niet geleerd, ten titel voerende: „de kunst in kleinigheden te sparen," verdient — geen lintje, maar een vast inkomen; want hij zal velen rijk maken. Broeder Lustig — verkwister is echter een goed Christen, want hij houdt veel van de eerste Christengemeente, die de goederen-gemeenschap huldigde. Hij is knap, want — zelfs Joden bedriegt hij. Hij is een kat, want zelfs in nachtelijke zamenkomsten ziet hij sujetten, die hij kan afzetten.

Broeder Liederlijk — verkwister brengt de kunst tot de hoogste volmaaktheid, leert — door zijn voorbeeld — aan anderen, wat ze nooit moesten weten; — en brengt zich zelven om hals en die latêre discipelen tot de Justitie, die „Amen" doet zeggen.

Onze huidige verkwisters zijn spaken van wielen der wagens die zeggen: „nu eens er op en dan weêr er onder; ik zit maar lekker in 't midden."

Onze goede ouders waren spaarzaam en veel te eerlijk, zongen daarbij: „wie slechts den goeden God laat zorgen!" en volgden hun spreuk: „spaar, zoo kunt ge in 't ongeluk staan, verkwisters moeten eens bedelen gaan." Aan koning Theodoor verscheen te Venetië een bleek spook, ketens en strikken omgaven zijne ledematen, en zijne kleederen waren te zaam gesteld uit rekeningen, schuldbekentenissen, — het verbrak zijn kroon en scepter en verdween, met de schrikkelijke woorden: „ik ben de schuld!" Maar wij gelooven niet meer aan spoken, en geen tegen-voorstellingen van den welmeenendsten vriend helpen. Vele millioenen menschen krijgen eerst bij hunnen dood een stukken grondeigendom, en zoo ook verkwisters en schuldenmakers die men, om grondige redenen, niet zonder een graf kan laten. Op hun graf kan men schrijven:

Hier ligt Jan Schuld
Dien ge beweenen zult,
Als hij — als aan duizenden gewis,
U misschien ook nog wat schuldig is.

MICHAIL PRINS MURAWJEW,

Generaal Stadhouder in Russisch Polen.

MICHAIL PRINS MURAWJEW,

Generaal-Stadhouder van het westelijk Gouvernement in Russisch-Polen.

(Met eene Plaat.)

De familie Murawjew heeft, van af haar grondlegger, Iwan Wasiljewitsch (1488) tot op een derzelver laatste afstammelingen, den beruchten pacificator van Polen, prins Michail, veel van zich doen spreken. Er waren Murawjews, die als litteraten, anderen die als staatslieden, en velen die als krijgslieden in de geschiedenis bekend zijn. Een der Murawjews, namelijk Michail Nikititsch (geb. 1757, gest. 1807), was de leermeester der zonen van Katharina II, de grootvorsten Alexander en Constantijn, en werd onder Alexander II aan den minister der volksverlichting toegevoegd. De vader van den tegenwoordigen stadhouder was Nikolai Nikolajewitsch, diende zoowel bij de marine als bij het leger en sleet zijne verdere levensdagen als ijverig economist, was medelid van het landhuishoudkundig genootschap in Moskau en schrijver van verscheidene landbouwkundige werken. Deze Nikolai Nikolajewitsch had vijf zonen, waarvan de tegenwoordige generaal-stadhouder de derde is, die in 1795 geboren werd. Van zijne jeugd af wijdde hij zich met allen ernst aan de mathematische studiën, zoodat hij reeds op vijftienjarigen leeftijd een mathematisch genootschap in Moskau oprigtte. In het jaar 1825 brak de groote zamenzwering van den adelstand tegen keizer Nikolaas uit, waarin verscheidene Murawjews gewikkeld waren. Sergéi Murawjew Apostol, een der hoofdleiders van die zamenzwering, werd den 25 Julij 1826 in Petersburg met den strop gestraft; Matwéi Murawjew Apostol en de jongste broeder van prins Michail, Andréi Murawjew, werden tot levenslange verbanning naar Siberië veroordeeld; alleen prins Michail had daaraan geen deel genomen. Zijne getrouwheid aan den Czaar bleef dan ook niet onopgemerkt en de keizer benoemde hem, ter belooning daarvan, tot stadhouder in Grodno.

Toen in het jaar 1830 de opstand in Polen was uitgebroken, werd Murawjew bestemd de rust aldaar te herstellen. Hij verrigtte dat ambt met een gruwelijken dienstijver en noemde zich,

op zijne ongelukkige bloedverwanten zinspelende, „een der Murawjews, die doen ophangen, niet echter een dergenen, die opgehangen worden." Nadat de opstand was onderdrukt, wijdde hij zich andermaal aan de mathematische studiën, werd vicepresident van het geographisch genootschap, in 1850 medelid van den rijksraad en in 1857 minister der domeinen en apanages.

In geen dezer onderscheidene betrekkingen mogt het Murawjew echter gelukken, zich bijzonder bemind te maken, toen de jongste Poolsche opstand hem op nieuw naar Polen riep. Sedert Mei dezes jaars heerscht hij in Wilna met dezelfde bloedgierigheid, welke hem sedert dertig jaren kenmerkt. Teregtstellingen, in het midden der stad voltrokken, zijn aan de orde van den dag, alle grondeigenaars zijn op gevaar van inbeslagneming op hunne goederen geïnterneerd, en met scherpzinnige overweging der rivaliteit tusschen adel en boerenstand, werd eene boerenwacht gevormd, welke het land doortrekt en den adel in toom houdt. Een groot deel van den adel is in den kerker, bisschoppen, adelijke maarschalken en hooggeplaatste vrouwen werden gedeporteerd, geestelijken doodgeschoten.

Hij had den genialen inval, den openbaren nationalen rouw paal en perk te stellen, door eene verordening uit te vaardigen welke alle publieke meisjes verpligtte rouwkleederen te dragen, waaruit voortvloeide, dat alle vrouwen, die in rouwkleederen gehuld waren, even als zij behandeld moesten worden. Toen echter ook die maatregel niet hielp, werden geldboeten, ja zelfs ligchamelijke tuchtiging aangewend. De bijzonderheden zijner maatregelen van verdrukking geven blijk eener doorslepen, gruwelijke schaamteloosheid en het bevel, door Murawjew na de teregtstelling van den graaf Plater gegeven — hij deed namelijk den walgelijksten drek naar de marktplaats van Wilna brengen, en het lijk daarmede geheel en al bedekken, om zoodoende de inwoners te beletten op het graf van den veroordeelde te bidden — is eenig in de krijgsgeschiedenis van Europa, niet alleen van de negentiende, maar voorzeker van menige volgende eeuw. En ofschoon dan ook partijgeest en ontsteltenis de schrikwekkende berigten van het tooneel des oorlogs nog zoo mogen overdrijven, op den naam Murawjew zal steeds de aanklagt der gruwzaamheid en onmenschelijkheid zwaar blijven rusten, en geene verdediging zal in staat zijn den russischen pacificator daarvan te ontheffen.

KAREL EN EMMA (*).

Romance.

Karel lag in Emma's armen,
Karel zwoer haar eeuw'ge trouw;
Dan de droeve stond genaakte,
Dat hij van haar scheiden zou.

„Karel, trek in vrede henen,
Nooit, zoo luidde 's meisjes eed,
Zal uw Emma u vergeten!
Ween niet dan dit baart mij leed!"

Karel, door de hoop bevleugeld,
Rukt zich thans van Emma los,
En bestijgt in' krijgsmans-rusting,
Straks zijn fier en moedig ros.

Zie, hij toog langs verre wegen;
Aan den Christenpligt gestand;
Om den woest'ling te bestrijden,
Moedig naar het heilig' land.

Met het oog op blijder dagen,
Stil berustende in haar lot,
Leefde sinds de teedre jonkvrouw,
Op heur eenzaam ridder-slot.

Menigmaal toog zij in stilte
Naar 't gevierde plekjen grond,
Waar door eed van trouw en liefde,
Karel zich aan haar verbond.

Waar bij 't lied der nachtegalen,
Met den naderenden dag,
Zij voor 't laatst aan 't minnend harte
Van den kloeken jong'ling lag.

(*) Schiller laat de jonkvrouw, waarop hier gedoeld wordt in zijnen „Ritter Toggenburg," in een klooster gaan, en den minnaar in de aanschouwing van dat klooster sterven. Wij meenden aan het vrouwelijk

Zoo verliepen lange jaren....
Emma kwijnde van verdriet,
Dan, ofschoon de pelgrim keerde,
Hare Karel keerde niet.

Ach zij stierf! en jonge bloemkens
Sierden dra het eenzaam graf,
Dat men aan het trouwe meisje;
Tot een laatste rustplaats gaf.

Karel nogtans, keerde weder
Na een tal van heldendaan;
En aan 't slot waar Emma leefde
Klopt de moede pelgrim aan.

De oude wachter doet hem open,
Ach, met deze droeve taal:
„Is de ridder niet gevallen
Door der Muselmannen staal?"

„Die hij zoekt is lang gestorven,
Weggekwijnd in bang verdriet,
Dan, ofschoon de pelgrim keerde,
Hare Karel keerde niet."

„Ja zij stierf, en jonge bloemkens,
Sieren reeds het eenzaam graf,
Dat men aan het trouwe meisje,
Tot een laatste rustplaats gaf."

Diep bewogen staat daar Karel
Om der lieve duister lot,
Hij ontdoet zich van zijn waap'nen
En verlaat het eenzaam slot.

Doolt, in rouwgewaad, daarhenen,
Werwaarts hem de liefde riep;
Waar in schaauw der hooge linden
Zijn getrouwe Emma sliep.

---

karakter meer waarde toe te kennen, door het geval op deze wijze te behandelen.

En hij bouwde zich een hutje,
Aan het kerkhof, bij haar graf,
Waar hij steeds door warme tranen,
Lucht aan zijnen boezem gaf, —

Waar hij immer zat te treuren
Reeds als 't morgenlicht verscheen,
Tot de maan langs 't dichte loover
Op het graf van Emma scheen;

Tot aan 's grafplaats schoone bloemen,
Glinsterend' de daauwdrup hong,
En de tortel in de linden,
Zijn weemoedig klaaglied zong.

Schreijend zocht hij dan zijn leger
Tot den naderenden dag,
Of, tot hij in zoete droomen,
Zijne lieve Emma zag.

En zoo vlogen vele dagen,
Vele lange maanden heen;
In een hopeloos verlangen,
In een troosteloos geween.

Tot hij op een vroegen morgen,
Dood voor 't kleine venster lag,
Dat door 't duister groen der linden,
Op het graf van Emma zag.

Elst, Julij 1850. M. L. QUACK.

BLADVULLING.

Grafschriften.

Op Romeinsche graven: Sta viator. Sta wandelaar. Op Grieksche graven; *Λεοντις χαιρε.* Leontis leef wel.

Grafschrift van een monnik op Luther.

Hic jacet ille asinus, qui pro meretrice cucullum
Exuit, et totum replevit schismate mundum!
Requiescat in Pace!

Op Karel V.

Jacet intus Carolus Quintus.
Hier ligt de oude avonddaauw,
Gestorven aan een jonge vrouw.

Grafschrift op den Burgemeester Kerkering in de Mariakerk te Lubeck. Hij knielt daar te midden van een kudde lammeren, die met hem naar het kruis staren, heeft kromme beenen en de inscriptie luidt:

Hier onder ligt Hans Kerkering,
Die zoo scheef op zijn voeten ging.
O Heer! maak hem de beenen gelijk
En help hem in uw hemelrijk —
Gij neemt toch immers de lamm'ren aan,
Zoo laat den bok toch ook meê gaan!

Op het graf van den grootvader van J. C. Weber, eerst domine te Velsenburg, en daarna hofprediker en superintendent te Langenburg en eindelijk 28 jaar dorpspredikant te Dottingen, waar hij 1720 stierf, staat: „Zijn fatale levensloop staat in den zelf gekozen lijktekst Ps. 116 vs. 10. Ik geloof, daarom spreek ik; word echter zeer geplaagd."

Onder de nieuwere grafschriften wordt meestal het: „de mortuis nil nisi bene" gehuldigd. Echter — niet bij allen.

Op een groot man.

Ci dessous git un grand seigneur,
Qui de son vivant nous apprit,
Qu'un homme peut vivre sans coeur
Et mourir sans rendre l'esprit.

Op een acteur.

Hier lig ik nu, het stuk is uit!
O, best publiek, roep mij er uit.

Op een prediker.

Ons liet hij dikwijls gapen,
Thans ligt hij zelf te slapen.

Op een doctor.

Hier ligt onze doctor, thans zelf zonder stem,
En de patienten naast en rondom hem.

De redding - Blz. 247

IETS UIT HET LEVEN VAN VOLTAIRE.

Historische Novelle.

DOOR

LOUISE MÜHLBACH.

I.

AROUET.

„Wel Frans! houdt ge het dan voor zóó zeker, dat ik er toe besluiten zal om nog eens een huwelijk aan te gaan?"

Hij die aldus werd aangesproken haalde lagchend de schouders op en keek zijne moeder die voor hem stond oplettend aan. In hevige spanning wachtte ze zijn antwoord af.

Er volgde een lange pauze, daarna hernam hij: „Ge zijt nog veel te jong en veel te schoon mevrouw! om als 't zulk een teedere zaak geldt, met iemand anders dan uw eigen hart te raadplegen. Bij de vrouw is het gevoel nu eenmaal de hoogste regtbank, en alleen de uitspraak van dien regter wordt door haar geëerbiedigd."

„Als dat zoo ware Frans! dan zoudt ge uit mijn vraag kunnen opmaken dat mijn hart bij deze zaak juist *niet* in 't spel komt, want toen de heer de Villeblanc mij zijn hand aanbood, toen wilde ik niet met mijn *hart*, ik wilde met *u* raadplegen, mijn zoon! Ik vertrouw veel op uw doorzigt, Frans, en al telt ge naauwlijks vierentwintig jaren, terwijl ik de veertig al achter den rug heb, toch zijt ge mij in menschen- en wereldkennis misschien veel vooruit."

„Ik heb," zeide Frans zuchtende, twee jaren in de Bastille gezeten, dat telt meê."

„En ge werd de begunstigde minnaar van de echtgenoote van den maarschalk de Villars, dat legt ook iets in de schaal," hernam zijne moeder lagchende.

„Ja, ik heb ondervinding genoeg opgedaan. Ik heb leeren inzien dat wij de vrouw daarom engelin noemen, omdat het ons aan moed ontbreekt om haar den naam van duivelin te geven, uit vrees dat ze ons onder hare liefkozingen verworgen mogt. Geloof mij, moeder! men moet een gek of een heilige zijn, om het vermetele besluit op te vatten, zijn geluk in de handen eener vrouw te stellen. *Ik* ten minste ik zal nimmer

zoo dwaas zijn, want .... om mij tot een dollen stap te verleiden daartoe zijn de vrouwen niet slim genoeg en ..... een heilige! dan moest ik niet bij den waardigen abt de Chateauneuf in de leerschool zijn geweest. Ach moeder ge weet wel hoe mijn physiek gestel met al dat heilige in strijd is. Moesten er niet tien maanden verloopen, eer ik sterk genoeg was om zonder gevaar de doopplegtigheid te kunnen ondergaan. Waarlijk dit kan als symbool voor geheel mijn leven gelden. Mijn zwakke gezondheid veroorloofde niet dat men mij dadelijk in de Christelijke Kerk deed inlijven, eerst tien maanden na mijne geboorte kon men hiertoe overgaan, dit tijdverlies heeft aan mijn godsdienstzin veel kwaad gedaan."

De jonge Arouet deed dit ligtzinnig gesnap door een luidruchtig lagchen vergezeld gaan, zijne schoone moeder deelde volstrekt niet in 't gevoelen van haar zoon.

„Laat dit spotten met de godsdienst nu toch een enkele keer na, en beantwoord mijne vraag. „Zal ik de hand van den heer de Villeblanc aannemen?

„Als hij u bevalt, wel waarom niet?"

„Hij is zes jaar jonger dan ik."

„En toch is hij verliefd op u, een bewijs te meer, dat ge magt over hem hebt."

„Of, volgens uwe opinie, een bewijs te meer dat hij een gek is."

„Of een heilige, misschien is hij in de wieg gelegd om martelaar te worden. Daar moet ge eens zien achter te komen moeder, en hem alvast maar trouwen."

„Zoo! nu vat ik het waar ge heen wilt, ge wenscht dat ik mij verbinden zal. Maar weet ge wel dat hij, hoewel zes jaren jonger dan ik, toch al een grijsaard is, oud vóór zijn tijd, door een ongebonden leven. Weet ge wel dat ik als echtgenoote van dien man niets anders zijn zal dan ziekenoppasster, dan eene beklagenswaardige soeur de charité?"

„Maar ge zult dan toch ook tevens mevrouw de baronnes de Villeblanc heeten, en niet meer genoodzaakt zijn, dien leelijken, wanluidenden naam Arouet te voeren."

„Waarom is die naam zoo leelijk. Uw vader heeft dien als ambtenaar aan 't ministerie van finantiën met *eere* gedragen. Gij mijn zoon gij kunt onder dien naam *beroemd* worden. Waarom zou ik mij schamen nog langer madame Arouet te heeten?"

Haar zoon stampte driftig op den vloer. Door hartstogt overmand namen zijne trekken een vreeselijke uitdrukking aan.

„Houd op mevrouw!" riep hij buiten zich zelven van woede, „kom mij niet meer aan met dien afschuwelijken naam; het treft mijne gehoorzenuwen als het knarsen van een ongesmeerd wagenrad, de klank is zoo scherp en zoo schril als de stem van een oude vrijster die door haar neus spreekt, die naam klinkt zoo barbaarsch, zoo weinig harmonisch als de dansmuziek der wilden. Hij die zulk een ellendigen, onwaardigen naam voert, kan nimmer een groot, een beroemd man worden (*)."

Dit zeggende rigtte de jonge man het van toorn vlammende oog naar boven en balde de vuisten, als wilde hij het den hemel wijten, dat hij zulk een afschuwlijken naam moest voeren.

Mevrouw Arouet lachte er om, dat haar zoon bij zulk een geringe aanleiding zoo hevig in toorn ontstak. Ze schepte er meer vermaak in, dan dat het haar deed ontstellen. Hierdoor goot ze olie in 't vuur.

„Mevrouw," zoo gilde hij siedende van woede, „het lust u te lachen, en datgene als een klugt te beschouwen, wat voor mij een treurspel is, een treurspel evenwel waaraan het bezielende gevoel ontbreekt, en waarin het albesturende noodlot slechts op smakelooze en bespottelijke wijze kenbaar wordt. Ik wil niet langer dien naam Arouet dragen. Neem het huwelijksvoorstel aan mevrouw! neem het aan, laat mijne moeder niet langer mevrouw Arouet genaamd worden, neem het huwelijksvoorstel aan en ik zal mij een anderen naam kiezen."

„Neem het huwelijksvoorstel aan" zoo viel zijne moeder hem op ironischen toon napratende, in, „neem het voorstel aan lieve moeder, dan worden de zesduizend gulden, die ik u volgens het testament van mijn vader jaarlijks moet uitkeeren *mijn* eigendom want als ge weer in 't huwelijk treedt, dan komt het kapitaal *mij* toe."

„Nu ja! neem het voorstel aan," en de zoon zag zijne moeder met een scherpen, bijna vijandelijken blik aan, „begeef u weer in 't huwelijk, dan behoef ik u jaarlijks niet langer die zesduizend gulden uit te betalen, neem het huwelijksvoorstel aan, dan kan ik het kapitaal van die zesduizend gulden rente ge-

(*) Dit zijn de eigen woorden van Voltaire.

bruiken, dan kan ik mij een heerlijkheid koopen en daarvan den naam aannemen, dan kan ik dien vervloekten naam Arouet laten varen en mij noemen naar mijn landgoed."

„Nu zie ik in hoezeer mevrouw de Villars 't bij 't regte eind had, toen ze voorspelde dat ge nimmer in waarheid iemand zoudt liefhebben dan u zelven" riep mevrouw Arouet smartelijk aangedaan uit. „Nietsu is u heilig als 't uw eerzucht of uwe ijdelheid in den weg staat. Ik ben eene ongelukkige, diep beklagenswaardige moeder, mijn zoon heeft geen hart!"

„Maar wel een hoofd mevrouw! Eenmaal zult ge er zeer trotsch op zijn, zulk een beroemden zoon te hebben. Haasten wij ons mevrouw om zijn naam door de faam des roems de geheele wereld door te laten uitbazuinen, haasten wij ons hem een anderen naam te geven. Daarom nog eens; ik bid u neem het voorstel aan, begeef u weder in den echt, dan kan ik vrij beschikken over de som die ik nu moet uitkeeren, zoo lang ge leeft."

Zijne moeder wierp een toornigen verachtenden blik op hem. „Niet alleen hebt ge geen hart" zeide ze, „maar u ontbreekt alle fijn gevoel, elke zweem van kieschheid. Uw hartstogt doet u alle palen te buiten gaan. Neen! nimmer zult ge in waarheid een verheven dichter zijn, de poëzij van het gevoel is vreemd aan uw gemoed. Welligt zal men de scherpte uwer satyre bewonderen, men zal lagchen om uw geest van spotzucht, maar nooit zal men tranen storten bij het lezen van uwe gedichten. Al moogt ge dan het verstand boeijen ge zult het hart niet kunnen treffen. Daarom! ik herhaal het, nimmer zult ge een groot dichter worden want ge bemint alleen u zelven. En hiermede neem ik afscheid van u Arouet, want... wij zullen elkander nimmer weder zien. Ik zal niet hertrouwen en gij zult verpligt zijn, mij de zesduizend gulden te blijven uitbetalen, die u vader mij vermaakt heeft. Al herinnert uw hart u dan ook al niet, dat ge eene moeder hebt, dan zult ge het toch aan uw beurs gewaar worden. Dat zij uw straf mijn zoon Arouet, en nu nogmaals vaarwel! Ik ga op reis. Ik ga naar Italië, naar Spanje, de geheele wereld door, de toelaag die ik als weduwe geniet, is groot genoeg, om daarmede mijn reislust te kunnen bevredigen, en gij zijt verpligt, om mij die geregeld uit te betalen. Goeden dag!"

Ze boog even het hoofd, dit moest ten teeken van afscheid gelden, daarop verliet ze koud en statig het vertrek.

Frans zag haar toornig na, en stampte weder woedend op den grond.

„Dat is mislukt bromde hij, mijne plannen zijn in duigen gevallen. Deze vrouw wil niet trouwen, ze is nog jong, ik zal haar dus nog lang een aanzienlijk jaargeld moeten uitbetalen en bovendien, al kan ik naderhand eens een anderen naam aannemen, toch blijft het waar, dat mevrouw Arouet mijne moeder is. Wat zijn de wilde volkeren toch verstandig, die maken hunne ouders van kant als ze vijftig jaar zijn, ze doen het uit liefde en barmhartigheid, om hen niet aan de lasten en bezwaren van den ouden dag bloot te stellen. Mijne moeder beoordeelt mij verkeerd, door te zeggen, dat ik geen hart heb. Ik zou haast geneigd zijn, om een bewijs mijner kinderlijke liefde te geven, door haar het leven te benemen, dan kent ze de bezwaren van den ouderdom niet. Mijn God de vrouw leeft toch slechts zoo lang als ze jong is en . . ."

Er werd zachtjes aan de deur geklopt, de jonge man haastte zich die te openen. Zijn gelaat helderde op toen hij iemand zag binnen treden, die het ambtsgewaad van een notaris droeg, en hem op officiële wijze, dat is ernstig en deftig begroette.

„'t Verheugt mij u te zien, mijnheer Duchatel, 't is altijd een goed teeken als ge komt. Zeg mij spoedig of er ergens in den omtrek van Parijs een heerlijkheid te koop is, en of er mogelijkheid bestaat, dat ik daarvan eigenaar zou kunnen worden?"

„Ge hebt juist geraden," antwoordde de notaris op plegtigen toon. Door mijne onvermoeide nasporingen, ben ik er achter gekomen, dat er een heerlijkheid bestaat toebehoorende aan de stad Parijs. Dat landgoed wordt verkocht. 't Is wel niet groot maar de eigenaar koopt tevens het regt om den naam van de heerlijkheid en den titel van baron te voeren."

„Dan zal het mij eindelijk gelukken dien afschuwlijken naam Arouet te kunnen laten varen." En de jonge man liep met oogen stralende van vreugde het vertrek op en neder. Plotseling bleef hij echter voor den notaris staan, en zijn gelaat betrok zigtbaar. 't Is alles toch vergeefsche moeite, sprak hij somber. Mijne moeder heeft de hand van den heer de Villeblanc geweigerd, wij hadden hem nog al zoo aangemoedigd. Mijne moeder wil geen huwelijk aangaan."

„Wat wilt ge daarmede zeggen?"

„Daaruit volgt, dat ik die heerlijkheid niet koopen kan, om

dat de middelen daartoe mij ontbreken, daaruit volgt dat ik voor eeuwig gedoemd zal zijn, om mij Arouet te blijven noemen."

„Daaruit volgt alleen, dat wij moeten zien langs een anderen weg een kapitaal te krijgen, gelukkig behoeft de som zoo heel groot niet te zijn, het landgoed is niet zeer uitgestrekt, als rente geeft het den titel van baron, en daarom is het u toch voornamelijk te doen. Ik zie wel kans om u de som die gij noodig hebt te bezorgen, als ge mij maar eenige percenten boven den gewonen koers geeft."

„Dat zal ik gaarne doen, lieve Duchatel. Ik besteed mijn kapitaal om een naam te koopen, die zal mij wel renten geven. Geef mij uwe voorwaarden op en zijt verzekerd, dat ik er genoegen meê zal nemen."

„Dan kunt ge u voortaan als eigenaar van die heerlijkheid beschouwen, en ik mag u heden reeds als „heer baron" begroeten."

„Ha! eindelijk gelukt het mij dan, riep Arouet uit, terwijl hij zich innig vergenoegd in den armstoel neervleide, die voor zijn schrijftafel stond. Eindelijk! Ik zal eigenaar worden van een heerlijkheid, ik zal mij tegenover al die baronnen en markiezen en graven niet meer behoeven te schamen over mijn naam, want ook ik zal een oudadelijken titel voeren en een naam, die een goeden klank heeft. Zeg mij spoedig mijnheer hoe dat lieve kleine landgoed heet, dat weldra in mijn bezit zal zijn?"

De notaris weifelde een oogenblik met zijn antwoord, hij werd zigtbaar verlegen toen de jonge Arouet hem in de hevigste spanning aanzag.

„Wel nu mijnheer zeide hij bevende van ongeduld, waarom draalt gij? Zeg mij spoedig hoe is de naam van mijne heerlijkheid?"

„Het heet *Burgregt in Josas!*"

Arouet zag den notaris met wijd opengespalkte oogen aan, en de handen tegen zijn gloeijend voorhoofd drukkende, mompelde hij:

„Ik heb het zeker niet goed verstaan. Zeg het mij nog eens, hoe heet dat landgoed?"

„*Burgregt in Josas*" herhaalde de notaris nu nog angstiger, dan de eerste keer.

Arouet sprong woedend naar zijn bezoeker en hield, siedende van toorn beide zijne armen omkneld.

„En ge waagt het *dit* als een naam op te geven. Ge waagt het met dit ellendig brouwsel van consonnanten en vocalen tot mij te komen en het aan te bieden, als een kostbaren drank.

Wie mijnheer geeft u regt mij aldus te beleedigen, om mij dit afval toe te werpen, en te denken, dat ik het nog gretig verslinden zal. De overgeschoten brokken en beenderen, die van de tafel van den rijken vielen, en door Lazarus werden opgegeten, het was Godenspijs vergeleken bij de afgeknaagde beenderen van de heerlijkheid die ge mij durft aanbieden."

„Mijnheer," stotterde de notaris bevende van angst, en hij deed vergeefsche pogingen, om zich uit de handen van den woedenden jongen man los te wringen, mijnheer! ge hebt verlangd een adelijken titel te koopen. Door mijne bemoeijingen ziet ge u hiertoe in staat gesteld. Nu begrijp ik niet dat ge zoo woedend boos zijt, om dat die heerlijkheid *„Burgregt in Josas"* heet!"

„Hij begrijpt niet dat hij mij door dien afschuwlijken naam zedelijk vermoord zou hebben," gilde Arouet, en hij liet den eenen arm van den notaris los, om hem de gebalde vuist onder den neus te houden, als of hij plan had, dat ligchaamsdeel te verpletteren. „Zijt ge dan zulk een barbaar, om niet te begrijpen, dat het voor een dichter een zelfmoord zou zijn, om zulk een naam aan te nemen. Mijnheer 't is een beleediging dat ge het durft wagen, om iemand die Arouet heet, voor te stellen zich in 't vervolg *„Burgregt"* te noemen. *Burgregt!* 't is om krankzinnig te worden. De naam Arouet klinkt daarbij vergeleken als hemelsche muziek, en als ik zoo ongelukkig was, om *„Burgregt in Josas"* te heeten, dan zou ik hem, dien mij den naam Arouet gaf op mijne knieën danken. 't Zou mogelijk zijn, dat een *Laplander* of een *Boschjesman* aan zijn uit hout gesneden afgodsbeeld den naam van *Burgregt in Josas* gaf, maar in onze beschaafde kringen zou het genoeg zijn om den eigenaar van zulk een naam als een paria als een melaatsche te beschouwen, wiens bijzijn men met afschuw ontvliedt. Al mogt het mij gelukken de meest verheven werken te schrijven, ze zouden toch alle doodgeboren kinderen zijn, of zoo als de kinderen van Saturnus bij de geboorte door hun eigen vader verslonden worden. Men moet mij haten, men moet mij verachten om zoo onbeschaamd te durven zijn, mij zulk een naam aan te bieden. Ga henen mijnheer! zegen mijn langmoedigheid en mijn geduld, dank het mijner zelfbeheersching, dat ik u niet vermoord heb voor de beleediging die ge mij hebt aangedaan, voor den hoon waarmeê ge mij durft behandelen. Waag het nimmer weder mijn drempel

te betreden, en weê uwer als ge het zoudt durven wagen om het aan wie dan ook te vertellen, dat ge mij hebt voorgeslagen, om mij Burgregt te noemen."

Hierop opende Arouet ziedende van toorn de deur en stiet er den sidderenden notaris uit. Daarna smeet hij dezelve heftig digt, schoof er den grendel voor, om niet te worden gestoord, en dezen storm waardoor geheel zijn gestel zoo hevig geschokt werd, te laten uitwoeden.

Met heftigen onregelmatigen tred, liep hij zijn kamer op en neder, aan zijne bevende lippen ontsnapten enkele onzamenhangende woorden; ze waren als de gloeijende lava, die de krater van den vuurspuwenden berg opwerpt.

Eensklaps bleef hij stilstaan voor zijn schrijftafel, en sloeg het oog op 't werk dat daar nog geopend lag, en waaraan hij bezig was eer zijne moeder bij hem kwam. Zijne trekken namen nu weder een ernstige, kalme uitdrukking aan, het was alsof de orkaan had uitgewoed.

„Ik wil en ik zal toch een groot dichter worden," zoo riep hij uit, in spijt van mijne moeder en van mijn naam. Ik voel, dat daar binnen in mijn boezem een schat van poezië verborgen ligt. Zij zegt dat ik ijdel ben. Neen maar ik gevoel mijne waarde, en ik weet dat de dag zal komen, dat de geheele wereld mij huldigen zal, en dat de naam Frans Marie Arouet tot in de wolken verheven zal worden.

Daar hoorde men op eens een luidklinkend gelach, het scheen van boven als uit den hemel te komen. Het deed Arouet plotseling zijne alleenspraak afbreken.

„Hoe! wie waagt het mij uit te lagchen?" riep de jonge dichter. Zijn het helsche demones, die met hun duivelsch gelach antwoord geven, op mijne droomerijen voor de toekomst?"

Wederom deed het gelach zich hooren, nu nog luider, nu meer harmonisch en vol; het was alsof twee stemmen zich vereenigden in een duet, vrolijk en blij als 't zingen van den leeuwrik.

„'t Is onbeschoft om zoo te lagchen, en zulk een leven te maken," zeide Arouet „terwijl een ander tot in de ziel gewond, God en de geheele wereld verwenscht. Alle menschen zijn verharde barbaren, en hij alleen is wijs, die zijne medeschepselen haat en veracht."

Van deze hartstogtelijke ontboezeming in een tragischen,

gevoelvollen toon overgaande, wierp de dichter zich in zijn leunstoel en verborg het gelaat in zijne bevende handen.

Het vrolijke lagchen duurde steeds voort, en men werd een ligt dreunen aan de zoldering der kamer gewaar.

„Ik geloof waarachtig dat men daar boven mijn hoofd danst," bromde Arouet, „mijne nieuwe huurders op de vijfde verdieping schijnen al bijzonder dartel te zijn. Ze dansen lustig voort, terwijl ik de heer des huizes hier zit te treuren en te klagen."

Nog altijd bleef het zingen en dansen aanhouden, daarenboven vernam men nog eene sopraanstem, die een lustige dansmuziek deed hooren.

„Maar dat is toch al te erg," riep Arouet opspringende uit. „Moet ik onder al dat rumoer treurspelen maken? Ik wil paal en perk stellen aan die wanorde en ik ga eens zien welk volk of men mij wel als huurders heeft bezorgd. Dat gezang maakt mij waarachtig woedend, ik wil dit niet langer dulden."

En op nieuw in toorn ontstoken, en welligt blijde dat hij dien lucht kon geven, stormde Arouet de kamer uit.

II.

DE KOORDDANSERES.

De kamer op de vijfde verdieping, waaruit het gelach vernomen werd, en die zich bevond boven de vertrekken van den heer Arouet, had weinig overeenkomst met het elegante salon waarin de dichter zijn spijt en ergernis verkropte. En waarom zouden die twee meisjes die daar even op dien groven leunstoel uitrustten, na alvorens naar hartelust gelagchen en gedanst te hebben, waarom zouden ze niet vrolijk en gelukkig zijn? Ze waren nog jong en nog schoon en nog vol hoop, ze werden bewonderd door geheel de Parijsche bevolking, ze dankten het harer kunst dat ze nog nimmer honger hadden geleden, ja! men had haar altijd meer gegeven dan ze noodig hadden. Welk „gamin," welk handwerksgezel, wie uit de volksklasse, kende dat lieve zusterpaar niet waarover elk bezoeker van „den jardin de Montauban" dat geliefde uitspanningsoord der kleine burgerij verrukt was. Wie had haar niet op 't koord zien dansen, wie was niet getroffen over zoo veel schuldelooze schoonheid en over dat verrukkelijk kinderlijk naïve gelach. En, ja! ze waren nog onschuldige kinderen, ze hadden nog niet geproefd uit den giftbeker der verleiding, ze waren nog niet bedorven door

vleitaal en logen. De „lions" in Parijs waren dit lieve zusterpaar nog niet op 't spoor, en het volk wier lievelingen beide meisjes waren, hield met angstige zorg en hartroerende ijverzucht de wacht over hare onschuld. Geen dier jonge arbeidsgezellen zou het hebben durven wagen om het oor dier lieve kinderen te beleedigen door een onvoegzaam woord, door een ongepaste liefdesverklaring; altijd bevonden zich in hare nabijheid eenige eerbare, deelnemende vrouwen, eenige regtschapen arbeiders, die als bij eene stilzwijgende overeenkomst hadden op zich genomen om over de kleine koorddanseressen te waken en te zorgen, dat haar leven op de aarde even zoo weinig gevaar liep, als haar leven *over* de aarde als ze zich op het dunne strak gespannen koord bevonden. Jufvrouw Simonet de moeder der beide jonge meisjes was gewoon te zeggen: „Ik heb mijn armen zieken man in 't gasthuis moeten brengen, daar zorgt de goede God voor hem; ik heb mijne dochters echter aan mijne broeders en zusters, dat is aan arme vaders en moeders overgegeven en het arme volk van Parijs waakt over mijne kinderen, even als God over hun vader waakt." — Jufvrouw Simonet had dan ook geen tijd om zelve het oog op hare kinderen te houden. In Parijs wemelde het van ratten en muizen en niemand verstond zoo goed de kunst om doelmatige vallen te maken als jufvrouw Simonet. Het was eene in de familie erfelijke kunst, die ze van haar vader, den beroemden muizenvallen-fabrikant, had geleerd: deze had die wetenschap weder van zijn vader als eenige nalatenschap geërfd. Beide ouders van het schoone zusterenpaar waren gesproten uit een beroemde kunstenaarsfamilie, want haar vader was de zoon van een koorddanser, die gedurende vele jaren het goede volk van Parijs in verrukking hield opgetogen en hij zelf was gedurende een tiental jaren het voorwerp van bewondering en trots geweest bij de bezoekers van den jardin de Montauban, vooral toen hij zijne twee kleine meisjes die hem als graciën omzweefden met zich op 't koord nam, dat aan de hoogste boomen in den tuin gespannen was; onder 't zingen van een vrolijk liedje met de twee kleinen vast aan zijn borst gedrukt daarover liep, en den gevaarvollen terugweg aannam, terwijl daar beneden de dood op zijn prooi loerde. In deze gelukkige dagen had de familie veel geld verdiend, en de ouders, door eerzucht gedreven, besloten om hunne kinderen alles te laten leeren, ze

onderrigt te doen geven in lezen en schrijven en in al zulke zaken die eene voorname dame noodig heeft. Wat was het een genot voor dat waardige echtpaar, om als ze des avonds vermoeid van hun arbeid huiswaarts keerden, de vorderingen hunner kinderen gade te slaan. Hoe verrukt was de vader, om als hij zelf nieuwe lauweren had ingeoogst voor zijne kunstverrigtingen, hoe trotsch was de moeder om als ze eenige dosijnen doode ratten en muizen als zegeteekenen harer bekwaamheid medebragt, daar in dat nederig huisje hunne twee kinderen iets te hooren voorlezen, of de vorderingen te zien die ze in de schrijfkunst maakten. Het is zeer waarschijnlijk dat de eerzuchtige wenschen der ouders vervuld zouden zijn geworden en dat de dochtertjes van den koorddanser en van de koopvrouw in muizenvallen eenmaal hare plaats zouden hebben gevonden onder de aanzienlijke kringen, maar . . . een onvoorzien ongeluk wierp al deze schoone plannen in duigen. De heer Simonet viel van het hoog gespannen koord en brak beide beenen. Nu kon hij nimmer meer zijne kunst uitoefenen, hij de flinke gevierde koorddanser was thans een arm, gebrekkig man. Hij nam zijn toevlugt tot het gasthuis. Daar had hij niets anders te doen dan de geheele week door zijn vroegeren voorspoed en zijn tegenwoordigen kommer te herdenken, en met koortsachtig ongeduld zag hij steeds uit naar den Zaturdag. Dat was een gelukkige dag. Dan kwamen zijne vrouw en zijne twee kinderen hem bezoeken en hem haar wedervaren vertellen. Maar de meisjes hadden weder hare toevlugt tot 't koord moeten nemen; de toekomstige dametjes waren andermaal vrolijke lachende danseressen die door hare kunstverrigtingen in eigen levensonderhoud moesten voorzien. Door hare kunstvaardigheid en door de liefde die 't volk haar bewees konden ze het immer vrij goed stellen en was mejufvrouw Simonet in staat om het kleine armelijke verblijf dat men tot hiertoe bewoonde, te verwisselen met de élégante kamers in de straat St. Antoine boven den heer Frans Marie Arouet.

Heden was het de avond voor den dag dat er in den „jardin de Montauban" een groot volksfeest zou worden gegeven en de beide meisjes wilden de Parijzenaren wederom door hare kunsten in verrukking brengen. Ze hadden plan eene geheel nieuwe dramatische scène uit te voeren, en hen met een geheel bijzonderen dans te verrassen. Deze toer moest de strijd tusschen kat

en muis en de dans de sierlijke bokkesprokken van twee kleine geitjes voorstellen.

Julie Simonet de meest overmoedige en de schoonste der beide meisjes had het denkbeeld van die passen aangegeven en uitgevonden, en ze was nu op 't punt om voor den kritischen blik harer moeder een generale repetitie te houden. Men was juist begonnen met de vertooning van 't geitje, en Julie maakte zulke potsierlijke bewegingen, dat het zeer natuurlijk was, dat de zusters telkens weder in luid gelach uitbarstten en eindelijk dood vermoeid neervielen, om een weinig tot verhaal te komen van dat aanhoudende dansen, lagchen en zingen.

„Pas nu op Louize," riep Julie met haar schoone welluidende stem, pas nu op, „laten we 't nog eens over doen, we moeten 't nog eens beproeven; kom lief geitje, kom wees nu eens heel snugger!"

En weder begonnen de meisjes te dansen en te zingen, en het was heel natuurlijk, dat ze alweder in lagchen uitbarstten.

Juist op dezen oogenblik werd de deur der kamer driftig opengeworpen, en trad de jonge huisheer en dichter met duistere toornige blikken het vertrek binnen.

„Mejufvrouw," riep hij ziedende van toorn, „mejufvrouw wat beteekent al dit rumoer, wie geeft u het regt om nog al boven mijn studeerkamer, zulk een schrikkelijk leven te maken. Men heeft u deze kamer niet verhuurd, om daarin een „bal champêtre" te geven, en . . . !"

Op eenmaal echter verstomde de toornige jonge man, en verrast en uit 't veld geslagen viel zijn oog op de twee jonge meisjes. Deze zonder de minste notitie te nemen van zijn woede, stonden daar voor hem in de allerliefste houding met ineengestrengelde armen, ze stonden daar op één been, het andere achterwaarts gebogen als wilden ze een voetval doen, terwijl ze hem intusschen half smekend half lagchend aanzagen.

Dit tooneel was wel in staat om Arouet tot bedaren te brengen, en den strengen huisheer, die zoo zeer naar rust verlangde, te doen veranderen in den vrolijken jongen man, geneigd om alles voor een paar schoone oogen op te offeren.

„Zoo, woont gij hier?" zeide Arouet terwijl hij al lagchende de schoone Julie aanzag, die nog immer in de allerliefste houding voor hem stond.

„Ja, wij wonen hier," antwoordde het schoone meisje vrolijk

maar mijnheer ik houd toch vol, dat dit ons nestje, lang zoo mooi en zoo prachtig niet is, als dat van die zwaluw daar aan den hoek van ons venster."

„Ge hebt gelijk, dit is geen tempel uwer schoonheid waardig," zeide Arouet met vuur, en hij trad op de beide meisjes toe, en greep de hand van Julie om die aan zijne lippen te drukken.

Maar dit voornemen werd door Mejufvrouw Simonet verijdeld. Tot hiertoe had ze vol verbazing den jongen vreemden heer aangekeken, die zich had vermeten om onaangediend hare kamer binnen te treden, en zich gedroeg als of hij een oude bekende of een huisvriend was. Maar toen hij zich zoo familiaar met hare dochter aanstelde, toen kreeg ze op eenmaal de spraak terug. Vol waardigheid stond ze op van haar matten stoel en ging naar Arouet toe, zeggende: „Mijnheer ik zou wel eens willen weten, wat ge hier toch in mijne kamer te maken hebt, en wie u het regt geeft hier in te dringen?"

Ze trok heftig de hand van Julie terug, die Arouet nog in de zijne hield, en wenkte de beide meisjes, dat ze weg zouden gaan. Maar deze wilden dien wenk niet begrijpen, maar keken den schoonen jongen man, wiens oogen met zulk een vurige bewondering op haar waren gerigt, nieuwsgierig en lachend aan.

„Mejufvrouw," zeide Arouet en hij maakte een diepe buiging voor de waardige moeder, „mejufvrouw ik kwam hier om u een standje te maken over het zingen en dansen dat mij hinderde; nu ik echter die schoone beminnelijke rustverstoordsters zie, nu wil ik u niet lastig vallen, maar u danken voor de vroegere kwelling. Mijn God, voor een armen ongelukkigen sterveling is 't altijd een hemelsch geluk, als hij op zijn levenspad twee engelen ontmoet, die in staat zouden zijn om hem aan een paradijs te doen gelooven."

„Gij weet u zeer goed uit te drukken," zeide jufvrouw Simonet, „maar zeg mij toch bid ik u, wie zijt ge?"

„Wel mejufvrouw! ik ben Arouet de eigenaar van dit huis."

„Hemel nog toe! onze huisheer!" riep mejufvrouw Simonet verschrikt uit. „Wel, 't is een groote eer die ge ons bewijst, en ik heb er niets tegen dat ge de hand mijner dochter kust. 't Is zaak om de huisheeren altijd voorkomend en vriendelijk te behandelen, ze konden het den huurder anders wel eens lastig maken, als het verschuldigde niet precies op den tijd betaald

werd. Komaan, kinderen, laat mijnheer nog eens een proefje van uwe kunst zien."

De beide meisjes lieten zich dit niet tweemaal zeggen, en begonnen op nieuw eenige passen uit te voeren, terwijl ze den jongen man met hare zwarte oogen ondeugend aankeken; deze sloeg vol verrukking elke beweging gade en gaf eindelijk zijne bewondering ondubbelzinnig te kennen.

„Wel mijnheer," zeide Julie de oudste der zusters, terwijl ze gloeijende en ademloos ophield met dansen, „wel mijnheer, vindt ge dat wij talent hebben. Denkt ge dat wij in staat zouden zijn om nog een ander publiek als dat van den „jardin de Montauban" genoegen te geven?"

„Ik geloof dat ge bestemd zijt om het sieraad van ons ballet te zijn," riep Arouet opgewonden uit. „Ik geloof dat onze balletmeester de groote Dupré gelukkig zou zijn, als hij u les mogt geven."

De oogen van Julie straalden van geluk en een betooverend lachje verhelderde haar gelaat, dat echter spoedig voor een treurigen trek plaats maakte.

„Ach hemel! waarom ben ik te arm, om zulk een meester te kunnen betalen?"

„En waarom betreurt ge dat?" zeide hare zuster, haar teeder omhelzende. „Waarom zoudt ge u uit dezen stillen, rustigen kring terug trekken, wij hebben tot hiertoe immers zoo gelukkig en zoo tevreden geleefd."

„Ik geloof dat ik eerzuchtig ben," zeide Julie peinzend, „ik zou wel wenschen dat de geheele wereld mij zoo toejuichte, als die goede lieden doen in den „jardin de Montauban."

„En deze eerzucht is een bewijs van uwe hoogere roeping," hernam Arouet. „Ja, schoon meisje ik versta, ik begrijp u. Gij hebt volkomen regt, 't is een goddelijke een verhevene gedachte, door de geheele wereld bewonderd en gevierd te worden. Ik ook, ik ken die eerzucht, die mij doet ademen, het onderwerp is mijner droomen en de spoorslag voor al wat ik onderneem. Het moet vreeselijk zijn zoo onbekend en onbewonderd daarheen te leven. Daartoe zijt ge veel te schoon, ge hebt te veel talent, te veel eerzucht. Ik zal u helpen, ik wil u den weg wijzen naar de bane des roems, waarnaar ge smacht, en weldra zullen het niet meer de ruwe arbeiders zijn die u hunne goedkeuring doen hooren, neen de fijn gevormde

handen van vorsten en graven, van markiezen en baronnen zullen uw lof doen weerklinken."

„De verleider is binnen gelopen, en hij zal mijn arm kind verlokken en mij ontvoeren," zuchtte mejufvrouw Simonet, terwijl hare tweede dochter Louise dicht bij hare moeder kwam staan en weemoedig naar de zuster keek, die nog altijd voor den jongen man stond, en hem in ademlooze spanning in het gelaat blikte.

„Nog dezen nacht," zeide zij fluisterend, „nog dezen nacht heb ik gedroomd, dat ik in de groote opera danste, en dat de koning naar mij keek, en applaudiseerde. Denkt ge waarlijk, dat deze droom kan verwezenlijkt worden?"

„Dat behoef ik niet te gelooven, ik weet het. Hier lief kind, neem mijn hand aan. Ik stel mij tot uw cicerone door den doolhof van 't kunstenaarsleven; ik zal den huilenden Cerbérus de kritiek genaamd, gebieden zich stil te houden en u niet de tanden te doen zien, ik zal u leeren hoe men het publiek om den tuin kan leiden, hoe men het kan beheerschen en zich tot zijn afgod kan maken. Eindelijk zal ik u voorstellen aan mijn vriend Dupré, den balletmeester; mij ten gevalle zal hij u les geven, zonder eenige andere belooning, dan het bewustzijn dat hij hierdoor de leermeester van eene beroemde en groote kunstenares wordt. Want ge zult groot, ge zult beroemd worden, de koning zal u zien dansen, en de koning zal u bewonderen en u toejuichen, en de vorsten en grooten der aarde zullen u evenzeer vergoden als de goede lieden in den „jardin de Montauban" het nu doen."

„Houd op, houd op!" riep Julie, terwijl ze beide handen tegen de borst drukte. „Uwe woorden zetten mijn hart in gloed, de adem wordt mij benomen, ik dreig te stikken. O, mijn hemel! ik geloof, als dit alles eens tot waarheid kon worden, als koningen en prinsen en graven mij bewonderden en toejuichten, dat ik dan sterven zou van verrukking. Maar toch zou ik zulk een zaligen dood verkiezen, boven een stil, onbekend, niet beroemd leven."

Terwijl ze deze woorden sprak, werd de deur zachtjes geopend, een liverei-bediende boog zich onderdanig voor den heer Arouet en fluisterde hem eenige woorden in 't oor.

„Zie eens, hoe 't noodlot u gunstig is," riep de jonge man lagchend uit. „Mijn bediende komt mij zeggen dat de heer

Dupré beneden is en mij wenscht te spreken. Kom, lief kind, kom met mij mede, dan zal ik u aan hem voorstellen. Ge moet voor hem eenige passen maken en hem sommige uwer standen doen zien, dan zal hij wel spoedig begrijpen, welk een schat voor hem is weggelegd. Hij zal u heden nog engageren voor het ballet van de groote opra. Kom met mij mede, laat ons naar den grooten Dupré uw leermeester gaan."

Julie gaf hem de hand, en had plan hem te volgen, toen hare zuster naar haar toeijlde, haar tegenhield, en met angstige bezorgheid in de armen sloot.

„Ga niet met hem mede," smeekte ze vleijend. „Blijf bij ons Julie! tot hiertoe waren wij zoo gelukkig en zoo tevreden, zoo vrolijk en zoo gezond. Laat dit zoo blijven, lieve zuster. Mijn hemel! is het niet even goed dat wij toegejuicht worden door handswerklieden als door koningen, door burgers of door edellieden? Geloof mij het handgeklap van groote heeren heeft geen anderen klank, dan dat van onze vrienden uit het volk, en hunne goedkeuring zal u niet vrolijker stemmen als het gejoel van den arbeidsman. Blijf bij ons Julie op dat het geluk en de tevredenheid niet van ons wijke."

„Blijf mijn kind, blijf, volg den verzoeker niet het zal tot uw verderf zijn!"

„Nu! komt ge niet!" riep Arouet, die al op den drempel der deur stond en een gloeijenden blik op Julie wierp. „Wilt ge niet mede gaan, om eene nieuwe glansrijke wereld in te treden? Ziet ge, deze dorpel scheidt u van den roem en van het geluk. Ga er spoedig overheen. Kom mede."

„Ik kom," riep Julie, en vast besloten maakte zij zich los uit de armen harer zuster. „Ja ik kom, ween niet moeder! ach Louise gij ook, ween niet. Ben ik eens een groote kunstenares, dan zal ik zoo veel geld verdienen, dat mijne moeder geen muizenvallen meer behoeft te verkoopen, dat Louise niet meer op het koord behoeft te dansen, en dat we eindelijk onzen armen vader uit het gasthuis kunnen laten komen, en hem eene goede woning kunnen bezorgen. Ga mij voor mijnheer Arouet, ik volg."

III.

DE DANSERES.

De heer Frans Arouet was een goed profeet geweest. De

schoone Julie Simonet begon opgang te maken, graven en vorsten waren over haar even zeer verrukt, als vroeger de handwerksgezellen in den „jardin de Montauban." De heer Dupré had op zich genomen, om de schoone Julie les te geven, en door zijne bemiddeling was ze dadelijk bij het corps de ballet van de groote opéra aangenomen. Wel was ze nog niet op de hoogte van al die wendingen, van dat sierlijk draaijen en zwenken, zoo als de hooge danskunst dit vereischt, maar hare schoonheid vergoedde wat er aan hare kunstvaardigheid ontbrak en de schoone figurante Julie Simonet behoefde niet eens op de uiterste toppen der teenen te dansen of zich op één been staande, rond te draaijen, om de toejuiching van het publiek te verwerven. Men applaudisseerde toch bij elken pas dien ze uitvoerde, bij elken stand dien ze aannam, 't publiek was toch dankbaar voor 't geen ze gaf, al bestond dit dan ook in den aanblik harer schoonheid, of in het betooverende van hare lachjes. Maar er was nog iets in Julie Simonet, dat de voorname heeren die steeds om haar rond fladderden en zich elken avond naar de opéra begaven, om een blik, een lachje, een woord van de jonge danseres magtig te worden ten hoogste verbaasde, en hun begrip te boven ging. Julie Simonet was een deugdzaam meisje; met een onschuldig kinderlijk lagchen hoorde ze de verleidelijke taal, de zoete woordjes van hare aanbidders aan, en het scheen wel, dat ze niet eens al het beleedigende begreep dat daarin lag opgesloten. Reeds sedert twee maanden was Julie Simonet danseres aan de groote opéra, en nog kon men van haar niet het kleinste avontuur vertellen; niet een der vele heeren, die haar het hof maakten werd als haar begunstigden minnaar aangewezen. Dit was in de dagen van het regentschap van den hertog van Orléans zulk een vreemd, zulk een ongehoord verschijnsel, dat het al die voorname heeren met verbazing vervulde, en hunne bewondering nog vermeerderde voor de schoone figurante.

Heden avond zou er een prachtig ballet worden uitgevoerd. Dupré de beroemde leermeester van zijne nog meer beroemde leerlinge Vertris, Dupré had daarin geschitterd door zijn dans, Julie Simonet door hare schoonheid. Zij moest in het ballet de rol eener fee vervullen, en in dat eigenaardig phantastische, van goud- en zilver schitterende costuum geleek ze zoo zeer op eene bovenaardsche schoonheid, dat hare bewonderaars zwoeren,

dat Julie Simonet werkelijk geen gewoon menschenkind was, maar eene betooverende fee uit de wereld der geesten, en dat ze slechts geschapen was om de hulde der aardbewoners te ontvangen.

„Ik zou waarachtig in staat zijn, om harentwil de grootste dwaasheden te begaan," zeide de graaf Ventadour tot den markies de Sevigné, dien hij gedurende een pauze in de koffijkamer ontmoette.

„En ik *heb* om harentwille al een dwaasheid begaan," riep de markies de schouders ophalende uit. „Ik heb haar gisteren een huis, een equipage en een maandelijksch inkomen van 10,000 fr. aangeboden als ze de mijne wilde zijn."

„En heeft ze dat vorstelijke aanbod afgeslagen?"

„Ze heeft mij in 't gezigt uitgelagchen en mij een dollen verkwister genoemd dien men onder curatele moest zetten."

„Verder, dat is nog geen afdoend antwoord."

„Wacht maar. Ik wilde mij onder hare voogdijschap stellen, maar ze begon nog harder te lagchen en antwoordde, dat zij zelve nog veel te jong en veel te kinderachtig was, om het opzigt te houden over zulk een uitgemaakten gek als ik was; ik moest mij met al die beloften maar wenden tot eene van de voorname dames aan 't hof, daar zou ik zeker een geopend oor vinden. Dit was nu dunkt mij kort en bondig; dit antwoord zal uw ijverzucht niet kwetsen, heer Graaf."

„Een huis, eene equipage en een maandelijksche toelage van 10,000 fr. mompelde de graaf terwijl de markies hem verliet, om weer naar zijn loge te gaan, en dat heeft die kleine feeks afgeslagen! Mijn hemel men zou zijn geheele fortuin moeten opofferen om haar over te halen! Maar ik zal haar 12,000 fr. aanbieden, wie weet...!"

Hij opende even de kleedkamer der jonge danseres, deze zag hem aan met een koude trotsche houding.

„Ik mag toch wel binnenkomen," vraagde de graaf terwijl hij een gloeijenden blik op Julie wierp, die bezig was het haar op te maken, en onder 't kleine hoedje te verbergen.

„Uw vraag komt te laat graaf," antwoordde Julie afgemetten. „Eerst komt ge binnen, ge acht het niet der moeite waard aan te kloppen, en naderhand vraagt ge er verlof toe. Dat is niet logisch graaf!"

„Mijn hemel, men vergeet wat logica is, als men zulk eene

verwonderlijke schoonheid aanschouwen mag, mijne betooverende verrukkelijke rozenfee!" riep de graaf opgewonden uit.

Julie lachte, ze wees op het fantastische costuum dat daar aan den muur hing en dat ze verwisseld had voor een allerliefst eenvoudig kleedje, en zeide: „wij hebben de rozenfee daar opgehangen en de zeer aardsche en zeer sterfelijke Julie Simonet is uit dit goddelijk omkleedsel weder te voorschijn gekomen. Spreek dus liever tot mij als tot een aardsch wezen, en laat al dat huldebetoon varen."

„Ach, ge wilt dan niet hooren, wat ik u te zeggen heb, zuchtte de graaf. Ge wilt het dan niet hooren, dat ik u grenzenloos lief heb, dat ik u aanbid. Ik heb nog nimmer zulk eene hardvochtige vrouw gezien. Zou men het bij voorbeeld wel willen gelooven, dat ge het zoo ver drijft, om niemand in uwe eigene woning te willen zien, dat ge daar allen afwijst, en dat wij ons nu moeten vergenoegen met u hier eenige oogenblikken in deze ellendige kleedkamer te mogen bezoeken."

„Mijnheer, zoo riep Julie lachend uit, „ge houdt uw rol niet goed vol, ge moest eigenlijk geen plekje ellendig vinden, waar ik, uwe aangebeden godin vertoef. En wat uw grief betreft, mijnheer, dat ik bij mij aan huis geen bezoeken wil ontvangen, dat komt omdat ik die kleine woning lief heb, en dat ik niet wil dat er zich slangen zullen nestelen in dat paradijs. Bovendien bevinden zich daar mijne ouders en mijne zuster, en alle drie zijn veel te rein en veel te onschuldig om zonder verbazing en ergernis het onderhoud van die voorname heeren te kunnen aanhooren."

„Maar Julie, nu doet ge u zelve onregt. Als men u zoo hoort spreken, dan zou men denken dat ge veel minder goed en veel minder onschuldig waart, als uwe zuster."

„Dat ben ik ook, zeide ze ernstig, „Ik heb te veel liefdesverklaringen moeten aanhooren van graven en baronnen, van hovelingen, van den regent en van al dat soort van heeren om mijn hart nog rein en onschuldig te hebben kunnen bewaren. Uwe nabijheid vergiftigt als de aanblik van den basiliskus, en wie zich eenmaal in ulieder gezelschap bevond, die is voor eeuwig uit het paradijs verbannen. O, mijn God! hoe geheel anders had ik mij dat leven in de groote wereld en op het tooneel gedroomd, wat had ik mij dat alles verrukkelijk e bezielend voorgesteld, wat is het

geheel anders uitgekomen, hoe zwaar word ik gestraft voor mijne kinderlijke eerzucht!"

„Wat! klaagt *gij*, wordt uw weg niet door de geheele groote wereld van Parijs met rozen bestrooid?"

„Gij hebt gelijk," riep ze bitter uit, „gij laat mij dansen op rozen en daarom is het zeer natuurlijk dat de doornen mij ook pijnlijk kwetsen."

„Welnu, ge kunt immers het tooneel verlaten, riep de graaf levendig. Verbreek uw engagement Julie, en volg mij. Ge zegt dat elkeen die in ons gezelschap is geweest, voor eeuwig uit het paradijs verbannen werd, maar ik zal u bewijzen dat ge dwaalt, ik zal u een paradijs binnen leiden, waarvan gij de aangebedene, schitterende godin zult zijn. Volg mij Julie, ik ben rijk genoeg om al uwe wenschen te kunnen bevredigen. Ik bied u een prachtig hotel, eene schitterende equipage, rijk uitgedoste bedienden en eindelijk maandelijks een speldegeldje van 12,000 fr. aan."

De graaf half geknield voor haar liggende, wachtte in hevige spanning haar antwoord af. Ze zag hem met hare groote zwarte oogen ernstig aan.

„Weet ge wel, zoo riep ze eindelijk lachend uit, „weet ge wel dat mijn vader een koorddanser is, dat mijne moeder muizenvallen verkoopt, en dat mijne zuster danst in den „jardin de Montauban?"

„Maar bij den hemel, wat heeft deze vraag met mijne liefde en met de uwe te maken!" riep de graaf ongeduldig.

„Ik vraag u, of ge het weet?"

„Ja wel, zoo goed als geheel Parijs. Ik bemin u niet slechts, ik aanbid u, en als ge mijn wensch wilt vervullen om de mijne te worden, dan zal het gedurende geheel mijn leven, mijn ernstig streven zijn om u gelukkig te maken."

„Wel graaf, ge noodzaakt mij aan uwe liefde geloof te slaan," riep Julie levendig uit. „Ik zou geen grooter bewijs kunnen verlangen van uwe edele, hartstogtelijke toewijding. Ge weet dat mijne ouders tot den geringen, bijna tot den laagsten stand behooren, en toch hebt ge den moed om de publieke opinie te trotseren, en mij uwe hand aan te bieden. Heer graaf, ik ben getroffen, ik voel mij overwonnen door zoo veel grootmoedigheid en zoo veel liefde. Hier is mijne hand, ik neem uw voorstel aan, en daar ik geloof sla aan de opregtheid uwer liefde,

ben ik bereid om u tot voor 't altaar te volgen en uwe echtgenoote te worden."

De graaf hief zich verschrikt op uit zijne knielende houding en week schielijk eenige schreden terug. „Mijne echtgenoote! denkt ge dan dat ik u een huwelijksvoorstel heb gedaan?"

Julie Simonet barstte weder in een luid, vrolijk lagchen uit. „Ach! mijn arme graaf," riep ze, „als ge eens wist welk een deerniswaardig figuur ge maakt; ge gelijkt wel op den arlekijn op 't tooneel die op een leugen wordt betrapt en daarvoor een tik met de zweep krijgt. Ziet ge, ook ik wilde u een kleine kastijding toebrengen en dit is mij gelukt. Ik heb u alleen maar eens op de proef willen stellen. Gij zweert mij te zullen liefhebben, en toch doet de gedachte u ontstellen, dat ik uw echtgenoote zou kunnen worden."

„Maar bedenk toch liefste, mijne familie stamt van den oudsten adel af, wij hebben sedert eeuwen het regt, om plaats te nemen in het rijtuig des konings, en tegenwoordig te zijn bij al wat aan 't hof voorvalt. Zulke voorregten leggen ons verpligtingen op, die wij strikt moeten nakomen en hoe vurig ik u ook bemin en aanbid, zoo durf ik er toch nimmer aan denken, u om het geluk te smeeken van mijne echtgenoote te willen worden. Door de vooroordeelen der wereld, door de wetten van den adel ben ik verstoken van dit onschatbaar voorregt."

„Genoeg, genoeg," riep Julie lagchend uit, „ge gelijkt nog maar altijd op den verbluften arlekijn, die betrapt wordt. Doe u maar voor, zooals ge zijt, heer graaf, ge hebt van mij niets te vreezen, ik zal u niet met geweld naar 't altaar slepen; ik streef er volstrekt niet naar om gravin te worden, maar ik heb de belagchelijke caprice om een eerbaar en deugdzaam meisje te willen zijn, al ben ik dan slechts de dochter van een koorddanser en van een muizenvallen verkoopster. Wie mijne liefde vraagt, moet te gelijkertijd mijne hand aannemen en Julie Simonet zal zich slechts overgeven aan haren echtgenoot. Bedenk het wel heer graaf en vertel het over aan uwe voorname vrienden, die mij even als gij geld en huizen en equipages hebben aangeboden. Ik lach om zulke aanbiedingen, want ik heb het regt niet mij daarover beleedigd te gevoelen, maar ik kan toch den spot met u drijven en u ontmaskeren. Verlaat mij nu, van nu af aan zult ge wel geen pogingen meer aanwenden, om onder mijne aanbidders te worden geteld, want

die trouwring en die echtverbintenis treden als een spookzel te voorschijn en zullen u en ik hoop ook al uwe voornaame medeminnaars afschrikken."

En Julie Simonet begon met een wellluidende stem, een ondeugend liedje te neuriën, en vrolijk de kamer rond te daansen.

Graaf Ventadour zag haar met een droomerigen blik aan. Toen het jonge overmoedige meisje eindelijk vermoeid op de canapé neêrviel, ging hij naar haar toe, en greep hare hand, om die aan zijne lippen te drukken.

„Gij zijt een engel," zeide hij, „en daarom heb ik het regt niet, om boos te zijn over de harde woorden die ge daar zoo even hebt gesproken. Misschien zult ge zelve het eenmaal moeten erkennen, dat ge mij onregt hebt aangedaan en dat mijne liefde grooter en sterker was dan ge nu gelooft. Vaarwel Julie, vaarwel, ik eer uwe deugd te hoog, om die nog verder in verzoeking te willen brengen. Blijf zoo als ge zijt, en dan zal het noodlot u misschien nog beloonen, zooals ge het verdient."

Hij maakte eene diepe buiging en ging toen achteruitloopende, als bevond hij zich in de tegenwoordigheid eener koningin, het vertrek uit.

Julie keek hem lachend na.

„Al weer een minnaar afgescheept, wien ik door 't denkbeeld eener echtverbindtenis de koorts op 't lijf joeg. Toch heeft hij ot aan 't eind zijn rol goed volgehouden. Maar al verlaten ze mij ook allen, ik weet dat er een is die mij trouw zal blijven en die er niet voor terug deinst, om mijn echtgenoot te worden. Ach waarom komt die eene waar naar mijn hart altijd smacht, waarom komt hij niet, waarom laat hij mij van daag zoo lang wachten, daar hij mij toch beloofd heeft mij te zullen afhalen. Ha! daar hoor ik hem, het is Arouet."

Het jonge meisje liep naar de deur, deze werd even geopend, en Arouet trad binnen. Julie stak hem vriendelijk lachende hare beide handen toe.

„Wat komt ge laat, Frans?"

Arouet kuste hare handen en drukte ze toen tegen zijn borst. „Het is waar, 't is wat laat geworden, maar daarvoor breng ik u heden ook een vrolijke, regt gelukkige tijding. Een mijner bloedverwanten is gestorven en heeft mij een klein landgoed nagelaten. Wel Julie deelt gij niet in mijne blijdschap, ge ziet er zoo treurig uit."

„Ge zegt Frans dat er een uwer bloedverwanten is gestorven, en nu denk ik natuurlijk dat ge u dit verlies zult aantrekken."

De jonge man lachte. „Lief kind," zeide hij, „het zou slecht gaan om te moeten treuren om elk een die toevallig van onze familie is. En waarom, zou ik treuren om dien ouden afgeleefden man, wien de wereld niets meer had aan te bieden, niets meer dan een graf. Laten wij er niet meer over spreken lieve! Denken wij liever aan ons zelven. Ik ben nu eigenaar van een kleine heerlijkheid, Beaudaire geheeten, morgen kan ik er bezit van nemen. Ik zal er een feest van maken, ik zal een schitterende partij geven, en daarom moet gij er natuurlijk bij zijn, want zonder u zou het allen glans, allen luister missen. O! Julie, morgen zullen wij den geheelen dag lang, vergeten wie wij zijn, in plaats van kunstenares en dichter, zullen wij slechts vrolijke menschenkinderen zijn, die zich verheugen in de vrije natuur en over het leven; die van het noodlot niets anders vragen dan een weinig zonneschijn, een zoel windje en een lief bloemrijk plekje zoden, om daarop te dansen of met ineen gestrengelde armen op dat geurige zachte kussen neêr te zinken. Wij zullen een idylle aanschouwlijk voorstellen, wij zullen een tooneel opvoeren uit 't leven van Philemon en Baucis toen ze nog jong waren."

„Ja! dat is goed," riep Julie, ze klapte in de handen en sprong vrolijk in 't rond. „Dat is een hemelsch idé lieve Frans!"

„Een idé, waarvoor mijne Julie mij wel mag toestaan, dat ik haar eens omhels." zeide Arouet, terwijl hij het meisje teeder omarmde.

Blozend en lachend wierp ze zich aan zijne borst. „Mijn God," lispelde zij, „gij weet het wel hoe lief ik u heb."

IV.

EEN UITSTAPJE NAAR BEAUTAIRE.

In den vroegen morgen van den volgenden dag hield een fourgon stil voor de deur van den jongen Arouet en deze haastte zich om zijne geliefde volgens afspraak af te halen. Ze kwam hem blozende van ongeduld en blijde verwachting tegen en wipte vlug als een gazelle de trappen af om naar het rijtuig te gaan.

„En nu maar voorwaarts! voort, uit dat bedompte, benaauwde Parijs. Wat klopt mijn hart van ongeduld en blijde verwachting, want Frans ge moet weten, dat ik nog nooit op 't land ben geweest. Ik arm kind, ik heb altijd op de straat of op het muffe zolderkamertje in de stad geleefd, de schoone natuur is mij vreemd."

„Zie dan maar eens in den spiegel, dan zult ge een stukje van die heerlijke natuur zien," zeide Arouet lagchend. „Er bloeijen daar buiten geen bloemen die zoo schoon zijn als het lieve bloempje dat Julie Simonet heet."

„Frans, van daag geen complimentjes," riep Julie met nadruk. „Voor heden moeten we dien conversatietoon laten varen, laat ons kinderen zijn, en lagchen en dansen en zingen, verder niet. Wacht maar, als ik straks in uw tuin ben, dan zal ik die passen eens uitvoeren die ik heb uitgevonden, en die ik in den „jardin de Montauban" wilde dansen, eer dat gij een voorname danseres van mij hadt gemaakt. Ja ja, op dat mooije grasperk zal ik de sprongen van het geitje vertoonen, en ik zal mij zoo kluchtig wenden en draaijen, dat ge tranen zult moeten storten van lagchen. Zie zoo nu zijn wij de poorten van Parijs uit, nu komen wij in een nieuwe, vrolijke, goddelijke wereld. Voel eens, hoe geheel anders de lucht hier is, zoo frisch, zoo heerlijk, zoo zuiver. En... wat zingen de vogels hier lief. O, Arouet! lach niet, lach niet, houd u stil, laat ons hooren naar het goddelijk gezang der vogels."

Overmeesterd door al die aandoeningen werd ze stil en afgetrokken, en blikte droomerig naar den hemel. Een oogenblik daarna wierp ze de boomen, waar ze langs reden, weder kushanden toe en neuriede en zong als de vogels op de takken.

„Weet ge wel, dat het mij voor 't eerst sedert vele jaren spijt, dat ik niet meer een kind ben," zeide Arouet, die getroffen en bijna bewogen, die vrolijke opgewondenheid van Julie had waargenomen. „De wereld is zoo schoon als men ze met de oogen van het kind aanschouwt."

„En als ge dat nu weet, waarom beziet ge alles dan ook niet met kinderlijken zin?"

„Omdat mijn gezigtsvermogen door de wereld en vooral door de vrouwen verduisterd is en dat daardoor het onschuldige, niets kwaads vermoedende kind tot een twijfelenden ongeloovigen man is opgewassen. Hoe! zoudt ge denken dat ik alles nog zou

kunnen bezien met de oogen des kinds, ik die zoo ve ondervonden heb. Ach, Julie! ge weet niet wat ik al heb moeten aanschouwen!"

Zoo sprekende stond Arouet op, breidde de armen uit en begon te declameren, op zulk een luiden, doordringend gevoelvollen toon, dat men hem boven het geratel der wielen hoorde zingen:

„'k Betrad dat sombre, duistere oord,
Ik zag de Bastille, 'k zag Vincennes
Ik zag —"

„Niet verder, bid ik u om Gods wil niet verder! riep Julie terwijl ze den opgewonden dichter weer deed plaats nemen, en hem de kleine hand op den mond legde. „J'ai vu! j'ai vu!" Zijt ge zoo overmoedig, om dat ongelukkige gedicht nog te herhalen, waarvoor ge een half jaar in de Bastille hebt moeten zitten?"

„'t Is een straf waarvoor ik den regent dank schuldig ben," zeide Arouet lachend, „want hoe leelijk mijn naam ook klinken moge, hij werd toch door deze gevangenschap beroemd, wie weet of het gedicht „j'ai vu" anders wel zulk een opgang zou hebben gemaakt. Maar laat ons nu van daag eens niet spreken over 't geen ik gezien heb, maar wel over 't geen we heden aanschouwen. Weg met het verledene, dat moet geen alsem gieten in den beker van ons geluk. Ach Julie, lach weder, ik bid u lach nog eens. In uw lachen klinkt zulk een hemelsche melodie, en ik, de grootste der twijfelaars, ik twijfel niet aan u, als ik u maar hoor lachen."

En Julie lachte weder en ze snapte en ze keuvelde zoo aardig als een gelukkig onschuldig kind. In eene prettige vrolijke stemming bereikten ze het dorpje Beautaire, het doel van den togt, waarvan Arouet eigenaar geworden was. Ze hielden voor het flinke, deftige huis stil, dat den heer van 't landgoed tot verblijfplaats strekte; spoedig kwam er een bediende voor den dag om het portier te openen.

„Is alles in orde?" vraagde Arouet, die eenige oogenblikken bij den knecht bleef staan, terwijl Julie met ongeduldige nieuwsgierigheid de trappen opliep.

„Ja genadige heer, alles is gereed," antwoordde de bediende. „De tafel is gedekt en de kok in de keuken bezig met zijne

helpers om een keurig fijn diné te bereiden, waarvoor ik gisteren alles uit Parijs heb meegebragt."

„Zorg vooral dat de champagne heel koel is en dat de truffels heel zacht zijn; als mijne gasten uit Parijs komen, verzoek ze dan in den tuin te gaan."

Nadat Arouet deze bevelen had gegeven, volgde hij het jonge meisje. Zij liep al vast 't groote park rond dat zich achter het huis bevond. Toen ze hem zag, ging ze hem vrolijk te gemoet.

„Zie eens Arouet, wat is het hier alles mooi, en wat zijt ge een rijk grondbezitter geworden. Kijk eens naar die heerlijke bloemen, en naar dat lieve grasperk, zie eens wat een heerlijk boschje!"

„En daar verder, dat digt gegroeide prieel van kamperfoelie en rozen, kom Julie! laten wij daar wat gaan uitrusten." Hij wilde haar meê troonen naar 't prieel, maar ze duwde hem lagchend weg. „Neen, ik wil niet rusten, maar ik wil blijven rondfladderen even als de kapel die daar rondom die rozen zweeft. Ach hemel! waarom heb ik ook geen vleugels. Maar ik heb toch voeten. Ik zal dan maar loopen. Zou ik dat kapelletje kunnen inhalen? Zeg Arouet, zouden we 't kunnen doen?"

En voort ijlde ze als een hinde, Arouet kon haar naauwelijks bijhouden.

Zoo hadden ze lang gelagchen en gestoeid en gekeuveld, maar eindelijk werd Julie toch stil en in zich zelve gekeerd, eindelijk werd ze vermoeid na zoo veel vreugde en zooveel genot; ze wilde nu wel eens rusten en tot verhaal komen. Arouet bragt haar naar het prieel, daarna begaf hij zich spoedig nog eens naar 't huis om zijn oog te laten weiden over al de toebereidselen tot het feest dat hij heden geven wilde.

Julie bleef dus even alleen, ze ging zitten op de zachte graszoden, ze trachtte te rusten en te slapen. Maar hoe zou ze hebben kunnen slapen, nu ze door allerlei gewaarwordingen van vreugde en verwondering werd overmeesterd. Ze zat daar te droomen op die bank van rozen, maar met geopende oogen en met een lagchenden mond.

Ze droomde van de toekomst, van die heerlijke schitterende toekomst aan de zijde van den geliefde. Arouet beminde haar, hij had haar dit zoo dikwijls gezegd, en zij geloofde het, want zij had hem ook lief. Arouet beminde haar, het was dus zeer natuurlijk dat ze spoedig zouden trouwen. Aan hunne echtver-

bindtenis stond nu niets in den weg. Arouet was onafhankelijk, rijk en vrij. Zij was insgelijks vrij en onafhankelijk en dank zij haar engagement bij de groote opera, kreeg hij haar niet als eene bedelares. Ze had een goed salaris, en men had haar nog een grootere toelage beloofd. Het behoefde haar geen bloe aan te jagen en ze behoefde het niet als een offer te beschouwen, als Arouet haar huwde, ze was zijns gelijke door haar talent en hare schoonheid. Welk een zaligheid zich zijne echtgenoote te droomen, te denken dat ze eens als meesteres in dat huis zou wonen, in dezen tuin ronddwalen, dat ze den naam van haren geliefde zou dragen, en als zijne gemalin, niet meer gedwongen zou zijn om die liefdesverklaringen en die vernederende aanbiedingen van vrijpostige losbollen te moeten aanhooren.

„Als ik maar eerst de vrouw van Arouet ben, dan zullen ze mij allen wel met achting moeten behandelen," zoo dacht ze. „Niemand zal het wagen de vrouw van Arouet anders dan met respect te bejegenen, en of hij dan al, of niet bij mij is, altijd zal ik toch door zijn naam en door zijne liefde worden beschermd."

Dan weder stelde ze zich voor hoe verbaasd en verwonderd al die voorname heeren zouden zijn, als zij, die al die schitterende aanbiedingen had afgeslagen, nu de liefde aannam van den jongen dichter Arouet, wiens jaarlijksch inkomen misschien niet meer bedroeg, als 't maandgeld dat ze haar hadden willen toeleggen.

„Maar wat komt dat er op aan," zoo zeide ze half luid tot zich zelve; „behalve zijn inkomen, heb ik toch ook mijn salaris. Ik behoef Gode zij dank niet eens van mijn geliefde te leven, ik kan zelve geld verdienen. Ik zal goed studeren, dan hoop ik eenmaal eene uitstekende kunstenares te worden. Dan zullen we beroemd zijn en geld hebben, geld genoeg om mijne ouders een goeden ouden dag te doen beleven en dan behoeft Louise niet meer op het koord te dansen."

Ze werd uit deze gelukkige droomerijen gewekt door de stem van Arouet, die op het prieel aanliep onder het neuriën van een liedje. Julie stond haastig op en ging naar hem toe, en ze voelde zich bij zijn aanblik zoo gelukkig en zoo innig verheugd, als of ze hem in langen tijd niet gezien had.

Ze was zoo verwonderlijk schoon met den bloe der liefde op

de donzige wangen, dat Arouet de verzoeking niet kon weerstaan, om haar in zijne armen te sluiten.

„Mijn hemel! wat zijt ge schoon," zeide hij en drukte haar ontstuimig tegen zijn borst, ge zijt zoo schoon, zoo wonderlijk schoon als eene fee uit de tooverwereld.

„Ach nu spreekt ge even als de graaf de Ventadour," zeide ze lagchend, terwijl ze zich met jonkvrouwlijke schaamte uit zijne armen loswrong.

„Bemint graaf Ventadour u dan ook Julie?"

„Ja," zeide ze en haalde de schouders op. Dat is te zeggen, zoo als ze allen mij beminnen, behalve gij mijn Frans. Maar die allen willen mij koopen, ze denken mijne liefde en mijne eer te kunnen inwisselen tegen hun goud en hunne juweelen. Ze haken naar mijn bezit als naar dat van een kostbaar kleinood, dat nu in de mode is, en dat men weg werpt zoodra 't ouderwetsch wordt. O! Arouet wat zal iedereen staan kijken, als men hoort, dat wij elkaar beminnen. Ik heb vroeger wel eens gedacht, hoe vol schaamte ze de oogen zullen neerslaan, als ze vernemen, dat de kleine danseres Julie Simonet de wettige echtgenoote van den heer Frans Arouet is geworden."

In hare kinderlijke onschuld zag ze niet hoe Arouet verbleekte en hoe zijn oogen vlammen schoten. Zeer naïf ging ze voort: „als ik nu eenmaal mevrouw Arouet ben, dan ontvang ik niet een van die heeren weder, zelfs niet op 't tooneel. Dat staat niet voor eene getrouwde vrouw, en ge moet weten dat ik aan de verpligtingen die mijn nieuwen staat mij zullen opleggen, naauwgezet hoop te voldoen."

„Eene eerbare vrouw! en toch wilt ge op 't tooneel blijven," riep Aronet met een spottenden blik, die Julie deed verstijven. „Kind kind, wat zijt ge toch onervaren en wat hebt ge weinig wereldkennis. Denkt ge dan in ernst aan een huwelijk? Wij zijn nu zoo vrij in onze liefde, waarom zouden wij ons in de ketenen van den echt laten slaan? Wilt ge die vonk des hemels verduisterd hebben tot een nachtlichtje, dat uwen echtkoets en de kinderkamer moet verlichten. Wilt ge den vollen ruischenden stroom van onze jeugdige herschenschimmen doen opdroogen tot een klein beekje, dat het molenrad der alledaagschheid en der gewoonte in beweging moet brengen. Weet ge dan niet dat daar mede voor immer alle poezië, al wat geluk, al wat roem heet ten grave daalt? Hebt gij het niet bedacht

kortzigtig kind, dat ge met dezen wensch uwe eigene toekomst, en de mijne vernietigt?"

En daarbij zag hij haar met zulk een toornigen blik aan, dat Julie verschrikt terug week, en hare oogen zich met tranen vulden.

„Ach Arouet ge hebt mij niet lief," en ze drukte beide handen tegen het kloppende hart.

„Ja, Julie ik heb u wel lief maar niet op die alledaagsche, nuchtere wijze die gij schijnt te verlangen. Neen ge zijt er niet voor in de wieg gelegd, om als eene eerzame huisvrouw een stil ingetogen leven te leiden, en God jaarlijks te danken voor de geboorte van een gezond kind; ge zijt er niet voor in de wieg gelegd, om met uw sleutelmandje aan den arm, dagelijks keuken en kelder in oogenschouw te nemen en met uwe keukenmeid naar de markt te gaan. Ge moet vrij zijn als een vogeltje in de lucht, de bonte doorzigtige vleugelen uwer schoonheid zijn veel te teêr, om den last der alledaagschheid en van het huwelijksleven te kunnen torschen. Ge zijt kunstenares Julie! eene kunstenares behoort der geheele wereld toe, ieder moet haar kunnen bewonderen, kunnen aanbidden en vergoden; elk een heeft regt op haar, daarom kan ze zich niet aan één enkelen verbinden. Eene gehuwde kunstenares, welk een onzin! Wie zou geloof slaan aan uwe verleidelijk zoete lachjes, aan den vurigen blik, aan de betooverende kunstgrepen, die ge op 't tooneel ten beste geeft, als men wist dat ge eene gehuwde en dan nog wel eene deugdzame gehuwde vrouw wildet zijn. Om als kunstenares eene gehuwde vrouw te willen wezen, zegt even veel als om 't publiek voor altijd alle illuzie te willen ontnemen. Eene kunstenares, moet met niemand anders eene verbindtenis aangaan dan met het publiek."

„Welnu dan," zeide Julie die deze heftige taal van Arouet verkeerd uitlegde, en dacht dat het denkbeeld, dat ze als getrouwde vrouw op 't tooneel zou blijven zijn toorn opwekte, welnu Arouet, ik zal dan het tooneel laten varen als 't niet zamen gaat, ik houd dan op kunstenares te zijn. Het geluk om uwe echtgenoote te worden, is met dit offer niet te duur gekocht."

Vol teederheid leunde ze met het hoofd tegen zijn schouder, doch hij weerde haar met eene ongeduldige beweging van zich.

„Maar ge wilt niet alleen uw eigen ondergang, ge wilt ook

den mijnen bewerken. Aan een hersenschim anders niet wilt ge mijn roem, mijne toekomst en mijne grootheid opofferen! Neen ik zal voor ons beiden verstandig zijn. Ik zal het verhinderen, dat ge u zelve en ook mij ongelukkig maakt. Want Julie wij *zouden* ongelukkig zijn als we aan elkaar waren geketend. De geest van den dichter moet zich zoo vrij kunnen bewegen als de adelaar in het luchtruim en zijn vlugt moet door niets belemmerd worden. Om te kunnen dichten moet ik vrij zijn. Weê mijner als ik in mijne studeerkamer het schreeuwen van kinderen en het gezeur van eene huismoeder moest hooren of als de ijverzuchtige blikken mijner vrouw het mij zouden verwijten, als ik hulde bood aan eene andere schoonheid dan de hare. O! Julie Julie, ik zou u kunnen haten en verafschuwen als ge mijne vrouw waart, ik zou geen oogen meer hebben voor uwe schoonheid en lieftalligheid. Ach ontneem mij het geluk niet u te kunnen beminnen, u te kunnen aanbidden, vermoord onze liefde niet door het verbond der huwelijks."

En hij drukte het arme bevende meisje hartstogtelijk in zijn armen, ze liet het hoofdje op zijn borst rusten en een stroom van tranen ontvloeide aan hare oogen.

„Ach! 't was zulk een heerlijke droom," lispelde ze zacht. „O! ik zou er zoo trotsch op zijn uwe echtgenoote te worden."

„Ge zijt een lief, betooverend dwaas meisje," zeide Arouet lachend. „Geloof mij Julie eenmaal zoudt ge mij haten, als ik het offer aannam, dat ge mij heden brengen wilt. Ge zijt jong, ge zijt schoon, ge zijt eerzuchtig. De geheele wereld knielt voor u neder, en biedt u elke zegepraal aan, die uw eerzucht zou kunnen verlangen of uw trots zou kunnen wenschen. Geniet dan van uwe jeugd en van uwe schoonheid. Fladder rond van de eene bloem naar de andere, geniet al wat er te genieten valt. Ge zult onbepaald kunnen heerschen, als het u gelukt niet al te gevoelig te zijn en de zwakheden en de drijfveren der menschen te doorzien en daarvan partij te trekken. En naderhand Julie, daarna als ge genoeg genoten, genoeg bemind en genoeg geleefd hebt, eens als wij beide het met bloedende harten zullen moeten bekennen, dat de gloed onser liefde is uitgebrand, dat er slechts een hoopje koude, doode asch is overgebleven, welnu Julie! trouw *dan*. Trouw *dan* met een voornamen, rijken domkop, die zoo gek is om aan

de eerbaarheid en de deugd eener vrouw te gelooven, trek u dan als eene deftige huisvrouw uit de wereld terug, en maak van de lauwer- en mirtenkransen, die ge in uw kunstenaarsloopbaan hebt ingezamald, een zacht kussen waarop ge kunt uitrusten."

Bij 't begin van dit gesprek hadden de tranen van Julie rijkelijk gevloeid, ze waren nu echter opgedroogd, ze poogde haar leed op te kroppen.

Toen Arouet ophield met spreken, bleef Julie altijd nog zwijgend met neergeslagen oogen en met een gefronst voorhoofd voor hem staan.

„Hebt ge er niets op te antwoorden Julie, hebben mijne woorden u niet overtuigd?"

Langzaam hief ze den blik naar hem op, en toen ze hem aanzag met oogen die zoo plotseling zulk een duistere, strenge, bijna vijandelijke uitdrukking hadden aangenomen, toen was het Arouet te moede alsof ze eensklaps veranderd ware, alsof het een geheel vreemd een geheel onbekend wezen was, dat daar voor hem stond.

„Ik heb u zeker wel goed verstaan," zeide ze, en haar stem klonk bijna schril en bitter. „Ja ik heb u wel goed begrepen, en als ik niet het ongeluk had u te beminnen, dan zou ik u van dit oogenblik af aan kunnen haten. Ach Arouet, Arouet! waarom moest ik u leeren kennen? Ge hebt heden vergif in mijn oor doen indringen, vergif dat mijne onschuld, mijne jonkvrouwelijke denkbeelden, mijne eer en eindelijk ook mijn geloof aan het ware menschelijke zal vernietigen."

„Mijn kind, om gelukkig te zijn moet men vóór alles de geheele wereld wantrouwen, zeide Arouet lachende, en wat uwe eer en uwe onschuld betreft, dat zijn vraagstukken die men maar niet moet willen oplossen, als men als eene jonge, alom gevierde danseres op het tooneel verschijnt, om de geheele wereld in verrukking te brengen door sierlijke passen en opgetogen te doen zijn op 't gezigt van een fraai classiek gevormd been, en eene bevallige, weelderige gestalte. Ween dan niet Julie, laat ons vrolijk zijn, laat ons het leven genieten als verstandige epicuristen, we zijn beiden nog jong."

„Ween gij dan ook niet," zeide Julie met een treurig lachje, dat ze moeite had te voorschijn te brengen. „Ziet ge, mijne tranen zijn al opgedroogd, en mijn hart klopt zoo rustig en zoo

langzaam, zoo heel langzaam. Men zou denken dat het gestorven ware."

„En ge zijt toch niet boos ook, Julie?"

„Ik boos op u zijn, Arouet! Ge zijt zeer opregt geweest, dat is alles. Tot hiertoe heb ik de wereld door een verschoonenden, licht gekleurden bril bekeken, dien bril hebt ge mij ontnomen. Daarvoor moest ik u eigenlijk dankbaar zijn, en als ik u heden mijn dank niet in zulke gloeijende woorden betuig als ik dit wel zou willen doen, dan komt dat omdat men iets kan gevoelen, dat zich niet door woorden laat uitdrukken, dat..."

Het gedruisch van verschillende rijtuigen legde haar het stilzwijgen op.

„Dat zijn mijne vrienden, die ik geïnviteerd heb, zeide Arouet. „Kom Julie, kom mede, om hen te verwelkomen, en dan zullen we aan tafel gaan. Geef mij uwen arm liefste, laat ons vrolijk zijn zoo als 't past aan onze jeugd."

„Ja ja!" riep Julie lagchende. Maar dat lagchen klonk als een onderdrukt snikken.

V.

DE VERANDERING VAN NAAM.

Maar ze hield woord, ze was vrolijk. Ze toonde aan de overmoedige, levenslustige vrienden van Arouet een lagchend gezigt, ze hoorde hun scherts aan, en ze liet het toe, dat Arouet haar, heden voor 't eerst ten aanhoore van vreemden, zijne geliefde noemde.

„Neemt ge 't mij niet kwalijk," vroeg hij, toen hij het voor de eerste keer waagde, haar in 't bijzijn van vreemden te omarmen.

„Waarom zou ik 't kwalijk nemen," zeide zij langzaam. „Heden hebt ge van onze liefde het masker afgenomen. Nu mag de geheele wereld haar wel zien in hare ware gedaante."

En hare vrolijkheid werd immer overmoediger en meer uitgelaten haar scherts. Ze zong vrolijke, ondeugende liedjes, terwijl de heeren den beker lustig aanspraken; van tijd tot tijd vloog ze van hare plaats op en voerde alleen eenige danspassen uit, waardoor ze hare toeschouwers in verrukking bragt, en hunne gloeijende blikken op haar gevestigd bleven. Vervolgens ging ze weer naast Arouet zitten, en liet lagchend en ademloos het brandende gezigt tegen zijn schouder rusten.

Niemand vermoedde dat al die uitgelatenheid slechts een vernieuwde aanval van vertwijfeling was en dat ze luidkeels lachte omdat ze niet wilde uitbarsten in weenen.

„En nu mijne vrienden, zeide Arouet, toen men aan 't dessert de gevolgen van de schuimende champagne gewaar werd, nu zal ik u zeggen waarom wij hier bijeen zijn, en wat dit feest beduidt. Er moet een doopplegtigheid plaats hebben, er moet een kind gedoopt worden, en gij allen moet als deugdzame peters het kindje ten doop heffen. Ge ziet mij verbaasd aan? Ge vraagt mij waar de jonggeborene is die u om een naam, om uwen zegen bidt; welnu, ik zeg u 't is een kleine, die nog in de windselen van den roem ligt en magteloos de armen uitbreidt naar de onsterfelijkheid. Geeft hem een schoonen naam, een naam die een goeden klank heeft, en die de faam, zonder zich geweld aan te doen, door de geheele wereld kan uitbazuinen, maakt van het kind Arouet een mensch, die een fatsoenlijken naam voert, en ge zult zien, dat dat kind spoedig tot een man zal opgroeijen die u allen door zijn roem en grootheid zal overschaduwen."

„Ja, ja! wij zullen uwe peters zijn," riepen de door den wijn verhitte vrienden. „Maar waar is de priester die de plegtigheid zal besturen?"

„Hier," zeide Arouet terwijl hij Julie van hare plaats deed opstaan. „Schoonheid, lieftalligheid, jeugd en poësie, dat zijn de vier vrouwelijke godheden, aan wie ik mijn leven wijd en van welke Julie de lieflijke priesteres is. Laat ik door u gedoopt worden, Julie Simonet geef mij een naam. Den naam, dien ik tot hiertoe voerde, werp ik met afschuw van mij; ik vertrap dien, zooals men een insect vermorselt, dat ons lang heeft gekweld en geteisterd, zonder dat wij het vernietigen konden, maar dat ons eindelijk gelukt meester te worden. Het insect Arouet ligt levenloos onder uwe voeten, laat nu, mijne heerlijke schoone priesteres! een feniks uit de asch omhoog stijgen, geef hem een naam, die nu zonder naam is."

„Maar hoe zal ik u nu noemen," vraagde Julie terwijl ze op de tafel sprong en tusschen de glazen en flesschen rondhuppelde. „Uwe moeder verklaart, dat ge naar uw vader, dat is Arouet heet."

„Ik heb geen vader, hij, wien mijne moeder zoo belieft te noemen, ligt diep bedolven onder de aarde, het stof zal tot het

stof wederkeeren. Ik wil den roem tot mijn vader, de poëzie tot mijne moeder. Doop mij tot een zoon van den roem, Julie en gij allen rijst op van uwe zitplaatsen en neemt als getuigen deel aan de plegtigheid."

De jonge mannen rezen op en vulden de glazen. Julie stond op de tafel en verhief zich op de toppen der teenen. Met het hoofd achterwaarts gebogen, keek ze met een zalig lagchende uitdrukking naar de cristallen met wijn gevulde schaal, die ze met beide handen boven het hoofd hield.

„Ge zijt Psyche of Hébé, maar geen menschelijk wezen!" riep Arouet opgewonden uit, terwijl hij naar de lieflijke verschijning opzag. „Zie ik kniel voor u neder, ik bid u aan, mijne godin, zegen mij nu en geef mij een naam. Dezen naam dien uit mijne heerlijkheid Beautaire voortspruit."

Julie liet langzaam hare armen zakken, met de regterhand hield ze de kristallen schaal nog omvat, met de linker nam ze een beschreven papiertje aan dat de jonge man haar overreikte.

„Kniel neder, gij sterveling zonder naam, kniel neder en verhef het hart tot uwen vader den roem, en tot uwe moeder de poëzie, want ge zegt dat deze beide uwe ouders zijn. Wilt ge zweren, dat ge deze uwe ouders niet zult verloochenen, dat ge hen immer zult blijven aanhangen als een gehoorzame zoon, dat hun wil te vervullen immer uw hoogste streven zal zijn, zweert ge dat?"

„Dat zweer ik," zeide de jonge man plegtig.

„En gij die getuigen zijt, hebt ge dien eed gehoord?"

„Ja!" riepen de jonge lieden, niet meer vrolijk en dartel, maar nu ernstig en rustig.

Dit tooneel had onwillekeurig een plegtig karakter aangenomen en zonder dat ze het wisten en zonder dat ze het wilden, werden allen er door meegesleept. Het was hun alsof ze reeds een voorgevoel hadden van de grootheid en de vermaardheid van dezen jongen dichter, die zich zelven het kind van den roem en van de poëzie noemde en van de jeugd en de schoonheid een naam begeerde. Welligt was het zijn genius die ongezien over Arouet zweefde en zijne slapen met een onzigtbaren laauwerkrans versierde.

Julie doopte de rozeroode toppen harer vingeren in de kristallen schaal, en liet eenige droppels wijn op Arouet's hoofd vallen.

„Ik doop u in den naam van uwen vader en van uwe moeder," zeide zij. „Als iemand zonder naam knielt ge neder. Rigt u nu op, want ge zult een naam ontvangen. Uw naam zal zijn „Voltaire!"

„Voltaire! leve Voltaire!" riepen de jongelieden, terwijl ze met elkaar klonken.

„Zweert ge dezen naam beroemd te maken en hem met gulden letters in de boeken der onsterfelijkheid te griffelen?"

„Dat zweer ik in den naam van mijnen vader en van mijne moeder."

„En gij getuigen, hebt gij dezen eed gehoord?"

„Ja! en wij gelooven dat hij woord zal houden. Leve Voltaire! leve het nieuw gedoopte kind, moge het spoedig opwassen tot een man, op wien Frankrijk trotsch kan zijn."

En terwijl de juichende gasten de bokalen nogmaals deden klinken, wipte Julie weder van de tafel af in de armen van den geliefde.

Een oogenblik vleide ze zich moede en afgemat aan zijn borst. Toen zeide ze zacht: „Hoor mij even aan. Gij hebt het verledene ver achter u geworpen, ik zal dat ook doen. Ge hebt uw naam weggesmeten, ik wil u navolgen. Moge Julie Simonet verzwolgen worden in den afgrond, waarin gij, Frans Arouet begraven ligt. Heden hebt ge mijn vroeger leven, mijn denk- en waarnemingsvermogen, mijn geloof en mijne hoop vermoord. Heden begint voor mij een nieuw bestaan waarvan gij de vader zijt. Geef gij mij nu ook een naam in dit nieuwe aanzijn, waartoe gij mij gedoemd hebt, een dollen, verwenschten, overmoedigen naam; aan dien naam wil ik beantwoorden, zooals gij aan den uwen! Arouet is gestorven, waarom zou Julie Simonet langer leven. Geef mij een naam, Voltaire!"

Hij begon luidkeels te lachen en deed het voorkomen, alsof hij hare tranen niet opmerkte. „Wel, wel!" zeide hij, „nog nimmer werd een minnaar op zulk een leuke, fijne manier afgewezen. Ge weet dat ik u bemin, dit wilt ge mij verbieden door mij als uw vader aan te nemen, en mij den oorsprong van uw bestaan te noemen. Welnu 't is goed, ik laat mij voor het oogenblik deze waardigheid aanleunen en ik zal u, mijne dochter, een naam geven. En de stem verheffende vervolgde hij: „Vult de glazen, mijne vrienden en drinkt ze leeg op de gezondheid van de schoone, de betooverende Philis."

„Waar is Philis?" riepen de jongelieden.

„Philis is eene verrukkelijke, liefelijke fee, een aanvallig, geestig wezen, fijn gevoelend en vol gracie, trotsch, maar ook demoedig, een duivelinnetje en toch een goddelijke verschijning. Vroeger werd ze Julie Simonet genaamd. Nu is haar naam veranderd in Philis, zooals de mijne in Voltaire."

„Philis! leve Philis!" riepen allen. Voltaire breidde de armen uit en begon een lied te zingen, dat toen zeer populair was, het refrein luidde:

„Keer terug schoone Philis! 'k vergeef u zoo gaarne
„Uw ijdel, ligtsinnig gedrag!"

Allen hieven mede aan. Julie Simonet pinkte de tranen weg in hare oogen en fluisterde: „Nu is het werk volbragt, gij hebt Julie Simonet gedood; die Philis aan welke ge heden het aanzijn en een naam hebt gegeven, kan verder niets met u te maken hebben, want ze zal een wezen zijn zonder geluk, zonder liefde....."

„Maar ze zal toch wel de coquette spelen, en aan allerlei avonturen deel nemen," zeide Voltaire lagchend. Denk altijd om 't geen ik u in den tuin heb gezegd. Geniet eerst van uwe jeugd, van uwe schoonheid, van uwen roem, laat u elk uwer lachjes, elk knikje, elken blik uit uwe vurige oogen, elken handdruk, met goud en juweelen betalen, en wanneer dit kapitaal uwer jeugd en uwer schoonheid begint te verminderen, trouw dan Philis, begeef u dan in den echt. Maar, God zij geloofd! die tijd is nog verre, moge het nog lang duren, liefste Philis, eer ge tot mij zegt: „Ga henen Voltaire, ik wil u niet meer zien, ik wil u niet meer kennen, want ik heb u niet meer lief."

„Tot mijn ongeluk zal die dag nimmer aanbreken," zeide het jonge meisje treurig.

„Die dag zal komen, Philis, eens zult ge mij verloochenen, eens zult ge ontkennen dat ge mij bemind hebt. Maar Philis, wat behoeven wij ons daarover nu te bekommeren, nu wij elkander liefhebben, nu wij jong zijn en gelukkig. Kom in mijne armen Philis, kom!"

„Neen, Voltaire, dring mij niet, uw...."

„U, altijd u!" riep hij ongeduldig uit. „Waarom dat koude afgemeten u, daar wij elkaar toch beminnen. Als men God

en den koning in dichtmaat aanspreekt, dan zegt men zelfs *gij*. Waarom zou ik mij dan niet aldus tegen u uitdrukken, want alles wat ik u te zeggen heb, zou een lofdicht kunnen zijn ter uwer verheerlijking. Julie Simonet sprak mij aan met „u", maar de overmoedige, ondeugende, liefelijke Philis wil wel „je" zeggen, is 't zoo niet? Hef uw glas in de hoogte, drinken wij op onze broederschap. Van nu af zegt ge „je", en later als ge mij wilt verstooten, als ge mij niet meer bemint, dan zegt ge weer deftig „u."

„Dat zal nimmer gebeuren," zeide Julie terwijl ze haar glas tegen 't zijne deed klinken.

„Op die wijze zal ik u nimmer weder u noemen, want ik zal je helaas immer beminnen."

„Wilt ge daar een eed op doen?"

„Ja dat zweer ik, want tot mijn ongeluk heeft de Almagtige mijn hart zoo trouw geschapen. Ja ik zweer het."

En toch hebt ge een valschen eed gedaan, schoone zondares. Eenmaal zal ik u daaraan herinneren; naderhand als ge mij niet meer zult willen kennen. Maar, weg met die akelige gedachten. Leve het hartelijke „je," weg met het stijve „u."

VI.

DE GRAVIN.

Voor een der prachtige grootsche hotels in de straat Rivoli liepen twee heeren in een levendig gesprek op en neer. Het scheen wel dat ze zeer voornaam waren, te oordeelen naar hunne met goud gestikte en met ridderorden overdekte rokken, en de sierlijke rijtuigen die op eenigen afstand stonden en met adelijke wapens beschilderd waren. Een der beide heeren moest iemand zijn die in de groote wereld van Parijs goed bekend was, want meest alle voorbijgangers groetten beleefd, en telkens wanneer er eene equipage voorbij kwam met beschilderde wapens, ten teeken dat de eigenaar tot den adel behoorde, boog deze zich naar 't portier, om op minzame wijze dien heer te begroeten, die daar met zijn medgezel voor het hotel van de gravin de Ventadour op en neer liep.

De graaf d'Hosier, president van den raad van adel, was in Parijs alom bekend, en vooral in de trotsche voorname voorstad St. Germain. Hij was een man van gewigt, hij moest

alle twisten omtrent geslachtswapenen beslissen en iedereen was verpligt genoegen te nemen met zijn uitspraak, waar het adelijke regten en familiewapenen gold.

„Ik vrees bijna dat wij heden te vergeefs zijn gekomen," zeide de graaf d'Hosier tot den heer die hem vergezelde. „Die zoogenaamde gravin de Ventadour schijnt van daag niet uit rijden te gaan."

„Toch is dit het gewone uur van haar rijtoertje," antwoordde graaf Mauléon. Maar daar komt het rijtuig de groote koetspoort uit, daar hebt ge den lakkei om het hek te openen, opdat mevrouw de gravin in volle staatsie zou kunnen wegrijden."

„En zijt ge volkomen zeker van uwe zaak, waarde graaf?"

„Ongetwijfeld, heer president. Mijn zoon die sedert eenige maanden in Parijs woont, schrijft mij dat deze gravin zich aanmatigt om ons familiewapen naast dat van haar echtgenoot te plaatsen, daarna ben ik van mijn landgoed in Normandië hier gekomen om te zien, of deze beschuldiging waarheid bevatte, en of deze zich zoo noemende gravin het zou durven wagen om ons oudadelijk wapen te voeren. Nu heb ik het gisteren met mijne eigene oogen gezien, ik behoef er dus niet langer aan te twijfelen, het is het wapen van den graaf de Mauléon dat naast dat van graaf Ventadour op de equipage der gravin is geschilderd. Het regt moet gehandhaafd, deze daad moet gestraft worden."

„Dat zal ongetwijfeld geschieden, heer graaf de Mauléon," zeide de president d'Hosier plegtig, terwijl hij de beide bedienden wenkte, die in rijke livereï gedost naast het rijtuig stonden, en in de regter hand een lange vergulden staf droegen.

„Ga hier aan beide zijden der poort staan," zoo beval de president d'Hosier den livereibedienden. „Zoodra de equipage hier voorbij komt, dan moet ge met uwen staf voor den dag komen en in naam des koenings bevelen, stil te houden."

De bedienden bogen eerbiedig en begaven zich naar de hun aangeduide plaatsen.

De president d'Hosier en graaf Mauléon stonden op eenigen afstand en keken door het ijzeren hek naar de groote deur van 't hotel, waarvoor de equipage der gravin stil hield. Op straat vormden zich verscheidene troepjes nieuwsgierigen, die bleven staan kijken hoe dit wel zou afloopen.

„Het duurt heden bijzonder lang eer de schoone gravin

komt," zeide de graaf de Mauléon. „Zou haar schuldig geweten haar misschien doen vreezen voor uwe nabijheid, heer president?"

„Wel neen graaf, zulke schepsels hebben geen geweten," antwoordde de president verachtelijk. „Ze kan ons en onze bedienden niet zien, en als ze dien oploop op straat bemerkt, dan zal ze denken dat het hare aanbidders zijn, die daar hebben post gevat om haar te zien voorbij rijden. Deze gravin is zooals alle gravinnen van dat soort zeer hoogmoedig en ze gelooft dat de geheele wereld haar hulde moet bieden. Maar laten wij ons nu stil houden, want nu zal de ontknooping volgen."

Op 't zelfde oogenblik verscheen eene vrouwelijke gestalte in de vestibule van 't hotel. De rijk gekleede livreibedienden openden het portier van 't rijtuig en hielpen er de dame in stijgen. Vervolgens gingen ze beide op het bankje achter het rijtuig staan, dat wegreed en spoedig bij de groote deur genaderd was. Reeds zag men de koppen der paarden te voorschijn komen, toen de koetsier op den hoogen bok als op een troon gezeten, met een hevigen ruk de paarden inhield. De weg werd hem afgesneden op zoodanig een wijze, dat hij er zich niet tegen durfde verzetten.

De hinderpaal vertoonde zich in de gedaante der gekruiste staven, die de wapenherauten droegen. Deze riepen op luiden, gebiedenden toon: „halt! in den naam des konings en der wet."

„In den naam van den koning en der wet," herhaalde de president d'Hosier, terwijl hij digt bij de equipage kwam staan en de hand op het wapen legde. Dit rijtuig mag niet verder rijden, ik neem het in beslag."

„En met welk regt," vraagde de dame wier gloeijend gelaat zich voor het portier vertoonde. „Met welk regt, zeudt ge mij beletten, met mijne equipage te rijden, als het mij behaagt?"

„Dit is uwe equipage niet mevrouw," zeide de president d'Hosier.

De dame brak in luid honend gelach uit. „Wel mijnheer, ge drijft de scherts wel wat ver, verder dan de goede toon het veroorlooft. Het is waarlijk niet zeer galant, om tegen de echtgenoot van den graaf de Ventadour te zeggen, dat de equipage die ze gebruikt, de hare niet is."

„Zij is de uwe niet, want ge hebt daar een wapen, dat de graaf de Ventadour geen regt heeft te voeren."

„Het is het zijne ook niet, 't is slechts een fantasiewapen, dat ik nevens het mijne heb doen plaatsen. Ik ben ongelukkig niet van adel mijnheer en ik heb geen ander wapen mede ter wereld gebragt, dat regt geeft op geluk, eer en rang dan mijne schoonheid. Hoewel deze nu voldoende is gebleken, om mij eer, roem en een rang aan te brengen, zoo heb ik echter toch ook nog een ander wapen noodig. In mijn salon kan ik dat mijner schoonheid laten zien, maar ik kan het niet op mijn portier gebruiken, en daarom heb ik een ander gekozen. Want mijnheer! ge begrijpt wel dat ik niet kan gaan rijden in eene equipage, die slechts het eenvoudige wapen van den graaf de Ventadour voert. Dat zou wel zijn alsof ik eene schoone „courtisane" ware, die het rijtuig van haar minnaar gebruikt, en ik ben de gemalin van den graaf de Ventadour. En mijnheer de president, nu ge de geschiedenis van mijn wapen kent, nu bid ik u om te rug te gaan, opdat de wielen van mijn rijtuig u de voeten niet mogen kwetsen. Voorwaarts Jan!"

De koetsier wilde het bevel zijner meesteres opvolgen, en trok aan de leidsels.

„Geen stap verder!" riep de president met donderende stem terwijl zijne bedienden weder de vergulde staven voor de paarden kruisten.

„Mijn God, dat is om krankzinnig te worden," riep de dame, „voorwaarts zeg ik voorwaarts."

„Maar de koetsier waagde het niet, hare bevelen uit te voeren, men had hem „in naam des konings" bevolen stil te houden.

De president wenkte de beide lakkeiën, die achter op 't rijtuig der gravin stonden af te stijgen.

„Open het portier voor uwe mevrouw, dan kan ze uit 't rijtuig komen." De bedienden gehoorzaamden aan dit bevel; maar de gravin bleef zitten.

„Ik zal het rijtuig niet verlaten," riep ze uit. „Het is mijn eigendom en niemand heeft het regt mij dat te ontnemen."

„En toch zult ge het moeten ontruimen mevrouw, als ge niet wilt, dat wij er u met geweld uit zullen zetten."

„En hoe zoudt ge dit doen?"

„Ik zou slechts eenige van die heeren, die daar onder de volksmenigte op straat staan en die in dit geheele tooneel veel behagen

schijnen te scheppen behoeven te roepen. Ik zou hun „in den naam des konings" bevelen u uit het rijtuig te zetten, en ze zouden mij zonder twijfel gehoorzamen, al ware het alleen om bij deze gelegenheid de schoone en beroemde gravin de Ventadour in de armen te mogen houden."

De gravin drukte krampachtig de lippen op elkaar, daarna kwam ze langzaam en vol waardigheid uit het rijtuig.

De op straat verzamelde menigte hief bij hare verschijning een luid gejoel aan, en men hoorde een oorverdoovend handgeklap.

„Dat is loon naar verdienste" klonk het hier en daar. „Ze is trotsch en hoogmoedig geworden."

„Ze wil hare bejaarde ouders niet meer kennen en ze heeft hare zuster aan haar paleis afgewezen."

De gravin deed alsof ze niets hoorde. „Mijnheer," zeide ze nu bevende van toorn, „wilt ge mij eene verklaring geven van uw vreemd gedrag?"

„Leg mij eerst uwe handelwijze uit. Wie gaf u het regt om op uwe equipage, dat tweede wapen te doen plaatsen?"

„Mijn hemel, dat heb ik u immers reeds gezegd. Omdat het niet staat voor de echtgenoot van een graaf, om slechts dit eene eenvoudige wapen te voeren. Op al mijne rijtuigen heb ik dat tweede wapen laten schilderen."

„Dan zal ik ze alle in beslag nemen, even als dit. Maar dat tweede wapen is geen fantasie wapen, en al ware dit zoo dan zondt ge het nog niet ongestraft naast een grafelijk wapen mogen plaatsen. Dat andere is het familiewapen van den graaf de Mauléon."

„Het is mijn wapen mevrouw," zeide de graaf plegtig, voorwaarts tredende. „Het is mijn familiewapen, en dit moogt gij Gode zij dank! niet voeren. Ik verbied het u dus."

De schoone gravin ging zwijgend eenige schreden achteruit, haar gelaat werd met een doodelijke bleekheid overtogen.

„Waagt ge het mij te beleedigen vroeg ze."

„Neen ge hebt mij en mijne geheele familie een hoon aangedaan, door gebruik te maken van mijn erfelijk wapen."

„In naam des konings en van de wet leg ik beslag op dit rijtuig," zeide de president d'Hosier, terwijl hij nogmaals de hand op de equipage legde. Vervolgens gaf hij bevel aan de bedienden, die de vergulde staven droegen, om op het rijtuig

te klimmen, en het naar gebouw van den raad van adel te brengen.

De gravin zeide geen woord meer. Ze liet het rustig toe, dat de bedienden in het rijtuig gingen en het scheen wel, als bekommerde ze zich niet om het gejoel en gelach der menigte op straat. Toen het rijtuig werkelijk wegreed, toen gaf ze weer teekenen van leven en bewustzijn.

„Mijn heer de president," zeide ze, „voor dezen hoon mij aangedaan, zal mijn echtgenoot rekenschap vorderen."

„Mevrouw," antwoordde deze en hij haalde de schouders op, ik denk dat uw echtgenoot dit wel laten zal, en blij zal zijn als hij maar kan zwijgen. Het zou zeer onverstandig wezen, als hij zijn naam nog meer in opspraak bragt, want dit heeft hij helaas! in den laatsten tijd al zoo veel gedaan!"

„Mijn heer," riep de gravin toornig uit, „ge vergeet tot wie ge spreekt."

„Volstrekt niet, ik weet dit zeer goed," zeide de president, en hij maakte met een spottend gezigt een buiging. „Ik weet zeer goed, dat ik met eene dame spreek, die bekend is in geheel Parijs, die hare voornaamheid heeft te danken aan hare voeten, die door hare danskunst in een grafelijk paleis is gekomen, en beroemd is geworden, door haren vroegeren minnaar Voltaire die nu verbannen is. Wie zoude u niet kennen mevrouw! u de gevierde Philis van Voltaire!"

Nog-eenmaal maakte hij even als de vorige keer eene buiging, daarna gaf hij graaf de Mauléon den arm, en begaf zich naar zijn rijtuig.

De gravin ging ziedende van toorn naar haar hotel terug. Ze zag het onderdrukte, spottende lagchen van hare bedienden niet, ze hield het oog nedergeslagen uit schaamte, of ook misschien om hare tranen niet te laten zien. Met haastigen tred liep ze hare prachtige salons door, al die weelde al dien glans scheen haar nu een bespotting; dit alles was ook heden zoo verwonderlijk in tegenspraak met haar treurig somber gemoedsbestaan.

Eerst toen ze zich in haar boudoir bevond, eerst toen ze de deur achter zich gesloten had, en zich alleen en onopgemerkt wist, eerst toen waagde ze het den vrijen loop te laten aan haren toorn, aan de woede en de smart die zich van haar meester maakten. Ze kon nu weenen en klagen, en verwenschen en peinzen op wraak.

't Is alles te vergeefs," riep ze vertwijfelend uit. Wat baat het mij dat we millioenen besteden om feesten te geven en bals en partijen aan te leggen; de groote wereld wil mij toch niet erkennen, gravinnen en adelijke dames keeren mij verachtelijk den rug toe en komen niet op mijne uitnoodiging. Hoeveel moeite ik mij ook geve, wat ik ook in 't werk stelle, men behandelt mij toch niet als de gravin de Ventadour, iedereen blijft in mij de Philis van Voltaire zien."

Zoo bragt ze verscheidene uren in diep gevoelde smart door, maar toen haar toorn had uitgewoed, nam haar gelaat weder een rustige uitdrukking aan, en hielden hare tranen op te vloeijen.

Ze weende niet meer, maar ze overdacht haar toestand. Ze sloeg een blik op het verledene en op het heden, om daaruit een besluit op te vatten voor de toekomst.

„Zoo kan en zoo zal het niet voortduren," sprak ze tot zich zelve. „Ik wil toch mijn doel bereiken! Ik wil erkend worden als gravin, daar ik eenmaal zoo dwaas ben geweest om niet meer Philis te willen blijven. Ach, waarom heb ik dat gedaan? Waarom heb ik den raad van Voltaire gevolgd, waarom gaf ik mijn vrolijk, ongebonden leven prijs om eene gravin te worden, waarom liet ik de liefde door de eerzucht in mijn hart verdringen? O! Voltaire dat is ook uwe schuld. Gij, voor wien ik niet weet of ik meer haat of meer liefde gevoel. Ge hebt mij beroemd en voornaam gemaakt, en toch ben ik een beklagenswaardig wezen! Waarom moest ik Philis, waarom moest ik gravin de Ventadour worden, waarom bleef ik niet Julie Simonet?"

Ze zonk treurig in haar divan en gaf zich over aan droomerijen. Zoo trok al dat verledene weder voor het oog harer ziel voorbij en lang vergeten beelden en tooneelen drongen zich weer op aan haar gemoed.

Het was haar alsof ze weder als jong, onschuldig meisje danste op 't koord in den „jardin de Montauban." Ze herinnerde zich hoe gelukkig ze zich toen gevoelde, en hoe innig verheugd ze des avonds aan hare moeder de weinige franken bragt die ze verdiend had, en die ze toen als eene groote som

[illegible] lukkigste tijd," zeide [illegible]
[illegible] uit dien kring ge[illegible]

wie heeft dat gedaan, wie anders dan Voltaire, die kwelduivel door geheel mijn leven. Hij was het die mij, arm onnoozel kind in eene geheel nieuwe wereld inleidde, eene wereld die met haar weelderig genot mij de oogen verblindde en mij het hart vergiftigde."

Toen kwam haar voor den geest dien dag toen ze met hem naar Beautaire ging, dien dag waarop zij, te gelijk met Voltaire, een anderen naam had aangenomen, en met bitteren weemoed moest ze zich zelve bekennen, dat dat tijdstip in haar levensboek stond aangeschreven als een treurige bladzijde, waarop haar zinken in den afgrond te lezen stond. Van dien dag af aan had ze een nieuw leven begonnen, een leven vol dartelheid en overmoed, vol coquetterie en logen. Van dien dag af had ze met bewustzijn de coquette gespeeld, met een koud hart en de logen op de lippen had ze een gevoel gehuicheld, dat haar van toen af vreemd was.

Maar neen! omtrent een wezen was ze toch trouw gebleven in hare liefde, en bij al hare afdwalingen, te midden van haar woest onstuimig leven had ze dat eene gevoel toch lang en ongeschonden bewaard, — hare liefde voor Voltaire. Maar deze, hij had gespot met die liefde, hij had haar het geloof omtrent alles ontnomen, zelfs aan haar eigen hart. Hij had haar geleerd de geheele menschheid te verachten, de geheele menschheid. Ja! ook zich zelve! En toen ze hierover nadacht, toen vervloekte ze hem in haar hart, toen verwenschte ze die liefde, die haar naar den afgrond had gesleept en waartegen ze zelfs nu nog te kampen had, want terwijl ze hem verwenschte, voelde ze zich toch ook weder tot hem aangetrokken, en terwijl ze hem vervloekte, wist ze tevens dat ze hem alles zou vergeven, als hij haar maar om vergiffenis bad. Alles, haar verloren onschuld en deugd, de illusiën die door hem vernietigd waren; ja tot zelfs haar huwelijk met den graaf de Ventadour!

Want ook hierin had ze den raad van Voltaire opgevolgd; nadat ze genoten had van 't leven, en nadat haar jeugd in wereldsch vermaak was voorbij gegaan, was ze eindelijk de echtgenoot geworden van dien teederen graaf, wiens liefde aan alle stormen weerstand had geboden en die waarlijk zoo kortzigtig was om haar voor braaf en deugdzaam te houden.

Er was een jaar sedert dien tijd verloopen, een jaar vol strijd en vernederingen, vol verveling en ergernis.

Niemand wilde haar erkennen, niemand wilde deze nieuwe gravin in de wereld die plaats inruimen die ze meende, dat haar als de wettige echtgenoot van den graaf de Ventadour toekwam. Al die adelijke dames keerden haar gevoelloos den rug toe en verijdelden al hare pogingen om tot „de haren" gerekend te worden. Welligt zou men haar ongebonden leven niet in aanmerking hebben genomen, maar dat ze de dochter was van een koorddanser en van een koopvrouw in muizenvallen, dat vergaf men haar nooit.

„De echtgenoot van de schoone Philis," zoo zegt de markiezin de Créqui in hare gedenkschriften, „verbeeldde zich dat hij met een jaarlijksche rente van *f* 100,000 de openbare meening tot zwijgen zou kunnen brengen, maar hoeveel gemaskerde bals en partijen, hoeveel Italiaansche concerten hij ook gaf, hoe hij zijn vernuft spitste om fijne soupers uit te denken, waardig den grootsten épicurist, niemand wilde er deel aan nemen dan gelukzoekers en parvenus.

Hoe dringend Philis in den beginne hare gasten liet noodigen, hoe ze alles in 't werk stelde om te schitteren, nog nimmer was eene dame uit de hoogere kringen in het salon der gravin de Ventadour verschenen, en indien de vrienden van den graaf al eens een enkele maal zoo genadig waren om er gehoor aan te geven om de kostbare soupers en diners bij te wonen, dan bragten ze uit naam hunner echtgenooten een flaauwe verontschuldiging meê, waarin men zeer goed een voorwendsel kon zien.

Ze had weder een nederlaag moeten ondergaan, men had haar fraaije equipage in beslag genomen en haar bespot om dat nieuwe prachtige wapen.

„Maar nu zullen ze geen vat op mij hebben," riep de gravin toornig, toen het geheele tooneel haar weder voor den geest kwam. „Neen ik zweer het, ik zal mij nu niet laten verslaan en geheel Parijs dat getuige is geweest van den hoon mij aangedaan, geheel Parijs zal getuige zijn van mijn triomf. De president heeft mijn staatsierijtuig in beslag genomen, nu zal ik morgen mijn coupé gebruiken, en als hij mij die ook ontneemt, dan zal ik in mijne cabriolet uitgaan, en in dien tijd zal ik een nieuwe staatsiekoets en een nieuwe coupé laten maken en er hetzelfde wapen op laten schilderen, en dan kan de strijd weder op nieuw beginnen."

En ze hield woord; den volgenden dag ging ze uit rijden in hare coupé, waarop zich hetzelfde dubbele wapen bevond.

Ze genoot de zegepraal te zien dat men haar overal vol verbazing aanschouwde, en te hooren hoe elk een den mond vol had van haar moed en onverschrokkenheid.

Maar die triomf duurde slechts kort. De wandelaars, de voorname dames in hare equipages, de heeren te paard, die getuige waren geweest van hare zegepraal, zouden ook nu haar nederlaag aanschouwen, ze zouden zien hoe te midden der menigte haar rijtuig werd aangehouden, hoe de president d'Hosier de hand legde op het portier, en zijne bedienden, voorzien van de lange vergulde staven, dat openden en in 't rijtuig klommen, en hoe de gravin dat aan de andere zijde verliet, om verder te voet te gaan tot ze eindelijk een vriend van haar echtgenoot in 't oog kreeg, die haar zijn coupé aanbood om naar huis terug te keeren.

VII.

HET WEDERZIEN.

Het was een lange hardnekkige strijd die de arme gravin de Ventadour tegen den president d'Hosier voerde en aan beide zijden werd die met dezelfde heftigheid, met dezelfde stijfhoofdigheid voortgezet. De gravin Philis liet telkens weder op nieuw het dubbele wapen op haar rijtuig schilderen, en telkens weder liet de president d'Hosier, die voortdurend het hotel de Ventadour door zijne bedienden liet bewaken, deze rijtuigen in beslag nemen.

Na dezen vergeefschen strijd een jaar lang te hebben volgehouden, moest de gravin zich voor overwonnen verklaren, en toch was de kamp die de president met haar voerde zeer ongelijk geweest. Om eene equipage in beslag te doen nemen kost minder geld en moeite, dan om een nieuwe te laten maken.

Philis, gravin de Ventadour had in dat jaar *f* 20,000 aan rijtuigen uitgegeven en haar echtgenoot gaf haar nu te kennen, dat het hem zeer wenschelijk voorkwam, dat er aan dien langen, nutteloozen en kostbaren strijd een eind zou worden gemaakt.

Philis moest het zich nu getroosten, dat het dubbele wapen hare rijtuigen niet meer opluisterde, maar toen ze voor 't eerst weer uitreed in hare equipage waarop alleen het wapen van den

graaf prijkte, stonden tranen van spijt in hare oogen en het rood der schaamte bedekte voor 't eerst sedert langen tijd haar aangezigt, toen ze die spottende blikken der Parijzenaars gewaar werd.

Toen ze vol spijt en ergernis van dezen wandelrid te huis kwam, viel haar oog op een kaartje, dat op den guéridon in haar boudoir lag. Ze nam het onverschillig in handen, maar toen ze den naam had gelezen kromp ze ineen, en een levendig rood overtoog hare wangen.

Heftig trok ze aan de schel, en toen haar kamerdienaar verscheen, zeide ze tot hem: „Geef dit kaartje aan den portier, met mijn uitdrukkelijk bevel, om dien heer zoo dikwijls hij mogt komen, immer „niet te huis" te geven. Ik wil dien heer nimmer ontvangen," zeg dit aan den lakkei.

De kamerdienaar nam het kaartje aan en verwijderde zich; buiten de deur bleef hij stilstaan om te zien welk voornaam personaadje zijne meesteres zoodanig beleedigd had, dat ze hem nimmer wilde terug zien.

Het kaartje bevatte niets anders dan den naam: Voltaire!

De kamerdienaar schrikte van vreugde bij het lezen van dezen naam. „Mijn hemel is Voltaire weder in Parijs," zeide hij zacht. „Voltaire de man op wien geheel Frankrijk trotsch is. En die nieuwe gravin Philis wil hem niet bij zich ontvangen. We zullen toch eens zien of ze iemand belet zal geven dien ik en geheel Fankrijk bemin en bewonder."

Hij ging naar den portier en overhandigde hem het kaartje. „Als deze heer terug komt, dan is de gravin nimmer voor hem te huis," zeide hij; „maar terwijl ge hem die boodschap geeft, moet ge den heer Voltaire toch vragen of hij een oogenblik wil wachten, tot ge mij geroepen hebt, want ik heb hem in naam der gravin nog iets te zeggen."

Den volgenden dag kwam Voltaire terug en verzocht bij de gravin toegelaten te worden.

„Mevrouw de gravin is niet te huis," zeide de portier, „maar als ge een oogenblik wachten wilt mijnheer, den zal ik den kamerdienaar van mijne meesteres roepen, want ik geloof dat hij u iets heeft te zeggen."

„Goed, maar haast u wat." — De rijk gegalonneerde portier ging den kamerdienaar roepen en Voltaire lachte luidkeels bij de gedachte dat deze gravin de Ventadour, in wier vorstelijk

hotel bij zich bevond, met verzoek om bij haar te worden toegelaten eens koorddanseres, eens Julie Simonet geweest en daarna Philis was geworden.

De kamerdienaar kwam haastig aanloopen en maakte zulk een diepe buiging voor Voltaire alsof hij in hem een vorstelijk personaadje zag.

„Uwe genade verlangt mevrouw de gravin de Ventadour te spreken," vraagde hij fluisterend, nadat de portier in zijne loge was teruggekeerd.

„Ja mijn vriend!"

„Dat zal u nimmer gelukken mijnheer, want mevrouw de gravin heeft gezegd, dat ze voor u altijd belet had."

Voltaire lachte hard op. „Ge dient uwe meesteres al heel slecht," zeide hij, „ge spreekt zonder omwegen de waarheid, en men had u bevolen een logen voor te wenden."

„Het is tevens de waarheid dat ik te veel achting voor den grooten dichter koester, die hier voor mij staat, om mij niet bereid te toonen zijne wenschen te vervullen. Als uwe genade dan werkelijk verlangt de gravin te zien, dan heeft ze maar te bevelen en ik zal u dadelijk bij haar brengen."

„Doe dat," zeide Voltaire.

„Open de deur," zoo gebood de kamerdienaar den portier, het is een misverstand. Deze heer wenscht toegelaten te worden bij den graaf en niet bij de gravin; de graaf verwacht hem."

De portier opende de deur en Voltaire trad het paleis binnen. Zwijgend volgde hij den bediende door dit prachtige hotel, maar toen de laatste zich omkeerde om den beroemden dichter nog eens in 't aangezigt te zien, toen schrikte hij van de grijnzende, woeste uitdrukking die zich op zijn gelaat vertoonde.

„Hier zijn wij voor de receptiekamer der gravin," zeide de kamerdienaar zachtjes, toen ze een geheele reeks schitterende salons waren doorgegaan. Mevrouw de gravin bevindt zich in dat salon, want het is de tijd dat ze bezoek ontvangt. Nu zal ik u aandienen, en opdat de gravin geen gelegenheid hebbe om u af te wijzen, zoo verzoek ik uwe genade om mij op den voet te volgen."

„Neen laat ik liever geheel onaangediend naar binnen gaan. Ik zal u bij de gravin verontschuldigen. Wanneer ze het echter hoog opneemt en u de dienst opzegt, zoo kunt ge u tot mij vervoegen, dan neem ik u als mijn bediende aan."

Voltaire knikte den kamerdienaar minzaam toe, hij ligtte de portière op en bevond zich in het salon.

Er was niemand in 't vertrek dan de gravin de Ventadour. In een achtelooze houding zat ze met den rug naar de deur gekeerd op eene bergère die naast den schoorsteen stond. Ze kon Voltaire dus niet zien en een dik smirnaasch tapijt maakte het geluid zijner voetstappen onhoorbaar.

Onopgemerkt liep hij het salon door en bevond zich nu achter de bergère. Een oogenblik stond hij stil en liet de groote vlammende blikken op de gravin rusten, die met gesloten oogen het hoofd in het kussen verborgen, voor hem zat.

„Slaapt ge of droomt ge Philis?" vraagde hij toen overluid en streek even met de hand over het weelderige, zwarte haar.

Ze gaf een onderdrukten gil, stond van haar stoel op en staarde hem aan.

„Mijnheer," zeide ze daarna, en de stem stokte haar in de keel, „mijnheer hoe durft ge het wagen, mij zoo te overvallen? Wie van mijne bedienden is zoo onbeschaamd geweest, om u zoo onaangediend tot mij te laten komen?"

„U, vraagde Voltaire met een honend gelach, kent ge mij dan niet meer Philis?

„Neen, ik ken u niet," riep ze heftig. „Ik ken u niet en ik wil u niet kennen. Ga dan henen, verlaat dit hotel en kom er nooit terug, want ge zijt hier geen gast die welkom zijt."

„En toch ben *ik* het geweest die je de poorten van dit hotel geopend heb, Philis! Toch ben *ik* het geweest die door mijne wijsheid en levenservaring u eens belette een groote dwaasheid te doen. *Ik* was het die u aanried niet met uw hart te rade te gaan. Weet ge dat niet meer Philis?"

„Ik weet niets anders als dat ik wenschte alleen te zijn, en dat ik zelve dit salon zal verlaten, als ge niet verkiest heen te gaan."

Ze wilde zich verwijderen. Voltaire trok haar terug en duwde haar weder met geweld op den divan neder.

„Ge zult blijven waarde Philis," zeide hij, „het lust mij deze allerliefste comedie nog een weinig verder af te spelen, wie weet of ik u nog niet eens in een mijner treurspelen kan te pas brengen. Een dichter moet van alles weten partij te trekken, zelfs van de gramschap van eene trouwlooze geliefde, waarom wilt ge weg gaan, mijn kind, zijt ge voor mij bang,

of jaagt uw eigen hart u vrees aan? Maar neen, hoe dwaas, te vermoeden dat ge nog een hart hebt. De wereld heeft dat verzwolgen, en van het goddelijk schoone gebouw dat de liefde en de jeugd eens in uw borst hadden opgerigt, is niets anders overgebleven dan een armzalige puinhoop. Kom Philis, kom in mijne armen. Ik zal de Jeremias zijn, die weeklaagt over het in puin vervallen Jeruzalem van uwe heerlijkheid."

„Ge zijt dus hier gekomen om mij te beleedigen en mij te beschimpen?" vraagde Philis, terwijl ze de handen krampachtig ineen drukte.

„Neen Philis, ik ben hier gekomen om te zien of mijne jeugd, die bijna vervlogen is, ook nog iets aantrekkelijks heeft overgehouden. Eerst gisteren kwam ik in Parijs aan, en dadelijk haastte ik mij tot u te komen. Maar ziet ge, ik vond daar voor uw deur de logen, in den persoon van een portier, die daar wel scheen te zijn aangesteld, om het gouden kleinood te bewaken, dat de graaf de Ventadour zich had aangeschaft. Ach Philis, deze graaf ziet in u zuiver goud, en toch zijt ge niets anders dan schijn en bedrog, dat is klatergoud."

„Mijnheer," riep Philis driftig opstaande, „mijnheer, ik versta niet dat ge mij nog langer zult beleedigen, ik . . ."

„Bedaar," zoo viel Voltaire haar in de rede, „ik heb het oogmerk niet om u te beleedigen; als ik zeg dat ge op klatergoud gelijkt, dan is het geen beschuldiging, want dit hebt ge met uw geheele sekse gemeen; ook hebben de vrouwen wel iets van de natuur der katten overgenomen. Het vonkelende groenachtige oog van dat dier kan schijnen en gloeijen als louter goud. Even zoo kan de vrouw ons arme mannen bekoren en bedriegen en ons aan de echtheid van hare trouw doen twijfelen."

De lippen van Philis plooiden zich tot een spotachtigen lach. „Waarlijk," riep ze uit, „Voltaire is zeer geestig, hij bedient zich van beeldspraak. Hoe zijt ge zoo zwaarmoedig geworden, gij die met alles den spot drijft?"

„Uw aanblik Philis is de grafzerk die ik heden op mijne vervlogene jeugd wil wentelen." Van heden af ben ik oud, en gij zijt het eveneens kind, want ge hebt de banden van een geweten, die u nog aan uwe jeugd verbonden hielden, en nu wordt ge haastig naar den afgrond heen gedreven, waar de ouderdom op u loert. Misschien zou de hand van den geliefde

uwer jeugd u nog een weinig boven den rand van die diepte hebben kunnen houden, maar gij hebt het niet gewild, ge hebt mij verloochend. Ik, wien dwaze menschen een godslasteraar, een spotter met de godsdienst noemen, ik heb ten minste nog een godsdienstig gevoel voor herinneringen bewaard, en daarom kwam ik tot u om nog eenige uren met u te bidden en met u te droomen voor het altaar van mijne godsdienst. Maar ge zijt eene afvallige priesteres, die met mijn geloof spot en het belastert."

„Ik ben een ellendige, diep vernederde, rampzalige vrouw," riep ze eensklaps uit, en ze gaf lucht aan de woede, die ze lang in haar boezem had opgekropt. „Ik heb een ellendig rampzalig leven! Een voortdurenden strijd met de wereld, met de vormen der zamenleving, ik sta dagelijks op nieuw bloot aan allerlei vernederingen, verder niet. Ik ben een verstootene, ik zweef tusschen twee kringen, geen van beide wil mij in zich opnemen; ik pleegde verraad omtrent den eenen, de andere veracht en bespot mij. Ik ben geen danseres meer, maar ik zal toch nimmer eene gravin worden. Ik heb mijne moeder en mijne zuster verloochend, om niet altijd aan mijne geringe afkomst herinnerd te worden, maar in dit paleis heb ik geen bloedverwanten weder gevonden, want de familie van mijn echtgenoot heeft het met verwenschingen verlaten, toen ik het betrok. Ik ben een vreemde in mijn eigen huis, onder mijn bekenden, zelfs aan mijn eigen haard. Als ik het afgematte hoofd op de zijden kussens van mijn rustbed neervlei, dan heb ik een gevoel als van eene vermoeide zwerfster, die men morgen weder uit de stad kan drijven, en die altijd verder, altijd verder moet voortwandelen, om het verloren vaderland te zoeken. En Voltaire! dit is alles uw werk! Gij hebt mij zoo ongelukkig zoo ellendig gemaakt. Gij zijt de oorzaak van mijne rampen, van al mijn wee, gij, gij alleen!"

„Wel kom aan, de toorn werkt uit, wat de liefde niet vermag. Philis vergeet het verledene, en dit doende, spreekt ze mij weer op meer familiaren toon aan. Weet ge wel Philis, dat ge mij eens gezworen hebt dat ge mij nooit weder met dat deftige, koude „u" zoudt aanspreken? toen ter tijde hadt ge mij lief Philis!"

„Ja toen beminde ik u en heden, heden verwensch ik u. Ja ge hebt het wel voorspeld, ge zijt een goed profeet geweest. Het was

de eerste droppel vergif die ge in mijn hart goot, de eerste kiem van het verderf waarmede ge mijn onschuldig gemoed hebt verpest. Ik verwensch u Voltaire, ik verwensch u, en indien ge mij niet geleerd hadt dat er geen God bestond en geen onsterfelijkheid, zoo zou ik God op mijn knieën kunnen smeeken om u daarboven nog te straffen voor het kwaad dat ge mij berokkend hebt."

„Die straf zou ik gelaten afwachten," zeide Voltaire lachend, „hoewèl ik niet geloof, dat als er een God bestaat, de gebeden van iemand als eene Philis, door hem zouden worden verhoord. Wat schaadt het, dat gij mij verwenscht Philis, gij doet als zoovele anderen. Gij herhaalt nog eens in 't klein, wat de wereld vroeger in 't groot heeft gedaan. Gij verdrijft mij uit uwe nabijheid; sedert acht jaren werd ik uit Frankrijk verbannen. Ge hebt mijn verleden en onze liefde op den brandstapel gelegd en tot asch doen verteren, dat heeft men met mijne philosophische brieven ook gedaan, die liet men door beuls handen verbranden; gij verwenscht mij, zoo als priesters en schijnheiligen mij ook hebben verwenscht. Maar hoor nu Philis wat ik u te zeggen heb. Gij alle gij kunt mij niet vernietigen en verdelgen, want het genie is eeuwig en onsterfelijk. Neen ik loochen het bestaan eener godheid niet, want die godheid openbaart zich in elken mensch. Neen ik loochen de onsterfelijkheid niet, want ik geloof aan den roem, en ik weet dat even als Homerus en Virgilius, Dante en Tasso nog heden leven, dat men van mij ook nog spreken zal, lang nadat gij en uwe tijdgenooten begraven en vergeten zullen wezen. Misschien, Philis, misschien zal men uwer ook nog eens gedachtig zijn, maar alleen omdat ge eens de beminde waart van Voltaire en dat Voltaire u misschien in 't een of ander gedicht bezongen heeft. Wat heeft men er bij gewonnen, dat men mij in de Bastille heeft gevangen gezet? Mijn geest bleef vrij en in de Bastille schreef ik mijn beste werken, in de Bastille schreef ik de „Henriade" en den „Eodipus." Wat heeft het geholpen dat men mij uit Frankrijk verbande, elke Franschman noemt mij toch met trotsch zijn landgenoot, en de brieven die men door beulshanden liet vernietigen, zullen nog blijven spreken lang nadat de hand die ze verbrand heeft tot stof zal zijn vergaan."

„Wat bewijst dit alles?"

„Dat bewijst, dat Philis verkeerd handelt met mij te verwenschen en dat het niet regtschapen van haar is mij van zich te stooten en den vriend wien ze beloofd had altijd gemeenzaam te zullen behandelen, nu weder op een stijven, deftigen toon toe te spreken. Ja Philis, er zal nog eens een tijd komen, dat ge het van mij als een weldaad zult afbedelen om weder op den ouden voet met u te verkeeren, dat ge er trotsch op zult zijn als ik dat vroegere niet vergeten heb, zooals gij het heden wilt doen."

„Dat zal nooit gebeuren," riep ze heftig, „nooit zal ik mij zoo bitter verlagen, om Voltaire om een aalmoes te vragen."

„Wij zullen zien, Philis," antwoordde hij lagchend, terwijl hij opstond. Vroeger hebt ge mij een goed profeet genoemd, wie weet of deze voorspelling ook niet uitkomt. Vaarwel, Philis! heden hebt ge mij verstooten, 't is goed, ik ga, en ik zal niet weder terugkeeren eer ge mij laat roepen."

„Dan zien we elkaar nimmer weer."

„Dat zullen wij afwachten. Vaarwel, Philis! hier is mijne hand, we zullen als vrienden scheiden. Schud het masker af, Philis! zeg weder „je" en omarm mij nog eens zooals de vroegere Philis het zoo dikwijls gedaan heeft."

Hij wilde haar omhelzen, maar ze weerde hem met trotschheid van zich.

„Vaarwel, mijnheer Voltaire," zeide ze koud en afgemeten.

Voltaire maakte een diepe, eerbiedige buiging. Mevrouw de gravin de Ventadour," zeide hij, „ik heb de eer u te groeten en ik beveel mij onderdanig in uw gunstig aandenken aan. Vaarwel genadige vrouw, vaarwel!"

VIII.

DE VOORLEZING.

„Eindelijk, eindelijk!" riep de gravin de Ventadour, terwijl ze met van vreugde stralende oogen den brief beschouwde dien ze in de hand hield. „Voltaire zal komen, Voltaire zal in mijn salon eene voorlezing houden. O! wat zullen die trotsche, voorname dames mij benijden, die hem dagelijks met hare verzoeken bestormen, om in hare salons eenige van zijne onsterfelijke werken te komen voorlezen. Hij doet voor mij wat hij aan al de anderen geweigerd heeft. Hij heeft zich wel lang ver-

zet, hij heeft zich onwillig betoond, mijne brieven onbeantwoord gelaten, en voor mijne uitnoodigingen bedankt. Maar eindelijk heeft mijn bidden en smeken zijn hart toch vermurwd. Hij heeft het mij vergeven dat ik eens zoo hevig tegen hem uitvoer en hem uit mijn paleis verdreef, hij heeft dit alles vergeten en hij herinnert zich nog slechts hoe wij elkander eens beminden. O! wat zal ik heden een groote zegepraal genieten. Wat zullen die dames van het kasteel Rambouillet mij benijden, zij gelooven toch dat alleen hare salons de vergaderplaats kunnen zijn van de groote vernuften en de geleerden te Parijs. Van nu af aan zal men in de nieuwsbladen ook van mijn salon spreken, en in alle couranten zal men het kunnen lezen, dat Voltaire bij de gravin de Ventadour eene voorlezing hield en bij haar soupeerde. Van nu af aan zal het mij gemakkelijk vallen, om mijn salon tot een vereenigingspunt te maken van alle geleerden, kunstenaars en dichters; niemand zal bedanken voor mijne uitnoodiging, want elkeen zal tegenwoordig willen zijn, waar de groote, de gevierde, de beroemde Voltaire verschijnt en waar hij zijne werken voorleest. O, Voltaire, Voltaire! wat ben ik u veel verpligt voor deze belofte! deze brief is als een vrijbrief, die mij de poorten van den roem zal openen."

Ze drukte het papier, dat ze nog immer in handen hield, aan hare lippen, en bergde het toen zorgvuldig in haar schrijftafel. Daarna liet ze haren intendant bij zich komen, om met hem de lijst op te maken voor de invitatiekaarten voor de groote soiré die ze over acht dagen dacht te geven.

„Zoo! komt Voltaire!" riep de intendant uit, „dan kunnen wij wel zeker zijn dat niemand zal bedanken, en dat elkeen zich gelukkig zal achten, als hij op deze soiré wordt genoodigd."

De gravin merkte in de vervoering harer blijdschap het beleedigende niet op, dat in dit gezegde lag opgesloten; ze was op dit oogenblik te gelukkig om iets kwalijk te nemen.

Toen ze alles voor het feest geregeld had, ging ze in eigen persoon naar de keuken, om het den kok en zijnen onderhoorigen op 't gemoed te drukken om toch vooral hun best te doen. Ze gaf haar wensch te kennen, dat er op dit feest de meest uitgelezen, de keurigste geregten verschijnen zouden, en dat de meesters in de kookkunst blijken mogten geven van hun genie en van hunne bekwaamheid in 't vak.

Daarna begaf de gravin zich naar hare kleedkamer, om eens over het toilet te denken, dat ze dien avond dragen zou.

En dit onderwerp was nu voor Mevrouw de gravin een netelige zaak, want... hoe ze het zich verbergen wilde, ze was oud geworden, zeer oud voor eene vrouw van veertig jaren. Haar oog stond dof en miste allen glans, op haar voorhoofd vertoonden zich rimpels die treurige voorboden van den ouderdom, en dat betooverende, lieftallige lachje om hare frissche lippen had plaats gemaakt voor den scherpen, onaangenamen trek, die veelal bij oude lieden in de hoeken van den mond zetelt.

Ze was oud geworden, hare jeugd was vervlogen. Maar daar Philis nog geen afstand kon doen van de wereld, moest ze wel op middelen peinzen, om de leegte en de verveling te verdrijven, die haar kwelde en vervolgde. Daar ze niet meer vermogt te schitteren door jeugd en schoonheid, wilde ze nu uitblinken door geest en vernuft. Nu men haar uiterlijk niet meer roemde, wilde ze van zich doen spreken als van een vrouwelijke vrijgeest, als van een vrouwelijke wijsgeer naar de mode, die spot met wat verheven is, en die het heilige door het slijk waagt te sleuren.

Ze had besloten een letterkundig salon te openen, en van zich te doen spreken niet als van Philis, maar als van mevrouw de gravin de Ventadour, van eene dame die de wetenschappen beschermt en dichters en kunstenaars aan zich verpligt. Haar echtgenoot was gestorven en had haar een aanzienlijk vermogen nagelaten. Het viel haar dus gemakkelijk dit plan ten uitvoer te brengen; er waren zooveel arme dichters en schilders, en voor eenige duizend franken 's jaars, wilde men in de dagbladen gaarne haar lof uitbazuinen en haar een beschermengel voor al wat kunst was, noemen. Maar hiermede was de eerzucht der gravin nog niet voldaan. Ze wilde niet slechts arme verdrukte kunstenaars onder hare hooge protectie nemen, maar ze wenschte ook de vriendin en de vertrouwde der beroemde en gevierde schilders en dichters te zijn. En terwijl ze hierover nadacht, herinnerde ze zich weder hare jeugd, ze herinnerde zich Voltaire weder dien ze niet had terug gezien sedert dien dag, dat ze hem trotsch en koud van zich stootte, toen hij gezworen had, niet tot haar te zullen terugkeeren als ze hem er niet vriendelijk en ootmoedig om verzocht. Tien jaren waren na dien tijd verloopen, tien jaren gedurende welke de schoon-

heid der gravin immer meer verwelkt, en de roem van Voltaire immer hooger gestegen was. Voltaire was nu de intieme triend van Frederik koning van Pruissen; paus Benedictus XIV schreef hem de meest vleijende brieven, en schonk hem voor de opdragt van zijn *Mahomet* zijn apostolischen zegen; de academie had in den laatsten tijd hem hare deuren geopend en tot medelid aangenomen, en eindelijk was Voltaire door voorspraak van de markiezin de Pompadour tot kamerheer des konings en tot zijn geschiedschrijver verheven. Bij gevolg was Voltaire thans niet slechts een groot dichter, maar ook een voornaam heer, een vriend van koningen en vorsten, en het was dus zeer natuurlijk dat de gravin de Ventadour hem in haar salon wenschte te ontvangen, en zich haar vroegere liefde herinnerde.

Ze had Voltaire zoo lang met hare uitnoodigingen en gebeden bestormd, dat hij zich voornam aan deze schermutselingen een einde te maken, door hare invitatie aan te nemen, en haar dringend, van geest en vernuft vonkelend *billet-doux* werd door hem in gunstigen zin beantwoord. Maar terwijl hij dit deed, krulde zich zijn lip tot een spotachtigen lach, en uit zijn oog blonk een boosaardig genoegen.

„Deze gravin de Ventadour wenscht mij zonder twijfel in haar hooghartigen overmoed, in haar salon als een grappenmaker, als een hofnar, als een schitterend uithangbord aan hare gasten te vertoonen. Ik zal haar echter die vreugde een weinig vergallen en een klein dropje alsem in den kostelijken beker gieten. In tien jaren tijds is het haar niet in 't hoofd gekomen om zich met mij te verzoenen, en nu ze mij noodig heeft, nu hunkert ze om mijne vergiffenis, nu denkt ze weer aan mij. Welnu, ik zal haar ook toonen, dat mijn geheugen goed is, dat ook ik niets heb vergeten. Ze wenscht dat ik bij haar eenige mijner gedichten zal voordragen, liefst de nieuwste nog niet bekende verzen. Die onbeschaamdheid en die overmoed is zoo groot, dat ze daarvoor verdient gestraft te worden. Ik zal haar genoegen geven en op de soiré der gravin mijn nieuwste werk voordragen. Dat gedicht zal bij niemand bekend zijn, want ik zelf moet het nog in 't leven roepen. Komaan, spoedig aan 't werk! Een gedicht voor mijne Philis!" En Voltaire ging ijlings voor zijn schrijftafel zitten, om het vers op te schrijven, dat zoo op eenmaal in zijn ziel opkwam.

Eindelijk was de groote gewigtige dag aangebroken, waar-

naar de gravin de Ventadour zoo vurig verlangd had, en die zoo als ze dacht, haar een magt en aanzien zou geven, waarom geheel Parijs haar benijden zou. Haar intendant had goed gezien, allen namen de uitnoodiging aan en zelfs hadden eenige dier trotsche hoogadelijke dames zich genegen getoond om het salon der gravin met hare tegenwoordigheid te vereeren: want het genoegen om Voltaire zelf een zijner gedichten te hooren voordragen, had gezegevierd over hare aristocratische vooroordeelen.

Nu was er zoo 't scheen een keerpunt gekomen in het leven der gravin, wie weet of het haar niet gelukken zou, om de Philis van vroegere dagen te doen vergeten, en in den „faubourg de St. Germain" als eene gravin erkend te worden. Welligt zou ze nog een hooger doel kunnen bereiken; zou het zoo onmogelijk zijn, dat de deuren der Tuileriën zich nog eens voor haar openden, en dat ze aan 't hof werd voorgesteld? De markiezin de Pompadour was immers de vriendin van Voltaire, en Voltaire was de vriend van de gravin de Ventadour.

Met zulke hoopvolle verwachtingen, met zulke bekoorlijke voorstellingen, werd de gewigtige avond verbeid en ze deden de oogen der gravin schitteren met een meer helderen glans, en haar aangezigt stralen van vreugde. Wel was haar hart gestorven en het vuur harer liefde uitgedoofd, maar de eerzucht had plaats gemaakt voor de liefde en nu moest haar trots in plaats van haar hart bevredigd worden.

En waarlijk dit zou heden op een schitterende wijze geschieden. In die rijk versierde zalen was de geheele groote wereld van Parijs vereenigd, men hoorde telkens op nieuw namen noemen die aan de aanzienlijkste familiën of de meest beroemde personen behoorden; men zag daar graven en baronnen, markiezinnen en hertoginnen in vereeniging met dichters en kunstenaars. Elkeen was naar deze soiré gegaan, zooals men eene comedie zou bezoeken, men dacht dat de entrée ruim genoeg betaald was met de eer die men der gravin bewees om hare uitnoodiging aan te nemen.

De gravin vermoedde dit niet. Trotsch en met een van vreugde stralend gezigt, bewoog ze zich te midden harer gasten, ze riep al haar vernuft, al haar kennis te hulp om bij de geleerden te schitteren door haar geest, en de ongeletterden een hoog denkbeeld te geven van hare kennis. Ze was zoo lieftallig

en toch zoo onderdanig, zoo bescheiden dankbaar tegen de voorname dames die zoo genadig waren geweest de soiré door hare hooge tegenwoordigheid op te luisteren, dat deze zich door die onderdanigheid tot haar getrokken gevoelden en het haar bijna vergaven dat ze eene gravin wilde heeten.

Eindelijk, eindelijk verscheen Voltaire. In alle zalen merkte men een onrustige beweging op, men hoorde een gefluister en een gemurmel als het ruischen en bruischen der zee, bij het opgaan der zon. Aller oogen waren naar de deur gerigt, en toen Voltaire nu verscheen, toen hij de groote salon binnentrad, toen gaf het geheele voorname gezelschap zich aan een luid gejubel over, en men heette hem welkom, door handgeklap, alsof hij als een auteur op 't tooneel ware verschenen.

De gravin de Ventadour ging met een glans van vergenoegen op 't gelaat haar beroemden gast te gemoet. In 't midden van de salon, juist onder de groote lichtkroon ontmoette men elkander. De waskaarsen wierpen een verhoogden glans op de brillanten van haren diadeem en op de ridderorden op zijn met goud gestikten rok, maar ze deden ook de rimpels op beider gelaat des te sterker uitkomen.

De gravin stak Voltaire de hand toe.

„Zijt van harte welkom mijn vriend," zeide ze luid genoeg om van elk een verstaan te worden.

Voltaire keek haar met een boosaardig lagchende uitdrukking in 't gezigt en nam haar hand niet aan.

„Wel mevrouw de gravin," zeide hij zacht, „heb ik 't niet bij 't regte eind gehad, zijt ge nu niet trotsch, voelt ge u niet gelukkig door mijne nabijheid, hebt ge het niet als gunst van mij afgebedeld, dat ik terug zou komen in dit hotel, waaruit ge mij eens op zoo gruwzame wijze verbannen hebt?"

„Ach 't is zeer wreed van u, mij aan deze dwaasheid of zoo ge wilt aan deze misdaad te herinneren. Ik heb er een levendig berouw over gevoeld, en het heeft lang geduurd eer ik den moed had u om vergeving te bidden. Maar ge hebt mij nu vergiffenis geschonken, heb ge niet?"

„Mevrouw de gravin, ik heb u niets te vergeven," zeide Voltaire met snijdende koelheid. „Wij zijn te vreemd aan elkaar om ons dat aan te trekken."

„Ach hebt ge het dan geheel en al vergeten dat de gravin de Ventadour eens uwe Philis was?"

„Neen, dat heb ik mij zelfs nog herinnerd, toen Philis haren eed vergat, en mij met het deftige „u" aansprak. Maar dat zullen wij laten rusten. Ge hebt gewenscht dat ik bij u zou komen, dat ik iets zou voorlezen. Nu ben ik hier. Dit moet u genoeg zijn."

Eindelijk was het gewigtige oogenblik aangebroken, eindelijk zou de voorlezing beginnen. Voltaire had plaats genomen onder de schitterende lichtkroon op den vergulden armstoel. Voor hem stond een kostbare tafel ingelegd met goud en edelgesteente en op deze tafel lag het nog kostbaarder juweel, het nog niet gedrukte handschrift dat Voltaire zou voorlezen. De schoone dames, de voorname, geleerde, beroemde gasten der gravin hadden een kring rondom hem gevormd. Zij zelve had plaats genomen tegenover den dichter. Ze wilde de kleinste zijner handelingen, een lach, een trek op zijn gelaat, het fronsen zijner wenkbraauwen niet onopgemerkt voorbij laten gaan.

Nu nam Voltaire het manuscript in de hand. Er heerschte een diepe stilte in het salon, elk een hield den adem in. De gravin de Ventadour zag Voltaire met een lagchenden, vurigen blik aan; daar ontmoette ze zijn oog; dat oog bleef een oogenblik op haar rusten met de uitdrukking van zulk een diepen haat en zulk een boosaardig genoegen, dat de gravin door een onverklaarbare angst werd aangegrepen.

Voltaire las het volgende gedicht voor:

Ach waar is de tijd gebleven,
Liefste Philis toen we blij,
Vrolijk, als het kind zoo vrij,
Zamen reden, zamen stoeiden?
Toen klonk 't hartlijk: „jou en jij."
Nu is 't deftig: „u en gij."

O! wat was ik toen verrukt,
Als ik u mijn liefste noemde,
Als ik uwe schoonheid roemde
En een kusje stelen mogt,
Dat was mij *toen* veel meer waard,
Dan de schatten dezer aard.

Maar wie nu tot u genaken,
Vinden weelde, vinden pracht,
Alles schittert. Maar gij lacht,

Niet meer zoo als vroeger Philis,
't Wordt niet door de kunst vergoed
Wat de tijd verondren doet (1).

Voltaire had zijn voorlezing geëindigd. Er volgde een doodelijke, pijnlijke stilte. Intusschen stond hij op van zijn zitplaats en naderde de gravin de Ventadour. Deze was doodelijk bleek in haar fauteuil neergezonken; de lippen waren vast op elkaar geklemd als om den kreet der woede terug te dringen die haar dreigde te doen stikken; hare oogen schoten bliksemstralen, en ware ze in staat geweest hem daarmede te verpletteren op gevaar af om zelve in dien afgrond geslingerd te worden, dan zou zij dit met vreugde hebben gedaan.

Zij had alles gezien; ze had gevoeld hoe gedurende de voorlezing aller blik op haar rustte, blikken die als vergiftigde dolken haar hart doorboorden; ze had het boosaardig genoegen en het medelijdend schouderophalen bemerkt, maar geen enkel oogenblik had ze zich verraden door hare houding, of was de vriendelijke lach geweken van haar aangezigt. Toen Voltaire het echter waagde, na den hoon haar aangedaan, tot haar te komen en haar aan te zien, toen kon ze zich niet meer goed houden, toen moest de storm wel losbreken, die haar gemoed beroerde.

Toch wilde ze het onmooglijke beproeven. Toch klemde ze de handen krampachtig om de armen van haar leunstoel vast, om den schijn van kalmte nog te bewaren.

Voltaire maakte voor haar een diepe buiging. „Mevrouw," zeide hij vervolgens op luiden toon, met een volle heldere stem, „ik heb woord gehouden. Ik heb u onsterfelijk gemaakt, en al moge haar stof eenmaal rusten bij de asch van hare doorluchtige voorvaderen, dan zal Philis toch nimmer sterven en nimmer vergeten worden, want ik heb Philis door mijn gedicht onsterfelijk gemaakt. Zeg mij daarvoor dank, gravin, bedank er mij voor."

Hij stak haar de hand toe. Zij duwde hem driftig terug, en een kreet van verwensching ontsnapte aan haar bevende, sidderende lippen. Krampachtig bewoog zich haar boezem,

(1) Dit is de verkorte inhoud van het „le tu et le vous," dat in de gedichten van Voltaire gevonden wordt. DE VERT.

door een zenuwachtig snikken. Eindelijk viel ze onmagtig achterover in haar stoel.

„De vrouwen weten zich altijd te redden," zeide Voltaire, terwijl hij het hotel verliet; „als ze zich in groote ongelegenheid en in netelige omstandigheden bevinden, dan vallen ze maar in onmagt, en als het niet van zelf gaat, dan wordt de kunst te hulp geroepen."

Een kwartier daarna was het geheele hotel de Ventadour verlaten, men had de kaarsen uitgedaan, de gasten waren vertrokken. De heerlijke geregten, de kunstig opgemaakte confituren, de fijne wijnen stonden nog onaangeroerd op de van goud en zilverwerk schitterende tafels. De gravin de Ventadour was naar haar boudoir teruggekeerd. Daar lag ze op hare knieën met loshangende haren, en terwijl ze krampachtig de handen wrong en heete tranen hare oogen ontstroomden, verwenschte ze den démon, die haar het leven vergiftigd had. En deze démon, het was . . . . Voltaire.

Eenige dagen later reed eene met koffers beladene reiskales van het hotel de Ventadonr af, en de intendant hing er een bordje voor, waarop men las: te koop of te huur.

Mevrouw de gravin de Ventadour was op reis gegaan naar Italië, om daar in de citroen- en oranjeboschjes en in de tempelen der kunst verademing te zoeken voor haar treurig lot en vergetelheid voor hare verongelukte soiré. Nimmer betrad ze Parijs weder, het „tu et vous" had haar voor altijd uit Frankrijk verbannen. In Rome nam ze een vreemden naam aan, maar lang na haar dood sprak men in Parijs van de schoone Philis, omdat men van Voltaire sprak en elk zijner werken verheerlijkte.

Voltaire had dus woord gehouden. Hij had Philis beroemd en onsterfelijk gemaakt door zijn gedicht. Zij was er hem echter niet dankbaar voor en de laatste woorden die van hare stervende lippen werden gehoord, waren een verwensching tegen Voltaire.

DE VERMEENDE SPION,

DOOR

L. A. HISSINK.

(Met eene plaat.)

Het was in het jaar 1809, op het tijdstip, toen Napoleon telkenmale de Noordsche mogendheden overwon: de eene veldslag volgde op den anderen, iederen dag ging er een rijk te gronde. Frankrijk's groote keizer had Oostenrijk verslagen bij Austerlitz; Pruissen had hij vernietigd bij Jena; Rusland achtervolgde hij over de moerassige velden van Polen en Oud-Pruissen. Te Eylau werd een slag geleverd, zonder ander gevolg dan een vreeselijk bloedbad; het *te Deum*, in beide kampen aangeheven, was een smartzang ter gedachtenis van 30,000 dapperen, die onder de sneeuw bedolven lagen. Dezen keer was Napoleon, zijns ondanks, in het strijdperk getreden. Voor en na de veldslagen van Pultusk en Golymin, in het einde van December des vorigen jaars geleverd, had hij zich voorgenomen den veldtogt te staken: hij wilde rust, niet voor zijn' geest en voor zijn ligchaam, want die hadden haar nooit noodig; maar voor zijn leger, dat hij in eenige weken van de oevers des Rhijns tot die der Weichsel gevoerd had. Hij meende zijne winterkwartieren te betrekken, toen een onverwachte aanval hem noodzaakte andermaal zijne dapperen ten strijde te geleiden.

Keizer Alexander had het zich tot eene eer gerekend den slag bij Austerlitz te wreken, en hoopte tevens het geleden verlies ten spoedigste te herstellen. Een Russisch leger overstroomde Moldavië, een ander zette zich in beweging naar de Weichsel. Napoleon kon niet dulden, dat de vijand hem in zijne stellingen trachtte terug te dringen, en hij verliet haar, om hem te verpletteren. Het noodlot stond hem echter niet toe, zulk eene zege te behalen, welke den overwonnenen geene andere toevlugt laten dan om genade te smeeken. De veldslag van Eylau gaf door zijne hevigheid een krachtig bewijs van de ontzagwekkende krachten en de wederzijdsche verbittering der tegenstanders. Aan beide zijden verlangde men naar rust, ten einde het bloed te stelpen en de wonden te verbinden. De Russen namen den

DE YAMMEREN GOTH

terugtogt aan naar Koningsbergen. Napoleon vestigde zijn hoofdkwartier eerst in Osterode, daarna in het kasteel van Finkenstein, met Bernadotte aan zijne linker- en Davoust aan zijne regterzijde, Ney en Soult in zijne onmiddellijke nabijheid; en hij besloot gebruik te maken van zijne gedwongene werkeloosheid met zich te versterken door het bemagtigen van eenige plaatsen. Bijzonder had hij het oog laten vallen op Dantzig en zond dienovereenkomstig bevel aan maarschalk Lefebre het beleg voor die stad te slaan.

De naam Dantzig schittert als eene der helderste sterren aan den hemel van Frankrijk's roem. Het gewigt van deze plaats was het genie van Napoleon geenszins ontsnapt. Ofschoon op eenigen afstand van den oever der zee gelegen, wordt Dantzig desniettemin als zeeplaats beschouwd, van wege het gemak, waarmede de vaartuigen de Weichsel opvaren. Zelfs kunnen zij door Oringen tot op de Moldau komen, eene rivier die door Dantzig stroomt, zich in twee takken verdeelt en zoodoende het Speicher-eiland vormt, en vervolgens in de Weichsel uitwatert. De eigenlijke stad, gebouwd op een plat terrein, is omringd door moerassen aan hare oost- en zuidzijde; ten westen wordt zij beheerscht door aanzienlijke hoogten, den Bisschopsberg en den Helzenberg, en heeft eenen nagenoeg cirkelvormigen omtrek. Behalve deze natuurlijke verdedigingsmiddelen, is zij omgeven door twintig bastions. De helft van haren omtrek wordt beschermd door eene overstrooming, welke men veroorzaakt door de wateren der Moldau over de moerassige velden ten oosten en ten zuiden der stad te doen stroomen. De Weichsel verdedigt Dantzig aan hare noordelijke zijde, en bezit tevens het eiland Holm, hetwelk men met een bruggenhoofd gelijk kan stellen. De westelijke zijde, beschermd door eene diepe en breede, steeds met water gevulde gracht, ligt aan den voet van heuvels, op welke twee groote forten staan, welke onderling verbonden zijn door eene onafgebroken lijn werken, zich uitstrekkende tot aan den linkeroever der Weichsel, ten einde eene omschansing te vormen.

Als vesting vereenigt Dantzig dus de grootste verscheidenheid van terrein in haar gebied: bergen, rivieren, vlakten en moerassen. Het water dient mede tot haar stelsel van verdediging, behalve des winters, wanneer de hevige koude het water in ijs verandert, en aldus de uit de overstrooming getrokken

hulp in gevaar verandert. Dat gebeurde in 1813, toen Generaal Rapp zich beroemd maakte door de verdediging derzelfde plaats, welker inname zes jaren vroeger den roem van maarschalk Lefebre gevestigd had. Maarschalk Lefebre had slechts twee maanden noodig om Dantzig aan de Pruissen en Russen te ontnemen; de hardnekkige verdediging van Generaal Rapp hield de Pruissen en de Russen echter een geheel jaar buiten de vesting. De opperhoofden en de soldaten zouden zeer te beklagen zijn, indien men hunne verdiensten slechts beoordeelde naar het meerdere of mindere geluk dat hunne wapenen bekroonde. Telt de oorlog niet vele ongelukkige wapenfeiten, die meer regt geven het hoofd op te heffen dan sommige overwinningen?

Toen maarschalk Lefebre het beleg sloeg voor Dantzig, had de ingenieur Bousmard deze sedert langen tijd verwaarloosde stad juist in staat gesteld een geregeld beleg door te staan. De Generaal Kalkreuth, op wien Bousmard veel invloed bezat, had een garnizoen van twaalfduizend Pruissen en drie Russische bataillons onder zijn bevel. De maarschalk kon tot de belegering beschikken over het 10de korps, welks manschappen hoofdzakelijk afkomstig waren uit Frankrijk, Polen, Baden en Saxen, en een getal van 16,000 man uitmaakten. Lannes en Oudinot ondersteunden hem met aanzienlijke krijgsmagten; het was met hunne hulp, dat hij zich bevrijdde van de 12,000 Russen, die te Weichselmünde ontscheept waren, en die Generaal Kamenski in de stad wilde brengen. Dit moorddadig gevecht was eene der talrijke episoden van eene belegering, waarin de heldenmoed aan het verwonderlijke grensde: Lefebre gaf zijnen soldaten altijd het voorbeeld van moed en nederigheid. De Maarschalk van het Fransche keizerrijk was niet vergeten, dat hij sergeant bij de Fransche garde geweest was. Eens toen de Pruissen zich meester hadden gemaakt van eene redoute, bestemd om de werken der Franschen op de hoogten van Holzenberg te dekken, en dat de Franschen aan alle zijden weken, omdat zij niet bestand waren tegen het regtstreeks, zoo digt bij werkende vuur, ware het leger mogelijk geheel verloren geweest, indien Lefebre niet was toegesneld, gevolgd door eenige generaals en adjudanten. Zich aan het hoofd stellende van een bataillon van het 44ste regiment, riep hij uit: „Komaan, mijne kinderen, heden is het onze beurt!"

In den strijd wilden eenige soldaten rondom hem een' muur vormen van hunne ligchamen. „Maakt plaats!" riep hij, hen terugstootende, „ik wil ook strijden!" En terwijl het kogels regende, drong hij door tot in de redoute, welker verdedigers of gedood of krijgsgevangen gemaakt werden.

Aldus bestuurde de dappere maarschalk de operaties van het beleg. Twee maanden, om het ten einde te brengen, was voorzeker niet te veel, behalve in de oogen van Napoleon, die vond dat Lefebre treuzelde, en daar had hij regt toe. Immers had hij het heelal versteld doen staan over den spoed zijner overvallen en zijner overwinningen, die het koningrijk Pruissen in minder dan vijftig dagen in zijne magt hadden gegeven. Uit zijn kamp van Finkenstein liet hij zijne oogen over Europa weiden; in Turkije verwekte hij onlusten, Engeland verloor hij niet uit het oog, Rusland bedreigde hij, met Duitschland sloot hij tractaten, en daar het hem slechts een woord behoefde te kosten om soldaten te verkrijgen, kon het niet anders, of het beleg van Dantzig wekte het grootste ongeduld bij hem op. „Waaraan denkt Lefebre?" Wat doet hij?...." „Ik begrijp niet, waarom hij zoo langzaam voortgaat..." Dat waren van die plotselinge gezegden, die zich een' doortogt baanden tusschen zijne op elkander gedrukte lippen. Wanneer er een rapport kwam, waarin de maarschalk melding maakte van eene nieuwe moeijelijkheid, welker uitlegging eenige noodzakelijke ophelderingen over de plaatselijke gesteldheid medebragt, liep Napoleon het met zijne arendsoogen door en wierp het dan spijtig ter neder. „Dat is onverstaanbaar," zeide hij dan, „de duivel hale dien Elzasser, met zijne beschrijvingen." Het bombardement was begonnen in den nacht van den 23sten op den 24sten April, en in de eerste dagen van Mei gaven de belegerden nog geen enkel teeken van nood. „Ik moet noodzakelijk weten, waaraan ik mij te houden heb," zeide Napoleon, zich tot zijne omgeving wendende; „ik begrijp niets van de rapporten van Lefebre. Hij maakt een Dantzig, dat boven mijn verstand gaat. Denon, vertrek oogenblikkelijk, begeef u naar den maarschalk en breng mij eene schets van de plaats mede. Ik reken op u; haast u."

Een kwartier na dit keizerlijk bevel ontvangen te hebben, spoedde Denon zich voort op den weg naar Dantzig, zijne portefeuille en zijne potlooden met zich voerende. Denon telde

meer dan zestig jaren; hij had de vorige koningen en hoven gezien: Lodewijk XV en Lodewijk XVI te Versailles, Frederik den Groote te Potsdam, Catharina II te St. Petersburg, Voltaire te Ferney, de Inquisitie op het St. Markusplein, en sedert den togt naar Egypte had hij Napoleon steeds vergezeld. Op den bodem der Pharao's had de kunstenaar er zich aan gewend de overwinning naar de natuur en met eenen enkelen blik af te teekenen, ondanks de vele onvermijdelijke moeijelijkheden aan die manier van werken verbonden. Te Eylau kwam een kanonskogel een stuk geschut vlak bij den keizer verbrijzelen, terwijl hij drie man doodde. Op hetzelfde oogenblik kwam Denon te voorschijn, als altijd met zijne portefeuille gewapend. „Ik dacht juist aan u," zeide de keizer en zond hem terug, zeggende: „Er is hier te veel gevaar." Napoleon vergat niets; de koelbloedigheid van den kunstenaar midden in den slag van Eylau stond hem voor den geest, toen hij Denon heênzond om schetsen en plannen te maken in de hitte van Dantzig's bombardement.

Denon kwam aan de voorposten; voor den maarschalk geleid, legde hij hem zijne zending bloot. Lefebre die er het nut niet van begreep, vermoedde dat die man een ander doel had dan het nemen van schetsen; hij wist niet dat de man, die voor hem stond, onmogelijk eene dubbelzinnige daad kon volbrengen, dat hij soldatenmoed bezat, alhoewel hij geene uniform droeg. Lefebre had den togt naar Egypte niet medegemaakt: hij streed toen in Duitschland, en voerde het bevel over het vermaarde leger van de Maas. Buitendien had hij weinig op met de kunst, behalve de krijgskunst: de eenige, welke hij beoefende. Hij kende beter de namen zijner onderofficieren dan die der schilders, beeldhouwers, toonkunstenaars en dichters, die belast waren zijne heldhaftige wapenfeiten door hunne werken te vereeuwigen. De maarschalk en de kunstenaar hadden nooit eenige kennis aangeknoopt. Denon kende Lefebre zeer goed; maar Lefebre kende Denon in geenen deele. Hij nam hem op van het hoofd tot de voeten, terwijl hij zijne wenkbraauwen fronsde. Eensklaps helderde zijn mannelijk gelaat op, een vrolijke glans verspreidde zich plotseling over zijne trekken, en hij sprak Denon aan op eenen zekeren luchthartigen toon, die zijne Elzassische uitspraak nog meer deed uitkomen. „Ha! hij! mijnheer komt om Dantzig te zien? Mijnheer wil met eigen

oogen het beleg zien, dat ik bestuur. Dat is een zeer aangenaam schouwspel!... Ik zal u op den eersten rang doen plaatsen."

Denon merkt den vrolijken toon van den maarschalk wel op, maar wat kon hem dat schelen? Al wat hij verlangde, was in staat gesteld te worden aan Napoleons wensch te voldoen, en hiertoe scheen de maarschalk niet ongenegen. Inderdaad riep hij een' grenadier, een' van die dapperen, die reeds twintig malen onderofficier geweest zouden zijn, indien zij den vorm der letters van het alphabet in hunne hersenen hadden kunnen prenten; maar de dappere Firlach zeide het zelf met zekeren hoogmoed: „De hersenpan is te hard, daarom hebben de kogels en de sabelhouwen er geen vat op." Lefebre wendde zich tot hem: „Firbach, gij zult mijnheer geleiden naar de plaats van waar men Dantzig het best onderscheidt; gij weet wel, tegenover het bastion van den Bisschopsberg." — „Ja, maarschalk," antwoordde de grenadier, regtsomkeerd makende. Denon maakte zich gereed om zijnen geleider te volgen. „Maarschalk, ik blijf u steeds dankbaar," zeide hij tot Lefebre, die met de oogen knippende, antwoordde: „Het is der moeite niet waard."

Denon had zich naauwelijks verwijderd, of Lefebre riep uit: „Ha! de keizer vertrouwt mij niet!... de keizer zendt een' spion op mij af!... Hij weet zijne politie dan niet anders te gebruiken? Op mijn woord, ik behandel den spion op de regte wijze. Als die nog lust houdt in het vak, zal hij er nieuws van kunnen vertellen, en de koopmanschap zal er slechts zeldzamer door worden. Hij dacht mij te bedriegen, die grappenmaker met zijne plans en zijne teekeningen, als ware Napoleon een kind dat beelden noodig heeft, om er zich mede te vermaken! Van het eerste oogenblik af aan, heb ik mijnen man doorzien; het is een spion. Hij zegt dat hij Denon heet: dat is onmogelijk. Ik geloof haast, dat ik hem bij de krooning gezien heb; mogelijk ergens anders: de politie sluipt tegenwoordig overal binnen. Welnu, als Napoleon zooveel op heeft met zijne politie, laat hij haar opdragen legers te bevelen, veldslagen te winnen, steden in te nemen. Om te beginnen, gewen ik hem aan het vuur!... Ha! vervloekte spion, als gij vijf minuten blijft op de plaats waarheen ik u gestuurd heb!... Ik maak mij niet ongerust over Firbach,... hij is niet bang, maar gij, mijn jongentje, zult niet vragen naar de rest. Ik zoude een' dag soldij geven, om u te zien vlugten."

Ondertusschen gingen Denon en zijn gids snel voort; weldra hadden zij de Fransche batterijen achter zich, die op dit oogenblik verschrikkelijke lagen uitbraakten en met het geschut der vijandelijke forten de meest dramatische zamenspraak hielden. De kogels en de bommen kruisten elkander boven de hoofden van den kunstenaar en den grenadier; de grond waarover zij liepen was in alle rigtingen doorploegd, en leverde aldus het bewijs, dat niet juist alle kogels den hun aangewezen weg aflegden. Zoodra zij onder het bereik der wallen waren gekomen, begon men op hen te mikken, tot eene soort van tijdverdrijf, en de kogels floten hen om de oren. De grenadier bleef het eerst staan en waarschuwde Denon, dat zij zich op de door den maarschalk bedoelde plaats bevonden. Zonder iets te zeggen, zette Denon zich neder in een door eene bom gegraven gat, welks zijde hem eene soort van leuenaar aanbood; hij opende zijne portefeuille, kreeg zijne potlooden en begon te teekenen.

De dappere Firbach stond er naar te kijken, niet zonder verwondering. „Eene vreemde plaats om gezigtspunten te nemen," dacht hij bij zich zelven. Vervolgens ziende, dat Denon volstrekt geen haast maakte, zeide hij tot hem: „Kameraad, denkt gij hier lang te blijven?" — „Waarom vraagt gij dat," antwoordde Denon. — „Waarom,... waarom,.... omdat het er hier zoo heet toegaat." — „Dat is zoo, maar ik houd u hier niet terug. Wat mij betreft, kunt gij gaan; nu gij mij gebragt hebt, zal ik den terugweg wel kunnen vinden." — „Dank u, kameraad, dan verlaat ik u. Tot weerzien, hoe spoediger hoe beter." De grenadier maakte regtsomkeerd en verwijderde zich met den versnelden pas, om zijne kameraden op te zoeken, die juist gereed waren met hun matig middagmaal, toen hij bij hen aankwam.

De maarschalk Lefebre had eenige zaken moeten afdoen. Een uur was voorbijgegaan, en hij had Denon noch Firbach teruggezien. Plotseling dacht hij er aan. „Hoe!" riep hij uit, „de een noch de andere?.... Zouden zij een ongeluk gehad hebben? Dat zoude mij spijten. Voor eenen door en door dapperen kerel is het onaangenaam te moeten sterven als hij naast eenen spion loopt!" — „Firbach is uitmuntend in orde," zeide een adjudant, „ik zag hem zoo even naar den bak in de cantine gaan, om zijne maag te versterken." — „Dan ontbreekt

de andere aan het appèl!... Drommels! de scherts is een weinig te erg geweest;.... ik had liever gehad dat hij ware teruggekeerd, om Bonaparte te zeggen hoe hij ontvangen is. Maar als hij dood is, is er slechts een spion minder." — „Dood, jawel!" hernam de adjudant hierop. „Neem mijnen verrekijker, maarschalk en kijk er eens door. Die partikulier, die daar ginds loopt, zoo gerust als hadde hij niets te vreezen, die is het, dat is uw man." — „Zoude het mogelijk zijn! Hij zoude daar gedurende een uur gebleven zijn om waar te nemen, terwijl hij de vier vingers en den duim bewoog! Waar is Firbach? Dat men Firbach roepe!" Firbach verscheen en gaf een onopgesmukt verhaal van de zaak, zooals zij zich had voorgedragen. Ter naauwernood had hij geëindigd, toen Denon het kwartier inkwam.

Toen vloog de maarschalk den kunstenaar te gemoet, sprong hem om den hals, sloot hem in zijne armen; in zijne soldatengeestdrift riep hij uit: „Neen, gij zijt geen spion; gij zijt een echte dappere. Ik erken u waardig met ons te marcheren, en ik ben den keizer dankbaar mij in staat gesteld te hebben kennis met u te maken." Na deze uitbarsting van bewonderende vreugde, waarbij eenig verwijt kwam het leven van zulk eenen dappere te hebben blootgesteld, vervolgde Lefebre zijne rede op gematigder toon. „Mijnheer Denon," zeide hij, „ik had mij, wat u aangaat, bedrogen; ik vraag u om vergiffenis. Ik noem u den dapperste der dapperen. Onder het geschut teekenen! dat is tienmaal erger dan met de bajonnet of de sabel in de hand stormloopen. Wij allen zijn bloodaards, bij u vergeleken. Zijne majesteit de keizer heeft u belast hem eene naauwkeurige beschrijving van de plaats te leveren; gij kent reeds eene zijde. Neem mij niet kwalijk, dat ik u aan de ruwste zijde heb laten beginnen... Maar het overige zal ik zelf u aanwijzen. Ik zal geen werk, geen bastion voorbijgaan zonder er met u een' oogopslag aan te wijden. Ik zoude gaarne willen, dat gij mij uwe achting schonkt, even als gij de mijne bezit. Ik wil dat zijne majesteit even tevreden zij over mij, als ik het ben over u."

Lefebre hield woord; hij geleidde Denon overal, hem verzoekende op zijn gemak te teekenen, en zonder ophouden de vastheid zijner hand bewonderende. Denon vertrok weder naar Finkenstein. Eenige dagen later, den 24 Mei 1807, toen men

zoude stormloopen, gaf Dantzig zich over. De generaal Graaf von Kalkreuth verkreeg dezelfde voorwaarden, welke hij 14 jaren vroeger had toegestaan aan het garnizoen van Maintz. Lefebre liet hem met alle krijgsmanseer teruggeleiden tot aan de Pruissische voorposten, en de oude medgezel van den Grooten Frederik drukte zijne dankbaarheid uit in eenen hartelijken brief aan den maarschalk. Wat den overwinnaar betreft, hij ontving tot belooning den titel van hertog van Dantzig. In den open brief, waarin dien titel hem werd opgedragen, las men deze merkwaardige woorden, afdruk van het keizerlijk genie: „Dat de titel van hertog, door zijne afstammelingen gedragen, hun de deugden huns vaders herinnere, en dat zij zich die eer onwaardig keuren, indien zij gedurende den oorlog ooit eene lafhartige rust en den lediggang eener groote stad verkiezen boven de gevaren en het stof der velden, indien ooit hunne eerste gevoelens ophielden voor het vaderland te zijn." — Het is dus blijkbaar, dat de kunstenaar geenen wrok bleef koesteren tegen den maarschalk, en dat Denon niet bij Napoleon over Lefebre klaagde. Maar de dappere maarschalk stierf zonder eenen erfgenaam van zijn' naam achter te laten, en omstreeks het einde van 1813 viel Dantzig weder in handen van Frankrijks vijanden: de Pruissen en de Russen.

DE HARTSTOGTEN.

De mensch is geen verstandig, maar eigenlijk een hartstogtelijk dier. Hartstogten en driften regeren hem en doen hem werken, verstand en wil zijn meestal passief. Wat wij driften, hartstogten, neigingen noemen, zelfs grondstellingen, zijn onze heeren, aan wie wij gehoorzamen als de poedel aan zijn meester, schoon deze alligt gelooft, dat hij — in volle vrijheid achter hem loopt. Eerst als de hartstogt uitgewoed heeft, waagt het verstand 't zich te laten zien, precies als het keffertje, dat den bloedhond aanblaft en vervolgt, zoodra deze echter staan blijft, drukt zich het keffende ding, het staartje tusschen de pooten, weder tegen de huisdeur aan. Plato noemt deze driften vleugelen der ziel — den gevleugelden geest! Ieder heeft zijn hoofd- of lijfkwalen en gebreken. Als we die willen uitroeijen beginnen we graag bovenaan en niet bij den wortel, en zoo